LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

328.4391
H891on
1901
no. 29

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

29

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XXIX.

AN 1801, LE 1er OCTOBRE PAR M. DELAMBRE,

OBSERVATIONS

ASTRONOMIQUES,

*

FAITES A PARIS. — PARIS, XIX.

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA

*

HUSZONKILENCZEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1904

328.4391
H891on
1905
no. 29

TARTALOM

Lap

489. országos ülés. 1904. évi október hó 10-én.

Elnöki előterjesztések, ezek során Janicsáry Sándor és Lázár Menyhért elhunytának bejelentése, továbbá Herczeg Ferencz képviselői megbizólevelének bemutatása. — A függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezése tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről. — Napirendmegállapitás ... 3

490. országos ülés. 1904. évi október hó 11-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Francisci Henrik elhunytát. — Egyéb elnöki előterjesztések. — A közgazdasági bizottság jelentésének benyujtása az Olaszországgal forgalmi és kereskedelmi viszonyaink ideiglenes rendezése tárgyában kötött egyezményről szóló törvényjavaslatról. — A kérvények 5., 6. és 7. sorjegyzékének tárgyalása. 13

491. országos ülés. 1904. évi október hó 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A miniszterelnök átiratai a közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási arányra vonatkozó királyi döntés tárgyában. — Az állami számvevőszék jelentéseinek tárgyalása a Magyarország és Horvát-Szlavonországok között az 1900. és 1901. évre eszközölt leszámolás tárgyában. — A rendőri bejelentési intézménynek több törvényhatósági joggal fölruházott, valamint több rendezett tanácsu városban történt életbeléptetésére vonatkozó belügyminiszteri jelentés tárgyalása. — A miniszterelnök jelentésének tárgyalása Mlinski Ottok szávai szigetnek a kataszterből és telekkönyből leendő törlése tárgyában. — A közgazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a kereskedelemügyi miniszternek a vasárnapi munkaszünet tárgyában kibocsátott rendeleteiről. — A tiencsini cs. és kir. konzulátusnak teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházására vonatkozó miniszterelnöki jelentés tárgyalása. — Gróf Bethlen Balázs interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez a takarmányhiány elháritására tett intézkedések tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Ugron Gábor interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez a rákosi vonatkisiklás tárgyában. — A kereskedelemügyi miniszter válasza ... 27

492. országos ülés. 1904. évi október hó 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter jelentést nyujt be több helyi érdekű vasut engedélyezésének megtörténtéről. — A vizügyi és pénzügyi bizottságok jelentéseinek benyujtása a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 48

493. országos ülés. 1904. évi október hó 15-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A miniszterelnök beterjeszti az állami számvevőszék jelentését az 1904. év II. negyedében előfordult túlkiadások tárgyában. — Az igazoló állandó bizottság jelentésének benyujtása Herczeg Ferencz megbizólevele tárgyában,

Lap

s ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — Az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gabányi Miklós interpellációja a miniszterelnökhöz és a honvédelmi miniszterhez a szabadságharczos öreg honvédeink érdekében 69

494. országos ülés. 1904. évi október hó 17-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti György szász király elhunytát. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 92

495. országos ülés. 1904. évi október hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. 117

496. országos ülés. 1904. évi október hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 144

497. országos ülés. 1904. évi október hó 20-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A közoktatásügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a népiskolai közoktatásról szóló 1868: XXXVIII. t.-cz. és a népiskolai hatóságokról szóló 1876: XXVIII. t.-cz. módositása tárgyában. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 170

498. országos ülés. 1904. évi október hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. 193

499. országos ülés. 1904. évi október hó 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be az eszék—diakóvár—vrpoljei h. é. vasut épitési munkálatainak megkezdéséről; továbbá benyujtja jelentéseit a szlavonia—drávavidéki h. é. vasut vörösmajor—vočini fővonalának és vörösmajor—orahoviczai, illetve humlján—drenováczi szárnyvonalának engedélyezése, továbbá a vasárnapi munkaszünetnek a folyó évi Szent István-király napját közvetlen követő vasárnapra való részleges felfüggesztése tárgyában. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Szüllő Géza interpellációja a belügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszterekhez a Kotor községet ért Muraárvizveszedelem tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Lendl Adolf interpellációja a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a buziási főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza 214

500. országos ülés. 1904. évi október hó 24-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. 237

501. országos ülés. 1904. évi október hó 25-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. 261

502. országos ülés. 1904. évi október hó 26-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 282

Lap

503. országos ülés. 1904. évi október hó 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Kossuth Ferencz inditványának bejelentése az amerikai Egyesült-Államok nevében Adec külügyi államtitkár által az orosz-japán mészárlás megszüntetéseért inditott nemzetközi akczió támogatásáról. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 302

504. országos ülés. 1904. évi október hó 28-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A miniszterelnök benyujtja a m. kir. kormány 1903. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentést, továbbá az 1903. évi zárszámadásokat. — A pénzügyminiszter előterjeszti az 1905. évről szóló költségvetést. — A kereskedelemügyi miniszter benyujtja a központi statisztikai hivatal 1905. évi munkatervét és 1904. évi munkatervének némi módositásáról szóló jelentést. — Az Olaszországgal való kereskedelmi forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 322

505. országos ülés. 1904. évi október hó 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása 343

506. országos ülés. 1904. évi november hó 3-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékének bemutatása. — Az igazságügyminiszter törvényjavaslatot nyujt be a kir. biróságok és ügyészségek tagjainak az igazságügyi miniszteriumban való ideiglenes alkalmazásáról szóló 1899: XLVIII. t.-cz. hatályának meghosszabbitásáról. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Kossuth Ferencz inditványának megokolása az amerikai Egyesült-Allamok nevében Adec külügyi államtitkár által az orosz-japán mészárlás megszüntetése iránt inditott nemzetközi akczió támogatása tárgyában. — Az összeférhetlenségi itélő-bizottság 12 rendes és 3 póttagjának kisorsolása és a kisorsoltak eskütétele Münnich Aurél képviselő összeférhetlenségi ügyében. — A jegyzőkönyv erre vonatkozó pontjának hitelesitése 362

507. országos ülés. 1904. évi november hó 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bemutatja az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak Münnich Aurél összeférhetlenségi ügyében hozott itéletét. — Gr. Tisza István indokolja a házszabályok módositása tárgyában kiküldendő bizottságra vonatkozó inditványát. — Névszerinti szavazás az inditvány napirendre tüzése felett. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak 12 rendes és 3 póttagjának kisorsolása és a kisorsoltak eskütétele Veszter Imre képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az ülés jegyzőkönyve erre vonatkozó részének hitelesitése. 385

508. országos ülés. 1904. évi november hó 5-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során az összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletének bemutatása Veszter Imre összeférhetlenségi ügyében. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gróf Tisza István inditványának tárgyalása a házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság tárgyában. 399

AZ 1901—1906 ÉVI

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

XXIX KÖTET

489. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 10-én, hétfőn,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések, ezek során Janicsáry Sándor és Lázár Menyhért elhunytának bejelentése, továbbá Herczeg Ferencz képviselői megbizólevelének bemutatása. — A függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezése tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről. — Napirendmegállapitás.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Szőts Pál jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László jegyző ur, az azok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur fogja jegyezni.

T. ház! A mint emlékezni méltóztatnak, az utolsó ülés jegyzőkönyve azon ülés végén hitelesittetett, igy tehát áttérhetek elnöki előterjesztéseimre. *(Halljuk!)*

Mindenekelőtt bemutatom a miniszterelnök átiratát, a melyben értesit, hogy ő császári és apostoli királyi Felsége a képviselőház részéről legmagasabb születésnapja és legmagasabb névünnepe alkalmából kifejezett hódolatteljes kivánatokért legmagasabb közönetét nyilvánitani méltóztatott.

Tudomásul vétetik.

T. ház! A szünet alatt két oly halálozás történt, a melyek a képviselőházat is közelről érdeklik. *(Halljuk! Halljuk!)* Az első, a kinek elhalálozását kötelességemnek tartom bejelenteni, *(Halljuk!)* Janicsáry Sándor volt. Most ugyan nem volt képviselő, de 1867 óta a jelen cziklusban kivül csak egyben hiányzott a képviselőházból. Mindenkor a háznak általános szeretetben, tiszteletben és rokonszenvben részesülő tagja volt, a ki egy alkalommal a korelnöki tisztet is betöltötte. A ház nevében s a ház beleegyezésének reményében ravatalára koszorut helyeztettem. *(Helyeslés.)* Kérem a t. házat, méltóztassék ezen eljárásomat helyeselni és a ház részvétének jegyzőkönyvileg is kifejezést adni. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor ezt határozatként kimondom.

Jelentem továbbá, hogy Lázár Menyhért, a gyergyószentmiklósi kerület országgyülési képviselője, folyó hó 3-án elhalálozott. A megboldogult tagja volt az 1896—901-iki és a most folyó országgyülésnek s különösen szülőföldje ügyeiben fejtett ki áldásdus tevékenységet. Hazafias magatartása, szerénysége és buzgó tevékenysége mindnyájunk előtt ismeretes.

A ház az elhalálozás felett érzett részvétének jegyzőkönyvben ad kifejezést.

Egyuttal jelentem, hogy a háztól nyert felhatalmazás alapján az uj választás iránt intézkedtem.

Bemutatom Arad vármegye pécskai választókerületében folyó évi szeptember hó 13-án időközi választáson megválasztott Herczeg Ferencz országgyülési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom a miniszterelnök átiratait, melyek szerint:

Sándor község közigazgatási és országgyülési képviselő választókerületi átkebelezéséről;

a császári és királyi közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről;

az 1904. évi állami költségvetésről;

a szab. osztrák magyar államvasuttársaságtól felvett 10 millió korona előleg törlesztetlen részének visszafizetéséről;

a mérsékelt áru marhasóról szóló 1897 : I. t.-cz. módositásáról;

az »ő Felsége a király védnöksége alatt álló, szegénysorsu tüdőbetegek szanatorium egyesülete Budapesten« czimü egyesület által felveendő nyereménykölcsön engedélyezéséről;

a körös—belovári és belovár—verőczei helyiérdekü vasutak engedélyokiratainak egyesitéséről;

a zsebely—csákovári és a csákovár—bókai vasutvonalaknak biztositott szállitási adómentességek lejárati időinek egységes megállapitásáról;

a zólyombrezó—breznóbánya—tiszolczi helyiérdekü vasut egynémely engedélyezési feltételének a breznóbánya—vereskői szárnyvasut kiépitése alkalmából leendő módositásáról;

a budapesti helyiérdekü vasutak budapest—czinkota—kerepesi vonalát és a magyar királyi államvasutak budapest—kőbányai vonalát összekötő helyiérdekü vasut engedélyezéséről;

a pozsony—dunaszerdahelyi és a komárom—dunaszerdahelyi gőzmozdonyu helyiérdekü vasutak épitésére és üzletére kiadott engedélyokiratok egyesitéséről;

a kaposvár—barcsi helyiérdekü vasut engedélyezéséről;

a kecskemét—lajosmizsei helyiérdekü gőzüzemü vasut engedélyezéséről;

a halas—bácsalmás—rigyiczai helyiérdekü vasut engedélyezéséről;

ő császári és apostoli királyi Felsége a magyar király legmagasabb udvartartási költségeiről;

az 1885 : VI. t.-cz. 13. §-a második pontja rendelkezésének Budapest székesfőváros törlesztéses kölcsönkötvényeire kiterjesztéséről;

a budapesti nemzeti szinháznál az 1901. évben foganatositott átalakitások és javitások költségeiről;

az állami anyakönyvekről szóló 1894-ik évi XXXIII. t.-cz. módositásáról, és

a Győrsziget és Révfalu-Pataház községek közigazgatási és országgyülési képviselőválasztókerületi átkebelezéséről s a győrszigeti választókerület székhelyének és nevének megváltoztatásáról szóló törvényjavaslatok ő Felsége által legkegyelmesebben szentesittetvén, azok mint ez idei XIX—XXXVII. törvényczikkek az országos törvénytár utján kihirdettettek.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom a közös függő államadósság ellenőrzésére kiküldött országos bizottság jelentését a közös függő adósság kezelési költségeinek 1905. évi előirányzatáról (Irom. 668).

A jelentés kinyomatik, szétosztatik és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom a következő feliratokat és kérvényeket:

Esztergom, Vas, Csik, Győr, Csanád *(kétrendbeli)* vármegyék és Hódmezővásárhely, Szeged, Győr, Kecskemét, Pozsony, Arad városok közönségének feliratait a magyar nyelv és jelvények jogainak a külképviseletben való érvényesitése;

Borsod, Esztergom, Csanád, Somogy vármegyék, Hódmezővásárhely, Sopron, Szeged, Szatmárnémeti, Kecskemét, Székesfehérvár, Baja, Kolozsvár és Arad városok közönségének feliratait az élelmiszerek mesterséges megdrágitásának akadályozása;

Szolnok-Doboka, Borsod, Zala és Csanád vármegyék közönségének feliratait a köztisztviselői szolgálati pragmatika megalkotása;

Győr, Vas, Tolna és Bars vármegyék közönségének feliratait a csavargás megfékezése;

Szolnok-Doboka és Csik vármegyék és Győr város közönségének feliratait a magyar fajnak kedvező közgazdasági politika követése;

Esztergom, Liptó és Csik vármegyék közönségének feliratait az állami italmérési jövedékről szóló 1899 : XXV. t.-cz. módositása;

Bars és Sáros vármegyék közönségének feliratait külföldi képviseleti hatóságainknak a magyar hatóságokkal magyarul való levelezése;

Somogy és Bars vármegyék közönségének feliratait a kiszolgált altisztek alkalmazásáról szóló 1873 : II. t.-cz. módositása;

Győr vármegye közönségének feliratát Rákóczi Ferencz és társai hamvainak eltemetése;

Kolozsvár város közönségének feliratát az állami tisztviselők községi adófizetési kötelezettségének törvényben leendő kimondása;

Szabadka város közönségének feliratát a vasárnapi munkaszünet kiterjesztése;

Bars vármegye közönségének feliratát a bortermelőknek a boritaladó és fogyasztási adópótlékok alóli felmentése;

Pápa, Bártfa és Zalaegerszeg városok képviselőtestületének Hegedüs Loránt, Bujanovics Gyula, illetőleg Farkas József képviselők utján beadott kérvényeit márczius 15-dikének nemzeti ünnepélylyé nyilvánitása; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

a magyar állami dijnokoknak Szőts Pál képviselő utján beadott kérvényét sorsuknak törvénymódositás utján eszközlendő javitása iránt.

Mindezen feliratok és kérvények tárgyalás végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Miután e hóban most tartja a ház első ülését, a házszabályok 239. §-a értelmében bemutatom a függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékét.

Hertelendy László jegyző ur fel fogja olvasni a jegyzéket.

Hertelendy László jegyző *(olvassa).*

Elnök: Tudomásul vétetik.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém egy törvényjavaslatot benyujtani Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezése tárgyában. (Irom. 666, 669). *(Helyeslés.)* Kérem, méltóztassék a törvényjavaslatot előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur által beadott, Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat indokolásával együtt ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a közgazdasági bizottságnak.

A földmivelésügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Van szerencsém benyujtani a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslatot (Irom. 667). Kérem a t. házat, méltóztassék a törvényjavaslatot kinyomatni, szétosztatni s azt a pénzügyi és a vizügyi bizottsághoz sürgős tárgyalás és jelentéstétel végett utasitani. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! A földmivelésügyi miniszter ur által benyujtott, a Rábaszabályozási társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat indokolásával együtt ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes, sürgős tárgyalás végett a vizügyi, valamint a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

T. ház! Hátra van még, hogy a legközelebbi ülés idejét és napirendjét illetőleg javaslatot tegyek. Javaslatom az, hogy a t. ház legközelebbi ülését tartsa holnap, kedden délelőtt tiz órakor. Tekintettel arra, hogy a legközelebbi jövőben, ha az illető bizottság jelentését benyujtotta, a t. ház valószinüleg az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyokról szóló törvényjavaslatot fogja tárgyalásra kitüzni, javaslom, hogy addig is oly dolgokat tüzzön ki a t. ház, a melyekkel most is foglalkozhatik. Legczélszerübbnek látnám ennélfogva, s ezért azt hozom javaslatba, hogy a holnapi ülésben a kérvények V. sorjegyzékének már megkezdett tárgyalását folytassa és a mennyiben ez a sorjegyzék befejezhető lenne, utána a VI. sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalására térjen át a t. ház. *(Helyeslés.)*

Kossuth Ferencz képviselő ur kiván előterjesztést tenni.

Kossuth Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mindjárt az első napirend megállapitásánál szükségét érzem annak, hogy felszólaljak és felvilágositást kérjek az igen t. miniszterelnök urtól egy nyilatkozatra vonatkozólag, a mit ő jónak látott a legutóbbi napokban egy nyilt levélben közzétenni oly kérdésben, a mely lehetetlen, hogy fel ne izgassa a kedélyeket és lehetetlen, hogy ólomsulylyal ne nehezedjék e ház békés tárgyalásaira *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a jövendőbeli napirendeknek megállapitására. Ez képezi a jogczimet, a melylyel én felszólalásomat igazolni kivánom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az igen t. miniszterelnök ur jónak látta minden más kérdés mellőzésével, — tehát oly kérdések mellőzésével is, a melyeket a körülmények egészen előtérbe tolnak, továbbá oly kérdések mellőzésével, a melyekre vonatkozólag az igen t. miniszterelnök ur igéreteket is tett *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A választási törvény!)*, mint pl. a választási törvény reformja — kizárólagosan a házszabály reviziójáról nyilatkozni, még pedig oly értelemben, hogy a házszabályok olykép szigorittassanak, hogy ezentúl nehezebb vagy esetleg lehetetlen legyen az ellentállás a kisebbség részéről. A t. miniszterelnök ur ezen felfogását a legutóbb felmerült tényekből meriti, t. i. abból, hogy igen hosszu ideig egy élénk, erős és szenvedélyes harcz folyt előbb a katonai hatalomnak túlkapásai ellen, később egy élő törvényből levont következtetések mellett, illetőleg a magyar nyelvnek érvényesüléséért a hadseregben, a mely mindenesetre egy magasztos, nemes, hazafias czél volt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök ur felfogása szerint e küzdelem túlságosan hosszu ideig tartott és megakasztotta minden téren az állam gépezetének működését. A t. miniszterelnök ur ebből a tanulságból azt a következtetést vonta le, hogy a kisebbség ellentállásának ily mérvét az alkotmányosság érdekében korlátozni kell, holott ellenkezőleg azt a következtetést vonhatta volna le, hogy a magyar képviselőház még akkor is, mikor a legnagyobb szenvedélyek fel vannak korbácsolva, megtalálja a kellő perczet arra, hogy rá tudjon térni a törvényalkotás terére; az alkotmányosságot nem veszélyezteti tehát a heves küzdelem addig, mig a magyar képviselőházban megvan az a hazafiság, a melynek a közelmultban is oly ékes jelét adta a legnehezebb időkben; házszabályrevizióra s az ellenállhatási képesség megnyirbálására és megtörésére tehát nincs sem ok, sem szükség.

T. ház! Lehetetlen szerintem elfeledni azt, hogy az a hosszu küzdelem, mely a miniszterelnök ur elhatározását megérlelte, egy nemzeti gondolatból eredt, egy nemzeti szenvedélynek volt a kifolyása *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és szerintem nem helyes épen ezt a körülményt használni fel mint okot arra, hogy a házszabályt szigoritsuk; annak csak örülnünk kell, hogy e házban ki tud még törni s magasan tud lángolni a nemzeti szenvedély. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Szerintem a magyar kormánynak, még akkor is, ha az ellene küzdő függetlenségi párt tevékenysége talán az alkotmányosság határain túl is csapna, meg kell emlékeznie arról, hogy ez a tevékenység egy szent czélért, a ma-

gyar nemzeti eszmékért és jogok érvényesitéseért folyik.

Kubik Béla: A mihez odaát nincs érzék!

Kossuth Ferencz: Szerintem a magyar kormánynak meg kellene emlékeznie arról, hogy Magyarország helyzete egészen kivételes helyzet. Más államban a vélemények surlódása politikai vagy közgazdászati, vagy szocziálpolitikai kérdésekben fejlődik ki, holott Magyarországon csaknem kizárólag a nemzeti jogok kérdései körül folyik a küzdelem, a melyek kétségbevonásáról más országokban szó sem lehet. *(Élénk helyeslések a szélsőbaloldalon.)* A magyar kormánynak nem lehet azt elfelednie, hogy Magyarország az állami hatalomnak, az állami erőnek teljességét egy oly uralkodó kezébe tette és kötötte le, a ki egy idegen hatalom erejével feltétlenül rendelkezik, a mely erőnek segitségével a multban több századon át megtámadta Magyarország alkotmányát, létét és szabadságát, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és megtörténhetik az a szerencsétlenség, hogy a jövőben is meg lesz még támadva az ország államisága, a nemzet élete. Ime tehát, világosan áll előttünk annak szüksége, hogy a magyar országgyülés megvédelmezhesse békés fegyverekkel az ország jogait, mert hogyha igyekezünk megtörni, eltompitani ezen fegyvereket és megkötözni azokat a kezeket, a melyek e fegyvereket forgatják, akkor ennek az lesz a következése, hogy nemzetünk kénytelen lesz lemondani nemzeti aspiráczióinak megvalósitásáról, vagy pedig az, hogy a forradalom terére lesz kénytelen lépni.

Molnár János: Vagy leszerelni! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kossuth Ferencz: . . . Nagyon sajnálom, hogy beszédemben ilyen közbeszólással találkozom; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a ki leszerelésről beszél, nem tudja, hogy miről beszél, mert a függetlenségi párt harczmodort változtatott ugyan, de le nem szerelt; mert a függetlenségi eszmékért örökre küzdeni fog. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérek tárgyamhoz, a mely, azt hiszem, elég komoly arra, hogy ily könnyelmü megjegyzésekkel ne zavarják. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Visszatérek azon tételhez, hogy szüksége van az országgyülésnek arra, hogy egész ellentállási erejét kifejthesse, ha a nemzet jogai megtámadtatnak, mert hogyha ezt a fegyvert kiveszik az ország kezéből, akkor más nem marad hátra, mint nem a leszerelés, hanem az ország jogainak feladása, vagy pedig a forradalom, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* pedig nekünk, kik hazánkat szeretjük, mind a kettőt kerülnünk kell. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Minthogy a t. miniszterelnök ur nyilt leveléről szólottam, engedje meg a t. miniszterelnök ur és a t. ház, hogy egy rövid megjegyzést tegyek levelének egy tételére. A t. miniszterelnök ur nyilt levelében azt a tételt állitotta fel, hogy az ország 1867-ben, midőn királyával megalkudott, — a mely megalkuvást mi most is helytelenitjük és mindig helyteleniteni fogjuk *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — a magyar nyelvnek alkalmazási jogát a hadseregben a vezérletnél és a vezényletnél letette a király kezébe és a király akaratától tette függővé azt, hogy a magyar vezényleti és vezérleti nyelvet a magyar hadseregben alkalmazza-e, vagy nem.

T. miniszterelnök ur, én ennek az irott törvényben nyomát sem látom. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Nincs is az megirva!

Kossuth Ferencz: Én az irott törvényben azt látom, hogy a vezérlet, vezénylet és belszervezet joga mint felségjog a király kezébe lett letéve a nemzet által *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a ház egyhangulag kimondta már, hogy minden jog a nemzettől ered, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát a király kezébe letett felségjogok is a nemzettől erednek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De a nemzet soha nem mondta ki azt, hogy a belszervezet vagy vezérlet és vezénylet tárgya vagy része lehet a magyar nyelvnek elkobzása, mert az ország nyelvéről magának a nemzetnek sem szabad rendelkeznie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nemzet nyelvében él, Magyarország pedig élni akar és élni fog. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar nyelvnek használata és érvényesülése az államnak minden tényezőjénél és minden részében olyan nemzeti jog, a melyet egy nemzedék el nem alkudhat és a melyről nem mondhat le. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Igen röviden csak ezeket akartam megjegyezni, nehogy hallgatásommal az a párt, a mely velem együtt működik, elismerni látszassék azt a tételt, hogy a magyar nemzet saját nyelvének jogáról akármikor törvényben lemondott volna. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Kötelességemnek éreztem a mai ülésen a kormány nevében tájékoztatni a t. házat arról, hogy a kormány minő javaslatoknak tárgyalását tartja most időszerünek és minő munkaterv megállapitása iránt intéz kérést a t. házhoz.

Fel is szólaltam volna mindjárt a mélyen t. elnök ur javaslata után, ha nem értesültem volna róla, hogy t. barátom Kossuth Ferencz már szólásra jelentkezett, a minélfogva czélszerübbnek és talán ildomosabbnak láttam megvárni, hogy ő a szólás jogával éljen. Gondoltam ugyanis, — hiszen a lapokban is van már ennek nyoma — hogy t. barátom felszólalásának fő czélját az fogja képezni, hogy tájékozást keressen és kivánjon a házszabályreform tekintetében elfoglalt álláspontom felől.

Ezt a tájékozást t. barátomnak most, a nélkül, hogy bárminő polémiába bocsátkoznám,

egész készséggel adom meg És azt hiszem, ujat ebben a tekintetben mondani nem igen fogok, mert hiszen a házszabály-reform szempontjából elfoglalt álláspontom ismeretes. Ismeretes nemcsak az az álláspont, a melyet elfoglalni hajlandó voltam és — ne adja az Isten, hogy ismétlődjenek ugyanazon viszonyok — esetleg hajlandó volnék a jövőben is elfoglalni extrém, élére állitott küzdelem viszonyai között mint ideiglenes rendszabályt; de ismeretes azon álláspontom is, a melyet a házszabályoknak normális viszonyokra alkalmazott szerves reformját illetőleg elfoglalok.

Olay Lajos: Akkor mire való volt a béke? Csak komédia volt a békekötés? *(Zaj.)*

B. Kaas Ivor: Igaz! *(Egy hang balfelől: Minek ettük meg a békát?!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Engedjenek meg nekem, de a ki a parlamentnek feladatát, missziójat, funkcióit igazán komolyan és helyesen itéli meg, az nem ma és nem tegnap, nem is a közelmult nagy küzdelmei alatt, de évek során át kellett, hogy arra a meggyőződésre jusson, hogy a magyar képviselőház szabályai sok tekintetben kiegészitésre, reformra, tökéletesitésre szorulnak. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Nem momentán taktikai szükség, nem egyik-másik pártnak, még kevésbbé a kormánynak érdeke, de elsőrendü nemzeti közérdek az, *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Bécs parancsolja!)* hogy a magyar parlament házszabályai akként módositassanak, hogy azok a ház méltóságának, tisztességének és a tanácskozások rendjének is biztositására szolgáljanak. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Ebben a tekintetben nem kivánnék most elébe vágni a kifejlendő eseményeknek, még kevésbbé kivánnék ezen a téren egy teljesen időelőtti vitatkozást előidézni; de mégis szükségesnek tartom a felmerült különböző nézetekkel és aggályokkal szemben három irányban pozitiv tekintetben és egy irányban negativ tekintetben jelezni egyéni nézetemet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Negativ tekintetben jelzem annyiban, hogy abban a szerves házszabály-reformban a törvényjavaslatok érdemleges tárgyalására vonatkozólag a vita korlátozását, vagyis a klotürt nem tartom szükségesnek. Pozitiv irányban pedig jelzem álláspontomat abban, hogy szükségesnek tartom, hogy kiegészitsük a házszabályoknak azon számos, de még mindig hézagos dispozicióit, melyek az ugynevezett technikai obstrukció ellen irányulnak, *(Helyeslés jobbfelől.)* továbbá, hogy megfelelőleg kiegészitsük a tanácskozás rendjének és méltóságának megóvására szolgáló intézkedéseket.

Eitner Zsigmond: Sohasem lett megsértve a ház méltósága! *(Zaj.)*

Várady Károly: Meg volt sértve azzal a rossz osztrák politikával, a mit önök csinálnak! *(Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: És végül szükségesnek tartom azt, hogy a költségvetés és a már egyszer megállapitott ujonczlétszámnak megfelelő ujonczok megajánlására vonatkozó törvényjavaslatok letárgyalása bizonyos, nem túlrövid, de záros határidőhöz köttessék. *(Helyeslés jobbjelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Hát ez nem klotür? Ez rosszabb a klotürnél! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Kardorf! Lóláb!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon természetes, hogy ez klotür; de épen jeleztem, hogy kivételt kell nézetem szerint tenni a ház azon működésénél, a mely — hogy ugy fejezzem ki magamat — az állami életnek mindennapi kenyerét képezi, a mely nem szerves reformokra, nem ujitásokra, nem bárminő kezdeményezésekre, hanem egyszerüen az állam normális háztartásának továbbvitelére vonatkozik. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezekben jeleztem, t. ház, egyéni nézeteimet. Azt tartom azonban, hogy ennek a kérdésnek normális viszonyok közt . . . *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* T. barátomat arra kérném, hogy vagy kissé hangosabban, vagy kissé csendesebben beszéljen, mert nem elég hangosan beszél, hogy megértsem, de mégis elég hangosan, hogy ne folytathassam beszédemet. *(Derültség jobbfelől. Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Nem oda szóltam!

Rákosi Viktor: Majd később jön a hangos beszéd!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ennek a kérdésnek egyedül helyes megoldási módját abban látom, ha a ház egy bizottságot küld ki, azzal az utasitással, hogy a házszabályok módositására vonatkozó javaslatot kidolgozza és a ház elé terjeszsze. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én tehát a legközelebbi napok egyikén leszek bátor *(Halljuk! Halljuk!)* egy ilyen természetü inditványt beirni az inditványkönyvbe és a házszabályokban előirt módon a t. ház elé terjeszteni, a melynek eredményeként azután, ha inditványom elfogadtatnék, a bizottság fogja kellő nyugalommal, kellő körültekintéssel, az érveknek és ellenérveknek — remélem — szubjektiv és barátságos mérlegelésével, a maga javaslatát előterjeszteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Még egy témát emlitett Kossuth Ferencz t. képviselőtársam, a melyre egész röviden nyilatkoznom kell: ez a választási törvény reformjának kérdése. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Sajnálatomra az a statisztikai anyag, a melynek összegyüjtése és feldolgozása feltétlenül szükséges arra, hogy ebben a kérdésben a kellő alapossággal, a kellő komolysággal és körültekintéssel járjunk el, oly rengeteg nagy, hogy a statisztikai hivatal igazán megfeszitett, sokszor éjjeli munka mellett is még most sem készült el egészen azzal az anyaggal, és ismételt

kéréseim és sürgetéseim daczára — a mit nem szemrehányáskép mondok, mert, mondom, azok az urak megfeszitett munkát végeznek — ennek az anyagnak még csak egy csekély része áll rendelkezésre, s azt hiszem, el fog telni egynéhány hét, mire az egész anyag felett rendelkezhetünk. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hét vagy év?)* Néhány hét. Már most, nem fogom az időt kimélni arra, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzam, és igyekezni fogok azt mentül előbb kiérlelni annyira, hogy az az ankét, a mely egyszer már összehivatott, folytathassa tanácskozásait. *(Helyeslés jobbfelől.)* De méltóztassanak nekem megengedni, nem birnék kellő felelősségérzettel, ha egy ilyen kérdést odaterelnék és odadobnék egy nem felelős ankét tanácskozásai elé, mielőtt annyira dominálnám a matériálét, hogy a magam álláspontjával, azzal, a mit nézetem szerint a nemzeti politika nagy érdekei megbirnak vagy meg nem birnak, tisztában legyek. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás balfelől.)* A mint ez megtörtént, igenis felveszszük a tárgyalások fonalát. Emlékszem nagyon jól rá, hogy kilátásba helyeztem, hogy remélhetőleg a jövő általános választásokig meg lesz ez a törvény alkotható.

Lukáts Gyula: Máskép volt az mondva! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Épen igy volt mondva. Én azt a reményemet fejeztem ki, hogy az általános választások már a szerint fognak keresztülvitethetni. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ismétlem, mindent, a mi emberileg lehető, el fogok ebben az irányban követni, s azt hiszem, hogy a választási listák összeállitására vonatkozó terminusoknak esetleges kitolásával, a minek semmi akadályát nem látom, ez a kérdés mégis megoldható lesz.

Olay Lajos: Régen uj választás lesz már akkor!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az a képviselő uraktól függ.

Ugron Gábor: Mit fenyeget! Nem félünk! Elbizakodottság! *(Zaj balról és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ki lesz a szószegő?

Eitner Zsigmond: Elbizakodottság! *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az mindenesetre csodálatos, hogy az uj választások kérdésétől mindig azok az urak félnek annyira, a kik hangsulyozzák, hogy az egész nemzet az ő hátuk mögött áll. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Nem félésről van szó, de fenyegetni nem lehet vele senkit! Senki sem fél! *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

Rákosi Viktor: A bárók nincsenek a hátunk mögött! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Különben biztosithatom a képviselő urakat, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy én a választásokat Magyarországon olyan komoly dolognak tartom, én annyira tisztában vagyok azzal, hogy az izgalomnak milyen nagy mérvét viszi az bele a nemzetbe, hogy számos téren mennyire elvaditja, elfajitja a viszonyokat és mennyi kárt okoz, hogy én választásért Magyarországon a felelősséget csak akkor vállalhatom el, ha a választásokra valóban feltétlen, elkerülhetetlen szükség van. Hogy ez ne legyen, az csakugyan a képviselő uraktól függ. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Molnár János: Tessék feloszlatni! *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Oszlassa fel ma! Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezek után áttérek felszólalásom tulajdonképeni tárgyára, t. i., hogy a legközelebbi teendőkre nézve tájékoztassam a t. házat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én azt gondolom — a mint az elnök ur is igen helyesen jelezte — a legsürgősebb tárgy, a melylyel a háznak foglalkoznia kellene, az Olaszországgal megkötött ideiglenes szerződés,..

Ugron Gábor: Az nem lehet. A törvény tiltja!

Kubik Béla: Kinek a felhatalmazásával kötötték meg? Tessék a törvényt megnézni! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . a melynek életbelépte október 15-ére van tervezve. Én azt hiszem, hogy különösen a ház azon t. tagjai, kiknek a szerződésre vonatkozó aggályaik vannak, kell hogy sürgősnek tekintsék azt, hogy a ház ebben a kérdésben megnyilatkozhassék, mert hiszen e szerződés életbeléptetését most igen könnyü megakadályozni, megakadályozni a háznak bármely formában hozott olyan határozata által, a mely a szerződés tartamának, vagy a kormány eljárásának rosszalását foglalja magában. A mennyiben ez megtörténnék, annak természetszerü konzekvenciája volna a kormány lemondása és ennek az egész akciónak függőben maradása. *(Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hát nem elég, ha a törvény tiltja?)* A mennyiben a háznak ilyen határozata létre nem jön, nagyon természetesen, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Van törvény! Nem kell rá határozat!)* nagyon természetesen a törvény végre fog hajtatni, az annak végrehajtásával kapcsolatos utasitások és intézkedések közvetlenül 15-ike előtt ki fognak bocsáttatni.

A költségvetést, remélem, mentül előbb be fogja terjeszthetni t. barátom, a pénzügyminiszter ur. Természetesen ennek tárgyalása is sürgős volna; miután azonban annak bizottsági letárgyalása a dolog természeténél fogva hosszabb időt vesz igénybe, azon időt, a mig a pénzügyi bizottság a költségvetés tárgyalásával foglalkozik, felhasználhatná a ház egy pár üdvös és régi idő óta elintézésre váró javaslat letárgyalására. A kisebbet nem akarom ezuttal

emliteni, de gondolom, az olasz kereskedelmi szerződés után mindjárt a polgári perrendtartásra kerül a sor, *(Helyeslés.)* melynek megalkotásával a ház csakugyan üdvös, jelentékeny reformot létesitene. E mellett, t. ház, reménylem, hogy igen rövid idő alatt benyujthatja t. barátom, a kultuszminiszter ur a népoktatási javaslatot is *(Általános helyeslés.)* s én azt hiszem, hogy a mennyiben erre még a költségvetés tárgyalása előtt idő volna, ezen javaslat letárgyalásával is hasznos és fontos lépést tennénk előre. *(Általános helyeslés.)*

Hogy ezen tárgyalások közben hol és mikor kerülhet sor a házszabály-javaslat felvételére és tárgyalására, erről most természetesen nem nyilatkozhatom; ez függ attól, hogy a kiküldendő bizottság hogy halad munkálatával és hogy általában, tekintve a munkálat előkészültének időpontját és az összes körülményeket, ennek napirendre tüzése mikor lesz czélszerübben eszközölhető. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Soha!)*

T. képviselőház! Ezek a javaslatok, a melyeknek tárgyalására kérni fogjuk annak idején a t. házat, a holnapi napirendet illetőleg pedig az elnök ur javaslatához hozzájárulok.

Rákosi Viktor jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! A kormányelnök ur programmjára vonatkozólag elfogadott szokás az, hogy a pártok vezérférfiai szoktak nyilatkozni. Én nem azért jelentkeztem, hogy ezeket megelőzzem; a mennyiben előttem valaki a szomszéd pártok részéről nyilatkozni akar, helyemet szivesen átengedem. Azért kértem a szólás jogát, mert senki sem iratkozott fel. Ha nem jelentkezik senki, akkor folytatom.

T. képviselőház! Szinte lehetetlen reflexió nélkül hagynom azokat a nyilatkozatokat, a melyek a miniszterelnök urnak ajakáról elhangzottak. *(Halljuk! Halljuk!)* A megállapitandó napirend kérdésére nézve — a mennyiben ez a kérdés van szőnyegen — ez idő szerint észrevételem nincs; a mi azonban a miniszterelnök ur nyilatkozatait illeti, azokra három pont tekintetében reflektálni kivánok és pedig megforditott sorrendben. *(Halljuk!)*

Elsősorban nyilatkozni kivánok a miniszterelnök urnak azon odavetett, de azt hiszem, mégis eléggé megfontolt közbeszóló nyilatkozatára, a mely szerint: a képviselő uraktól függ, vajjon választás lesz-e előbb, vagy lesz-e előbb választási törvény.

T. képviselőház! Ő Felségének, a koronázott királynak feltétlenül megvan azon joga, hogy a képviselőházat neki tetsző időben, a kormány felelőségére feloszlathassa. A Felségnek ezen jogához ezen parlamentben sem eddig nem nyult senki, sem ez alkalommal nyulni a magam részéről nem kivánok. Az ellen azonban, t. képviselőház, a leghatározottabban tiltakoznunk kell, hogy ez a felségjog fenyegetésül gyerkőczökhöz illő játékra használtassék a parlamentben, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* oly irányban, hogy a nemzet azt hallja, hogy ha majd jól viselitek magatokat, akkor tovább tart az országgyülés, ha pedig a koronának nem tetsző álláspontot foglaltok el, akkor feloszlatom a képviselőházat. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaz! Ugy van!)*

Eitner Zsigmond: Ez a czirkusz-korbácsa a miniszterelnök urnak!

Polónyi Géza: Ez, t. képviselőház, inparlamentáris, és ha valami a képviselőház függetlenségét és méltóságát sérti, ugy ez az. *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezek a nyilatkozatok azok, a melyek az ellenzéket rendkivüli fegyverek alkalmazására is kényszeritik; sőt onnan lett a képviselőház méltósága, és pedig durván, megsértve.

Ugron Gábor: Igéret ellenére!

Polónyi Géza: Mert, t. képviselőház, az adott esetben nemcsak a parlamenti méltóság és függetlenség szempotjából, de más szempontból is érdekes a kérdést megfigyelni.

T. ház! Midőn nehéz politikai viszonyok között, sulyos felelőséget vállalva magunkra, és elszenvedve hosszu időkön át a kárhoztató itéletet, a párt tagjai közül egyik-másik vállalkozott arra, hogy a parlamenti békének létrehozásán közremüködjék, tettük ezt a kormányelnöknek azon világos és kötelező igérete mellett, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy a t. miniszterelnök ur a választási törvénynek a választói jog kiszélesitése mellett való reformját oly időben fogja a ház asztalára letenni, hogy az uj választások már ezen törvény alapján történhessenek meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Ezt nem lehet eltagadni!

Polónyi Géza: Mit szóljunk az olyan kormányzati rendszerhez, a mely egész meztelenül, egész tisztán és világosan odadobja a keztyüt, azt mondván: Nem számolok igéretemmel; ha nem viselitek magatokat jól; ha törvénytelenségeimet — a melyekre rögtön rátérek — el nem türitek és ha nem nyujtotok segédkezet ahhoz, hogy az országot továbbra is egy rettentően félszeg gazdasági helyzetben tartsam meg, akkor feloszlatom a házat és nem csinálom meg a választási törvény reformját. *(Mozgás. Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelől.)* Ez igy van, t. ház, és kérdem, mi sérti jobban a parlament méltóságát: az-e, ha én ilyen nyilatkozatok után arra határozom el magamat, hogy ennek a kormánynak, a mely igéreteivel oly könnyelmüen játszik, semmiféle akcióját nemcsak nem támogatom, de tőlem telhetőleg ellentállok neki, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* avagy az sérti-e jobban a parlament méltóságát, ha ilyen játék üzetik politikailag nyilvánosan tett igéretekkel, a helyett, hogy az igéretek beváltatnának?

T. ház! Rátérek röviden arra is, a mit a t. miniszterelnök ur itt az olasz szerződésre vonatkozólag bejelentett.

A házszabályrevizió bejelentetik, ugy-e bár, — hisz már a miniszterelnök ur nyiltan mondja, hogy néhány nap mulva elő fogja terjeszteni az inditványt — a házszabályrevizió előterjesztetik azon ürügyek alatt, hogy a parlament méltóságát és a törvényhozási jognak függetlenségét kell megvédelmezni.

T. ház! A parlamentben létrejött házszabályok szerint lefolytatott tárgyalások alapján keletkeznek a törvények. Az alkotmánynak igazi palládiuma, nemcsak a parlament, de egy egész nemzet méltósága attól függ, hogy a megalkotott törvények tiszteletben tartatnak-e, igen vagy nem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormány, mint végrehajtó hatalom s mint végrehajtó közeg minden alkotmányjogi fogalom szerint elsősorban és világosan az élő törvények végrehajtására van utalva és kötelezve. Mindaddig, mig egy élő törvény van, a mely parancsoló vagy tiltó intézkedéseket tartalmaz, annak a kormánynak nem szabad mást cselekednie, mint azt, a mit az a törvény rendel, parancsol vagy tilt. Csak Magyarországon történhetik meg az, hogy bár itt van egy élő törvény: az 1899 : XXX. t.-cz. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*, a mely egy élő törvény erejével tiltja, hogy mindaddig, a mig egy uj közös autonom vámtarifa vagy egyáltalában közös vámtarifa nem létesül; mig a vámszövetség elfogadva nincs: addig a kormánynak a külfölddel nemcsak szerződést kötnie, de még tárgyalásokba bocsátkoznia sem szabad, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ennek daczára a kormány tárgyalásokat folytat és meg akarja kötni a szerződést.

T. ház! Ha ez a törvény feszélyezi önöket, vagy — mondjuk a jobb és szebb esetet — ha önök arról győződtek volna meg, hogy nem helyes, hogy ennek a törvénynek a tilalma az ország érdekében fentartassék, tehát más intézkedések szükségesek, mint a melyeket ez a törvény rendel, akkor annak a kormánynak nem az a hivatása, hogy az élő törvényt lábbal tiporja, hogy annak ellenkezőjét cselekedje, mint a mit az a törvény rendel, hanem annak a konzekvenciája az: méltoztassék a törvényhozás szine elé járulni azzal, hogy ez a törvény megfelelő módon módositassék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon).* Csak Magyarországon történhetik az meg, hogy ugyanakkor, mikor van egy élő törvényünk, a mely ilyen tilalmat tartalmaz, beérkezik ide egy törvényjavaslat a képviselőház elé, a mely egyenes negligálása, lábbal tiprása annak az eleven törvénynek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon).* Én nem akarok itt még csak véleményt sem koczkáztatni, de mondja meg nekem a t. miniszterelnök ur, hogy ha akad egy törvényhozási kisebbség, a mely becsületbeli vagy politikai kötelességének tartja a törvény védelmében a kormányt ezen az uton megakadályozni, vajjon az sérti-e a törvényhozás méltóságát, a ki erre az utra lép, vagy az sértette-e meg, a ki botrányosan megszegte a törvényt? Nem kell okot adni arra, hogy az ellenzék kötelességszerüleg az elkeseredésnek fegyvereihez nyuljon; ha pedig okot adtunk rá, akkor ne méltoztassék anarchiáról beszélni és ne méltoztassék a nyilt levélben vádolni férfiakat, hogy azok az ország érdeke ellen cselekedtek, holott magunk vagyunk a bünösök, t. miniszterelnök ur. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon).*

Már most rátérek röviden a házszabályrevizió kérdésére is. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Tudjuk, hogy még a mi táborunkban is, de talán minden pártban megvolt és él az a meggyőződés, hogy a házszabályoknak vannak részletei, a melyek esetleg javitásra, módositásra szorulhatnának. A tanácskozás szempontjából felmerülő kontradikcziók, kérdések, melyek el nem dönthetők, esetleg . . .

Kubik Béla *(az elnökhöz)*: Nem tetszik hallani odaát a hangos beszélgetést? *(Zaj balfelől. Mozgás jobbról.)* Süket a jobb fülére? *(Nagy zaj és felkiáltások jobbról: Rendre! Rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Ezért a kifejezésért rendreutasitom a képviselő urat.

Kubik Béla: Erőszakkal akarnak elhallgattatni mindent!

Ugron Gábor: De igaza van! Igaza van! *(Folyton tartó nagy zaj.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az elnöki rendreutasitással szemben a házszabályok szerint nem szabad észrevételt tenni.

Ugron Gábor: De az elnöki rendreutasitás legyen jogos!

Elnök: A szónok minden szavát a legtisztábban lehetett érteni és én semmi zavarót nem hallottam. *(Ellenmondások balfelől.)*

Polónyi Géza: Mondom, nem tévedek abban, ha pártkülönbség nélkül konstatálhatom azt, hogy ilyen természetü vélemények megnyilatkoztak mindenütt. Akkor, a midőn ezt konstatálom, egyuttal hozzáteszem azt is, hogy ebben a képviselőházban soha sem volt véleménykülönbség az iránt, hogy a házszabályrevizióhoz nem szabad máskor nyulni, mint csak teljesen normális és békés időben, midőn minden szenvedély pihenőre tér, midőn ki van zárva az, hogy kormányzati czélok elérése érdekében történjék a házszabályoknak reviziója. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a két kondiczió van annak, hogy a parlament a házszabályokhoz, az alkotmánynak legfenségesebb biztositékához hozzányuljon.

Már most fenforog-e ez a két kellék? — akár pozitiv, akár negativ alakban veszem.

Hát, t. képviselőház, békés időket élünk? Éljük azon időket, midőn a kormányról nem szabad feltételeznünk, hogy politikai czélok szolgálatában akarja a házszabályokat revideálni? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát, t. képviselőház, miként áll ez a kérdés ma a nemzet szine előtt?

T. uraim, a régi időkben is, a mint a történelem bölcs oktatása ezt előttünk igazolja, őseink a nemzeti nyelvnek a hadsereg vezérletében és vezényletében való érvényesüléséért folytatott harczoknak néha közepén, néha derekán, néha a végén megszüntették a harcznak tovább való folytatását egy jobb jövendőnek vigasztaló reménységével; de a nemzet soha le nem mondott jogának érvényesitéséről. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Soha azt a tant, hogy ez a jog a királynak, mint ilyennek személyes joga lenne, a magyar parlament törvény utján el nem ismerte, ilyen nyilatkozatot a nemzet soha nem tett. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Többet mondok, t. uraim. Csak nem régiben, midőn ezen kérdés szőnyegen forgott, ugyebár emlékeznek rá, t. uraim, hogy a Körber-Welsersheimb és Beck-féle felfogással szemben, a kik az abszolut felségjog elméletére helyezkedtek és azt mondták, hogy ugy, mint Ausztriában, itt is abszolut fejedelmi jog ez a kérdés, nemcsak mi, hanem akkor, azt hiszem, mindnyájunk örömére és büszkeségére az egész nemzet pártatlanul, önök is, a kilenczes bizottság is arra az álláspontra helyezkedtek, hogy abszolut fejedelmi jogot a magyar alkotmány nem ismer, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ilyen jog ezen a területen nincsen. És most, t. uraim, előáll a miniszterelnök ur mint képviselő és hirdeti választóinak azt az elméletet és azt az alkotmányt, hogy Magyarországon ez abszolut fejedelmi jog.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Épen az ellenkezője van benne! *(Ugy van! Ugy van! Derültség jobbfelől.)* Ennyire már nem szabad ferditeni! *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Azt mondja *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):* »Királyára bizta a hadsereg szolgálati és vezényleti nyelvének megállapitását.«

Várady Károly: Ez sem igaz!

Kubik Béla: Hát ez igaz?

Polónyi Géza: »A magyar szolgálati és vezénynyelv megvalósitására irányzott vágyak teljesitését azon időre halasztotta el, a midőn a fejedelem szabad elhatározásából önként fogja elrendelni.« *(Derültség balról és a szélsőbaloldalon.)* Mi ez, t. uraim? Nem az abszolut fejedelmi jog? *(Felkiáltások jobbról: Nem!)*

Igen, a t. miniszterelnök ur azután beszél arról, hogy a törvényhozás egyetértésével intéztessék el a kérdés. *(Felkiáltások jobbról: Ahá!)* Bocsánatot kérek, hát van nekünk olyan törvényünk, a mely nem a Felség egyetértésével intézendő el? És ha nincs, miért distingvál a miniszterelnök ur ennél a kérdésnél és miért mondja azt, hogy ez csak akkor fog életbe lépni, ha ő Felsége önszántából és saját akaratából fogja elrendelni.

Hát, t. képviselő ur, önnek módjában állott volna, ha tudja az alkotmányt, vagy azt szándékosan megsérteni nem akarja, csak azt a másik passzust alkalmazni, a melyik azt mondja, hogy a törvényhozás egyetértésével fogja a törvényt megváltoztatni; de ön nem ezt mondja, hanem megmondja világosan, hogy csak akkor fog életbe lépni, ha a Felség önszántából, saját akaratából ezt akarja. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Ez a kezdeményezési jog megtagadása!

Polónyi Géza: Eltekintve attól, hogy történelmileg és alkotmányjogilag falsum, hogy a nemzet ezt a jogát valaha a királyra ruházta volna, az adott viszonyok között, a mikor ilyen eset előzték meg e kérdést, akkor, a mikor a kilenczes bizottság a nemzet előtt publikálta álláspontját, hogy abszolut fejedelmi jogot a magyar törvényhozás nem ismer, akkor jön a miniszterelnök ur ilyen nyilatkozatokkal, — ezt megértik Bécsben, de megértem én is. Más nem akar ez lenni, mint kinálkozás fölfelé, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Derültség a jobboldalon.)* oly módon, a mely durván megsérti a magyar alkotmányt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Derültség a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Azt elszenvednie a magyar parlamentnek, t. ház, a mit a miniszterelnök ur itt akar, nem lehet. A mint mondtam, más időkben is vivott, küzdött a nemzet a maga jogaiért, nyelveért, pihenőre tért egyszer-másszor, de akkor, a mikor a miniszterelnök ur e nyilt levelében egyenesen bejelenti, hogy a házszabályreviziót azért akarja, mert a nemzeti nyelvért folytatott harczban a parlament visszaélt jogával, mit jelentene ez, t. uraim? Jelentené azt, hogy ez a parlament annyira alávaló volt, hogy nemcsak nem védi a nemzet jogait, de a história számára példátadólag statulája, hogy a szólásszabadságot is korlátozta az a parlament, a mely a magyar nemzet javára a vezérleti és vezényleti nyelvért küzdött. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezek nem békeséges idők. Ezek nem oly czélok, a melyek szolgálatában én csak ahhoz is hozzá mernék járulni, hogy bizottság küldessék ki a házszabályok reviziója tárgyában. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, nem szükséges tovább beszélnem. Itt van bejelentve a nyiltan elkövetett törvényszegés a gazdasági kérdésben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bejelentik már, hogy az ujonczlétszám-emeléshez pláne a klotürnél rosszabb dolgot akarnának csinálni annak a nemzetnek számára, a melynek nyelvét ugyis meggyalázták. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én nem szándékozom e pillanatban állást foglalni. A pártom tagjaival tartandó értekezletnek feladata az e párt kötelékébe tartozó férfiakat irányitani és a szerint kell cselekednem. De addig, a mig én ennek a pártnak tagja vagyok, soha életemben oly czélt szolgálni nem fogok, hogy a házszabályok reviziójához ilyen időben nyujtsak segédkezet, a mikor igéretszegéssel, a mikor nyilt törvényszegéssel állok szemben, mikor

látom azt, hogy a nemzetet anyagilag, vagyonilag és véradójában is tönkre akarják tenni *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* azért, hogy azután vele a házszabályok eszközeivel elbánhassanak. Ezeket az időket nem tartom alkalmasnak arra, hogy házszabályrevizióról beszélhessünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tartsa kötelességének a miniszterelnök ur igéreteinek beváltásával igazolni azt, hogy elsősorban a választási törvény reformját komolyan gondolta és komolyan igérte, azután beszélünk mi majd a miniszterelnök urral. De megfenyegetni a nemzetet és a parlamentet azzal, hogy: ha nem pariroztok, feloszlatjuk a házat, erre nekem csak az a feleletem, — és erre a t. miniszterelnök urat hozhatom fel tanuul — hogy nekem már akkor, mikor a miniszterelnök ur a miniszterelnöki széket elfoglalta, az volt meggyőződésem, az volt nyiltan kifejezett és közhirré tett álláspontom, hogy az volna és lehetne az egyedül helyes dolog, ha e kérdésben, hol a nemzet nyelvéről, legdrágább kincsünkről van szó, választások rendeltetnének el, hogy a nemzet közakarata megnyilatkozzék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ma is ez a meggyőződésem. Ám tessék, én követelni fogom, azt a nyilt törvénytelenséget, az ujonczlétszám felemelését, a 460 millió kérdését nyiltan a nemzet szine elé bocsátani, hogy itéljen a nemzet. *(Helyeslés balfelől.)* Nekem egyénileg az a véleményem e pillanatban is, hogy ezt a nemzet elé kell bocsátani. Tessék csak a választásokat elrendelni, mi a magunk részéről — bizonyára — kevésbbé félünk azoktól, mint a miniszterelnök ur, a ki mögött ilyen programm áll. Ezeket tartottam szükségesnek elmondani. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én nem fogok polemizálni; a t. képviselő ur beszéde első részének nagy részét ugyis agyonütötte az utolsóval, a hol követeli a választásokat, mig a legelsőben hosszan magyarázta, hogy nekem esküszegés nélkül nem lehet a feloszlatást ajánlani a Felségnek.

Förster Ottó: Mi azért kivánjuk a választást, mert tudjuk, hogy akkor nem lesz. *(Derültség balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hiszen ebben van valami; én azt hiszem, hogy a t. képviselő ur is igy gondolkozik, de épen ez jellemzi azután előadásának egész komolyságát és nivóját. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én mindössze is csak két rövid helyreigazitásra szoritkozom. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik ugrai levelemnek a nyelv megállapitására vonatkozó részét illeti. Mit mondtam én? Azt, hogy ő Felségére bizta a magyar nemzet a hadsereg nyelvének a megállapitását. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Tessék megmutatni a törvényt.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tegyük ezt most félre, akár igen, akár nem. Hogy ő Felségére bizta a magyar nemzet, ez expressis verbis azt teszi, hogy ennek a jognak forrása is a nemzet. Ugyanebben a levélben benne van az is, hogy uj törvény által ez az állapot bármikor megváltoztatható. Ezt elcsürni és elcsavarni nem lehet. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Igenis állitottam azt, hogy mig uj törvény létre nem jön, mig a mai törvényes állapot áll fenn, addig a mai törvények alapján, *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Melyik törvény alapján?)* a mai jogállapot alapján másként a magyar vezényszó, mint ő Felségének spontán elhatározásával be nem hozható. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Másik megjegyzésem a következő. Én nagyon pedáns vagyok abban, hogy kijelentéseimnek ura legyek. Elhozattam a választási jogra vonatkozólag novemberben tett nyilatkozatomat s itt mindjárt hozzáteszem, hogy abból saját magamnak egy szerintem nem lényeges tévedésére rájöttem, a mit szintén helyesbiteni fogok. *(Halljuk! Halljuk!)* Egyszerüen felolvasom a törvényjavaslat benyujtásának időpontjára vonatkozólag akkor tett kijelentésemet, a melyhez természetesen ma is teljes mértékben ragaszkodom. Ez a kijelentés igy szól *(olvassa)*: »A törvényjavaslatot olyan időben szándékozunk a házban előterjeszteni, hogy azon három évi idő alatt, a mely ezen országgyülés életéből még hátra van, letárgyalható legyen ugy, hogy a mennyiben közbejövő körülmények a háznak időelőtti feloszlatását nem tennék szükségessé, már a legközelebbi választás az uj törvény alapján hajtassék végre.« Ehhez tartom magamat és ez, azt hiszem, teljesen megdönti mind azt, a. mik a választásokra vonatkozólag most elmondattak. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve, ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Miután a holnapi napirendre vonatkozó inditványom meg nem támadtatott, határozatképen kimondom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap délelőtt 10 órakor tartja és annak napirendjére kitüzi az 5., a 6. és 7. sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalását.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 55 perczkor.)

490. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 11-én, kedden,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Francisci Henrik elhunytát. — Egyéb elnöki előterjesztések. — A közgazdasági bizottság jelentésének benyujtása az Olaszországgal forgalmi és kereskedelmi viszonyaink ideiglenes rendezése tárgyában kötött egyezményről szóló törvényjavaslatról. — A kérvények 5., 6. és 7. sorjegyzékének tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a f. hó 10-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek a felolvasott jegyzőkönyvre észrevétele? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! A mai napon elnöki előterjesztéseimet ismét egy haláleset bejelentésével kell megkezdenem. Francisci Henrik, a horvát képviselőház alelnöke tegnapelőtt samobori birtokán meghalt. Francisci Henrik a magyar képviselőháznak két évtizedet meghaladó időn át volt tagja és igaz hazafisága, a közügyek iránti meleg érdeklődése s egyéb jeles tulajdonságai a képviselők közt tiszteltté és rokonszenvessé tették. Inditványozom, hogy elhunyta felett érzett részvétének a ház jegyzőkönyvileg adjon kifejezést. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ezt tehát mint a ház határozatát kijelentem.

Bemutatom Nyegre László képviselő levelét, melylyel egészségének helyreállitása végett háromheti szabadsági idő engedélyezését kéri.

A ház a kért szabadságidőt nevezett képviselőnek megadja.

Bemutatom Liptó vármegye közönségének háromrendbeli feliratát, a magyar nyelv és jelvények jogainak a külképviseletben való érvényesitése, az élelmiszerek mesterséges megdrágitásának megakadályozása és a csavargás megfékezése;

Hajdu vármegye közönségének feliratát, külföldi képviseleti hatóságainknak a magyar hatóságokkal magyarul való levelezése;

Esztergom vármegye közönségének feliratát, a magyar fajnak kedvező közgazdasági politika követése;

Lőcse és Abrudbánya városok közönségének Hertelendy László, illetőleg Rosenberg Gyula képviselők utján beadott kérvényét, márczius 15-ének nemzeti ünneppé nyilvánítása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A közgazdasági bizottság előadója kiván előterjesztést tenni.

Rosenberg Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém az Olaszországgal forgalmi és kereskedelmi viszonyaink ideiglenes rendezése tekintetében kötött egyezményről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyában a közgazdasági bizottságnak jelentését azzal a tiszteletteljes kérelemmel beterjeszteni, hogy annak kinyomatásáról, szétosztásáról és annak idején az osztályok mellőzésével leendő napirendre tüzéséről intézkedni méltóztassék.

Elnök: T. ház! A közgazdasági bizottságnak jelentése az Olaszországgal forgalmi és kereskedelmi viszonyaink ideiglenes rendezése tekintetében kötött egyezményről szóló törvényjavaslat tárgyában ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és ha a ház

ahhoz hozzájárul, az osztályok mellőzésével fog napirendre tüzetni.

T. ház! Tekintettel arra, hogy az ezen törvényjavaslatban kitüzött határidő rendkivül közel van és közérdek füződik ahhoz, hogy az mielőbb tárgyaltassék, tehát a házszabályoknak azon rendelkezéséhez képest, a mely szerint «rendkivüli eseteket kivéve» legalább három nap elteltéhez van kötve az, hogy valamely törvényjavaslat tárgyalás alá vehető legyen, azt javaslom a t. háznak, hogy a ház ezen törvényjavaslat tárgyalását a csütörtöki ülés napirendjére tüzze ki. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rákosi Viktor jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Én azt hittem, hogy az ülés végén a napirend letárgyalása után szokás a következő ülés napirendjét megállapitani. *(Ellenmondás jobbról.)* Most az az inditvány tétetett, hogy az olasz kereskedelmi szerződésre vonatkozó provizórium tárgyalása már a csütörtöki ülés napirendjére tüzessék ki. A házszabályok rendelkezése az, hogy a javaslatok, különösen törvényjavaslatok rendszerint a kiosztástól számitott harmadik napra tüzendők ki tárgyalásra. Ennél a javaslatnál pedig, a melynek fontosságát, azt hiszem, a t. képviselőház előtt teljesen fölösleges bővebben magyaráznom, megtörtént az a hallatlan eset, a mit a parlamentek életéből felmutatni nem lehet, hogy egy parlamentnek a szakbizottsága letárgyalta ezt a javaslatot még mielőtt az a javaslat szétosztatott volna.

T. képviselőház! Tudomásom van róla, hogy az egyik bizottsági tag délután 3 órakor kapta meg a szállodában a bizottsági ülésre való meghivást, és már délután öt órakor kompareálnia kellett a bizottsági ülésben. A t. kormány egyenesen számit a parlamentnek ebben a kérdésben való készületlenségére, ez pedig nem komoly dolog és nem férfiakhoz illő eljárás, nem méltó a nemzet képviselőihez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* A »Neue Freie Presse« publikációi a magyar törvényhozás számára még sohasem voltak forrás; a magyar törvényhozás abból értesül, ha a törvényhozás előtt az akta szétosztatik és annak indokolása a t. képviselőházzal közöltetik. Mi értelme lenne annak, hogy ily nyilvánvalóan törvénysértő javaslattal szemben azt a konczessziót tegye a parlament, hogy a házszabályoktól is térjen el, hogy a távollévő vidéki képviselők ne is értesüljenek arról, *(Zaj a jobboldalon! felkiáltások: Legyenek itt!)* hogy nem a házszabályok szerint szokásos időközben tárgyaltatik a javaslat. *(Zaj a jobboldalon.)*

Gyakorlatilag sincs semmi értelme annak, hogy a házszabályoktól eltérő módon, a három nap betartása nélkül tüzessék ki a kérdés napirendre. Nincs értelme azért, mert hiszen az a szerződés, illetőleg az a provizoriális nyilatkozat a velünk közlött adatok szerint szeptember 30-án már lejárt; még az a provizoriális nyilatkozat is. Nem szólok a fennállott, felmondott és lejárt szerződésről, de a provizórius igéret is lejárt, ugy hogy törvényesség szempontjából ma már a vacuum konstatálva van szeptember 30-tól a mai napig és addig, a mig a javaslatot a törvényhozás el nem fogadja. Gyakorlati eredmény szempontjából tehát teljesen közönbös, hogy ez a vacuum egy nappal előbb vagy később ér-e véget, de nem közömbös a parlament szempontjából, hogy ilyen komoly és fontos javaslatra a képviselőház megfelelően előkészüljön.

Ennek folytán az én alázatos kérelmem az, hogy miután ugyis nyomatékos és fontos aggodalmak merülnek föl a javaslattal szemben, a házszabályokban a javaslatok kitüzésére alkalmazott rendes időköz ezuttal is tartassék fenn; és minthogy a javaslat csak ma, október 11-én osztatott szét, a három nap 14-én jár le, 14-ike előtt a házszabályoknak megfelelő alkotmányos szokás szerint nem is tüzhető ki az ügy napirendre.

Arra kérem tehát a t. képviselőházat, méltóztassék a javaslatot október 14-ike után, vagy ha a kormánynak kellemesebb, október 14-ére napirendre tüzni.

De az ellen, hogy a házszabályok is megsértessenek és a szokás is megsértessék, ily előzmények után a magam részéről tiltakozom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Miután a t. képviselő ur azt mondja, hogy megsértettek a házszabályok, leszek bátor felolvasni a házszabályok 134. §-ának teljes szövegét. A 134. szakasz igy szól *(olvassa)*: »A központi bizottság jelentése az irásban beadott különvéleményekkel együtt a ház asztalára letétetvén, kinyomatik, s rendkivüli eseteket kivéve, legalább három nap közbevetésével napirendre tüzetik.« A házszabályok egyenesen provokálják tehát rendkivüli esetek fenforgása alkalmával a három napi időköztől való eltérést. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt akarom ezzel jelezni, hogy a házszabályoknak semmiféle megsértése ebben nincs, sőt ha van eset, a midőn rendkivüli sürgősség által a tárgyalás gyorsitása indokolva van, azt hiszem, ez a jelen javaslatra nézve áll. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Méltányosságról, vagy egyéb okokról lehet szó, de a házszabályok sértéséről az elnöki inditvánnyal szemben itt legalább alaposan szólni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* A mi a dolog praktikumát illeti, csakugyan meglehetősen mindegy, akár egy nappal előbb, akár később kezdi a t. ház a törvényjavaslat tárgyalását; ugy hogy, a mennyiben szemben ülő t. képviselőtársaim óhajtják, hogy október 14-én kezdjük a tárgyalást, nekem az ellen észrevételem nincs. Azok mellett azonban, a mikre a mélyen t. elnök ur igen helyesen utalt és a miket ismételni nem kivánok, meg kell jegyeznem azt, hogy én ugy

fogtam fel a kérdést, hogy épen azon t. képviselőtársaim szempontjából sürgős a dolog, a kik a szerződés ellen foglalnak állást, mert a szerződés életbeléptetésének megakadályozására akkor van meg a mód és lehetőség, ha a ház belemegy a tárgyalásba és hoz egy oly határozatot, a mely a szerződés meghiusitását és nagyon természetesen a kormány lemondását vonja maga után. A mennyiben t. képviselőtársaim erre az akciójukra nem fektetnek sulyt és nem kivánják a 15-éig fennálló időt felhasználni arra, hogy érvényesitsék akaratukat, óhajukat, nekem csakugyan semmiféle indokom nem lehet forszirozni a kérdés sürgős tárgyalását, és én hozzájárulok, hogy 14-ére tüzessék ki. *(Helyeslés és derültség jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót. *(Zaj.)*

Ha a parlamenti viszonyok és a politikai helyzet mellett legtávolabbi reménységem volna, vagy valószinüség forogna fenn arra, hogy ennek a javaslatnak gyorsabban való tárgyalásával gyorsitom a kormány lemondásának kötelezettségét, ahhoz járulnék hozzá, hogy nyomban kezdjük meg a tárgyalást. *(Zaj.)* De nem erről van szó, hanem taktikai fogásokról van szó egy többség részéről, a mely el van szánva tüskénbokron és árkon keresztül követni a kormányt a törvénytelenségbe is. *(Ellenmondás jobbfelől.)*

Münnich Aurél: Oda nem! *(Nagy zaj a balés a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Thaly Ferencz: Hát az 1899 : XXX. törvényczikk!

Polónyi Géza: Figyelemmel arra is, hogy ez az országgyülés szünetelt és a hosszu nyári szünet alatt a t. miniszterelnök urnak módjában állt volna a propoziciót akként megtenni, ha oly nagyon sürgősnek tartotta ezt a javaslatot, hogy akár 20 képviselő által összehivatja a házat rendkivüli ülésre, akár pedig előbbre hivhatta volna össze a házat, ezek a mesterkélt fogások és nyilatkozatok én rám semmiféle hatással nem birnak. Azért a magam részéről csak tudomásul veszem, hogy a miniszterelnök ur hozzájárult ahhoz, hogy 14-ike előtt ez ne tüzessék napirendre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kimondom a ház határozatául azt, hogy a ház a törvényjavaslatot a bizottság jelentésével együtt a f. hó 14-én tartandó ülés napirendjére tüzi ki.

Áttérünk most napirend szerint az 5. sorjegyzékben foglalt kérvények (Irom. 276.) tárgyalásának folytatására. Következnek a 217—250. számu kérvények, a nagyváradi ipartestület stb. kérvényeinek tárgyalása az önálló vámterület életbeléptetése tárgyában. Legutóbb, mikor a kérvények ezen sorjegyzékét tárgyaltuk itt, a kérvényeknek az önálló vámterület életbeléptetése iránti részénél szakadt meg a vitatkozás. Az előadó elmondta bevezető beszédét, valamint Szatmári képviselő ur is felszólalt. Kiván valaki ehhez szólni?

Rákosi Viktor jegyző: Babó Mihály!

Babó Mihály: T. ház! Valahányszor a képviselőház üléstermében az ország közjogi helyzetét és a védelem ügyeit illető kérdések tárgyaltatnak, mindannyiszor a túloldalról és a kormánypadokról az ellenzék következetesen azt az ellenvetést és szemrehányást hallja, hogy sokkal előnyösebb volna, ha felhagyna ezeknek a kérdéseknek bőséges vitatásával és minden erejét az ország közgazdasági ügyeinek megvitatására forditaná. Most itt volna az alkalom, hogy beigazolja a t. többség azt az állitását, hogy ő komolyan foglalkozik a nemzet közgazdasági ügyeinek védelmével és ráhelyezkedik arra az álláspontra, mely az ország érdekében áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mód és az alkalom adva van, hogy a törvényhozás a közgazdasági kérdésekkel oly irányban foglalkozzék, mely a nemzet jogosult kivánalmainak és érdekeinek megfelel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen azok a kérvények, melyek a ház asztalán feküsznek, nem uj dolgot kérelmeznek; gyökerüket, alapjukat találják azokban a nyilatkozatokban és programmbeszédekben is, melyek a túloldalon ülő képviselőtársaink ajkairól hangzottak el az általános képviselőválasztások alkalmával *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és épen azért erről az oldalról joggal elvártuk volna a t. túloldaltól és a kormánytól, hogy megragadja az alkalmat és ezen kérvények szellemébeu bizonyos kijelentéseket tesz legalább oly irányban, hogy azon óhajok megvalósitása a közel jövőben remélhető. Ez a többség és a kormány törvényszerü kötelessége is volna. *(Zaj jobbfelől.)* Méltóztassék t. elnök ur csendet csinálni.

Elnök: Csendet kérek, t. ház!

Babó Mihály: Midőn 1867-ben Magyarország és Ausztria között az első vám- és kereskedelmi szövetség megköttetett, akkor a szabad kereskedelem rendszere uralkodott egész Európában, sőt azon kivül is. Azonban az idők folyamán az ellenkező irány vergődött túlsulyra; ma a védvámos rendszer uralja az egész közgazdasági helyzetet, és ha akkor a nyomasztó politikai viszonyok hatása alatt talán indokolhatta is az uralkodó többség, hogy a vámszövetséget létrehozta Magyarország és Ausztria között, a megváltozott viszonyok következtében ma tarthatatlan ez az állapot, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert odáig jutottunk, hogy ha az folytattatik, akkor Magyarország közgazdasági élete teljesen meg lesz ölve. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1867-ben az akkori szabad kereskedelmi rendszer következtében a vámoknak tulajdonképen csak pénzügyi jelentősége volt, de közgazdasági jelentősége alig. Ma azonban megforditva, a védvámos rendszer következtében a vámoknak elsősorban közgazdasági jelentőségük és csak másodsorban van pénzügyi jelentőségük, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s miután, ha felállitanók Magyarország és Ausztria határán a vámvonalat, ebből még nem következnék

az, hogy ott, hol Magyarország érdeke azáltal csorbát nem szenvedne, sőt kielégitést találna, oly vám- és dijtételek alkalmaztassanak Ausztriával szemben, melyek esetleg ő reá is előnyösek, azért az, hogy a nemzet önrendelkezési joga ugyszólván örök időre leköttessék ily fontos közgazdasági kérdésekben, képtelenség és lehetetlenség. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Miután a kormány és a t. többség, egyetértve az ezen oldalon ülő pártok mindegyikével, 1899-ben a XXX. t.-czikket megalkotta, ebben egy oly garanciát akart felállitani a jövő számára, mely abban az esetben, ha Magyarország érdekét a közös vámterület terén megvédelmezni nem lehet, az önálló vámterület megalkotását biztositja, s a kormánynak és a többségnek kötelessége volna gondoskodni arról, hogy ezen kivánatos eshetőség bekövetkezése ezt az országot készületlenül ne találja, és kötelessége volna arra törekedni, hogy az önálló vámterületre nagyobb rázkódtatás nélkül áttérhessen az ország. Kérdem: vajjon van-e erre kilátás, hogy a törvény értelmében, a mit még a felhivott 1878 : XX. törvényczikk III. czikke világosan megmond, hogy mindkét törvényhozó testület, t. i. a magyar és az osztrák alkotmányos jóváhagyásának fentartása mellett a külügyminiszter által köttetnek meg a külföldi szerződések? Hiheti és hiszi-e a t. kormány azt, hogy először Ausztriában alkotmányos uton megköthető lesz a vám- és kereskedelmi szövetség és másodszor a külfölddel kötött szerződések oly értelemben tárgyalhatók lesznek, a mint azt a vámszövetségi törvény Ausztriára nézve is kötelezőleg előirja?

Miután erre kilátás nincs, és miután kétségtelen dolog, hogy Magyarország anyagi érdekei a közgazdasági élet összes ágazataiban egyenesen szükségszerüleg parancsolják, hogy az önrendelkezési jog teljes mértékben életbeléphjen és miután politikai tőkét csinált a t. kormány és a t. többség annak idején abból az igéretből, a mely kifejezést nyert az 1899. évi XXX. törvényczikkben: az ország közvéleménye, az ország jogos érdeke elvárja és megköveteli, hogy a t. többség és a t. kormány becsülettel váltsa be azt az igéretet, a melyet az idézett törvényben az országnak tett. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ennek következtében arra kérem a t. képviselőházat, méltóztassék az önálló vámterület felállitására vonatkozó kérvényeket a kormánynak azon utasitással kiadni, hogy azokat megfontolás és tanulmány tárgyává téve, akként intézkedjék, hogy a vonatkozó adatok rendelkezésre állva, már az 1899 : XXX. törvényczikkben megszabott leghosszabb határidő, 1907 végén az önálló vámterület életbeléptethető és Magyarország és Ausztria határán a vámvonal felállitható legyen, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* s ezzel kapcsolatosan az önálló magyar autonom vámtarifát is terjeszsze elő. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Zárszó illeti még Szatmári Mór képviselő urat. Kiván a képviselő ur élni a zárszó jogával? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem!)* Következik tehát a határozathozatal.

A kérvények ezen csoportjára nézve a kérvényi bizottság azt javasolja, hogy ezek kiadassanak a kormányelnök utján a kormánynak. Ezzel szemben áll Szatmári képviselő határozati javaslata, a mely fel fog olvastatni.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa a határozati javaslatot).*

Elnök: Miután ezen határozati javaslat szemben áll a bizottság javaslatával, a mely azt mondja, hogy a kérvények egyszerüen adassanak ki a kormánynak, ugy fogom feltenni a kérdést: elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság javaslatát, szemben Szatmári Mór képviselő ur határozati javaslatával? Kérdem tehát: elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság javaslatát, szemben a felolvasott és Szatmári Mór képviselő által beadott határozati javaslattal? Kérem azon képviselő urakat, a kik a kérvényi bizottság javaslatát kivánják elfogadni, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kivánnak ellenpróbát? *(Nem!)* Tehát kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát fogadta el és igy mellőzi Szatmári Mór képviselő határozati javaslatát.

Szőts Pál jegyző *(olvassa):* Szabolcs vármegye, Bereg vármegye, Zólyom vármegye, Hont vármegye, Szatmár vármegye, Liptó vármegye, Csik vármegye, Bars vármegye, Szepes vármegye, Bács-Bodrog vármegye, Borsod vármegye, Heves vármegye, Bihar vármegye, Baranya vármegye, Sáros vármegye és Szeben vármegye a vármegyei tisztviselők fizetésének, illetve lakpénzének rendezése tárgyában kérvényeznek.

Elnök: Az előadó kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A kérvényi bizottság, miként azt a sorjegyzék vonatkozó rovatából látni méltóztatik, ezeket a kérvényeket a belügy- és pénzügyminiszter uraknak javasolja kiadatni. Jól tudom, t. ház, hogy nekem, mint a kérvényi bizottság előadójának és egyáltalában mint bizottsági előadónak más feladatom nem lehet, mint hogy a bizottság álláspontját és annak javaslatát a t. ház előtt képviseljem, azt megokoljam és esetleg meg is védelmezzem. De ugy vélem, hogy arra való tekintettel, hogy a szóban forgó kérvények időközben a már meghozott fizetésrendezési törvénynyel tárgytalanná váltak, nem kerülök előadói kötelességemmel ellentétbe, ha a t. házat arra kérem, hogy a bizottságnak ezen javaslatától eltekinteni és azt a tiszteletteljes javaslatomat elfogadni méltóztassék, hogy ezek a kérvények a ház irattárába tétessenek. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki szólni? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kíván, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház az előadó ur javaslatát? Ha nincs észrevétel, kimondom, hogy a ház az előadó ur javaslatát elfogadja. Következik?

Szőts Pál jegyző: Ung vármegye, Zemplén vármegye, Szepes vármegye, Abauj-Torna vármegye és Ugocsa vármegye kérvénye Kassán tudomány-egyetem létesitése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kíván szólni.

Daróczy Aladár előadó: A szóban forgó kérvényeket a kérvényi bizottság a miniszterelnök ur utján a kormánynak javasolja kiadatni. A kérvényező törvényhatóságok kérésüket számos okkal támogatják. Felhozzák, hogy Kassának sok középiskolája van, s igy az azokban végzett ifjuság helyben folytathatná egyetemi tanulmányait, felhozzák továbbá a budapesti egyetem túltömöttségét is, valamint azt, hogy az egyetem deczentralizációjának kérdése immár megérett. Felvetik végül a nemzetiségi kérdést is és felemlitik, hogy egy hazafias szellemben működő tudományegyetem a Felvidéken a nemzetiségi eszmék terjedésének mily hatalmas mértékben állaná utját, s a magyar államesmének minő szolgálatokat teljesithetne.

Elnök: Kíván valaki a kérvényekhez szólni? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kíván, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság javaslatát, igen vagy nem? Észrevétel nem lévén, kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja. Következik Szabolcs vármegye kérvénye a kivándorlás meggátlása tárgyában. Az előadó ur kíván szólni.

Daróczy Aladár előadó: Ez a kérvény a kérvényi bizottság javaslatához képest akkor, mikor a kivándorlás szabályozására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalás alatt állott, a kérvényi bizottság rendelkezéséhez képest a ház asztalára helyeztetett. Igy tehát tiszteletteljes véleményem az, hogy ezen kérvény ez idő szerint tárgytalanná válván, a ház irattárába tétessék.

Elnök: Kossuth Ferenc képviselő ur kíván szólni.

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Én a felolvasott kérvényben érintett kérdést nagyon fontosnak tartom és ebből az alkalomból helyesnek vélem rámutatni arra, hogy a legutóbbi törvény nemcsak nem rendezte, de ugyszólván elő is mozditotta a kivándorlást, a mely e törvény meghozatala óta folyton emelkedik és már oly fokra lépett, hogy az ország népességének szaporodását teljesen felemészti. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha ez igy folytatódik, akkor odajut Magyarország, ahová Francziaország jutott, hogy népessége nem szaporodni, hanem apadni fog.

Igen komoly kérdés ez, t. képviselőház, és midőn azt látjuk, hogy az országban is az a hangulat terjed, hogy a kormány és a képviselőház tegyenek valamit a kivándorlás csökkentésére, akkor szerintem nem lenne helyes egy, e tárgyban hozzánk intézett kérvény felett minden hozzászólás nélkül napirendre térni. Felszólalásom czélja tehát az, hogy ráirányitsam a t. kormány figyelmét arra a kötelességére, hogy nem a kivándorlás megkönnyitése, hanem lehetőleg annak megakadályozása és a visszavándorlás előmozditása czéljából hathatós intézkedéseket tegyen. Csak egy példát hozok fel arra nézve, hogy mit tehetne a többek közt. Tudjuk, hogy a magyar ember föld-éhes és ha földhöz juthat, földbirtokát nem egykönnyen hagyja el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi honfitársainknak ezt a tulajdonságát Amerikában már észrevették az érdekelt körök és azokban a czentrumokban, a melyekben összegyülekeztek a magyarok Amerikában, az Egyesült-Államok gyéren lakott nyugati államai és territórumai megbizottakat küldenek és Canada képviselői is megjelennek, s Canada ingyen, az egyesült nyugati territóriumok és államok pedig igen olcsó áron ajánlanak magyar settlereknek földet. Arra, a mit az amerikaiak meg tudnak tenni a mi magyar véreinkkel szemben, a magyar kormány nem gondol, holott gondolnia kötelessége lenne, tekintve azt, hogy ha egy bizonyos összegért Magyarországnak különböző részein földeket vásárolna az állam és nem hivatalos közegek utján, mert ilyeneket az amerikai törvények nem türnének, de kereskedelmi közegek utján a magyar kivándorlóknak tudtára adatnék, hogy az ő szülőföldjükön, itt és ott, ilyen és olyan feltételek mellett előnyösen földhöz juthatnak: akkor igen valószinű az, hogy azok a jelentékeny pénzösszegek, a melyek köztudomásulag Amerikában kamatozás nélkül kis lokálbankokban letéve hevernek, a megvételre ajánlott magyar föld megszerzésére fordittatnának, s a megvásárolt magyar föld haza vonzaná a kivándorlókat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Sajnálom, hogy csak ilyen inczidentaliter és röviden reflektálhatok ezen igen fontos kérdésre, de azt hiszem, hogy kötelességemet teljesitettem és hasznos munkát végeztem, midőn ezt megtettem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az előadó ur kíván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. képviselőház! A magam részéről nagyjában, s főelveiben aláirom azt, a mit Kossuth Ferencz t. képviselőtársam a jelen alkalommal felhozott; de ugy hiszem, hogy az ő beszédének az a része, a mely abban kulminál, hogy a kivándorlási törvény megváltoztattassék, leghelyesebben és a parlamenti gyakorlatnak megfelelően a kivándorlási törvény reviziójára vonatkozó külön inditványnyal lenne eszközölhető, nem pedig ennek a kérvénynek jelenlegi tárgyalása alkalmával közbeesőleg felvetett ötlettel. Épen azért kérem azt, hogy az én inditványomat, a mely arra irányul, hogy ezen kérvény, miután már a kivándorlási törvény tárgyalása alkalmával a ház asztalán

feküdt, mint immár tárgytalan, levéltárban helyeztessék el, elfogadni méltóztassék.

Rákosi Viktor jegyző: Rátkay László!

Rátkay László: T. ház! A kivándorlási kérdéssel nem akarok most foglalkozni; nem is való, hogy egy kérvény tárgyalása alkalmával ezt a kérdést utólag tárgyaljuk. Azonban a kivándorlás ügyének egy részére, nevezetesen az Amerikába irányuló kivándorlásnak egy részére, s az ott tapasztalt visszaélésekre kívánom a t. kormánynak figyelmét felhivni. *(Halljuk!)*

Egész sorát kapom állandóan a panaszos leveleknek Amerikából, a melyekben a kivándorlók arról panaszkodnak, hogy daczára annak, hogy Magyarországnak megvan a kivándorlási törvénye, s tudjuk, hogy kivándorlási biztosi állások is szerveztettek, a kivándorlók sorsáról Amerikában abban a perczben, a mint a hajóról kilépnek, senki sem gondoskodik. Ennek azután az a következménye, hogy Amerikában a kivándorlásra vonatkozó törvények, leginkább pedig a folytonosan szaporodó kivándorlási rendeletek — mert a kivándorlás ügye rendeletek utján is szabályoztatik — a kivándorlóknak csak akkor jutnak tudomására, midőn a hajókból kilépnek, holott a t. kormánynak módjában volna ezen a bajon segiteni. Hiszen a kivándorlási biztosoknak egyéb teendője nem is volna, mint a kivándorlást irányitani és a kivándorlókat Amerikában képviselni. Szerintem a kivándorlási biztosok egyikének állandóan Amerikában kellene tartózkodnia, és azokról a rendeletekről, a melyek a kivándorlást szabályozzák, idejekorán értesiteni a magyar kormányt, azokat a rendeleteket idejekorán közhirré tenni, hogy a kivándorlók ne ott künn tudják meg, mikor a hajóról kilépnek, e rendeleteknek határozmányait és ne legyenek zaklatásoknak és szenvedéseknek kitéve. Erre hivom fel a t. kormány figyelmét. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom. Ellenindítvány nem tétetvén, azt hiszem, kimondhatom, hogy a t. ház az előadó ur javaslatát elfogadja.

Következik a kérvények hatodik sorjegyzékének tárgyalása.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Szatmár-Németi szabad királyi város kérvénye a kiszolgált katonák hazabocsátása iránt.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A bizottság véleménye annak idején, 1903 október 7-én, a mikor a kérdéssel foglalkozott, odairányult, hogy a kérvény további intézkedés végett adassék ki a kormánynak. Jól tudjuk azonban, hogy a kiszolgált katonák már hazabocsáttattak és igy ez a kérvény tárgytalan; a miért is arra kérem a t. házat, méltóztassék a kérvény irattárba tételét elrendelni.

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki sem kiván, észrevétel nem tétetvén, kimondhatom, hogy az előadó ur javaslatát a ház elfogadja és a kérvény irattárba helyeztetik.

Következik a kérvények 7. sorjegyzékének tárgyalása.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Debreczen sz. kir. város, Szepes vármegye, Hódmezővásárhely város, Kecskemét város, Pozsony sz. kir. város, Nyitra vármegye, Somogy vármegye, Győr sz. kir. város, Marosvásárhely sz. kir. város, Liptó vármegye, Temesvár sz. kir. város, Csik vármegye, Csanád vármegye, Tolna vármegye, Ung vármegye, Székesfehérvár sz. kir. város, Sáros vármegye, Borsod vármegye, a budapesti IX—X. kerületi népgyülés, Heves vármegye, Pozsony vármegye, Pécs sz. kir. város, Veszprém vármegye, Nagyvárad város, Temes vármegye, Trencsén vármegye, Baranya vármegye, Ugocsa vármegye, Hódmezővásárhely város, Hajdu vármegye, Csongrád vármegye, Udvarhely vármegye, Békés vármegye, Alsófehér vármegye, Szatmár vármegye, Szeged sz. kir. város, Sopron vármegye, Gömör-Kishont vármegye, Komárom vármegye, Esztergom vármegye, Nógrád vármegye, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Budapesten, a Vérmezőn tartott nemzetgyülés, Torontál vármegye, Torda-Aranyos vármegye, Szabadka sz. kir. város, Bars vármegye, Hont vármegye, Zemplén vármegye, Dunapataj község, Szabolcs vármegye, Árva vármegye, Zólyom vármegye, Abaúj-Torna vármegye, Moson vármegye, Vas vármegye, Nyiregyházai népgyülés, Győr vármegye, Krassó-Szörény vármegye, Pancsova város, Abony község, Szatmár Németi sz. kir. város, Budapest székes főváros, Bács-Bodrog vármegye, Sopron sz. kir. város, Békés város, Zombor sz. kir. város, Kolozsvár sz. kir. város, Máramaros vármegye, Maros-Torda vármegye, Szilágy vármegye, Komárom sz. kir. város kérvényei II. Rákóczi Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása iránt.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Valamennyien jól ismerjük azokat a fejleményeket, a melyek II. Rákóczi Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása körül az utóbbi időben bekövetkeztek. A kérvényi bizottság ennek tudatában a szóban forgó kérvényeket további eljárás végett a kormányelnök ur utján a kormánynak kiadatni véleményezi. Tisztelettel kérem a t. házat, méltóztassék a bizottság javaslatát elfogadni. *(Helyeslés.)*

Kossuth Ferencz: T. ház! Bátor vagyok e hazafias kérvénytömeggel kapcsolatban azt a kérdést intézni az igen t. miniszterelnök urhoz, hogy a nagy Rákóczi és társai hamvainak hazahozatala tárgyában tett-e már valami lépést? és van-e már kilátás arra, hogy e lépések a közel jövőben eredményre fognak vezetni, ugy hogy körülbelül megállapitható-e az időpont, a midőn Rákóczi hamvai hazaszállittatnak? A kérvények nagy száma is mutatja azt, hogy a nagy fejedelmünk emléke iránt lerovandó igazságszolgál-

tatás mennyire szivén fekszik minden igaz magyar embernek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! A mint ő Felségének azon legkegyelmesebb kézirata megjelent, a melylyel utasittattam ezen, az egész nemzet közóhaját képező kérdés megoldására vonatkozó javaslataim megtételére, a közéletnek és a történelmi tudománynak kiváló férfiaiból hivtam fel egy magánjellegű tanácskozásra többeket, hogy ne egyedül egyéni nézeteim által vezettessem magamat, de igyekezzem ennek a kérdésnek olyan megoldását létrehozni, a mely valóban méltó az ügyhöz, méltó azon nagy férfiak emlékéhez, a kiknek kint nyugvó hamvait be kivánjuk hozni, és mindenekfelett méltó azon magasztos elhatározáshoz is, a mely ő Felségének ezen kéziratát sugalta.

Felvetettem ez alkalommal azt a kérdést is, hogy nem volna-e czélszerű, ha az egész kérdés kezelése a törvényhozás által választott országos küldöttségre bizatnék, a mivel szemben — és hozzá kell tennem: egyéni nézetemnek is megfelelőleg — a jelenlévők, gondolom, egyértelműleg azon meggyőződésüknek adtak kifejezést, hogy domborodjék ki ezen egész lélekemelő eseménynél azon körülmény, hogy itt a korona ténye, a korona elhatározása az, a mely a nemzetnek ezt az örvendetes eseményt meghozta, hogy ennek folytán ő Felsége kormánya legyen az, a mely ezt az egész ügyet tovább intézze. Természetesen én meghajoltam ezen szempont előtt, de ugy, a hogy a kezdeményezésnél tettem, ezentul is ki fogom kérni tanácsát azon kiváló férfiaknak, a kiket az első értekezleten való résztvételre felkértem. *(Általános helyeslés.)*

T. képviselőház! Az ügy ma még meglehetős kezdetleges stádiumban van; ezért csak főbb körvonalaiban számolhatok be arról, hogy miként tervezi a kormány ezen fejedelmi elhatározás végrehajtását. *(Halljuk Halljuk!)*

Ő Felségének hozzájárulásából és parancsára nem állottunk meg II. Rákóczi Ferencz hamvai hazahozatalának kérdésénél, hanem egyuttal belevontuk intézkedésünk körébe mindazon, a régi kor küzdelmeiben résztvett nagy férfiak hamvai hazaszállitásának kérdését is, a kiknek hamvai még idegenben nyugszanak. *(Általános helyeslés.)* és olyanformán gondoltuk az elhelyezést, hogy Rákóczi, körülvéve az ő tanácsadóitól és vezéreitől, a kassai dómban nyerjen elhelyezést, *(Helyeslés.)* a hol azután magában a dómban egyuttal egy minden tekintetben méltó siremlék is állittatnék fel; *(Általános helyeslés.)* Thököly hamvai pedig, az ő végrendeletében foglalt óhajának megfelelőleg, egy evangélikus templomban és pedig a késmárki evangélikus templomban nyernének elhelyezést. *(Általános helyeslés.)*

A hazahozatalt ugy kontempláljuk, hogy a hamvak hajón érkeznének az ország fővárosáig. Gondolom, az ország határánál kellene már az első ünnepélyes aktusnak lefolyni, akkor, midőn a Dunán az ország határait átlépi a hajó; azután volna egy nagyszabásu vallási és nemzeti tartalmu ünnepély az ország fővárosában és a harmadik ünnepély azután Kassán, illetőleg Késmárkon, a hol a hamvak örök nyugalomra helyeztetnének. *(Helyeslés).*

A mi az időpontot illeti, remélem, hogy sikerülni fog minden kérdést megoldani akként, hogy a jövő év tavaszán ezen lélekemelő ünnepély megtörténhessék. Egész határozottan nem nyilatkozhatom még, azért, mert — a mint méltóztatnak tudni, — az ügy diplomácziai tárgyalásokkal függ össze, a mely diplomácziai tárgyalások megindultak ugyan, a nyári hónapokban azonban az illetők távolléte és pl. azon lazarista rend főnökének is távolléte folytán, a kinek igen nevezetes szerep jut ezen kérdés elintézésében és a ki teljes jóakarattal és teljes készséggel és odaadással hajlandó is közreműködni ebben a tekintetben, de, mondom, az ő távolléte folytán is épen a legfontosabb intézkedések még megbeszélhetők nem voltak. Nem kétlem azonban, hogy az ősz és a tél folyamán ezen előzetes kérdések rendezhetők lesznek és hogy a jövő év tavaszán ez az ünnepély akképen folyhatik le, hogy minden tekintetben méltó legyen a nemzet emelkedett hangulatához, méltó tárgyához és a Felség azon magasztos elhatározásához, a melylyel a nemzetnek ezt a nagy örömet meghozta. Ezeket kivántam elmondani. *(Általános helyeslés).*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Köszönettel veszem tudomásul a t. miniszterelnök ur felvilágositásait és válaszait.

Kubik Béla: Kötelessége, a mit tett! *(Zaj a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: Legyen szabad csak még néhány megjegyzést fűznöm előbbi nyilatkozatomhoz, még pedig az ügy érdekében. A miniszterelnök ur talán ép ugy, mint én, értesülve van arról, hogy a lazarista rend főnöke egy kivánságot fejezett ki, még pedig azt, hogy Magyarország járuljon hozzá az ő templomuk kijavitásához. Nem nagyméretű templomról lévén szó, a költségek valószinűleg mérsékeltek lennének és minthogy ez az egyház őrizte meg hűségesen Rákóczi hamvait, azt hiszem, kegyeletes tény lenne, ha módot találnánk arra, hogy a rend főnöke óhajának a magyar állam eleget tegyen, a mivel a kegyeletes ügy gyorsabb lebonyolitása jelentékenyen elő lenne mozditva. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A másik megjegyzés, melyet szükségesnek tartok megtenni, bár meglehet, hogy ezzel ujat nem mondok, az, hogy számolni kell azzal, hogy a törökök nagy ellenszenvvel viseltetnek az ellen, hogy a halottak nyugvó helyét megbolygassák. Ezért azt tartom, hogy szükséges lenne e körülményt előre is figyelembe venni és diplomácziai uton közbenjárni, hogy a szultán jóváhagyása megszereztessék, mielőtt az exhumácziához fog-

nának, mert ha kellő intézkedések meg nem tétetnének, az utolsó perczben igen komoly akadályokkal találkozhatnánk. *(Egy hang: A római pápa hozzájárulása is kell!)* Azt, hogy a római pápa hozzájárulását is meg kell-e szerezni, én nem tudom.

Rakovszky István: Szükségtelen!

Kossuth Ferencz: T. barátom ebben a kérdésben nálam sokkal illetékesebb. Ő szükségtelennek tartja. Én a nélkül, hogy illetékességemet ebben a kérdésben az övével össze akarnám mérni, bár határozott véleménynyel nem birok, az alatt a benyomás alatt vagyok, hogy igen, mert e benyomás alatt volt, tudtommal annak idején, midőn Thaly Kálmán nagy érdemű barátom ott járt, a lazarista főnök is.

T. ház! Csak azért voltam bátor ezeket a részleteket elmondani, hogy csekélységem porszemhordásával is hozzájáruljak ahhoz, hogy ez a kérdés minél előbb és könnyebben meg legyen oldható. *(Általános helyeslés.)*

Kubik Béla: T. ház! Azokat az előterjesztéseket, a miket a t. miniszterelnök ur velünk közölni most szives volt, nagyobb részükben megnyugvással veszem tudomásul. Csupán egygyel nem értek egyet előterjesztéseiben. Azzal t. i., hogy nemzeti hőseink földi maradványait részint Kassán, részint Késmárkon kivánja elhelyeztetni, tehát olyan helyeken, a melyek többé-kevésbbé távol vannak az ország központjától és igy ott csak azoknak tétetik lehetővé a sirhoz való járulás és annak megtekintése, a kik ott a közelben laknak, vagy e czélból utaznak azon helyekre. Nézetem szerint sokkal helyesebb lenne lehetővé tenni azt, hogy mindazok, a kik Budapestre feljönnek, ezen nagy nemzeti hőseink hamvaihoz járulhassanak és ott kegyeletük adóját leróhassák, mert ezen nagy nemzeti hősök emléke iránt a nemzet minden rétege egyaránt fog érdeklődni. Azért részemről azt ajánlanám, hogy itt Budapesten helyeztessenek el ezen nagy nemzeti hősök hamvai és ők itt nyugodják tovább örök álmukat.

Elnök: Rakovszky István képviselő ur kiván szólni.

Rakovszky István: T. ház! Nem érthetek egyet Kubik Béla t. képviselőtársam felszólalásával. Én tökéletesen osztozom a t. miniszterelnök ur nézetében, a ki ugy véli ezt a kérdést a leghelyesebben megoldhatni, hogy részint Kassán, részint pedig Késmárkon történjék meg az uj temetés és a hamvaknak utolsó nyughelyükre való elhelyezése. Ennek az az indoka, hogy ha valóban áll az, a mint a t. miniszterelnök ur mondotta, hogy Thököly Imre azt kérte végrendeletében, hogy protestáns templomban temessék el, akkor ezen végső akarata ellen ne cselekedjünk, hanem hajoljunk meg az ő utolsó akarata előtt és intencziőihoz hiven járjunk el. *(Helyeslés.)*

Kubik Béla: Ez nem áll ellentétben az én inditványommal; hiszen Budapesten is van protestáns templom!

Rakovszky István: Bocsánatot kérek, de Thökölynek egész multja, egész szereplése Késmárkon játszódott le; *(Ugy van! Ugy van!)* ugyanez áll Kassára vonatkozólag II. Rákóczi Ferencz és vezéreinek hamvaira nézve is. Ezen oknál fogva én nem csatlakozhatom Kubik Béla t. barátom inditványához és kérelméhez, hanem a t. miniszterelnök ur inditványát fogadom el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én csak egész röviden jelentem ki azt, hogy a Rakovszky István t. képviselőtársam által felsorolt indokok vezettek bennünket — nemcsak engem, de az egybegyült tanácskozmánynak majdnem valamennyi tagját is — abban, hogy ezuttal ne a fővárost, hanem az ország Felvidékének két olyan fontos gócz-pontját jelöljük ki, a melyek egy ilyen történelmi emlék számára, *(Helyeslés jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)* a mely egyuttal emléke annak is, hogy a tót és rutén honfiak hogyan küzdöttek a multban a nemzeti ügyért, valóban a legalkalmasabb helyekül szolgálnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A mi pedig a Kossuth Ferencz t. képviselőtársam által elmondottakat illeti, azok nem kerülik ki figyelmemet, de talán nem lenne czélszerű azokat a nyilvánosság előtt részletesen tárgyalni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és jobbról.)*

Elnök: Miután ellenészrevétel nem tétetett, kimondom, hogy a ház a bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Kassa sz. kir. város kérvénye, II. Rákóczi Ferencz hamvainak Kassán leendő eltemetése iránt.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Kassa sz. kir. város azt kéri, hogy II. Rákóczi Ferencz hamvai Kassán temettessenek el, a miről épen a most lefolyt vita során több szó esett.

A szóban forgó kérvényt a kérvényi bizottság további eljárás végett a kormányelnök ur utján a kormánynak javasolja kiadatni.

Rákosi Viktor jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Ámbár a történtek után csaknem fölösleges volna, hogy ezen kérvényhez felszólaljak, mégis szükségesnek vélem ebben a tárgyban véleményemet nyilvánitani, még pedig akképen, hogy részemről is a leghatározattabban a mellett vagyok, hogy Rákóczinak és vezéreinek hamvai Kassán, Thököly hamvai pedig Késmárkon tétessenek örök nyugalomra. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. Miután ellenindítvány nem tétetett, kimondom, hogy a ház a bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Szatmár vármegye, Maros-Torda vármegye, Kolozsvár szab. kir. város, Nagyvárad város és Hont vármegye

kérvénye, a Thököly Imre és II. Rákóczi Ferencz és társai diffamálását kimondó 1687:V. és 1715:XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása, Kossuth Lajos szobrának mielőbbi felállítása iránt.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A szóban forgó kérvényeket, mint a már e tárgyban előzőleg benyujtott többrendbeli kérvényeket is, a melyekkel a kérvényi bizottság már több év óta, mondhatnám rendszeresen foglalkozhatott, a kérvényi bizottság a kormányelnök utján a kormánynak javasolja kiadatni.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal.

Miután ellenészrevétel nem tétetett, kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Czegléd város kérvénye, II. Rákóczi Ferencz érdemeinek törvénybe iktatása tárgyában.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Czegléd város azt kérelmezi a törvényhozástól, hogy II. Rákóczi Ferencz érdemei törvénybe iktattassanak.

A kérvényi bizottság a kormányelnök utján a kormánynak véleményezi a kérvényt kiadatni.

Kossuth Ferencz: T. ház! Az én kerületem intézi a házhoz a szóban lévő kérvényt. Én ezt teljes erővel és lélekkel támogatom, s csupán azt kivánom konstatálni, hogy Czegléd városa előljár ebben a hazafias ügyben is, a mint hogy általában a hazafiságban mindig előljárt. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, akkor következik a határozathozatal.

Miután a bizottságétól eltérő javaslat nem adatott be, kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Ásvány, Ráró, Hédervár, Zámoly, Szabadi, Vámos, Bácsa, Dunaszentpál, Kisbajcs, Nagybajcs, Vének, Szőgye és Dunaszeg győrmegyei községek kérvénye, a földadó leszállitása tárgyában a Szigetközben.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A most felsorolt községek az iránt kérelmeznek, hogy a foganatositandó adóreform során a Szigetközben fekvő területek egyenes állami adója leszállittassék. Folyamodó községek kérelmüket azzal indokolják, hogy földeik annak idején túlmagas adó alá vonattak, s a Duna szabályozása következtében több izben részben jelentékeny árvizkárokat, részben talajvizkárokat szenvedtek, melyek termésüket és jövedelmüket hol részben, hol pedig egészében megsemmisitették.

A kérvényt a kérvényi bizottság a m. kir. pénzügyminiszternek javasolja kiadatni.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha nem kiván senki sem szólni, akkor következik a határozathozatal.

Miután ellenkező javaslat nem tétetett, kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Rádi Mihály kispesti ügyvéd kérvénye, az 1874-ik évben behajtott illetékének visszafizetése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Ezen ügy, mint minden felebbezési fórumon keresztüljárt és mindenünnen egyhangulag elutasitott ügy, immár végérvényes határozatokkal befejeztetett, s mint ilyen a kérvényi bizottság javaslatára visszavétel végett a ház irodájában lenne leteendő.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, akkor következik a határozathozatal.

Miután ellenkező javaslat nem tétetett, kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Srdics Manó nyugalmazott pénzügyi szemlész kérvénye, nyugdijának felemelése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: Srdics Manó nyugalmazott pénzügyi szemlész zágrábi lakos az 1888. évben — állitása szerint — egy határőri szolgálata alkalmával csempészek puskagolyója által oly mérvű sérüléseket szenvedett, melyek folytán mint további szolgálatra alkalmatlan, nyugdijaztatott. Folyamodásában azt kérelmezi, hogy nyugdija élvezett egész zsoldjában állapittassék meg, a mint ezt az 1885. évi XI. t.-cz. 26. §-a alapján igényelheti. Folyamodó állitásának igazolására horvát és német szövegű okmányokat, továbbá háromrendbeli felségfolyamodványt nyujtott be.

A kérvényt a kérvényi bizottság méltányossági szempontból a m. kir. pénzügyminiszternek javasolja kiadatni.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha senki sem kiván szólni, következik a határozathozatal.

Miután ellenvélemény nem nyilvánittatott, ennélfogva kimondom, hogy a ház a bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Kaszás Ferencz ny. tanár, Nagy János ny. tanitó kérvénye, nyugdijuk felemelése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Nevezettek nyugdijuknak felemelését kérelmezik és kérelmük jogosságát részben bemutatott okmányokkal kivánják igazolni.

A bemutatott okmányokból kitünik, hogy kérelmükkel már minden fórumot megjártak és mindenünnen egyhangulag elutasittattak.

A kérvényi bizottság javasolja, hogy a kérvények visszavétel végett a ház irodájában tétessenek le.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha senki sem kiván szólni, következik a határozathozatal. *(Halljuk! Halljuk!)* Miután ellenvélemény nincsen, határozatilag kimondom, hogy a kérvényi bizottság véleményéhez képest a kérvények visszavétel czéljából a ház irodájába tétetnek le.

Rákosi Viktor jegyző *(olvasa)*: Bars vármegye közönsége az aranyos-maróthi törvényszéknek Lévára való áthelyezését kéri.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Bars vármegye közönsége az aranyos-maróthi törvényszéknek Lévára leendő áthelyezését kérelmezi és egy terjedelmes memorandumban, statisztikai számadatokkal támogatva, a helyi viszonyoknak ismertetésével és egybevetésével igyekszik kimutatni és igazolni kérelme jogosságát és a törvényhatósági bizottság ez iránti törekvésének méltányosságát. A kérvény a kérvényi bizottság javaslatához képest a pénz- és igazságügyi miniszter uraknak lenne kiadandó.

Szőts Pál jegyző: Leidenfrost László!

Leidenfrost László: T. ház! A t. ház asztalán fekvő kérvényben Bars vármegye közönsége az elviselhetetlen anyagi veszteségek által sarkalva, a megye törvényhatósági bizottsága által hozott határozatával járul a t. ház elé, melyben kérelmezi, hogy a királyi törvényszék Aranyos-Maróthról Lévára helyeztessék át.

Ismerve az ottani viszonyokat, határozottan állitom, hogy nem magánérdekek érvényesültek az áthelyezés iránti törekvésben, hanem egyedül és kizárólagosan a közérdek; a mi kitünik azon körülményből is, hogy a kérvény mellékletéül szolgáló memorandumot Bars vármegye négy országgyülési képviselője közül hárman irtuk alá és a törvényhatósági bizottság kétharmad részének élén ott látjuk az intelligenczia, és a vagyon túlnyomó többségét.

A bünvádi perrendtartás életbeléptetése óta Bars vármegyének egész Garamvidéke, mely a vármegyének ugy terület, mint népesség tekintetében háromnegyed részét képezi, kénytelen felvándorolni egy félreeső és elszigetelt községbe, hogy esküdti kötelezettségének megfeleljen, holott a törvényszék területén van egy, a közlekedés góczpontjában fekvő, a feltételeknek és a közönség érdekeinek teljesen megfelelő intelligens magyar város: Léva. Ily körülmények között ne csodálkozzék a t. ház, hogy a legideálisabb intézménynek, az esküdtszéknek ellenségei leszünk.

Kell, hogy minderről meggyőződéssel birjon a t. igazságügyi miniszter ur is, hiszen fényes és nagynevü elődje, Szilágyi Dezső az esküdtbiróságról szóló 1897. évi XXXIII. törvényczikkre vonatkozó javaslat indokolásában maga mondotta, hogy nyolcz törvényszéki székhely van, a hol az esküdtszék felállitására még csak gondolni sem lehet, és ezek közül Aranyos-Maróthot majdnem első helyen emliti fel; azonban kijelenti szószerint, hogy a tót jellegü Aranyos-Maróthot a háromszorta népesebb és egészen magyar jellegü Léva jól helyettesitené.

Ezen rövid indokolásom után ajánlom a t. ház becses figyelmébe Bars vármegye törvényhatósági bizottságának kérelmét; és miután erre vonatkozólag a statisztikai adatok a t. igazságügyi kormánynak rendelkezésére állanak, a kormány pedig még eddig törvényjavaslattal nem állott elő, kötelességemnek tartottam nemcsak mint a lévai kerületnek országos képviselője, hanem mint Bars vármegye közönsége túlnyomó többségének szószólója, erre ugy az igazságügyi, mint a pénzügyi kormánynak figyelmét felhivni. *(Helyeslések jobbfelől.)*

Rákosi Viktor jegyző: Klobusiczky János!

Klobusiczky János: T. képviselőház! Csak egy nagyon rövid megjegyzést óhajtok tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nagyon természetesnek tartom, hogy e kérvénynél Leidenfrost László t. képviselőtársam felszólalt, hiszen ő a lévai kerület képviselője. Meg kell azonban jegyeznem, hogy az elmondottak nem felelnek meg egészen a valóságnak. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kiemeli ugyanis t. képviselőtársam azt, hogy Léva központját képezi a vármegyének. *(Halljuk! Halljuk!)* Ámde méltóztassanak megnézni Bars vármegye térképét és nagyon könnyen meggyőződhetik minden ember arról, hogy ez nem áll. Aranyos-Maróth jóformán a megye közepén fekszik, holott Léva a legdélibb részen, Hont megye határán van és az összeköttetés az oszlányi járásból majdnem lehetetlen, ugy hogy Aranyos-Maróthból nem lehet máskép odaférni, mint csak kocsin. Ez is megczáfolja a t. képviselő ur állitását.

Másik megjegyzésem, hogy a t. képviselő ur azt hozza fel indokul, hogy Léva magyar város. Konczedálom, magyar város *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Aranyos-Maróth pedig tót város.

De bocsánatot kérek, az országnak épen az az érdeke, hogy ott, a hol — mint Aranyos-Maróthon, — tótság van, ne apadjon a magyar érzelem. Most pedig ott Aranyos-Maróthon, a hol a központ van, magyarul érez mindenki, büszkék is vagyunk arra, hogy nincs ott egy tót sem, a ki ne tudna magyarul és a ki ne volna magyar. *(Élénk helyeslés.)* Ezeknek pedig nem teszünk szolgálatot azzal, ha elveszszük a törvényszéket a központtól és kiszolgáltatjuk esetleg a várost a nemzetiségi izgatóknak.

A t. képviselő ur indokolását tehát nem fogadhatom el és kérem a t. házat, hogy a kérvényi bizottság javaslatát emelje határozattá. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Jó kis szüzbeszéde volt ez a bácsinak! *(Derültség.)*

Elnök: Kiván valaki a kérvényhez szólni? Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. Minthogy a kérvényi bizottság javaslatával szemben eltérő

inditvány nem adatott be, határozatképen kimondom, hogy a ház elfogadja a kérvényi bizottság javaslatát.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Szeben, Baranya, Torontál, Temes, Somogy vármegyék, Arad szabad királyi város, Bihar vármegye, Baja város, Hódmezővásárhely, Nagyvárad városok és Hunyad vármegye a baja—báttaszéki vasut kiépitése, illetve a Közép-Dunának Baja—Báttaszéknél való áthidalása iránt kérvényeznek.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Miután a beruházási törvénybe a kérelmezett hidnak megépitése felvétetett, a kérvényi bizottság javaslatához képest a kérvények, mint immár tárgytalanok, a ház irattárába lennének helyezendők.

Elnök: Kiván valaki a kérvényhez szólni? Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. Minthogy a kérvényi bizottság javaslatával szemben eltérő inditvány nem adatott be, határozatképen kimondom, hogy a ház elfogadja a kérvényi bizottság javaslatát.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Bezdán község a Közép-Dunának Bezdán—Kiskőszegnél leendő áthidalása iránt kérelmez.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: Miután a Közép-Duna áthidalásának kérdése a beruházási törvénynyel szintén megoldatott, a szóban forgó kérvény, mint időszerűtlen, a kérvényi bizottság javaslatához képest a ház irattárában lenne elhelyezendő.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. Minthogy a kérvényi bizottság javaslatával szemben eltérő inditvány nem tétetett, határozatképen kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző: Baranya vármegye Gombos és Endrőd között vasuti hid épitése iránt kérelmez.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Ugyancsak az előbb emlitett okokból a Gombos és Endrőd közötti vasuti hid épitése iránt benyujtott kérvény a kérvényi bizottság javaslatához képest szintén a ház irattárába lenne elhelyezendő.

Elnök: Kiván valaki a kérvényhez szólni? Ha senki szólni nem kiván, következik a határozathozatal. Miután pedig a kérvényi bizottság javaslatával szemben eltérő inditvány nem tétetett, határozatképen kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Ujvidék szabad királyi város és Pétervárad között vasuti hid épitése tárgyában kérvényez.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni!

Daróczy Aladár előadó: A szóban forgó kérvény vagy a beruházási alapból, vagy az évi költségvetés keretében felveendő fedezetből kéri a szóban forgó hid megépitését — forgalmi, katonai és közgazdasági szempontokból. A kérvényt a bizottság a kereskedelemügyi miniszternek javasolja kiadni.

Elnök: Kiván valaki a kérvényhez szólni? Ha szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal. Miután a kérvényi bizottság javaslatával szemben eltérő inditvány nem tétetett, határozatképen kimondom, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Kézdivásárhely és a gyergyószárhegyi népgyülés, valamint 115 székely község, a kézdivásárhelyi népgyülés pótkérvénye még 16 község hozzájárulásával, Papolcz község birtokosai, Hunyad vármegye, Ozsdola, Kövesd községek és a székely kongresszus végrehajtó-bizottságának kérvénye a székelység érdekeinek megvédése, erdőtörvény, tagositás és arányositási törvények és eljárások módositása, illetőleg a már megkezdett arányositás és tagositás megszüntetése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A kézdivásárhelyi és gyergyószárhegyi népgyülés, valamint 115 székely község kérvényei az erdőtörvény módositása, arányositás és tagositás tárgyában a kérvényi bizottság javaslatához képest a földmivelésügyi miniszternek lennének kiadandók. A szóban forgó kérvényeket terjedelmes memorandumban a Székelyföld megmentésével, gazdasági érdekeinek biztositásával, állattenyésztésük fejlesztésével és igy közvagyonosodásuk révén az állameszmének az erdélyi részeken leendő életerős biztositásával indokolják meg. A bizottság javaslatát tiszteletteljesen elfogadásra ajánlom.

Elnök: Kiván valaki a kérvényekhez szólni? Ha szólni senki sem kiván, miután ellenindítvány nem adatott be, a kérvényi bizottság javaslatát a ház elfogadta.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Zemplén vármegye, Turócz vármegye, Torontál vármegye, Abauj-Torna vármegye, Hunyad vármegye, Hont vármegye, Komárom vármegye, Heves vármegye, Gömör-Kishont vármegye, Szepes vármegye, Háromszék vármegye, Moson vármegye, Nógrád vármegye, Udvarhely vármegye, Liptó vármegye, Kisküllő vármegye, Sopron vármegye, Nyitra vármegye, Pozsony vármegye, Bács-Bodrog vármegye, Szabadka város, Borsod vármegye, Békés vármegye, Nagyküllő vármegye, Szilágy vármegye, Szabolcs vármegye, Ugocsa vármegye, Zólyom vármegye, Győr sz. kir. város, Sáros vármegye, Csanád vármegye, Besztercze-Naszód vármegye, Trencsén vármegye, Vas vármegye, Csik vármegye, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Baranya vármegye, Arad vármegye, és Somogy

vármegye kérvénye a vármegyei tisztviselők fizetésének és lakbérének rendezése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Arra való tekintettel, hogy a szóban forgó ügy már törvényileg végleg rendezve van, ezek a kérvények a kérvényi bizottság javaslatához képest a ház irattárában lennének elhelyezendők.

Elnök: Kiván valaki a kérvényekhez szólni? Ha nem kiván, tekintettel arra, hogy ellenindítvány nem adatott be, a ház határozatakép kimondom, hogy a beadott kérvények a ház irattárában helyeztetnek el.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Bodrogkeresztur község, Káptalantóti község, Sáska község, Haláp község, Diszel község, Torontál vármegye, Tokaj-hegyaljai borvidék szőlőtermelői, Baranya vármegye, Fehértemplom város bortermelői, Versecz város, Badacsony-Tomaj község, Gulács község, Kisapáti község, Czegléd r. t. város, Kiskereki község, II-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus, Arad szab. kir. város, Szepes vármegye, Magyar szőlősgazdák orsz. egyesülete, Heves vármegye, Liptó vármegye, Trencsén vármegye, zalavármegyei gazd. egyesület, zemplénvármegyei szőlőbirtokosok tokaji értekezlete, veszprémmegyei szőlőbirtokosok balatonalmádi értekezlete, a szőlőbirtokosok nagyváradi értekezlete, hontmegyei gazdasági egyesület, Torda-Aranyos vármegye, Szabolcs vármegye, Hont vármegye, Pozsony vármegye, a magyar szőlősgazdák országos egyesülete, a beregszászi szőlészeti értekezlet, Székelyhid község, Esztergom vármegye, a verseczi kereskedők egyesülete és a beregszászi hegyközség közönségének kérvénye az olasz borvám felemelése, illetve a magyar bortermelők érdekeinek megvédése, a szeszadó felemelése, a házi fogyasztás adómentesitése, az agrár-kölcsönökről szóló 1896: V. törvényczikk módositása, a boritaladó leszállitása, illetve eltörlése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Tisztelt-teljesen megjegyzem, hogy az olasz borvám kérdésében a képviselőház ez ülésszakban már határozott és igy a kérvények ezen része tudomásulvétel végett jelenthető csak be a t. háznak. A kérvények többi vonatkozásai tekintetében pedig a kérvényi bizottság javasolja, hogy a kérvények a földmivelésügyi, pénzügyi és igazságügy miniszteriek adassanak ki.

Elnök: Kiván valaki a kérvényekhez szólni? Ha senki szólni nem kiván, következik a határozathozatal. Miután a bizottság javaslatától eltérő inditvány nem adatott be, a ház a kérvényi bizottság javaslatát fogadta el.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: A II-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus kérvénye a külföldi pezsgő és cognac behozatali vámjának és a pálinka adójának emelése tárgyában.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A szóban forgó kérvény ugy mint az előbbiek is a magyar bortermelés érdekeit kivánja előmozditani és megvédelmezni. Ennélfogva a kérvényi bizottság a kérvényeket a pénzügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszter uraknak kivánja kiadatni.

Rákosi Viktor jegyző: Pozsgay Miklós!

Pozsgay Miklós: Az előbbi kérvényeknél akartam már felszólalni, hogy én nem találom kellőleg elintézve e kérvényeket az által, hogy azokat egyszerűen kiadjuk a földmivelésügyi miniszter urnak, a pénzügyminiszter urnak és az igazságügyminiszter urnak, hogy határozzanak. Ime, itt van most az olaszokkal kötött szerződés, a melyből látjuk, hogy nem nagyon kedveztek a mi szőlőtermelő gazdáinknak, mert nem volt bennük annyi erély, hogy egyáltalában ne adtak volna Olaszországnak vámmentességet azokra a borokra nézve, hanem tartottuk volna meg azt, a mit azon küldöttségek, városok, községek kérvényeztek, hogy t. i. az olaszországi szerződés megkötésekor kiméletlenül kell elbánni a borbehozatallal. Most itt van ez a kérvény, hogy a pezsgő és külföldi borok behozatali vámját emeljék fel. Én megint nem találok megnyugvást abban, hogy a kérvény egyszerűen kiadassék a pénzügyminiszter urnak, hanem inditványozom, hogy az azon utasitással adassék ki, hogy okvetlenül emeljék fel a vámot, még pedig oly mértékben, hogy itthon a cognac-termelés és a pezsgőborok előállitása megvédessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezzel a hozzáadással kivánom kiadatni a kérvényt a pénzügyminiszter urnak.

Elnök: Kiván még valaki a kérvényhez szólni? Ha senki sem kiván szólni, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. A kérvényi bizottság javaslatával szemben Pozsgay Miklós képviselő ur inditványozza, hogy a kérvény határozott utasitással adassék ki a kormány tagjainak, igy tehát felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság javaslatát eredeti szövegében, szemben a Pozsgay képviselő ur által inditványozott toldással, igen vagy nem? Kérem azokat, kik a kérvényi bizottság javaslatát eredeti szövegében elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A ház a kérvényi bizottság javaslatát fogadta el.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Második országos szőlészeti és borászati kongresszus kérvénye a szőlőtermelők körében alakuló borértékesitő szövetkezetek segélyezése tárgyában.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A második országos szőlészeti és borászati kongresszusnak a szőlőtermelők körében alakuló borértékesitő szövetkezetek segélyezése tárgyában benyujtott kérvénye szintén a magyar szőlőgazdaság érdekeit

kívánja megvédeni. A kérvényi bizottság, a kérvénynek ezen jelentős momentumára való tekintettel azt a pénzügyi, a földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszteriumnak véleményezi kiadatni.

Elnök: Kíván valaki szólni? Miután senki sem kíván szólni, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa)*: Szabolcs, Szeben, Turócz, Borsod, Torontál, Zemplén, Nyitra, Hajdu, Sopron és Somogy vármegye, Arad szab. kir. város, Hódmezővásárhely város, Sopronvármegyei gazdasági egyesület, Csik, Fejér, Arad, Győr, Kolozs és Bars vármegye, Nagyvárad város, Zombor szab. kir. város, Zólyom, Bács-Bodrog, Szolnok-Doboka, Maros-Torda és Gömör-Kishont vármegye, Hajdumegyei gazdasági egyesület, Zala vármegye, Szatmár város, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Győr szab. kir. város, Bereg vármegye, Kisküküllő vármegye, Pécs szab. kir. város, Szabadka szab. kir. város, Máramaros, Baranya és Komárom vármegye kérvényei a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződések felmondása, illetőleg megváltoztatása iránt.

Elnök: Az előadó ur kíván szólni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A most felolvasott törvényhatóságok és gazdasági egyesületek a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés felmondását, illetőleg megváltoztatását kérelmezik. A kérvényi bizottság számos izben tárgyalt hasonló kérvényeket és azok rendkivüli közgazdasági fontosságára való tekintettel mindenkor azt javasolta, hogy azok a kormányelnök ur utján a kormánynak adassanak ki.

A bizottság ez esetben is ragaszkodva előzőleg már elfoglalt előbbi álláspontjához, azt javásolja, hogy ezen kérvények a magyar kir. kormányelnök utján a kormánynak adassanak ki.

Elnök: Kíván valaki szólni? Miután senki sem kíván szólni, következik a határozathozatal. Mivel pedig a kérvényi bizottság inditványától eltérő inditvány nem tétetett, azt hiszem, határozatképen kijelenthetem, hogy a ház a kérvényi bizottság javaslatát fogadta el s ezzel a kérvények hetedik sorjegyzékében felsorolt kérvények tárgyalása be van fejezve.

Következik a legközelebbi ülés idejének és napirendjének meghatározása. Engedjék meg, hogy erre nézve javaslatot tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslatom odairányul, hogy a legközelebbi ülést a ház holnap, szerdán d. e. 10 órakor tartsa és napirendjére tüzze ki:

a miniszterelnök urnak átiratát a közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási arányra vonatkozó döntés tárgyában, mely még 1903 julius 2-án terjesztetett elő;

a miniszterelnök átiratát a közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási arányra vonatkozó királyi döntés tárgyában, a mely 1904. évi junius hó 30-án terjesztetett elő;

a Magyarország és Horvát-Szlavonországok közt az 1900. és 1901. évre eszközölt leszámolásról az állami számvevőszék jelentését;

Konkoly-Thege Sándor képviselő ur kérvényét tiszteletdijának megállapitása tárgyában;

a rendőri bejelentési intézménynek az 1879: XXVIII. t.-cz. 23. §-a alapján, több törvényhatósági joggal felruházott, valamint több rendezett tanácsu városban történt életbeléptetéséről szóló belügyminiszteri jelentést;

a »Mlinski Ottok« szávai szigetnek a kataszterből és a telekkönyvből leendő törlése tárgyában beadott miniszterelnöki jelentést;

a közgazdasági bizottság jelentését, a mely együttesen szól:

először a szesz-ipar és finomitás akadálytalan folyamatának biztositása céljából mellőzhetlen vagy halaszhatatlan munkálatoknak vasárnapokon és Szent István-napján való végezhetése és a vasárnapokon tartott baromvásárokon a bognár-áruknak eladás céljából való kirakhatásáról szóló kereskedelemügyi miniszteri jelentésről;

másodszor az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. XIII. t.-cz. 3. §-a alapján kiadott rendelet tárgyában, illetőleg a vasárnapi munkaszünetnek felfüggesztése, a vajgyártással kapcsolatos munkák, sör-, élő baromfi-, stb. szállitás és fuvarozás, élő állatok felhajtása, feladása, leadása és szállitására vonatkozó 281. számu kereskedelemügyi miniszteri jelentésről;

harmadszor az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891: XIII. t.-cz. 3. §-a alapján kiadott rendeletről, melylyel az iparszerüleg üzött ablaktisztitás és szobabeeresztés vasárnapokon és Szent István-napján reggel 9 óráig megengedtetik, a kereskedelemügyi miniszter 282. számu jelentése tárgyában;

negyedszer az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891: XIII. t.-cz. 3. §-a alapján kiadott rendeletről, melylyel az 1892: 14837. számu kereskedelemügyi miniszteri rendelet III. t.-cz. 4. pontjához elrendeltetik, hogy a tengeren járó hajók kazánjain, gépein és egyéb alkatrészein halaszthatatlanul teljesitendő sürgős ipari munkák vasárnapokon, valamint Szent István-napján is egész napon át végezhetők, a kereskedelemügyi miniszter 283. számu jelentése tárgyában;

ötödször az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. XIII. t.-cz. 3. §-a alapján kiadott rendeletről, melylyel a fényképészetnek, czinkografiának stb. ipartörvény alá tartozásuk kimondásával biztositatik a vasárnapi munkaszünet alól való felmentés, a kereskedelemügyi miniszter 284. számu jelentése tárgyában;

hatodszor Pozsony szab. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozásáról szóló 497. számu kereskedelemügyi miniszteri jelentésről;

hetedszer a kizárólag a vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazda-

sági hitelszövetkezeteknek, előleg- és hitel-egyleteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való kivételére vonatkozólag 1904. évi április hó 8-án 23128. szám alatt kibocsátott rendelet, valamint az 1903. évi junius hó 13-án 28559. szám alatt kibocsátott általános vasárnapi munkaszüneti rendelet és az azt kiegészitő, 1903. évi julius hó 23-án 45023. szám alatt és augusztus hó 10-én 50781. szám alatt kibocsátott részleges vasárnapi munkaszüneti rendeletek tárgyában a kereskedelemügyi miniszternek 526. számu jelentéseiről; végre, amennyiben az idő engedi:

a tientsini cs. és kir. konzulátusnak, — a sanghai-i cs. és kir. konzuli bíróság fentartása mellett, — teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházásáról és az ezeknél alkalmazandó jogszabályokról szóló miniszterelnöki jelentést.

Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Igen!)* Észrevétel nem lévén, határozatképen kimondom, hogy a ház a legközelebbi ülésnek napirendjére vonatkozó javaslatomat elfogadta.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik déli 12 óra 10 perczkor.)

491. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 12-én, szerdán,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A miniszterelnök átiratai a közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási arányra vonatkozó királyi döntés tárgyában. — Az állami számvevőszék jelentéseinek tárgyalása a Magyarország és Horvát-Szlavonországok között az 1900. és 1901. évre eszközölt leszámolás tárgyában. — A rendőri bejelentési intézménynek több törvényhatósági joggal felruházott, valamint több rendezett tanácsu városban történt életbeléptetésére vonatkozó belügyminiszteri jelentés tárgyalása. — A miniszterelnök jelentésének tárgyalása Mlinski Ottok szávai szigetnek a kataszterből és telekkönyvből leendő törlése tárgyában. — A közgazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a kereskedelemügyi miniszternek a vasárnapi munkaszünet tárgyában kibocsátott rendeleteiről. — A tiencsini cs. és kir. konzulátusnak teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházására vonatkozó miniszterelnöki jelentés tárgyalása. — Gróf Bethlen Balázs interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez a takarmányhiány elhárítására tett intézkedések tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Ugron Gábor interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez a rákosi vonatkisiklás tárgyában. — A kereskedelemügyi miniszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Plósz Sándor, Hieronymi Károly, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1904. évi október hó 11-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Kolozsvár város közönségének feliratát, a magyar nyelv és jelvények jogainak a külképviseletben való érvényesitése, *(Éljenzés a szélsőbalon.)*

Zamecsnik János és társai antalfalvi lakosoknak Kossuth Ferencz képviselő utján beadott kérvényét, az ő Felsége által az antalfalviaknak adományozott föld kihasitása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Fel fog olvastatni az inditvány- és interpellácziós-könyv.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditvány-könyvbe Tisza István miniszterelnök a következő inditványt (Irom. 670) jegyezte be: »Inditvány a házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság tárgyában.« *(Felkiáltások a balés a szélsőbaloldalon: Halljuk az inditványt!)*

Elnök: A házszabályok értelmében bemutatom az inditványt.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa):* Inditvány. Beadja gr. Tisza István Határozza el a ház, hogy egy 21 tagból álló bizottságot választ a házszabályok módositására vonatkozó javaslat kidolgozására.

Elnök: Az inditvány felolvasása tudomásul vétetik. Az inditvány indokolásának napirendre tüzése iránt majd annak idején fogok javaslatot tenni. Addig is az inditvány a házszabályok értelmében kinyomatik és szétosztatik.

Kérem az interpellácziós-könyv felolvasását.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az interpellácziós-könyvben a következő ujabb bejegyzések vannak: Gr. Bethlen Balázs: a takarmányhiány elhárítására tett intézkedések tárgyában a földmivelésügyi minisz-

terhez; Ugron Gábor: a rákosi vonatkisiklás tárgyában a kereskedelemügyi miniszterhez.

Elnök: Inditványozom, hogy a ház az interpellácziók előterjesztésére $^1/_2$2 órakor térjen át; természetesen, a mennyiben a napirend tárgyai korábban kimerittetnek, akkor mintjárt ezeknek bevégezte után. Ezt a ház határozatképen kimondom.

A napirend értelmében áttérünk most a miniszterelnök átiratára a közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási arányra vonatkozó királyi döntések (Irom. 406, 604) tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék ahhoz hozzájárulni, hogy, miután itt két teljesen rokontermészetü tárgy van, mert hisz csak az évszám tekintetében van különbség, ez a két tárgy talán együttesen tárgyaltassék.

Hozzájárul ehhez a ház? *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Nem értjük!)* Azt javaslom, hogy a napirendnek az a két tárgya, a mely mind a kettő olyan miniszteri átiratot tartalmaz, mely a közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási arányra vonatkozó királyi döntésre vonatkozik, csak az évszám más, t. i. az egyik 1903 julius 2-án, a másik 1904. évi junius hó 30-án adatott be, mint teljesen azonos tartalmu jelentések együttesen tárgyaltassanak. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor határozatképen kimondom, hogy a ház a napirend 3. és 4-ik pontját együttesen tárgyalja.

Rákosi Viktor jegyző: Babó Mihály!

Babó Mihály: T. képviselőház! Az a párt, a melynek nevében és megbizásából felszólalni szerencsém van, perhorreszkálja azokat a törvényeket, a melyek Magyarország és Ausztria között közösügyeket teremtettek. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És csodálatos, t. képviselőház, hogy mégis az ellenzékre hárul az a feladat és kötelesség az ő ellenőrző hivatásánál fogva, hogy még azokat a törvényeket is, a melyek a közösügyekre vonatkoznak, épen a t. kormánynyal és a kormánypárttal szemben védelmezze, abból a szempontból, hogy a kormány ne menjen olyan térre, a hol egyrészről a törvényhozás egyik faktorának és a végrehajtó hatalomnak jogai jog- és törvényellenesen kiterjesztetnek, másrészről a nemzetnek azon törvényekben is lefektetett jogai kijátszatnak és megcsorbittatnak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Felszólásomnak tehát az az inditó oka, hogy most is olyan esettel állunk szemben, a mely az emlitett kettős irányban bir jelentőséggel. Az egyik az, hogy a törvényhozás egyik faktora, a király, olyan jogot gyakorolt, a melynek gyakorlására vonatkozólag az alkotmányos és törvényes előfeltételek teljesen hiányoztak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A másik pedig az, hogy ezen intézkedés folytán a törvényhozásnak evidens jogai megsértettek. *(Ugy van! balfelől.)*

T. képviselőház! Az 1903. évre vonatkozólag még a volt miniszterelnök ur által bejelentett királyi kézirat egyértelmüen a mostani miniszterelnök ur által beterjesztettel azt mondja, hogy miután a magyar korona országainak és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országoknak törvényes képviselete között a megegyezés a közös költségek arányára vonatkozólag létre nem jött, tehát dönt a király. Azonban sem a királyi kéziratban, sem annak az indokolásában, illetve a miniszterelnöki átiratban, a melyet a képviselőház elnökségéhez intézett, egyetlenegy szóval sem történik emlités arról, hogy módjában sem állt a törvényhozásnak a quótakérdésben a maga akaratát kifejezésre juttatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És valóban érthetetlen az, hogy akkor, a midőn az 1903. évre vonatkozó arány megállapitására kiküldött két bizottság, a magyar és az osztrák, egyértelmü megállapodásra jutott, erre nézve tehát e részben a további lépések már ez okon sokkal könnyebben megtehetők lettek volna: mégis az akkori kormány nem látta szükségesnek és indokoltnak, hogy mielőtt királyi döntést provokált, a határozatot, a melyet erre vonatkozólag a bizottságok hoztak, az illető parlamentekben letárgyaltatta volna.

T. ház! Mégis van azonban az akkori miniszterelnök urnak a ház nyilt ülésében tett kijelentésében egy fontos részlet, a melyet ha azután következetesen alkalmaz a t. kormány, akkor annak a törvénytelenségnek, a mit akkor elkövetett, nagyjelentőségü következménye lehet, az nevezetesen, hogy miután azzal indokolta gróf Khuen-Héderváry Károly volt miniszterelnök ur a törvényjavaslat nem tárgyaltatását, mert az osztrák parlamentben sem lett az a törvény tárgyalva és elfogadva, ebből pedig logice következik a kormánynak az a felfogása, hogy a közös érdekü ügyekre vonatkozó törvényjavaslatoknak érdemleges tárgyalásába a magyar parlament addig ne bocsátkozzék, mig az osztrák parlament azokat el nem fogadta és törvényerőre nem emelte, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s a volt miniszterelnök ur ezen kijelentésének az a gyakorlati előnye, hogy e felfogás szerinte is a vám- és kereskedelmi szerződések tárgyában az a hirhedt osztrák 14. §. alkalmazást nem nyerhet, és a t. kormány itt a tárgyalásba bele sem bocsátkozhatik mindaddig, mig odaát Ausztriában erre vonatkozólag a törvényt meg nem állapitották. Gondolom, a t. miniszterelnök ur erre vonatkozólag nyilatkozni fog, mert fel kell tennem, hogy elődjének felfogását, a kit melegen támogatott annak idején mint képviselő, most is magáévá teszi, mert a politikai következetesség azt irja elő, hogy a mint akkor támogatta a jelzett felfogást, ugy mostani székéből is az ország érdekében ugyanazt az álláspontot köteles elfoglalni. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

A törvényesség szempontjából, t. ház, mindenesetre kifogás alá esik a királyi döntés, mert a mint az 1867 : XII. t.-cz. megállapitja, a királynak csak akkor van joga a közösügyi

költségek arányát megállapitani, ha a bizottsági tárgyalások eredményei előterjesztettek mindkét törvényhozásnak, a magyarnak és az osztráknak, és azok mindkét törvényhozásban letárgyaltattak, s ha a két törvényhozás nem tudott egymással megegyezni. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ez szentesitett törvény, a melynek megtartásáról és megtartatásáról gondoskodni a királynak és a kormánynak, valamint a törvényhozásnak kötelessége. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy tehát kétségtelen, hogy törvénysértés elkövetésébe vitte bele a kormány a királyt akkor, a mikor az előfeltételek nélkül kérte tőle a döntést. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

De anyagi tekintetben sem állja ki a birálatot a királyi döntés, mert nem vonhatja kétségbe senki annak igazságát, hogy a mikor 1867-ben, első alkalommal, az arány megállapittatott, akkor a magyar quóta-bizottság kiszámitotta, hogy Magyarországra a közös költségekből csakis 25·5% esetnék s csak czélszerüségi tekintetekből ment bele a 30%-ba, és pedig abból a szerencsétlen feltevésből indulva ki, hogy a 10 esztendő alatt, a melyre az arány megállapitása szólott, Magyarország teherviselési képessége oda fog emelkedni, hogy a 30%-ot is megbirja. Kihagyták azonban a számitásból azt a fontos körülményt, hogy ha igaz a feltevés, hogy Magyarország teherviselési képessége emelkedik, akkor bizonyosan az akkor is jobb helyzetben volt Ausztriáé is emelkedik, még pedig sokkal nagyobb mértékben, mint Magyarországé. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* És ha a rendelkezésre állott adatok alapján nem lehetett $25^1/_2$%-nál többet kivánni Magyarországtól, akkor semmiféle czélszerüségi tekintet azt az osztó igazsággal össze nem egyeztetheti, hogy mindjárt kezdetben 5%-al megkárositttatott Magyarország közönsége. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha végigmegyünk a quótabizottságok vonatkozó jelentésein, azokból is kiderül, hogy a magyar quótabizottságok mindegyike hangsulyozva emeli ki, hogy Magyarország teherviselési képességével és az idevonatkozólag számba veendő jövedelmi forrásokkal nincs arányban a megállapitott százalék. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Mindenütt világosan ki van mutatva a quótabizottságok hivatalos jelentéseiben, jegyzőkönyveiben, hogy a quótában Magyarország jogellenesen többel terheltetik meg, mint a mennyi az országra a közösügyi költségekből eshetik. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Sőt méltóztassék visszaemlékezni boldog emlékezetü Horánszky Nándor volt képviselőtársunkra.

Endrey Gyula: Szellemidézés!

Babó Mihály: Soha alaposabban, tárgyilagosabban és hiteles adatokkal támogatva senki sem fejtette ki, még maga a quótabizottság sem azt, hogy Magyarország jogellenesen terheltetik meg a megállapitott aránynyal, mint a hogy azt Horánszky tette. Szava annak idejében elhangzott a pusztában. De bekövetkezett, hogy Horánszky Nándor bejutott a miniszteri székbe és ekkor joggal tételezhette fel az ellenzék, hogy azok az elvek, gondolatok és igazságok, a melyeket hirdetett, vele együtt bevonulnak a kormány kebelébe és gyakorlati megvalósitásukat a Horánszkyt, mint minisztert támogató többség igyekszik majd érvényesiteni.

Sajnos, hogy az uralkodó többség legfeljebb csak beszél *(Mozgás a szélsőbaloldalon, egy hang: Nem is beszél.)* és szavaz, de akkor, a mikor a nemzet evidens jogairól és anyagi terheinek könnyitéséről van szó, akkor elnémul, mert nincs jogában kimondani az általa is érzett igazságot. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Megpuhulnak!

Babó Mihály: És, t. ház, vajjon magasabb politikai szempontból véve a dolgot, helyes-e az, hogy a királyt állitjuk a nemzetet alkotó nép és az állam közé, és hogy ily fontos anyagi kérdésben a király saját felelőségére határoz? *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ez sem a királynak, sem a kormánynak, sem a törvényhozásnak, tehát senkinek sem állhat érdekében. Épen megforditva, mert ha igaz az, a mit a t. miniszterelnök ur gyakorta hirdet, hogy minden jó a királytól származik Magyarországon, *(Zaj balfelől.)* félő, hogy a tényekből vont jogszerü következtetéssel az a felfogás vergődik túlsulyra, hogy esetleg minden rossz is onnan származik. Kivánatos, hogy ez a felfogás ne menjen át a köztudatba. De ha igaz, a mit a miniszterelnök ur mond, hogy minden jó onnan származik, akkor gondoskodni kell arról, hogy a mai szomoru anyagi viszonyok között kivánatos legfőbb jó, hogy a közönség adózásán és teherviselésén könnyitsünk, megvalósittassék, s ha a kormánynak saját erejéből nem állt ezt módjában keresztülvinni, vigye keresztül a királyi akarattal.

Az az eljárás, a mely a királyi döntés provokálásával követtetett, azt bizonyitja, hogy Magyarországnak azok a törvényei, a melyek a közösügyekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazzák, tulajdonkép nem a magyar alkotmány védelmére állanak fenn, hanem csakis az alkotmányosság látszatának megvédése szempontjából, mert ezeknek a törvényeknek örve és védelme alatt nem a törvényhozás akarata, hanem a törvényhozás egyik faktorának akarata érvényesül rendszerint. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt valódi alkotmányosságnak elismerni nem lehet. Ép ezért azt a jelentést, a melyet a miniszterelnök ur a királyi döntés tárgyában beterjesztett és azt az elhatározást, a melylyel a király eldöntötte az arányt, tudomásul venni nem lehet, mert önkéntelenül felmerül az a kérdés, hogy miután a törvényhozás maga sem nyilatkozott azon adatok mérlegelése tárgyában, a melyek alapján ez az arány kiszámittatott, mily alapon lehetett abban a helyzetben a király, hogy oly arányt állapitson meg, a mely az osztó igazságnak, Magyarország teherviselési képességének megfelel? Miután ezen adatok nem áll-

hattak és bizonyára nem is álltak rendelkezésére, s nem a törvényhozás, hanem a kormány egyoldalu információjára történt a királyi döntés s az a törvénynyel és az anyagi igazsággal is ellenkezik, annak tudomásulvételét a ház által mellőztetni kérem. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! Én ugyan nem azon a közjogi alapon állok, mint a t. előttem szóló képviselő ur, de indokolásának nagy részét mégis magamévá teszem. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1867 : XII. t.-cz. 20. és 21. §-ában egész határozottan kinyilatkoztatja, és peremptoricze rendelkezik az iránt, hogy a királyi döntésnek egyesegyedül akkor van helye, ha a javaslatok a két országgyülés elé terjesztettek. Miután a kormány között és a bizottságok között megállapodások történtek, kell, hogy ezek a két országgyülés elé jőjjenek. Ha a két országgyülés mint alkotmányos faktorok ez iránt megegyezni bármily okból nem tudnak, akkor királyi döntésnek van helye, és akkor a királyi döntés előtt kötelességszerüen meg kell hajolni. De hogy évek hosszu során át az a szokás kapjon lábra *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*, hogy beterjesztik a javaslatokat a bizottságokhoz, beterjesztik az országgyülésekhez, de azokat sem itt, sem Ausztriában nem tárgyaltatják és azután ezen szurrogátum által kielégitettnek vélik az 1867 : XII. t.-cz. 20. és 21. §-ának rendelkezését, ez ellen azoknak is, kik a 67-es alapon állanak és a kik szivükön hordják azt, hogy ezen alap fennálljon, tiltakozniok kell, mert ilyen, a törvény kijátszására irányuló ténykedések ezt a nagy művet csak diszkreditálni képesek. Én ezen okból nem veszem tudomásul a miniszterelnök ur átiratát s abban a meggyőződésben vagyok, hogy a királyi döntés ebben a két tárgyban törvénytelen. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Az abszolutizmus térfoglalása!

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve.

Ugron Gábor: T. ház! Csatlakozom mindkét előttem szólónak nézetéhez és inditványához. Azonban lehetetlen, hogy ez alkalommal észrevételt ne tegyek az iránt, hogy itten az 1867-iki törvények alapján olyan országlási rendszer tartatik fenn Ausztriában és Magyarországon, mely országlási rendszer törvények alapján, törvényes intézkedések szerint végre nem hajtható már évek óta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Magyarország az 1867 : XII. t.-cz. 25. §-a értelmében azon feltétellel kötötte meg ezen szerződést, hogy Ausztriában teljes alkotmányosságnak kell lenni. A teljes alkotmányosság feltételéhez kötötte azt, hogy Magyarországon ez a törvény hatályba léphessen, mert a czél az volt, hogy az alkotmányosan szervezett két országnak két országgyülése egymással érintkezzék és mindkét független, önálló államnak törvényhozótestületei egyetértés utján intézzék el azokat az ügyeket, melyeket a közös kezelésben hagytak.

Az a kérdés először: van-e Ausztriában teljes alkotmányosság, olyan, amilyen 67-ben nem volt. A második kérdés az, hogy a törvényhozások egyetértése ezen közösügyi intézkedések eldöntésére és elhatározására nézve tényleg létrejött-e, avagy nem jött létre? Ámitani lehet mindenkinek magát, ámitani lehet az országot is egy rövid ideig, de évek sorozatán keresztül azzal ámitani az országot, hogy Ausztriában alkotmányosság van, nem lehet. Mert az alkotmányosság nem abból áll, hogy legyen egy törvényhozási testület törvényben megalkotva, hanem abból áll, hogy az a törvényhozási testület a maga feladatait ugyanoly szabályok szerint, amint azt a törvények előirják, végezze és teljesitse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az az országgyülés Ausztriában törvényhozási feladatait azon ügyekre nézve is, a melyek Magyarország és Ausztria között közösek, nem teljesiti, teljesiteni nem is akarja, az osztrák kormány pedig meg sem kisérli, hogy az osztrák Reichsrathot a teljesitésre rábirja, hanem tudatában annak, hogy többséggel nem rendelkezik, hogy azok a a megegyezések, melyek az osztrák kormány és a magyar kormány közt létrejöttek, az osztrák országgyülésen keresztül nem vihetők, ott a többség hozzájárulása azokhoz meg nem nyerhető: egy hamis, csalfa eszközhöz nyul, ahhoz, hogy az osztrák alkotmányosság gúnyjára kijátszsza a törvényt, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* alakoskodásokkal, álokoskodásokkal és Ausztriában nincs erő és mód, mert az osztrák országgyülésen nem adnak alkalmat arra, hogy ezen törvények kijátszásáért a törvényhozás a kormányt felelőségre vonhassa, a magyar kormány pedig az osztrák kormányt ebben a gyalázatos munkájában támogatja. *(Ugy van! Ugy van! Taps a szélsőbaloldalon.)* A magyar országgyülés akkor, midőn azon törvénytelen módon létrejött, vagy a törvényeknek hamis, ferditő és gonosz magyarázatával létrejött osztrák intézkedéseket itt a magyar országgyülésen elfogadja és szentesiti: hozzájárul ahhoz, hogy az osztrák nép ne tudja a maga alkotmányát ép ugy, miként törvényeiben meg van irva, használni; hozzájárul ahhoz, hogy az osztrák törvényhozást az ő kormánya kijátszhassa; hozzájárul ahhoz, hogy Magyarország törvényeinek meg nem felelő módon, a Magyarország törvényeiben foglalt szellemmel ellenkezőképen történjék az Ausztriával való megegyezéseket tartalmazó törvényeknek elintézése. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ezt a csúf, ezt a gyülöletes szerepet, hogy másoknak törvényhozási szuverénitását, jogkörét megtámadó kormányt segitünk és támogatunk ebben a munkájában, itt, ebben a törvényhozásban indokolni, elfogadhatóvá tenni nem

lehet, de nem is szabad. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A magyar nemzetnek addig volt a külföld népei előtt becsülete, addig részesült az osztrákok előtt tiszteletben, a mig a szabad intézményeknek és az alkotmányos életnek védelmezője és oltalmazója volt. A midőn azt látták a Lajthán túl, hogy alkotmányuk visszaszerzésében Magyarország őket segiti és támogatja, Magyarország nem volt népszerütlen, a magyar érdekek nem voltak annyira gyülöltek, magyar ember nem volt annyira megtámadva. De megszünt a rokonszenv, a mióta azt tapasztalják, hogy egy alattomos, képmutató és e mellett a legutálatosabb, mert a legperverzebb és a legperfidebb alkotmányellenes kormányzás történik Ausztriában és azt a magyar országgyülés a maga többségében és azt lehet mondani, hogy csekély ellenmondás mellett folyton támogatja, a kisegitő eszközöket az osztrák kormánynak megadja, hogy ezt az uralmát tovább fentartsa, hogy az alkotmányt továbbra is kijátszhassa, a helyett, hogy a magyar országgyülés sarkára állana és azt mondaná, hogy mi ehhez nem járulunk hozzá, mert a mi szerződésünk azt rendeli, hogy teljes alkotmányosság legyen Ausztriában és Magyarországon. Teljes alkotmányosság nincs Ausztriában. Mi azokban a kérdésekben, a melyek tisztán Ausztriának képezik belügyeit, nem birunk beleszólással, de a hol beleszólással birunk, ott megvárjuk és megköveteljük, hogy az alkotmányosság legnagyobb teljessége mellett, az alkotmányosság minden feltételének megtartása mellett intéztessenek el az ügyek, mert mi Ausztriával másként, mint alkotmányos uton, nem akarunk érintkezni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Bocsánatot kérek, alkotmányos-e ránk nézve és alkotmányos-e Ausztriára nézve, hogy mielőtt a két országgyülés tárgyalja a quótára való megállapodásokat, az ő Felsége döntése alá bocsáttassék? A kormánynak még döntés alá bocsátani sem volna alkalma, mert nem következett el az idő, a mig a két országgyülés azt nem tárgyalja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De másfelől mit tartalmaz a két törvény? A magyar törvény nem mondja meg, hogy ha ő Felsége a quóta kérdésében döntött, hány évre történik a döntés. Az osztrák törvény világosan megmondja, hogy a döntés egy esztendőre történik.

Hát, t. ház, midőn ezt határozzák egy szükségbeli fejedelmi tényről és szükségbeli fejedelmi döntésről, a hol a fejedelmi akarat a törvényhozás akarata helyébe van állitva szükségből és kényszerüségből, holott a törvény világosan megmondja, hogy ez a döntés csak egy esztendőre szól? — szabad-e, lehet-e ezt ugy értelmezni, hogy esztendők sorozata után esztendőről-esztendőre történhessék ez a döntés? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen mikor a törvényt 1867-ben megfogalmazták, legalább is jóhiszemü kormányt tételeztek fel; nem hihették, hogy vásári tréfás bódéknak élczeihez hasonló furfangos fogásokkal — a melyek egy vásári közönség megnevettetésére jók, de arra, hogy egy törvényhozásnak, egy ország alkotmányos életének méltóságát és tiszteletét emeljék, épen nem valók — azt a kitételt, hogy egy esztendőre történik ő Felsége döntése, akként magyarázzák, hogy évről-évre ő Felség ujból egy esztendőre dönthet! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha a történteket nézzük, azt látjuk, hogy évek sora óta ez történik. És miért? Mert az osztrák Reichsrathban ezt a quótamegegyezést — nem keresem, hogy mely okok miatt — keresztülvinni nem birják. Nem mi ránk tartozik annak mérlegelése, hogy mely okokból tagadja meg ott a törvényhozás a maga elhatározását. Ránk nézve az a fontos, hogy az elhatározás alkotmányos uton, a népek hozzájárulásával történjék. Nem csak a törvényhozás tagjai részéről, hanem Ausztria lakossága részéről is világosan látjuk ezt a megtagadást. Hát akkor mi értelme van az 1867: XII. t.-czikknek, a melyet bevezetésében Deák Ferencz azzal okol meg, hogy ezentúl két alkotmányos nép fog együtt érintkezni s az 1867 XII. t.-cz. ennek az érintkezésnek feltételeit és szabályait állapitja meg? *(Ugy van! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Szabad-e nekünk elnéznünk azt, hozzájárulnunk ahhoz, hogy Ausztriában az alkotmányosság helyett a parlamentáris kormányformának egy torzalakja tartatik fenn a népies elem és a népszuverénitás kijátszására, ugy hogy a parlament nem fejtheti ki a maga dinamikai hatását; mert hiába akarnak bármely kérdésben a pártok és a közvélemény valamit, ha a kormány, a melyet a császár az ország élére állitott, valamire mint többség kényszeriteni akarja őket, az országgyülést ő Felsége beleegyezésével elnapolja és az elnapolás ideje alatt szükségrendeletekkel kormányozza az országot a legfontosabb, minket is érdeklő közösügyekben. Hiszen ez az abszolutizmusnak olyan takarása, a mely csak a gyenge elméjü és hibás szemü emberek előtt történhetik meg; mert mindenki tudja és látja, hogy az alkotmányos kormányzásnak ez a torzalakja csak mint szinjáték, mint komédia hajtatik végre, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne csodálkozzunk akkor, ha a parlamentáris intézmények elvesztik erejüket és jelentőségüket. *(Ugy van! balfelől.)*

De van ennek más, fontosabb következése is. A mint Ausztriában sikerül a népszuverénitást törvénymagyarázatokkal, furfangos prókátori okoskodásokkal, meg nem engedhető szójátékokkal, a törvénynek elcsürésével-csavarásával kijátszani, az alkotmányt és annak minden szabályosan működni kész tényezőjét visszaszoritani: mi a következés? Az, hogy hasonlóra vetemednek itt minálunk. *(Ugy van! Ugy van! Helyeslés és taps a baloldalon).*

Jól tudjuk azt, hogy hazánkban az alkotmányosság nélkül való életet, a milyen Bach és Schmerling alatt volt, a mely nem volt teljes alkotmányosság, Deák Ferencz és az 1867-iki kiegyezést megalkotók visszautasitották. Pedig az alkotmányosság volt; akkor a költségvetést megszavazta az osztrák parlament, az osztrák parlament működött minden erejével és hatásával, elvégezte a maga munkáját hiány és hiba nélkül, s mégis azt mondja az 1867 : XII. t.-czikk, hogy teljes alkotmányosság kell és nem olyan, mint a milyen akkor volt.

Mit teszen ez a szó? Azt teszi, hogy olyan alkotmányosság legyen, a melyben a parlamenti elvek érvényesülnek, a népképviselet pedig áthatja a törvényhozásnak intézményét. Az osztrák népképviseletnek kifejezése kell, hogy legyen az osztrák országgyülés, mert csak akkor érintkezhetik a magyar országgyülésben szervezett magyar nemzet az osztrák országgyülésben szervezett osztrák nemzettel ugy, mint két egyenjogu fél. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha az osztrák nemzetnek az országgyülésben való szervezetét, ennek jogait álutakon és furfangos kormányzási tényekkel kijátszszák, megsemmisitik, félretolják, abból nem következhetik az, hogy a magyar országgyülés az ily módon létrejött cselekedeteket törvényeseknek elismerje azért, mert egy kormány ideküldi, hanem joga van megvizsgálni azon cselekedeteknek, a mennyiben a mi velünk elintézendő ügyekről szólanak, törvényességét, és ha azokat nem találja törvényeseknek, nem találja a törvény és alkotmányosság szellemének teljesen megfelelőknek, joga van megtagadni és visszautasitani. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Én élek ezzel a joggal, s a quótakérdésben előnkbe terjesztett királyi döntésekre, mint olyanokra nézve, a melyek Ausztriában sem jöttek létre szabályosan, mi nálunk sem a törvény értelmében hozattak meg, mert mi nálunk az országgyülés a quóta-döntésről szóló bizottsági jelentéseket sohasem tárgyalta, az osztrák országgyülés sem tárgyalta, s igy konstatálható nem volt, hogy az osztrák és a magyar országgyülés egyet nem értenek, tehát nem következett be az egyet nem értésnek konstatálása, s igy nem következett be ő Felségének a magyar királynak és nem következett be az osztrák császárnak döntési joga, — kijelentem, hogy miután ez törvénytelen cselekedet, mely az alkotmány intézkedésének kijátszásával jött létre: én ahhoz hozzá nem járulok, hanem megbélyegzem. *(Helyeslés és éljenzés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs előjegyezve. Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha senki nem kiván, a vitát bezárom.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A most napirenden levő, illetőleg ehhez hasonló természetü kérdés, már ismételten foglalkoztatta volt a házat, miután, fájdalom, már több év óta olyanok az osztrák viszonyok, hogy a quóta meghatározásánál az 1867 : XII. t.-cz. 21. §-ában előirt kivételes intézkedésre volt szükség. Ha valaki, én bizonyára sajnálom ezt a kényszerhelyzetet, mert magam is azt tartom, hogy lehetőleg kerülni kellene azt, hogy ő Felsége személyes ténye döntsön, *(Felkiáltások balfelől: Törvénytelen!)* különösen olyan kérdésben, a mely az ő jogara alatt álló két állam népességének anyagi érdekét quasi szembeállitja egymással. De mindhiába, a mi elhatározásunkon teljesen kivül álló viszonyok megteremtik ezt a kényszerhelyzetet és ebben a kényszerhelyzetben más feladat ránk nem háramolhatik, mint hogy eljárjunk az 1867 : XII. t.-cz. 21. §-a szerint. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Eitner Zsigmond: A törvényt megtartjuk és megtartatjuk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A törvényt meg is tartja, meg is tartatja, de kényszerhelyzet van, a mint jeleztem, annyiban, hogy igenis a korona személyes aktusa, személyes ténye kell, hogy törvényeink értelmében törvényes alapon interveniáljon. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget).* Ezt pedig igenis kényszerhelyzetnek és nagyon szomoru kényszerhelyzetnek kell hogy tekintse minden valóban alkotmányos érzületü ember.

Rakovszky István t. képviselőtársam igen helyesen mondta, hogy ha bármely okból nem jön létre a két törvényhozás közt a megegyezés, kell, hogy ő Felsége döntése alá bocsáttassék a kérdés, tehát nemcsak azért, mert ellenkező tartalmu határozatok jönnek létre, hanem azért is, mert a megegyezés egyáltalán létre nem jön azért, mert határozat sem jön létre. *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Meg sem kisérlették! Halljuk! Halljuk! jobbról. Elnök csenget).* Ez a törvény 21. §-ával abszolute nem ellenkezik; ellenkezőleg, a 21. §. egész általánosságban azt mondja — nem azt, hogy ha ellenkező határozat jön létre, hanem azt, hogy ha megegyezés nem jön létre. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tárgyalás folytán! Megkisérlették? Halljuk! Halljuk! jobbról. Elnök csenget).*

Már most, t. ház, arról az esetről kivánok főleg nyilatkozni, a melynél a felelősség az én csekély személyemre háramlik. Mi volt a helyzet az idén juniusban? Beterjesztetett a quótajavaslat. A magyar képviselőház tárgyalhatta volna, nem kétlem, hogy el is fogadta volna a javaslatot, de kétszer-kettő négy bizonysággal tudtuk az osztrák parlamenti élet teljes fennakadásánál fogva, hogy ott megfelelő törvényhozási határozat létre nem jöhet. Már most kérdem t. képviselőtársaimat: helyesen jártunk volna-e el a magyar nemzet érdekében, ha a magyar nemzet törvényhozása hozzászegezte volna magát egy határozattal a quóta felemeléséhez, mig Ausztriában megfelelő kötelezett-

séget az osztrák nemzet nevében az osztrák törvényhozás nem vállalt volna? Én azt hiszem, hogy ilyen viszonyok között és miután teljes bizonyossággal . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Miért szegezte a vámszövetséghez a nemzetet?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azt hiszem, hogy ily viszonyok között és miután teljes bizonyossággal tudtuk, hogy Ausztriával nem jöhet létre egy bárminő tartalmu határozat, nem tehettünk egyebet épen a magyar nemzet érdekében, és épen azért, hogy a magyar törvényhozást egyoldalu kötelezettségbe bele ne vigyük, mint hogy magunkra vállaljuk az általunk követett eljárásért a felelőséget.

Ezek után még csak egy rövid megjegyzésem van. Mindaz, a mi az utolsó években Ausztriában történik, szorosan az osztrák alkotmány határozmányai szerint, annak keretén belül történik.

Ugron Gábor: Nem áll! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mi tehát abszolute semmi kifogást az ellen, hogy ott az osztrák kormány az osztrák alkotmány keretén belül teljesen jogszerű és törvényes módon eljárjon, nem emelhetünk. És engedelmet kérek, az ellen a durva hang ellen pedig, a melylyel egy más, velünk nemcsak barátságban, de állandó szövetségben . . . *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenség! Hosszas nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról. Az elnök csenget.)*

Eitner Zsigmond: Ne leczkéztessen!

Zboray Miklós: Hiszen az előkelő idegen!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az ellen a durva hang ellen tiltakoznom kell, a melylyel egy velünk állandó szövetségben álló más állam kormányáról itt némely képviselő urak beszélnek. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogy az ottani állapotok az alkotmányosságnak igazi ideálját megütik-e vagy sem, arra nézve megvan nekem is a magam véleménye és nagyon sajnálom, mélyen sajnálom Ausztria érdekében is, a mienkben is, — mert én erős és akcióképes szövetségest szeretnék a magunk számára — hogy a viszonyok ott ugy elfajultak; de azt csodálom, hogy épen azok kifogásolják itt e viszonyokat, a kik az obstrukczió nemzeti intézményében valami palládiumot látnak. *(Derültség és helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen az az alkotmányos élet, a melyet Ausztriában látunk, épen a sarkalatos nemzeti intézménynyé vált obstrukczió eredményét tünteti fel.

Kérem a t. házat, hogy az előterjesztett jelentéseket tudomásul venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Rakovszky István képviselő ur szavai értelmének helyreigazitása czimén kért szót.

Rakovszky István: T. képviselőház! Félremagyarázott szavaim helyes értelmének helyreigazitása czéljából kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! A t. miniszterelnök ur engem félreértett akkor, a mikor azt mondotta, hogy én azt állitottam volna, hogy ha a két törvényhozás bármely okból megegyezni nem tudna, akkor a királyi döntésnek helye van. Igenis, én ezt igy mondottam, hivatkozva az 1867:XII. t.-czikk 20. és 21. szakaszaira. Ha a törvénynek csak a 21. §-a állana fenn és a törvény 20. §-a nem lenne ugy megszerkesztve, a mint van, a t. miniszterelnök ur az én szavaimat hiven adta volna vissza és akkor talán igaza lenne. Mert a törvény 21. §-a ekként szól *(olvassa)*: »Ha a két küldöttség a javaslatra nézve nem tudna egymással megegyezni: mindenik félnek véleménye mind a két országgyülésnek elébe terjesztetik. Ha pedig a két országgyülés nem tudna egymással kiegyezni: akkor a kérdést, az előterjesztett adatok alapján, ő Felsége fogja eldönteni.«

De, t. képviselőház, a törvénynek 20-ik §-a mást mond; az arról szól, hogy hogyan kell ezen javaslatokat tárgyalniok az országgyüléseknek. A 20-ik §. ezt mondja *(olvassa)*: »E javaslatot mindenik miniszterium az illető országgyülés elé terjesztendi . . .« — ennek meg kell történni — . . . »hol az rendesen tárgyalandó.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor tárgyaltuk?)*

Ugron Gábor: Mikor tárgyaltuk rendesen? *(Zaj balról és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ebhez tehát hozzá kell szólni . . . *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Rakovszky István: . . . határozatot kell hozni, a mely vagy megegyező a két országgyülés között, vagy nem egyezik össze.

A 20-ik §. folytatólag ezt mondja *(olvassa)*: »Mindenik országgyülés az illető miniszteriumok utján közlendi határozatait a másik országgyüléssel . . .« — tehát ennek is meg kell történni, akár van megegyezés, akár nincs — »s a két félnek ilyen módon eszközlendő megállapodásai szentesités végett ő Felsége elé fognak terjesztetni.«

Kijelentettem, t. ház, hogy mindezen stádiumokon keresztül kell menni ezen quótabizottsági javaslatoknak, és csak akkor terjeszthetők királyi döntés alá, hogy ha a megegyezés a két országgyülés között nem jött volna létre.

Ez volt szavaimnak igazi értelme. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás be lévén fejezve, következik a határozathozatal.

A kérdés az: tudomásul veszi-e a ház a két miniszterelnöki átiratot, igen vagy nem? *(Felkiáltások a baloldalon: Nem! A jobboldalon: Igen!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a miniszterelnöki átiratokat tudomásul venni kívánják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a jobboldalon: Többség!)*

Endrey Gyula: Csupa törvényszegők! *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök: A ház a miniszterelnöki átiratokat tudomásul veszi.

Napirend szerint következik a Magyarország és Horvát-Szlavonországok között az 1900-ik évre eszközölt leszámolásról az állami számvevőszék jelentése (Irom. 340, 383).

A jelentést Horánszky Lajos előadó ur fogja ismertetni.

Horánszky Lajos előadó: T. ház! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Horánszky Lajos előadó: A zárszámadást vizsgáló bizottság annak idején tárgyalás alá vette és beható megvizsgálás tárgyává tette a magyar királyi állami számvevőszéknek azt a jelentését, a mely a Magyarország és Horvát-Szlavonországok között az 1900-dik évre megejtett törvényes leszámolásra vonatkozik. A bizottság ezt a jelentést teljesen rendben lévőnek találta; meggyőződött főleg a felől, hogy annak tételei a zárszámadás ide vonatkozó adataival teljesen megegyeznek, és igy ez az elszámolás teljesen a törvény rendelkezéseinek megfelelőleg történt meg.

Ennélfogva bátor vagyok a t. háznak javaslatba hozni, hogy azt a jelentést tudomásul venni, hasonló czélból a főrendiházzal közölni és annak hozzájárulása után az 1868: XXX., valamint az 1899: XLVII. t.-cz. által hatályában meghosszabbitott 1889: XL. t.-cz. rendelkezéseinek megfelelőleg Horvát-Szlavonországok országgyülését is értesiteni méltóztassék.

Kérem, méltóztassék ezt a jelentést tudomásul venni. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: Kiván valaki ehhez hozzászólni? Ha senki szólni nem kiván, ugy kérdem a t. háztól, tudomásul veszi-e a bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, kik a bizottság jelentését elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház a bizottság jelentését tudomásul veszi és az a főrendiházzal közöltetni fog.

Áttérünk most a Magyarország és Horvát-Szlavonországok között az 1901-dik évre megejtett leszámolásról a magyar királyi állami számvevőszék jelentésének (Irom. 427, 613) tárgyalására. Az előadó ur kiván szólni.

Horánszky Lajos előadó: T. ház! A zárszámadást vizsgáló bizottság ugyancsak vizsgálat alá vette a m. kir. állami számvevőszéknek azt a jelentését is, a mely a Magyarország és Horvát-Szlavonországok között az 1901-dik évre megejtett törvényes leszámolásra vonatkozik.

Miután a bizottság ezt az elszámolást is teljesen rendben találta, bátor vagyok javasolni, hogy azt tudomásul venni, a főrendiházzal közölni és az 1868: XXX. t.-cz., valamint az 1899: XLVII. t.-cz. által hatályában meghosszabbitott az 1889: LX. t.-cz. rendelkezéseinek megfelelőleg Horvát-Szlavonországok országgyülését is értesiteni méltóztassék.

Kérem ezen jelentést is tudomásul venni. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: Kiván valaki a jelentéshez hozzászólni? Ha senki szólni nem kiván, következik a határozathozatal. A kérdés az: tudomásul veszi-e a ház a bizottság jelentését, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház a bizottság jelentését tudomásul veszi és az a főrendiházzal közöltetni fog.

T. ház! Napirend szerint következnék most Konkoly-Thege Sándor képviselő kérvénye, tiszteletdija ügyében (Irom. 479, 614). Konkoly-Thege Sándor képviselő ur azonban ezt a kérvényt előttem élőszóval tett kijelentésével visszavonván, a napirend ezen tárgya megszünik és igy áttérünk a rendőri bejelentési intézménynek az 1879: XXVIII. t.-cz. 23. §-a alapján több törvényhatósági joggal felruházott, valamint több rendezett tanácsu városban történt életbeléptetése tárgyában a belügyminiszter ur jelentésének (Irom. 274, 519) tárgyalására.

A jelentést Lator Sándor előadó ur fogja ismertetni.

Lator Sándor előadó: T. ház! A rendőri bejelentési intézménynek Budapest fővárosban való életbeléptetéséről szóló 1879: XXVIII. t.-cz. 23-ik §-a felhatalmazza a belügyminisztert, hogy az ezen törvényben körülirt bejelentési kötelezettséget esetről-esetre azon törvényhatósági joggal felruházott és más nagyobb népességű városokra is kiterjeszsze, a hol annak szüksége mutatkozik. A belügyminiszter ur ezen a törvény által ráruházott hatáskörében járt el akkor, a midőn a rendőri bejelentési intézményt az ország több törvényhatósági joggal felruházott, valamint több rendezett tanácsu városára is kiterjesztette, a miért is a közigazgatási bizottság javasolja a t. háznak, hogy a belügyminiszter ur ezen jelentését, a melynek megtételére a belügyminiszter urat az 1879. évi XXVIII. t.-cz. 23. §-a is kötelezi, a t. ház tudomásul venni és hasonló eljárás czéljából a főrendiházzal közölni méltóztassék. *(Helyeslés jobbról!)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur kiván szólni.

Lengyel Zoltán: T. ház! Én már többizben felszólaltam az iránt, hogy az elnökség az irományok kiosztásának és kezelésének ezt az egészen haszontalan és semmire sem való módját változtassa meg. Most jövök be a t. házba és látom, hogy tárgyalunk derüre-borura, és senki sem tudja, miről van szó; oda sem hallgat senki és nem bánja, ha az előadó ur Boszniát visszakebelezi Törökországba, vagy ujra visszacsatolja Magyarországhoz a Halastavat. *(Derült-*

ség a szélsőbaloldalon.) A t. ház egy tagja sem törődik, nem is törődhetik azzal, hogy miről van szó, mert azon jelentéseket, a melyeket most tárgyalunk, Isten tudja mennyi idővel ezelőtt osztották ki azoknak, a kik akkor voltak képviselők, most pedig tárgyalják azok a képviselők a kiknek nem osztották ki annak idején; a kiknek egy része azóta lett képviselő, más része pedig azt az irományt meg nem kapta, s igy nem is láthatta.

Én nagyon szeretem a parlament tekintélyét, tisztességét és méltóságát; (Élénk derültség a jobboldalon.) komolyabban veszem azt, mint akár az igen t. miniszterelnök ur is, a minek tanubizonyságait is szoktam adni. Eljárok az ülésekre is és szivesen foglalkozom a tárgyakkal, a mennyire erőm megengedi. De kérem, méltóztassék az egész házra való tekintettel olyan eljárási módot bevezetni, a mely sokkal olcsóbb, sokkal kényelmesebb és a mellett valamennyire mégis biztosithatja azt, hogy a képviselő uraknak legalább fogalmuk legyen arról, a mi itt történik.

Én annak idején arra kértem az elnök urat, hogy akként rendezze ezt a kérdést, hogy az egyes ülések napirendjén levő tárgyakra vonatkozó irományokat az ülésen megjelenő képviselő urak a házba való jövetelük alkalmával megkaphassák. Ez sokkal egyszerűbb és biztosabb eljárás lenne. Másik kérésem pedig az, hogy méltóztassék azokat a nemsokára ugyis kaszszálandó és felesleges házszabályokat addig is, a mig fennállanak, betartani; méltóztassék a csendre, rendre és az előadó ur hangjára is vigyázni mindaddig, mig a házszabályok érvényben vannak, hogy ha mi nem is adunk a parlament tisztességére és méltóságára semmit, legalább a karzati közönség ne csodálkozzék azon, hogy milyen módon megy itt a tárgyalás. (Mozgás jobbról.)

Elnök: A képviselő ur konkrét inditványt nem tett.

Lengyel Zoltán: Nem is tehettem!

Elnök: ... de az a kivánsága, hogy a napirend tárgyaira vonatkozó irományok az illető ülés kezdetén osztassanak ki, teljesen céltalan, mert a ki nem vesz magának fáradságot arra, hogy az ülés előtt való nap, vagy annak idején elolvassa azokat, az az utolsó pillanatban, a midőn ide bejő, ugyan hiába akar elolvasni olyan nyomtatványokat, a melyek több ivre terjednek. (Ugy van! Ugy van! jobbról.) Eddig az volt a szokás, hogy az irományok azonnal kiosztatnak, s azt hiszem, az az eljárás, a mely szerint a házhoz érkező iromány — legyen az törvényjavaslat, jelentés vagy bármi egyéb, a minek kinyomatása és szétosztása a ház által elhatároztatik — akkor nyomban kiosztatik, a midőn a nyomdából a ház irodájába kerül, a leghelyesebb. Arról sem az elnökség, sem senki más nem tehet, ha a képviselő urakban nincsen annyi kötelességérzet, hogy a maguk irattárát nem tartják rendben és elhanyagolják. (Mozgás a szélsőbalon.) Hogy mindennap ujra kinyomassuk az olyan irományokat, a melyek ezelőtt egy évvel vagy hat hónappal érkeztek be, az lehetetlenség lenne és oly rendkivüli anyagi teherrel járna, a melynek elkerülése mindnyájunk érdekében áll. (Ugy van! Ugy van! jobbról.) Ha a képviselő urak komolyan akarnak foglalkozni a napirendre kerülő tárgyakkal, az egyedül tőlük függ, és minden képviselő, a ki kötelességét komolyan átérzi és felfogja, akkor, a midőn a napirend megállapitását hallja, igenis meg fogja találni az illető nyomtatványt, foglalkozhatik vele, esetleg a következő ülésre magával hozza. Hogy az irományokat az ülés kezdetén ujra kioszszuk, ez nézetem szerint teljesen céltévesztett dolog volna, (Ugy van! jobbról.) s a képviselőháznak rendkivüli megterheltetésével járna. (Helyeslés a jobboldalon.)

Lengyel Zoltán: Személyes kérdésben kérek szót. Ugy látszik, hogy a t. elnök ur félreértette igénytelen szavaimat. Én nem azt mondtam, hogy az irományok ujra külön kiosztassanak, hanem hogy rendelkezésére álljanak a képviselő uraknak. A mint a szünet előtti egyik ülésen mondottam, méltóztassék például abban a tekintetben intézkedni, hogy egynéhány példány a ház asztalán legyen mindazon tárgyakról, a melyekről itt tárgyalunk. Ez prerogál annak, hogy valaki el ne menjen a nagy irodába és ott ki ne keresse az irományokat. Nem is mondom, hogy azokból bölcs lesz az illető, ha csak a tárgyalás napján fogja megnézni az irományokat és csak azt kérem, hogy a tárgyalás napján is kéznél legyenek az irományok mindazoknak, a kiknek szükségük van rá, mert megtörténhetik, hogy esetleg nem hozta magával az irományait az illető. Ha én itt egy olyan propozicziót teszek, a mely a parlamenti tárgyalások komolyságát, nivóját, rendjét és tisztességét emelni képes több költség nélkül, akkor nem értem, hogy az elnök urnak miért van skrupulusa ez ellen; hiszen az elnök urnak is csak egy gondja lehet itt, mint nekem: hogy ha valaki a tárgyakkal komolyan foglalkozni akar, foglalkozhassék azokkal komolyan, vagy pedig csukjuk be ezt az üzletet. (Zaj a jobboldalon.)

Elnök: A t. képviselő ur előbb igenis azt mondotta, hogy az irományok osztassanak ki aznap reggel; ezt én nem értettem félre, mert hisz az én egész érvelésem ép ezen nyugodott. A mi pedig azon egy pár példányt illeti, e tekintetben az intézkedés már is megtörtént és a ház iroda-igazgatójának a gyorsirók jobboldalán lévő asztalkáján mindig van egy pár példány; azonkivül a ház minden egyes jegyzőjének széke előtt minden egyes tárgyalás alá kerülő irományból szintén van egy-egy példány, összesen tehát négy példány van, a mely a képviselő uraknak rendelkezésére áll. E részben eddig is megtörtént, a mire a képviselő urnak hivatkozni méltóztatott.

A tárgyhoz magához nem kíván senki sem szólni? *(Felkiáltások a baloldalon: Nem tudjuk miről van szó!)* Kérem, az előadó ur megmondotta.

Lator Sándor előadó: A rendőri bejelentési intézményről!

Elnök: Ha senki szólni nem kíván, következik a határozathozatal. A kérdés az: tudomásul veszi-e a ház a közigazgatási bizottság jelentését, igen vagy nem? *(Igen!)* Kijelentem, hogy a ház a közigazgatási bizottság jelentését tudomásul vette.

Következik a Mlinski Ottok szávai szigetnek a kataszterből és a telekkönyvből leendő törlése tárgyában a miniszterelnök jelentése (Irom. 630, 638.)

A közigazgatási bizottság előadója, Lator Sándor kíván szólni.

Lator Sándor előadó: T. ház! A közigazgatási bizottság Mlinski Ottok 63 hold területű szávai szigetnek a kataszterből és a telekkönyvből leendő törlése tárgyában benyujtott miniszterelnöki jelentést tárgyalás alá vette, s ugy a történelmi előzmények, valamint a kormány által kiküldött bizottság véleményének mérlegeléséből azon meggyőződést meritette, hogy a kérdéses szávai sziget kétségtelenül Szerbiához tartozik, Magyarországhoz soha nem tartozott, magyar részről birtokba soha nem vétetett. Ép ezért helyesli a közigazgatási bizottság, hogy a kérdéses terület a tervbe vett nemzetközi bizottság mellőzésével Szerbiának önként engedtessék át.

A kérdésnek ily módon való megoldása az adott viszonyok között a legmegfelelőbb és mindenesetre méltóbb eljárás az, hogy ha ezt az elismerést magunktól teszszük meg akkor, a midőn a mi igényünk tarthatatlanságáról meggyőződtünk. Ezen indokokból a közigazgatási bizottság javasolja a t. háznak, hogy a benyujtott miniszterelnöki jelentést tudomásal venni, a t. miniszterelnök ur által előterjesztett határozati javaslatot elfogadni és ezen határozatát egy országos határozat létesitése céljából a miniszterelnöki jelentés kapcsán szives hozzájárulás végett a főrendiházzal közölni méltóztassék. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: Kíván valaki a tárgyhoz szólni? Ha szólni senki sem kíván, következik a határozathozatal.

A kérdés az: elfogadja-e a ház a közigazgatási bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Miután ellenészrevétel tétetett, felteszem a kérdést. Kérem azokat, a kik a közigazgatási bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások: Többség!)* Kimondom, hogy a ház a közigazgatási bizottság javaslatát elfogadja.

Áttérünk most a közgazdasági bizottságnak jelentésére a kereskedelemügyi miniszter által a vasárnapi munkaszünet tárgyában kibocsátott miniszteri rendeletekről (Irom. 154, 281, 282, 283, 284, 497, 526, 616).

A közgazdasági bizottság előadója kíván szólni!

Rosenberg Gyula előadó! T. képviselőház! A kereskedelemügyi miniszter beterjesztette jelentéseit a vasárnapi munkaszünetre vonatkozólag kiadott rendeleteiről, és pedig már meglehetősen hosszu idő előtt; egy egész sorozatát ezeknek a jelentéseknek, ugymint 154., 281., 282., 283. és 284. szám alatt. Ezek a jelentések azonban az időközben bekövetkezett általános rendezés folytán teljesen tárgytalanokká váltak. Beterjesztette t. i. a kereskedelemügyi miniszter ur a 28.559. számu rendeletét is, a mely a vasárnapi munkaszünet tekintetében kiadott összes eddigi rendeleteket hatályon kivül helyezi és ezt a kérdést egészében rendezi. Ezen rendelethez azután utólag ismét a pótrendeleteknek egész sorozata terjesztetett be.

A bizottság, midőn tárgyalás alá vette a miniszter jelentését, az első öt rendelet tekintetében megállapitotta, hogy azok teljesen tárgytalanok; az általános rendezés tekintetében kiadott rendeletet illetőleg pedig, miután a miniszter kijelentette, hogy az egész rendeletnek és az összes e tekintetben kiadott intézkedéseknek gyökeres revizióját a lehető legrövidebb idő alatt keresztül akarja vinni, s e tekintetben az összegyüjtött anyaggyüjteményt a bizottsággal közölte is, a bizottság nem tartotta czélszerűnek és megfelelőnek, hogy ilyen viszonyok között ezen rendelet érdemleges tárgyalásába és megbirálásába bocsátkozzék és elhatározta, hogy ezen határozatáról a t. háznak jelentést tesz és kéri, hogy ezen elhatározását tudomásul venni és alkotmányos hozzájárulás czéljából a főrendiházzal is közölni méltóztassék.

Ilyen értelemben ajánlom a bizottság jelentését tudomásulvételre. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kíván valaki a tárgyhoz szólni? Miután senki följegyezve nincs és senki szólni nem kíván, következik a határozathozatal. A kérdés az: elfogadja-e a ház a közgazdasági bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* Tehát határozatilag kimondom, hogy a ház a közgazdasági bizottság javaslatát elfogadja.

Következik most a tiencsini cs. és kir. konzulátusnak — a sanghai-i cs. és kir. konzuli bíróságnak fentartása mellett — teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházásáról és az ezeknél alkalmazandó jogszabályokról a miniszterelnök ur jelentése (Irom. 339, 342).

Az előadó ur kíván szólni.

Neumann Ármin előadó: T. ház! Az 1891. évi XXXI. törvényczikk második szakasza értelmében azok a konzulátusok, melyek ezen törvény alkotása után keletkeznek, a birói hatáskört csak akkor gyakorolhatják, ha ez a jog nekik egy külön rendelettel megadatik. Miután 1902-ben a tiencsini konzulátus megalakittatott, amely birói hatáskörrel nem birt, ezen birói hatáskör neki rendelet utján megadatott. Ezen rendeleteket a két államnak miniszteriuma a

közös külügyminiszterrel való értekezlet után meghozza és köteles a kormány ugyanezen törvény értelmében a rendeletet a háznak tudomásulvétel végett bejelenteni. Ugyancsak Sanghaiban is egy konzulátus működik már régóta, a mely szintén birói hatáskörrel ruháztatott fel.

A jelentést az igazságügyi bizottság tárgyalta és azt a törvénynek megfelelőnek találván, ajánlja jóváhagyó tudomásulvétel végett a t. háznak. Kérem, méltóztassék a jelentést tudomásul venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kíván valaki a tárgyhoz szólni? Miután szólásra senki feljegyezve nincs és szólni senki sem kíván, következik a határozathozatal. A kérdés az: elfogadja-e a ház az igazságügyi bizottság javaslatát, igen vagy nem? Ellenészrevétel nem lévén, határozatilag kimondom, hogy a ház az igazságügyi bizottság javaslatát elfogadja.

T. ház! Ezzel a napirend ki van meritve. Hátra van még az interpellációk előterjesztése. Mielőtt azonban az interpellációkra áttérnénk, a legközelebbi ülés idejét és napirendjét illetőleg óhajtanék javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslatom odairányul, hogy a t. ház holnap, csütörtökön ne tartson ülést; legközelebbi ülését pedig tartsa e hó 14-én, pénteken délelőtt tiz órakor és annak napirendjére a már korábban hozott határozatához képest tüzze ki az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslatot. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hozzájárul a t. ház ehhez a javaslathoz? *(Igen!)* Ezt tehát a ház határozatként kimondom.

Mielőtt áttérnénk az interpellációkra, az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést folytatjuk. Gróf Bethlen Balázs képviselő ur fogja interpellációját előterjeszteni.

Gr. Bethlen Balázs: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Csak egész röviden kérném a t. ház szives türelmét akkor, midőn az igen t. földmivelésügyi miniszter urhoz óhajtok pár kérdést intézni oly tárgyban, a mely az egész gazdaközönséget közelről érinti és érinti főleg a kisgazdákat, kiknek érdekeit első sorban kötelességünk szivünkön hordozni, istápolni és szolgálni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Köztudomásu dolog, mily aggodalommal töltötte el gazdaközönségünket az idei szokatlanul nagy szárazság. Felesleges bővebben ecsetelnem azon szomoru gazdasági helyzetet, a melyet ezen szárazság előidézett az országnak, sajnos, igen sok vidékén. Szénatakarmány-termésünk az országnak némely vidékén mondhatni minimális volt; réteink, kaszálóink, sőt legelőink is a nagy szárazság következtében jóformán egészen kisültek; kukoriczavetéseink részint ki sem keltek, részint pedig nem voltak képesek gyarapodni, nem voltak képesek fejlődni. Szomoruan tapasztaljuk ezen helyzetet épen olyan vidékeken, a hol a nép főleg a takarmány- és kukoriczatermésre van utalva és ez rá nézve életkérdés.

Ilyen helyzetet tapasztaltam a mult hó közepén tett körutam alkalmával az erdélyi részeknek több vidékén és egész őszintén, egész komolyan mondhatom, hogy a legsiralmasabb és legszomoritóbb helyzetet tapasztaltam Torda-Aranyos vármegyének u. n. mezőségi részeiben.

Ugron Gábor: Az egész Mezőségen!

Gr. Bethlen Balázs: Igen, az egész Mezőségen, a hol, mondhatom, sem takarmány-, sem kukoriczatermés nem volt és igy a szegény nép, a mely főleg a kukoriczatermésre van utalva és a melynek főleg ettől függ az exisztencziája, jóformán tehetetlenül és nagy aggodalommal néz a jövő elé.

B. Kaas Ivor: Legyenek szeszgyárosok, akkor majd kapnak kukoriczát.

Gr. Bethlen Balázs: Hasonló szomoru helyzetet tapasztalunk az országnak több vidékén is, hála a Mindenhatónak, hogy nem az egész országban.

Nem czélom itt sorra előszámlálni mindazon vidékeket, a hol ezen sajnos gazdasági helyzet előállott és tapasztalható. Hiszen igen jól tudom és meg vagyok arról győződve, hogy a kormány és elsősorban az igen t. földmivelésügyi miniszter ur kötelességének teljes tudatában sokkal jobban ismeri a helyzetet, sokkal inkább tájékozva van a viszonyokról, mint jó magam. Igen jól tudom, hogy a kormány már hónapok óta foglalkozik olyan módozatokkal, olyan eszközökkel, a melyeknek czélja épen az, hogy a gazdaközönségnek érdekeit megóvja...

Ugron Gábor: Nevezzen ki négy bárót, kap majd eleget tőlük.

Gr. Bethlen Balázs... amelyeknek czélja az, hogy a gazdaközönséget ezen aggodalmas helyzetből kivezesse. *(Ugy van! jobbfelől.)* Tudom méltányolni és helyeselni azt, hogy a kormány mindezideig nem tájékoztatta a nagyközönséget és hogy nem tájékoztatta a gazdaközönséget azon intézkedésekről és rendszabályokról, amelyeket szükségeseknek tart életbeléptetni arra nézve, hogy ezen aggodalmak eloszlattassanak, hogy ezen sulyos gazdasági helyzet szanáltassék. Hisz átlátom azt, hogy ezen terveknek, ezen rendszabályoknak, ezen intézkedéseknek időelőtti publikálása a dolognak érdemére és eredményére nézve csak kártékony lehetett volna. De most, ugy gondolom, talán elérkezett már az idő arra, — hisz a tél küszöbén állunk — hogy e tekintetben megnyugvást szerezzünk magunknak és hogy aggodalmaink eloszlattassanak. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Épen ebből kifolyólag ragadtam meg az első alkalmat az országgyülésnek ujra összeülése

után, hogy az igen t. földmivelésügyi miniszter urhoz kérdéseket intézzek e tekintetben, hogy módot és alkalmat nyujtsak neki arra, hogy a gazdaközönségnek megnyugtatására részletesen és kimeritően nyilatkozzék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Igen kérném az igen t. földmivelésügyi miniszter urat, hogy ha ő is elérkezettnek látja az időt, legyen szives kérdéseimre lehetőleg azonnal kimeritően válaszolni. *(Helyeslés.)*

Interpellácziőm a következő *(olvassa)*:

Azon tiszteletteljes kérdést intézem az igen t. földmivelésügyi miniszter urhoz, hogy tekintettel az idei nagy szárazság által okozott és az ország több vidékén tapasztalható takarmányhiány és silány tengeri-hozamra: minő intézkedéseket tett már eddig és szándékozik és tart szükségesnek tenni arra nézve:

1. hogy a takarmányszükségből kifolyó bajok enyhittessenek?

2. hogy a rossz tengeri-termés okozta aggodalmak eloszlattassanak?

3. Lesz-e azon helyzetben, hogy a kisgazdák annak idején a szükséges vetőmagvakkal ellátassanak és minő feltételek mellett?

Gabányi Miklós: Halljuk azt a megrendelt interpellácziót! *(Zaj.)*

Gr. Bethlen Balázs: Akár megrendelt, akár nem, azt hiszem, hogy kötelességet teljesitek a közérdekkel szemben. *(Helyeslés.)* Nagyon indokolatlannak tartom tehát az ilyen közbeszólást. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Én mindenkivel szemben ildomos szoktam lenni, megkövetelem ennélfogva, hogy velem szemben is ildomosak legyenek!

Endrey Gyula: Tessék kinyitni a torkát! *(Zaj.)*

Gr. Bethlen Balázs: Engedelmet, de nincs mindenkinek olyan öblös hangja, mint az igen t. közbeszóló urnak!

Gabányi Miklós: Mi jobban vagyunk takarmányozva! *(Általános élénk derültség.)*

Gr. Bethlen Balázs: Ebben a tekintetben az igen t. közbeszóló ur fogja az első dijat elnyerni. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Gr. Bethlen Balázs *(olvassa)*: 4. Lesz-e módjában, hogy az ország szegényebb vidékein a népet u. n. inségmunkával foglalkoztassa? *(Általános helyeslés.)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A dolog fontosságára való tekintettel természetesnek fogja találni az igen t. képviselőház, hogy rögtön válaszolok magára a kérdésre, a mit annál könnyebben tehetek, mert igen t. barátom — és ezért köszönettel tartozom neki — már tegnap közölte velem szándékát és igy módomban állott a részleteket ugy összeállitani, hogy a t. házat teljességgel tájékoztathassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tett és teendő intézkedéseimet kronologikus sorrendben ugy kivánom elősorolni, hogy a t. ház minden tagja teljes áttekintést és meggyőződést szerezhessen arról, hogy a kormány eljárása az első lépéstől az utolsóig, a melyet tett és tenni szándékozik, helyes volt-e vagy nem? Nagyon természetes, hogy a tett és a még teendő intézkedéseknek minden egyes részletére nem terjeszkedhetem ki számszerűleg azon indokokból, a melyeket már más alkalommal volt szerencsém előterjeszteni, de ennek daczára is azon leszek, hogy az egész kérdésről teljes képet nyujtsak a háznak. Nem terjeszkedhetem ki a részletekre még azon okból sem, mert az akczió előkészitése teljesen befejezve még most sincs, hanem csak akkor lesz, ha az összes részletes jelentések az ország minden egyes részéből be fognak érkezni, a mikor is nemcsak előterjesztést fogok tenni, hanem egyuttal törvényjavaslatot is fogok benyujtani. *(Helyeslés.)*

Miután május hóban már azt láthattuk, hogy ha a klimatikus viszonyok rövid idő alatt nem változnak meg, a szárazság okozta bajok nagyon nagy mérveket fognak ölteni, ennélfogva május hó 28-án utasitottam az összes gazdasági tudósitókat, hogy a takarmánytermésre vonatkozólag jelentéseiket terjeszszék be hozzám. A junius 15-én beérkezett első jelentések, szembeállitva az 1903. évi termés eredményével, 36%, a julius 15-én beérkezett jelentések 38% és az augusztus hó elején beküldött jelentések 50% átlagos hiányát mutatták ki a takarmánytermésnek. Természetes, hogy ez a hiány az ország területén nem egyenlően oszlott meg, mert az ország egyes vidékein takarmánytöbblet volt, más vidékein pedig, ezen általam most jelzett arányoktól eltekintve, még nagyobb volt a szükség, ugy hogy a hozzám beérkezett jelentések meglehetősen aggasztó képét mutatták az ország ez irányu viszonyainak. *(Halljuk! Halljuk!)* Ennek következtében, hogy még behatóbban tájékozzam magam, az összes főispánokat is felkértem, hogy általános tájékoztató jelentést adjanak. A helyzetről teljesen tiszta képet kapván, a meginditott eljárás folytán a miniszteranácshoz tett előterjesztés és az osztrák kormánynyal folytatott tárgyalások következtében a magyar kormány folyó évi augusztus 12-én kiadta a takarmánykiviteli tilalmat.

Időközben, augusztusban és szeptemberben, az ország legnagyobb részében megindultak az esőzések, ugy hogy nemcsak a répa-, burgonya- és sarjuvetések, de egyuttal a legelők is annyira feljavultak, hogy az ország nagy részében a legeltetés ismét lehetővé vált. Ez és az a tény, hogy a takarmánykiviteli tilalom idejekorán életbeléptettetett, mindenesetre igen erősen könnyitett a helyzeten. És itt meg kell jegyeznem, hogy a takarmánykiviteli tilalomnak, mely ezen kedvezőbb helyzet előidézéséhez, meggyőződésem szerint, igen nagy mértékben hozzájárult, a jövő tavaszig való fentartását nemcsak ezen szem-

pontból, hanem hadügyi és egészségügyi szempontból is elkerülhetetlenül szükségesnek tartom. *(Általános helyeslés.)*

Ezek után ugy a saját magam által szerzett tapasztalatok, mint a hozzám beérkezett jelentések alapján a következőket vagyok bátor a t. háznak előterjeszteni: *(Halljuk! Halljuk!)*

Általános inségről és általános takarmányszükségről Magyarországon szó nincs és szó nem lehet. Vannak azonban tényleg vidékek, körzetek, egyes törvényhatóságokban egyes vidékek és körzetek kisebb részei, a melyek szükségben szenvednek ugy az élelmiszereket, mint a takarmányt illetőleg, s a melyeknek segitésére, támogatására a kormánynak gondolnia kell. *(Általános helyeslés.)* E tekintetben meg is teszi a kormány kötelességét.

A nyári szárazságra való tekintettel a magyarországi összes kincstári erdőhatóságokat felhatalmaztam, hogy a lombtakarmányt és az alomgyüjtést minden kincstári erdőben teljesen ingyen engedjék meg olyan egyéneknek, a kiknek arra szükségük van. Az egyes kincstári erdőhatóságokat pedig általánosságban felhatalmaztam arra, hogy a legeltetést és fükaszálást, füsarlózást minden erdőben, tehát nemcsak a kincstári, hanem a tilalom alatt álló erdőkben is ott, a hol ez erdei károkat nem okoz, a szükséget szenvedő lakosságnak — mert mindig a gazdák legszegényebb részéről van szó — 50%-os árengedmény mellett engedélyezzék.

Hozzáteszem azt, hogy ezeknek a kérdéseknek sablonszerű elintézése törvényeink és rendeleteink értelmében eddig a földmivelésügyi miniszternek lévén fentartva, szükségét éreztem annak, hogy ezek az intézkedések gyorsan és lehetőleg a formalitások elkerülésével eszközöltessenek és ezért felhatalmaztam mindenhol a közigazgatási bizottságok erdészeti albizottságainak elnökeit, hogy ülések be nem várásával elnökileg lehető gyorsan intézzék el ezeket az ügyeket, a mi, azt hiszem, az ügymenetre nézve minden körülmények között igen előnyös volt.

Természetes, hogy ezen általam tett intézkedések egyuttal kihatottak a többi erdőbirtokosokra is ugy, hogy nemcsak a kincstári és állami, hanem a község és az állam által kezelt erdőkön kivül egyes magánosok is ugyanezen előnyöket engedték meg a szegény gazdáknak, a kis embereknek az egész ország területén. *(Helyeslés.)*

Áttérek most már a minisztertanácsok által tett intézkedésekre. Az első minisztertanács ezzel a kérdéssel ez évi julius 28-án foglalkozott és felhatalmazott engem takarmánynemüknek, tengeri- és burgonya-vetőmagnak beszerzésére. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, a t. ház méltóztatik elengedni, hogy annak részletezésébe belemenjek, hogy mennyit és milyen áron vásároltam, mert ez nem tartozik először magához a kérdéshez és mert ez esetleg magát a czélt is veszélyeztethetné.

Az augusztus 4-iki minisztertanács ujabb előterjesztésemre ezen irányban tágabb körü felhatalmazást adott; a szeptember 8-án megtartott minisztertanács megbizott engem ezen egész akczió vezetésével, minden idevonatkozó intézkedés végrehajtásával és a belügyi, pénzügyi, kereskedelemügyi és földmivelésügyi államtitkárokat mellém rendelte abból a czélból, hogy a különbeni formalitások, levelezések ezen kormányhatóságok között elkerültessenek és az ezen tanács által hozott határozatok nyomban végrehajthatók legyenek, a mely czélból az illető államtitkár urak a szükséges felhatalmazásokkal már előre elláttattak. A szeptember 22-iki minisztertanács ez irányban tett összes intézkedéseimet tudomásul vette.

Most már a kormány elvi álláspontját kivánom rövid néhány szóval jellemezni arra vonatkozólag, hogy milyen módon gondoljuk ezen kérdésben a további intézkedést. A kormány álláspontja az, hogy készpénzsegélyeket adni nem helyes és nem czélszerű. *(Élénk helyeslés a jobboldalon).* Ezzel szemben helyesnek és szükségesnek tartja, hogy ott, a hol annak szüksége mutatkozik és a hol inség — bocsánatot kérek, nehogy ellenmondásba jőjjek önmagammal — nem inség, hanem tényleges szükség merül fel, munkát biztositson az illető szegény embereknek, és pedig első sorban az 1904: XIV. t.-cz., a beruházási törvény keretén belül akép, hogy az 1904-re és esetleg 1905-re biztositott munkákon felül oly munkák is, a melyek későbbi időre terveztettek, a beállott szükség folytán már most, 1904 őszén, sőt 1905 tavaszán is végrehajthatók legyenek. *(Általános helyeslés).*

Magát a támogatást illetőleg a kormánynak az a nézete, hogy első sorban mindenütt csakis azok a szegény emberek részesülhetnek ebben a támogatásban, a kik magukon máskép segiteni nem képesek. *(Általános helyeslés.)*

Polónyi Géza: Ki határozza meg, hogy kik a segélyre szoruló emberek?

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Az erre vonatkozó eljárások megállapitása most folyamatban van. Egyébiránt az előbb voltam bátor a t. háznak jelenteni, hogy a legközelebbi időben törvényjavaslatot lesz szerencsém a ház elé terjeszteni, a melyben ugy a szükséges költségek, mint az egyes részletkérdések tárgyalhatók lesznek.

A munkákat illetőleg két csoportot kell megkülönböztetnünk: oly munkát, a melyet a kereskedelemügyi miniszter ur adhat és olyat, a melyet én magam, saját tárczám keretén belül adhatok.

A kereskedelemügyi miniszter ur utasitotta az összes államépitészeti hivatalokat, hogy azon vármegyékben, a melyekben a beruházási hitel terhére foganatositandó épitkezések csak 1905 utáni időre voltak kilátásba véve, az ide vágó terveket és a költségvetéseket rögtön készitsék el; azokon a vidékeken pedig, a hol a beruhá-

zási törvényjavaslat nem kontemplál uj munkálatokat, a törvényhatósági közutakon szükséges nagyobb mérvü javitási terveket is adják be olyan időben, hogy ugy a második, mint az első helyen nevezett munkálatok szükség esetén még az idén teljesithetők legyenek; a mennyiben pedig ez nem volna lehetséges, a munkálatok jövő tavaszszal legyenek megkezdhetők. Olyan helyeken, a hol sem az első, sem a második kategóriába tartozó épitkezések nincsenek, a főispánoktól és a törvényhatóságoktól bekért jelentések alapján külön intézkedéseket tesz a minisztertanács.

Az én tárczám terhére elsősorban felhivtam a vizrendezési és vizszabályozási társulatokat, hogy mindazon munkálatokat, a melyek költségvetéseikbe fel vannak véve az 1904. és 1905. évre, lehetőleg ugy csoportositsák és ugy vonják össze, hogy már az idén, 1904. év őszén e munkálatok teljesithetők legyenek. A hozzám beérkezett jelentések alapján a vizrendező társulatok ezen kérdéseket illetőleg legnagyobb készséggel állanak a kormány rendelkezésére és meglehetős nagymérvü és olyan munkát fogunk esetleg teljesithetni, a melyek nagy vidékek igényeinek fognak megfelelhetni.

Azonkivül számbavettem azon állami vizépitési munkálatokat, a melyek szintén 1904. és 1905. évre voltak tervezve, s a melyek szintén igen nagy mennyiséget tesznek ki és ezeknek a munkálatoknak összes terveit elkészittettem. Azok készen is vannak, és a hol és a mennyiben szüksége mutatkozik ilyen munkálatok teljesitésének, vagy olyan munkálat teljesitésének is, a melyhez esetleg távolabbi vidékről nagymennyiségü munkást szállithatunk, hogy azok ott téli keresményüket megkereshessék, ezen munkálatok ez év őszén, vagy a jövő tavaszszal mindenesetre teljesithetők lesznek. *(Általános helyeslés.)*

Tekintetbe vettem még azonkivül azt, hogy ilyen munkálatoknál az irásbeli eljárás rendesen meglehetősen hosszadalmas és a formalitások igen gyakran hosszu időre kitolják ezen munkálatok teljesitését. Ezért czélbavettem, hogy a mennyiben törvénybe nem ütközik és a mennyiben törvény által specziális eljárás nincsen szabályozva, ezen munkálatok gyorsittassanak és a nem lényeges formalitások teljes mellőzésével fogjuk azokat eszközölni. *(Általános helyeslés.)* A hol pedig határozatok meghozataláról vagy jóváhagyásáról lesz szó, utasitás megy ki az illető törvényhatóságokhoz, hogy azok e határozatok hozatalát, illetőleg azok jóváhagyását rendkivüli esetekben rendkivüli gyüléseken a legsürgősebben eszközöljék. *(Általános helyeslés.)*

Azonkivül, t. ház, rendelkezésemre állanak még ugy a beruházási törvény, mint tárczám költségvetésének keretén belül is egyéb szabályozási és patakrendezési munkálatok, a melyeknek összes terveit elkészittettem és fel fogom használni akkor és ott, a mikor és a hol azokat felhasználni szükséges, szintén még a folyó év őszén vagy a jövő év tavaszán. *(Helyeslés.)*

Az olyan munkálatoknál, a hol szüksége merül fel annak, hogy a legutóbb emlitett eljárást illetőleg az állam segélyezésével vagy támogatásával bizonyos munkák hajtassanak végre, ott, ha az ilyen határozatok nem lennének gyorsan meghozhatók, vagy ha az illető testületeknek, községeknek vagy vármegyéknek nem állana rendelkezésükre rögtön pénz, hogy ezen munkálatokat megkezdhessék: a magam részéről hajlandó vagyok ezen munkálatokhoz szükséges pénzeket előlegként kiadni, *(Általános helyeslés.)* természetesen az államkincstár részére később való megtérités kötelezettsége mellett, hozzáértve azon segélyeket is, a melyeket az állam részéről ezen munkálatokhoz megadni hajlandó leszek.

Áttérek most, t. ház, egyik legfontosabb, legerősebb elbirálás alá jövő, s a kellő intézkedéseket legjobban kihivó kérdésre, t. i. a munkások élelmi czikkei drágaságának megszüntetésére vonatkozó intézkedések megtételére. *(Helyeslés.)*

T. ház! A túldrága élelmiczikkek nagyon természetesen azt a keresményt, a melyet az állam által adott munkákból az illetők megszerezhetnek, okvetlenül nagyobb mértékben abszorbeálják; tehát első kötelességünk odahatni, hogy az élelmiczikkek árai lehetőleg a normális keretek között mozogjanak, s e czélból szükségét látjuk annak, hogy egyes vidékeken ott, a hol munkák lesznek, vagy másutt is, a hol ennek szüksége fenforog, a meghatározott árban elárusitandó élelmiczikkekre vonatkozólag bizonyos érintkezést létesitsünk az elárusitási helyekkel, hogy az illető vidék népe az élelmiczikkek túldrágasága folytán kizsarolásnak kitéve ne legyen. *(Általános helyeslés.)*

Minthogy ezt biztositani kivánjuk, a szükséget szenvedő vidékeken esetleg az állam által felállitott raktárakban fogunk árusitani el élelmiczikkeket olyan árban, a milyen árért az illető vidék népe normális viszonyok között tudná megkapni az élelmiczikkeket, s igy elejét veszszük minden olyan zsarolásnak, a mely a szegény embert bármely oldalról fenyegetné. *(Általános helyeslés.)*

Hasonló czélból felhatalmazást kaptam a kormány részéről takarmányneműek bevásárlására. Hogy mennyiért és milyen áron vásároltunk be, azt itt nem fejtegetem, csupán azt jegyzem meg, hogy a takarmányneműek közül bevásároltam szénát, tavaszi szalmát, erőtakarmányt, tengerit, luczernát és lóheremagot. Mindezek részben élelmezésre, részben vetőmagként fognak szolgálni.

A takarmányneműeket ugy szándékozom elhelyezni, sőt már részben el is helyeztem az országban, hogy azok egyfelől olyan helyre jussanak, a hol részben tapasztalás alapjáu, részben a hozzám érkezett jelentések révén arról szereztem tudomást, hogy ott a takarmányneműek ára mesterségesen felcsigáztatott, másfelől pedig oly

helyekre, a hol tudom, hogy takarmánynemüekben szükség lesz. Tehát, t. képviselőház, ezzel már is azt az eredményt értem el, hogy egyes vidékeken, a hol a takarmánynemüek ára mesterségesen felcsigáztatott, ezek az árak az ott elhelyezett készletek következtében erősen csökkentek. Hogy azonban az ország lakossága ezen tett intézkedések és a kiadott rendeletek következtében túlságos vérmes és jogtalan reményeket ne tápláljon, szükségesnek láttam utasitani a főispánokat arra, hogy lássanak utána, hogy a törvényhatóságok és községek a törvényben megállapitott kötelezettségeiket a szegényügy ellátását illetőleg a legnagyobb mértékben teljesitsék, az ez iránti lépéseket mentül hamarább megtegyék. *(Helyeslés.)*

Most még méltóztassanak megengedni, hogy még azon intézkedésekről szóljak, a melyeket mindezeken kivül egyes kisebb részletkérdésekre nézve volt szerencsém megtenni. Junius hóban, miután éreztem annak a szükségét, hogy a kisgazdákat általánosságban tájékoztatni kellene a tekintetben, hogyan használhatják fel legjobban a még rendelkezésére álló időt, füzetet nyomattam ki »Védekezés a takarmányhiány ellen« czimmel, és ebben felvilágositottam a kisgazdákat, mit lehet még junius és julius havában vetni ugy, hogy szeptemberben és októberben abból takarmányuk lehessen. *(Élénk helyeslés.)*

Molnár Jenő: Esőt kellett volna hozzá adni!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Kérem a t. képviselő urat, méltóztassék engem meghallgatni. Amugy is módjában lesz e kérdéshez hozzászólni, ha az illető javaslatot benyujtom. Ismétlem, kötelességemnek tartottam tanácsot adni a kisgazdáknak, mert azt hiszem, kötelességem őket felvilágositani arról, mit tehetnek a szükségben. A további szárazság miatt a most mondott dolog nem hozta meg várt eredményét, de erről nem tehetünk. Mindenesetre azonban egy nagy eredményt biztositott ez a lépés, azt t. i., hogy a kisgazdák az öntevékenységre serkentettek, a mire épen Magyarországon igen nagy szükségünk van.

Azonkivül, t. ház, a jobb takarmánytermésel biró vidékek feleslegeinek az ország különböző vidékein való elhelyezhetése czéljából megkerestem a kereskedelemügyi miniszter urat a vasuti tarifák leszállitása érdekében, és a t. kereskedelemügyi miniszter ur junius hó 23-án a szálas és junius hó 28-án a zabos takarmányra vonatkozólag a vasuti dijtételeket le is szállitotta. *(Helyeslés.)*

Ettől eltekintve, a közép- és nagybirtokosok tájékoztatására, — mert mindaz, a mit eddig előterjeszteni szerencsém volt, a kisemberek, a kisgazdák érdekében történt — felhivtam az összes gyárakat, hogy összes eladó erdőtakarmány-készletüket jelentsék be, és felhivtam általában mindenkit, jelentse be takarmányeladási szándékát. Ezeket a jelentéseket azután az összes gazdasági egyleteknek megküldettem, hogy erről a nagy- és középbirtokosságot értesitsék.

Azt hiszem ugyanis, hogy bár elsősorban a kisgazdákat kötelességem támogatni, azokat, a kik magukon segiteni nem tudnak, mégis kötelességem a közép- és nagybirtokosságot is tájékoztatni, hol és hogyan enyhithet a baján. Felhivtam azután a gazdasági egyesületek utján az összes gazdákat, hozzák tudomásomra, van-e oly takarmányfeleslegük, melynél fogva vehetnek magukhoz állatokat teleltetésre olyanoktól, a kiknek takarmányuk nincsen. Az erre vonatkozó jelentések bejöttek és az összes gazdasági egyesületekkel közöltettek. Jelentem, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur ily állatoknak ily czélból az egyik vidékről és másik vidékre 50 kilométeren túl lévő szállitására nézve tarifális kedvezményeket biztositott.

Polónyi Géza: Ez semmi!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Megkerestem azonkivül a pénzügyminiszter urat, és intézkedését kieszközöltem arra, hogy a mezőgazdasági szeszgyárak által termelt felesleges moslékot a gazdáknak eladhassák. Azonkivül sikerült a pénzügyminiszter ur beleegyezését kieszközölnöm ahhoz, hogy a dohánykórókat, a melyeket bizonyos időn belül a gazdák beszántani tartoznak, ez idén kivételesen téli takarmány czéljából megtarthassák, sőt részben mint takarmányt el is tehessék. Ugyanezen czélból figyelmeztetve lettek a gazdasági egyesületek révén a kis- és nagybirtokosok arra, hogy a dohánykórókat, a szilvatörkölyt és az olajpogácsát alkalmas módon takarmányozásra lehet felhasználni.

Ezektől eltekintve, a csász. és kir. közös hadügyminiszterium, valamint a honvédelmi miniszterium rendelkezésére állott 12.000 mm. korpát a két miniszteriumtól átvettem és ez most kiosztás czéljából rendelkezésemre áll. Támogatom ezenkivül a központi hitelszövetkezetek ez irányban meginditott akcióját minden téren. Hogy csak egy példát emlitsek: felhatalmaztam a központi hitelszövetkezet utján a kisebb hitelszövetkezeteket arra, hogy a központi hitelszövetkezet jótállása mellett a kisebb szövetkezetek tagjai hitelre szecskavágókat kaphassanak, és pedig olcsón és hosszu törlesztési idő engedélyezése mellett, mert nagyon jól tudom, hogy ezen évben épen a kisgazdának legnagyobb szüksége van arra, hogy minden takarmányát lehetőség szerint szecskával keverje, hogy jószágát képes legyen eltartani.

A takarmányul felhasználható különböző olyan növényeket, a melyekre rendes körülmények között a gazda ügyet sem vet, szintén fel kell az idén használni. Erre való tekintettel szükségét láttam annak, hogy egy uj füzetet nyomassak ki és azt 100.000 példányban az ország kisgazdái közt szétosztassam, hogy minden olyan gazt, a mi eddig teljesen mellőzött növény volt, ez alkalommal gyüjtsenek össze, és

a lehetőség szerint használják fel akár szecskázva, akár szilárd alakban takarmányra. Ezeken kivül teljes tájékozás szerzése czéljából és arra az esetre, ha a jövőben még szüksége merülne fel annak, hogy az ország határain kivülről Magyarországba takarmányt hozzunk be, felhivtam az összes külföldi konzulokat, hogy ugy a takarmányárakra, mint a burgonyaárakra, valamint ezek mennyiségére vonatkozólag nekem időnként jelentést tegyenek, és engem teljesen à jour tartsanak az iránt, hogy honnan szerezhetnők be legolcsóbban azokat.

Köztudomásu, hogy a takarmányhiányon kivül, a melyet a szárazság idézett elő, az idén országunkban igen sok helyen tüz- és jégkár is volt. Ennek következtében az országnak igen sok helyén merült fel szüksége annak, hogy egyes vidékeknek őszi vetőmagot szállittassunk ugy, hogy azon községekben, a hol akár a tüzvész következtében elpusztult az őszi vetés, akár jégverés folytán elpusztult a mag, előirányzatnélküli kiadásként 229.700 koronát, rendes költségvetésem terhére pedig 6000 koronát, összesen tehát 235.700 korona értéket osztattam ki őszi vetőmag alakjában, és pedig oly áron, a mely 10%-tól 30%-ig menő kedvezménynek felel meg.

Ezenkivül a székelyföldi kirendeltségnek 200.000 koronát bocsátottam garanczia mellett rendelkezésére azon czélból, hogy azon kisgazdák, a kiknek takarmányfeleslegük van, azon gazdáktól, a kiknek nincs takarmányuk, emezek tenyészállatait vásárolhassák, hogy ez által egyrészt az illető vidéken az árdepressziót megakadályozzam, másrészt, hogy a tenyészállatokat azon vidék számára a jövőre megmenthessem.

A mint bevezetésemben volt szerencsém előadni, az összes részletek még nem állanak ezen kérdéseket illetőleg rendelkezésemre és ennek következtében nem volt módomban rögtön az országgyülés tanácskozásainak ujból való megkezdésekor az ezen akczióra vonatkozó törvényjavaslatot előterjeszteni; hiszem azonban, hogy rövid idő választ el ezen kérdés teljes megoldásától, és már ez alkalommal jelzem, hogy mihelyt az összes adatok együtt lesznek, ezekről a házat tájékoztatni fogom, és az ezen kérdés körül felmerülő teendőkre és költségekre vonatkozólag törvényjavaslatot lesz szerencsém a t. háznak benyujtani. *(Helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Mindezekből meggyőződhetett a t. ház arról, hogy a kormány a kellő időben átérezte felelősségének nagyságát és kellő időben megkezdette ezen akcziót, megtette a szükséges lépéseket. Lépésről-lépésre figyelemmel kisérte májustól kezdve az ország állapotát ugy a takarmányszükségletet illetőleg, mint az élelmi czikkek szempontjából, megtette mindazokat az intézkedéseket, a melyeket megtenni lehetett és kellett, de egyuttal nem terjeszkedett ki olyan jogtalan követelésekre, a melyek ilyen alkalommal igen gyakran felmerülnek. A kormány — a méltányosság és a jogos követelések keretén belül — mindazon intézkedéseket, a melyek a takarmányhiány következményeinek megelőzésére vezethetnek, megtette eddig is, meg fogja tenni ezután is, és ezért kérem, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Bethlen Balázs: T. ház! Egész röviden köszönetet akarok mondani az igen t. miniszter urnak, hogy szives volt kérdéseimre azonnal és megnyugtatólag válaszolni. Köszönetet mondok azonkivül a gazdaközönség nevében is, és főleg a kisgazdák nevében az igen t. kormánynak, hogy szives volt lelkiismeretesen és gondosan kezelni e kérdést. Meg vagyok győződve, hogy az interpellácziómra adott válasz a gazdaközönséget meg fogja nyugtatni sok tekintetben és az megszabadul azon aggodalmaktól, a melyeket mindez ideig táplált. Az interpellácziómra adott választ köszönettel tudomásul veszem.

Elnök: A kérdés most már az, hogy a ház a választ tudomásul veszi-e vagy nem? Ellenészrevétel nem lévén, kimondom, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

Áttérünk már most Ugron Gábor képviselő interpellácziójának előterjesztésére.

Ugron Gábor: T. ház! Vasárnap este, amint értesültem, 9 óra előtt a rákosi pályaudvar közelében vonatkisiklás történt. Egy tehervonat mozdonya és öt vaggonja kisiklott. Midőn hétfőn reggel Budapestre jöttem, láttam ott a fennakadást és láttam a hosszas idővesztegetést, de akkor alkalmam volt elmenekülni az államvasutak vonaláról egy villamosra és ugy bejönni Budapestre. Láttam a balesetnek a mérvét; az nem volt több, minthogy egyszerüen a sinekről lesiklott egy mozdony és a vágány mellett megdőlve volt, valamint négy kocsi egymás mellett és egymáson rommá válva hevert, három kocsi pedig kisebb-nagyobb sérülést szenvedett. Abban a meggyőződésben voltam, hogy ezen akadály estig eltávolittatik. Este kimentem a keleti pályaudvarra; sehol felirva nem találtam, hogy a vonatok nem közlekednek, csak átszállással. Én tehát a hálókocsi-jegyet megváltottam és pontosan 9 óra tizenöt perczkor, menetrend szerint, a hálókocsival megindult a vonat. Mindnyájan abban a meggyőződésben voltunk, hogy ez a vonat végig fogja futni pályáját, mert különben meg sem inditották volna. Megérkeztünk Rákosra és Rákoson 11 óra 30 perczig kellett várni a 9 óra 15 perczkor megindult vonatnak, amikor megérkezett a másik oldalon a vonat és megkezdődött az utasoknak átszállitása. Ez alatt a hosszu idő alatt volt alkalmam ujból megnézni a baleset helyét és láttam azt, hogy reggel óta három-négy kocsinak a tartalma kiürittetett, a mozdony a vágány mellett egyenesbe állittatott, az akadály azonban még mindig fennáll.

Tovább várakozván, elhatároztam, hogy visszatérek; mert méltóztatnak tudni, hogy a

viczinális vasutak a fővonalaknak két óránál többet késő vonatait nem várják meg, s igy az ember valamelyik viczinális vasuti állomáson kénytelen várni.

Kérdem már most a t. miniszter urtól, hogy miként lehetett a rákosi pályaudvar mellett ugy épiteni fel a vágányokat és kitérőket, a mint azok felépitve vannak? Először van, innen kimenve, jobbról egy vágány, a mely egyedül tartja fenn az összeköttetést Budapestről Szolnokkal és a Szolnokon túl levő állomásokkal. Azután következik két vágány két kitérővel, a melyek a hatvani összeköttetést tartják fenn. Utána következik egy csonka vágány. Azonkivül van egy kitoló vágány. Megengedhető-e az, t. ház, hogy itt a főváros közepén, ott, a hol egy rendező pályaudvar van, a hol a pályaudvarból kijárat vezet a nagy vonalaink felé, technikailag akként legyen berendezve a pálya, hogy egy olyan hosszu, nagyjelentőségü vonalnak csak egy kitérője legyen és egyetlen váltónak a jókarban lételétől vagy rossz voltától függjön Szolnokig és Szolnokon túl az összes összeköttetés? Hiszen engedje meg a t. ház, minimális bölcseséggel már akként kellett volna ezeket a kitérőket ott berendezni, hogy ha a kitoló vágány a hatvani vágány felől van, akkor legalább a kihuzó vágány legyen a másik oldalon, hogy kisegitő eszközök mindkét oldalról, mindkét összeköttetés felől rendelkezésre álljanak.

Aztán meg milyen lelkiismeretlen elbánás az az utasokkal, hogy sehol a keleti pályaudvaron felirva nem volt, hogy csak átszállással bonyolitható le a forgalom! Egyszerüen, mint a megszokásnak emberei, a kijelölt órában megindítják a vonatot akkor is, mikor tudják, hogy az Budapestről csak Rákosig mehet és bizonytalan az az idő, a mikor egy másik vonat megérkezik, a melyre az átszállás történhetik. T. ház! Törődnek-e csak egy kissé a közönséggel azok, a kiktől ezen ügynek elintézése függ, törődnek-e a forgalommal? Mert azokat az utasokat, a helyett, hogy két és fél órai késéssel induljanak, el lehetett volna küldeni a szabadon lévő hatvani vonalon Szolnok felé, és akkor legfeljebb 1 órai késés következett volna be, a mi a vonal végéig behozható lett volna. Ha ez nem tetszett, volt egy másik mód: ha a nyugati pályaudvarból inditották volna el a vonatot, a közönséget onnan is át lehetett volna szállitani Czegléden keresztül Szolnokra. De mást mondok, t. képviselőház. Ha csak annyit tettek volna, hogy az elzárt vágánytól, a baleset helyétől innen Budapestre beépitenek egy váltót s túl, a hol a vágány megint nincs összerombolva, Hatvantól megint beépitenek egy váltót, két váltónak a behelyezésével, a mit két csoport munkással két, legfeljebb három óra alatt meg lehet csinálni, a forgalom tovább feltartóztatva nem lett volna, hanem le lett volna bonyolitva.

A gondoskodásnak mily hiánya az, mily lelkiismeretlenség az utasoknak idejével szemben, hogy elinditanak egy csoport utast, kik ügyeik rendezését a menetrendhez szabták, kiknek a biróság előtt való megjelenése s más egyéb fontos ügyeik elintézése függ ettől, s még annyira sincsenek értesitve a biztosan előrelátható késésről, hogy egy távirattal értesithetnék az ügyvédet vagy bárkit arról, hogy mely órában történt a forgalom megakadása, hanem az embert lelkiismeretlenül kiviszik Rákosra, és a ki visszatér, ugy jár, mint én jártam, hogy éjjeli 12 óra 33 perczkor visszaérkeztem Budapestre a keleti pályaudvarra, és megvolt az az örömem, hogy kirándultam Rákosra. *(Mozgás a baloldalon; egy hang: Hálókocsiban!)* Igen, hálókocsiban.

Nem akarok személyeket támadni, de mit gondol a t. ház, az ily berendezések mellett, az ily szellemi éberség mellett, az ily buzgó gondoskodás mellett, ha háboruban történik ily baleset, mi következhetik be ilyenek miatt? Hiszen lehetnek olyan napok, a mikor az összeköttetések ily megszakadása és a csapatoknak csak hat órai késedelmezése egy egész ütközet elvesztését vonhatja maga után. Hiszen e miatt a kis baleset miatt az következett be, hogy a Budapest felé jövő vonatok is mind késtek, mert a menetrend sehol sem volt betartható és felfordulás volt az államvasutak egész vonalán.

Azt sem érthetem, t. ház, hogy hét vaggonnak és egy mozdonynak a sinekről való eltávolitására 30 órára volna szükség. Hiszen itt, legalább a főváros közelében, kell, hogy oly eszközökkel rendelkezzenek, hogy sulyosabb tárgyakat is el lehessen mozditani a vágányokról. Az összetört vaggonok nem képeztek sulyos tárgyat, mert azok buzával voltak tele, és darabonként is széthordhatók, kiürithetők, elrakosgathatók voltak, csak elegendő munkás kellett volna. Egyetlen sulyos objektum a mozdony volt. Azt a mozdonyt mindig és mindenkor csak egy methodussal, kis emelőgépek alkalmazásával, talpfák alárakásával, sok órán keresztül lehet felemelni? Hiszen itt, a fővárosban és minden nagyobb üzleti központban kellene, hogy hatalmas, nagy daruk legyenek, a melyekkel lánczokra kötve a mozdonyt fel lehessen emelni és el lehessen távolitani. De nem lehet az, hogy a magyar államvasutak müszaki személyzete ép oly szegényes eszközökkel rendelkezzék csak, mint a minőkkel én, mint gazda, otthon, faluhelyen rendelkezem.

Arra kérem a t. miniszter urat, hogy csináljon rendet. Azt hiszem, hogy balesetek és az ily forgalmi akadályok esetére nincs részletes utasitása a magyar államvasutaknak, mert ha volna részletes utasitásuk arra nézve, hogy mit kell megkisérelni a forgalom helyreállitására, lehetetlen, hogy az államvasutaknak az a sok képzett, derék embere, a ki ott van, nem gondoskodhatott volna kellőképen, hogy az a technikai előrelátás meg legyen és azok a technikai intézkedések megtörténjenek, hogy először is a pálya technikailag helyreállittassék, másodszor pedig hogy a forgalmi személyzet jobban ki legyen

oktatva. Hiszen lehetetlenség, hogy a mit a világon nem tapasztalunk sehol sem, itt megtörténhessék. Ha itt Budapesten a keleti pályaudvarra kimegyek, sohasem látom, hogy ki volna irva, hogy valamely vonat késik-e, 20—40—50 perczet késik-e. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Ezt az ember csak hiradásból tudja meg. De másutt mindenütt, a hol csak kis vasut van is, a jegyváltásnál táblák vannak, a melyekről a közönség látja, hogy a vonatok mikor indulnak, vagy nem indulnak, és a szerint váltja, vagy nem váltja meg jegyét.

Az államvasutak személyzete nem lehet tisztán beamter-kolónia, a mely a hivatalos órák megtartásával az ott elvégzett munkával kimeriti a maga tevékenységét. Annak egy nagy üzletnek kell lennie, a melynek, ha nemcsak az üzleti szellem öntudata, de a tevékenység is egy pillanatig sem szünetel benne, tudnia kell, hogy fontos feladatot teljesit az a vasut, s azt a feladatot nem szabad hiányosan, hibásan, hanyagul teljesitenie, mert akkor a czélnak nem felel meg.

Ha a miniszter ur hallotta volna azoknak a külföldi embereknek szitkait és káromkodásait, a mit ott a kiszállásnál kifejtettek, mert ők a bécsi vonatról lemaradtak és egy egész vagy fél napi maradásra voltak kényszeritve, belátná, hogy mikor ily dolgok előfordulnak, azonnali és alapos intézkedésre van szükség. Én kérném, hogy ezt tegye meg és ha nincs utasitás, akkor az államvasutak technikai és forgalmi vezetőségének tegye kötelességévé, hogy ily balesetek esetére részletes utasitásokat dolgozzanak ki, a melyekkel azokon segiteni és a forgalmat kellőkép helyreállitani lehet. *(Helyeslés balfelől.)*

Interpelláczióm a következő *(olvassa)*:

Kérdés a kereskedelemügyi miniszter urhoz:

Van-e tudomása a miniszter urnak, hogy a rákosi pályaudvar közelében vasárnap este egy tehervonat kisiklott és e miatt a vonatok 30 óráig átszállással közlekedtek?

Van-e tudomása arról, hogy ezen állapot a közönség tudomására nem hozatott, hogy a Rákosra kivitt vonatok onnan több órai veszteglésselmehettek tovább, hogy czélszerü intézkedések hiányában a Budapestre jövő vonatok feltartóztattak több helyen és tetemes késedelemmel érkeztek meg?

Szándékozik-e részletes utasitást kidolgoztatni forgalmi akadály esetén elrendelendő műszaki és forgalmi intézkedésekről?

Szándékozik-e vizsgálatot elrendelni a mostani esetben, a képtelennek bizonyulókat eltávolitani, a hanyagokat megbüntetni? *(Helyeslés balfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Minthogy már tegnap tudomásom volt arról, hogy Ugron Gábor t. képviselő ur ebben a tárgyban interpellálni fog, alkalmam volt beszerezni azokat az adatokat, a melyek erre a kérdésre vonatkoznak, a mennyiben tegnap óta azt az idő rövidsége megengedte.

A tényállás az, hogy vasárnap, folyó hó 9-én a Szolnok felől jövő vonat esti 8 órakor a rákosi pályaudvarnak Szolnok felől lévő bejárati váltójánál kisiklott. Ez a vonat 52 kocsiból állt, 800 tonna bruttó sulya volt és a magyar államvasutaknak legnehezebb mozdonya által vonatoltatott.

Ugron Gábor: 120 kocsi is lehet!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ha üresek, 800 bruttó tonna terhelés egyike a legnagyobb terheléseknek. Miután egy ilyen befutó vonatnak nagyon nagy eleven ereje van, a kisiklás kezdetétől fogva még 65 méterrel tovább szaladt a vonat, összetörte az összes talpfákat 65 méter távolságra és deformálta teljesen a sineket. A kisiklás oka az volt, hogy a központi váltóőr — mert ott központi váltóállitás van — helyesen állitotta ugyan a váltót, de a váltó szerkezete megromlott, ennélfogva az egyik csúcs odafeküdt a sinre, a másik ellenben nem, és igy az oda befutó mozdonynak egyik kereke a kitérő felé, a másik egyenesen haladt, miért is a kisiklás okvetlenül bekövetkezett. Annak oka, hogy a váltó ilyen rossz karban volt, eddig még kiderithető nem volt; a vizsgálat folyik és mindenesetre megtorló intézkedések fognak tétetni az ellen, a ki ezen váltó rossz állapotáért felelőségre vonható.

Mikor a kisiklás megtörtént, a hozzám beadott jelentés szerint esti 11 órára 30 lakatos és 50—60 napszámos rendeltetett ki a kocsik és a kisiklott vonat eltávolitására. Megjegyzem, hogy a kisiklás a szolnoki vágánytól nem balfelé, hanem jobbfelé történt, és mert jobbfelé történt, a hatvani kétvágányu vasut egyik vágányát szintén elrontotta és elfoglalta. Több embert mint körülbelül 30 lakatost és 50—60 munkást ily bajnak elháritására alkalmazni nem lehet, mert ha egy bizonyos számon felül több munkás alkalmaztatik, ennek az a következése, hogy egyik a másiktól dolgozni nem tud. A mint nekem jelentik, az üzletvezető, továbbá az üzletvezető-helyettes, az üzletvezetőség forgalmi főnöke és a pályafentartási főnök kint voltak a helyszinén. Igy jelentették nekem, magam nem voltam kint, magam erről meggyőződést nem szereztem.

Jelentik továbbá azt, miszerint ők bizton remélték, hogy sikerül nekik a pályát szabaddá tenni másnap reggel 10 óráig. Azonban ez nekik nem sikerült legfőképen azért, mert a föld rettenetesen fel volt ázva és egyre süppedés állott be, a mi nagyon nehézzé tette a mozdony eltávolitását. Megjegyzem még, a mit elfelejtettem megmondani, hogy nyolcz kocsi siklott ki. Ezután azt remélték, hogy délutánra rendbe hozzák, hogy estére a vágány már szabad lesz, azonban ugy abban, hogy reggelre, mint abban, hogy délutánig tudják eltávolitani az akadályokat, csalódtak és az akadályokat csak kedden

reggel hajnali 2 órára voltak képesek eltávolitani és a pályát szabaddá tenni.

Nekem magamnak volt ily bajok eltávolitásában praxisom. Nevezetesen egy esetben hasonló szerencsétlenség történt, tökéletesen sik pályán két vonat összeütközése folytán. Én akkor, miután két napig nem sikerült eltávolitani a pályatestről a roncsokat, magam személyesen lementem és legyen meggyőződve a képviselő ur, hogy akkor teljes energiával mindent elkövettem, mégis öt napig tartott, a mig sikerült akkor a roncsokat eltávolitani. Nem lehet ily dolgok felett röviden itélni; én meg fogom vizsgálni, vajjon megtétettek-e az intézkedések, hogy az akadályok a legrövidebb idő alatt eltávolittassanak. Most csak annyit akarok megjegyezni, hogy az a körülmény maga, hogy az eltávolitás munkája 32 óráig tartott, még nem jogosit fel senkit, még engem sem arra, hogy a priori azokról az urakról, a kik ezt a munkálatot vezették, elitélőleg nyilatkozzam.

A mi azt illeti, hogy miután a szerencsétlenség megtörtént, mit lehetett volna tenni, hogy neveztesen először is, a mit a t. képviselő ur mond, lehetett volna két váltó befektetése által az elfoglalt vonalszakaszt elkerülni, itt fekszik előttem az állomás tervrajza, ez ebben az esetben lehetetlen volt, és pedig a következő okoknál fogva. A Szolnoktól való irányt véve, balfelől ott van az őrház s az őrházon túl meglehetős nagy árok, jobbfelől a hatvani bejárat vágánya, mely szintén el lett romolva, mert a kisiklás jobbfelől történt, ugy hogy Hatvan felé egyetlenegy vágány állott rendelkezésre. Azt hiszem, hogyha azok, a kik meg voltak bizva az akadályok elháritásával, ebben az esetben az időt arra pazarolták volna, hogy váltókat fektessenek be, nem helyesen jártak volna el, a mennyire t. i. azt ebből a szituáczióból megitélni képes vagyok. Mert lehet váltó befektetése által ezen a bajon segiteni, ha egy föld-plateau rendelkezésre áll, ha feltöltött helyen vagyunk, itt azonban nem ez az eset.

Egészen igaza van a t. képviselő urnak: az előrelátásnak bizony nagy hiányára vall, hogy akkor, mikor a vonatokat el lehetett volna inditani akár Hatvan felé, akár pedig Czegléd felé, — mert Hatvan felé is, Czegléd felé is két vágány áll rendelkezésre — akkor az illetők nem intézkedtek arról, hogy azokat a gyorsvonatokat, a melyek nem mehettek Rákoson keresztül Szolnok felé, akár Hatvan, akár Czegléd felé inditsák, a mint ez kötelességükben állott volna.

Egyedüli mentségük az, a mit legalább előttem mentségül felhoztak, hogy először azt remélték, hogy már délben elereszthetik a gyorsvonatokat erre, mert azt hitték, hogy el fogják távolithatni az akadályokat, mikor pedig ez a terminus nem volt betartható, remélték, hogy az esteli vonatokat fogják már erre elindithatni.

Molnár Jenő: Remélhettek volna még pár napig! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Sajnálom, hogy a t. képviselő ur nem volt az előbb idebent, mert különben ezt a helyén nem való megjegyzést nem tette volna. Hiszen én helytelenitettem, hogy nem inditottak másfelé vonatokat; de a méltányosság és az igazság is azt kivánja, hogy az ember mindenkinek a mentségét meghallgassa, mert én legalább nem vagyok az az ember, a ki magamról azt higyjem, hogy csalhatatlan vagyok s utoljára ezt másnak is konczedálni kell. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ismétlem tehát még egyszer, hogy én azt hiszem, váltóbehelyezés által nem lehetett volna segiteni, de igenis lehetett volna ezeket a segélyvonalakat igénybe venni.

Abban is igazsága van a t. képviselő urnak, hogy a pályaudvaron semmiféle értesités arról, — a mit mindenkinek alkalma lett volna betekinteni — hogy itt forgalmi akadály van, nem történt. Ez is helytelen. Én ennélfogva három irányban tettem már intézkedést. Először elrendeltem, hogy ha netalán valami forgalmi akadály van, az könnyen látható helyen, falragasz által bizonyos táblán a közönségnek tudomására hozassék; másodszor, hogy hasonló esetekben mindenkor használják fel a rendelkezésre álló segélyvonalakat, t. i. akár Hatvan felé akár Czegléd felé, és más irányban is, a hol ilyen segélyvonalak vannak. Azonkivül elrendeltem a vizsgálatot minden irányban: ugy arra nézve, vajjon a kellő tevékenység volt-e kifejtve a kisiklásnál lévő roncsok eltávolitására, mint abban az irányban, hogy ki az oka annak, hogy a váltó rossz karban volt, valamint az iránt is, vajjon nem lett volna-e kötelessége az üzletvezetőnek vagy a forgalmi hivatalnoknak a segélyvonalakat igénybe venni. *(Helyeslés.)*

A mit a t. képviselő ur arra nézve méltóztatott mondani, hogy nincsen részletes utasitás balesetek tárgyában, méltóztassék meggyőződve lenni, hogy ilyen részletes utasitást kiadni nem lehet. Az egyetlen utasitás csak az lehet, hogy balesetek előfordulása alkalmával mindenki — ugy, a mint a t. képviselő ur is mondta — szedje össze az eszét és keresse a legalkalmasabb, a legrövidebb, a közönségre nézve legkevésbbé alkalmatlan módját a bajokon való segitésnek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hogy a magyar államvasutak ne volnának ellátva a szükséges szerszámokkal, az nem áll. Méltóztassék elhinni, hogy az egyedüli mód erre a személyzetben felébreszteni azt a szellemet, a melyet a t. képviselő ur helyesen karakterizált, hogy t. i. ne legyenek ők beamterek, a kiknek megszünik a kötelességérzetük akkor, mikor az óra este a hatot elüti, hanem legyenek üzletemberek, áthatva attól a tudattól, hogy nem a közönség van ő értük, hanem ők vannak a közönségért. *(Élénk helyeslés.)*

A mi azt illeti, hogy a külföldi emberek nagy káromkodásokat és panaszokat vittek végbez, az nekem nem nagyon imponál. Jártam én is a

külföldön. Ezelőtt négy-öt esztendővel hazafelé utaztomban nagy árvizek voltak Bajorországban, és a vasutasok nagyon kiméletlen módon bántak ott a közönséggel, és nekem bizony nagyon kellemetlen utazásom volt. Ebben a tekintetben tehát méltán versenyezhetnek egymással. Azok a t. külföldi urak otthon talán elnézőbbek, itt meg követelőbbek. *(Ugy van!)* Ez természetesen sem arra nem vonatkozik, hogy nálunk ne tegye meg a személyzet a kötelességét, sem arra, hogy a közönséggel szemben ne legyen a lehető legelőzékenyebb, hanem arra, hogy ha egy pár külföldi ur haragszik azért, hogy egy szerencsétlenség folytán lekésik a vonatjáról, az még nem épen mérvadó.

Van a t. képviselő urnak interpellációját megelőző megjegyzései közt egy, a melyre nézve hálásan venném, ha felvilágositana. Azt mondja, hogy ő hálójegyet váltott, már pedig a kalauz, a ki abban a hálókocsiban volt, bejött és azt nyilatkoztatta ki, hogy a képviselő ur nála jegyet nem váltott.

Ugron Gábor: Nem is mondtam, hogy váltottam, csak beültem!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A városi menetjegyiroda szintén azt nyilatkoztatta ki, hogy ott a képviselő ur részére jegy ki nem állittatott. Ha tehát a képviselő ur csakugyan vett volna jegyet, kegyeskedjék megmondani, hogy hol vette, és én akkor az illető személyt mindenesetre felelőségre fogom vonni.

Sajnálom, hogy ezen baleset folytán a képviselő urnak alkalmatlansága volt. Biztositom, hogy abban az irányban, a melyet válaszomban jeleztem, meg fogom tenni az intézkedéseket és teljes mértékben törekedni fogok arra, hogy az államvasutak személyzete minden tekintetben igyekezzék a közönség méltányos igényeit baleseteknek alkalmával is kellő figyelembe venni.

Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Elnök: Ugron képviselő ur kiván szólni.

Ugron Gábor: T. képviselőház! A miniszter ur belekever válaszába egy olyan dolgot, a mely voltaképen nem is képezte panaszom tárgyát, t. i. mintha én jegyet váltottam volna a hálókocsiba. Ha az ember megtudja, hogy van üres hely, beül oda és a szolga kéri a jegy árát. Igy váltja meg a jegyet az, a ki a pályaudvaron ül fel. Természetes, hogy előre én sem váltottam jegyet, hanem megkérdeztem a hálókocsi-kalauzt, hogy van-e hely? Azt mondta, hogy van és arra én bevittem a csomagomat és más urakkal együtt beültem. Később szoktak jönni a fizetésért, de most fizetés nem történt. Nem is azt panaszoltam, hogy fizettem, hanem azt, hogy félrevezettek; mert azt, hogy hálókocsit inditanak Budapestről a pályaudvarról Rákosig, az ember józan észszel nem teheti fel, hanem bizonyos megnyugvással ül be a hálókocsiba, hogy a pálya szabad. Csak ennyit akartam vele értelmezni.

A miniszter ur válaszával nagyrészt meg vagyok elégedve és kész vagyok tudomásul venni. De azt az egyet bevallotta a miniszter ur, hogy forgalmi akadályok bekövetkezése esetén a magyar államvasuti hivatalnokok, ugy a forgalmiak, — mert azoknak az eljárása egészen különálló és más természetü — mint a müszakiak számára részletes utasitás nincs. Engedelmet kérek, egy hatalmas üzletnél, a hol akkora személyzet van, az ilyen esetekre utasitásnak kell lenni azért, hogy az a közeg tudja, hogy mihez tartsa magát, és tudja, hogy mily irányu intézkedéseknek lehetőségei fordulnak elő. *(Mozgás jobbfelől.)* Bocsánatot kérek, ne méltóztassék hinni, hogy egy állomásfőnöknek, a kinek egy baleset esetén kell intézkednie, meg van az a belátása és lélekjelenléte, hogy az intézkedés különböző módjait mindjárt elméje elé tudná állitani. Ha egy utasitásban pontonkint fel van sorolva, hogy mit, mikor lehet és szabad tenni, akkor annak a hivatalnoknak eljárása sokkal könnyebbé van téve, mert van egy emlékeztetője és kitanitása arra, hogy mit kell cselekednie.

A miniszter ur válaszának egy pontja teljesen hiányos. A miniszter ur megmagyarázza azt, hogy a váltó eltörése következtében nem lehetett volna váltókkal segiteni, de arra egészen elfeledett reflektálni, hogy egy ilyen váltócsoportozatnak olyan módon való kiépitése, hogy szükség esetére ne lehessen egy második mód, a melylyel segiteni lehessen, hanem csak egyetlenegy vágányhoz, egyetlenegy váltóhoz legyen kötve akkora nagy forgalom Szolnok felé, az nem elégséges. Épen a jelen eset igazolja ezt. Az az összeköttetés, a mely két váltószerkezetre és két vágányra van bizva Hatvan felé, daczára annak, hogy az egyik váltó elromlott, mégis fentartható volt; ha már most a Szolnok felé vezető részen is két váltószerkezet lett volna beállitva és két vágány ebből a czélból, akkor az arra vezető forgalom is valószinüleg fentartható lett volna.

Kérem tehát a t. miniszter urat, hogy ezen esetből vonjuk le a tanulságot, s ott azon a szép és széles területen méltóztassék a magyar államvasutaknak a vágányait és váltóit akként berendeztetni, hogy jövőre e nagyterjedelmü vonalnak biztonsága ne legyen csak egy váltónak jóságától vagy rosszaságától függővé téve.

Én a miniszter urat és az államvasutak adminisztrációját azért nem hibáztattam, hogy az a váltó eltörött, mert nagyon jól tudom, hogy minden előbb-utóbb a szolgálatból kiről és igy a váltók is bizonyos ideig tartó használat után elromlanak; de mivel ezt mindenki tudja s teljes bizonyos, hogy ez egyszer be fog következni, azért szokott az előrelátással intézkedő hatóság nem egy váltószerkezetről, hanem kettőről gondoskodni, hogy ha egyik valamikor elromlik, a másik egész biztonsággal álljon rendelkezésre. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A miniszter ur kiván szólni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassék megengedni, hogy előttem szóló t. képviselőtársam felszólalására röviden reflektáljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi a balesetekre szóló utasitás kérdését illeti, ebben, ugy látszik, közöttünk félreértés van. Mert hogy mit tartozik tenni a forgalmi tisztviselő baleset esetén, vagy mit tartoznak tenni a pályafentartási közegek, mit tartozik tenni a műhely: ez mind az utasitási szabályok keretébe tartozik. Midőn azt mondottam, hogy nincs utasitás, ezt arra értettem, — meg is mondtam világosan — hogy arra nem lehet utasitást adni, hogy micsoda eszközökkel távolittassanak el a roncsok, vagy mit csináljanak azok, a kik megbizatnak a roncsok eltávolitásával. Erre nincs, nem is lehet utasitás. De ez nem azt teszi, hogy nincsen utasitása a személyzetnek balesetek tekintetében. Hogyne volna, nagyon is részletes utasitás van.

A t. képviselő ur továbbá hibáztatja, hogy az a vonal nem két, hanem csak egy váltóval van ellátva. Ezen azonban csak ugy segithetünk, ha a rákos—ujszászi vonalat kétvágányura kiépitjük; de egy váltó berendezésével nem segithetünk a bajon, mert egyvágányu vasuton csak egy bejáró váltó lehet; a technikai szerkezettel ellenkezik a kettős váltó berendezése. De igenis segithetünk a bajon azzal, hogyha kiépitjük ezen fontos vonalat két vágányura, a mi azonban nem olyan egyszerü, mint a váltóbeállitás; mert az egész vonalat vagy legalább annak egy részét — esetleg Maglódig — kétvágányuvá kell tenni. Ezzel összefügg az a másik kérdés, hogy ott van a czeglédi kettős vágány, a mely jól kihasználva nincsen és ez megint összefügg azzal a további kérdéssel, hogy egyszer a budapesti pályaudvarok ügyét is meg kell szervesen oldani. Ez azonban nagyon nehéz és nagyon sokoldalu kérdés, sok pénzbe is kerül, azonkivül időm sem volt még vele foglalkozni, de remélem, ha hivatalban maradok, ezt a kérdést is meg fogjuk oldani.

Azt a kérdést, hogy nem kellene-e a rákos-ujszászi vonalnak legalább egy részét kétvágányuvá tenni, mindenesetre megfontolás tárgyává teszem nemcsak azért, a mit felhoztam, hanem az általános forgalmi viszonyok szempontjából is. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem: tudomásul veszi-e a ház a miniszter ur válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)* Ellenészrevétel nem tétetvén, kimondom, hogy a ház a miniszter ur válaszát tudomásul veszi.

A legközelebbi ülés ideje és napirendje meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 20 perczkor.)

492. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 14-én, pénteken,

báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter jelentést nyujt be több helyi érdekü vasut engedélyezésének megtörténtéről. — A vizügyi és pénzügyi bizottságok jelentéseinek benyujtása a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Hieronymi Károly, Berzeviczy Albert, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Szöts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1904. évi október hó 12 én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyv ellen? Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Heves vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, a magyar nyelv és jelvények jogainak a külképviseletben való érvényesitése *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és az élelmiszerek mesterséges megdrágitása tárgyában;

a két protestáns felekezetet közösen érdeklő ügyek tárgyalására kiküldött bizottságnak b. Bánffy Dezső képviselő utján beadott kérvényét, az 1848. évi XX. t.-czikk végrehajtása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván jelentést tenni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! A képviselőház a folyó év augusztus havában egy egész sorát tárgyalta le olyan törvényjavaslatoknak, a melyek már régen voltak a képviselőház napirendjén s a melyek mind helyiérdekü vasutak engedélyezésére vonatkoznak. A törvény értelmében most nekem a megtörtént engedélyezésekről jelentést kell tennem. Van szerencsém ezeket a jelentéseket a t. képviselőháznak bemutatni.

Az első szól a keszthely—tapolczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 672), a második a békés—csaba—békésvésztői h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 673), a harmadik a halas—bácsalmás—rigyiczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 674), a negyedik a kecskemét—lajosmizsei h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 675), az ötödik a kaposvár—barcsi h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 676), a hatodik a budapesti h. é. vasutak budapest—czinkota—kerepesi vonalát és a magyar királyi államvasutak budapest—kőbányai vonalát összekötő h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 677), az utolsó a breznóbánya—vereskői h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről (Irom. 678).

Kérem valamennyi jelentést a közlekedésügyi és pénzügyi bizottsághoz utasitani, e jelentéseket kinyomatni és annak idején napirendre tüzetni.

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter urnak a keszthely—tapolczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről, a békéscsaba—békésvésztői h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről, a bácsalmás—rigyiczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről, a kecskemét—lajosmizsei h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről, a kaposvár—barcsi h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről, a budapesti h. é. vasutak budapest—czinkota—kerepesi vonalát és a m. kir. államvasutak budapest—kőbányai vonalát összekötő h. é. vasut engedélyezésének megtörténtéről,

végre a breznóbánya—vereskői vasutvonal engedélyezésének megtörténtéről szóló jelentései kiadatnak a pénzügyi és közlekedésügyi bizottságnak; természetesen ki fognak nyomatni és szét fognak osztatni.

Bodoky Zoltán, a vizügyi bizottság előadója tesz jelentést.

Bodoky Zoltán előadó: T. képviselőház! A vizügyi és pénzügyi bizottság tárgyalta a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslatot. Mindkét bizottság jelentését (Irom. 667, 671) tisztelettel bemutatom azzal a kéréssel, hogy azok kinyomatása és szétosztása iránt intézkedni és a törvényjavaslatot az osztályok mellőzésével mielőbb napirendre tüzni méltóztassék.

Elnök: A bizottságok jelentései a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni, s annak idején napirendre fognak tüzetni.

Ugron Gábor: Az osztályok mellőzésével? Ezt ki kell mondani.

Elnök: Az osztályok mellőzésével.

Következik a napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában (Irom. 666, 669) a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata.

Az előadó ur kiván szólani.

Rosenberg Gyula, a közgazdasági bizottság előadója: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A bizottság, melynek megbizásából a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot elfogadásra ajánlani van szerencsém, Olaszországgal fennállott kereskedelmi viszonyainknak részünkről történt felmondása óta három izben volt már abban a helyzetben, hogy ezen országgal való forgalmi és kereskedelmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában kötendő megállapodások kérdésével foglalkozzék. Tárgyaltuk a mult évben első izben . . .

Polónyi Géza: Törvény ellenére! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Méltóztassanak legalább meghallgatni!

Elnök: Csendet kérek!

Rosenberg Gyula előadó: Ha egy perczig várt volna a képviselő ur, önmaga belátta volna, hogy az, a mit mond, teljesen tarthatatlan, mert nem a szerződéses megállapodásokat, hanem azon felhatalmazási törvényjavaslatot tárgyalta, melyet még a mult évben a kormány beterjesztett és melyben felhatalmazást kért arra nézve, hogy Olaszországgal . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Nagyon kérem a t. képviselő urakat, méltóztassék az én objektiv előadásomat ép oly nyugalommal végighallgatni, a mint én fogom a képviselő urakat meghallgatni, s akkor módjukban lesz meggyőződni arról, hogy mindezekre a kérdésekre itt erről a helyről is egész objektive meg fogok felelni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Mondom, tárgyaltuk azon felhatalmazási törvényjavaslatot, a melyet a kormány beterjesztett abból a czélból, hogy felhatalmazás adassék neki, hogy Olaszországgal kötendő kereskedelmi viszonyaink ideiglenes rendezése tárgyában a tárgyalásokat meginditsa és megállapodásokat létesitsen. Rendes és normális körülmények között ily felhatalmazási törvényre egyáltalában nincs szükség. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igazán?)* Igen! Mert rendes körülmények közt a tárgyalások . . .

Várady Károly: A tárgyalás nem volt rendes!

Rosenberg Gyula előadó: . . . Kérem Várady képviselő urat, legyen oly szives és ne szakitson félbe ide nem tartozó megjegyzésekkel. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Rendes körülmények közt felhatalmazási törvényre egyáltalában nincs szükség, mert a tárgyalások meginditása és megállapodások létesitése a kormánynak természetes feladatai közé tartozik.

Polónyi Géza: Ha van tarifa!

Rosenberg Gyula előadó: Ha a mostani esetben erre szükség volt, ez azon specziális viszonyainkban és körülményeinkben leli magyarázatát, *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* a melyekre beszédem további folyamán ugy is rá fogok térni.

Pap Zoltán: Törvénytiprás!

Rosenberg Gyula előadó: A bizottság tárgyalta a felhatalmazási törvényjavaslatot, s erre vonatkozó jelentését, melyben azt elfogadásra ajánlja, még a mult évben, ha jól emlékszem, deczember 10-én a képviselőház elé is terjesztette. De az a képviselőházban törvényhozási elintézést nem nyert.

Ugron Gábor: A kormány előrelátása!

Rosenberg Gyula előadó: Hogy miért, erről mindegyikünknek megvan a maga meggyőződése. Nehogy Olaszországgal szerződés nélküli viszonyba jőjjünk, a kormány a tárgyalásokat saját felelőségére utólagos felmentvény reményében meginditotta, ilyen megállapodásokat Olaszországgal tényleg létesitett is és az azokról szóló törvényjavaslatot ugyancsak ide a képviselőház elé beterjesztette.

Miután ez a törvényjavaslat, a melyet a bizottság szintén letárgyalt és a t. képviselőháznak elfogadásra ajánlott, itt még elintézést nem nyert és minthogy a bizottság azon törvényjavaslat oly szövegezését hozza javaslatba mely egyuttal elintézi ezen első provizóriumot is, ugy hogy annak külön tárgyalása feleslegessé válik és igy külön tárgyalás alapját képezni nem fogja: kötelességemnek ismerem, hogy ennek az első provizóriumnak kérdésére, illetőleg tartalmára is kiterjeskedjem.

Ezen első provizórium értelmében, a mely az 1904. évi szeptember 30 ig terjedő időre köttetett, a szerződés összes mellékleteivel és

összes rendelkezéseivel teljesen változatlanul meghosszabbittatott, kivéve egyet, hogy t. i. az a mindnyájunk előtt ismeretes, a zárjegyzőkönyvben III. 5. szám alatt foglalt u. n. borvámzáradék megszünt. Az 1904. év január 1-től kezdve szeptember 30-ig érvényben lévő szerződés értelmében tehát borvámzáradék és ebben nyujtott borvámkedvezmény nem volt.

Hogy azonban ezt elérhessük, a folyamatban lévő üzleteknek könnyebb lebonyolithatása érdekében is, egy konczessziót kellett tennünk, ez pedig az volt, hogy megengedtetett, hogy azon borok, a melyek 1904. év január elsejét megelőzőleg hajóztattak be egy olasz kikötőbe, de még az eredeti szerződés lejárta előtt a mi vámterületünkre nem érkeztek és azon borok, a melyek egy előzetesen kötött szerződés alapján voltak szállitandók, a mennyiben ez a szerződés kompetens hatóság által január 20-ig láttamoztatott, mondom, hogy ezek a borok, a mennyiben 1903 január 31-ig a vámhatárhoz érkeznek, az eredeti szerződésben megállapitott kedvezményes, azaz 3 frt 20 krajczáros vám mellett lesznek behozhatók.

Polónyi Géza: Ki jogositotta fel erre a kormányt?

Endrey Gyula: A császár!

Rosenberg Gyula előadó: A kormány erre nézve egy törvényjavaslatot terjesztett a t. ház elé . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Nagyhatalmi őrültség! *(Derültség.)*

Polónyi Géza: Tessék megmondani, hogy ki jogositotta fel erre a kormányt.

Rosenberg Gyula előadó: Kérem, t. képviselő ur, maradjunk most a dolog érdeménél. Majd erre a kérdésre is rá fogok térni.

Ma már ennek a kedvezménynek számszerinti hatása is előttünk fekszik, hisz előttünk feküdt már akkor is, mikor ezt a bizottságban tárgyaltuk, és az egész bor, a mely ez alapon ilyen kedvezményes vám mellett bejött, 59.700 egynéhány hektoliter volt; a mi pedig a marsalai borra nézve nyujtott kedvezményes engedmény alapján bejött, az mindössze 1344 hektoliter volt. Méltóztatik tehát látni, hogy az aránylag oly csekély . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Nem értem. Én igen szivesen felelek a közbeszólásokra, ha olyanok, hogy érdemes rájuk felelni és ha meghallom őket.

Endrey Gyula: Arra nem felelt, hogy ki jogositotta fel a kormányt, pedig hangosan volt mondva.

Rosenberg Gyula előadó: Ez az egyezmény, a mint volt szerencsém előadni . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez is szerencse?)* Igen, ez szerencse, mert az gazdasági érdekeink szempontjából igen kedvező egyezmény.

Nessi Pál: És alkotmányjogi szempontból?

Rosenberg Gyula előadó: Ez az egyezmény az 1904. évi szeptember 30-án járt le. A kormány ugyancsak már az előbb előadott indokok folytán, ha csak nem akarta, hogy épen akkor, mikor az egész középeurópai szerződéses vámrendszer megujul, mi annak egy fontos lánczszemét széjjeltörjük az által, hogy Olaszországgal szerződésen kivüli állapotba jussunk, kötelessége volt ezen szerződésnek további megujitásáról gondoskodni. Ezt az ezen czélból eszközölt megállapodást tartalmazza a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat, a melynek dispozicziói tekintetében a következőket tartom különösen kiemelendőknek.

Az uj provizórium nem szeptember 30-án kezdődik, a mikor a régi lejárt, hanem csak október 15-én. Ez a két időpont közti idő a régi provizóriumnak október 15-éig történt meghosszabbitása által töltetett ki. Az indokát ennek a magam részéről kettőben látom. Az egyik az, hogy ez által mód nyujtassék arra, hogy még ennek tényleges életbeléptetése, vagyis október 15-ike előtt a törvényhozás foglalkozhassék ezzel a kérdéssel, a másik pedig egy gazdasági érdek, hogy azon kedvezmény, a mely, miként később látni fogjuk, a borra nézve időlegesen adatott, egy időbelileg is szükebbre határolt időre nyujtassék.

A mi már most a szerződés tartamát illeti, *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* a szerződés nem egy meghatározott időre lett kötve, a mennyiben lejárta nem egy fix terminusra esik, hanem megállapittatott, hogy az esetleg kötendő végleges szerződés hatályba léptéig marad érvényben, azzal a kikötésssel azonban . . .

Polónyi Géza: Be van jelentve, hogy meg van kötve a szerződés! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Majd beszélünk erről is, t. képviselő ur! Én most a kérdés gazdasági részével foglalkozom és majd előadásom végén fogok annak közjogi részére és az 1899-ik évi XXX. t.-czikkel való kapcsolatára rátérni.

Polónyi Géza: Most ténybelileg sem mondott helyeset, mert azt tetszett mondani, hogy a megkötendő szerződésről van szó, pedig az már megköttetett! Már meg van kötve a szerződés! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Tessék a képviselő uraknak azután megtenni a megjegyzéseiket. Ne zavarják most a szónokot előadásában.

Rosenberg Gyula előadó: Nagyon köszönöm, hogy a t. képviselő ur ezt a megjegyzést tette, mert ez által alkalmat adott nekem, hogy egy lapszusát, a melyet a pártkonferenczián tett és a mely azután minden lapban benne volt, helyreigazitsam. A képviselő ur ugyanis azt olvassa, hogy a megállapitott pontozatok, a melyek a szerződés megkötésére vezettek — az eredeti franczia szöveg kifejezését használom — »paraphié« lettek. Magyarul ezt nem lehet másképen visszaadni, minthogy »kézjegygyel« lettek ellátva.

Kossuth Ferencz: Paraphé!

Rosenberg Gyula előadó: Igen: paraphé! — A képviselő ur azonban csak egy kézjegyet ismer. Mindig hallott királyi kézjegyről és ebbe is a királyi kézjegyet magyarázza bele, a miről pedig egyáltalában szó sincs. Itt azoknak a kézjegyéről van szó, a kik a szerződést tárgyalták, aláirták és megállapodtak abban, hogy ezek a pontozatok azok, a melyek a jövőben . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Hát miért nem mutatják be azt a szerződést?

Kossuth Ferencz: Nem tud francziául! Roszszul van forditva.

Rosenberg Gyula előadó: Hogy a fonalat meg ne szakitsam, ott folytatom, a hol elhagytam, t. i. a szerződés nem egy határozott időre köttetett meg, hanem . . .

Polónyi Géza: Azok irni, olvasni tudnak! Azoknak nem kell kézjegyet odairni! *(Folytonos zaj a jobb- és baloldalon. Elnök csenget.)*

Rosenberg Gyula előadó: Hallgassunk erről, mert ezzel a kézjegygyel a képviselő ur magának babérokat szerezni nem fog.

Polónyi Géza: Ön sem!

Rosenberg Gyula előadó: A szerződés nem egy meghatározott időre köttetett, hanem megállapittatott, hogy addig marad érvényben, mig az esetleg jövőben kötendő uj szerződés hatályba nem lép, de egyuttal fentartatott mindegyik szerződő fél részére, hogy 1905 deczember 31-én túl terjedő bármely időpontra hat havi előzetes felmondással azt hatályon kivül helyezheti. Ez biztositja egyrészt azt, hogy nem kell egy pár hónap mulva esetleg ujból ideiglenes egyezmény tekintetében tárgyalásokat folytatnunk, tehát biztosit bizonyos szükséges állandóságot, másrészt megóvja a gazdasági helyzetünkben nélkülözhetlen és szükséges szabadságot is.

A mi már most a szerződés tulajdonképeni főtartalmát illeti . . . *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rosenberg Gyula előadó: T. bizottság!

Polónyi Géza: Képviselőház, nem bizottság!

Rosenberg Gyula előadó: Köszönöm a figyelmeztetést, most az egyszer igaza van a képviselő urnak. *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)*

Gajáry Géza: Nagy dologban, kardinális kérdésben! *(Folytonos zaj a jobb és a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak a ház tanácskozásait közönséges társalgással folyton zavarni.

Rosenberg Gyula előadó: A mi a szerződés tulajdonképeni tartalmát illeti, annak fő, leglényegesebb és kardinális intézkedései a borvámkérdésben rejlenek. Méltóztatnak tudni, t. bizottság . . .

Polónyi Géza: Már megint bizottság!

Gajáry Géza: Ez nagy dolog!

Polónyi Géza: Igaza van különben, ez már régen nem képviselőház! *(Folytonos zaj a jobb és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Rosenberg Gyula előadó: Kérem, t. képviselőház, megmagyarázom ezen nyelvbotlásom okát. A képviselő urak annyira elszoktattak attól, hogy módjában legyen az előadónak itt a házban is érdemleges dolgot előadni, hogy rendszerint csak a bizottságban szoktunk előadni és ennélfogva rájár az ember nyelve, hogy bizottságot mondjon. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Méltóztatnak tudni, hogy a borvám a régebben fennállott szerződést illetőleg annak ugynevezett borvámzáradéka értelmében 3 frt 20 krajczár volt aranyban. Ezt a záradékot az előbb jelzett megszoritással az 1903 deczember 31-én beterjesztett első provizorium megszüntette. Most, t. bizottság . . . *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Már megint! Betanulta; ugy van neki leirva!)*

Én abban sem látnék, t. képviselő urak, semmiféle szégyenleni valót, ha beszédeimet leirnám. De azt hiszem, elég tanuságát adtam annak, hogy beszédeimet nem szövegezem és nem betanult beszédet mondok el; de mondom, abban sem látnék semmiféle restelleni valót. A most megkötött egyezmény szerint ez a borvámzáradék végkép megszünik és ugy ebben az ideiglenes egyezményben, mint az esetleg jövőre kötendő szerződésben kedvezményes borvámról egyáltalában nem lehet szó.

Krasznay Ferencz: Legnagyobb kedvezmény!

Rosenberg Gyula előadó: A legnagyobb kedvezmény nem különleges kedvezmény. Ennek ellenében, hogy ezen, gazdasági szempontból olyannyira fontos eredmény eléressék, bizonyos átmeneti konczessziókat kellett adni és ezek abban állottak, különösen a bort illetőleg, hogy időlegesen, azaz folyó évi október 15-étől folyó évi deczember 31-ig, megengedtetik, hogy 450.000 métermázsa behozassék 6 forint 50 kr. aranyban fizetendő vám mellett, a később részletezendő korlátozásokkal. Csakis fehér, házasitásra szánt borokat szabad behozni, kizárólag 1904. évi termésű bor hozható be, csak olyan, a melyben a czukor kétharmad része el van erjedve, csakis olyan, a melynek erjedés folytán előállott térfogati alkoholtartalma $11^1/_2$ százalékot meghalad, de 15 százaléknál nem nagyobb, csakis olyan, a melyben literenkint 21 gramm czukormentes vonatanyag tartalmaztatik, csakis szárazföldi uton, csak a budapesti és bécsi fővámhivatalok által vámolandó el és a behozott mennyiség 1906 végeig házasitásra felhasználandó.

Ezek és még egy egész sorozata a rendeletekben külön jelzett korlátozásoknak állapittatott meg azon borok részére, a melyek 6 forint 50 kr. kedvezményes vám mellett hozhatók be.

Polónyi Géza: Melyik rendeletben?

Rosenberg Gyula előadó: Abban a rendeletben, a mely a megállapodás tekintetében kibocsáttatott. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mikor?)* A mikor kibocsáttatott.

Polónyi Géza: A végrehajtási rendelet előbb van kibocsátva, mint a törvény megalkotva!

Resenberg Gyula előadó: A marsalai borra nézve, mert annak is nyujtatott némi kedvezmény, az eddigi vámtétel két és félszeresére emeltetett fel a vám.

Én azt hiszem, hogy ez a megállapodás bortermelésünk érdekei szempontjából mindenki előtt, aki azt objektive akarja megbirálni, teljesen kielégitő lesz, mert a $7^1/_2$ millió hektoliter évi termés mellett, a melylyel Ausztria és Magyarország ma rendelkelkezik, az a 450.000 métermázsa nagy árbefolyásoló hatással aligha fog birni... *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Dehogy nem!)* Hiszen még az is figyelembe veendő, hogy ezen korlátozások mellett amugy is kérdéses, vajjon ez a 450.000 métermázsa egyáltalán be fog-e jönni?

De még más irányban is kellett kedvezményeket nyujtanunk, azonban ezek is ugy közgazdasági jelentőségük, mint pénzügyi vámhatásuk szempontjából egészen kis jelentőségűek. Ilyen a mandulának, mely eddig egy forint vámot fizetett, vámmentessé tétele, a mogyoró 1 frt 50 kr. vámjának 1 frtra, a faolaj vámjának 2 frt 40 krról 2 frtra leszállitása, a szénkéneggel kivont olajnak 80 kr. vám helyett vámmentessé tétele.

A megállapodás még magában foglalja azt is, hogy megállapittattak azok a pontozatok, a melyek az esetleg végleg kötendő szerződés alapjául szolgálnak.

Szükséges volt már csak gazdasági érdekeink szempontjából is ezeknek a megállapitása azért, mert azon nagy érdeknél fogva, a melyet épen az olasz érdekelt kőrök és az ottani közvélemény a borvámhoz fűz és azon nagy nyomásnál fogva, a melyet e tekintetben az ottani kormányra gyakorol, ennek a kedvezményes borvámnak a végleges szerződésbe való be nem foglalása teljesen biztositható csak ugy volt, hogy ha már most megállapittatnak azon pontozatok, a melyek alapul fognak szolgálni azon szerződés számára, a mely köttetni fog, ha a vámterület rendezésének kérdése hosszabb időre szóló szerződések kötését lehetővé teszi.

Polónyi Géza: Hol van az a szerződés?

Rosenberg Gyula előadó: Nincs szerződés! Pontozatok vannak megállapitva.

Polónyi Géza: Hol vannak a pontozatok?

Krasznay Ferencz: Szerződésnek nevezi a javaslat! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Rosenberg Gyula előadó: T. képviselőház! Ha csak távolról is lehetett volna remélni, hogy a vita megmarad azon keretekben, a melyekből, hogy gazdasági kérdéseknél soha el ne térjen, mindannyiunk és az ország érdekében olyannyira kivánatos volna...

Polónyi Géza: Meg kell tartani a törvényt!

Rosenberg Gyula előadó: . . . t. i. a gazdasági érdek szempontjából való megbirálás keretében: akkor én a közjogi vonatkozásokat erről a helyről egy szóval sem érinteném. De miután nemcsak minden jel arra vall, hanem az itt eddig lefolyt jelenetek is egészen kézzelfogható bizonyitékát képezték annak, hogy itt a kérdésnek nem kizárólag gazdasági szempontból való elbirálása fog a vita keretéül szolgálni, hanem azon vonatkozások is, a melyekben ez az ügy az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-ával áll — és miután ezzel a kérdéssel a bizottság maga is már két izben foglalkozott, engedje meg a t. ház, hogy — a mint már előbb Polónyi igen t. képviselő urnak meg is igértem — erre a kérdésre én is kiterjeszkedjem. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Az 1899: XXX. t.-cz. 4-ik paragrafusa . . .

Madarász József: Szakasza!

Rosenberg Gyula előadó: . . . negyedik szakasza — én ma már csupa szókorrekturának vagyok kitéve, t. bizottság... *(Derültség a baloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Csupa halmazat. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Rosenberg Gyula előadó: . . . három fontos dispoziciót tartalmaz. Egyik az, — és hogy kijavitásoknak kitéve ne legyek, szószerint fogom idézni — hogy *(olvassa)*: »a mennyiben 1903-ig az 1867: XII. t.-cz. 61. §-a értelmében vám- és kereskedelmi szövetség nem jön létre: a nemzetközi kereskedelmi szerződések hosszabb időre, mint a jelen törvény hatályának tartamára, vagyis az 1907-en túl terjedő időtartamra nem köthetők.«

Ennek a dispozicziónak indoka — s ezt is szószerint fogom idézni az indokolásból — a következő volt *(olvassa)*: ». . . hogy a nemzetközi kereskedelmi szerződések és az Ausztriával való gazdasági viszonyaink rendezésének lejárta egy időre essék, és ily módon nyitva tartassék az utja annak, hogy az uj rendezés érvényének lejártával a törvényhozás ugy az Ausztriával, mint a külföldi államokkal való kereskedelmi viszonyaink rendezése tekintetében teljesen szabadon határozhasson.«

A másik fontos dispoziciója ennek a törvénynek az volt, hogy biztositattott a jog, hogy a lejárattal nem biró szerződések saját kivánságunkra bármikor felmondhatók és ezáltal szabad kezet nyerünk az iránt, hogy ezen szerződések megujitásánál a viszonyoknak megfelelőleg a mi érdekeink jobban kielégitést nyernek.

A harmadik érdek, a mely az 1899: XXX. törvényczikk 4. §-a által biztositatott, az volt, hogy gondoskodás történjék arról, hogy az eddig érvényben lévő, érdekeinknek teljesen meg nem felelő autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesittessék. E czél elérésére a törvény azt az intézkedést vette fel, hogy addig, a mig ez az uj autonom vámtarifa létre nem jön, külföldi államokkal kereskedelmi szerződések tekintetében tárgyalások meg nem indithatók.

Darányi Ferencz: Hát ezt tudja?

Rosenberg Gyula előadó: Igen!

Darányi Ferencz: No hát! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Rosenberg Gyula előadó: Hát mi a helyzet e tekintetben, t. képviselőház? A helyzet az, hogy a két kormány még 1902 deczember havában az autonom vámtarifa tekintetében megegyezett. Ez az autonom vámtarifa ugy minálunk, mint Ausztriában a képviselőház elé terjesztetett; nálunk a bizottság teljesen letárgyalta, el is fogadta, Ausztriában is a bizottság a tárgyalás túlnyomó nagy részét befejezte, csak bizonyos, néhány tétel tekintetében tartotta határozatát függőben. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Semmi titkolni való abban nincs, hogy ennek a rendelkezésnek az 1899 : XXX. törvényczikkbe való felvételének csak egyetlenegy czélja volt; és ez az volt, hogy az Ausztriában megnyilatkozó tendencziákkal szemben nyomást gyakoroljon arra nézve, hogy az autonom vámtarifa érdekeinknek jobban megfelelő vámtarifával helyettesittessék. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez volt e rendelkezésnek egyedüli czélja. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

Polónyi Géza: Semmi nyomás! A magyar alkotmányt, a magyar törvényt akartuk biztositani! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Rosenberg Gyula előadó: Ugyanennek a politikai gondolatnak, ugyanennek a gazdasági czélnak a szolgálatában áll az a politika, a mely ezt, az igy a kormányok között megállapitott vámtarifát már most teszi a kereskedelmi szerződések tárgyalási alapjává. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Ebből egy betű sem helyes! *(Mozgás. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Olay Lajos: Rendeletekkel, parlament nélkül kormányozni!

Endrey Gyula: Ön is mást értett alatta, a mikor a törvényt hoztuk!

Polónyi Géza: Badeni és Széll között a vámszövetség is létrejött, még sem lett belőle semmi! *(Az elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Rosenberg Gyula előadó: Itt van előttem, t. képviselőház, az a törvényjavaslat, a melyet a kormány előterjesztett és a melyben felhatalmazást kér arra, hogy Németországgal a kereskedelmi szerződési tárgyalásokat megindithassa. Ebben szó szerint ez van: az osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifájáról 1903. évi január hó 28-án a törvényhozás elé terjesztett törvényjavaslat és az ahhoz mellékelt vámtarifa alapján. *(Zaj balfelől.)* Teljesen ugyanannak a czélnak szolgálatában állunk tehát, a melyet az 1899 : XXX. törvényczikk intézkedésével el akartunk érni, akkor, a mikor ezt a vámtarifát már most teszszük a tárgyalások alapjává...

Krasznay Ferencz: Hát csakugyan a bizottságokban hozzák a törvényt!

Polónyi Géza: Hát vámszövetség nélkül van közös vámtarifa? *(Halljuk! jobbról.)*

Rosenberg Gyula előadó: ... annak a czélnak szolgálatában, mondom, hogy az igy benyujtott vámtarifa a külföldi államokkal való szerződési tárgyalások alapjául szolgáljon.

Polónyi Géza: Ez a visszaélés!

Rosenberg Gyula előadó: Mert méltóztassék csak tekintetbe venni, hogy mi az, hogy »tárgyalási alapul szolgál«. Az, hogy az a külföldi állam tudja azt, hogy ime, ezek azok a tételek, a melyek az én termelésemmel szemben alkalmaztatni fognak az esetre, ha szerződéses megállapodásra nem jutunk. Ennek a czélnak ez a vámtarifa már teljesen képes megfelelni. *(Zaj balfelől.)*

Érdemileg, t. képviselőház, nem adunk fel az 1899 : XXX. törvényczikkben lefektetett garancziánkból, mondom, semmit...

Endrey Gyula: Nem is fogjuk feladni!

Polónyi Géza: Csak nem tartjuk meg!

Rosenberg Gyula előadó: Érintetlenül fenmarad ezen törvényjavaslatnak az a garanczia, a mennyiben addig Ausztriával a vámszövetség létre nem jön, 1907-en túl terjedő időre kereskedelmi szerződések nem köthetők. Érintetlenül fenmarad a jövő szempontjából e garancziák legfontosabb része, t. i. az, hogy a külkereskedelmi szerződések lejárata összeessék az Ausztriával való gazdasági rendezésünk lejáratával. *(Ugy van! Igaz! a jobboldalon.)*

Teljesen igazuk van azoknak, t. ház, a kik azt mondják, hogy formailag nem teljesen vannak betartva a vámtarifa tekintetében a törvényben foglalt intézkedések. De kérdem, igen t. ház, vajjon nem a törvény betűjének a gyakorlati élet, az ország legfontosabb, legelemibb érdekei fölé helyezése volna-e az, ha csak azért, hogy annak nem is szellemét, hanem betűjét megtartsuk, egyszerűen tétlenül néznők, mint kötnek szerződéseket a külföldi államok és a 12-ik órában sem tennénk semmit a külföldi államokkal való gazdasági viszonyaink rendezése érdekében. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Én nagyon értem, hogy azok az igen t. képviselő urak, a kik a minden körülmények közötti önálló vámterület álláspontján állanak, ezen tiszteletreméltó meggyőződésük érvényesitése érdekében ezt is fel akarják használni; de ne feledjék el, hogy az 1899 : XXX. t.-czikket egy, a közös vámterület álláspontján álló többség alkotta meg és pedig nem azzal a czélzattal, hogy annak utvesztői felhasználtassanak épen ezen közös vámterület létrejövetelének meghiusitására. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: A törvényt tartsák meg!

Rosenberg Gyula előadó: Ezek voltak, t. ház, azok a szempontok, a melyek a bizottságot arra inditották, hogy akkor, mikor e törvényjavaslatot elfogadásra ajánlja, azt az inditványt is terjeszsze a t. képviselőház elé, hogy a kormány-

nak azon ténykedéseért, hogy a kereskedelmi szerződési tárgyalásokat meginditotta, s azok tekintetében megállapodásokat létesitett, a t. képviselőház a felmentvényt adja meg. Ebben az értelemben ajánlom elfogadásra a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balról és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház! Szólásra következik Krasznay Ferencz!

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! Az előadó ur beszédéből egy érdekes mondat ragadta meg figyelmemet. Az előadó ur kijelentette, hogy egy szóval sem emlitette volna meg a közjogi kérdéseket, ha mi azokat már előre odakint felszinre nem vetettük volna. Élénk képet vet ez, t. ház, arra az alkotmányos felfogásra, melylyel nálunk oly fontos, oly életbevágó kérdések, mint Magyarország gazdasági jövője, kezeltetnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az előadó urat tehát csak mi szuggeráltuk arra, hogy ennek a kérdésnek a közjogi oldalával foglalkozzék. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: A saját lelkiismerete nem vitte volna rá!

Krasznay Ferencz: Ezzel a t. előadó ur gyönyörűen ecsetelte azt a lelkiismeretességet, a melylyel az általa oly sokat emlegetett haza jövőjét, meg a suprema lexet kezeli.

Egyebet is mondott az előadó ur. Azt mondta, hogy az 1899 : XXX. t.-czikknek, a mely tengelye ezeknek a kérdéseknek, a rácziója azt kivánja, azt az utat parancsolja, a melyet önök követnek. Hát ennél nagyobb hipokrizis ebben a teremben még nem hangzott el. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Lesz alkalmam kimutatni mi volt az 1899. t.-czikknek a rácziója, annak, a törvényczikknek, a mely kompromisszum eredménye volt az önálló vámterület garancziáiért küzdő ellenzék és a kormány álláspontja között. De épen azért, mert meg vagyok arról győződve, hogy ez a javaslat, a mely idekerült és a mely torzszülötte annak a nagy evolucziónak, a mely egész Európát évek óta foglalkoztatja, t. i. a nagy vámpolitikai kérdéseknek; mert meg vagyok győződve, hogy ez az első alkotás, a mely a magyar törvényhozás elé került, ez a torzszülött, bár nagyon hasonlit és nagyon konzekvens alkotása a lehetetlenségek hazájának, egy korszakot nyitott meg abban a küzdelemben, melyet mi folytatni fogunk, mert folytatni kötelességünk, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és mert korszakalkotó ez az első lépés, ezért méltóztassanak nekem megengedni, hogy mindenekelőtt éles körvonalakban és tőlem telhető rövidséggel odahelyezzem a kérdést, a hová való, t. i. a vámpolitikai nagy kérdések egészébe. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatnak tudni, hogy a modern, XX. századbeli, munkára alapitott népállamokról elmondhatjuk, ugyszólván hogy életképességük kritériuma az, hogy tudnak-e előnyös kereskedelmi szerződéseket kötni, képesek-e külkereskedelmi politikájukat a maguk javára forditani, és a maguk közvetlen exigencziái szerint berendezni.

T. képviselőház! A modern nyugati államok még hadászati erejüket is a kereskedelmi politika szolgálatába állitják *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és nem trónok és uralmak fentartására, hanem gyakorlati czélokra, a nép boldogitására forditják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De különösen ma, a mikor egész Középeurópa a védvámos rendszert fogadta el, a melynek komplikált utvesztőiben a vámpolitika annyira kihivja és megköveteli egy nemzetnek egész intelligencziáját, összes törekvéseinek odairányitását, hogy ezen komplikált utvesztőkben a nemzet javai megóvassanak *Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*; a midőn látom, hogy a külpolitikai élet ilyen exigencziákat állit fel, csak szomoru szivvel gondolhatok arra, hogy elénk dobtak öt nappal ezelőtt egy javaslatot, a mely megnyitni alkalmas a kereskedelempolitikai berendezésünket magában foglaló törvényhozást, és azt kivánták tőlünk, hogy azt a bizottságban 24 óra alatt, és itt egy másik 24 óra alatt tárgyaljuk le. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Midőn azt látom, hogy nagy nemzetek, mint a német, éveken keresztül készitenek elő nagy kérdéseket; hogy ott öntudatosan nyilatkoznak meg az egyes érdekek; a midőn látom ott az érdekkörök küzdelmét: az agráriásokét, a junkerekét a szocziáldemokratákkal, az oligarchákét a nagy tömegekkel *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*; a midőn látjuk, hogy ott ily tudatos küzdelmekben forrnak ki az egyes vámpolitikai alkotások: akkor Magyarországról elmondhatom, hogy mi vámpolitikai alkotások dolgában is a legmélyebb sötétségben leledzünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Talán a kép teljességéhez tartozik, ha egész rövidséggel vázolom Magyarország közgazdasági sorsát, mielőtt a javaslat birálatához fognék. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Az első öntudatos közgazdasági momentum Magyarország historiájában József császár műve volt. József császár volt az, a ki meghagyta végrendeletében, hogy a monarchiát ugy rendezzék be, hogy Ausztria legyen a gazdag, iparos állam, — a kedves Ausztria — Magyarország pedig szállitsa Ausztriának a nyers terményeket, legyen annak hűséges szolgálója. Ennek konzekvencziája Ausztriára nézve természetesen a gazdagodás, Magyarországra nézve az elsorvadás és elszegényedés. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt a következetes politikát rejtettebb és alkotmányosabb formában éljük ma is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1848-as mozgalmak átalakitották a magyar közjogot; demokratikus alkotmányt adtak, de a demokratikus munkát, azt a mun-

kát, a mely a gazdasági életet fellenditve megadta volna az államnak, az igazán demokratikus tartalmat, nem találjuk fel. Széchenyi irataiban találunk ugyan számos buzditást, és elismerem, hogy a magyar közönség Széchenyi iratait élvezettel olvasgatta; mindazonáltal a fajmagyar népet a nyugati munkára felkölteni és abba a nyugati gazdasági öntudatot beleoltani ő sem volt képes.

Mit szóljunk az első kiegyezés idejéről, t. ház? Az 1867. évi alkotások is csak a közjogi momentumokat állitották előtérbe, és Magyarországnak egész közgazdasága az 1867 : XII. t.-czikkben ugyszólván egy paragrafussal lett megoldva, azzal t. i., a melylyel Magyarországot gazdasági közösségbe állitották Ausztriával. Ez alkalmat adott arra, hogy Ausztriának élelmesebb, ügyesebb államférfiai és közgazdái a két első, a kiegyezés tartama alatt ugyszólván hipnotice vezessék a magyar államférfiakat oda, a hova Ausztria érdeke kivánja.

A két első kiegyezés tulajdonképen nem foglal magában egyebet, mint egy csomó magyar érdeknek a feláldozását. Igy készült el Tisza Kálmán alatt az első védvámos tarifa, az 1882-ik évi, a mely az osztrák iparnak igen nagy előnyöket adott, később az 1886-iki, a mely Ausztriának ugyszólván már prohibitiv vámokat nyujtott és biztositotta az osztrák nagyipar monopóliumát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Beállott az a helyzet, hogy Magyarországnak egész külkereskedelme Ausztria révén és Ausztria czégére alatt került forgalomba. A világ előtt teljesen ismeretlenek maradtunk, és miután ebből a helyzetből Ausztria meggyarapodott, a pénzügyi téren is hitelezőnkké vált. Kivitelünk 80%-a Ausztriába ment és hozzávetőleg körülbelül állampapirjainknak is ekkora része Ausztria kezében van most is. Beállott tehát egy gazdasági politika, a melyet csak igy jellemezhetünk: a teljes kihasználás politikája. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha igy, ezen történelmi soron végigtekintek, azt látom, hogy csak Wekerle alatt kezd éledni a közgazdasági érzék és jelesül az érzék az iránt, hogy mily sulyos hátrányokkal jár az Ausztriával való közösség; de Wekerle alatt is a törekvések inkább arra irányulnak, hogy a legsulyosabb visszaélések az államháztartás keretében eliminálttassanak, de még mindig távol voltunk attól, hogy teljesen felismertük volna az Ausztriával való közösség kereskedelmi politikai hátrányait.

Ez a korszak csak a 90-es években következett be, a mikor a fiatal generáczió behatóbban kezdett közgazdasági kérdésekkel foglalkozni és öntudatára ébredt annak, hogy Magyarországnak a kihasználtatás és az elszegényedés lejtőjén tovább mennie nem szabad. Ennek felismerése teremtette meg az ugynevezett önálló vámterületi mozgalmat, a melynek hatalmas megnyilvánulásait látjuk a kereskedelmi és iparkamarákban, a törvényhatóságok termeiben és mindenütt, a hol gondolkoznak és a hol számolni tudnak. Ha Magyarország államférfiaiban, sőt tovább megyek: intelligens választóközönségében is oly erős volna az akarat, mint a milyen tiszta a felismerése annak, hogy káros a közösség; ha nem volna felettünk egy átkos vis inertiae, hogy másképen gondolkozunk, beszélünk, és másképen cselekszünk: akkor az önálló vámterület már rég ki volna víva, mert ennek hivei között ép azokat találjuk, kik a legintelligensebbek, a legerősebbek Magyarországon és alkalmasak volnának e feladatra. Ha ezek akként cselekednének, a mint beszélnek, rég nem választottak volna olyan képviselöket, akik nem az önálló vámterület hivei. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ám a hagyományos osztrák czentralisztikus politikának levegője olyan mint a köd, behatol mindenüvé, különösen azokba a körökbe, a melyektől a vezetést várnók, s a politikai téren paralizálja azoknak a törekvéseit is, a kik közgazdasági körökben különben az önálló vámterületet dicsőitik! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igy, t. képviselőház, szomoruan kell megállapitanunk, hogy bár Magyarországon egy egészséges köztudat kivánja és sürgeti a gazdasági önállóságot és igy a külkereskedelmi rendezkedéseknek önállóságát is: pusztán politikai okokból, »a birodalmi egység« politikája érdekében és szolgálatában mindig akad magyar kormány, a mely gáncsot vet a gazdasági emanczipáczióért folytatott nemes küzdelemnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most ennek a küzdelemnek az előestéjén állunk. És ez a küzdelem azért lesz nehéz, mert legrégibb és legveszedelmesebb ellenségünk, a régi czentralisztikus udvari politika áll szemközt velünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez a tény, ez ugy van!

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! Az önálló vámterületi küzdelemnek első látható eredményét nem magunknak köszönhetjük, hanem az osztrák parlamentnek. A dolog ugy történt, hogy az osztrák parlament munkaképtelensége okából a kiegyezés 1897-ben létre nem jöhetett és mi kénytelenek voltunk kimondani az 1898-iki I. törvényczikkben az önálló vámterület jogi állapotát.

Kossuth Ferencz: Jogaink élvezetébe belekergettek!

Krasznay Ferencz: Ugyancsak kénytelenek voltunk ezt kimondani egy további törvényben, az 1899-iki IV. t.-czikkben, mikor az osztrákoknak adott egy évi haladék letelt és később, megbukván az akkori kormány, kénytelenek voltunk rendezkedni a jövő kereskedelmi szerződésekre és Magyarországnak Ausztriához való viszonyára. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy jutottunk az 1899 : XXX. t.-czikkhez. a mely, mint emlitettem,

tengelye a mi kereskedelmi politikai helyzetünknek.

Az előadó ur szives volt kifejteni azt, hogy mi volt az 1899-iki törvényczikknek a legis ratiója, és igazán helyesen mondta, hogy ennek főczélja volt Ausztriát arra szoritani, hogy kellő időben lépjen velünk kereskedelmi és vámszerződésre és kellő időben adjon módot, hogy egy közös autonom tarifát állapitsunk meg, hogy külkereskedelmi szerződéseket együttesen alkothassunk. Ez volt annak a politikának a czélja, a mely a közösséget akarta. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bele is ment ebbe az ellenzék. Miért? Mert terminusokhoz, mert határidőkhöz volt kötve az, hogy mely határon belül adunk időt, a mikor már Ausztriának 1898-ban és 1899-ben haladékot adtunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1902 deczember 31-ike volt az a végterminus, a meddig a kiegyezésnek létre kellett jönnie és a közös autonom vámtarifának megállapitva kellett lennie.

Rosenberg Gyula előadó: Nem az ellenzék csinálta!

Polónyi Géza: Nem az ellenzék, hanem a magyar törvényhozás!

Rosenberg Gyula előadó: A többség!

Polónyi Géza: Nem a többség! Az megegyezés volt!

Elnök: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Törvény és törvénynyel elfogadott paktum!

Krasznay Ferencz: Igaz, hogy törvény; de hiszen az interpretátornak mindig vissza kell mennie arra, hogy kik csinálták a törvényt, hogy mily szándék rejlik benne és ha megállapittatik, hogy ezt a törvényt a kormány az ellenzékkel együttesen készitette, ugy bizonyos, hogy abban az ellenzék intenczióinak is érvényesülniök kellett, mert különben a Széll-kormány nem jutott volna uralomra. Épen ez volt a paktum tartalma. Szóval, senki sem vitathatja el és elmagyarázni a törvényt nem lehet, hogy annak három fő garancziája állittatott fel. Az egyik a közös uj autonom vámtarifának kellő határidőben, vagyis a tárgyalások megkezdése előtti előkészitése. A második garanczia volt az, hogy ha kötünk is ezen tiz esztendőn belül kereskedelmi szerződéseket, azok 1907-en túl terjedő időre nem köthetők. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ennek az volt a czélja, hogy megszüntessük azt a képtelen helyzetet, hogy Ausztriával való közösségünk ne ugyanazon határidőre legyen szabályozva, mint a külkereskedelmi szerződések lejárta. A harmadik garanczia pedig az volt, hogy a közösség Ausztriával csakis a viszonosság megtartása mellett tartható fenn. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Mindnyájan tudjuk, t. ház, hogy mindeddig az első eset be nem állott, vagyis közös autonom vámtarifa Magyarország és Ausztria között törvényhozásilag meg nem állapittatott.

A kormány részéről azonban megint csak hipokrizissel találkozunk, a mikor azt kell hallanunk, hogy van egy közös autonom vámtarifa, a melyet a ház egy bizottsága elfogadott, s igy feltehető, hogy törvényként is el fog fogadtatni.

A ki oly közelről látta ennek a tarifának elkészültét, mint jó magam abban a bizottságban, a mely oly gyakran emlegettetik, az csak szomorusággal tud visszagondolni arra, hogy mily alapossággal készült az a tarifa. Kaptunk egy tervezetet, a melyen a bizottság — végeredményben — semmi kifogásolni valót nem talált. Talált ugyan bőven az egyes tarifatételeknél, mert különféle érdek körök részéről jogosult kivánalmak merültek fel, azonban annyi erkölcsi ereje nem volt a kormányjavaslattal szemben, hogy azon csak egy jottányit is javitott volna.

Mi történt azalatt Ausztriában, mig mi itt a javaslatot leőröltük? Ausztriában a parlament külön bizottsága tizenkét albizottságra oszlott, szakértőket hallgatott meg és alaposan átdolgozta a tervezetet. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ha jól emlékszem, körülbelül 18 tételt függőben tartottak vagy megváltoztattak, nem tudok róla, hogy ezek után a magyar bizottság tagjait csak egyszer is beidézték volna a bizottságba megkérdezni, hogy az osztrákok részéről történt változtatásokat elfogadjuk-e. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: Egyik-másikhoz ott a kormány is hozzájárult!

Krasznay Ferencz: Ebből arra konkludálok, hogy a tarifajavaslat bizottságilag sincs elfogadva, mert a mi bizottságunk többsége elfogadta ugyan, de Ausztria nem; ugy hogy ma csak egy a levegőben lógó elaboratumról lehet szó. Annyira azt hiszem nem alázhatjuk meg a magyar törvényhozást, hogy vélelmeket állitunk föl arra, hogy a mit az osztrákok elfogadnak, azt eo ipso nálunk is elfogadják.

Ilyen tehát ennek a hires tarifának a képe. Nem akarok most az érdemi fogyatkozásokról szólni, de beszélhetnék róla és azt hiszem, a túloldalról is beszélnének és volnának, a kiknek volna a tervezettől eltérő javaslata, ha a tervezet a ház szine elé kerülne.

Ne tessék tehát azt a tarifát, a mely a javaslat legprimitivebb stádiumában van, ugy emlegetni, mint egy szubstrátumot, »a mely alkalmas arra, hogy Magyarország ipari és kereskedelmi érdekeit megvédje«, a mint a törvény frázisa mondja. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen javaslatról jobb hallgatni.

Vámpolitikai helyzetünkben döntő momentum állott be akkor, — és itt kezdődik a kormány bűnsorozata — a mikor mi Olaszországgal szemben kereskedelmi szerződésünket felmondottuk. Maga a tény nem kifogásolható, mert hiszen a közvélemény sürgette a borklauzula eltörlését és ennek az osztatlan erős közvélemény megnyilatkozásának volt következése az, hogy a Széll-kormány felmondta az olasz kereskedelmi

szerződést, az 1878 : XX. t.-cz.-ben foglalt önálló jognál fogva, mely szerint t. i. egyik állam is felmondhatja a szerződést. A felmondás uj helyzetet teremtett. Szükségessé tette, hogy Magyarország gazdasági érdekei Olaszországgal szemben megvédessenek és tárgyalásokat kellett megkezdeni. Itt állott most már a magyar kormány, mint Herkules a válaszuton. Tárgyalásokat kellett folytatni és kétségtelen, hogy, ha a magyar kormány a törvényt megtartja, tekintve, hogy 1902 deczember 31-ike eltelt a nélkül, hogy kiegyezés és autonom tarifa jött volna létre, tekintve, hogy ez a viszonosság megsértését jelentette, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tekintve, hogy a magyar közvélemény az önálló vámterületet sürgette és legvégül tekintve, hogy az önálló vámterület joga törvénybe volt iktatva, az uj kormány nem választhatott volna más igaz utat, mint hogy elkésziti az autonom vámtarifát, beterjeszti azt, tárgyal és köt szerződéseket önállóan. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Igazságot akarok szolgáltatni az előző kormánynak, hogy annál inkább kitüntessem bűneit a mainak. *(Halljuk! Halljuk!)* Széll Kálmán volt miniszterelnök még 1900 április havában tartott beszédében mentette magát azért, hogy az olasz szerződés felmondása daczára tárgyalásokat kereskedelmi szerződés dolgában meg nem kezdett. Azzal mentegetőzött, hogy nincs még készen a tarifa és a kiegyezés, de esze ágában sem lett volna azt mondani, a mit ma az előadó urtól hallottunk, hogy ezeknek hiányában ennek a törvénynek 4. §-a megengedi a tárgyalást. Ellenkezőleg, Széll Kálmán elejétől végig konzekvens maradt azon álláspont megvédésében, hogy épen a 4. §-ban van a garanczia arra, hogy tárgyalásokat addig nem lehet folytatni, mig az autonom vámtarifa el nem készül. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mai kormány ezen túltette magát és Olaszországgal meginditotta a tárgyalásokat azon tarifa alapján, a mely — a mint mondám — nemcsak nem törvény, de még javaslatnak sem bizottságilag letárgyalt javaslat és tetézte ezt egy másik törvénysértéssel, azzal, hogy minden felhatalmazás nélkül inditotta meg a tárgyalást. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Álljunk meg ezen a ponton, mert az előadó ur védelmébe vette az első felhatalmazási javaslatot, a mely a 431. számmal van ellátva. Ő azt mondta, hogy az csak egy ideiglenes felhatalmazás lett volna, nem végleges szerződés kötésére való és igy nem lát benne törvénybe ütköző cselekményt. Bocsánatot kérek, az 1899 : XXX. t.-czikk egyáltalában tárgyalásokról szól és egy ideiglenes szerződésnek ép oly jelentősége van a maga közgazdasági kihatásában, mint egy véglegesnek, ennélfogva az, hogy az átmeneti és ideiglenes czélzatu volt, nem enyhit a törvénysértés jelentőségén.

Eltekintve ettől, az első deliktum abban állt, hogy tárgyalások egyáltalában megindittattak és hogy a felmentésnek a törvényhozástól való kikérése szándékosan halogattatott a kormány részéről. A kormánynak módjában állt volna ezt a javaslatot bármikor a ház elé hozni, sokkal jelentéktelenebb törvényhozási aktusokkal telt el az idő, mintsem hogy ezt a törvénysértést menteni lehetne azzal, hogy a törvényhozás munkaképessége a javaslat tárgyalását meg nem engedte. A kormánynak ez a halogatása teljesen czéltudatos volt, mert arra számitott, hogy a törvényhozást egy rövid terminus elé állitja, zavarba ejti és a javaslatot gyorsan keresztülhajtja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szólva Széll Kálmán miniszterelnöknek álláspontjáról, ki mint az 1899 : XXX. t.-cz főszerzője, épen a 4. §-ban látta ugyanazt a garanciát, a melyet mi. Meg kell ütköznünk, ha körültekintünk és azt látjuk, hogy az a férfiu, ki oly sok és hosszu beszédekben védte javaslatát, nincs itt köztünk, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és gunyjára minden alkotmányos felfogásnak, nem akarja megvédeni azt a törvényt, a melyre ő állitólag Magyarország gazdasági jövőjét épitette. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Még szomorubb politikai kép az, hogy azok a t. képviselőtársaink, kik akkor, mikor Széll Kálmán a mienkkel azonos álláspontját fejtegette, vörösre tapsolták tenyerüket hosszu beszédei alatt, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ma pedig az övével homlokegyenest ellenkező kormányintenczió támogatására vállalkoznak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy követnek Magyarországon czéltudatos közgazdasági politikát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt szokták mondani, hogy a ki a bűn utjára lépett, annak nehéz a visszatérés. A kormánynyal is ez történt. Meginditotta a tárgyalásokat autonom tarifa hiányában, tetézve ezt azzal, hogy felhatalmazás nélkül cselekedett. Elmondhatjuk tehát ma már, hogy a bűnök, a törvénysértések egész sorozatát követte el. A harmadik deliktum is bekövetkezett ma, mikor a törvényjavaslatot, a melynek alapja tarifa hiányában nincs, és a mely egy világos törvénybe ütközik, rendeletileg akarja életbeléptetni és életbe is léptette. Azt hiszem, hogy nekünk és a magyar ellenzék összességének a törvénysértések ezen sorozatával szemben csak egy kötelessége lehet, jelesül a legteljesebb rosszalásunkat és a legteljesebb ellentállást kifejteni *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és az egész ország köztudatába bevinni, hogy a kormány egy olyan lejtőre lépett, a melyen bennünket közgazdaságilag évtizedekre, talán generácziókra megnyomorit és visszavet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az agitáczió minden eszközét, a közélet felvilágositásának minden instrumentumát meg kell ragadnunk, fel kell használnunk erre, mert ha az az erős gazdasági meggyőződéstől táplált mozgalom, mely Magyarországon az önálló vámterület érdekében az utolsó években megindult,

ismét elernyed és elalszik, magunkra vessünk, ha az egy generáczió alatt ismét fel nem ébred. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az előzőkben megforditottam az előadó ur által felállitott sorrendet és a javaslat közgazdasági jelentősége helyett, előbb a közjogival foglalkoztam. De mielőtt közjogi fejtegetéseimet befejezném, rá kell mutatnom arra, hogy a jövő utja, az a terv, a melylyel a kormány a kereskedelmi szerződést megkötni akarja, micsoda veszedelmes lejtőre vezet? Nem lehetünk kétségben a kormány tervei iránt. A kormány, a megkezdett uton tovább haladva, meg fogja kötni a kereskedelmi szerződést hasonló módon, esetleg Németországgal és a többi államokkal. Meg fogja kötni mindig attól a feltételtől függően, hogy a kiegyezés és az autonom tarifa elfogadása időközben bekövetkezik. Mily hipotézisekre lesz igy fektetve vámpolitikánk? Mily ingatag talajra lesz épitve Magyarország közgazdasága! Először is felteszik arról a Reichsrathról, a melyet hét év óta kijózanitani nem tudtak, hogy egy lucidum intervallumra fog ébredni és el fogja fogadni en bloc a kiegyezést és az autonom tarifát. Azután felteszik azt rólunk, hogy mi, a magyar törvényhozás, bele fogunk nyugodni abba, hogy a 14. §, vagyis a császárparagrafus alapján köttessék meg a kiegyezés? Azt hiszem, hogy ez a magyar törvényhozás összes ellenzékének oly ellentállását provokálná, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy ezzel az eshetőséggel a kormánynak a közel jövőben számolnia sem lehet. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ámde mondjuk, megtörténik mind a kettő: keresztülhajtják a kiegyezést Ausztriában a 14. §-sal, Magyarországon pedig alkotmányos uton egy összetoborzott képviselőházzal. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi lesz akkor a helyzet a külföldön? Az, hogy nekünk lesz egy, bár Ausztriával közösen kötött kereskedelmi és vámszerződésünk, de a kiegyezésnek magának a tartalma még mindig nem lesz helyreállitva. Volt szerencsém már egy időben a kereskedelmi tárcza tárgyalásánál rámutatni arra, hogy mi dobálózunk a »kiegyezés« szavával és nem vizsgáljuk meg közelebbről annak jelentőségét. A ki ismeri a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló, köznyelven »kiegyezés«-nek nevezett törvényjavaslatot, tudni fogja, hogy az még nem tartalmaz kiegyezést. A kiegyezési javaslat nem egyéb, mint igéret arra, hogy bizonyos sorozata a törvényeknek meg fog hozatni, igéret arra, — hogy példaként csak egyet emlitsek — hogy a fővasutakra nézve külön, egyöntetű törvényt hozunk, vagy hogy egy közös vámszabályzatot dolgozunk ki. Ezek mind igéretek, a melyek, ha be nem következnek, s ha az a körülbelül husz törvény, mely ott kontemplálva van, s a melyeknek meghozatala igértetik, meg nem alkottatik, nem lesz tartalma a kiegyezésnek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és nem lesz kiegyezés köztünk, mert nincs fogható instrumentumunk arra, hogy Ausztriát a kiegyezés valódi érdemére, t. i. a közös szabad forgalom összes kikötött exigencziáira szoritsuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ausztria hozhat egészen elütő törvényeket, a melyek a forgalmat korlátolják, a melyek egyoldalu konczessziót adnak, élhet egy pl. oly vasuti tarifa-politikával, mely kedvezményeket ad az osztrák iparnak és ezeknek a törvényeknek hiányában, a melyek a kiegyezésnek voltaképeni tartalmát ölelik fel, nem lesz meg az érdemleges kiegyezés. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, a magyar kormánynak épen azért közgazdasági okokból is meg kell állania ennek a képtelen tervnek az elején, mert Magyarországnak állapota a kereskedelmi szerződéseknek a 14. §. alapján való életbeléptetése mellett nem volna jellemezhető más szóval, mint azzal, hogy összes kereskedelmi reláczióink és szerződéseink a levegőben fognak lógni. A szó szoros értelmében igy lesz, mert a kereskedelmi szerződések életbeléptetéséhez szükséges előfeltétel a kiegyezés, és pedig egész tartalmával, ugy, a a mint jeleztem, meg az autonom vámtarifa meghozatalától lesz azok érvénye és hatálybalépte függővé téve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Feltehető-e most már, hogy azok a külállamok, a melyek eleinte velünk ezen közös illegitim autonom tarifa alapján szerződtek és rendezték be közgazdaságukat, évek elteltével akkor, mikor a magyar kormánynak közösségi politikája megbukott, velünk uj tárgyalásokat kezdjenek és uj berendezkedést létesitsenek? Ám, ha kezdenek is, mi csak óriási áldozatok árán fogunk tudni a középeurópai piaczon ugy, a hogy, ujra elhelyezkedni, ha a vámháborukat elkerülni akarjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem lehet tehát eltagadni, hogy az az út, a mely a kiegyezés és a vámtarifa elfogadásától feltételezetten kötött kereskedelmi szerződések felé vezet, veszélyes, bizonytalan, hipotézisekre van felépitve és hogy tarthatatlan az a módszer, mely egy országnak gazdasági jövőjét ily beláthatatlan esélyektől függőleg épiti fel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nehogy az mondassék, — ily szemrehányás gyakran éri az ellenzéket teljesen jogosulatlanul — hogy mi csak a politikai kérdésekkel foglalkozunk, a közgazdaságiak azonban elkerülik figyelmünket, már most az általános tárgyalásnál rá óhajtok térni a javaslatnak egyes közgazdasági hibáira, fentartva magamnak, hogy a részleteknél részletesen szóljak róluk. *(Halljuk Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A javaslat első czikke azt mondja, hogy az ideiglenes szerződéssel egyidejűleg egy uj, végleges, kézjegygyel ellátott szerződés is létesült. Ez különös jelentőséget ad az ideiglenes javaslatnak, és — hogy csak ennyit emeljek ki — teljesen lehetetlenné teszi maguknak azoknak a kedvezményeknek helyes elbirálását, a melyek az

átmeneti időre adatnak Olaszországnak, a végleges szerződésnek ismerete nélkül. Miután az ideiglenes részben a 450.000 hl. és egyéb borbehozatalban és a vámleszállitásban csak konczessziók adatnak Olaszországnak, ha a végleges szerződést nem tudjuk és nem ismerjük, nem tudjuk elbirálni azt, hogy miért adattak ezek a konczessziók? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erre talán azt fogja felelni a t. előadó ur, hogy azok a multért adattak a bor-klauzula eltörlése fejében. Körülbelül ez az ő érvelése, a mint az előbb kivettem.

Nos, azzal a hipokrizissel azonban le kell számolnunk, mintha a borklauzula eltörlése nagy vivmány lenne. A kormány és lapjai telekürtölik a világot, hogy a kormánynak sikerült megvédeni a magyar bortermelés érdekeit a borklauzula eltörlésével. Lássuk a nagy »vivmányt« közelebbről. A borklauzula az 1891-iki szerződésnek egy záradéka volt, a mely a szerződés felmondása folytán ép ugy megszünt, mint maga a szerződés. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig az uj szerződésben nem követett el a kormány olyan nagy baklövést, mint az 1891-ikiben tett az akkori, ez a negativ eredmény, azt hiszem, nem valami nagy érdem. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Abból, hogy az olaszok a régi állapotból jogot származtattak és ugy találták, hogy egyszer sikerülvén Magyarországot megejteni, talán másodszor is sikerül, a kormány érveket nem faraghat a maga igazolására.

Maradjunk csak azon a ponton, a mely pozitiv és biztos. Pozitiv tény az, hogy mi az átmeneti idő alatt is — nem a borklauzulát értem, hisz az csak a formája — érdemileg a borklauzulához hasonló nagy konczessziókat adtunk Olaszországnak, a melyeknek ellenértékét hiába keressük, mert nem hiszem, hogy abban a végleges szerződésben ellenérték lenne. Megállapithatjuk tehát, hogy azok a vámleszállitások és behozatali engedélyek, a melyek ebben a javaslatban foglaltatnak, minden ellenérték nélkül adott konczessziók a mult bűneiért. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A második, a mit magára a javaslatra nézve meg kell jegyeznem, az, hogy az első czikkben az igértetik, hogy a borvám a jövőre nézve a legtöbb kedvezmény elve szerint fog kezeltetni. Ez azt jelenti, hogy elvileg az általános tarifa lesz alkalmazva, ha ugyanebből a 60 koronás vámtételes tarifából törvény lesz, egyébként azonban Olaszország is megkapja mindazokat az esetleges kedvezményeket, a melyeket mi talán más államoknak adunk. Miután pedig nem lehet sohasem biztosan számitani arra, hogy miképen fognak kezeltetni a többi államokkal való szerződéskötések, nem lehet apodiktice azt állitani, hogy Olaszországgal szemben mindig a 60 koronás borvám fog alkalmaztatni.

A részleteknél talán lesz szerencsém kifejteni, hogy a legtöbb kedvezmény intézménye nem illik bele a mai védvámos rendszer keretébe. A legtöbb kedvezmény intézménye a frankfurti békéből ered; azonban a mai védvámos rendszerbe nem illik bele egyszerűen azért, mert egy bizonytalan elemet hoz a nemzetek számitásaiba. Ma, a mikor szabatos kiviteli és beviteli statisztikával dolgozunk, egész pozitiv számitásokat tudunk tenni arra nézve, hogy bizonyos vámtételek micsoda befolyással lesznek az ország termelésére és forgalmára egyes szerződéses államokkal való relácziókban; ha azonban a legtöbb kedvezmény intézményét szerepeltetjük, akkor, bármely állammal szerződünk is, egyszerre tárva és nyitva lesznek a sorompók, a melyeket az általános tarifában felállitottunk, harmadik államoknak is, mert a legtöbb kedvezmény záradéka következtében kötelesek vagyunk ugyanazon kedvezményeket megadni minden más záradékos állammal szemben. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt a ferde helyzetet a német nemzetgazdák nagyon világosan kifejtették, különösen a német agráriusok adtak egy memorandumban aggályuknak kifejezést s valószinű, hogy álláspontjuk Németországban, a hol nagyobb gonddal és körültekintéssel végzik a kereskedelmi szerződéses tárgyalásokat, mint minálunk, ez figyelembe is fog vétetni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ennyit magának a javaslatnak részleteiről. Ha konkluzióimat beszédem első részéből levonni akkarom és megállapitom, hogy a kormány az 1899 : XXX. törvényczikknek mind a három garancziáját feladta *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor, a mikor az autonom vámtarifa hiányában szerződött, a mikor világos törvény ellenére tárgyalásokat folytatott, és a mikor a viszonosság megsértését nem látta abban, hogy nekünk Ausztriával kiegyezésünk nincs, és ezzel az alkotmány- és törvénysértéseknek olyan sorozatát követte el: akkor mindezeknek végső dedukcziója nem lehet egyéb, mint az, a mi alkotmányunkban gyökerezik, tudniillik az 1848 : III. t.-cz. szakaszainak alkalmazása és a kormány vád alá helyezése. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Komoly megfontolás és megvitatásnak képezte tárgyát az a kérdés, hogy terjeszszünk-e be vád alá helyezési inditványt? Őszintén megvalljuk, hogy ettől elállottunk, nem azért, mert igazunk erősségében kételkedtünk, hanem azért, mert kételkedtünk a magyar parlament erkölcsi erejében. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kétségünk sem volt az iránt, sőt meg voltunk győződve, hogy a kormány azt csak olcsó demonstráczió eszközéül használná fel. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Sajnálom, hogy a miniszterelnök ur nincs itt . . .

Ernszt Sándor: A párt sincs itt! Közgazdasági dolgokról van szó!

Ugron Gábor: Komoly viták!

Nessi Pál: Ez a tanácskozás méltósága! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: A 21-es bizottságban vannak!

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak! Ne méltóztassanak közbeszólni!

Bartha Miklós: Hát ez tanácskozás? *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak zavarni a tanácskozást!

Gabányi Miklós: Tessék berendelni a mamelukokat!

Elnök: Kérem Gabányi képviselő urat, hogy az elnökkel szemben sziveskedjék megóvni a kötelességszerű magatartást. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Csendet kérek! Krasznay Ferencz képviselő urat illeti most egyedül a szó. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Krasznay Ferencz: A nagy gazdasági kérdések törvényhozási tárgyalásának előestéjén a kormány azzal a tervvel foglalkozik, hogy a nemzet képviselői szabad szólás- és véleménynyilvánitásának gáncsot vessen, korlátokat emeljen. Ha volt alkalmatlan idő arra, hogy a magyar nemzetnek és képviselőinek egy becsületes nemes törekvését, a gazdasági önállóságért való munkásságát itt a parlamentben korlátolják, a mai idő bizonyára legalkalmatlanabb erre. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur szereti az angol jelszavakat. Én is egy angol szót kiáltanék felé, ha itt volna, azt kiáltanám, hogy: fair play! — becsületes játékot kivánunk! Tessék idehozni mindenekelőtt a választási törvény reformját, a mely nekünk megigértetett, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a mely garanciát ad arra, hogy a nemzet akarata csakugyan érvényesülhet, legalább megközelitőleg annyira, a mennyire azt egyéb szerencsétlen körülményeink megengedik. A fair play azt kivánja, hogy addig a szólásszabadságot ne korlátoljuk, a mig meg nem szüntetjük a magyar választási törvények hibáit és a fair play azt követeli, hogy nagy kérdéseket, a minő a gazdasági önállóság kérdése is, a melytől egy egész nemzet élete függ, ne guzsba kötött kezekkel, hanem a szabad vitának összes házszabályszerű ma rendelkezésünkre álló eszközeivel vivhassuk meg. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Sajnos, előre látható, hogy nem fair playvel fogunk szemben állani és ezért a kormánynak, s annak a többségnek, a mely homályos utjain kisérni fogja a kormányt, természetesnek kell majd találnia, ha az ellenzék fegyvere sem lesz a legválogatottabb. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Egy határozati javaslatot óhajtok beterjeszteni, a mely számol a helyzettel, bár a vád alá helyezést mellőzi, mindazonáltal sulyos roszszalásban részesiti és elitéli a kormánynak törvényellenes ténykedéseit.

A határozati javaslat következőképen szól *(olvassa)*:

»Minthogy a kormány által az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában 666. szám alatt benyujtott törvényjavaslat az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-ának egyenes tilalma ellenére folytatott tárgyalások eredményét képezi,

minthogy alkotmányos törvényhozási uton elfogadott autonom vámtarifa hiányában kereskedelmi szerződések nem köthetők, végül

minthogy a javaslat 1. pontja szerint egy állitólag kézjegygyel ellátott 10 évre szóló kereskedelmi szerződés köttetett, mely tény a képviselőház kezdeményezési jogába ütköző sulyos alkotmánysértést képez:

annálfogva a képviselőház a javaslatot visszautasitja és az abban kért felmentést a kormánytól nemcsak megtagadja, hanem a kormány törvényszegéseit a legsulyosabban elitéli.

Utasitja a képviselőház a kormányt, hogy haladéktalanul tegye meg azokat az előintézkedéseket, melyek szükségesek ahhoz, hogy Magyarország külkereskedelmi érdekei, mint Ausztriától független, önálló szerződő félé, Olaszországgal szemben minden irányban teljes mérvben megóvassanak.«

A javaslatot természetesen nem fogadom el. *(Élénk helyeslés, éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik Bernáth Béla. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Nessi Pál: A kormánypárt szünetel, kérünk mi is szünetet.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Szólásra következik Bernáth Béla.

Bernáth Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainkat szabályozó törvényjavaslathoz két szempontból fogok hozzászólni, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* közgazdasági és közjogi szempontból. Közgazdasági szempontból én nem találom helyesnek ezt a javaslatot, különösen nem találom helyesnek a hegyi bortermelők és borkereskedők érdekében. *(Ugy van! balfelől.)*

Hiszen méltóztatnak tudni, t. képviselőház, hogy a szőlők felujitása terén a magyar szőlősgazdák milyen nagy munkát, szorgalmat fejtettek ki, hogy a fillokszera által elpusztult szőlőterületeket ismét helyreállitsák, regenerálják és Magyarországnak ezen szőlőiben rejlő kincsét visszaadhassák. Ezek a szőlők felépültek, regeneráltattak és hála az isteni gondviselésnek, igen jó bort szür a szőlőtermelőknek összessége, de nem tudja borait értékesiteni.

Ezen elértéktelenedésre nagy befolyással bir az olasz borvám, mert olcsó vám mellett beözönlöttek Olaszországból a borok és itt fel-

használtattak házasitásokra, és ezzel a mi termőhegyeinknek nektárát elértéktelenitették, sőt tönkretették. De nemcsak ezt tették tönkre, hanem Magyarország borainak hirnevét is a külföldön. Ha ezt a hirnevet helyre akarjuk állitani és ha szőlőtermésünket meg akarjuk menteni, akkor nem szabad kedvezményeket adnunk, mert különben ismét csak lenyomjuk boraink értékét. Hiszen köztudomásu, hogy külföldön és különösen Ausztriában, a hol legnagyobb piaczunk van, a hová több mint 700.000 mm. bort visznek ki, meg van engedve a műbor gyártása; ott nem visszaélés, ha borainkat házasitják és mint tokaji bort viszik ki a külföldi piaczokra. Ezek a borok, a melyeket tőlünk vagy Olaszországból visznek oda, a házasitás folytán tönkreteszik boraink hirnevét. Ha mi megengedjük, a mint hogy ez a javaslat megengedi, hogy olcsó vám mellett ismét behozzanak nagy bormennyiségeket, elősegitjük boraink hirnevének aláásását és boraink elértéktelenitését.

Mióta sürgetjük épen az Ausztriával való viszonosságnál fogva azt, hogy ha mi megvédjük Ausztria érdekeit ipari és más tekintetekben, védje meg Ausztria a mi terményeinket! A mikor tárgyaltuk a műbor-törvényt, még 1891-ben, akkor itt a miniszteri padokból a kereskedelemügyi miniszter ur elődje, Baross Gábor, arra a figyelmeztetésre, hogy ez visszaélésekre fog vezetni, azt felelte, hogy lesz módja retorziókra. Folytonosan sürgetjük, hogy e téren történjék valami, de nem volt sikere, mert folyton és folyton rontják a mi boraink értékét és hirnevét. Már most ismét megengedjük egy nagyobb bormennyiség beözönlését, igaz, hogy nem 3 frt 20 krajczárnyi, de 6 frt 50 kr.-nyi vám mellett? Ez nem helyes dolog, mert ha a homoki borra védelem is, de nem védelem a hegyi borokra nézve, mert ezek sokkal értékesebb borok, semhogy az ilyen olcsó vám mellett ki ne fizetné magát a házasitás, hogy aztán a házasitott bort mint hegyi bort bocsássák világgá.

Az én nézetem szerint ez a javaslat nem felel meg a magyar szőlősgazdák és a magyar kereskedők intenczióinak, mert megengedi, hogy ismét 450.000 mm. bor hozassék be 6 forint 50 krajczár vám mellett. Igaz, hogy bizonyos korlátozásokat tartalmaz; ki van mondva, hogy csak az idén szüretelt bor hozható be házasitási czélokra, csak hordókban, csak vasuton hozható be, megvan az is, hogy a házasitásnak hatósági ellenőrzés mellett kell történnie, és hogy 1906. deczember végeig a házasitásnak meg kell történni.

Hát vannak a javaslatban bizonyos korlátok, de ki tudja azt kellőleg ellenőrizni? Mikép lesz az ellenőrzés lelkiismeretesen keresztülvihető? Most is van végrehajtási rendeletünk, a mely megtiltja a házasitásokat, de tudjuk mi azt ellenőrizni? Itt van a kezemben a mesterséges borok forgalombahozataláról szóló törvény végrehajtási rendelete. Itt meg van mondva egy pontban, hogy külföldi bort magyar borba, ha mint hazai hozatik forgalomba, csak 25% erejéig szabad beleadni, és a 7. §-ban az is kimondatik, hogy a tokaji borvidék borai azonban e tekintetben kivételt képeznek, mert ha tokaji borvidéken termett borhoz más, akár hazai, akár külföldi bor kevertetik, az igy összeházasitott bort tokaji, hegyaljai, szamorodni elnevezés alatt, vagy pedig a tokaji vagy ezen borvidékhez tartozó hegy vagy község megnevezése mellett forgalomba hozni tilos. Birjuk azonban ezt ellenőrizni? Megvannak a közegek, fel vannak állitva a borvizsgáló- és borellenőrző hatóságok, de nem birjuk megakadályozni mégsem, hogy az olasz bor nagy tömegben be ne jőjjön Hegyaljára, és házasitásra fel ne használtassék. Annál nehezebb ez, mert nekünk Ausztria a legnagyobb piaczunk és ott annyira házasittatnak a borok, hogy pl. Krakkó vidékén és más községekben egészen üzletszerüleg folytatják a házasitásokat, és e borok, mint tokaji borok mennek a világpiaczra. Ha tehát a bortermelőkön segiteni akarunk, radikális eszközökhöz kell nyulni. Nem kell beengedni külföldi bort olcsó vám mellett, legyen az a vám 3 frt 20 kr, vagy 6 frt 50 kr; nem szabad megengedni, hogy itt a mienkkel házasittassék.

Olvastam a mai lapokban a végrehajtási rendeletet a házasitásra nézve. A mint volt szerencsém kiemelni, eddig csak 25%-ig volt megengedve a házasitás, és most e rendelet 60% erejéig engedi házasitani a borokat. Ez tönkreteheti a szőlőbirtokosságot tökéletesen, mert ezzel a bortermelő konkurrálni képtelen. Ha házasitás meg van engedve 60%-ig, ki fogja ellenőrizni a pinczékben és másutt, hogy az a bor nem jön-e mint tokaji, vagy hegyaljai bor a világpiaczra? Ez tehát nem egyeztethető össze a mi érdekeinkkel és a haza érdekeivel sem, s azért ezt helyeselni semmikép sem lehet. *(Igaz! Ugy van! a balfelől.)*

Van e javaslatban egy külön intézkedés a marsalai borokra nézve. Négyezer métermázsa marsalai bort szabad behozni hét frt 50 kr. arany-vám mellett. Hanem itt az van mondva, hogy a kérdéses bor az 1903 deczember 31-éig érvényben volt feltételek és módozatok mellett bebocsáttatik. Ebben a törvényjavaslatban azt mondjuk, hogy a 450.000 mm. olasz bort erős korlátozások mellett szabad behozni, körül van irva, hogy csak idei termés, házasitás czéljára, hatósági ellenőrzés mellett, hordókban, vasuton, Budapesten és Bécsben lesz megvizsgálva, egyszóval a legszigorubb intézkedések foglaltatnak ebben a javaslatban és nyilatkozatban; a marsala borra nézve pedig megengedjük, hogy az az előbbi feltételek és módozatok mellett bebocsátható legyen. Nézetem szerint az 1903 deczember 31-éig érvényben volt feltételek alatt nem érthetek mást, mint azt, hogy szabadon fog bejönni most is mint azelőtt 3 frt 20 kros tétel mellett bejött,

tengeren is lesz szállitható, s majd az olasz bor helyett behozzák a görög bort, elkészitik hegyaljainak és négy puttonyos tokaji aszu bor gyanánt fog kerülni a világpiaczra, mert ebben a javaslatban világosan az van mondva, hogy az 1903 deczember 31-ig érvényben volt feltételek és módozatok mellett hozható be. Ez megint a hegyaljai borokat fogja sujtani még akkor is, ha nem direkt hozzánk jön be, hanem Ausztriába megy és ott készitik el tokaji bornak. Ez is a mi bőrünkre fog menni, a mi boraink értékét fogja kisebbiteni, a mi boraink hirnevét fogja tönkretenni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ily körülmények közt nem lehet elfogadni egy javaslatot, mely a borok védelmét annyira nem respektálja.

Van ezen javaslatnak még egy igen fontos része, a melyet szintén kell, hogy előhozzak, s ez az, hogy a legnagyobb kedvezményt élvezik a többi államok is 1904 október 15-étől 1904 deczember végéig, és igy ezen idő alatt szabad lesz Francziaországnak is ilyen korlátozás mellett bort behozni, mert ezen joguk 1903 deczember végével Francziaországgal szemben letelt, és igy ezt a jogot ő is igénybe veheti, s a nyilatkozat értelmében ezen összeg erejéig a franczia bor is bejöhet ide. Méltóztatnak tudni, hogy Francziaország kiváló bortermelő vidék, hol a bort olcsón tudják előállitani, az éghajlati viszonyok egészen mások, ott a lugas-rendszer van meghonositva. Olvastam, hogy egy hektáron képesek voltak 400 hektoliter bort szürni. A mi fogalmaink szerint, vegyük Tokaj-Hegyalját, egy hektárt két holdnak véve, jó évünknek kell lenni, hogyha képesek vagyunk egy holdon 20—25, ha igen jó a termés, 30 hektolitert szürni. Hogyha ez a nagy tömeg bor bezúdul ide, s azt egy kis szeszszel, egy kis hegyaljaival preparálják, majd méltóztatnak látni, micsoda özöne lesz az a bornak, mely a mi boraink hirnevét tönkre fogja tenni.

Ebben a nyilatkozatban még azt is kifogásolom, hogy — a mint már előbb is volt szerencsém mondani — meg van engedve, hogy az a házasitás 1906. deczember végéig eszközölhető legyen. Tehát egészen azon időig mindig Damokles kardja függ a bortermelők és a borkereskedők feje fölött; hiszen a borárakat ezzel le fogják nyomhatni, ha azt mondjuk, hogy lehet házasitani, mert ezen házasitás által meg lehet majd azt a mennyiséget és azt a minőséget szerezni, a melyet tőlünk azért az árért talán nem kap meg. Ez tehát igen nagy befolyással van a borárak képződésére. Mégis csak furcsa állapot, hogy midőn — mint jelenleg — Magyarország egyes vidékein ugy szólván éhinség uralkodik, — hiszen tudjuk, hogy a takarmányhiány és egyéb is milyen pusztitást vitt véghez ez évben Magyarország birtokosai között — és midőn vannak egyes vidékek, a hol a bortermelés, a szüret a gazdáknak bizonyos jövedelmet biztositathatna, mondom, furcsa állapot, hogy ilyen válságos időben és viszonyok között engedjük mi meg ezt a bormennyiséget ide behozni!

A mi csekély személyemet illeti, én a bor tárgyában hozott intézkedéseket mindig figyelemmel kisértem. Hiszen talán nekem is van kis részem abban, hogy az előbbi kormányt mintegy kényszeritettük arra, hogy ezt az olasz szerződést mondja fel. Fel is mondta és a midőn ez megtörtént, igen természetes, hogy mivel uj szerződés még nem köttetett, más vám nem lehetett itt érvényben, mint a jelenleg érvényben lévő autonom vámtarifában foglalt 20 aranyforintos vám. A kormány egyezséget kötött Olaszországgal, a melyben meghosszabbitotta ezt a régi szerződést 1904. szeptember 30-dikáig a borvámklauzula kihagyásával. A szőlőgazdaközönség látva azt a jóakaratot, hogy a kormány legalább segiteni vél az ő bajain, ha a végleges szerződést nem is tudja megcsinálni, de némileg ideiglenesen vél ezen segiteni, azt hitte, hogy most már soha sem fog bejönni ez a kedvezményes borvám. Mindnyájan abban a hitben voltunk, hogy akár ideiglenes, akár végleges legyen ez a szerződés, az a 20 aranyforintos vám már a minimum lesz és a nagy szőlőtermelőközönség mintegy beleélte magát ebbe, e nélkül nem is tudta már elképzelni az ő helyzetét és e nélkül nem is tudta berendezni az ő viszonyait. Mert mi ezt bizonyosra vettük. És ime, azt tapasztaltuk, hogy maga a miniszter ur is ezt nagy vivmánynak tekintette; a közgazdasági és pénzügyi bizottság pedig, mikor az ideiglenes szerződésre vonatkozó javaslatot tárgyaltatta, jelentésében igen hangoztatta, hogy a bortermelők érdekei teljes mértékben meg fognak védetni, hogy borvámzáradék-kedvezmény többé nem lesz stb. A nagyközönség ugy volt meggyőződve, hogy teljes lehetetlenség ennél a 20 aranyforintos vámtételnél kisebbet törvénybe iktatni, de nagy meglepetésére nem adtak neki igazat, hanem közgazdasági vagy politikai, vagy másféle okokból ebben az inséges időben ismét nagy terhet róttak a szegény magyar emberre. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a nép, különösen a mi vidékünkön kivándorol, mert a birtokosság, bár szivesen tenné, nem tudja foglalkoztatni. Ha most még ilyen rossz szerződések jönnek, még nagyobb arányban fog növekedni a kivándorlás. Az a politika pedig, a mely ezt elősegiti, nem lehet igaz magyar politika. *(Igaz! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)* És nem lehet helyes az olyan szerződés, a mely szőlőtermelésünk és kereskedelmünk veszélyére ilyenképen stipuláltatott. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Egy kis mézesmadzag a nyilatkozatban az, hogy a végleges szerződésbe ez a borvámzáradék nem jön bele és a legtöbb kedvezmény alapján való tétel lesz a borra nézve is irányadó. Ez helyes volna, de kérdeznem kell, látva a politikai viszonyokat, hogy mikor lesz meg az a végleges szerződés? Ez a jövő kérdése, melyet emberileg nem birunk kiszámitani. Mert igaz

ugyan, hogy 1905. január elsejétől deczember végéig a 20 aranyforintos vám lép életbe, de az 1905. év deczember 31-ikét követő napokon hat havi felmondással felmondhatják a felek a szerződést. Akkor megint a bizonytalanság útján vagyunk, a mely senkinek sem használ, mert nincs meg a stabilitás, a melyért pedig igen sokszor áldozatokat is vagyunk képesek hozni.

De vegyük a dolgot praktikusan. Tegyük fel, hogy nem képesek ezt a végleges szerződést megcsinálni, mert lehetnek olyan politikai momentumok, a melyek ezt lehetetlenné teszik. Csak most az olasz kereskedelmi szerződési tárgyalások előtt olvastuk a lapokban, hogy Triesztben irredentista mozgalmak keletkeztek és ezen mozgalmak után olvastuk megint, hogy a kereskedelmi szerződést megkötötték; bizonyosan konczot adtak az olaszoknak ismét, hogy közvéleményük némileg lecsillapulhasson. *(Mozgás jobbfelől.)* Az olaszok a szerződést sérelmesnek tartják magukra nézve, de az olasz földmivelésügyi miniszter mást mond: azt mondja, hogy nagyon jó, meg lehetnek vele elégedve. Igen sok ilyen kifogás van, a mely miatt én ezt a szerződést el nem fogadhatom.

Ez ennek a közgazdasági oldala. De van ennek egy más, talán fontosabb oldala is, mint a közgazdasági. Hivatkozás történt már ma erre és pedig az 1899:XXX. t.-czikk 4. §-ára. Ez egész világosan mondja, hogy *(olvassa)*: a menynyiben 1903-ig az 1867:XII. t.-cz. 61. §-a értelmében vám- és kereskedelmi szövetség nem jön létre, a nemzetközi kereskedelmi szerződések hosszabb időre, mint a jelen törvény hatályának tartamára, vagyis az 1907-en túlterjedő időtartamra nem köthetők.

A külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi.

Ezek az u. n. garancziális törvények, a melyekhez igen nagy örömmel járultam hozzá, midőn azok megalkottattak, mert itt az országnak egy igen fontos érdeke védetett meg és pedig az által, hogy a kereskedelmi szerződések és a vámközösség lejárta ugyanazon időre összeesik, hogy itt a nemzetnek keze felszabaduljon és szabad rendelkezési joga teljes épségében helyreálljon. Mert hogy volt azelőtt? Megkötötték bizonyos időre a kereskedelmi szerződéseket és a nemzet elé kényszerhelyzetekkel jöttek, azzal, hogy ezen változtatni már nem lehet. Épen azt akartuk kikerülni, hogy jövőre ilyesmi ne történhessék, s azért az volt a törvényhozásnak intencziója, hogy ezek a lejáratok mind ugyanazon időre essenek, hogy ez által a nemzet szabad rendelkezési joga megmaradjon, s ez által saját érdekeit itt sokkal jobban és hathatósabban meg tudja védelmezni. Mégis azt halljuk — nem tudom, hogy igaz-e, a hirlapokból olvasom — hogy, ne mondjuk, szerződés, a mit kifogásolt az előadó ur indokolásának előterjesztésekor, de megtörtént a végleges szerződésre vonatkozó feltételek megállapitása, s ugy halljuk, hogy ezen feltételek szerint a szerződés 1906-tól kezdve 10 vagy 12 évre állapittatott volna meg.

Ha ez csakugyan igy van, akkor itt a nemzetnek egy igen fontos jogát játszották ki; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert ha csakugyan igaz, a mit a hirlapi közleményekből tudunk, hogy ez a végleges szerződési tervezet 10 vagy 12 évre már megállapittatott és kézjegygyel el is láttatott, mint valami miránk nézve némileg kötelező okirat, akkor itt a nemzet ki van játszva, törvényei meg vannak sértve, s a nemzetnek e tekintetben erős álláspontot kell elfoglalnia, s nem szabad megengednie, hogy törvényei kijátszassanak, mert akkor csak az a törvény lesz itt érvényes, a mit az esetleges kormány törvényesnek vél, s kiválasztja magának, hogy melyik törvényt akarja respektálni, melyiket nem akarja respektálni. Ez valóságos anarchiára vezetne az egész országban; azt pedig magyar embernek nem szabad engedni, hogy törvényei ne respektáltassanak; akár fent, akár lent, mindenütt egyenlő erővel kell, hogy birjanak azok minden igaz hazafi előtt. *(Helyeslés a baloldalon.)*

És mit szólnak a t. képviselő urak ahhoz, hogy ha majd elmennek a kerületeikbe és ott a nép esetleg majd valami miatt kifogásokat emelve azt fogja az önök szemébe vágni: »Mit beszélnek az urak törvényes állapotról, erről meg amarról, hiszen maguk a képviselő urak nem tartják meg a törvényt, *(Helyeslés a baloldalon.)* maguk a képviselő urak is kijátszszák a törvényt!« Ezt nekünk nem szabad megengedni, mert a magyar nemzetnek nincsen egyéb fegyvere, mint törvényei és törvényeiben lefektetett alkotmánya, s alkotmányos szabadsága. Ezek ikertestvérek, a kettőt egymástól elválasztani nem lehet, s azért nem szabad engednünk, hogy ilyen visszaélések elkövettessenek, s a magyar közjog leglényegesebb rendelkezései, legfontosabb törvényei kijátszassanak. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Azért közjogilag is helytelen a most követett eljárás, mert ezáltal mi jogunkat adjuk fel, illetőleg jogunkat akarják elvenni. Már pedig, t. ház, nem tudjuk, mi a jövő, milyen idők jöhetnek. Ha ez a nemzet nem elég erős, nem képes törvényeit megtartani, tisztelni és becsülni, akkor ne kivánjuk, hogy mások a mi törvényeinket respektálják és megtartsák. Ez a nagy közjogi botlás valóban botrányos, azért a magyar nemzetnek, ha él benne törvényei iránt tisztelet, becsület, mindent el kell követnie, hogy törvényei minden oldalról megtartassanak, respektáltassanak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

És mit tapasztalunk, t. ház? Előttem felszólalt t. barátom igen szépen fejtette ki, hogy a kormány fokozatosan halad a lejtőn; előadta, hogy a kormány előbb csak felhatalmazást kért,

hogy az első, az ideiglenes szerződést megkötheese, azután kért egy második felhatalmazást is. És most mi történik, t. ház? Már rendeletben ki is adja a megállapodásokat, mint kötelező intézkedéseket.

Hát, t. képviselőház, ez nem magyar törvény; a magyar közjog szerint pátensekkel e hazát kormányozni nem lehet, Magyarország csak törvényeket ismer, pátenseket nem, a rendeletekkel való kormányzás törvényellenes, vannak törvényeink, melyek azt világosan tiltják, s nekünk e törvényeket tisztelnünk és respektálnunk kell, és nem szabad megengednünk, eltűrnünk, hogy törvényeink ilyen módon kijátszassanak, mi pedig pátensekkel kormányoztassunk, s a törvényeket végre ne hajtsák. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Azért én ugy a magam részéről, mint pártom nevében, melyhez tartozni szerencsém van, nem fogadom el a törvényjavaslatot, hanem csatlakozom, pártom nevében is, azon határozati javaslathoz, melyet Krasznay Ferencz t. barátom benyujtott. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Rákosi Viktor jegyző: Okolicsányi László!

Okolicsányi László: T. képviselőház! A törvényhozás jogainak és tekintélyének olyan sulyos megsértésével, a törvények tisztelete és az alkotmány biztositékai ellen elkövetett olyan merénylettel állunk szemben, a mikor én ugy találom, hogy az előterjesztett javaslatnak közgazdasági jelentőségével e pillanatban alig kellene foglalkozni, mert ennek közgazdasági jelentősége és közgazdasági hatása, legyen az bármilyen, elenyészik a mellett az óriási kár mellett, melyet a kormánynak egész ezen javaslat beterjesztéséig törvényeinkkel és alkotmányosságunkkal szemben követett eljárása eredményez. Ezt az eljárást mentik részben azzal, hogy a kormány a közgazdasági érdekek megóvása végett határozta el magát arra és közgazdasági előnyök kivivása érdekében tette meg azt a lépést, a mely közjogi tekintetben a legsulyosabb kifogás alá esik. En ugyan nem vagyok hajlandó ezt semmiféle körülmények között még ürügyül sem elfogadni, mert ott, a hol az ország közjogának és alkotmányosságának épségben való fentartásáról van szó, nem lehet és nem szabad gazdasági érdekekkel előhozakodni, gazdasági érdekeket azzal szemben ellensulyozólag felhozni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem felel meg ez a magyar nemzet multjának, a magyar nemzet egész eddigi felfogásának, mert ellenkezőleg a történelem arra tanit minket, hogy mi az által tudtuk politikai exisztencziánkat ezen a földön ezer esztendőn keresztül biztositani, hogy nem egyszer több évi aratásunkat, általában gazdasági érdekeinket, egész generácziók érdekét áldoztuk fel azért, hogy alkotmányunkat és közjogunkat épségben és sértetlenül fentartsuk. Ámde, ha már ezzel a gazdasági szemponttal találkozunk a mi túlnyomóan materiális korunkban, legyen szabad röviden foglalkoznom ezen előterjesztés gazdasági hatásával is, még pedig főleg azért, hogy rámutassak arra, hogy bizony ennek oly közgazdasági értéke, a milyent arra rá akarnak disputálni, egyáltalában nincsen. Mert tulajdonképen hogy is áll a helyzet? Az a sulyos hiba, mely akár idegen érdekek kedvéért, akár baklövésből elkövettetett és a mely az 1891-ki olasz kereskedelmi szerződésbe belécsuszott, a most ujonnan megkötendő szerződésbe állitólag nem vétetik be. Csak állitólag, mondom, mert azt a bizonyos kézjegygyel ellátott megállapodást, a melyről ebben a javaslatban szó van, mi még nem ismerjük. Fogok róla még beszélni, itt csak az a fontos, hogy egyelőre ez a nyilatkozat mindössze 1905 végéig szóló fix terminussal bir. Az egész eredmény tulajdonképen az, hogy ebben a nyilatkozatban ki van mondva, hogy 1905 január 1-e után a kedvezményes vámtétel mellett Olaszországból bort többé behozni nem lehet, de megengedik 1905 január 1-ig egy igen tekintélyes bormennyiségnek, — igaz, hogy szigoruan körülirt feltételek mellett — a behozatalát. Ez a behozatal azonban, a mint ép az előbb Bernáth Béla t. barátom kifejtette, elegendő arra, hogy legalább is két esztendeig a magyar borkereskedelmet nagyban megbénitsa és a magyar bor jó hirnevének helyreállitását legalább is egy esztendeig elodázza.

Azt mondtam, hogy nem tudom, vajjon az a bizonyos hiba, az a bizonyos borvámklauzula az 1894. évi törvénybe baklövésből vagy talán idegen érdekek szolgálata folytán került-e bele; és ezt azért mondtam, mert a statisztikai adatok, a melyek annak az eddig fenállott olasz kereskedelmi szerződésnek a hatását mutatják, nagyon felébresztik bennem azt a föltevést, hogy az egész olasz borvámklauzula nem is annyira Olaszországnak, mint inkább Ausztriának nyujt kedvezményeket.

A bortermelésnek és borértékesitésnek egy kiváló ismerője, Bernáth Béla t. barátom, az előbb rámutatott arra, hogy a mi boraink vevője túlnyomóan Ausztria. Ha tehát behoznak a közös vámterületre nagymennyiségű idegen bort, az kétségenkivül Ausztriába való kivitelünknek a rovására történik. Hogy igy is történt, azt bebizonyithatom az olasz bor behozatásának a legutóbbi három évi statisztikájával. Olaszországból 1901-ben behoztak Magyarországba 8,852.000, Ausztriába 4,995.000 korona értékű bort; itt az arány egyszerű arányszámokkal körülbelül $^4/_6$ Magyarországra, $^2/_6$ Ausztriára nézve. 1902-ben Magyarországba behoztak 7,614.000, Ausztriába 7,980.000 korona értékű bort. A következő évben tehát már körülbelül olyan mennyiség hozatott be Ausztriába, mint Magyarországba. Az 1903. évben már az arány egészen megfordult. 1903-ban Magyarországba hoznak be 10 millió 911.000 korona értékű bort, Ausztriába

pedig 16,995.000 korona értéküt. Az osztrákok tehát már 1903-ban, a mikor látták, hogy ennek a kedvezménynek nemsokára vége lesz, ellátták magukat jó előre és behoztak direkt Olaszországból Ausztriába négyszer annyi olasz bort, mint három évvel ezelőtt és behoztak kétszer annyit, mint a mennyi behozatott Magyarországba; pedig tudjuk, hogy még a Magyarországba behozott bornak is egy része azután a közvetitő kereskedelem utján Ausztriába vitetett.

Ebből látjuk, t. képviselőház, hogy hiszen az egész borbehozatali kedvezmény, a mely régi szerződésünkben foglaltatott, tulajdonképen Ausztriának szóló kedvezmény volt és Ausztriának lesz haszna abból is, ha még most ennek a 450 métermázsa bornak a behozatalát kedvezményes vámtétel mellett engedjük meg.

De nagyon érdekes dolog ez, t. ház. Azt mondja a kormány előterjesztésének indokolása, hogy ezen borbehozatali kedvezmény megszüntetése fejében valami ellenértéket is kellett nyujtani Olaszországnak, és ezért egynéhány olasz kiviteli czikk vámja leszállittatott; a mandula és a szénkéneggel kivont olaj vámmentes behozatala megengedtetett. Ha azt vizsgálom, hogy ezek az áruczikkek milyen arányban hozatnak be a közös vámterület egyik és másik államába, akkor azt látom, hogy ezekre nézve is tulajdonképen Ausztriának fog előnyére válni az olcsóbb vámtarifa. Hiszen tudom azt, hogy nem valami nagyfontosságu czikkek a mandula, mogyoró és az olaj, de ha ezen szerződésben szükségesnek találták ezeket kiemelni, és ezek számára külön vámtételeket megállapitani: mégis érdekes megnézni, hogy ezekből mekkora a behozatal.

Nem akarom a t. házat hosszasabban untatni, és azért csak a legutóbbi, 1903. évi eredményeket emlitem fel. Az előző években, habár a számok változtak, az arány ugyanilyen volt. A legutóbbi évben a közös vámterületre 4,018.000 korona értékü mandula hozatott be; ebből Magyarországba 435.000 korona értékü mennyiség hozatott, a mi körülbelől $^1/_{10}$ része az egész behozatalnak. A mogyoró behozatala nem hasonlitható össze egész pontosan, mert a közös vámterület statisztikája a mogyorót, mint külön áruczikket nem mutatja ki. Azonban az olajból való behozatal a közös vámterületre a legutóbbi évben 1,676.000 korona értékü volt, és ebből Magyarországra 187.000 korona esett, tehát megint körülbelül egy tized része az egész behozatalnak esik Magyarországra, és ime, ebből is kitünik, hogy még ezen tételek leszállitása is az osztrák fogyasztásnak nyujtott kedvezményt képez. Folytonosan halljuk, t. ház, és különös sulylyal van megemlitve a közgazdasági bizottság jelentésében, valamint a törvényjavaslat indokolásában is, hogy ezt a kölcsönös megállapodást vagy nyilatkozatot Olaszországgal azért kellett megcsinálni, és azért kellett ezt az egész törvény- és alkotmányellenes eljárást véghezvinni, mert hát nem akarhattuk, hogy mi Olaszországgal szerződésen kivüli állapotban legyünk.

Bátor vagyok ennek a kérdésnek a szemébe nézni. Tisztán Magyarország érdekét tekintve, miféle hátránynyal járt volna az, hogyha mi Olaszországgal szerződésen kivüli állapotban lettünk volna? Nem voltunk-e ezelőtt körülbelül 12—13 esztendővel ily helyzetben Romániával szemben, egy olyan állammal, a melylyel a szerződési viszonynak szabályozása ránk nézve kétségkivül sokkal nagyobb fontossággal bir, mert hiszen Olaszországgal szemben a mi külkereskedelmi forgalmunk, Magyarország forgalmát nem tekintve, olyan képet mutat, a melyből azt következtethetjük, hogy itt a kereskedelmi érdekek megóvásának, a kellő határok betartásának ép olyan nagy fontossága van Olaszországra, mint Magyarországra nézve. Ugyanis Olaszországból Magyarországba a behozatal, valamint oda a mi kivitelünk oly csekély eltérést mutat, hogy mind a két félnek egyformán érdekében áll a jó viszonyt fentartani és ápolni, még akkor is, hogyha a szerződés megkötve nincsen. Mutatja ezt a statisztika, a melyet a kormány a törvényjavaslat indokolásánál előterjeszt. A tizenkét évből, a melyről ez a statisztika szól, hat év a mi javunkra kiviteli többletet mutat, és viszont hat év behozatali többletet mutat, tehát azt lehetne mondani, hogy az átlag egészen közönyös. Ellenben hogyha tekintjük Ausztriának Olaszországgal való kereskedelmi forgalmát, akkor egészen mást tapasztalunk. Ausztriának csak a legutóbbi évben Olaszországgal szemben a kiviteli többlete 30,900.000 korona volt, holott nekünk Magyarországnak az összes kivitelünk csak 22 millió volt. Ausztriának a mult évi összes kivitele 152,500.000 koronára rúg, Magyarországnak összes kivitele pedig csak 22 millió koronára, a melylyel szemben Magyarország terhére 22,400.000 korona behozatal mutatkozik, ugy hogy a mult évi mérleg tulajdonképen 400.000 korona veszteséget mutat.

Ezek a számok, a melyeket a kormánynak előterjesztéséből vettem, nem hagyhatnak fenn kétséget az iránt, hogy az az erőlködés, a melyet a kormány az olasz szerződésnek minden törvényes rendelkezés ellenére és tételes törvények tilalma ellenére való stipulálásánál elkövetett, ez az egész erőszakos eljárás nem magyar közgazdasági érdekek szolgálatában, hanem az osztrák közgazdasági érdekek szolgálatában volt.

Hogyha ennek a törvényjavaslatnak a szövegét tekintjük, akkor sem találjuk ezt olyan egészen megnyugtatónak közgazdasági szempontból, mert a törvényjavaslatban ki van mondva, hogy a nyilatkozat, melyet törvénybe kiván iktattatni a kormány, legkésőbb az 1905. évi deczember 31-én túl bármely napra felmondható, tehát ennek a nyilatkozatnak a legrövidebb időtartama meg van állapitva, a leghosszabb időtartama azonban nincsen. Már pedig

épen az 1899. évi XXX. t.-czikk rendelkezése szempontjából köteles lett volna a kormány ebbe a nyilatkozatba belevenni azt, hogy az 1907-ik év végén túl ez a megállapodás semmiesetre fenn nem állhat, mert az 1899. évi XXX. t.-czikk világosan elrendeli, hogy nemzetközi szerződések hosszabb időre, mint az 1907-ik év végéig nem köthetők. Annak, hogy ebben a törvényben ennek a maximális tartama meghatározva nincs, következménye az, hogy ha esetleg Ausztriával a kiegyezés létre nem jön ezentúl sem s Ausztria és Magyarország között egy végleges kereskedelmi szerződés létrejönni nem fog, akkor egyszerüen ezt a nyilatkozatot s az ebben foglalt szerződést senki fel nem mondja és akkor ez továbbra is fenmarad, a mi már magában véve az 1899. évi XXX. t.-czikknek a megsértését képezné.

Ezenkivül emlitve van ebben a nyilatkozatban egy kézjegyel ellátott, valami titokszerü megállapodás. Szellőztetve lett ez a kérdés, hogy tulajdonképen mi ez a kézjegygyel ellátott megállapodás.

Azt mondják, hogy ez nem formális szerződés. Hát hiszen magam is ugy vagyok meggyőződve, hogy nem az, mert formális szerződés csakis a törvényhozás utólagos jóváhagyásával köthető, azt törvénybe kell iktatni. De ez a kézjegygyel ellátott megállapodás ugy látszik az alkudozó feleket egymással szemben mégis kötelezi és ennek következtében nem lett volna szabad azt a törvényhozásnak ellenőrzése elől elvonni, hanem legalább tájékozásul be kellett volna ide terjeszteni. Arról van szó s azt mondják, hogy az a kézjegygyel ellátott megállapodás 10 vagy 12 évre szól. Ha tehát csakugyan van abban a megállapodásban egy ilyen határozat, akkor ez is ellenkezik az 1899. évi XXX. törvényczikkel, a mely nem engedi meg, hogy akár maga a törvényhozás, akár az államokat képviselő meghatalmazott alkudozó tényezők az 1907-ik éven túl kötelezettséget vállaljanak.

Ha tehát, t. képviselőház, ily megállapodások vannak, azokban a megállapodásokban lehetnek ám oly közgazdasági hatásu tételek is, a melyek tökéletesen lerontják ennek a mostani nyilatkozatnak csekély értékét, a mely csekély közgazdasági értéke abban rejlenék, hogy az 1905-iki év elején a bornak kedvezményes vám mellett való behozatala megszünik.

Nagy hibája ennek a törvénybe iktatandó nyilatkozatnak az is, hogy ez a nyilatkozat, a mint már rámutattam, csakis egy minimális időtartamra szól és felmondható, tekintet nélkül arra, hogy Ausztriával a viszonyok mikép fognak időközben rendeztetni. Hiszen az egész dolgot illuzóriussá teheti Olaszország, ha az ő érdekei ugy kivánják; ő is felmondhatja ezt a nyilatkozatot, ugy, hogy 1905 végével megszünik, és nagyon könnyen lehetséges, sőt ismerve az osztrák parlamenti viszonyokat, nagyon valószinü, hogy akkor még Ausztriával kiegyezés megkötve és az autonom vámtarifa elfogadva nem lesz.

Ezek után, t. képviselőház, rá akarok térni az ezt a törvényjavaslatot megelőző egész eljárásnak közjogi kritikájára. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Nem szükséges talán nagyon hangsulyoznom, mert hiszen benne van a köztudatban, hogy az az eljárás, a melyet itt a kormány követett, közjogi szempontból a legsulyosabb kritikát provokálja. Az egész dolognak a magyarázata, meggyőződésem szerint, abban rejlik, hogy erőnek erejével, érdekeink és tételes törvényeink ellenére fenn akarják tartani a vámszövetséget, a közös vámterületet Ausztriával. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Fenn akarják azt tartani, a mikor az tulajdonképen a mai napon már törvény szerint és jogilag fenn nem áll. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen fel kell vetni e törvényjavaslat tárgyalásánál azt a kérdést, hogy tulajdonképen milyen alapon köttetik itt meg egy szerződés Olaszországgal? Először is milyen vámtarifa alapján? A régi vámtarifa hatálya lejárt és megszünt; a törvény világosan rendeli, hogy mielőtt egy idegen állammal nemzetközi szerződés megkötésére nézve tárgyalásokba bocsátkoznánk, vagy ilyen szerződést megkötnénk, előbb egy autonom vámtarifának kell léteznie. Vámtarifa tehát tulajdonképen nincs, s egy nem létező vámtarifa alapján nem lehet nemzetközi szerződést kötni. Miután a kiegyezés Ausztriával 1897-ben nem jött létre, a vámterületnek közösségét az 1898 : I., valamint az 1899 : IV. és az 1899 : XXX. t.-cz. is mindig csakis a teljes viszonosság fentartása és ennek előfeltétele mellett tartotta fenn. Hogy pedig a viszonosságot miben kell keresni, azt egészen világosan meghatározza az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-a. Ugyanezen törvénynek 5. § ában pedig az van mondva, hogy a 4. §-ban megállapitott feltételek bármelyikének meg nem tartása ugyanazzal a joghatállyal bir, mint a viszonosság meg nem tartása.

Már most az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-ában meghatározott feltételek közül egyetlenegy sem tartatott meg, vagyis mindazon feltételek, a melyekhez a viszonosság kötve volt, a melyektől függővé tettük, hogy ha bár az önálló vámterület jogi állapotában vagyunk, tényleg Ausztriával a kereskedelmi és vámszövetséget és az azzal összefüggő törvényeket fentartottuk addig, mig a viszonosság fennáll, mindazok a feltételek egytől egyig megsértettek. Megsértettek először az által, hogy 1903-ban nem jött létre a kiegyezés Ausztriával, mert hiszen a szakasz ezzel kezdődik: a mennyiben 1903-ig az 1867. évi XII. t.-cz. 61. §-a értelmében vám- és kereskedelmi szövetség nem jönne létre, a nemzetközi kereskedelmi szerződések hosszabb időre, mint a jelen törvény hatályának tartamára, vagyis az 1907-en túl terjedő időtartamra nem köthetők. A feltételek tehát azok, hogy először a vámszövetség Ausztriával az 1903. év elejéig

létrejöjjön, másodszor, hogy az autonom vámtarifa megalkottassék, mielőtt valamely külföldi állammal tárgyalásokba bocsátkoznánk, és harmadszor, hogy ezen idő alatt kötött nemzetközi szerződések tartama 1907-en túl ne terjedjen. Mindhárom feltétel meg van szegve, egyik sem következett be. A vámszövetséget 1903 elejéig Ausztriával meg nem kötöttük, autonom vámtarifát nem csináltunk, és ha igaz, még 1907-en túl terjedő szerződést is kötöttek a mi megbizottaink meghatalmazásuk és jogkörük túllépésével.

Az egész eljárásban a kormányt az vezette, hogy nem akarta beismerni, hogy a viszonosság meg van sértve, és hogy Magyarországon az önálló gazdasági berendezkedéshez való jog, de nemcsak a jog, hanem annak minden jogi feltétele is bekövetkezett. Ha a kormány a törvények rendelkezésének megfelelően az 1899 : XXX. törvényczikk szellemében és azon igéretekhez és megállapodásokhoz hűen járt volna el, melyek mellett akkor a törvény megalkottatott, akkor az 1903 év elején, mikor látták, hogy a vám- és kereskedelmi szövetség Ausztriában létre nem jött, első kötelessége lett volna a kormánynak azonnal az önálló autonom vámtarifát megcsinálni *(Helyeslés balfelől.)* és ennek alapján meginditani a tárgyalásokat a külföldi államokkal és pedig abban a formában, a mely mellett Magyarország, mint önálló külön szerződő fél egyrészről és a másik állam, szintén mint önálló szerződő fél másrészről állott volna, *(Helyeslés balfelől.)* mert az 1878 : XX. törvényczikk hatályának kiterjesztése a törvény világos rendelkezései szerint megszünt s ennek következtében az 1878 : XX. törvényczikk alkalmazásának a nemzetközi szerződések megkötésénél többé nem lehet helye.

A törvények világos rendelkezésének és alkotmányunk sarkalatos elveinek brutális megsértését képezi az, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* hogy mindazok után, a miket elmondottam, azt a törvénytelenül létrejött szerződést vagy nyilatkozatot Ausztriában nem is alkotmányos uton léptetik életbe, hanem a 14. §. alapján. Itt még az 1878 : XX. t.-czikkre sem hivatkozhatnak, mert az a nemzetközi szerződésekre nézve határozott és félre nem magyarázható szavakkal azt mondja, hogy az alkudozások és a szerződés megkötése mindkét törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyásának fentartása mellett a külügyminiszter által történik.

Mindkét törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyása elengedhetlen követelménye tehát annak, hogy egy nemzetközi szerződés életbeléptethessék, a közös vámterületen lévő mindkét államban egyforma hatálylyal, már pedig a 14. §-al való életbeléptetést Ausztriában senki sem fogja a törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyásának elismerni. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A törvény világos rendelkezésein kivül a kormány az erkölcsi kötelezettségek ellen is vétett, mikor ezen szerződés megkötésénél azt az eljárást követte, melyet tőle tapasztalunk, mert az 1899 : XXX. t.-czikk meghozatalakor — méltóztassanak visszagondolni azokra az időkre — a parlamenti békének és nyugalom helyreállitásának, a kormányzás nyugodt további folytatásának feltételei a pártok között egyetértőleg létrejött kompromisszum utján állapittattak meg. Ennek a kompromisszumnak eredménye volt az, hogy kormány alakulhatott, a mely négy esztendőn át vezette az országnak ügyeit és hogy ezt a kormányt politikai működésében, legalább csekély kivétellel, ugyanaz a többség támogatta, a mely a jelenlegi kormányt is támogatja.

Azok a megállapodások tehát, a melyeket akkor a képviselőháznak egyik része magára nézve kötelezőknek ismert el és a melyeknek akkor magát alávetette, ép oly kötelezők a többségre nézve is, a mely ma ugyanaz, mint a mely volt 1899-ben. Abban az időben Széll Kálmán miniszterelnök igen sokszor és hangsulyozva dicsekedett azzal, hogy ő a pártok között általa létrehozott kompromisszumot megtartja, ahhoz saját egyéni és politikai becsületét köti és annak megtartásáért garanciát vállal. Azt kérdem már most: becsületesen meg van-e tartva az a kompromisszum, a melynél az adott szó értéke csak annyira terjed, hogy a megállapodás törvénybe iktattatik, de mikor aztán az a törvénybe iktatott határozmány végrehajtásra kellene, hogy kerüljön, akkor azokat a szerződő és igérettevő és kompromittáló feleket nem találjuk sehol és nincsen senki, a ki ennek becsületes végrehajtásáért és megtartásáért helyt álljon? *(Ugy van! balfelől.)*

Kötelessége volna ennek megtartását követni mindenkinek, nemcsak a háznak egyik oldalán, hanem különösen a kormánypárt részén főleg azoknak, a kik ennek az 1899 : XXX. t.-czikknek megalkotását akkor nagy lelkesedéssel és ujongással fogadták, abban nagy eredményt láttak még akkor is, mikor az erre vonatkozó törvényjavaslat a háznak erről az oldaláról, a függetlenségi és 48-as párt részéről megtámadással találkozott, kifogásoltatott tökéletesen a közjogi programmhoz hiven. Akkor megvédelmezték és megmagyarázták ezt a törvényjavaslatot és ennek előnyeit. Elsősorban tette ezt az igen t. előadó ur, a ki akkor beszédében kifejtette, hogy milyen nagy eredmény és vivmány az ránk nézve, hogy ezentul a kiegyezésnek és a nemzetközi szerződéseknek lejárata mindig össze fog esni.

A törvény rendelkezésének azonban nemcsak ez képezi lényegét, hanem képezi mindaz, a mi abban a viszonosságra vonatkozólag is meg van állapitva. Arra pedig rámutattam, hogy az a viszonosság régen meg van sértve, a viszony Ausztria és Magyarország között többé nem a régi, tessék ezt egészen őszintén, becsületesen beismerni, nem bujkálni és a taktikázások közben nem elkövetni a legbrutálisabb

törvénysértéseket, a melyeknek utján már annyira jutott a kormány, hogy a legsarkalatosabb alkotmánybiztositékot képező törvényeink egyikébe, az 1791. évi törvénybe is beleütközik és Magyarországon akaratát már rendeletekkel érvényesti. Általános felháborodást és nyugtalanságot keltett az a vakmerőség, a mely a hivatalos lapnak tegnapi számában produkáltatott azáltal, hogy a kormány egy végrehajtási rendeletet tesz közzé, mielőtt maga a törvény megalkottatott volna. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Belitska Béni: Ex-lex!

Okolicsányi László: A ki ezeket a dolgokat egyáltalában mentegetni tudja, annak nincs érzéke törvény és alkotmányosság iránt. A ki pedig Magyarországon törvényt és alkotmányosságot nem ismer, nem lehet hű fia ennek a hazának. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* A mi történelmi fejlődésünknek egyik szomoru ténye az, hogy azokat, a kik az alkotmányhoz hűtlenek voltak, soha sem nevezték nyiltan hazaárulóknak. Én annak nevezem. *(Helyeslés balfelől. Zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Münnich Aurél: Hogy lehet ilyet beszélni!

Rakovszky István: Könnyü Münnichnek! Ő a katonai biztositási társaság elnöke. Kap tehát sok pénzt fizetésképen! *(Mozgás jobbfelől.)*

Münnich Aurél: Hallgasson az ur! Semmi köze hozzá! *(Zaj.)*

Rakovszky István: Hallgasson a szepesi felfújt, Hohenlohe herczeg ágense! *(Zaj.)*

Münnich Aurél: Maga meg más! Kikérem magamnak!

Rakovszky István: Seftelő! *(Mozgás.)*

Münnich Aurél: Bizonyitson! Ezzel adós marad, mert gyanusitás a kenyere! *(Zaj.)*

Okolicsányi László: Veszedelmes térre lépett a kormány és a többség akkor, a mikor törvények iránti tiszteletet és a törvények tekintélyét lerombolja. Ezzel a merénylettel szemben egészen helyesnek találom azt az álláspontot, a melyet Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslata kifejez, és épen ezért a törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom az ő határozati javaslatához. *(Helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Tekintettel az idő előrehaladottságára, a tanácskozást nem folytathatjuk. A ház legközelebbi ülésére és annak napirendjére vonatkozólag inditványozom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, azaz október hó 15-én délelőtt 10 órakor tartsa és annak napirendjére az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalását tüzze ki. Hozzájárul a ház? *(Felkiáltások balfelől: Kevesen vagyunk! Kérjük a megszámlálást!)* Kérem tehát Szőts Pál és Hertelendy László jegyző urakat, sziveskedjenek a ház jelenlévő tagjait megszámlálni.

Szőts Pál és Hertelendy László jegyzők *(megszámlálják a jelenlevőket).*

Elnök: T. ház! Miután a jegyző urak jelentése szerint a ház nem határozatképes, az ülést 15 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom s ismétlem a napirendre vonatkozó azt az inditványomat, hogy a ház legközelebbi ülését holnap délelőtt 10 órakor tartsa s annak napirendjére tüzze ki a mára kitüzött törvényjavaslat fojtatólagos tárgyalását. *(Helyeslés.)* Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Igen!)*

Ezt tehát határozatként kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 2 óra 20 perczkor.)

493. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 15-én, szombaton,

báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — A miniszterelnök beterjeszti az állami számvevőszék jelentését az 1904. év II. negyedében előfordult túlkiadások tárgyában. — Az igazoló állandó bizottság jelentésének benyujtása Herczeg Ferencz megbizólevele tárgyában s ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gabányi Miklós interpellációja a miniszterelnökhöz és a honvédelmi miniszterhez szabadságharczos öreg honvédeink érdekében.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Hieronymi Károly, Berzeviczy Albert, Tallián Béla.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat Rákosi Viktor jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1904. október 14-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

A miniszterelnök ur kiván előterjesztést tenni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém benyujtani az állami számvevőszék jelentését a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben az 1904-iki számadási év második negyedében előfordult túlkiadásokról, előirányzat nélküli kiadásokról és hitelátruházásokról (Irom. 679). Kérem, hogy annak kinyomatása, szétosztása s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a zárszámadási bizottsághoz való utasitása iránt intézkedni méltóztassék. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az állami számvevőszék jelentése a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben az 1904-iki számadási év második negyedében előfordult túlkiadásokról, előirányzatnélküli kiadásokról és hitelátruházásokról ki fog nyomatni, szét fog osztatni s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a zárszámadási bizottsághoz utasittatik.

Belitska Béni, az igazoló állandó bizottság előadója kiván jelentést tenni.

Belitska Béni előadó: T. ház! Az igazoló állandó bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Arad vármegye magyarpécskai választókerületében ez év szeptember 13-án megtartott időközi választás alkalmával képviselővé választott Herczeg Ferencz megbizólevelét megvizsgálta, és miután azt minden tekintetben rendben találta, nevezett képviselőt a kérvényezésre megállapitott 30 napi határidő fentartásával igazolt képviselőnek jelentette ki.

Van szerencsém az erre vonatkozó jegyzőkönyvet tisztelettel bemutatni.

Elnök: Az igazoló állandó bizottság jelentése alapján és tekintettel arra, hogy Herczeg Ferencz képviselő megválasztása óta 30 nap eltelt és a Curia elnökétől vett értesités szerint a választás ellen kérvény nem adatott be, továbbá a választás panaszszal sem támadtatott meg, nevezett képviselőt végleg igazolt képviselőnek jelentem ki.

Következik most, hogy nevezett képviselő osztályba soroztassék. Miután a 2. és 6. osztályban van egy-egy üresedés, ennélfogva a beosztást sorshuzás útján fogom eszközölni. Kihúzom tehát az osztály számát: a 6. E szerint Herczeg Ferencz képviselő a 6. osztályba soroztatik.

Következik a napirend szerint az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Hertelendy László jegyző: Jelentem továbbá, hogy az interpellácziós könyvbe Gabányi Miklós képviselő a következő interpellácziót jegyezte be: Szabadságharczos öreg honvédeink érdekében a miniszterelnök és honvédelmi miniszter urakhoz.

Elnök: Miután csak egy interpelláczió van bejegyezve, javaslom, hogy az ülés végén háromnegyedkét órakor méltóztassék a ház az interpellácziók előterjesztésére áttérni.

Ha nincs észrevétel, ezt határozatként kimondom.

A napirend szerint következik az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatának (Irom. 666, 669) folytatólagos tárgyalása.

Szólásra ki következik?

Rákosi Viktor jegyző: Gróf Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttem felszólalt képviselőtársaim példáját követve, én is ezzel a törvényjavaslattal először közgazdasági, azután közjogi szempontból óhajtok foglalkozni. E kettőt bizonyos kapcsolatba hozza az az elmélet, a mely az égető közgazdasági szükséggel és részben az elért közgazdasági eredményekkel akarja palástolni az el nem tagadható közjogi visszásságokat. Beszédem fonalán rá fogok arra térni, hogy az a közgazdasági szükségesség csakugyan fennállott-e és igazolhatja-e azokat a közjogi botlásokat, melyek elkövettettek. Most csak azt akarom vizsgálni, vajjon a közgazdasági előnyök tényleg oly nagyok-e, hogy azok lelkesitő hatása alatt magunkat amazokon túltehetjük.

A közgazdasági közvélemény előtt az Olaszországgal kötendő és megujitandó szerződés kérdésének sulypontja az ugynevezett borklauzulában rejlik. Az az ideiglenes rendezés, melyet a kormány a saját felelősségére már 1903. év végén vitt keresztül, azt tartalmazza, hogy csak a már a megelőző évben, tudniillik 1903-ban szállitásnak inditott borok fogadhatók el a közös vámterületen egész 1904 január utolsó napjáig az előbb fennállott kedvezményes vámtétel mellett. Az illető törvényjavaslat miniszteri indokolása szerint egyenesen megmondatott, hogy: »a borforgalomra egyébként — tudniillik kivéve ezeket a már szállitásnak inditott mennyiségeket — 1904. évi január 1-től kezdve kölcsönösen a legnagyobb kedvezmény elve szerinti elbánás állapittatott meg. E szerint tehát részünkről ezentúl az Olaszországból behozatalra kerülő borokra ép ugy, mint a többi államokból származó borokra nézve, a fennálló általános vámtarifa 20 aranyforintos vámja fog alkalmaztatni.«

Tehát akkor, midőn a kormány ezt a törvényjavaslatot beadta, 1903. évi deczember hó 31-én — hogy ugy mondjam — már elért állapotnak tekintette az egész magyar közgazdaság és különösen az érdekelt ágai a közgazdaságnak, hogy nem tekintve azt a bormennyiséget, a mely már az 1903. évben utnak inditatott és 1904. év január utolsó napjáig kedvezményes vám mellett lett behozva, a melynek ily módon való bebocsátása mellett csakugyan félreérthetetlen méltányossági tekintetek szólottak, mondom, ezt nem tekintve, ennek a most folyó évnek kezdetétől fogva az általános 20 aranyforintos vámtétel fogja megvédeni borászatunkat.

Ezzel a már megnyert állapottal szemben, a melyre a bortermelők berendezkedtek, a melynek alapján biztonságot véltek élvezni, határozott visszaesést tartalmaz ez a mostani ideiglenes rendezés, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely rendezés egy ujabb terminusra, tudniillik ennek az évnek majdnem egészen utolsó negyedére egy, bár az előbbinél magasabb, de az általános vámtételnél mégis jóval alacsonyabb, hat és fél aranyforintnyi vámtétel mellett engedi meg házasitási czélokra bizonyos mennyiségü borok behozatalát, még pedig a dolog természete szerint nemcsak Olaszországnak, *(Ugy van! balfelől.)* hanem mindazoknak az államoknak, a melyekkel a legtöbb kedvezmény alapján szerződési viszonyban állunk, a mi egyszersmind a feleletet tartalmazza arra a vigasztalásra, melyet nagy csodálkozásomra a háznak egy különben általam igen tisztelt közgazdasági kapaczitása a termelőknek szolgáltatni akart, midőn azt mondta, hogy szárazföldön Olaszország ennyi idő alatt nem is lesz képes ennyi bort szállitani. De hát Olaszország és a velünk szerződésben álló összes államok igenis képesek lesznek ennyi mennyiséget szállitani. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Tudomásom is van arról, hogy a bortermelő országokban, Franczia országban és Görögországban is, igen nagy mozgalom indult meg arra nézve, hogy ezt az időpontot, ezt a respiriumot kihasználják, hogy ezt a bormennyiséget hazánkra zúditsák ez alatt a terminus alatt.

Ezzel szemben a közgazdasági bizottság és a kormány indokolása is megint azzal a vigasztalással él, hogy hiszen ez csak ideig-óráig tart, csak erre az esztendőre szól, azon túl pedig bizonyosan már csak a 20 aranyforintos, illetőleg később esetleg szerződésekben megállapitandó, a legtöbb kedvezmény alapján kidomborodó vámtétel fogja megvédeni a mi borászatunkat.

Először is kicsit bizalmatlan vagyok ezzel a vigasztalással szemben, *(Helyeslés balfelől.)* miután azt már másodszor halljuk; már egyszer hallottuk és a tények ennek most ellenemondottak. *(Ugy van balfelől.)* Hiszen a kormánynak előbb idézett nyilatkozata és indokolása szerint az ország már biztositást nyert arra nézve, hogy 1904. évtől kezdve a kedvezményes vám-

tétel megszünik, és ime, ugyanabban az esztendőben kötött a kormány még egy ideiglenes szerződést, a melynek keretében megint kedvezményes vámtételt engedtek a borra nézve.

De azt kérdem másodszor, hogy ezen, házasitás czéljából való bormennyiség bebocsátása megfelel-e a mi közgazdasági, borászati érdekeinknek? Mert vagy megfelel és akkor miért akarnak bennünket azzal vigasztalni, hogy csak rövid ideig tart; *(Helyeslés balfelől.)* vagy nem felel meg, akkor miért rövid ideig is, miért csak egy esztendeig is ilyesminek kitenni borászatunkat, miért egy rossz esztendőt hozni rá, miért — a mint Bernáth Béla t. képviselőtársam tegnap kifejtette — borászatunkat voltaképen nem is egy, hanem két évre kiterjedőleg ilyen veszélynek, ilyen hátránynak kitenni? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én tehát, t. képviselőház, tisztán közgazdasági szempontból ezt a szerződést nemcsak előnyösnek nem tartom, hanem abban visszaesést látok. Természetesen sem én, sem senki nem állithatja, hogy ilyen konczesszió nélkül is létre jött volna az Olaszországgal való ideiglenes szerződés, de impreszsziókról beszélhetünk, s miután Olaszországra nézve is ép oly fontos, hogy e szerződéses viszony meg ne szünjék közte és a közös vámterület közt, a milyen fontos reánk nézve, mint ahogy Olaszország hajlandó volt a borvámklauzulában élvezett kedvezményről egyáltalában lemondani: azt kell hinnünk, hogy valamivel több szivósság mellett borászatunkat ettől a kalamitástól is meg lehetett volna menteni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket csak röviden érintem, mert a kérdés közgazdasági oldalára nem akarok tovább kiterjeszkedni; az igen szakszerü kifejtésben részesült Bernáth Béla t. képviselőtársam és mások részéről. Csak azt akarom ezzel bebizonyitani, hogy semmiesetre sincs okunk a szerződésnek közgazdasági eredményei felett annyira örülni és azokat oly lelkesedéssel fogadni, hogy ennek a lelkesedésnek hevében megfeledkezzünk azokról a közjogi viszásságokról, a melyekkel a szerződés megkötése egybe van kapcsolva. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És azért áttérek most már a kérdésnek közjogi részére. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Egy meglepő és mondhatnám megdöbbentő ténynyel állunk szemben. Azzal a ténynyel, hogy a kormány háromnegyed esztendő óta és ebből a háromnegyed esztendőből egy fél esztendő óta, minden elfogadható mentség nélkül, rendeleti uton intéz olyan dolgokat, a melyek a törvényhozás hatáskörébe tartoznak. *(Igaz! Ugy van! a bal- a és szélsőbaloldalon.)* Rendeleti uton szabályozza kereskedelmi összeköttetéseinket Olaszországgal, rendeleti uton prejudikál a mi vámpolitikánk egész jövendőbeli fejlődésének és, mondom, egy fél év óta minden mentség nélkül, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert meg akarom engedni azt, hogy 1904 márczius 11-ig a rendkivüli állapotok egy ilyen javaslatnak rendszeres letárgyalását lehetetlenné tették vagy legalább is nehezitették.

Madarász József: Ők voltak az okai!

Gr. Apponyi Albert: Én most ennek vitatására nem akarok visszatérni. A legmesszebbmenő konczessziót teszem a kormány helyzetének. Nem akarom vitatni, hogy egy bizonyos mentség ilyen eljárás miatt, ilyen kényszerhelyzet mellett ne volna felhozható, de csak márczius 10-ig. Márczius 11-től kezdve, a mikor a parlament rendes működése helyreállott, a kormánynak semmi képzelhető mentsége sincs arra, hogy azt, a mit alkotmányunk a törvényhozásnak tartott fenn, kormányzati uton végeztette. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur mentségei, a melyekkel élt, mikor ez a kérdés inczidentaliter a korábbi vitákban is előhozatott, a legsajátságosabb benyomást tették rám. Mindig arra hivatkozott, hogy azért nem hozta a kérdést a parlament elé, azért nem várta be a parlamentnek döntését a kormány által kért felhatalmazás ügyében, mert ez előreláthatólag nagy közgazdasági vitára adott volna okot, a mely közgazdasági vita sokáig elhuzódhatott volna. Bocsánatot kérek, én is ismerem kissé a parlamenti felelős kormányzatnak elveit és törvényeit, én is tudom, hogy lehetnek esetek, midőn vis major folytán a kormány abba a helyzetbe jut, hogy saját felelőségére kénytelen olyan intézkedéseket tenni, a melyek az ő rendes hatáskörébe nem tartoznak és ezekért később a törvényhozástól felmentvényt kérni. De ez csak valódi vis major által igazolható. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hanem hogy egy kormány a parlamenti kényelemnek szempontjából, abból a szempontból, hogy a vita talán sokáig fogna tartani, abból a szempontból, hogy talán olyan kérdések merülnének fel, a melyeknek megvitatását a kormány politikailag időszerünek nem tartja, szóval ilyen szempontokból, a melyek nem tartalmaznak magukban abszolut lehetetlenséget, a kormány oly időben, mikor a törvényhozás együtt van és normálisan működik, sőt a korábbi kritikus idők által kifárasztva abnormisan gyorsan működik, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy ily időben és ilyen körülmények között a kormány az együttlévő törvényhozást egyszerüen mellőzze s nem tudom micsoda garancziákat kérjen az ellenzéktől, hogy terminusra kitüzött záros határidőre letárgyalja a javaslatot, s mikor ezeket a garancziákat a dolog természete szerint nem nyeri, mert nem is nyerheti, azt mondja: akkor én intézkedem saját felelőségemre, — bocsánatot kérek, ez a miniszteri felelőség elvének s a kormány és a képviselőház közti viszonynak teljes meghamisitása, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ez a miniszteri felelőség elvének kormányomnipotenciává, valóságos plebiscita-

rius caesarismussá való fejlesztése. *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Alkotmánykijátszás! Másutt kisöpörnék az ilyen kormányt! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Apponyi Albert: Ez egyébiránt a miniszterelnök urnak egyéniségéhez tartozik, mert ő a törvények végrehajtásának kötelezettségével egyáltalában nagyon gavallér módon bánik el. *(Derültség és mozgás balfelől.)* Egy más törvénynél, a bevándorlási törvénynél is hallottuk tőle, hogy azt nem hajtja végre; a határőri rendőrséget nem szervezi, mert a kérdésnek más megoldásán töri a fejét; a törvényben foglalt megoldás nem tetszik neki, s ennek folytán ezt a törvényt nem hajtja végre. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, az ilyen kormányzás mindennek, csak alkotmányosnak nem nevezhető. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A igen t. miniszterelnök ur az alkotmányjogi téren és a törvényekkel s a törvényhozás jogkörével való elbánásban valóságos monsieur sans gène-nek nevezhető. *(Zajos helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez, t. ház, egyáltalában megengedhetetlen és annyira megengedhetetlen, hogy megvallom, a tárgynak egyszerüsége szinte nehézzé teszi az érvelést; mert egyikünk sem lehetett arra elkészülve, hogy még érvelnie és még bizonyitania kell a magyar országgyülés előtt azt, hogy a törvényhozás jogkörébe tartozó ügyeket a kormány nem intézheti el a maga hatáskörében akkor, mikor semmi akadálya sem forog fenn annak, hogy a törvényhozáshoz forduljon azoknak normális és rendes elintézéseért; mondom, a tárgy egyszerüsége szinte nehézzé teszi az érvelést ebben a kérdésben, mert ez annyira magától értetődő, hogy a kit erről még kapaczitálni kell, azt kapaczitálni nem is lehet. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Az ugy van!

Gr. Apponyi Albert: De hát még sulyosabbá teszi ezt a helyzetet és a törvény szabályaival szemben tanusitott nembánomságot annak a törvénynek természete, a melylyel szemben a kormány ily szabadon jár el. A kormány t. i. nemcsak azt tette, hogy a törvényhozás jogkörébe tartozó ügyeket szükség nélkül, a törvényhozás együttléte és normális működése mellett önhatalmulag, rendeleti uton intézte el, de tette ezt oly törvénynyel szemben, olyan törvény rendelkezéseit önhatalmulag félreértve, a melynek különleges jellege és különleges fontossága van, tette az 1899 : XXX. t.-czikkel szemben. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kormány túltette magát a törvényhozástól nyert felhatalmazás nélkül az 1899. évi XXX. t.-cz. azon rendelkezésén, a mely szerint az idegen államokkal való tárgyalások, kereskedelmi szerződés megkötése tárgyában csak akkor kezdhetők meg, ha az eddig fennállott és jogilag most is fennálló, — a mennyiben a vámközösség tényleg fennáll, tehát ennyiben jogilag most is fennálló — autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával cseréltetett ki.

Polónyi Géza: De nincsen vámszövetség!

Gr. Apponyi Albert: Azért mondom, hogy a mennyiben a vámközösség most tényleg fennáll.

Az az 1899. évi törvény először is azzal a jelentőséggel bir, de ezzel a jelentőségével én most nem akarok bővebben foglalkozni, csak rámutatok, hogy az a törvény akkor a pártok közötti megállapodás szankciójával láttatott el. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És az a miniszterelnök, a ki az ország ügyeit ama törvény megalkotásakor vezette, annyira lelkiismeretesen vette az ebből eredő kötelezettséget, hogy mikor az eredeti megállapodásnak, a mely a tényleges állapotoknak csak 1904-ig való fentartását tartalmazta, megváltoztatását szükségesnek találta és 1907-ig tolta ki ezt a terminust, bizonyos ellenértékek mellett, akkor nem elégedett meg egyszerüen a törvényhozás határozatával, hanem külön kivánta és el is nyerte mindazon tényezők hozzájárulását, a melyekkel a megállapodás létrejött. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És méltóztassék elolvasni az akkori miniszterelnök beszédét, azt a beszédet, a melyet ő az uj javaslat bemutatásakor mondott, gondolom 1899 junius 14-én, a melyben az akkori miniszterelnök beszámol ebbeli tárgyalásairól és a legnagyobb emfázissal azt mondja, hogy egész politikai becsületével kötve érzi magát ahhoz, hogy a mely módon az a megállapodás létrejött, ugyanazon módon eszközöltessék annak minden módositása; és tényleg elnyerte a ház minden oldaláról azt az elismerést, hogy bármiként vélekedjék valaki az általa javaslatba hozott megoldások érdeméről, az ő eljárásának lojalitásához nem fér semmi kétség. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De tovább megyek. Az akkori t. miniszterelnök ur nem ismerte e tekintetben az elévülés tanát sem, mert mikor később a háznak ezen oldaláról, (a szélsőbalra mutat) az én felfogásom szerint nem alaposan, Széll Kálmán miniszterelnök ur ennek az 1899-iki megállapodásnak megszegésével vádoltatott, akkor Nagy Ferencz t. képviselőtársam igen hatásos védőbeszédet tartott mellette és ennek a beszédnek végén, miután igen jó érveket hozott volt fel annak bebizonyitására, hogy a miniszterelnök nem törte át a megállapodást, ezeknek az érveknek mintegy betetőzéseül még egy érvet hozott fel, azt t. i., hogy legyen bár ugy, hogy a miniszterelnök az akkori megállapodásokat nem tartotta meg, ez sem határoz, mert hiszen azok konzumáltattak az által, hogy a törvény megalkottatott és most már csak törvény és nem megállapodás van előttünk, a törvényt pedig azon a módon lehet

megváltoztatni, a mely módon egyáltalában minden törvény megváltoztatható.

Széll Kálmán miniszterelnök ur akkor az ő védőjének, Nagy Ferencz képviselő urnak ezen felfogása ellen egész határozottan tiltakozott, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* s azt mondta, hogy bár hálásan fogadja az ő védőbeszédének összes többi érveléseit, ezt az egyet magáévá nem teheti.

Zboray Miklós: Mit csinált a szabadelvü párt? *(Felkiáltások balfelől: Tapsolt! Helyeselt!)*

Gr. Apponyi Albert: Hát, t. képviselőház, tempora mutantur et nos mutamur in illis. Én tehát, t. ház, a dolognak ezzel az oldalával nem is akarok bővebben foglalkozni. Oda festettem ezt is, mert hozzájárul ahhoz, hogy a történteknek sulyos természetét megvilágitsa. De hát veszem most a törvényt, csak mint törvényt. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Hogyan keletkezett az a törvény? Micsoda kiindulási pontja volt e törvény egész konczepcziójának? A törvényben, a mint ez a képviselőház elé terjesztetett, az előbb létesült megállapodáshoz képest az a novum volt, hogy a tényleges vámközösségnek viszonosság alapján való fentartása, a melyet azok az előleges megállapodások csak 1904-ig fogadtak volt el, kitolatott 1907-ig. Történt ez — ezt mindenki tudja — egyszerüen azért, mert habár jogilag önálló rendelkezés alapján tétettek ezek az intézkedések, a magyar kormánynak, a mint azt Széll Kálmán miniszterelnök igen helyesen kifejezte, mégis előzetes tájékozást kellett szereznie arra nézve, hogy eléri-e czélját egy ilyen önrendelkezésü intézkedés által, számithat-e arra, hogy a viszonosság Ausztria részéről meg fog tartatni, és mert az ily értelemben folytatott tájékozódások arról győzték őt meg, hogy erre ilyen rövid terminus mellett nem számithat. Szóval, ha nem is formailag, de tényleg az 1907-ig való kitolás az osztrák kormány felfogásának tett konczesszió volt. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* És ezért a konczessziőért, ennek elfogadhatóvá tétele czéljából hozott a miniszterelnök kompenzácziókat.

Endrey Gyula: Garancziákat!

Gr. Apponyi Albert: És ezeket a kompenzácziókat, ha ugy nevezzük, biztositékokat, a melyek különben magában a törvényben foglaltatnak, maga Széll Kálmán miniszterelnök egy összefoglaló beszédben a következőkben adta elő a háznak:

Először — ez ugyan nem ellenérték, hanem csak logikai folyománya a terminus kitolásának — az az elv, miszerint idegen államokkal kötött kereskedelmi szerződések lejárata kell, hogy összeessék az akár jogilag, akár tényleg fennálló vámközösségnek lejáratával, ebbe a törvénybe bevétetett ugy, hogy a mennyiben időközben vámszövetség nem jön létre Ausztriával, az idegen államokkal kötendő szerződések tovább, mint 1907 végéig nem terjedhetnek.

Másodszor az mondatott ki a törvényben, hogy lejárattal nem biró szerződések az 1903. évre mindenik államnak, tehát egyoldalulag Magyarországnak is az akaratára felmondandók.

Harmadszor, hogy kereskedelmi szerződések megkötése czéljából való tárgyalások idegen államokkal előbb meg sem kezdhetők, mig az addig fennállott vámtarifa uj vámtarifával fel nem cseréltetik. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Végül az uj törvény utolsó szakaszába *(Halljuk! Halljuk!)* bejött az, hogy a törvény 4. §-ában foglalt biztositékok bármelyikének meg nem tartása, tehát, a mint ezt Széll Kálmán miniszterelnök kihegyezetten még beszédében is felhozta, az, ha 1907-en túlmenő szerződést akarnak kötni és az is, ha nem jön létre az uj vámtarifa, a viszonosság megszegésével egyenlő joghatálylyal bir. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

T. képviselőház! Ezekkel az ellenértékekkel kapcsolatosan fogadta el a képviselőház 1907-ig való kiterjesztését annak a tényleges állapotnak, a mely a külön vámterületnek jogi állapota, de a közös vámterületnek közgazdasági állapota. *(Helyeslés balfelől.)*

Most pedig igy állitom fel a tételt: semmi oka sincs és semmi joga sincs a kormánynak feltételezni, hogy a képviselőház ezeknek az ellenértékeknek, ezeknek a garancziáknak nem létezése, ezeknek a garancziáknak összetörése, ezen ellenértékek és garancziák bármelyikének elesése mellett is az 1907-re való kitolást elfogadta volna, *(Ugy van a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert a törvényhozásnak beczikkelyezett akarata az volt, hogy 1907-ig tartson ez az állapot ilyen ellenértékek mellett. *(Ugy van! balfelől.)* Nem az volt az akarata, hogy ilyen ellenértékek nélkül is 1907-ig fentartható legyen. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt tehát a t. kormány nemcsak uzurpált törvényhozási funkcziókat a törvényhozás mellőzésével akkor, a midőn a törvényhozás együtt van és rendszeresen működik, hanem uzurpálja és gyakorolja azokat a törvényhozás határozottan kifejezett akaratának ellenére.

Olay Lajos: Sándor Pál is igy beszélt, becsületesen!

Endrey Gyula: Rosenberg is igy beszélt!

Ugron Gábor: Vicze-Széll Kálmán volt akkor! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Apponyi Albert: S hogy ez mennyire igy van és hogy ezzel mennyire nem mondtam meg még mindent, *(Halljuk! Halljuk!)* azt még az eddigiekhez a következő tételnek hozzátoldásával akarom megerősiteni. A mint mondám, az osztrák állásponttal szemben tett konczesszió volt a tényleges vámközösségi állapotnak 1907-ig való kitolása és Magyarország számára nyert ellenértékek és biztositékok foglaltatnak azokban a pontokban, a melyeket fölolvastam. A mit

tehát a kormány tett, annak jellemzéséül nem elég azt mondani, hogy a törvényhozás mellőzésével ok és szükség nélkül uzurpálta azt a törvényhozási funkcziót; nem elég azt mondani, hogy ezt tette a törvényhozásnak már kifejezésre jutott akaratával ellentétes irányban, de tette egy olyan ponton, a hol Magyarországnak Ausztriával szemben szerzett garancziái gyengitéséről van szó. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: Bécsnek kell szolgálnia! *(Mozgás jobbfelől).)*

Gr. Apponyi Albert: Pedig erre az országgyülés, erre az ország nem lehetett elkészülve; mert nem tekintve az akkori miniszterelnöknek azokat a beszédeit, a melyekre hivatkoztam, az előadói székből is a képviselőház többségének hivatalos felfogása igen erőteljesen nyilvánult meg abban az időben. *(Derültség balfelől.)* Én nem tudom, hogy Rosenberg Gyula képviselő ur, a ki 1899-ben, mint előadó szerepelt, azonos-e Rosenberg Gyula képviselő urral? . . . *(Élénk derültség.)*

Polónyi Géza: Kikeresztelkedett! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: . . . a kit ma van szerencsénk az előadói széken tisztelhetni. Ha nem azonos, akkor természetesen ne vegye támadásnak, a mit előadni szerencsés leszek.

Rosenberg Gyula: De igen, azonos!

Gr. Apponyi Albert: Ha azonos, akkor lesz módjában, ha tudja, összeegyeztetni az akkor mondottakat a ma képviselt álláspontal.

Rosenberg Gyula t. képviselőtársam ugyanis, mint előadó 1899-ben *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* mindezeket az ellenértékeket egyenkint fejtegette, azoknak jelentőségét és erejét megvilágitotta . . .

Rakovszky István: Vakulj magyar!

Gr. Apponyi Albert: . . . és arra az ellenértékre nézve, a mely bennünket ma legjobban érdekel, ezeket mondotta *(olvassa)*: »Biztositva van, t. ház, ennek az autonom vámtarifának a létrejötte 1903 időpontig, a mi egyedül fontos ebben a dologban. Mert mig a fontos külföldi szerződések hatályban vannak, az autonom vámtarifa mellékes. Biztositva van az által, hogy mindaddig, mig az uj vámtarifa tekintetében megállapodás létre nem jön, a külföldi szerződések tárgyalásába nem bocsátkozunk.« *(Zaj a baloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Benne van a törvényben!

Gabányi Miklós: Szép haladás!

Polónyi Géza: Magyar képviselő! Igazán nagyon szép dolog! Azután tagadják, hogy mindenre kaphatók.

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak közben beszédet tartani. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Mindenre kaphatók!

Elnök: Csendet kérek, Polónyi képviselő ur!

Gabányi Miklós: Haragszik az elnök, mert ő is mindenre kapható. *(Élénk derültség.)*

Gr. Apponyi Albert: Még mindig Rosenberg t. barátom beszél . . .

Elnök: Most értesülök, hogy Gabányi képviselő ur azt mondotta, hogy »haragszik az elnök, mert ő is kapható mindenre«. Ezért őt határozottan és a házszabályok értelmében is rendreutasitom. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Apponyi Albert: Azt mondotta tovább Rosenberg képviselő ur *(olvassa)*: »El van látva még egy szankczióval, hogy a viszonosság megszüntével kapcsolatos következményeket vonja maga után, ha kellő időben Ausztria velünk az autonom vámtarifa tekintetében meg nem egyezik.«

Polónyi Géza: Gyönyörü fotográfia!

Gr. Apponyi Albert: Már most, t. képviselőház, álljunk meg itt egy pillanatra és csak mintegy per parenthesim keressük, hogy ilyen kezelés mellett mivé lesznek azok a tételek, a melyekben mi biztositékot keresünk és néha jóhiszemüleg találni is vélünk. Az 1899 : XXX. t.-cz.-nek az a szabálya, hogy az idegen államokkal való kereskedelmi szerződések megkötése czéljából megindítandó tárgyalások előtt meg kell lenni az uj vámtarifának, nem fontos — ugy mondja az előadó ur — mindaddig, mig a szerződések még fennállanak. Tökéletesen igaz, mert erre az időre a régi vámtételek állanak fenn. Most bekövetkezik az az idő, mikor a szerződések vagy lejárnak, vagy felmondatnak. Akkor fontossá válik a biztositék. De abban a pillanatban, melyben fontossá válik, félre is teszik.

Nos, t. ház, méltóztassanak elgondolni, hogy az ilyen eljárásnak milyen befolyása van a két állam között ugy is kényes viszonyra? Fognak-e respektálni az egyik oldalról bármit, fognak-e sulyt fektetni bármire, a mit Magyarország magának mint biztositékot kiköt: ha tudják, hogy abban a pillanatban, a melyben a biztositék reájuk bizonyos nyomást gyakorolhat, a melyben érvényesülhetne, az a biztositék félretétetik? *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)* És másfelől lesz-e Magyarország hajlandó bárminő megállapodásokba belemenni, — pedig néha szükséges belemenni; én is azt mondom, — ha azt tapasztalja, hogy azok az ellenértékek, a melyeket biztositékok gyanánt nyer, abban a pillanatban semmisülnek meg, a melyben gyakorlati érvényök, gyakorlati fontosságuk van? *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De hiszen, t. ház, én ezt csak per parenthesim mondottam. Az országnak, a törvényhozásnak, az egész magyar népnek hinnie kellett abban, hogy ez a két dolog: a tényleges vámközösségi állapotoknak 1907-ig való kitolása és az azért nyert ellenértékeknek összessége, a mely ellenértékek pedig nem jelentőség nélküliek, és a melyek között a jelentőségnek fokozatát

nehéz volna megállapitanom, — de az, a mi Ausztriára egy oly vámpolitika elfogadásának tekintetében, a mely a mi érdekeinket is tekintetbe veszi, bizonyos nyomást gyakorol, semmiesetre sem kevésbbé fontos, mint bármely más — mondom, a nemzet jóhiszemüleg kellett, hogy meg legyen győződve arról, hogy ez a két dolog egymással elválaszthatatlan összefüggésben van, és most meggyőződik arról, hogy a mi konczessziót tőle kértek és vettek, az érvényesül, *(Ugy van! Ugy van! a bal- szélsőbaloldalon.)* a mi ellenértéket pedig neki e tekintetben biztositottak, az egyik igen fontos részében összedől, illetőleg a kormányönkény magyarázatának van kiszolgáltatva. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy van! Kijátszszák!)* Hiszen a t. előadó ur is kegyes volt annyit konczedálni, hogy formailag ebben igazunk van, de ő azt állitja, hogy csak formailag, mert hiszen tényleg az 1899-iki törvény és annak az az intézkedése, a melyről itt szó van, már elérte czélját, mert hiszen a két kormány már megállapodott egy vámtarifában, *(Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol van?)* sőt a két állam parlamentjének, illetőleg képviselőházának szakbizottságai azt már letárgyalták. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hát erről az utóbbi momentumról talán jobb lett volna hallgatni, mert a mi keveset, — rettentő keveset ugyan, — de a mi keveset ér az az érvelés, a mely a kormányok között létrejött megállapodásokon nyugszik, abból a kevésből is levesz az, a mi a bizottságokban való tárgyalásokon történt, mert nagyon jól tudjuk, hogy a két kormány közötti megállapitott vámtarifa igen nevezetes módositásokat szenvedett a Reichsrath bizottságában. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* De bocsánatot kérek, milyen sajátságos felfogás nyilvánul ebben a konczesszióban, hogy nekünk formailag igazunk van, de csak formailag, mert hiszen a kormányok között létrejött a megegyezés . . .

Rosenberg Gyula előadó: Tárgyalás alapjául is szolgál a külföldi államokkal. *(Nagy mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Haszontalan konczeptus, semmi más! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. ház!

Gr. Apponyi Albert: Nem tudom, t. ház, hogy jó kedvemben megtegyem-e az előadó urnak azt a szivességet, hogy ezt a közbeszólását meg nem történtnek tekintsem. *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha akarja, hogy reflektáljak rá, akkor egyszerüen azt mondom, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy minden épületnek második emelete csak annyi szilárdsággal bir, sőt valamivel kevesebbel, mint a mennyivel annak az épületnek alapjai birnak; és hogy ennek folytán, ha egy gyengén megalapozott épületre egy második emelet rátétetik, az annak az épületnek összedőlését még biztosabbá teszi. Az egyik törvénytelenségre a másik törvénytelenségnek halmozása csak az első törvénytelenségnek sulyát nagyobbitja. *(Ugy van! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A tárgyalási alapban lévő bizonytalanságnak és ingatagságnak az ingatag alapra rátett tárgyalásoknak bizonytalansága csak fokozását jelenti, a mely az állapotoknak általános kaotikus és bizonytalan voltát csak betetőzi. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Tehát formailag volna igazunk. És hogy mennyire csak formailag, azt mutatja az, hogy a t. kormány is ezen a nézeten van, mert a mi formai igazságunkat annyira mellőzi az ő tényleges és materiális igazságának tudatában, hogy, a mint az előadó ur is mondotta, tárgyal is azon vámtarifa alapján, a mely formailag még nincs megállapitva. Nos, ebben csakugyan az a felfogás rejlik, hogy a lényeg az, hogy a kormányok megállapodtak; a lényeg az, hogy a kormányok egy vámtarifát létrehoztak; az alkotmányos testületek hozzájárulása, a törvényhozásnak a szankcziója csak forma, csak formalitás, hisz ahhoz kétely nem is fér. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Jobban még nem itéltek el egy képviselőházi többséget!

Rákosi Viktor: Azért olyan szomoru!

Gr. Apponyi Albert: Igen szomoru volna, ha igaza volna a t. képviselő urnak Magyarországra nézve. De hogy nincs igaza Ausztriára nézve, és hogy ez a vámtarifa nem tekinthető még anyagilag sem biztositottnak, azt az osztrák képviselőház közgazdasági bizottságában történtek eléggé bizonyitják. De akárhogy legyen ez, én, a ki helyes alkotmányjogi felfogásból kiindulva, az uj vámtarifát csak akkor tekintem létrejöttnek, ha az a törvényhozás minden tényezője által elfogadtatott, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* én, a ki, ha valamit formalitásnak mondanék, hát inkább a vámtarifa benyujtásának és a bizottsági tárgyalásnak tényét tekintem a törvényhozás elhatározását megelőző formalitásnak, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és magának a törvényhozásnak döntését a lényegnek, *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* én kénytelen vagyok azt mondani, hogy alkotmányjogunknak összes fundamentális igazságai szerint, de meg a gyakorlati életnek tanusága szerint is az az uj vámtarifa, a melynek létesitése a vámkülfölddel meginditandó tárgyalásoknak nélkülözhetetlen alapját képezte volna, még nem jött létre, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* még nincs és miután nincs, ennek folytán az uj vámtarifa létezése nélkül való megkezdése az idegen államokkal való tárgyalásoknak nemcsak egy törvénynek megsértése, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de, a mint mondám, egy olyan különös minőséggel biró törvénynek megsértése, a mely törvény, illetőleg, a mely törvényes intézkedés Magyarországnak Ausztriával

való közgazdasági viszonyának rendezésében egyik erőssége, egyik garanciája volt s a mely mostan értékében annyira gyengittetett, hogy ugyszólván abból tényleg nem maradt fenn semmi. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezzel a t. kormány lemondott a maga részéről, de nem foszthatta meg ettől az országot — ezt hangsulyozni kivánom — annak a garanciának érvényesitésétől is, a mely az 1899-diki törvény utolsó szakaszában foglaltatik, a mely szerint a 4. §-ban foglalt tételek bármelyikének mellőzése, — tehát ez is — ha az uj vámtarifát terminusig nem sikerül létesiteni, a viszonosság megszegésének joghatályával bir és az országot az 1899:XXX. t.-czikkben elvállalt erkölcsi kötelezettség alól teljesen felmenti. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez eljárásával a t. kormány erről a garancziáról is — a mennyire tehette — lemondott és már most igazán a kormánynak eljárása és kezelése folytán abból az 1899. évi XXX-ik törvényczikkből minden elpárolgott, — a mennyire azt a kormány elpárologtathatta — a mi az országra nézve erősség és garanczia volt és egyedül csak az maradt meg, a mi az ország részéről konczesszió volt, vagyis az egész akcziónak álarcza mögül elénkbe néz a mindenáron való vámközösség fentartásának szándéka. *(Ugy van! Uyy van! Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Polónyi Géza: Szomoru dolog ez!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Rákosi Viktor: Tessék siri csendet kérni!

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Annak a vitának, mely az 1899:XXX. t.-cz. megalkotását megelőzte, eszembe jut az az epizódja, a melyben magam is némi szerepet játszottam. Én akkor felszólaltam ennek a törvényjavaslatnak tárgyalásánál, pártoltam a törvényjavaslatot és kiemeltem azt, hogy habár az akkori kormány is, a Széll-kormány is, a vámterületi közösségnek hive volt, mégis az 1899-iki törvényben lerakta mindazokat a biztositékokat, illetőleg fokozta azokat, a melyek az országra nézve lehetővé teszik, hogy az önálló vámterületre átmenjen, ha az országnak az a meggyőződése. És midőn én ezt kifejtettem, a függetlenségi párt soraiból Polczner Jenő t. képviselőtársam közbeszólt, hogy megcsinálta ezt már Deák is. Erre én ezt válaszoltam: »Megcsinálta Deák, a mint már bátor voltam kimutatni, de a mit abból az alapból, a mit Deák lerakott, az idők megrongáltak, azt a jelenlegi kormány — a Széll-kormány — akcziója helyreállitotta és a mi biztositék abból hiányzott, ezzel azt ez alkalommal hozzáadta.« Megint közbeszólt Polczner Jenő, hogy ez is meg lesz rongálva. Erre én ezt válaszoltam: »Meg lesz-e rongálva, a mint az én t. képviselőtársam mondja, azt én nem tudom; csak ismételhetem azt, hogy a jelenlegi kormánynyal szemben ezt a feltevést kifejezni a történtek után legalább is elfogultság és igazságtalanság; leendő kormányunk eljárásával szemben pedig mindegyikünk fogja tudni kötelességét és eljárását saját meggyőződése szerint irányitani. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és közbekiáltások a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő urat kérem, ne zavarja a tanácskozás rendjét. *(Közbekiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Másodszor is kérem kérem Olay képviselő urat, méltóztassék csendben lenni.

Hentaller Lajos: Senki többet, harmadszor! *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Apponyi Albert: Én, a ki az 1899:XXX. t.-cz. megalkotásánál, a mennyire gyenge erőmből telt, segédkeztem, a törvényjavaslat mellett itt a házban felszólaltam, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de a törvényjavaslat mellett a maga összeségében, összes garancziái mellett . . .

Krasznay Ferencz: Ugy, a mint van!

Gr. Apponyi Albert: . . . én, a kivel szemben a függetlenségi pártnak egy tagja — sajnos, helyes előrelátással — közbeszólólag mondta, hogy ezt is megrongálják; én, ki erre azt feleltem, hogy ha a megrongálás eshetősége bekövetkezik, mindenki tudni fogja a maga meggyőződése szerint való kötelességét, én most kétszeres kötelességet érzek arra, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy e megrongálási kisérlettel szemben teljes erőmet kifejtsem, és azért e javaslatot a limine elutasitom, és hozzájárulok Krasznay Ferencz t. képviselőtársam javaslatához. *(Hosszantartó, többször megujuló zajos éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni. *(Megujuló zajos taps és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Nem szivesen vágok elébe azoknak a fejtegetéseknek, a melyekkel t. barátom, a kereskedelemügyi miniszter fog a vitában felhozottakra reflektálni; de előttem szólott t. barátom előadásának legnagyobb része annyira nemcsak politikai természetű volt, hanem annyira egyenesen az én eljárásom ellen inditott — nagyon jogosult — támadás . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(többször csenget.)*: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak a tárgyalások nyugodtságát zajongással zavarni. *(Helyeslés. Halljuk! jobbról.)* A tárgyalás másként nem lehetséges. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassanak a házszabályokhoz alkalmazkodni. *(Helyeslés. Halljuk! jobbról. Zajos közbekiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ehhez kellene a klotür!

Gr. Apponyi Albert: Halljuk! Halljuk!

Elnök: Minden képviselő urnak megvan a joga, hogy a maga észrevételeit megtegye. De ne méltóztassék a szólásszabadságot közbekiáltásokkal folyton-folyvást megsérteni! *(Helyeslés jobbról. Zajos közbekiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Itt egy képviselő ur azt mondta, hogy más parlamentben meg sem hallgatnák. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem bizony!)* A mely parlamentben egyszer előfordulhat az, hogy valakit, a ki jogával élve és kötelességét teljesitve érveit előadja, meg nem hallgatnak, az megszünt parlamentnek lenni, *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Igaz! Ugy van! Szólásszabadság! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* annyira, hogy mindenkinek, a ki a magyar parlamentárizmust komolyan veszi, gondoskodnia kell arról, hogy ilyen soha meg ne történhessék. *(Ugy van! Helyeslés jobbról. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, ne méltóztassék zavarni a tanácskozást! *(Nagy zaj a szélsőbalbaloldalon.)* Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak a házszabályok szigorubb rendelkezéseinek alkalmazására kényszeriteni. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Olay Lajos: Ebben igaza van a miniszterelnök urnak, de tartsa meg itt is a törvényt, nemcsak a házszabályt! *(Zaj.)*

Elnök: Olay képviselő urat harmadszor figyelmeztetem, hogy a házszabályok értelmében nincs szóláshoz joga. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Várady képviselő urat kérem, sziveskedjék csendben lenni. Kénytelen vagyok a képviselő urakat név szerint megszólitani.

Olay Lajos: Én pedig a házszabályokhoz jelentkezem! A házszabályokhoz szólok!

Elnök: Jelentkezhetik a képviselő ur, majd ha a szónok befejezte beszédét. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Most pedig csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ismétlem, t. ház, gróf Apponyi Albert t. barátom előadása túlnyomó részben annyira az én eljárásom ellen irányuló támadás volt, — a mihez való jogát kétségbe vonni természetesen egyáltalában nem szándékozom — hogy ily körülmények közt természetesnek fogja a t. ház találni, ha azonnal szót kérek, hogy lehető rövidséggel megtegyem ellenészrevételeimet. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Ha már felszólalok, természetszerüleg nem mellőzhetem hallgatással t. barátom beszédének első, közgazdasági részét sem, melyben mindenekelőtt t. barátomnak kiindulási pontját a kérdés megitélésére vonatkozólag kell megjegyzés tárgyává tennem. Ő t. i. azt mondja, hogy a borkedvezmény 1904 január végén megszünik s ezzel az olasz borvám kérdését az egész közvélemény elintézett dolognak tekintette, az érdekelt körök berendezkedtek ezen az alapon, hogy t. i. a husz forintos vám lesz a borra irányadó, és biztonságban érezték magukat.

Ha t. barátom több figyelemre méltatta volna a január óta lefolyt eseményeket és mozgalmakat ezen a téren, akkor nem követné el azt a sajátságos tévedést, hogy igy állitsa oda saját magának és a háznak a kérdést. Mert igaz, befejezett ténnyé vált a borvám-klauzulának eltörlése, de azt tudta mindenki, hogy az olasz kormány a legnagyobb nyomatékkal igyekszik valamely oly kedvezményt a borvám kérdésében keresztülvinni, a mely a boroknak bevitelét, ha nem is a régi feltételek mellett, ha nem is mint speciális monopóliumát az olasz bornak, de a jövőre is lehetővé tegye. És hogy itt az érdekelt körök biztonságban nem érezték magukat, arra nézve legjobb bizonyiték az, hogy az 1904. év egész tartama alatt egymást követték a különböző gyülésezések, kérvényezések, mozgolódások, a melyek mind az olasz bor részéről fenyegető veszedelem elháritására irányultak.

Ha pedig azt mondja t. barátom, hogy a helyzet most ugyanaz, a mi az első provizórium után volt, hogy megint ugyanazzal a vigasztalással lépünk előtérbe, hát itt megint elkerüli figyelmét egy igen lényeges különbség. Mert mig akkor egyszerüen hatályon kivül lett helyezve a régi borvám-klauzula: most ebben a provizórius deklarációban, melynek beczikkelyezését kérjük a háztól, világosan konstatálva van a két állam nevében, hogy a végleges szerződés semmiféle stipulációt a borra vonatkozólag tartalmazni nem fog, hogy ennek folytán azon korlátok közt . . .

Polónyi Géza: Melyik az a két állam?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bocsánatot kérek, nem két állam, hanem három állam

Olay Lajos: Visszaszivta megint! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, gyerekes dolog azon megakadni, ha az ember egy nyelvbotlást elkövet. Ezt az olcsó tréfát nagyon szivesen átengedem a képviselő uraknak. *(Helyeslés jobbról.)*

Tehát a szerződő felek által kötelezőleg és az illető három állam nevében kikötött kötelezettség gyanánt szerepel a deklarációban most már az, hogy a végleges szerződésben nem lesz borvámra vonatkozó stipuláczió, hogy tehát az általános vámtarifa irányadó a jövőre az olasz borra nézve is, kivéve ha valamely más állam kap kedvezményt, a mikor természetesen ez kiterjesztetik a legtöbb kedvezményre jogositó klauzula szerint Olaszországra is. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ez a helyzet képe.

Én teljes őszinteséggel és a nélkül, hogy legkevésbbé is igyekezném a kérdést a valóságnál kedvezőbb szinben feltüntetni, egész lojalitással konstatálom, hogy ez a megoldás nem felel meg teljesen a magyar kormány eredeti álláspontjának, és hogy ez nem az, a mire a magyar kormány — és pedig higyje

el nekem, t. barátom, tőle telhető szivósággal — törekedett, mert a magyar kormány igyekezete az volt, hogy oly szerződést hozzon létre, a mely a borvámkedvezmény kérdését teljesen kiküszöböli, a mely ezen átmeneti kedvezményt sem adja meg. Abban a tényben, hogy ezen átmeneti kedvezmény megadatott, kétségtelenül az olasz kívánságoknak bizonyos fokig való kielégítése foglaltatik, egy Olaszországgal szemben tett konczesszió érvényesül, ugy, hogy mint rendesen minden jól végződött tárgyalásnál, itt is ugy áll a dolog, hogy a magyar kormány egyáltalában nem állhat oda a triumfátor szerepében, az olasz kormány pedig egyáltalában nem érezheti megvertnek magát ezen tárgyalásokban, hanem mindkét kormány jó lelkiismerettel bona fide azt mondhatja, hogy megtett minden lehetőt az ország érdekének érvényesitésére, *(Ugy van! jobbfelől.)* és sikerült oly megoldást létrehozni, a mely tekintettel van a másik szerződő fél jogos érdekeire és megteszi annak azokat a konczessziókat, melyeket saját állama, saját nemzete érdekének veszélyeztetése nélkül megtehet. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Egész másról beszél!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon meglepett t. barátomnak azon kérdése: hogy ha lehet kedvezményt adni, miért lehet csak most és miért nem lehet később? Sajnálattal kell azonban ebből is látnom, hogy mennyire nem találta érdemesnek a kérdés gazdasági oldalával foglalkozni. *(Ellenmondások és derültség a balés a szélsőbaloldalon.)* T. képviselőtársamnak tudnia kellene, hogy a filloxera által devasztált szőlők helyreállitása és a devasztált hegyi szőlők által bortermelésünkben okozott ürnek a homoki borkultura által való pótlása mily rohamos méretekben történt az utolsó esztendő alatt; tudnia kellene, hogy ma még nagyon sok oly szőlőterület van, mely a legutóbbi időben ültetetvén be, ma még nem bir teljes termőképességgel, hogy tehát a hazai bortermelés a következő 3—4 év alatt nagy és jelentékeny expanziót fog felmutatni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ennek folytán a helyzet képe az, hogy mig ezelőtt tiz évvel másfél millió métermázsa olasz bor fért el a közös vámterület piaczán, mig az természetes uton redukálódott 1900-ben 1901-ben és 1902-ben 6—7 százezer métermázsára, addig emberi számitás szerint kétségtelennek vehető az, hogy 3—4, legfeljebb 5 év mulva a hazai termelés a közös vámterület szükségletét teljesen fedezni fogja; hogy akkor egy kis mennyiségü idegen bor, melyet behoznak, megronthatja a kereslet és kinálat közti viszonyokat és megakadályozhat egy egészséges árképződést. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ebből indultunk ki s az egyedüli mód arra, hogy Olaszországnak tényleg tehessünk a borkérdésben oly szolgálatot, mely az olasz közgazdaság szempontjából bir bizonyos sulylyal, az, hogy ha ezt a szolgálatot az első esztendőre, tehát oly időszakra szoritjuk, mikor még ugy itéljük meg a helyzetet, hogy van még hely bizonyos nagyobb mennyiségü olasz borra, hogy tehát ezt a bizonyos mennyiségü olasz bort felszivhatja a közös vámterület fogyasztása a nélkül, hogy ez végzetes következményekkel járjon az árképződésre, és kizárjunk minden kedvezményt azon későbbi időszakra, a midőn már a mi fejlődő bortermelésünk teljesen ki fogja elégiteni a közös vámterület szükségletét. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Azt hiszem, hogy az eddigi jelekből itélve, ugy látszik, meglehetősen jól itéltük meg a helyzetet; mert a mint az Olaszországgal kötött egyezmény részletes feltételei köztudomásra jutottak, annak a borüzlet fejlődésére határozottan egészséges, élénkitő befolyása volt. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Tehát, hogy abban az alapgondolatban, a melyből kiindultunk, — a hol, elismerem, bizonyos rizikóval mindig számolni kell, mert minden statisztika ilyen téren bizonytalan, az ember csalódásoknak lehet kitéve, — nem csalódtunk, hogy helyesen itéltük meg a helyzetet, az beigazolást nyert azon eseményekben, a melyek a borüzlet fejlődése terén szeptember vége után bekövetkeztek. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Mindezek után azt hiszem, hogy nem lelkesültséggel, nem — nem tudom, micsoda — diadalmi harsonákkal, — az egyáltalában távol áll tőlünk, hogy ilyenbe akarjuk belevinni az országot, — de igenis megnyugvással fogadhatta az ország közvéleménye azt a megállapodást, a mely Olaszországgal létrejött. *(Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások balfelől.)*

Várady Károly: A közvélemény mást követelt. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kérdés már most csak az, hogy azok a közjogi atrocitások, a melyeknek hosszu vádlistáját ma is volt szerencsénk fejünkhöz vágva kapni, csakugyan fenforognak-e és csakugyan arra kell-e, hogy birják a házat, hogy egy, gazdasági tartalmát tekintve, helyes megoldást elutasitson magától?

T. barátomnak egyik vádja az, hogy január 1-je óta beczikkelyezés nélkül tartjuk hatályban Olaszországgal a kereskedelmi megállapodást. Elismerem, hogy ez abnormis dolog és hogy t. képviselőtársamnak erre vonatkozó vádja és támadása meglehetős erős alappal bir. Azonban bocsánatot kérek, azt hiszem, t. barátom nem egészen helyesen itéli meg az idő ökonomiája szempontjából a mult nyáron történteket. T. képviselőtársam ugyanis abnormisan gyorsnak találta a képviselőház müködését. Megengedem — és ezt nem szemrehányáskép, de talán bizonyos irigységgel mondom, — hogy nagyon könnyü volt t. barátomnak Eberhardon gyorsnak találni a képviselőház müködését. *(Zaj balfelől.)*

Günther Antal: Mi ez megint? *(Mozgás a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: Már semmiféle megjegyzést sem lehet tenni? *(Zaj.)*

Ugron Gábor: Hétszámra nem volt ülés.

Gr. Tisza István miniszterelnök: De méltóztassék meggondolni, az abnormisan gyors működése a képviselőháznak augusztus 19-én ért véget. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én ismételve tettem a kérdést arra nézve, hogy ezeket a gazdasági javaslatokat nem lehetne-e hosszabb, nagyon hosszu vita nélkül letárgyalni, de akkor gunyos visszautasitásban részesültem. *(Zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: Az autonom vámtarifa alapján nyomban tárgyaltuk volna, de törvényszegést nem akceptálunk. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedelmet, de egy uj törvény alkotása törvényszegés soha nem lehet. Ez contradictio in adjecto. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Endrey Gyula: A törvény áll és az élő törvényt szegték meg! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Ez olyan homoki érvelés!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogy ez minő érvelés, azt nem tudom, de hogy a jognak és a józan észnek minden sarktételét fejtetőre állitja az, aki azt mondja, hogy a törvényhozás, ha egy uj törvényt elfogad, azzal törvénysértést követ el, azt igenis állitom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Endrey Gyula: De nem fogadta el az autonom vámtarifát!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az urak folytonosan közbeszólnak a nélkül, hogy tudnák, miről van szó? *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Arról volt szó, hogy meghozassanak azok a törvények, a melyek azután a kormány eljárását törvényessé tették volna. Ezen törvények meghozatala került volna annyi időbe, hogy akkor augusztus 19-én túl még nem tudom hány hétig kellett volna az országgyülésnek együtt maradnia. Az igaz, hogy ez is csak kényelmi szempont, de méltóztassanak megengedni, nemcsak a kormányra, hanem a ház tagjaira nézve is.

Ugron Gábor: Hétszámra nem volt ülés! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Méltóztassanak azonban megengedni, de az már nemcsak kényelmi szempont, hanem a magyar nemzet közérdekének nagyon fontos szempontja, hogy ennek a képviselőháznak tevékenysége ne nyuljon ugy végig az évnek mind a tizenkét hónapján, hogy kiüzze ennek a háznak kebeléből a társadalomnak minden olyan tagját, a kinek otthon a maga gazdaságában, vagy iparüzletében van dolga. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A czivillistát kellett tárgyalni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez több a kényelmi szempontnál, a magyar nemzetnek reális érdeke! *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Lett volna csak az ujonczjutalékról szó, együtt lettünk volna még szeptemberben is. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Fontosabbak t. barátomnak azok a fejtegetései, a melyek az 1899: XXX. törvényczikkre vonatkoznak. Én is egész röviden csuszom át azon a kérdésen, hogy az 1899: XXX. törvényczikk módositása létrejöhet-e ma a nélkül, hogy megelőzőleg az összes pártok megállapodjanak abban. T. képviselőtársam itt hivatkozott Széll Kálmán t. barátomnak egy nyilatkozatára, a melyet 1899-ben mindjárt az első megegyezés után tett. *(Felkiáltások balfelől: Hol van Széll Kálmán?)* Először is én senkinek azt a jogát, hogy magára nézve valamely kérdésben lehetetlenséget állitson fel, kétségbe nem vonom. Hozzáteszem azt is, hogy ha ilyen szubjektiv lehetetlenséget éppen Széll Kálmán t. barátom állitott fel magára nézve, a ki ezt az egész akcziót létrehozta, ezelőtt csak tisztelettel hajolok meg; de azután azt következtetni belőle, hogy most már azért, mert egy törvény a pártok közti előzetes megállapodás utján jött létre, annak megváltoztatása is csak ugyanigy lehetséges, ez olyan abszurd közjogi következtetésre vezetne ... *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: A miniszterelnök ur is hozzájárult ahhoz a paktumhoz. *(Hosszantartó zaj. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hiába beszél itt akármit a képviselő ur, a magamét el fogom én mondani, és — legyen egészen nyugodt — semmiféle diskurálásba itt bele nem megyek! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Ismétlem, ez a magyar alaptörvényeknek olyan kategoriáját hozná létre, a melyet mint sui generis-dolgot az egész világ derültsége mellett lehetne kiállitásokra küldeni, mint olyant, a melyhez nem a törvényhozás hivatott faktorainak, hanem egyes közjogi léttel nem is biró faktoroknak, az egyes pártoknak, képviselőknek hozzájárulása szükséges. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Nézzük most már a dolog tartalmát, és ebbe annyival szivesebben megyek bele, mert az 1899: XXX. t.-czikket én is helyeseltem, én is elfogadtam. Azt az akcziót, a mely az 1899: XXX. t.-czikket megalkotta, helyeslem ma is, és azt tartom, hogy a mai magyar kormánynak is csak az lehet a feladata, hogy ugyanazt a czélt tartsa szem előtt.

Ugron Gábor: Nem a czélt, törvényt kell szolgálni! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: De igenis a czélt, a mely az 1899: XXX. t.-czikkben valósult meg, a mely azt a politikát szolgálja, a mely a viszonyok alakulása mellett ma alkalmas ezen czélnak elérésére. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Macchiavelli!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mi eljárásunk mit érint az 1899: XXX. törvényczikkből? *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Nem érinti azt a dispozicziót,

hogy 1907-en túl nem köthetünk szerződéseket, mert hiszen megkötve ez a provizórium van és le van tárgyalva anyaga, meg van állapitva tartalma egy megkötendő végleges szerződésnek, *(Egy hang a baloldalon: A mely alá van irva!)* a mely végleges szerződés azonban aláirva nincs. *(Egy hang a baloldalon: Parafálva van!)*

Engedelmet, nagyon bajos tárgyalni, ha a képviselő urak még az alapfogalmakkal sincsenek tisztában. *(Derültség a jobboldalon.)* A szöveg parafálva van azok által, a kik azt letárgyalták, de a szerződés aláirva azok által, a kik jogositva lesznek az illető szuverének nevében megkötni a szerződést, nincs és nem is lesz mindaddig, mig a vámterület és vámtarifa kérdése Ausztria és Magyarország között végleg nem rendeztetik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ebben a tekintetben tehát feltétlenül hatályban marad az 1899: évi XXX. t.-cz. dispoziciója. Ugyancsak hatályban fogjuk tartani a törvénynek azon fontos dispoziciójá is, hogy gondoskodás történjék arról, ha netalán kötünk vámszövetséget Ausztriával, ezen vámszövetség lejártakor lejárjanak összes kereskedelmi szerződéseink is, és az országnak, nem a kormánynak, szabad keze a kereskedelmi politika egész mezején fenmaradjon. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Módositani kivántuk a benyujtott törvényjavaslattal az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-át és a háznak bejelentve, sőt hozzá teszem, a ház helyeslése mellett, addig is, mig ebből törvény lehetett volna, meg is tettünk bizonyos intézkedéseket, a melyek beleütköznek a törvénybe, a mennyiben felvettük a kereskedelmi tárgyalásoknak fonalát.

A kérdés csak az, hogy ezzel adtunk-e fel bármit is az ország jogaiból, ezzel dobtunk-e oda bármit is, a minek bizonyos garanciális jelleget lehet tulajdonitani, *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ezzel tettünk-e bármi olyant, a mi Ausztria kezét erősiti velünk, vagy a mienket gyengiti Ausztriával szemben? S itt azután egyszerüen feltenni a kérdést, hogy ha mi nem megyünk bele a kereskedelmi tágyalásokba Németországgal, minő hátránya van ebből Ausztriának a mi előnyünkre, vagy megforditva abból, hogy belementünk a tárgyalásokba a német birodalommal, minő előnye van Ausztriának a mi rovásunkra, ez, azt hiszem, abszolute nem lehet; mert szerintem igenis életbe vágó... *(Felkiáltások balfelől: Hol van az autonom tarifa? Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... életbe vágó érdeke *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Magyarországnak is, Ausztriának is, hogy a kereskedelmi szerződések tárgyalásának fonalát felvegyük, hogy ne engedjük, hogy az egész vonalon fait accompli-k teremtessenek a mi fejünk felett, mi nélkülünk, a mi érdekeink rovására. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azt hiszem, hogy nem Magyarország érdekeit áldozzuk fel ez által, hanem akkor követnénk el vastag mulasztást Magyarország nagy érdekeivel szemben, ha ellenkező álláspontra helyezkedtünk volna s ha a szerződések tárgyalásába bele nem mentünk volna. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Endrey Gyula: Tessék magyar autonom vámtarifát csinálni! Nincs közös vámterület! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az 1899: XXX. t.-czikknek azt a czélját, hogy létrejöjjön egy érdekeinknek megfelelő vámtarifa, szolgáltuk-e ezen eljárásunk által?

T. képviselőtársam itt igen erős támadást intéz az előadó ur ellen, *(Ellenmondás balfelől.)* megengedem, suaviter in modo, de fortiter in re, a mely támadásra azonban csak az által kapja meg az alapot, hogy beleszur, interponál az előadó ur beszédébe olyan passzust, a mely abban egyáltalán nincsen benne. Azt mondja ugyanis t. barátom, hogy az előadó ur szerint az 1899: XXX. törvényczikk elérte czélját, mert létrejött a vámtarifa. Én átolvastam az előadó ur beszédét, de abban abszolute nincsen az, hogy a törvény elérte a czélját és hogy létrejött a vámtarifa és én a magam részéről, azt hiszem, teljes összhangban a t. előadó urral, de mindenesetre teljes összhangban az ő tegnapi beszédével, azt állitom, hogy az 1899: XXX. törvényczikk azt a czélját, hogy létrejöjjön egy ilyen vámtarifa, még nem érte el. Egy lépés történt előre ezen czél felé az által, hogy létrejött a két kormány közt a megállapodás, de talán, és ebben egyetértek t. barátommal, *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* egy lépés történt visszafelé is az által, hogy az osztrák Reichsrath bizottságában e vámtarifa bizonyos tételeinek letárgyalása nehézségekbe látszik ütközni.

Ez tehát az adott helyzet. A czél, a mely az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-ában foglalt diszpoziciókat áthatja, hogy ezen vámtarifa létrejöjjön, eddig csak részben, csak kezdeményezőleg éretett el és az osztrák parlamenti viszonyok folytán eddig a legközelebbi jövőre nem is lehetett reménységünk arra, hogy e czélt teljesen elérhessük. *(Ugy van! jobbfelől.)* Hát most az a kérdés, lehetett volna-e valamit kieszelni, a mi olyan hatékonyan, olyan jelentékeny lépéssel vigyen közelebb ezen czél felé, mint hogyha a külfölddel való tárgyalásoknál nem a vámtarifa, a mely még nincs készen, de expressis verbis, kifejezetten a vámtarifa-javaslat, a mely igenis készen van, állittatik a külföld elé tárgyalások alapjául?

Méltóztassék nekem megengedni, nem a mi kezünket fogja-e az osztrák törvényhozással szemben erősebbé tenni, nem a mi pozicionkat fogja-e javitani, nem annak a czélnak elérését

fogja-e szolgálni, hogy elfogadtassék a vámtarifa javaslata, ha a külfölddel kötött szerződések egész sorozata már ezen a tarifatervezeten alapul? *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Én tehát nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy nemcsak az ország érdekében helyesen jártunk el, hanem helyesen jártunk el az 1899: XXX. t.-cz. szelleméből kifolyólag is, helyesen jártunk el azon politika szolgálatában, a mely az 1899: XXX. t.-czikket megalkotta, mert az nem kelepczét akart felállítani, a melyből a nemzet kibontakozni ne tudjon, hanem fegyvert akart a nemzet kezébe adni arra, hogy a közös vámterületet, a melyet kellő feltételek mellett az ország többsége jobbnak tartott és hiszem, hogy jobbnak tart ma is, egy érdekeinknek megfelelő vámtarifa alapján fentarthassuk. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Én mindig nagyon silány politikusnak tartottam azt, a ki opportunista volt czéljait, nagy elveit illetőleg. Igenis, állandóságra, következetességre szükség van a nagy elvi kérdésekben és a kitüzött czél felé való törekvésekben. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* De a ki azután az eszközök megválasztásában nem opportunista, a ki nem azokhoz az eszközökhöz folyamodik, a melyek az adott viszonyok között mindig az állandóan előttünk lebegő czélt szolgálják, — engedelmet kérek — a legjobb szándékokkal és a legszebb pózok mellett is nem az ország érdekét fogja szolgálni . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Nem póz a törvény! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök . . . nem az ország érdekét fogja szolgálni, hanem a következetesség látszatának fogja azt áldozatul dobni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy a kormány mindezen kérdésekben egy nehéz felelősséget vállalva magára, az ország érdekében jár el; *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen. Ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* abban a meggyőződésben vagyok, hogy akkor kellene vád alá helyezni bennünket, ha elég bátrak lettünk volna arra, hogy koczkára tegyük az ország érdekét. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és mozgás a baloldalon.)*

Ajánlom a törvényjavaslat elfogadását. *(Hosszantartó élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Gr. Apponyi Albert: Azután én kérek szót félremagyarázott szavaim helyreigazitása czimén.

Olay Lajos: T. képviselőház! Nagyon jól tudom, hogy az elnökkel vitatkozni nem lehet. Én tehát az elnökkel vitatkozni nem is akarok. De igenis meg akarom emliteni a dolgokat, a mint történtek és azután meg akarom azokat bélyegezni. *(Derültség a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur itt a szólásszabadság érdekében emelte fel szavát. Én ezt konstatáltam. Nagyon helyes, és igaza van a miniszterelnök urnak, ha a szólásszabadságot megvédi, de akkor védje meg a törvényt is, igy az 1899. évi XXX. t.-czikket és ne jöjjön a házszabályok revíziójával a császár parancsa folytán a ház elé! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem a házszabályokhoz szólt! Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! A t. képviselő ur a házszabályokhoz kért szót, de ettől eltért. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Olay Lajos: A házszabályokhoz szólok és mindjárt be is fejezem. Én ezzel csak konstatálni akartam azt a törvénytelenséget, a melyet a miniszterelnök ur elkövet. *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Zaj.)* Méltóztassanak az elnököt meghallgatni. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Mentségét joga van előadni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt! Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Figyelmeztetem Ugron képviselő urat, hogy az elnököt mindenkinek meg kell hallgatnia! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Olay Lajos: Én, t. ház, a házszabályok értelmében . . . *(Zaj a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt!)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, sziveskedjék először az elnököt meghallgatni, különben kénytelen leszek a szót megvonni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A házszabályok 215. §-a, és pedig annak 3-dik bekezdése, a leghatározottabban előirja, hogy szót kérhetnek bármikor azok, a kik a ház szabályaira azoknak helyes alkalmazása érdekében hivatkozni akarnak, mely alkalommal azonban magához a vita tárgyához nem szólhatnak. *(Ugy van! jobbfelől.)* A képviselő ur azonban itt vitába és igazolási eljárásba bocsátkozik és nem a házszabályokhoz szól. Méltóztassék tehát a házszabályokhoz szólni, mert a képviselő urnak csak e czimen van most joga szólni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Olay Lajos: A t. elnök ur figyelmeztetése előtt meghajlom, de — engedelmet kérek — nekem jogom van elmondani indokaimat, a melyekkel a házszabályok sérelmét igazolni akarom. Nekem indokolni kell, mert ki fogom mutatni, hogy az igen t. elnök urnak eljárása sértette meg az elnöki méltóságot . . . *(Zaj a jobb- és baloldalon.)*

Elnök: Ezért kénytelen vagyok a képviselő urat rendreutasitani *(Helyeslés jobbfelől.)* és ismételten figyelmeztetem, hogy szigoruan a házszabályokhoz szóljon. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Én azt hiszem, hogy a ház gyakorlata az, hogy ha közbeszólások tétetnek általános alakban, az elnök ur azokat rendszerint nem is szokta figyelembe venni, ha tartalmuk komoly és nem sértő. Az elnök ur azonban engem háromszor utasitott rendre *(Felkiáltások a jobboldalon: Jól tette! Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* egy a házszabályokban és a gyakorlat által megengedett jogos, a tisztességet és senki személyét nem sértő közbeszólásért. *(Mozgás jobbfelől.)* Engedelmet kérek, én tisztelem az elnöki méltóságot és épen annak érdekében szólaltam fel, de ha igy viselkedik, akkor én is hozzájárulok Gabányi barátom közbeszólásához, akkor igaza van. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Azt vagyok kénytelen megállapitani, hogy a képviselő ur most ismét a házszabályokkal ellenkezően járt el és házszabálysértést követett el, mert az elnöki kijelentésekkel és az elnöki figyelmeztetésekkel szemben a házszabályok 222. §-a értelmében a képviselőknek hozzászólási joguk nincs. Én a képviselő urat figyelmeztettem . . .

Olay Lajos: Rendreutasitott!

Elnök: Bocsánatot kérek, figyelmeztettem harmadizben; most sem utasitottam rendre a képviselő urat, a mikor nem engedelmeskedett, a mikor a házszabályok értelmében jogom lett volna rendreutasitani. Én ezt most azért vagyok kénytelen megállapitani, hogy a jövőre ehhez méltóztassanak alkalmazkodni és nehogy ezen esetből bárki is magának a jövőben jogot alkothasson. *(Közbeszólások, zaj a szélsőbaloldalon.)* Figyelmeztetem a képviselő urakat, hogy az elnökkel szemben méltóztassanak megtartani a kötelességszerű tiszteletet!

Apponyi Albert gróf képviselő ur kért szót.

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! Részint személyes kérdésben, részint félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót.

Az egyik, a személyes kérdés nem nagy fontosságu dolog, de mégsem szeretném, hogy észrevétel nélkül hangozzék el a t. miniszterelnök urnak az a kitétele, a midőn a lefolyt nyári ülésszak alatt való gyakori távollétemre hivatkozott, a mikor, a mint magát kifejezte, falusi magányomból könnyü volt rövidnek találni a parlament tanácskozásait. Legyen szabad pro domo csak annyit mondanom, hogy miután az előző években szakadatlanul huztam az igát és nem a legkönnyebb helyen . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem szemrehányásképen mondtam! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát azelőtt Tisza István soha sem volt itt! Hédervárvyal kezdte az üléseket látogatni! Zaj. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Méltóztassanak a képviselő urra bizni a mondandókat!

Gr. Apponyi Albert: . . . talán nem sértettem meg képviselői kötelességemet, a mikor a következő nyáron, oly időkben, a mikor itt a tárgyalások teljesen simán folytak, mindig a háztól vagy a ház elnökétől kikért és nyert engedély mellett szabadságot élveztem. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem szemrehányásképen mondta!)* Csak azért reflektáltam erre, a mit a t. miniszterelnök ur bizonyára intencziói ellenére és — a mint épen most kifejezte — nem vádképen mondott, nehogy ebből oly impresszió támadjon, mintha nem fognám fel elég komolyan képviselői kötelességemet.

A másik, sokkal lényegesebb része felszólalásomnak az, a melyben félremagyarázott szavaimat kell helyreigazitanom. Az igen tisztelt miniszterelnök ur okoskodásából t. i. ugy vettem ki, minthogyha ő az én okoskodásomnak azt az élt tulajdonitotta volna, hogy én a kormány eljárásában foglalt közjogi helytelenségekkel szemben a másik alternativául a semmittevést állitottam volna fel, a mozdulatlanságot, a szerződés nélküli állapotnak ránk zuditását, annak eltürését. Bocsánatot kérek, akkor az igen tisztelt miniszterelnök ur gyökeresen félreértette az én érvelésemnek egész horderejét, mert nem ez az az alternativa; én a kormány által követett, szerintem — s ezt fenn kell tartanom, daczára a miniszterelnök ur érveléseinek — törvénytelen eljárással szemben, mint másik alternativát, nem a semmittevést, nem a passzivitást állitottam, hanem egyszerűen azt mondottam, hogy a kormánynak szabad keze volt az 1899: XXX. t.-cz. utolsó szakasza szerint, a mely azt mondja, hogy ha bármely okból a viszonosság megsértetik, a magyar kormány és a magyar törvényhozás, felszabadulva minden obligótól, szabadon cselekedhetik, *(Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* és a mely az utolsó bekezdésében azt mondja, hogy a 4. szakaszban megállapitott feltételek bármelyikének meg nem tartása, tehát az uj autonom vámtarifának létre nem jövetele is a viszonosság megsértésének következményeivel bir. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én tehát nem egy közgazdaságilag abszurd és el nem fogadható alternativában, — ezt elismerem, hogy ez volna — hanem az 1899: XXX. t.-cz. utolsó szakaszában foglalt garancziák erélyes felhasználásában találtam volna azt, a mit a kormánynak tennie kellett volna. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Szólásra következik?

Sturmán György jegyző: Ernszt Sándor! *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem vagyunk negyvenen!)*

Ernszt Sándor: T. ház! A miniszterelnök ur épen az imént bebizonyitotta, hogy akkor kellett volna őt vád alá helyezni, ha a törvényt megtartotta volna. Én, nem lévén közjogász,

elmélkedtem ezen a tételen, de közjogász barátaimnak és képviselőtársaimnak is mondom, hogy elmélkedjenek rajta.

Az Olaszországgal beczikkelyezendő deklarácziót tárgyaljuk. Kezdtük október 14-ikén; október 15-ikén ez a deklaráczió már érvénybe is lépett. Nem is akarok arról beszélni, hogy mi lenne belőlünk, ha ezt a deklarácziót most el nem fogadnók, hanem elutasitanók, mily bonyodalom és sulyos helyzet keletkeznék ebből országunkra és közgazdasági állapotainkra. Sajátságos dolog azonban, hogy ugy Olaszország, mint a mi kormányunk eleve bizonyos volt abban, hogy nagyobb baj nem következhetik be és akad Magyarországon többség, a mely a deklarácziót rektifikálja és törvénybe iktatja. Ez a tény magában véve is eléggé jellemző. Tény, hogy az 1902. év deczember 31-ikén a tarifaügyekben történt megállapodás Ausztria és Magyarország között és az olasz szerződés felmondása, a mely még előzetesen bekövetkezett abban az esztendőben, bizonyos tekintetben kényszerhelyzetet okozott. Az 1903. évi parlamenti események, a melyek itt végigjátszódtak, természetesen exkuzálják a kormányt, de a tárgyalásokat nem az ellenzék intézi, a tárgyalásokért és azok meneteért, sorsáért mindig a kormány és az ő előrelátása felelős.

A kormány 1903-ban hosszu időn keresztül erőltetett itt egy katonai javaslatot, a mely kezdetben törvénytelen volt, erőltetett továbbá egy katonai javaslatot, a mely később formailag nem volt törvénytelen, de kivihetetlen volt, végre az egész kérdésben vereséget szenvedett és a törvényjavaslatot visszavonták. Mikor a kormány ezeket megtette, akkor az övé a felelőség, sem a kormány, sem a kormánypárt át nem háritható a felelőséget az ellenzékre azokért, a mik közbejöttek és megakadályozták a gazdasági viszonyok rendezését.

Sajnálatos helyzet, hogy mi most egészen nyilt törvényszegéssel állunk szemben, nemcsak azért, mert az 1899 : XXX t.-cz. daczára megindultak a tárgyalások, nemcsak azért, mert a garanczián elpusztultak és pusztulófélben vannak, hanem azért is, mert ezen törvénynyel és deklaráczióval egyidejűleg annyi garanczia rontatik el egyszersmind a többi törvényjavaslatra és szerződésre vonatkozólag, hogy okvetlenül szükséges az ellen tiltakozni. *(Helyeslés balfelől.)* A közgazdasági bizottság azt mondja, hogy most már meg kellett állapodni Olaszországgal azon pontozatokra, a melyek mellett hosszabb időre szóló szerződés lesz köthető az esetre, ha a vámterület kérdése végleg rendeztetik, és ezzel azon helyzetben leszünk, hogy a külföldi államokkal a szokásos hosszabb időre szóló kereskedelmi szerződéseket megköthetjük. T. ház! Arról van szó, hogy nemcsak egy deklaráczió iktattassék most a mi törvénykönyvünkbe, hanem arról, hogy tárgyaltatott most egy szerződés, és megegyeztek bizonyos pontokra nézve, mielőtt mi e házban tarifát egyáltalában láttunk volna. Ez azon garanczián lerontását jelenti, a melyeket az 1899 : XXX. t.-czikk tartalmaz. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Ernszt Sándor: Azok a hosszu, kinos tárgyalások, melyek Ausztria és Magyarország kormánya közt folytak esztendőkön keresztül, végre nagynehezen 1902 Szilveszter éjjelén befejezést nyertek; a tarifára vonatkozó tárgyalások azonban teljesen értéktelenné válnak, ha ténynyé válik az, a mit a közgazdasági bizottság és a miniszteri indokolás nekünk bejelent, hogy a tárgyalások a fő pontozatokra nézve már be vannak fejezve Olaszországgal. Azonkivül, ha csak nem akarjuk azt a közjogi felfogást elfogadni, melyet a t. előadó ur tegnap az előadói székből védett, hogy t. i. az összes tárgyalásoknak, melyek a két kormány közt 1902-ben folytak, semmi más értelmük nem volt, mint hogy informativ czélt szolgáljanak, akkor az egészet okvetlenül el kell vetni, mert prejudikálna annak, hogy uj szerződést lehessen kötni.

Azt mondja az indokolás, hogy természetesen e megállapodás a főbb pontozatokra Ausztriával való viszonyunk rendezése tekintetében nem prejudikál, mert életbeléptének természetes előfeltételét a vámterület kérdésének rendezése képezi. Lehet, hogy a teoriában ez nem prejudikál, az életben okvetlenül prejudikál . . . *(A szónok leül.)*

Elnök: Ugy látom, a t. képviselő ur rosszul van. *(Egy hang balfelől: Öt percznyi szünetet kér!)* Kiván a képviselő ur szünetet?

Ernszt Sándor: Nem!

Elnök: Akkor a képviselő ur eláll a szótól?

Ernszt Sándor: Igen!

Elnök: Szólásra ki következik?

Sturmán György jegyző: Endrey Gyula!

Endrey Gyula: T. ház! Gr. Apponyi Abert t. képviselőtársam egy hálás témát vett el tőlem, mikor szembeállitotta ezen törvényjavaslat előadójának, Rosenberg Gyula képviselőtársunknak azt a felfogását, melyet az 1899-ik évi XXX. t.-czikk tárgyalása alkalmával kifejtett és azt a felfogását, melyet most a kereskedelmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes szabályozásáról szóló törvényjavaslat benyujtása alkalmával az 1899. évi XXX. t.-czikk negyedik szakaszára nézve nyilvánitott. Igen éles ez a kontraszt, igen t. ház, és gr. Apponyi Albert nem találta ennek magyarázatát. Én mindjárt megtaláltam a magyarázatot, mert pár héttel ezelőtt egy operettben voltam, a melynek czime »Nebántsvirág«. Ebben az operettben szerepel egy kétlelkü alak: Floridor és Czölesztin, ki a következő kuplét énekli:

»Nevem szinházban Floridor,
A zárdában meg Czölesztén;
Jámbor és vidám Floridor,
Mindig ájtatos Czölesztén.
És a ki látja Floridort,

Viszont ki látja Czölesztént:
Nem tudja, vajjon Floridor,
Floridor avagy Czölesztén,
Mert Floridor az Czölesztén.
És Czölesztén az Floridor.»

(Derültség a szélsőbaloldalon.) A rejtély nagyon könnyen megfejthető.

1899-ben a fehér galambok zárdájában Széll Kálmán miniszterelnök ur volt a fejedelemaszony és a t. előadó ur is előadói beszédében az ő fejedelmi asszonyához tartotta magát, mig ellenben most más szellők fujdogálnak. A béke jegye alatt fejedelemasszonykodó Széll Kálmán miniszterelnök eltünt a láthatárról és eltünt Czölesztin, és mintha a fejedelemasszonyt egy operett-direktor váltotta volna fel a miniszterelnöki székben, az előadói székben is Czölesztin átváltozott kuplékat éneklő vidám Floridorrá, de megfeledkezett arról, hogy ő, mint a fehér galambok zárdájának orgonistája, milyen dalokat zengedezett. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Engedelmet kérek, de kénytelen vagyok a t. előadó urnak emlékezetébe hivni azt, a mit ő az 1899. évi XXX. t.-czikknek ezen rendelkezésére nézve előadott, a midőn biztositottnak mondta Magyarország részére azt, hogy mielőtt külföldi kereskedelmi szerződések tárgyalásába bocsátkoznánk, a Magyarország ipari és gazdasági érdekeit egyaránt védő autonom vámtarifának készen kell lennie, és mindaddig, mig az autonom vámtarifa meg nem alkottatott, a törvény határozott tiltó rendelkezése ellenére a t. kormánynak nem lett volna joga semmiféle kereskedelmi tárgyalásba bocsátkozni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula, az előadó ur 1899-ben a törvényjavaslat ajánlásánál annak megokolásául mint egyik nagy vivmányra hivatkozott arra, hogy: »biztositva van az autonom tarifának létrejötte az 1903. évi időpontig, a mely egyedül fontos ebben a dologban, mert mig a fontos külföldi szerződések hatályban vannak, az autonom vámtarifa mellékes; biztositva van azáltal, hogy mindaddig, mig az uj vámtarifa tekintetében megállapodás létre nem jön, a külföldi szerződések tárgyalásába nem bocsátkozunk. De el van látva még egy szankczióval, hogy a viszonosság megszüntével kapcsolatos következményeket vonjon maga után, ha kellő időben Ausztria velünk az autonom vámtarifa tekintetében meg nem egyezik.«

Ez volt a jámbor és ájtatos Czölesztin felfogása. Floridor már nem igy beszél; Floridor már azt mondja: »Semmi titkolni való abban nincs, hogy ennek a rendelkezésnek az 1899. évi XXX. törvényczikkbe való felvételének csak egyetlenegy czélja volt és ez az volt, hogy az Ausztriában megnyilatkozó tendencziákkal szemben nyomást gyakoroljon arra nézve, hogy az autonom vámtarifa érdekeinknek jobban megfelelő vámtarifával helyettesittessék. Ez volt e rendelkezésnek egyedüli czélja.«

Tehát ha arra a rövid polémiára is visszatekintek, a mely az imént a miniszterelnök ur és gróf Apponyi Albert képviselőtársam közt folyt le az előadó beszédének értelmezésére nézve, igenis gróf Apponyi Albertnek kell igazat adnom, mert ő ezt ugy értelmezte, hogy az 1899: XXX. törvényczikknek az autonom vámtarifára vonatkozó rendelkezése elérte volna czélját, ezt fejezte ki az előadó, mikor azt mondja, hogy semmi más czélja nem volt az autonom vámtarifára vonatkozó rendelkezésnek, mint hogy ez irányban Ausztriában a mi felfogásunknak megfelelő tarifa megállapitására nézve a hangulat előkészittessék.

Engedelmet kérek, az előadó ur felfogása teljesen téves volt. A mint az imént kimutattam, ezt csak Floridor mondja benne, a vidám librettószerző, de az ájtatos Czölesztinnek felfogása e tekintetben egészen más volt. Ámde megbocsátható ez a t. előadó urnak, mert nemcsak nála látjuk ezt a metamorfozist, hogy akkor Czölesztin és most Floridor, hanem az egész t. többségről elmondhatjuk, hogy ugyan azt cselekszik meg, a mit a fehér galambok zárdájának orgonistája: akkor, mint a hogy Krasznay Ferencz t. képviselőtársam megjegyezte, pirosra tapsolták tenyereiket Széll Kálmán felfogása előtt és hasonlóképen pirosra tapsolták a tenyereiket most, mikor a fehér galambok zárdájának főnöknője helyét — igazán nem lehet mást mondani — egy operette-igazgató foglalta el, a ki valóságos operettet csinál a nemzet alkotmányából, legfontosabb törvényeiből.

Az előadó akkor Széll Kálmán felfogását fejezte ki, a melyet érdekesnek tartok a t. túloldal emlékezetébe hozni, mert ugy veszem észre, hogy odaát nagyon is feledékenynek méltóztatik lenni. Fel fogom olvasni, hogy miként nyilatkozott Széll Kálmán az 1899: XXX. t.-cz. garancziáiról és különösen arról, hogy az autonom vámtarifának meg kell lenni, mielőtt a szerződési tárgyalások megindulnak és nem elég, hogy az osztrák Reichsrathban az osztrák kormány, a magyar képviselőházban a magyar kormány benyujtotta az autonom tervezetet, mert ezzel még az autonom tarifa sem megalkotva, sem életbeléptetve nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már pedig Széll Kálmán, mint az akkori kormány feje, határozottan biztositott minket és az ország közvéleményét, hogy a mennyiben az autonom vámtarifa megalkotása előtt a külfölddel szerződési tárgyalások inditthatnak, azonnal egy olyan eset áll be, a mely a viszonosság megsértésének tekintetik és a melynek konzekvencziája az, hogy az 1899: XXX. t.-czikkben is fennálló önálló vámterület jogi állapotából az önálló vámterület tényleges állapotába lépünk át. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnöknek ebből a t. többség által is tapsokkal és lelkes éljenzéssel

honorált fejtegetéséből, mint tanulságos anyagból, csak egy pár dolgot fogok itt felolvasni. Azt mondja Széll Kálmán junius 14-én: »Az autonom vámtarifának — a régi autonom vámtarifát értette — igen sok lényeges hibája és hézaga van. Vannak sérelmes pontjai Magyarországra, vannak sérelmes és hézagos pontjai Ausztriára nézve. Egyiknek sem jó. Azonban az autonom vámtarifának nincs lejárati határideje. Ez az eddigi törvények szerint mindaddig tart, mig tart a közös vámterület. Ezenkivül szükség van rá feltétlenül a külfölddel kezdendő tárgyalásoknál.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Láttuk, hogy mennyire érezte ezt a szükséget a t. kormány. »Ezek rendezéséről kellett ebben a javaslatban gondoskodni,« — tudniillik az 1899. évi XXX. törvényczikkben. — »Akkép történik ez a rendezés, — és ez az, a mit én propoziczióba hozok — hogy világosan kimondjuk, miszerint a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa oly autonom vámtarifával helyettesitendő, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi«.

Nagy Ferencz: Bent van a törvényben!

Endrey Gyula: T. képviselőtársam Nagy Ferencz is elismeri, hogy bent van a törvényben. *(Felkiáltások jobbfelől: Senki sem tagadja!)* Mégis most, mikor a kormány által beterjesztett ideiglenes szerződésnek elbirálásáról van szó, olyan állást méltóztatnak elfoglalni, mintha ez a törvényes rendelkezés a törvénytárból elsikkasztatott volna.

Molec Dani: Dehogy!

Polónyi Géza: Halljuk a pozsonyi vámtarifát! Hol van?

Endrey Gyula: Ha törvényben van, mint a hogy igenis van, és semmi irányban ennek a törvénynek intézkedése meggyengitve, elhalványitva nincsen, akkor hogy mer a kormány a képviselőház elé olyan törvényjavaslattal, olyan kereskedelmi szerződéssel ide állani, a melynek tárgyalásába belebocsátkozott a nélkül, hogy meg lenne még az autonom vámtarifa, az az autonom vámtarifa, a melyet mint ipari és mezőgazdasági érdekeinket egyaránt biztositó uj vámtarifát az 1899: XXX. t.-cz. a nemzet számára biztositott. Nincs uj vámtarifa. Ausztriában még a bizottság sem fogadta el az uj vámtarifát, a melyet minálunk a közgazdasági bizottság, a melynek szintén előadója a t. képviselőtársam, letárgyalt és szótöbbséggel elfogadott. Azonban, bocsánatot kérek, a közgazdasági bizottság csak nem helyettesitheti a törvényhozást?

Polónyi Géza: De nem ám!

Endrey Gyula: Széll Kálmán az ő beszédeiben mindenütt büszkén hivatkozott arra, hogy ő garancziákat szerzett a nemzet számára, garanciákat, a melyeknek szankcziójáról is gondoskodott, épen arról a szankczióról, a melyet a t. előadó ur elfelejtett mostani beszédében, pedig az 1899 junius havában elmondott beszédében élénken hangoztatta és hivatkozott arra, hogy a viszonosság megsértése áll be akkor, ha nem lesz meg az autonom vámtarifa. Akkor az ő főnöke is, Széll Kálmán abban a véleményben volt és igy nem kellett nagyon megerőltetnie magát a t. előadó urnak, midőn a Széll Kálmán javaslatának képviseletére vállalkozott, hogy ugyanazon álláspontot foglalja el, a melyet Széll Kálmán abban az időben elfoglalt és a melynek Széll Kálmán is a t. többség zajos helyeslése mellett hangot adott itt a képviselőházban, még pedig oly irányban, hogy biztositja a házat arról, hogy az ő garanczialis törvényének minden pontban meg kell valósulnia, mert az szankczióval van ellátva. S mikor polemizált Komjáthy Béla t. barátommal, a következőkkel hozakodott elő *(olvassa)*: »Először is azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a képviselő ur csak nem fogja állitani, hogy ennek a törvényjavaslatnak a 4. §-a, a mely azt mondja, hogy a külföldi államokkal való szerződéses tárgyalások megindulása előtt, tehát egy fix határidőben kell az uj tarifának készen lennie, s egy ujjal kell felcserélni a régit, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi, hogy ez azonos a vámszövetségi törvény 2. §-ában lévő 4. czikkel. Hát nem azonos, mert igenis ez a javaslat jobban van megcsinálva« — persze, mert Széll Kálmán csinálta — »és világosan ugy van szövegezve, hogy ebben az ország gazdasági érdekei teljesen meg vannak védve és biztositva. A t. képviselő ur a pénzügyi bizottságban óhajtott is jobb szöveget 1898-ban, mikor azt a régi vámszövetségi javaslatot tárgyaltuk, mert annak az autonom vámtarifára vonatkozó rendelkezését kielégitőnek nem találta, kifogásolta, mert garancziát benne nem látott. Most én gondoskodtam szankczióról, olyanról, a mely kielégiti az ország érdekeit.«

Hát végtelenül sajnáljuk, hogy nem látjuk itt azt a Széll Kálmán miniszterelnököt, a ki megmutatná most nekünk, hol van annak a törvénynek a szankcziója! Széll Kálmán olyan felfogásban volt akkor, hogy a nemzeti közvélemény ereje megvédelmezi ezt a törvényt minden megtámadtatás ellen. És innen mit látunk? A t. miniszterelnök ur durva lábbal tapossa azt a törvényt és szórja szét annak porladékait.

Széll Kálmán miniszterelnök ur pedig, és ezt méltóztassanak megszivlelni, a t. tuloldalon, mit szólt erről a törvényalkotásról? *(Egy hang a jobboldalon: Tudjuk!)* Én kivánom és óhajtom, hogy megfogadja, de kövesse is, a mit akkori miniszterelnöke mondott, a kit épen olyan hiven követett t. képviselőtársam, mint a milyen hiven követi most az ellenkező irányban tüskén és bokron át gróf Tisza Istvánt. *(Olvassa)*: Minden törvény meghozatalánál erkölcsi, etikai momentumból kell kiindulni, abból, hogy az komolyan van értve, hogy végre fog hajtatni és én felelek is érte, hogy végre fog hajtatni, mert az ország közvéleménye elsöpörné azt a kormányt,

a mely ezt nem hajtaná végre. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ők maguk lettek a söprők!

Endrey Gyula: Az ország közvéleménye elsöpörné azt a kormányt, a mely ezt a törvényt nem hajtja végre; hát, t. miniszterelnök ur, t. kereskedelemügyi miniszter ur, a jelenlévő képviselőjéhez szólok a t. kormánynak, végre van hajtva ez a törvényczikk? Mondták előttem többen, én is mondom és ismétlem és utánam is ismételni fogják többen, mert az ország igazságait elsikkasztani nem lehet, mit mond a hivatkozott törvény 4. §-a? *(Olvassa):* »A külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védelmezi.« Hát megvan a törvénynek ez az intézkedése tartva? Nincs megtartva, sőt nem elég, hogy nem jött létre az autonom vámtarifa, hanem mig egyrészről az előadó ur hivalkodik azzal, hogy megvan az autonom vámtarifa, addig másrészről szerződéses tárgyalásokba bocsátkoznak és a miniszterelnök ur akkor, a mikor egy nagy törvénysértésről van szó, olyan kicsinyes érvekkel igyekszik ezen törvénysértés sulyát enyhiteni, hogy az az ideiglenes szerződés, a melyre nézve ő most törvényjavaslatot nyujtott be, az ország bortermelésének az érdekeit védi. Arra is ki fogok terjeszkedni, hogy igenis nem védi, kimutatta előttem Bernáth Béla t. képviselőtársam is, hogy érdemben sem mondható jónak az az ideiglenes szerződés, de lenne az bármily előnyös gazdaságilag, a nemzet azt a kitünő jogát, a mely az 1899: XXX. t.-cz.-ben lefektetve van, nem adhatja el pillanatnyi előnyökért, mint a hogy Ézsau eladta elsőszülöttségét Jákobnak egy tál lencséért . . .

Gabányi Miklós: Meg egy liter borért! *(Derültség.)*

Endrey Gyula: Az 1899:XXX. törvényczikket, az igaz, helyes értelmére nézve nem jól fejtegette a miniszterelnök ur, mert az ő fejtegetéséből az következett, hogy annak a törvényjavaslatnak más czélja nem volt, mint Magyarország részére a közös vámterület áldásainak biztositása. Azt mondta a miniszterelnök ur, hogy ő nem nézi az eszközöket, hanem az ő személye előtt az a nagy czél lebeg, a mely a magyar törvényhozást áthatotta, a midőn az 1899:XXX. törvényczikket megalkotta. Hát bocsánatot kérek, ha ennek a törvénynek az lett volna a czélja, a mit most a miniszterelnök ur mond, akkor az ő elődje, Széll Kálmán egy világbolonditó csaló lett volna. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ugy van! Ámitás!

Endrey Gyula: Ellenkezőleg, Széll Kálmán is, daczára annak, hogy többször hangsulyozta, hogy a közös vámterületnek hive, kijelentette azt, hogy ebben a törvényjavaslatban még a 67-iki kiegyezési törvénynél is élésebb világitásba akarja helyezni a magyar nemzetnek az önálló vámterülethez való jogát. És, bocsánatot kérek, ha ez igy van, mint a hogy igy van, akkor a miniszterelnök ur nem érvelhet itt azzal, hogy az 1899:XXX. törvényczikknek az lett volna a czélja, hogy a közös vámterület minden körülmények között és feltétlenül biztositassék.

Rosenberg Gyula előadó: Ez sem igy van!

Endrey Gyula: De bocsánatot kérek, igenis azt mondta, hogy a czélja az volt. S a miniszterelnök ur, s a t. előadó ur is — ugy látszik — minden körülmények között kész végrehajtó közegei lesznek ez irányban a bécsi akaratnak, a mely itt is, ezen törvényjavaslatban lefektetett garanczián kiforgatásával, a miniszterelnök ur tényeiben megnyilvánul. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ne méltóztassék feledni, hogy az 1899:XXX. t.-cz. is abból indul ki, hogy mi az önálló vámterület jogi állapotában vagyunk és ezen jogi állapot hangoztatásával 1907-ig fentartottuk a vámszövetségi állapotot, bizonyos feltételekkel, és kimondottuk ebben a törvényben, hogy mihelyt a viszonosság bármi részben megsértetik, a nemzet részére az önálló vámterület jogi állapotának megfelelő tényleges intézkedési jog is biztosittatik, a kormány pedig a törvényben szigoruan utasitva és felhatalmazva van, hogy az országgyülés együtt nem ülése esetén a saját hatáskörében az önálló rendelkezési jog alapján az önálló rendelkezés tényleges megvalósitása iránt intézkedjék.

Polónyi Géza: A sorompókat is állitsa fel!

Endrey Gyula: Hát bocsánatot kérek, ilyen játék, ilyen csuf, gyalázatos játék az, a melyet ezzel a törvénynyel a t. többség elkövet, és ez felhivja az ellenzéknek és az országnak a leghatározottabb, a legéberebb figyelmét a tekintetben, hogy a kormány még miféle törvényszegésre lesz kész vállalkozni, ha annak végrehajtására az u. n. birodalmi egység érdekében az ő cselekvését Bécsből megkivánják. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt is az a helyzet volt, t. képviselőház, hogy miután 1903-ig Ausztriával a vám- és kereskedelmi szövetség nem jött létre, és miután a külföldi szerződéseknek egy részét felbontottuk, előállott az a helyzet, hogy kereskedelmi szerződéseket kötni sem lehetett volna, mert tulajdonképen a vámszövetség Ausztriával tényleg fentartatott ugyan, de jogilag nem létezik, és csak önérzetes magyar kormány kellene hozzá, hogy tényleg se létezzék, mert beállott az az eset, a mely törvény szerint a nemzetnek azt a jogát valóságos virtuális joggá teszi, mely ugy az 1867-iki kiegyezési törvényben, mint az 1899: XXX. törvényczikkben az önálló vámterületre nézve a nemzet számára biztositva van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök ur akkor ne mondja, hogy megtett minden lehetőt az ország jogainak a biztositására, mert a miniszterelnök ur nem az ország jogainak a biztó-

sitására, hanem az ország jogainak az elkonfiskálására tett meg minden lehetőt. *(Ugy van! Ugy van! Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kimutattam, t. ház, én is, előttem is többen kimutatták, a kik ezekről a padokról felszólaltunk, hogy a külfölddel még csak tárgyalásokba sem lehetett volna bocsátkczni. A miniszterelnök ur mégis tárgyalásokba bocsátkozott, a nélkül, hogy a vámszövetség létrejött volna, a nélkül, hogy az autonom vámtarifa megalkottatott volna és még a miniszterelnök ur nem átall azzal hivalkodni, hogy megtett minden lehetőt az ország jogainak biztositására. Pedig ő neki nem az lett volna a kötelessége, hogy az adott viszonyok közt egy ilyen ridiculus mussal álljon a nemzet elé, hanem igenis, elő kellett volna neki állania a külön, önálló vámterülettel *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)* és teljesitenie kellett volna a miniszterelnök urnak mindazokat a teendőket, a melyek a törvényből kifolyólag a nemzet jogainak a megvédésére vállaira hárulnak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán, bár nincs okom valami nagy bizalmat kifejezni arra nézve, hogy a mostani viszonyok között beváltotta volna-e, a mit igért, hanem Széll Kálmán máskép beszélt, mint a t. miniszterelnök ur. Mikor itt a házban és a bizottságban felvettetett az, hogy hát mi történik akkor, ha nem tudunk Ausztriával a vámszövetségre nézve vagy az ujonnan megalkotandó vámtarifára nézve megállapodni, Széll Kálmán mindjárt kész volt a felelettel, tisztán állott előtte a törvényjavaslatnak az a rendelkezése, a mely a viszonosság megsértését látja abban, a mennyiben az 1899 : XXX. t.-czikk 4. §-ának intézkedése meg nem tartatnék. Ő azt mondotta: Édes barátaim, akkor megalkotjuk a magyar autonom vámtarifát és azt fejezte ki, hogy: biztositlak benneteket, hogy három hét alatt kész vagyok ezen munkálattal, mert az egész tarifadolog a kis ujjamban van.

Polónyi Géza: És elő van készitve!

Endrey Gyula: Ilyen körülmények közt, t. képviselőház, ép olyan szánalmas, mint kicsinyes, — a nemzet nagy jogait tartva mindig szem előtt — hogy a miniszterelnök ur abban látja a vivmányt, hogy Olaszországból kedvezményes vámmal most kevesebb bor jön be, mint a régi szerződés hatálya alatt.

A javaslat gazdasági részére térve át, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* igazán ugylátszik, hogy a t. többség is, a t. kormány is megfeledkezik ebben a kérdésben arról, hogy az olasz borvámklauzulára nézve mi volt a nemzet kivánsága. Nem az volt e az egyhangu kivánság, hogy az Olaszországgal kötendő szerződés értelmében semmiféle, egy liter bor se jöhessen be kedvezményes vámtétel mellett? A kormány igérte is; és most arra hivatkozik, hogy majd azokban a bizonyos kézjegyes pontozatokban nem lesz szó az olasz borvámkedvezményről. De bocsánatot kérek, hiszen azokat a kézjegyes pontozatokat, nem tudom, Rosenberg Gyula t. barátom ismeri-e. Alig hiszem, hogy ismerje, mert a miniszterelnök ur, mint valami titkot hét lakat alatt őrzi. Pedig, ha el is tekintenének azon közjogi sérelemtől, a melyben annyira bővelkedik a kormánynak ez az eljárása, a melylyel idehozta az olasz ideiglenes szerződést, akkor is csak ezen pontozatok ismerete után volnánk abban a helyzetben, hogy az olasz kereskedelmi szerződés jó vagy kevésbbé megfelelő voltát elbirálhassuk. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nincs egy hete, hogy itt a t. ház a kérvényeket tárgyalta. Mi volt a kérvényekben a közvélemény óhajtásaként előadva? Talán az, hogy a t. kormány 450.000 mm. bort engedjen be hamisitásra? Nem. Majd leszek bátor czitálni egy pár kérvény tartalmát. Nem terjeszkedem ki arra a sok száz kérvényre, a mely ez irányban részben a kormányhoz, részben a képviselőházhoz felterjesztetett, hanem tisztán azokról szólok, a melyek a képviselőházhoz adattak be és a mult héten letárgyaltattak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Beregszász nagyközség az olasz szerződésre nézve kivánja, hogy a vámtarifa semminemű mérséklést az olaszoknak ne adjon. Esztergommegye a szőlősgazdák sanyaru helyzetéről siránkozik és utasittatni kéri a kormányt, hogy az olasz borok beözönlését meggátló kereskedelmi szerződést kössön. A verseczi kereskedők egyesülete a következőt kéri *(olvassa)*: »Az olasz borvámklauzula necsak végleg megszüntettessék, hanem oly borvámtételek vétessenek fel az olasz szerződésben, hogy a magyar bortermelés és kereskedés érdekei megvédessenek.« Hát kérdem, a hat és fél forintos vámtétel megvédi-e a magyar kereskedelem és a magyar bortermelés érdekeit? Székelyhid község az olasz bor vámját hektoliterenként 40 koronában kéri megállapittatni. Zemplénmegye szőlőbirtokosai a borvámkedvezmény teljes megszüntetését követelik. Kiskereki község az olasz borvám felemelését legalább 40 koronára követeli. Czegléd város az olasz borvámot legalább 40 koronában kéri megállapittatni. Versecz városi népgyülésen az olasz bor vámját 40 koronában kérik megállapittatni. Fehértemplom bortermelő közönsége az olasz, általában a külföldi borokra 40 korona vámot kiván alkalmazni. Baranya vármegye az olasz borvámklauzula eltörlését sürgeti.

Polónyi Géza: Köbölkut nincs közöttük?

Endrey Gyula: Mondottam már Esztergomot.

A tokaj-hegyaljai borvidék az olasz borvámklauzula eltörlése mellett az általános borvámnak legalább 60 koronában való megállapitását kéri. Dr. Ballagi Géza ur is aláirta. *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)* Torontál vármegye, a földmivelésügyi miniszter ur megyéje, a Szatmármegye és Borsod vármegye feliratában foglaltakat teljesen osztja és annak értelmében kéri a miniszter ur intézkedését. Bodrogkeresztur

kérvényében — beadja dr. Ballagi Géza — az olasz bor behozatalának teljes megakadályozását kéri.

Hát, t. ház, hogy ilyen körülmények között a t. előadó ur azt mondhassa, hogy gazdasági érdekeink szempontjából igen kedvező ez az eredmény; hogy a miniszterelnök ur azt mondhassa, hogy az ország közvéleménye megnyugvással fogadja ezt a szerződést: azt, bocsánatot kérek, nem értem, s ezt a nézetüket nem oszthatom, sőt ellenkezőleg az a meggyőződésem és nem puszta feltevésekből, hanem a nagy közönségnek törvényes formában megnyilatkozott véleményéből, a feliratokból állapithatom meg azt, hogy ez az ideiglenes szerződés nem elégitheti ki a jogos érdekeket, mert a kormány, daczára annak, hogy az egész hazai közvélemény az olasz borvám-klauzula eltörlése mellett azon irányban is megnyilatkozott, kogy a közös vámterületre mindennemű kedvezményes borbehozatal meggátoltassék, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* alkalmat és módot adott Olaszországnak arra, hogy 450.000 mm. házasitásra szánt fehér bort és 4000 mm. marsalai bort hozhasson be kedvezményes vámtétel mellett. És milyen kedvezmény mellett! Hiszen régi autonom vámtarifánkban is 20 aranyforint volt a bor rendes vámtétele és most a régi autonom vámtarifa taksájának egy harmadát sem tevő 6 forint 50 krajczáros dijtétel mellett 450.000 mm. fehér bort zúdit a kormány a hazai termelés rovására a hazai és a közös vámterület fogyasztására és akkor kivánjuk és reméljük azt, hogy a magyar gazdaközönség, a mely milliókat áldozott arra, hogy szőlőit rekonstruálhassa, . . .

Polónyi Géza: És a melynek e czélra adómentességet is adtunk!

Endrey Gyula: . . . a véres verejtéke árán szőlejébe fektetett tőkéjének és fáradságos munkájának kamatait megkaphassa? Ily körülmények között ezt hiába reméljük! *(Mozgás a jobboldalon.)* T. képviselőtársaim választói más véleményen vannak. Itt van kérem a feliratuk.

Azzal nem lehet érvelni, hogy most borunk irányában bizonyos kereslet nyilatkozik meg és a borárak némely vidéken bizonyos fellendülést mutatnak. Csak nem méltóztatik azt állitani, hogy azért van ez a kereslet és fellendülés, mert mi 450.000 mm. olasz bornak a közös fogyasztásba utat nyitunk? *(Mozgás jobbról.)* Szivesen felelek a közbeszólásokra, ha megértem azokat, de nem volt szerencsém a t. helyettes-előadó ur megjegyzését hallani. Hiába méltóztatik azt mondani, hogy a közös vámterületnek — mondjuk — 7 és $^1/_2$ millió hl.-re tehető bortermésével szemben a 450.000 mm. olasz bor az árak képződésére semmi befolyással sincs. Figyelmeztetem t. agrárista képviselőtársaimat az őrlési kikészitési kedvezményre. Mit méltóztattak akkor csinálni az aránytalanul nagyobb mennyiségű hazai buzatermelés érdekében a romániai buza kedvezményes bekozatalára nézve? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem azt méltóztattak-e hirdetni, hogy az töri le a buza árát a világpiaczi ár alá?

Polónyi Géza: És a minőség!

Endrey Gyula: Az más; majd a borra nézve is fogok beszélni. Most csak az árképződés szempontjából hozom fel ezt a kérdést. A román, s a kis mennyiségű szerb buzabehozatalra nézve az összes agráriusok azt hirdették, hogy a buza árát ez töri le, pedig aránylag nem hozatott be az őrlési kikészitési kedvezmény révén a közös vámterületre Romániából és Szerbiából annyi buza, mint a mennyi olasz bor ezen törvényjavaslat révén a mi termelésünkhöz viszonyitva behozatik.

Miért nem lépnek ki az agráriusok, miért nem szegzik kardjuk élét a kormány mellének? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Félnek a választásoktól!

B. Kaas Ivor: Mert Sárosban nincsen bortermelés!

Bujanovics Gyula: Hegyaljai szőlőtermelő vagyok! Tessék tudomásul venni! Érdekeltebb vagyok, mint ön!

Endrey Gyula: Nem teszik azért, mert a politikai helyzetet olyannak találják, hogy a gr. Tisza István tág köpönyege alatt ők is meghuzódhatnak és sokkal czélszerűbbnek látják a meghuzódást, semhogy az agráriusoknak ezen sérelmét a kormány révén orvosolni kivánnák, mert igenis itt fait accompli lévén, mint a hogy mondják, ha ezzel előállanának, abban az esetben a tág köpönyeg alatt nem volna nekik meghuzódni való helyük.

Gabányi Miklós: Majd most a választásnál megigérik ujból a népnek!

Endrey Gyula: Egy szó, egy kétség sem lehet arra nézve, hogy bizony annak a 450.000 métermázsa fehér bornak és annak a 4000 métermázsa marsalai bornak behozatala nagyon lényegesen érinti a magyar bor árának képződését és hátrányosan érinti az árképződésnek feltételeit. De hiába, ezt az áldozatot meg kellett hozni a magyar kormánynak Ausztria érdekében, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* csakhogy Ausztria előnyös szerződéshez jusson Olaszországgal, a mint hogy a magyar érdekeknek mindig hallgatniok kell akkor, mikor Ausztria érdekeinek kielégitéséről van szó. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, ezen idegen bormennyiségeknek behozatala kereskedelmi szempontokból sem közömbös, eltekintve attól, hogy miféle befolyással lesz az árképződésekre. A magyar borkereskedelem már ugy is megrongált hirnevének helyreállitását fogja ez megnehezíteni, mert hisz az a házasitási arány, a mely szerződésileg meg van engedve és a melyet a mi törvényünk tilt, sokkal nagyobb a törvény által megengedett házasitási aránynál, mert a mi törvényünk szerint csak 25%-os arányban van megengedve a házasitás idegen borokkal, holott itt, ezen szerződés-

tervezet szerint 60%-os arányban van a házasitás megengedve.

Mi fog ebből következni? A közgazdasági bizottságban olyanformán nyilatkoztak a kormány korifeusai, hogy az minálunk nem hozható másképen forgalomba, mint olasz bor név alatt. Hát ez védelem, ez megoldás az e tekintetben előfordulható sérelmeinkre? Hisz nemcsak mihozzánk, hanem a közös vámterületre vitetik be az a bormennyiség, ugy lehet, hogy Ausztriába viszik be nagy részét; hát ez nem ép ugy sérti a mi bortermelésünk érdekeit, a melynek joga van, — sajnos, mig vámszövetségben vagyunk, — Ausztria egész területén elhelyezkedni? Majd Ausztriában fogják a 60%-os borhamisitással elkövetni azokat a manipulácziókat, a melyeket a mi törvényünk tilt és a melyeket a magyar bor jó hirnevének rovására fognak elkövetni.

Mert hiszen köztudomásu dolog, hogy a magyar borkereskedelem nem magyar kereskedők kezében van, t. kereskedelemügyi miniszter ur. Hát van nekünk önálló kereskedelmünk? Dolgozik a t. kereskedelemügyi miniszter ur abban az irányban, hogy nekünk önálló kereskedelmünk legyen? Ausztriának a malmára hajtják a vizet, ön is, t. kereskedelemügyi miniszter ur, meg a miniszterelnöke is, Tisza Kálmán! *(Felkiáltások: Tisza István!)* Bocsánat, Tisza István! Majd arról is szólok különben, mert bizonyos irányban Tisza Kálmán különb ember volt, mint a fia. Tisza Kálmán küzdött a pátensek ellen, a fia pedig a gróf Thun nyomába lépett, gróf Thun pátenseinek az utánzója. Hát Tisza Kálmán e tekintetben mégis különb ember volt a fiánál. Ő csak a bihari öt pontot akasztotta szegre, Tisza István pedig az egész alkotmányt szegre akasztaná, ha tehetné; de lesz rá gondja az ellenzéknek, hogy ez a terve meg ne valósuljon, s ha ezen tervét meg akarja valósitani, akkor ez ellen kezet fog ebben az országban minden becsületes magyar hazafi. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hogy visszatérjek a témámhoz, a borkereskedelemre nézve azt hoztam fel, hogy sajnos, a magyar bor nem magyar kereskedők kezén fordul meg a világforgalomban, nem magyar kereskedők közvetitésével kerül a világpiaczra. És azok az osztrák kereskedők mit fognak majd csinálni a magyar bor rovására? A 450.000 mm. beimportált olasz és más idegen borból megcsinálják a házasitást olyan arányban, a milyent a magyar törvény tilt és az ilyen bort az osztrák kereskedelem, mint magyar bort fogja a világforgalomba dobni, a világpiaczra hozni. Méltóztassék akkor az igen t. kereskedelemügyi miniszter urnak intézkedéseket tenni itthon, hogy üldözzük azt itthon, a ki az ilyen borokat mint magyar bort hozza forgalomba, és üldözzük azt, a ki ilyen módon a magyar bornak a jó hirét és nevét a világpiaczon megrontja és kompromittálja. Engedelmet kérek, semmiféle fegyvere sincs a kormánynak az ilyen visszaélések meggátlására, és mig az országnak gazdasági érdekeit, a bortermelés érdekeit kiszolgáltatja a kormány ezzel a törvényjavaslattal, addig másrészről nemcsak a gazdasági érdekeket sérti, hanem a magyar bor jó hirnevének a tönkretételéhez is hozzájárul és erre alkalmat nyujt.

Ezek után, t. képviselőház, nagyon sajnálom, nem folytatom tovább, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* bár a közgazdasági szempontokra vonatkozólag a szerződés hátrányos voltára nagyon sokat lehetne felhozni. Fel lehetne hozni nemcsak azt, hogy mi nyujtottunk kedvezményeket a boron kivül más czikkekben is az olaszoknak, s az olaszok nekünk nem nyujtottak semmiféle kedvezményt, vagyis a régi szerződési pontozatok megtartása mellett egyedül mi hoztunk áldozatot, hogy Olaszországgal a szerződés megköttessék, mig Olaszország semmiféle áldozatot nem hozott, tehát közgazdasági szempontból is ez a javaslat visszavetendő, és visszavetendő volna akkor is, ha nem lennének olyan sulyos közjogi aggályaink, a melyeknek itt már többen kifejezést adtak. Ebből a szempontból, t. ház, én a magam részéről nem járulok hozzá a javaslat elfogadásához, hanem teljes erővel támogatom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatát. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Tekintettel az idő előhaladottságára, a tanácskozást most félbeszakitjuk. Mielőtt áttérnénk a ház határozatának megfelelően az interpelláczió megtételére, bátor leszek inditványt tenni a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését hétfőn, folyó hó 17-én délelőtt 10 órakor tartsa és annak napirendjére a mai ülésre kitüzött törvényjavaslat folytatólagos tárgyalását tüzze ki. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ugy ezt határozatkép kimondom.

Következik most Gabányi képviselő urnak a miniszterelnök és a honvédelmi miniszter urhoz intézett interpellácziója, szabadságharczos öreg honvédeink érdekében.

Gabányi Miklós: T. képviselőház! A hosszu szünidő alatt, ezelőtt körülbelül öt-hat héttel, eljött a községembe egy Grád Flórián nevü, a szabadságharczban résztvett öreg honvéd, Szatmárról, Hieronymi Károly városából való, a ki kérelemmel fordult hozzám. Hieronymi urhoz is nyujtott be kérvényt ezelőtt négy hónappal, hogy sürgesse meg a menházba való fölvételét, de választ sem kapott. Hallotta, hogy én népképviselő vagyok inkább, mint a miniszter ur, eljött tehát hozzám a községembe és megkért, hogy eszközöljem ki, hogy ő a honvédmenházba fölvétessék, a hol ezelőtt egy esztendővel nyujtotta be kérvényét. Megigértem neki, hogy 10-én Bu-

dapesten leszek és 3—4 nap alatt, a mennyire csak lehet, eljárok az ügyében.

Most a t. képviselőház tudomására hozom, hogy milyen ott az eljárás. Fölolvasom, hogy kérvényére egy évvel ezelőtt mit válaszoltak. *(Olvassa):*

»A honvédmenház felügyelő-bizottság elnökétől VIII. Práter-u. 19. sz. 401/f. b. sz. Szatmár-Németi város tekintetes polgármesteri hivatalának Szatmár-Németi. Grád Florián nyugdijas 1848—1849-iki honvédtizedes Szatmár-Németi lakos folyamodványa, melyben a honvédmenházba való felvételét kérelmezi, a folyó évi szeptember hó 23-án tartott honvédmenház felügyelő-bizottsági tárgyaláson I. osztályzatot nyervén — szíveskedjék a tekintetes polgármesteri hivatal erről nevezettet azon hozzáadással értesiteni, hogy annak idején, midőn a sor rá kerül, a honvédmenházba leendő bevonulásra fel fog hivatni. Addig pedig türelmes várakozásra utaltatik, mert az esetleges sürgetés figyelembe vétetni nem fog.« stb.

Kezembe vettem ezt a dolgot. Azt hittem, talán megfeledkeztek róla. Tegnapelőtt elmentem a honvédmenházba, a hol a parancsnokság közölte velem, hogy 150 emberre van hely; most két hely van üresedésben, tehát még 148-an vannak. Kiirtam ott, hogy folyamodó volt: 1900-ban 67, 1901-ben 41, 1902-ben 70, 1903-ban 49, 1904-ben pedig 73. Az illetőnek tehát várnia kell, mert előbb az 1900 évieket hivják be. Egyéb felvilágositást nem kaptam.

Elmentem ezután a práter-utczai irodába, a hol egy öreg szabadságharczos az irodavezető, a kinek egy dijnoka is van. Az felvilágositott, hogy mikor a két üresedés bekövetkezett, az 1900-ból való 69 folyamodót felhivták, hogy élnek-e? Erre nézve levelet intéztek hozzájuk. Negyvenhatra nézve az a válasz jött az elöljáróságtól vagy a hozzátartozóktól, hogy meghaltak. 25-en azonban még élnek. Azok közül, a kik 1900-ban folyamodtak, kiválasztottak egy hadnagyot meg egy tizedest és közölték velük, hogy a mennyiben üresedés van, jőjjenek, még pedig a saját költségükön, mert utiköltséget nem adnak. Erre aztán nagysokára az egyikre nézve az a válasz jött, hogy időközben meghalt. A másiktól az a hir érkezett, hogy nagyon sulyos beteg, nincs többé szüksége menházra. Azt mondta nekem az irodavezető ur a Práter-utczában, hogy ők nem tehetnek semmit, mert még sokan vannak az illető előtt, a mint felolvastam: 1900-ból 21, 1901-ből 41, 1902-ből 70, 1903-ból 49, 1904-ből 73. De tanácsolta, hogy csak menjek el Csatáry Lajos államvasuti főorvoshoz, a menház elnökéhez, még pedig Andrássy-ut 86. III. em. 1. szám. Odamentem. Elmondtam neki, hogy miképen áll a dolog, hogy az illető már 77 éves, és kértem, hogy vegye fel védenczemet, mert a mint láthatja, az 1900-ban folyamodók közül 46-an már meghaltak, hiszen hiába hivják be azt, a ki meghalt. Csatáry ur volt is kegyes annyit megigérni, hogy az elhunyt honvéd helyére ezt az egyet soron kivül beveszi és ráirta a kérvényre, hogy Grád Flórián tizedes az elhalt helyett felveendő. Erre elmentem az irodába és ezt bejelentettem. Itt megtudtam, hogy 32.000-en voltak a legutóbbi kimutatás szerint, a kik a szabadságharczban részt vettek. Ezek folytonosan halnak és nem hiszem, hogy közülök volna segitségre szüksége többnek, mint két-három ezernek. Nekünk mindenre telnek a milliók, csak a szegény honvédekre nem telik, hogy részükre még ágyakat állitsunk fel valamely épületben. Ez például három korona nyugdijat huz havonkint, 10 fillér esik tehát egy napra. E borzasztó drágaságban ezért annyi kenyeret kap csak, hogy egyszer sem lakik jól. Elmondta, hogy Aranyos-Medgyesen lakott az egyik fiánál, a ki napszámos ember, de az iszonyu drágaság miatt nem tarthatta. Eljutott Szatmár-Németibe a leányához, a ki ott napszámos embernél van férjnél, de ez sem tarthatja, mert Szatmáron is iszonyu a drágaság.

Ha telik 467 millió holmi ringy-rongy bronzágyukra, — mert hogy az, azt onnan tudom, mert az aczélágyu a jó — ha telik 328 millió olyan haszontalan befektetésre, mint pl. az ungi vasut, mely stratégiai szempontból szükséges és a melyet Ausztriával közösen kellett volna a quóta arányában kiépiteni; ha telik 65 millió a tisztviselők és a jegyzők fizetésjavitására, vagy ha telik Egri volt honvédelmi miniszter urnak . . . *(Derültség.)* pardon, Kolossváry miniszternek, aki három hónapig volt miniszter és a kinek kipótolják az altábornagyi fizetéséhez a miniszteri fizetést, és ha telik pl. a t. erőszakos alelnök urnak . . .

Elnök: Ezért a kifejezésért a képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: Pardon, elszóltam magam! *(Derültség.)* Ha telik az alelnök uraknak, a kiknek fizetésük nem volt eddig, a kiknek nincs is több dolguk, mint nekem, a kiknek most van 12.000 koronájuk csak azért, hogy csengetnek, . . . *(Derültség.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az elnöki teendőkről nagyobb és megfelelő tisztelettel beszéljen és hogy ne tessék elfelejteni, hogy interpelláczió tétele alkalmával is a magyar képviselőházban van. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: . . . . akkor teljék csak pár százezer korona ezen szabadságharczos öreg honvédeknek, hogy legalább az eresz alatt éhen vagy megfagyva ne haljanak el. A menházban 150-en vannak, 800 koronába kerül egynek ellátása, tehát 120.000 koronát ad az ország ezen szerencsétlen, öreg harczosoknak, a kik mind hősök voltak 48-ban.

Ezért az a tiszeletteljes kérésem a miniszterelnök urhoz és a honvédelmi miniszter urhoz egyetemlegesen, de sietősen, hogy állitsanak fel

még egy házat legalább is 250 ágyra, a hol még ennyi öreg aggastyánt felvehetnénk és azoknak a szerencsétleneknek, a kik nem férnek be, hat korona nyugdijukat husz koronára emeljék fel. Csakhogy ezt rohamosabban kellene csinálni, mert ezek napról-napra fogynak. Interpellácziómegyébiránt igy szól *(olvassa)*:

»Hajlandó-e a miniszterelnök ur a honvédelmi miniszter urral egyetértőleg az 1848—49-iki szabadságharczban résztvett, ma már munkaképtelenné vált elaggott honvédeink sorsán olykép segiteni, hogy legalább 250 ágygyal felszerelt menházat rendezzen be és a havi 6 korona nyugdijilletmény helyett 20 korona havi összegben részesitse őket?«

Elnök: Az interpelláczió ki fog adatni a a miniszterelnök és honvédelmi miniszter uraknak.

Miután a legközelebbi ülés ideje és napirendje meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

494. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 17-én, hétfőn,

Perczel Dezső, közben Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti György szász király elhunytát. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Tallián Béla.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár fogja jegyezni, a javaslat mellett felszólalókat gróf Esterházy Kálmán, az ellene felszólalókat Sturmán György jegyzi.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1904 október 15-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyv ellen? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Mindenekelőtt egy gyászesetet kivánok a t. háznak bejelenteni, a mely nem ugyan közvetlenül ért bennünket, mert elsősorban a nagy német birodalmat, legközvetlenebbül pedig a szász nemzetet érintette: György szász király rövid uralkodás után elköltözött az élők sorából. Gondos, lelkiismeretes fejedelem volt, ki nemzetének és országának érdekét mindig szivén viselte. Bennünket elhunyta azért érint fájdalmasan, mert felséges királyunknak mindenkor őszinte és jó barátja volt, kihez igaz jó barátsággal és ragaszkodással viseltetett. Azt hiszem, a t. ház részvéttel veszi tudomásul elhunytát. *(Helyeslés.)* Ezt a ház határozataként kimondom.

Bemutatom Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönségének feliratát, az élelmiczikkek megdrágitásának megakadályozása,

Szilágy vármegye közönségének feliratát a csavargás megfékézése iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Áttérünk most a napirendre: az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyalásának folytatására.

Sturmán György jegyző: Szüllő Géza!

Szüllő Géza: T. ház! Mikor a jelen törvényjavaslat tárgyalásába kezdek és a néppárt megbizásából felszólalok, röviden akarom kifejteni azon kifogásokat, melyeket ezen törvényjavaslattal szemben hangsulyozni kötelességemnek ismerek. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Nem tudom elhallgatni sajnálkozásomat a miatt, hogy oly törvényjavaslatot vagyunk kénytelenek tárgyalni, mely egyenesen megsért egy oly törvényt, melyet garancziális törvénynek neveztünk azelőtt és a melyet az egész szabadelvü párt örömmel üdvözölt.

Nem tartozom azok közé, kik azt állitják, hogy vannak a magyar alkotmányban olyan törvények, melyek meg nem másithatók, s hogy valamely külön jogszabály, külön statutum kellene ahhoz, hogy egyes ugynevezett alaptörvények másképp másittassanak meg, mint egy másik törvény, de azért azt találom, hogy ha egy nemzet életében az a tudat gyökerezik meg, hogy egy törvény, ha meg is van hozva, az könnyen megváltoztatható, akkor megszünik a jogbiztonság s ezzel megszünik a legszilárdabb alapja az államnak. Én azt tartom, hogy a nemzet legnagyobb ereje a jogfolytonosságban és a jogrend szigoru megóvásában van. Hitem, hogy csak az az állam bir fenmaradni, mely a mult hagyományain épült alkotmány institucziőit tiszteletben tartja s a mely az ujitási vágy által el nem kapatva, nem rombolja szét azt, a mit az elődök megteremtettek. Ha ezeket az elveket szem elől tévesztjük és kényelmi szempont szerint hozunk törvényeket, akkor az államnak stabilitása meg lesz gyengülve. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Én ezen javaslat birálatával két szempontból akarok röviden foglalkozni. Az egyik a közjogi, a másik a közgazdasági szempont. A közjogi szempontot gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam kifejtette, nem akarok sokat rekapitulálni, nem akarok sok közjogi velleitással előállani, hanem egyet kénytelen vagyok mégis felhozni és ez az, hogy ebben a törvényjavaslatban az 1899 : XXX. törvényczikknek legnagyobb garancziáját látom megsértve. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az 1899 : XXX. törvényczikknek legfőbb vivmánya az volt, hogy e szerint a törvény szerint az Ausztriával kötendő vámszövetség lejárati ideje és a külföldi szerződések lejárati ideje egybeesik s ezzel visszaadta a nemzetnek materialiter is azt a jogát, hogy ha kell, esetleg Ausztriától függetlenül is rendezhesse a külállamokkal való gazdasági viszonyát.

Azonban jelenleg Ausztriával nincs uj vámszövetségünk s a régi lejár 1907-ben. A rendelettel életbeléptetett uj ideiglenes olasz szerződés pedig 1905 deczember 31-ig marad érvényben, az uj végleges szerződés pedig már 1906 január 1-én lépne életbe, tehát akkor, a mikor Magyarország még Ausztriával vámszövetségben van; minélfogva látszólag nem egy időre esik a külföldi szerződések és Ausztriával való szövetségünk lejárati ideje, ez pedig illuzóriussá teszi az 1867. évi XII. és az 1899. évi XXX. törvényczikkben megerősitett jogainkat a külön vámterülethez. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Épen azért fenekestül felforgatva látom az 1899. évi XXX. törvényczikk legfőbb vivmányát s azért ezt a törvényjavaslatot közjogi szempontból el nem fogadhatom. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, nekem nemcsak közjogi aggályaim vannak, hanem vannak közgazdasági aggályaim is. A mikor ezen javaslat birálatánál annak közgazdasági oldalára térek rá, azt látom, hogy a kormány megóvta ugyan, a menynyire lehetett, a bortermelőknek érdekeit; azonban hogy ha összehasonlitom ezt azzal, hogy mit kellett nekünk rekompenzácziókép adnunk, akkor azt látom, hogy nekünk a jubilálásra okunk sincs; mert ha azt látom, hogy gyümölcstermésünk teljesen tönkretétetik a déligyümölcs behozatala által; ha azt látom, hogy lótenyésztésünk tönkre tétetik az által, hogy lókivitelünket megnehezitettük a javaslatban foglalt magas vámok által; ha azt látom, hogy a főzelékféléknek a vámmentesség megadása tönkreteszi egész kerti gazdaságunkat: akkor én sok előnyt látni nem tudok abban, hogy ebből a javaslatból a borvámklauzula kimaradt. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

S hogy van az, hogy a mikor ilyen, az agrár érdekeket annyira érintő javaslatok vannak napirenden, akkor az u. n. agrárista urak ismét csak hallgatnak és nem szólnak semmit? Az agrár urak akkor, *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a mikor esetleg a kormánynak kellemességet tudnak csinálni, beszélnek, de a mikor esetleg ez kellemetlen volna a kormányra nézve, akkor az agrárius urak hallgatnak; pedig a ki akkor, a mikor beszélnie kellene, hallgat, az vétkezik. *(Helyeslés.)*

Itt van Rubinek Gyula képviselőtársamnak kitünő nagy munkája, a melyben kifejti, hogy az uj vámtarifában legalább is 60 korona vám kell hogy vettessék a mandulára s legalább 40 korona a főzelékekre. Ebben a javaslatban pedig épen a mandulának a vámja eltöröltetik s a főzelékek is vámmentessé tétetnek és mégis az agráristák vezérférfiainak semmi kifogásuk ez ellen nincs. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, nemcsak az a baj közgazdasági érdekeinkre nézve, hogy az országon belül nem találnak kellő védelemre, de baj az is, hogy ott, a hol a nemzetnek közgazdasági érdekét legjobban meg kellene védelmezni, t. i. a diplomácziánál, a magyar nemzetnek érdeke semmi védelemben nem részesül. A mi diplomácziánknak ebben a tekintetben való tájékozatlansága az egész világon ismeretes. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én nem tudom, értesült-e róla a t. ház, de hiszen nyilt titok, hogy akkor, a mikor az olasz kereskedelmi szerződés lejárt, a mikor tehát Ausztria és Magyarország kereskedelmi érdekeit meg kellett volna védelmeznünk, ottani külügyi képviselőnk, Passetti azt mondotta, hogy magát gyengének érzi erre a feladatra s igy épen akkor, a mikor meg kellett volna védelmezni a monarchia érdekét, ment el onnan s kineveztek oda egy urat, gróf Lützowot azért, hogy helyet csináljon a külügyminiszteriumban egy más magas állásu diplomatának, s gróf Lützow, mivel Olaszországban ismeretlen volt, tájékozatlan volt, monarchiánk érdekét kellőleg megvédeni nem tudta. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mi bajunk abban áll, hogy a mi diplomácziánk a közgazdasági kérdésekkel egyáltalában nem foglalkozik. *(Ugy van! balfelől.)* Diplomatáink nagy része csak azt tudja, hogy Burgundi Mária nagyanyjának nővére ki volt. Vizsgát tesznek a geneologiából, de hogy a külkereskedelmi szerződésekből milyen előnyök vagy hátrányok háramolhatnak egy országra, erről a legkevesebbnek van tiszta képe. *(Ugy van! balfelől.)* Szomoruan kell konstatálnunk, hogy az egész világon az osztrák-magyar monarchia követei tudják legjobban meghajtani magukat, ők tudják a legfényesebb bálokat adni, de ők tudják államuk érdekét legkevésbbé megvédeni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kifogásom van ez ellen a javaslat ellen még az államrezon szempontjából is. Midőn a külfölddel kötendő szerződések tárgyalásának kellő közepén állunk, midőn Németországgal és más hatalmakkal szerződnünk kell és van egy projektált vámtarifánk minimális tételekkel, a

mely a mi gabonatételeinket meg tudná védelmezni, akkor előállni egy ilyen törvénynyel, a mely azt mutatja, hogy Magyarországon már a beczikkelyezett törvényeket is könyen át lehet lépni, annyit jelent, hogy nálunk a törvény csak gát, a melyet át lehet hágni. *(Ugy! van a baloldalon.)* Ha már most alkudozni akarunk és azt mondjuk, hogy nekünk minimális vámtarifánk van, a melyből nem engedhetünk, a külföldiek azt felelik, hogy miért volna ez gát, hisz Ausztriában és Magyarországon a törvények és szabályok nem arra valók, hogy azokat megtartsák, hanem, hogy legyen mit megkerülni. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Épen azért, mivel sem közjogilag helyesnek ezt a javaslatot el nem ismerhetem, sem gazdasági előnyt nem látok benne, sőt azt államrezon-ellenesnek is tartom, annak a pártnak nevében is, a melyhez tartozni szerencsém van, azt el nem fogadom. *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kubik Béla képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Kubik Béla: T. képviselőház! Az ülés elején azt a kérést intéztem az elnök urhoz, hogy engedné meg nekem, hogy azt a határozati javaslatot, a melyet Krasznay Ferencz t. képviselőtársam a most szőnyegen forgó törvényjavaslathoz beadott, én is aláirhassam. Az elnök ur ezt a kérésemet megtagadta, ha jól hallottam, azzal az indokolással, hogy akkor semmiféle akta lezárható nem lenne és ma én, holnap pedig egyik-másik politikai barátom kérhetné annak aláirását. Ennek folytán én a házhoz intézem kérésemet, méltóztassék megengedni, hogy ezt a határozati javaslatot aláirhassam. Ehhez nekem a házszabályokban gyökerező jogom van, mert ha jogom van egy határozati javaslatot, a melyet Péter vagy Pál visszavont, magamévá tenni kijelentésem vagy aláirásom által, bizonyára van jogom egy határozati javaslatot aláirásommal meg is erősiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Erre a kérdésre nézve röviden jelezni kivánom álláspontomat. *(Halljuk! Halljuk!)* Tény, hogy Sturmán György jegyző ur jelezte előttem Szüllő Géza t. képviselő ur beszéde alatt, hogy a szóban forgó határozati javaslatot Kubik Béla és még többen utólag aláirni kivánják, kérvén, hogy ezt én engedjem meg. *(Halljuk! Halljuk!)* Nekem azonban semmiféle ilyen engedélyadásra jogom nincsen, mert az a határozati javaslat perfektté lett benyujtása alkalmával és igy az annyi aláirással nyomatik ki, a mennyi a beadáskor rajta volt. Igy kerül az a ház irattárába is, a hol az irodaigazgató, ha a képviselő ur felfogása állna, hogy valaki azt utólagosan is aláirhatja, ezt megengedhetné.

Polónyi Géza: Tartozik megengedni!

Elnök: Méltóztassék csak meghallgatni az én álláspontomat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha az az álláspont jogosult volna, hogy a határozati javaslat utólag is aláirható, akkor megtörténhetnék az, hogy egy határozati javaslaton, a melyen kilencz aláirás van mondjuk szombaton, két napra rá, mondjuk hétfőn, ha jön Kubik képviselő ur és esetleg még más, hogy azt aláirni kivánják, az aláirók száma tizre egészittessék ki. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Nagyon helyes! Joga van hozzá! Sőt ez zárszót is biztosit!

Elnök: Bocsánatot kérek, az én álláspontom az, hogy minden okmány a szerint itélendő meg, a mint beadatott. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Ugy, a mint tanuságot nem lehet tenni, ha az illető jelen nincs, igy utólag sem irhat alá egy már beadott inditványt. A beadás időpontjáig bárki aláirhatja az illető okmányt, de a mint az az inditvány, módositvány vagy elleninditvány a ház elé terjesztetett és beadatott, a mint a ház annak kinyomatását elrendelte, abban a perczben arra több aláirás nem jöhet. *(Ugy van! jobbfelől.)* Abszolute nincs is szükség arra, hogy ily módon csatlakozhassék ahhoz a képviselő ur, mert kijelentheti egyszerüen élőszóval itt a házban és ez benne lesz a naplóban is, hogy ő azon határozati javaslathoz csatlakozik. *(Ugy van! jobbfelől.)* Igy történt többször, hogy a kik nem irták alá a határozati javaslatot, beszédeikben kijelentették, hogy ahhoz csatlakoznak. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha a ház ugy határoz, hogy ilyen utólagos aláirás megtehető, nincs kifogásom ellene; de azt hiszem, hogy a házszabályok szempontjából az én felfogásom a helyes, a mennyiben a házszabályok is kifejezetten ennyi és ennyi képviselő által »aláirt« és nem »aláirandó« okmányról szólnak. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt hiszem tehát, hogy az az álláspont, a melyet elfoglalok, teljesen megfelel a házszabályoknak és az ügy helyesen felfogott értelmének is. Ezért kérem a t. házat, hogy ezen álláspontot tegye magáévé. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Polónyi Géza: A házszabályokhoz kivánok szólni.

T. képviselőház! Igen röviden kivánok nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Nézetem szerint megtiltani az elnök urnak a házszabályokra való hivatkozással csak olyasmit lehet, a mit a házszabály kifejezetten tilt.

Elnök: Nem is tiltom én meg!

Polónyi Géza: Már most egy tilalom kérdésében, a mely nem létezik, merültek fel nézeteltérések. Arról van szó, hogy az elnök ur nem akarta megengedni a határozati javaslat aláirását. Most méltóztatnak hallani, hogy a kérdésnek tulajdonképen nincs is fontossága, mert az elnök ur kimagyarázta, miszerint ő nem adhatta oda az okiratot, mert az nem volt nála, de az irodaigazgatónál aláirható.

Minthogy tilalmi intézkedés a házszabályokban nincs, ilyen tiltó intézkedést a házszabályok

szerint kiterjeszteni vagy a házszabályokba belemagyarázni nem lehet és mivel maga az elnök ur is belátta, hogy az aláirás pótolható, nem szükséges, hogy a ház bármely határozatot hozzon ebben a kérdésben.

Különben is ezen specziális kérdésnél még az a szempont sem áll előtérben, hogy az illető élhet-e a zárszó jogával vagy nem, a mennyiben azon a határozatijavaslaton tiz aláirásnál több van. Ki van zárva tehát az a tendenczia, mintha itt az aláirás azon czélból történnék, hogy a zárszó biztositassék. De bocsánatot kérek, addig, mig a vita befejezve nincs, a parlamentárizmus alapelvei szerint kell, hogy tér nyittassék a kapaczitácziónak. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Avagy el van zárva a képviselőháznak bármely szabadelvü párthoz tartozó tagja attól, hogy ő, ha meggyőződött a vita folyamán a benyujtott határozati javaslat helyességéről, ahhoz aláirásával hozzájárulhasson? Bocsánatot kérek, ha ezt szankczionálják, akkor a parlamenti vitatkozásoknak értékük nincs. *(Felkiáltások a jobboldalon: Szavazatával hozzájárulhat!)*

Én azt hiszem, hogy mivel az elnök ur magyarázatával kielégitőleg oldotta meg a kérdést, akként t. i., hogy az aláirható, ebben a kérdésben határozathozatalra szükség nincs. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A képviselő ur engem teljesen félreértett. *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt mondtam, hogy az én álláspontom az, hogy az a határozati javaslat utólag nem irható alá. *(Helyeslés jobbfelől.)* Különben nincs is értelme az utólagos aláirásnak. Én azt mondottam, hogy a határozati javaslat a beadás perczében rajta lévő aláirások szerint itélendő meg. Azon képviselő urak tehát, a kik a szombati ülésen, a mikor az a határozati javaslat benyujtatott, nem voltak jelen, hétfőn, a mikor már a javaslat ki van nyomatva, nincsenek feljogositva arra, hogy ezen határozati javaslatot aláirhassák. *(Ugy van! jobbfelől.)* Hangsulyoztam, hogy szerintem egy, a ház irattárában lévő okmányt utólagos aláirással ellátni nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt én csak példa gyanánt hoztam fel, hogy ha állana az az álláspont, mely szerint egy ilyen okmányt utólag is alá lehet irni, akkor követelhetné valaki egy olyan határozati javaslat aláirását, a melyet esetleg csak 8 vagy 9 aláirással nyujtottak be.

Polónyi Géza: Ha a vita bezárásakor alá van irva tiz képviselő által, a beadónak joga van zárszóval élni!

Elnök: Minden ilyen dolognál a beadás időpontja dönt. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: T. ház! Azt hiszem, nekem jogom van azt a határozati javaslatot magamévá tenni; ha felszólalok, én ezt a határozati javaslatot még egyszer leirva aláirhatom és beadhatom; azt hiszem legalább, hogy senki engem attól a jogtól meg nem foszhat, hogy én azt a határozati javaslatot magamévá tegyem. Ha pedig ez igy áll, akkor semmi sem áll utjában annak, hogy én ezt a határozati javaslatot magamévá tehessem ugy, a hogy most van. De meg, kérem alásan, egész pozitive emlékezem rá, hogy erre a multban volt precedens; emlékezem rá, hogy többen a benyujtás után tettek magukévá és irtak alá határozati javaslatokat.Mindezek alapján kérem a t. házat, méltóztassék nekem megengedni, hogy a határozati javaslatot én is aláirhassam.

Elnök: Sajnálom, hogy még egyszer kell ismételnem a dolgot. A képviselő ur önmagának mond ellent. Ha azt hiszi, hogy neki joga van az aláirásra, akkor miért kéri tőlem és a háztól az engedélyt? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Mert nem lophatja el az aktát!

Kubik Béla: Személyes kérdésben kérek szót! *(Halljuk! Halljuk!)* Azokkal szemben, a miket az elnök ur most mondott, hogy t. i. én önmagammal jutottam ellentétbe azzal, hogy kértem a házat, hogy a határozati javaslatot aláirhassam. Egész egyszerü a dolog. Benyujtásakor nem irhattam alá, mert nem voltam Budapesten, most pedig az elnök urat kérem, hogy tegye lehetővé, hogy aláirhassam. Minthogy a határozati javaslat nincsen nálam, természetes, hogy először az elnök urhoz fordulok, mint a kinek módjában van rendelkezni. Miután ő ezt megtagadta, a házhoz fordulok és a házat kérem, engedje meg, hogy aláirhassam. Ez egyszerü magyarázata a dolognak és annak, hogy én önmagammal ellentétbe nem jutottam. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Elnök: Szőts Pál képviselő ur kiván szólni!

Szőts Pál: T. ház! Ha arról méltóztatnak vitatkozni, hogy a benyujtás után lehet-e aláirni valamely határozati javaslatot vagy inditványt, ugy méltóztassék megengedni, hogy én egy preczedensre hivatkozzam, a melynek időpontjára nem emlékszem, de a melyet, ha a t. képviselőtársaim parancsolják, kikeresek és a ház elé terjesztek. A preczedens a következő volt: Egy névszerinti szavazásnak másnapra való halasztását kérték ellenzéki oldalról. Ezt a kérést tudvalevőleg husz képviselőnek kell aláirni a házszabályok rendelkezése szerint. Az elnök a benyujtott elhalasztási kérésen lévő aláirásokat megszámlálta és azt találta, hogy csak 19 aláirás van rajta. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ott jelenlévők kellenek!)* Az ellenzék sorából jelentkeztek többen, hogy aláirják és az aláirás után természetesen meg lett volna a házszabályokban előirt szám.

Polónyi Géza: Ez más dolog!

Szőts Pál: Az elnök, jól emlékszem, boldogult Szilágyi Dezső, a ház hozzájárulásával kijelentette, hogy attól a pillanattól kezdve, hogy az a kérés be van nyujtva, uj aláirásra engedélyt adni nem lehet. Az analogia tökéletesen megvan. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, ha t. képviselőtársaim közül határozati javaslatot ad be valaki és arra még 9 aláirást sze-

rez, akkor az illető képviselő urnak zárszóra van joga, holott ha összesen 9 aláirás van, akkor zárszóra joga nincsen. Igy azután utólagos aláirásokkal a benyujtás után lehetne egy képviselőnek zárszóra jogot biztositani és a házszabályt teljesen ignorálni. Én tehát azt hiszem, hogy az elnök ur álláspontja e tekintetben tökéletesen világos, elfogulatlan és igazságos s igy utólagosan aláirni inditványt vagy határozati javaslatot nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Minthogy szólni senki sem kiván és az iménti felszólalásokra határozathozatalnak helye nincs, áttérhetünk a vita folytatására. Ki következik a szólás során?

Sturmán György jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! *(Gróf Tisza István miniszterelnök távozik a teremből. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hová megy a miniszterelnök?)*

Gabányi Miklós: Az igazság nem tetszik neki!

Polónyi Géza: Mint a magyar közéletnek és közpályának egyik napszámosa figyelemmel és pedig éber figyelemmel kisérem a közéletnek megnyilatkozását. Valahányszor észreveszem Magyarországon azt, hogy tömegesen fordulnak elő rang- és czimadományozások; valahányszor észreveszem, hogy a sajtóban, annak bizonyos részében, meglepő hirtelen fordulatok észlelhetők; valahányszor látom, hogy a pénzügyminiszteriumban sürün folynak olyan ügyletek, melyek csak kivételes alkalmakkor szoktak előfordulni, minők pl. osztálysorsjátékoknak engedélyezése, vagy pl. Erzsébet-szanatóriumi sorsjegykiadási engedély: akkor én kettőzött éberséggel és figyelemmel kisérem a törvényhozás alkotó munkásságát és már előre is tudom, hogy nagy, rendszerint végzetes támadás készül Magyarország alkotmánya ellen. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Arról azonban, hogy ezen tünetekben ilyen alakban, mint a hogy az most történik, fog alkotmányunk ellen támadás intéztetni, még csak homályos sejtelmem sem volt, mert nem gondoltam azt, hogy akadhasson korszak, a melyben a magyar alkotmányosságnak minden sarkkövét kimozditani szándékoznak, a melyben — a mint ezt beszédem fonalán igazolni is fogom, — kérdés alá kerül a magyar királynak nemcsak esküjével, de fejedelmi szavával is megerősitett törvény végrehajtásának kérdése, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* melyben szóba kerülnek a magyar házszabályoknak fundamentális artikulusai; a melyben szóba kerül minden, a mi alkotmányjogi szempontból egy nemzet számára becses, drága és értékes is lehet. *(Ugy van! a bal- és a szelsőbaloldalon.)*

Emlékezem rá, milyen óriási felháborodást idézett elő a nemzet közvéleményében az ischli klauzulának csak hire is. Emlékezem, — hozzáteszem, szivesen emlékezem vissza, — hogy azon időben a magyar ember alkotmányérzetének lelkiismerete megszólalt nemcsak ezen táborban, hanem a szabadelvü párt körében is, a hol azt mondták, — és ebben a t. előadó ur nem fog engem dezavuálni, mert ő is azt mondta — ehhez pedig a szabadelvü párt nem kapható és a szabadelvü párt maga sem engedte volna az ischli klauzulának keresztülvitelét!

Nessi Pál: Ma már késő volna! *(Derültség.)*

Polónyi Géza: Be fogom bizonyitani a vita folyamán, hogy ma az előadó ur nem az ischli, hanem annál egy sokkal rosszabb és veszedelmesebb klauzulát ajánl elfogadásra. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)* Vállalom, t. ház, a felelőséget azért, hogy beszédem folyamán bebizonyitom aktaszerüleg, hogy a mit most az előadó ur javasolt, rosszabb az ischli klauzulánál.

Rosenberg Gyula: Erre magam is kiváncsi vagyok.

Polónyi Géza: Majd kielégitem a kiváncsiságát, de elvárom aztán, hogy megczáfolja érveimet. Kegyeskedjenek engem csak figyelmükkel megajándékozni és ha tévedek, — hiszen ember vagyok — tessenek engem megczáfolni. Én hazafias aggodalommal állok a képviselőház elé és mint magyar ember állitom, hogy a mi most történik ezzel a törvényjavaslattal, hogy az a kormányzati rendszer, a mely a rendelet utján közzétett szerződés publikálásában megnyilatkozik, támadás a magyar alkotmányosság ellen. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

A Felség adott szavának megszegésére való törekvést látok ebben a kormány részéről, látom a királyi eskünek kérdés alá tételét, a melynek egyik tartalmi része: meg fogom tartani és meg fogom tartatni a törvényeket. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A királyi eskünek, alkotmányunk e bástyájának ez a része nem inczidentális dolog. A törvényhozói és a végrehajtó hatalom közötti mérkőzésnek a szankcziója ez. Ott, a hol megoszlik a törvényhozás és a kormányzati hatalom, mint a hogy megoszlik nálunk alkotmányos formák között, a végrehajtó hatalomnak nem lehet más feladata, mint az élő törvényeknek szigoru és betüszerinti végrehajtása. Azért tesz esküt erre a magyar király, mert ő a végrehajtó hatalom feje, azért tesz esküt alkotmányunk értelmében arra, hogy a végrehajtó hatalom kezelésében sohasem fog segédkezet nyujtani arra, hogy az élő törvények meg ne tartassanak és azért tesz esküt arra, hogy azok megtartassanak általa is és mások által is. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Más parlamentekben teljesen meddő és teljesen felesleges dolog volna magyarázni azt, hogy mindaddig, mig egy élő törvény fennáll, mig azt a törvényhozásra hivatott faktorok és tényezők meg nem változtatták, se kifelé, se befelé nem szabad a végrehajtó hatalomnak attól a törvénytől egy betüvel sem eltérni.

Nessi Pál: Igaz ez, előadó ur?

Polónyi Géza: Joga van a végrehajtó hatalomnak ahhoz, hogy törvényjavaslatokat terjeszszen a törvényhozó testület elé azon létező törvény megváltoztatására, melyet az ország érdekében károsnak tart. A törvényhozás bölcseségétől függ azután, megváltoztatja-e azt, vagy nem? Vannak azonban törvények, — és mindjárt rá is mutatok ilyenre, — a melyek keletkezésüknek történeti jelentősége miatt még azon kvalifikáczió alá sem esnek, hogy bizonyos határidőig megváltoztathatók legyenek. Ilyen az 1899: XXX. t.-cz., a melynek keletkezési módja, történeti genatikonja, — hűségesen fogom előadni a t. ház előtt annak az igazolása czéljából, hogy ezen ne csak ugy átcsuszszanjunk, a mint a t. miniszterelnök ur mondja, mert csuszkálni nem fogunk azon a kérdésen. T. ház! Ez a törvény ő Felsége a király és az ellenzékek között létrejött paktumnak az eredménye, és csak azon az uton változtatható meg, a mig az végrehajtva nincs. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azért beszédem folyamán vádolni fogom, t. ház, a magyar kormányelnököt alkotmányszegéssel és törvénytiprással; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* vádolni fogom a magyar kormányelnököt, és sajnálattal jegyzem meg, még a magyar sajtót is, és annak különösen egyes részeit, mert mig annak idején az ischli klauzulában észrevette a sajtó a magyar nemzetet fenyegető nagy veszélyt, most csodálatos módon még a sajtó nagy része sem veszi észre, micsoda borzasztó alkotmányszegésekkel és törvénytiprásokkal állunk most szemközt.

De sajnálattal jegyzem meg: vádolnom kell a magyar képviselőházat is, mert sajnálattal láttam és látom, hogy ezen kérdéseknek magvát és horderejét sem a közigazgatási bizottságban, sem a szabadelvű párt értekezletein és egyáltalában sehol eddig ugy nem szellőztették, mint a hogy azt szellőztetni kell, a miből arra a konkluzumra jutok, hogy a magyar parlamentet olyan letargia, olyan marazmus fogta el, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy érzéke megszsibbadt az alkotmány nagy jelentősége és kardinális, alapvető törvényeink szentsége iránt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De vádolom, t. ház, beszédem folyamán a Magyarország és Ausztria államait képviselő külügyi képviseletünket azzal, hogy szándékosan elhomályositotta a külföld előtt a promulgált és életben lévő magyar törvények erejét; vádolom, t. ház, még az olasz külügyminisztert is azzal, hogy a promulgált magyar törvények ismerete mellett, a melyeket egy külügyminiszternek ismernie kell, vállalkozott egy szerződés megkötésére, a mely botrány marad a nemzetközi szerződések történetében. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rátérek beszédem során annak igazolására, hogy itt merénylet készül nemcsak az alkotmány, de a házszabály és minden drága kincset képező alkotmánybiztositék ellen. És ezeknek során, mielőtt magával a javaslattal foglalkoznám, mivel találkozom első helyen? Olvasták-e, közjogász urak, a bizottsági jelentést? Álljanak fel: hányan vannak a képviselőházban, a kik ezt elolvasták! Mert lehetetlenségnek tartom, hogy ez a durva merénylet, a mely a bizottsági jelentésben foglaltatik, ha azt mindenki elolvasta volna, ha azt a ház elnöke elolvasta volna, a magyar parlamentben napvilágot láthasson. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A magyar alkotmány a bizottságok számára kezdeményezési jogot nem ad. Nem ad pedig egyszerűen azért, mert a magyar alkotmány a miniszteri felelőségnek fundamentális elvén épült fel. A bizottság nincs jogositva mást tárgyalni, mint a mit a ház oda utasitott. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A bizottságnak nincs joga törvényjavaslatokat szerkeszteni, s azokat a ház elé terjeszteni, mert a törvényjavaslatokért felelőséggel tartozni kell, a törvény megadja a kormánynak és egyes képviselőknek a törvényjavaslat kezdeményezési jogát, a melyet a ház elé kell hozni és csak akkor, ha a képviselőház azt magáévá tette és annak tárgyalását elrendelte, de nem a bizottságban. Már most mit tartalmaz ez a bizottsági jelentés? A képviselőház odautasitotta a bizottsághoz ezt a törvényjavaslatot, a mely a 669-dik számot viseli és az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyunknak ideiglenes rendezését tárgyazza. A bizottságnak nem volt és nincsen joga mást tárgyalni, mint ezt a bemutatott törvényjavaslatot és a felett szakvéleményt nyilvánitani, véleményt nyilvánitani, mást tárgyalni neki joga nem volt és nincsen. Mit javasol nekünk ez a jelentés? Méltóztassék olvasni *(olvassa)*: »Az Olaszországgal 1891 deczember hó 6-án kötött és az 1892. évi VI. t.-czikkbe iktatott kereskedelmi és hajózási szerződés és az ehhez tartozó mellékletek hatályának a szerződés zárójegyzőkönyvének III. 5. pontjában foglalt határozat kivételével az 1903. évi deczember hó 31-én Rómában aláirt megállapodás értelmében 1904. évi szeptember hó 30-dikáig és az 1904 szeptember hó 24-én Rómából kelt jegyzőkönyv értelmében 1904 október hó 14-kéig történt meghosszabbitása jóváhagyólag tudomásul vétetvén, a további ideiglenes rendezés tárgyában a Rómában 1904 szeptember hó 24-én aláirt nyilatkozat ezennel az ország törvényei közé iktattatik. Midőn a törvényjavaslatot a közgazdasági bizottság nevében az itt jelzett szövegezési módositsal elfogadásra ajánlani van szerencsénk, ugyancsak a bizottság nevében inditványozzuk, hogy a kormánynak a szerződés tárgyalásának megindítása és az ideiglenes szerződés életbeléptetése tekintetében követett eljárásáért a törvényhozás részéről a felmentvény megadassék.«

Ez a bizottsági javaslat szemben azzal, a mit a képviselőház hozzáutasitott, vagyis az október 15-dikétől való ideiglenes szerződésre vonatkozó megállapodásokat, javaslatokat, tartalmazza először az 1904 szeptember 30-dikáig fennállott állapotok törvénybe iktatására egy javaslatot, továbbá arra, hogy az 1904 szeptember 30-dika

és 1904 október 15-dike közti határidőre eső vacuum egy jegyzőkönyv alapján, a mely Rómában 1904 október 14-én kelt, a törvénybe beiktattassék és végezetül, hogy a kormánynak a felmentvény megadassék.

Bocsánatot kérek, ez a dolog egyszerűen egy közjogellenes, egy házszabályellenes botrány. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert először is egy nemzetközi szerződés beczikkelyezésének kérdésével kapcsolatosan sehol a világon felmentvényi kérdéseket együtt nem tárgyalnak, másodszor az 1904 szeptember 30-dikáig terjedő időre vonatkozó kérdés már csak azért sem volt itt tárgyalható, mert erre nézve külön törvényjavaslat fekszik a ház előtt, melyről majd részletesen fogok beszélni, a mely azonban napirendre tüzve még nem lett, a bizottsághoz utasitva nem lett; azonkivül egy jegyzőkönyvre történik a bizottságban hivatkozás. Sem a törvényjavaslatból nem tudjuk, sem az a jegyzőkönyv előttünk nem fekszik. Hol van az a jegyzőkönyv?

Rosenberg Gyula előadó: A törvényjavaslatban van!

Polónyi Géza: Hol? A törvényjavaslatban? Annak szövegében?

Rosenberg Gyula előadó: Nem!

Polónyi Géza: Erről van szó. *(Derültség a bal- és a szélsőbalolodalon.)* Akad tehát Magyarországon egy közgazdasági bizottság, a mely bir azzal a merészséggel, hogy egy általa szöveg szerint nem ismert, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is látott!)* senki által nem látott jegyzőkönyv alapján — ez a törvényhozásnak egy uj neme, jól vigyázzanak, mert most már kérem — majd széjjel osztom ezt a kérdést — most már van egy törvényjavaslatunk 1904 szeptember 30-ig, van azután 1904 szeptember 30-tól október 15-ig egy jegyzőkönyvi megállapodás, van azután október 15-től egy miniszteriális rendelet — mondom, ilyenek alapján nemzetközi szerződéseket akar Magyarországon fentartani. Hát, uraim, a magyar alkotmány és a magyar parlament odáig sülyedtek már, hogy nemcsak miniszteri rendeletekkel lehet nemzetközi szerződéseket életbeléptetni, hanem egy senki által nem ismert jegyzőkönyv alapján is, a melyért az ur Istenen kivül felelőséggel senki sem tartozik, mert azt senki nem látta, hogy azt ki irta alá és abban mi van? Létezhetik-e az, hogy Magyarország gazdasági helyzete Olaszországgal szemben szeptember 30-ika és október 15-ike között a nélkül, hogy ez iránt törvényjavaslat volna benyujtva, egy bizottsági jelentés alapján szalváltassék és állapittassék meg. No ha ez lehetséges, akkor tessék elbucsuzni és nem kell itt humbugot csinálni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Akkor hazugság ez a parlament és ne csaljuk a nemzetet azzal, hogy mi törvényhozók vagyunk. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert, t. uraim, én felállottam itt és azt kérdezem a ház elnökétől, hogy akkor, midőn ez iránt törvényjavaslat senki részéről benyujtva nincsen, akkor, midőn ezekért a parlamenti és törvényes felelőséget senki sem viseli, meg fogja-e engedni ebben a házban, hogy a bizottságnak ilyen jelentése szavazás alá kerüljön, igen vagy sem? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. uraim! Hát nem kötelesek önök, ha tisztelik csak egy pillanatra azt a törvényt, ha felmentést akarnak kérni, jelentésüket a ház elé terjeszteni, hogy micsoda gazdasági kár és előny származott abból, hogy önök 1904 szept. 30-ig minden törvényes felhatalmazás nélkül szerződéses állapotot tartottak tényleg fenn olyan szerződés alapján, a melyet a törvényhozás felmondott.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem igy volt!

Polónyi Géza: Nem lett felmondva az olasz szerződés?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hogyne lett volna felmondva!

Polónyi Géza: A melyet tehát a törvényhozás károsnak tartott és fentartani nem kivánt. Tessék azt a jelentést ideterjeszteni, és kellő formában, törvényjavaslat alakjában felmentvényt kérni. Majd akkor hozzászólunk. De, t. képviselőház, az, hogy becsempészett bizottsági ülések, jelentések alapján a felelőséggel járó törvényjavaslatok helyett a szurrogátumnak ezt a német választják, a melyről itt szó van, hogy egy nem ismert jegyzőkönyv alapján akarnak törvényeket pótolni, nos hát, t. uraim, ez a legméltatlanabb vád egy parlamenttel szemben. Mert a hol ez lehetséges, ott a hazaárulás is és minden lehetséges. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

En tehát az én szavam erejével — más fegyverem nekem nincs — de szavamnak erejével és hazafias aggodalmamnak, benső meggyőződésemnek és lelkesedésemnek sugallatával nem csak tiltakozom, de kérve kérem önöket, magyar képviselők, már ezen az első állomáson tessék megállapodni.

Madarász József: Üssenek a körmére!

Polónyi Géza: Mert ez végzetes lejtő uraim, a melyre ha rálépnek, akkor a magyar parlamentnek közgazdasági és nemzetközi érintkezése egész nagy területén megszünt minden joga, humbug és szemfényvesztés a törvényhozás. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rátérek most magára a kérdéses törvényjavaslatra. Befejezésül még ünnepélyesen tiltakozom, hogy a magyar alkotmány sérelmével, a házszabályok ellenére, a bizottságnak jogkörével és hatáskörével való nyilvánvaló visszaélés folytán, a bizottság egy ilyen inditványa, a mely semmiféle parlamentáris felelőséggel fedezve nincs, a mely a magyar alkotmányt megszegi, a ház elé kérdés alakjában feltétessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megakadályozni ezt én gyenge vagyok.

Meg fogom próbálni, de én gyenge vagyok. De az a kérdés, elég erős-e a magyar képviselőháznak élő lelkiismerete arra, hogy egy ilyen durva merényletet annak első állomásán megakadályozhasson-e: igen vagy nem?

Már most, t. ház, a nemzetre fog várni, hogy mily konkluzumot von le abból, ha világos tiltakozás ellenére önök erre a lejtőre állnak. De lássuk ezt az egész alkotmányellenes csinyt a maga valóságában ugy, a hogy előttünk van, lássuk a maga összefüggésében.

T. uraim, a vitatkozás sorrendje első sorban a kérdés gazdasági jelentőségére, másodszor pedig a közjogi jelentőségre szoritkozik. Én abban a hitben vagyok, hogy ennél a dolognál — beszédem folyamán talán megtalálják a t. képviselő urak az összefüggést — alig lehet a gazdasági kérdést a közjogitól külön választani. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* De kétségtelenül vannak a javaslatnak oly részei is, a melyeket külön lehet választani; ezeket külön szándékozom taglalni.

Hogy az ember egy nemzetközi kereskedelmi szerződést annak értéke szerint megitélhessen, nem a kereskedelmi mérlegnek már elavult teoriája szerint, annak alapján, hogy a plusz tényleg pluszt jelent-e, kell felindulnia, hanem a forgalmi és értékviszonyok szempontjából, az u. n. kereskedelmi statisztikai értékek szempontjából való mérlegelés szerint kell eljárnia. Nem szándékozom önöket hosszasabban untatni statisztikai dedukciókkal, de egy pontra, a mely mindenkit meggyőzhet, rögtön rámutatok. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az a kérdés, hogy kinek állhat érdekében a kereskedelmi szerződésnek Olaszországgal való megkötése és kinek kell hát áldozatot hozni azért, hogy ez a kereskedelmi szerződési viszony fentartassék?

Madarász József: Nem is kell kutatni, Ausztriának!

Polónyi Géza: Mert a tényleges és jogi helyzet az, hogy 1903 deczember 31-dikén lejárt az 1892: VI. t.-czikkben foglalt olasz kereskedelmi szerződés. Lejárt tehát az ahhoz füzött pótczikkely, lejártak a hozzáfüzött zárhatározatok is, lejárt tehát a borvámklauzula is összes kikötéseivel. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

1901 január 1-jén tehát Magyarország a felmondott szerződés folytán azon helyzetbe jutott Olaszországgal szemben, hogy az olasz bor, bármilyen minőségű és mennyiségű, csak a majd általam később szellőztetendő általános vámtarifa tételei alapján, a mely husz aranyforintot tartalmazott, juthatott volna be bizonyos feltételek mellett. A mint velünk közöltetik, 1904 szeptember 30-áig a borra nézve tényleg ez az állapot volt fentartva, mert 1904 szeptember 30-áig Olaszországnak kedvezményes borvám nem engedélyeztetett. Kiváncsi leszek megtudni, és nagyon lekötelezne a közgazdasági bizottság előadója, ha tájékoztatná a házat ezen szakszerű adatról, hogy t. i. 1904 január 1-től 1904 szeptember 30-áig mennyi olasz bor és milyen vám mellett jött be.

Nehogy elterelődjem a felvetett kérdéstől, a kérdés az, hogy kinek áll érdekében egy ilyen szerződés megkötése? A bormvámklauzula szempontjából Magyarországnak nem állhatott érdekében egy szerződés megkötése, a mely ipso facto — akár kevesebb, akár több mennyiségre — de kétségtelenül a borvám tekintetében kedvezményt ad és illetve a husz arany forintos vámot leszállitja, mert ha Magyarországnak nincs szerződése, akkor husz arany forintos vám mellett jöhet csak be a bor. Ez tiszta mulatság. Most tovább megyek. Méltóztassék ennek a javaslatnak a statisztikáját megnézni. Ki van mutatva, hogy Magyarországnak és Ausztriának a kereskedelmi mérlege Olaszországgal szemben milyen volt 13 esztendő alatt; tehát nem is 10 évi, hanem 13 évi átlag vétetik. Tudjuk, hogy ez a 13 évi mérleg záródnék azzal, hogy 48 millió kivitel állna szemközt 31 millió behozatallal, ugy hogy 17 millió korona erejéig lenne a behozatal és kivitel kérdésében a mérleg javunkra kedvező. Ez számtanilag annyit tesz, hogy átlagban egy esztendőben 1,300.000 koronával aktiv a mi kereskedelmi mérlegünk. Hogy ez az 1,300.000 korona évenkinti többlet érdemes-e arra, hogy alkotmányjogokat, garanciákat feladjunk, ez más kérdés, de egy tényre akarok rámutatni.

A kereskedelmi szerződések megkötésénél rendkivül fontos az az időszak, a melyben a szerződések megköttetnek, és előrebocsátásával annak, hogy mig közös vámterületünk van és mig a közös vámterületen belül legalább statisztikai vámjaink nincsenek, addig minden számozkodás humbug és szédelgés, mert azt megállapitani egy közös vámterületen belül, a melynek statisztikai vámjai nincsenek, hogy mennyi a kivitele Ausztriának, mennyi Magyarországnak és mennyi a behozatala Ausztriának és mennyi Magyarországnak külön-külön, nemcsak képtelenség a statisztikai forgalmi adatok szempontjából, hanem az adott esetben butaság is. *(Mozgás a középen.)* A t. volt államtitkár urnak része volt abban a politikában és tudnia kell, hogy az áruforgalmi statisztika tekintetében, a mely az 1878: XX. t.-cz. alapján készitendő és melyre nézve kötelezettséget vállalt mind a két kormány, hogy az ő forgalmi statisztikai adatait a másik féllel hűen közli. 1878 óta nem történt egyéb, mint egy példa nélkül álló világcsalás. Az egyik főzi le a másikat, az osztrák kormány hazudik a magyar kormánynak és a magyar kormány, bocsánat a kifejezésért, nem akarom a magyar kormányt érinteni, visszaadja a kölcsönt az osztrák kormánynak. Ha a t. volt államtitkár ur lelkiismerete megszólal, e tekintetben igazat fog adni nekem ebben az egy pontban, az ország jól felfogott érdekében. Ez minden a világon, csak nem igazság. Az egész számitás mind bumbug; a

mig legalább statisztikai vámjaink nincsenek, ez mind önkényes, tetszés szerint összeállitott adat, nem is szólva arról, t. volt államtitkár ur, hogy a csempészet ebben nem szerepel.

Nagy Ferencz: Mindenütt szerepel!

Polónyi Géza: A csempészet szerepel a hivatalos kimutatásokban?

Nagy Ferencz: Tényleg szerepel.

Polónyi Géza: De a statisztikai adatokban nincs benn, erről van szó; pedig ha valaki valaha foglalkozott gazdasági kérdésekkel, annak fel kell vetnie azt a dolgot, különösen a mi az olasz borvámokat illeti.

Nagy Ferencz: Angliában is csempésznek. Benne van a statisztikában?

Polónyi Géza: Nem azt mondom, hogy nincs csempészet, hanem azt mondom, uram, hogy a törvényhozást tájékoztató biztos adatokat nem szolgáltatnak.

Nagy Ferencz: Ott sem veheti bele a statisztikába!

Polónyi Géza: A ki ismeri Olaszországot — köztük éltem és tudom, hogy a csempészkedési coefficziens talán egy országgal szemben sem vehető annyira figyelembe, mint épen Olaszországgal szemben — *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az tudja, hogy ezek teljesen megbizhatatlan, hamis, humbug adatok. De ezek is mit mutatnak ki 1903-ban? Tessék ezt, t. volt államtitkár ur, meghallgatni. A közös vámterület kiviteli és behozatali mérlege aktiv volt 30,500.000 K-val. Mi volt Magyarországon? Magyarországon 1903-ban passziv volt a mérleg 0·4 minusz. Ugyanabban az esztendőben, mikor a közös vámterületen a mérleg Olaszországgal szemben 30,500.000 K-val aktiv volt, ugyanakkor Magyarországon a kivitel és behozatal mérlege 4000 K-val volt passziv. *(Egy hang jobbfelől: 400.000 K-val!)* Itt 0·4 minusz van és miután 1000 K-ba számitunk ez 4000 K-át jelent, mondjuk 40.000 K-át. Tehát 40.000 K-val volt passziv a mérleg.

A t. kereskedelemügyi miniszter urnak mint szakembernek nem kell bővebben bizonyitani, hogy ezen kereskedelmi szerződésnek nemcsak a borvámklauzula, de az általános kereskedelmi mérleg szempontjából 1903-ban való megkötése mindenkinek érdekében állhatott a világon, csak Magyarországnak nem. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Ezért készek a törvényt is megsérteni!

Polónyi Géza: Már most a gazdasági érdekek szempontjából érdekes megtudni, hogy Magyarország közgazdáinak és közgazdasági bizottságának micsoda furcsa pecsenyét tálalt fel a kereskedelemügyi miniszter. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* T. szakbizottság, önöknek azt mondja: az olasz kormány azt kivánta, hogy ebből a kötendő szerződésből a borvámkedvezmény csakis olasz borokra vonatkozzék. A jelentésből is azt látom, hogy a kormány azzal dicsekszik, hogy kieszközölte azt a nagy vivmányt, hogy az olasz kormánynak ez nem sikerült, ellenben mi kivivtuk azt, hogy az a kedvezmény nemcsak az olasz borokra vonatkozik, hanem valamennyi más kedvezményes államra is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem igy van-e ez uraim? T. i., a külfölddel szemben restelkedtek; még nem vették elő azt a fogást sem, hogy azt mondták volna, hogy az olasz kormánynak igaza van, csak csináljuk meg a kedvezményt a határszéli forgalom révén, a mint az kezeltetett annak idején, mert akkor a legtöbb kedvezményi klauzula más államok javára nem fog kiterjedni. A nemzetközi szerződésekben és tarifákban ugyanis kifejezett elv, hogy a határszéli forgalom révén engedélyezett kedvezmények a legtöbb kedvezményi záradékba bele nem érthetők.

Már most mi történt itt, t. szakbizottság? Azt mondja nekik a kormány: én keresztülvittem azt, hogy 450.000 mm. fehér bor hozható be. Honnan? Minden legtöbb kedvezményi záradékkal biró állam részéről. Tisztelt agrárius uraim, mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy ha Olaszországnak szabad behozni 450.000 mm.-át 6 frt 50 kros arányvám mellett, természetes, hogy Spanyolországnak, Francziaországnak, Németországnak, Görögországnak, Romániának, Szerbiának épen ugyanazon kedvezmény dukál. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Ez már túlságosan sokat imputál a hallgatóság hiszékenységének!

Nagy Ferencz: Nem!

Polónyi Géza: Miért nem, t. volt államtitkár ur? Méltóztassék megengedni, ha a t. volt államtitkár ur feláll és nekem bebizonyitja azt, hogy az a 450.000 mm., a melyről mindjárt beszélni fogok, kontingentált összeg . . .

Rosenberg Gyula előadó: Természetes!

Polónyi Géza: Természetes az önök észjárása szerint, de nem a törvényjavaslat szerint, a mely szószerint ezt mondja *(olvassa)*: »Mindazonáltal, tekintettel arra, hogy az uj szerződés az Olaszország által bevitele és kivitele számára nyert megfelelő kárpótlás ellenében a bor vámjára nézve semmiféle megállapodást nem tartalmaz, mely bor az uj szerződés szerint a legnagyobb kedvezményt élvező nemzetet megillető elbánás alá esik, abban történt megegyezés, hogy a házasitásra szánt fehér borok számára, melyek a legnagyobb kedvezményt élvező nemzetet megillető elbánásra jogosult országokból származnak és Ausztria-Magyarországba« — ez is gyönyörű fogalmazás! — »az 1904. évi október hó 15-ikétől ugyanazon évi deczember hó 15-ikéig terjedő időben kerülnek behozatalra, a következő előnyök és kedvezményes vám engedélyeztetnek.«

Már most itt vannak a hires magyar tudósok és szakemberek! Ha ez annyit jelenthetne, — mint a hogy nem jelent — hogy ez az egész világra szóló kontingens, tessék nekem meg-

mondani, hogyan oszlik meg ez az egyes országok között?

Rosenberg Gyula előadó: Tessék tovább olvasni a másik részt!

Polónyi Géza: Olvashatja reggelig, azt nem fogja találni, a mit önök állitanak. Önök ezt gondolhatják, de a törvényben nincs benne. Ezen törvény alapján mennyiség szerint és vámtarifa szerint behozhat minden legkedvezménye zettebb állam — Amerika is, ha vele szerződésünk van — annyit, a mennyit Olaszország behozhat.

Rosenberg Gyula előadó: Ez képtelenség!

Polónyi Géza: Tudom, hogy ez képtelenség, de önök ezt csinálták.

Rosenberg Gyula előadó: Az a képtelenség, a mit a képviselő ur mond!

Elnök: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Kétfelé kell osztani a dolgot ebben a kérdésben, mert ez igen érdekes ám. A házasitásra szánt fehér borokra nézve ugyanis kifejezetten megmondja a törvényjavaslat azt, hogy ezek a legtöbb kedvezményi elbánás alá esnek. No most jön a marsala-bor. Itt már egy species-ről van szó, t. i. egy származási hely szerint megnevezett borról. Már most marsala-bor nem teremhet sem Svájczban, sem Amerikában, az csak Marsalában teremhet. Tehát valótlanság az is, a mit állitanak, hogy t. i. keresztülvitték azt a vivmányt, hogy nemcsak Olaszország kapja a kedvezményt, hanem az kiterjed a legtöbb kedvezménynyel biró minden államra, mert marsalabort a frankfurti egyezmény mellett sem szállithat Francziaország. Tehát önök rászedik még a legtöbb kedvezményes államot is, ha ugyan ezek ezt akczeptálják, mert önök egy specieshez kötik a kedvezményt egy meghatározott helyről származó bor tekintetében, s ennek folytán, ha ez a kijátszás lehetséges, akkor a legtöbb kedvezménynyel biró államok ezzel a kedvezménynyel nem élhetnek.

De mi fog történni, t. ház, és mi történhetik? Vegyük a gyakorlati életet. *(Halljuk! Halljuk! balról és a szélsőbaloldalon.)* Mit fog csinálni a t. előadó ur, ha Svájczon keresztül tsansito — tehát nem raktározva, hanem transito — érkezik be 4000 métermázsa marsalabor. Mit fog csinálni? Hogy fogja ezt elvámolni?

T. képviselő urak, itt azután megint mit tapasztalunk? mert ez megint közgazdasági dolog. Azt mondják, hogy a végrehajtási utasitásban benne lesz, hogy csak olyan borokra áll ez a kedvezmény, a melyek közvetlenül a származási helyről jönnek és nem tároltathatók. De, t. képviselőház, a törvényjavaslatban és a megegyezésben ez nem foglaltatik. Tessék nekem megmutatni, hol van ez a törvényjavaslatban? Már most, nemzetközi szerződéseknél végrehajtási utasitásban felállitani valamely tilalmat, a mely a szerződésben nem foglaltatik, hát ez megint nem lehetséges. De hiszen, t. képviselőház, a transito nem is tárolás, mert ő viheti transito Svájczon keresztül. Annyi olasz bort ereszthetnek be 4000 métermázsáig Svájczból, ugyancsak 4000 métermázsa marsalát Francziaországból és 4000 métermázsát Németországból, Szerbiából stb,

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: De micsoda képtelenség ez!

Polónyi Géza: Ön azt hiszi, hogy képtelenség.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Igen!

Polónyi Géza: Hát nem tudok én venni mint svájczi kereskedő marsala-bort?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hogyne, de csak 4000 métermázsát!

Polónyi Géza: Nohát! Szállithatom ezt Svájczon keresztül, igen vagy nem? Hiszen ez az, a miről folyton beszélek, hogy t. i. tetszett volna kimondani a törvényjavaslatban azt, hogy ez a 4000 mm. ugy kontingentáltatik, hogy az összes legtöbb kedvezményezett államok hozhatnak csak be ennyit.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hiszen ugy van! Nem tud olvasni!

Polónyi Géza: Ugy nincs! Ez nem igaz! Sőt ellenkezőleg . . .

Rosenberg Gyula előadó: Nem szabad ilyeneket állitani! Nem méltó vitatkozás ilyeneket állitani!

Polónyi Géza: . . . sőt ellenkezőleg, benne van, hogy az a fehér bor, bárhonnan származik . . .

Kubik Béla: Tessék megczáfolni! Egyszerű dolog!

Polónyi Géza: De, t. képviselőház, felvetődnek itt a gazdasági kérdések. Lesz itt vámhitelezés, t. miniszter ur? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk a választ!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Majd válaszolok!

Polónyi Géza: Lesz vámhitelezés? Továbbá: ki fogja ellenőrizni, t. előadó ur, annak a bornak a származási bizonyitványait? Ki fogja bizonyitani és ellenőrizni a vegyelemzési bizonyitványokat? Hol és mikor fognak azok felülvizsgáltatni?

Nekem alapos gyanum van, hogy abban a senki által nem ismert és senkivel nem közölt jegyzőkönyvben ez iránt is megállapodások foglaltatnak.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Dehogy vannak!

Polónyi Géza: Hát még ott sincs megállapodás? Hát hol van?

T. képviselőház! Rátérek most a vámhitelezés kérdésére. Hogy lesz e vámhitelezés, nem tudom, de hogy egy dologban már is van vámhitelezés, azt a törvényjavaslatból nyomban megmutatom. Arról van t. i. szó, hogy ha 1906 deczember 31-éig az ezen kedvezményes vámtétel mellett behozott borok házasitásra fel

nem használtatnak, akkor a vámkülönbözet megtéritendő, vagyis a 6 frt 50 kros, illetőleg 7 frt 50 kros vámtétel és a 20 frtos aranyvám közötti 12 frt 50 kr., illetőleg 13 frt 50 krnyi vámkülönbözet megtéritendő. Most nézzük, a gyakorlati életben ki fogja ezt megfizetni? Ugyebár, ez a 20 frtos aranyvám behozatali vám? Mikor rovatik le ez a vám? A mikor a határon behozzák. Behozzák tehát azt a bort 6 frt 50 kros, illetőleg 7 frt 50 kros vámtétel mellett, ugy-e? Most elérkezik 1906 deczember 31-ike, azt a bort nem használják fel házasitásra, ki fogja megfizetni a különbözetet?

Rosenberg Gyula előadó: Ellenzár alatt marad!

Polónyi Géza: Akkor ki fogja házasitani — ellenzár alatt?

Rosenberg Gyula előadó: Hatósági ellenőrzés mellett történik!

Polónyi Géza: Jól van! De csak tartsa ön ellenzár alatt, majd meglátjuk, mi lesz a konzekvenczia. T. i. ha az olasz termelő már behozta a borát 6 frt 50 és 7 frt 50 kros vámtétel mellett, az ön ellenzára alatt mi történik? Legjobb esetben eladják azt a bort. Ki fizette meg akkor a vámot: az olasz termelő-e, vagy a magyar kereskedő-e, a ki behozta a bort? Ki vesztette el ezt a vámot?

Hát, t. uraim, önök nyilvánvalólag büntetik a magyar embert azért, hogy az olasznak kedvezményt adhassanak. *(Élénk ellenmondások a jobboldalon.)* Ez csak magyarul van mondva. De az ellenzár alatt való tartás sincs megmondva. Ez a bor pinczézve lesz. Nem is kell semmi egyéb annak az olasz termelőnek, csak egy strohmant állitson fel, a kinek semmiféle vagyona nincs, — probatum est, t. előadó ur — s ki fog sülni, hogy még akkor is, ha legjobb esetben ellenzár alatt tartatik az a bor, annak az elromlott bornak értéke marad csak a kincstárnak biztositék gyanánt, semmi más a világon, mert ha egy esztendeig azt az olasz bort nem kezelte senki, az olyan büdös és savanyu lesz, hogy a pénzügyminiszter és a kereskedelemügyi miniszter sem tudja meginni. *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon.)* T. uraim, hogy lehet itt azután marsala-bor gyanánt azt árulni? Nem volna-e kötelessége a magyar kormánynak az, hogy legalább biztositékokhoz kösse az ilyen dolgokat?

Gazdasági dolgokról kivánok értekezni, hiszen végigmehetnék az egész javaslaton, de csak arra akarok rátérni: gazdasági politika-e az, t. szakelőadó ur, hogy Magyarország az egyetlenegy állam, a mely kiállitásra küldendő az ő miniszterei el és szakelőadóival, — de nem ám szabadlábon, hanem ketreczben, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* hogy kötnek kereskedelmi szerződéseket, mikor nincsen vámtarifa. Mert, t. uraim, a tarifapolitika az, a mely a nemzeteknek megadja a hozzászólást ahhoz, hogy milyen kereskedelmi politikát akarnak csinálni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy, hogy az 1878: XX. t.-cz. azért adja meg a kereskedelmi téren a külügyminiszter által való alkudozás jogosultságát a külfölddel szemben, mert akkor már megvan az autonom vámtarifa. Az autonom vámtarifa megállapitásánál dőlnek el ilyen csekély kérdések, mint példának okáért, hogy védvámrendszert akarunk-e föntartani, vagy pedig szabad kereskedelmet, prohibitiv vámokat akarunk-e vagy fiskális vámokat? Itt dől el az a csekély kérdés, hogy minimális vagy maximális tarifákat fogunk-e alkalmazni, vagy mind a kettőt, a Németországban megnyilatkozott gazdasági áramlat folytán. Itt dől el az a megint csekély kérdés, hogy a legtöbb-kedvezményes záradékra vonatkozó abszurd elméletet fentartsuk-e tovább, vagyis fentartsuk-e azt az elméletet, hogy ha én egy országnak, a hol csekély valamely terméknek a termelése, adok kedvezményt, mondjuk arra, hogy 100.000 frt, vagy sulyvám szerint 100.000 mmázsa erejéig behozasson valamit, hogy ugyanakkor rám zúditsam egy másik állam óriási ipari vagy mezőgazdasági termelését. Ott dől el, a tarifakérdésnél az a, Magyarország és Ausztria szempontjából döntő fontosságu dolog, hogy sulyvámok vagy értékvámok alkalmaztassanak-e. Ezt a kérdést különben legyen szabad egy pár példával illusztrálnom. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Az egész gazdasági statisztika, a melyet Magyarországon közölnek, eltekintve attól, hogy az áruforgalmi statisztika egy humbug, már csak azért is képtelenség, mert a gazdasági értékét annak, hogy mi hozatik be Magyarországba és mi vitetik ki, azért is lehetetlenség kiszámitani, mert sulyvámok és nem értékvámok vannak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most csak két gyakorlati példát akarok erre felhozni. Itt van pl. a bor kérdése. Ugyan, t. uraim, kinek kell azt még bővebben magyaráznom, hogy egy métermázsa tokaji bor csak többet ér, mint egy métermázsa homoki bor? Ugyebár ez óriási nagy különbség a gazdasági fluktuáczió és az értékemelkedés szempontjából? Mert ha én gazdasági hasznos beruházásokat teszek, nem törődöm azzal, hogy kereskedelmi mérlegem pasziv; de ha homoki borokat importálok oda, a hol tokaji borok vannak, akkor őrült gazdasági politikát követek.

De itt van példának okáért a műszer és a vasbutor kérdése, — csak hirtelen jut eszembe. Mentül kisebb egy műszer, pl. orvosi műszer, annál nehezebb annak előállitása, annál finomabb aczél kell hozzá és egyuttal annál értékesebb is. Mentül sulyosabb és nagyobb egy tárgy, annál értéktelenebb, mert könnyebb az előállitása, ugy annyira, hogy átlagos számitás szerint az orvosi műszerek, a száz grammon aluli ilyen műszerek 100 kgramm értékre átszámitva, a nagyobb szerszámokkal ugy divergálnak egymáshoz, mint a 8000 korona és a 4000 korona, vagyis a 100

grammon felüli sulyban lévő műszernek egy mmázsája 4000 korona, a 100 grammon alulinak mmázsája pedig 8000 korona.

Még érdekesebb dolgok fordulnak elő az önök mostani hires autonom vámtarifájában a vasbutorokra nézve. Be van állitva az uj autonom tarifában a vasbutorra 60 koronás vámtétel. De hogyan? Azt mondja a tarifa, hogy a nyers vasbutorokra csak 20 korona a vám. Mit értünk nyers vasbutor alatt? Értjük azt, a mely nincs megfestve. Már most mi történik? Behozzák a vasbutort Magyarországba, különösen Németországból, nem festik be, s fizetnek érte 20 korona vámot. Akkor aztán befestetik Budapesten, a mi 10 koronába kerül és igy az egész 30 koronát tesz ki. De természetes, hogy ha nem Budapesten festetik be, akkor már Németországban is meg kellett volna azt a butort festetni, a mi ott szintén pénzükbe kerül. De hát ideküldik a butort festetlenül, itt megfestetik, kész a butor és zsebrevágják az igy elért vámkülönbözetet. Ezek a mi szakembereink, ilyen szaktudós a kereskedelemügyi miniszter ur is, a ki nekünk ilyen tarifával áll elő.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem én terjesztettem elő!

Polónyi Géza: Annál rosszabb, mert a miniszter ur elfogadta, magáévá tette és épen az a baj, hogy magukévá tesznek mindent. Álljon elő a miniszter ur a maga szaktudásával, mert hiszen tudom én, hogy a miniszter ur komoly szakember, de hát akkor méltóztassék az ilyen képtelenségeket kirekeszteni és nem reprezentálni, méltóztassék odaállani és szakértelmével megakadályozni, hogy a nemzet kizsaroltassék. Igy áll a dolog.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Arról, hogy hogyan áll, majd beszélünk!

Polónyi Géza: Nálunk tehát megtörténik, hogy nem csinálnak tarifát, hanem elmennek szerződni a külfölddel oly tarifa alapján, a melyre ugyan meghatalmazást kértek, hogy annak alapján tárgyalhassanak, de meghatalmazást nem kaphattak, mert nem volt vámszövetség. Erről majd még külön beszélek, mert gr. Apponyi Albert is tévedésbe esett e tekintetben. Ismétlem tehát, nem lehetett tárgyalni ezt a felhatalmazási törvényt, mert oly tarifáról szólott, a mely vámszövetségi alapon keletkezett, már pedig vámszövetség nem lévén, azt a felhatalmazási törvényt ebben a parlamentben nem lehetett tárgyalni.

Rosenberg Gyula előadó: Most van vámszövetség?

Polónyi Géza: Nincsen!

Rosenberg Gyula előadó: Hát tarifa van?

Polónyi Géza: Bizony nincsen és épen ezért kellene önöket börtönbe vetni, ezért kellene önök számára a börtön és a ketrecz, mert igy mentek be a tárgyalásokba. Ezzel szegték meg Magyarországon az alkotmányt, mert egyik sincsen meg.

Ezek voltak azok a gazdasági szempontok, a melyeket e javaslat birálatánál figyelembe kell venni.

Rátérek már most beszédemnek tulajdonképeni lényegére, t. i. e kérdés közjogi és politikai jelentőségére. Ha megengedi az elnök ur, talán most kérek szünetet, hogy a tárgygyal ezután egyfolytában foglalkozhassam.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Polónyi!*

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. A tárgyalást folytatjuk. Polónyi Géza képviselő ur sziveskedjék beszédét folytatni.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Hogy beszédemnek tulajdonképeni gerinczére, a közjogi és politikai részre rátérhessek, igen röviden akarok még a gazdasági részre vonatkozólag néhány megjegyzést tenni.

Beszédemnek eddigi folyamán, azt hiszem, elég világosan kimutattam, hogy ezen olasz szerződésnek megkötése nem Magyarországnak, hanem Ausztriának állott érdekében. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy azután, ennek daczára, Magyarország hozzon egy ilyen kereskedelmi szerződésért áldozatot, áldozatokat első sorban a kedvezményes borvám tekintetében, de másodsorban a leszállitott közös vámtételek tekintetében is, ez megint elfogadhatatlan, igazolhatatlan eljárás.

T. képviselőház! Azt hallom a t. előadó urtól, és erre reflektálni vagyok kénytelen, hogy ez a szerződés ugy magyarázandó, hogy a 450.000 mm. bor egy kontingentált összmennyiség, a mely valamennyi kedvezményes államra együttesen értendő. Már voltam bátor megjegyezni, hogy ez a törvényjavaslatból egyáltalán ki nem tünik. Azt a kérdést vetettem fel, és vetem most fel a t. miniszter urhoz, hogy ha ezen magyarázat mellett, mondjuk: Francziaország, mondjuk Görögország, vagy a kettő együtt, vagy Spanyolország, hárman külön, vagy hárman együtt, behoz október 20-ig 450.000 mm. házasitásra alkalmas fehér bort származási helyéről, mi marad akkor Olaszországnak?

Igy érti Titoni ezt a szerződést, t. miniszter ur?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ugy, Ugy!

Polónyi Géza: Hogy ő neki egy liter sem marad? És nem ugy érti, hogy a 450.000 mm. Olaszország számára van biztositva?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Igen, igen!

Polónyi Géza: Hát majd meghalljuk az olasz közvéleményt, majd meghalljuk Titónit. *(Felkiáltások jobbfelől: Olaszország számára!)* Tehát

tetszett volna ezt abba a szerződésbe kifejezetten és világosan felvenni!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Benne van! Majd bebizonyitom, hogy benne van! *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Nessi Pál: Én majd holnap megmutatom, hogy nincs!

Polónyi Géza: Nincs benne!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Még egyszer mondom, benne van! *(Mozgás balfelől.)*

Polónyi Géza: A marsala-borra nézve is ugy áll a dolog?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Persze, hogy ugy!

Polónyi Géza: Igen? Hát a legtöbb kedvezményezett államok abba bele fognak egyezni, hogy a magyar kormány egy speczies borra ad kedvezményt?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hogyne!

Polónyi Géza: Igen?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Beleegyeztek már!

Polónyi Géza: Mert nem olvastam sehol, hogy Francziaország, vagy Görögország, vagy Spanyolország ehhez hozzájárult volna. Már most ez kijátszása a legtöbb kedvezményes klauzulának. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ez már furcsa teoria!

Polónyi Géza: Egészen világos dolog, mert nincs joga egy nemzetnek sem, hogy a határszéli forgalomtól eltérőleg más speczieseket adhasson külön vámtételt, a mi a legtöbb kedvezményűekre egyáltalában lehetetlenség, mert hiszen marsala-bort — a mint mondtam — Francziaországban nem termelnek.

Még csak röviden akarok rámutatni arra, hogy itt foglaltatik törvénytelen alapon, a mire rá fogok térni, kedvezményes megkötött vámtételek előterjesztése a mandula, mogyoró, faolaj és a szénkénegből kivont olaj tekintetében.

Hogy a szénkénegből kivont olaj vámmentessé tétetik, *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* az egy csodálatos, furcsa kereskedelmi-politikai jelenség. Erre a szénkénegből kivont olajra vonatkozólag t. i. volt ugyan kötött vámtétel, a 80 filléres, a régi kereskedelmi szerződésben, de erre nézve sem statisztikai adataink nincsenek, sem külön autonom tarifa nincs. Már most ezt sehol sem találom a vámtarifában.

Nagy Ferencz: Kiegésziti a tarifát a betűsoros kimutatás.

Polónyi Géza: A törvényben nincs! De mindegy. Az bizonyos, hogy miután a törvényjavaslat maga megmutatja, hogy az áruforgalmi statisztika adataiból erre a szénkénegből kivont olajra vonatkozólag semmiféle összehasonlitás rendelkezésünkre nincs, több mint világos, hogy itt egy sötétbe való ugrásról van szó. Senki sem tudja megmondani, hogy ennek a vámmentessé tétele mily gazdasági effektussal jár, sem törvény, sem más. De az világos, hogy a mogyoróra, mandulára és faolajra a most állitólag még érvényben lévő autonom tarifa nem ötkoronás, nem egy korona 50 filléres és 2 korona 40 filléres vámot szab, hanem 30 koronás, 10 koronás és 8 koronás vámokat állapitott meg.

Már most tudja minden ember, hogy ha pl. a mandula 30 koronás vámmal kezeltetik, akkor annak a behozatala ipso facto lehetetlen, ez prohibitiv vám. Más dolog az, ha 5 koronás vámmal kezeltetik a mandula métermázsája; meg van nehezitve a behozatala. De, t. uraim, ki nem tudná azt, a ki közgazdasággal foglalkozik, hogy ha az 5 koronát leszállitom vámmentességgé, és az előbb 1 korona 50 filléres vámot leszállitom egy koronára stb., akkor az a mandula és mogyoró, a melynek vámtétele részben lényegesen leszállittatott, részben pedig teljes vámmentességgé tétetik, nem oly dimenziókban jön be a vámterületre, mint eddig. Mert egy áru 5 koronás vámtétel mellett még teljesen versenyképtelen lehet, vámmentesség mellett pedig az egész országot elárasztathatják mandulával. *(Mozgás.)*

Nagy Ferencz: Olcsóbbá lesz!

Rosenberg Gyula előadó: Mandulával!

Polónyi Géza: Mandulával, mogyoróval és faolajjal.

És hogy olcsóbbá lesz? Megköszöni ezt a gazdasági politikát az az ember, a ki gyümölcstermeléssel, mandulatermeléssel is foglalkozik, és a ki repczét, olajtermelő növényt is tart a gazdaságában; megköszöni ezt a gazdasági politikát önnek, t. volt államtitkár ur. De arról van szó, hogy a magyar gazdaság és a magyar termelés hozzon áldozatot Olaszországgal szemben akkor, a mikor e szerződésnek minden érdeke Ausztriának érdeke; ez az, a mit önök nem fognak tudni legitimálni sohasem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most rátérek a dolog lényegére. Elsősorban tisztázni kivánom az eszméket és felállitom a tételt. Ennél a javaslatnál, már most pláne kombinálva a bizottsági jelentéssel, a következő kategóriákat kell megállapitani: Az 1904. január 1-étől 1904. szeptember 30-áig való állapotot, mert ez közjogi szempontból egészen más; továbbá a szeptember 30-ika és október 15-ike közötti vakuumot; továbbá az október 15-ike és január 1-je közötti kedvezményes időszakot; azután az 1905. január 1-től tovább folyó bizonytalan állapotot; és végezetül a végleges szerződésre vonatkozó kérdést. Tárgyalnom kell továbbá a rendelettel életbeléptetett szerződést, s összefüggését az 1899:XXX. t.-czikkel és egész alkotmányunkkal. Nagyon sok kérdésről van szó és igy méltóztassanak nekem megengedni, hogy kissé hosszasabban foglalkozzam velük. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt azonban, hogy valahogy el ne felejtsem, néhány dolgot tisztába kell hoznom; és pedig elsősorban azt, hogy a kormány a szabadelvüpárt jóhiszeműségének és tájékozatlanságának felhasználásával azt mondja: én kényszerhelyzetben voltam, és ezen kényszerhelyzetben cselekedtem, és ha nem igy cselekedtem volna, akkor kellett volna engem vád alá helyezni, mert az országot nem volt szabad kitennünk annak, hogy kijőjjünk a középeurópai kereskedelmi érdekeltség köréből.

Bartha Miklós: Micsoda szédelgés!

Polónyi Géza: .... és nem hagyhattuk az országot szerződés nélkül.

Bartha Miklós: Szédelgés!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ugyan kérem, ne tessék dobálózni a nagy szavakkal.

Polónyi Géza: Nem én használtam, de még nem is eléggé sulyos ez a kifejezés, t. miniszter ur.

Elsősorban ünnepélyesen tiltakozom az ellen, hogy valaki az ellenzékről, vagy annak bármely árnyalatáról — azt hiszem, valamennyiünk nevében mondhatom — feltételezni akarja azt, hogy Magyarországot szerződésnélküli állapotban akartuk volna tartani és nem akartunk volna közbenjárni arra, hogy Magyarország gazdasági érdekei a törvény alapján létesitett szerződéssel szabályoztassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. uraim! Ez a gerincze a kérdésnek; mert vakmerő valótlanságot állit az, a ki rólunk ilyent feltételez. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ellenkezőleg, majd történetileg igazolom, hogy nemcsak most, de már 1899-ben in optima forma felajánlottuk még a módját is annak, hogy miként kell ezt a szerződéses dolgot a külfölddel és Ausztriával szemben rendezni.

A második talán még ennél is fontosabb, mert olvasom hirlapi közleményekben és azt hallom kiváló férfiak részéről itt a házban, hogy nem lehetett Magyarországot szerződésen kivüli állapotba helyezni és ezért kellett rendelettel egy szerződést életbeléptetni. Hát igaz ez? A magyar parlamentben csak egy napig álljon meg ez a tétel, és örökre vége a magyar alkotmánynak. Van most szerződés életben 1904 október 15-ike óta Ausztria és Magyarország közt? Miként léphetnek életbe Magyarországon a szerződések? A törvény világos rendelkezése szerint a külügyminiszter vezeti az alkudozásokat egy létező autonom tarifa alapján. Mielőtt ezeket az alkudozásokat befejezné, mindkét állam kormányával köteles közölni; az illető kormányférfiak az igy megállapitott alkudozásokat saját felelőségükre a törvényhozás elé terjesztik és a törvényhozás beczikkelyezéssel fogadja el azokat.

Ott van az 1878:XX. t.-cz. és ott van az 1791-iki törvényhozás. Tudja ezeket a törvényeket az előadó ur?

Ennek folytán csak az beszélhetne arról, hogy ma már szerződéses állapot van, a ki igazolná azt, hogy a magyar parlament a Magyarország és Ausztria között létrejött szerződést elfogadta és beczikkelyezte. A ki azt akarja a nemzettel elhitetni, hogy a szerződés már megvan, mert azt gr. Tisza István aláirta, s rendeletileg életbeléptette, az aláássa ennek a nemzetnek vérrel szerzett alkotmányát, rútul megszegi a törvényt és arra csábitja a királyt, hogy a fejedelmi esküjével szentesitett alkotmányt meg ne tartsa. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. uraim! Ez a kérdés nem olyan egyszerű. Sok magyar vér folyt azért, hogy rendelettel Magyarországon kormányozni ne lehessen. Lehet-e az államjogi önrendelkezés szempontjából fontosabb joga egy nemzetnek, mint a külfölddel kötendő kereskedelmi szerződés? Hová sülyedt ez a magyar nemzet, a melynek nevében a külföldön azt hirdetik, hogy egy kereskedelmi szerződés megköttetik és életbelép, ha gr. Tisza István igy parancsolja! Államjogi szempontból ugy áll a dolog, hogy az a publikált és rendelettel életbeléptetett szerződés Magyarországon senkire a világon nem kötelező *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és bünös az alkotmány-szegésben, legyen az hatóság vagy a kormány maga, a ki segédkezet nyujt, hogy ezen szerződés alapján vámot merjenek szedni, vagy azt bármi tekintetben végrehajtsák. Én az alkotmányra való támaszkodással e helyről az alkotmány ellen elkövetett árulásnak bélyegzem azt, ha valaki segédkezet nyujt erre. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Mit értek el vele? Azt, hogy a középeurópai vámérdekeltségben kompromittálták a magyar nemzet alkotmányát, de nem azt, hogy szerződés van, mert ez nem igaz. Módjukban volt szerződést csinálni. A függetlenségi és 48-as párt is — aktaszerűleg fogom igazolni — elveinek teljes épségben tartásával már az alkudozások fonalán mondotta, hogy ha 1903-ig a vámszövetség Ausztriával létre nem jön, offerálják Ausztriának a már bemutatott vámszövetségi javaslatokat szerződés alakjában. Azért az egyetlenegy jogért, hogy Magyarország állami önállóságát kontestálják, hozzájárultunk ahhoz, hogy a vámszövetségi javaslatot Ausztriának szerződés alakjában felajánlják, és hozzátettük, hogy miután nem vámszövetségről van szó, a melyre nézve a törvény kifejezetten rendeli, hogy az csak parlamenti uton állapitható meg, Ausztriában ezt a 14-ik §-sal is életbe lehet léptetni.

A felelet az volt: — él Bánffy Dezső, itt is van és aktaszerűleg bebizonyitható, — hogy a Bécsből nyert utasitás alapján ezt megtagadták, mert a szerződési forma ki van zárva. Tehát vigyázzanak Magyarországon: az egész törekvés, a melynek szolgálatába önök szegődnek, ennek a brutálisan megnyilatkozó czentralisztikus áramlatnak az emanációja, a mely szerint

Magyarországgal még szerződést sem szabad kötni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tovább megyek, t. uraim. Azt az autonom tarifát, a melyet önök bemutattak, mint a kormányok között létrejött megállapodást, — példákat idéztem belőle — rossznak, károsnak tartom Magyarországra nézve, jobbat szeretnék annál, de meg vagyok győződve, hogy barátaim egyetértésével bármikor készségesen hozzájárultunk volna ahhoz, hogy ez a már kész, a vámszövetségre tervezett autonom tarifa, miután a vámszövetség se létre nem jött, se létre nem jöhetett, mint egyedüli önálló autonom magyar vámtarifa proklamáltassék és annak alapján köttessenek meg a szerződések a külfölddel, természetesen Magyarországgal, mint állami önálló független nemzettel és nem pedig igy, a mint azt önök cselekedték. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De hát t. uraim, miről van szó? Arról, hogy ámbár a fejedelem, a mint ki fogom mutatni — és mi a fejedelmi szó szentségébe vetett vallásos hittel fogadtuk el a paktumot — ezt akkor nekünk megigérte — az pedig ki van zárva, hogy a külfölddel való szerződések megkezdethessenek a nélkül, hogy uj autonom vámtarifa legyen, — ennek az igéretnek megszegésével önök vállalkoztak kereskedelmi szerződések tárgyalására. Mily alapon? Vállalkoztak 1904 szeptember 30-dikáig a régi autonom tarifa alapján, mert a felhatalmazást erre kérte a kormány, t. előadó ur! A felhatalmazási javaslat az uj vámtarifa alapján kéretett, ellenben a tényleges állapot Olaszországgal és Németországgal a régi autonom tarifa alapján tartatott fenn. Most már előáll gróf Apponyi Albert és azt mondja, hiszen lett volna idő annak a javaslatnak letárgyalására. Erre a t. miniszterelnök ur azt feleli, hogy nem volt idő, mert 1904 augusztus 19-dikéig tárgyalt együtt a képviselőház. Most nézzük meg, mi ebben a valóság. Még jó, hogy nem mondják kifejezetten, hogy az ellenzéki obstrukczió akadályozta meg a felhatalmazási javaslat tárgyalását.

Mik a tények? A kormány felhatalmazást kért arra, hogy Németországgal és Olaszországgal azon autonom tarifa alapján köthessen szerződést, a melyet bemutatott, a melyet a magyar bizottság elfogadott, a melyhez az osztrák bizottság 18 tételben hozzá nem járult, a mely még parlamentileg letárgyalva sem itt, sem Ausztriában nincs. Nézzük ezt az időpontban rejlő mentséget, t. uraim! Lehetett augusztus 19-ikéig azt a meghatalmazási javaslatot tárgyalni? Lehet azt ma letárgyalni és a felhatalmazást megadni?

Nyilvánvaló, hogy csak hülyéknek szóló előadás ez, mert én a miniszteriumnak nem adhatok felhatalmazást arra, hogy vámszövetségi alapon az ujonnan megállapitott és vámszövetségi területre szóló autonom tarifa alapján tárgyalhasson, mert vámszövetség nincs és autonom tarifa sincs, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* eltekintve attól, t. uraim, hogy egy ilyen tarifára szóló meghatalmazás csak olyan parlamentben lehetséges, a hol nem képviselők ülnek, hanem pretoriánusok. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert arra, hogy én egy tarifa alapján a külfölddel kötendő szerződésekre meghatalmazást adjak, a mely a parlament előtt még nem tárgyaltatott, ez annyit jelent, mint szankczionálni azt a tarifát parlamenti tárgyalás nélkül, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mint megkötni a külfölddel szemben azt a tarifát egy törvényhozás hozzájárulásával: az annyit jelent, mint hogy azon a tarifán többé változtatni sem nem illik, sem nem lehet és hogy annál a nemzeti becsület van angazsálva.

De ne ámitsuk magunkat és másokat, annak a meghatalmazásnak megadása nem időbeli akadályokba ütközött, s nem a magyar ellenzéken mult, hogy az letárgyalható nem volt. Sem akkor, sem ma, sem addig egyáltalában nem adható meg az a meghatalmazás, mig a vámszövetség megkötve nincs, ha pedig meg van kötve, a mig a vámszövetség területére érvényes autonom vámtarifa a törvényhozások által el nem fogadtatott, addig ilyen felhatalmazást adni nem lehet.

Rosenberg Gyula előadó: Akkor már nem kell felhatalmazás!

Polónyi Géza: Nem is lehet ilyen felhatalmazást adni senkinek. Létező törvényhozás által elfogadott tarifa alapján, létező államterületre lehet adni meghatalmazást, miért nem kértek tehát önök meghatalmazást arra, hogy Magyarország nevében köthessék meg azt a szerződést.

Bartha Miklós: Erre feleljen!

Rosenberg Gyula előadó: 1907-ig közös vámterület van!

Polónyi Géza: Miért nem terjesztették be a magyar autonom tarifát? Pedig beterjeszthették volna ugyanazt a tarifát, hiszen ha gazdasági szempontból önök azt tartják jónak, a gazdasági effektus ugyanaz marad.

Rosenberg Gyula előadó: 1907-ig közös vámterület van!

Polónyi Géza: Ha a viszonosság megsértetik, akkor is van közös vámterület?

Rosenberg Gyula előadó: Akkor majd elhatározzuk, hogy mi történjék?

Nessi Pál: Majd a mit Bécsből parancsolnak! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Az 1904 január 1-től 1904 szeptember 30-ig terjedő állapot tehát az volt, hogy fentartottak egy kereskedelmi viszonyt egy régi autonom tarifa alapján, a felhatalmazást pedig kérték a szerződés-kötésre uj autonom tarifa alapján. Ezt a felhatalmazást azonban megadni parlamenti képtelenség volt, de nem a mi hibánk okából, hanem az osztrákok obstrukcziója okából, a mely nem vámszövetséget, sem tarifát elfogadni nem akar. Most jön a második,

vagyis az 1904 szeptember 30-ától 1904 október 15-ig terjedő állapot. Itt már a régi, felmondott és 1903 deczember 31-én lejárt, a lejárat szempontjából törvényhozási uton tudomásul vett olasz szerződést egy jegyzőkönyvi megállapodással prolongálják a borvám-klauzula kivételével egész terjedelmében. S mi alapon? Itt már nincs sem meghatalmazás, a melyre hivatkozás történnék, itt már nincs rendelet sem, itt már csak jegyzőkönyvi megállapodás van arra az időre vonatkozólag, a melyet sem az előadó, sem a parlament, sem senki ezen a világon nem ismer. Következik a szeptember 30-ától október 15-ig terjedő idő utáni állapot. Október 15-étől életbe lép egy miniszteri rendelettel egy szerződés, a mely mit tartalmaz? A botrányos közjogi botlásoktól eltekintve, a hol — jól vigyázzanak az urak, — mindenhol tüntetőleg vigyáznak arra, hogy az az Autriche-Hongrie soha különválasztva meg ne jelenjék, hogy az egész szerződésből soha ki ne tünjék, hogy két állam szerződik egy harmadik állammal, hanem Magyarországot és Ausztriát mint egy állam-területet szerepeltetik Olaszországgal szemben, még a vagy szót sem teszik közbe, hogy Ausztria vagy Magyarország területére jönnek be ezek, vagy azok a borok, hanem azt mondják, hogy Ausztria-Magyarország területére jönnek be. Micsoda alapon merik ezt tenni, t. uraim? Van vámszövetség?

Rosenberg Gyula előadó: Nincsen, de van közös vámterület 1907-ig.

Polónyi Géza: Hát vámszövetség nélkül van közös vámterület?

Rosenberg Gyula előadó: Igen! Itt van a tényleges állapot!

Polónyi Géza: No, ezt magyarázza meg valaki! Ez nem exisztál!

B. Kaas Ivor: Széll formula!

Polónyi Géza: Arra nézve, hogy ezek a dolgok lehetetlenségek, hogy a parlament által letárgyalt vámtarifa nélkül mindez botrányos alkotmányszegés, ha csak alkotmányunk alaptörvényei szempontjából kezelnők a kérdést és hogy az 1899 : XXX. t.-czikknek csodálatos módon egy más karaktere is van, azt mondja a miniszterelnök ur, hogy ez csak szubjektiv imposszibilitást állapitott meg Széll Kálmán számára és hogy kiállitásba kellene küldeni azt az embert, a ki Széll Kálmánnak azt a teoriáját vallaná, hogy ilyen törvények csak kölcsönös megegyezéssel változtathatók meg. Nyilvánvaló, hogy ez a kiállitásba való küldés nem nekünk szólott, hanem Széll Kálmánnak és az ő hiveinek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Az előadó urnak!

Kubik Béla: Akkor annak a hive volt!

Rosenberg Gyula előadó: Mindig lesz annyi önálló meggyőződésem, mint a képviselő urnak.

Eitner Zsigmond: Nem látjuk! Nem mutatja!

Polónyi Géza: Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy ezen csak úgy átcsuszszan. Én azonban ezen a kérdésen nem csuszszanok át, mert itt csuszkálni nem lehet, hanem majd reá mutatok arra, és igy bizonyitom be, hogy alkotmányszegésen kivül a kormányelnök ur olyan politikát reprezentál, a mely a fejedelmi szó és igazság szentségébe vetett hit megingatására vezethet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Vigyázzunk uraim, mert ha Magyarországon a jóhiszemű és becsületes magyar lojalitásnak az lesz jutalma, hogy ebben is csalódhatik, félő, hogy Magyarország alkotmányosságába vetett hitünk is meginog. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lássuk ezt a kérdést a maga valóságában. Az az 1899 : XXX. t.-cz. nem egy közönséges törvény, még csak nem is alaptörvény, a mit én mint jogász, egyáltalában el sem fogadok, mert az a törvény megszületett az alkotmányos garancziákon kivül, vagyis a parlamenti tényezők hozzájárulása nélkül ugy, hogy az abban lefektetett igéretek kötelezik a fejedelmet külön az ellenzékkel szemben.

Ez a törvény egyuttal egy bilaterális, kétoldalu megállapodás is. Annak a törvénynek előzményei gyanánt, azon igéretek fejében, a melyek a király nevében tétettek az ellenzéknek, az ellenzéktől kötelességek teljesitése is kivántatott. Az ellenzéknek nem volt szabad meggátolnia az ott felsorolt törvényjavaslatok egész tömegét, az ellenzéknek nem volt szabad megakadályoznia a házszabályok olyan revizióját, a mely bizonyos mértékig az ugynevezett obstrukcziónak lehetőségét korlátozta és le kellett mondania a jegyzőkönyv hitelesitésénél előfordulhatott dolgokról, névszerinti szavazásokról. Az ellenzék becsülettel . . .

Madarász József: De rosszul!

Polónyi Géza: . . . teljesitette kötelességét az első betütől az utolsóig. Mit szólnának a kaszinóban azon játékoshoz, a ki akkor, midőn a vele játszó fél veszit, zsebrevágja a pénzt, mikor pedig nyer, akkor nem fizet.

Ez a kaszinói morál azonban rám nézve közömbös. Tudom, hogy ezt becsületbeli dolognak tekintik. A magyar király adott szava azonban magasabb tekintetek alá esik. Igazolnom kell, hogy ez igy van és én ezt nyomban aktaszerűleg igazolni is fogom. T. uraim! Ne játszanak ezzel a kérdéssel. Én különösen arra fektetek nagy sulyt, hogy igéretet tett ő Felsége nemcsak az országnak, de speczialiter a magyar ellenzéknek; az az igéret törvénybe is került, ezt az igéretet a kormánypárt vezérlő emberei, ő Felségének felelős miniszterei ismételten itt a ház szine előtt az egész ház hozzájárulásával megerősitették, önök a szabadelvű párt körében ezt a paktumot nyiltan elfogadták és velünk jegyzőkönyvileg közölték, hogy ahhoz hozzájárultak. Hát én itt állok, t. képviselő urak, hogy ellenőrizzem, vajjon ezen garancziával elfogadott, aláirt pontokat megtartják-e? Különösen

egyre fektetek nagy sulyt. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Vita volt közöttünk és Széll Kálmán volt miniszterelnök ur között abban a tekintetben, hogy az autonom tarifának életbeléptetésére vonatkozólag az 1903. év terminus-e vagy nem? Én akkor — nem lévén a parlament tagja — mint ezen paktumot aláirt férfiak egyike, kötelességemnek tartottam egy nyilt levél utján tiltakozni azon felfogás ellen, mintha az nem volna terminus. Széll Kálmán volt miniszterelnök ur az ő jóhiszeműségének egész melegével védelmezte azon álláspontját, hogy az autonom tarifának az 1902. év deczember 31-éig való megállapitása a paktumnak nem terminusa. Én most e felett nem akarom a vitát felvenni. Azt mondtam azoknak a képviselő uraknak, — gróf Apponyi Albertnek is — a kik akkoriban a szabadelvű párt tagjai voltak: principiis obsta! Majd most sikerülne nekem igazán rábizonyitanom, hogy terminus volt, mert képtelenség volt a kereskedelmi szerződések felmondását követelni, ha nem kötöttük volna ki az autonom vámtarifának megalkotását is, a mi különben a Bánffy-Badeni egyezmény 4-ik czikkelyében is kifejezetten benne van.

Most azonban erre nem akarok kiterjeszkedni. A mi minden vitán felül állott, s a mi Rosenberg Gyula t. előadó ur, mint Széll Kálmánnak volt igaz hive és tisztelője előtt, de minden becsületes magyar képviselő előtt is minden vitán kivül állott, az azon igéret, a mely tétetett ő Felsége nevében nekünk a törvényben, a szabadelvű párt paktumában, s itt az országgyülés szine előtt, hogy t. i. addig pedig kereskedelmi szerződések tekintetében semmi szin alatt nem indul meg a tárgyalás, mig az uj autonom vámtarifa megalkotva nincs. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Majd felolvasom önöknek a nyilatkozatokat. Nem szólok most egyébről, ennél a pontnál maradok, itt állok és én a fejedelemnek az ellenzék számára külön biztositott magyar királyi szavát megsértetni nem engedem. És ha akad egy miniszterelnök, a ki erre vállalkozik, az feleljen a nemzet szine előtt, hogy vállalkozott arra, hogy a királyi szó szentségébe vetett hitnek megingatásához hozzájárul. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Most beszéljenek, hogy nem igaz!

Polónyi Géza: Mindezt igazolni fogom. Ennek a paktumnak, a mely Széll Kálmán kormányzatát és a szabadelvű pártnak azt tette lehetővé, hogy lelkesedésüknek nemes hevével tiszta meggyőződésből büszkén támogathassák őt, ennek a paktumnak a legujabb Tisza era alatt szeretik az értékét kisebbiteni. Pedig ha nem lett volna Széll Kálmán, talán önök sem lettek volna. Közömbös dolog ez különben az országra nézve. Állapitsuk meg azonban históriailag és okmányok alapján magának a paktumnak a jelentőségét. Mi tudtuk azt nagyon jól, hogy létezik az a politikai morál, hogy egy kormányelnök igéri nekünk ezt és ezt ma, holnapután aztán megbuktatják Bécsből, és jön egy Tisza István gr., a kinek nem is nagy megerőltetésébe kerül, hogy visszaszivja az előző kormány igéreteit. Ennek okából nem bocsátkoztunk addig tárgyalásokba, mig garanczia nem nyujtatott nekünk arra, hogy itt nem a miniszterelnökkel tárgyalunk mint ellenzék, hanem ő Felségével a magyar királylyal és hogy minden igéret, a mely tétetik, nem a kormány, hanem a magyar király nevében tétetik. Az akta igy beszél. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A kormány első üzenete, a mikor tárgyalásokba kezdtünk bocsátkozni. *(Olvassa)*: »Szilágyi Dezső, gr. Csáky Albin, gr. Andrássy Gyula január hó 9-én Bánffy Dezső miniszterelnöktől, Lukács László pénzügyminisztertől és b. Fejérváry Géza honvédelmi minisztertől azon — — tessék jól megjegyezni — »hivatalos értesitést nyerték, hogy a kormány élén álló miniszterelnök ő Felségétől azon felhatalmazást nyerte, hogy az ellenzéki pártokkal a békés tárgyalások felvételére nézve megállapodásra jutni igyekezzék.« Tehát ő Felségétől nyert megbizás alapján arra hivatalosan való hivatkozással történtek a tárgyalások.

B. Kaas Ivor: Ezt most nem veszik semmibe. Ez a királytisztelet, ez a lojalitás. *(Zaj a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Végezzék el maguk közt!)*

Kubinyi Géza: Végezzék el az urak elsősorban maguk közt.

Polónyi Géza: Kivel? ő Felségével?

Kubinyi Géza: Nem a képviselő urnak mondottam, hanem a közbeszólónak.

Polónyi Géza: A képviselő ur tehát nem nekem szólt. Én tisztelem a képviselő urat, bizonyára komoly közbeszólás volt az, a mit tett és azért nem szeretném azt az illetlenséget elkövetni, hogy ha nekem szólt, arra ne válaszoljak.

Azt a dolgot, hogy itt ő Felségével és annak megbizottjával tárgyalunk, oly fontosnak tekintettük, hogy első üzenetünkben ezt rögtön odaszegeztük. *(Olvassa)*: »Az országgyülési függetlenségi és 48-as párt mindkét árnyalata, továbbá a nemzeti párt és a néppárt bizalmi férfiaik utján tudomást szereztek arról, hogy nagyméltóságtok folyó 1899. év január hó 9-én b. Bánffy Dezső miniszterelnök, Lukács László pénzügyminiszter, b. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter uraktól azon hivatalos értesitést nyerték, hogy a kormány élén álló miniszter ur ő Felségétől felhatalmazást nyert arra, hogy a képviselőház békés tárgyalásainak ujrafelvétele és a törvényalkotási munkának rendes mederbe terelése érdekében az országgyüles ellenzéki pártjával megállapodásra jutni igyekezzék.« Hát, t. uraim és t. miniszterelnök ur, ez nem

szubjektiv impossibilitás Széll Kálmán miniszterelnök számára.

Ez szubjektiv impossibilitás a meghatalmazóra, a magyar királyra nézve, a ki velünk tárgyalt, s a kinek megbizásából velünk tárgyalni kellett. *(Mozgás jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar állampolgárnak az az eskü is biztositék, hogy: »megtartom és megtartatom«, de a magyar embernek, még a gentlemannek is annál az évtizedes multnál, a mely a mi ősz királyunk háta mögött áll, talán még nagyobb biztositék a fejedelem által adott szó, hogy: »ezeket az igéreteket pedig teljesiteni fogom.« Vigyázzanak, nehogy megingassák ezt a hitet és abba a becsületes királyi névbe, s annak szeplőtlenségébe vetett bizalmat, mert önök nagyobb kérdésekkel és érdekekkel játszanak, mint a minő eredményeket elérhetnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miután nem szükséges demonstrálnom, hogy a mit mi a királynak megigértünk, azt az utolsó betüig megtartottuk, — a ki azzal vádolt bennünket, hogy a paktumok csak egyetlenegy jottáját is meg nem tartottuk, az álljon föl — arról van most szó, hogy a teljesitett kötelességek fejében tett fejedelmi igéret miben áll és beváltatik-e, igen vagy nem? *Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A mint mondám, nem fogok felolvasni mindent, de ha valaki kifogásolni fogja szavaimat, ugy szószerint olvasom majd föl az aktákat. Most csak arra szorítkozom, hogy reprodukáljam a történteket és az összevont eredményeket állitsam a képviselőház elé. Mik voltak köztünk az alkudozások alkalmával az ütköző pontok ezen vámkérdésre vonatkozólag? Mi azt mondtuk, hogy daczára annak, hogy az 1867-iki törvény világosan és kifejezetten megmondja, hogy a vámterület kérdése és a kereskedelmi szerződések kötésének joga nem közös ügy, mert az Magyarországnak teljesen különálló fentartott joga, tehát ezen a területen Magyarország mindig mint önálló független állam kell, hogy jelentkezzék: daczára ennek a bécsi politika folytonosan mindent elkövet arra, hogy Magyarországnak nemzeti és állami önállósága és individualitása még a kereskedelmi szerződések kötésének területén se nyilatkozhassék meg valahogy. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kifogásoltuk ezt, mert igaz ugyan, hogy a törvény szerint a külügyminiszternek képviseltetési joga van, s ez a 8. §-ban kifejezetten benne van, de igaz az is, hogy az a külügyminiszter nem mint közösügyekben eljáró közös organum jár el a kereskedelmi szerződések megkötésénél, hanem egy külön törvényben nyert felhatalmazás alapján mindkét államnak külön megbizottjaként, minek folytán ezen kereskedelmi szerződések nem lennének köthetők Ausztria-Magyarország nevében, mint a hogy az történik, hanem mindenesetre meg kellene azoknak köttetniök külön Ausztria és külön Magyarország nevében és megbizásából. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De azt mondták, hogy ime, ott van Ausztria, a mely obstrukcziót csinál a kiegyezés terén és Magyarországot ime már 1896 óta — akkor még csak három esztendeje volt — bizonytalanságban tartja. Egyik provizórium a másik után jött, egyik törvény a másikat követte, évről-évre látta a kormányzat, láttuk mindnyájan, hogy ez gazdasági válságra vezet és ezt az állapotot tovább fentartani nem lehet, ennek folytán az alkudozások egyik alapköve az volt, hogy az eredetileg fél esztendőre, később egy esztendőre megállapitott provizóriumnál több elő ne fordulhasson, és annak tartamára rendeztük az 1903., illetőleg később, 1904-ig kitolva a kereskedelmi viszonyokat. Már most tartózkodom attól, hogy ennek a létrejött paktumnak minden egyes pontjával foglalkozzam, mert nagyon messze eltérnék a tárgytól, hanem igéretem szerint reasszumálom azt, hogy mit tekinthetünk mi a paktum alapján létrejött 1899: XXX. t.-czikk-ben a Felség igéretének az ellenzék részére? *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvény szövege világos. Mi került a törvénybe és hogyan értendő az? Itt van az 1899: XXX. t.-cz. Csak főbb pontjaiban reprodukálom. Ebben először igéret tétetett ő Felsége által, hogy: »a mennyiben 1903-ig az 1867: XII. t.-cz. 61. §-a értelmében vám- és kereskedelmi szövetség nem jön létre« — mit értünk ez alatt? Ugyebár, Lukács pénzügyminiszter ur, azt értettük alatta, hogy ha vámszövetség parlamentáris uton létre nem jön, vagyis nem mindkét törvényhozás hozzájárulásával. Ugy-e, hogy azt értettük alatta, hogy ha az 1867: XII. t.-cz. 61. §-ában előirt módon, törvények utján létre nem jön a vámszövetség, akkor a nemzetközi kereskedelmi szerződések hosszabb időre a jelen törvény hatályának tartamán, tehát 1907-en túl terjedő időtartammal nem köthetők. Már most ez az első kérdés és ki fogom mutatni, hogy az a törvényjavaslat megsérti elsősorban is ezt a nagy és döntő garanciális intézkedést. Én most ki akarom mutatni e helyen és barátaimat is kérném tisztelettel, hogy figyelemmel ajándékozzanak meg, hogy itt egy sokkal veszedelmesebb dologról volt szó, mint az ischli klauzuláról. Meddig fog érvényben maradni ez a most megkötött szerződés? Fel fogom olvasni ezt szószerint, mert ismétlem, azt akarom bebizonyitani, hogy a hires ischli klauzula, vagy a mint Lukács pénzügyminiszter ur mondaná, az augusztusi megállapodások nemcsak kisértenek Magyarország parlamentjében, hanem, a miről most szó van, az veszedelmesebb, rosszabb és kárhozatosabb, mint az ischli klauzula volt.

Mi volt az ischli klauzula? Elmondom kivülről, szószerint és a t. pénzügyminiszter ur engem nem fog dezavuálni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Akkor, a mikor a t. pénzügyminiszter ur a fogyasztási adó átutalása kérdésének rendezésével mint egy nagy vivmánynyal számolt

be, azt állitotta itt a parlament szine előtt egy beszédében, hogy miután az kétségtelen, hogy vámszövetség csak ugy jöhet létre, ha mind a két állam törvényhozása azt törvénynyel elfogadta és miután az akkor még csak Ausztriában levő obstrukczió ennek a törvénynek törvényerőre emelkedését megakadályozta, az volt javaslatba hozva abban a velünk szószerint is közölt és itt felolvasandó ischli klauzulában, a mely nálam van szó szerint, hogy azután összehasonlithassuk *(olvassa)*: »A rendezés 1903. évig tart, de ki lenne mondva, hogy 1901-ben a vám- és kereskedelmi szerződés létrejötte és egyszersmind a lejárati idő és a szerződések megujitása iránt a tárgyalások Ausztriával megkezdetnének és ha 1903 év végéig a vám- és kereskedelmi szövetség nem jönne létre, az ezen törvénynyel megalkotott állapotok — tehát ezen törvény is, a mit beszédjéből akkor kihagyott volt a pénzügyminiszter ur, tehát ezen törvény is — ideiglenesen mindaddig hatályban maradnának, mig a törvényhozás másként nem intézkedik.« Ez volt az ischli klauzula szószerint felolvasva, aktákból megállapitva, a mely ischli klauzula tehát tartalmazta azt, hogy a vámszövetséget megállapitó, önálló rendelkezés alapján kimondó törvény alapján, ha vámszövetség 1903-ig létre nem jön, az az állapot fenmarad, meddig? Addig, a mig a magyar törvényhozás másként nem intézkedik.

Már most, t. képviselőház, a felzudult nemzeti közvélemény és az ellenzék azt mondotta: Mi nagyon jól tudjuk, hogy ő Felségénél, a királynál az önálló vámterületre való átmenetel akadályokba ütközik. A magyar törvényhozást a király és a nemzet együttesen alkotja: Mi a vámszövetségi kérdésben alkotmányunknak azt a pontját, hogy a határidőhöz, lejárati határidőhöz legyen kötve, olyan kardinális kelléknek tekintettük, hogy még a magyar törvényhozásnak egyoldalulag fentartott jogát sem tartottuk kielégitőnek, mert tudtuk azt, hogy a magyar törvényhozás ő Felségének hozzájárulása nélkül azt a törvényt meg nem tudja változtatni, s örökösittetik egy állapot a helyett, hogy az határidőhöz lenne kötve és az önálló vámterületre való átmenetel a Felség akaratán, az egyoldalu felségakaraton megbukhatik. Most nézzük meg, mit akarnak csinálni Magyarországon? Megint szószerint olvasom fel. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja ez a törvényjavaslat *(olvassa)*: »A jelen megállapodás 1904. évi október 15-én lép életbe és az egyidejűleg megállapitott uj szerződés életbeléptéig marad hatályban, jogában állván a szerződő feleknek, hogy ezen megállapodás hatályát hat havi előzetes felmondással 1905. évi deczember 31-re és ezt követő bármely napra megszüntethessék.« Én most bonczolni fogom ezt a tételt annak bizonyitása czéljából, hogy ez rosszabb az ischli klauzulánál.

Nagy Ferencz: Minden szerződésben igy van!

Polónyi Géza: Melyik szerződésben?

Nagy Ferencz: Az olaszban, a németben és mindenikben!

Polónyi Géza: Engedelmet kérek, most nem erről beszélünk. Olyan szerződést tessék mutatni ilyen klauzulával, a mely köttetett azon időben, midőn nem volt vámszövetség és nincs tarifa. Majd meghallja a professzor ur, hogy miről van itt szó. Mert én azt nagyon jól tudom, hogy minden szerződésben benne lehet ez a klauzula; tehát tessék csak nem előzetesen előlegezni azt az ugyis eléggé demonstrált bizalmat, tessék az érveket meghallgatni, s azután igen szivesen veszem mindig tisztelettel hallgatott szavait. Mielőtt azonban tovább mennék és erre a témára rátérnék, t. uraim, végeznem kell e kérdéssel, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy mi is az. Azt mondja: »végleges szerződés életbeléptéig«. Micsoda végleges szerződés? *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Már most hangsulyozom azt, hogy e törvényjavaslat mindenhol végleges szerződésről beszél, a mely Olaszországgal megköttetett, mint végleges szerződés. Most az előadó ur élczelésére szolgáltatott okot, hogy én azt mondtam, miután hivatkozás történt itt erre, hogy az kézjegygyel ellátott szerződés, hogy én azt hittem, hogy az a felség kézjegye.

Rosenberg Gyula előadó: A pártklubban ugy méltóztatott mondani.

Polónyi Géza: A mi e kézjegy dolgát illeti, majd megmagyarázom a t. előadó urnak, hogy az ám a nevetséges ember, a ki azon még megütközik, ha valaki ugy hiszi. Mert a magyar törvény és a magyar ember kétféle kézjegyet ismer. Ismeri a királyi kézjegyet, a mely audienczián adatik, és ismeri azt a perrendtartásos kézjegyet, a melyet az szokott az aktára tenni, a ki irni, olvasni nem tud. Minthogy kézjegyről volt szó, az csak világos dolog, hogy azt még sem akarhattam feltételezni, hogy a magyar kormány és az olasz kormány analfabétákat küldött ki, tehát nem olyan emberek voltak ott, a kik csak kézjegyet tettek az irásra, magyar felfogás szerint arról a kézjegyről azt kellett gondolni . . .

Rosenberg Gyula előadó: A paraphénak más forditása nincs.

Polónyi Géza: Majd rátérek arra a paraphéra és megparafirozzuk ezt is. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Voltak ott barátaim, a kik francziául nagyon jól tudnak, én nem tudok; ha olaszul lenne megfogalmazva a szerződés, megértettem volna, de francziául én, mint magyar képviselő, talán nem tartozom tudni. Most hallom, hogy a paraph szóról van szó és a hány ember szólt erről, ennek a végleges szerződésnek mind más-más értelmet tulajdonit. Hogy milyen abrakadabrája a jogi tudatlanságnak nyilatkozik meg ebben, azt tessék csak meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A paraph kereskedelmi kifejezés. Kereskedelmi nyelven annyit tesz, hogy valaki a nevének csak kezdőbetüjét teszi valamely okiratra.

Ez a parafirozás. Méltóztatik látni takarékpénztáraknál, vagy máshol, hogy a pénztáros nevének csak kezdőbetüjét irja ki. Ez a paraph. Tessék csak meghallgatni.

Azt mondja a törvényjavaslat, hogy ez végleges szerződés. Mit mond a t. előadó ur és a t. miniszter ur? Azt mondják: Kérem ez csak egy akta, a melyet nem azok irtak alá, a kik a szerződés aláirására a nemzetek képviseletében jogosultak, hanem csak azok irták alá, a kik a tárgyalásokban részt vettek. Most tudjuk, hogy azt jelenti a kézjegy, hogy az olasz szenátusnak és az olasz képviselőháznak egy tagja és az ott tárgyaló miniszter urak, gondolom Biró volt és nem tudom ki, irták alá.

B. Kaas Ivor: Otlik!

Polónyi Géza: Ha ez igy van, micsoda czimen meri a t. kereskedelemügyi miniszter ur ezt végleges szerződésnek nevezni? Hiszen nemcsak hogy nem végleges szerződés, de ez egy nagy semmi, még csak nem is pactum de contrahendo, nem is megállapodás kötendő szerződésről, mert ha valamit olyanok irnak alá, a kik nincsenek szerződéskötésére fölhatalmazva, azok sem pontozatok, sem szerződés alakjában nem kötelezhették az országot, jogi képtelenség tehát az, a mit itt beszélnek. Mert ha csak azok irták alá, a kikről beszélnek, akkor ez semmit sem érő, hitvány konczeptus, egy schätzbares Material, de különben ennek semmi nemzetközi értéke, annál kevésbbé lehet törvényhozási értéke; ez abszolute nem lehet, ha egyszer konstatálva van, hogy olyan emberek irták alá, a kik a szerződés kötésére jogositva nincsenek. Ennek folytán, t. előadó ur, az, a ki az ön előadása mellett végleges szerződésről hallott beszélni, józanul nem is gondolhatott másra, sőt hozzáteszem, t. uram, e perczben sem gondolt másra, mint a mi tény, hogy a paraph alakjában Olaszországgal szemben a királyi szó van lekötve, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert azt ön nekem nem fogja magyarázni, hogy igy ne volna. Itt Tisza István elferditheti esetleg a király szavát, de hogy Olaszországban is elferditsék, az ki van zárva, mert ezen szerződés mögött egy világhatalmi tényező, a hármas-szövetség áll. Ez a paraph jelenti egy halasztó hatályu feltételhez kötött szerződés erejét királyi igéret alakjában, mert azt beszélje másnak Rosenberg előadó ur, hogy ott nem történt meg a diplomáczia részéről az igéret. Ha pedig a vámszövetség létrejön, akkor ez a szerződés végleges szerződésnek van promulgálva, annak már csak az aláirása és promulgácziója van hátra. Ha igy van, akkor mit csináltak önök? Csináltak vámszövetség nélkül, autonom vámtarifa nélkül egy nemzetet lekötelező végleges szerződést a királyi szó szentségének pecsétje alatt egy külföldi állammal szemben, megkötötték a parlamentek kezét és presszió alá helyezték a nemzetet, hogy azt a szerződést el is fogadja. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Igy áll az a kifigurázott kézjegy.

De lássuk, mit jelent az, hogy ez a szerződés azt mondja, hogy addig tart, mig az uj szerződés életbe lép? Mondja meg nekem a t. előadó ur, micsoda határidő ez? Tarthat-e ez az ideiglenes szerződés 1907-en túl?

Rosenberg Gyula előadó: Nem, mert ha csak időközben a vámszövetség létre nem jön, mi 1907-en túl szerződést nem köthetünk.

Polónyi Géza: Hát kérem, arról van szó, hogy nekünk vámszövetségünk nincs. Ez a szerződés tarthat addig, mig az uj szerződés életbe nem lép.

Rosenberg Gyula előadó: Ha csak fel nem mondjuk!

Polónyi Géza: Engedelmet kérek, tarthat-e 1907-en túl? Nem tarthat akkor, ha felmondatik. Kitől függ a felmondás?

Rosenberg Gyula előadó: Tőlünk!

Polónyi Géza: Hát majd megmagyarázom én a t. előadó urnak, hogy tanulják meg kicsit ezeket a kérdéseket. Ki mondhatja fel ezt a szerződést? Ugy-e bár, t. uram, a szerződő felek?

Rosenberg Gyula előadó: Mindketten felmondhatják!

Polónyi Géza: Mindent fog ön hallani, legyen róla nyugodt, hogy öntől nem szükségem tanácsot kérni. Az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-ának utolsó bekezdését kivülről fogom önnek idézni. Csak olvassa el ön addig jól, hogy megértette-e, mi van benne, mert attól félek, hogy nem értette meg. *(Derültség balfelől.)* Olvassa el addig előadó ur. Először legyünk tisztában a felmondás jogosultságával és azután legyünk tisztában a felmondás módozataival. Emlékszik rá az előadó ur, hogy mit mondtam? Az ischli klauzulát azért nem fogadtuk el, azért háborodtunk fel, mert egy szerződés épségben tartását akarta biztositani, nem határidőhöz kötve, hanem a törvényhozás ujabb intézkedéséhez. Nem fogadtuk el, mert egészen biztos volt előttünk az, hogy addig, mig ő Felsége I. Ferencz József uralkodik, az ő hozzájárulásával ezen szerződés megváltoztatását kieszközölni nem fogjuk.

Már most ki mondhatja fel ezt a szerződést? Tisztába hozták önök ezt a kérdést? Az én közjogom szerint ez a dolog tiszta. Magyarország önálló állam, független állam; kereskedelmi szerződéseit az én közjogom szerint önállóan köti. Ezt a szerződést önök nem Magyarország nevében kötötték meg, hanem megkötötték »Autriche-Hongrie« nevében.

Az egyik szerződő fél Ausztria-Magyarország, még az »és« sincs benne, tehát nem Ausztria és Magyarország, hanem Autriche-Hongrie, a mely a felséges urnak régen üzött ideálja okából külfölddel szemben mint egységes állam szerepel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Annyira őrködnek e felett — tanuságot tehetnek erről a volt miniszterelnökök — hogy még az abéczébe sem kerülhet Ausztria és Magyarország betűrend szerint, hanem meg-

követelik, hogy a nemzetközi érintkezésben az A betü után a H következzék és nem a B stb., annyira, hogy a párisi kiállításon nem engedték meg Magyarországnak, hogy a szomszéd terület mellett negyedik helyen legyen a magyar kiállitás, hanem Ausztria mellett kellett kiállitani, hogy odabiggyeszszék »Autriche-Hongrie«-t Ezt azok az emberek csinálják, a kik csinálnak Londonban a magyar konzulátusi kiküldöttek révén osztrák-magyar iparkamarákat, és kereskedelmi kamarákat mindnyájunk megbotránkoztatására. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gyalázat!)* Ezt a politikát az a bécsi okoskodás csinálja, a mely azt mondja, hogy ezt a szerződést nem kötötte meg Ausztria és Magyarország, hanem megkötötte Ausztria-Magyarország mint egységes állam, mint, legalább vámközösségi terület szempontjából, egységes állam. Ki jogositotta önöket erre fel? Nem törvénytiprás-e ez, és nem bolonditása Olaszországnak, elhitetni velük azt, hogy ma önök vámszövetségben vannak, holott az élő törvény kimondja, hogy vámszövetség Ausztria és Magyarország között nincs?

B. Kaas Ivor: Bolonditják a magyar nemzetet!

Polónyi Géza: Ki mondhatja fel ezt a szerződést? A két szerződő fél. A felmondás tekintetében törvényeink vannak. Ha fennállana a vámszövetség, a mint nem áll fenn, akkor az 1878 : XX. törvényczikk 3. czikke lenne irányadó a mely akkép rendelkezik, hogy a lejárattal biró szerződéseknél a felmondás akkép történik, hogy mindkét állam kormányának joga van a felmondást követelni, még pedig 6 hónappal a lejárat előtt. Ha ezt elmulasztotta, nem követelheti a felmondást. A lejárattal nem biró szerződések tekintetében is az volt a megállapodás. Mit változtattunk az 1899 : XXX. törvényczikkel? Tessék utána olvasni, t. előadó ur, hogy megértse a dolgot. Azt mondtuk, hogy 1903-ig a lejárattal biró szerződéseket az 1878 : XX. törvényczikknek megfelelően mondhatjuk fel, vagyis 6 hónappal előbb, a lejárattal nem biró szerződések tekintetében pedig, hogy azok bármely államnak egyoldalu kivánságára felmondandók. Tessék megnézni, nem igy szól-e a törvény szó szerint? Erre fektettem én okoskodásomat, mert imperative volt benne a törvényben, hogy a lejárattal nem biró felmondáshoz kötött szerződések 1903-ban nem felmondhatók, hanem felmondandók; hogy 1902 deczember 31-éig az autonom vámtarifának készen kell lenni, mert különben a tárgyalásokat folytatni egy felmondott szerződéssel nem lehet.

Már most miként áll a kérdés a felmondási jog szempontjából? Az 1903. évi XXX. t.-cz. utolsó bekezdésére hivatkozik ön, a ki idejött előadónak, hogy védelmezze ennek a törvénynek rút lábbal tiprását és akkor hivatkozik rá, mikor meg nem érti! Mert az az utolsó bekezdés csak az 1903-ig megkötött szerződések felmondásáról rendelkezik, mert olyan szerződésekről szól, a melyek 1903-ig már felmondandók, tehát nem vonatkozik, nem is vonatkozhatik későbben kötendő szerződésekre, mert mi nem engedtük meg ujabb szerződések kötését 1903-on túl, ha nincs vámszövetség, nincs vámtarifa. Azért ön, t. előadó ur, tanuljon meg legalább magyarul olvasni. Ez van abban a törvényben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Önök azonban megtették azt, hogy most már alkottak egy szerződést, a melynek még a felmondási joga is prekárius! Majd meglátjuk, hogy a miniszternek lesz-e felhatalmazása Bécsből arra, hogy azt mondhassa, hogy ezt önállóan felmondja? És ha volna hozzá joga, ugyan kérdem, mikor mi egy szerződéssel birunk, a melyben Ausztria is compaciscens, mint egyik fél, hol fogja ön megkapni Ferencz Józsefet, a magyar királyt és osztrák császárt, hogy ennek a szerződésnek felmondásához hozzájáruljon, ha nincs vámszövetség, mikor egyenesen presszionak használják fel ezt a szerződést arra, hogy a cseh obstrukcziót leszereljék, arra, hogy a magyar alkotmány odadobásával megcsinálják Magyarországon a 14. §-t, hogy az ischli klauzulát ide becsempészszék sokkal rosszabb alakjában? Mert az, hogy ez a szerződés felmondatik, bizony nem olyan ischli klauzula, a mely csak a magyar törvényhozástól függött! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most csináltak egy olyan kereskedelmi szerződést, a mely addig tart, mig a végleges szerződés megköttetik és a melynek felmondásához nemcsak Magyarország törvényhozása, hanem Ausztria hozzájárulása is megkivántatik. Már most hol vannak az ischli klauzula-ellenes magyar képviselők? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rátérek már most annak konstatálására, a mit megigértem — bár több idő állana rendelkezésemre, hogy kifejthetném jobban a dolgot — *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy ha ez igy történik, ez nemcsak a házszabályoknak kijátszása, nemcsak az adott fejedelmi szóval való játék, nemcsak a fejedelmi eskü elleni merénylet, nemcsak alkotmányjogunk összetiprása, hanem az, a mi itt történik, még rosszabb, mint az osztrák 14. §.

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Ennek illusztrálására felhozom röviden a következőket. Nem untatom önöket annak ismétlésével, hogy Magyarországon rendeletekkel kormányozni nem lehet. Mert abban igaza van gr. Apponyi Albertnek, hogy az, a kinek azt, hogy nemzetközi szerződést rendelettel Magyarországon életbeléptetni nem lehet, még bizonyitani is kell, az nem magyar jogász, hanem elszegődött pretoriánus! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel tehát nem untatom önöket: előlegezek a magyar törvényhozásnak annyit, hogy ezt a magyar parlamentben tovább bizonyitani nem kell. Csak egy miniszterelnök akadhatott, a kit

gr. Tisza Istvánnak hivnak, a ki az alkotmányos érának beállta óta elsőnek vállalkozott arra, hogy egy rendeleten az ő neve fityegjen, a mely a magyar alkotmányt egy tollvonással elsöpörni szándékozik.

De mi is az a 14. § ? Arról van szó, hogy Ausztriában a 14. §. mit jelent. Köztünk vita tárgyát képezte akárhányszor, hogy Ausztriában a vámszövetség miként fog életbe léptettetni. Eddig a magyar parlamentben nem volt egyetlenegy ember sem, a ki arra az álláspontra mert volna helyezkedni, hogy a vámszövetségre vonatkozó szerződés Ausztriában a 14. §. alapján lesz életbe léptethető. Idézem erre nézve Széll Kálmánnak a képviselőház szine előtt tett nyilatkozatát, idézem Lukács Lászlónak beszédét s Széll Kálmán beszédére még külön vissza kell térnem, mert abban a nemzet szine előtt igértetett meg, hogy sohasem következhetik be az a terminus, hogy külön autonom tarifa nélkül kereskedelmi szerződéses tárgyalásokba bocsátkozhassanak.

Bartha Miklós: Hol van Széll Kálmán?

Polónyi Géza: Majd a végén erre is rátérek. T. képviselőház! Mit mond Ausztriában a 14. §? Azt mondja, hogy akkor, a mikor a törvényhozás együtt nincs, tehát, a törvényhozás együtt nem létében, kiváló szükség esetén az összkormánynak hozzájárulásával és aláirásával olyan dolgokra, a melyek állandó megterheltetést maguk után nem vonnak, kibocsátott rendeletek hat hónap után bejelentendők, s ha el nem fogadtatnak, hatályukat vesztik, stb. Szóval az osztrák 14. § is feltételekhez kötött szükségrendeleti jogot ad. A magyar alkotmány szükségrendeletet és szükségrendeletekkel való kormányzást nem ismer. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A magyar alkotmány csak törvényen alapuló rendeletet ismer, egyebet semmit. Most nemcsak az történik meg, hogy itt ezt a szerződést Olaszországgal vámszövetségi alapon kötötték meg, tehát demonstrálják azt, hogy vámszövetség létezik, s a 14. §-sal Ausztriában életbe léptetik, vagyis magát a vámszövetséget dekretálják a 14. §-al, de megtörténik még az is, hogy Magyarországon nem is a 14 § feltételeihez kötött rendelettel, hanem egyszerüen gr. Tisza Istvánnak, a miniszterelnöknek saját maga által kibocsátott rendelete alapján, akkor, a mikor a parlament együtt ül, életbe léptetnek egy szerződést a vámszövetség alapján, a mely nem létezik, olyan tarifa alapján, a mely elfogadva nincs. Mi ez más, mint a 14. §-nak becsempészése az ischli klauzulával kapcsolatban és a magyar alkotmánynak egyszerü eltörlése? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Szükségrendeletek czimén!

Polónyi Géza: Mivel fontosnak tartom azt, hogy Széll Kálmánnak a király nevében tett nyilatkozata hűen állapittassék meg, s mivel ez volt okoskodásomnak a gerincze, méltóztassék megengedni, hogy az idő előrehaladottsága daczára a beszédnek idevonatkozó részleteit és Lukács László nyilatkozatát is felolvassam azért, mert ő ma is aktuális miniszter, itt van s szolidaritást akar ma vállalni a nemzet előtt azzal a gróf Tisza Istvánnal, a ki ma homlokegyenest ellenkező politikát követ, mint a mit a pénzügyminiszter az ország szine előtt itt majd felolvasandó beszédében nekünk igért és nyilvánitott. Hát én csak a döntő passzusokat olvasom fel Széll Kálmánnak 1902. évi november hó 19-én tartott beszédéből. *(Halljuk! Halljuk!)*

A megfelelő bekezdés szószerint igy hangzik *(olvassa)*: »A törvény azt mondja: — mert ez volt a törvény czélja — fentartatik a közösség a viszonosság alapján 1907-ig. Három biztositékot vett fel az ország érdekének szempontjából a törvény a 4. §-ában. Az első, hogy azon nagy czél eléressék, melyet én szemem elé tüztem és melyet ezen törvényben érvényesitettem, a mint azt bizonyitani fogom, az, hogy a vámszövetség és a szerződések határideje összeessék. Ki van mondva egyik garanciaképen, hogy, a mennyiben a vámszövetség 1903-ig létre nem jön és mégis külföldi szerződések köttetnek — mert köttethetnek vámszövetség nélkül is, csak a tarifát kell ujjal felcserélni, a szerződéskötésnek meg is van állapitva a módja a törvényben — ezek a szerződések 1907-en túl nem terjedhetnek.«

Tehát ezt mondta Széll Kálmán, a király által elfogadott paktum magyarázataként, itt az egész ország szine előtt, és ehhez Hieronymi Károly ur akkor az ő háta mögött hozzájárult.

Azután igy folytatta *(olvassa)*: »Ez az első pont. A másik az, hogy a szerződési tárgyalások megkezdése előtt a vámtarifát meg kell csinálni, ujjal kell felcserélni; a harmadik szól a felmondási jognak egyoldalu gyakorlásáról.«

Azután ismételten mondja, *(olvassa)*: »Ha nem jött volna létre a régi szerint a megegyezés 1902-ben, az ugynevezett ideiglenes tarifára nem volt megmondva, mi lesz annak a következése. Az én törvényemben benne van a szankczió, mert azt mondja, hogy nem szabad addig tárgyalni a külfölddel,« — t. i. a mig az önálló tarifa nincsen meg.

Ezt ugyançsak ismétli beszédében vagy háromszor; nem fárasztom vele a t. képviselőházat.

Azután itt van Lukács László beszéde, melyet 1899 márczius 15-én mondott, a mikor mosakodott az ischli klauzulával szemben. Ott kifejezetten megmondotta ő is, hogy a vámszövetség megkötéséről máskép, mint parlamentáris uton és a két törvényhozás hozzájárulásával szó nem lehet.

Már most, t. képviselő urak, ezen igéretek tekintetében tisztán áll a helyzet. Ezek az igéretek és főleg az, hogy itt semmiféle vámszövetség addig, mig az törvényhozási uton, a két állam törvényhozása által meg nem állapittatott, nem létezhetik, és addig, mig autonom vámtarifa nincs, a külfölddel tárgyalásokat meg-

kezdeni nem szabad — a Széll Kálmán által képviselt kormányon kivül, a Széll Kálmán által mint királyi megbizott által tett igéretek erejével is meg vannak pecsételve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nekünk, t. képviselőház, azért, hogy ezt ő Felsége a magyar király az ellenzéknek igérte meg, külön felelős gr. Csáky Albin, gr. Andrássy Gyula, azután — sajnálom, hogy szegény, tisztelt emlékü elnökünk, Szilágyi Dezső meghalt, őt nem vonhatom felőségre — ezek az urak és Széll Kálmán, a kik a király megbizásából tárgyaltak velünk, az ellenzékkel, személyesen is felelősek ezért a dologért. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, az lehet, ha valaki politikai okokból tartózkodik a megnyilatkozástól; de régi törvény az, hogy: qui tacet ubi loqui debuisset ac potuisset, consentire videtur.

Ha Széll Kálmán gróf Tisza István háta mögött hallgat, akkor a törvényes magyarázat szerint olyba tekintendő, mint a ki hozzájárul ahhoz a felfogáshoz, a melyet az ő pártvezére, a miniszterelnök hirdet. Igenis, nekem jogom van követelni az ő egyéni becsületességének érdekében, hogy ő álljon ide és mondja meg, igaz e ez a dolog és miként védelmezi meg azt az adott királyi szót, a melyet az ő ajkáról hallottunk és irásba foglaltunk? Itt bujkálásnak helye nincs. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az ellenkező eljárás sulyos felelőséget vonhat az ő személyére. És énnekem, a ki tisztelettel emlékezem meg ennek a férfiunak még politikai működéséről is, bár azt nem helyeseltem, nekem fájó lenne az, ha Magyarország parlamentjében lehetővé válnék, hogy ennek az ellenzéknek többé már nem szabad hinnie nemcsak a miniszterelnök ur nyilatkozatában, de abban sem szabad hinni, ha a miniszterelnök a király nevében igér. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Végezetül, miután látom, hogy nagyon siet az idő, *(Halljuk! Halljuk!)* önöknek, t. uraim, ennek a politikának a végrehajtásában, a mely alkotmánytiprás, házszabálytiprás, 14-ik §, ischli klauzula és minden a világon, önöknek ezen politika szolgálatában házszabályrevizió kell. A nemzet szólásszabadságának a konfiskálására van szükség, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* hogy ezeknek a brutális törvényszegéseknek a magyar alkotmány megvédése érdekéből való megakadályozását lehetetlenné tegyék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Még elmondani se legyen szabad!

Polónyi Géza: Olyan embert, mint gróf Tisza István, a história, az én tudtommal, csak kettőt ismer. Az egyiket bibliai Henochnak nevezik, a másikat Fu-Hi nevezetü császárnak ismeri a kinai történelem; a harmadik egy kókler volt, erről nem akarok beszélni, kaucsuk embernek hivták: Petropolisz. Ezek az ugynevezett kigyóemberek. A kigyóembernek jellegzetes sajátsága, hogy hideg, számító, mérges és bosszuálló, és a legfőbb karakterisztikonja az, hogy megharapja azt is, a ki sulyos betegségében neki orvosságot adott, a mit tőle elfogadott.

Hát, t. uraim, gróf Tisza István miniszterelnök, a ki ennek a politikának szolgálatában halomra akarja itt dönteni a törvényt ...

Madarász József: Meg az alkotmányt!

Polónyi Géza: ... és az alkotmányt, az a gróf Tisza István vállalkozott arra, hogy az egész külföld előtt himpellérnek és léhának bélyegezze a magyar nemzet ellenzékét.

Várady Károly: Gyalázatosság!

Polónyi Géza: Meggyanusitotta és megvádolta még azon férfiakat is, a kik országos nagy érdek szempontjából, akkor, a mikor kormánya megalakitásáról volt szó, saját felelőségük sulyosbitásával orvosságot nyujtottak neki. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kár volt!)* Bizony, t. barátaim, kár volt! De épen azért, mert megtettük, érzem magamban a felelőség kettőzött sulyát azon cselekedetért.

Megvallom őszintén, nagy csalódásomra, sohasem mertem volna elképzelni azt, a mit különben mások hittek és állitottak. Az én filantropikus felfogásom mellett, a ki jónak tartom az embert, a mig az ellenkezőről meg nem győződöm, sohasem képzeltem volna, hogy gróf Tisza István ilyen merényletekre képes legyen és hogy ezeknek szankciójaként a házszabályok reviziójával fog előállani, pláne a szólásszabadságnak olyan korlátozásával, a minőt bejelentett.

Más parlamentekben az ilyen kormányelnököt, a ki azon szándékát bejelentette, hogy ő a szólásszabadságot egészen odáig akarja korlátozni, hogy az ujonczjutaléknak felemelése és megszavazása határidőhöz legyen köthető, mondom, más parlamentekben az ilyen kormányelnököt meg sem hallgatják. T. uraim! Más parlamentekben nem hallgatják meg azt a miniszterelnököt, a ki adott igéretét a választási törvény reformja tekintetében meg nem tartja.

Lukáts Gyula: Csunyául becsapott ezekben a dolgokban!

Polónyi Géza: Dalmáciában egy helytartónak csak eljárt a nyelve, bojkottálták, kikergették a császár helytartóját abból a tartománygyülésből, a melyben a nemzeti becsületet érezték általa megsértve. Krajnában elég volt annyi, hogy a helytartó, a ki a törvény értelmében németül és szlovénül beszélhet, mindig csak németül beszélt, ahhoz, hogy lehetetlenné tegyék neki a tartománygyülésben való tartózkodást. Más parlamentekben azt a miniszterelnököt, a ki hurkot akar vetni egy nemzet alkotmányára és a ki ilyen rút módon el akarja konfiskálni annak a nemzetnek a szólásszabadságát ilyen politika szolgálatában, semmi esetre meg nem hallgatnák. Nálunk a közvélemény elernyedésé-

nek fényes bizonyítéka, hogy itt meghallgatták. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Azok szlovének és horvátok!

Polónyi Géza: Nekünk tisztában kell lennünk felelőségünk egész terjedelmével és azzal, hogy mivel tartozunk a magyar nemzetnek.

T. uraim, sokszor van szó obstrukcióról, és nincs közöttünk senki, a ki valaha azt a tételt vitatta volna, hogy a nemzet törvényhozó jogának könnyelmü koczkáratételével egy pár embernek megadassék a jog, hogy a nemzet törvényhozó testületét munkájában feltartóztassa. De hát most nem erről, hanem arról van szó, hogy ilyen brutális törvény- és alkotmányszegés esetében mit tehet egy magyar ellenzék. Mondják meg nekem, t. uraim, hogy az, a mit én ma elmondottam, hatott-e az önök lelkületére, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* és van-e nekem reménységem arra, hogy Nagy Ferencz vagy Saczelláry tisztelt barátom vagy Rosenberg ur . . .

Rosenberg Gyula: Nem, nincsen!

Polónyi Géza: . . . nem fogják megszavazni ezt a javaslatot. Ugy-e bár nincsen? Mi tanácskoztunk erről a körben és ilyenkor, normális parlamenti viszonyok között, a képviselőnek az a kötelessége, hogy vád alá helyezést inditványoz a kormány ellen. A magyar parlamentben ez paródia és gúny. Nem azért nem inditványoztuk a vád alá helyezést, mert annak szükségét és jogosságát be nem láttuk; hanem azért nem inditványoztuk, mert ebben a parlamentben lehet vádolni akár 37.000 tanu és okmány vallomása alapján a miniszterelnököt bármiféle botrányos alkotmányszegéssel, de elégtételt kapni a vádolók nem fognak. Elkopott tehát ez a fegyver is. Diadal, dicsériáda — ezt várhatjuk a többség részéről egy alkotmányszegő kormánynyal szemben. Várhatjuk azt, hogy beadnak egy házszabálymódositást, azzal az egészen átlátszó tervvel, hogy annak brutális, az ujonczjutalékra vonatkozó részét majd konczesszió tárgyává teszik és igy elalkuszszuk, megcsináljuk a házszabály-billt.

Azt mondjuk, hogy nem csinálunk klotürt. Dehogy csinálunk. Csak olyan házszabályt csinálunk, a melylyel akkor hozzuk be a klotürt, a mikor akarjuk. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És ez a tisztelt nemzet bambán és bámulva néz, hogy milyen méltányos Ó-Budán a miniszterelnök ur, hiszen nem is akarja a klotürt.

T. uraim! Tiz évvel ezelőtt a magyar parlamentben ilyen miniszterelnök egy negyed órát nem állhatott volna meg, a nélkül, hogy a közvélemény felzuduló haragja el ne seperje. Ma a helyzet más. Látom, hogy a nemzeti közvélemény az obstrukczió szavainak hallatára kedvetlen. De kérdem, mondják meg nekem, hogy ha alkotmányszegéssel állunk szemközt, ha megkezdődött a rendeletekkel való kormányzás ideje, ha az alkotmány kijátszásával kötünk a külfölddel kereskedelmi szerződéseket vámszövetségi alapon, a nélkül, hogy az a vámszövetség parlamentáris uton elfogadtatott volna; ha mi szerződéseket kötünk, a nélkül, hogy a nemzetnek tarifapolitikában megnyilatkozó joga érvényesülhessen; ha látunk egy politikát, a mely a házszabályok reviziója jogán a nemzeti nyelvért folytatott harcznak büntetéseként akarja a magyar szólásszabadságot korlátozni; ha látjuk azt, hogy az igéretek csak odavetett üres szavak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* szappanbuborékok, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy azok komolyan nem vétetnek és be nem váltatnak: mondják meg nekem, t. uraim, milyen fegyverrel gátolja meg ez az ellenzék azt, hogy az az alkotmánytiprás be ne következhessék, és hogyan érje el azt, hogy ne legyen részese egy árulásnak, a mely az ő meggyőződése szerint a nemzet alkotmánya ellen irányul? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt más választunk nincs, csak egy s ezt obstrukciónak hivják. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igenis, én érzem a felelőséget; megteszünk mindent, legalább én megtettem; megpróbáltam a t. képviselőházat meggyőzni arról, hogy milyen nagy érdekek, milyen nagy alkotmánybiztositékok forognak koczkán; hogy sikerrel tettem-e, nem tudom. Megpróbáltam bebizonyitani azt, hogy még gazdasági szempontból is hátrányos ez a törvény; megpróbáltuk figyelmeztetni önöket, t. uraim, hogy ha ezen a lejtőn tovább haladnak s ha önök eltürik, hogy rendeletekkel léptettessék életbe a külfölddel kötött kereskedelmi szerződés; ha hozzájárulnak ahhoz, hogy ez a nemzet megbélyegeztessék a külföld előtt azzal, hogy nincs alkotmánya, hanem csak egy miniszterelnök rendeletével kormányoztatik: akkor, t. ház, nemcsak azt a jogát vesztette el örök időkre a nemzet, hogy önálló vámterületről ábrándozzék, nemcsak Sándor Pál t. barátom és jóhiszemü kereskedőtársai fognak kiábrándulni abból a helytelenül folytatott politikából, a mely azt mondja, hogy: »nekünk kell önálló vámterület, de csak 1907-en túl; majd akkor fogjuk felállitani.« *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ezen jóhiszemü kereskedőknek ma meg kellett győződniök arról, hogy az 1899 : XXX. t.-czikknek egyenes kijátszásáról van itt szó, és arról ugyan ne álmodozzék sem Sándor Pál, sem semmiféle kereskedője Magyarországnak, hogy ha ezt a kormányt s annak ilyen intézkedéseit támogatja, akkor 1907-ben az önálló vámterület meg lesz valósitható, vagy arról akkor csak beszélhet is, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha pedig tovább is beszél róla, akkor önmagát ámitja.

Mi megpróbáltuk önöket erről meggyőzni; hogy sikerrel-e, nem tudom. Meggyőződésem az, t. ház, hogy ezen kisérlethez fogható veszélyes kisérlet az 1867-es alkotmány fennállása óta még nem történt; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sem a véderőtörvényt, sem mást nem tartok olyan fontosnak, mint azt, a mi itt most történik, és hogy ezt megakadályozza az ellenzék, — ha az

alkotmányos kapaczitáczió utján nem lehet, a törvényekben rendelkezésére álló minden eszközzel, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* az becsületes meggyőződésem, t. uraim, hogy ez becsületbeli kötelessége az ellenzéknek. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Csak egy mód lehetséges még, t. ház, az, hogy igenis álljunk a nemzet szine elé; legyen köztünk biró a nemzet *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ne kérkedjenek, ne fenyegetőzzenek vele; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ha van bátorságuk és merszük ezt a botrányos alkotmányszegést a nemzet megitélése alá bocsátani, ám tessék, hozzák a nemzet elé. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én, t. ház, itt ünnepélyesen felszólitom a kormányt: méltóztassék a Felségnek előterjesztést tenni. A Felségnek joga a képviselőház feloszlatása. Nem kivánja csorbitani ezt a felségjogot senki, de a Felség ezen jogát miniszterelnöke felelőségére és tanácsára gyakorolja. Ne henczegéssel álljanak elő; tényeket követelünk,

Igenis becsületbeli kötelessége lenne ennek az ellenzéknek — megteszi-e, nem tudom, de azt tudom, hogy ha az ellenzék vállalkozik rá, én bennem hű katonára fog találni — *(Éljenzés balfelől.)* megakadályozni ennek a botrányos alkotmányszegésnek a keresztülvitelét. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És meg fogja akadályozni azt, hogy egy miniszterelnök ilyen államellenes és nemzetgyilkos politikával itt a képviselőház előtt tárgyalásokat folytathasson. Meg kell akadályoznunk ezt mindaddig, mig a nemzet szine elé nem állanak. Tessék a nemzetet választások utján megkérdezni, nyilatkozzék a nemzet. *(Élénk helyeslés balfelől.)* A mig pedig a nemzet előtt nem akarjuk bizonyitani, hogy maga az ellenzék is elernyedt és nem teljesiti hűen kötelességét, addig félretéve mindent, felejtve a multat, tegye meg minden magyar ember becsületesen azt a kötelességét, hogy ebből a javaslatból törvény ne lehessen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a politikának és meggyőződésnek szolgálatában nemcsak nem fogadom el ezt a törvényjavaslatot, hanem elfogadom Krasznay Ferencz t. barátomnak határozati javaslatát és egyuttal kijelentem azt is a magam részéről, egész politikai reputáczióm hozzákötésével, hogy el vagyok szánva arra, hogy ezen politika továbbfolytatását megakadályozzam. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Miután az idő előrehaladt, a tanácskozást félbeszakitjuk. Javaslatom a legközelebbi ülés napirendjét és idejét illetőleg az, hogy a ház legközelebbi ülését holnap délelőtt tiz órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki ezen törvényjavaslat tárgyalásának folytatását. Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Ezt tehát határozatkép kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

495. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 18-án, kedden,

Perczel Dezső, közben Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Tallián Béla.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni, a javaslatok mellett jelentkezőket gróf Esterházy Kálmán, az azok ellen felszólalókat Sturmán György jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904 október 17-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a törökszentmiklósi Kossuth-szoborbizottságnak meghivóját, melyben a képviselőház tagjait a Kossuth-szobornak folyó hó 23-án leendő leleplezési ünnepélyére meghivja.

Felkérem azon képviselő urakat, a kik az ünnepélyen megjelenni kivánnak, sziveskedjenek a háznagyi irodában jelentkezni.

Kubik Béla: Milyen ünnepélyen? Nem hallottuk!

Elnök: Kossuth Lajos szobrának Törökszentmiklóson leendő leleplezésére.

Az elnökségnek több jelenteni valója nem lévén, áttérünk a napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában beadott törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyalásának folytatására. A vitában szólásra ki következik?

Sturmán György jegyző: Hellebronth Géza!

Hellebronth Géza: T. képviselőház! Minden józanul gondolkozó és tisztán látó emberi elme előtt kétségbevonhatatlan igazság és tény az, hogy a konszolidált, összeforott, nemzetté alakult társadalom nemcsak azért hozza önmagának a törvényeket, hogy a társadalmi együttélést biztositsa és lehetővé tegye, hanem azért is, hogy ezek a törvények az illető társadalomnak, az illető nemzetnek anyagi és szellemi előhaladására szolgáljanak, a nemzet felvirágozását előmozditsák. De hogy e nemes czélt a törvények elérjék, hogy annak megfelelhessenek, feltétlenül szükséges először az, hogy ezek a törvények a nemzet szellemének megfelelők, a társadalom érzületéből fakadók legyenek, hogy szükséget pótoljanak, nem holmi hiábavalóságokért hozassanak, de legfőbb kelléke másodszor az, hogy azok becsületesen megtartassanak és végre is hajtassanak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nálunk, t. ház, a törvények megtartását, a törvények szentségét, a törvények sérthetetlenségét az állampolgárokkal szemben ismét számtalan törvényünk biztositja, a melyek a törvényszegésekre sokszor enyhébb, de sokszor igen sulyos következményeket vonnak az állampolgárokra. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A koronás királylyal szemben biztositékául szolgálnak a törvények szentségének és sérthetetlenségének a koronázási hitlevél és a királyi eskü, a melyben a király esküt tesz arra, hogy az ország törvényeit mind magam megtartom, mind mások által megtartatom.

Madarász József: Ugy kellene lennie.

Hellebronth Géza: Ennyi biztositék után azt hiszem, hogy minden becsületesen gondolkodó állampolgár előtt tisztán áll a dolog, hogy nálunk a törvényszegések vagy teljesen ki vannak zárva, vagy ha mégis akad olyan vakmerő, a ki az élő és nyilt törvényeknek ellenszegül, annak a legsulyosabb következményekkel kell számolnia. Hiszen a törvények szentsége és sérthetetlensége nemcsak törvényeinkben van lefektetve, hanem a mi állami szervezetünk elég bőséges

módon gondoskodik még őrökről is, a kiknek feladatuk, kötelességük a törvények végrehajtása, a törvények betartása felett őrködni. Ott van elsősorban mindjárt a magyar csendőrség, ott van az óriási hivatalnoki és tisztviselői kar, de ott van a legfelső fokon maga az igen t. kormány elnököstül, nyolczadmagával, a kiknek nemcsak hazafiui, nemcsak polgári, nemcsak erkölcsi kötelessége az, hogy a törvényeket megtartsák és megtartassák, hanem ezért külön még meglehetősen busás fizetéseket is kapnak.

Nem fojthatom el tehát csodálkozásomat és megütközésemet, a midőn épen a törvény legfőbb őreinél, magánál a t. kormánynál látom a világos, flagráns törvénysértést, törvényszegést. Mert hiszen ez az előttünk fekvő törvényjavaslat tulajdonképen micsoda? Ez semmi egyéb, mint egy már élő törvénynek teljes ignorálása, annak teljes megszegése, teljes megsértése. A törvényhozás bölcsesége meghozta 1899-ben az u. n. XXX-ik törvényczikket. Ennek 4. §-ában lefektette gazdasági életünknek legfontosabb követelményeit, legfontosabb előfeltételeit. Nem szándékozom a már ugyis nagyon sokszor felolvasott törvényt egészen czitálni, hanem csak épen a 4. § 2-dik bekezdését leszek bátor tisztelt képviselőtársaimnak ujból figyelmébe ajánlani, a mely különösen beszédemnek alapfonalául szolgál.

A 4. § második bekezdése azt mondja *(olvassa)*: »A külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi.« Kérdem már most a t. kormánytól, vagy a t. előadó urtól, vagy a t. túloldal bármely tagjától, hogy van-e hát nekünk uj autonom vámtarifánk? A t. előadó ur kedélyes, megengedem, nagyszabásu előadói beszédében reflektál bizonyos bizottsági működésekre, és azt a teoriát állitotta fel, hogy igenis van uj autonom vámtarifánk, mert azt a magyar országgyülés bizottsága letárgyalta, elfogadta, — igaz, hogy az osztrák nem fogadta el — de a t. előadó ur akkor, midőn felállitott egy uj törvényhozási faktort . . .

Rosenberg Gyula előadó: Sohasem mondtam!

Hellebronth Géza: . . . talán mégis csak tévedett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De abban bizonyára nekem fog igazat adni mindenki, a ki ebben az országban csak a legkevésbbé foglalkozik közjogi kérdésekkel, hogy nekünk törvényileg létrehozott, szentesitett vámtarifánk nincsen.

Azt is bátor vagyok megkérdezni az igen t. előadó urtól: van-e tudomása arról, hogy az 1899 : XXX. t-czikket a törvényhozás valamiképen megváltoztatta, vagy annak hatályát felfüggesztette volna? Hogy erre vonatkozólag javaslatok a kormány részéről adattak be, azt én is tudom, de ezeket a képviselőház nem tárgyalta, nem fogadta el, igy az 1899 : XXX. t.-czikk élő törvény ma is. Azt hiszem, ezt a t. előadó ur még sem fogja megczáfolni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

De hogy a törvényhozás akkori bölcsessége az 1899: XXX. t.-czikket nem vásári komédiának alkotta meg, azt, azt hiszem, senki kétségbe nem vonja. Hogy mily fontos jogok fektettettek abba le, az kitünik magából a törvény szövegéből, de abból az indokolásból is, a melylyel Széll Kálmán akkori kormányelnök ur a javaslatot beterjesztette és a melyből egy passzusra fel akarom hivni t. képviselőtársaim figyelmét. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

»Az ország gazdasági érdekeit szolgálja és biztositja másodszor az a rendelkezés, hogy a külföldi államokkal kötendő kereskedelmi szerződésekre vonatkozó tárgyalások megkezdése előtt az autonom vámtarifa oly uj vámtarifával helyettesitendő, a mely a mezőgazdasági és ipari érdekeknek egyaránt védelmet nyujt. Ezen követelményeknek a jelenleg érvényben lévő vámtarifa a változott gazdasági viszonyoknál fogva több tekintetben nem felel meg. Miután pedig a külföldi államokkal fennálló kereskedelmi szerződéseink saját érdekeinket kielégitő megujitásának előfeltételeit képezi, hogy oly vámtarifa álljon rendelkezésre, a mely gazdasági érdekeinknek minden tekintetben való megvédésére alkalmas, ily módon a külföldi államokkal szerződéskötés czéljából megindítandó tárgyalásoknak megfelelő alapul szolgálhat: ezért vétetett fel a kérdéses rendelkezés. Minthogy ezen rendelkezés szerint a magyar kormány a külföldi államokkal létesitendő szerződések kötése czéljából mindaddig tárgyalásokba nem bocsátkozhatik, mig az uj vámtarifa meg nem alkottatott, ez a rendelkezés egyuttal biztositékot nyujt arra nézve, hogy az uj vámtarifa idejekorán való megállapitása és életbeléptetése tekintetében a monarchia másik államának készséges közreműködésére számithatunk.«

A képviselőház akkori többsége — kevés kivétellel csaknem ugyanazon többség, a mely a jelenlegi kormányt most támogatja — elfogadta Széll Kálmán akkori miniszterelnök ur törvényjavaslatát, elfogadta indokolását, szent meggyőződésből támogatta Széll Kálmánnak kormányát és törvényerőre emelte ezt a törvényjavaslatot.

Már most bátor vagyok azt a tiszteletteljes kérdést intézni a t. túloldalhoz, legyenek kegyesek megmondani, hogy melyik kormányt támogatták hát szent meggyőződésből: azt a kormányt-e, a Széll Kálmán kormányát, a mely ezt a törvényt megalkotta a legnemesebb intencziókból vezéreltetve, vagy pedig azt a kormányt, a jelenlegi kormányt, a mely ezt a törvényt egyszerüen a levegőbe röpiti s mint valami footballt egyszerüen fellöki.

Kubik Béla: Olyan kormányt tessék mutatni, a melyet ezek nem támogatnak!

Hellebronth Géza: A t. túloldalnak akkori, 1899-beli viselkedését, mondhatom őszintén, örömmel olvasom még mai nap is. Mert én azt hittem, meg voltam róla győződve, hogy az a nagy többség, a mely egyedül lelkiismeretét követve, szent meggyőződésből oly férfias nyiltsággal állott Széll Kálmán akkori miniszterelnök mellé, a mely többség ezt a törvényjavaslatot törvényerőre emelte, az a többség bizonyára oly férfiakból áll, a kik erős elhatározással készek az általuk megalkotott törvény, annak szentsége és sérthetetlensége mellett minden esetleges kormánynyal szembeállani. Fájdalom azonban, ezen szép hitem illuzóriussá vált a t. kormánypártnak a Lloyd-klubban tartott értekezlete óta s a t. előadó urnak ujabbi előadása következtében.

Hogy mily óriási különbség van a két kormánynak felfogása között, t. i. Széll Kálmán kormánya és a jelenlegi kormány felfogása között ugyanebben a kérdésben, bátor leszek a t. háznak kegyes engedelmével két kiváló szabadelvü politikusnak nyilatkozataira felhivni a t. túloldal becses figyelmét.

Kubik Béla: Bizonyára nem autentikusak már azok az urak!

Hellebronth Géza: E két kiváló politikus közül az egyik maga ennek a törvénynek szülőanyja, maga az akkori kormányelnök, Széll Kálmán ur. Midőn ő a törvényjavaslatot letette a ház asztalára s annak tárgyalása megkezdődött, akkor egy igazán nagyszabásu beszédben mutatta be az ő kedves gyermekét.

Nem szándékozom az egész beszédet felolvasni, hanem csak azt a részét, a mely épen a jelen helyzetre vonatkozik. Mikor Széll Kálmán akkori miniszterelnök ur beszédének elején beigazolni iparkodott, hogy a paktumban megállapitott terminust, az 1903. évet miért tolja ki az 1907-ig évig, akkor — 1899 junius 14-én — utána ezeket mondja *(olvassa)*: »Másodszor fel van véve az, — t. i. a törvényjavaslatba — »hogy mivel a nemzetközi szerződések lejáratának esetéről is kell gondoskodni s mivel nem lehetne a két határidőt összeejteni a nélkül, hogy azon szerződések egynémelyike esetleg fel ne mondassék, kikötve és preczizirozva van az ország azon joga, hogy a lejárattal biró szerződéseket önnön saját elhatározásából felmondhassa, a lejárattal nem biró szerződéseknél pedig ki van mondva, hogy azok az ország kivánatára 1903-ra felmondandók. Ezen dispoziczió igy szól: Mindkét államnak jogában áll a lejárattal biró kereskedelmi szerződések felmondását azon módon követelni, a mint azt az 1878: XX. t.-cz. 3. czikke elrendelte; a lejárati határidővel nem biró kereskedelmi szerződés a két állam bármelyikének kivánságára az 1903. évre felmondandó. (Élénk helyeslés balfelől.) Ekképen tehát teljesen biztositva van és teljes hatályossággal világosan ki van domboritva és kétség ahhoz nem fér, hogy az országnak jogában van akkép intézkedni, hogy az összes szerződések lejárati határideje azon idővel összeessék, a meddig ezen törvény által Ausztriával a rendezés történik. De kellett még egy más esetről is gondoskodni; arról, hogy ha a szerződések általában nem jönnek létre, akkor, a mint méltóztatnak tudni, mérvadó — mert hiszen védtelenül nem hagyhatja magát a monarchia a külfölddel szemben — az autonom vámtarifa. Az autonom vámtarifának azonban igen sok lényeges hibája és hézaga van. Vannak sérelmes pontjai Magyarországra; vannak sérelmes és hézagos pontjai Ausztriára nézve; egyiknek se jó az, azonban az autonom vámtarifának nincs lejárati határideje. (Halljuk! Halljuk!) Ez az eddigi törvények szerint mindaddig tart, a mig tart a közös vámterület. Ezenkivül szükség van rá feltétlenül a külföldön kezdendő tárgyalásoknál. Ennek rendezéséről kellett ebben a javaslatban gondoskodni. Akképen történt ez a rendezés és ez az, amit én propoziczióba hozok, hogy világosabban kimondjuk, miszerint a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő, (Helyeslés balfelől.) a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi. (Helyeslés balfelől.)«

Ebben elég világosan megmondja Széll Kálmán akkori kormányelnök ur, hogy micsoda rendkivül fontos jog van lefektetve abban a bizonyos 1899: XXX. t.-czikkben. De ha még ez sem volna elég világos, bátor vagyok Széll Kálmánnak még egy másik nyilatkozatára is hivatkozni, a melyet ugyanezen tárgyalás alkalmával záróbeszédében mondott akkor, a midőn Barta Ödön t. képviselőtársamnak arra a nyilatkozatára, hogy a törvényjavaslat az engedmények egész sorozata az osztrákok javára, Széll Kálmán akkori miniszterelnök ur 1899 junius 24-én ezeket mondotta *(olvassa)*: »Azt mondja a t. képviselő ur, — t. i. Barta Odön képviselő ur — hogy ez az engedmények sorozata. Hát az engedmény, hogy ebben a törvényben ki van mondva, nem mint pium desiderium, nem mint olyan, a mely utasitást ad a kormánynak, hogy csináljon vámtarifát, hanem ugy, hogy »a külföldi szerződések tárgyalásának megkezdése előtt« meg kell lenni az uj vámtarifának, a mi eddig nem volt kimondva. Miután a monarchia okvetlenül fog szerződéseket tárgyalni, — mert lehetetlen, hogy ne tárgyaljon — megvan a szankczió arra vonatkozólag, hogy annak az uj vámtarifának meg kell lenni. Ez is engedmény? Én nem beszélek vivmányokról, az osztrákok érdeke is ez, de a mienk is. Jöjjünk tisztába a külföldi szerződések tárgyalásának megkezdése előtt és tisztába fogunk jönni, hogy azon az alapon, mely az ország érdekeinek megfelelő és mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védő, az emberi lehetőség határán belül, mert abszolut mértékkel azt sem lehet megmérni, jó

tarifát kell csinálnunk. Ha ezen törvénynek hatálya tart 1907-ig, akkor 1907-en túl nem lesznek megkötve. Ha azonban, mint a törvény világosan mondja, a vámszövetség időközben meg lesz kötve, akkor hosszabb ideig fogunk szerződéseket kötni, mint négy év, ez természetes. Ki kell jelentenem mindazokra a törvényjavaslat 4. §-ában formulázott, az ország jogait és gazdasági érdekeit biztositó oly pontokra nézve, hogy ezeket a feltételeket, mint ilyeneket igenis én hoztam javaslatba a határidőnek 1907-re való kitolása ellenében és szóról-szóra, a mint formuláztam ezeket a lényeges feltételeket, a melyek igenis uj dolgok és vivmányok, ugy fogadtattak el, és ugyanazon szöveg szerint hoztam őket haza, a mint előterjesztettem, mint az 1907-re megállapitandó közösség feltételeit. Ezen jogokkal megtoldva, a mit én javasolok, igenis jobb ez a megoldás, mint az előbbeni.«

Ezeket — ismétlem — nem valami ellenzéki szónok mondotta, hanem mondotta az akkori igen t. kormányelnök ur, Széll Kálmán.

Őszintén megvallom, t. ház, én mélyen sajnálom, hogy most nincs szerencsénk Széll Kálmán t. képviselőtársunkhoz, hogy itt a ház szine előtt tehetne vagy tenne nyilatkozatot arról, vajjon támogatja-e még olyan odaadással, melegséggel és lelkesedéssel ezt a kormányt, a mely egyszerüen félredobja, levegőbe röpiti az ő törvényét, ezt az ő édes gyermekét, melyhez Széll Kálmán politikai és egyéni reputációját kökötte.

De, t. ház, ha körültekintünk ott a túloldalon, talán még tovább is mehetnénk és kereshetnénk igen sok politikust, a kiről el lehetne mondani, hogy: hol késik az éji homályban. Hol van Hodossy t. képviselőtársam? Hol van Szentiványi Árpád t. képviselőtársunk? Hol vannak még igen sokan . . .

B. Kaas Ivor: Nagyon jó! Az agráriusok!

Hellebronth Géza: . . . hol vannak még nagyon sokan, a kik akkor a szabadelvü párt kebelében voltak és hozzájárultak szent meggyőződéssel, nagy lelkesedéssel ezen alapvető törvény megalkotásához?

B. Kaas Ivor: Fernbach!

Hellebronth Géza: Bizony, t. ház, ha ilyeneket látunk, önkéntelenül eszébe jut az embernek a költő nyilatkozata:

> Romlásnak indult hajdan erős magyar:
> Nem látod Árpád vére miként fajul?
> Nem látod a bosszús egeknek
> Ostorait nyomorult hazádon?

De azt hiszem, t. ház, talán szerencsésebb leszek a másik kiváló szabadelvü politikussal, ő hozzá inkább lesz szerencsénk, annál is inkább, mert ő annak a törvénynek keresztapja volt, mint a hogy keresztapja a jelenlegi törvényjavaslatnak. Ez Rosenberg Gyula igen t. képviselőtársam, a ki akkor is előadó volt, most is előadó, akkor is kormánypárti volt, most is kormánypárti, az akkori kormányt is támogatta — a törvényalkotót — és támogatja a mostanit is, a törvényrontót.

B. Kaas Ivor: Minden éremnek két oldala van!

A plakettának is!

Thaly Kálmán: Annak csak egy van! A másik sima!

Hellebronth Géza: Rosenberg Gyula igen t. képviselőtársam 1899 junius 21-én az előadói szék magaslatáról egy valóban nagyszabásu beszédet mondott. Nem foglalkozom beszédének azon részével, a melyikben még bécsi tömjént gyujt és a vámközösség — szerinte szabadforgalom — sárga-feketére festett oltára előtt áldozik. Bátor leszek azonban beszédének azon részével foglalkozni, a hol már nemzeti szinbe öltözködött és egy másik géniusnak, Hungáriának iparkodott tetszeni. Beszédének ezen részében az akkori igen t. előadó ur a következőket mondotta *(olvassa)*: »És most áttérek a jelenleg tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat tartalmának a megbirálására . . .« — ezt Rosenberg Gyula előadó No. I. junius 21-én mondotta 1899-ben. — » . . . abból a szempontból, hogy ebben a rendezésben kellőleg meg vannak-e óva azon gazdasági érdekek, a melyek a rendezés elfogadhatásának előfeltételeit képezik. Két csoportba osztom e tekintetben a birálat alá veendő kérdéseket. Az egyik csoportba tartoznak a rendezés tartama, a külfölddel kötendő szerződések tekintetében felvett dispozicziók, az autonom vámtarifára vonatkozó intézkedések és a viszonosság biztositásának a kérdése. A másik csoportba tartoznak azon belső gazdasági változtatások az eddig fennállott vámszövetséggel szemben és a jelenlegi helyzettel szemben, a melyek fontosak, kivánatosak voltak, és a mely változtatások eszközlése nélkül a helyzet részünkre fentartható nem lett volna. Méltóztatnak tudni, t. képviselőház, hogy a törvényjavaslat a rendezést az 1907. év lejártáig eszközli. Méltóztatnak tudni azt is, hogy eredetileg 1903., illetőleg 1904. évig volt tervbe véve a rendezés. Én a magam részéről a most tervbe vett 1907-i rendezést roppant szerencsés institucziónak tartom, (Ellenmondás a szélsőbaloldalon.) a melyért nem tartozhatik az ország elég hálával a miniszterelnök urnak, mert ez által két igen fontos és egymástól nehezen elválasztható érdeke van összeegyeztetve. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.) Az egyik fontos érdek az, hogy biztosittasék a forgalom szempontjából nélkülözhetetlen kellő állandóság, de másrészt meg is szüntettessék azon visszásság, a mely önálló elhatározásunknak hol az egyik, hol a másik irányban vetett gátat és abban rejlett, hogy a külföldi szerződések lejárata nem esett össze gazdasági viszonyaink Ausztriával való rendezésének lejáratával. Polczner Jenő: Talán jó volna az ischli klauzula; az még állandóbb. (Mozgás.) Rosenberg Gyula előadó: Nem, t. képviselő ur, e tekintetben a minisztereink

eltérnek; mi egymást, ugy látszik, kapaczitálni nem fogjuk; hát hagyjunk fel ezzel. E terminusok most összeesnek, t. ház, ezeket többé szétválasztani nem fogjuk. Akár kötünk Ausztriával jelen törvényben foglalt rendezés határidejének tartama alatt vámszövetséget, akár nam: e terminusok többé szét nem választatnak; ebbe a szoritóba többé bele nem megyünk. Egy külföldi állammal való szerződéskötéshez, igaz, ama külföldi állam hozzájárulása kell, de kell a mienk is, és azzal az állammal, a mely velünk ilyen viszonyok között nem fog akarni szerződni, a mely e tekintetben táplált jogos igényünket nem fogja akarni respektálni: nem fogunk akarni szerződni. (Derültség és mozgás a baloldalon.) Egy elengedhetetlen követelménye volt a rendezésnek, t. ház, a lejárathoz nem kötött autonom vámtarifa megváltoztatásának biztositása. Ez az autonom vámtarifa ugy, a mint ma van, a mi érdekeinknek abszolute nem felel meg. (Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki hozta?) Mi hoztuk, t. képviselő urak, de az akkori más viszonyok között és akkor talán megfelelt. A viszonyok változnak, és most már fontos ránk nézve a vámtarifa megváltoztatása, mert mig kiviteli állam voltunk, az autonom vámtarifa vámtételei előttünk teljesen közömbösek voltak, de ma nem mondhatunk le arról, hogy mezőgazdasági érdekeink ebben a vámtarifában jobban részesüljenek védelemben, az agrár vámok felemelése, egyes mezőgazdasági vámtételek fokozása, és bizonyos, nem létező uj vámok felállitása által. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.) Biztositva van, t. ház, ennek az autonom tarifának létrejötte az 1903-iki időpontig, a mely egyedül fontos ebben a dologban, mert mig a fontos külföldi szerződések hatályban vannak, az autonom vámtarifa mellékes.«

Rosenberg Gyula előadó: Ugy van! Ez a fontos!

Hellebronth Géza *(tovább olvassa)*: »Biztositva van az által, hogy mindaddig, mig az uj vámtarifa tekintetében megállapodás létre nem jön, a külföldi szerződések tárgyalásába nem bocsátkozunk.«

Polónyi Géza: Ezt igérték meg és itt van a szószegés!

Hellebronth Géza *(tovább olvassa)*: »De el van látva még egy szankczióval, hogy a viszonosság megszüntével kapcsolatos következményeket vonja maga után, ha a kellő időben Ausztria velünk az autonom vámtarifa tekintetében meg nem egyezik.«

E szavakat, t. ház, nem ellenzéki szónok mondotta, hanem Rosenberg Gyula t. előadó ur, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1899 junius 21-én.

Polónyi Géza: Igen, Kameleon ur! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: Most pedig, t. ház, bátor leszek Rosenberg Gyula igen tisztelt előadó ur numero II. 1904 október hó 14-én mondott, kissé kedélyes előadói beszédéből idézni. Azt mondja, mint előadó *(olvassa)*: »Semmi titkolni való abban nincs, hogy ennek a rendelkezésnek az 1899: XXX. törvényczikkbe való felvételének csak egyetlen egy czélja volt; és ez az volt, hogy az Ausztriában megnyilatkozó tendenciákkal szemben nyomást gyakoroljon arra nézve, hogy az autonom vámtarifa érdekeinknek jobban megfelelő vámtarifával helyettesittessék. Ez volt a rendelkezésnek egyedüli czélja.« *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hát komoly emberek vagyunk?

Rosenberg Gyula előadó: Teljesen igy van. Ezen csak az csodálkozik, a ki meg nem érti!

B. Kaas Ivor: Nem csodálkozunk mi már semmin!

Hellebronth Géza: Ezeket látva és olvasva, csodálkozik az ember azon, hogy ugyanez a többség tapsolt és éljenzett Rosenberg Gyula előadó ur numero I.-nek és ugyanez a többség tapsol most Rosenberg Gyula előadó ur numero II-nak.

Polónyi Géza: Nem nagyon tapsoltak. Ezt nem lehet állitani!

Hellebronth Géza: Midőn ezt látja az ember, önkéntelenül fel kell hogy merüljön a kérdés, a melyet igen t. nagynevű képviselőtársam, Apponyi Albert gróf is felvetett, hogy ugyan vajjon egy ember-e ez az előadó, mert hogy egy embernek kétféle szive, kétféle esze, kétféle szent meggyőződése lehessen, a melyek egymással homlokegyenest ellenkeznek, . . .

Rosenberg Gyula előadó: Ez nem áll!

Hellebronth Géza: . . . az fizikai és erkölcsi lehetetlenség.

Rosenberg Gyula előadó: Csakhogy ez nem áll, a mit mondani méltóztatik!

Hellebronth Géza: Ez csak egyféleképen magyarázható meg. Megmagyarázza ezt a t. előadó urnak bizonyos átvedlési proczesszusa, a melyre a legfényesebb példát bizonyos állatfaj mutat, a melyiknél megtörténik az, — szemmel látható dolog — hogy a legtökéletesebb halformából egy pár nap alatt körmös hallá, békává vedlik át. Az emberi faj átvedlésére azonban még a legnagyobb természettudósok egyike, maga Darvin csak sok százezer esztendőt állitott fel teoriájában, és a t. előadó urnak mégis erre az átvedlésre elég volt öt és egynegyed esztendő. Hát lehet, hogy a visszafejlődési proczesszusra kevesebb idő kell, mint az előre való haladásra. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Annak van kétféle meggyőződése, a kinek egyféle meggyőződése sincsen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Különös egy állat!

Hellebronth Géza: Engedelmet kérek, de még mindig a t. előadó ur beszédével kell foglalkoznom. Hát merőben téves az igen t. előadó urnak épen most felolvasott indokolása. A mikor azt mondja, hogy a magyar országgyülés egyedüli czélja az volt, hogy az Ausztriában megnyilat-

kozó tendenciákkal szemben nyomást gyakoroljon . . .

Kubik Béla: Hallatlan! Hát ezért hoztunk törvényt!

Hellebronth Géza: . . . mert tőrbe akarta csalni Ausztriát. Akkor ez nem egyéb, mint egy közönséges gimplifogdosás. A t. előadó ur azon állitása, hogy a magyar törvényhozás czélja az volt, hogy Ausztriát megijeszsze és távoltartsa az ő követeléseitől, semmi egyéb, mint a kenderföldekre való madárijesztegetés. A magyar törvényhozásnak azt a tendenciát tulajdonitani, hogy tisztán megfélemlités czéljából hoz törvényeket, ez még az előadói székből is sok és bizony nem méltó a magyar törvényhozás méltóságához. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Mi szégyeljük az ilyeneket! Ezzel le van vetkőztetve a t. előadó ur!

Rosenberg Gyula előadó: A képviselő ur nem érti az egészet!

B. Kaas Ivor: Itt van, mint szép modell! *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ha erre van berendezkedve a szabadelvű párt, akkor fogadják részvétemet. *(Mozgás. Elnök csenget.)*

Hellebronth Géza: De foglalkozzunk még kissé a t. előadó ur beszédével, — már t. i. a mostanival — a melynek további folyamán azt mondotta *(olvassa)*: »Teljesen igazuk van azoknak, t. ház, a kik azt mondják, hogy formailag nincsenek teljesen betartva a vámtarifa tekintetében a törvényben foglalt intézkedések. De kérdem, igen t. ház, vajjon nem a törvény betüjének a gyakorlati élet, az ország legfontosabb, legelemibb érdekei fölé helyezése volna-e az, ha csak azért, hogy annak nem is szellemét, hanem betüjét megtartsuk, egyszerűen tétlenül néznők, mint kötnek szerződéseket a külföldi államok és a tizenkettedik órában sem tennénk semmit a külföldi államokkal való gazdasági viszonyaink rendezése érdekében?«

Polónyi Géza: Mintha mi semmit sem akarnánk tenni!

Hellebronth Géza *(olvassa)*: »Én nagyon értem, hogy azok az igen t. képviselő urak, a kik a minden körülmények közötti önálló vámterület álláspontján állanak, ezen tiszteletreméltó meggyőződésük érvényesitése érdekében ezt is fel akarják használni«, — ez nagyon természetes — »de ne feledjék el, hogy az 1899 : XXX. t.-czikket egy, a közös vámterület álláspontján álló többség alkotta meg és pedig nem azzal a czélzattal, hogy annak utvesztői felhasználtassanak épen ezen közös vámterület létrejövetelének meghiusitására.«

A t. előadó ur tehát azt mondja, hogy ezen 1899 : XXX. törvényczikket olyan többség hozta meg, a mely a közös vámterület álláspontján áll, de akkor azt kérdem a t. előadó urtól, hogy miért akarja az a többség ezt a törvényt egyszerűen eldobni; miért dobja el tényleg, a midőn egy, azzal a törvénynyel homlokegyenest ellenkező törvényjavaslatot terjeszt a t. ház elé, sőt azt rendeleti uton már életbe is léptette?

Rosenberg Gyula előadó: Hát nem tudnak olvasni?

Egry Béla: Nagyon is tudunk!

Kubik Béla: Mi csak magyarul tudunk! Mi a törvényekkel nem ijesztgetni akarunk, hanem azokat tényleg végre akarjuk hajtani! *(Mozgás. Elnök csenget.)*

Hellebronth Géza: Hol van itt a konzekvenczia?

Kubik Béla: Sehol. Mi nem azt olvastuk ki abból a törvényből!

Hellebronth Géza: De azt a kérdést vagyok bátor mint nyilt kérdést felvetni erre a passzusra vonatkozólag, hogy mi lett volna Magyarországra nézve veszélyesebb: ha a kormány becsületes uton megmarad a törvény szentsége, sérthetetlensége mellett és ennek következtében Olaszországgal pár napra vagy hétre, sőt mondjuk, pár hónapra is szerződésenkivüli állapotba jutottunk volna, vagy az a szerencsétlen helyzet, a mely előáll abból, hogy ezen szerződésenkivüli állapot elkerülése végett nyilt és flagráns törvénysértéshez folyamodunk? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy az országra nézve ez utóbbi mindenesetre sokkal veszélyesebb állapot, mert hiszen az indokoláshoz csatolt statisztika és Polónyi Géza t. képviselőtársamnak tegnapi fényes beszéde eléggé igazolta azt, hogy gazdasági tekintetben Olaszországgal való forgalmunk először is már a priori nem oly óriási nagy, hogy annak pár hétre vagy hónapra való esetleges megakadása ezt az országot talán gazdaságilag a végső válságba sodorta volna, sőt, a mint ő kimutatta, s a mint az világosan tapasztalható, vannak olyan esztendők is, a midőn mérlegünk passziv, tehát még jobb és helyesebb volna az ország gazdasági érdekének szempontjából, ha akkor nem jött volna létre ilyen szerződéses állapot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugyan mi lett volna következése annak, ha nincs meg a szerződéses állapot? Legfeljebb az, hogy Magyarország bortermelő vidékein kigyultak volna az örömtüzek; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az olasz kormánynak meggyült volna a baja bortermelőivel; narancsát, czitromát beledobhatta volna a tengerbe . . . *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Fát meg lovat pedig nem vihettünk volna ki.

Polónyi Géza: Követelni fogom ám a választ arra a kérdésre, hogy a lóvám ügye miként van a végleges szerződésben megoldva! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: . . . mogyoróját, mandulát pedig odaadhatta volna a mókusainak, és mindebből semmiféle baj Magyarországra nézve nem származott volna.

Hanem sokkal veszélyesebbnek és végzetesebbnek tartom az országra nézve azt a methodust, a melyet a t. kormány követett ennek a

kereskedelmi szerződésnek megkötése alkalmával. Méltóztassék elhinni, hogy igen szomoru következményei lehetnek annak, ha a nagy tömegekbe, az állampolgárok szivébe befészkelődik az a hit és tudat, hogy a mi törvényeink csak addig jók, addig szentek és addig sérthetetlenek, a mig a hatalom érdekeit szolgálják, de abban a pillanatban, a mint a legcsekélyebb mértékben is ellentétbe jönnek a hatalom érdekeivel, rögtön megszünik azoknak fensége, sérthetetlensége és azokat abban a pillanatban sárba tiporjuk. *(Ugy van! balfelől.)*

Ez az ut vezet az anarchiára, a melyre önök adták meg az impulzust, a fényes példát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormánypárti sajtóban is olvastam és itt is előhozatott, hogy a kormányt védi a vis major, a kényszerhelyzet. Először is tagadom, hogy lett volna kényszerhelyzet, de másodszor ha volt is, ki hozta létre ezt a kényszerhelyzetet, ha nem maga a t. kormány? Hiszen ezen törvényjavaslatot 1899 junius havában alkotta meg a kormány, azóta öt és negyed év telt el. Ez alatt az idő alatt a t. kormány nem tudta megcsinálni az uj autonom vámtarifát? Ha nem tudott Ausztriával megegyezni, vagy nem volt reménye, hogy Ausztriában keresztülviheti, hát nem tudott a törvény 5. §-a értelmében a viszonosság megsértése folytán egy uj magyar autonom vámtarifával előállani? Azt hiszi a t. kormány, hogy ha egy ilyen magyar autonom vámtarifával állott volna elő, nem fogadta volna azt el a magyar országgyülés? Elfogadta volna. Ezt tudta is a t. kormány nagyon jól, hanem nem akarta azért, mert a nagyhatalmi állás, a bécsi érdekek kedveért a vámszövetség fentartását szolgálta.

Polónyi Géza: Az összbirodalmi eszmét szolgálják!

Gabányi Miklós: A nagyhatalmi őrültségekért tönkreteszik az országot!

Kubik Béla: Igen, mert akkor grófságok, báróságok nem fognak potyogni Bécsből. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Hellebronth Géza: Azt a bizonyos olasz kereskedelmi szerződést ki mondotta fel? Nem mi mondottuk fel, nem Polónyi Géza t. képviselőtársam mondotta fel, hanem felmondotta, és nagyon helyesen, a magyar kormány. Tehát akkor, a mikor felmondotta egy bölcs, előrelátó kormány, talán illő lett volna előre megfontolni minden eshetőséget, a mely abból a felmondásból származik. Ha pedig ez a bölcs előrelátás hiányzott a t. kormányból és csak vaktában ment neki ennek a kérdésnek, akkor nem méltó arra a helyre, a melyet elfoglal. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi már most a törvényjavaslatnak gazdasági részét illeti, erre nézve nekem igen kevés a szavam, mert hiszen azt ugy Apponyi Albert t. képviselőtársam, de különösen tegnap Polónyi Géza t. képviselőtársam, igen alaposan és részletesen kifejtették, és oly igaz meggyőződéssel és érveléssel kimutatták, hogy mindazok a nagy vivmányok és engedmények, a melyeket ugy a sajtó, mint az előadó ur és az igen t. kormányelnök ur az országnak porhintés czéljából elmondott, bizony a minimumra csökkentek. Ezekkel én nem is akarok foglalkozni, hanem csak azt vagyok bátor kijelenteni, hogy ennek a törvényjavaslatnak, a mely itt előttünk fekszik, semmi egyéb czélját nem látom, mint azt, hogy azt a fantazmagoriát, azt a nagyhatalmi állást, a melyhez a közös vámterület feltétlenül megkivántatik, ezzel is erősitsék, *(Ugy van! a baloldalon.)* ezzel is biztositsák, hogy elvegyék ennek a szegény magyar nemzetnek még reményét is attól, mintha valaha gazdasági önállósághoz juthatna. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hogy a gazdasági közösség, vagy pedig a külön vámterület előnyösebb-e egy nemzetre nézve, a felett én itt most nem fogok érvelni, mert annak idején bő alkalmunk lesz e tárggyal foglalkozni, hanem kijelentem már most, hogy én az önálló vámterületnek vagyok feltétlen és rendithetlen hive, *(Éljenzés balfelől.)* mert nekem a meggyőződésem, de nem olyan, a melyik öt esztendőről öt esztendőre változik, az, hogy egy ország nagygyá, hatalmassá, dicsővé nem válhatik másként, mint hogy ha az anyagi jólétnek is bizonyos fokára emelkedik. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az anyagi jólétet pedig alárendelt rabszolga helyzetben nem remélheti egy nemzet sem. Ezt a világtörténelem fényesen bebizonyitotta. Magyarországon tehát az önálló rendelkezés, a függetlenség feltétlen kellék arra, hogy megszabaduljon azoktól a bilincsektől, a melyeket századokon keresztül Ausztria rakott. Én tehát feltétlen hive lévén az önálló vámterületnek, semmiféle olyan törvényjavaslatra szavazatomat nem adom, a mely még a legtávolabbról is a vámközösség fentartását czélozza és ezt akarja megerősiteni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Különben még ettől is eltekintve, ez a törvényjavaslat bűnben fogamzott, bűnben született, bűnös fentartása pedig a törvénysértések és törvényszegések egész sorozatát okozta. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én tehát már ebből a szempontból sem fogadhatom el azt, hanem hozzájárulok Krasznay Ferencz igen t. képviselőtársamnak határozati javaslatához. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Az előttem szólt t. képviselő ur fejtegetéseinek túlnyomó része a napirenden lévő törvényjavaslatnak közjogi vonatkozásaival foglalkozik, s annak közgazdasági jelentőségét és közgazdasági részét képező momentumait alig érintette. Minthogy én először a

közgazdasági kérdésekkel akarok foglalkozni, beszédem második részében fogok azokra visszatérni, amiket az előttem szólt t. képviselő ur, többnyire ugyanazon a nyomon haladva, a melyen az előtte szólt ellenzéki képviselők jártak, ebben a tekintetben felhozott.

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Először azonban a dologgal nem szorosan összefüggő két tételével kell foglalkoznom Polónyi Géza t. képviselő ur tegnapi beszédének. A t. képviselő ur mindjárt beszédének elején megvádolta a kormányt, a közgazdasági bizottságot, az országgyülést a közvéleményt, a sajtót, sőt még az olasz minisztert is. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Helyesen tette! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Kubik Béla: Igaza volt.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Én ezt csak konstatálom.

Kubik Béla: Mi is csak azt konstatáljuk, hogy jól tette!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hogy jól tette e, az majd beszédem későbbi folyamán fog kitünni.

Kubik Béla: Ennyi jogunk nekünk is van!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hogyne. Többet is tesznek, mint a mennyi joguk van. *(Mozgás balfelől.)* Miután — mondom — ezt tette, további beszéde folyamán, már a mi a közgazdasági kérdéseket illeti, a legvastagabb tévedéseknek egész sorozatát követi el.

Kubik Béla: Ezt be kell bizonyitani! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Bebizonyitom! Legyen nyugodt a t. képviselő ur.

Kubik Béla: Egészen nyugodt vagyok.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Mielőtt azonban, mondom, ezekkel a kérdésekkel foglalkoznám, Polónyi Géza képviselő ur beszédének két tételére akarok megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik az, hogy ő az 1899: XXX. t.-czikkről azt állitotta, hogy ez nem olyan törvény, mint a többi törvény, ez nem módositható ugy, mint a többi törvény módositható. Szóról-szóra ezt mondotta: »Mert ez a törvény ő Felsége a király és az ellenzék között létrejött paktum eredménye, és csak ezen az uton változtatható meg.« *(Derültség jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Igen! Igen!

Ballagi Géza: Ez közjogi nonsens, közjogi abszurdum.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ennek az állitásnak bizonyitására azután aktákra hivatkozott a t. képviselő ur, és azoknak egy részét fel is olvasta. A mennyiben azonban innen kivehettem, azok az akták hirlapi közlemények voltak.

Polónyi Géza: Nem közlemények, hanem a paktum jegyzőkönyvei voltak.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Mondom, a t. képviselő ur fel is olvasta azokat, de abból, a mit felolvasott, egyáltalán nem következik az, hogy ő Felsége és az ellenzék között paktum jött volna létre. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Abból csak egyetlenegy dolog következik és az tünik ki, hogy ő Felsége a maga akkori kormányának fejét felhatalmazta arra, hogy mint a kormánypártnak egyuttal vezére, tárgyaljon az ellenzékkel.

Polónyi Géza: Nem mint vezér, hanem mint a király meghatalmazottja! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Ne csürje-csavarja!

Rakovszky István: Igen, ez konstatálva lett, hogy a király megbizottja! *(Zaj.)* Konstatáltatott! Ott van Andrássy Gyula!

Kubik Béla: A kormányelnökkel az ellenzék nem akart szóba állani.

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, hisz az után ki-ki jelentkezhet szólásra és megteheti a maga észrevételeit.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Méltóztassék a képviselő uraknak állitásaimat helyreigazitani tetszésük szerint, ez ellen semmi ellenvetésem sincs, de még egyszer ismétlem, hogy abból, a mit tegnap Polónyi Géza ur felolvasott, semmi más nem következik, mint az, hogy ő Felsége felhatalmazta a kormányt, hogy az ellenzékkel tárgyaljon. *(Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Nem is volt akkor kormány!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Tessék elolvasni, itt van a Polónyi Géza beszéde.

Polónyi Géza: Majd konstatálja gr. Andrássy Gyula. Hivatkozunk rá személyesen. Hivatkozunk gróf Csáky Albinra.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azt mondja a t. képviselő ur, hogy a paktum, a melyet én sohasem láttam, a melyet nem irtam alá, engem kötelez és a kormánypártot kötelezi. Én kijelentem, hogy engem nem köthet semmiféle oly konventikulum megállapodása, *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* a melyben én részt nem vettem. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ehhez gratulálok!

Pozsgay Miklós: Ez jellemzi önöket. *(Zaj.)* A mit azt elődeik igérnek, azt önöknek nem kell megtartaniok?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Az Polónyi Géza képviselő ur privilégiuma, hogy a mi közjogunkat gazdagitani akarja azzal, hogy az ellenzéknek bármiféle megállapodása, bárkivel kötött paktuma törvényerővel bir . . . .

Polónyi Géza: Nem mondtam!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . hogy ez a polgárokat kötelezi.

Pozsgay Miklós: Ily abszurdumot Polónyi nem mond. Ilyet csak egy miniszter mondhat, a ki el van bizakodva. *(Zaj és mozgás.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Én azt tudom, hogy a magyar országgyülés alkotja a törvényeket, hogy ezeket a törvényeket ő Felsége szentesiti és hogy a magyar országgyülés által alkotott és ő Felsége által szentesitett törvények köteleznek ebben az országban minden polgárt egyaránt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Pozsgay Miklós: Hát a miniszterelnököt? *(Zaj.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Tessék engem meghallgatni.

Pozsgay Miklós: Ne mondjon abszurdumokat!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Törvényt másképen, más uton megváltoztatni nem lehet, mint uj törvénynyel, mert törvényt magyarázni, törvényt módositani csak ujabb törvénynyel lehet. Ne hivatkozzék tehát nekem senki paktumra!

B. Kaas Ivor: Tehát nem rendelettel.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A másik, a mi szintén az előzetesen tisztázandó kérdések közé tartozik, az, hogy Polónyi Géza t. képviselő ur megvádolta a közgazdasági bizottságot, azt mondván, hogy nem bir kezdeményezési joggal, csak azt tárgyalhatja, a mit az országgyülés hozzá utasit, egyebet nem, s a közgazdasági bizottság azzal, hogy a most szőnyegen forgó javaslatnak bevezető szavait módositotta, ezt a szabályt megszegte. Ebben a t. képviselő ur tévedésben van. Ő diffikultálja azt, hogy e törvényjavaslatnak, melyet én nyujtottam be, bevezető szavaiban hivatkozás van egy 1904 szeptember 24-én Rómában aláirt jegyzőkönyvre, a melylyel a korábbi megállapodások szerint 1904 szeptember 30-áig tartott provizórium október 14-ig meghosszabbittatott, és beszéde folyamán kifejezést ad annak, hogy ki tudja, mi minden van abban a titkos jegyzőkönyvben? Hát, t. képviselőház, az efféle nemzetközi szerződéseket tartalmazó törvények tekintetében az én nézetem az, hogy nagyon kivánatos, miszerint ragaszkodjék a törvényhozás bizonyos megszokott, hagyományos szokásokhoz, a mennyiben azok jók.

Bartha Miklós: Tartsuk meg a törvényt elsősorban!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Mielőtt ezt igy szövegeztem, utánanéztem a preczedenseknek és azt tapasztaltam, hogy pl. Németországgal 1878-tól 1882-ig — a kik ismerik ezeket a kérdéseket, tudják — mindig csak rövid időre hosszabbittatott meg a szerződéses állapot, ezek a megállapodások mind jegyzőkönyvileg történtek és akkor ezek a jegyzőkönyvek soha be nem czikkelyeztettek. Ezért alkalmazkodtam én ehhez a szerintem helyes hagyományhoz. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ez a különben négy sorból álló jegyzőkönyv egyebet a világon nem tartalmaz mint azt, hogy a két, illetőleg három fél megegyezett abban, hogy a provizórium meghosszabbittassék. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Tessék bemutatni!)* Kérem, akár most, akár bármikor, nagyon szivesen bemutatom, *(Zaj.)* de már azt csak megkövetelhetem, hogy mikor azt mondom a képviselőházban, hogy abban a jegyzőkönyvben nincs semmi egyéb, nekem ezt el is higyjék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: A ki a paktumot megtagadja, annak nem szabad hinni!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ha a bizottságnak csak egy tagja kivánta volna, hogy betekintést nyerjen e jegyzőkönyvbe, a mely nálam volt, bemutattam volna.

Ez vonatkozik a provizórium meghoszabbitására. A másik kérdés az, hogy ezen bevezető sorait a 666. számu törvényjavaslatnak a közgazdasági bizottság ugy módositotta, hogy belevette a provizórium jóváhagyását is, s a t. képviselő ur azt mondja, hogy erre joga nem volt, mert ez nem utasittatott a közgazdasági bizottsághoz. Itt is igen nagy tévedésben van a t. képviselő ur. Az előzetes megállapodást, a mely szerint t. i. a provizórium 1904 szeptember 30-áig tartott, szerencsém volt, ha jól emlékszem, deczember 31-én a képviselőháznak benyujtani; azt a közgazdasági bizottság letárgyalta, jelentését márczius 23-án bemutatta, s ez 522. szám alatt kinyomatott és ki is osztatott a képviselőház tagjai között. Már most miért változtatta meg a közgazdasági bizottság a bevezető sorokat? Mert azt mondja, hogy a korábbi törvényjavaslat sincs letárgyalva és a bizottság és én is abban a véleményben voltunk, hogy erre nézve, habár utólagosan, törvényhozási szankczió t kell adni, a kormánynak a képviselőháztól felmentvényt kell kapnia.

Polónyi Géza: Tessék törvényjavaslatot benyujtani!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Az volt a kérdés, mit javasoljon a közgazdasági bizottság: azt-e, hogy a képviselőház külön tárgyalja a már benyujtott jelentés alapján az 1904 szeptemberig tartott provizóriumot, azután az ujat, tehát mindkettőt külön, vagy pedig foglalja együvé mind a kettőt? Nem arról volt szó, hogy egy oly dologban tett a közgazdasági bizottság javaslatot a háznak, a mely hozzá utasitva nem lett. Ez nem áll, ez abszolute nem felel meg a tényeknek, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* hanem a hozzá utasitott kérdésnek a képviselőház plénuma által miként leendő tárgyalására nézve tett javaslatot, ez pedig egészen más, mint a mit a t. képviselő ur állit. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A közgazdasági bizottság tehát sem a maga hatáskörét, sem azt a szokást, a melyet eddig követtünk, túl nem lépte.

A mi pedig a felmentvény kérdését illeti, arra nézve is tett a közgazdasági bizottság a képviselőháznak javaslatot. Benne van ez abban

a jelentésben, a melylyel tárgyalta a 666. számu javaslatot. Annak a végén a közgazdasági bizottság egészen világosan tett javaslatot ez iránt is. A szöveg azt mondja: »Midőn a törvényjavaslatot a közgazdasági bizottság nevében az itt jelzett szövegezési módositással elfogadásra ajánlani van szerencsénk, ugyancsak a bizottság nevében inditványozzuk, hogy a kormánynak a szerződés tárgyalásainak megindítása és az ideiglenes szerződés életbeléptetése tekintetében követett eljárásáért a törvényhozás részéről a felmentvény megadassék.«

A t. képviselő ur tovább megy és azt mondja: a kormánynak a felmentvényt csak törvény utján lehet megadni, a kormány terjesszen elő külön törvényt, melyben felmenvényt kér. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Természetes!)* Ez méltó párja annak az uj közjogi alaptétel-kitalálásnak és gyártásnak, a melyet a képviselő ur rettenetes bőséggel in usum Delfini tár elénk. Régóta vagyok a törvényhozás tagja, azt is tudom, hogy több esetben volt arról szó, hogy a kormánynak utólagosan kellett felmentvényt kérnie. Tudom, hogy az ilyen felmentvényt mindig határozatilag adta meg a képviselőház, de egyetlenegy esetet sem tudok arra, hogy egy külön e czélra beterjesztett törvénynyel adta volna meg a felmentvényt. Különben ez mindegy. Ha a képviselő urnak jobban tetszik, hogy nekünk a felmentvényt törvényben adja meg, adja meg törvényben, *(Derültség jobbfelől.)* ha pedig nem adja meg, akkor mindegy, akár törvényben, akár határozatban nem adja meg. *(Derültség a jobboldalon.)*

Ezzel végeztem a t. képviselő urnak előzetes kérdéseivel és áttérek a kérdés közgazdasági vonatkozásaira. A legtöbb képviselő ur, a ki ehhez a törvényjavaslathoz hozzászólt, a törvényjavaslatnak kizárólag a borvám tételeire vonatkozó kérdésével foglalkozott. Egyedül Polónyi Géza t. képviselő ur foglalkozott a dologgal behatóbban. Én ennek nagyon őszintén örülök, mert igy egy egész szériesét tévedéseinek igazithatom helyre, a mi, azt hiszem, hasznára lesz. *(Derültség a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Legelőször megint egy formakérdéssel, t. i. azokkal a statisztikai adatokkal kezdem, melyeket az indokolásban közöltem. Mikor az első provizóriumos törvényjavaslatot előterjesztettem, csak a kérdés megitélésére szorosan tartozó statisztikai adatokat közöltem az indokolásban, nem azért, mintha ezek valami titkos dolgok volnának, hiszen ezek ki vannak nyomatva, minden könyvben benn találhatók, de nem akartam az indokolást egy, nézetem szerint nem abszolute szükséges statisztikai materiáléval megterhelni. Azonban az ellenzéknek a közgazdasági bizottságban jelen volt tagjai részéről azzal az ellenvetéssel és azzal a szemrehányással találkoztam, hogy nagyon sovány az indokolás, nem lehet abból megitélni a helyzetet. Ez inditott arra, hogy mostani előterjesztésembe felvettem ezt a statisztikai materiálét, a mely egyáltalában Olaszországgal való forgalmunkra vonatkozik. Most aztán az a baj, hogy miért vettem fel, mert t. képviselőtársam állitása szerint ezek az adatok mind csupa humbug, csupa szemfényvesztés, csupa csalás, a melylyel mi egymásnak — már t. i. Magyarország és Ausztria — kölcsönösen port hintünk a szemébe és egymást csaljuk.

Nem én vettettem fel a kérdést, de miután a t. képviselő ur felvetette, szükséges, hogy foglalkozzam vele. A statisztikai kongresszusok, a melyek minden négy évben tartják a maguk gyüléseit, először 1879-ben vetették fel ezt a kérdést és tárgyalták egészen alaposan. Az 1879-diki statisztikai kongresszus kimutatta ugyanis, hogy ha két államnak egymás közti nemzetközi forgalmát tekintjük, a közt, a mit az egyik állam mutat ki, mint kivitelt a másik államba, és a közt, a mit az illető másik állam mint bevitelt magához mutat ki, igen nagy különbségek vannak és ezeknek a nagy különbségeknek okait is kutatta. Eltekintve már most a statisztika-gyüjtéssel együttjáró minden egyes tévedéstől, kimutatta, hogy ennek legfőbb oka a következő két körülményben van. A küldő kimutatja az illető árunak értékét a szállitási költség nélkül, a vevő az illető áru értékébe beszámitja a szállitási költségeket. Igy van ez rendesen a vállalkozói nyereséggel is. És ez a főoka, hogy miért mutat a statisztika az érték dolgában ilyen különbségeket, mert ezek a nagy különbségek nem a mennyiségben mutatkoznak hanem az értékekben, mert a mennyiségek, ezen tudományos kutatás szerint is, meglehetősen megegyeznek.

Már most méltóztatik tudni, hogy Magyarország sokkal korábban elkezdte már statisztikailag kimutatni azt, hogy micsoda forgalmunk van Ausztriával szemben. Ausztria ezt csak sokkal később kezdte, de ugyanakkor, mikor kezdte, megegyezés jött létre a két kormány közt, hogy egymással közlik az adatokat és ezeket az adatokat helyesbitik. Most ugyanaz a a jelenség mutatkozik, hogy a mennyiségek megegyeznek, de az értékek különböznek; de minthogy egymással publikáczió előtt közöljük, a legtöbb esetben egészen objektiv alapon vagy az egyik, vagy a másik becslésnek helyessége tünik ki. Vannak azonban egyes tételek, a melyekre nem tudunk megegyezni. Ha tehát már beszélünk a statisztikai adatoknak helyes, vagy helytelen voltáról, ezek a statisztikai adatok, a melyek t. i. a Magyarország és Ausztria közötti forgalomra vonatkoznak, nagyobb hitelességre tarthatnak számot, mert össze vannak egyeztetve, mint azok a statisztikai adatok, a melyek más külállamokkal vannak felvéve, a nélkül, hogy ez az összeegyeztetés megtörténnék.

De menjünk tovább. Egy roppant épületes dolgot mondott a t. képviselő ur, t. i. azt a

felfedezést tette, hogy ha egy kilogramm vagy egy mm. után a vám ugyanaz egy cséplőgépre, vagy egy finom műszerre, annak más hatása van a finom műszernél, mint a cséplőgépnél. Ez ugyan nem uj, de igaz.

Polónyi Géza: Ön csupa ujdonságokat beszél? *(Derültség jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem, de valókat beszélek!

Polónyi Géza: Nem is igazakat beszél, nem is ujakat!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nézzük most már, mire vonatkozik a mi külkereskedelmi statisztikánk és nézzük, hogy lehetségesek-e olyan nagy tévedések? Magyarország kivitele Olaszországba miből áll? Tessék megnézni az indokolás 13. lapját. Ló és csikó. Azt hiszi a t. képviselő ur, hogy ezt el lehet bujtatni és hamis bevallás alatt kivinni? Fürészelt kemény faáru. Itt is kételkedik abban, hogy lehetséges ennek a mennyiségét és értékét megállapitani? Nyers selyem; fürészelt puhafaáru, selyemgubó. Mindazon tételek tehát, a melyek Olaszországgal itt kérdésbe jönnek, nem abba a kategóriába tartoznak, a melyet fel méltóztatik vetni, hanem mind kézzelfoghatólag kimutatható kereskedelmi czikkek. Ne beszéljünk tehát akkor, mikor ezekről a viszonyokról van szó, a mi statisztikai adataink megbizhatatlanságáról, mert ezek a statisztikai adatok megbizhatók annyira, a mennyire statisztikai adatok egyáltalában megbizhatók lehetnek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Áttérek most már a borkérdésre, melylyel nem csak a t. képviselő ur, hanem többi t. képviselőtársaim is behatóan foglalkoztak. Először is fel kell világositanom a t. képviselő urat, hogy ez a 450.000 mm. — a mit ő tegnap oly sokszor kétségbe vont — csakugyan valamennyi államra szól, vagyis az összes államokból hozható be 450.000 mm. ezzel a megállapitott kedvezményes tétellel. Azt mondja a képviselő ur, hogy ez nincs benne . . .

Polónyi Géza: Nem világos, azt mondtam! *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások: Azt mondta, hogy nincs benne!)* Nincs is benn!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hiszen, a ki olvasni nem tud, annak természetes, hogy minden nyomtatás érthetetlen, de a ki olvasni tud, az megérti. Mert ebben benn van. Mert mi áll itt? Ex 77 a. Ez a mi 1882-ik évi autonom tarifánknak a bortétele. Méltóztassék azt is tudomásul venni . . .

Polónyi Géza: Husz aranyforint!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem arról szólok. *(Derültség jobbfelől.)* Méltóztassék tudomásul venni, hogy nekünk semmiféle állammal nincs a borra nézve megkötött tételünk, kivéve először Olaszországgal: eddig 3.20; aztán a provizórium alatt 20, majd 6.50 aranyforint, másodszor Szerbiával, harmadszor Franciaországgal, de csak a pezsgőborokra. Minden többi államra áll a husz aranyforintos tétel. Már pedig az általánosan elfogadott dolog, hogy mikor egy olyan tételről van szó, a mely az ő autonom tételével jön idegen államokkal alkalmazásba, ez az illető vámtarifába jegyzet alakjában jön be. Ennélfogva ezt mindenki, a ki ezeknek a kötéseknek módjával meg akar ismerkedni, a mi törvénytárunkból is megismerheti. Ez egészen világos. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Az pedig, hogy a képviselő ur borzasztó emfázisal azt kérdezte, hogy Tittoni is igy érti-e, igazán nevetséges. *(Derültség jobbfelől.)* Hetekig kizárólag a körül forgott a tárgyalás, hogy az olasz kormány mindig azt óhajtotta elérni, hogy mi Olaszországnak és csakis Olaszországnak kizárólagos kedvezményt adjunk az ő boraira, s épen a magyar kormány szivósan ragaszkodott ahhoz, hogy ő ebbe bele nem megy, hanem azt a kedvezményt, a mit egyáltalában az ország érdekeivel összeegyeztethetőleg megadhatónak tartott, mindenkinek megadja. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ha Tittoni olvasni fogja a képviselő ur beszédét, nagyon fog nevetni ezen a kérdésen.

A mi azután a t. képviselő ur azon további kérdéseit illeti, a melyek szintén erre a borvám-kezelésre vonatkoznak, t. i., hogy mi lesz azzal a borral, a mely nem fog házasitásra felhasználtatni stb., erre igazán nem érdemes válaszolni. Mindenki e házban, a ki ismeri a bor értékének és a borkereskedésnek viszonyait, tudja, hogy azt a bort, a mely nem lesz házasitva, itt többé eladni nem lehet, mert az ezt a vámot nem birja el, az tehát csak visszaküldhető. Ezzel mindenki tisztában van. A t. képviselő ur pedig mint valami roppant nagy kérdést veti fel, hogy mi lesz azzal a borral? Hát vagy megfizetik utána a plusz-vámot, s ebből senkinek sem lesz baja, vagy visszavitetik az a bor, akkor sem lesz ebből senkinek baja.

Polónyi Géza: De hátha elromlott az a bor! *(Derültség jobbról.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Annál jobb! Ne kivánják, kérem, hogy ilyenekre is feleljek, mert ez igazán nevetséges.

Más t. képviselőtársaim is foglalkoztak ezzel a borkérdéssel és nagyon jellemző, hogy majd mindegyik az agráriusokat hivta segitségül.

Polónyi Géza: Én? Senkit sem hivtam segitségül!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azok azonban a segitséget megtagadták, mert a megoldással nagyon meg vannak elégedve.

B. Kaas Ivor: És a merkantilisták is!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Annyira viszi a képviselő urat az elfogultság, hogy ellenvetésül olyan valamit mond, a mi tulajdonkép a legnagyobb bók.

B. Kaas Ivor: Talán már a miniszter ur is agrár?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Sokkal inkább tisztában vagyok azzal, hogy az agrárius jelszónak igen sokféle értelmet szoktak tulajdonitani, sem hogy erre egyszerűen rámondjam, hogy igen, mert előbb azt kellene kérdeznem a t. képviselő urtól, hogy mit ért az agrárius szó alatt?

B. Kaas Ivor: Majd megmagyarázom.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azoknak, a kik azt mondják, hogy a magyar bor értékesitésének igen nagy hátránya ez a szerződés, bizony nincs igazságuk. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ha a magyar bor nem tud megküzdeni az olasz bornak versenyével akkor, a mikor a szállitásnál és a vámtételnél $23^1/_2$ korona előnye van az olaszszal szemben, akkor nagyon rossz lábon állana a magyar szőlő. Nekem sokkal jobb véleményem van róla. Különben, t. képviselő ur, beszélhetünk mi, a mit akarunk, a kérdés az: hogy most jobban tudják-e értékesiteni a borukat a termelők, van-e a borforgalomban élénkülés, vagy nincs? Mindkettőre mindenki, a ki viszonyainkkal ismerős és a ki a dolog természete szerint kötelességszerűleg tudakozódott ez iránt, csak azt mondja, hogy igen. Emelkedik a bor ára váratlan méretekben, nagy az élénkülés a borkereskedelemben . . .

B. Kaas Ivor: Még nagyobb volna, ha 20 aranyforint volna a vám!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. ház! Azt mondhatja valaki, hogy a borkereskedés élénkülését és a borárak emelkedését nem ez a szerződés idézte elő. De azt senki sem tagadhatja, hogy a bor értéke emelkedett. Ne vitatkozzunk tehát a felett, hogy minek köszönhető ez, mondjuk, hogy a jó szerencsének köszönhető. De végre is ez a szerződés ezt a jó szerencsét nem rontotta el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Át kell most térnem Bernáth Béla képviselő ur egyik állitására, a melyet ezzel kapcsolatban felhozott. Ez vonatkozik a borházasitásra. Ő azt mondja, hogy akkor, a mikor mi megengedtük, hogy az olasz borok a magyar borokkal abban az arányban házasittassanak, hogy a keverékben 60 % olasz bor legyen, megszegtük a törvényt. Ez egyáltalán nem áll. Felolvasom az 1893. évi XXIII. törvényczikk 4. §-ának idevonatkozó rendelkezését, a mely ekkép szól *(olvassa)*: »Különböző vidéken termett, vagy különböző szőlőfajokból készült borok keverése esetén az összeházasitott bor oly vidékűnek, illetőleg olyan szőlőfajokból valónak jelezhető, a melynek túlnyomó fajbora szerint az tényleg megfelel.« Itt szó sincsen arról, hogy 25 %-kal kell keverni. Hanem igenis, a végrehajtási utasitásban szó van valami 25 %-ról, de az nem az, a mit a képviselő ur mondott, hanem egészen más. Bátor leszek ezt is felolvasni *(olvassa)*: »Hazai borok és külföldi borok összeházasitásából előállitott keverék hazai termésű bor gyanánt vagy hazai borvidéknek vagy termelési helynek a fentiek szerint megengedett neve és jelzése alatt csak abban az esetben árusitható és hozható forgalomba, ha a keverékben a hazai bor oly mennyiségben van jelen, hogy a keverék a hazai termésű bor vagy az illető borvidék vagy hegy bora jellegének teljesen megfelel, feltéve, hogy a hozzáadott külföldi bor az egész mennyiség 25 %-át nem haladja túl.

Bernáth Béla: Ezt mondtam!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Dehogy azt mondta!

Ez a rendelkezés tehát arra vonatkozik, hogy ha több benne 25%-nál az idegen bor, akkor a keveréket nem szabad mint magyar bort árusitani. A t. képviselő ur azt mondja, hogy ki kellett volna kötnünk, hogy csak 25% idegen bort szabad a keveréknek tartalmaznia. Hát ha mi ezt kikötjük, akkor ezt a keveréket mindenkinek jogában van mint magyar bort a törvény értelmében eladni, de mert 60% keverék van kikötve, azt nem szabad mint magyar bort eladni. Tehát azt kérdezem: ki óvta meg itt jobban a magyar kereskedők és termelők érdekeit, mi-e, a kik olyan keveréket engedünk meg, a mely szerint a keveréket nem szabad mint magyar bort árulni, vagy pedig Bernáth Béla képviselő ur, a ki oly keveréket akar megengedni, a mely mellett azt a bort mint magyar bort szabad eladni? Itt a választás nem nehéz. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Beszélt aztán a t. képviselő ur a hegyaljai borokról. Én is abban a vélekedésben vagyok, hogy ha nekünk terem ilyen nagyértékű borunk, annak megvédésére mindent el kell követni. Azért tehát engedje meg a t. ház, hogy, bár laza összefüggés van a két kérdés közt, mégis néhány szóval — nem leszek hosszu — ezt a kérdést is megvilágitsam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az a törekvés a magyar törvényhozás részéről, hogy a tokaji bort a hamisitások ellen megvédje, már régi keletű, és e tekintetben a magyar országgyülések ismételten hoztak törvényeket. Én ugy vagyok meggyőződve, hogy ezekben van csirája azon intézkedéseknek, a melyeket egyedül tartok czélravezetőknek arra, hogy a tokaji borok alaposan és sikeresen megvédessenek.

Az első intézkedés, a melyet találunk, egészen 1723. évig megy vissza, a mikor az országgyülés a CXVIII ik t.-czikket hozta; a mely azt határozza, hogy a borokat nem szabad más hely elnevezése alatt árulni, mint a hol azok termettek.

Nagyon jellemző, hogy az 1723-iki országgyülés — a mi igazán becsületére válik — abban az egész törvényben mindig a vevő érdekeinek megóvásáról szól, a mi — mondhatom — nekem imponáló liberális felfogás.

A legközelebbi törvény, a mely ujra és speczialiter a tokaji borokról szól, az 1729. évi XII. t.-czikk. E törvényben a következőket

találjuk *(olvassa)*: »Egyébiránt mi ugy vélekedünk, hogy a borok meghamisitását az által megelőzhetjük, ha az aszuszőlő összevásárlását az országban nem birtokosoknak«, — t. i. a közönségnek — »minthogy ezek visszaélés esetén elégtételt adni nem tudnak, eltiltjuk.«

Van azután egy törvény 1836-ból, s ez mutatja, t. ház, hogy milyen nehéz kérdés ez, hogy már oly rég óta ismételten foglalkozott vele a törvényhozás. Az emlitett törvény kimondja, hogy a tokaji vidékre nemcsak idegen országból, de még magából az országból is más bort behozni nem szabad.

De a legérdekesebb azután Zemplén vármegyének egy 1801-ben e tárgyban alkotott statutuma és az ezen statutummal összeköttetésben álló peticiók és tárgyalások. Ugyanis Zemplén vármegyének 1801-ben kelt statutuma azt mondja: hogy miután az eddigi kisérletek mind meddők maradtak a tokaji bornak megvédésére, ennélfogva azt tartaná leghelyesebbnek, hogy mindjárt szüret után a termésnek számbavétele rendeltessék el.

Olyan bölcs intézkedések mindezek, a melyek összevágnak azon rendelkezésekkel, melyek Franciaországban, a hol, tudvalevőleg, a legnagyobb fokon áll a bor-kultura, már régen keresztül vitettek, és pedig körülbelül egy időben ezzel a statutummal, vagyis körülbelül egy század óta. Ezen intézkedések szerint azon hegyvidékeken, a melyek aránylag csekély kiterjedésüek, és a melyeknek rendkivül értékes a termése, minden szüret után valóságos kataszter állittatik fel, ugy hogy meg lehessen állapitani, hogy minden tulajdonosnak mennyi bora termett, s azután számon lehessen tartani, hogy minden tulajdonos pinczéjéből mennyi bort árusitottak el, ugy hogy ezen az uton mindig konstatálni lehet, hogy több bor adatott-e el, mint a mennyi termett, vagy kevesebb. Mindezt pedig azért emlitem, mert meggyőződésem, hogy egy olyan, aránylag kis borvidéken, a hol a termés oly rendkivül értékes, más uton, mint ezen az uton a felmerülő bajokon segiteni nem lehet. *(Egy hang a baloldalon: Megcsinálják?)*

Bocsánatot kérek, ezt nem lehet megcsinálni az illető tulajdonosok közreműködése nélkül. Elismerem, hogy ebbe lehet a kormánynak is beleszólása, de ez túlnyomólag a birtokosok teendője; és ha a birtokosok hozzájárulnának, én igenis ezt megtenném, de magam, a birtokosok ellenzésével nem csinálhatom. Azért vagyok bátor ezt itt a képviselőházban felhozni.

A mostani provizórium közgazdasági méltatásával, azt hiszem, nem szükséges tovább foglalkoznom; csak annyit akarok megemliteni, hogy azok a t. urak, a kik azt mondják, hogy ha nem kötöttünk volna szerződést, akkor maradt volna a régi provizórium, t. i. lett volna a husz aranyforintos vám, és a kik azt mondják, hogy nincs abból semmi hasznunk, hogy Olaszországgal szerződést kötöttünk, mentünk volna bele a szerződés nélküli állapotba, azok a t. urak, azt hiszem, nagyon fontos érdekekkel nagyon könnyelmüen játszanak.

Polónyi Géza: De nem azt mondtuk!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Egyszer ment bele Magyarország vámháboruba egy aránylag igen alárendelt jelentőségü közgazdasági területtel, és én nem hiszem, hogy ma, a posteriori, valaki azt a lépést helyeselné. Nagyon könnyü azt mondani, hogy ne legyen semmiféle kedvezményes borvám; csakhogy akkor nem lett volna szerződés! És higyje meg a t. képviselő ur, hogy nagyon rosszul itéli meg a helyzetet, ha azt hiszi, hogy mi ezzel a provizóriumkötéssel és a bornak adott ezen kivételes kedvezménynyel az ország érdekeit bármi tekintetben koczkáztattuk. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Arról is beszélt a képviselő ur, az általam már emlitett és általa már sokat ócsárolt statisztikai adatok alapján, hogy hiszen mi azért kötöttünk Olaszországgal szerződést, mert ez Ausztria érdeke. Ezt hallottam nagyon sokszor közbeszólásokból is. A t. képviselő ur most megtette az összehasonlitást Magyarországnak Olaszországgal való forgalmi érdekei és Ausztriának Olaszországgal való forgalmi érdekei tekintetében. Megcsinálhatja ezt az összehasonlitást Németországgal, megcsinálhatja más államokkal is, és mindig arra az eredményre fog jutni, hogy mindezen viszonylatokban Ausztriának forgalmi érdekei nagyobbak, mint Magyarországéi; és ennek egyszerűen az az oka, hogy Ausztriának ipara, kereskedelme, forgalmi viszonylatai fejlettebbek, sajnos, mint a mieink. De ezek a statisztikai adatok azt is fogják neki mutatni, hogy igenis, a mi forgalmi viszonyaink is évről-évre fejlődnek, és abból, hogy Ausztriának nagyobb az érdeke, nem következik, hogy az a viszonylagosan, de nem abszolut értékben csekélyebb érték ránk nézve nem épen olyan fontos, mint Ausztriára nézve. *(Tetszés jobbfelől.)* Hát azért, mert másnak is van belőle haszna, azért mi vakon rohanjunk neki a bajnak? *(Ugy van! jobbfelől.)* No már, kérem, én ilyen politikára nem vállalkozom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Áttérek a közjogi részre, a melylyel a t. képviselő urak elég sokat foglalkoztak ... *(Felkiáltások balfelől: Ez a legfontosabb.)* Dehogy a legfontosabb! Bizonyára nem az. Itt nem tehetek másként, mint, hogy sorba vegyem a t. ellenzéki képviselők felszólalásait és kezdjem legelőször is Krasznay Ferencz t. barátomnak a felszólalásával, a ki első nap szólalt fel.

Krasznay t. képviselő ur azt mondta, hogy mi akkor, mikor egy olyan szerződést kötöttünk Olaszországgal, a mely egyaránt kötelezi Ausztriát és Magyarországot, törvénysértést követtünk el. Azt mondja, hogy akkor a magyar kormány mint Herkules a válaszuton állott, és egyedüli kötelessége az lett volna, hogy azonnal az önálló vámterületet proklamálja és Magyarország

mint önálló vámterület szerződjék Olaszországgal.

Tudom, hogy ez Krasznay képviselő urnak és talán más párthiveinek is az álláspontja, de nem a törvény álláspontja és a törvényre ezt alapitani nem lehet. Habár itt már oly sok czitáczió történt a különböző törvényekből és oly sokszor olvastattak föl az illető passzusok, még sem tehetem, hogy ne olvassam föl azokat, mikor olyan homlokegyenest ellenkező állitásokkal találkozunk, mint Krasznay t. barátom részéről is. Az 1899 : XXX. t.-czikknek annyiszor hivatkozott szakasza ugyanis — kibagyom a dologra nem tartozókat — a következőket mondja *(olvassa)*:

»A mennyiben 1903-ig vám- és kereskedelmi szövetség nem jön létre, a nemzetközi kereskedelmi szerződések hosszabb időre, mint a jelen törvény hatályának tartamára, vagyis az 1907-en túl terjedő időtartamra nem köthetők.«

Tehát 1907-ig igenis köthetők. Ugyanezen törvény első szakasza a következőket mondja *(olvassa)*:

»Mindamellett, hogy ezen törvény által a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai között fenforgó vám- és kereskedelmi viszonyok az 1907. év végéig terjedő időtartamra az 1867 : XII. t.-cz. 68. §-ában fentartott önálló rendelkezési jog alapján szabályoztatnak, az ezen idő alatt esetleg kötendő külföldi kereskedelmi szerződésekre nézve kimondatik, hogy azoknak a két állam nevében leendő megkötése az 1878 : XX. t.-cz. 3. czikkének első bekezdésében előirt módozat mellett eszközlendő.«

Krasznay Ferencz: 1907-ig!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Igen, 1907-ig!

Polónyi Géza: Ha van tarifa!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hát bocsánatot kérek, én most Krasznay t. barátomnak felelek. Ha neki felelek, az ő szavait kell irányadónak vennem. Nem áll tehát, a mit Krasznay t. képviselő ur mond, hogy akkor, mikor mi ezt a provizóriumot kötöttük, törvénysértést követtünk volna el ezzel a kötéssel, mert az 1899 : XXX. t.-cz. expressis verbis igenis megengedi, hogy ily kötések történjenek 1907-ig, megmondja azok kötésének módját, sőt megállapitja ezen kötések joghatályát is.

Krasznay Ferencz: A javaslatban nemcsak provizórium van!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Felolvasom a t. képviselő ur saját szavait és meg fog győződni, hogy szigoruan szavaira válaszolok. Hogy mit gondol a t. képviselő ur, azt természetesen nem tudhatom. A képviselő ur azt mondta, hogy ezen szerződés megkötésével világos törvénysértést követtünk el. Én kimutattam, hogy nem követtünk el.

Azután gr. Apponyi Albert t. képviselő ur azt mondja, hogy a mikor Magyarország törvényhozása beleegyezett abba, hogy a közös vámterület tényleges állapota 1907-ig fentartassék, cserébe — szóról-szóra ezt mondta — három biztositékot kapott. Nem akarom azokat ismételni.

Krasznay Ferencz: Eredetileg nem volt 1907-ig tervezve!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Tudom. Eredetileg 1903-ig volt tervezve, azután kitolatott 1907-ig, és cserébe kapta ezt a három biztositékot Magyarország.

Hát én azt hiszem, t. ház, hogy gróf Apponyi Albert t. képviselő ur talán nem helyesen állitotta fel a kérdést, mert azt már nem hiszem, hogy létezzék magyar kormány, a mely ezen feltételekért cserébe meghosszabbitaná a vám- és kereskedelmi közösséget, ha azt az országra nézve károsnak tartja; ezt semmiféle kormányról fel nem teszem; *(Helyeslés a jobboldalon.)* mert ha károsnak tartja, akkor azért a három engedményért csakugyan nem lehet a szerződést további négy esztendeig meghosszabbitani.

Okolicsányi László: Azt nem is mondta Apponyi!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem, ezt én mondom; tudom, hogy ő nem mondta. *(Derültség jobbfelől.)* Én tehát azt hiszem, a kérdés ugy áll, hogy az akkori kormány azért hosszabbitotta meg 1907-ig a közösséget, mert azt Magyarország érdekeivel összeegyeztethetőnek tartotta.

Sághy Gyula: De ezen feltételek alatt!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ezen feltételek alatt; jó, jó, legyen »alatt«. *(Élénk derültség jobbfelől.)* Én nem nyargalok szavakon.

Sághy Gyula: Azon feltételek betartása mellett, ez a fontos!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Én nagy figyelemmel hallgattam ezt a négynapi tárgyalást; legyenek meggyőződve a t. képviselő urak, hogy visszaidéztem emlékembe azt a sok-sok vitát, a mely az 1899 : XXX. törvényczikk értelmezése körül itt e házban egyfelől Kossuth Ferencz, azután később . . .

Polónyi Géza: Pichler Győző . . .

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem kérem, hanem később Komjáthy Béla, azután Polónyi Géza t. képviselő ur és az akkori miniszterelnök között lefolyt.

Polónyi Géza: Én nem voltam akkor képviselő!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Bocsánatot kérek, igenis itt volt a képviselő ur. *(Derültség.)*

Polónyi Géza: Akkor, a midőn ez a vita folyt, én nem voltam képviselő.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Polónyi Géza t. képviselő ur igen hosszasan foglalkozott 1903 április 20-án ezzel a kérdéssel.

Polónyi Géza: Akkor igen!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Én nem arról beszélek, hogy mikor, hanem azt

mondom, hogy valamennyi ezen kérdés körül lefolyt vitát figyelmesen elolvastam és azt hiszem, igazam van, a midőn azt mondom, hogy az 1899: XXX. t.-czikknek az volt a rácziója, hogy az Ausztriával való tényleges vámközösség 1907-ig meghosszabbittatik, de azon feltétel alatt, hogy 1907 után, vagy ha a viszonosság megsértetnék, még 1907 előtt is, az országnak teljesen szabad rendelkezési joga legyen; hogy ezt a szabad rendelkezési jogot sem megkötött és még tovább, t. i. az Ausztriával való vámszövetség határidején túlterjedő külkereskedelmi szerződések, sem pedig egyéb más kötések, paktumok vagy egyezkedések meg ne nehezitsék és ne korlátozzák. Épen ezért — mert hogy a lejárattal biró szerződések felbonthatók az egyik fél kivánatára, azt már biztositotta az 1878: XX. t.-czikk — épen ezért mondatott ki azon szerződésben az, hogy a lejárattal nem biró szerződések is felbonthatók; kimondatott, hogyha 1903-ig nem jő létre a vám- és kereskedelmi szövetség, szerződéseket 1907-en túl kötni ne lehessen. Szóval a törvényhozás mindenféleképen azon igyekezett, hogy biztositsa az országnak teljes, korlátlan elhatározási szabadságát arra nézve, hogy Ausztriával kössön-e vám- és kereskedelmi szövetséget, vagy pedig, ha ezt érdekeinek megfelelőnek tartja, az önálló vámterület terére lépjen, és hogy e tekintetben az ország kezeit meg ne kösse. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezt akarja a mai kormány is és semmi olyat nem tett, a mi az ország ezen szabad elhatározását bármily tekintetben korlátozhatná. *(Helyeslés jobbfelől.)* Mert mesebeszéd az, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az általunk kötött provizórium e tekintetben valami akadályt állitana fel; mesebeszéd az, hogy az általunk kötött provizórium leköti az ország kezeit. *(Ugy van! a jobboldalon. Mozgás balfelől.)*

Krasznay Ferencz: Közgazdaságilag képtelen helyzetet teremtett!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ugyan kérem, majd megmagyarázom ezt a képtelen helyzetet. Most nem erről beszélünk. Azt mondja a képviselő ur . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Kicsoda?)* Polónyi képviselő ur. Azt mondja, hogy mi nagyon rosszul csináltuk a dolgot, rosszul formuláztuk a kérdést, olyan szerződést kötöttünk, a mely rosszabb az ischl-i klauzulánál, mert akaratunk ellenére jött létre, s nekünk nincs módunkban ezt a szerződést 1907-ig, ha Ausztria nem akarja, megszüntetni.

Polónyi Géza: És ha a császár nem akarja!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ugyebár, ezt méltóztatott mondani? No hát ez elejétől végig nem igaz. *(Derültség jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Halljuk! Örvendenék rajta, ha nem volna igaz!

Madarász József: Ildomos kifejezés!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ez a törvényjavaslat azt állapitja meg, hogy a jelen megállapodás 1904 október 15-én lép életbe, s az egyidejüleg megállapitott uj szerződés életbelépteig marad hatályban, jogában állván a szerződő feleknek, hogy ezen megállapodás hatályát 6 havi előzetes felmondással 1905. évi deczember 31-ikére és ezt követő bármely napra megszüntethessék. Ez tehát határidőhöz kötött szerződés. Ha ez nem az, akkor nekünk határidőhöz kötött szerződésünk egyáltalán nincs is. Mert a Németországgal, az Olaszországgal kötött szerződésben, mindenikben benne van ugyanezen formula.

Polónyi Géza: Hát melyik ennek a lejárati határideje?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hiszen hallja, hogy 1905. évi deczember 31-ike!

Polónyi Géza: Micsoda beszéd ez? Ez azután handlé-jogász! *(Derültség balfelől.)*

Sándor Pál: Jobb a handlé-jogász, mint a csavar-jogász! *(Ugy van! Derültség jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Az ilyen beszédeknek nincs hasznuk és mindig akkor szoktak a képviselő urak az ilyen nagy taraczkokkal előjönni, mikor argumentumuk nincs. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

De tegyük fel, hogy nem lejárathoz kötött szerződés. Nem áll ugyan, de a vitatkozás kedvéért tegyük fel. Az előbbi kormány, Széll Kálmán egyszer Thun, később Körber osztrák miniszterelnökökkel közös megegyezéssel megállapodtak abban, még pedig nagyon kötelező formában, hogy ha az 1899. évi XXX. t.-czikk mellett megállapitott terminusok mégis lejárnának, bármikor fogja az egyik fél kivánni, a lejárathoz nem kötött szerződések is felbonthatók az egyik fél kivánságára. A jelenlegi kormány még tovább megy és mielőtt ezt a szerződést megkötötte, ujra meggyőződött és ujra bizonyságot szerzett magának arról, hogy az osztrák kormány ma is azon az álláspontón áll.

Kossuth Ferencz: Hátha megbukik?

Polónyi Géza: Hátha holnap elcsapják!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nevetséges. Az elvállalt kötelezettség megmarad! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ismétlem mégegyszer, hogy az nem áll, és igazán nagy tulzás, nagy auxezis az, mikor a képviselő ur azt mondja, hogy ez a szerződés az ischl-i klauzulának természetével bir.

Polónyi Géza: Még rosszabb!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hát én azt hiszem, nem igen kap itt a házban még egy embert, a ki ezt neki elhiszi. Maga sem hiszi el, hiszen bebizonyitottam az előbb, hogy határozottan ki van kötve az 1878: XX. t.-czikk értelmében, hogy az egyik fél kivánságára felmondhatók, még ha nem is volna a megállapodás az osztrák kormánynyal ez iránt. Ha ez sem győzi meg a t. képviselő urat, akkor egyszerűen ugy áll a dolog, hogy nem akarja magát meggyőzetni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

De kénytelen vagyok, bár nem tartozik egészen a kérdéshez, azokra is reflektálni, a miket a t. képviselő ur az autonom vámtarifára nézve mondott, mert nem jó az ilyen tévtanokat igy megczáfolatlanul a levegőben hagyni.

A t. képviselő ur azt mondja, hogy ha mi az autonom vámtarifa alapján, t. i. azon autonom vámtarifa alapján, a melyet még a Széll-kormány terjesztett elő, a melyet még a képviselőház el nem fogadott, a mely tehát csakugyan tervezet, javaslat és nem autonom vámtarifa — hiszen ha az volna, nem kértük volna a felhatalmazást itt külön törvénynyel . .

Polónyi Géza: Ahá!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . ha mi ezen autonom vámtarifa alapján tárgyalunk, akkor megkötjük az ország kezét ezen autonom vámtarifa tekintetében, megkötjük inczindentaliter, mellékesen, egy aránylag kis jelentőségű provizórium kötése alkalmával, és megvonjuk az országgyüléstől azt a jogot, hogy ezt az autonom vámtarifát érdemlegesen, a maga sáját értéke szerint tárgyalja.

Ez vastag tévedés. Az autonom vámtarifának két czélja van, — azt a képviselő ur is jól tudja. Egyik az, hogy szerződéstárgyalásoknál alapul szolgáljon, a másik az, hogy a menynyiben egyes államokkal szerződés nem volna köthető, vagy nem szándékozik az ország kötni, hogy ezen államokkal szemben ez az autonom vámtarifa érvényesülhessen. Már most a menynyiben külállamokkal szerződések létre jönnek, rendesen nemcsak az autonom vámtarifa tételei jönnek szóba, és nemcsak azok a döntők, hanem a korábbi szerződési vámtételek is, sőt merem állitani, ezeknek nagyobb fontoságuk van, mint az autonom vámtarifa tételeinek. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Hiszen ez a dolog természetében fekszik. De ha szerződések jönnek létre külállamokkal, azt is nagyon jól tudja a t. képviselő ur, hogy legalább nekünk nincs egyetlenegy szerződésünk sem, melyben az autonom vámtarifának valamennyi tétele le volna kötve.

Polónyi Géza: Természetes!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Vagyis: nagyon sok áru mellett, a melyre nézve az illető állammal egy megkötött tételben állapodunk meg, van egész sorozata az áruknak, a melyekre nézve semmiféle megegyezés, sőt az autonom vámoknak lekötöttsége sincsen kimondva.

Már most azt állitani, hogy mert mi szerződést kötöttünk, megakadályoztuk az országot abban, hogy szabadon járjon el és hogy e meg nem kötött tételeket is kénytelen legyen elfogadni, ez oly túlzás, a melyet szó nélkül hagynunk nem lehet. *(Helyeslés jobbról.)* Mert az országgyülés hozzászólhat a kereskedelmi szerződések tárgyalása alkalmával a lekötött tételekhez, és a mely tételek nincsenek lekötve, azok nemcsak akkor, a mikor az autonom vámtarifát tárgyaljuk, de bármikor a szerződés tartama alatt is módosithatók; és leginkább azért szólaltam fel, mert teljesen téves az az állitás, hogy az elfogadott autonom vámtarifa módositása nem szokásos, nem illő és nem czélszerű. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez nem áll. Ha mi bárkivel szerződést kötünk, megkötjük azokat a tételeket, a melyek megkötését szükségesnek vagy megengedhetőnek tartjuk, de világosan kijelentem, hogy azért az autonom vámtarifa többi, meg nem kötött tételeit az ország bármikor megváltoztathatja. *(Zaj balfelől.)*

Kétséget nem szenved, hogy miután a t. képviselőház azt a két felhatalmazási törvényt, melyben a kormány felhatalmazást kért arra, hogy először Olaszországgal, másodszor Németországgal megkezdje a tárgyalásokat, nem tárgyalta, a kormánynak két, nagyon sulyos és felelőséggel teljes ut között kellett választania. Az egyik ut az volt, hogy mégis meginditja a tárgyalásokat, habár biztos volt abban, hogy akkor az egész ellenzék ilyen támadásokban fogja részesiteni, a milyeneket most zuditanak a fejünkre. Mikor ezt az utat választotta a kormány, azt tartotta szem előtt, hogy ha mi Olaszországgal megszakitjuk szerződéses jogviszonyunkat, nemcsak az Olaszországgal való kereskedelmi forgalom tekintetében okozunk az országnak kétségtelen károsodást, — mert akármilyen kicsinyre fokozza le Polónyi képviselő ur a mi exportunkat Olaszországgal, azoknak a gyárosoknak és termelőknek, a kik ezt az exportot igazán nagy áldozatok árán meghódították, kevés vigasztalás lesz, hogy nagyobb kára van belőle Ausztriának — hanem ezenkivül azoknál az államoknál, a melyekkel ma még a felmondási idők lejárta daczára szerződéses viszonyban vagyunk, és a melyekkel azért vagyunk szerződéses viszonyban, mert ők felmondási jogukkal nem éltek, nem tudom, nem koczkáztattuk volna-e a bizalmat, hogy igenis akaratunk ezután is szerződéses vámpolitikát folytatni, hogy arra képesek és elszántak is vagyunk, és nem keltettük volna-e bennük azt a gyanut, hogy mi vagy nem akarunk, vagy nem vagyunk képesek szerződéses politikát követni. Akkor kitettük volna az országot annak az igazán sulyos veszedelemnek, hogy mikor egész Európát behálózza a szerződéses viszony, és mikor a mi egész termelési és fogyasztási területünk a középeurópaihoz képest aránylag csekély, mi teljesen izolálva állottunk volna itt Európa közepén.

A másik alternativa az volt, hogy ragaszkodjunk szorosan a törvény betüjéhez, ne tárgyaljunk, engedjük hatályon kivül jönni az olasz szerződést, engedjük, hogy szerződésen kivüli állapotba jussunk, s akkor talán kiérdemeltük volna Polónyi t. képviselő ur helyeslését. *(Felkiáltások jobbfelől: Akkor sem!)* De engem a saját lelkiismeretem a legnagyobb gyávasággal vádolt volna, hogy azért, mert ilyen szemrehányásoknak leszek kitéve, mint a maiak, elmulasztottam volna azon kötelességemet, mely en-

gem elfoglalt közjogi állásomnál fogva teljes meggyőződésem szerint megillet. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Én tehát azon teljes meggyőződésben, hogy mikor ezen utat választottuk, hiven, becsületesen szolgáltuk az országot és merem hozzátenni, eredményesen is, ajánlom a javaslatot elfogadásra. *(Zajos helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Polónyi Géza képviselő ur személyes kérdésben és félremagyarázott szavai értelmének helyreigazitása czimén kér szót.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása és személyes kérdés czimén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem fogok mindazokkal a botlásokkal, a melyek a miniszter ur beszédében foglaltatnak, foglalkozni, hanem kizárólag a személyemmel kapcsolatos kérdésekkel és azon szavaim értelmének helyreigazitásával, a melyeket a miniszter ur vagy elferditett, vagy meg nem értett. Tisztelettel kérem a szives figyelmet, mert talán megérthetjük egymást, t. képviselőtársaim. Mindenesetre az uj szokás, hogy nem hallgatjuk meg az ellenfélnek érveit és a folyosóra menekülünk. *(Ellenmondás és zaj a jobboldalon. Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter elfoglalja helyét. Felkiáltások jobbfelől: Itt van! Nem menekül!)* Azt is előre kijelentem, hogy nem szándékozom a miniszter ur beszédének személyes élét fokozni; én nem fogok semmivel sem erősebb kifejezéseket használni, mint a milyeneket a t. miniszter ur használt, megelégszem azokkal a jelzőkkel, hogy ez az első betütől az utolsóig nem igaz, emez pedig vastag tévedés.

T. miniszter ur és t. képviselőház, nem sorrendben megyek, mert igy ujból megzavarnám beszédemnek értelmét, hanem mintegy megforditott sorrendben.

Az első dolog, a mit én a t. képviselőháztól és a t. miniszter urtól kérve-kérek, az, hogy ha már egy beszédre reflektálnak, annak legalább gerinczét és alapvető állitásait vegyék tudomásul és ne ferditsék el. Ha a t. miniszter ur beszédemet elolvasta, s ugy látszik, olvasta és talán végig is hallgatta, akkor láthatta, hogy abban erősen kidomborodott az a határozott tiltakozás, mely szerint sem rólam, sem másról nem szabad itt a parlamentben feltételezni azt, hogy a mi álláspontunk az lenne, mintha mi akár Olaszországgal, akár Németországgal vámháborut akarnánk, szerződésen kivüli álapottal. Ez az első kardinális dolog volt, a mit a t. miniszter ur, nem mondhatom azt, hogy tévedésből, mert ebben tévednie egy szakminiszternek nem lehet, hanem szándékosan félremagyarázott. Mert, t. miniszter ur, okoskodásomnak és álláspontunknak gerincze az, hogy uraim, önök felmondták az olasz szerződést, a német szerződésnek közvetlen felmondása előtt állunk és már hosszabb idő óta lebeg felettünk a Damokles-kard; van egy törvény, — nemcsak paktum, hanem egy törvény, — a mely azt mondja, hogy uj kereskedelmi szerződéseket kötni és azok tárgyalásához fogni addig nem szabad, a mig az uj vámtarifa nem készült el. Mi tehát nem azt mondjuk, hogy önök folytattak legyen egy vámháborut szerződésen kivüli állapottal, hanem azt mondjuk, hogy miért nem teljesitették és teljesitik önök évek hosszu sora óta az ellenzéknek számtalan sürgetései folytán azt a törvényszerű kötelességet, hogy álljanak elő az autonom vámtarifával, és miután vámszövetség 1903-ig, de meg a mai napig is létre nem jött, a mi az 1899 : XXX. t.-cz. 5. szakaszában ismét törvényerővel kimondott viszonosság megszegését involválja: méltóztassék az önálló magyar vámtarifát, még pedig hozzátettem, t. miniszter ur, azt, hogy nem bánjuk, azon alakban, a mint a két kormány között meg lett állapitva, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* daczára annak, hogy mi azt nem tartjuk jónak, autonom magyar vámtarifa gyanánt a képviselőház elé terjeszteni és akkor minden felhatalmazási kérdés ipso facto elesik, mert ez a dolognak a lényege. A mi törvényeink értelmében a külfölddel való alkudozásokat a külügyminiszter kezdi meg és vezeti. Csak a megtörtént alkudozásokhoz való hozzájárulást kell a kormányokkal közölni és a kormány saját felelőségére terjeszti azt a parlament elé. No már most, t. miniszter ur, nincsen a világon állam, a hol a gazdasági szerződés kötésére meghatalmazást kellene vagy lehetne adni. Mert ha van autonom tarifa, az a tarifa a meghatalmazás, a tarifa hatalmazza meg a kormányt arra, hogy ezen tarifában kifejezésre jutó gazdasági elvek és princzipiumok alapján szerződéses tárgyalásokat folytathasson a külfölddel.

Már most, t. miniszter ur, konkluzum gyanánt pedig azt mondom, hogy önök az egész világ előtt hirdetik, hogy szerződésen kivüli állapotba és vámháboruba keveredtünk volna. Ha ez igaz volna, ezért önöket kellene vád alá helyezni, mert mi megmondtuk és sürgettük, hogy tessék az autonom tarifát előterjeszteni és annak alapján a külfölddel szerződéseket kötni és azokat ide bemutatni.

Vancsó Gyula: De ha nincsen letárgyalva! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Hiszen épen azért kellett volna megcsinálni, mert nincsen!

Várady Károly: Itt van Kossuth Ferencz inditványa!

Polónyi Géza: Hogy beszédem egész lényegét és értelmét helyesen méltóztassék megérteni, azt mondom én, mi az oka tehát annak, hogy a mit a törvény rendel és a mivel a nemzet állami

individualitását és önállóságát a külföld előtt bizonyitjuk, a mi az 1867 : XII. t.-cz. alapján is megteendő, mi lehet az oka annak, hogy mindenféle más expediensről gondoskodnak, sőt megszegik a törvényt és az alkotmányt, csak azért, hogy ne kelljen teljesiteni, a mit a törvény rendel. Mi lehet ennek az oka? Erre mi azt mondjuk, hogy megnyilatkozik az a czentralisztikus áramlat, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely a birodalmi egységhez való ragaszkodásnak merevségével és kérlelhetetlenségével, ott is, a hol a Felség esküje által szentesitett törvény végrehajtásával meg kellene azt tenni, hogy a magyar nemzet a maga önállóságához mérten nyilatkozhassék meg a szerződéskötéseknél, ezt megakadályozzák, csakhogy valahogy meg ne történjék az, hogy Magyarország önállóan szerződött egy külföldi állammal. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én mély tisztelettel kérem, t. miniszter ur, hogy sajtója révén is és itt a parlamentben, ne méltóztassék egy ellenzéket olyan valótlan váddal terhelni és olyan okoskodással előállani, a melynek homlokegyenest ellenkezője az igaz. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát, t. miniszter ur, ezen a ponton a zár-eredmény, a szaldója annak, a mit a miniszter ur ezen a területen mondott, az első betütől az utolsóig nem igaz. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)*

Most menjünk tovább. Rátérek, t. ház, a jogászi luminózus nagyszerű okoskodásra.

Azt mondta a t. miniszter ur velem szemben, hogy hogyan érthetem én ennyire félre a törvényt, hiszen az lejárathoz kötött szerződés. Hát, t. miniszter ur, mit mond ez a törvény? Azt mondja, hogy először is ez a szerződés érvényben marad addig, a mig az Olaszországgal kötött névleges szerződés életbe nem lép. Ez az első lejárat szempontjából való intézkedés. Ugyebár, t. uraim, nem kell jogásznak lenni hozzá, hogy az ember megállapithassa, hogy ez nem lejárat; ellenkezőleg, ez a legprekáriusabb határidő, mert hogy mikor fog életbelépni az Olaszországgal megkötött végleges szerződés, azt én szeretném tudni, ha az előadó ur vagy a miniszter ur megmagyarázná.

De nemcsak ezeket találjuk a törvényben, hanem még mit tartalmaz ez a törvény? Azt mondja, hogy ez a szerződés 1905 január elsején túl hat havi felmondással felbontható. Tehát, t. képviselőház, milyen törvény, milyen szerződés ez? Egy hat havi előzetes felmondáshoz kötött, tehát — ismétlem — fix lejárati határidőhöz kötött szerződés, a melyre nézve csak a felmondás jogának a gyakorlása tekintetében állapit meg a törvény határidőt, vagyis megállapitja azt, hogy 1905 január elsejéig fel nem mondható, de azon túl felmondható.

Már most, t. miniszter ur, hogy ha én 1905 január elsején mondom fel, akkor le fog járni 1905 junius elsején, ha pedig január másodikán mondom fel, le fog járni junius 2-án, vagy ha egy hónappal később mondom fel, a lejárat is egy hónappal későbbre esik.

Ez tehát egy szerződés, a melynek lejárati határideje nincsen, csupán annak a lejárati határideje van fixirozva, hogy mikortól kezdődhetik a felmondás. Ezt önnek a szomszédja, ha itt volna — különben itt is van — Plósz igazságügyi miniszter ur meg fogja magyarázni, és én mélyen sajnálom, hogy a t. miniszter ur épen a miniszteri székből ilyen nagy mértékben kompromittálja az ő jogászi tudását, mert arra ugyan jogászt kapni nem fog, a ki önnek azt fogja mondani, hogy egy felmondáshoz kötött szerződés olyan értelmű, hogy az határozott lejáratot tartalmazó szerződés.

Már most, t. ház, miként vonatkozik ez a dolog a mi ügyünkre? Akként, hogy az 1878 : XX. t.-czikk rendelkezik a felmondás miként jére nézve és rendelkezik az 1899 : XXX. t.-czikk 4. §-ának utolsó bekezdése, a mire azután az előadó ur volt szives közbeszólólag megjegyezni, hogy hiszen az akként rendelkezik, hogy egyoldalulag felmondható. Erre jegyeztem meg, s most külön is megjegyzem, hogy azt a pátenst, a mely azon tant hirdeti, hogy egy 1904. év októberben megkötött szerződés 1903-ig felmondandó és felmondható, ezt a pátenst az előadó urnak fogjuk kiállitani. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Ilyen jogászokkal van nekünk dolgunk, t. képviselőház, a kik olyan törvényre hivatkoznak, a mely kifejezetten olyan szerződésekről szól, melyek 1903-ig már okvetlenül felmondandók, és e törvényt akarják applikálni egy 1904 október 14-én vagy nem tudom hányadikán megkötött szerződésre.

De az én tételem szempontjából ez a dolog teljesen közömbös. Én azt mondtam és azt mondom most is, hogy az ischli klauzulánál veszedelmesebb ez a dolog, mert az ischli klauzulát csak azért diffikultáltuk, mert abban az a jogunk volt megkötve, hogy a vámszövetségre vonatkozó ideiglenes dispozicziót érvényben marad addig, a mig a magyar törvényhozás azt fel nem mondja. Csak a magyar törvényhozásról volt szó és mi akkor azt mondottuk, hogy ha a magyar törvényhozás abba belemegy és a gazdasági területen határidőhöz nem kötött megállapodásokat szankczionál, akkor ki van szolgáltatva a törvényalkotás mezején annak, hogy ez a törvény nem lévén módositható, csak a Felség hozzájárulásával kapunk egy permanens, meg nem változtatható vámszövetséget, hacsak forradalmi állapotba a nemzetet kergetni nem akarjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a mostani klauzula, illetőleg ez a mostani szerződés mit tartalmaz? — tessék ezt jól megérteni. Tartalmazza a nem létező vámszövetség alapján való szerződéskötést Olaszországgal. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már most mi benne az alkotmány kijátszására való törekvés?

Az, t. uraim, hogy szerződés kötéséről lévén szó, nem vámszövetség kötéséről, ezt az osztrák kormány a 14. §. alapján léptetheti Ausztriában életbe és életbeléptethet a 14. §. alapján Ausztriában egy szerződést, a mely dekretálja a külfölddel kötött szerződés alakjában azt, hogy vámszövetség van, holott nincs. És, t. miniszter ur, ez az, a miben önök az osztrák kormány segitségére jönnek, hogy a cseh obstrukcióval szemben neki védelmet nyujtsanak, de jönnek segitségére a magyar alkotmány feláldozása árán és jönnek segitségére törvénytiprással. Mert, t. miniszter ur, csak nagy bonhomiában szenvedő ember mondhatja egy parlamentnek azt, a mit a t. miniszter ur mondott, hogy Körberrel micsoda megállapodásra jutott. Először is a Körberrel való megállapodásról nekünk, a parlamentnek tudomásunk nem volt; most hallottam erről először; de bármilyen az a megállapodás, nem tudná-e azt a t. miniszter ur, hogy báró Bánffy és Badeni között nemcsak jegyzőkönyvi megállapodások létesittettek, hanem előkészitett törvényjavaslatok alakjában bemutatott szerződések jöttek létre a Felség jóváhagyásával. És mi lett a vége? Badenit elbocsátották és a szerződést ujra kellett tárgyalni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. miniszter ur, Körbernek az elbocsátása, megengedem, hogy nehezebb dolog, mint az ön elbocsátása; de azért megtörténhetik, t. miniszter ur, nem is kell hozzá semmi egyéb, csak annak a gyönyörű politikai tantételnek verifikációja, hogy az egyik minisztert nem köti a másik cselekedete, ugyebár?

De, kérem, hiszen nem kell Körbert elbocsátani. Azt hiszi a t. kereskedelemügyi miniszter ur, ha ő Felsége azt mondja: Én pedig ennek az olasz vámszerződésnek a felbontásához nem járulok hozzá, mert az először is Ausztriára nézve előnyös, másrészt én a csehekkel szemben fegyvert akarok kapni arra, hogy, akármeddig obstruálnak is, az a vámszövetség a külfölddel szemben fennáll, hát ugyan mer-e Körber hozzájárulni ahhoz a felmondáshoz?

Már most, t. miniszter ur, a mit én mondtam és mondok, az törvényen és gyakorlati tényeken alapuló az a konzekvenczia, hogy ha önök ilyen szerződést kötnek, a melynek felmondásához tehát nemcsak a magyar parlamentnek, de most már a szerződés erejénél fogva Ausztriának hozzájárulása is kell, hát az a szerződés felmondva nem lesz, ha husz esztendeig nem jön is létre a vámszövetség. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És itt felelhetnék a t. miniszterelnök urnak is, hogy micsoda nagy előnyt adtunk mi fel azzal, hogy ebbe a szerződésbe belebocsátkoztunk, és micsoda nagy előnyt, vivmányt szerzett Ausztria. Nem szólva egyébről, azt az óriási vivmányt szerezték meg önök az osztrák kormánynak, hogy elesett az 1899: XXX. t.-czikknek őt fenyegető azon szankciójától, hogy a viszonosság megszegetik, ha 1903-ra uj autonom tarifa létre nem jön. Tehettek-e nagyobb szivességet Körbernek, mint ezt? Én tehát, t. miniszter ur, igenis teljesen igazat mondtam és ugy mondom el, a hogyan mondottam, hogy t. i. az ischli klauzulánál is veszedelmesebb és az alkotmányra mélyebben visszaható javaslattal állt a t. miniszter ur a ház elé. Nem vitatkozom ezen tovább, mert a ki ezt meg nem értette, annak hiába beszélnék.

Most még egy fontos kérdésre nézve kell nyilatkoznom, a mely személyes kérdésemet is képezi. A paktum magyarázatára nézve azt mondotta a t. miniszter ur, hogy nem igaz, mintha a paktum a király megbizottai és az ellenzék között köttetett volna.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem ezt mondottam, hanem azt, hogy nem a király és az ellenzék kötötték azt.

Polónyi Géza: Én nem is azt állitottam, hogy a királylyal vacsoráztunk együtt, vagy reggeliztünk, hanem azt mondottam, hogy a kiküldöttekkel és a meghatalmazottakkal nem ugy tárgyaltunk, mint a szabadelvű párt vezérének megbizottaival, mert ez nem igaz, hanem azt mondtam, hogy azok velünk ő Felségének egyenesen adott azon megbizásából tárgyaltak, hogy az ellenzékkel megállapodás létesüljön. Már most a t. miniszter ur azt mondja, hogy ugy tárgyaltak velünk, mint a miniszterelnök és a szahadelvü párt megbizottai. Históriailag fogom bebizonyitani, hogy ebből megint egy betü sem igaz. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Először is meg kell mondanom, hogy miképen történt a paktum tárgyalása. A disszidensek táborához tartozó gróf Andrássy Gyula, boldog emlékezetü Szilágyi Dezső és gróf Csáky Albin voltak az ugynevezett kartellträgerek. A kormány élén állott akkori miniszterelnök, báró Bánffy Dezső, hajlandó volt az ellenzékkel tárgyalásokba bocsátkozni. Mint már tegnap mondtam, nem személyi, hanem politikai okokból azt mondottuk: Kérem, mi sem báró Bánffy Dezső urral, sem más kormányelnök urral nem vagyunk hajlandók tárgyalni.

Rakovszky István: Ezt nem mondtuk igy! *(Mozgás a jobb- és a baloldalon.)*

Polónyi Géza: Azt mondottuk, hogy ki van téve minden párt annak, hogy a máról-holnapra váltakozó kormányelnökök azt tartják meg, a mit akarnak.

Rakovszky István: Nem igy mondottuk ezt!

Polónyi Géza: Nekünk az az igéret tétetett, hogy ő Felsége megbizásából lesz a tárgyalás folytatva. A jegyzékek következőképen cseréltettek ki: gr. Andrássy Gyula, gr. Csáky Albin és Szilágyi Dezső hozták és feljegyzésekből felolvasták a tárgyalások előtt a kormányelnöknek, mint ő Felsége megbizottjának az üzeneteit. Erre mi, az ellenzék férfiai aláirt nyilatkozatokban adtuk meg a válaszokat. Már most kezdődött ez a tárgyalás azzal, hogy, a mint tegnap

konstatáltam, Szilágyi Dezső és társai aktaszerüleg bejelentették, hogy b. Bánffy Dezső volt miniszterelnöktől, Lukács László pénzügyminiszteriől és b. Fejérváry Géza honvédelmi miniszteriől azon hivatalos értesitést nyerték, hogy a kormány élén álló miniszterelnök ő Felségétől azt a felhatalmazást nyerte, — ismétlem, ő Felségétől nyerte azon felhatalmazást — hogy az ellenzéki pártokkal a békés tárgyalások felvételére nézve megállapodásokra jutni igyekezzék. Ez volt a dolog első stádiuma. Most egy ideig folytak ezen pourparlék az ellenzék és b. Bánffy Dezső ur között, a ki a Felségtől kapott megbizás alapján tárgyalt velünk. Időközben azonban politikai események következvén be, megrendült a miniszterelnök ur állása és akkor közbelépett mint közbenjáró Széll Kálmán ur, *(Mozgás a baloldalon.)* a ki ma is élő ember és a kinek nemcsak joga van, de talán kötelessége is lesz itt megjelenni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Bizony kötelessége volna!

Molnár Jenő: Nincs bátorsága ide jönni, pedig kötelessége volna!

Rosenberg Gyula előadó: Azért, mert Molnár Jenő diktálja neki!

Gabányi Miklós: Politikai tisztességből diktálja Molnár Jenő! *(Zaj!)*

Elnök: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, de nagyon nem szeretném, ha megzavartatnám, mert igy esetleg könnyen mást mondhat az ember, mint a mi a tényeknek megfelel és nem szeretném, ha ezen kényes pontban bármi tekintetben a legtávolabbról is tévednék. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Széll Kálmán ur megjelent közöttünk és a Felségtől nyert megbizásra való hivatkozással fogott a velünk való tárgyalásokhoz. Erre boldog emlékezetü Szilágyi Dezső volt képviselőtársunkban és volt miniszterben kételyek támadtak az iránt . . . *(Mozgás a jobboldalon.)* — kérem, majd ugy mondom el, a hogy velem történt — hogy lehetséges volna az, hogy addig, a mig aktiv miniszterelnök van, ő Felsége megbizásából járhasson el valaki más is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Kérem ez egy velem való beszélgetés volt, a melyről Andrássy Gyula gróf urnak is tudomása van. *(Mozgás.)* Ne méltóztassék tehát zavarni, mert csak egy perczre kérem figyelmüket, de a figyelem helyén való ennél a pontnál. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Szilágyi Dezsőben — mondom — kételyek támadtak az iránt, hogy ez lehetséges volna és azt mondta nekem az ő epitetonjainak kiséretében, a melyeket nem akarok itt most ismételni, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* hogy én nem értettem meg azt, a mit Széll Kálmán mondott, mert az lehetetlenség, hogy Széll Kálmán velem szemben a Felség megbizására hivatkozott. Azután megkért, hogy azonnal üljek fiakkerbe és én tüstént el is mentem fiakkeren Széll Kálmánhoz és ujból megkérdeztem, hogy jól értettük-e azt, a mit mondott, hogy t. i. a Felségtől nyert megbizás alapján tárgyal-e velünk, igen vagy nem? Sajnálom, hogy Tóth János t. barátom nincs itt, a kinek aktaszerü feljegyzései is vannak erről a dologról. Akkor én Széll Kálmán urtól azt a feleletet kaptam: *(Halljuk!)* »Igenis, minden félreértés kizárásával, egyenesen ő Felségétől nyertem megbizatást.«

Thaly Kálmán: Nekem is ezt mondotta!

Polónyi Géza: Erre én ugyanazzal a fiakkerrel a Hungáriába siettem felkeresni Szilágyi Dezső, gróf Csáky Albin és gróf Andrássy Gyula urakat, de már nem találtam ott őket és a Kristóf-téren maga Szilágyi Dezső fogott el, mert annyira ideges volt, hogy ez iránt meggyőződést szerezzen. Ott a vele együtt jelenlévő képviselők hallattára repetáltam neki a dolgot és őt rendkivül konsternálta az, hogy ez igy van. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hallották t. képviselőtársaim az imént Thaly Kálmán barátomtól, hogy előtte is igy nyilatkozott.

Thaly Kálmán: Jegyzeteim is vannak!

Polónyi Géza: Ezután folytattuk a tárgyalásokat; a paktum jegyzőkönyve kezemben van, tehát megint ténybelileg az első betütől az utolsóig nem igaz, hogy ezt mint miniszterelnök és mint a szabadelvü párt vezére irta volna alá; mert a paktum jegyzőkönyvét akkor irta alá, mikor még csak dezignált és nem kinevezett miniszterelnök volt. A paktum alapján lett miniszterelnökké. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Már most, t. miniszter ur, ha jövőre rektifikálni akarunk, jó lesz a leczkét jobban megtanulni. *(Mozgás jobbról.)* Ne feledje el a miniszter ur, hogy személyes tiszteletem iránta sem most, sem azután változni nem fog, csak a politikai kérdéseket hozzuk tisztába.

Ennek a paktumnak jogi természetéről, mit mondottam és mit mondok? Én nem szólok, uraim, a többi pontokról, 1907-ig való határidőről, nem szólok a kereskedelmi szerződéseknek és a vámszövetség lejárati határidőinek összeeséséről. Jogom volna mindezekről beszélni, de nem szándékozom. Csak egy pontról beszélek t. miniszter ur és legyen szives a miniszter ur figyelni, hogy mit mondok, hogy többé félreértés ne legyen. Én azt mondom, nemcsak a paktum, hanem a törvény erejének alapján első sorban követeljük, hogy váltassék be ez az igéret, a mely magában a törvényben benne van, a mely törvény eddig módositva nincsen; váltassék be az az igéret, hogy külfölddel kereskedelmi tárgyalások megkezdése előtt uj vámtarifának kell lenni, *(Ugy van! balfelől.)* mert ezt imperative kimondja az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-ának második bekezdése. Már most, t. miniszter ur, mit tettem hozzá? Hozzátettem azt, hogy a végrehajtó hatalomnak, a melynek feje a király, addig, mig egy élő törvény van, az a legfőbb hivatása, és erre vonatkozik az eskü, a mely szerint megtartom és másokkal is megtar-

tatom, hogy az élő törvényt neki meg kell tartania, mert ez fejedelmi eskühöz van kötve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A végrehajtó hatalom nem kormányozhat contra legem. Ezt akartam világosan mondani. Hozzátettem azután: azonban ennek az igéretnek beváltása, a mely a törvényben van, ha kivételesen nem a törvény alapján, hanem nekünk a király megbizottja utján adott fejedelmi külön igéret alapján is, tehát a külön adott fejedelmi szó erejével is végrehajtandó, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ahhoz nem szabad kétségnek férni, hogy akkor, midőn az ellenzék ezen do ut des elve alapján készült paktumból, a melynek terhes kötelezettségei is voltak reá, mindent teljesitett, a király által adott szóval megerősitett igéret pedig velünk szemben be nem váltatik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez volt szavaimnak értelme, és a t. miniszter ur mégis arról beszél, hogy 1907-ig köthet kereskedelmi szerződést. Köthet, ezen törvény alapján is. De mikor és hogyan? Ennek a törvénynek az 1907-ig való kitolási határideje nem feltétlen Önök nem csinálhatnak 1907-ig, a mit akarnak, hanem vagy létrejön a vámszövetség 1905-ig és akkor a vámszerződések a vámszövetség létrejötte okából megállapitott közös vámtarifa alapján kötetettnek meg, vagy nem jön létre vámszövetség és akkor csakis az önálló autonom magyar vámtarifa alapján köthetnek szerződést nem 1907-en túl, de csak 1907-ig. *(Ugy van! balfelől.)* Már most, t. miniszter ur, ne higyje ám, hogy ez a paktum már egészen végre van hajtva; mert 1907-ig terjed annak a vámszövetségre való terjedelme és határideje. 1907-ig nekünk nincs jogunk, hogy ha becsületesek akarunk maradni, politikai értelemben véve, megakadályozni azt, hogy fentartsák 1907-ig a vámszövetséget azon feltételek mellett, vagyis az autonom tarifa alapján, ha létrejött, de önöknek sincs joguk a törvény tiltó intézkedése alapján akkor, a mikor a fejedelemnek gentlemanszava is áll a törvény háta mögött, e törvényt megszegni és az alkotmányt azonkivül eltiporni. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

T. miniszter ur! Köszönöm, hogy ön nem vállalkozott arra, hogy elkövesse azt a brutális törvénytelenséget, hogy akkor, a mikor az ország élő törvényét lábbal tiporják, hogy akkor, a mikor nem törődnek a fejedelem adott szavával, csináljanak egy törvényjavaslatot és azt a magyar alkotmány fundamentális törvényének lábbaltiprásával rendeleti uton életbeléptetik. Egyszerre sok, hogy önök szolgálatot tegyenek az osztrák kormánynak, és most már preczedenst alkossanak, hogy ha lehetett ily módon Olaszországgal szerződést kötni és a vámszövetséget ily alapon a külfölddel szemben tarifa nélkül fentartani, akkor meg lehet azt kötni Németországgal és minden más állammal szemben. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Ez az a pont, a melyre azt mondtam, bocsánatot kérek, talán kissé nagyobb hévvel és erősebb kifejezéssel, de a magyar embert elfogulttá tevő becsületes meggyőződéssel, hogy: uraim, önök nem tudják, mit cselekszenek, mert ha lehetséges, hogy önök itt ezt a preczedenst meg engedik alkotni, akkor nemcsak az önálló vámterületre való átmenetel válik örök időkre lehetetlenné és kijátszották az 1867: XII. törvényczikkben rejlő garancziákat is, hanem a mi alkotmányunk is el van seperve. Megjelent tehát az első fecske gróf Tisza István aláirásával, mely rendelettel léptet életbe egy kereskedelmi szerződést. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Talán még nem késő! A miniszter ur tudja, magánbeszélgetés közben is mondtam neki, hogy a függetlenségi párt az én becsületes meggyőződésem szerint, daczára annak, hogy konczessziókat tesz vele, mégis hajlandó egy rossz tarifa alapján bár nem megszavazni, de meg nem akadályozni a kereskedelmi szerződés megkötését, hogyha az Magyarország nevében köttetik meg, külön önálló magyar vámtarifa alapján. Nézze csak t. miniszter ur, ha ön a vámszövetségre vonatkozó megállapodásokat, a melyek az osztrák kormánynyal létesittettek: ugy, a mint mi proponáltuk, szerződés alakjában offerálja az osztrák kormánynak, ugyebár, a gazdasági helyzet nem változik? hisz annak a dispozicziónak rendelkezései szóról-szóra ugyanazok maradnak, akár vámszövetségnek, akár vámszerződésnek nevezzük. Azt mondjuk továbbá, ha önök a két kormány által megállapitott, szerintünk rossznak nevezett autonom tarifát, mint külön magyar autonom tarifát törvénybe iktatják és promulgálják, ugyebár gazdaságilag az effektus nem fog változni, ha az közösnek, vagy külön magyar autonom vámtarifának neveztetik?

Rosenberg Gyula előadó: Magyar autonom vámtarifa a közös vámterületen!

Polónyi Géza: De nincs közös vámterület.

Rosenberg Gyula előadó: Tényleges állapot van.

Polónyi Géza: A t. előadó ur kövesse a gondolatmenetemet és czáfoljon meg. Azt mondtam, hogy az 1899: XXX. t.-cz. 1907-ig feltételhez kötötten igéri meg a vámszövetség

Rosenberg Gyula előadó: Ez sem áll!

Polónyi Géza: Már most, ha Ausztriában megakadályozzák azt, hogy vámszövetség jöjjön létre, megakadályozzák azt, hogy az autonom vámtarifa a közös vámterületre jöhessen létre, azzal megszegik a viszonosságot és ennek ipso facto konzekvenciája az, hogy az 1907-ig fentartani igért tényleges állapot a viszonosság megszünése okából megszünt.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Ne beszéljünk tehát olyan dolgokról, a melyek a törvénynyel homlokegyenest ellenkeznek. Már most jöjjenek rá mint politikusok, hogy miután nyilvánvaló, hogy a gazdasági effektus szempontjából különbség nem lehet,

tisztán politikai indokok azok, a melyek vezetik, nem a magyar kormányt és nem önt, t. előadó ur, mert én becsületesen meg vagyok győződve arról, hogy önök mindnyájan sokkal jobban fognak tapsolni mint mi, ha ez az autonom magyar vámtarifa ide beterjesztetik, mert azt fogják akkor mondani, hogy ez az önök politikájának diadala. Legyen ugy, mi szivesen adjuk önöknek a babért, de ne járuljanak ahhoz, hogy ennek a szerencsétlen és szegény nemzetnek az alkotmányával biztositott egyetlen utolsó kincse is koczkára kerüljön és örökre lehetetlenné tétessék az, hogy a nemzeti önállóság legalább gazdasági tekintetben megnyilatkozzék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Csak néhány megjegyzést akarok még koczkáztatni olyan kérdésekre, a melyek engem talán jobban érdekelnek mint mást, s itt röviden végzek. A közgazdasági bizottság előterjesztésére én azt mondtam és mondom, hogy a minisztérium törvényjavaslatot nyujtott be az iránt, hogy neki felhatalmazás adassék egy nem létező vámtarifa alapján kereskedelmi szerződés kötésére a külfölddel és a ház ezt nem tárgyalta le, nem is bocsáttatott tárgyalásra. A kormány azonban a helyett, hogy azt cselekedte volna, a mit a törvény előir, megcsinálta volna az autonom vámtarifát, egy tényleges állapotot tartott fenn egy esztendőn át. Erre a felmentvény nem adható meg bizottsági jelentés alapján, erre külön törvényjavaslat kell, vagy legalább jelentés a kormánytól, a mely elmondja a képviselőháznak azt, a mit talán az előadó ur sem tud, én sem tudok, hogy milyen tarifák tartattak fenn, mi volt a vámbevétel a tarifák alapján stb. Ezt csak a törvényhozásnak benyujtott törvényjavaslat alapján lehet elintézni. De hogy azután az is lehetséges legyen, hogy az 1904 szeptember 30-ika és október 15-ike közötti időre egy szerződés fentartassék olyan jegyzőkönyv alapján, a melyet senki sem látott, t. miniszter ur, bár az ön egyéni szavahihetőségében én nem kételkedem, a politikus és a képviselő ilyen törvényhozási eljárást még sem akczeptálhat, hiszen az utolsó falusi bíróságnál is lehetetlenség egy olyan akta felett tárgyalni, a mely elő nem mutattatik. Alkotmányjogi szempontból is képtelenség hozzájárulni ahhoz, hogy még csak nem is rendelettel, hanem egyszerű jegyzőkönyvi nyilatkozatok alapján tartassék fenn egy szerződéses állapot Magyarország és a külföld között, hisz akkor a törvényhozás joga ki volna játszva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csak két pontra akarok még reflektálni, az egyik az a bizonyos 450.000 mm. A t. miniszter ur engem nem jól értett meg. Nézze csak, miniszter ur, én azt mondtam és mondom most is, hogy a t. miniszter ur előterjesztésében vivmányként tünteti fel az olasz kormánynyal szemben, hogy az olasz kormány csakis az olasz borokra akarta ezt kiterjeszteni, mig a magyar kormány kieszközölte, hogy ez a legtöbb kedvezmény valamennyi államra kiterjesztessék. Ha igy van a dolog, ebben én vivmányt nem látok, mert a tokaji vagy más borokra nézve teljesen mindegy közgazdasági szempontból, hogy honnan jön be az a bor, mely veszélyezteti árát és értékét, hogy az jön-e Olaszországból, Görögországból vagy Franciaországból, mert szives figyelmüket ne kerülje el, hogy az egész szerződésnek idevonatkozó része a déli vasut által már is ki van játszva. A déli vasut adott tarifakedvezményeket, — legalább ezt olvastam — és a görög retencziós mazsola kérdésében kijátszsza a szerződést, de erről most nem beszélek. De annyival veszedelmesebb ez a dolog, mert ennek a szerződésnek idevonatkozó része még ugyis félreérthető vagy félremagyarázható, hogy ha a kormány Olaszországnak adott 450.000 mmázsányi konczessziót, hogy ezt a 450.000 mmázsát más, legtöbb kedvezményes államnak is joga van igénybe venni. Már most azt mondta a miniszter ur, hogy én azt mondtam, hogy ha Olaszországgal szemben beszámit ebbe a kontingensbe a más államok által számitott mennyiség, az legyen kifejezetten mondva a szerződésben. Hallottam erre vonatkozólag folyton lármázni, hogy »benne van«, és nagy figyelemmel várta a ház, mikor fogja olvasni ezt a passzust; én is vártam, de adós maradt ennek felolvasásával, szóval ezt nem bizonyitotta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem folytatom tovább, pedig lenne több megjegyzésem, hanem arra kérem a t. miniszter urat, hogy midőn épen hazafias aggodalmam őszinte megnyilatkozásában ideállok a nemzet törvényhozása elé ebben a kivételes esetben, nemcsak mint képviselő, hanem mint annak a paktumnak egyik aláirója is, ki politikai reputácziómmal függök azon, hogy annak végrehajtását követeljem mindenkivel szemben, ki azt megszegni szándékozik, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* akkor a t. miniszter urnak erősebb érvekre van ám szüksége, mint a minőket most használt, t. i. hogy ez az első betütől az utolsóig nem igaz, és hogy vastag tévedésről van szó. Nyugodjék meg benne a t. miniszter ur, hogy talán még most sem tudja, hogy micsoda nemzetellenes politikának szolgálatában használják fel az ő tehetségét arra, hogy az osztrák obstrukczió ellen szolgálatot tegyen annak a kormánynak, mely egyebet nem tett, mint Magyarország érdekei ellen halálos bűnt követett el és minden lépése az volt, hogy Magyarország érdekeit elfojtsa. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Erre nem vállalkozott volna önökön kivül más, t. miniszter ur, erről meg vagyok győződve, és mert önök vállalkoztak, meg fogjuk tenni a mi kötelességünket, hogy az a vállalkozás önöknek ne sikerülhessen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. ház! Csak igen röviden akarok néhány megjegyzést tenni.

Polónyi képviselő ur azt mondta, hogy nem kivánja a vita személyes vonatkozásait élesiteni. Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy a vita személyes kiélesitésében nem mentem túl azon a határon, a melyet Polónyi Géza képviselő ur magának kitűzni jónak látott. Én sohasem akarom a vitát a személyes térre vinni, de ha velem szemben valaki személyes térre viszi azt, mindig ugyanazon a téren fogok igyekezni őt megczáfolni. E tekintetben a határt lelkiismeretesen igyekeztem, és fogok igyekezni a jövőre is megtartani.

Arról a köztünk fenforgó kontroverziáról, hogy t. i. ez határidőhöz kötött szerződés-e, hogy ennélfogva . . .

Polónyi Géza: Hogy nem határidőhöz kötött.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Engedelmet kérek, én mondtam azt, hogy határidőhöz kötött, a képviselő ur pedig azt mondja, hogy nem az, hiszen máskép nem volna köztünk kontroverzia, hogy továbbá — a mint ő magát kifejezi — ez rosszabb az ischli klauzulánál, és hogy megköti az országnak szabad rendelkezési jogát arra nézve, hogy 1907-ben vagy esetleg bizonyos körülmények között 1907-en innen is az Ausztriával való vámszövetség és az önálló vámterület között szabadon választhassunk: erre nézve a t. képviselő ur azt mondja, hogy a ki azt meg nem értette, azzal hiába vitatkozik. Hát én szóról-szóra visszaadom neki ezt: a ki az én okoskodásomat meg nem értette, azzal hiába vitatkozom. Egy második beszédben nem akarom ugyanezeket a dolgokat elmondani. *(Zaj balfelől.)*

Várady Károly: Ez nem bizonyitás, ez csak kijelentés! *(Zaj.)*

Kecskeméthy Ferencz: Csak frázis!

Kubik Béla: Komoly érveket kérünk! *(Derültség a jobboldalon.)* Természetes! Vigyorogni tudnak, azt látjuk! *(Zaj a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Mai felszólalásában pedig a t. képviselő ur, ha jól értettem, még jobban kiszinezte azt, a mit már tegnap emlitett, hogy tudniillik az ellenzék hajlandó volna ezt az 1903. év tavaszán benyujtott autonom vámtarifát elfogadni . . .

Polónyi Géza: Nem elfogadni, csak meg nem akadályozzuk!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . bocsánatot kérek, meg nem gátolni annak létesitését, — ugy is mondta, hiszen emlékszem rá világosan — ha mi Ausztriával való viszonyunkat szerződés alakjában rendezzük. Nem akarok második polemiába bocsátkozni, de azt hiszem, a vám- és kereskedelmi szövetség nem egyéb szerződésnél. Ennek bizonyitására elég egy ilyen törvényt felhoznom, az 1878 : XX. törvényczikket, a vám- és kereskedelmi szövetségről. Ezt azt mondja *(olvassa)*: »Az 1867. évi XVI. t.-cz. XXII. czikke értelmében a vám- és kereskedelmi szövetség felmondatván, és az ott előirt egyezkedés folytán a magyar miniszterium és ő Felsége többi királyságainak és országainak miniszteriuma közt létrejött megállapodások mind a magyar országgyülés, mind ő Felsége többi királyságai és országainak törvényhozása által elfogadtatván« és igy tovább. Mi egy szerződés? Azt hiszem, a mi egyezkedés, kölcsönös megállapodás, a két fél akaratának bármily formában tett kinyilvánitása utján jön létre: az szerződés. Hát én nem értem, mit akar ezzel a t. képviselő ur . . .

Polónyi Géza: Majd megmagyarázom! *(Derültség a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Beszél azután a t. képviselő ur a paktumról. Én már ismételten kijelentettem, hogy azt a bizonyos szerződést én soha sem láttam, de ha láttam volna is, magamra nézve kötelezőnek el nem ismerném, ennélfogva egyszer és mindenkorra kijelentem, hogy erről a paktumról többet a t. képviselő urral nem vitatkozom. *(Zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: Hát a szabadelvű párt konferencziáján nem volt jelen, meg Széll Kálmán bemutatójánál nem volt jelen? *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Az régen volt!

Kovács Pál: Majd kényszeritjük egy paktum kötésére!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem folytatom tovább válaszomat, mert a mit ma a t. képviselő ur elmondott, az, — ismételve mondom — semmi egyéb, mint rövid kivonata tegnapi beszédének. Az én meggyőződésem szerint — nem tudom, nem szeretném most személyessé élesiteni megjegyzésemet, — de annak a beszédnek nézetem szerint meg nem álló állitásait tehetségem szerint igyekeztem megczáfolni.

Ha már most a t. képviselő ur megint ugyanazt ismétli rövidebb formában, a mit tegnap elmondott, én sem mondhatnék mást, mint a mit már részletesen elmondtam. Meg vagyok győződve, hogy az a háznak nagyon sok tagjára nézve meggyőző erővel birt, mert tényekre és tételes dolgokra hivatkoztam. Arról nem tehetek, hogy a t. képviselő ur nem akarja magát meggyőzetni. Ujolag ajánlom a javaslatot elfogadásra. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Csak egy másodperczet! *(Derültség jobbfelől.)* Csupán azt akarom megjegyezni, hogy a t. miniszter ur sem reflektált arra, hogy más a vámszövetség, mint szerződés és más dolog a tarifa. Nekem autonom tarifára szükségem van akkor is, ha nincs szerződésem Ausztriával azért, hogy a kereskedelmi szerződéseket legalább a külfölddel megköthessem. Ezeket én megköthetem magam is. Ezt akartam csak röviden még elmondani.

Elnök: Krasznay képviselő ur félreértett szavai értelmének helyreállitása czéljából kér szót.

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! Igen röviden fogom a t. képviselőház türelmét igénybe venni, de lehetetlen a t. miniszter ur által félreértett szavaimat, egy kérdésben legalább, ma még meg nem magyaráznom. A t. miniszter ur beszédében, a mely elé a négynapos vita folyamán élénk várakozással néztek, én azt a sajátságos jelenséget látom, hogy nem csak a princzipiumokban nem értünk egyet, hanem még egymás nyelvezetét sem értjük. Beszéde folyamán egész sorozata merült fel a félreértéseknek: egyik szónok a másik után állapitja meg, hogy a miniszter ur félreértette őt vagy nem érvelt arról, a miről a szónok kivánta. Azt hiszem, ez a formális jelenség visszavág a vita érdemébe, mert nagyon rossz ügynek kell lennie annak, a melynek érdekében ilyen dialektikai eszközöket viszünk csatába, mint a t. miniszter ur.

A t. miniszter ur a bizottságban egész nyiltan beismerte, hogy a negyedik szakasz áthágásával törvénysértést követett el a kormány.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ma is beismertem!

Krasznay Ferencz: Idézem saját szavait, a melyek szerint azt mondta, hogy az az egyedüli pont, a melyen megsértették a törvényt, de hivatkozott arra, hogy az állam érdeke, a suprema lex egyenesen követelte. Ma azonban arra a mondásomra, hogy: »akkor, mikor mi oly szerződést kötöttünk Olaszországgal, a mely egyaránt kötelezi Ausztriát és Magyarországot, törvénysértést követtünk el«, azt feleli, hogy ezt én helytelenül állitom. Hiszen, t. miniszter ur, én nem állitok egyebet, mint a mit a bizottságban állitottam, a mire vonatkozólag ott a törvénysértés tényét be méltóztatott ismerni. Még ma is azt állitom, hogy a 666-ik számu törvényjavaslat csakugyan törvénysértést képez, még pedig két irányban. Ez vitán felül áll. Az első az, hogy tárgyalások megkezdése nélkül alkottatott egy, habár ideiglenes, kereskedelmi rendezésről szóló javaslat; mert ne feledjük, hogy az ideiglenes rendezésnek államjogilag ép azon jelentősége van, mint a véglegesnek, hiszen egy bizonyos időre a két állam közti viszonyt ez az ideiglenes szerződés szabályozza. Tehát puszta játék a szavakkal, hogy a kormány nem tárgyalt és nem szerződött. Igenis a negyedik szakaszba ütközőleg tárgyalt és a negyedik szakaszba ütközőleg szerződött. A másik törvénysértés abban áll, hogy ebben a javaslatban nem pusztán egy provizórius intézkedés foglaltatik, hanem ez méhében hord az első czikkben egy végleges szerződést, tehát egy 1907-en túli szerződést. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Meg van szegve tehát az 1899 : XXX. törvényczikknek az a garanciája, a melyet a miniszter ur beszédében elsőnek és legfontosabbnak jelzett, hogy t. i. 1907-en túl szerződések nem köthetők.

Kovács Pál: Az előadó ur is elismeri!

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! Az 1899 : XXX. t.-czikkről el lehet mondani, hogy ha a hipokrizist törvénybe akarnák foglalni, ha annak törvény-alakot lehetne adni, azt oda lehetne állitani szobornak. Az 1899 : XXX. t.-czikknek annyiféle magyarázatot kezd adni a kormány, ahányfélét az opportunizmus megkiván. S mi csodálkozva tekintünk azokra a vitákra, a melyekre a t. miniszter ur is hivatkozott, a midőn két évvel ezelőtt a 4. §-ban tényleg az önállóságra való áttérésnek minden garancziáját láttuk, s ma ugyanerre egész teoriáját épitjük fel a vámközösségnek. Ebből a kissé sajátságos, hogy ne mondjam, perverz jelenségeiből a magyar parlamenti életnek eszembe jut egy római história. Rómában sokat hallottak a görög szofisztikus bölcseletről és a szofista retorokról, elhatározták tehát a becsületes rómaiak, a kik akkor még a köztársaság korát élték, hogy hozatnak maguknak Athénből retort, hogy a dialektikát tőle megtanulják. A retor meg is jött, kiállt a római fórumra, s tartott egy fényes beszédet mondjuk a demokráczia mellett. Másnap azt mondta a retor: jőjjetek ma is el, ma még érdekesebb lesz beszédem. Nos, eljött a retor és tartott egy fényes beszédet a demokráczia ellen. Várta a tapsokat; a derék, becsületes rómaiak azonban kikergették ezt a retort, mert azt mondták, hogy ha a retorika arra való, hogy ugyanazon dologról az egyik napon be tudjuk bizonyitani, hogy kiváló, a másik napon pedig ugyanazt elitéljük, akkor az egész retorikát sutba kell dobni. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az 1899 : XXX. t.-czikkel ugy bánik el a t. kormány, mint az a görög retor bánt el a demokráczia témájával, s azért nem a retorikát kell elitélni, hanem a görög retort. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Mielőtt a legközelebbi ülés idejére és napirendjére javaslatot tennék, tudomására hozom a t. háznak, hogy Rakovszky István képviselő ur a házszabályok 207. §-a értelmében a háztól engedélyt kér arra, hogy nem szorosan a tárgyhoz, hanem a vita folyamán felhozottakra nézve szólhasson. Megadja a ház az engedélyt? *(Igen!)*

Rakovszky István: T. ház! Igen köszönöm, hogy megengedni méltóztatott, hogy felszólaljak. A szólásra azért kértem az engedélyt, mert két esetben közbeszóltam a mai vita folyamán, a vitához szorosan nem tartozó dolgokhoz, de a melyek elég fontosak arra, hogy rögtön tisztáztassanak. Az egyik közbeszólás a t. kereskedelemügyi miniszter ur, a másik Polónyi Géza képviselő ur ellen volt.

Először kezdem a t. képviselő urral, és konstatálnom kell, hogy azokat, a miket mondott a királyi megbizatásra nézve, lényegében, nagyjában igazak voltak, s megfeleltek a valóságnak. De egyben ő nagyon tévedett. S én nálam különbséget nem tehet az, hogy az a b. Bánffy Dezső valamikor ott ült velem

szemben mint ellenfelem, vagy most itt az ellenzéki padokon ül-e. E tekintetben azon tényre nézve, a melyet a t. képviselő ur konstatált, ugy látszik, tévedt, nem emlékszik jól; az nincs ugy. Ez pedig azon tény, a midőn azt méltóztatott mondani, hogy az akkori ellenzék sem b. Bánffy Dezsővel, sem más kormánynyal tárgyalásba nem bocsátkozott.

Polónyi Géza: Kormányelnökkel! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Ezt csak kiméletből mondta.

Rakovszky István: Itt nem kiméletről van szó, nekünk itt a tiszta igazságot kell konstatálnunk, s az ma sem báró Bánffy Dezsőnek nem von le semmit az ő multjából, sem nem tünteti fel ezt a multat másképen, mint a hogy volt. Ellenkezőleg az ellenzékek mind kezdettől fogva azon az álláspontón voltak, hogy bárminő kormányelnökkel szóba állanak, de báró Bánffy Dezsővel nem.

Polónyi Géza: Ez igaz!

Rakovszky István: Tehát ez igaz. Tovább akartam a bizonyitást a törvények és azok alapján, a mik történtek, folytatni, de mivel t. képviselőtársam ezt elismerte, nem megyek tovább.

Polónyi Géza: Nem tárgyaltunk vele, mint miniszterelnökkel!

Rakovszky István: De ugy sem, mint királyi megbizottal, hanem azt mondtuk, hogy rajta kivül bármely más kormányelnökkel tárgyalunk. Hiszen ép arra nézve merültek fel aggályok az ellenzék részéről, hogy ki garantál nekünk, — mert nincs kormányelnök — ha Bánffy megbukik.

Most a kereskedelemügyi miniszter ur ellen fordulok. A kereskedelemügyi miniszter ur a következőket mondja *(olvassa)*: »Mondom, a t. képviselő ur nem is olvasta azokat, de abból, a mit felolvasott, egyáltalán nem következik az, hogy ő Felsége és az ellenzék között paktum jött volna létre. Ebből csak egyetlenegy dolog következik és az világos ebből: hogy igen, ő Felsége a maga akkori kormányát felhatalmazta arra, hogy mint a kormánypártnak egyuttal vezére, tárgyaljon az ellenzékkel.«

Hát, t. kereskedelemügyi miniszter ur, ebben tévedni méltóztatik; ennek épen az ellenkezője áll. Mikor a tárgyalások megkezdődtek, én hivatkozhatom tanukra mind arra nézve, a mit én elmondok, aktáknak is kell lenniök, ott van báró Bánffy Dezső sajátkezű levele, a dolog a következőkép történt: A nap is fel van jegyezve nálam, már egyszer itt el is mondottam a dolgot. Én épen ugy, mint Polónyi Géza képviselő ur, Széll Kálmán szájából tudtuk meg azt, hogy ő Felségének megbizottjaként tárgyal velünk, ellenzéki, bizalmi férfiakkal és akkor elővigyázatból, megmondhatom, ha parancsolják a napot is . . .

B. Dániel Ernő: Nem áll!

Rakovszky István: A t. képviselő ur akkor, daczára hogy miniszter volt, bele sem vonatott a tárgyalásokba. Én ott ültem napokon át, megmondhatják, élnek, a kik ott voltak velem együtt. B. Bánffy Dezső nem fogja tagadni, hogy azt a levelet, a melynek tartalmát el fogom mondani, megirta, az előttünk felolvastatott, valamennyiünknek kezében volt, visszaadatott Szilágyi Dezső boldogult képviselőtársunknak, gr. Andrássy Gyula és gr. Csáky Albin jelenlétében. A dolog igy volt. Én nyomban, mikor ezt megtudtam és Szilágyi Dezső boldogult képviselőtársunknak szóba hoztam ezt, felvetettem azt a kérdést, miután tudtam, mit mondott nekem Széll Kálmán: »Mint mi vesz részt ezen tárgyalásokban Széll Kálmán?« mert a közvetitő szerep addig gr. Andrássy Gyula, Csáky Albin és Szilágyi Dezső személyében volt összpontositva. Erre azt mondotta, hogy ő mint a szabadelvű párt megbizottja vesz részt. Én azt kérdeztem: »Nem mint ő Felségének a megbizottja?« Fel vannak jegyezve Szilágyi Dezsőnek a szavai; ex pressis verbis ezeket mondta: »Királyi megbizatásról szó sincsen!«

Polónyi Géza: Igy volt!

Rakovszky István: Erre az ülés tovább folyt. Mi tanácskoztunk. Másnap én beszéltem Széll Kálmán t. képviselő urral és Széll Kálmán t. képviselő ur ujból megerősitette azt, a miből én azt láttam, hogy b. Bánffy Dezső nem volt értesülve arról, hogy Széll Kálmán képviselő mint királyi megbizott tárgyal velünk. Én nem tételezhetem azt fel róla, hogy nem akarta, ha tudta, ezt velünk közölni. Visszajöttem az ülésre és akkor lépett be épen Polónyi Géza t. képviselő ur; akkor mondottam én és hoztam tudomására a bizottságnak, hogy fel vagyok hatalmazva Széll Kálmán t. képviselő urtól, mert ismételve kérdeztem annak kijelentésére, hogy igenis ő mint a király megbizottja tárgyal velünk. Erre Szilágyi Dező, gr. Csáky Albin és gr. Andrássy Gyula jelenlétében azt mondotta: Ezt én nem tudtam, erről nekem b. Bánffy Dezső egy szót sem szólt, ezt a dolgot mi rendbe fogjuk hozni.

És akkor nem is személyesen érintkeztek, hanem levelet irtak b. Bánffy Dezsőnek, a mely levélben feltárták előtte ezt a dilemmát és azt az ellenmondást, a mely az ő állitása között és a között létezett, a mit Széll Kálmán t. képviselő ur mondott. Erre jött egy levél báró Bánffy Dezsőtől és ez az az akta, a melynek léteznie kell boldogult Szilágyi Dezsőnek hátrahagyott levelei között. Jött ugyanis báró Bánffy Dezsőnek egy sajátkezű levele, a melyben ő kijelentette, hogy igenis Széll Kálmán ő Felségének a királynak a megbizottja és mint olyan tárgyal velünk, és a szabadelvű pártnak megbizottja is. Ez előttünk rejtély volt, mert nem olvastunk semmit az ujságokban arról, hogy ilyen megbizása is lett volna a szabadelvű párt részéről.

Igy tisztázva lett ez a kérdés és gyüléseinken mindig ugy neveztük Széll Kálmánt »homo

regius« — nem a régi közjogi felfogás szerint, de ez miköztünk egy terminus technikus volt.

Mikor ez a paktum létesült, akkor — mint méltóztatnak tudni — nem az eredeti paktum lett elfogadva, a melyet először irtunk alá. És akkor egy nap nekem épen ugy, mint valamennyi t. képviselőtársamnak, a kiket abba belevont, szivére kötötte, hogy a mi ezen paktumban mint megállapodás foglaltatik, arról mindaddig, mig ő Felségének hozzájárulását ki nem nyeri, senkinek se szóljunk semmit, ő sem mondott semmit. És, t. miniszter ur, méltóztassék meggyőződni az ujságokból, hogy találgatták, az ujságok közölték a paktum szövegét és a mit közöltek, az a valódi paktumtól egészen eltérő volt. Mi megtartottuk a titkot. Akkor Széll Kálmán t. képviselőtársunk még csak mint miniszterelnök kérette egymásután magához mindazokat, a kik aláirták — engem is — és akkor a következőket mondotta: Ezt az okiratot, a melyet mi közösen aláirtunk, ő Felsége elé terjesztettem; ő Felsége ismeri ezt, minden egyes aláiróról megmondottam, hogy kicsoda és kijelentettem ő Felségének, hogy ha egyike is azoknak, a kik ezt aláirták, legyen az a legkisebb pártnak tagja és ez nem járul hozzá ahhoz a módositáshoz, hogy 1907-ig kiterjesztik...

Polónyi Géza: Már juniusban volt!

Rakovszky István: Igen már juniusban volt... akkor én kötve érzem magamat, én a kabinet-alakitást nem vállalom magamra. *(Mozgás és ellenmondás jobbról.)*

Tehát mindezekből kitünik, hogy igenis ő Felségének tudtával történt ez. Széll Kálmán velünk mint ő Felsége megbizottja tárgyalt és pedig olyan megbizatással, hogy az ellenzékkel tárgyaljon, az ellenzékkel kösse meg ezt az okiratot. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én ezt fel nem hoztam volna. Tökéletesen osztom a kereskedelemügyi miniszter ur azon állitását, hogy a mi a törvényben van, az nem jöhet más megitélés alá, mint akármilyen más törvény. A közjog szempontjából én ezt a tételt aláirom. De még azt is aláirom, hogy ha nem a t. kereskedelemügyi miniszter ur ülne itt, nem ez a többség ülne itt, a mely ezt ratifikálta, akkor ő Felsége tudtával...

B. Dániel Ernő: Egész uj választás utján jött ide. *(Ellenmondások a baloldalon.)*

Molnár Jenő: De a király ugyanaz, aki akkor volt!

Kubinyi Géza: Azért is felelőséget vállaltak, hogy nem lesz obstrukczió?

Rakovszky István: Bocsánatot kérek, Kubinyi t. képviselőtársam, de hogyha akkor becsületbeli kérdésnek és kötelességnek...

Kubinyi Géza: Igérték, hogy nem lesz obstrukczió?

Rakovszky István: Hiszen most nem obstruálunk! *(Felkiáltások a jobboldalon: Dehogy nem!)*

Molnár Jenő: Hát ez is obstrukczió?

Rakovszky István: Hát akkor önök mondhatják legkevésbbé azt, hogy uj választás alapján ülnek itt, mert ez a báró Dániel és ez a Kubinyi Géza azonosak azokkal, a kik akkor hozzájárultak ahhoz, a mit Széll Kálmán cselekedett *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Soha sem járultunk hozzá! Azokban a paktum-tárgyalásokban nem is volt a szabadelvű pártnak megbizottja! Mi nem küldtünk ki megbizottat!)* és Széll Kálmán programmja alapján lettek megválasztva.

Polónyi Géza: A szabadelvű párt konferencziájának jegyzőkönyvével közöltetett, hogy önök hozzájárultak!

Kubinyi Géza: A paktumban megbizottja a szabadelvű pártnak sohasem volt!

Polónyi Géza: A konferenczián közölték és hozzájárultak! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak egymást meghallgatni és egymásután felszólalni, ne egyszerre.

Rakovszky István: T. képviselőház! Ez a tiszta történelmi igazság, és nagyon veszélyes preczedens, ha az ily garancziákban való hitet, — a melyek nem törvényes garancziák, de a melyek törvényen kivül adattak — hogy még az ilyen garancziákban való hitet is meg akarják azután ingatni. *(Helyeslés a néppárton. Zaj. Gróf Tisza István miniszterelnök szólásra emelkedik. Felkiáltások balfelől: Holnap! Élénk felkiáltások jobbfelől: Ma! Halljuk! Halljuk.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Igen rövid ideig fogom a ház figyelmét igénybe venni, de tartok rá és tartanom kell rá, hogy rövid nyilatkozatomat azonnal megtehessem. Rakovszky István t. képviselőtársam előadásának van egy olyan része, a melyet megjegyzés nélkül egy pillanatig sem hagyhatok és ez az, hogy a t. képviselő ur az annak idején ő Felsége tudtával és megbizásából Széll Kálmán későbbi miniszterelnök ur és az ellenzék vezető férfiai között lefolyt tárgyalásokból ő Felségének egy olyan személyes obligóját akarja konstruálni, *(Ugy van! jobbfelől.)* a mely azután mindenféle alkotmányos felfogással homlokegyenest ellenkezik. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Már pedig, bocsánatot kérek, abból a tényből — ha ugy van, a miről én nem tudok, mert nem folytam be ezekbe a dolgokba, de elhiszem, hogy ugy van — abból a tényből, hogy azon tárgyalásokról, a melyek akkor Széll Kálmán, a későbbi miniszterelnök ur és az ellenzék megbizottai közt folytak, Széll Kálmán későbbi miniszterelnök ur ő Felségének jelentést tett, ő Felségének hozzájárulását kieszközölte ahhoz, hogy ezen tárgyalások eredménye alapján kormányt alakitson, abból semminemű oly következtetést levonni, hogy itt ő Felsége személyes obligót vállalt, nem lehet. *(Nagy zaj balfelől. Mozgás. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Ő Felsége beszélte rá Széll Kálmánt, hogy kormányt vállaljon! *(Zaj.)*

Kubinyi Géza: Eleget beszélt tegnap! Jó lesz most hallgatni! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ismétlem, abból a tényből ő Felségének személyes kötelezettségét, személyes ténykedését következtetni és levonni semmiféle alkotmányos érzületű embernek nem lehet. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A másik, a mit meg kívánok jegyezni, az, hogy midőn azután ezen tárgyalások eredménye alapján a Széll-kormány megalakult és midőn Széll Kálmán már mint dezignált vagy talán pláne már mint kinevezett miniszterelnök a szabadelvű párt konferenciáján e megegyezést előterjesztette és előterjesztette azon javaslatok sorozatát, a melyek e megegyezés szerint letárgyalandók és elfogadandók lesznek: igenis, a szabadelvű párt ezt magáévá tette, ezzel azt az obligót magára vállalta, hogy ezeket a javaslatokat elfogadja abban az értelemben. Ezt meg is tette. De hogy ezeket a javaslatokat örök időkig . . .

Polónyi Géza: Csak 1907-ig. Az nem örök idő! *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Gajáry Géza: És obstruálni szabad volt?

Kubinyi Géza: Nem lett volna szabad obstruálni!

Gr. Tisza István miniszterelnök . . . Akár 1907-ig, akár kevesebb, akár több ideig, az nekem mindegy. De hogy a szabadelvű párt vagy bárki a világon azt az obligót vállalta volna magára, hogy hozzáköti magát ezen alkotások változatlan fentartásához akkor is, ha arról győződik meg, hogy azok továbbfentartása az ország érdekére káros. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hát a törvény?)* Törvényt csak törvénynyel lehet megváltoztatni; de itt most arról van szó, hogy a törvény megváltoztatására irányuló akczió megsértése-e a vállalt kötelezettségeknek vagy nem, és én azt akarom konstatálni, és konstatálni mindenkire nézve, azokra a képviselőkre nézve is, kik az ellenzéki oldalról vettek részt abban, hogy igenis akkor egy összebonyolult helyzet tisztázására ... *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Most ugyanolyan!)*

Egész hiába lármáznak. Én a magamét el fogom mondani, és semmiféle ilyen közbekiabálásra nem adok semmit. Akkor igenis annak az összebonyolult szituácziónak a kibontására megegyeztek pártkülönbség nélkül a törvényhozás különböző pártjai abban, hogy az intézkedések egy sorozatát csinálják meg. Ez meg is történt. De sem az akkori kormány, sem a többség, sem a kisebbség nem vállalt, nem is vállalhatott obligót arra, hogy a jövőben akkor is végre kell hajtani mindezeket, ha arról győződünk meg, hogy ez az ország érdeke ellen van. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)* Hiszen, bocsánatot kérek, nekünk mindnyájunknak pártkülönbség nélkül, és tekintet nélkül arra, hogy kormányon ülünk vagy egyszerű képviselők vagyunk-e, első, kardinális, állásunkkal összefüggő kötelességünk az, hogy itt minden felmerülő kérdésben azt az eljárást kövessük, melyet az ország érdekében állónak tartunk, és a legnagyobb politikai immoralitás volna olyan obligót konstruálni, a mely ezen első rangu honpolgári kötelesség teljesitésében akadályozna meg bárkit. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezt kivántam konstatálni egyszer és mindenkorra. Konstatálom, hogy valamint mi, a többség tagjai, soha és semmi kérdésben nem fogunk egyebet tekinteni, mint meggyőződésünket és az ország érdekét, ép ugy a t. képviselő urakra nézve sem látok semmi más obligót. Ne törődjenek azzal, hogy akkor mit csináltak a paktummal; hanem mérlegeljék szabadon, hogy saját legjobb meggyőződésük szerint az ország érdeke mit követel. Csakis igy lehet tiszta erkölcsi alapon felépiteni Magyarország jövőjét. *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! Félreértett szavaim igaz értelmének helyreállitása czéljából kérek szót. A t. miniszterelnök ur engem alaposan félreértett, ha azt méltóztatott hinni vagy feltételezni egy perczig is, hogy ugy állitom ide a dolgot, hogy ő Felsége az ellenzékkel szemben személyes obligót vállalt volna.

Rosenberg Gyula előadó: Polónyi igenis ezt mondotta.

Polónyi Géza: Igenis mondottam és maradok is mellette, mert ez az igaz!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Abszolute nem alkotmányos felfogás.

Rakovszky István: Egyetértek a miniszterelnök urral abban, hogy ez egyáltalában nem alkotmányos eljárás, mert ő Felsége minden tettéért a multban az a kormány felel, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* a mely a paktum után átvette az ország vezetését. Kérem is a t. miniszterelnök urat, legyen szives azt konstatálni, hogy ezt nem tettem. Én csakis a szabadelvű pártot tettem mindezért felelőssé. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladván, a tanácskozást ma nem folytatjuk. Javaslom, hogy a t. ház legközelebbi ülését holnap délelőtt 10 órakor tartsa és napirendjére tűzze ki azon törvényjavaslatot, a melynek tárgyalását ma félbeszakitottuk. Hozzájárul a t. ház? *(Helyeslés.)* Ha igen, ugy ezt a ház határozataként kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 25 perczkor.)

496. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 19-én, szerdán,

Perczel Dezső, közben Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat gr. Esterházy Kálmán jegyző ur, az azok ellen felszólalókat Sturmán György jegyző ur fogja jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutolsó ülés jegyzőkönyvét.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 18-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre?

Kubik Béla: T. ház! Egy kérésem van a t. elnök urhoz és a jegyző urhoz. Oly monoton hangon méltóztatott az elnök ur az ülést megnyitni és ez alatt valamit eldarálni, hogy abból nem értettem semmit; ép ugy a jegyző ur is némely helyen. Igy azután merülhetnek fel oly dolgok, a melyeket kölcsönösen megmagyarázni nem tudunk, mert nem értettük meg, hogy miről van szó. Az a tisztelettelteljes kérésem van a t. elnök urhoz és a jegyző urhoz, méltóztassanak hivatalos dolgaikat ugy előadni, hogy azt képesek legyünk megérteni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: A képviselő ur ezen kérésére azt jegyzem meg, hogy a mit kiván, az mindig teljesitve volt. Előterjesztését mindenki oly hangon adja elő, a milyen hangot neki az Isten adott. Azt, a mit én az elnöki székből kijelentek, ha csend van, mindenki meghallhatja. Sem én, sem a jegyző ur semmit ledarálni nem szoktunk, hanem kötelességünket teljes pontossággal és lelkiismeretességgel végezzük, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* és ha csendben méltóztatik lenni, azt minden képviselő meg is hallhatja. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Fel fog olvastatni az inditvány- és interpellácziós-könyv.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Az interpellácziós-könyvben a következő ujabb bejegyzések foglaltatnak *(olvassa)*: Október 18. dr. Lendl Adolf, a buziási főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

Október 19. dr. Nessi Pál, az élelmiszerek dolgában a belügyi és kereskedelemügyi miniszter urakhoz.

Elnök: Hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs, az tudomásul vétetik; az interpellácziók tekintetében pedig javaslom, hogy fél kettőkor térjen át a ház az interpellácziók előterjesztésére. *(Helyeslés.)* Ha nincs észrevétel, ezt határozatkép kimondom.

Következik az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) általános tárgyalásának folytatása.

Mielőtt azonban a következő szónok megkezdené beszédét, Bernáth Béla képviselő ur szavai igazi értelmének megmagyarázása czimén kér szót.

Kubik Béla: Hát a miniszter urak hol vannak? *(Zaj a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Lemondtak, hála Istennek! *(Zaj.)*

Kubik Béla: Hát hozassanak elő ebből a fajtából is legalább. *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Szerb György: De szépen beszél!

Gabányi Miklós: Miért nem teljesitik kötelességüket? 14.000 frtért nem csinálnak semmit. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Egy felmerült vita alkalmából a pártnak egy vezérférfia hathatósan támogatta azt a nézetet, hogy miniszter nélkül is lehet tanácskozni.

Kubik Béla: Lehet, de kell, hogy felelős legyen valaki. *(Zaj.)*

Elnök: A miniszter ur bizonyosan itt van és mindjárt be fog jönni.

Bernáth Béla: T. képviselőház!

Kubik Béla: Igy teljesitik kötelességüket? *(Zaj a jobboldalon.)* Tessék itt ülni!

Gabányi Miklós: Talán elfutottak Bécsbe? Pedig a császár itt van most! *(Zaj.)*

Bernáth Béla: T. képviselőház! A kereskedelemügyi miniszter ur, reflektálva multkori beszédemre, idézte a mesterséges borok forgalombahozataláról szóló végrehajtási rendeletet. Erre én közbeszóltam és azt mondtam, hogy: »ezt mondtam!«, mert tényleg beszédemben én is hivatkoztam erre a végrehajtási rendeletre. A miniszter ur erre azt válaszolta *(olvassa)*: »Dehogy azt mondta! Ez a rendelkezés tehát arra vonatkozik, hogy ha több benne 25%-nál az idegen bor, akkor a keveréket nem szabad mint magyar bort árusitani. A t. képviselő ur azt mondja, hogy ki kellett volna kötnünk, hogy csak 25% idegen bort szabad a keveréknek tartalmaznia. Hát ha mi ezt kikötjük, akkor ezt a keveréket mindenkinek jogában van mint magyar bort a törvény értelmében eladni, de mert 60% keverék van kikötve, azt nem szabad mint magyar bort eladni.«

T. képviselőház! Én ezt nem mondtam. Magam is igen jól ismerem ezt a végrehajtási rendeletet, igen jól tudom, hogy e végrehajtási rendelet tartalma szerint ezt a 60% erejéig házasitott bort mint magyar bort forgalomba hozni nem lehet. Én ezt nem mondtam, hanem azt mondtam, hogy eddig is meg volt engedve a végrehajtási rendelet értelmében a boroknak házasitása, még pedig 25% erejéig, mert ha csak 25% erejéig volt abban a magyar borban külföldi bor, akkor azt magyar bor gyanánt lehetett forgalomba hozni és megjegyeztem azt is, hogy a tokaji bort egyáltalában nem volt szabad keverni és azután tokaji bor néven forgalomba bocsátani. Ezeknek az intézkedéseknek daczára a házasitás mégis mindenütt megtörtént és ez által a borok reputációja ugy a bel- mint a külföldön igen nagy hátrányt szenvedett. *(Ugy van! balfelől.)*

Én tehát nem azt mondtam, a mit a miniszter ur nekem tulajdonit, hanem azt mondtam, — erre nézve bátor is vagyok beszédemnek idevonatkozó részét felolvasni, — hogy: »ha a házasitás meg van engedve 60%-ig, ki fogja ellenőrizni a pinczékben és másutt, hogy az a bor nem jön-e mint tokaji vagy hegyaljai bor a világpiaczra.« Nem azt mondtam tehát, hogy 60% erejéig kevert bort mint magyar bort lehetne forgalomba hozni, hanem, hogy ezt nehéz lesz ellenőrizni, mert most is vannak szigoru intézkedések, mégis igen bajos a visszaéléseket ellenőrizni és meggátolni.

Továbbá a szőlősgazda közönségre is történt itt hivatkozás. Bátor vagyok csak két körülményt a t. ház elé tárni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A magyar szőlősgazdák 1904 julius 12-én itt Budapesten tiltakozó nagygyülést tartottak, a melynek határozata a következő volt *(olvassa)*: »Hazánk szőlőmivelésének jövője érdekében elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a borvámnak minden bortermelő állammal szemben 60 koronában való megállapitását. Tiltakozunk az ellen, hogy bármely államnak bármely czimen, bármely mennyiségre valamely borbehozatali kedvezmény nyujtassék.«

Továbbá, miután Tokaj-Hegyaljáról is szó volt, méltóztatnak talán emlékezni, hogy 1902 február 25-én a tokaji szőlőbirtokosságnak nagy monstre-küldöttsége járt itt az akkori kormánynál és nagy, igen szépen kidolgozott emlékiratot adott át a kormánynak és ha jól emlékszem, a képviselőháznak is, a melyben azt mondják, hogy: »a borvám 20 aranyforintos alaptételének 30 forintra való felemelése nélkül a külföldi borok versenyével meg nem küzdhetünk; valamely vámtételben csak akkor bizhatunk, ha a megkötendő szerződésekben biztositékok nyujtatnak arra, hogy az egységes, tehát az egész vámkülföldre egyformán érvényes vám semminemü borházasitási, határforgalmi stb. kedvezmény, függelék vagy záradék utján kijátszható vagy megkerülhető nem lesz.« Továbbá: »hogy Ausztriával a kölcsönös mennyiség alapján esetleg megkötendő szerződésben is garanczián nyujtassanak a szerződés őszinte szigoru betartására, valamint arra nézve, hogy Ausztria is a mienkkel teljesen egy alapon nyugvó törvénynyel fogja megtiltani a mesterséges borok gyártását és forgalombahozatalát.« *(Helyeslés balfelől.)*

Ez a magyar szőlősgadák álláspontja. Ezért küzdöttek hosszu éveken keresztül, ezt foglalták határozatukba és ezt vitték mindenféle fórum elé memorandumban, kérvényben, küldöttségek utján. Ha már most ezt összehasonlitjuk a mostan tárgyalás alatt lévő törvényjavaslattal, az ellentét igen szépen ki fog tünni és ki fog tünni, hogy ez a törvényjavaslat teljes mértékben nem védi meg a magyar szőlősgazdák érdekeit. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Ellenmondás jobbfelől.)*

A tokajhegyaljai borokra nézve a t. miniszter ur hivatkozott bizonyos törvényekre. A magyar parlament azelőtt is védte a tokaji bor hirnevét. Hozott törvényeket, de tett mást is. Az 1827 : XXXI. t.-czikkel egy országos bizottságot küldött ki a hegyaljai bortermelés és keres-

kedés tárgyában. Ez az országos bizottság b. Eötvös Ignácz elnöklete alatt 1830 junius havában külön törvényjavaslatot terjesztett a rendi tábla elé, a melyben azt mondotta, hogy aszuszőlő és vörösbor kivételével másfajta bort a külső területről a Hegyaljára behozni egész éven át tilos és ezt is legfőkép csak házi szükségletre, kisebb mértékben, az alispán engedélyével szabad, a ki erről jegyzőkönyvet fog vezetni, a melyet a vármegyének évenkint bemutatni tartozik. Ha a miniszter ur a Hegyalja érdekében inditott akcziót ebben az értelemben fogja fel, akkor igenis fog lenditeni a tokaji boron, de ha csak azt akarja — a mint beszédében is erre hivatkozik — hogy valóságos kataszter állittassék fel, hogy meg lehessen állapitani, hogy egy-egy tulajdonosnak mennyi bora termett és hogy menhyit árusitott el, a miből aztán konstatálni lehet, hogy több vagy kevesebb bort adott-e el mint a mennyi termett neki, hogyha csupán ennyit óhajt tenni, ez is ugyan valami, de ez által a Tokaj-Hegyalja bajait teljesen orvosolni és annak érdekeit megvédeni nem fogja. Hogyha azonban az 1830-iki, épen most hivatkozott törvényjavaslat értelmében kivánja zárt területté alakitani Tokaj-Hegyalját és annak bortermelését, ha ezen a nyomon jár és ez az ő szándéka, akkor ezzel is igen sokat lehet majd a tokaj-hegyaljai bor hirnevének érdekében tenni. Ezt kivántam előterjeszteni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Sturmán György jegyző: Nagy Sándor!

Nagy Sándor *(nagylaki)*: T. ház! Mindazok a t. szónokok, a kik eddigelé a javaslathoz hozzájárultak, két szempontból gyakoroltak kritikai méltatást ezen javaslat felett s az igen t. miniszter ur is két szempontból foglalkozott vele, nevezetesen közgazdasági és közjogi, vagy mint némelyek nevezik, politikai szempontból. Én is bátorkodom röviden ezen tárgyalási rendszerrel élni, habár némileg reflektálni akarok a javaslatnak egy harmadik vonatkozására, nevezetesen pénzügyi vonatkozására is, mert hiszen az által, hogy eminenter pénzügyi vámokat engedtünk el és hogy Olaszország egyéb behozatali czikkét a vámtól mentesitettük; továbbá, hogy eminenter pénzügyi vámokat szállitottunk le, a vámbevételekben természetesen csökkenés várható s igy ennek a javaslatnak, habár nem nagyon jelentékeny, de mégis némi pénzügyi vonatkozása is van. *(Ugy van! Ugy van! a a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A függetlenségi és 48-as pártnak álláspontja szerint, a mely a beadott határozati javaslatban nyer kifejezést, ezen itt előterjesztett törvényjavaslat, mivel a törvény ellenére megindított kereskedelmi tárgyalásoknak szülötte, már a limine ezen okból, vagyis belső közgazdasági tartalmának vizsgálata nélkül, a benne rejlő netáni közgazdasági előnyök vagy hátrányokra való tekintet nélkül is, elutasitandó. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azonban nagyon természetes, hogy nem irreleváns az, vajjon közgazdaságilag előnyös-e ezen szerződés vagy nem, vajjon meg van-e ezen javaslat által valósitva az, a mivel a miniszteri indokolás fennen eldicsekszik, a mit az igen t. kereskedelemügyi miniszter ur és az előadó ur is előhoz, hogy nevezetesen sikerült a magyar közgazdaság azon területének érdekeit, a mely itt rendezve van, különösen pedig a magyar bortermelés érdekeit megvédeni. Mert erről az oldalról is elismerjük azt, hogy habár rekompenzáczió egy törvény- és alkotmánysértéssel szemben semmiféle közgazdasági előny által nem nyerhető, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* mindenesetre mitigálva volna — ezt beirmerjük — a törvénysértés, ha legalább ez a javaslat közgazdaságilag előnyös volna. De bátor vagyok, azon véleményt koczkáztatni és megkisérlem beigazolni, hogy ezen törvényjavaslat hazánkra közgazdaságilag sem előnyös, hogy Ausztriának közgazdasági érdekeit védi *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* s tulajdonképen mi ezen törvényjavaslat által ismét áldozatot hozunk a közös vámterületnek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tökéletesen igaza van ugyan a niniszter urnak abban, a mit tegnap mondott, hogy nekünk nem szabad azt irigyelni, ha Ausztriának több haszna van, vagy ha Ausztriának haszna van, csak nekünk is legyen hasznunk belőle. Ez a felfogás és érvelés teljesen helytálló. Ha azonban azt lehet erre a javaslatra bebizonyitani, hogy belőle nincsen semmi hasznunk és csak Ausztriának van haszna belőle, akkor természetes, hogy nagyon indokolt, midőn mi azt mondjuk, hogy közgazdasági szempontból sem tartjuk ezt a javaslatot elfogadhatónak. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A kik a javaslatot pártolják és támogatják, érveiknek nem ugyan hosszu sorozatába első sorban azt az érvet kapcsolják bele, — ezt teszi az igen t. miniszter ur is — hogy ne is kutassuk, mi az oka, csak örüljünk annak az örömmel teljes ténynek, hogy ez a provizórikus szerződés nagyon előnyös volt a borárak képződésére és már magában ez a tény, hogy a borárak annyira emelkedtek és a kereslet igen fellendült a magyar bor iránt, elegendő bizonyitéka és tanusága annak, hogy ezen javaslat rossz nem lehet.

Természetes, t. ház, hogy ez a javaslat jobb, mint az előbbi, nevetséges is arról beszélni és a mai helyzetet ahhoz hasonlitani, a melyet az 1892 : VI. t.-cz.-ben fixirozott és abba beczikkelyezett régi szerződésünk teremtett. De hiszen azt mindenki tudja, hogy mikor valamely nemzet a másikkal kereskedelmi szerződést köt, akkor vizsgálja a maga termelését, áruforgalmát, figyelembe veszi azt az intencziót, hogy milyen árukat enged behozni, milyen árukat akar vámvédelemben részesiteni, milyen árukat enged be egyszerüen csak azért, hogy azokra pénzügyi vámot, vagyis fogyasztási adót vessen

ki, tehát hogy pénzügyi jövedelme legyen. Ezek a szempontok lehetnek csak irányadók és ha ezeket a szempontokat tartjuk szemünk előtt, akkor mit látunk? Azt, hogy 1891-ben, a mikor az előbb hatályban volt szerződést megkötöttük Olaszországgal, szőlőtermelésünknek az volt a karaktere, hogy Magyarországon a szőlőket a filloxera nagyrészt elpusztitotta, másik részükben pedig a pusztulásnak azon utján állottak, hogy legalább is intenziv segitség a filloxeravész ellen nem volt remélhető. Ugyanakkor Olaszországban, különösen pedig Apuliában olyan bőséges volt a termés, hogy, a mi pénzünk szerint számitva, hat koronáért egy hektoliter bort lehetett kapni és annyi volt a szőlő, hogy ott hagyták a tőkén száradni, mert nem rendelkeztek elegendő pinczével, a hol a borokat elhelyezzék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csak természetes ily körülmények között, tekintettel a mi szőlőtermelésünkre egyfelől és az olasz szüreti eredményre másfelől, hogy nekünk az volt az érdekünk, hogy minél több bor jőjjön be az országba, már csak azért is, hogy a nép a bor nagy drágasága miatt a pálinkaivásra ne adja magát. Érdekünkben volt tehát akkor a borvámklauzula törvénybe iktatása.

Azonban igaz tökéletesen, a mit a miniszter ur mond, hogy a mai helyzet végtelenül, hasonlithatatlanul előnyösebb a réginél. Ez igaz, de ezt még sem lehet érvül elfogadni, mert hiszen lehetetlenség is lett volna arról komolyan beszélni, hogy a régihez csak hasonló helyzet is megmaradjon, és a mikor azt méltóztatnak az indokolásban mondani, hogy az olasz kormány kisérletet tett arra nézve, hogy nem ugyan ez a régi vámklauzula, de bizonyos kedvezményes vámtétel állandóan fenmaradjon, ez által az olasz kormány tanuságát adta annak, hogy igazán szivén viseli az olasz bortermelés érdekeit, de tanuságát adta annak is, hogy nagyon naivnak képzeli a magyar kormányt, ha azt tételezi fel, hogy a szerződésnél mint alapvető rendelkezés még csak szóba is jöhet az, hogy az uj megegyezés akár csak hasonlitson is az 1892 : VI. törvényczikkbe iktatott olasz borvámegyezséghez. Azonban, uti figura docet, mégis sikerült az olasz kormánynak eredményt elérnie, nevezetesen azt az eredményt, hogy a régi borvámklauzula megszünt, de kaptunk ebben a provizóriumban egy uj borvámklauzulát, nem olyan végzeteset, nem olyan veszedelmeset, mint a régi lett volna, a mely ha fenmarad, végzetes katasztrófáját idézte volna fel bortermelésünknek, de mégis kaptunk olyan borvámklauzulát, a mely igenis még mindig jelentősen és hatékonyan képes a mi borkereskedésünket befolyásolni, a borárak képződésére jelentékeny befolyást gyakorolni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az a nézet nyilvánult meg a szaklapokban is, hogy ez a 450.000 métermázsa limitált mennyiség, a melyet a provizórium 1905 január 1-ig terjedő tartamáig behozni lehet, aligha lesz behozható a közös vámterületre. Ezt a nézetet fejezte ki az igen t. előadó ur is, s indokául azon vacuumnak, a mely 1904 szeptember 30-tól október 14-ig tart, azt hozta fel, hogy az a vacuum már azért is helyes, mert legalább kevesebb idő marad ezen limitált 450.000 mm. mennyiség behozatalára.

Én igazán csodálkozom azon, hogy a ki csak némileg is ismeri a viszonyokat, feltételezi, hogy ez a 450.000 mm. behozható nem lesz. A kik ebben a nézetben vannak, hiedelmüket arra alapitják, hogy ezen 450.000 mm. behozatalához a javaslatban olyan korlátozások és feltételek vannak szabva, a melyeknek egyike-másika esetleg nem lesz megvalósitható, s igy azután a közös vámterületre ez a mennyiség behozható nem lesz.

Halász Zsigmond: 19 forintba kerül!

Nagy Sándor: Bátor leszek majd erre reflektálni. Hiszen a mit méltóztatik mondani, az a szállitás feltétele, de némelyek megint más feltételt tartanak gátló akadálynak. Épen ezért, t. ház, sorba veszem ezen feltételeket és megkisérlem annak kimutatását, hogy ezen hozzákapcsolt megszoritó és korlátozó feltételek egyike sem olyan, a mely miatt az a 450.000 mm. limitált mennyiség be ne jöhetne.

Ugyanis sorba menve, az első kellék az, hogy 1904. évi termés legyen. Azt hiszem, ezt senki sem veheti akadálynak. Jól tudjuk, hogy Francziaország után Olaszország az első bortermelő állam, a melynek szüreti bormennyisége — még rossz szüret esetén is — sokszorosan meghaladja nemcsak Magyarországnak, de az egész közös vámterületnek bortermelési mennyiségét. A mig ugyanis ez a mennyiség a közös vámterületen — gondolom — $7^1/_2$ millió hektoliter körül szokott mozogni, a miből Magyarországra körülbelül 4·5 hektoliter esik, addig Olaszországnak, ha nagyon rossz is a termése, tudommal legalább 30 millió hektoliter bora van. Már most kétségtelen, hogy maga Olaszország is behozhatná azt a mennyiséget; már pedig nem maga Olaszország hozhatja be, hanem Polónyi Géza t. képviselőtársam e tekintetben ellentétesen mindjárt ugy magyarázta a javaslatot, hogy e behozatalban részesednek a legtöbb kedvezményt élvező államok, vagyis azok is, melyekkel szemben Olaszországéhoz hasonló bánásmód áll fenn. De, t. ház, ha nem is vennők az összes államokat, magának Olaszországnak azon feltétel mellett, hogy a termés 1904. évi legyen, szinte gyerekség 450.000 mm. bort Magyarországra szállitani.

A további kellék, t. ház, a melyet némelyek szintén akadályul hoznak fel, az, hogy a beszállitandó bor alkoholtartalma legalább $11^1/_2$ térfogat százalék legyen, de nem nagyobb 15 százaléknál, továbbá literenkint legalább 21 gramm czukormentes extraktumot tartalmazzon.

T. ház! A ki ismeri az olasz borokat, az tudja, hogy az olasz borok legnagyobb része

e kellékeknek megfelel. Az olasz borok ugyanis édesek és erősek, vagyis magas szesztartalommal birnak, ott tehát ez sem képez gátló akadályt, de nálunk is a tokaji, badacsonyi, rusztvidéki és némely erdélyi borok birnak ilyen magas szesztartalommal, sőt az aradiak, hegyaljaiak 8—10 fokot mutatnak. Tehát, t. ház, az olaszországi borok legnagyobb része ilyen magas szesztartalommal bir és tartalmazza mindazon alkatrészeket, a melyek a bornak illatát, tartalmát adják, és igy akadályul ez a feltétel sem fogadható el.

Marad tehát akadályul, a mit t. képviselőtársam emlitett: a szállitási költség többlete. Bizonyára azt méltóztatik ez alatt érteni, hogy csak szárazföldön lévén a bor szállitható, ez tetemesen megdrágitja a szállitást. De hiszen a miniszteri indokolásból kitünik, hogy akár Bariból, akár Barlettából szállitják Fiumén át Budapestig a bort, nagyon csekély a különbség. S ehhez vegyük azt a nagy tarifális kedvezményt, a melyet az olasz állam egyfelől a maga vasutain, másfelől a nagy olasz vasuti társaságokkal való megállapodás alapján tonnákban vagy hordókban szállitandó borokra teljes vaggonrakományok mellett nyujt.

Mindenki be fogja tehát látni, hogy mi értékük sincs azoknak a korlátozó feltételeknek, a melyeket ez a provizórikus javaslat előad; s én azzal a véleménynyel szemben, a mely a »Magyar Borkereskedelem« czimü szaklapban, de német és osztrák szaklapokban is ki volt fejezve, hogy előreláthatólag 450.000 métermázsa bejönni nem fog, mernék fogadást ajánlani, hogy még le sem telik az 1905 január 1-i határidő és a 450.000 mmázsa már Magyarországon lesz.

Gabányi Miklós: Lesz ott ötszázezer is! Majd csempésznek is!

Nagy Sándor: Annál kevésbbé szabad kicsinyelni ezt a limitált mennyiséget, mert ha ennek csak felét veszszük is, 225 métermázsát, a mely a budapesti fővámhivatalhoz fog jönni, ez nagyon tekintélyes summa, mert a statisztika szerint 6—700.000 mmázsa körül forgott Olaszországnak nem a közös vámterületre, hanem Magyarországra való egy egész évi behozatala; ez tehát az egész évi behozatalnak több, mint harmadrésze. S az nem rekompenzáczió, a mit a miniszteri indokolás emlit, hogy az 1905 január 1-én túl terjedő időre, valamint az uj szerződésben ki van küszöbölve ez a kedvezményes vámtétel. Mert hiszen hiába méltóztatik mondani, hogy itt lejárattal biró szerződéssel állunk szemben; csak azt tudjuk róla, hogy mikor mondható fel, de hogy mikor jár le, hogy mikor lép az uj, állitólag végleges szerződés életbe, azt nem tudjuk. Azután, ha ezt méltóztatik ellenértékként felhozni, hogyan egyeztethető ez össze azzal, a mit az előadó ur mond, hogy nincs végleges szerződés? Mert ő előadói beszédében mindig ugy beszél, hogy egy »esetleg megkötendő végleges szerződés«. Ha pedig nincs megkötve, akkor abból semmiféle rekompenzációt sem nyerhetünk és akkor tartalmatlan és értéktelen bizonyiték a miniszter ur részéről az, hogy azzal akar rekompenzációt adni, hogy az uj végleges szerződésből, a mely még nem létezik, kimaradt az a kedvezményes vámtétel, a mely mellett folyó év október 15-ikétől 1905 január 1-éig hozható be ez a 450.000-re limitált mennyiség.

Téved az igen t. miniszterelnök ur is, mikor beszédében azt mondja, hogy a magyar borkereskedelem három-négy évig felszivhatja még ezt a mennyiséget. A magyar bormtermelés ezt nem szivhatja fel. Nem szivhatja pedig fel, egyszerüen azért, mert talán tudomása van az igen t. kereskedelemügyi miniszter urnak arról — hiszen jól tudjuk mindnyájan, hogy figyelemmel kiséri és ismeri ezeket a jelentéseket, — hogy nagyon sok bor van Magyarország pinczéiben, a melyet előzőleg, még a szerződés felmondása előtt, abban a tudatban, hogy Magyarország nem bolondult meg, hogy az 1892: VI törvényczikkes vámszerződést tovább is fentartsa, spekulaczionális czélból ide szállitottak. Magyaország bortermelésének tehát nemcsak ezzel a 450.000 mm.-ával kell konkurrálnia, hanem azzal a nagy mennyiséggel is, melyet spekulaczionális czélokból behoztak, a mely elfekszik a pinczékben és alkalmas a magyar borkereskedelmet és bortermelést megrontani, nemcsak az 1906. év végéig, a mint Bernáth Béla igen t. képviselőtársam mondotta, hanem továbbra is.

A t. képviselő ur ugyanis abból indult ki, hogy, miután a házasitás 1906 végéig eszközlendő, azért csak addig lehet káros ránk nézve. Hát én hozzáfüzöm ehhez, hogy ez még sokkal tovább képes bortermelésünk renomméját megrontani. Itt felhozom, hogy nagyon veszedelmes mindez épen azért, mert éveken keresztül bortermelésünk renomméja veszélyeztetve van. Ki vagyunk ugyanis téve annak, hogy épen ezen helyzet folytán a külföld időközben más forrásokhoz fordul. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen tudjuk nagyon jól, hogy ha a kereskedelem egyszer más forrásokhoz fordul és létrejönnek azok a kereskedelmi konnexiók, a melyek rendszerint csak abnormis okokból szoktak félbeszakittatni, de a mig kielégittetnek, addig fentartatnak, akkor ott vagyunk, hogy hiába szünt meg ez a kedvezményes borvám-klauzula, hiába szünt meg a limitált bormennyiségre vonatkozó kedvezményes vámtétel, bortermelésünk érdekei nagyon hosszu időre ismét ki vannak semmizve, tönkre vannak téve. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

És a helyett, t. ház, hogy mi kértünk volna rekompenzációt ezért a kedvezményes vámtételért, sajátságos gondolatmenet az, a mely ebben a provizóriumban megnyilvánul és a melyre a t. előadó ur beszédében rámutat. Azt mondja a t. előadó ur, hogy ezenkivül még további kedvezményeket kellett adnunk Olaszország egyéb behozatali czikkeire. Az egyszerü logika

az volna, hogy ha mi ezt a kedvezményes vámtételt megadtuk, habár korlátolt időre és limitált mennyiségre, mégis mi ezért rekompenzációt kapjunk. De minden logikának és hogy ugy fejezzem ki magam, a gazdasági érdek minden plauzibilitásának a fejtetőre állításával a t. miniszter ur és a t. előadó ur szerint mindebből az következik, hogy mi még további rekompenzációkat is vagyunk kénytelenek adni. A mandulát ugyanis, a melynek vámja 100 kilogrammonkint 5 aranyforint volt, vámmentesitjük. Az előadó ur beszédében ugyan egy aranyforintot emlitett öt helyett, de hát ez csak sajtóhiba lehetett.

Rosenberg Gyula előadó: Igen, ugy van!

Nagy Sándor: Azután a mogyoró vámtételét $1^1/_2$ aranyfrtról leszállitottuk egy frtra, a faolajét 2 frt 40 krról 2 frtra és a szénkénegel kivont olajat az előbbi 80 kr. vám helyett vámmentessé tettük. Már most tökéletesen egyetértek a miniszter ur azon felfogásával, hogy ezek olyan áruk, a melyek a mi termelésünket, a mi közgazdaságunkat meg nem rontják, akármilyen mennyiségben jönnek is be és ha teljesen vámmentesek is; ennek csak pénzügyi hátránya van, mert hiszen pénzügyi vám volt az, a mely a mandulán volt, tehát tulajdonképen fogyasztási adó, de a mint leszek bátor rámutatni — a statisztikai hivatalnál beszereztem az arra vonatkozó adatokat — nem is épen tekintélyes, de mindenesetre szintén veszteség az a vámbevételekben előrelátható csökkenés.

Hogy még rövid ideig a közgazdasági fejtegetéseknél időzzem, *(Halljuk! Halljuk!)* azzal indokolják a javaslatot támogatói, hogy hiszen szükségünk volt ezen Olaszországgal való szerződésre és természetes, hogy ha ezen kedvezményes borvámtétel privilégiumát meg kellett adni, arra a mennyiségre nézve szerződnünk kellett.

Itt felhozza a miniszter ur kereskedelmi mérlegünknek Olaszországgal szemben való aktivitását. Igaz, hogy ezen aktivitásnak számbeli összege csekély összegre rúg 12—13 év tartama alatt, — habár teljesen osztom azt a nézetet, hogy ez nem csekély a magyar exportőrökre nézve — és igy valami nagyon erős érvelést erre nem lehet alapitani. De bizonyára méltóztatik a t. miniszter urnak nálamnál jobban tudni azt, hogy a nemzetgazdaság tudománya már elvetette azt az elméletet, a mely szerint valamely államnak egy másik állammal való gazdasági összeköttetésének hátrányos vagy előnyös volta kereskedelmi mérlegének aktivitásától vagy passzivitásától függ. Ez tehát arra a kérdésre nézve teljesen irreleváns, mert tapasztaljuk, hogy épen a leggazdagabb államoknak, mint pl. Angliának kereskedelmi mérlege egyes években passziv és pedig egyszerüen azért, mert épen a vagyonos államokba nagyobb mennyiségü luxus- és fogyasztási czikkeket visznek be, a melyeket más államok magukba fogadni nem tudnának. Épen az állam vagyonosodásának, fényüzésének, gazdagságának jele, — természetesen nem mindig, de nagyon sokszor — ha valamely állam kereskedelme passziv.

Tehát mi az irányadó azon kérdés eldöntésénél, hogy Olaszországgal való gazdasági összeköttetésünk hátrányos-e, ha nem fogadom el érvül azt az állitást, hogy ez összeköttetésünket pusztán kereskedelmi mérlegünk aktivitása miatt előnyösnek kell mondanunk? Egyszerüen ugy döntendő el a kérdés, hogy vizsgáljuk meg, minő árukat hoznak be Olaszországból és minő árukat viszünk mi ki. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy Olaszország hozzánk mindig olyan árukat hozott be, a melyekkel nekünk kárt okozott, nevezetesen behozott bort, mi pedig kivittünk Olaszországba olyan árukat, a melyek az u. n. flott áruk közé tartoznak, a melyeknek elhelyezése és elárusitása végett Olaszországgal nem szükséges szerződnünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Félreértések elkerülése végett megjegyzem magam is, ha nem is jelentős a nézetem és nyilatkozatom, hogy helyes dolog, ha szerződünk és senki sem pártolna egy szerződésenkivüli állapotot ceteris stantibus, a mire még rá fogok térni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De csikókat, lovakat, faárukat, a melyek a legfőbb kiviteli czikkek, — mert a selyem- és a többi áruk nagyon jelentéktelen mennyiségben szerepelnek, — azt hiszem, a t. ház minden tagja el fogja ismerni, hogy nagyon könnyü elhelyezni. Ebből az következik, t. ház, hogy egyedül a kereskedelmi mérleg aktivitása nem indokolja azt, hogy mi Olaszországgal mindenáron szerződjünk. Igenis, szerződjünk, de nem mindenáron. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A mindenáron való szerződés Ausztriának érdeke, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert Ausztria kereskedelmi mérlege már rendkivüli mértékben aktiv Olaszországgal szemben. Mert a mig mi a vámszerződés egész időtartama alatt 17 milliónyi kiviteli többletet tudtunk felmutatni, addig a közös vámterület kiviteli többlete évenkint 20 milliónál többre rug. Már most ebből leütve az évenkinti hányadot, azt fogjuk látni, hogy 15-szörte több Ausztriának egyedül kiviteli többlete, mint Magyarországé. Ezért már csakugyan érdemes volt Ausztriának mindenáron forszirozni a kereskedelmi szerződés fentartását. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon..)* Az igen t. miniszter urnak bátor vagyok itt egy tévedésére, persze ez csak az én nézetem szerint tévedés, felhivni szives figyelmét. Nevezetesen azt méltóztatik mondani, de én azt hiszem, hogy ez az érvelés nem egészen áll meg, hogy a magyar exportköröknek ez is lényeges összeg. Én azonban azt mondom, hogy ez a 17 millió többlet nem nagyszámu exportőr kiviteléből állott elő; mert ez a 17 millió kiviteli többlet is csak akképen jött létre, hogy egy vállalat egy pár éven keresztül nagy értékü vasuti teherkocsikat szállitott ki. Ezt méltózta-

tik az indokolásban felhozni. Ez maga kitett több mint 30 milliót. Ha tehát ez nem történt volna meg, akkor passziv volna kereskedelmi mérlegünk. Már most én nem tudom, kik szállitották ezeket, nem néztem utána, de alig hiszem, hogy nagyobbszámu magyar exportőr, bizonyára csak egy vállalat szállitotta.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Három vállalat!

Nagy Sándor: Tehát három vállalat. Mondom, ezt nem tudom. Tehát nem egy rétegét a magyar közgazdasági osztálynak részesitette előnyben ez a dolog. És még azt is méltóztassék a miniszter urnak figyelembe venni, hogy ez a teherkocsi-szállitás, hogy ugy mondjam, nem olyan fix, a melynek kivitelét évenkint remélhetjük. Ezek a teherkocsik nem, legalább is évenkint nem romlandó anyagok és igy hosszu évek sora fog eltelni, a mig megint egy nagyobb kontingens vasuti kocsit fogunk kiszállitani és igy nem nagy proféczia kell annak megjóslásához, hogy bizony a mi kereskedelmi mérlegünk el fogja veszteni aktivitását; mert nagyon bizonytalan alapon áll az az eredmény, a melynél fogva most az 1902: VI. t.-czikk hatálya és uralma alatt aktivitásra sikerült vergődnünk. (*Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Azt merészeltem állitani beszédemnek bevezető szavaiban, hogy kimutatom, miszerint Ausztriának eminens érdeke ezen szerződésnek mindenáron való megkötése. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Magyarországnak is kell, hogy szerződjék, ha neki érdeke. De hogy ez nem érdeke mindenáron, kimutattam abból, hogy Magyarországnak és Olaszországnak árúforgalma érték szerint körülbelül fedi egymást, (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) minél fogva Olaszországnak legalább is olyan érdeke velünk szerződni, mint a milyen nekünk az, hogy Olaszországgal szerződjünk. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ausztriának azonban mindazokra a behozatali czikkekre, a melyek itten ebben a provizórikus javaslatban rendezve vannak, szüksége van. Menjünk csak sorban. Nézzük először a bort. Nekünk arra a 450.000 mm. borra, vagy 225.000 métermázsára nemcsak hogy szükségünk nincs, hanem ellenkezőleg nekünk az kárunkra van. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Azonban van-e arra Ausztriának szüksége? Azt mindenki tudja, hogy Ausztriának igenis szüksége van erre, egyszerüen azért, mert az osztrák borok, kivéve a vöslaui és a gumpoldskircheni borokat, a legminimálisabb szesztartalommal birnak, és a mellett savanyuak, tehát szükséges, hogy édes és erős borokkal házasitsák azokat. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Magában a törvényjavaslatban is azt találtam, hogy házasitási czélokra hozhatók be fehér borok. Mindjárt az jutott eszembe, hogy Ausztriának érdekeit szolgálják ezzel, hiszen az osztrák boroknak van szükségük ezekre a házasitási czélokra szolgáló borokra, hogy az ő savanyu és kevés szesztartalommal biró boraikat vegyitsék az édes és erős olasz borokkal. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Talán méltóztatnak is tudni, hogy Ausztriában, különösen Tirolban, divatban és szokásban van az u. n. petiotizálás. Egy franczia vegyésznek a neve után nevezték el ezt az eljárást, a mely abban áll, hogy a törkölyt vizzel leöntik, azután czukorral erjesztik, vagy, a mi a leggyakoribb eljárás, olasz borral keverik. Egész Tirolban szokásos és divat ez, és rengeteg olasz bort használnak fel e czélra. Már most nagyon természetes, hogy Olaszországnak érdeke volt, hogy minél több bort vigyen be, nekünk pedig ez eminens kárunk, mert arra az esetre, ha az olasz bor nem lett volna bevihető, a mi erős borainkat szállithattuk volna az osztrák kereskedelemnek, (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) a mi kétségtelenül erősen fellenditette volna bortermelésünket. (*Igaz! a szélsőbaloldalon.*)

Azt tartom, hogy ennek a javaslatnak közgazdasági vizsgálata esetén, — ha objektive, vagyis az ügy mindkét oldalát nézve, elfogulatlanul vizsgáljuk, a mint feltételezhető mindenkiről, (*Ellenmondás a szélsőbaloldalon.*) hogy közgazdasági kérdést objektive vizsgál, — mondom, ha alaposabban belemélyedünk a javaslat vizsgálatába, leszögezhetjük és konstatálhatjuk azt az eredményt, hogy ennek közgazdasági előnyei nincsenek, közgazdasági érdekek tehát nem forognak fenn és igazán nem hiszem, hogy az 1899: XXX. t.-czikket, hogy ugy mondjam, e miatt érdemes lett volna megszegni. Sőt épen azért, mert közgazdasági előnyök ebben nincsenek, csak hatványozottan kell elitélnünk azt az alkotmányellenes eljárást és a törvénynek azt a megsértését, a mely ezt a törvényjavaslatot megszülte. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Ennek azonban pénzügyi hátránya is van, hiszen tudjuk, hogy azok a vámok, a melyek oly behozatali czikkekre vettetnek ki, a melyeket az illető ország, a melybe beviszik az árut, termel, vagy a mely czikkek azt az országot nem érdeklik és a melyeket csak azért hoz be, hogy pénzügyi jövedelme legyen, azok a vámok tulajdonképen fogyasztási adót képeznek. Mikor tehát a mandulát, a melynek vámja 100 kilógrammonkint 5 aranyforint volt, vámmentessé tettük, akkor egy pénzügyi vámot, a melyből hasznunk volt, elengedtünk és leirtunk. Tudom, hogy a tudomány tanitása szerint a pénzügyi vámban lévő fiskalitási érdek mindig mellékes egy ország közgazdasági érdeke mellett. (*Igaz! a szélsőbaloldalon.*) Ha tehát ebből közgazdaságunknak haszna lett volna, akkor nem lehetne felhozni azt a jelentéktelenebb érvet ellene, hogy fiskális vámot miért engedünk el. De nekünk ebből nincs hasznunk, csak Ausztriának okozunk hasznot ezzel, az osztrák iparnak, mert a mandulát a bisquitgyárakban használják, nekünk csak egyetlen ilyen gyárunk van, Győrött,

Ausztriában pedig van számos ilyen gyár, Ausztriának gyárai, az osztrák czukrászat, az osztrák ipar használja fel a mandulát, a mely most vámmentesen jön be, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és igy a vámbevételben várható csökkenéssel előmozditjuk ismét Ausztria iparát és ismét áldozatot hozunk a közös vámterület javára. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Habár, mondom, nem jelentékeny összegről, de mégis elég tisztességes pénzügyi veszteségről van szó, különösen ha a végleges szerződésben is igy marad ez, vagy ha a provizórium az idők végtelenségeig fenn fog maradni.

Kossuth Ferencz: Ez a baj!

Nagy Sándor: Megnéztem a statisztikai hivatal adatait, ebben a kimutatásban is benne van, és láttam, hogy a közös vámterületre behozott mandula értéke 1903-ban 4,018.000 korona; ezt méltóztatik felhozni a statisztikai kimutatásban. De a statisztikai hivatal árszámitása szerint ez az összeg, a mandula mmázsáját 158 koronában véve fel, — kiszámitottam és ezt hoztam ki — 25.430 mmázsának felel meg. Már most tekintve az 5 arany forint vámot, kitünik, hogy a vámveszteség évenként 127.150 arany forint lesz. Nem nagy summa, magam sem állitom, hogy nagy volna, de ha semmi ellenértéket nem kapunk, nincs arra okunk, hogy vámbevételeinket csökkentsük és egy eminens pénzügyi vámot elengedjünk.

A közös vámterületre behozott faolaj értéke kitett 1903-ban 1,676.000 koronát. Ez van a miniszteri kimutatásban. A faolaj értéke 100 kilogrammonként a hivatalos statisztikai kimutatás szerint 110 korona s behozatott 15.236 métermázsa. A vám jelenleg métermázsánként 2.40 arany forint, az egyezmény szerint csak 2 arany forint, tehát a vámveszteség itt is körülbelül 6000 arany forint. Ismétlem és nem győzöm eléggé hangsulyozni, hogy nem tartom én sem nagy összegnek ezt, tekintettel arra, hogy a vámbevételek nem egyedül minket illetnek, azonban mindenesetre állitom, hogy nekünk nem volt érdekünk, hogy minden ellenérték és rekompenzáczió nélkül ajándékozzunk.

Közgazdasági fejtegetéseimet és a pénzügyi részre tett észrevételeimet ezáltal befejeztem, és csak röviden akarok a közjogi vagy — nevezhetnők — a törvényességi szempontokra rátérni, nem azért, mintha talán kisebbnek tartanám ezen aggályokat, sőt épen kifejeztem és rámutattam, hogy a legbrilliánsabb közgazdasági szerződés is csak mitigálná a törvénysértést, de nem rekompenzálná, azonban rövidebben akarok ezekhez hozzászólni azért, mert hiszen nálam sokkal hivatottabbak, az ellenzék legnagyobb vezérférfiai ezen kérdést már kellően megvilágitották.

Azt hiszem, az iránt nincs közöttünk eltérés, sőt még a túloldal is egyetért velünk abban, hogy itt a kormány törvénysértést követett el. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt tegnap maga az igen t. kereskedelemügyi miniszter ur is beismerte. De hogy törvénysértés elkövettetett, arra nézve nem is kell a törvény meritumába mélyedni; ha egyszerüen előveszszük a paragrafust és valaki magyarul olvasni tud, kétségtelen lesz előtte, hogy törvénysértés elkövettetett. A nézeteknek divergenciája közöttünk csupán a kormány eljárásának elbirálása tekintetében forog fenn. Azt mondja nevezetesen az igen t. túloldal, az a lényege és gerincze érvelésének, hogy kellett valamit tennünk, kényszerhelyzetben voltunk és Olaszországgal vámháboruba nem mehettünk bele. Nem tudom ugyan, hogy a vámborut jelenti-e, ha szerződés nélküli állapot jött volna létre, azonban ugy tudom, hogy a nemzetgazdaságtan tanitása szerint még nem vámháboru, ha valamely állammal szerződésünk nincs, mert akkor egyszerüen az autonom vámtarifa tételei az irányadók, s vámháboru csak akkor áll elő, ha retorziós, harczi vámokat alkalmazunk, vagyis ha kimondjuk azt, a mit az 1878-iki vagy még erősebben az 1882. évi vámtörvényünk kimond, hogy oly államoknak, a hol áruink kedvezőtlenebb elbánásban részesülnek, behozatali czikkeire vagy magasabb vámtételt alkalmazunk, vagy ha a tarifa szerint azon áruk vámmentesek volnának, akkor speczifikus vámot vetünk rájuk. Ez a retorziós vám, t. miniszter ur, a vámháboru, de a szerződés nélküli állapot még nem az. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Már a közgazdasági méltatásnál is rámutattam arra, hogy nem tételezhető fel, hogy Olaszország nem találta volna épen annyira érdekében állónak, ha mi önálló magyar autonom vámtarifával szerződhettünk volna, hogy velünk a szerződést meg ne kösse. Különösen kétrendbeli kifogást tartalmaznak azok az előadások, a melyekkel egyfelől az előadó ur, másfelől a miniszterelnök és a kereskedelemügyi miniszter ur az u. n. szükséghelyzetben elkövetett törvénysértést mentesiteni akarják.

A t. előadó ur is azt mondja: nem a kormány az oka annak, hogy törvénysértés lett elkövetve, hanem oka az ellenzék, hiszen a kormány benyujtotta a felhatalmazási törvényjavaslatot, de a mint a miniszterelnök ur már nyáron a költségvetési tárgyalásnál mondotta, hatalmas gunykaczajban részesült az ellenzék részéről és igy nem ő az oka annak, hogy az ellenzéknek nem tetszett tárgyalni ezt a javaslatot. Az előadó ur azt mondja, hogy megvan a maga nézete az ellenzék ezen eljárásáról, azt hiszem, reánk nem valami hizelgő. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tartsa meg magának!)*

Azonban azt merem mondani, hogy ez a felhatalmazási törvényjavaslat tulajdonképen humbug. A t. előadó ur ugy fogja fel, mint hogyha ez a felhatalmazás valami lényeges lett volna a kérdés merituma szempontjából. Abban semmi lényeges nincsen, mert ha megadjuk a felhatalmazást, akkor ép ugy meg van sértve az 1899 : XXX. t.-cz. Az csak a kormány fele-

lősége szempontjából lett volna lényeges, nevezetesen ha a felhatalmazási törvényjavaslat alapján tárgyal a kormány a külfölddel, akkor mentesitve lett volna a törvénysértés alól, mert azt mondta volna: ime engem a törvényhozás hatalmazott fel, de nem változott volna meg az a tény, hogy ez a felhatalmazás azért adatott, hogy az 1899 : XXX. törvényczikkben fixirozott garanczián leromboltassanak. Tehát az lett volna a különbség, ha a felhatalmazási törvényjavaslatot is elfogadtuk volna, hogy most nem lehetne joggal arról beszélni, hogy a kormány vád alá helyeztessék, mert törvény és alkotmánysértést követett el, de ép ugy vitatkoznánk akkor is a felett, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk keresztül töretett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt vagyok bátor kérdezni a t. előadó urtól, hogy mire adtunk volna felhatalmazást? Arra, hogy szerződéskötés czéljából tárgyalásokat kezdjen, ugyebár? A tárgyalások kezdéséhez szükséges a tarifa, akár közös autonom vámtarifa, akár önálló autonom vámtarifa, enélkül tárgyalni és szerződést kötni nem lehet. Ez a felhatalmazás valóságos filius ante patrem; mielőtt autonom vámtarifa van, már adjunk felhatalmazást, hogy egy kormány tárgyaljon kereskedelmi szerződés megkötése czéljából. Gondolkozó törvényhozás erre felhatalmazást nem adhat. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Teljesen devalválná a törvényhozás értékét, leszállitaná szellemi nivóját, hogyha ily felhatalmazást adna, hogy tárgyaljon a kormány, mielőtt akár közös, akár önálló autonom vámtarifa létezik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Erre azt felelte az előadó ur, hogy igenis van autonom vámtarifa. Nincs autonom vámtarifa. Önálló autonom vámtarifa, sajnos, nincs, ezt nem tartották szükségesnek elkésziteni. Közös autonom vámtarifa egyszerüen azért nincs, mert nincs kereskedelmi és vámszövetségünk Ausztriával, a 4. §. szerint 1903-ig; ez be nem állott, nagyon természetes, hogy autonom vámtarifánk nem lehet. Az sem változtat a dolgon, hogy a bizottságok letárgyalták a vámtarifát, sőt még azok sem kongruensek, mert a Reichsrath bizottsága 18 tételre vonatkozólag a határozathozatalt függőben tartotta, már pedig kétoldalu egyezményhez kölcsönös beleegyezés kell. Csak a magyar törvényhozás csinálta meg azt a törvényhozási nonsenst 1899-ben, hogy önállóan csinált kétoldalu szerződést, a mint akkor pártelnököm kellően kifejtette, mikor ezt az egész törvényczikket fából vaskarikának nevezte. De kétségtelen, hogy ez a felhatalmazási törvényjavaslat is fából vaskarika lenne. Tehát akár adtunk volna felhatalmazást, akár nem adtunk volna, a kérdés lényegén az nem változtathat, csak a kormány felelősége szempontjából volna az reveláns.

Egy másik dolog, a mivel az igen t. miniszterelnök ur menti az ő eljárását...

Nessi Pál: Az ő menthetetlen eljárását.

Nagy Sándor:... az, hogy hiszen nem követett el törvénysértést, mert nem turbálta meg azt az egyöntetüséget, a mely követelhető a két lejárati terminus között, egyfelől nevezetesen a közös vámterület lejárata, másfelől a külföldi kereskedelmi szerződések lejárata között. Ez a két lejárati idő — ugymond — összeesik ma is, mert hiszen ő kereskedelmi szerződést nem köt az 1899: XXX. t.-cz. hatályán túl, vagyis 1907-en túl, igy tehát ma is áll az, a mit Széll Kálmán beszédében ugy fejezett ki, hogy ne legyen Magyarország feszélyezve egyszer az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetség, egyszer pedig a külfölddel kötött kereskedelmi szerződések különböző lejárati idejével. Azt mondja a t. miniszterelnök ur: ime látjátok, megóvtam a törvénynek czélját, mert azt mondja, az volt a törvénynek czélja, hogy ez a két terminus összeessék.

Én erre azt mondom, hogy ez a törvénynek czélja nem volt, ez csak egy eszköz a törvénynek igazi czéljához. Mi közünk nekünk ehhez, ha egy magasabb czélt elérni nem akarunk; mert tegyük fel, hogy mi Ausztriával nem volnánk vámszövetségben, hanem önálló vámterület alapján egyszerüen szerződést kötünk vele, mint más külfölddel, akkor nekünk tökéletesen mindegy, hogy mikor járnak le terminusaink. Az csak nem lehet egy törvényhozásnak czélja, hogy összeessenek bizonyos külföldi állammal való lejárati szerződések. Tehát nem ez volt a törvényhozásnak czélja.

Itt rátérek a miniszterelnök ur közjogi elméletére, mert épen az igen t. kereskedelemügyi miniszter ur nagyon diffikultálta Polónyi Gézának közjogi elméleteit.

A miniszterelnök ur azt mondotta, hogy azért tartotta meg a törvényt és azért nem szegte azt meg, mert a törvény czélját megtartotta. Én ugy tanultam a közjogból, hogy a törvény megtartása alatt nem azt kell érteni, hogy a törvény czélját megtartsák, hanem azt, hogy a törvény rendelkezéseit megtartsák, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* annyival is inkább, mert a törvénynek czélja, a ratio legis csak akkor világos, ha expressis verbis — a mint az némely törvénynél meg is van — maga a törvényhozás azt kifejezi. Ha azonban nem fejezi ki, akkor az csak hiteles törvénymagyarázat alapján állapitható meg. Már pedig, daczára annak, hogy rendelettel léptetnek életbe külföldi szerződéseket, annyira még sem jutottunk, hogy egy miniszterelnököt hiteles törvénymagyarázónak elfogadjunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A törvény czéljára nézve vitatkozhatunk, azt azonban sohasem fogadjuk el, hogy mikor azt irják oda a törvény végére, hogy mind magunk megtartjuk, mind mások által megtartatjuk, akkor megelégedjünk azzal, hogy a törvénynek különben is diffikultálható pártfelfogás, különböző érvek szerint magyarázható és igy kétségtelenül meg sem állapitható czélját kell

csupán megtartanunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most, ha nem ez volt czélja ennek a törvénynek, akkor mi volt a czélja és mi volt a lényege? Egyszerűen az volt ennek a lényege, hogy ha nem jön létre a vámszövetség és azután a külfölddel lejárnak ezek a szerződések, a melyek közül az egyik rész felmondható, a másik rész pedig felmondandó 1903 végéig és ha azután a külfölddel szerződnünk kell, miután vámszövetség hiányában nem lesz közös autonom vámtarifa, szerződnünk meg kell, tehát meg kell csinálnunk az önálló vámtarifát. Akárhogy is magyarázzák, ez volt az igazi czélja ennek a törvényjavaslatnak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert akárhogy mondja is az igen t. előadó ur, hogy abból, ha nem lesz vámszövetségünk vagy ha a viszonosság megsértetik — ő ugyan nem ismeri el, hogy megsértetett azáltal, hogy az autonom vámtarifa el nem készittetett — csak az következik, hogy megint intézkedünk: kétségtelen, hogy az önálló magyar vámterület eszméje az 1899: XXX. t.-czikkben le van fektetve. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nagyon vaskos érvül azt használja fel az előadó ur, hogy nevetséges egy közös vámterületi alapon álló többségről azt feltételezni, hogy az 1899: XXX. t.-cz. megszavazásával abban az önálló vámterületet akarta volna lefektetni.

Rosenberg Gyula előadó: Nem mindenáron!

Nagy Sándor: Én sem mondom, hogy mindenáron, csak végső szükség esetében, a mely most beállott. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem lehet ezt szerinte feltételezni a többségről, a melynek közjogi és gazdasági felfogásával ellenkezik az önálló vámterület eszméje. Tökéletesen igaza van. De ezt a törvényczikket is csak azért hozta meg, mert nem akart átmenni az önálló vámterületre és a helyett, hogy megalkotta volna az önálló vámterületet, az 1899: XXX. törvényczikkel is csak még kisérletet tett, kitolván a terminusokat 1907-re, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy hátha az alatt az idő alatt, mig ez a törvény hatályba lép, mégis csak létrejön alkotmányos uton — bár nem merném mondani, hogy épen az alkotmányos utra gondol mindenki a túloldalon, de mégsem tételezem fel, hogy a 14. §-szal merné ezt is megcsinálni — a vám- és kereskedelmi szövetség. Igy akarták kihuzni a méregfogát annak az eshetőségnek, hogy az önálló vámterületet életbe kelljen léptetni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az igen t. előadó ur valami nyomási czélzatot is tulajdonit az 1899: XXX. törvényczikknek. Ez már igazán nagyon merész legis ratió. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja — és én, a ki nagy respektussal vagyok az ő elismert tudása iránt, alig tudom ezt elhinni, hogy komolyan gondolja —

Polónyi Géza: Azt kár respektálni! Annak befütyültek! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Nagy Sándor: ... hogy az 1899. évi XXX. törvényczikket azért hozták meg, hogy Ausztriára nyomást gyakoroljanak, hogy a mi javunkra csinálják meg az uj autonom vámtarifát.

Kubik Béla: Nem magyar természet!

Nagy Sándor: Rámutatok arra az immoralitásra, a mely ebben megnyilvánult volna és a mely igazán nem magyar természet.

Kubik Béla: Nem őszinte! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Sándor: Ha ez is volt a czélja ennek a törvénynek, ez a nyomás nem sikerült, mert a mint látjuk, az osztrákok nem nagyon ijedtek meg ettől a nyomástól... *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Rosenberg nyomásától! *(Derültség.)*

Nagy Sándor: ... nem szüntették meg az obstrukcziót, s nem álltak össze a pártok, hogy már most borzasztó ijedelemmel azért, mert mi az 1899: XXX. t.-czikket megalkottuk, akczeptálják a vámtarifa tételeit ugy, amint mi akarjuk, mert bizony a vámtarifát tizennyolcz tételre nézve nem akczeptálták, s meg vagyok győződve, hogy a többi tételre nézve is Magyarország rovására akczeptálnák; de még arról is meg vagyok győződve, hogy ez a tizennyolcz tétel is ugy fog megállapittatni, amint azt Ausztria kivánja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De bátor lennék a t. előadó urnak sokkal jobb nyomási expedienst ajánlani. Ha nyomni akartuk volna az osztrákokat, akkor egyszerűen megcsinálhattuk volna az önálló autonom vámtarifát. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ez az igazi!

Nagy Sándor: Akkor látta volna legalább Ausztria, hogy ezek a magyarok csakugyan komolyan akarják megcsinálni az önálló vámterületet, mert azt mondják: ti osztrákok, ha sokat vakmerősködtök, s velünk paczkáztok, készen van a mi önálló autonom vámtarifánk, a törvényhozás 48 óra alatt elfogadja azt, mert meg vagyok győződve, hogy szivesen keresztülengednők 48 óra alatt azt az önálló autonom vámtarifát. Ez lett volna az igazi nyomás.

Kubik Béla: Széll Kálmán azt mondta, hogy a fiókban van! Ki kell nyitni a fiókot.

Rákosi Viktor: Nyissuk ki a fiókot!

Molnár Jenő: Most más gazda van!

Rákosi Viktor: Talán Tisza István fiókjában van! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Kérem a képviselő urakat, ne tessék a tanácskozást folytonosan zavarni!

Nagy Sándor: Ez lett volna az igazi nyomás, mert az osztrákok azt látták volna, hogy mi komolyan gondolunk azzal az eventuálitással, hogy az önálló magyar vámterületet életbelép-

tessük. Ha csak nyomási czélzatot akart a többség ezen törvényczikk által, ez lett volna az igazi expediens. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De mikor az osztrákok látják, hogy egyáltalában nem is készülünk, nem is gondolunk arra, hogy ha látják, hogy akármi történik Magyarországon, itt ki van zárva, nem szabad az önálló vámterületet életbeléptetni . . . *(Felkiáltások balfelől: Ez az!)*

Kubik Béla: Nem szabad! Megtiltotta a császár önöknek!

Babó Mihály: Elég szégyen! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Sándor: . . . ha látják, hogy felénk mered az a végzetes katasztrófális közgazdasági rém, hogy Magyarországnak sohasem szabad, hogyha mindjárt a nemzetnek legvirtuálisabb érdekei követelik is, az önálló vámterületre átlépni: akkor természetes, hogy Ausztria még itt is visszaél, mert azt mondja, hogy ezekkel paczkázhatok, követelhetek mindent, mert kénytelen velem a vámszerződést megkötni az általam előirt autonom vámtarifa tételei alapján. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Odajutottunk Magyarországon, hogy a közös és önálló vámterületnek kérdése most már nyiltan megszünt közgazdasági kérdés lenni. Még 1899-ben a t. előadó ur azt mondotta, hogy politikai tévedés azt hinni, hogy az önálló vámterület megalkotásának vagy a közös vámterület fentartásának kérdése politikai kérdés. Bár már a régi időkben is egész leplezetlenül épen Lukács László pénzügyminiszter ur egyszer azt mondotta szórul-szóra, hogy magasabb politikai szempontok indokolják a közös vámterület fentartását, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ma már odajutottunk, hogy nyiltan ez az elmélet áll, az a régi Kolonics-féle elmélet, a melyre sokszor hivatkoznak, s mely szerint: »die Einheit des Zollwesens«, a banküygynek és a vámügynek egysége, egyik lánczszeme annak a közösségnek, a melyet az Ausztriával való közjogi kapcsolatban a Gesammt-Monarchie hivei és hirdetői látni szeretnének. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy fogják fel ezt a kérdést, hogy ha Magyarország közgazdaságára végzetes lesz is a közös vámterület, attól eltérni nem szabad, mert ha mindjárt offerálni és liferálni kell is Ausztriának Magyarország egész közgazdaságát, megéri ez azoknak a szemében, a kik azt akarják, hogy Magyarország továbbra is ilyen összeköttetésben maradjon, sőt épen az az érdekük, hogy Magyarország mindig gyengüljön és a közgazdaságban mindig rövidüléseket szenvedjen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondják, hogy az 1899 : XXX. törvényczikknél nem volt szándék az önálló vámterületet behozni, hanem majd ha a viszonosság megsértetik, életbeléptetnek különböző intézkedéseket, pl. retorziókat; hogy nem kötelességük az önálló autonom vámtarifát megcsinálni, csak a szabad rendelkezési jogot nyeri vissza az ország és a kormány tehet azt, a mit akar. Erre nézve csak az a megjegyzésem, hogy mit akarhat? Vajjon megint azzal akar előállani, hogy toljuk továbbra is a terminusokat? Vajjon megint ujabb garancziákat fog-e kilátásba helyezni azzal szemben, hogy tovább is azt a metódust kövessük, hogy alkossunk törvényt, a melyben a terminusok megint kitolatnak? Széll Kálmán megmondotta akkor, hogy az önálló vámterülethez való jogunkat — szórul-szóra idézhetném, nincs kezemben a napló, de méltóztassék utána olvasni — az 1899 : XXX. törvényczikk nemcsak nem homályosithatja el, hanem ellenkezőleg erősen kidomboritja. Méltóztassék megnézni, ezt a kifejezést használja. Neki az volt az álláspontja, hogy közös vámterület, ha lehet; önálló vámterület, ha muszáj. Ez a »muszáj« pedig most előállott. és, bár talán arroganczia tőlem, a ki a képviselőháznak nem vagyok régi tagja, hogy quasi tapétra vagyok bátor idézni én is Széll Kálmánt, de mégis megjegyzem, hogy nagyon furcsa, ha ő a funkcióját, feladatát, hazafias tevékenységét azzal érzi befejezettnek, hogy elmegy azzal az ártatlansági bizonyitványnyal, azzal a lojalitási bizonyitványnyal, a melyet a pártok neki kiállitottak arra nézve, hogy korrektül és lojálisan járt el. Igen, mint miniszterelnök korrektül és lojálisan járt el, de most állanak elő részére a hazafi kötelességei. *(Élénk helyeslés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagyon jól van! Ide kellene állnia!)*

Rosenberg Gyula előadó: Méltóztassék elolvasni november 19-iki beszédét, abban megvan minden. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Megtagadjátok ti a Jézus Krisztust is! *(Egy hang balfelől: Neki könnyü! Derültség.)*

Nagy Sándor: Mint miniszterelnök, ezt be kell, hogy ismerje mindenki, a gentlemanségnek és a korrektségnek olyan mérvével járt el, a mely semmi tekintetben nem kifogásolható. De nemcsak ezt várja el a nemzet, hanem a nemzet egy államférfiutól elvárja azt is, hogy akkor, a mikor odakerül a piros bársonyszékek mögé, ne azt tartsa hivatásának, hogy támogassa tüzönvizen keresztül a kormány politikáját akkor is, ha az ellenkezik az ő előbbeni kormányzati rendszerével, hanem igenis azt várja, hogy ébredjen fel benne a hazafi lelkiismerete és siessen ide. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mi meg vagyunk arról győződve, hogyha itt Széll Kálmán felszólal, az ő beszéde után — feltételezzük, hogy igazságosan beszélne — ez a kormány 24 óráig sem tarthatná magát. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Elég szomoru, t. ház, hogy Széll Kálmán ilyenkor nem jelenik meg közöttünk.

Gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársunk hivatkozott Polczner Jenő barátomra, a ki már akkor megjósolta a mai állapotot. En is megemlitem, hogy igenis voltak ezen az

oldalon, a kik a most bekövetkezett állapottól féltek. Komjáthy Béla azt mondotta: Majd meglátjátok, 1904-ben azzal fog előállani a kormány, hogy hiszen csak nem keveredhetik vámháboruba Olaszországgal, Németországgal, Oroszországgal, s az egész világgal.

Polónyi Géza: Nem is akarunk!

Nagy Sándor: Nem is akarunk, ezt már előzőleg kifejtettem. Már most, t. ház, az a közjogi helyzetnek, a szerződés megkötésének, illetve ideterjesztésének és rendelettel való életbeléptetésének a karakterizáló momentuma, hogy ime, akadt egy kormány, a mely elkövette azt az igazán hallatlan és az alkotmányos világban hihetetlen törvénysértést, hogy egy ilyen törvény ellenére alkotmányellenesen szerződött, tárgyalt és mindezt még azzal is tetézte, hogy azt a külföldi szerződést rendeletileg életbeléptette.

T. ház! Lehetnek radikális vagy konzervativ felfogásu emberek, lehetnek a politikában különböző nézetűek, de azt hiszem, elvitázhatatlan, hogy Magyarország alkotmányának végzetes csapása, hogy akadt magyar kormány, a mely az alkotmányosság örve alatt ilyen eljárást tanusitott, ekkora törvénytelenséget követett el. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Eszembe jut egyik nagyon tekintélyes lapunk vezérczikke, a melyben az iró elmélkedvén e dolgokról, azt mondja: Jól gondolja meg a kormány, a mikor ilyen dolgokat tesz, hogy ki lesz az ő utódja, ki fog majd utána következni.

Az igen t. kormány, s maga a miniszterelnök ur is bizonyára meg van arról győződve, hogy lehet ő ugyan kormányelnök az emberi kor legvégső határáig, de végre egyszer ő is megszünik kormányelnök lenni. Meg kellett tehát gondolnia, hogy egy kárhozatos preczedenst alkot mai magatartásával, mert Magyarországon a rendeletekkel való kormányzás lehetőségét akarja statuálni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én azt tartom, t. ház, hogy nagyon régi idők óta nem történt ilymérvü alkotmány-sértés, mint a minővel most állunk szemben. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szelsőbaloldalon.)* Épen ezért ugy az előadott közgazdasági, pénzügyi, valamint az alkotmányjogi indokok miatt én ezt a törvényjavaslatot el nem fogadom. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az elnök ur enunciácziója nem tiltotta ugyan meg, hogy a Krasznay Ferencz képviselőtársunk által beadott határozati javaslatot aláirjuk, de mivel ez fizikailag ma már nem áll módunkban, — nem rendelkezvén az illető okirattal — ennélfogva bátor vagyok ugyanazt a határozati javaslatot benyujtani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk a határozati javaslatot! Olvassa.)*

»Határozati javaslat. Minthogy a kormány által az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában 666. szám alatt benyujtott törvényjavaslat az 1899. évi XXX. t.-cz. 4. §-ának egyenes tilalma ellenére folytatott tárgyalások eredményét képezi,

minthogy alkotmányos törvényhozási uton elfogadott autonom vámtarifa hiányában kereskedelmi szerződések nem köthetők, végül

minthogy a javaslat 1. pontja szerint egy állitólag kézjegygyel ellátott 10 évre szóló kereskedelmi szerződés köttetett, mely tény a képviselőház kezdeményezési jogába ütköző sulyos alkotmánysértést képez:

annálfogva a képviselőház a javaslatot visszautasitja és az abban kért felmentést a kormánytól nemcsak megtagadja, hanem a kormány törvényszegéseit a legsulyosabban elitéli.

Utasitja a képviselőház a kormányt, hogy haladéktalanul tegye meg azokat az előintézkedéseket, melyek szükségesek ahhoz, hogy Magyarország külkereskedelmi érdekei, mint Ausztriától független, önálló szerződő félé, Olaszországgal szemben minden irányban teljes mérvben megóvassanak.« *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik. Felkiáltások balfelől: Öt percz szünetet kérünk!)*

Daróczy Aladár jegyző: Nagy Ferencz!

Nagy Ferencz: T. képviselőház! Tökéletesen érthető, hogy azok, a kik e szerződést közgazdasági indokokból kifogásolják, ellene szavaznak, elvetendőnek találják; megtehetik ezt akkor is, ha semmiféle közjogi törvényes kifogás a javaslat ellen nem tehető. Azonban én ugy veszem észre, hogy, ha közjogi kifogásokat nem tennének a javaslat ellen, akkor nem inditottak volna olyan nagy vitát a javaslattal szemben; s ez a legjobb bizonyiték arra nézve, hogy ez a javaslat közgazdaságilag még sem rossz, sőt inkább azt bizonyitja, hogy a közgazdasági kifogások tulajdonképen csak azért fokoztatnak, hogy annál inkább ráfoghassák a kormányra, hogy ime, milyen flagrans törvénysértést követett el és még azzal sem mentheti magát, hogy jó szerződést kötött. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

T. képviselőház! A magam részéről a javaslatot közgazdasági szempontból örömmel elfogadom. *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Halljuk! Halljuk!

Polónyi Géza: A rendcsinálás joga az elnöké, nem az öné!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Halljuk! Halljuk!

Nagy Ferencz: És ebben a tekintetben azt hiszem, hogy a kormány és azok, a kik megszavazzák a javaslatot, sokkal inkább támaszkodhatnak a közvéleményre, az érdekelt körökre, *(Ugy van! jobbfelől.)* mint azok, a kik a javaslat ellen kifogásokat emelnek. *(Ugy van! jobbfelől.)* Hiszen az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, a Bortermelők Országos Egyesülete elég tekintélyes részét képezik az ország ebben a tekintetben kompetens közvéleményének, hogy

az ő állásfoglalásukat elfogadhassuk bizonyítékul arra, hogy ez a javaslat még sem rossz. Hogy bizonyos áldozatokat hozunk, ez, ugy hiszem, sem a kormány részéről nem vétetett tagadásba, sem senki részéről. Igen, de ez az áldozat szerintem nem nagy és a mellett csupán átmeneti természetű. *(Ellenmondások balfelől.)* Az a 450.000 métermázsa bor, a mely házasitási czélokra be fog jönni, még felében sem jön be Magyarországra, annak legnagyobb része Ausztriába megy; ez tehát a mi bortermelésünk érdekeit lényegesen befolyásolni csakugyan nem fogja. Itt csak mellékesen akarom megjegyezni, hogy ez csakugyan 450.000 métermázsa, és pedig nemcsak Olaszországgal szemben, hanem az egész világgal szemben. És erre nézve — bár a t. kereskedelemügyi miniszter ur tegnap igen alaposan fejtette ki azt, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársunk a törvényt helytelenül interpretálja, a mikor azt olvassa ki belőle, hogy az a 450.000 métermázsás kedvezmény minden más legtöbb kedvezményes államnak külön-külön is adatnék, — kiegészitésül még csak azt vagyok bátor felemliteni, hogy olyan szerződést abszolute nem ismerek, a melyben bizonyos mennyiség, bizonyos kedvezmény állapittatnék meg nemcsak az illető állammal szemben, a melylyel szerződünk, hanem az összes többi államokra vonatkozólag is; ha tehát ez ebben a törvényjavaslatban, ebben a szerződésben megtörténik, akkor ez világosan annyit jelent, hogy az, a mi megállapittatik, nemcsak az illető szerződő féllel szemben, hanem valamennyi állammal szemben állapittatik meg. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez nagyon homályos magyarázat!)* A midőn tehát azt mondja a törvényjavaslat *(olvassa)*: »Abban történt megegyezés, hogy a házasitásra szánt fehér borok vámját, a melyek a legnagyobb kedvezményt élvező nemzetet megillető elbánásra jogosult országokból származnak«, és a midőn azután fixiroztatik a mennyiség 450.000 métermázsában: ezt, bocsánatot kérek, nem lehet másképen érteni, épen a többi szerződésekre való tekintettel, a melyeket eddig kötöttünk, mint ugy, hogy az a 450.000 métermázsa valamennyi állammal szemben értetik, a mely egyáltalában ilyen bort behozhat. Hiszen épen akkor, ha nem lenne az benne a javaslatban, hogy mindazon országokból, a melyekből bor származik, hanem csak Olaszországgal szemben volna az a 450.000 métermázsa megállapitva, épen akkor jutnánk oda, hogy más ország is hozhatna be 450.000 métermázsát a legtöbb kedvezmény záradékánál fogva, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* mert akkor az az állam egyszerűen azt mondja, hogy: »a mit adtál Olaszországnak, azt követelem magamnak is«. Ez tehát épen bizonyiték arra nézve, hogy ezt másképen érteni, mint a hogy azt a t. miniszter ur is kifejtette, teljességgel lehetetlen. *(Helyeslés jobbról.)* Az a 450.000 mm. azonban szerintem is csakugyan nem olyan mennyiség, a mely közgazdaságunk kárára volna, és a mellett ezt a konczessziót annál inkább megtehetjük, mert ne méltóztassék megfeledkezni arról, hogy mi ezen kedvezmény fejében kapunk ám a régi szerződés fentartásában igen sok olyan előnyt, a melyet nem kapnánk meg, ha ezen kedvezményt nem adtuk volna meg. Ha t. i. a borvámklauzulát egyszerűen eltöröltük volna, vajjon akkor is megkaptuk volna-e azt a vámmentességet, a melyet a régi szerződés alapján pl. csak a lovakra nézve élvezünk? *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Azt is figyelembe kell vennünk, t. ház, hogy abban a szerződésben, a melyet mi fentartunk és a melynek fejében mi ezen konczessziót megteszszük, igen sok előny van ránk nézve, a melyeket különben fentartani lehetetlen lett volna. *(Ugy van! jobbfelől.)* Elvégre áldozatok nélkül kereskedelmi szerződéseket kötni egyáltalában nem lehet; meg kell hozni ezen áldozatokat azon rekompenzációk, azon viszontszolgálatok fejében, a melyeket a másik állam nyujt és azért, hogy a két állam között a rendezett, állandó és zavartalan kereskedelmi összeköttetés fentartassék. Mi Olaszországgal szemben bizony nagyon is rászorulunk arra, hogy ez az állandó összeköttetés fenmaradjon. Ez az előttünk fekvő szerződés biztositékot nyujt a jövőre nézve, és én a magam részéről őszinte köszönetet mondok a t. kormánynak *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* azért, hogy nemcsak provizóriusan gondoskodott ezen viszony fentartásáról, hanem már előre biztositotta azt, hogy ezen állandó, rendes szerződéses viszony a jövőben is fentartható legyen, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és én ebből egyszersmind reményt meritek arra is, hogy sikerülni fog hasonló módon a többi szerződéses állammal is az állandó összeköttetést szerződés keretében fentartani . . .

Madarász József: Rendeletileg?

Kossuth Ferencz: Hasonló módon?

Nagy Ferencz: . . . és hogy sikerülni fog tovább is fentartani azt a középeurópai szerződéses vámrendszert, a melynek előnyeit immár 12 esztendeje élvezzük. Nagyon csodálkozom, és engem bizonyos szomorusággal tölt el, hogy Polónyi t. képviselőtársam épen Olaszországról olyan nagyon kicsinylőleg nyilatkozott.

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Kossuth Ferencz: Dehogy nyilatkozott kicsinylőleg! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem nyilatkozott kicsinylőleg!)*

Nagy Ferencz: Annyira, hogy még a statisztikát is, a mely nem valami fényes szemben Olaszországgal, hamisan tüntette fel. Arról nem is beszélek, a mit mondott, hogy a statisztika maga mennyire csal, mennyire csalnak azok, a kik ezt a statisztikát csinálták. Azok a férfiak valóban nem érdemelték meg ezt a becsmérlést; mert hiszen tudvalévő az, hogy az érték-megállapitás az áruforgalmi statisztikában a mi ke-

reskedelmi és ipari világunknak legjelesebb egyéniségei által történik, *(Ugy van! jobbfelől.)* a kik nagy önfeláldozással, nagy időveszteséggel vesznek részt ezen bizottsági tárgyalásokban és a kikről bizony feltenni azt, hogy ők Magyarország hátrányára akarnák azokat az értékeket megállapitani, valóban nagy méltánytalanság. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hogy nem olyan nagy a mi kivitelünk, mint szeretnők, az sajnos; de hiszen arra is kell dolgoznunk, hogy ez a kivitel fejlesztessék, hogy minél nagyobb legyen. Hát, t. függetlenségi párt különösen, hogyan akarják önök az önálló vámterületet valamikor megcsinálni, hogy ha minden tekintetben becsmérlik azokat az összeköttetéseket, a melyeket a külállamokkal fentartunk.

Kossuth Ferencz: Mi nem becsméreljük azt! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A függetlenségi párt nem becsmérli! *(Halljuk! jobbfelől.)*

Nagy Ferencz: Ha tekintem Polónyi t. képviselőtársamnak ezt a felszólalását, hát kivel fognak akkor az önálló vámterület alapján szerződni, hogy ha valamennyi országgal szemben olyan nagyon is kicsinylőleg lépnek fel? *(Ugy van! jobbfelől.)*

Kossuth Ferencz: Ez ellen tiltakozunk!

Molnár Jenő: Bocsánat, ezt nem mondta senki sem! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Ferencz: De igenis, annyira semminek tekintette Olaszországgal való összeköttetésünket, hogy én nem hiszem, hogy ilyen alapon Olaszországnak valami nagy kedve volna mivelünk szerződni, akár az önálló vámterület alapján is. Különben, hogy milyen eljárást követ Polónyi t. képviselőtársam a statisztikai adatokkal, arra nézve nagyon jó példa az, a mikor kimutatja, hogy ime az indokolás 10. lapján az 1903-iki év mérlege a mi kárunkra egy minus 0·4-et állapit meg. Micsoda ez, kérdezte. Hisz ez tulajdonképen 4.000 forint mindössze. Hát engedelmet kérek, e tekintetben a t. képviselő ur nem vette magának még azt a fáradságot sem, hogy megnézze a rubrikákban, hogy ott milliókról van szó, *(Élénk derültség jobbról.)* és ennélfogva ha 0·4 van ott, az annyit jelent, hogy 0·4 millió.

Molnár Jenő: Az semmi. *(Élénk derültség jobbról.)* Az csak 400.000 korona. Az csak nem numerus, ha kivitelről van szó! Hiszen egy privát ember is csinál annyi forgalmat, nem egy állam! *(Ugy van! balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Azt sem tudja, miről van szó!)*

Nagy Ferencz: A t. képviselőtársam 4000-et olvasott, mint a forgalmi mérleg eredményét. *(Zaj balfelől. Elnök csenget.)* Nem csodálom, hogy a statisztikai adatok rá valami meggyőző erővel nem birnak, ha még jól meg se nézi azokat.

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Nagy Ferencz: Közgazdasági szempontokból én tehát a szerződést elég jónak vélem arra, hogy ezekből a szempontokból elfogadjam, megszavazzam; de nem látok elég okot arra sem, hogy visszautasitsam közjogi okokból. Az előttem szólott t. uraknak igen nagy része ugyan a közjogi okokat olyanoknak tüntette fel itt, mint hogyha akkor is, ha akár micsoda fényes szerződést hozott volna ide a kormány, feltétlenül el kellene azt vetni, talán még vád alá is kellene helyezni a kormányt, *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* a mitől a t. függetlenségi párt csak azért állott el, mert előre tudta, hogy ilyen kisérlet a képviselőházban sikerre nem vezet.

Kubik Béla: Tekintettel a szolgalelkű többségre! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Nagy Ferencz: Ha ezeket a közjogi vádakat általánosságban tekintem, azt hiszem, hogy akkor, a mikor oly intézmények létesitéséről van szó, a melyek az országnak akár szellemi, akár anyagi felvirágozását, haladását előmozditják, nekünk nem azt kell mindig keresnünk, hogy micsoda közjogi akadályokba ütközik ez, hanem ellenkezőleg inkább arra kell törekednünk, *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* hogy a mennyiben bizonyos közjogi nehézségek volnának is, igyekezzünk ezeket a közjogi akadályokat elháritani. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás balfelől.)*

Rakovszky István: Szép teoria!

Pap Zoltán: Alkotmányszegés és törvénytiprás. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Nagy Ferencz: Magyarország már nagyon megszenvedte, hogy valahányszor anyagi téren kellett volna intézményeket létesiteni, akkor is közjogi nehézségeket támasztottak velünk szemben, a mikor az ország magasabb érdeke ezt nem kivánta volna. *(Igaz! a jobboldalon.)* Azt hiszem, a jelen esetben, a mikor utóvégre elég jó szerződés beczikkelyezéséről van szó, a mely az ország fejlődésére kétségtelenül bir valami jelentőséggel, nem azt kell keresnünk, hogy micsoda közjogi akadályokat gördithetünk eléje, hanem azt, hogy miképen tudjuk a javaslatot a közjogi viszonyokkal, a közjogi elvekkel összeegyeztetni.

Kubik Béla: Hát az alkotmány semmi? Rendeletekkel kormányozni az semmi? *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Nagy Ferencz: Az alkotmány magasabb elveit támadni senki sem akarja, azokat respektálni fogja mindenki, kormány, szabadelvű párt egyaránt. Nagyon tisztelem az előttem szóló t. képviselő urak finom közjogi érzékét. Magam is elismerem, hogy bizonyos tekintetben a kormány eljárásában van, látszólag legalább, bizonyos törvénynélküliség, törvényellenesség. Hiszen ezt maga a kormány elismeri. De ebből nem következik az, mintha magát a javaslatot, a szerződést

nekünk el kellene vetnünk. (*Igaz! a jobboldalon.*)

Épen ezt akarom közelebbről bebizonyitani és konstatálni akarom mindenekelőtt azt, hogy az előttem szólott t. képviselő urak felszólalásaiban nincs kellő distinkczió. Épen felszólalásaik közjogi részében nélkülözik azt a distinkcziót, a melyet feltétlenül meg kell tenni, ha helyesen akarjuk megitélni a kérdést és ha helyes konzekvenciát akarunk levezetni. Disztingválni kell t. i. egyrészt maga a javaslat között és másrészt a kormány eljárása között, a melylyel ezt a javaslatot előkészitette és részben rendeletileg életbe is léptette.

Magát a javaslatot az ő közjogi tartalmával, közjogi jelentőségével annál inkább külön kell választani a kormánynak eljárásától, mert abban, azt hiszem, mindnyájan egyet fogunk érteni, hogy ha a kormány a legalkotmányosabb eljárást követi, közjogilag teljesen kifogástalan eljárás alapján hoz ide egy törvényjavaslatot, de az a törvényjavaslat tartalmában ellenkezik a mi közjogi felfogásunkkal és azon elvekkel, a melyeket respektálni és fentartani akarunk a jövőre nézve is, akkor, ugy-e bár, a kormánynak törvényes eljárása még nem lesz ok arra, hogy mi azt a javaslatot a maga közjogellenes tartalmával elfogadjuk? Ez megforditva is áll. Ha az a kormány ide jön és az az eljárás, a melyet követett a törvényjavaslat előkészitésénél, törvényellenes volt, de maga a javaslat tartalmában nem ellenkezik semmiféle törvénynyel, akkor mi akadályoz bennünket abban, hogy a javaslatot elfogadjuk? Hiszen ezzel mi még nem szankcionáltuk a kormány eljárását. Azután nem lehetséges-e az, hogy egy kormány oly javaslatot hoz ide, a mely egy megelőző kormány eljárásának az eredménye? Vajjon akkor nem fogjuk-e megszavazni a javaslatot ennek a kormánynak, a mely semmiféle törvényellenességet nem követett el?

Kubik Béla: De elkövetett ám!

Nagy Ferencz: Most általánosságban, elvekről van szó. Elég az hozzá, hogy e kettőt el kell választani, s külön kell vizsgálnunk, hogy maga a javaslat, ez a szerződés ellentétben áll-e a mi közjogunkkal, a mi törvényes rendelkezéseinkkel, s azután, hogy milyen elbirálás alá esik az az eljárás, a melyet a kormány követett, mikor ezeket a javaslatokat előkészitette és életbeléptette.

Hát ha ezt a javaslatot, szerződést magában nézem, teljesen különválasztva attól az eljárástól, melyet a kormány követett, akkor én abban semmiféle közjogi sérelmet, törvénytelenséget felfedezni nem tudok. Nem ellenkezik ez a javaslat a sokszor hivatkozott 1899:XXX. t.-czikkel sem, mert hiszen e törvényczikk 4. §.-ában világosan megengedi, hogy szerződések köttethessenek, csak azt köti ki, hogy azok 1907-en tul ne terjedjenek. Ez a javaslat szól 1905-ig.

Kubik Béla: Hát az autonom vámtarifa?

Nagy Ferencz: Majd rátérek! Azt mondja Polónyi t. képviselőtársam: az nem igaz, hogy ez 1905-ig szól, hiszen tovább is életben marad, ha fel nem mondatik, tehát maradhat 1907-en túl is érvényben, sőt miután szereti a nagy szólamokat, mindjárt kisüti, hogy ime, ez milyen horribilis törvénytelenség, még az ischli klauzulánál is rosszabb ez a törvény.

Hát, t. képviselőház, e tekintetben nagyon elvetette a sulykot az én t. képviselőtársam. (*Ugy van! jobbfelől.*) Az ischli klauzula ugyan miben különbözött attól a vámszövetségi szerződéstől, a mely azelőtt érvényben volt, az 1878:XX. t.-czikkben beiktatott és később is még fentartott kereskedelmi és vámszövetségtől? Különbözött kettőben. Először is abban, hogy egyáltalában semmiféle határidő benne megállapitva nem volt, másodszor különbözött abban, hogy csak törvényhozási uton lehetett volna megváltoztatni, miután világosan az volt benne, hogy mindaddig fenmarad az az állapot, ameddig törvényhozási uton meg nem változtatjuk. Tehát ebben a kettőben. Ezzel szemben az a mostani szerződés nem tartalmaz-e lejáratot? Egyenlő-e az ischli klauzulával ebben a tekintetben? Másodszor törvényhozási megváltoztatáshoz van csak kötve ezen törvénynek megmaradása?

Semmiféle különbséget nem tudok felfedezni ezen szerződésnek az időmeghatározása és másféle olyan szerződések időmeghatározása között, melyekben szintén meg van állapitva egy lejárat. De nincs különbség még az 1878:XX. tczikkhez képest sem, mert ott is a lejárat nem teljesen fix időpontban van megállapitva, hanem az van mondva, hogyha fel nem mondatik, akkor további 10 évre és igy tiz évről tiz évre érvényben marad.

Ennélfogva, mikor mi olyan szerződésekről beszélünk, melyekben van lejárat, szemben olyanokkal, melyekben nincs lejárat, ekkor ez azt nem jelenti, hogy ott semmiféle lejárat nincs; igenis van, csakhogy, az igaz, ez a lejárat nem olyan fix, mintha ez a szerződés tovább nem tarthatna, ha fel nem mondatik.

A mi pedig illeti azt a vádat, hogy hiába jön a kormány azzal, hogy felmondjuk ezt a szerződést, a császár nem fogja ezt megengedni, a mint méltóztatott mondani, engedelmet kérek, de egy nemzetközi szerződés felmondásánál még sohasem emeltek kifogásokat sem osztrák szempontból, sem pedig a király részéről, ha azt a kormány indokoltnak találta. Hiszen ott van az olasz szerződés felmondása a borvám-klauzula miatt. Meg voltunk-e akadályozva abban, hogy ezt a felmondást teljesitsük? A külföldi nemzetközi szerződések felmondása bizonyára kevésbbé állhat érdekében az osztrák kormánynak, mint pl. magának a vám- és kereskedelmi szerződésnek felmondása. Nem méltóztatik-e tudni, hogy mióta a vám- és kereskedelmi szerződés életben

van, 1867 óta az 1867: XVI. t.-czikk alapján, mindannyiszor, mikor ezek a terminusok bekövetkeztek, mikor a felmondásnak meg kellett történnie, vajjon a kormány meg volt-e akadályozva abban, hogy a felmondást Ausztriával szemben eszközölje? Mindegyiket felmondottuk, egyetlenegy sem volt, melynél a felmondást a király megakadályozta volna. Hogyha a vám- és kereskedelmi szövetségre nézve a mi felmondási jogunk respektáltatott, mennyivel inkább fog respektáltatni egy ilyen, csak provizórius szerződésnél, melyet a külfölddel kötünk.

Kossuth Ferencz: Nincs önálló jogunk; együttes jogunk van Ausztriával!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Szó sincs róla, ez már vastag tévedés!

Nagy Ferencz: Jó, hogy méltóztatott ezt felemliteni. Az 1878:XX. törvényczikk ma is fennáll és pedig az 1899:XXX. törvényczikk 1—2. §-a alapján 1907-ig; nem mondom, jogilag oly értelemben, mint azelőtt, de mindencsetre ugy, hogy mi azt törvényileg, mint tényleges állapotot fentartottuk. Ezen vám- és kereskedelmi szövetség 5. §-a megállapitja világosan, hogy ha külföldi szerződést fel akarunk mondani, ezt közölni kell a külügyminiszterrel, közölni kell az osztrák kormánynyal. Akkor azután tárgyalásokat indit meg a külügyminiszter mindkét kormánynyal és hogyha meg nem egyezik a két kormány, akkor — világosan benne van — mindegyik félnek egyoldalu követelése folytán tartozik azt a szerződést felmondani. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Igy áll, t. képviselőtársam, ez a kérdés és itt ennél a szerződésnél is ez tökéletesen érvényesül. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nem áll tehát az, hogy ez a szerződés olyan borzasztó dolog, hogy még az ischli klauzulánál is ocsmányabb támadás a mi alkotmányunkkal szemben. Az ilyen nagy szólamokra nem ülünk ám fel, tudjuk mi nagyon jól megkülönböztetni. *(Egy hang a középen: Ez nem Kossuthnak szól!)* Nem neki szól, hanem Polónyi képviselőtársamnak; de az lehet, hogy ő ült fel, a mit nagyon sajnálok és nagyon csodálkozom rajta, mert én eléggé megbecsülöm Kossuth Ferencz t. képviselőtársamnak fényes tehetségét, semhogy el tudnám hinni róla, hogy ő meg ne tudná különböztetni azt, hogy mi igaz Polónyi t. képviselőtársam beszédében, és mi az, a mivel ő csak port akar hinteni másoknak a szemébe. *(Derültség jobbfelől.)*

Az 1899:XXX. törvényczikk tehát egyáltalában nincs megsértve ezzel a terminussal. De nincs megsértve azzal a második kikötéssel sem, a mely foglaltatik benne, tudniillik a mennyiben az 1899:XXX. törvényczikk 4. §-ának második bekezdése megkivánja azt, hogy a külfölddel meginditandó tárgyalások előtt az uj autonom vámtarifa állapitandó meg, s a régi ezzel helyettesitendő: ez a rendelkezés ezzel a provizórius javaslattal megsértve nincs. Scire leges non est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem; betü szerint igaz, semmi megkülönböztetés téve a törvényben nincs; csak általánosságban mondja a törvény: »a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt«. De engedelmet kérek, ez csak olyan szerződésekre érthető . . .

Gulner Gyula: Hol van ez megirva?

Nagy Ferencz: Az okos gondolkozásban! *(Élénk derültség a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Kubik Béla: Többféleképen lehet gondolkozni!

Pap Zoltán: Okos gondolkodással törvényt tipranak! *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: Ez meg van irva a józan észben, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* meg van irva a helyes magyarázatban, hogy olyant ne vigyünk bele a törvénybe, a mire a törvényhozás egyáltalában nem is gondolt.

Már most meg van-e tiltva a törvény által, hogy 1907-ig szerződést kössünk? Ugy-e bár nem? Meg van-e tehát tiltva, hogy mi provizóriusan meghosszabbithassunk . . .

Gulner Gyula: Meg van e a tárgyalás tiltva, az a kérdés?

Nagy Ferencz: . . . egy fennálló szerződést 1907-ig?

Kubik Béla: A tárgyalás van megtiltva! *(Derültség a jobboldalon. Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

Nagy Ferencz: A t. képviselő urnak azt hiszem nem fog ártani, ha legalább előbb meghallgatja azt, a mit mondok.

Kubik Béla: Hogyne! De már a tárgyaláson túlment a képviselő ur, pedig az is meg van tiltva! *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: Tehát köthetünk szerződést 1907-ig, és az is következik ebből, hogy meg is hosszabbithatunk egy fennálló szerződést 1907-ig.

Babó Mihály: Ha van tarifa!

Nagy Ferencz: Ha mi meghosszabbitunk egy fennálló szerződést, a mely egy régi tarifa alapján készült, szükség van-e akkor ehhez a meghosszabbitáshoz egy uj tarifára? *(Zaj balfelől.)* Engedelmet kérek, hiszen ez a dolog természetében van. Hogy hosszabbithatok én meg egy régi szerződést, a mikor egy uj tarifát akarok annak alapjául fogadni? Evidens a dolog, hogy az ilyen provizórius szerződés . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Haljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Kubik Béla: Lehetetlen dolgokat mond! *(Zaj és derültség jobbfelől.)* Véleményemet nem fogom elhallgatni! Nem fogják nekem megtiltani!

B. Feilitzsch Arthur: Tessék beszélni, ne közbeszólani! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Nagy Ferencz: Állok elébe, t. képviselő ur!

Kubik Béla: Nem arra nézve mondottam, hanem arra a bőgésre, a mely odaát volt! *(Nagy zaj jobbfelől. Felkiáltások: Rendre! Rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház! Kubik Béla képviselő urat ezért az imparlamentáris kifejezésért rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől.)* A szónoknak joga van elmondani beszédét, a képviselő urnak pedig kötelessége azt meghallgatni. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Kubik Béla: Ugy van! Meg is hallgatom! Nagy figyelemmel hallgatom!

Nagy Ferencz: Azt hiszem, hogy nem illethet engem szemrehányás a tekintetben, hogy ne volnék eléggé udvarias a t. ellenzék iránt.

Kubik Béla: Teljes elismeréssel vagyok!

Nagy Ferencz: A mi pedig az argumentációmot illeti, méltóztassék engem megczáfolni, állok elébe. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Mondom, igy áll a dolog. Nekünk szabad szerződnünk 1907-ig, szabad 1907-ig egy régi fennálló szerződést meghosszabbitanunk, mert ez is csak 1907-ig való szerződés, ha pedig egy régi szerződést egyszerüen meghosszabbitunk és ez a meghosszabbitás túl nem megy a törvény határán, akkor az a kérdés, hogy micsoda tarifa van alapul véve, fel sem merülhet, mert nem is lehet kétség az iránt, hogy csak az a tarifa fog a provizórium meghosszabbitásánál fentartatni, a mely azelőtt volt érvényben. Egy uj tarifát el sem tudok képzelni, a mikor egy régi szerződésnek egyszerü meghosszabbitásáról van szó. *(Gulner Gyula közbeszól.)* Mindjárt rá fogok térni, ne méltóztassék anticzipálni a kérdést. Azt hiszem, elég jókor fog odajutni a dolog, hogy a t. képviselő ur reflektálhasson rá. Az 1899: XXX. törvényczikk 4. §-ának ez a második bekezdése nyilvánvalólag csak uj szerződésekre áll; még hozzáteszem azt is, hogy uj tarifaszerződésekre. Volt eset, — erre még külön rátérek — mikor a mexikói szerződést beczikkelyeztük, hogy egyik főargumentum az is volt, hogy ilyen szerződést lehet minden uj vámtarifa nélkül kötni, mert az csak a legtöbb kedvezménynyel ellátott szerződés, nem pedig tarifaszerződés. Tehát még uj szerződés is van olyan, a melyet köthetünk a nélkül, hogy vámtarifa lenne, hát még egy szerződést, a mely semmi egyebet nem foglal magában, mint a fennálló szerződésnek meghosszabbitását.

Méltóztatott anticzipálni közbeszólással azt, a mire én most rá akarok térni. Én elismerem azt, hogy ebben a provizorikus szerződésben vannak uj stipulácziók is, ez az uj stipuláczió vonatkozik elsősorban a borra. Adunk egy olyan kedvezményt, a minő nincs benne a régi szerződésben, illetve a mely ránk, az áldozat szempontjából kevesebb mint az, a mely a régi szerződésben foglaltatik. Ha már most nekünk egyáltalában jogunk van a régi szerződést meghosszabbitani, hát akkor nincs nekünk jogunk azt meghosszabbitani kevesebb áldozattal? *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hát vajjon ha mi a pluszra vagyunk jogositva, vagyis fentarthatjuk a régi szerződést, akár a borvám-klauzulával együtt, akkor nem tarthatjuk-e fenn azt a borvám-klauzula nélkül? *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon. Mozgás balfelől.)* Ez világos dolog.

Bizony Ákos: Nem akarjuk fentartani!

Nagy Ferencz: Nem is tartottuk fenn. Ez meghosszabbitás egy olyan sérelmi pontnak kiküszöbölésével, a mely eddigelé a legnagyobb áldozat volt ránk nézve. Hát ha mi többre voltunk jogositva, akkor erre a minuszra szintén jogositva vagyunk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi pedig a mandulát és pálmaolajt illeti, ezek a mi közgazdaságunkban oly csekély jelentőségüek, *(Zaj a baloldalon.)* hogy ennél a vámtarifa kérdése egyáltalában fontossággal nem birhat. Igaz továbbá az is, s ez elől sem akarok kitérni, hogy ebben a provizorikus szerződésben már utalás történik a végleges szerződésre is, van egy stipuláczió benne a végleges szerződésből; igen ám, de milyen ez a stipuláczió? Ez tisztán negativ stipuláczió, t. i. az, hogy az uj végleges szerződésben pedig a borra nézve semmiféle kedvezmény nem fog adatni. Már most kérdem: a mikor mi kijelentjük, hogy a jövőben semmit sem fogunk adni, fontossággal bir-e az, hogy micsoda tarifa alapján nem adunk semmit? *(Élénk derültség a jobboldalon.)* Tesz-e az különbséget, t. képviselőház, hogy mi nem adunk semmit 20 frt alapján, vagy pedig 25 frt alapján? *(Élénk helyeslés és derültség a jobboldalon.)* Engedelmet kérek, ez is csak azt mutatja, hogy a mikor egy ilyen stipuláczió felvétetett ebbe a provizorikus szerződésbe, bizony ezzel sem vétettünk az 1899: XXX. t.-czikk 4. §-a ellen.

Molnár Jenő: Ezt az állapotot hogy szüntetik meg? Erről nem beszélt!

Nagy Ferencz: Fel fogjuk mondani!

Molnár Jenő: De hogy? *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Nagy Ferencz: A mi pedig a pozitiv stipulácziókat illeti, a melyek a végleges szerződésben vannak, engedelmet kérek, ez erre a provizórikus szerződésre abszolute nem tartozik. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy ennél a végleges szerződésnél az uj autonom vámtarifa lett-e alapul véve, s vétethetett-e alapul abban a formában, a mint történt, azt majd megbiráljuk akkor, a mikor a végleges szerződés a ház elé kerül. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez nem tartozik erre a provizórikus szerződésre. Vagy megengedem, hogy ma is felvethetjük a kérdést, de nem erre a javaslatra, erre a szerződésre nézve, hanem legfeljebb a kormány eljárására nézve. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez egy külön kérdés, majd erről külön fogok magam is beszélni.

Látni való tehát, hogy maga ez a javaslat, ez a provizórikus szerződés semmiféle törvényes akadályba nem ütközik, mert én azt hiszem, hogy akkor, a mikor tisztán csak ezt a javaslatot mint ilyet tekintem, én nem vagyok képes

felfedezni a raczionális magyarázatát annak, hogy ez ellentét volna az idézett törvénynyel szemben. De ha volna is, s most jövök egy közjogi szempontból érdekes kérdéshez, hol van az megirva, hogy egy későbbi törvény egy korábbi törvényt meg nem változtathat? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Hát igenis, a mit a miniszterelnök ur kifejtett már két izben, vallom, hogy ez a mi alkotmányunknak sarktétele, hogy a mint a törvényhozás csinál egy törvényt, azt ép ugy meg is változtathatja. S ez áll az 1899 : XXX-ik t.-czikkel szemben is. *(Zaj balfelől. Felkiáltások a szélsőbalon: Megváltoztatták!)*

Nessi Pál: Mikor változtatták meg?

Nagy Ferencz: Bocsánatot kérek, 1902 november hó 8-án voltam én bátor egy szerény felszólalásomban ezt az elméletet kifejteni.

Azt mondja ugyan gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam, hogy én annyira elszigetelve voltam ezzel a felfogásommal, hogy maga Széll Kálmán tiltakozott annak helyessége ellen és az ellen, hogy ő szintén ebben a nézetben volna. Engedelmet kérek, sajnálom, hogy nincs jelen, de a dolog sokkal fontosabb, semhogy személyes jelenlét itt határozna, de ebben tévedés van, mintha Széll Kálmán az én ebbeli felfogásomat czáfolta volna meg, vagy ellene tiltakozott volna. Egészen másról volt akkor szó. Ha méltóztatnak emlékezni azoknak, a kik akkor jelen voltak, arról volt akkor szó, hogy vajjon a paktum, a mely köttetett, az 1899: XXX. t.-czikkben csakugyan benne van-e, vagy pedig nincsen. Akkor kifejtettem először, hogy igenis a paktum az 1899: XXX. t. czikkben benne van, de aztán hozzátettem, hogy ha nem volna is benne, ha ez a törvény a paktumtól eltérne is, mivel senki ez ellen fel nem szólalt és a törvényhozás által ugy lett akczeptálva, a hogy van, a paktum most már tárgytalan, most már a paktum helyett jön a törvény és most nekünk csak a törvénynyel van dolgunk. Hozzátettem azt is, hogy abban, hogy semmiféle ellenmondás nem történt e tekintetben akkor, a mikor be lett czikkelyezve az 1899: XXX. t.-cz., egyszersmind felmentés rejlenék az akkori miniszterelnökre nézve, ha csakugyan eltért volna a paktumtól.

Erre mondotta Széll Kálmán, hogy neki nincs szüksége felmentésre, mert ő állitja, vallja, hogy nem ellenkezik a törvény a megelőző paktummal. Hiszen én azt nem mondtam, hogy ellenkezik, én csak hipotetice mondtam, hogy ha ellenkeznék, még akkor is a törvény és nem a paktum volna az irányadó. Erről volt akkor szó. De szó sem volt arról, hogy Széll Kálmán azt a teoriát képviselte volna, a melyet nagy sajnálatomra most gróf Apponyi Albert magáévá tett; nem hiszem, hogy annyira meggyőződése szerint mondotta volna, hogy fenn akarná ugy tartani, oda akarná állitani, a maga teljes rigorozitásában nem is teszi, csak ki lehet olvasni a beszédéből, és beszédének egész fonala mutatja, hogy most erre hajlik, de ismétlem, nem hiszem, hogy teljes meggyőződéssel azt az elvet vallaná, mégis, mondom, nagy sajnálatomra magáévá tette; azonban, hogy azt mondotta volna Széll Kálmán, hogy az 1899 : XXX. t.-cz. uj törvénynyel és rendes törvényhozási uton meg nem változtatható ... *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Nem erről van szó!)* és hogy az 1899 : XXX. t.-cz., mely paktummal jött létre, csak paktummal változtatható meg, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mint azt most méltóztatik hangoztatni és a mit sajnálatomra, mondom, gróf Apponyi Albert is odaállit, ...

Zboray Miklós: Megtartani azt a törvényt! Nem kijátszani!

Nagy Ferencz: ... ezt a teoriát Széll Kálmán sohasem tette magáévá, sőt ellenkezőleg, tények bizonyitják, hogy ő is abban a meggyőződésben volt, mint a mostani miniszterelnök ur, hogy minden törvényt lehet uj törvénynyel megváltoztatni.

Zboray Miklós: De hol az uj törvény! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Kubinyi Géza: Itt a javaslat! Egy uj törvényjavaslat, a mely az 1899 : XXX. t.-cz. rendelkezéseit megváltoztatja!

Zboray Miklós: Törvényszegés, de nem uj törvény! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Nagy Ferencz: Ez a törvényjavaslat be van terjesztve!

Zboray Miklós: Megszegik, a nélkül, hogy a másik felfüggesztetnék, vagy azt megváltoztatnák! *(Halljuk! Az elnök csenget.)*

Nagy Ferencz: De kérem, t. képviselő ur, hogy lehet egy törvényt megváltoztatni uj törvénynyel, mielőtt a javaslatot be nem terjesztik?

Zboray Miklós: Bocsánat, ez rabulista okoskodás!

Nessi Pál: Szomoru, hogy ilyen professzor van az egyetemen! *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Zboray Miklós: Ez törvényszegés!

Nessi Pál: Szegény fiatalság, a hol ilyen professzorok vannak az egyetemen! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Nagy Ferencz: Hol van az megirva, hogy mindig meg kell mondani egy uj törvényben, hogy az előbbit hatályon kivül helyezik? Hiszen: lex posterior derogat priori. *(Zaj a baloldalon.)* Hiszen ha mindig csak expressis verbis kellene egy régi törvényt hatályon kivül helyezni, akkor még mindig érvényben volna az a törvény, mely a XVI. században ugy intézkedett, hogy: »luterani autem comburantur.« *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Engedelmet kérek, ezek egyszerü dolgok, és én valóban csodálkozom, hogy ilyen alapvető fogalmak felett is disputálnak az urak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Alapvető fogalom a törvény tiszteletben tartása!

Nagy Ferencz: Visszatérek, t. képviselőház, arra, hogy a tények bizonyitják azt, hogy Széll Kálmán ilyen teoriát sohasem vallott. *(Helyeslés. Ugy van! a jobboldalon)*

Zboray Miklós: De olyant sem! Meg is tagadta rögtön azt a teoriát!!

Elnök: Kérem Zboray képviselő urat, méltóztassék a szónokot csendben meghallgatni.

Nagy Ferencz: Itt van, t. ház, a törvény és itt az a beszéd, a melyet Széll Kálmán tartott. Ez a törvény az 1902 : X. t.-cz., a mely a Mexikó köztársasággal kötött kereskedelmi szerződésről szól. Tessék ezt a törvényt elolvasni. Ebben egyenes felhatalmazás adatik arra, hogy eltérőleg az 1899 : XXX. t.-cz. . . .

B. Kaas Ivor: Kivételképen!

Nagy Ferencz: Az is benne van!

Zboray Miklós: Most is kivétel!

Nagy Ferencz: . . . az 1899 : XXX. t.-czikktől eltérőleg, felhatalmaztatik a kormány, hogy Mexikóval a kereskedelmi szerződés ügyében tárgyalásokba bocsátkozzék.

B. Kaas Ivor: Ez nem bizonyit!

Nagy Ferencz: Hát most azt kérdem, t. képviselő ur, hogy az 1902 : X. t.-czikket paktum előzte meg? Tud valamit arról a t. képviselő ur, hogy mielőtt ezen felhatalmazási törvényt megszavazta volna a törvényhozás, a különböző pártok paktumra léptek? *(Zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: De kivétel volt!

Nagy Ferencz: Az nem határoz! Akár kivétel, akár szabály, a tény az, hogy ez az 1899 : XXX. törvényczikktől eltér, azt módositja. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Hogy ez kicsiben vagy nagyobb mennyiségben, részben vagy egészben lesz-e módositva: az tökéletesen mindegy. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A tény az, hogy itt van máris egy módositó törvény, szemben az 1899 : XXX. törvényczikkel.

Ne méltóztassék pedig azt képzelni, hogy ez Széll Kálmán részéről talán suttyomban történt, hogy ő ezt ugy csempészte volna bele, hogy észre sem vették. Bocsánatot kérek, igen alapos tárgyalás előzte meg és Rakovszky igen t. képviselőtársam volt az, a ki egyenesen rámutatott arra, hogy itt az 1899 : XXX. törvényczikk meg van sértve, hogy nem szabad ezt a törvényt megszavazni, mert az 1899: XXX. törvényczikkel, illetőleg az azt megelőző paktummal ellentétben áll. És erre mit mondott Széll Kálmán? *(olvassa):*

»Hol van az a közjogi doktrina, a melyet hallottunk Rakovszky t. képviselő ur részéről, hogy közjogilag nem helyes az előbbi törvényt egy másik törvénynyel, ha az előbbi törvénynek czéljaival ellenkezésbe nem jövünk, egyes részleteiben módositani? Hol van megkötve a törvényhozás keze és miben? Olyan törvény nincs, a mely ugy volna megcsinálva, hogy azt ugyanaz a törvényhozási tényező, a kinek a törvényalkotást a magyar alkotmány megadja, a korona és a két ház, meg nem változtathatná és erre nézve a keze meg lenne kötve?« *(Felkiáltások balfelől: Ezt senki sem tagadja! Felkiáltások jobbfelől: No hát! Zaj.)* No hát, a miniszterelnök ur bizonyára nem reflektált volna és nem állitotta volna azt, hogyha épen Apponyi Albert t. képviselőtársam az ellenkezőt nem vallotta volna, mert, engedelmet kérek, az nem mindegy, hogy ki vall bizonyos teoriákat. Hiszen, ha más mondotta volna, sokan azt mondhatnák, hogy: oda sem hallgattunk, nem is vettük tudomásul, de engedelmet kérek, ha gróf Apponyi Albert mondja, méltóztatik megengedni, hogy ennek — csekélységemtől eltekintve — még a miniszterelnök ur is bizonyos sulyt tulajdonitson.

»Én ragaszkodom a magam törvényéhez, — folytatja Széll Kálmán — de sutba dobnám, ha olyan volna, hogy nem szabad megváltoztatni. Minden törvényt meg lehet változtatni.« *(Élénk tetszés és derültség a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: Nos! Itt van már a Széll Kálmán szelleme. *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: Később — az igazság kedvéért ezt meg kell jegyeznem — Rakovszky t. képviselőtársam azután maga azt mondotta, hogy félreértette őt a miniszterelnök, hogy ő nem ezt mondta, hanem azt mondta, hogy a paktum köti az illetőket.

Rakovszky István: Ugy van!

Gulner Gyula: Politikai tisztesség szempontjából!

Nagy Ferencz: Megint visszatérve a kérdésre, Széll Kálmán azt mondja: »Én olyat nem proponálok abban a javaslatban, a mi az 1899: XXX. törvényczikk szellemével vagy intenciójával ellenkeznék«, *(Felkiáltások jobbfelől: No hát!)* »habár azt mondom, hogy akkor is joga van a törvényhozásnak ezt módositani,« *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nohát!)* »mert ha egy utólagos törvény az előzetes törvénynek intencióit halomra dönti, akkor is teljesen jogos téren áll, mert hiszen szabad elhatározása van a törvényhozásnak.« *(Élénk helyeslés jobbfelől és felkiáltások: Nos! Zaj balfelől.)*

Kubinyi Géza: Akkor Gulner is helyeselt!

Nagy Ferencz: Hát jó; hát meg akarjuk változtatni az 1899: XXX. törvényczikket; idehozta a kormány a törvényjavaslatot; hát nincs joga a törvényhozásnak törvényt módositani? *(Közbeszólások balfelől. Zaj.)* A törvényhozás Magyarországon nem egymással paczizkáló feleknek az akaratnyilvánitásából áll, *(Ugy van! jobbfelől.)* hanem szuverén hatalom, a mely semmiféle pártot, semmiféle egyéni befolyást nem ismer. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Igy áll tehát a kérdés, ha a javaslatot önmagában véve közjogi szempontból tekintem. Én nem látok semmiféle ellentétet az 1899: XXX. t.-czikkel szemben, de ha fenforogna is ilyen ellentét, én semmiféle akadályát nem látom an-

nak, hogy, ha szükséges, az a törvény megváltoztattassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt ugyis tudtuk!)*

Kubik Béla: Mindjárt gondoltuk!

Nagy Ferencz: Hiszen én nem csinálok titkot a magam meggyőződéséből. *(Helyeslés és derültség jobbfelől.)*

Kubik Béla: Helyes! Ez is becsülendő dolog. *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: A mi pedig a becsületet illeti, én azt hiszem, hogy a kik résztvettek a paktumban, azok tudják, hogy mi a becsület, a kik pedig nem vettek részt benne, azoknál épenséggel szó sem lehet becsületbeli kérdésről. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: De a szabadelvü párt hozzájárult! *(Zaj és ellenmondások jobbfelől.)*

Kubinyi Géza: Az a szabadelvü párt ma nincs itt; az az országgyülés sincs ma itt, mert azt a házat régen feloszlatták, a mely a paktumot létrehozta! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Zaj balról.)*

Zboray Miklós: Uj rendszer! *(Mozgás. Halljuk! jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Ferencz: Én a magam törvényhozói megbizását nem attól a párttól kaptam ám, a melyhez, igaz, hogy tartozom, hanem választóimtól ... *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj balról)*

Bartha Miklós: Azok jól ismerték az urat! *(Mozgás jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Ferencz: ... és a midőn engem ideküldtek, nem korlátoztak abban, hogy törvényhozói funkcióimat gyakoroljam minden megelőző paktum nélkül, mert Magyarország törvényhozása — ismétlem — nem egymással paczizkáló megegyezésben áll, hanem a törvényhozás szuverén megnyilatkozásában. *(Élénk helyeslés. Ugy van! a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Pátensekkel! Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Nézzük már most, hogy vajjon maga az az eljárás, a melyet a kormány ezen szerződés létesitése és életbeléptetése alkalmával követett, törvényes volt-e, vagy sem, és ha nem volt törvényes, mi ennek a következménye és nevezetesen minő magatartást tanusitson a törvényhozás ezen eljárással szemben? A javaslatot, a mint már emlitettem, elfogadhatjuk akkor is, ha a kormány eljárása nem lett volna törvényes, feltéve, hogy maga a javaslat törvényellenességet nem tartalmaz és feltéve, hogy azokat a törvényes akadályokat továbbra is fenn akarjuk tartani. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Az a kérdés tehát csupán, hogy maga az az eljárás törvényes volt-e és ha nem volt az, mi most a kormánynak feladata, s mi a mi feladatunk; minő magatartást kell nekünk követnünk? *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az első kérdés tehát az, hogy törvényes volt-e a kormány eljárása? Ha objektivek akarunk lenni, akkor azt hiszem, hogy nem szabad ebben a kérdésben a kormány cselekedeteit a maguk összességében, mintegy egységében tekintenünk, hanem miután több, bár összefüggő cselekményről van szó, külön-külön kell azokat vizsgálnunk, hogy vajjon törvényesek voltak-e vagy nem? Különösen három cselekményt kell megkülönböztetnünk. Az első kérdés arra vonatkozik, hogy törvényes volt-e a kormány eljárása akkor, midőn ezt a provizórius szerződést a törvényhozás felhatalmazása nélkül kötötte? A második kérdés az: törvényes volt-e a kormány eljárása akkor, a midőn be nem várva a felhatalmazás megadását, ezt a provizórius szerződést most már másodszor rendeletileg életbeléptette? Harmadszor: törvényes volt-e a kormány eljárása, a melylyel felhatalmazás nélkül tárgyalásokba bocsátkozott a végleges szerződésre nézve? *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: A törvény tilalmával szemben!

Nagy Ferencz: Hiszen majd rátérünk erre a kérdésre. Az urak mindig anticzipálják a kérdéseket. Ez különben nekem is kellemes, mert ebből látom, hogy mire kell különösen gondolnom, de hát méltóztassék türelemmel várakozni; az eredmény ugyanaz lesz. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gondoltuk! Mozgás és zaj.)*

A mi az első pontot illeti, hogy törvénytelenül járt el a kormány ebben az esetben, a mikor felhatalmazás nélkül provizórius szerződést kötött, erre, én ugy vagyok meggyőződve, csak az a felelet, hogy nem járt el törvényellenesen. Nem pedig azért, mert hiszen a mint már kifejtettem, az 1899:XXX. t.-cz. 4. §-ának második bekezdése, a mely a tárgyalások megkezdése előtt az uj vámtarifát követeli, ilyen provizórikus meghosszabbitásokra nem vonatkozik. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ha pedig erre nem vonatkozik, akkor az a korlát, a mi abban a törvényben foglaltatik, eo ipso elesik és akkor alkalmazásba jönnek azok az általános szokások és gyakorlatok, a melyek nálunk is el vannak fogadva nemzetközi szerződések előkészitésénél. Már pedig sehol nincs semmiféle törvény vagy akár szokásjogi tétel, a mely megakadályozná a kormányt abban, hogy egy külföldi állammal szerződési tárgyalásokba bocsátkozzék, mielőtt azt a törvényjavaslatot ide a ház elé hozná; csak az 1899:XXX. t.-czikk az, a mely e korlátot felállitja; de másrészről épen ez az, a mely itt nem applikálható.

Polónyi Géza: Hát a tarifa? Az semmi? *(Felkiáltások jobbról: Hiszen azt már megmagyarázta!)*

Nagy Ferencz: Sajnálom, hogy Polónyi képviselő ur nem szerencséltetett engem a jelenlétével, mikor erről beszéltem.

Polónyi Géza: Majd elolvasom!

Nagy Ferencz: Tehát méltóztassék ujból tudomásul venni, hogy az ilyen provizórius meghosszabbitásokra az a törvény nem vonatkozik, mert hiszen itt ilyen tarifa egyáltalán szóba sem jön. *(Mozgás balfelől. Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

Tehát az első pontra nézve én törvényellenességet felfedezni nem vagyok képes. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A másik kettőt elengedjük!)* Ellenkezőleg a másik kettőre nézve magam is elismerem, hogy igenis a kormány nem tartotta meg a törvényt.

Nessi Pál: Tehát? *(Ugy van! Tehát! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Az a kérdés: jót csinált-e vagy rosszat?)*

Polónyi Géza: Felmentvénynyel törvényesiteni ugy-e? Ez gyönyörü közjogászat!

Nagy Ferencz: Ezt magam is elismerem, a kormány is elismeri, ez tény. Áll az a tétel, nincsen ugyan kodifikálva, de állandó alkotmányos gyakorlatban van, hogy olyan nemzetközi szerződés, . . .

Polónyi Géza: Nincs kodifikálva? Hát az 1791: XII. t.-czikk nem törvény? *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: A képviselő ur olyasmiről beszél, a mi ide nem vonatkozik. Hát nincs olyan nemzetközi szerződés, a mely ide egyáltalában nem hozatik? Hát a bármasszövetségi szerződést idehozták?

Polónyi Géza: Hát az kereskedelmi szerződés?

Nagy Ferencz: Hiszen épen azért mondom: olyan nemzetközi szerződést, a mely az ország lakosainak anyagi érdekeit tangálja, olyan nemzetközi szerződést másként, mint törvényes megszavazás utján életbeléptetni nem szabad. Ezt elfogadja a képviselő ur, ugy-e?

Polónyi Géza: Elfogadom! A hármasszövetségi szerződés nem is kötelezi Magyarországot! *(Felkiáltások jobbfelől: Mindig beszél! Hiszen beszélt már két napig!)* Beszélek majd a harmadik napon is, ha jólesik!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nincs joga rá! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nagy Ferencz: T. képviselőtársam ezt most már szintén akczeptálja. De mondom, ez olyan szerződés, a melyet igenis ide kell hozni, a melyet életbeléptetni nem szabad a nélkül, hogy az törvénybe foglalva ne legyen. Azt is elismerem, hogy az 1899: XXX. t.-cz. arra nézve, hogy rendeletileg életbeléptettessék, vagy arra nézve, hogy a kormány a definitiv szerződésre nézve tárgyalásokba is bocsátkozzék előleges felhatalmazás nélkül, csakugyan akadályt képez. Ezt elismerem. De a mikor én ezt elismerem, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Eddig egy véleményen vagyunk! Halljuk! Halljuk! jobbról.)* engedelmet kérek, ebből még nem következik az, hogy mi ezt a szerződést, ezt a javaslatot meg nem szavazhatjuk. Ebből más következik, t. i. az, hogy mi elfogadhatjuk s akkor azután külön birálat tárgyává fogjuk tenni, hogy a kormánynak eljárását jóváhagyhatjuk-e, felmenthetjük-e vagy nem? *(Derültség balfelől. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Jóváhagynak ott mindent! *(Mozgás. Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Nagy Ferencz: Van valami, t. ház, a mi a törvény felett áll, és ez a törvényhozás. Mert a törvényhozás, valamint azt a törvényt hozta, azonkép azt meg is változtathatja, módosíthatja, hatályon kivül helyezheti. Ennélfogva az maga, hogy a kormány egy törvényt nem tartott meg, még nem jelent olyan törvénytelenséget . . .

Eitner Zsigmond: Hallatlan! Ilyen magyarázat! *(Zaj balfelől. Halljuk! jobbról.)*

Nagy Ferencz: Szabad kérnem egy kis türelmet a közbeszólók részéről. Ezek, az igaz, hogy meglehetősen finom megkülönböztetések . . . *(Derültség jobbról. Mozgás balról.)*

Bartha Miklós: Nagyon durva! *(Zaj jobbról.)*

Nagy Ferencz: . . . a figyelmet megkövetelik. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Kubinyi Géza: Nem csavarás, mint a Polónyié.

Bartha Miklós: Malom alatti okoskodás *(Zaj. Halljuk jobbról.)*

Nagy Ferencz: Hát csak a durva megkülönböztetés lehet igaz, a finom megkülönböztetés nem? *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez csak hóbort, a mit most beszél, — ezt csak beláthatják! *(Igaz! a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondás. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Az elnök többször csenget.)*

Kubinyi Géza: Az a hóbort, a mit beszéltek! *(Zaj balfelől.)*

Nagy Ferencz: Egy törvénynek meg nem tartása még nem jelenti azt, hogy a kormány magát a törvényhozással ellentétbe helyezné . . .

Polónyi Géza: Ha Szilágyi élne . . . *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Rendre! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Rendre! Rendre!)*

Rakovszky István: De jó dolguk van!

Nagy Ferencz: Ez még nem jelenti azt, hogy az a kormány ellentétbe akarta volna magát helyezni és ellentétbe helyezte volna magát magával a törvényhozással, mely a törvény felett áll. A kormánynak egész eljárása tanuskodik arról, hogy ő, habár a törvényt nem tartotta is meg, de a törvényhozással magát ellentétbe helyezni nem akarta.

B. Kaas Ivor: Tehát minden törvényszegést megbocsáthat a törvényhozás! *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, ne tartsanak itt külön beszédet. *(Nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Nagy Ferencz: Hogy a kormány mennyire respektálja és mennyire akarta respektálni a törvényhozás hatáskörét, a törvényhozás hatalmát, legjobban bizonyitja az, hogy előzetes felhatalmazást kért . . .

B. Kaas Ivor: De ez nem tárgyaltatott!

Nagy Ferencz: Kérem, ne anticzipáljuk azt, a mire ugyis rá fogok térni. Kért felhatalmazást; többet kért, mint a mennyit én szükségesnek tartok, mert még a provizórius tárgyalásra is kért felhatalmazást, a mire az én nézetem szerint nem volt szükség, de mindenesetre kért a definitiv szerződés megkötésére felhatalmazást. Igaz, nem kapta meg a felhatalmazást, és daczára annak, hogy nem kapta meg, mégis tárgyalt és rendelettel a provizórius szerződést életbeléptette. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez tény, ez áll. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Polónyi Géza: Ez a törvényhozás szuverénitása!

Nagy Ferencz: De hát ezt a rendeletet nem hozta a kormány ide a törvényhozás elé?

Polónyi Géza: Mikor már végrehajtotta!

Nagy Ferencz: Az, hogy idehozta, azt jelenti-e, hogy a törvényhozói hatalmat negligálta, tagadásba vette? Ez azt bizonyitja, hogy a kormány nem akar rendelettel kormányozni, hogy a kormány respektálni akarja a törvényhozást. *(Zaj balról.)*

Elnök: Csendet kérek!

Pap Zoltán: Igy nevelik az ifjuságot!

Nagy Ferencz: És engedelmet kérek, t. ház, amikor azt méltóztatik mondani nagy hangon Polónyi Géza képviselőtársam, de már megelőzőleg Okolicsányi t. képviselőtársam, azonban már szelidebb hangon, hogy ime, pátensekkel kormányozzák szegény Magyarországot az 1791: XII. t.-cz. világos tilalma ellenére, hát bocsánatot kérek, ezt más, mint politikai szenvedély nem diktálhatta. Engedelmet kérek, oly rendeletekről volt akkor, 1791-ben szó, vagy akár az abszolut időszak alatt, a melyek egy felelős kormány által bocsáttatnak ki és a melyekre nézve az a felelős kormány oda áll a parlament elé és azt mondja: egész felelősségemmel lépek ide, tessék felette dönteni? *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Miféle pátensekről volt akkor szó? Oly pátensekről, a melyek a törvényhozói hatalmat Magyarországon egyenesen negálták, a melyeknek a kibocsátói maguknak arrogálták a törvényhozó hatalmat, a melyeket oly államférfiak bocsátottak ki, a kik senkivel szemben, de legkevésbbé a magyar országgyülés irányában felelősséggel nem tartoztak. Engedelmet kérek, a közvéleményben igy kelteni hangulatot a kormány eljárása ellen, mikor egy rendeletet kibocsát és a maga felelősségével ide áll, ezt azonositani azon pátensekkel, a melyeket törvényhozásunk tilt, ez nem helyes, ez már egy oly túlkapása a szólásszabadságnak, a melyet megjegyzés nélkül hagyni nem lehet. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A mit én mondok, ugyanaz, a mit Apponyi t. képviselőtársam mondott. *(Zaj balfelől.)*

Zboray Miklós: Ez finom distinkczió!

Nagy Ferencz: Nem is annyira finom, mint betüszerinti. *(Derültség jobbfelől.)* Azt mondja t. képviselőtársam *(olvassa)*: »A törvényhozás jogkörébe tartozó ügyeket a kormány nem intézhet el a maga hatáskörében akkor, mikor semmi akadálya sem forog fenn annak, hogy a törvényhozáshoz forduljon azoknak normális és rendes elintézéseért.« Apponyi Albert t. képviselőtársam is konczedálta tehát, hogy van eset ám, mikor a kormány rendelettel a törvényhozás hatáskörébe vág. *(Ellenmondás és felkiáltások balfelől: Vis major esete.)* A vis major kifejezése fogalmilag ugyan jogi fogalom, de annak tartalma, hogy vajjon fenforog-e, ténykérdés. Ha a kormány eljárását biráljuk, mindenesetre az lesz a kérdés, hogy vajjon csakugyan fenforog-e az az »akkor«, a mire Apponyi Albert t. képviselőtársam czélzott. Erre nézve lesznek véleménykülönbségek, szó sincs róla.

Hova redukálódik tehát az egész kérdés? Oda, hogy vajjon csakugyan fenforognak-e azok a körülmények, a melyek igazolják azt, hogy a kormány ezt a szerződést, még mielőtt beczikkelyeztetett volna, rendeletileg életbeléptette? A törvényhozásnak ez semmiesetre sem a negálása s annak a hatáskörnek megtagadása, ellenkezőleg, ez annak a respektálása, mikor maga a kormány ezt a kérdést idehozza. *(Zaj balfelől.)*

Ez igy van. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* A kérdés ide redukálódik: jóváhagyandó-e a kormány eljárása, a felmentés megadandó-e, igen vagy nem? A tények elég sulyosak-e arra, hogy azt megadjuk, igen vagy nem?

Én nem tagadom, én olyannak látom a kormány eljárását, olyan körülmények közt cselekedett, a melyek tekintetbevételével igazságosan ezt a jóváhagyást, ezt a felmentést a kormánytól megtagadni nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kormány megkötött egy, ránk nézve elég kedvező szerződést, a kormány életbeléptette ezt a szerződést akkor, mikor már kilátás arra nem volt, hogy ezt a szerződést kellő időben meg lehet szavazni. A kormány az országot egy kártól óvta meg, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mely abból származott volna, hogyha Olaszországgal a kereskedelmi viszonyok félbeszakadtak volna, megzavartattak volna egy szerződés nélküli állapot által. Ez elég sulyos arra, hogy én ezt a felmentést megadandónak találjam. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ennek következtében egyrészt a javaslatot magát fogadom el, mint a mely nem áll ellentétben sem közjogunkkal, sem törvényeinkkel,

(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.) másrészt a kormánynak megadom a felmentést, és eljárását jóváhagyandónak találom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon és a középen. Szónokot számosan üdvözlik. Zaj a balés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kossuth Ferencz képviselő ur személyes kérdésben kért ugyan szót, de a házszabályok értelmében engedélyt kért a háztól arra is, hogy hogy a tárgytól némileg eltérhessen. *(Helyeslés)* A ház tehát az engedélyt megadja.

Kossuth Ferencz: T. ház! Bátor vagyok a ház türelmét néhány perczre igénybevenni, még pedig személyes kérdés czimén, és nagyon kérném az igen t. miniszterelnököt, méltasson ő is arra, hogy meghallgasson. *(Halljuk! Halljuk!)* Az imént felszólalt Nagy Ferencz t. barátom meglehetős vig kedélylyel azt a megjegyzést tette, hogy csodálkozik azon, hogy én, ki iránt néhány hizelgő kifejezést méltóztatott használni, a mit köszönök — nem választom meg helyesen azt, hogy miben higyjek Polónyi barátom állításainak, miben nem. *(Felkiáltások a középről: Nem ezt mondta!)*

Polónyi Géza: Ez impertinenczia lenne, ha ezt mondta volna! *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: Én azt mondtam, hogy Kossuth Ferencz meg tudja itélni, mit fogadjon el Polónyi képviselő urtól, mit nem.

Kossuth Ferencz: T. barátom szavait én igy kivántam visszaadni, a mennyiben természetesen csak politikai állításokra czéloztam.

Polónyi Géza: Ez más! *(Zaj.)*

Kossuth Ferencz: De én nem erről akarok beszélni. Nagy Ferencz t. barátom kedélyes megnyilatkozása az országnak szerintem nagy szolgálatot tett, mert a miniszterelnök urat oly nyilatkozatra birta, bár csak közbeszólás alakjában, a milyen az országra nézve nagyon becses. Azt mondotta ugyanis, hogy az Olaszországgal kötött szerződés Magyarországnak egyedüli, tehát Ausztriával nem együttes kivánalmára is felmondható.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez nem ujság! *(Derültség a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: Azt méltóztatik mondani, t. miniszterelnök ur, hogy ez nem ujság! Tehát ugy-e ön igy értelmezi ezt a szerződést?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Igen!

Kossuth Ferencz: Tehát igy értelmezi. Azért kérdem ezt ily határozottan, mert ezt az értelmezést le akarom szegezni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Oda van szegezve százszor. Lukszus azt felfujni! *(Derültség a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: Ugy látszik, az urak ma nagyon vig kedélyben vannak. *(Derülség jobbfelől.)* Csakhogy a vig kedély az irott törvény szövegén nem változtat. Ezt leszek bátor felolvasni. Az 1899: XXX. t.-czikk első szakaszának második pontja a következőleg szól *(olvassa)*: »Az 1907-ig esetleg kötendő külföldi kereskedelmi szerzedésekre nézve kimondatik, hogy azoknak a két állam nevében leendő megkötése az 1878: XX. t.-czikk harmadik czikkének első bekezdésében előirt módozat mellett eszközlendő.«

T. Nagy Ferencz ur elfeledte, hogy csak az idézett szakasz első bekezdésében foglaltakat tartja fenn elég sajnosan az idézett törvény. Mi van az 1878: XX. t.-czikk 3. §-ának első bekezdésében? *(olvassa)*: »Ilynemü ujabb szerződésekre nézve az alkudozás és szerződés megkötése mindkét törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyásának fentartása mellett a külügyminiszter által történik, azon megállapodások alapján, melyek a két fél illető szakminiszterei közt eszközlendők.« Itt megáll az első bekezdés. Mit jelent ez, t. ház? Azt jelenti, hogy a külügyminiszter megkötheti a két állam nevében együttesen a kereskedelmi szerződéseket, mint a hogy meg is kötötte Magyarország és Ausztria nevében együttesen Olaszországgal.

A második bekezdés szól a felmondási jogról, holott volt szerencsém t. barátomnak figyelmét ráirányitani arra, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk expressis verbis csak az első bekezdésről szól és a másodikról nem szól, mint a hogy nem is volt szükséges az, hogy erről szóljon, mert az ország joga felmondani a kötendő szerződéseket ugy sem a törvényből eredne a külállamokkal szemben, hanem a szerződés feltételeiből.

Nagy Ferencz: Tévedés! Félreértés!

Kossuth Ferencz: Hogyha máskép van, azt nagy örömmel fogom tudomásul venni, mert ez lenne az ország érdeke és én az ország érdekét sokkal magasabbra helyezem, mint az én infallibilitásomat, mert én pápa nem vagyok.

Förster Ottó: És nem is leszel! *(Élénk derültség.)*

Kossuth Ferencz: És nem is leszek! *(Élénk derültség.)* De az bizonyos, hogy máskép a két felolvasott szakaszt én eddig nem tudtam értelmezni. Ismétlem, hogy tudomásul veszem a t. miniszterelnök urnak ama törvény-értelmezését, hogy igenis joga van Magyarországnak magának is felmondani a külállamokkal a szóban forgó szerződéshez hasonló módon megkötött szerződéseket is és az olasz szerződésben kikötött feltételek szerint ezt is. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Minthogy felszólaltam, *(Halljuk! Halljuk!)* még egy észrevételére vagyok köteles reflektálni az igen t. előttem szólott barátomnak, és csakis erre nézve kértem ki a ház becses engedelmét, mert előbbi felszólalásomra jogom volt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Igen t. barátom azt mondta, hogy a függetlenségi párt lekicsinyli Olaszországgal való viszonyunkat. Ez ellen én a leghatározottabban tiltakozom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A függetlenségi párt Olaszország iránt a legnagyobb elismeréssel viseltetik; tudja azt, hogy Olasz-

ország második hazája volt azoknak a magyaroknak, kik jóideig hontalanok voltak és annak is, a ki hontalanul halt meg, mint magyar polgári joggal többé nem biró magyar. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A függetlenségi párt tehát a legnagyobb szeretettel, és mondhatnám, hálával viseltetik Olaszország iránt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De a függetlenségi pártnak meggyőződése az, hogy nincs olyan vonzalom, nincs olyan barátság, olyan hála, a mely igazolhatná azt, hogy helybenhagyjon egy törvénysértéssel kötött szerződést, még ha ez előnyös is. *(Helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután az a körülmény, hogy itt közbeszólólag egy köztudomásu egyszerü tényre hivatkoztam, t. barátom által, nagy meglepetésemre, ilyen nagy fontossággal ruháztatott fel, ez kötelességemmé teszi, hogy igen röviden preczizirozzam ebben a tekintetben a jogi helyzetet, a melyet én teljesen világosnak tartottam mindig és a melyre nézve valóban meglep az, hogy t. barátom azt teljesen világosnak és kétségtelennek nem tartja. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1878 : XX. törvény idevágó III. czikkének első bekezdésében beszél arról, hogy miként köttessenek meg a szerződések, második és harmadik bekezdésében pedig beszél arról, hogy miként mondassanak fel azok?

Kossuth Ferencz: De erről nincs szó az 1899 : XXX. t.-czikkben!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hallgasson csak meg, t. barátom. T. barátom is egyetért abban, hogy az 1878 : XX t.-cz. által beczikkelyezett vámszövetség III. czikke 3-ik bekezdésének vége világosan azt jelenti, hogy ha ez idő alatt egyetértés nem jönne létre, a külügyminiszter által a szerződés, mihelyt csak az egyik fél is kívánja, felmondandó. Ugy-e ez világos? Vagyis nemzetközi kereskedelmi szerződéseknél akár a magyar kormánynak, akár az osztrák kormánynak egyoldalu kívánságára a szerződésnek fel kell mondatnia. Ehhez sarkalatos joga volt az országnak 1878-tól fogva és ezért végtelenül meglep engem t. barátomnak az a felfedezése, mintha ezt a jogot az 1899 : XXX. t.-czikkben konfiskálta volna az ország. Hiszen akkor az 1899 : XXX. t.-cz. nem vivmány, nem garancziális törvény lett volna, hanem egy sarkalatos, életbevágó fontos jognak feláldozása és akkor csakugyan nem melléje kellett volna állani, hanem a legnagyobb vehemencziával támadni kellett volna azt a törvényjavaslatot mindenkinek, a ki az ország kezét egy ilyen fontos pillanatban megkötni nem akarta. *(Ugy van! jobbfelől.)*

T. barátaim nem tették ezt. Jól is tették, hogy nem tették, mert abszolute semmiféle rabulisztikával nem lehetne beleolvasni az 1899. évi XXX. törvényczikkbe azt, hogy az 1878 : XX. t.-cz. ezen dispoziczióját hatályon kivül helyezte. Hogy áll ugyanis a dolog? Az 1899 : XXX. t. cz 1. §-a a kereskedelmi szerződések megkötéséről beszél és azt mondja, hogy ezeknek a két állam nevében leendő megkötése az 1878 : XX. törvény III. czikkének első bekezdésében előirt módozat mellett eszközlendő. Miután ott a megkötésről van szó, természetszerüleg az első bekezdésre kellett rámutatni, a mely a megkötésről beszél és nem azokra a bekezdésekre, a melyek a felmondásra vonatkoznak; *(Helyeslés jobbról.)* ugy, hogy ha semmi egyéb nem volna a törvényben, akkor is világos volna, hogy ez az utalás az első bekezdésre nem jelenti és nem is jelentheti azt, mintha ez által a második és harmadik bekezdés hatályon kivül helyeztetett volna. *(Ugy van! jobbfelől.)*

De még erősebb a mi álláspontunk. A 4. §. határozottan kimondja, hogy mindkét államnak jogában áll a lejárattal biró kereskedelmi szerződések felmondását azon módon követelni, a mint azt az 1878 : XX. t.-cz. rendeli.

Itt tehát a felmondásra vonatkozólag is egyenesen utalás történik, az 1878 : XX. törvény III. czikkére. Végül hozzáteszi azt is, — s ezzel egy vitás kérdést eliminál — hogy *(olvassa)*: »Lejárattal nem biró kereskedelmi szerződések a két állam bármelyikének kívánságára 1903-ra felmondhatók.«

Azt hiszem, ha van valami világos és kétségtelen jogszabály a világon, ugy világos és kétségtelen az, hogy az 1899 : XXX. t.-cz. az 1878 : XX. törvényczikkben az ország számára biztositott jogot nem konfiskálta, *(Ugy van! a jobboldalon.)* hogy ez a jog fennáll ma is s hogy én, a mikor ennek kifejezést adtam, nem valami uj felfedezésről értesitettem a házat, de egy ismeretes tényre hivatkoztam, *(Ugy van! jobbfelől.)* s csak mélyen sajnálnám, ha a magyar képviselőházban ebben a tekintetben olyan nyilatkozatok tétetnének, a melyek más helyen és más körökben fogantyut adhatnának a kézbe arra, hogy az országnak ezen világos jogát elhomályositsák és meggyengitsék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Nagy Ferencz képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Nagy Ferencz: Abban a kérdésben, a melyet a miniszterelnök ur most itt tisztázott, akartam volna felszólalni, de ő olyan precizióval oszlatta szét azon aggodalmakat, a melyeket Kossuth Ferencz t. képviselőtársam kifejtett, hogy felesleges tovább erről beszélnem. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kettőről azonban kénytelen vagyok szólni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik az, a mely vonatkozik arra, hogy mit mondtam én Kossuth Ferencz t. barátomnak Polónyi Géza t. képviselőtársam beszédére vonatkozólag? Én azt hiszem, — s a ki engem ismer, talán el is hiszi nekem — hogy én soha sértő szándékkal nem szoktam senkivel sem beszélni, legkevésbbé beszélhettem

pedig Kossuth Ferencz t. képviselőtársammal olyan értelemben, hogy én egy más szónoknak beszédére vonatkozólag akármiféle sértést vagy becsmérlést követhettem volna el. *(Ugy van! jobbfelől.)* Mit is mondtam én? Azt mondottam, hogy Kossuth Ferencz t. képviselőtársam elég nagyeszü ember, — gondolom ezek voltak szavaim — hogy meg tudja itélni, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársam beszédéből mit fogadjon el igaznak, mit nem? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, mit jelent az, hogy igaz? Azt, hogy az ő meggyőződésének szintén megfelel-e vagy nem? Nem azt mondtam tehát, hogy valónak vesz-e vagy valótlannak tekint-e egyet-mást? *(Mozgás balfelől.)* Engedelmet kérek, itt egyszerüen nézetekről van szó. Ehhez csak jogom volt, hogy ezt mondhassam. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Miután igy konstatálom, hogy ezt mondottam, kérem is Polónyi Géza képviselőtársamat, hogy közbeszólását méltóztassék visszavonni, mert az alap hozzá teljesen hiányzik, *(Ugy van! a jobboldalon.)* minélfogva elvárhatom, hogy ilyen invektivával engem akkor illetni nem fog, a mikor vele szemben, azt hiszem, a legkorrektebben és a legkulánsabban jártam el. *(Helyeslés. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

A második az, hogy én azt mondtam, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársam és a függetlenségi párt olyan nagyon kevésbe veszi Olaszországot . . .

Polónyi Géza: Lekicsinyli!

Nagy Ferencz: . . . hogy lekicsinyli. Igaz, hogy mondottam, hogy a függetlenségi párt, de persze nem a függetlenségi pártnak valami közös nyilatkozata, hanem Polónyi Géza t. képviselőtársam beszéde volt az, a mely statisztikailag és mindenképen kicsinylette Olaszországnak jelentőségét Magyarországra nézve. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A függetlenségi pártnak jelenlévő képviselői ezt mind helyeselték s ez inditott engem arra a gondolatra, hogy talán ez a függetlenségi párt véleménye.

Bartha Miklós: Ez is rabulisztika! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Ferencz: Én akartam azt felhozni, a mit Kossuth Ferencz t. képviselőtársam Olaszországra nézve felhozott. Én magam is azt akartam mondani, hogy ime az a függetlenségi párt becsüli le azt az Olaszországot, a mely az ő örökéletü atyjának, Magyarország nagy férfiának második otthont adott? Ezt magam akartam mondani és ha nem mondtam, ezt azért nem tettem, nehogy azt higyjék ott a túloldalon, mintha én talán ezen hazafias nyilatkozattal akarnék hatni arra, hogy önök ilyen törvényjavaslatot kedvezőbben itéljenek meg, mint a hogy azt objektive megitélni akarják. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Polónyi Géza képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Polónyi Géza: T. ház! Bocsánatot kérek, ha bevezetést kell tennem. Én nem lehettem jelen a képviselő ur beszéde alatt, de mivel értesültem róla, hogy beszédemnek sok részével foglalkozott, kértem a naplónak rendelkezésemre bocsátását. De mivel az nekem nem állott rendelkezésemre és e perczben sem áll, fenn kell hogy tartsam azt a jogomat, hogy én beszédem értelmének esetleges helyreigazitása czimén akkor kérhessek szót, a mikor a naplót már elolvastam.

Elnök: Nincsen időhöz kötve.

Polónyi Géza: De miután a hozzám intézett felszólitás folytán már ma nyilatkozom, nehogy félreértésre adjak okot, ezt a jogomat fentartom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mikor beléptem a házba és hallottam ezt a reprodukált nyilatkozatot, a melyet olyan értelemben hallottam, hogy az egyenesen sértő lett volna az én egyéniségemre és szavahihetőségemre, igen természetes, hogy mivel annak a nyilatkozatnak ilyen értelme iránt voltam tájékozva, a megfelelő retorzióról gondoskodtam.

De mivel a képviselő ur olyan magyarázatot adott szavainak, — különben meg is lettem volna lepve, ha nyilatkozatának más értelmet tulajdonitott volna, mert a képviselő urnak sohasem adtam alkalmat semmiféle személyes támadásra — mivel — mondom — nyilatkozatának oly értelmü magyarázatot adott, a mely teljesen kielégitő, nemcsak visszavonom, hanem sajnálom is, hogy ez az incziden felmerült. *(Helyeslés.)*

A második dologra is köteles vagyok e perczben nyilatkozni, a mi t. i. Olaszország kisebbitésére vonatkozik. A t. képviselő ur bizony ebben a pontban megint jó lesz, ha rektifikálja saját felfogását, mert a mit én Olaszországról elmondtam, az volt két dolog. A kereskedelmi mérleg szempontjából tárgyaltam a dolgot olyan irányban, hogy bebizonyitsam azt, hogy ennek a szerződésnek megkötése Olaszországgal szemben nem Magyarország érdeke, hanem Ausztria érdeke. Hogy ebben ki talál kicsinyitő dolgot és általában ki találhat kicsinyitést abban, ha a gazdasági forgalmat vizsgáljuk és megállapitjuk, hogy egy országgal való forgalmunk csekély jelentőségü, ezt nem értem.

Mondottam azonban egy más dolgot: azt, hogy Titoninak eljárását nem helyeslem, a ki ismerve, mert kötelessége ismerni azt a törvényt, a melynek alapján szerződik, mégis belebocsátkozott a magyar kormánynyal egy törvénytelen szerződés megkötésébe. Ezt mondottam, semmi egyebet és hozzáteszem kötelességszerüleg, hogy én magam is éltem az olasz nemzet között, a legmélyebb tisztelettel viseltetem iránta, sőt reményem van arra, hogy az olasz nemzet segédkezet fog neküle nyujtani arra, hogy ez a törvénytiprás tovább ne mehessen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Mielőtt az interpellációkra térnénk át, méltóztassék megengedni, hogy a legközelebbi ülés idejére és napirendjére tegyek javaslatot. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, csütörtökön délelőtt tiz órakor tartsa és annak napirendjére tűzze ki az Olaszországgal való kereskedelmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatását.

Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ezt tehát határozatkép kimondom és most áttérünk az interpellációk előterjesztésére. Első sorban következik Lendl Adolf képviselő ur interpellációja. *(Zaj és felkiáltások: Holnap! Ma!)*

Lendl Adolf: T. képviselőház! Tekintettel arra, hogy az idő már előrehaladt és én hosszasabban akarok beszélni... *(Felkiáltások: Holnap! Ma! Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Az interpellációk rendszerint félkettőkor, vagy háromnegyed két órakor szoktak előterjesztetni. Kérem a képviselő urat, szíveskedjék interpellációját megtenni. *(Felkiáltások a baloldalon: Holnap!)*

Lendl Adolf: T. ház! Tekintettel arra, hogy az idő előrehaladt, én pedig hosszasabban szeretnék beszélni: mivel interpellációm nem sürgős, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy azt szombaton terjeszthessem elő. *(Helyeslés.)*

Elnök: A képviselő urnak jogában áll interpellációját most elő nem terjeszteni. Szombaton ismét bejegyezheti. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A következő interpelláló Nessi Pál.

Nessi Pál: Ugyanezen kérelemmel járulok én is a házhoz. *(Helyeslés.)*

Elnök: Minthogy egyik képviselő ur sem akarja interpellációját a mai ülésen előterjeszteni, a következő ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

497. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 20-án, csütörtökön,

Perczel Dezső, utóbb báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — A közoktatásügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a népiskolai közoktatásról szóló 1868: XXXVIII. t.-cz. és a népiskolai hatóságokról szóló 1876. XXVIII. t.-cz. módositása tárgyában. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, gróf Khuen-Héderváry Károly, Hieronymi Károly, Berzeviczy Albert, Tallián Béla.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogjt vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat gr. Esterházy Kálmán jegyző ur, az azok ellen lelszólalókat pedig Sturmán György jegyző ur jegyzi.

Fel fog olvastatni mindenekelőtt az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Az elnökség részéről nincs bejelenteni valóm.

A közoktatásügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! Van szerencsém benyujtani egy törvényjavaslatot a népiskolai közoktatásról szóló 1868: XXXVIII. t.-cz. és a népiskolai hatóságokról szóló 1876: XXVIII. t.-cz. módositása tárgyában (Irom. 680). *(Élénk éljenzés jobbfelől. Helyeslés balfelől.)*

Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék ezen törvényjavaslat kinyomatása és szétosztása iránt intézkedni s azt előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett előbb a közoktatásügyi, azután a pénzügyi bizottsághoz utasittatni. *(Éljenzés.)*

Elnök: A közoktatásügyi miniszter által beadott törvényjavaslat a népiskolai közoktatásról szóló 1868: XXXVIII. t. cz. és a népiskolai hatóságokról szóló 1876: XXVIII. t.-czikk módositása tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közoktatásügyi és pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Áttérünk most már napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) általános tárgyalásának folytatására. Mielőtt azonban a szólásra következő felhivatnék, Polónyi Géza képviselő ur félreértett szavai valódi értelmének helyreigazitása czimén szót kért.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Előrebocsátom, hogy ridegen a házszabályok keretében, kizárólag félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitásával szándékozom foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Az én szavaimat és beszédem értelmét Nagy Ferencz képviselő ur igen sok tekintetben értette és magyarázta félre, de én ezekkel a félreértésekkel, nehogy polémia szinezetü legyen felszólalásom, nem szándékozom foglalkozni, hanem csak arra a lényeges kérdésre fogok kiterjeszkedni, a melylyel kapcsolatban még Kubinyi Géza t. képviselőtársam is csavarással vádolt és a melyre nézve a t. képviselő ur még azt a kifejezést is használta, hogy porhintés az, a mit én mondok.

Hogy szavaimat beszédének közgazdasági részében is félreértette, ezzel csak igen röviden fogok foglalkozni, mert egyáltalában nehéz nekem vele közgazdasági területen vitatkoznom, mikor olyan tételeket látok beszédében, hogy vigasztalásul azt a mondását kinálja oda a nemzetnek, hogy nem nagy baj ez a 450.000 métermázsa bor, mert hiszen annak nagyobb része nem Magyarországba, hanem Ausztriába megy. T. képviselőtársam a közgazdaságot vezető

miniszterium élén állott: államtitkár volt. Hát nem tudja azt, hogy mit jelent az, hogy az a 450.000 métermázsa bor nagyobb része Ausztriába megy? Jelenti azt, hogy az a bor megy Olaszországból Ausztriába, a mely különben Magyarországból menne Ausztriába.

A ki ezeket az elemi részleteket nem ismeri, azzal tehát én nem vitatkozom. De félreértette és félremagyarázta a t. képviselő ur beszédemet a gazdasági részre vonatkozólag is s ennek következtében a t. képviselő ur — ne vegye rossz néven — a milyen tekintélynek örvend a kereskedelmi jog tekintetében mint tanár, ugy a gazdasági rész tekintetében, hacsak ezt az egy pontot nézem is, előttem tekintélyét elvesztette. *(Zaj jobbfelől.)* Azt mondja a képviselő ur, hogy én azon kérdéses mérleg alkalmából tévesen 40.000 koronáról beszéltem, pedig az 4 millió.

Nagy Ferencz: Dehogy 4 millió! 400.000!

Polónyi Géza: Hát 400.000! De a t. képviselő ur azt mondta, hogy négy millió. Itt van a beszéde a naplóban: 0·4 millió!

Nagy Ferencz: Az annyi mint 400.000!

Polónyi Géza: Már most a t. képviselő ur mit ért el ezzel a rektifikáczióval?

Nagy Ferencz: Nem olvasta el jól!

Polónyi Géza: De nagyon jól elolvastam! Mit ért el ezzel a rektifikáczióval? Azt, hogy még erősebben bizonyitotta tételemet, mint én, mert az a 0·4 minusz; tehát az én tételemet csak megerősiti, vagyis hogy nem 40.000-rel, hanem 400.000 koronával minusz Magyarország mérlege, szemben a 35 millióval, a mely a közös vámterületre nézve pluszt jelent. Hát ezzel csak megerősitette az én tételemet, vagyis, hogy még nagyobb mértékben hátrányos, mert nem 40.000, hanem 400.000 korona erejéig vagyunk passzivak akkor, a mikor az egész közös vámterület 35 millióval aktiv, a mi annyit jelent, hogy nem 35 millió az osztrákok plusza, hanem, hozzászámitva a mi minuszunkat is, 35.400,000 korona.

Ilyen rektifikáczióval közgazdasági elméleteket helyre nem állitunk!

Hanem már most rátérek arra, a miért felszólalok. Azt látom, hogy az 1899: XXX. t.-cz. iránt, különösen annak a felmondásra vonatkozó része tekintetében olyan megdöbbentő tájékozatlanság mutatkozik, hogy szinte nehéz az embernek magát megértetni. Én helyre akarom állitani azon váddal szemben, hogy engem akár porhintéssel, akár csavarással lehesen vádolni, azt, hogy miként áll a jelenlegi törvényjavaslat és az 1899: XXX. t.-cz. a szerződéskötés és a szerződésfelmondás joga szempontjából. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy pillanatig sem állitottam soha, ennek épen az ellenkezője van beszédemben, mintha Magyarországnak egyoldalu szerződésfelmondási joga törvényileg is biztositva ne volna. Tehát az első tétel, a mit én állitottam, az, hogy ez a szerződés rosszabb az ischli klauzulánál a felmondási jogra való tekintettel. Már most miként áll ebben a dologban jogászilag helyesen a tényállás? Akként, — és méltóztassék azután megczáfolni, hozzáteszem, talán mindnyájunknak megnyugtatására és az objektivitás érdekében — hogy a t. miniszterelnök ur tegnapi felszólalásában helyesen állapitotta meg a prognózist és helyesen állapitotta meg a törvény magyarázatát, csak a konkluzumokat nem vonja le helyesen. Hát miként rendelkezik az 1899: XXX. t.-cz. első szakasza a felmondási jog szempontjából? Ennek a törvénynek, ne méltóztassék elfelejteni, fundamentális tétele a viszonosság mint előfeltétel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És méltóztassék megengedni, az 1899: XXX. t.-cz. értelmében, a hogy én azt beszédemben kifejtettem, kétféle határidőt kell megkülönböztetni mind a szerződések megkötése, mind a felmondása szempontjából. Az egyik az 1903-ig való határidő, a másik az 1903 után való határidő. Mert ennek az 1899: XXX. t.-czikknek alternativ rendelkezései vannak, és pedig kétféle szuppozitum alapján: vagy létrejön 1903-ig Ausztriával a vámszövetség, vagy nem jön létre; ha létrejön, más a kereskedelmi szerződések megkötési módja és más azoknak felmondási módja, s más akkor, ha létre nem jön a vámszövetség. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)* Bocsánatot kérek, ki fogom mutatni a törvényből.

Nessi Pál: Tessék disztingválni!

Polónyi Géza: Mert ha 1903-ig a vámszövetség létre nem jön, és ha a törvény 4. §-ában foglalt azon feltételnek, hogy az autonom vámtarifa ujjal kicseréltetik, nincs elég téve, akkor az 5. § alapján a szerződések megkötésének módjára nézve a vámszövetségi állapot nem lehet irányadó. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Már most ez a törvény mit mond? Azt mondja, hogy a mennyiben 1903-ig kereskedelmi szerződések megkötéséről lenne szó, azoknak megkötési módja tekintetében az 1878: XX. t.-cz. III. czikke az irányadó. De mindig mivel? A viszonosság feltételével. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja a törvény, hogy *(olvassa)*: »Az 1878. évi XX. t.-czikknek az I-től bezárólag XXII-ig terjedő czikkeiben foglalt határozatoknak megfelelő jelenlegi állapotok azon módositásokkal, melyek tétettek, az 1907. év deczember hó 31-éig hatályban maradnak, feltéve, hogy az ezen határozatoknak és törvényeknek megfelelő jelenlegi állapotok és a viszonosság Ő Felsége királyságaiban és többi országaiban szintén változatlanul fentartatnak«. Tehát az 1878: XX. t.-cz. rendelkezése csak azon feltétellel tartatik fenn megfelelő módositásokkal, ha a viszonosság fentartatik. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát a viszonosság megsértetett, akkor az 1878: XX.

t.-czikkre senkinek többé hivatkoznia nem szabad, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* s annak alapján azért nem lehet eljárni, mert a viszonosság megsértésének egyik ténye az, hogy ha 1903-ig az uj autonom tarifa és vámszövetség létre nem jön. Ez logikusan is igy áll. Nem lévén sem vámszövetség, sem autonom tarifa, az 1878: XX. t.-cz. ipso facto nem alkalmazható, mert az csak vámszövetség esetére szól. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ez csak világos!

Polónyi Géza: 1903-on túlra pedig, ha nincs vámszövetség, ha nincs autonom tarifa, mit rendel ez a törvény? Rendeli, hogy fenmarad az országnak önálló rendelkezési joga s azért addig szerződésekbe bocsátkozni nem szabad, a mig az uj autonom tarifa megalkotva nincs. *(Helyeslés a bal- és a szelsőbaloldalon.)*

Már most az 1899: XXX. t. czikk 1-sö § a 2. pontjának 2. bekezdése — helyesen mondta a miniszterelnök ur — ezen szerződések megkötésének módozatát állapitja meg; és pedig miként? Azt mondja a törvény, hogy *(olvassa)*: »Mindamellett, hogy ezen törvény által a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai között fenforgó vám- és kereskedelmi viszonyok az 1907. év végéig terjedő időtartamra« — de mindig az előző szakaszban fentartott viszonosság feltételével — »az 1867: XII. t.-czikk 68. §-ában az országnak fentartott önálló rendelkezési jog alapján szabályoztatnak, az ezen idő alatt esetleg kötendő külföldi kereskedelmi szerződésekre nézve kimondatik, hogy azoknak a két állam nevében leendő megkötése az 1878. évi XX. t.-czikk III. czikkének első bekezdésében előirt módozat mellett eszközlendő.«

Itt félreértés forog fenn Kossuth Ferencz t. barátom részéről is. Az első bekezdésre vonatkozó utalás ugyanis nem a felmondási jogra vonatkozik, hanem a megkötési módra. S mit jelent ez a szakasz? ezt tessék jól megérteni. Ez egy kontradistinkczió, a mely tartalmazza azt, hogy mindamellett, vagy jobban mondva: daczára annak, hogy Magyarország önálló rendelkezési jogát érvényesiti, megengedtetik, — ismételten mondom, a viszonosság feltételével — hogy a szerződések mégis azon módon keletkezzenek, mint a hogy azt az 1878: XX. t.-czikk előirja. Vagyis itt lemondott az ország az 1867: XII. t.-czikkben foglalt azon szankcióról, hogy ha egyszer nincs vámszövetség, a nemzetnek önállólag kellene szerződnie, mert ehhez kétségtelenül joga van, nem pedig a külügyminiszterium utján Ausztria és Magyarország nevében. Azt mondtuk tehát, hogy daczára annak, hogy a törvény alapján önálló szerződéskötéshez volna jogunk, mégis ezen idő alatt, de mindig a viszonosság feltételével és fentartásával, 1907-ig köthetünk szerződést azon a módon, a mint az 1878: XX. t.-czikk előirja.

Nézzük meg már most, t. ház, ezt az 1899. évi XXX. t.-czikket. Ez a törvény — a viszonosság feltétele mellett — sem a szerződéskötés módozatára, sem a felmondási jogra vonatkozólag uj rendelkezést egyáltalában nem tartalmaz, hanem mit tartalmaz? Egyetlenegy pontot, a 4. § ban foglalt azt a szankcziót, hogy a lejárattal nem biró kereskedelmi szerződések 1903 végéig felmondandók. Ezt tartalmazza ez a törvény, de nem változtat sem a szerződéskötési módon, sem a felmondásra vonatkozó jogok tekintetében semmit, csak megállapitja azt, hogy a lejárattal nem biró kereskedelmi szerződések 1903-ig, de mindig azon módon, a hogy azt az 1878: XX. t.-cz. előirja, a viszonosság feltétele mellett kötendők meg és mondandók fel. Ez a dispoziczió felvétetett azért, mert a törvény biztositani akarta a kereskedelmi szerződések határidejének egybeesését az esetleg megkötendő vámszövetséggel.

Méltóztassék már most megengedni, t. ház, hogy beszédem végére érve, a gyakorlati konzekvenciák szempontjából mutassam meg azt, hogy sem Nagy Ferencz képviselő ur, sem az eddig felszólaltak — megdöbbentő tájékozatlanságra vallva — meg nem értik, hogy mit állit az ember. *(Mozgás a jobboldalon)*

Azt mondtam, t. képviselőház, hogy miután a törvény szerint 1902 ig vámszövetség nem jött létre; miután uj autonom vámtarifa — sem közös, mert hiszen vámszövetség nem jövén létre, ipso facto nem lehetett közös, sem más uj autonom vámtarifa — megállapitva a törvényhozás által nem lett, az 1899: XXX. t.-czikk 5. §-a alapján a viszonosság megszünt, megszünt tehát az 1878: XX. t.-cz. applikálásához való jog is és ennek folytán előállott az a helyzet, hogy Magyarországnak, mint önálló államnak, függetlenül kellett volna a külfölddel az előbb bemutatott autonom vámtarifa alapján szerződnie. És önök most az országnak ezt a jogát játszszák ki Ausztria javára, a midőn az 1899. évi XXX. t.-cz. kardinális rendelkezéseit nem respektálják. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hogy bebizonyitsam azt, hogy ez rosszabb az ischli klauzulánál, a dolog gyakorlati részére megyek át. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ugyebár elég világosan megmagyaráztam, hogy a viszonosság megszegése okából az 1878:XX. t.-cz.-re sem nem lehet,sem nem szabad többé hivatkozni, mert ez már maga törvénytelenség. De tegyük fel, hogy hivatkozhatnak rá: miként áll a gyakorlatban a dolog? Azt mondtam és azt mondom ma is, hogy az 1899: XXX. törvényczikk semmit sem változtatott — mindig a viszonosság feltétele mellett — sem a szerződéskötés módján, sem azok felmondása tekintetében. Már most az önök álláspontja szerint applikálandó az 1878: XX. törvényczikk. Szerintem ezt applikálni nem szabad. Csak egy álláspont lehet jogosult s ez az, hogy a nemzet a

szerződéseket önállóan kötheti meg és önállóan bonthatja fel. De most, ha önök az 1878: XX. törvényczikket applikálni akarják, tessék nekem megmondani Nagy Ferencz képviselő ur: lehet-e ezt a szerződést 1905 január 1-től számított hat hónapra Magyarországnak felmondania, igen vagy nem?

Gyakorlatilag vetem fel a kérdést. Mutassa meg a t. képviselő ur nekem, hogy Magyarország önállólag 1905 junius 1-ére megszüntetheti-e ezt a szerződést, igen vagy nem? Ha az 1878: XX. törvényczikk applikálandó, akkor a felmondás módja mi? Az, hogy a magyar kormány hat hónappal a szerződés lejárta előtt tartozik közölni az osztrák kormánynyal felmondási szándékát és csak ha hat hónapon belül egyetértés létre nem jön, van joga ugy az egyik, mint a másik államnak követelni, hogy az a szerződés az ő egyoldalu kivánatára is felmondassék. Már most ma október 20-ika van. Mondjuk, hogy ebből október végén pro mulgált törvény lesz. Addig még nem törvény, tehát nem is lehet a szerződést felmondani. Egészen eltekintek attól, hogy a magyar törvényhozásnak joga van visszautasitani a törvényjavaslatot, de erre nem térek ki, mert ez már polémia volna — fel akarjuk bontani a szerződést 1905 junius 1-ére, mert 1905 január 1-től számitva hat hónapra jogunk van azt felmondani.

Nagy Ferencz: Sőt előbb is!

Polónyi Géza: 1905 január 1-jéig a szerződés feltétlenül fennáll és addig fel nem mondható.

Nagy Ferencz: Fel lehet mondani bármely napra 1905 január elseje után! Pl. 1906 január másodikára is!

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, hiszen ma 1904 október havában vagyunk. Hát nem érti a kalendáriumot? (*Mozgás jobbról.*) Ismétlem, a szerződés 1905 január 1-ig feltétlenül fennáll, még pedig, hogy jól megértsen a t. képviselő ur, fennáll azért, mert addig terjed az Olaszország számára biztositott borbehozatali kedvezmény határideje. Ezt Olaszország biztositotta magának. De már 1905 január 1-én túl a szerződés bármely napon 6 hónapra felmondható. Már most azt kérdem a t. képviselő urtól: mutassa meg nekem, hogyan mondható fel a szerződés 1905 junius 1-ére, ha ezt a nemzet saját érdekében állónak tartja? Mi akkor a teendő? Először alkudozni kell az osztrák kormánynyal az 1878: XX. t.-cz. alapján. Az 1878: XX. t.-cz. a felmondást ugy szabályozza, hogy a lejáratot megelőzőleg hat hónappal értesiteni kell az osztrák kormányt, és a felmondást önállóan csak akkor lehet gyakorolni, ha hat hónapon belül egyetértés nem jön létre. Már most, ha október 30-án lesz törvény ebből a javaslatból és fel akarjuk azt mondani, akkor a magyar kormány értesiti az osztrák kormányt és ennek joga van akkor hat hónapig feleletet adni. Igaz ez? Tehát márcziusban tartozik csak feleletet adni.

Madarász József: Áprilisban!

Polónyi Géza: Vagy áprilisban!

De csak attól számitott hat hónap mulva mondhatom fel önállóan a szerződést. Látja tehát a t. képviselő ur, gyakorlatilag magyarázom meg önnek, hogy képtelenség, a mit beszélnek.

Rosenberg Gyula előadó: Hiszen 1905 deczember 31-ig áll fenn és nem január 1-ig.

Polónyi Géza: Az mindegy!

Rosenberg Gyula előadó: Nem mindegy! Nagy különbség!

Polónyi Géza: Most tovább megyek és mentem azon az alapon, hogy nemcsak jogi, hanem politikai tekintetben is lényeges dolog az, hogy vajjon a felmondást önállóan gyakorolhatjuk-e vagy nem? Mert a felmondáshoz nemcsak nekünk van ám hozzászólásunk. A felmondáshoz a másik szerződő félnek is van ám hozzászólási joga. Már most Olaszország arra az álláspontra helyezkedhetik, hogy: én nem szerződtem külön Magyarországgal, — és ez az önök legfőbb büne — hanem szerződtem Ausztriával és Magyarországgal együtt; az én velem szerződő fél nem Magyarország, (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) hanem Ausztria és Magyarország, azaz hogy még az »és« sincs benne, hanem Ausztria-Magyarország; nekem ezt a szerződést Magyarország különállólag fel nem mondhatja, mert nem szerződő fél. De felteszem az olasz kormányról, hogy nem teszi ezt a kifogást. Mondja meg a t. képviselő ur, a saját lelkiismerete szerint, igazán, őszintén: képzelhet-e politikailag olyan esetet, hogy Ferencz József mint osztrák császár Ausztria részéről nem tartja megengedhetőnek ennek a szerződésnek a felmondását, de mint magyar király bele fog egyezni abba, hogy Magyarország nevében megtörténhessék a felmondás? Képzelhet-e ilyen esetet a történelmi előzmények után?

Nagy Ferencz: Hogyne! (*Felkiáltások jobbról: Hogyne! Igen!*)

Polónyi Géza: No, t. uraim, a ki a magyar parlamentben ilyet állit, az hipokrita. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Erről beszéltem én, mondván, hogy ez rosszabb az ischli klauzulánál. Mert az ischli klauzula csak a magyar törvényhozás, tehát a képviselőház, a főrendiház és a magyar király hozzájárulásától tette függővé a klauzulának parlamenti megváltoztatását; de ez a szerződés még Ausztriának a hozzájárulását is megkivánja azon feltételek mellett, a melyek az 1878: XX. törvényczikkben foglaltatnak, a felmondás jogához; azonkivül pedig megmarad az, a mi megvolt már az ischli klauzulában, hogy az a tény áll a nemzet szine előtt, hogy kiszolgáltatja a nemzetközi szerződéseket ő Felségének, a királynak, a ki egyuttal Ausztria császárja, a ki csak azért, hogy a magyar nemzet a vámterületen mint önálló nemzet és individuum meg ne jelenhessék, nem csak ezt fogja meg-

gátolni, hanem küldött ide egy kormányt, a mely alkotmány- és törvényszegéssel és a fejedelem esküjének megszegésével gátolja meg azt, hogy Magyarország e téren mint önálló állam szerepelhessen.

Ez szavaim értelme; és én kérem a t. képviselő urat, hogy a jövendőben ezekkel igy foglalkozzék. Ez egészen világos dolog; a törvény ezt mondja és önök az 1899 : XXX. törvényczikknek ezt a kardinális rendelkezését — kettőt, sőt hármat is — de különösen azt, a mely szerint tartoztak volna önálló magyar vámtarifával ideállani és ennek alapján szerződni a külfölddel, kijátszották, sőt kiliferálták Magyarországot az osztrák kormánynak a cseh obstrukczióval szemben. Ez volt szavaim értelme. Tessék megczáfolni. A ki erre vállalkozik, . . .

Rosenberg Gyula előadó: Én majd vállalkozom!

Polónyi Géza: . . . ám jó, de ne méltóztassék engem azzal vádolni, hogy port hintek a világ szemébe, mert ez a világos törvény. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Először is azt akarom megállapitani, hogy Polónyi t. képviselő urnak harmadszori felszólalása után csakugyan sikerült az ő szavainak világos értelmet adnia.

Nessi Pál: Önök miatt volt szükség rá!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Igen örülök rajta, mert hiszen igy alkalmam van, — a mit ő is óhajt — megczáfolni szavait, s ezt rögtön meg is tehetem.

A képviselő ur mai beszédének két sarkpontja van. Az egyik az, hogy mi — t. i. Nagy Ferencz t. képviselőtársam és én — hamisan magyarázzuk az 1878: XX. törvényczikkben Magyarországnak biztositott felmondási jogot. Második sarktétele arra vonatkozik, hogy az 1899: XXX. törvényczikk diszpozicziói most már azért nem érvényesek, mert a viszonosság megsértetett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Igen!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Egész röviden ezzel a két ponttal fogok foglalkozni.

Először is az 1878: XX. törvényczikkben az országnak biztositott egyoldalu felmondási jogot, nézetem szerint, a t. képviselő ur tévesen magyarázza. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mert mit mond ez a törvény? Talán nem szükséges, hogy III. czikkének első bekezdését felolvassam, mert hiszen mindnyájan ismerjük annak tartalmát, és én szorosan a tárgyhoz akarok ragaszkodni. A második bekezdés azt mondja *(olvassa)*: »Ha ily szerződés lejártával« — azt sem kell magyaráznom, hogy micsoda szerződés; ebben is egyetértünk — »az egyik fél az abban kikötött felmondási jogot igénybevételni akarja, e szándékról a másik fél legkésőbb hat hóval a felmondási határidő előtt értesitendő, hogy a további eljárás iránt a szükséges tárgyalás megindittassék. Ha ezen idő alatt egyetértés nem jön létre,« — ez az idő nem egyéb, mint az a bizonyos hat hónap — »a külügyminiszter által a szerződés, mihelyt csak egyik fél is kivánja, felmondandó«.

A t. képviselő ur a törvény ez intézkedésének azt a magyarázatot adja, — hogy én is applikáljam az 1878: XX. t.-czikket a szőnyegen lévő szerződésre — hogy ha mi ezt a szerződést fel akarjuk mondani, tegyük fel pl. 1905 julius 1-ére, hiszen a határidő mindegy . . .

Polónyi Géza: Tegyük fel, hogy a törvényhozás igy akarja elfogadni!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . igenis, tegyük fel, hogy a magyar kormány 1905 julius 1-ére fel akarja mondani, *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* akkor értesitenie kell erről az osztrák kormányt. Mellesleg megjegyzem, hogy a midőn 1902-ben Kossuth Ferencz t. képviselő ur Széll Kálmánt a régi, 1891-ben kötött olasz kereskedelmi szerződés felmondása tárgyában interpellálta, ő is igy értelmezte a törvényt, mint én, sőt ahhoz e törvényes intézkedés czélszerütlen voltára nézve sok magyarázatot füzött, de nem vonta kétségbe annak az interpretácziónak helyességét, a melyet most mindjárt ki fogok fejteni.

Ha tehát, ismétlem, 1905 julius 1-ére a magyar kormány fel akarja mondani az olasz szerződést, illetőleg a mostani provizóriumot, erről értesiti az osztrák kormányt. A tárgyalásokra hat havi határidő van kiszabva, vagyis az 1905 julius 1-től 1905 deczember 31-ig terjedő idő. Ha ezen határidő alatt nem jön létre az osztrák és a magyar kormány közt a megegyezés, akkor, ugyebár, a magyar kormány egyoldalu kivánságára fel kell mondani a szerződést? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ebből a t. képviselő ur most azt következteti, hogy mi azt csak akkor mondhatjuk fel; minthogy pedig félévi felmondási határidő van, nem mondhatjuk fel 1905 deczember 31-ére, hanem csak 1906 junius 30-ára. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugyebár ez volt szavainak értelme? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már most, ha a magyar kormány azt fogja akarni és azt fogja látni, hogy ezen szerződés felmondása az ország érdekében áll, és ezt a szerződést meg akarja szüntetni 1905 deczember 31-éig, a dolog természete szerint 1904 deczember 31-én az osztrák kormánynyal tárgyalásokat fog megindítani. Mert akkor igenis az a félév letelik julius elsejéig és julius elsején felmondhatja a szerződést a határidőre. Ez a törvény valódi értelme és én ebben valami jogfeladást, vagy nem tudom micsoda veszedelmes dolgot, vagy a helyzetnek rosszabbodását azért nem vagyok képes látni, mert hiszen az 1878 : XX. t.-czikk akkor alkottatott, a mikor még sem az olasz szerződés fel nem mondatott, sem pedig uj provizórium nem alkottatott. Ha az a törvény nem volt czélszerü, akkor kellett volna azt máskép szerkeszteni. Ez

volt Kossuth Ferenczneк is az interpellációjában az álláspontja. De hogy mi most a provizórium által rontottunk volna azt az álláspontot, a mely 1878 óta a valóságban fennáll, ez abszolute nem áll és ez egy el nem fogadható tétel.

Polónyi Géza: Nem jól van!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Engedelmet kérek, t. képviselőtársamnak egész gondolkozását ismerem és arra feleltem, a mit mondott, semmit félre nem magyaráztam és sohasem állitottam többet, mint azt, hogy ezzel a provizóriummal mi nem rontottunk semmit.

Polónyi Géza: Majd bebizonyitom, hogy igen! *(Derültség a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Jó, jó!

De azt mondja a t. képviselő ur, hogy az 1899 : XXX. t.-czikknek intézkedései már semmi irányban sem állanak meg, mert hiszen a viszonosság megsértetett. Ez furcsa interpretációja és teljes félreismerése a viszonosságnak. Mert expressis verbis benne van az 1899 : XXX. t.-czikkben, hogy mit ért ez a törvény viszonosság alatt. Nem akarom enumerálni mindazokat a törvényeket, melyeket az 1. § felsorol és a melyek a vám- és kereskedelmi szövetségre, illetőleg a közös vámterületre s a többi intézkedésekre vonatkoznak; ezek a törvények tételesen fel vannak itt sorolva és azután azt mondja a törvény *(olvassa)*: »Az 1907. év deczember hó 31-éig hatályban maradnak — t. i. mindezek a törvények — feltéve, hogy az ezen határozatoknak és törvényeknek megfelelő jelenlegi állapotok és a viszonosság ő Felsége többi királyságaiban és országaiban szintén változatlanul fentartatnak.«

Már most a t. képviselő ur ismételten rámutatott arra, hogy ez egy egyoldalu törvény, hogy ez csak Magyarországot kötelezi, ezt Ausztria nem fogadta el, mert hasonló törvényt nem alkotott és okoskodását, illetve annak egy részét arra bazirozta, hogy mi egy egyoldalu törvényről azt mondjuk, hogy mi mindazokat a törvényeket ránk nézve kötelezőknek ismerjük el 1907-ig abban az esetben, ha az ezeknek megfelelő tényleges állapotokat Ausztria fentartja. De akkor ki sértheti meg ezt a viszonosságot? Hiszen csak nem mi magunk? *(Ugy van! jobbról.)* Hiszen én magammal szemben viszonosságot nem gyakorolhatok; a viszonosság Ausztria részéről áll fenn, nem az én részemről. Mert a viszonosság azt jelenti, hogy ha ezen törvényeknek megfelelő állapotokat fentartja, akkor azok érvényesek Magyarországon is.

Már most mit következtet a képviselő ur az 5. § utolsó bekezdéséből?

Polónyi Géza: Igen, igen, az az!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Majd mindjárt meglátjuk, hogy hogyan áll itt a viszonosság. Ha ezek a feltételek meg nem tartatnak, az a viszonosság megsértése. Ha én kikötöm azt, hogy én magamra nézve kötelezőnek ismerek bizonyos törvényes intézkedéseket, ha a másik fél is megtartja, és azután mind a ketten megegyezünk abban, hogy abban a törvényben előirt módtól eltérő módon kössünk szerződést, hol itt a viszonosság megsértése? *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Itt viszonosság megsértéséről szó sincs.

Fentartom tehát azt az állitásomat, a mit tegnapelőtt mondtam, hogy igenis jogunk van egyoldalulag ezt a provizóriumot felmondani azok szerint a modalitások szerint, a melyek magában ebben a deklarációban, illetőleg javaslatban foglaltatnak, hogy az 1899 : XXX. t.-czikkben az országnak biztositott semmiféle jog nincsen sem veszélyeztetve, sem pedig meggyöngitve; hogy továbbá mindazok az interpretációk, amelyeket akár a felmondásról, akár az 1899 : XXX. t.-czikk alkalmazásáról a t. képviselő ur elmondott, nézetem szerint nem felelnek meg a tényeknek és nem felelnek meg a törvényes állapotoknak. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezeket akartam röviden elmondani. *(Helyeslés jobbfelől.)* Előre kijelentem, hogy miután nagyon világosan kifejtettem a magam álláspontját, én többé a képviselő urral erről a kérdésről ez idő szerint nem fogok polemizálni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, lehetetlen, hogy ne kérjem a t. képviselőház kegyes engedelmét . . .

Elnök: Milyen czimen kér szót a t. képviselő ur?

Polónyi Géza: Személyes kérdésben és félremagyarázott szavaim helyreigazitása czimén. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Én szivesen dispenzálom a t. minisztert urat az alól, hogy velem e kérdésben tovább vitatkozzék; hanem mielőtt elbucsuzunk egymástól, legalább a tényeket rektifikáljuk helyesen. Az egész kérdés az 1899 : XXX. törvényczikk 5. §-a utolsó bekezdésének helyes interpretációja körül forog. Azt a t. miniszter ur konczedálja most már, — maga mondja, — hogy igazam van abban, hogy ezen uj törvény által Ausztriának is beleszólás biztosittatik a felmondás kérdésére, hogy a hat hónapi u. n. türelmi időt igénybe veheti. Az tehát, hogy hátrányos-e a szerződés, függ attól, hogy applikálható-e az 1878 : XX. t.-czikk, vagy sem. Abban a t. miniszter urnak teljesen igaza van, hogy ha az 1878 : XX. t.-czikk érvényben van, akkor önök kedvezőtlenebb szituációt nem teremtettek, mint a minő volt az 1878 : XX. t.-czikk szerint. A kedvezőtlenebb szituáczió akkor áll fenn, ha igazam van abban, hogy az 1878 : XX. t.-czikk többé nem alkalmazható és a hátrány abban van, t. miniszter ur, — ezt állitom én, — hogy a mig ezen törvény alapján Magyarországot megillette volna a jog, hogy önállóan szerződjék, tehát minden más államnak a befolyásától menten kösse meg a szerződést és a felmondást is

stipulálja, addig a jelenlegi szerződés ezzel szemben az osztrák kormánynak olyan befolyást biztosit, a mi őt csak vámszövetség esetén illette volna meg. *(Ugy van! balfelől.)*

Már most ez a magyarázat kérdése, mert ha a t. miniszter ur nem helyesen magyarázza az 5. §-nak utolsó bekezdését, akkor egész okoskodása egyszerüen halomra dől, mert ruente fundamento ruit superaedificatio.

A mi azt illeti, hogy miként magyarázandó a viszonosság megszegésére vonatkozó rendelkezés, nem jogosult a miniszter máskép magyarázni ezt a törvényt, mint a hogyan magyarázták azok, a kik azt megalkották az összes pártok hozzájárulásával, és a hogy a volt miniszterelnöktől hallotta annak a törvénynek magyarázatát.

Én felolvastam a miniszfer urnak, hogy Széll Kálmán háromszor, nem egyszer magyarázta meg, hogy 1903 ra ugyan nem tartalmaz ez a törvény határidőt a tarifára nézve, hanem arra feltétlenül tartalmaz tilalmat, hogy alkudozni, tárgyalni a külfölddel addig nem szabad, mig uj tarifa nincs. Már most ez a törvény nem az osztrák kormánynak adott kedvezményt, ez a törvény egy garanciális törvény a magyar nemzet és az állami önállóság javára a gazdasági önállóság szempontjából. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a törvényt nem lehet konfiskálni azzal, hogy a két kormány egymással megegyezett, mert ha önök a parlamentek szankciójával állnak elő, akkor lehet arról beszélni, hogy elfogadtatott a vámszövetség törvényhozás utján. De a mikor nincs vámszövetség, ha ekkor nekem Körber, vagy bármiféle osztrák kormány beavatkozik az én jogaimba, ez törvénysértés, mert csak vámszövetség esetén van Körbernek joga és beavatkozása abba, hogy mi történjék az ily szerződések tekintetében?

Mit mond a 4. § ? A 4. § a megállapitott feltételek bármelyikének meg nem tartásáról szól. Minő feltételek meg nem tartásáról? Az első, a második, a harmadik stb. bekezdésben foglaltakéról, tehát annak a feltételnek meg nem tartása is idetartozik, hogy ha a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt uj autonom vámtarifa nincs, az a viszonosság megszegését vonja maga után, és ennek a viszonosság megszegésének kérdése nem Körber urtól függ, hanem tisztán a magyar törvényhozásra és a nemzetre tartozik. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Körber nem dispenzálhatja önöket a viszonosság megszegése alól, Körber csak akkor dispenzálhatná önöket, ha a tárgyalások megkezdése előtt a vámszövetség létrejött és a közös autonom vámtarifa törvényhozás utján megalkotva lett volna. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ekkor nem lett volna megszegve a viszonosság és megszünt volna a kérdés. Ma azonban itt van a törvényerőre nem emelt vámszövetség, itt van a meg nem alkottatott közös vámtarifa, és mert nincs vámszövetség, a viszonosság megszegetett és önök mégis Körber köpenyege alá akarnak bujni és dispenzációt akarnak kapni arra nézve, a mi a magyar nemzet számára volt biztositva. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Semmi egyéb mondanivalóm nincs. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Günther Antal képviselő urat illeti a szó.

Günther Antal: T. ház! Azért szólalok fel, hogy szavazatomat indokoljam, és a magam részéről is gyenge erőmmel hozzájáruljak ama kérdések tisztázásához, a melyeknek jórésze, különösen Nagy Ferencz t. képviselőtársam tegnapi felszólalásában, valósággal elhomályositтatott. *(Igaz! a baloldalon.)*

Természetes, hogy elsősorban vele és az ő beszédével fogok foglalkozni, de mielőtt ezen beszéd fontosabbaknak látszó részeire áttérnék, előzőleg azokkal az aforizmákkal akarok végezni, a melyek a t. képviselő ur beszédében a jogi érvek helyettesitésekép hozattak fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Egy ily aforizma az, hogy a t. képviselő ur azt mondja, hogy ha nekünk egyáltalában jogunk van a régi szerződést meghosszabbitani, akkor nincs-e jogunk azt kevesebb áldozattal meghosszabbitani? Ezzel az aforizmával szemben a tény az, hogy a magyar kormány az Olaszországgal fennálló vám- és kereskedelmi szerződést felmondotta, felmondotta pedig határozottan és kifejezetten abból az indokból, mert ez a fennálló kereskedelmi szerződés a magyar bortermelők vitális érdekeit sérti és kárositja. Ha igy áll a dolog, akkor miként lehet azt mondani, hogy a régi szerződés tartatik fenn, bár kevesebb áldozattal? Hiszen a szerződések, a mint nem szünnek meg maguktól, nem is módosulnak maguktól. A szerződést meg kell kötni, a szerződést módositani kell. Hogy pedig ez a módositás megtörténjék, arra tárgyalások szükségesek és ha tárgyalások szükségesek, akkor előáll az 1899:XXX. törvényczikknek esete, előáll mind az a garanczia, a mely benne foglaltatik, vagyis nekünk az 1899:XXX. törvényczikkben foglalt szabályok ellenére szerződnünk nem lehet, hacsak a magyar bortermelők érdekeit és azokat a czélokat és indokokat, a melyeket a t. kormány maga elé tüzött, midőn e szerződést felmondta, meghamisitani és hatályukból kivetkőztetni nem akarjuk. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Második aforizmája a t. képviselőtársamnak az, hogy azt kérdi, hogy mikor mi kijelentjük, hogy a jövőben semmit sem fogunk adni, bir-e fontossággal az, hogy micsoda tarifa alapján nem adunk semmit? A t. képviselő urnak ezt a mondását a kormánypárt nagyon megmosolyogta, csakhogy én ugy látom, hogy itt a t. képviselő ur nemcsak játszik a szavakkal, hanem kénye-kedve szerint cserélgeti. Hiszen nem arról van szó, hogy micsoda tarifa alapján nem adunk semmit, hanem ha a tárgyalások folyamán az a helyzet áll elő, hogy a borvám-

klauzula megszünik, akkor nem az a kérdés, hogy mi mit adunk, hanem az, hogy mi mit kapunk? Ha igy áll a dolog, akkor előáll az autonom vámtarifának hatálya és ereje. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ha az a szerződés megszünik, akkor az autonom vámtarifa áll elő, s ezt mellőzte a t. kormány, másfelől pedig a t. képviselő ur nem bizonyitotta be, hogy ezen autonom vámtarifa mellőzésével megkötött azon stipuláczió a magyar bortermelőknek hasznos, azoknak érdekében van. *(Ugy van! balfelől.)*

A t. képviselő ur hivatkozott azután a Mexikóval kötött kereskedelmi szerződésre. Ez a kereskedelmi szerződés azt mondja: »az 1899. évi XXX. t.-cz. 4. § ának második bekezdésében foglalt határozmányoktól eltérőleg megállapittatik, hogy a kormánynak ezuttal kivételképen adott felhatalmazás alapján Mexikóval a kereskedelmi és forgalmi viszonyokat ideiglenesen szabályozhassa.« Ebben tehát határozottan és kifejezetten meg van mondva, hogy ez kivételes, csupán erre az esetre vonatkozó felhatalmazás. Vajjon a t. képviselő ur, mikor politikáról beszél és mint politikus nyilatkozik, nem ismeri-e azt a törvénymagyarázati szabályt, hogy a kivétel mindig megerősiti az általános szabályt? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Mert az, a mit a képviselő ur mond, annyit tesz, hogy miután egyszer már a kivétel megadatott, tehát ily kivételt többet is lehet adni, a mi arra vezet, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk hatályából egyszerűen kiforgattatik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, áttérek a t. képviselő ur beszédének ama részére, a mely fontosabb közjogi kérdéseket érint. Áttérek különösen azon kijelentésére, hogy minden törvényt meg lehet egy másik törvénynyel változtatni, és ő olyan szabályt nem ismer, a mely szerint valamely speciális, különös fontosságu törvény egy más törvény által meg nem volna változtatható. Technikailag igy áll a dolog — a jogi részre majd rá fogok térni — és kétségtelen, hogy a törvényhozás minden törvényt egy más törvénynyel megváltoztathat. De máskép áll a dolog jogilag, mert vannak a magyar jogban is ugynevezett alaptörvények.

Nagy Ferencz: Nincsenek! *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: A pragmatika szankcziót nem akczeptálja?

Nagy Ferencz: Azt is meg lehet változtatni!

Bartha Miklós: Tudomásul veszem!

Günther Antal: A t. képviselő ur, a mint méltóztatnak hallani, azt mondja, hogy Magyarországon alaptörvények nincsenek; nemde jól értettem? A t. képviselő ur tehát nem ismeri az 1827 : III. törvényczikket, melynek czime ez: »De conservandis in suo vigore legibus fundamentalibus«. A t. képviselő urat ebben a felfogásában, a mely nemcsak a mi hazai közjogunkkal, hanem tételes törvényeinkkel is ellenkezik, bizonyára az tévesztette meg, hogy Magyarországon nincsenek a fontos alaptörvények megváltoztatását korlátozó szabályok, nincsenek olyan szabályok, a melyek a fontos törvények megváltoztatását a szavazatok bizonyos nagyobb számához kötik.

Ebből azonban nem az következik, hogy alaptörvények nincsenek, hanem következik egy egészen más dolog. Hiszen mindazokban az államokban, a hol az a rendelkezés áll fenn, hogy bizonyos törvényeket nem szabad megváltoztatni másképen, mintha ahhoz a törvényhozásban a szükséges szavazatok száma hozzájárul, ez a rendelkezés, mondhatom, kizárólag olyan államokban áll fenn, a hol az uralkodó chartája adta meg a nemzetnek az alkotmányt. *(Ugy van! balfelől.)* Mi a czélja ezekben az államokban annak, hogy ily törvénymódositást korlátozó szabályok léteznek? Ennek a czélja és ennek az indoka igen egyszerű. Azokban a chartákban a fejedelem jogai óriási körre terjednek, a nép jogai igen kis körre szorittatnak, és midőn ezen chartákba bevétetett az, hogy ezen charta megváltoztatása pedig a szavazatoknak bizonyos nagyobb számához köttetik, ebben az vezérelte a charta adományozóját, az uralkodót, nehogy egy egyszerű szavazással az ő jogai szűkittessenek, és nehogy a nép jogai tágittassanak. *(Ugy van! balfelől.)* Ez a közjogoknak oly általános szabálya, a mely ellen csak ugy lehet beszélni, ha a létező tényeket akarjuk eltagadni.

De ha igy áll a dolog azokban az államokban, kérdem: miért nincs ily rendelkezés azokban az államokban, a melyek történelmi alkotmánynyal birnak, a milyen az angol és a milyen a magyar? Azért, mert hiszen itt a népnek jogai az ő történelmében, az ő történelmileg kifejlődött alkotmányában nyugodván, a népnek közlelkiismerete, a nemzetnek az a hatalma, a mely a saját államának fentartását tüzi ki egyedüli czélul, helyettesiti a chartával biró államokban létező korlátozó szabályokat, mert a törvényhozás nem tette fel sem Angliában, sem nálunk, hogy akadna olyan törvényhozás, a mely az állam létét, fennállását, és ezen fennállást biztositó törvényeket halomra döntené. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Ilyen többséget nem képzelt!

Günther Antal: Mondok egy pár alaptörvényt, a melyek közelebb esnek ennek a kérdésnek megvilágitásához, hogy Nagy Ferencz t. képviselőtársam előtt is teljesen tiszta legyen az az álláspont, a melyet előbb elvileg kifejtettem. Ilyen alaptörvény az, hogy a magyar államnak nyelve a magyar. Ezt a törvényt is meg lehet egy más törvénynyel változtatni, technikailag igy áll a dolog, de azt a törvényt megváltoztatni nem szabad. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tehát ha e törvény megváltoztatására nézve ez a szabadság létezik,

ebből az következik, hogy ezen törvényekhez pedig szentségtelen kezekkel nyulni nem szabad. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

A másik alaptörvény, a melyre hivatkozni akarok, — és ez már közelebb visz engem t. képviselőtársam beszédéhez — az 1791: XX. t.-czikk, a mely azt mondja; »leges ferendi, abrogandi, interpretandi potestatem in regno hoc Hungariae, partibusque annexis, salva art. 8. 1741. dispositione, legitime coronato principi et statibus ac OO. regni, ad comitia legitime confluentibus, communem esse, nec extra illa exerceri posse.«

Ez azt jelenti, hogy: »ebben az országban törvényt hozni, törvényt magyarázni, törvényt eltörölni csak ugy lehet, ha abban az ország és a király megegyeznek« és jelenti azt, hogy létező törvénynyel szemben rendeletek jogi érvénynyel nem birnak. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A magyar törvényhozási, törvénymegszüntetési, törvénymagyarázati jogának ezen interpretációjához csatlakozik szoros jogi nexusban ugyanennek a törvénynek egy későbbi deklarációja, a mely azt mondja, hogy a király »status et ordines regni securos reddens, nunquam per edicta, seu sic dictas patentales, quae stb. regnum et partes adnexas gubernanda fore«. Mit jelent ez, t. képviselőház? Ez egy alaptörvényt jelent, egy olyan törvényt, a melynek megváltoztatására a jogi lehetőség ki van zárva, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert abban a perczben, a melyben ez a törvény megváltoztattatik, abrogáltatik, vagy ugy magyaráztatik, hogy hatályából kivetkőztessék, Magyarország megszünt létezni. *(Ugy van! balfelől.)*

Egy harmadik rendelkezés ebben a törvényben azt mondja: »Executiva autem potestas non nisi in sensu legum, per regiam majestatem exercebitur.« Ime a törvénynek három alaptétele: a törvényalkotási, törvénymagyarázati és törvénymegszüntetési közös joga az országgyülésnek és a királynak, a melyhez csatlakozik az a második, hogy ezt az országot pátensekkel kormányozni nem lehet és az a harmadik alaptétel, hogy a végrehajtó hatalom pedig a törvények értelmében gyakorlandó. Vajjon, ha mind e három alaptételét a törvénynek szemünk elé állitjuk, nem dől-e meg az az egész okoskodás, a mely t. képviselőtársam beszédén végigvonul? *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ki kell még emelnem t. képviselőtársam beszédéből egy passzust, a melyet törvénynyel kapcsolatban mondott és a mely nemcsak alkotmányellenes, nemcsak közjogunkba ütközik, de oly megdöbbentő jelenség, hogy szinte hihetetlennek tünik előttem, hogy ebben a parlamentben elhangozhatott. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* T. képviselőtársam azt kérdezi, hogy miről volt szó 1790–1791-ben, mikor ez a XII-ik törvényczikk meghozatott és azt mondja, hogy olyan rendeletekről volt akkor, 1791-ben szó, vagy akár az abszolut időszak alatt, a melyek egy felelős kormány által bocsáttatnak ki és a melyekre nézve az a felelős kormány odaáll a parlament elé és azt mondja: egész felelőségemmel lépek ide, tessék felette dönteni? »Miféle pátensekről volt akkor szó?« A felelet, melyet erre ad, igy szól *(olvassa)*:

»Oly pátensekről, a melyek a törvényhozói hatalmat Magyarországon egyenesen negálták, a melyeknek kibocsátói maguknak arrogálták a törvényhozó hatalmat, a melyeket oly államférfiak bocsátottak ki, a kik senkivel szemben, de legkevésbbé a magyar országgyülés irányában felelőséggel nem tartoztak.«

T. képviselőtársam, nem az tetszik-e ki ezen szavakból, hogy ez a törvény szerinte csak a dikaszteriális kormányok alatti kormányzatra vonatkozott? *(Nagy Ferencz tagadólag int.)* Ha nem ebben a nézetben volt t. képviselőtársam, akkor ezt a közjogellenes tételt, a mely ebben a kérdésben, s abban a feleletben, a mely erre adatott, foglaltatik, nem állithatta volna fel. Mert az én t. képviselőtársam tényleg igy állitja fel a kérdést: hiszen ennek a törvénynek rácziója akkor volt, mikor dikaszteriális kormányok voltak és nem volt felelős miniszterium. Most felelős miniszter lévén, a ki törvénysértések, törvénytelen rendeletek kibocsátása miatt ideáll a képviselőház elé, ez a törvény most tulajdonképen azzal az értelemmel, a melylyel hajdan birt, egyáltalában nem bir. Már, t. képviselőtársam, bocsásson meg, ez Magyarországnak egy máig érvényben lévő alaptörvénye, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely a dikaszteriális kormányzatra ép ugy vonatkozik, a mint azt nem negálhatja semmiféle parlamenti miniszterium. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha állana az a teória, a melynek ezekben az én t. képviselőtársam kifejezést adott, akkor itt jogi szabály volna a rendeletekkel való kormányzás. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)* Bocsánatot kérek, hogy ha ez a törvény, a mint t. képviselőtársam mondta, csak a dikaszteriális kormányzat idejében birt jogosultsággal, *(Nagy Ferencz tagadólag int.)* ez foglaltatik beszédében, t. képviselőtársam . . .

Nagy Ferencz: Ezt nem mondtam!

Günther Antal: . . . akkor azután nem lehet érteni, hogy miért hivatkozott egyáltalában a dikaszteriumi kormányzatra. A dolog ugy áll, hogy ez a törvény azóta nemcsak, hogy ujjal nem pótoltatott, hanem a későbbi törvényekben az, hogy Magyarország pedig a törvények értelmében kormányzandó, oly preczize, mint az az 1791-iki törvényben foglaltatik, elő sem fordul, nem fordul elő azért, mert ez Magyarországnak olyan alaptörvénye, a mely ma is él és uralkodik, s a mely alaptörvénynek szempontjából, t. képviselőtársam, mondhatom, hogy azt az eljárást, a melyet a kormány ezen törvényjavaslat beterjesztése előtt és ezen törvényjavaslat beter-

jesztése után követett, igazolni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: Ezek a finom megkülönböztetések!

Günther Antal: Az előbb emlitettem és idéztem az 1827: III. t.-czikket, a melynek jelentősége az, hogy az 1791: X. t.-czikket az ország alaptörvényei közé iktatja. És pedig micsoda indokolással? Azzal az indokolással, a melyet jó volna, ha azok, a kik ennek az országnak kormányzatát vezetik, szemük előtt tartanának a parlamenti kormányforma alatt.

Madarász József: Ugy van! Az ország és a király!

Günther Antal *(olvassa)*: De conservandis is in suo vigore legibus fundamentalibus sollicitudinem ex praeteritis eventibus ortam, quorum effectus caeteroquin jam benigne sublati sunt: Sua majestas sacratissima de eo plene persvasa, quod felicitas regis et regni, exacta legum observantia et incolumitate nitatur.«

Az a magyar közjogi elv van ebben kifejezve, hogy az ország törvényeinek és főleg alaptörvényeinek megtartása a fejedelem és az ország, a fejedelem és népe közös boldogsága, a mely akkor zavartatik meg, ha a törvények nem tartatnak meg, és ha rendeletek bocsáttatnak ki, a melyek a törvényekkel szemben és azok ellenére szabályozzák és viszik a kormányzatot. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. ház, Nagy Ferencz t. képviselőtársam azt mondja, midőn indokolja azt az ő tételét, hogy minden törvényt meg lehet változtatni, hogy a törvény felett áll és minden törvény felett áll a törvényhozás. Igy a tétel nem egészen igaz, mert ehhez hozzá kell csatolni egy harmadik tételt, hogy a törvényhozás felett áll a korona. Nem a királyt értem ez alatt, hanem azt, hogy a király és a nemzet felett áll a korona, és a koronának a jogait, a koronában székelő királyi és nemzeti jogokat semmiféle törvényhozás nem bonthatja meg, nem konfiskálhatja el. *(Élénk éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Ki vonja ezt kétségbe?

Nessi Pál: Önök tették!

Zboray Miklós: A törvényekhez Ausztria hozzájárulását kivánják. A miniszterelnök beszél igy.

Günther Antal: Mikor igy állitom fel a tételt, a mely a magyar közjog szelleméből, életerejéből folyik, mi az a konzekvenczia, a melyet ebből levonok? Az, hogy a koronában székelő jogok közé tartozik, a mi nálunk törvényben kifejezetten is megállapittatott: ennek a nemzetnek joga nemcsak saját nyelvéhez, hanem ennek az országnak a joga saját területéhez. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* A területi fenhatóság a koronában székel és az állam területéről intézkedik, azt kereskedelmi tekintetben is vámvonallal elzárni nem a királynak, nem is a nemzetnek joga egyedül, ez a koronának ezen ország területe felett álló szuverénitásából folyó joga. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* Már most melyek ebből folyólag azok az alaptörvények, a melyeket csak ugy lehet megváltoztatni, ha Magyarország szuverénitása csorbittatik, de melyeket megváltoztatni nem szabad, mert azok a szuverénitásnak folyományát képezik. Ilyen tételesen is kifejezésre jutott jog az 1867: XII. t.-cz. 58. §-ában foglaltatik, a mely azt mondja *(olvassa)*: »A kereskedelmi ügyek közössége sem foly a pragmatika szankczióból: mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól jogilag külön álló országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnének s vámvonalak által szabályozhatnák kereskedelmi ügyeiket.«

Csatlakozik ehhez ugyanezen törvény 68. §-a, a mely azt mondja *(olvassa)*: »... ha és a mennyiben a fentebb elsorolt tárgyak fölött az egyezkedés nem sikerülne: az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja s minden jogai e részben is sértetlenek maradnak.«

Már most, t. ház, ez is alaptörvény, a melyhez csatlakozik az a másik törvény, mely először az 1867: XVI. t.-czikkben volt lefektetve és a mely azután keresztülvonul törvényeinknek egész során; ez t. i. kimondja, hogy a kereskedelmi szerződésekre nézve az alkotmányos jóváhagyás joga a törvényhozást illeti meg.

Ezek lévén az alaptörvények, ezekkel szemben és ezekkel szerves összefüggésben micsoda jelentősége van az 1899: XXX. t.-czikknek? Ennek a törvényczikknek jelentősége az, hogy a nemzet elidegenithetetlen, a koronában székelő, a törvényhozás által nem konfiskálható jogait biztositó klauzuláknak és feltételeknek foglalatját képezi az 1899: XXX. t.-czikk, a mely tehát épen olyan tekintet alá esik, mint minden artikulus, a mely ezen ország szuverénitását biztositja. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Ebből egyuttal folyik az is, hogy ha az alaptörvényekhez szentségtelen kezekkel nyulni nem szabad, akkor azokhoz a törvényekhez, a melyek ezen alaptörvények hatályát és erejét biztositják, szentségtelen kezekkel nyulni épen olyan kevéssé szabad. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ebben a magyarázatban én eltértem azon felfogástól, a mely itt a képviselőházban az ellenzék szélső padjairól megnyilatkozott. Én nem a paktumtól és nem a paktum erejétől származtatom az 1899: XXX. t.-czikk jelentőségét és hatályát, hanem származtatom ennek a törvénynek a maga inhaerens erejéből, származtatom abból, hogy ez a törvény a magyar szuverénitásnak mellőzhetetlen tartozékait van hivatva biztositani. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Miféle elv, szabály áll akkor, milyen elveket állit fel és foglal magá-

ban a mi közjogunk, a mikor arról van szó, hogy ezek a törvények megtartassanak? Ezek a törvények egy nagyobb erkölcsi hatalomnak védelme alatt állanak, és — a mint a régi római törvény kimondja — hogy a törvény nem egyéb, mint communis rei publicae sponsio, ugy a magyar nemzet léte, fennállása, szuverénitása és a magyar parlamentnek hazafiassága az, a melyek a törvényeknek garancziáit képezik. *(Élénk tetszés és taps balfelől.)*

Madarász József: Inkább bizom a nemzetre, mint a parlamentre!

B. Kaas Ivor: Hát hiszen majd lesz alkalom a nemzet elé vinni a dolgot! *(Zaj.)*

Günther Antal: Nem foglalkozom tovább Nagy Ferencz t. képviselőtársam beszédével elvi szempontból. Azt hiszem, igen komolyak voltak azok, — elvi szempontból — a miket előadni bátor voltam.

És most Nagy Ferencz t. képviselőtársam beszédére egy kissé a derültebb szférába tartozó megjegyzést bátorkodom előterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőtársam a kormánypárton nagy tetszést aratott tegnapi beszédében azt mondotta, hogy hiszen ime, azért is helyes és jó volt ennek a kormánynak az eljárása, mert mikor a borvámklauzula elesteért megadta Olaszországnak azt a kedvezményt, ez által biztositotta Magyarországnak a vámmentességet a lovak tekintetében. Még ha igy állana is a dolog, még akkor sem állana a t. képviselőtársam argumentácziója. A dolog azonban fataliter ugy áll, hogy a vámmentesség a lovakra nézve nemcsak hogy nem biztosittatott, hanem a megkötött végleges szerződésben ezen lovakra vám vettetett ki. *(Zaj.)* Be fogom ezt bizonyitani. Kezemben van a római »Tribuná«-nak október 1-én kiadott száma, a melyben Pantano képviselő nyilatkozik azokról a tárgyalásokról, a melyek Olaszország és Ausztria és Magyarország között ugy az ideiglenes szerződés megállapitása, mint a végleges szerződés előkészitése körül folytak. És ez a Pantano, a ki képviselői minőségében, azt hiszem, illetékesen nyilatkozik, azt mondja, hogy »abbiamo potuto noi ottenere un dazio moderato sui cavalli« vagyis: sikerült nekünk mérsékelt vámot kieszközölnünk a lovakra, a mi bevitelünket illeti, a mely már emelkedik a silányabb fajta lovakra nézve. A végleges szerződésben tehát ez a vámmentesség, a melyet a mi t. képviselőtársunk oly monumentális dolognak tartott, elesvén, én ebből csak azt a tanulságot vonom le, hogy ily nyilatkozatokat tenni, ily provizórikus szerződéseket beczikkelyezni láttatlanban, mikor világos utalás történik az egyidejüleg létrejött végleges dispozicziókra, az ilyen provizórikus szerződésre ugy hivatkozni, mint a mely minden skrupulus nélkül elfogadható és beczikkelyezhető, nem szabad. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Áttérek már most röviden arra a beszédre, melylyel a t. miniszterelnök ur indokolta a maga álláspontját és a melylyel gróf Apponyi Albert t. kepviselőtársunknak felelt. Gróf Apponyi Albert t. képviselőtársunk azzal érvelt beszédében a törvényjavaslat ellen, hogy a korábbi dispozicziók szerint már megnyert állapottal szemben, a melyre a bortermelők berendezkedtek, a melynek alapján biztonságot élveztek, határozott visszaesést tartalmaz ez a törvényjavaslat. Erre azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy tévedésben van gróf Apponyi Albert t. képviselőtársunk, mert a helyzet nem ugyanaz, hanem egészen más és igen lényeges különbség létezik. Ez a különbség szerinte az, hogy akkor egyszerüen hatályon kivül lett helyezve a régi borvámklauzula, most pedig ebben a provizórikus deklaráczióban világosan konstatálva van a két állam nevében, hogy a végleges szerződés semmiféle stipulácziót a borra vonatkozólag nem tartalmaz.

Hát, t. ház, ha a miniszterelnök ur ezen előadásával kapcsolatban nézem az erre a kérdésre vonatkozó korábbi javaslatokat és indokolásokat, akkor itt látom a kereskedelemügyi miniszter ur részéről 1903 deczember hó 31-én beadott törvényjavaslatot, a mely ezt mondja *(olvassa)*: »a szerződés felmondásakor kitüzött azon czélunkat, hogy az annak zárjegyzőkönyvében foglalt borvám-záradék annak lejártával kiküszöböltessék, barátságos uton és viszontengedmények nélkül elérni sikerült.« Erre rádupláz a pénzügyi bizottság, midőn azt mondja *(olvassa)*: »Ezen oly sok éven át nehézményezett és borgazdaságunk fejlődését oly nagy mértékben gátló olasz borvámkedvezménynek végleges megszüntetése fejében más ellenszolgáltatás nem adatott, mint a január 31-éig tartó kedvezmény.« T. képviselőtársunk, az előadó ur pedig valóságos dithirambusokat zeng az akkor elért eredményre és azt mondja *(olvassa)*: »Nagy előnye különösen abban rejlik, hogy egy Olaszországgal létrejött szerződéses megállapodással kiküszöböltetett a habár egyes részleteiben változó, de mégis százados gyakorlaton alapuló borvám és igy már most a bekövetkező végleges szerződési tárgyalásoknál az érdekeinknek megfelelő borvámot illetőleg mi vagyunk birtokon belül. *(Derültség a baloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Hát nem ugy van? *(Mozgás balfelől.)*

Günther Antal: Azután igy folytatja: »Ezen az ideiglenes megállapodásban részünkre kivivott előny a maga teljességében tulajdonképen érvényesülni és értékessé válni akkor fog, ha, a mint azt az ország a kormánytól reméli és el is várja, a borvámot illetőleg most elfoglalt álláspontját a végleges szerződésben is fenn fogja tartani.« A midőn mindez igy történt, akkor egyszerre azt látjuk, hogy ez a véglegesnek hirdetett akkori előny, nem volt végleges, hanem adatott azután ismételten a véglegesnek hirdetett engedmény helyett egy ujólagos kedvezmény. Nem tudom, t. ház, hogy ugyanazok a

férfiak hogyan tudják indokolni ezt az uj rendelkezést, a kik abban az időben kopjával és sisakkal felszerelve dicsekedtek azzal, hogy minő harczias hangulatban voltak, és milyen eredményeket sikerült elérniök. A midőn ezen gyakori nézetváltozáson elgondolkodom és a midőn látom, hogy ugyanazok a férfiak, kik haragos képpel harczba mennek, dicsekszenek hazajövet az eredménynyel, és azután ujra megfizetik a sarczot, illetőleg adnak engedményt: eszembe jut az a szakasztottan ugyanazonos eljárás, a melyet a t. miniszterelnök ur a házszabály revizió kérdésére nézve követett. Haragos képpel bejelenti nekünk, s azután a terézvárosi kaszinóban leszerel. *(Mozgás és derültség a baloldalon.)* Önkénytelenül előttem áll ezzel kapcsolatban a régi római nagy istenségnek, Janusnak históriája, és az, hogy ez a Janus isten hogy vesztette el Rómában a tekintélyét. A mint Ovidius az ő Fasti-jában megirja: Janustól származik a »január«; Janus alkotta a Janiculust, és Janusé a Janua. Ott volt a forumon egy templomban, a melynek két ajtaja volt; a két arcz természetesen ellenkező irányban nézett ki; az egyik az egyik ajtón, a másik a másikon, és történt egyszer, hogy egy római polgár, a ki a Capitolium felől ment a Colosseumig, látta, hogy Janus rettenetes komoly és haragos képpel a háborut hirdeti. Három nap mulva visszafelé jött a Colosseumtól, és akkor azt látta, hogy Janus barátságos arczczal a békét ajánlja polgártársainak.

Felháborodva ezen a változáson, daczára annak, hogy más-más arcz hirdette a békét és háborut, igy szólott hozzá: »De hát hogyan lehetséges ez? Hiszen tegnapelőtt te még háborut hirdettél, ma pedig már békét prédikálsz?« És akkor az a Janus, a melyik a Colosseum felé nézett, azt mondta: »Kérlek, a háborut az az ur hirdette a hátam mögött.« *(Derültség balfelől.)* Ez, t. ház, megtörténhetik a hitregékben, de azt hiszem, hogy parlamenti komoly tárgyalások és más nemzetekkel való alkudozások körében ennek megtörténnie nem szabad; mert ha a kormány valamit nem hisz elérhetőnek, akkor nem mondja azt, hogy elértük pedig ezt; vagy ha mondja, hogy ez eléretett, akkor ettől az állásponttól hátrálni vagy visszalépni nem szabad. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Áttérek már most beszédem befejező részére, magára a törvényjavaslatra. Sajátságos dolog az, hogy a törvényjavaslatban foglalt deklaráczióra nézve miként nyilatkoznak a kormány és a t. előadó. Azt mondják, hogy ez egy ideiglenes deklaráczió, a végleges szerződés megkötve nincsen. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Hallottuk ezt indokolásban, kormánynyilatkozatokban és azt hiszem, a miniszterelnök ur beszédében is határozottan konstatálva, azzal az argumentáczióval kapcsolatban, a mely az indokolásban is benfoglaltatik, hogy t. i. azért nem köthetett a magyar kormány végleges szerződést, mert ezt tiltja az 1899 : XXX. t.-cz. Mikor az ember ezeket a nyilatkozatokat hallja, azt hiszi, hogy ez a kormány, a melyet, a mikor rendeletek kiadásáról van szó, egyáltalában nem zseniroz a törvény, most egyszerre óriási hódolattal vis eltetik az 1899 : XXX. t.-czikkben lefektetett garancziák iránt. *(Halljuk! Halljuk! balfelő.)* Ugyanaz a száma a Tribunának és ugyanaz a Pantano, a kinek a nyilatkozatát előbb idéztem, ebben a nyilatkozatban, a mely itt előttem fekszik, azt mondja, hogy Olaszország a végleges szerződést megkötötte Ausztria-Magyarországgal . . .

B. Kaas Ivor: Igaz ez, vagy nem igaz?

Polónyi Géza: Mi az igaz? Ki beszél igazat? *(Zaj balfelől.)*

Günther Antal: Megkötötte nemcsak Ausztria-Magyarországgal, — igy mondja ő — hanem megkötötte Svájczczal és megkötötte Németországgal.

Lovászy Márton: Hogy áll az ügy, előadó ur?

Rosenberg Gyula előadó: Pardon! Nem hallottam!

Polónyi Géza: Pantano azt mondja, hogy a végleges szerződés meg van kötve.

Günther Antal: Pantano nemcsak azt mondja, a mit Polónyi Géza t. képviselőtársam most idéz, hanem többet mond. Azt mondja, szemben azzal, a mit az előadó ur állit, ki csak szerződési pontozatokról beszél, a melyek egy esetleg jövendőben megkötendő szerződésre vonatkoznak, Pantano azt mondja, hogy megkötötték a végleges szerződést. És mit mond ennek az indokolására? Azt, hogy ezt titokban tartják és nem terjesztik elő azért, . . .

Polónyi Géza: A chioggiai halászok is tudják, hogy ez benne van.

Günther Antal: . . . mert a megbizottak feltétlen titoktartást vállaltak, a mennyiben bár Olaszországnak sikerült megkötni Ausztria és Magyarországgal, Svájczczal és Németországgal a végleges szerződést, ezt nem közölheti és nem hozhatja nyilvánosságra azért, mert ezek az államok egymás között és más államokkal még tárgyalásban vannak. *(Zaj balfelől.)* Nehogy tehát ezek az államok egymás között és más államokkal folytatott tárgyalásaikban sérelmet, hátrányt és rövidséget szenvedjenek, azért tartatik ez a végleg megkötött három szerződés titokban és addig nem is fog nyilvánosságra hozatni, mig az a parlamentek elé nem terjesztetik. *(Mozgás balfelől.)*

Azt mondhatná valaki, hogy Pantano utóvégre egy olasz képviselő, a ki felelős állásban nincs. Közbevetőleg legyen mondva, az olasz kormány ezeknek a tárgyalásoknak inicziálásában azt a végtelen szerencsés eljárást követte, a melynek eredménye is volt, hogy nem miniszteri hivatalnokokat, vagy nem csak azokat küldött ki ezen negocziálás vezetésére, hanem kiküldött a parlamenthez tartozó szakférfiakat. Mondom, t. ház., azt mondhatná valaki, hogy az a Pan-

tano nem felelős állásban lévő egyén, tehát utóvégre nyilatkozatai nem birhatnak nagy sulylyal. Hát szolgálhatok egy nagyobb sulylyal biró nyilatkozattal is. *(Halljuk Halljuk! balfelől.)* Ebben a kérdésben a legilletékesebb miniszter, Rava, az olasz földmivelésügyi miniszter Bergamoban október 2-án beszédet tartott egy ugyancsak illetékes körben, választói körében és ebben ugyanazt mondja, a mit az olasz tárgyalási megbizott előadott. De többet is mond. Megmondja, hogy Olaszországnak sikerült mind a mellett, hogy a kedvezményt elvesztette, a mely kedvezmény rá nézve ugyis elveszendőben volt, jelentékeny előnyöket a maga számára biztositania kiviteli czikkeiben és beviteli czikkeiben. Hozzáteszi: potrà avere cosi un altro lungho periodo di tranquillità e di sicurezza per la sua economia.« »Olaszországnak sikerült ezen végleges szerződések megkötése által saját közgazdasága részére hosszu időre biztositani a nyugalmat és a teljes biztonságot.« *(Mozgás balfelől.)*

Már most, t. képviselőház, e törvényjavaslatban előttünk van egy provizórikus nyilatkozat . . .

B. Kaas Ivor: Becsapás! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Becsapják az országot! Nagy zaj.)*

Günther Antal: . . . melyben a végleges szerződés nem foglaltatik; erről az előadó ur mondja, ez csak esetleg a jövőben megkötendő szerződés, mikor pedig ez a szerződés olasz illetékes egyének nyilatkozata szerint kész és véglegesen megköttetett.

Nessi Pál: Hiszen benne van a javaslatban! Két helyen is benne van! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaz-e ez, előadó ur? Olvasta-e?)*

Eötvös Károly: Be akarják csapni az országot!

Günther Antal: Már most, t. ház, kérdem: Nagy Ferencz t. képviselőtársam hogyan egyeztetheti meg az ő szavazatát, a melyet e törvényjavaslat elfogadására adott az 1899 : XXX-ik t.-czikkben lefektetett ama garancziával, melyszerint 1907-en túl pedig szerződések nem köthetők, mikor az olasz földmivelésügyi miniszternek választói körében tett nyilatkozatából kiderül, hogy a végleges szerződés 1907-en túl, hosszabb időre megköttetett.

Nessi Pál: Hol van Hieronymi? Azt tartja: smarn, a mit mi mondunk.

Lovászy Márton: Hol van a kormány? Hol vannak a miniszterek? *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Günther Antal: Én a magam szavazatának indokolására azt hiszem, ennél többet, nem kell, hogy mondjak. *(Helyeslés balfelől.)* Én nem fogadom el azt a törvényjavaslatot, a mely a törvényhozásnak törvényeink által biztositott jóváhagyási jogát egyenesen kijátszsza. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Nem fogadom el ezt a törvényjavaslatot, mely az 1899 : XXX. t.-czikknek alapvető intézkedéseit megsérti, nem fogadom el azért sem, mert látom, hogy a kormány itt a való tényállással szemben hiteget, s a törvényhozástól a maga részére megadatni kért felhatalmazás utján a fait accompli terére akar lépni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nem fogadom el ezért a törvényjavaslatot és pártolom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatát. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést folytatjuk.

Szőts Pál jegyző: Ballagi Géza!

Ballagi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A vita ezen előrehaladott stádiumában a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz én kizárólag közgazdasági szempontból és főképen a Tokaj Hegyalja érdekei szempontjából fogok egész röviden hozzászólni. Egész röviden, mondom, jóformán csak azért, hogy ilyenformán kifejezést adjak a Hegyalja gazdaközönsége hangulatának. Közjogi momentumokra nem terjeszkedem ki. *(Felkiáltások balfelől: Jobb is! Tanácsos is!)* Én is azt tartom, hogy sokkal jobb, ha nem terjeszkedem ki, minden esetre sokkal jobb, mint hogy ha követem előttem szóló igen t. képviselőtársam példáját *(Felkiáltások balfelől: Nagy Ferenczét!)* nem, Günther Antal képviselőtársamét, ki komoly pózzal . . .

Polónyi Géza: Póz nem lehet komoly!

Ballagi Géza: . . . részint derült szférában, — bár én nem tudtam mikor derült ő tulajdonképen, — részint komoly szférában közjogi kiskátéba való elvekkel delektált bennünket, *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* oly elemi közjogi elvekkel, melyeket itt ebben a házban mindenkinek . . .

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Nessi Pál: A gyengébbek kedveért.

Ballagi Géza: . . . még a gyengébbeknek, még Nessi Pál urnak is ismernie kell. *(Derültség jobbfelől.)* Én megsérteném még Nessi Pál urat is, ha feltételeznem róla, hogy ő ezeket a közjogi tanokat, ezeket az elemi közjogi elveket, mint joghallgató az egyetemen vagy a jogakadémián, nem tudom hol végzett, nem sajátitotta volna el, mert ha nem sajátitotta volna el, biztos, hogy már a második alapvizsgán megbukott volna és nem ment volna keresztül. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: On ezzel nem sért meg engem, mert én tudom a közjogot, de önök nem tudják ma sem. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne tessék folyton közbeszólni. Igy lehetetlen a tanácskozást folytatni. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Csendet kérek! Méltóztassanak a szónokot csendben meghallgatni és szem előtt tartani a tanácskozás rendjét. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Személyeskedik erősen!

Ballagi Géza: Azt kérdem Nessi Pál t. barátomtól: vajjon nem tanulta-e az iskolában azt, a mit itt nagy emfázissal hirdetett az előttem szólott t. képviselő ur?

Nessi Pál: Én tanultam, de önök nem tudják!

Ballagi Géza: Hiszen én tanitottam! Én nem tanultam, de tanitottam! *(Derültség jobbról.)*

Nessi Pál: Rosszul! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Sajnáljuk is!)*

Ballagi Géza: A tanitványokat tessék megkérdezni: sajnálják-e? *(Zaj balfelől.)* Azt kérdem tehát: vajjon tudja-e ő azt, hogy alaptörvények is vannak? Kétségbevonta-e valaki itt a házban, hogy vannak alaptörvények, a melyek közjogunknak forrását képezik? És Günther Antal t. képviselőtársam mégis egész nagy apparátussal bizonyitotta, hogy igenis vannak alaptörvények.

Kubik Béla: Nagy Ferencz azt mondta, hogy nincsenek! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Ballagi Géza: Fogalomzavar van. Clausula perpetuae sanctionis-szal ellátott törvények nincsenek.

Babó Mihály: Hát ki mondta, hogy vannak?

Ballagi Géza: Ő bizonyitotta, hogy ilyenek nincsenek és én konstatálom, hogy ilyenek nincsenek, de alaptörvények igenis vannak és ezt senki kétségbe nem vonta. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagy Ferencz kétségbevonta!)* Ne méltóztassanak a szón nyargalni. Alaptörvény alatt olyan törvényt értek és azt hiszem mindenki ilyen törvényt ért alaptörvény alatt, a mely a közjognak képezi forrását. Ha azokat a törvényeket, a melyek organikus törvények ugyan, de a közjognak forrásait képezik, méltóztatnak kiszakitani a többi törvények közül...

Polónyi Géza: Ki akarja kiszakitani?

Ballagi Géza:... akkor beszélhetünk alaptörvényekről. Igy értem én azt és igy érti minden jogász, mert ebben a tekintetben, azt hiszem, jogászok között eltérés és különbség egyáltalán nem forog fenn. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy nem! Derültség.)*

Azután bizonyitja, hogy létező törvényekkel szemben a rendeletek nem érvényesek. Hát állitotta-e valaki ennek ellenkezőjét? Vagy pl. bizonyitani kell-e azt, hogy az 1790—91-iki törvényhozásnak a pátensekre, rendeletekre vonatkozó intézkedése ma is érvényben van? Ki állitotta ennek ellenkezőjét? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagy Ferencz!)* Azt hallottam állitani, mondani és ehhez én a magam részéről teljes mértékben hozzájárulok...

Molnár Jenő: Azt képzeltem! *(Derültség balfelől. Zaj a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Hiszen még nem tudja, mit akarok mondani. *(Derültség a jobboldalon.)* Molnár t. képviselőtársam lesz szives folytatni, a mit én akartam mondani. *(Derültség a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Hiszen nem tudja, mit akartam mondani.

Polónyi Géza: A szónokot félbeszakitani nem szabad. *(Derültség.)* Ez házszabály!

Nessi Pál: Ez Tokaj-Hegyalja érdeke, hogy ő folytassa?

Rákosi Viktor: Pláne a Ballagi beszédét!

Ballagi Géza: Majd arra is rátérek, de az urak nem engednek rátérni.

Vancsó Gyula: Meghallgattuk az urakat, hát hallgassanak meg minket is!

Ballagi Géza: Azt igenis én is vallom..., *(Nagy zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassanak a házszabályok értelmében meghallgatni a képviselő urat. *(Zaj.)* Csendet kérek!

Ballagi Géza: Ugy látom... *(Egy hang a baloldalon: Előlről! Élénk derültség balfelől.)*

Elnök: Kérnem kell a t. képviselő urakat, hogy legalább a kötelességszerű komolyságot méltóztassanak megőrizni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Förster Ottó: Csak bátran tovább! *(Zaj.)*

Ballagi Géza: Nem megyek tovább. Közjogi kérdések fejtegetésébe ismétlem, nem bocsátkozom. *(Derültség a baloldalon.)*

Gajáry Géza: Ez a magas szinvonal? *(Zaj.)*

Elnök: Kérnem kell, a képviselő urakat, méltóztassanak a szólásszabadságot respektálni. *(Helyeslés balfelől.)*

Szőts Pál: Majd lesz még nekik is szónokuk!

Ballagi Géza: Én a kérdés közjogi oldalát azért nem akarom fejtegetni, mert azt már pro és contra annyira megvitatták, különösen pedig Nagy Ferencz igen t. képviselőtársam olyan megdönthetetlen logikával, *(Ugy van! jobbfelől. Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)* olyan fényes argumentáczióval mutatta ki az ellenzék közjogi skrupulusainak teljes tarthatatlanságát, hogy én e tekintetben ujat mondani nem tudnék.

Még egy vallomást kell tennem. Attól tartok...

Rákosi Viktor: Hogy uj választás lesz! *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Attól nem félek! A hol a vezérek egyike... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Melyik? Hét vezér van! Zaj.)* Azt hiszem, megtisztelem Polónyi képviselő urat azzal, hogy ha a vezérek egyikének deklarálom.

Polónyi Géza: Mi nem szeretjük a kinevezéseket. *(Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Ballagi Géza: A hol a vezérek egyike, a ki mint közjogi kapaczitás is szerepel, komoly képpel hirdeti, hogy az 1899. évi paktum tulajdonképen nem egyéb, mint bilaterális megállapodás a király és ellenzék közt...

Polónyi Géza: A jegyzőkönyv ezt bizonyitja. *(Zaj.)*

Ballagi Géza: A hol tehát egy közjogi kapaczitás a pártokat, a melyek pedig mindenütt a föld kerekségén csakis, mint politikai tényezők szerepelnek, közjogi tényezőkké avatja és pedig

olyan közjogi tényezőkké, a melyek a királylyal alkudoznak, tárgyalnak, vele bilaterális szerződést kötnek . . . *(Taps a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: Tárgyaltak, az tény! Én aktákat tudnék mutatni.

Gajáry Géza: A pactum a törvény felett! Nagyszerű! *(Folytonos zaj.)*

Polónyi Géza: Sohsem mondjuk!

Gajáry Géza: Letagadja! *(Folytonosan tartó zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek a ház minden oldalán!

Ballagi Géza: A hol az ellenzéki vezérférfiak ilyen közjogi elveket hirdetnek, a milyenekért — megint professzori minőségemre vagyok kénytelen hivatkozni — a második alapvizsgán biztosan megbuknának.

Polónyi Géza: Fizessék vissza a leczkepénzt! *(Derültség és taps a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Ott, a hol ilyen elveket hirdetnek, én tehetségem fogyatékosságának tudatában a kapaczitáczió fegyverével közjogi vitában igazán nem tudnék résztvenni. *(Helyeslés jobbról és a középen.)* Maradok tehát a kérdés közgazdasági oldalánál, *(Halljuk! jobbfelől.)* és főképpen a Tokaj-Hegyalja szempontjából próbálom egész röviden megvilágitani a kérdést. Talán itt már nem fognak igen t. képviselőtársaim zavarni előadásomban. *(Halljuk! Halljuk!)*

A Tokaj-Hegyalja, a melynek egyik kerületét van szerencsém ez idő szerint képviselni, a mint méltóztatik tudni, az 1896 : V. t.-cz. hatása alatt és az által mintegy felbuzditva, egész erővel hozzáfogott a szőlőknek rekonstrukczió-jához.

Endrey Gyula: Még csak ott tart?

Kubinyi Géza: Jó volna okosan meghallgatni, ez közgazdasági kérdés. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Ballagi Géza: Azonban minél inkább előrehaladt a szőlők felujitásának munkálata, annál nagyobb mérveket öltött az olasz boroknak beözönlése, s annál nagyobb mérveket öltött az olasz és tokajhegyaljai bornak összeházasitása. Ebből a házasságból, mondhatnám ugy is, hogy ebből a mesallianceból, olyan korcsivadék származott, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* a mely szamarodni bor néven kerülvén forgalomba, *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobbfelől. Elnök csenget.)* jóformán tönkre tette a hegyaljai boroknak régi jóhirnevét és versenyképességét.

A versenyképesség tekintetében, akkor, a mikor ezek az állapotok voltak a Hegyalján, a gazdák számitást tettek, a mely számitás körülbelül a következő. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez tanulságos azért, mert ennek alapján összehasonlitást tehetünk az akkori és a mostani állapot között. *(Halljuk! Halljuk!)* A középminőségű olasz bor ára hektoliterenkint körülbelül 16 korona volt, mi akkor annyira számitottuk.

Eötvös Károly: Mikor és hol? *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Ballagi Géza: Azt hiszem, elvárhatom, hogy a mikor számitásokról van szó és számitásokat végzek, hogy akkor ne méltóztassanak zavarni beszédemben. Ezt csak kérhetem egészen jogosan. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Mondom, a közép minőségü olasz bor ára akkor hektoliterenként 16 korona volt; — mi ennyire számitottuk — ehhez járul a szállitási dij, a mely Olaszországból Magyarországba, megint a mi számitásunk szerint — meglehet, hogy csalódtunk — 4 korona; vámja ennek a bornak 7 korona 62 fillér, vagy mondjuk könnyebb számitás czéljából 8 korona. Ez összesen kitesz 28 koronát. Már most ha ezt a bort házasitjuk a tokaj-hegyaljai borral és pedig 75·25 százalék arányában . . .

Endrey Gyula: 60 százalékot szabtak!

Ballagi Géza: Bocsánatot kérek, most én számitok, nem a képviselő ur. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mondom, ha ezt a bort házasitjuk a tokaj-hegyaljai borral 75·25 százalék arányban, akkor a számitás igy alakul: 75 százalék olasz bornak ára a fenti számitáshoz képest 21 korona, 25 százalék hegyaljai bornak ára pedig, az átlagos és minimális 60 koronás árt véve alapul, 15 korona. Ha tehát a 25 százalék hegyaljai bort keverjük az olasz bor 75 százalékával, ezen keverék ára lesz 36 korona. *(Egy hang a baloldalon: Nem szabad keverni!)* Ezen 36 koronával tehát szemben áll 60 korona, vagyis kerül ezen házasitott bor hektoliterje 36 koronába, mig ezzel szemben a tiszta tokaj-hegyaljai bornak átlagos ára 60 korona. Egészen világos, hogy ha a 60 koronás árral kijön és megelégszik is a hegyaljai bortermelő, pedig nem igen elégedhetik meg, mert annyiba kerül a szőlőjének munkáltatása, hogy a 60 koronás bor mellett is csak nagyon nehezen jön ki, mondom, ha megelégszik is ezzel a 60 koronás átlagos árral a hegyaljai bortermelő, a versenyt a tiszta hegyaljai bor a házasitott olasz borral egyáltalában nem veheti fel.

Ez volt a mi számitásunk, igy állt a dolog az olasz kereskedelmi szerződés felmondásáig, illetőleg most már mondhatjuk, 1904 október 15-ig. Október 15-én azonban a helyzet egészen megváltozott, és pedig olyan módon, hogy már most a hegyaljai bortermelő jó kedvvel, a siker reményében és a jövőbe vetett teljes bizalommal folytathatja a megkezdett munkát. A létrejött ideiglenes megállapodásnak, a mint méltóztatnak tudni, két része van: az egyik vonatkozik a 450.000 mm. kontingensre, a másik pedig a 60 korona általános borvámtételre. Hogy a 450.000 mm.-ának megadott kedvezmény hátrányos a hazai bortermelésre, azt senki kétségbe nem vonja; nekem sincs szándékomban.

Molnár Jenő: Mindenki elismeri, hogy hátrányos.

Ballagi Géza: Senki sem tagadja. De engedelmet kérek, a mikor ezt elismerjük, figyelembe kell venni azt is, hogy ezt a hátrányt egy a közel jövőben elérendő nagy előny kedvéért viseljük el és másrészről azt, hogy ez a hátrány sem olyan nagy, mint a milyennek első pillanatra látszik. Bármilyen sok is az a 450.000 métermázsa, viszonyitva a mi átlagos évi bortermésünkhöz, a mely három és négy millió között ingadozik, megnyugtathat bennünket . . .

Olay Lajos: Te az önálló vámterület hive vagy, beszélj arról. *(Zaj.)*

Ballagi Géza: . . . megnyugtathat bennünket az, hogy olyan koërczitiv rendszabályokhoz van kötve a borbehozatal, a melyek azt nemcsak megnehezitik, de jóformán lehetetlenné teszik.

Egy szaklap, a mely pedig nem igen udvarol a kormánynak, sőt mindig igen szigoru kritikát gyakorolt a kormánynak a borra vonatkozó közgazdasági politikája fölött . . .

Zboray Miklós: »Az Ujság«, a melyet a főispánok ajánlanak!

Ballagi Géza: Ez a szaklap egész határozottan állitja, hogy ennek a kontingensnek a felét sem fogják behozni. Megnehezitik a behozatalt ugyanis nemcsak a házasitásra vonatkozó rendkivül szigoru intézkedések, rendkivül vexatórius rendszabályok, megnehezíti az a kikötés is, hogy a sok közül egyet emlitsek, hogy a bort csakis a szárazföldi határon át lehet behozni. Azután megnehezíti az az intézkedés, hogy még egyet emlitsek, a melynél fogva az elvámolás csak Budapesten és Bécsben történhetik meg. Ennyi vexatura mellett, pedig a kereskedő nem szivesen türi a vexálást, én kötve hiszem, hogy vállalkoznék a behozatalra annyi kereskedő, a mennyire szükség volna, hogy az a megállapitott kedvezmény teljes mértékben kihasználtassék.

A mi pedig a 60 koronás vámtételt illeti, az, én azt hiszem, teljes védelmet nyujt a hazai borgazdaságnak, ezt előbbi számitásom után mondanom sem kell, és biztositja a mi borainknak tisztességes értékesitését. Hiszen a mint a kereskedők hirét vették, hogy létrejött a megegyezés Olaszországgal, rögtön emelkedett a a vételkedvük. És rohamosan felszökött a bor ára.

Nessi Pál: Lement az ára,

Gajáry Géza: Hallatlan! Hol?

Nessi Pál: Badacsonyban és Somogyban. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Gajáry Géza: A miniszter mondja, hogy sehol sem ment le.

Ballagi Géza: Tokaj-Hegyalján is mutatkoznak olyan jelenségek, t. ház, melyeket szintén nem lehet eltagadni és a melyekből egész biztosan, határozottan és megnyugvással következtethetünk arra, hogy megszünt az az állapot, a mikor évekig is kellett borainkat pinczéinkben hevertetni nekünk, hegyaljai bortermelőknek, a nélkül, hogy azokat bárki is megtekintette volna.

Körülbelül egy évvel ezelőtt, a mikor ebben a kérdésben itt e házban felszólaltam, a többi között azt mondottam, hogy évek mulnak el, a mig valamelyik hegyaljai városban egy-egy kupecz borvásárlási szándékkal megjelenik. Ma — saját tapasztalatomból mondhatom — . . .

Zboray Miklós: Jönnek a galicziai zsidók.

Ballagi Géza: . . . igenis, jönnek a galicziai zsidók, azok a galicziai zsidók, a kik minekünk mindig nagyon szivesen látott kedves vendégeink voltak és a kiket mi mindig szivesen öleltünk keblünkre, mert pénzt hoztak és munkánkat jutalmazták azzal, hogy borainkat megvásárolták.

Zboray Miklós: Csak ne telepedjenek le!

Ballagi Géza: Endrey Gyula t. képviselőtársam október 15-én tartott beszédében nagy emfázissal hivatkozott azokra a kérvényekre, a melyeket én is aláirtam, a melyek egy részét én voltam szerencsés a háznak benyujtani és a melyekben 60 koronás borvámtételt kérnek.

Endrey Gyula t. képviselőtársam emlitett beszédében a következőket mondta *(olvassa)*: »A tokajhegyaljai borvidék az olasz borvámklauzula eltörlése mellett az általános borvámnak legalább 60 koronában való megállapitását kéri. Dr. Ballagi Géza ur is aláirta . . .« *(Egy hang a baloldalon: Doktor?)* Ő mondta, nem én mondom. Nem is használom ezt a czimet.

Azt mondja folytatólag Endrey képviselő ur *(olvassa)*: »Bodrogkeresztur kérvényében — beadja dr. Ballagi Géza — az olasz bor behozatalának teljes megakadályozását kéri.«

Hát ezzel igen t. képviselőtársam sem a kormány ellen, sem ellenem nem bizonyitott semmit és semmi esetre sem bizonyitotta be azt, a mit be akart bizonyitani, hogy t. i. ez az ideiglenes, vagyis a most létrejött szerződés nem elégitheti ki a jogos érdekeket. Engedelmet kérek, épen ezen kérvények a legvilágosabb dokumentumok arra nézve, hogy a kormány igenis meghallgatta a hegyaljai bortermelőknek és a többi bortermelőknek is a kérését és kivánalmaikat teljesitette is. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Hatvan koronás tétel!

Ballagi Géza: Igenis, a 60 koronás általános borvámtétel fog alkalmaztatni a hegyaljai borokra is január 1-étől és ez a hegyaljai bortermelésre nézve teljes és feltétlen védelmet képez.

T. ház! Még csak egy szóval akarok reflektálni . . . *(Felkiáltások a baloldalon: Letelt a tiz percz! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* . . . az igen t. kereskedelemügyi miniszter urnak egy tanácsára, a melyet ő szives volt a tokajhegyaljai gazdaközönségnek adni. Nevezetesen a miniszter ur azt ajánlotta, hogy hozzuk be azt, a mi Francziaországban már régebben megvan, t. i. a bor-katasztert. Erre vonatkozólag, midőn

megköszönöm az igen t. miniszter ur tanácsát, egyszersmind kijelentem, hogy Zemplén vármegyének közönsége, különösen pedig a zemplénvármegyei gazdasági egyesület már megtette az előmunkálatokat ezen kataszter elkészitésére, *(Helyeslés.)* és ezen előmunkálatok alapján a vármegye már készíti azon statutumot, a mely hivatva lesz ezt a katasztert életbeléptetni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nagyon helyes!

Ballagi Géza: Az igen t. kereskedelemügyi miniszter urnak az a tanácsa s az a nyilatkozata, melyet ehhez hozzáfüzött, általában a mint ő kezelte a tokaj-hegyaljai kérdést, engem és azt hiszem, mindenkit, a ki a Tokaj-Hegyalján érdekelve van, megnyugtat abban a tekintetben, hogy a kormány ismeri a Tokaj-Hegyalja jelentőségét és ismervén azt, teljes bizalommal vagyunk arra nézve, hogy a kormány mindent megtesz e borvidék érdekeinek kellő előmozditása czéljából. Ebben a tekintetben nekünk megvan a feltétlen garancziánk a kereskedelemügyi miniszter ur személyében. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Mindezek után én a törvényjavaslatot természetesen elfogadom.

Nessi Pál: Gondoltuk!

Ballagi Géza: Gondolták? Talán azt mégsem gondolták, a mit most mondani fogok. Liczitálok önmagamra. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. ház!

Ballagi Géza: Nemcsak elfogadom, hanem egyszersmind elismerésemet, még pedig legteljesebb elismerésemet fejezem ki elsősorban és mindenekelőtt a tokajhegyaljai gazdaközönség nevében a kormánynak.

Madarász József: Van rá megbizása? *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Igenis van!)*

Ballagi Géza: Biztositom az urakat, hogy Tokaj-Hegyalján nagyon rendben van minden. Oda jöhetnek, különösen a most tárgyalás alatt lévő javaslat után. Ismétlem hát, teljes bizalmamat és köszönetemet fejezem ki a kormánynak ezért a cselekedetéért, mert egész határozottan merem mondani, hogy ezzel az intézkedéssel, a melyet önök annyira kifogásolnak, a végső pusztulástól mentette meg a kormány a hegyaljai borgazdaságot. Ez hazafias cselekedet, hazafias tett volt, melyet meddő közjogi vitával nem lehet elhomályositani *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)* és a melynek a jelentőségét elismerik mindazok, kik érdekelve vannak, kik ezen intézkedés által jövő exisztenciájukat látják biztositva. A törvényjavaslatot elfogadom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Olay Lajos: Az önálló vámterületről nem beszélt!

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. ház! Endrey Gyula képviselő ur félreértett szavai helyreigazitása czimén és személyes kérdésben kért szót.

Endrey Gyula: Miután megnevezett t. képviselőtársam, személyes kérdésben, azonkivül félremagyarázott szavaim igaz értelmének helyreigazitása czéljából kivánok szólni.

Multkori felszólalásomban világosan megmondtam, miért hivatkozom a képviselőházhoz beterjesztett kérvényekre és Ballagi Géza t. képviselőtársamra. Azért, mert a tokajhegyaljai borvidéknek kérvényét Ballagi képviselő ur, mint igazgatósági tag irta alá és mert a bodrogkereszturi szőlősgazdák kérvényét ő szignálta. Mi volt ezekben a kérvényekben? Volt ezekben csak egy jottányi is olyan, a miből azt lehetne következtetni, hogy t. képviselőtársam választói akár 450.000 mm., akár 400.000 mm. olasz bornak kedvezményes behozatalát megengedhetőnek tartották volna? Ellenkezőleg, t. képviselőtársam választói, kiknek ő a külön vámterületre vonatkozó igéreteket is tett . . . *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Nem tettem! Azt nem czitálják rám!

Endrey Gyula: . . . azt kérték és követelték, hogy az olasz bor behozatala teljesen meggátoltassék, követelték a 60 koronás vámtételt. A t. képviselő ur most azt mondja, hogy az megvan. Hát hol van ez ebben a javaslatban, a melyet tárgyalunk? Azokat a bizonyos pontozatokat még nincs szerencsém ismerni, a melyek egy kötendő olasz szerződésnek képezik végleges alapját. *(Zaj balfelől.)* Sürgettük, hogy méltóztassék a t. kormánynak előterjeszteni, de nem volt hozzá szerencsénk.

Ilyen körülmények között nagyon csodálom, hogy t. képviselőtársam áradozik a boldogságtól, . . .

Ballagi Géza: Bizony áradozik! *(Élénk helyeslés jobbról. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: . . . hogy a kormány megmentette a végpusztulástól a tokaji Hegyalját . . .

Ballagi Géza: Bizony! Ez nem politika! Ez gazdasági kérdés! Ez zsebkérdés!

Endrey Gyula: . . . holott, ha igazságos akar lenni, arra a kérdésre kellett volna felelnie, hogy ki hozta a tokaji Hegyalja vidékét olyan helyzetbe, hogy most a végpusztulástól való megmentésében Tisza István erős kezére van szüksége?

Polónyi Géza: A tokajiak nem adják el az alkotmányt egy hektoliter borért!

Endrey Gyula: Végezek, t. ház. Ujolag csak azt kivánom konstatálni, hogy t. képviselőtársamnak választói az olasz bor minden kedvezményes behozatalát perhorreszkálták, ő pedig most itt dicsőitéseket zengedez annak a kormánynak, a mely 450.000 métermázsa bornak kedvezményes behozatalát engedi meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Rosenberg Gyula előadó: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Günther Antal t. képviselőtársam nagy hatást ért el azon felfedezésével, melyet itt olasz hirlapok révén velünk közölt, hogy két olasz államférfiu: Pantano olasz szenátor, ha jól tudom, és Rava földmivelésügyi miniszter választóik körében nyilatkoztak volna arról, hogy az Olaszországgal való végleges szerződés meg van állapitva. Oly nagy hatást ért el ezzel az uj felfedezésével, hogy Eötvös Károly igen tisztelt képviselőtársam egészen magából kikelve kérdezte, hogy: igaz-e ez, előadó ur? Én az igen tisztelt képviselőtársamat csak arra vagyok bátor figyelmeztetni, hogy ha vette volna magának azt a fáradságot, hogy a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot elolvassa, akkor azt a tényt, a melyet olyan nagy meglepetésre Günther Antal itt konstatált, ugyanazt a tényt ebben a törvényjavaslatban a maga valódi értékében és a maga valódi értelmében megtalálta volna. A törvényjavaslat, illetőleg a beczikkelyezendő deklaráczió első pontja igy szól, *(olvassa)*: »Ausztria-Magyarország és Olaszország között« ...

Polónyi Géza: Még az »és« sincs benne!

Rosenberg Gyula előadó: ... »az 1903. évi deczember hó 31-én kelt nyilatkozatnak megfelelően meginditott tárgyalások a jelen nyilatkozattal egyidejüleg kézjegygyel ellátott uj kereskedelmi és hajózási szerződés megállapitására vezettek, a mely hivatva van az 1891. évi deczember hó 6-án kötött kereskedelmi és hajózási szerződés helyébe lépni.«

T. képviselőház! Itt konstatálva van az, hogy igenis, azok a feltételek meg vannak állapitva, a melyek a végleges szerződést fogják képezni. Mikor? Akkor, ha mi abban a helyzetben leszünk, hogy végleges szerződést köthetünk. *(Egy hang balfelől: Már megvan!)* A feltételek, igenis, meg vannak állapitva; azok az illető olasz államférfiak sem mondhatnak mást; aláirva, formaszerüleg megkötve, annyiban nem lehet meg, mert joghatálylyal ez a szerződés ránk nézve csak akkor bir, ha a törvényhozás ezt elfogadta. *(Felkiáltások balfelől: Senki sem irta alá!)*

Ezzel csak azt akartam konstatálni, hogy az a felfedezés, a melyet Günther Antal t. képviselőtársam tett, abszolute nem uj, ezt a rendelkezésünkre álló anyagból is ép oly jól meg lehetett állapitani. *(Egy hang balfelől: De hisz akkor meg van kötve!)* A szerződés akkor lesz teljes joghatályu, ha az összes kellékekkel el van látva, a melyek szükségesek ahhoz, hogy az a szerződés hatályba tudjon lépni. Ezekkel a kellékekkel ez a szerződés ma még ellátva nincs.

Olay Lajos: Ez csak a forma!

Gajáry Géza: Forma dat esse rei. *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Akkor mit léptettek életbe? *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: A provizórius egyezményt. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez a provizórium a régi szerződést hosszabbitja meg bizonyos változtatásokkal. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Nem volt szándékom a vita ezen stádiumában felszólalni, mert az inkonzekvenczia vádjait és azon politikai megtámadtatásokat, a melyekben részesültem, tulajdonképen az előadói zárszó alkalmával akartam megerőtleniteni. Minthogy azonban minden jel arra mutat, hogy még huzamosabb idő fog eltelni, a mig abba a helyzetbe jutok, hogy előadói zárszavamat megtarthatom, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* a t. ház meg fogja engedni, hogy tekintettel ezen vádakra, már most tegyek némi megjegyzéseket, *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* mert annyi kérdés intéztetett hozzám, és annyi kétely merült fel a tárgyalás során, hogy még a házszabályok 214. §-ának szószerinti értelmében is teljes jogom van felszólalni.

Polónyi Géza: Hatszor is meghallgatjuk, csak tessék mentül többször felszólalni, és mentül hosszasabban! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Mindenekelőtt gróf Apponyi Albert igen t. képviselő urnak egy tévedését akarom helyreigazitani. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Gróf Apponyi Albert igen t. képviselő ur beszéde egy részének érvelését arra alapitotta, mint hogyha én előadói beszédemben azt mondtam volna, ...

Krasznay Ferencz: Melyikben? Az 1899-ikiben?

Rosenberg Gyula előadó: Nem, hanem az 1904-ik évi előadói beszédemben ... hogy tényleg az 1899-iki törvény és annak azon intézkedése, a melyről itt szó van, már elérte czélját, mert hiszen a két kormány már megállapodott egy vámtarifában.

T. ház, én sem ezt, sem ehhez hasonló értelmü dolgot egyáltalában nem mondtam, hanem igenis mondtam, és ezt fentartom ma is, — különben ezt a körülményt a miniszterelnök ur gróf Apponyi Albert t. képviselő ur után következett felszólalásában is rögtön konstatálta — hogy annak a feladatnak, hogy a külföldi tárgyaló állam tudja, melyek lesznek azon vámok, a melyek vele, illetőleg termelésével szemben alkalmaztatnak, a mennyiben velünk szerződéses megállapodásra nem jut, bizonyos tekintetben már a kormányok között megállapitott vámtarifa is megfelelni képes. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy ez egészen más dolog és hogy ennek teljesen más értelme van, mint annak, a mit gróf Apponyi Albert igen t. képviselő ur ebből kiértett: ez, azt hiszem, bővebb magyarázatra nem szorul. *(Ugy van! jobbfelől.)* De, t. ház, azon megjegyzés folytán is, a melyet Krasznay Ferencz igen t. képviselőtársam tett,

és különben is, mivel látom, hogy az autonom vámtarifa tekintetében némi irányban zavarosak a fogalmak . . .

Krasznay Ferencz: Az egész dolog zavaros!

Rosenberg Gyula előadó: — és ezt elsősorban Polónyi Géza igen t. képviselőtársamnak mondom — engedjék meg, hogy ezzel a kérdéssel egy kissé behatóbban foglalkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)* Hiszen azt a tételt is hallottuk, a melyet Polónyi Géza igen t. képviselőtársam állitott fel, hogy miért nem csináljuk meg az önálló magyar autonom vámtarifát, és hogy ezen önálló magyar autonom vámtarifa alapján szerződjünk Olaszországgal 1907-ig a tényleges állapotban fennálló közös vámterület számára is. Ugyebár?

Polónyi Géza: Micsoda? Ilyen bolondot én nem mondtam! Micsoda közös vámterületre? *(Derültség balfelől.)*

Rosenberg Gyula előadó: Igen, képviselő ur. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* Én nem mertem volna olyan erősen jellemezni ezt az állitást, mint a hogy a t. képviselő ur most jellemezte. Beszédében nem egyszer, hanem ötször is előfordul ugyanez a dolog, hogy t. i. azt követelte, hogy szerződjünk egy önálló magyar vámtarifa alapján a külfölddel és pedig 1907-ig is.

Polónyi Géza: De nem 1907-ig, hanem a meddig tetszik, ha egyszer önálló vámterületem van.

Rosenberg Gyula előadó: 1907-ig is ha tetszik. A közös vámterület számára . . .

Polónyi Géza: Ez ráfogás! Ebben van a bolondság. Hogy lehet valakire ilyent ráfogni?

Rosenberg Gyula előadó: Bocsánatot kérek, hogy ez nem ráfogás, rögtön be fogom bizonyitani. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur ugyanis azt mondja . . . *(Felkiáltások balfelől: Halljuk! Szószerint!)* — engedelmet, én nem fogok mást mondani, hisz ezt nem fogja ő sem megtagadni — hogy meg lehet ezt csinálni, mert a tényleges állapotu közös vámterület ma már nem áll fenn, mert meg lévén sértve a viszonosság, ennek az lévén a szankcziója és természetes következménye, hogy az önálló vámterület tényleges állapotába is átjutottunk!

Polónyi Géza: Ez a helyes.

Rosenberg Gyula előadó: Ebben csak két dologban van a t. képviselő ur teljes tévedésben; az egyik, a miben tévedésben van, az, hogy az által, hogy az autonom vámtarifa 1903-ig el nem készül, a viszonosság meg lenne sértve . . .

Polónyi Géza: Tárgyalni nem szabad. Ezzel van megsértve.

Rosenberg Gyula előadó: . . . a másik pedig, hogy azt méltóztatott mondani, hogy ennek egyedüli konzekvenciája és szankcziója az önálló vámterület.

Polónyi Géza: Ezzel is!

Rosenberg Gyula előadó: Azt méltóztatik mondani, hogy ha meg van sértve, ennek természetes és egyedül logikus folyománya az önálló vámterületre való átmenetel . . .

Polónyi Géza: És a magyar autonom vámtarifa!

Rosenberg Gyula előadó: . . . Én pedig erre azt mondom, hogy mindkét állitása nem felel meg a valóságnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Mindkét állitása helytelenségének bebizonyitására áll rendelkezésemre egy olyan auktoritás, a ki ezt oly alaposan fejtette ki egy nagy beszédében, a melyet az 1899 : XXX. t.-cz. valójára és tartalmára nézve itt a képviselőházban tartott, hogy azzal szemben minden ellenmondás elnémult. Széll Kálmán 1902 november 19-én tartott beszédében világosan megmondta, hogy ez a két állitása a képviselő urnak, — még megjegyzem, hogy ezt az ideát a képviselő ur vetette fel először abban a bizonyos nyilt levelében, — abszolute nem felel meg a törvény igazi értelmének. *(Ugy van! jobbfelől.)* Én a beszédnek idevonatkozó részeit nem fogom felolvasni, csak a konkluzumokat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Pedig jó volna azt is felolvasni, a hol háromszor is azt mondja, hogy nem szabad tárgyalni.

Rosenberg Gyula előadó: Azt mondja Széll Kálmán: »Hogy ha fenforog a viszonosság megsértésének esete, még ha meg is volna sértve a viszonosság, előállana-e akkor az önálló vámterület állapota január elsején, a mint ezt sokan mondták, nem mondom, hogy Kossuth Ferencz t. képviselőtársam is mondta. Vagy igaz-e, hogy — a mint sokan mondták — én megfosztottam az országot ezen értelmezéssel egy nagy jogának gyakorlásától? Nem! Áll-e ez? A viszonosság megsértését a törvény ahhoz a szankczióhoz köti, hogy a mennyiben a viszonosság megsértetik, a magyar kormány által haladéktalanul előterjesztés teendő a magyar országgyülésnek, hogy az országnak a viszonosság megsértésével beálló pénzügyi és politikai érdekeit megóvja. Hogy ha az országgyülés nincs együtt, felelőség alatt jár el és 14 nap alatt jelentést tesz. Mikor pedig a túloldalról nem egy képviselő — hisz felolvashatnám itt pl. Mezőssy képviselő urnak vagy egy másik képviselőnek a beszédét — megkérdezett engem, hogy mit kell érteni a viszonosság megsértésének szankcziója alatt, hogy mik azok a pénzügyi rendszabályok és miért nem áll be az önálló vámterület? — én erre felkeltem és azt mondtam — itt vannak beszédeim, elolvashatja akárki, hogy a viszonosság megsértésének esetében bekövetkezhetik az önálló vámterület is, de nem szükségképen következik be, mert a mit fel sem teszek, hogy a viszonosság megsértetik, még ha meg is sértetik, kisebb mérvü rendszabályokkal is leszünk azon helyzetben, hogy pénzügyi és gazdasági érdekeinket meg fogjuk tudni óvni. Azt mondtam akkor, ez a rendszabály nem prejudikál semmi rendszabály ellen, nem prejudikál az önálló vámterület mellett, sem

az ellen, hanem teljesen szabadjára hagyja az országnak, hogy a kormány által előterjesztendők alapján akkor határozzon. Ez pedig azt teszi, hogy az önálló vámterület életbeléptetése nem következik be eo ipso«.

Ugyancsak ebben a beszédében háromszor is, az összes ellene felhozott indokok megczáfolásával kimutatta azt is, . . .

Polónyi Géza: Ha nincs vámszövetség, hogy akar közös vámterületet fentartani? *(Felkiáltások jobbfelől: Rendelkezési alapon! Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a házszabályok értelmében a szónokot csendben meghallgatni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rosenberg Gyula előadó: . . . hogy az 1903. év nem terminus arra, hogy a vámtarifa elkészüljön. Ez is igen részletesen megvan Széll Kálmán beszédében. Ha parancsolják, fel fogom olvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Eötvös Károly: Ezek régi dolgok. Hogy most mit mond Széll Kálmán, az a kérdés!

Rosenberg Gyula előadó: Én ezzel a kérdéssel azért foglalkoztam egy kissé behatóbban, mert ez szoros kapcsolatban van az inkonzekvenciának vádjával, a melyet én napokon át gróf Apponyi Albert igen t. képviselő ur megtisztelő komoly intelmeitől kezdve a rossz operette versszöveg idézésének hasonlatáig a legkülönfélébb variációkban hallottam. Ennek az inkonzekvenciának vádja 1899-iki előadói beszédemnek egy passzusára volt felépitve. Ez a passzus következőképen szólt *(olvassa)*: »Biztositva van, t. ház, annak az autonom vámtarifának létrejötte 1903 időpontig, a mi egyedül fontos ebben a dologban; mert mig a fontos külföldi szerződések hatályban vannak, az autonom vámtarifa mellékes; biztositva van az által, hogy mindaddig, mig az uj autonom vámtarifa tekintetében megállapodás létre nem jön, a külföldi szerződések tárgyalásába nem bocátkozhatunk.«

Endrey Gyula: Három sorral tovább tessék olvasni!

Rosenberg Gyula előadó: Ezt olvasom gróf Apponyi Albert beszédéből. A szankczió más dolog. Gróf Apponyi Albert igen t. képviselő ur — ő hozzá intézem ezt a megjegyzésemet, mert hisz ő volt az, a ki ezt első izben felhozta — ebben az előadói beszédemben, illetve ennek a passzusában észrevette a terminust, az 1903. évet és őszintén megvallom, azon nagy lojalitásnál fogva, a melylyel gróf Apponyi vitatkozni szokott, nagyon csodálkozom, hogy az ennél sokkal fontosabb részét ennek a mondatnak nem vette, vagy nem akarta észrevenni. Mit mondtam én? Miért fontos az 1903. év a vámtarifa létrejötte tekintetében? Mert akkor fognak lejárni az összes külföldi szerződések. És én, t. képviselőház, nem voltam egyedül ebben a véleményben. Szerénytelenség volna talán tőlem magamat együtt nevezni azokkal, a kik mind ebben a nézetben és véleményben voltak, hogy a külföldi kereskedelmi szerződések 1903. év végével le fognak járni. Ez volt a közfelfogás az egész vámpolitikai világban. És mi következett be? Hogy 1903. év végével a külkereskedelmi szerződések nem mondattak fel, nem jártak le; tehát elesett az az időpont, a mit én egyedül fontosnak jeleztem arra nézve, hogy addig az autonom vámtarifának el kell készülnie. Egyetlenegy külkereskedelmi szerződés sem mondatott fel egész Európában, kivéve azt a kereskedelmi szerződést, a melyet mi mondottunk fel, az olasz kereskedelmi szerződést.

Krasznay Ferencz: Ezzel esedékessé vált a tarifa.

Rosenberg Gyula előadó: Sorrend szerint rá fogok térni a tarifa kérdésére is, és épen az olasz szerződés szempontjából. Legyen kegyes a t. képviselő ur, és ne zavarjon meg eszmemenetemben.

Hogy miért mondtuk fel az olasz szerződést, annak okát mindenki tudja, és azt hiszem, mindenki méltányolja. Nem hiszem, hogy lenne bárki is, a ki kifogásolná, hogy részünkről az olasz szerződés felmondatott. És mit tett a kormány épen ennek a törvénynek sulya alatt? Idejött a képviselőház elé, és pedig kellő időben, 1903-ban, ha jól emlékszem, november 23-ikán, egy törvényjavaslattal, és azt mondta: kérek felhatalmazást.

Endrey Gyula: Kapott?

Rosenberg Gyula előadó: Arra nézve, hogy Olaszországgal az ideiglenes szerződés tekintetében tárgyalhassak, kérek felhatalmazást.

Endrey Gyula: Kapott?

Polónyi Géza: Mily tarifa alapján?

Rosenberg Gyula előadó: T. képviselőház és közbeszólott t. képviselő ur, nem kapott. Miért nem? Hogy miért nem kapott, és mi volt ennek a konzekvenciája, arról én most nem beszélek, de átadom a szót egy t. képviselőtársamnak, a kit ebben a tekintetben teljes auktoritásnak fognak tekinteni az ellenzéki oldalon is.

Polónyi Géza: Tudom, Polónyi!

Rosenberg Gyula előadó: Ez a képviselő ur 1904 január 23-án igy nyilatkozott *(olvassa)*: »Mondjuk tehát, hogy egy törpe kisebbség akadályozza meg az ország ügyeinek menetét. Mik ennek a természetszerü folyományai?«

Polónyi Géza: Én voltam!

Rosenberg Gyula előadó *(olvassa)*: »Előre kellett tudni, hogy a suprema lex alapján be fog következni először mi? Az, hogy a német birodalmi vámtarifa alapján fennálló nagy presszió okából, a melyet részletezni most nem akarok, be kell következni annak a kornak, hogy a magyar kormány, nehogy január 1-től kezdve vámháboruba kerüljön Olaszországgal, és tessék hozzávenni, hogy ezzel kapcsolatosan magunkra vonjuk nyomban a német vámszerződés felmondását, nehogy ezen kényszerhelyzetbe jusson a magyar kormány, mit fog tenni? Benyujtott egy felhatalmazási törvényjavaslatot,

melynek tárgyalása sorra nem kerülhet. Felhatalmazási törvény nélkül volt tehát kénytelen az olaszországi kereskedelmi szerződések iránt tárgyalásokat folytatni, mielőtt az autonom vámtarifa, különösen pedig a magyar autonom vámtarifa létesült volna.« Itt Lovászy Márton t. képviselőtársam közbeszólt: »Megszegte a törvényt.«

Polónyi Géza: Ugy van!

Rosenberg Gyula előadó *(olvassa)*: »Helyes,« mondja az illető képviselő ur. »Megszegte a törvényt, t. képviselőház, de hozzáteszem, t. képviselőtársaim, ha majd Hieronymi odaáll a nemzet szine elé: és azt mondja igen, én törvényt szegtem, tessék engem vád alá helyezni, talál-e majd biróságot, a mely őt elitéli?«

Polónyi Géza: Most is azt mondom.

Rosenberg Gyula előadó: Ugyanaz a képviselő ur, a ki azt mondta, hogy a suprema lex alapján minek kell természetszerüleg bekövetkezni és hogy nem lehet birót találni, a ki a kormányt azért, a mit tett, elitélné, ma a leghangosabb és leghevesebb vádló és az a biró is, a ki nemcsak a kormányt vád alá helyezi és elitéli, de a törvénysértést oly nagynak minősiti, hogy azért a törvényhozás rendes menetét is kész megakadályozni! És ez a képviselő ur mer engem inkonzekvenciával vádolni és meri odakiáltani mindnyájunknak, hogy: »Önök mindenre kaphatók!«

Polónyi Géza: Ma is azt mondom. Majd megmagyarázom. *(Derültség a jobboldalon.)* Utoljára, remélem.

Rosenberg Gyula előadó: De hagyjuk ezt, t. képviselőház; nézzük, tényleg olyan nagy-e az a megsértése az 1899 : XXX. t.-czikknek.

Polónyi Géza: Nem volt oly hatása ennek a felolvasásnak.

Rosenberg Gyula előadó: Mindenki oly hatást ér el, a milyent tud.

De nézzük csak, hogy az 1899 : XXX. t.-cz. tényleg oly nagy mértékben sértetett-e meg?

Babó Mihály: Mindegy az!

Endrey Gyula: Csak a fejét ütötték, hogy meg ne sántuljon!

Rosenberg Gyula előadó: Nézzük csak, tényleg oda vannak-e ezáltal a garancziák és biztositékok, a melyek ugyanebben a törvényczikkben le vannak fektetve.

Már tegnap igen helyes distinkczióval kiemelte Nagy Ferencz t. képviselőtársam azt a különbséget, a mely az uj tarifaszerződések kötése és fennálló szerződések meghosszabbitása között van. Igen helyesen rámutatott arra a feladatra, a melylyel a vámtarifa uj szerződések kötésénél bir és rámutatott arra, hogy ennek tulajdonkép semmi jelentősége nincs a régi szerződések meghosszabbitásánál.

De én e tekintetben nemcsak erre az érvelésre hivatkozom, hanem egy auktoritásra is, a ki pedig az 1899 : XXX. t.-czikkhez a legnagyobb rigorozitással ragaszkodott, a ki annak minden valódi és tiszta intencziőit sértetlenül meg akarta óvni, és ebből magára nézve alkut nem türő kötelezettséget ismert. Ez Széll Kálmán akkori miniszterelnök volt. Itt van az ő beszéde, a melyre már előbb hivatkoztam. 1902 november 19-diki beszédében ezt mondja: »Ha tehát felmondatnak a szerződések és az uj vámtarifa nem létesül, akkor nem lehet uj tarifaszerződéseket tárgyalni, — ez áll — legfeljebb a maiakat lehet meghosszabbitani rövid időre.«

Azt hiszem, ez eléggé világosan bizonyitja, hogy az, a ki a legnagyobb rigorozitással ragaszkodott ehhez a törvényhez, szintén azon álláspontón állott, hogy létező szerződéseket meghosszabbitani még a tarifa létrejötte nélkül és létrejötte előtt is lehet.

Polónyi Géza: De az olasz szerződés fel lett mondva és lejárt.

Rosenberg Gyula előadó: Ha fel nem lett volna mondva és le nem járt volna, akkor nem kellett volna meghosszabbitani.

Mindezeket csak azért hoztam fel, hogy kimutassam, hogy egyáltalában nem jövök önmagammal ellentétbe akkor, mikor mint az 1899 : XXX. t.-cz. előadója ma ezt a törvényjavaslatot, mely az ország borgazdaságának és bortermelőinek érdekét igen helyesen meg tudja óvni a nélkül, hogy ezért cserébe kellett volna adni a szerződés megszünte által az ország lótenyésztőinek, erdőtulajdonosainak és más számos gazdasági ágnak érdekeit, a legjobb lelkiismerettel a képviselőháznak ujból elfogadásra ajánlom. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Polónyi képviselő ur személyes kérdésben kiván szólni.

Polónyi Géza: Miután már ugy is nagyon előrehaladt az idő, nem vezet az a szándék, hogy betöltsek néhány pillanatnyi hézagot, de kötelességem felszólalni, mert fájdalommal tapasztalom, hogy szándékosan félremagyarázzák azt, a mit én beszélek. Ha a t. képviselőház türelmével megajándékoz, nyilatkozom a tarifáról is, de elsősorban nyilatkozom felolvasott beszédemre és annak értelme helyreigazitása czéljából kérek szót.

Valóban köszönettel tartozom az előadó urnak, hogy ennek a beszédemnek idevonatkozó részét felolvasta. Hogy annak a beszédnek az értelmét megállapitsuk, tudnunk kell, hogy mely alkalomból és mily czélból tartatott az a beszéd? Én akkor, mikor a függetlenségi és 48-as párt a rendkivüli eszközökkel folytatott harcznak ezen eszközökkel való folytatásáról lemondott, a megtámadások folytán előterjesztettem a pártnak védelmét, illetve álláspontunkat. Ekkor hangsulyoztam, hogy örülök, hogy a verifikáczió ilyen hamar bekövetkezett és hogy ha egy törpe kisebbség folytatja a rendkivüli eszközökkel való harczot, a mit én akkor helyesnek nem tartottam és a mit ma sem tartanék helyesnek, mi fog bekövetkezni? T. barátaink most ne vegyék rossz néven, ha utalok erre, mikor gyanusitásoknak

voltam kitéve; most utalok tényekre, hogy az, a mit akkor megjósoltam, bekövetkezett. Mondtam, hogy a kormány meg fogja szegni a törvényt és megszegte.

Rosenberg Gyula előadó: Hát a suprema lex?

Polónyi Géza: Arra való hivatkozással fogja megszegni, csak a képviselő ur azt felejti el, hogy én fentartottam magamnak beszédem ezen részében a kritikát is, bár ő nagyon ráutalt, azt mondtam, hogy nem találunk birót. Ha t. képviselőtársam ezen beszédemnek értelmét meg akarta volna tudni, azt kellett volna figyelemmel kisérni, a mit beszédemben most mondtam a házban, tudniillik, hogy a vád alá helyezési inditvány benyujtásától is kénytelenek voltunk elállani. Nem azért, mintha nem látnám törvény szerint szükségesnek, hanem azért, mert itt ugyan megszeghetik a törvényt, megszeghetik az alkotmányt, nem respektálhatják a királyi esküt, itt birót nem találunk, mert arra, hogy a kormány vád alá helyeztessék, elsősorban a parlament többsége szükséges, mert ha a parlamentben nincs többség, mely a vád alá helyezést kimondja, bíróság elé sem kerülhet az ügy. Másodszor ez a bíróság hogy állittatik össze? Nem tudja a törvényt? Megint ugyanaz a többség disponál felette, mely a vád alá helyezést sem akceptálja.

Ime, bekövetkezett, a mit én akkor megjósoltam, hogy a kormány hivatkozni fog és mentségül fogja felhozni ezen tarthatatlan, helytelen dolgokat s el fogja követni a törvényszegést és a magyar alkotmányosság jelenlegi helyzete mellett nem vagyunk abban a helyzetben, hogy alkotmányos módon felelőségre vonhassuk. Ezzel a konkluzum, mi és mi volt akkor? Ime, mennyire igazolt volt állitásunk, mikor azt mondtuk: ragadjuk meg az alkalmat arra, hogy helyesen megalkotott és a nemzet jogát jobban biztositó választási törvény reformációjával a nemzet ellentállási erejét és jelentőségét fokozzuk és akkor azután nem fordulhat elő az az eset, hogy egy többséggel állunk szemben, a melylyel minden törvényszegést el lehet követni.

Köszönöm a t. előadó urnak azt, hogy erre a rektifikáczióra alkalmat szolgáltatott, mert sohasem szabad akkori beszédemnek oly értelmet adni, mintha azt mondtam volna, hogy birót azért nem kapunk, mert a kormányt fel kell menteni.

Rosenberg Gyula előadó: Senki sem értette másképen!

Polónyi Géza: Dehogy, mindenki igy értette, igy értette akkor az egész ház, igy kell azt mindazoknak érteniök, kik beszédemet meghallgatták, mikor elmondtam, hogy miért állunk el a vád alá helyezéstől?

A mi a tarifára vonatkozó dolgot illeti, — remélem, utoljára alkalmatlankodom ezen vitában személyes kérdés czimén, — talán szabad erről egy pár perczig szólanom. Önök nem különböznek sokban Széll Kálmántól. Én nyilt levelemben is azt mondtam, hogy Széll Kálmán, mikor a bor árát kérték, egészen másképen beszélt, mint a mikor a paktumot indokolta és annak elfogadását biztositotta. Én multkori beszédemben felolvastam Széll Kálmán beszédéből azt a háromszor ismételt passzust. Ez már akkor volt, a mikor vita folyt az 1903-diki határidő tekintetében és a mikor azt mondta: »Uraim, az 1903 oly értelemben nem terminus, hogy addig meg kell lennie az autonom vámtarifának, de oly értelemben terminus az 1899:XXX. t.-cz. és oly értelemben terminus az autonom vámtarifa is, hogy addig tárgyalni a külfölddel nem szabad, mig az uj autonom tarifa megállapitva nincs.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rosenberg Gyula előadó: Ezt nem tagadja senki.

Polónyi Géza: Hát ott van az uj autonom tarifa. De menjünk tovább. Ha Széll Kálmán nem mondta volna is, képtelenség is, más államokkal tarifa nélkül tárgyalni, mert a kereskedelmi szerződésnek mi a lényege? Az, hogy abban létesittetnek lekötött tarifa-tételek, és a mely tételek le nem köttetnek, azok tekintetében az általános tarifa tételei nyernek alkalmazást. Már most hogy kötök én egy állammal szerződést, ha nem tudom, hogy a le nem kötött tételek tekintetében mely tarifatételek alkalmazandók? Ez egyszerü gazdasági abszurdum.

Már most beszélt arról Széll Kálmán, — a mint idézi t. képviselőtársam, mert ő mindig deprekált az ellen, hogy okvetlenül az önálló vámterület következik, — hogy lehet más expediens is, de sohasem mondta meg sem Széll Kálmán ur, sem ön nem tudja megmondani, uram, azt, hogy mi az a más; mert én erre volnék már egyszer kiváncsi, hogy valaki előállana, és megmagyarázná nekem, hogy mi az a más, hogyan lehet másként a külfölddel szerződni, mint tarifa alapján? Szeretném tudni ezt a mást. Ez egy hóbort, ez egy abszurdum, ez egy valótlanság, ilyen nem létezik.

T. képviselőtársam azért az én okoskodásomat mindig meg fogja érteni, mikor felállitottam azt a tételt, elfogadva Széll Kálmánnak álláspontját, a mely szerint nemcsak paktumszegés, de törvénysértés is addig tárgyalásba bocsátkozni a külfölddel, mig uj autonom tarifa nincs. Ez faktum.

Már most milyen lehet az az uj autonom tarifa? A tarifa csak kétféle lehet a mi viszonyunkban: vagy a közös vámterületre van megállapitva, vagy az önálló magyar vámterületre. A közös vámterületre lehet állapitva akkor, ha van vámszövetség, ha pedig nincs vámszövetség, miután nincs terület, a melyre az kiterjeszthető, a tarifa ipso facto csakis a magyar állam területére mint önálló tarifa lehet megállapitható. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minden egyéb dolog rabulisztika, csürés-csavarás. *(Élénk derült-*

ség és felkiáltások a jobboldalon: Ez az!) Semmi egyéb.

Rosenberg Gyula előadó: Ez a legüresebb és legvadabb rabulisztika!

Polónyi Géza: Arra a kérdésre feleljenek, hol van az a tarifa, melynek alapján tárgyalunk?

Rosenberg Gyula előadó: Most már megint másról beszél a képviselő ur. Arról beszéljen, hogyan akar önálló magyar autonom vámtarifa alapján tárgyalni a közös vámterület számára.

Polónyi Géza: A konkluzum egészen világos. Miután bekövetkezett az az eset, hogy tárgyalni kellett egy külföldi hatalommal, uj tarifa nélkül, ezt csinálták önök. Csináltak egy olyan dolgot, hogy nem létező vámszövetségi alapon kötöttek szerződést, — nevezzék azt ideiglenesnek vagy véglegesnek, az nekem mindegy, — és nem létező tarifa alapján bocsátkoztak egy külföldi állammal tárgyalásokba. Ez a tényleges eredmény.

Sohasem mondtam mást, azt pedig ipso facto nem mondtam, és nem mondhattam azt a hóbortot, hogy én külön akarok szerződni egy autonom vámtarifa alapján közös vámterületre. Ilyesmit okos ember nem mond.

Ezeket tartottam szükségesnek megjegyezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Azt hiszem, a ház beleegyezik abba, hogy tekintettel az idő előrehaladottságára, a tanácskozást most félbeszakitsuk. Megteszem javaslatomat a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag. Javaslom a háznak, hogy legközelebbi ülését holnap, pénteken délelőtt 10 órakor tartsa, és ennek napirendjére tüzze ki az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatását. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor ezt a ház határozatakép kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés d. u. 1 óra 50 perczkor végződik.)

498. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 21-én, pénteken,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Daróczy Aladár jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyezni fogja gr. Estérházy Kálmán, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Sturmán György jegyző ur.

Fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 20-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Győrffy Gyula képviselő levelét, melylyel egészségi okokból háromhavi szabadságidő engedélyezését kéri.

A ház a kért szabadságot nevezett képviselőnek megadja.

Bemutatom Zala és Szabolcs vármegyék közönségének feliratait, a magyar nyelv és jelvények jogainak a külképviseletben való érvényesitése;

Szabolcs vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, II. Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatalakor rendezendő nemzeti ünnepségek és köztisztviselői szolgálati pragmatika megalkotása;

Baranya vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, az italmérési jognak kizárólag a községek számára engedélyezése és az élelmiszerek megdrágitásának megakadályozása;

Zala vármegye közönségének feliratát, a bortermelőknek a boritaladó és fogyasztási adópótlékok alóli felmentése;

Gölniczbánya város képviselőtestületének gr. Csáky Lajos képviselő utján beadott kérvényét, márczius 15-ének nemzeti ünneppé nyilvánitása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Áttérünk most napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezésére vonatkozó törvényjavaslat (Irom. 666, 669) általános tárgyalásának folytatására.

Sturmán György jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Előttem szólott t. képviselőtársaim majdnem mindannyian, talán Ballagi Géza t. barátom kivételével, kettős szempontból tárgyalták, nézetem szerint igen helyesen, a szőnyegen lévő törvényjavaslatot, t. i. közgazdasági és közjogi szempontokból, mert csakugyan ez a törvényjavaslat két ilyen vonatkozással bir, sőt a közjogiakhoz csatlakoznak a benne rejlő politikai tendenczián is.

Azért én is e kettős szempontból óhajtok a törvényjavaslattal foglalkozni, akármennyire feleslegesnek tartsa is a közjogi szempontoknak kiemelését Ballagi t. képviselőtársam. Szemben azokkal az elhomályositásokkal, a melyeknek tanui voltunk, ugy a t. túloldalról, mint a miniszteri padokról, s a melyek rendszerint igazán elemi közjogi igazságokat elferditenek, sőt egészen más világitásba helyeznek, a közjogi alapigazságoknak ismételt világitásba helyezése és ismételt hangsulyozása nemcsak nem felesleges, hanem nagyon is szükséges, hogy azoknak ereje csorbitatlanul fennálljon és irányitsa ugy tanácskozásainkat, mint a kormányzat terén eljárásunkat és annak megbirálását.

A szőnyegen forgó törvényjavaslattal közgazdasági szempontból csak röviden szándékozom foglalkozni, először azon okból, mert előttem szólott t. képviselőtársaim a javaslat ezen vonatkozását meglehetős kimeritően és alaposan tárgyalták, s én azokhoz, a miket az ellenzék részéről elmondattak, különösen Bernáth Béla, gróf Apponyi Albert, Günther Antal képviselőtársaim, de mások által is, egész mértékben csatlakozom. A másik ok, a miért a javaslat közgazdasági oldalaival bővebben foglalkozni nem szándékozom, az, hogy a javaslat egész közgazdasági jelentőségét és kihatását alig vagyunk képesek teljes alapossággal elbirálni a végleges szerződésnek, illetőleg az előadó ur által érintett pontozatoknak ismerete nélkül.

De itt indittatva érzem magam, hogy a t. kormányt egyenesen felszólitsam arra, hogy nyilatkozzék azon leleplezésekről, a melyeket tegnap Günther Antal t. képviselőtársam itt a ház előtt tett. Abból, a mit Günther Antal képviselőtársam itt tegnap velünk közölt, az olasz kiküldöttek egyikének, de még inkább az olasz földmivelésügyi miniszternek nyilatkozatából, az következik, hogy a végleges kereskedelmi szerződés, a kormány ellenkező állitása daczára, a kormányok között meg van kötve. E részben az előadó ur nyilatkozatait illetékesnek nem tekinthetem.

Rosenberg Gyula előadó: De a törvényjavaslatot igen!

Sághy Gyula: Fontosnak tartom ezen leleplezéseket azért, mert azt okvetlen tisztázni kell, hogy kinek van e részben igaza: az olasz földmivelésügyi miniszternek-e, vagy az itt hallott nyilatkozatoknak-e? Mert ha az olasz földmivelésügyi miniszternek van igaza, akkor azok a közjogi sérelmek, a melyek már magában a javaslat előterjesztésében foglaltatnak, még sokkal sulyosabbakká válnak, a kormány felelősége még sokkal sulyosabb alakban jelentkezik e ház előtt.

De ettől a végleges szerződéstől eltekintve is, már önmagában annyi bizonyos, hogy ez a szerződés Magyarország bortermelésének és borkereskedésének érdekébe ütközik. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Mert ezen javaslat értelmében még mindig elég nagy mennyisége jöhet be kedvezményes vámtétel mellett a külföldi boroknak, 450.000 métermázsa és ezenkivül még a különleges 4000 métermázsa marsalai bor. Ez elég nagy mennyiség, és ne méltóztassék azt hinni, hogy ha a vasuti szállitás kötelező előszabása miatt Olaszország nem is lenne képes a megszabott határidő alatt ezt az egész mennyiséget beszállitani, a többi érdekelt államok nem fogják felhasználni a kinálkozó alkalmat. Mert ellenkezőleg, ezek fogják a hiányzó mennyiségeket Magyarországba és egyáltalában a közös vámterületre beszállitani. Ebben még a vasuti szállitás külön kikötése sem okoz olyan nagy nehézséget, mert — sajnos — a mi hátrányunkra az ugynevezett vegyesszállitás ezen szerződésben nincsen tilalmazva, a külföldi államok egész a határunkhoz legközelebb eső vasuti állomásig tengeren is, tehát olcsón szállithatják boraikat, — mondjuk pl. Olaszországból egészen Velenczéig és majd csak onnan fogják a közös vámterületre vasuton beszállitani.

Ez tehát nem nehezíti meg sem a beszállitást, sem nem fogja a külföldi és az olasz borok árát a mienkkel szemben igen nagy mértékben emelni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ehhez járul, t. ház, hogy az összeházasitási proczesszus egészen 1906-ig lévén engedélyezve, ez egyfelől ártalmára lesz a magyar borok hitelének, másrészről pedig kihatással lesz az idei termésen kivül még további két év tartamára a borárak csökkentésére. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Hiába kicsinyli tehát akár az előadó ur, akár a t. miniszter urak, vagy Nagy Ferencz t. képviselőtársam ezen hátrányokat; ezen káros befolyást igenis megérzi közgazdasági szempontból ugy bortermelésünk, mint borkereskedelmünk. Egészen tévesen állitja azt Nagy Ferencz t. barátom, hogy az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és a Bortermelők és a Borkereskedők Országos Egyesülete valami nagyon nagy örömmel és megelégedéssel fogadta volna ezt a javaslatot, sőt ellenkezőleg, ennek egyes pontjaival szemben aggályaikat fejezték ki, azonban kijelentették belenyugvásukat egy jobb jövő reményében; csak azután ezt a reményt keserű csalódás ne váltsa fel.

S a mikor, t. ház, én azt állitom, hogy ez a szerződés hátrányos bortermelésünkre és borkereskedelmünkre, illetve a bor értékesitésére: akkor én nem egyszerűen teoretice beszélek, de állitásomat tapasztalati tényekre alapitom, s csak egy példát, egy esetet fogok felhozni ennek bizonyitására, mert ez olyan eset, a melynek megtörténtét kétségbevonni a miniszter uraknak sincs okuk, a mennyiben az eset egy főispánnal történt meg, a kinek közvetlen elbeszéléséből jutott az tudomásomra. Az eset a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* Ehhez a főispánhoz épen azon a napon, mikor a »Neue Freie Presse«-ben közzététetett az ideiglenes szerződés, reggel, a mikor ő még nem ismerte a szerződést, megjelent egy borkereskedő és eladásra szánt boraiért egész kielégitő, sőt igen magas árt ajánlott. Az illető főispánnak azonban nem lévén akkor ideje megkötni az eladási szerződést, ezt a borkereskedőt ugyanazon nap délutánjára, illetve estefelére rendelte magához. Időközben a borkereskedő kézhez kapta a »Neue Freie Presse«-et, a melyben az ideiglenes szerződésre vonatkozó közleményt olvasta. A borkereskedő ezért hűségesen megjelent a kitűzött határidőben az illető főispán urnál, de most már épen a »Neue Freie Presse«-ben közzétett ideiglenes olasz szerződésre való hivatkozással a főispánnak boraiért 10.000 koronával ajánlott kevesebbet, mint még ugyanaz-

nap reggelén, s a főispán, hogy további károsodástól megmeneküljön, tizezer koronával olcsóbban adta el borait. Tessék ezt alkalmazni az ország összes termelőire boraik értékesitésénél és nyomban kitünik, hogy a szerződés milyen nagy közgazdasági hátrányokat és károsodást idéz elő.

De e károsodásba is bele lehetne nyugodni, ha — a mint a czirkusznál szokták mondani, hogy utolsó és legutolsó és legeslegutolsó előadás — ez is valóban a legeslegutolsó károsodásunk volna, a mit külföldi kereskedelmi szerződések megkötésénél a magyar bortermelésnek okoznak; de e tekintetben sem látunk világosan és e tekintetben sincs garanczia arra, hogy ez csakugyan igy lesz. Hiszen e szerződés tárgyalását megelőző időben a miniszter urak a náluk megjelent számos küldöttségnek azt mondták, hogy legyenek nyugodtak, ők megvédik a magyar bortermelés és borkereskedelem érdekeit az egész vonalon; csak ne kivánjanak most a tárgyalások folyama alatt a részletekre kiterjedő nyilatkozatokat és ezen kormánynyilatkozatok, s azon előzmény, hogy már az akkori provizórius egyezményben megmondatott, hogy többé ily kedvezmény nyujtatni nem fog, méltán kelthették azt a várakozást a bortermelőknél és borkereskedőknél egyaránt, hogy már a mostani szerződésben, a melyet most tárgyalunk, semmiféle kedvezmény sem fog nyujtatni az olasz bornak, sem más külföldi államnak nem fog ily kedvezmény engedtetni. Nincs igaza tehát a t. miniszterelnök urnak, mikor e részben gr. Apponyival és másokkal szemben azt vitatja, hogy hiszen erre nem számithattak biztosan. Már akkor felmerült a gyanum, — és tények bizonyitják, hogy nem volt alaptalan — hogy azok az általános nyilatkozatok nem fognak érvényesülni. És most is csak ily általános nyilatkozatokban van részünk a t. miniszter urak és a t. miniszterelnök ur részéről, a ki azt mondja, hogy most már ezzel el van érve az, hogy Olaszországnak többé külön borvámkedvezmény nem adatik, legfölebb — tette hozzá mindjárt elég óvatosan, hanem másrészt nagyon gyanutkeltőleg — a legtöbb kedvezmény alapján.

Az ilyen általános nyilatkozatok tehát mi garanciát sem nyujtanak. Ezek egyáltalán nem igaz biztatók arra nézve, hogy esetleg más állammal kötendő szerződésben annak nem fog-e oly külön kedvezmény nyujtatni, a mely azután a legtöbb kedvezmény alapján Olaszországra is kiterjed. Igy semmiféle megnyugtató nyilatkozatunk sincs arra nézve, hogy az általános vámtarifa a kereskedelmi szerződések utján az egész vonalon kivétel nélkül fog e ugy érvényesülni, hogy semmiféle külföldi bor semmiféle vámkedvezményben se részesüljön; sőt ellenkezőleg, a miniszterelnök urnak ezen kérdésről való mély hallgatása nagyon is nem biztató jelenség e tekintetben és egy okkal több arra, hogy közgazdasági szempontból se tartsam elfogadhatónak a törvényjavaslatot.

Ezek után, t. ház, áttérek ezen javaslat közjogi jelentőségére és ezzel kapcsolatban azokra a politikai tendenciákra, a melyeket a t. kormány e javaslat beterjesztésével követni látszik, vagy tényleg követ is. Miután azonban az 1899:XXX. törvényczikkel kapcsolatban a t. miniszter urak és Nagy Ferencz t. képviselőtársam is foglalkozott a paktum kérdésével, lehetetlen, hogy arra ki ne terjeszkedjem. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ugy a t. miniszter urak, mint Nagy Ferencz t. képviselőtársam nyitott ajtót törtek be azzal az állitással, hogy a kormányt nem kötelezi a paktum, hanem csakis a törvény. Ez kétségtelenül igy áll, — ezt mindenki tudja — mihelyt jogi és formális kötelességről van csak szó. Ennek a felfedezéséhez nem szükséges valami nagy találékonyság, valami kutató zseni. Azon csodálkozom azonban, hogy Nagy Ferencz t. barátom, a ki oly igen nagy barátja a finom distinkcziónak, a finom megkülönböztetéseknek, és a ki — még pedig a hajszálvékonyságu éllel biró, de egyuttal a hajszál hajlékonyságával és könnyen szétszakithatóságával is ellátott distinkcziónak egész tárházával ismertetett meg bennünket — elfelejtett egy elemi megkülönböztetést megtenni, t. i. szem elől tévesztette azt a nagy különbséget, a mely létezik a jogi és az etikai kötelezettség között.

A t. képviselő ur megfeledkezett arról a nagy erőről, a melyet egy törvény lelkiismeretes, pontos megtartásának és szigoru végrehajtásának az azt megerősitő, s támogató morális kötelesség kölcsönöz. Az 1899:XXX. t. cz.-nek ez a vonatkozása a paktumhoz. Miként jött az létre, abba a vitába nem elegyedem bele azért, mert az erre nézve fenforgott eltérő nézetek már tisztáztattak és ennek alapján mint kétségtelen tények megállapittattak a következők: először is Széll Kálmán nem mint a szabadelvű párt megbizottja, nem is mint kormányelnök, hanem mint királyi megbizott kötötte meg az egyezményt az ellenzékkel. Kétségtelen tény gyanánt lett konstatálva az is, hogy mikor Széll Kálmán az egyezmény bemutatása alapján megbizatott a kormány alakitásával és a kormányt megalakitotta, akkor, midőn a szabadelvű párt előtt megjelenve, az egyezményt és programmját előterjesztette, a szabadelvű párt a maga egészében egyértelműleg, egyhangulag hozzájárult ahhoz, azt a maga részéről elfogadta.

Kubik Béla: Az nem megy, hogy itt hangosan beszéljenek!

Elnök *(csenget)*: Itt nem beszél senki hangosan. A képviselő urnak nincsen joga, hogy az elnök hatáskörébe ártsa magát. Különben is oly csend van, hogy szónokot egészen jól lehet hallani. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj balról.)*

Kubik Béla: Engedelmet kérek, ide hallom, a mint Fenyvessy hangosan beszél!

Elnök: Nem beszél hangosan. Ismételve figyelmeztetem Kubik képviselő urat, hogy ne

zavarja a csendet. *(Élénk helyeslés jobbról. Zaj balról.)* Különben kénytelen leszek a házat más intézkedésre kérni fel.

Kubik Béla: Én semmi ijesztgetést el nem fogadok! *(Folyton tartó zaj.)*

Elnök: Ez nem ijesztgetés, hanem az elnöki hatáskör fentartása jogtalan beavatkozás ellen. *(Helyeslés jobbról. Folytonos zaj balról és a szélsőbalon.)*

Kubik Béla: Engem hiába ijesztget.

Elnök: Csendet kérek, most én beszélek. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* A képviselő ur tetszeleg magának abban a szerepben, hogy az elnökkel szemben gyámkodásra vállalkozik és azon hitben van, hogy erre őt vitarendezői bizottsági minősége jogositja fel. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balról és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Kubik Béla: Hiába orditanak ott!

Elnök: Ezért az imparlamentáris közbeszólásért a képviselő urat rendreutasitom.

Sághy Gyula: Mi akkor léptünk be, a midőn mindezek megtörténtek és ezek alapján léptünk be mi, az akkori nemzeti pártiak, a kormánypártba. Ha a szabadelvűpárt egyes részleges elemeiben változott is, lényegében ma is ugyanaz a párt, a mely akkor volt, annál is inkább, mert a midőn az uj kormány programmját előadta, határozottan hangsulyozta, hogy ugyanazon az alapon áll, mint az előbbeni szabadelvűpárti kormány, ha nem is akarja annak eljárását és módszerét utánozni, mert másolni senkit sem akar. Ennek folytán a szabadelvű pártra fennáll azon kötelezettség, a mely Széll Kálmán idejében fennállt és fennáll ma is, annál inkább, mert a szabadelvű pártot ezen kötelezettség alól az uj választás már csak azért sem menthette fel, mert egyrészt az uj választás a Széll Kálmán által előadott programm alapján Széll Kálmán kormányzatának idejében folyt le, másrészről azért sem, mert ezen választás által a szabadelvű párt nem sepertetett el, helyébe nem lépett egy uj alapon álló egészen uj párt, hanem maradt ugyanazon párt, a mely volt azelőtt. Ilyen ürügyekkel tehát ezen etikai kötelezettség alól kitérni nem lehet. *(Ugy van! balfelől.)* Ugyan, t. szabadelvű párt és t. miniszterelnök ur, a ki különösen a paktumból származó etikai kötelezettség létezését megtagadta, s a ki elég sokáig volt üzletember ahhoz, hogy az üzletvilágot és annak felfogását elég alaposan és jól ismerje, mit szólna a következő dologhoz: Tegyük fel, hogy ő mint üzletember egy társas kereskedelmi czéggel szerződést kötött, de időközben ezen társas czég egyes tagjaiban változás áll be, esetleg uj czégbejegyzés is történik és most az uj firma alatt ugyanaz a társasczég megtagadná az előbbi czég kötelezettségeit és azt mondaná: »Ezt én nem vállaltam; nem az én kötelezettségem; ezzel én nem törődöm és ezt a kötelezettséget nem teljesitem.« Ugyan megfelelőnek tartaná-e ezt az üzleti becsületesség, az üzleti jóhiszeműség követelményeinek? Hajlandó lenne-e az ilyen firmával üzleti összeköttetésbe lépni? Vagy hasonló lenne ehhez az az eset is, ha egy ember mint üzletember valakivel szerződést kötne és a szerződés folyama alatt, midőn annak egyes részleteit már teljesitették is, egyszerre eszébe jutna annak az üzletfélnek azt mondani: »Én eleget tettem kötelezettségemnek; a szerződést megkötöttem azzal az emberrel, és most már nem érzem magamat annak teljesitésére tovább kötelezve, mert hiszen én csak a szerződés megkötésére, nem pedig annak végrehajtására és teljesitésére köteleztem magamat.«

Nem méltóztatnak észrevenni, hogy ez ehhez ugy hasonlit, mint egyik tojás a másikhoz; az az állitás, a mely azt vitatja, hogy a jelen kormány és a szabadelvű párt, a mely vele ugyanazon alapon áll és a mely kormány az előbbi kormány által vallott alapokon lépett kormányra, most egyszerre a paktumból folyó etikai kötelezettség betartására nincs etikailag kötelezve, hanem az csak a régi kormányt kötelezte, de nem a mostani kormányt, sem a szabadelvű pártot nem, mert hiszen most uj kormány van és időközben uj választás is volt.

Nem ellenkezik-e ez minden jóhiszeműséggel? Nem frivol kijátszása ez azon szükséges bizalomnak a pártok között, a mely bizalom egyedül tette lehetővé ezen egyezménynek létesitését? Mert csak nem méltóztatnak azt képzelni, hogy ha az akkori ellenzéknek azt mondják, hogy mi csak a törvény megalkotására kötelezzük magunkat, de a törvény megtartására, végrehajtására nem, hogy akadt volna ellenzék, a mely ilyen viszonyok között tárgyalásba és az egyezmény megalkotásába bocsátkozott volna. Ellenkezőleg, az ellenzék részéről kiküldötteknek, a tárgyaló képviselőknek fel kellett tételezniök azt, hogy az a törvény, a mely a paktum alapján megalkottatik, meg fog tartatni nemcsak ezen kormány által, hanem minden jövő kormányok által is mindaddig, mig a törvény hivatását be nem töltötte, mig a törvény feladatát nem teljesitette. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert a törvény megalkotása nem végrehajtása a paktumnak, az csak a végrehajtásnak a biztositéka, mert épen ez által a változó kormányok önkényén kivül helyezte ennek betartását és a törvény erejénél fogva minden további kormányra nézve annak betartását egyuttal jogi kötelességgé is tette.

És méltán tételezhették fel ennek folytán teljes jóhiszeműséggel és kellett is feltételezniök, hogy ha e törvény valamely módositásának, vagy változtatásának szüksége merülne fel időközben, hogy akkor e törvény módositásához, megváltoztatásához ugyanazon alapon fognak hozzáfogni, a mely alapon az létesült, a mint azt Széll Kálmán mindig hűen vallotta és mindig hűségesen be is tartotta. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Mikor itt kötelezettségről szólunk, akkor nem örök időre szóló kötelezettségről, vagy nem örökérvényű törvényről van szó, hanem csak arról, hogy azok a kötelezettségek, a melyeket az 1899:XXX. t.-czikk először az 1907-ig terjedő időre, ezen időn belül, t. i. 1907-ig, a meddig a törvény eziránya intézkedéseinek hatálya kiterjed, be is tartassanak, s 1907-re, pedig ugy, mint a törvény előirja, az ország szabad elhatározásának a szabad kéz teljesen biztositassék és ne állittassék az ország fait accompli és kényszerhelyzetek elé. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Erről van itten szó és nem örök időkre szóló kötelezettségekről vagy öröktörvényről, mint a multkor egy közbeszólásból hallottuk.

De hát gondolkozzék valaki a paktum jelentősége és hatálya felett igy vagy amugy, az végre is magának a törvénynek kötelező erejére, hatályára nézve egészen mindegy, egészen közönyös, nem a fő, nem a döntő. Mert, a mint előbb jeleztem, ezek csak etikai momentumok, s nem jogi kötelezettségek. Ezt mindnyájan elismerjük. De az már bizonyos, hogy ha egy törvény alkotmányos uton, kötelező erővel érvényesen megalkottatott, addig, mig a a törvény mint élő törvény hatályban van, mindenki által, akár paktum alapján, akár nem paktum alapján jött is az létre, feltétlenül respektálandó, s elsősorban is a kormány által tartandó meg. Hiszen a törvény és törvényhozás fölé senki, a kormány sem helyezheti magát; hiszen épen a kormány, mint a végrehajtó hatalom közege, van elsősorban hivatva arra, hogy a törvények őre legyen és hogy a törvények megtartásáról ugy magára, mint másokra nézve gondoskodjék. *(Helyeslés balról.)* Sajnos, hogy a jelen kormány egy nagyon sajátszerű, egész tradiczióvá fejlődő veszedelmes szokást kezd követni, mikor válogat a törvények között, hogy melyeket tartson meg, melyeket hajtson végre, melyeket ne hajtson végre, melyeket sértsen meg és melyeket ne sértsen meg; mikor egész frivol czinizmussal megtagadja egyes törvényeknek végrehajtását, a melyeket évek előtt hoztunk, a mint erre már gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam igen helyesen rámutatott, hogy a határrendőrségre és bevándorlásra vonatkozó törvények végrehajtását megtagadja azon okból, azon ürügy alatt, hogy neki egyes intézkedések nem tetszenek, egyes intézkedések czélszerűeknek nem látszanak.

Hasonlóképen egészen sans gène megsérti az élő törvényeket, mint megsértette az 1899. évi XXX. t.-czikket is e javaslatnak előterjesztésével. *(Ugy van! a baloldalon.)* Pedig sem a kormánynak, sem másnak ilyen irányban a törvények között válogatni nem lehet és nem szabad. Mert legelső alapja és fundamentuma minden állami létnek, az állami élet biztonságának a törvények szigoru betartása és tisztelete. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* És épen ezért őseink bölcsesége nem ok nélkül tette a koronázási eskü egyik pontjává a törvények megtartását és megtartatását. *(Ugy van! balfelől.)*

Már most, t. képviselőház, ezen elv respektálása nélkül törvénytiszteletről szó sem lehet. Hogy lehet kivánni a polgároktól a törvények megtartását, hogyha maga a kormány is teljesen önkényesen lábbal tiporja a törvényeket, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha megszegi és megtöri a törvényt, a nélkül, hogy végszükség esetével magát ezen törvénysértéssel szemben kimenthetné? *(Ugy van! balfelől.)*

A t. miniszterelnök ur a multkor itt a képviselőházban azt a teoriát állitotta fel, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy ő előtte a törvény semmi, a törvényt sans gène megsérti, ha — a mint hozzátette — az állam érdeke ugy kivánja, és akkor követne el sulyos, felelősséggel teljes mulasztást, ha a törvényt respektálná. Nem méltóztatik észrevenni, hogy az a kifejezés: az állam érdeke, egyszerű frázis, a mely tartalmat csak attól a felfogástól kap, a mint valaki az állami érdeket felfogja, hogy ez tehát nagyon szubjektiv, a különböző felfogások szerint változó. Hiszen látjuk ezt ennél a kérdésnél is. A t. túloldal egészen mást lát az ország érdekének, mint ez az oldal. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Abban pedig, hogy mi az ország érdeke, senki magát csalhatatlannak nem tekintheti, és legkevésbbé a kormányelnök ur, ki bizony gyakran változtatja nézetét, és legkevésbbé lehet csalhatatlan és elfogulatlanság nélkül való maga a kormány, a mely a hatalmi érdekek folytán mindig bizonyos elfogultságnak lehet alávetve. *(Igaz! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől. Elnök csenget.)*

És nem méltóztatik észrevenni, hogy ez a teoria hová vezet, milyen veszedelmes? Hiszen, ha azt mondják, hogy az állam érdeke jogosit a törvényesség felforgatására, a törvények megszegésére, akkor, ha ez a kormányt erre jogositja, jogositja a kormánynyal szemben lévőket is. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ez olyan forradalmi elv, a mely, ha felülről hirdetik, még sokkal veszedelmesebb, mintha alulról hirdetik, mert ellenforradalmat támaszthat és ez megingathatja magának az államnak alapjait, sőt lételét is. S hol a határ, hol a megállapodás, ha e teoria alapján állunk. A legszélsőbb irányzat érvényesülésének és jogosultságának is lehet ez kiindulási alapja.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Az olasz provizóriumról van szó.

Sághy Gyula: A végkonzekvenciákat mondom, és nem szabad az ily elméleteket az olasz szerződés okából és annak indokolására sem oly teoriákat hirdetni és felállitani a kormánypadokról, a melyek az ilyen veszedelmes végső konzekvenciákra vezetnek. Méltóztassék a kormány tagjainak és a t. miniszter urnak ezt megjegyezniök. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt a teoriát azért én nagyon veszedelmesnek tar-

tom, az ilyenektől óvakodni kell, és óvakodni kell az ily teoriákra alapitott veszedelmes és sulyos törvénysértésektől. (*Igaz! a szélsőbaloldalon.*)

Engem elfogultsággal senki sem vádolhat, mert készséggel elismerem, hogy lehetnek esetek, a mikor a kormány az állam magasabb érdekeinél fogva, de nem szubjektiv hanem objektiv állami érdeknél fogva, mindenki által nyilvánvalóknak látott és objektiv indokoknál fogva megállapitható magasabb állami érdek szempontjából esetleg a törvényt is megszegheti, törvényellenes intézkedést is tehet, mert az állam vitális létérdeke a legfőbb princzipium az állam vezetésében, kormányzásában. Elismerem ezt, de két szigoru feltétele van ennek, t. miniszter ur, t. kormány és t. szabadelvű párt. Egyik az, a mint előrebocsátottam, hogy csakugyan az állam objektiv létérdeke tegye szükségessé az ily intézkedést. Ez az egyik, de ez magában véve nem elég. A másik az, hogy csakugyan végszükség esete, u n. vis major forogjon fenn, vagyis az, hogy lehetetlen lett légyen akár idő hiánya folytán, akár egyéb okoknál fogva a törvényhozás beleszólását, hozzájárulását, intézkedését kikérni, kieszközölni; a mikor aztán a kormány saját felelőségére törvényellenesen tett intézkedésével szemben a törvényhozás az utólagos felmentvényt megadhatja, vagy megtagadhatja, ahhoz képest, a mint a kormány eljárását ezen szempontokból helyesnek és megindokoltnak tartja, vagy sem. De hát nem mondhatja a t. kormány, hogy a jelen esetben ily végszükség, ily vis major esete forgott fenn, a mint nem lehet arra se hivatkoznia, hogy az állam magasabb érdeke igy kivánta, mert hiszen az állam érdeke törvénysértés nélkül is megvédhető lett volna, mint erre még később rátérni fogok.

A második, a végső szükségesség pedig még kevésbbé mondható, mert márczius óta a képviselőház normálisan működik és munkálkodását már augusztus 19-dikén beszüntette, tehát elegendő idő lett volna a törvényhozás hozzájárulását kieszközölni, mert bármily hosszu vita támadt volna is, szeptember végeig a felhatalmazási javaslat, a melyet a kormány kért volna a törvényhozástól, szentesitéshez juthatott volna. S engedjen meg a t. miniszterelnök ur, sem a kormánynak, sem a képviselőknek a kényelme nem lehet elegendő indok a törvénysértésre, nem képez elhárithatlan vis majort, sem az a körülmény, hogy a kormánynak esetleg kellemetlen hosszabb vita keletkezhetett volna egy ilyen javaslat tárgyalásánál. Nézetem szerint ezek a kényelmi körülmények csak sulyositják a törvénysértés jelentőségét, mert ez a kormány részéről tulajdonkép a parlamentnek semmibevétele, saját akaratának a törvényhozás akarata fölé helyezése.

De nemcsak annak, t. szabadelvű párt, hanem semmibevétele, lekicsinylése magának a többségnek, a szabadelvű pártnak. Ez egyenesen kifejezése annak, hogy a szabadelvű párttal, az ő többségével nem kell törődnie, hogy annak nincs önálló akarata és elhatározása, (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) az az ő parancsszavára készen álló bábtömeg, a melyet dróton ide-oda lehet ránczigálni, a melylyel ma azt lehet mondatni valamire, hogy fekete és holnap ugyanarra azt, hogy fehér. Nem én állitom ezt, hanem igenis mondom azt, hogy a kormány ilyen eljárása ennek a megnyilvánulása. Ne méltóztassék csodálkozni, ha ilyen feltevések és gondolkodások elterjednek, mikor oly tapasztalatokkal állunk szemben, hogy ezelőtt pár évvel az 1899: XXX. t.-czikket általános helyesléssel fogadta a szabadelvű párt és most azon törvénynek megsértését hasonló helyesléssel kisérik és mikor a többség soraiból akadnak előadók, mint épen a t. előadó ur, Rosenberg Gyula t. képviselőtársam, a ki előadta az 1899: XXX. t.-czikket is, de akkor magasan kidicsérte azokat az előnyöket, a melyek abban foglaltatnak, azon vivmányokat, a melyeket az az országnak biztosit és most, mikor ezen garancziáknak egy jó része megtámadtatik, mikor a mai törvényjavaslat az előbbivel, legalább annak egyik sarkalatos intézkedésével, homlokegyenest ellenkezik, akkor hasonló lelkesedéssel és dicsérettel védi ezt a törvényjavaslatot, mint védte ennek az ellenkezőjét.

Gabányi Miklós: Nagyon szép!

Rosenberg Gyula előadó: De nem igaz!

Sághy Gyula: Én nem szoktam, legalább tudatosan, valótlant mondani, de itt teljesen tudatosan mondhatom, hogy igy áll a dolog, mert az tény, hogy ez teljesen lerontja az 1899: XXX. törvényczikknek egyik igen lényeges intézkedését, azzal egyenes ellentétben áll, azt egyenesen megsérti.

Rosenberg Gyula előadó: Nem!

Sághy Gyula: Bocsánatot kérek, abban a törvényben ki van mondva, hogy addig nem szabad tárgyalásokba bocsátkozni és kereskedelmi szerződést kötni, mig a vámtarifa megalkotva nincs, mégis nemcsak tárgyaltak, hanem szerződést is kötöttek és ez által sértést követtek el a törvényen, s a törvény ereje ránk nézve e részben megtöretett. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*) Ha valaki mind a két álláspontot egy személyben védelmezi, akkor, igazán mondhatom, hogy a magam részéről felette kiváncsi vagyok, hogy a t. előadó urnak melyik volt igazi meggyőződése, mert mind a kettő nem lehet, vagy az előbbi, vagy a mostani, avagy csakugyan Janusarczczal akarja ennek magyarázását adni előttünk. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) Az ilyen jelenségek csak ösztönt adnak a kormánynak a törvények megsértésére, mikor az a tudat vezérli ebben az eljárásában, hogy hisz akármit tesz, megsértheti a törvényeket igy vagy amugy, azért ő a többségnél mindig fedezetet talál. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) Méltóztassék a szabadelvű pártnak meggondolni, hogy ez sokkal jobban lealacsonyitja a parlament tekintélyét és méltóságát,

mint bármely más kinövése a parlamentnek és megöli a parlament iránti bizalmat az egész nemzetben, a nép széles rétegeiben. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Önöknek volna elsősorban kötelességük a kormányt ezért a tösvénysértésért kellő felelőségre vonni. Minden más államban, a hol a parlamentárizmusnak nemcsak formája, de igazi lényege is uralkodik, az ilyen kormányt 24 óra leforgása alatt a felháborodás vihara söpörte volna el helyéről. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csak ily viszonyok közt, csak Magyarországon lehetetlen ez, sőt az ellenzék a vádinditvány emeléséig sem mehet a kormány ellen azon egyszerű indokból, mert nem teheti ki az inditványt leszavazás által annak a hatásnak, hogy ez által sulyosabbá tegye a törvénysértés szankczionálását a parlament részéről.

De foglalkoznom kell most még Nagy Ferencz t. képviselőtársam egyik kijelentésével, a mikor azt mondja: — és ebből akarja kihozni, hogy ebben a javaslatban nincs törvénysértés — válaszszuk el a javaslatot a kormány eljárásától, a mely e javaslatot eredményezte. Ne csodálkozzék, t. képviselőtársam, hogy az ellenzék ezt a nagyon is szőrszálhasogató, túlfinom distinkcziót a maga részéről teljesen érthetetlennek tartja, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert a kormánynak az eljárása, a törvényjavaslat előkészitése és a törvényjavaslat maga oly szoros kapcsolatban és összefüggésben van, hogy azokat egymástól szétválasztani nem lehet. *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen magában ezen törvényjavaslatnak az előterjesztésében foglaltatik már a törvénysértés, és ha mi ehhez hozzájárulnánk és azt elfogadnánk, ez által épen magát a törvénysértést szankcziónálnánk. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Engedje meg, t. barátom, de az ellenzék ebbe a verembe, ebbe a kelepczébe, a melyet neki szánt, nem fog belemenni, legfeljebb ő maga eshetik bele.

Ép ilyen tarthatatlan t. képviselőtársam azon másik állitása, hogy ez a törvényjavaslat nem foglalja magában egy uj szerződés megkötését, hanem csak a régi kereskedelmi szerződés egyszerű meghosszabbitását. Bocsánatot kérek, ez a régi szerződés fel lett mondva, hatályát vesztette ezzel, azt pedig, a mi nem létézik, meghosszabbitani nem lehet. A kereskedelmi szerződések meghosszabbitása hatályuk lejárta előtt szokott eszközöltetni, ezek hatályuk lejárta előtt szoktak meghosszabbittatni. De ettől eltekintve, nemcsak ezen formai ok miatt, de tartalmánál fogva sem meghosszabbitása ez a régi szerződésnek. Hiszen egész uj dispozicziókat vesz fel. Nemcsak a borvámklauzulát ejti el, hanem ad ujabb kedvezményeket, ujabb vámmentességet, tarifaszerű megállapodásokat foglal magában, tehát egészen tarifaszerű szerződés jellegével bir. Azért hiába iparkodott az előadó ur is Nagy Ferencz felfogását megerősiteni, nem egyszerű meghosszabbitása ez a régi szerződésnek, hanem valóságos uj szerződés, ha ideiglenes szerződés is, a mely esetleg mégsem olyan nagyon ideiglenes, mert ez a körülményektől függ. Hiszen ez az ideiglenes szerződés, ha fel nem mondatik, nemcsak 1905-ig, nemcsak 1907-ig, hanem esetleg még 1907-en túl is, ha a végleges uj szerződés életbe nem lép, továbbra is fennállhat, életben maradhat és ezzel prejudikálhat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőtársam, Nagy Ferencz, hiába akart továbbá itt párhuzamot vonni ezen szerződés és a mexikói szerződés között; ez a párhuzam a két szerződés között meg nem vonható és ha megvonatik, meg nem állhat, tarthatatlan. Nem áll meg és tarthatatlan az okoskodás, hogy ha a mexikói szerződés nem volt jogsértés, nem volt törvénysértés, akkor ebben a szerződésben sem lehet látni törvénysértést. Mert ne méltóztassék elfelejteni, hogy ezen mexikói szerződésben, az 1902 : X. t.-czikkben, egyenesen az van mondva, hogy ez az 1899. évi XXX. t.-czikkben foglalt határozmánytól eltérőleg állapittatik meg és pedig kivételképen. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy ez egy lex specialis, egy legszorosabb értelemben veendő privilégium, a mely csak ezen konkrét szerződésre, ezen konkrét esetre vonatkozik; minden más esetre ezenkivül a szabály áll s azért teljesen áll itt az, hogy: exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. Ez megerősitése a szabálynak minden más esetre vonatkozólag, kötelező erejének erősbitése és nem gyengitése, nem módositása. A mexikói szerződés csak egy kivétel a szabály alól, nem pedig módositása, megváltoztatása a szabálynak, holott ez a szerződés, melylyel most szemben állunk, valóságos módositása, valósággal megváltoztatása az 1899 : XXX. t.-cz. jelzett intézkedésének és határozmányának.

De még más irányban is van lényeges különbség. A mint előbb emlitém, ez a mostani javaslat tarifaszerű szerződés. Ehhez tehát szükséges lett volna előbb az általános tarifa megalkotása. Ez sem foglaltatik ezen kivételben, melyet különben a törvényhozás engedélyezett, mert a mexikói szerződés legtöbb kedvezmény alapján kötött szerződést képez, ehhez nem volt szükséges előbb a tarifatörvénynek a megalkotása.

S még egy további fontos különbség is van. Ennek a szerződésnek a hatálya — méltóztassék csak meghallgatni a végét, itt az van mondva, hogy a megállapodások azon megszoritással lépnek életbe, hogy azok hatálya 1903. évi deczember hó 31-én túl nem terjedhet, holott ez a szerződés, a melyet most tárgyalunk, mint előbb emlitettem, nemcsak 1905-ig, nemcsak 1907-ig, hanem esetleg 1907-en túl is hatályban maradhat. Ez engem egy más, valószinűleg ujabb törvénysértés felfedezésére visz, a mi iránt kénytelen vagyok kérdést is intézni a t. kormányhoz és kérdést vagyok kénytelen intézni a t. kereskedelemügyi miniszter urhoz is. Kérdeznem kell

ugyanis, hogy mi van a mexikói szerződéssel, a melyben az van, hogy 1903 deczember 31-én túl nem terjedhet? Hatályban van-e ez vagy sem? Fentartotta-e ezt a kormány? Ha igen, itt is mulasztást s mulasztás általi törvénysértést követett el, ha azt fentartotta, mert annak megujitása végett a törvényhozáshoz kellett volna fordulnia. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

További lényeges különbség, hogy a mexikói szerződés nem prejudikál a gazdasági kérdések jövő alakulatának és rendezésének, mig ez a szerződés különösen, ha tovább is fenmarad, és azáltal is, hogy a végleges szerződés pontozatai is, a melyeket mi nem ismerünk, bizonyos megerősitést nyernek benne, prejudikál Magyarország gazdasági viszonyai jövő fejlődésének, jövő rendezésének.

Áttérek most már beszédem utolsó részletére, *(Halljuk! balfelől.)* a nézetem szerint közjogi, közgazdasági és politikai szempontból is a legsulyosabbra és legfontosabbra.

A kormány ezen eljárásával, ezen törvényjavaslattal az 1899 : XXX. törvényczikk azon intézkedését, hogy az uj vámtarifa megalkotása előtt szerződési tárgyalásokba külföldi államokkal bocsátkozni nem lehet, annál kevésbbé lehet tehát azokkal szerződést kötni, megszegte, s még egy sokkal aggályosabb másik törvénysértést is követett el. Itt a törvénysértéseknek halmazata van, a mennyiben a kormány az első törvénysértést egy másodikkal tetézte. Az 1899 : XXX. t.-cz. ugyanis garantirozza az országnak azt, hogy még 1907 előtt is a teljes szabad rendelkezés jogát visszanyeri és gazdasági ügyei felett határozhat habár Ausztriával a vámterület közössége 1907-ig az önálló rendelkezés joga alapján fenn is tartatik; ez azonban azonnal megszünik, a mint Ausztria a viszonosságot vagy meg nem tartja, vagy pedig a mint azon feltételek és pontozatok, a melyek a 4. §-ban foglaltatnak és a melyekre azután az 5. §. reflektál, meg nem tartatnak. Ez kétségtelen, valamint az is, hogy a 4. §-ban meg van mondva, hogy 1903-ig a vámszövetségnek létre kell jönnie. Elismerem, hogy áll, a mit tegnap a kereskedelemügyi miniszter ur mondott, hogy egyoldalulag a viszonosságot meg nem sérthetjük.

Nem is arról van szó, mert mi nem sértettük meg a viszonosságot, mi készek voltunk bármikor a vámszövetséget megkötni, mert a képviselőház az erre való hajlandóságot eléggé megmutatta, a mikor minden oldalról kinyilatkoztatott, hogy a Széll—Körber-féle javaslatot hajlandó tárgyalni és elfogadni, legalább annak tárgyalása és elfogadása ellen nálunk egy oldalról sem merültek fel akadályok, de épen Ausztrián mult, hogy ez még a törvényhozások által nincs elfogadva és hogy ott annak elhárithatatlan akadályai voltak. De minthogy ebben legalább a törvény által megállapitott hatályra nézve a viszonosság megsértése foglaltatik, ebből következik, hogy elesik azon további kötelezettség is, a mely előszabja, hogy a külföldi kereskedelmi szerződéseket az eddigi, vagyis az 1878 : XX. t.-czikkben előszabott módon kell megkötni. Ellenkezőleg, többé meg sem köthetők azok ily módon addig, a mig ez az állapot igy tart, mig a törvényhozás másként nem intézkedik. 1903 deczember 31-től fogva tehát a mi mostani tényleges állapotunk a jogi állapotnak nem felel meg. A kormány ennélfogva az által is nagy mulasztást követett el, hogy nem törekedett a tényleges állapotot a jogi állapotnak megfelelően rendezni, azzal összhangba hozni, mert egész 1903 deczember 31-ig ez az állapot törvény által meghatározott jogi állapot volt az 1899. évi XXX. t.-cz. határozatai alapján, de most már puszta tényleges állapottá változott, a melyet a törvényhozás intézkedése nélkül nincs a kormány jogositva tovább fentartani.

Ilyen viszonyok között a kormánynak kötelessége lett volna, hogy ha már belement a szerződési tárgyalásokba, ha már megkötötte ezt a szerződést, s ha már megsértette az 1899 : XXX. t.-czikk egyik intézkedését, hogy legalább is ne sértette volna meg a másikat, vagyis kötötte volna meg Magyarország részéről külön és önállóan Olaszországgal a kereskedelmi szerződést. Egész hasonló tartalmu szerződést köthetett volna, mint a minő a mostani. Ehhez hasonló tartalmut köthetett volna Ausztria is, a mely gazdasági jelentőségében és kihatásában gyakorlatilag, vagyis tényleges eredményében ugyanazon czél eléréséhez vezethetett volna, mint a mostani szerződés. Szóval azt az elérni szándékolt gazdasági czélt, legalább a nyiltan bevallott czélt — mert a rejtett, titkos, be nem vallott czélzatokra később fogok rátérni — elérhette volna a törvény megsértése nélkül is. De tovább megyek. A törvény másik intézkedését, azt, a melyről az előbb szóltam, s a melyről annyi vita folyt már itt a házban, hogy t. i. a vámtarifa megalkotása előtt nem szabad kereskedelmi szerződési tárgyalásokba, kereskedelmi szerződések megkötésébe bocsátkozni, sem kellett volna a kormánynak megsérteni ugyanazon czél elérése végett. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert bocsánatot kérek, ha a kormánynak czélja csak az volt, hogy a két, különben most már jogilag külön vámterület közé vámvonal ne állittassék, hanem a vámmentesség tartassék fenn, ezt elérhette volna azon az uton is, hogy ha ezt a közösnek tervezett vámtarifa-javaslatot a magyar országgyülés elé mint külön magyar vámtarifa-javaslatot terjesztette, azt az országgyülés elfogadta, ő Felsége pedig szentesitette, szóval ha a törvényhozás ezen közösnek tervezett vámtarifát, mint külön magyar vámtarifát életbe léptette volna. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük már most, hogy miképen alakult volna akkor a helyzet. Én nagyon fontosnak

tartom a teljes világosság elérése és minden kétely eloszlása végett, hogy teljesen tiszta képét nyujtsam a helyzetnek. *(Halljuk! Halljuk!)* A helyzet ugy állott volna ebben az esetben, hogy lett volna vámtarifa, a mely egyezik azzal, a melyet a két kormány egymás között mint közöset megállapitott, lett volna egyenlő tartalmu külön kereskedelmi szerződésünk ugyan a külügyminiszter, mint közös közeg utján megkötve, de külön Magyarországra és külön Ausztriára nézve. Ennek alapján lehetett volna Ausztriával nem ugyan vámszövetséget, de egy kereskedelmi szerződést kötni abban az irányban, hogy miután egyenlő tartalmu szerződésünk van Olaszországgal és lehetséges ugyan ilyet kötnünk a többi államokkal is a vámtarifa egyenlősége folytán és alapján, a mely minden pillanatban megvalósulhat, ha Ausztria a közösnek tervezett uj vámtarifát ép ugy elfogadni hajlandó és elfogadja, miként Magyarország, hogy ezen kereskedelmi szerződésben a két külön állam területe között a szabad forgalom, vagyis vámmentesség tovább is fentartassék, a mi gazdasági eredményére azonos a vám szövetségével, vagyis a vámterület közösségével. Nem kellett volna felforgatása a törvényességnek, Magyarország szuvérenitásának megsértésére sem lett volna szükség és ezen a módon el lehetett volna érni minden törvénysértés nélkül is, a mit a kormány most törvénysértés segitségével tud és akar csak elérni. Pedig minek akkor a törvénysértés, ha ezen czél elérésére nem szükséges?

Még egy más előnye is lett volna ennek, az t. i., hogy ez nem prejudikál sem a külön, sem a közös vámterület felállításának. Az ország minden perczben tetszése szerint, gazdasági érdekeinek megfelelően, a szerint, a mint jónak látja, választotta volna meg az utat, akár a közös vámterület, azaz nem annyira közös vámterület, mint a két külön vámterület közti vámmentesség fentartását, a mi gyakorlatilag egyre megy, de jogilag preczizebb kifejezés, akár pedig a külön vámterület fölállitását, nem lett volna megkötve a törvényhozás keze, sem jobbra, sem balra, sem az egyik, sem a másik irányban nem képezett volna prejudicziumot, hanem tiszta szabad elhatározását tartotta volna fenn az ország, a mi az 1899: XXX. t.-cz. czélja is volt, a melyet Széll Kálmán is vallott, a ki pedig nem volt hive a külön vámterületnek, hanem a közös vámterület hive volt, de megalkotta a garancziákat, megalkotta pedig azért, mert ő is érezte azt, hogy egy jó vámszövetséget csak ezen fegyver teljes alkalmazása mellett köthet, hogy Ausztriával szemben csak akkor lehet erős, ha erre készen van, a nélkül, hogy a külön vámterületért lelkesednék; de elkészült arra is, hogy ha pedig kell, ha t. i. nem lehet jó vámszövetséget kötni, akkor igenis Magyarország gazdasági érdekeinek megvédése okából külön vámterület fölállitására is vállalkozik, és nem teremtett ezzel magára nézve lehetetlen helyzetet sem, mint ezt a miniszterelnök ur állitotta, hanem csak az ország jogát és érdekét védelmezte meg, s a teljes szabadkezet tartotta fenn.

Mindezt azért mondom el, mert önök, mikor az ellenzék a törvény megtartását kivánja, minket a törvények erőszakos félremagyarázásával vádolnak, azt állitják, hogy mi a törvény ellenére, erőszakosan akarjuk a nemzetre oktrojálni a külön vámterületet. Hát pedig ez a vád tarthatatlan, és teljesen alaptalan legalább is az ellenzék azon részére nézve, melyhez nekem van szerencsém tartozni; de azt hiszem, hogy az ellenzék semmiféle árnyalatára sem áll az a vád, hogy a közjogi szempontokat a gazdaságiakkal politikai czélzatból összekeveri, annál kevésbbé, mert arra az ellenzéknek semmi szüksége sincsen. Hiszen az ellenzék ezen összekeverés nélkül is elérheti czéljait, ha azok a garancziák fentartatnak, a melyeket a törvény előirt és a nemzet érdekei, s a nemzet közvéleménye azt kivánni fogják. Hanem igenis ellenkezőleg, a t. kormány követ politikai tendencziákat, mikor a törvényt megsérti politikai okokból, ő keveri össze a közjogi szempontokat a gazdaságiakkal, ő erőszakolja mindenáron a törvény ellenére a közös vámterületet a nemzetre, akár akarja azt fentartani, akár nem. Mi nem erőszakolunk a nemzetre semmit, fentarthatja a közös vámterületet, vagy felállithatja a külön vámterületet, de a t. kormány és a t. túloldal követ ilyen tendenczíát törvénysértései által, megsérti a törvényt azért, hogy Magyarország ne csak politikailag, hanem gazdaságilag is beláthatlan időre hozzá legyen kapcsolva elválaszthatatlanul Ausztriához. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Mert a gazdasági czél elérésére, mely a kormány szemei előtt — mint mondottam — nyiltan és bevallottan lebegett, erre a törvényszegésre nincs szükség, hanem e rejtett politikai czélok kedvéért van erre szükség. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mikor azt látjuk, t. ház, hogy az összbirodalmi eszme szolgálatában, annak érdekében és a saját hatalma érdekében a kormány, ha kell, ha kivántatik, kész áldozatul hozni az összbirodalmi eszme molochjának Magyarországnak nemcsak politikai, hanem gazdasági függetlenségét is: akkor ne csodálkozzanak azon, ha mi ugy érezzük magunkat, mintha nem is nemzeti kormánynyal, hanem az összbirodalmi eszmének egy expozituráját képező kormánynyal állanánk szemközt. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mert az ily politikai tendencziákat előmozditani épen nem óhajtom, már csak ezen okból sem fogadom el ezt a törvényjavaslatot, hanem csatlakozom Krasznay Ferencz t. barátom határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után).

Elnök: A tanácskozást folytatjuk. Mielőtt a vita során tovább haladnánk, Kubik Béla képviselő ur kért személyes kérdésben szót.

Kubik Béla: T. képviselőház! A ház elnöke által rendreutasittatván, kötelességemnek tartom ezzel szemben, ha a ház tekintélye ellen vétettem, egyrészről a háztól bocsánatot kérni, másrészről pedig viselkedésemnek okát megmagyarázni. Hallgatván ugyanis itt a szónokot, hangos szavakat hallottam a túloldalról jönni, és miután az elnök ur mással volt elfoglalva, mint azzal, hogy a háznak tanácskozására figyelt volna, kötelességemnek tartottam azt, hogy az elnök ur figyelmét felhivjam arra, hogy hangosan beszélnek; különösen pedig kötelességemnek tartottam ezt akkor, mikor azt vettem észre, hogy nem is a háznak tagja beszélt itt hangosan, hanem a gyorsiroda főnöke, a ki magának azt a bátorságot veszi, — és már nem is első alkalommal — hogy itt hangosan társalog és beszélget a képviselőházban és ezáltal a tárgyalásokat határozottan zavarja. Azt hiszem, az a magas fizetés és az a magas rang, a melyben őt az ország részesiti, nem jogositja fel őt ezen viselkedésre, és különösen pedig, mint azt már a multban is tette, viszont-feleletekre, sőt kiabálásokra. Ez engem mindenesetre annyira alterált, hogy fel kellett hivnom a ház elnökének figyelmét erre a körülményre. Ebből magyarázható meg az, hogy az elnök ur aztán tőlem zokon veszi azt, hogy én elnöki dolgokba avatkozom bele. Én ezt igy tartottam helyesnek és ezzel magyarázom meg viselkedésemet. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ki következik a sorrenden?

Sturmán György jegyző: Zboray Miklós!

Zboray Miklós: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Őszintén megvallom, hogy nem volt szándékom ezen törvényjavaslatnál felszólalni. Nem akartam pedig felszólalni azért, mert a mi a törvényjavaslatnak közgazdasági részét illeti, azokhoz tartozom, a kik, ha nem is valami nagy vivmányt és nagy előnyöket látnak benne, de tekintettel a multra, és a multban kötött szerződésekre, és tekintettel a mi szomoru állapotainkra, hogy minden kis eredményt, a mi javulásra mutat, vivmánynak kell tekintenünk, és látva, hogy a közvélemény, az érdekeltek megnyugosznak benne, arra az álláspontra helyezkednek, hogy annyira amennyire, kielégithet a szerződés mindenkit. *(Helyeslés. Ugy van! jobbfelől.)* Ez az én nézetem, t. ház, és én egészen nyiltan megmondom a véleményemet, akár tetszik, akár nem. De viszont kénytelen vagyok konstatálni azt is, hogy a közjogi kérdésekben ez a törvényjavaslat nagy sérelmeket involvál és követ el. *(Ugy van! balfelől.)*

Különösen sérelmesnek tartom és ez késztet engem szót emelni, hogy Nagy Ferencz igen t. képviselőtársam oly módon és olyképen igyekezett védeni ezt a törvényjavaslatot, ezt a törvénytelenséget, hogy azt szó nélkül a magam részéről sem hagyhatom. *(Helyeslés a baloldalon.)* A legnagyobb tisztelettel viseltetem a ő egyénisége iránt, tisztelettel és becsüléssel, azonban azokat a tanokat, a melyeket ő itt hirdet, azokat a finom distinkciókat, a melyek az igazságot kerülik, szó nélkül nem hagyhatom. *(Helyeslés balfelől.)*

A mult vitákban különösen a függetlenségi párt részéről vitattatott az, hogy a paktum minő megállapodás, és megszegetett-e a paktum azzal, hogy az a törvényjavaslat beterjesztetett, illetőleg helyesebben, hogy a tárgyalások az uj vámtarifa életbelépése és megkötése előtt megkezdettek. Günther igen t. képviselőtársam és barátom kiindult abból, hogy nekünk alaptörvényeink vannak, s ő alaptörvénynek tekintette ezt az 1899: XXX. t.-czikket is, és azt vitatta, hogy ezt mint alaptörvényt egyszerűen megváltoztatni és igy kilyukasztani azokat az intézkedéseket, a melyek abban a törvényben le vannak fektetve, nem lehet. Én arra az álláspontra helyezkedem, a mely igen t. Nagy Ferencz képviselőtársamé, hogy t. i. vannak közjogászaink, a kik elneveznek bizonyos törvényeket alaptörvényeknek tekintettel arra, hogy fundamentális alapjait érintik alkotmányunknak. De ez lényegében különbséget nem tesz. Mert minden törvény nálunk egyforma erővel bir, ha meghozatott, és minden törvény egyforma csekély erővel bir, ha a törvényhozás, illetőleg az arra illetékes faktorok azt eltörölték. Azok a törvények, a melyeket alaptörvényeknek nevezünk, nem birnak több sulylyal, mint akármelyik legkisebb, vagy legcsekélyebb dologban hozott törvényeink. Csak az életben, a gyakorlatban van mégis nagyobb sulya egy nagy horderejű dolognak, mint egy kicsinek. A kiindulási pontban tehát, ugy látom, megegyezem t. képviselőtársammal.

Azonban eltekintve maguktól a törvényektől, a melyekről nem akarok bővebben beszélni, ismerem a mi jogtörténelmünk szerződéseit is, u. n. okleveles szerződéseket, olyan szerződéseket, a melyek köttetnek egyrészt a magyar korona és a dinasztiával, vagy az uralkodóházzal, olyan szerződéseket, a melyek köttetnek a magyar állam és annak valamely részével, olyan szerződéseket, a melyek Magyarország és Ausztria közt köttetnek és végül olyan szerződéseket, melyeket Ausztria és Magyarország köt esetleg a külfölddel, az u. n. nemzetközi szerződéseket. Ez a törvényjavaslat, a mely most előttünk fekszik, tulajdonképen egy szerződés, olyan szerződés, a melyet egyrészt Ausztria és Magyarország, másrészt Olaszország kötött egymással. Itt miről van szó? Itt nem olyan törvényhozási akcióról van szó, a mely elintéz a maga körében valamit. Itt egy okleveles szerződésnek beczikkelyezéséről van tulajdonképen szó a törvényhozás jóváhagyásával. Ezért teszem ezt a különbséget t. képviselőtársam, Nagy Ferencz t. képviselő ur

nyomán elindulva, mert ez magyarázza és adja meg a kulcsát nézetem szerint az egész vitának. Hogy a külfölddel kötött szerződések érvényességéhez feltétlenül szükséges az, hogy azok a törvényhozás háza elé vitessenek és beczikkelyeztessenek, az is a magyar közjogban vita tárgyát képezte és részben képezi. Szerény nézetem szerint szükséges. Szükséges azért, mert bár preczizirozva nincs, az 1867:XII. törvényczikk is megmondja a 8. §-ában: a nemzetközi szerződéseket mindegyik miniszterium saját törvényhozásával közli. Ennyi van az 1867:XII. törvényczikkben a nemzetközi szerződésekről. De az 1867:XVI. törvényczikk 3. §-a, az 1878:XX. törvényczikk 3. § a már többet mond. Mert már azt mondja, hogy mindkét törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyásának feltétele mellett eszközlendők ezek a szerződések. Tehát több joggal állithatják és jobban indokolhatják álláspontjukat azok, a kik azt vitatják, hogy igenis, az ilyen szerződéseknek is törvényhozási jóváhagyással kell ellátva lenniök; a törvényhozás intézkedett már igy.

De ettől eltekintve, a nemzet szuverénitása is magában foglalja azt, hogy még ilyen szerződések is csak akkor birnak kellő érvénynyel, ha a törvényhozás által jóváhagyattak. Van példa azonban arra is, hogy életbelépett az ilyen szerződés, mielőtt a törvényhozás jóváhagyása kikéretett volna és pedig példa erre a berlini szerződés. A berlini szerződés 1878 julius 26-án kiállitott királyi jóváhagyási záradékkal lett helybenhagyva és csak 1879 márczius 29-én lett beterjesztve és márczius 30 án kihirdetve; vagyis előbb láttatott el királyi kézjegygyel és hagyatott jóvá, mint a hogy a törvényhozás elé terjesztetett és beczikkelyeztetett volna.

De miért teszem én ezt a distinkcziót, t. ház? Azért, mert azt az álláspontot akarom kifejteni, hogy az 1899:XXX. t.-czikknek minden intézkedése, — akár alaptörvény, akár nem alaptörvény, akár paktum utján jött létre, mint oly törvény, a melyet a törvényhozás hozott, csak egy más törvénynyel helyezhető hatályon kivül, de nem egy okleveles szerződéssel, mely ennek a törvénynek rendelkező és tiltó intézkedései daczára hozatott létre. *(Zaj a középen.)*

Egy kis csendet kérek ott, t. képviselőtársaim!

Gabányi Miklós: A szászok!

Zboray Miklós: A törvényről volt szó az előbb, t. ház. Törvénynek mit tekintünk? Törvény az, a mit a nemzet, nálunk a szent korona, az egyesek jogai és kiváltságai fölé helyez, vagyis értem ez alatt azt, hogy a mi azelőtt, a multban, a mult századokban egyeseknek privilégiuma, kiváltsága, ereje, joga volt, a helyett most az a törvény, a mit a nemzet, a szent korona felállit jogként, mint kötelező szabályt. Ezt a kötelező szabályt a törvényhozás, a törvényes formák között egybehivott törvényhozás, a törvényes formák betartásával hozza meg, mint határozatot, a koronás király szentesiti, pecséttel ellátja és kihirdeti. Ez adja meg annak az erejét és ez adja meg biztonságát.

Az okleveles szerződések már traktáczió utján jönnek létre, s a beczikkelyezés és hasonló elfogadás által kötelező szerződések ugyan, ismétlem azonban, hogy ezek, ha csak a törvényhozás és az erre illetékes faktorok világosan ki nem mondják, nem módosíthatnak olyan, az emlitett szabályszerű formák betartásával, szankczió mellett hozott törvényt, a mely egy tiltó rendelkezést foglal magában. Ha pl. kimondaná a törvényhozás, hogy Magyarország semmiféle külföldi állammal szerződéseket nem köthet, — ad absurdum viszem a dolgokat — kérdés: joga volna-e akkor a magyar államnak szerződést kötni? Mig ez a törvény fennáll és egy más törvény nem mondja ki, hogy ez a törvény hatályon kivül helyeztetik, addig e törvény tiltó rendelkezése fennállana, tiszteletben tartandó volna és addig szerződést kötni azzal az indokolással, hogy majd ez a szerződés beczikkelyeztetik, tehát ezzel a másik törvény hatályon kivül van helyezve, nem volna lehető; mert egy törvénytelenség, ha mindjárt a képviselőház többsége jóváhagyja is azt, nem lehet törvényes addig, mig az a törvényes tiltó intézkedés hatályon kivül helyezve nincs.

Az 1899:XXX. t.-cz. felett már folytak viták a képviselőházban egyrészt annak meghozatalakor, másrészt 1902 novemberben, midőn szó volt arról, hogy az önálló vámterület terére kell-e lépni vagy nem, és folytak viták a mexikói szerződés tárgyalása alkalmával. Nem szükséges hosszasan ismételnem az előzményeket, hisz mindenki előtt ismeretesek. Elég, ha röviden ráutalok arra, a mit különben ugyis mindenki tud, hogy keletkezésében arról volt szó, hogy miután lejárt a vámszövetség Ausztriával, joga lett volna ennek az országnak az önálló vámterület terére lépni, és pártközi egyezmény alapján megalkották először az 1899:IV. t.-cz.-t, majd az 1899:XXX. t.-cz.-t, megalkották a pártok kiküldött és megbizott vezéremberei azzal a czélzattal, hogy elkerültessék egy ádáz küzdelem, mely különben a szövetség fentartása mellett küzdők és az önálló vámterület hivei között létrejött volna, elkerültessék oly módon, hogy ne bolygassuk ezt és ne zúditsunk egy bizonytalan kimenetelű nagy gazdasági harczot az országra, hanem igyekezzünk megállapodni abban, hogy csináljunk oly törvényt, mely kitolja a határidőket 1907-ig, mely Ausztriát kényszeritse arra, hogy 1903 végéig létrehozza az autonom vámtarifát és a vámszövetséget, a mely kimondja, hogy 1907-en túl nem lehet a külfölddel szerződéseket kötni és végül megmondja azt is, hogy a viszonosság megsértését képezné az, ha a törvény 4. §-ában felsorolt kényszeritő feltételeknek akár egyik, akár másik fél eleget nem tenne.

Van még egy nagy vivmány abban, legalább Széll Kálmán akkori miniszterelnök ur felhozta ezt, és elismerem, hogy ebben is van bizonyos érdem, hogy a lejárati határidővel nem biró szerződések, melyeket azelőtt nem lehetett felmondani, most már 1903-ra felmondathattak.

Ismétlem, nem akarok ezuttal azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy a paktum mennyiben kötelező, mennyiben nem. Igaz ugyan, hogy átolvasva az akkori képviselőház tanácskozásait, láttam, hogy Széll Kálmán, midőn bemutatta ezt a törvényjavaslatot, politikai és magánbecsületét kötötte ahhoz, hogy ő megtartsa a paktumot, és kifejezte, hogy a paktumnak becsületes és hű kifejezője ez a törvény. *(Egy hang jobbfelől: Meg is tartotta!)* Elismerem; nem akarok erre a térre menni, mert ez kivül esik okoskodásom keretén, s nem akarok arról sem beszélni, hogy követelhetik-e a függetlenségi párt és az önálló vámterület hivei, hogy annak idején, ha a viszonosság megsértetik, 1903-ban vagy 1907-ben, az önálló vámterületnek minden körülmények közt felállitását, igen vagy nem. A kiindulási pontja a törvénynek és az 1. §., mely az önálló vámterület jogállapotának előállását konstatálja, arra engednek következtetni, hogy a konkluzióban ez kimondatik; de miután a törvényben expressis verbis nincs kimondva, lehet vita tárgya igy vagy amugy. Egyet azonban kénytelen vagyok elismerni és konstatálni, azt, hogy a 4. §-ban felsorolt feltételek be nem tartása az 5. § utolsó bekezdése értelmében feltétlenül a viszonosság megsértésének tekintendő. Azt kell tehát tekintenem, hogy beállott-e ezen 4. § valamely rendelkezésének megsértése, igen, vagy nem.

Ugy Nagy Ferencz t. képviselőtársam, mint a kereskedelemügyi miniszter ur hivatkoztak arra, hogy a 4. § első bekezdése azt mondja, hogy ha a vám- és kereskedelmi szövetség nem jön létre, akkor nemzetközi kereskedelmi szerződések hosszabb időre, mint 1907. éven túl terjedő időtartamra nem köthetők, vagyis köthetők rövidebb időre, csak 1907-en túl menő időre nem. Miután pedig ez a javaslat nem megy túl az 1907-ik éven, és miután a törvényhozásnak az volt az intenciója, hogy köthessünk szerződést, ha ugy tetszik, csak 1907-en túl nem, ezzel motiválják, hogy nem törvénysértés az, hogy a szerződés megköttetett.

Nagy Ferencz képviselőtársam a Mexikóval kötött szerződésre is hivatkozik mint preczedensre; akkor is megköttetett ezen az alapon, mert lehetett. Nagy Ferencz képviselőtársam különbséget tesz, vajjon régi vámtarifa, vagy uj vámtarifa alapján köttetik-e a szerződés. A régire nézve azt mondja: Ha a régi vámtarifa vétetik alapul, mint a Mexikóval kötött szerződésnél, vagy az olasz szerződésnél, mely kitolás, provizórium, akkor nem lehet törvénysértésről szólani; mert a mint a régi alapon meg lehetett kötni, azt meg lehet most is kötni, mivel csak határidő kitolásról van szó, mely kitolás 1907-ig meg van engedve a törvény szerint.

Azonban én ezt nem fogadom el. Az 1. § azt mondja, hogy ha a vám- és kereskedelmi szerződés meg nem köttetik, akkor lehet 1907-ig kötni; de itt a második bekezdésről van szó, a mely expressis verbis megmondja, hogy a régi vámtarifa uj vámtarifával helyettesitendő. Az okoskodásban ott látom a hézagot, hogy ugy a t. képviselő ur, mint a kereskedelemügyi miniszter ur elfelejti emliteni a vámtarifát és csak a vám- és kereskedelmi szövetségről beszél. Pedig a kettő nem egy. Nem is esik össze az ideje, hiszen ez a törvényhozásból is kitünik. Midőn 1867-ben köttetett az első vám- és kereskedelmi szövetség, az 1853. évi deczember 5-iki, az 1865 juniusi ideiglenes vámtarifa volt érvényben. Ott van 1882: XVI., 1885: XXV., 1892: XIII., 1896: XI., 1899: XVI., 1899: XXI., hogy többet ne emlitsek, az mind a vámtarifáról beszél.

Mi következik ebből? Az, hogy a vámtarifa ugy, a mint tényleg van, külön áll magától a vámszövetségtől. A törvényhozás azt mondja: ha vámszövetség nincs, akkor konczedálom, hogy az 1. § szerint köthessenek szerződést. De ott van a 2. §, a melyre nem adtak feleletet; hogyan magyarázzák meg azt, hogy uj vámtarifa nélkül köthetnek szerződést? *(Mozgás a középen.)* T. képviselőtársam beszélt erről a dologról 1892 november 8-án és nagyon helyesen és szépen állitotta fel ugyanezt a tételt. Akkor azt mondotta: »Én mint a kereskedelmi joggal foglalkozó ember, értem a kereskedelmi szerződéseket«. Hogy képzelik az urak? Ha 1903 végén lejár a szerződés, egy állam sem közeledik a másikhoz, mindegyik várja, hogy a másik jöjjön, idők telnek el, hosszabb, rövidebb idők, végül az egyik meggondolja magát és jelentkezik. Akkor mi várhatunk.

A külföld nem lesz olyan bolond, hogy Ausztriával, ha az közeledik, és mi nem közeledünk, szerződést kössön, mert nem teszi ki magát annak, hogy csak az egyik állammal kössön szerződést, Magyarországgal pedig nem, viszont mi meg nem kötünk, mert hisz nekünk, különösen, tekintettel az önálló vámterület hiveire, nem áll érdekünkben, hogy kössünk. Tehát nem kötünk szerződést mindaddig, és tárgyalásokba sem bocsátkozunk, mig a vámtarifa megalkotva nincs.

Várady Károly: Mondta ezt Nagy ur?

Gabányi Miklós: Az akkor volt.

Zboray Miklós: Beszédében továbbá azt mondja, hogy a szerződések 1903-ra felmondhatók, de nem következik, hogy 1903 január 1-én már meg kell kezdeni a tárgyalásokat, és az autonom vámtarifát felállitani, a mely a tárgyalások megkezdéséig kell, hogy meglegyen.

Később azt mondta t. képviselőtársam, hogy a viszonosság megsértése az, ha az osztrák kormány tárgyalni kezd a külföldi államokkal vám-

tarifa nélkül, de külföldi állam ilyet nem tesz, mert Ausztriával érvényes szerződést nálunk nélkül ugy sem köt. »De tegyük fel, — szószerint idézem — hogy csakugyan megteszi ezt az osztrák kormány, a külügyminiszter, és az a külföldi állam is belemegy a szerződési tárgyalásokba, akkor igenis a viszonosság meg van sértve.«

Bocsánatot kérek, mi volt a törvényhozásnak czélja ennek a törvénynek meghozatalánál? Széll Kálmán maga is elismerte, hogy Ausztriára nyomást akar gyakorolni, mert nehézségekbe ütközött, hogy Ausztriával megkösse ezt a szerződést, és Ausztriát szoritani akarta arra, hogy az ottani különleges és obstrukcziós viszonyok daczára 1903. év végéig létrejöjjön az uj vámtarifa is. Azt gondolta, hogy ha mi beveszszük a törvénybe azt, hogy ha 1903-ig létre nem jön az uj vámtarifa, kezdhetünk tárgyalást a külfölddel, Ausztria meg fogja gondolni, vajjon nem jobb-e közösségben maradnia, mint megengedni az önálló vámterület hiveinek, hogy — ha nem tudnák is kivinni — a viszonosság megsértése alapján erősen követeljék, hogy tessék a vámsorompókat felállitani. Hiszen ilyen czélzások is voltak nem egyszer. Ép ezért vétetett be a törvénybe, hogy Ausztria presszionálva legyen arra, hogy megkezdje a tárgyalást, nehogy a viszonosság megsértessék.

Azt mondja t. képviselőtársam, hogy mi magunk nem sérthetjük meg a viszonosságot. Helyes, de megint egy distingváló okoskodás, mely sántit, mert a törvényt megsérthetjük, ha a viszonosságot nem is. A viszonosság megsértését, ha mi nem mondjuk ki, talán nem mondja ki senki, Ausztria nem fog élni vele, konczedálom; de mi megsértjük a törvénynek azon intézkedését, melynek értelmében saját beismerése szerint is a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt a régi vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő. Hiszen még mostani beszédében is czéloz erre t. képviselőtársam, annyira érzi ennek az okoskodásomnak igazát, s annyira ezen az álláspontón volt a multban és csak most veszi körül a distinkczió finom dróthálózatával. Maga is kimondja, de különböztet. A végleges szerződésre mondja, hogy azt, vajjon ennél a végleges szerződésnél az uj autonom vámtarifa lett-e alapul véve és vétethetett-e alapul abban a formában, a mint történt, majd megbiráljuk akkor, mikor a végleges szerződés a ház elé kerül.

Az előadó ur, a miniszter ur is felhozta a törvényjavaslatot, a mely világosan megmondja első bekezdésében, hogy egyidejűleg a kézjeggyel ellátott uj kereskedelmi és hajózási szerződés megállapitására vezetett a tárgyalás, mely hivatva van az 1891. évi deczember hó 6-án kötött kereskedelmi és hajózási szerződés helyébe lépni.

Hát ez a törvény csak azt mondja, hogy nem köthetünk szerződést, nem azt tiltja, hogy tárgyalásokba bocsátkozzunk? Ha pedig tárgyalásokba bocsátkozni nem lehet, akkor eltekintek attól, hogy létre jött-e annak rendje, módja és formája szerint, eltekintek attól, hogy készen van-e, előnyös-e, vagy hátrányos-e, csupán csak azt a tényt állitom oda, hogy tárgyalásokat megkezdeni nem lehetett volna! Már pedig ugy a törvényjavaslat, mint mindenki: az előadó ur, a miniszter ur, Nagy Ferencz t. képviselőtársam szerint is a tárgyalások igenis megkezdettek. Ezt pedig a törvény tiltja. Hogy ennek a következménye az-e, hogy Ausztria azt mondja, hogy a viszonosság meg van sértve, ez teljesen közömbös, mert ez Ausztriára tartozik; de az már mi ránk tartozik, hogy akarjuk-e a viszonosság megsértését kimondani és ha a viszonosság megsértetett, milyen eszközöket alkalmazzunk: a legerősebbet, az önálló vámterületre való átmenést, vagy egy kisebb birságot, büntetést, vagy nem tudom, minek nevezzem.

Nagy Ferencz t. képviselőtársam a kérdésnek közjogi részénél megint finoman megkülönbözteti az eljárást és magát a törvényjavaslatot. Nagyon természetes, hogy ő, mint jó jogász, tudja azt, hogy ha az ellenfél állitásának egy kis részét kikapja és azzal foglalkozik, eltereli a figyelmet a lényegtől; igy majd nem fogják látni a fától az erdőt. Felállitja tehát a tételt, hogy az eljáráshoz még férhet szó, de arra majd még visszatér; a törvényjavaslatnál meg azt kezdi tárgyalni, hogy ott nincs törvénysértés. Nincs pedig szerinte azért, mert a mexikói törvényjavaslatnál is ezt az álláspontot foglalta el a ház és az akkori interpretátor, Széll Kálmán is.

Nézzük, hogyan állunk a mexikói törvényjavaslattal? *(Zaj. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Neumann Ármin volt az előadó, a ki először is figyelmébe ajánlta a háznak, hogy ezek a megállapodások nem terjednek túl 1903 deczember 31-ikén, vagyis 1903 deczember 31-éig az összes létező állapotok fentartattak és igy csak deczember 31-ike után kezdődött volna az, hogy szó legyen arról, hogy a vámtarifa megvan-e már vagy nincs. Azonkivül azt is állitotta, hogy ez a konzuli viszonyoknak ideiglenes szabályozása. Mexikóban ugyanis nem volt szerződésünk; akkor aztán a nagy gyásznapok elmultával mintegy kibékültünk és az udvariasság követelményének akartunk eleget tenni, hogy mi is velük, mint a többi állammal arra a szerződési viszonyra lépünk, a mely a legtöbb kedvezményi szerződések neve alatt ismeretes, de még ennek daczára is a határidő nem terjedt 1903 deczember 31-ikén túl, a mi nagyon lényeges és fontos, mert az hangoztattatott, hogy 1903 deczember 31-ikén meg fog szünni és nem terjed túl semmivel sem. Nem kellett tehát beszélni régi vagy uj tarifáról, hanem, hogy majd kötünk szerződést az 1899 : XXX. törvényczikk 4. §-ának második bekezdése alapján, tudniillik, hogyha meglesz az uj tarifa. Addig pedig azt

teszszük, a mit Nagy Ferencz t. képviselőtársam hirdetett annak idején, hogy tudniillik nem közeledünk, hanem várunk. Tehát egészen más volt a helyzet.

Nagy Ferencz: A régi tarifa!

Zboray Miklós: Arról nem volt szó! Itt csak arról volt szó, hogy a régi tarifa alapján engedjük meg neki is, hogy élvezze azt a kedvezményt, a melyet a többi állam, nem arról, hogy kötünk olyan szerződést, a mely akár a régi, akár az uj tarifát veszi alapul. Mert — bocsánat a kifejezésért — itten van a falsum. Nekünk a régi tarifa alapján nem lehet szerződnünk, mert Széll Kálmán maga hangsulyozta épen a mexikói szerződés megkötésénél, hogy ő abban látja az egyik nagy vivmányt, hogy az a régi tarifa rossz és azért ő azt egy ujjal akarja helyettesiteni és nem akarja, hogy az ország a régi rossz tarifa alapján bárkivel is szerződjék. Ő épen azt mondta, hogy: azért kötöm 1903. deczember 31-ikéig, meghosszabbitom, kitolom, megengedem, hogy ő is élvezze azt, a mit más állam élvez, hogy tulajdonképen ez nem is szerződés. Itt van Széll Kálmánnak beszéde, a mikor Rakovszkynak felel, a ki felhozta, hogy ez a törvény megsértése. Azt mondta ekkor Széll Kálmán *(olvassa)*: »Abban látja Rakovszky átlyukasztva és megsértve a mexikói szerződés által a törvényt, hogy a vámtarifának elkészülte előtt mégis egy ilyen szerződést a kormány nevében proponálni szerencsés vagyok.« Tehát a vámtarifa elkészülte előtt mondja:

»Előre bocsátom azt, hogy minden hermeneutika szabályainak alávetem magam és az akkor történt dolgok, a vitában megbeszélés tárgyát képezett dolgok minden izének figyelembevételével kérdezem: hogy gondolt-e akkor valaki a külföldi szerződések alatt olyanra, a melyről most itt szó van? Akkor senkisem gondolt másra és logice nem gondolhatott, mint arra, hogy a mi külföldi szerződéseink, melyek lejárnak, vagy a melyeket felmondunk, ne legyenek más ujabb tarifa-szerződésekkel felcserélve, vagyis az egész vámtarifára vonatkozó ujabb kötelezettségeket az ország vámkereskedelmi és vámpolitikai szempontból ne vállaljon a vámközösség alapján a külfölddel szemben, a mig az általános vámtarifát meg nem csinálja. Miért? Hiszen épen nekem volt az a czélzatom, az a feltételem, a melyet a tárgyalások alatt mint oly eszmét, mely mindent megold, én találtam ki — és el is értem ebben a §-ban az ország jogainak és érdekeinek megvédésével, hogy a külföldi szerződések és a vámközösség határideje, akár a vámszövetség alapján, akár pedig tételes tarifa alapján összeessenek. Ezt akartam, és ez biztositva van, hogy ne lehessen esetleg az országnak nem helyesen érvényesitett érdeke szempontjából, vagy érdeke elhanyagolásával uj érdemleges, az ország kereskedelmi érdekeit hosszu időre lekötő tarifaszerződéseket létesiteni, mig a mostani hiányos, az ország érdekeit nem mindenben kielégitő vámtarifa áll fenn, hanem létesüljön uj vámtarifa.«

Most azt mondja a képviselő ur, hogy a törvényjavaslat a régi vámtarifa alapján létesül és ez megfelel a paktumnak, megfelel a törvény intézkedésének, holott maga Széll Kálmán azt magyarázta, hogy a régi hiányos és addig nem akarja, hogy szerződés köttessék, mig uj tarifa nem alkottatik, mert a régi rossz, s meg akarja az országot rossz szerződéskötéstől óvni.

Nagy Ferencz: Uj tarifa-szerződés!

Zboray Miklós: Hol van uj tarifa-szerződés? A képviselő ur mégis azt mondja, hogy meg lehet kötni a törvényjavaslatot a régi tarifa alapján.

Nagy Ferencz: Uj tarifa-szerződés!

Zboray Miklós: Azt kérdem: meg lehet-e kötni? Széll Kálmán szerint sem lehetett, mert az az 1899: XXX. t.-cz. megsértése. Mindjárt szószerint czitálom. *(Olvassa)*: »A törvényhozásnak én azt proponálnám, hogy ebben az esetben, hol nem látok elvi kérdést, hol a törvény czélját és intencziójját nem látom sértve, mert nem szükséges ehhez tarifa, mert nem is jönnek szóba azok az érdekek, a melyeknél tarifát cserélni kell, mert ezek szóba jönnek, ha Németországgal, Olaszországgal, Franczioországgal vagy a többi állammal, a melyekkel szerződési viszonyban vagyunk, uj tarifa-szerződést kell kötnünk.«

Nagy Ferencz: Tarifa szerződés, itt van!

Zboray Miklós: A képviselő ur azt mondja, hogy a régi tarifa alapján köthetünk szerződést, de arra nem felel, hogy az 1899: XXX. t.-cz. második szakasza 4. pontjának második bekezdésében lévő intézkedés megtartatott-e, a mely a megkezdendő tárgyalásokat sem engedi meg uj vámtarifa megalkotása nélkül. Azt mondja a képviselő ur, hogy a régi szerint meg lehet kötni, annak daczára, hogy a törvény igy intézkedik. Az uj szerint nem lehet megkötni, de a régi szerint megkötjük. Ezt az okoskodást nem értem. Egyszer a régit, máskor az ujat veszi, de a végkonkluzió az, hogy megengedi kötni, mert az eljárásban némi törvénytelenséget lát ugyan, azonban a felmentvényt a kormány iránti nagy bizalomból kifolyólag megadja.

De nem akarom mindezt felolvasni . . . *(Zaj. Elnök csenget.)*

Hiszen Széll Kálmán ugyanakkor emlitette azt is, hogy a törvénynek az volt az intencziója, hogy ne lehessen Magyarország gazdasági érdekének sérelmével külföldi uj tarifa-szerződéseket kötni a mostani vámtarifa alapján, mert az nem mindenben felel meg a mi érdekeinknek. *(Olvassa)*: »Hiszen nem akar a javaslat tarifaszerződést csinálni Mexikóval, nem ugy áll a kérdés, mint a hogy állana, ha Németországgal és Olaszországgal . . .« Azután azt mondja, hogy a mexikói szerződésre akármilyen lesz a vámtarifa, ez absolute nem bir befolyással, mert kedvezményes klauzulás a szerződés, de mind-

untalan hangsulyozza, hogy igenis Olaszországgal és Németországgal másként áll a dolog. Másutt emliti, hogy szerződést lehet kötni kétféle módon, tarifa- és kedvezményes szerződést. *(Olvassa):* »Az 1899: XXX. t.-cz. negyedik szakasza, a melyet azonban nem a képviselő urak inditványoztak, a melyre senki sem inspirált, de a melyet én magam proponáltam, magam hoztam javaslatba, magam kezdeményeztem, garanciája annak, hogy az általános vámtarifát elébb mással kell kicserélni, mielőtt külföldi szerződést kötünk. Ennek az értelme az, hogy a mostani tarifát fel kell cserélni más tarifával, mielőtt uj alapon rendezzük a tarifa-szerződés utján más állammal való viszonyunkat. Itt azonban nem az az eset, — t. i. Mexikónál — itt hat hónapi kedvezményes viszony megállapitásáról van csak szó, nem pedig arról, hogy a mostani tarifa helyett uj tarifa alapján szerződjünk valamely állammal.« 1903 november 29-én mondja ezt.

B. Kaas Ivor: Tehát ez a szabadelvű párt helyeselt és nem, mint a multkor mondták, hogy most már más szabadelvű párt van!

Rosenberg Gyula előadó: Arra nem gondol a képviselő ur, hogy mi a föladata a tarifának a tárgyalásoknál?

Zboray Miklós: Én nagyon jól tudom, hogy a tarifa a kiindulási pont, alapul veszik a tarifát és ezenfelül csinálnak szerződési pontokat, a melyek a tarifától eltérnek. Most a kérdés az, hogy előállhatok-e én egy tarifával, a régivel, a melyre Széll Kálmán azt mondta, hogy rossz, hogy ezen tarifa alapján kössem meg a szerződést és kivételes pontokat engedjek?

Rosenberg Gyula előadó: Tessék megnézni a felhatalmazási törvényjavaslatot!

Zboray Miklós: Vagy előveszem az uj tarifát, a melyről Széll Kálmán azt állitja, hogy jobb mint a régi és ennek az alapján csinálom az uj szerződést? A különbség igenis lényeges, mert most semmit sem tudunk; egyszer azt mondják az urak, hogy a régi tarifa alapján köttetett a szerződés Olaszországgal, másszor azt mondják, az uj tarifa alapján, a mint az okoskodásukba kedvezőbben illik. A képviselő ur, mint előadó már arra is hivatkozott, hogy minden biztositékunk megvan az uj tarifa elfogadására, hogy a bizottságok is elfogadták, elfogadták Ausztriában is. Hiszen akkor mondta az előadó urnak gróf Apponyi Albert képviselő ur, hogy mit akar, egy törvénytelenséget ujabb törvénytelenséggel tetézni? hogy a bizottságok által elfogadott és részben módositott tarifa alapján akar szerződéseket kötni?

B. Kaas Ivor: A törvényhozást a bizottságra ruházni!

Zboray Miklós: Ez alapon nem látom én beigazoltnak azt, hogy a kormány ne sértette volna meg a törvényt akkor, a mikor egy világos rendelkezés ellenére ideáll és bejelenti egy eljárásának provizórius eredményét, egy szerződést, és annak beczikkelyezését kéri, holott annak létrejötte nem volt megengedve addig, a mig az uj tarifa Ausztriával megállapitva nincs. Az az okoskodás, hogy a törvényt meg lehet változtatni, hogy elég, ha megcsináljuk és a szentesitést megadjuk, ez nem más, mint egy álczázott abszolutizmus; azoknál a kérdéseknél, a hol a nemzet jogainak kiterjesztéséről van szó, a hol a nemzet szuverénitását kellene erősiteni, körülbástyázni, ott nem igy beszélnek az urak.

Azonban ez a szabadelvű felfogás, a mely most abban nyilvánul, hogy, miután jó az a szerződés, vagy elfogadható, el kell tekinteni a törvénytelenségtől: nem mindenütt érvényesül. A quóta megállapitásánál máskép beszélnek az urak. Ott megszegik a törvényt a nemzeti jogok kiterjesztésének ellenére. A vámszövetség életbeléptetésénél már halljuk hangsulyozni a 14. § alapján való életbeléptetés elfogadását. A felségjogok megállapitásánál, illetve az 1867. évi XII. törvényczikk 11. §-ának alkalmazásánál és magyarázatánál megint nem ez a szabadelvű felfogás dominál, hanem az a felfogás, a mely a nemzet hátrányára van. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Miért nem érvényesül hát már egyszer az önök szabadelvűsége abban az irányban, hogy ezen elvek olyan kérdéseknél is, a melyek a nemzet legfontosabb javaira: függetlenségére, önállóságára, becsületére, szuverénitására vonatkoznak, illetve azt biztositják, kellően alkalmaztassanak és elfogadható magyarázatok létesüljenek?

B. Kaas Ivor: Szabadelvű reakczió!

Várady Károly: Reakczió az egész vonalon!

Zboray Miklós: Tegnap, a mikor Günther Antal t. képviselőtársunk kifejtette azon nézetét, hogy a törvényhozás minden idegen beavatkozástól menten megváltoztathatja a törvényt, nagy volt a gaudium a szabadelvű párton, ezt természetesnek, magától értetődőnek találták. Hát, t. képviselő urak, nem olyan természetes ez, mert a szabadelvű pártnak más álláspontja is van, persze megint ott, a hol a nemzeti jogok megszoritásáról van szó.

Mit mondott ugyanis az önök t. miniszterelnöke a szabadelvű pártnak október 28-án tartott értekezletén? Ott a miniszterelnök ur a törvényekről beszélt, hogy t. i. minden törvény megváltoztatható, és e beszédében a következőket mondotta *(olvassa):* »Közjogi természetét tekintve, az 1867: XII. t.-czikk is a magyar korona és az országgyülés között megállapitott magyar törvény, teljesen hasonló minden más törvényhez . . . *(Nagy helyeslés!)* . . . és, mint bármely más magyar törvény, uj magyar törvénynyel módositható vagy megváltoztatható. *(Általános élénk helyeslés.)* Tartalmát tekintve azonban . . . »— és itt már megvolt a Nagy Ferencz-féle distingválás —« . . . olyan ügyekre is vonatkozik, a melyek a pragmatika szankczió alapján közösen intézendők el ő Felsége többi

tartományaival, és ezen ügyeknek olyan rendjét kivánják megalkotni, a mely tényleg csak ugy létesülhetett, hogy ő Felsége többi tartományai megfelelő törvényhozási rendszabályok által ugyanezen rend megvalósitását a maguk részéről is elhatározták. Ugyanigy történt a mai jogállapot felállitásakor és ugyanez áll annak megváltoztatására nézve. Egy ezt czélzó magyar törvény a szentesités ténye által teljes formai jogerőre emeltetnék, annak a közösügyekre vonatkozó határozmányai azonban hatályba csak akkor léphetnének, a czélba vett uj rend csak akkor valósulhatna meg, ha a másik államban is megfelelő törvény jönne létre.«

Hát mi ez, t. ház? Megváltoztathatunk ugyan egy törvényt, de annak hatálya nincs és nem lehet. A mikor önök tegnap olyan nagy gaudiummal fogadták Günther képviselőtársunk azon kijelentését, hogy minden törvényt megváltoztathat a törvényhozás, a mit önök általános igazságnak tartottak, elfeledkeztek a miniszterelnök ur október 28-ikán tartott beszédéről, a melyet pedig akkor nagyon helyeseltek s a mely beszéd már distingvál, a mennyiben megmondja, hogy megváltoztatható, de a változtatásnak hatálya nincs. Nohát, t. ház, az ilyen változtatás nem megváltozatása a törvénynek, hanem ez az okoskodás teljesen egybevág Körber osztrák miniszterelnök következő kijelentésével *(olvassa)*: »De sem én, sem más osztrák ember nem elég soviniszta ilyen nagyfontosságu ügyben, mint a milyen most a katonai kérdés, egy formalitással való megelégedésre. Én csak a dolog lényegéhez tartom magam, a mely abban áll, hogy a kiegyezési törvények mindkét részen addig kötelezők maradnak, a mig mindkét rész azokat törvényes uton meg nem változtatja.«

Nohát ez a két felfogás teljesen kvadrál, a miniszterelnök ur csak disztingvál, a mivel vakulj magyar módjára port hint az ország szemébe, kijelentvén ugyanis, hogy megváltoztatható az a törvény, de a változtatásnak hatálya csak ugy lesz, ha Ausztria is megváltoztatja törvényét.

B. Kaas Ivor: Reichseinheit mindenütt!

Zboray Miklós: Ezek az okok azok, a melyek engem arról győztek meg, hogy igenis, a törvényt sértette meg a kormány akkor, midőn tárgyalásokat kezdett Olaszországgal, noha az uj vámtarifa megalkotva nincs. Ezen nem változtat az sem, hogy most felmentvényt kér a bizottság a képviselőháztól. Hisz ép a felmentvény kérése bizonyitja azt, hogy történt olyasvalami, a mi felmentésre szorul, t. i. tárgyalások kezdettek meg, a melyeket megkezdeni nem lett volna szabad.

Nagy Ferencz igen tisztelt képviselőtársam előttünk a kormány védelmére vállalkozott. Nekem ez eszembe juttatja a franczia rémuralmat, a midőn vérpadra vitték az embereket csak azért, mert hozzátartozójuk gyanus volt, vagy mert nem fejeztek ki elég örömet valamely kivégzés láttára. Akkor Fouquier-Tinville közvádló mindent meg tudott indokolni. A mai bolond vaskéz korszakában nem szükséges Nagy Ferencz t. képviselőtársamnak erre a közvádlói szerepre vállalkozni. Egyénisége sokkal tiszteltebb és becsültebb, semhogy ne esnék rosszul a közvéleménynek, ha látja, hogy olyan tanokat hirdet, olyanok szolgálatára vállalkozik, a melyeket. meg vagyok győződve, maga sem ir alá.

A törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a néppárton.)*

Sturmán György jegyző: Kovács Pál!

Kovács Pál: T. képviselőház! Én is, mint előttem szóló képviselőtársam, két részre osztom beszédemet: az egyikben szólni fogok a törvényjavaslat keletkezésére vonatkozó közjogi nehézményekről, a másikban foglalkozni fogok az előttünk lévő szerződés első tartalmával. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt a közjogi sérelmekkel akarok foglalkozni. *(Halljuk!)* Előttem szólott igen tisztelt képviselőtársaim e tekintetben igen bőven kifejtették nézeteiket, sőt eddigelé már volt szerencsénk a túloldalról is két képviselőtársunk véleményét hallani, a mi az eddig követett szokástól némileg eltér, mert megszoktuk már a közelmultban is a szabadelvű párt részéről a teljes némaságot és hallgatagságot; pedig e pártnak kötelessége lett volna a kormányt minden tekintetben támogatni, tehát szóval is, vagyis az argumentáczió hatalmával. Mindenesetre mélyebb okának kell lennie annak, hogy ettől a szokásától a szabadelvű párt a jelen helyzetben eltért és kiküldötte a sikra két vezérszónokát, a kik a kormány álláspontját lehetőleg megvédjék és igazolják. Hogy milyen mértékben sikerült ez, azt bátran rábizhatjuk a közvéleményre. Különösen, a mi Ballagi Géza t. képviselőtársam tegnapi felszólalását illeti, ez, azt hiszem, eléggé hozzájárult ahhoz, hogy épen az ellenkezőjét bizonyitsa annak, a mit ő czélzott. Csak rá akarok mutatni főleg arra a jelenségre, hogy végre a szabadelvű párt szakitott azzal a mély hallgatásával a melylyel az eddigi tárgyalásokat kisérte, és mindenesetre igen nagy szüksége lehet ennek a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatnak arra, hogy támogatásban részesüljön az önök részéről, mert különben azt hiszem, hogy ép oly mélységes hallgatásba burkolóznának, mint azt azelőtt tették. Már ez is bizonyiték a mellett, hogy igen rosszul állhat ez az ügy, mert prókátorokra, védelmezőkre van szüksége.

A közjogi sérelmek egész lánczolata merül fel e javaslatnál, t. ház. Nagy részét ezeknek már kifejtették, de különösen egy pontra tartom kötelességemnek felhivni a t. ház figyelmét, a mely az én véleményem szerint a mélyreható vita daczára eléggé nincs még pertraktálva. Itt fekszik előttünk a törvényjavaslat és hallottuk a miniszter urak és a szabadelvű párt részéről

felszólalt két t. képviselőtársam arra vonatkozó beszédeit. A nyilatkozat első §-ának végpasszusában említés tétetik arról, hogy itt nemcsak ideiglenes szerződésről van szó, hanem egy véglegesen megkötött szerződésről, a mint azt Günther Antal t. képviselőtársam tegnap elég bőven és érvekkel gazdagon bebizonyitotta. A bevezetés igy szól *(olvassa)*: »Az Ausztria-Magyarország és Olaszország között az 1903. évi deczember hó 31-én kelt nyilatkozatnak megfelelően meginditott tárgyalások a jelen nyilatkozattal egyidejüleg kézjegygyel ellátott uj kereskedelmi és hajózási szerződés megállapitására vezettek, mely hivatva van az 1891. évi deczember hó 6-án kötött kereskedelmi és hajózási szerződés helyébe lépni.« A végpasszusban pedig a következő foglaltatik *(olvassa)*: »A jelen megállapodás 1904. évi október 15-én lép életbe és az egyidejüleg megállapitott uj szerződés életbeléptéig marad hatályban, jogában állván a szerződő feleknek, hogy ezen megállapodás hatályát 6 havi előzetes felmondással 1905. évi deczember 31-ét követő bármely napra megszüntethessék.«

Ebből tökéletesen kiviláglik, hogy ezen ideiglenes szerződéssel egyidejüleg végleges szerződés jött létre, mert hiszen a nyilatkozat mindenütt mult időben beszél. A ki a nyelvtanhoz csak valamit ért, ebből kell, hogy lássa, hogy itt igenis létrejött már egy szerződés, arra hivatkozás is történik, sőt a végpasszusban ki van mondva, hogy ezen megállapodás határideje akkor szünik meg, a mikor az a szerződés, a mely ugyanekkor jött létre, életbe fog lépni. Az előadó urnak egész argumentácziója azon a sarkponton állott, hogy itt nem végleges szerződésről van szó, hanem csak ideiglenes szerződésről. Nagy Ferencz t. képviselőtársam érvelésének sarkpontját pedig az képezte, hogy az 1899. évi XXX. t.-czikk nem tiltja, hogy ideiglenes szerződés legyen köthető; csak a végleges szerződés megkötését nem engedi meg. Ebben ő az előadó urral teljesen megegyezett.

T. ház, én nem értem a t. kormány azon álláspontját, hogy akkor, a mikor végleges szerződés is köttetett, ezt el akarja tagadni, ezt titkolja, mert hiszen legyünk tisztában azzal, hogy akkor, a midőn ezen ideiglenes szerződést elfogadjuk, nem is tudjuk és nem is látjuk tisztán azt, hogy micsoda kihatása és milyen következményei lesznek ennek arra a végleges szerződésre, a mely szintén megköttetett, a mely előttünk titkoltatik; a mely, a mint ők négyszemközt állitják, még egyelőre hivatalos titkot képez.

A t. előadó ur és Nagy Ferencz t. képviselőtársam egész érvelése igy halomra dől, mert véleményem szerint, ha az 1899:XXX. t.-cz. szövegét helyesen megértjük, nem lehet különbséget tenni a között, hogy itt végleges vagy ideiglenes szerződésről van-e szó; mert, ha az az 1899:XXX. t.-cz. a szerződéskötést, sőt nemcsak ezt, hanem még a tárgyalásba bocsátkozást is tiltja, a mi a szerződéskötés feltétlen előzménye, *(Ugy van! balfelől.)* akkor, t. ház, nem tehetünk olyan finom disztinkcziókat, a minőkbe Nagy Ferencz t. képviselőtársam bocsátkozott. Ő azt mondja, hogy ideiglenes szerződést szabad kötni, csak véglegest nem szabad és csakis ezt nem. Hiszen ha egyszer, egyáltalában a szerződéskötésnek és az azt megelőző alkudozásoknak, tárgyalásoknak tilalma az 1899. évi XXX. t.-czikkben benfoglaltatik, akkor mindegy, vajjon az a szerződés ideiglenes-e vagy végleges; az egyáltalában tiltva van és ennélfogva, a mennyiben a kormány ilyen szerződés létrehozatalába bocsátkozott, törvénytelen alapon állt és törvénytelen alapon áll, a midőn tőlünk ennek elfogadását kivánja. *(Ugy van! balfelől.)*

T. ház! A kérdés közjogi része már annyira ki van meritve, hogy a magam részéről ujabb dolgokat alig tudok felhozni. Ha ezt t. képviselőtársaim, különösen a túloldalon ülők nem tudják megérteni; ha azt a vakbuzgóságot, a melylyel a kormány irányában el vannak telve, teljesen átviszik erre a térre is, a midőn egy törvénytelenségnek a szankcziójáról van szó: akkor számoljanak ők lelkiismeretükkel, *(Helyeslés balfelől.)* a melyre hivatkozni ebben a házban, elég sajnosan, egyenlő azzal, a mit a magyar ember falra borsót hányásnak nevez. *(Helyeslés balfelől.)*

De a közjogi sérelmekkel kapcsolatban nem szabad elmulasztanom annak felemlitését, a miről eddig csak futólag volt szó, t. i. a t. előadó ur érvelésében s különösen közbeszólásaiban nagyon sokszor találkoztunk azzal az általa vitatott ténynyel, hogy ezen kereskedelmi szerződés kezdeményezésére, a tárgyalásoknak megkezdésére ugyanezen kormány törvényjavaslatot nyujtott be és ezzel akarják ők menteni a törvénytelenségnek állapotát.

Itt azután már egy kissé vissza kell tekintenünk a közelmultnak történetére, hogy e helytelen érvelésnek pszichologiáját meg tudjuk némileg érteni, mely abban áll, hogy az előadó ur, s nagyon sokan a szabadelvü párt részéről, vagy talán mindnyájan elfogadják azt az érvelést, hogy azáltal, hogy e törvényjavaslat benyujtatott, a kormány eleget tett azon kötelezettségének, a mely alkotmányunk értelmében tőle megkövetelhető. Sajnálatos állapot, hogy ezt minálunk mentségül elfogadják. Ez ép olyan törvényes helyzet, mint az volt, a melyben ezeknek a törvénytelenségeknek lánczolata keletkezett, t. i. midőn 1897-ben az obstrukczió megindult, s akkor, midőn az ország 1898 január 1-ével törvénytelen állapotba jutott, a szabadelvü párt körében megtartott konventikulum alkalmával azt a hires Tisza-lexet hozták létre s ezáltal akarták ugyanazon felmentést biztositani az akkori kormány részére, mint a melyet az igen t. előadó ur és a szabadelvü párt jelenleg a kormány irányában már a mult évben

benyujtott törvényjavaslat benyujtásával biztosit. Egészen ugyanazon az erkölcsi és törvényességi alapon áll ez a mai helyzet, mint állott az akkori. És akkor, mikor látjuk, hogy az előadó ur részéről számtalanszor történik erre hivatkozás, okvetlenül eszünkbe jut a hires Tisza-lex, ennek keletkezése s egész erkölcsi értéke. Tudjuk, hogy akkor volt annyi emberség a szabadelvü pártban s egyáltalában az egész parlamentben, hogy abból nem engedett fegyvert kovácsolni. Végre is ezen ferde helyzet meghozta a következményeit a kormány bukásában. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Most azonban, t. ház, már látjuk, hogy a lelkiismeret sokkal fogyatékosabb a magyar parlamentben; már nem átalják azt se, hogy ezt ők a maguk részéről sokkal szélesebb mederben és hatálylyal elfogadják. Akkor a Tisza-lex előterjesztése után rövid pár héttel bekövetkezett az, a minek be kellett következnie: a kormány bukása. Most azonban azt látjuk, hogy már 1903 november óta egy hasonló törvényjavaslattal állunk szemben s a szabadelvü párt és a magyar parlamentnek lelkiismerete még eddig nem jutott odáig, hogy egy ilyen kormányzatot, egy ilyen rendszert elseperjen a föld szinéről.

Az előadó urnak és a szabadelvü párt argumentációjának a helytelensége kiviláglik abból az álláspontból is, hogy az 1893 november havában beterjesztett felhatalmazási törvény a parlament által egyáltalában nem is tárgyaltatott. *(Ugy van! balfelől.)* Ebben az esetben csak az minősithető némi tekintetben haladásnak, hogy a szabadelvü párt nemcsak saját körhelyiségében tárgyalta ezen törvényjavaslatot, hanem a közgazdasági bizottság által is letárgyaltatta és ezzel saját lelkiismeretét kielégitettnek tekintette. De kérdezem: hogy helyes-e az az argumentáczió, hogy a felmentés a kormány részére biztositva van azzal, hogy ha egyedül csak a közgazdasági bizottság tárgyalta azt a törvényjavaslatot és a plénum elé nem hozta? Ez egyáltalában helytelen és a magunk részéről semmiféle mentségül nem fogadhatjuk el azt, hogy ezen törvényjavaslat a képviselőház plénuma elé azért nem volt terjeszthető, mert az ellenzék részéről bizonyos fenyegető álláspontra helyezkedtek az egyes szónokok és ez elől a kormány megretirált.

Olyan szegénységi bizonyitvány a kormányzat részére az, hogy egy törvényjavaslattal nem mer a ház szine elé jönni, a mely törvényjavaslatra pedig föltétlenül szüksége van azért, hogy a maga törvényes álláspontját biztosithassa a jövőben, a melynél különbet már nem is lehet keresni. Ez a kormány által felhozott kifogás már csak azért is helytelen, mert nagyon jól tudjuk, hogy a parlamentet augusztus elején szétküldötte, a helyett, hogy azzal az ilyen szükséges törvényjavaslatot letárgyaltatta volna. Nagyon jól tudjuk, hogy a készség a parlament részéről megvolt arra, hogy semmiféle nagyobb akadályt nem fog gördíteni a törvényes állapot helyreállitása elé. Nagyon jól tudjuk, hogy milyen gyorsan tárgyaltattak le mindazon törvényjavaslatok, a melyekre szükség volt az államháztartás vitele tekintetében. Ez a kifogás tehát elesik, mert az a felhatalmazási törvényjavaslat nem volt sem oly hosszu, sem olyan lényeges, mint a milyen most ezen törvényjavaslatnak letárgyalása, mert itt már egy törvénysértéssel állunk szemben. Akkor pedig az ellenzék nem állhatott volna azzal elő, hogy a kormány törvénysértést követ el, mert akkor joggal beszélhetett volna arról, hogy a kormány nem akar törvénysértést elkövetni, hanem azon kardinális törvényt, az 1899: XXX. t.-czikket meg akarja változtatni az által, hogy ilyen felhatalmazást kér.

De talán akképen is elkerülhette volna a t. kormány ezen törvénytelenségi vádat, hogy ha a jelen törvényjavaslatba belevette volna azon egyszerü kitételt, hogy az 1899: XXX. t.-czikknek ad hoc megváltoztatásával proponálja ezen törvényjavaslatnak elfogadását. De még ezen egyszerü, de feltétlenül szükséges tartalmát is nélkülözzük ezen törvényjavaslatnak és igy mindnyájan meg lehetünk és meg is vagyunk győződve arról, hogy itten a kormánynak egy abszolutisztikus tényével állunk szemben, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mit a magyar alkotmány semmiképpen meg nem tür, meg nem enged. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most méltóztassanak megengedni, hogy áttérjek a törvényjavaslatnak belső tartalmára is. *(Halljuk! balfelől.)* Első sorban is szükségesnek tartom Ballagi Géza t. képviselőtársamnak tegnap elhangzott hozsannáit némileg redukálni. Ő egy közvetlenül érdekelt kerületet képvisel és ezért csodálkozom azon, hogy ő tartotta szükségesnek azt, hogy itt a ház előtt a kormány álláspontját a közgazdasági rész tekintetében is megvédelmezze. Hogy mit fognak hozzá szólni közvetlenül érdekelt választói, azt még most nem tudjuk.

Ballagi Géza: Én azonban tudom.

Kovács Pál: De azt hiszem, rövid idő mulva ő maga fogja legjobban tapasztalni, hogy választói más felfogásban vannak!

Ballagi Géza: Nyugodt vagyok!

B. Kaas Ivor: De a választók nyugtalanok!

Ballagi Géza: Bizzák rám ezt a dolgot!

Kovács Pál: Azt mondja a t. képviselő ur, hogy nyugodt; talán abban a tekintetben, hogy a mennyiben a választói kimondják az itéletet, tegnapi beszéde folytán elég érdemet szerzett arra nézve, hogy majd más kerülettel kárpótolják, de hogy az ő kerületében bizonyosan számithasson választói bizalmának feltétlen megnyilatkozására, ezt bátor vagyok kétségbe vonni. Az ő választóinak zöme bortermelő és a bortermelők, miután nemcsak az ő kerületében léteznek, de országszerte más kerületekben is, igen számottevő nagy kontingenst képeznek, különösen most, miután a magyar bortermelés

oly nagy lendületet vett, mióta a filloxera borzasztó csapása megszünt. Ez a kérdés tehát nemcsak az ő kerületének választóit érdekeli, de az egész országnak különösen szőlő- és bortermelő vidékeit. (*Igaz! a szélsőbaloldalon.*)

Hogyan elégedhetnek meg a mi bortermelőink az ebben a szerződésben biztositott garancziákkal, az ilyen mértékü támogatással, azt igazán nem tudom megérteni, de tapasztalatom szerint, a melyeket országszerte szereztem, épen az ellenkezőt mondhatom.

Addig, a mig csak a tárgyalásokról folyt szó, a melyek Olaszországgal megindultak és a mig a szerződésnek tartalmát nem ismertük, igenis tapasztaltuk, hogy a borárak lényegesen emelkedtek, mert bortermelőink és borkereskedőink a nagy mozgalom folytán, a mely országszerte megindult e szerződés megállapodásainak előkészitésére vonatkozólag, azt a biztos reményt táplálták, hogy a szerződés meg fogja védeni teljes mértékben az illető érdekelt körök igényeit. Ennek alapján aztán a bor ára országszerte olyan szépen emelkedett, hogy az érdekelt körök érdekeit teljes mértékben kielégitette, és igazán nyugodtan mondhatták, hogy ha ily árak mellett lehet szüretelni, akkor az Isten áldása némikép mégis helyrepótolja azokat a károkat, a melyeket ez a rossz gazdasági esztendő az országnak okozott. De abban a pillanatban, a mint a hirlapok közleményei folytán a közvélemény megismerte a szerződés tartalmát, rohamosan hanyatlott a bor ára országszerte. Hogy egy példát felhozzak, elmondhatom, hogy a Felvidéken, épen Ballagi t. képviselőtársam kerületének környékén járva, azt tapasztaltam, hogy a bor ára — átlagos árról beszélek, mert hiszen különböző minőségü borok vannak — mondom, a bornak átlagos ára a szerződés ismerete előtt 20 frtról felemelkedett 28 frtra, a mikor pedig a szerződés tartama közismertté vált, ismét lehanyatlott 22—21 frtra.

Ballagi Géza: Tessék elolvasni a mai tudósitásokat Tállyáról! Tessék elolvasni ellenzéki lapokban!

Kovács Pál: Lehet, hogy a t. képviselő ur tegnapi beszéde folytán nagy áremelkedés történt, mert az aggodalmak eloszoltak és arra épitettek fel a borkereskedők, jobban mondva, a borbörze emberei véleményüket, hogy egy szakértőt véltek hallani; azonban az a tegnapi esetleges emelkedés valószinüleg rövid idő mulva tökéletesen eltünik, mikor majd a t. képviselőtársam beszéde utáni mámor eloszlik. Nem pillanatnyi áremelkedésről lehet itt szó, hanem successive képződött áralakulásról s ha ezt veszszük tekintetbe, akkor nem hivatkozhatunk napi dolgokra, hanem csak állandóan megnyilatkozó viszonylatokra. Azt könnyü megállapitani, hogy egyik napról a másikra történt-e emelkedés, a mire t. képviselőtársam most akar talán hivatkozni, de hogy successive, hosszabb időközökben, a mit a jelen esetben pár hétre kell tennünk, történt-e árváltozás, erre nézve meg lehet állapitani, hogy igenis történt csökkenés, mióta ezen szerződés közhirré tétetett. Nem is lehet ez másképen. A közvélemény arra volt elkészitve, és mint biztos alapra épitett arra, hogy Olaszországból a kedvezményes borbehozatal egyáltalában megszünik. Ezt hitte és vallotta mindenki, s nem tartotta lehetőnek, hogy a mi kormányunk ez álláspontból bármit is engedjen.

De hogy ez az óriási árcsökkenés az utóbbi időben bekövetkezhetett, az természetes következménye azoknak a rettenetes állapotoknak, a melyeket ezen szerződés a jövőre nézve biztosit. Mikor ugyanis a mult alkalommal az ideiglenes állapotoknak 1904 szeptember 30-ikáig való rendezése volt szőnyegen, egy csekély mennyiség állapittatott meg, mely még az országba beözönölhet. Ezt is igen nagynak tartotta a közvélemény. És mit látunk? Akkor megállapitották 1904 szeptember 30-ikáig terjedő hatálylyal a mult évi termésre vonatkozólag azt a bizonyos mennyiséget, most pedig ismét liczitálás következett be az ujabb szerződés tárgyalásánál, ismét engedett a magyar kormány az osztrákkal egyetértőleg, és megállapitották, hogy 450.000 mm. közönséges bor és 4000 mm. marsalai bor hozható be az országba az idei termésből. Hogy miért volt erre szükség, az igazán érthetetlen, mikor statisztikai adatok bizonyitják, hogy nem is 450.000 mm. és nem 4000 mm. hozatott be ezen borminőségekből, hanem ezen számon jóval alul maradó mennyiségek, ha jól emlékezem, a közönséges borból 346.000 mm., a marsalai borból pedig csak 1350 körül.

Hiába beszélnek nekem ugy az igen t. miniszter ur, mint az előadó ur arról, hogy annyira meg van nehezitve ezen behozatal, annyi költséggel és mindenféle ellenőrzési nehézségekkel van összekötve, hogy lehetetlen ezen mennyiséget behozni. Meg lehetünk győződve, hogy ezen mennyiség teljesen behozatik, mert hiszen az olasz államférfiaknak csak volt annyi sütnivalójuk, hogy ők ezen mennyiséget azért állapitják meg ilyen magasságban, hogy biztositsák idei bortermésüknek oly nagymérvü értékesitését, a mely azután aequivalensét képezze az 1907 deczember 31-éig eleső haszonnak. A statisztikai adatok, a melyek rendelkezésünkre állanak a behozott bormennyiségre vonatkozólag, azt mutatják, hogy az ideiglenes állapotban, miután azt hitték, hogy azután nem lesz kedvezményes bor behozható részükről, a lehető legnagyobb mennyiség hozatott be. Az utolsó év statisztikai adatai azt bizonyitják, hogy már a maximummal van dolgunk és mégis ezt a maximumot az egyiknél 100.000 mm.-ban, a másiknál 60%-kot meghaladó mennyiségben állapitotta meg a jelen ideiglenes szerződés. (*Ugy van! balfelől.*)

Mikor látjuk, hogy borgazdaságunk, bortermelésünk érdekei szintén nincsenek biztositva, akkor még nagyobb csodálkozással kell szembe

állani a jelen szerződéssel, mikor azt látjuk, hogy még egyéb tekintetekben sem elégithet ki bennünket. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Itt van pl. egy nagyon lényeges momentum, a melyre eddig felszólalt t. képviselőtársaim nagy sulyt nem helyeztek s ez a felmondási jog. A szerződés végpasszusában az foglaltatik, hogy 1905 deczemher 31-ét követőleg bármikor hat hónapra felmondható a szerződés. Mit jelent ez? Mindig a legrosszabb esetet kell feltételeznünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A t. miniszter ur, a t. előadó ur és a szabadelvü párt egyhangulag azt mondják, hogy ezen ideiglenes szerződés ránk nézve előnyös, de ez az előny megszünik, mert hiszen ezzel nincs egyetlenegy évi bortermése sem Olaszországnak kizárva a magyar borpiaczról. Most 1904 deczember 31-ig biztositiatik az 1904 évi bortermés behozatala 450.000, illetőleg 4000 mm. erejéig, de ha ez a szerződés 1905 deczember 31-ére felmondatik, hat hóval előre, akkor az 1905 évi olasz bortermés ismét beözönölhetik piaczunkra és ismét ott vagyunk, a hol a mádi zsidó. Ennyire könnyelmüeknek még sem szabad akkor lenni, mikor szerződést kötünk. Előnyösnek állitjuk azt, s ez az előny nemcsak hogy nem biztosittatik, hanem egy egyszerü pontozattal teljesen illuzóriussá tétetik. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Még két momentumra kell kiterjeszkednem, a melyet a jelen törvényjavaslat tárgyalásánál szükséges a jelen törvényhozás előtt felhozni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Az egyiket már felemlitettem ugyan, azonban ezt nem lehet eléggé felemliteni, mert egy parlamentáris kormányzattal biró országban, mint a milyennek, hála Istennek, Magyarországot szeretjük ismerni...

B. Kaas Ivor: Képzelni.

Kovács Pál:... itt mindenkor és minden alkalommal szükségünk van arra, hogy a mi politikai tényezőink, a politikában szereplő vezérférfiaink a maguk részét kivegyék ennek a körülménynek bizonyitásából.

Itt van előttünk az a furcsa helyzet, hogy az az igen t. képviselőtársunk, a kinek főrésze van ezen 1899:XXX. t.-cz. létrehozatalában, akkori volt miniszterelnökünk, Széll Kálmán ezen fontos tárgyalások alkalmával hiányzik körünkből.

B. Kaas Ivor: Számkivetették!

Kovács Pál: A parlamentárizmus szempontjából nem mondhatom eléggé, mennyire sajnálatos tény, hogy ilyen helyzetben vagyunk.

Gajáry Géza: Önök buktatták meg!

B. Kaas Ivor: Tisza és Hieronymi buktatták meg! Ott volt Bécsben a konventikulum.

Gajáry Géza: Mi obstruáltunk?

Kovács Pál: Nem akarok erős kifejezéssel élni, de mindenesetre talán a legszerényebb és legenyhébb kifejezés az, ha azt merem kockáztatni, hogy meglehetősen elitélhető az ő magaviselete az egész ország szempontjából, hogy nem siet ide a mi körünkbe, felvilágositani mindezeket a körülményeket, a melyek ezen törvény létrejötténél fenforogtak, mert hiszen ő maga állitotta, hogy ez az ő szemefénye, hogy az ő erejének és teljes tehetségének latbavetésével létrejött törvényről van szó, a melynek sérthetetlenségét, azt hiszem, elsősorban neki kellene megvédenie.

Hogyan fogunk mi megnyugodni a nélkül, hogy hallottuk volna az ő szavát, a ki ebben a kérdésben koronatanu kell, hogy legyen, mielőtt döntenénk ebben az ügyben?

Az ő hallgatása körülbelül ugyanaz, a mi a büntető eljárásban a hallgatás, a hol, ha a végtárgyalás alkalmával kérdést intéznek a vádlotthoz és ő arra nem válaszol, ebben a hallgatásban a beismerés vétetik bebizonyitottnak. Ugy vagyunk vele is, hogy az ő hallgatásával beismertnek kell vennünk az ellenzék részéről felhangzott mindazokat a vádakat, a melyek ezen javaslat törvényességével szemben felhozattak.

Másrészt az a momentum is igazán csodálatos a mi parlamentünkben, hogy az agráriusok helyett, a kiknek szavát szintén hallanunk kellene ilyen fontos kérdésben, felszólalt Ballagi Géza t. képviselőtársunk, mint ebben a kérdésben eminenter agrárius, mert azt mondja, hogy választói érdekét képviseli itt és azt tolmácsolja, midőn ezen törvényjavaslatot elfodadja. Ennek következtében nem tudjuk, hogyan vagyunk a mi t. agrárius barátainkkal, a kik a multban olyan nagy gazdasági harczot inicziáltak és küzdöttek meg ugy lapjaikban, mint itt az ország szine előtt a képviselőházban ugyanebben a kérdésben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem hallottunk az ő részükről semmiféle véleményt, a mely megnyugtatna bennünket, hogy csakugyan ők is tiszta szivvel és teljes lelkesedéssel hozzájárulnak a kormány jelen előterjesztéséhez.

B. Kaas Ivor: Nem szólnak, de szavaznak!

Kovács Pál: Akkor különösen fontos ez a momentum, a mikor a felhatalmazási javaslat alkalmával olvastuk az ő organumaikban, hogy nem lesznek megelégedve mindaddig, mig ez a borvám-klauzula tökéletesen eltörölve nincs. A sajtóból értesültünk erről, mert itt a képviselőházban szavukat fel nem emelik és mi hiába várjuk, hogy elmondják a maguk skrupulusait ezzel a törvényjavaslattal szemben. A mi parlamentárizmusunknak igazán sajnálatos körülménye, hogy a politikusoknak ilyen tekintélyes csoportja nem vesz részt egy ily nagyfontosságu vitában! Vonatkozik tehát ő reájuk az a dicséret, a melyet a t. előadó ur mondott és a mely a mi szemünkben méltó dicséretképen fog állni, mig csak azt magukról el nem háritják, mert ez a dicséret az ország szine előtt ép ugy fog rájuk nehezedni, mint a jó lelkiismeretü emberre a legcsekélyebb rossz lelkiismeretü ténykedés mindaddig, mig a nyilvánosság előtt nem tisztázta magát.

Szerény tehetségemhez képest iparkodtam hozzájárulni az itt előadott argumentumokhoz, azt hiszem, különösen a közgazdasági részben, nehezen megczáfolható érvekkel. Mikor ezt kötelességszerüen megtettem, lelkiismeretemet megnyugodva érzem és remélem, hasonlóképen fognak cselekedni azok, a kik ezt a kötelességet szintén érzik. Befejezésül kijelentem, hogy ezt a törvényjavaslatot ugy is, mint a mely a törvénytelenség jegyében született, de tartalmánál fogva is, el nem fogadom és csatlakozom Krasznay Ferencz t. barátom határozati javaslatához. *(Helyeslés balfelől.)*

Sturmán György jegyző: Udvary Ferencz!

Udvary Ferencz: Figyelemmel arra, hogy ezzel a törvényjavaslattal mégis hosszasabban illik foglalkozni, kérem a t. házat, engedje meg, hogy felszólalásomat holnapra halaszthassam.

Elnök: Tekintettel az idő előrehaladottságára, a ház az engedélyt megadja. A legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag van szerencsém javasolni, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, szombaton d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki a ma napirenden volt törvényjavaslat tárgyalásának folytatását. Hozzájárul a ház? *(Igen.)*

Lovászy Márton: A napirend megállapításának kapcsán egy kérésem volna az igen t. elnök urhoz. Tudvalévő dolog, hogy a bejegyzett inditványok közt szerepel gróf Tisza István inditványa a házszabályok módositására kiküldendő bizottság megválasztása tárgyában. Ugy hiszem, nem volna ildomos ezzel a képviselőházat mintegy meglepni, a miben, azt hiszem, az igen t. elnök ur is egyetért velem. Ennélfogva az a kérésem, hogy lenne szives az elnök ur legalább megközelitőleg tájékoztatni a házat az iránt, hogy mikor szándékoltatik az napirendre tüzetni?

Az elnök ur által inditványozott napirendet egyébként elfogadom.

Elnök: Most nem vagyok abban a helyzetben, hogy e kérdésre felelhessek, de azt hiszem, a képviselő ur kivánságát kielégithetem majd a jövő hét elején és tájékoztathatom e tekintetben a házat.

Minthogy a napirendre nézve tett javaslatomat senki nem kifogásolta, kimondom, hogy a ház azt elfogadta.

Az ülést ezzel bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

499. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 22-én, szombaton,

báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be az eszék—diakóvári—vrpoljei h. é. vasut épitési munkálatainak megkezdéséről; továbbá benyujtja jelentéseit a szlavonia—drávavidéki h. é. vasut vörösmajor—vocini fővonalának és vörösmajor—orahoviczai, illetve humlján - drenováczi szárnyvonalának engedélyezése, továbbá a vasárnapi munkaszünetnek a folyó évi Szent István-király napját közvetlen követő vasárnapra való részleges felfüggesztése tárgyában. — Az inditvány és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Szüllő Géza interpellácziója a belügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszterekhez a Kotor községet ért Mura árvizveszedelem tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Lendl Adolf interpellácziója a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a buziási főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében. — A vallás és közoktatásügyi miniszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Hieronymi Károly, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Daróczy Aladár jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyezni fogja gróf Esterházy Kálmán, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Sturmán György jegyző ur.

Fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a képviselőház pénztárának az 1904. év első felére vonatkozó számadását.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik a számvizsgáló-bizottságnak.

Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottságnak kétrendbeli jelentését, melyek szerint a bizottság Münnich Aurél és Veszter Imre képviselők összeférhetlenségi ügyét tárgyalásra előkészitette.

A házszabályok 170. §-a értelmében a tárgyalásra hivatott itélő-bizottságok kisorsolása nyolcz nap eltelte után, vagyis a mai naptól számitott 9 ik napon és pedig e hó 31-én, hétfőn tartandó ülésben lenne eszközlendő.

Minthogy azonban az ezután következő nap, november 1-e ünnepnap lesz, október 31-e előtt pedig vasárnap van és igy nincs kizárva annak lehetősége, hogy október 31-én a ház esetleg ülést tartani nem fog, azt javaslom, hogy az itélő-bizottság kisorsolása Münnich Aurél képviselő ügyében f. é. november 3-ára, csütörtökre, Veszter Imre képviselő ügyében pedig a másnap, vagyis november 4-én, pénteken tartandó ülés napirendjére tüzessék ki, a mikor is a napirenden lévő ügyek tárgyalása egy órával előbb megszakittatik, a kisorsolás megejtetik és az ügy tárgyalása a kisorsolás után azonnal kezdetét veszi. *(Helyeslés.)*

Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Igen!)*

A ház az elnök javaslata szerint határoz.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Van szerencsém törvényjavaslatot bemutatni az eszék—diakovár—vrpoljei h. é. vasut épitési munkálatainak megkezdéséről (Irom. 681). Kérem ezt kinyomatni, szétosztatni és előzetes tárgyalás végett a közlekedésügyi és pénzügyi bizottságokhoz utasitani.

Van szerencsém továbbá egy jelentést bemutatni a szlavonia—drávavidéki helyi érdekü

vasut vörösmajor—vočini fővonalának és vörösmajor — orahoviczai, illetve humljánn—drenováczi szárnyvonalainak engedélyezéséről (Irom. 682). Kérem ezt is kinyomatni, szétosztatni s a közlekedésügyi és pénzügyi bizottsághoz utasitani. Végül van szerencsém egy jelentést bemutatni a kötelező vasárnapi munkaszünetnek a folyó évi Szent Istvánkirály napját közvetlen követő vasárnapra való részleges felfüggesztése tárgyában (Irom. 683) Kérem ezt a jelentésemet a közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur törvényjavaslata az eszék—diakovár—vrpoljei helyi érdekü vasut épitési munkálatainak megkezdéséről ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi és közlekedésügyi bizottsághoz utasittatik.

A kereskedelemügyi miniszter ur jelentése a szlavonia—drávavidéki helyi érdekü vasut vörösmajor—vočini fővonalának és vörösmajor—orahoviczai, illetve humljánn—drenováczi szárnyvonalainak engedélyezéséről előzetes tárgyalás végett a pénzügyi és közlekedésügyi bizottsághoz utasittatik.

A kereskedelemügyi miniszter ur jelentése a kötelező vasárnapi munkaszünetnek a folyó évi Szent István-király napját közvetlen követő vasárnapra való részleges felfüggesztése tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni és a közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Következik az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az inditványkönyvbe ujabb bejegyzés nem tétetett. Az interpellációs-könyvbe következő ujabb bejegyzés van október 21-diki kelettel: Szüllő Géza a Kotor községben történt Mura-árvizveszedelem elháritásának tárgyában a belügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszterekhez.

Elnök: Miután ez az utóbbi interpelláczió sürgősnek van bejelentve és a t. ház mult szerdai ülésében hozzájárult ahhoz, hogy Lendl Adolf és Nessi Pál képviselő urak interpellácziójukat szintén a mai napon tegyék meg, Szüllő Géza képviselő ur interpellácziója ezt megelőzőleg fog megtétetni és inditványozom, hogy az interpellácziókra a ház fél kettőkor térjen át. *(Helyeslés.)*

Áttérünk napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezésére vonatkozó törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyalásának folytatására. Következik?

Sturmán György jegyző: Udvary Ferencz!

Udvary Ferencz: T. ház! Az államiság egyik legfőbb feltétele az önálló institucziók megteremtése a belélet terén. Ha szükséges ez másutt, más államokban, annál inkább szükséges ez nálunk a mi specziális viszonyaink között. Én olyan politikai párthoz tartozom, a mely 67 es alapon áll. De azért mégis birálat tárgyává teszem a szőnyegen lévő törvényjavaslatot, még pedig azért, mert mielőtt az olasz borvámklauzula lejárt volna, a magyar honpolgároknak, az adózó közönségnek direkt kérelmére és óhajára kötelességszerüleg előterjesztettem interpellácziómat az iránt, hogy vajjon minő a kormány állásfoglalása az olaszországi vámszerződések tárgyában? Ekkor az ország szine előtt én is és más interpelláló képviselőtársaim is azon választ kaptuk, hogy legyünk nyugodtak: a t. kormány tudni fogja kötelességét és megóvja az adózó közönség érdekeit.

Ha a szőnyegen lévő törvényjavaslatot biráljuk s annak rideg számtételeit veszszük bonczkés alá, azt látjuk, hogy az ezen szerződésben foglalt mai vámtételek magasabbak azoknál, a melyeket a borvámklauzula magában foglal. De, t. ház, nem elég az, hogy a lakosság bizonyos rétegeinek előnyére olyan szerződések köttetnek, a melyek az egyesek anyagi jólétét ilyen csekély mértékben előmozditják, akkor, a midőn világos, hogy a jelen javaslattal olyan törvénytipró rendelet látott Magyarországon napvilágot, a minőt semmi szin alatt sem lett volna szabad kibocsátani. *(Ugy van! balfelől.)*

Nem akarom ezen kérdés közjogi oldalát fejtegetni, mert e téren ujat mondani nem lehet, hiszen az ellenzéknek ellőttem felszólalt szónokai világosan megczáfolták mindazon argumentumokat és tévtanokat, a melyeket a t. jobboldal szónokai, sőt a kereskedelemügyi miniszter ur is itt a ház szine előtt hangoztattak. Csak általános vonásokban foglalkozom a kérdésekkel.

Ha elolvassuk a törvényjavaslatot, ugy azt tapasztaljuk, hogy a javaslat szövege és indokolása már magában véve is azt bizonyitja, hogy Ausztria javára és kereskedelmünk hátrányára foglaltatnak e javaslatban bizonyos tételek, a mit a t. kormány világosan beismer. Az indokolásnak ezen részében *(olvassa)*: »Köztudomásu ugyanis, hogy a magyar kiviteli kereskedelem viszonylagos fejletlenségénél fogva áruinknak tekintélyes része nem közvetlenül, hanem az osztrák közvetitő kereskedelem révén kerül ki a vámkülföldre«, beismeri a t. kormány azt, hogy nem tudták eléggé istápolni a mi kereskedelmünket; hogy kereskedelmünknek kénytelen-kelletlen vargabetüt kell csinálnia és Ausztrián keresztül kell irányulnia, tehát az első és fő hasznot az osztrák tranzito-kereskedelem szivja magába. Ez azt bizonyitja, hogy már az előbbi kereskedelmi szerződések tarifális intézkedései is helytelenek és rosszak voltak. De nagyon jól tudjuk azt, hogy az egyes államokkal szemben való szerződéses viszony olyképen alakul ki, hogy bizonyos nagyobb előnyöket kell nekik adnunk, figyelemmel a mi kivitelünkre, mint a mekkorákat a többi hasonló áruczikkeket asszimiláló államok megkivánnak. Ez igaz, de ha viszont a javaslatot nézzük, ugy azt látjuk, hogy azon kijelentések és igéretek, miszerint

a magyar adózó közönségnek: a nyerstermelőknek, különösen pedig a borgazdáknak érdekei meg vannak óva, tévesek, mert azt is tudjuk, hogy annak a 6 frt 50 krajczár aranyban fizetendő vámnak tulajdonképen nem 6 frt 50 krajczárnak kellene lennie, hanem 7 aranyforintnak kellett volna lenni. Most ezzel az 50 krajczárral kevesebb esik Magyarország közgazdasága javára, mert az a fél aranyforint az osztrák vasutak dotálására kellett. Ennyi értéke van a kormány bölcs magyarázatának: ne féljetek, hiszen kevés olasz bor kerül be Magyarországba, mert tengelyen kell azt szállitani. Miután nincsen vasuti szerződésünk Olaszországgal, még ez az intézkedés is az osztrák gazdasági életet istápolja.

T. képviselőház! Ez lenne röviden a kérdésnek anyagi része. Még hozzáteszem azt, hogy a törvényjavaslat indokolásának statisztikai részében, ha az ember komoly tanulmányokat tesz, bizony nagyon szomoru adatokat tapasztal. Csak egyre akarok rátérni. Itt van a kendertermelés. A kendertermelésre vonatkozólag kimutatja az indokolás, hogy 491.000 korona megy ki Olaszországba, viszont azonban a vámterület behozatala Olaszországból 3,670.000 korona. A ki nálunk Magyarországon a gazdasági viszonyoknak e részbeni helyzetét ismeri, nagyon jól tudja, hogy a kendertermelés nálunk tizszerte nagyobb lehetne, sőt bizonyos vidékeket boldoggá tehetnénk, hogy ha olyan behozatali vámokkal lenne az megóva, hogy a kender, a mit a magyar honvédség és a közös hadsereg zsákokban, fehér ruhában és — bocsánatot kérek a kifejezésért — katonanyelven Brodsackokban elhasznál, Magyarországból kerülne ki; ha erre nézve garanciát nyujtanának, hogy a vám magasabb lenne a behozatallal szemben, Magyarország tizszeres produkcziót volna képes a piaczra vinni.

Továbbá tisztelettel kérdem a t. előadó urtól: hogyan lehet az, hogy a mikor egy olyan irományt terjesztenek a törvényhozás elé, mint az előttünk fekvő törvényjavaslat indokolása, hogyan igazodjunk el és hogyan meritsünk birálatot abból? Azt mondja az indokolásnak ez a része, hogy a közös vámterület borbehozatala Olaszországból 9,566.000 korona 1892-ben. Ha tovább megyünk és biráljuk Magyarország borbehozatalát, azt látjuk, hogy az 9,809.000 korona. Már most itt minus-eredményt látunk. Lehetséges-e az, hogy a közös vámterület egész terjedelmére kevesebb bort hozzanak be, mint egyedül Magyarország területére, akkor, a mikor Magyarország a fennálló szerződéses viszonynál fogva a közös vámterületnek egyik kiegészitő része? Sajnosan kell konstatálnom, hogy ha hasonló hibák vannak ennek a törrényjavaslatnak indokolásában, akkor ipso facto az az indokolás, az a támogatás, a melyet ezen javaslatnak nyomtatásban lévő részéből a t. túloldal a ház elé hozott, igen sok kétséget hagy hátra.

T. képviselőház! A kérdés gazdasági részével nem foglalkozom tovább, egyszerüen azért, mert ez a tárgy már régen kimerittetett. De igenis a törvényjavaslatra vonatkozólag, hogy milyen módon látott az napvilágot, legyen szabad egy pár nézetet megkoczkáztatnom.

T. ház! Az az állam, az az ország, a mely féltve őrzi legdrágább kincsét, az alkotmányosságot, az alkotmánynak szilárd bástyáit, nem türheti szó nélkül azt, hogy gróf Tisza István kormánya rendeletekkel, ukázszerü formákkal kormányozzon egy országot. Ha nem lett volna ideje a kormánynak ezt a javaslatot a ház elé terjeszteni, akkor még menthető lenne eljárása; de márczius 11-ike óta, — a ki a magyar parlamentnek viszonyait és sajátságos helyzetét ismeri, és azt hiszem, mindenki ismeri — az tudja, hogy lett volna a t. kormánynak ideje arra, hogy ha már mást nem is, de legalább felhatalmazást kérjen. Ezt azonban nem abban a formában teljesitették, mint a hogy ezt teljesiteni kellett volna.

Én ebből az egész kormányzati rendszerből azt látom, hogy az ellenzéknek kétszeres kötelessége hasonló rendeleti szisztémákkal szemben sorompóba állni. A javaslatot nem fogadhatom el, azzal szemben hosszu és terjengős magyarázatokba nem bocsátkozom, mert arra szükség nincsen, s midőn a törvényjavaslatot meg nem szavazom, hivatkozom Magyarország társadalmának és adózó polgárainak egy nagy rétegére, a magyar kereskedőkre. Tudjuk nagyon jól, hogy az ország periferiáin az önálló vámterület érdekében mozgalom indult meg. Ez a mozgalom mintegy természetesség volt, mert hisz ez nemzeti önállóságunknak annak idején elérendő egyik főczélja. A 67-es törvények nem azt mondják, a 67-es törvények tisztelői nem vallhatják azt, hogy mi helyeseljük azt a kormányzati rendszert, a mely a helyett, hogy a gazdasági önállósághoz vezető utat kiépiteni segitene, azt ukáz-rendszerrel lerombolja; a 67-es törvények ismerete és tárgyilagos birálata csak önálló gazdasági garanciát nyujt és belőlük a legnagyobb biztositékot meritheti az ember arra, hogy ha gazdasági életünk megérett, akkor gazdasági önállóságunk érvényre is jut. A kereskedelmi életben a mozgalom megindult, nyilatkoztak is a gazdasági egyesületek, kereskedő-társaságok az önálló vámterületre vonatkozólag. Appellálni kivánok most ezeknek hazafiságára egy határozati javaslatban olyképen, hogy felhivom a magyar kereskedőket, a kik a magyar gazdasági élet önálló kifejlődését kivánják, a kik ezért szavukat felemelik, hogy járjanak példával is elől és ne csak szép beszédek legyenek ezek, hanem köteleztessék a kormány, hogy azon kereskedők neveit, a kik a magyar borgazdaság hátrányára idegen borokat hoznak be, hivatalosan az országnak tudomására adja.

Határozati javaslatomat a következőkben vagyok bátor előadni: »Utasitsa a képviselőház

a kormányt, hogy mindazokat a borkereskedőket, a kik olaszországi borokat hoznak be a határon, tartsa nyilván, a bor mennyiségét és minemüségét, a melyet az egyes kereskedők a magyar piaczra hoznak, hetenkint hivatalosan közölje a közönséggel.«

A mikor határozati javaslatomat a ház asztalára leteszem, röviden még szólni akarok arról, hogy mit tapasztalunk a mai kormányrendszerben. Gr. Tisza miniszterelnök ur és t. kormánya, ugy látszik, a franczia Nagy Lajos példáján kiván haladni, a ki fellenditvén nemzetének gazdaságát és kereskedelmét, joggal mondhatta, hogy: a királyságban van az erő és a hatalom, s hogy »az állam én vagyok.« De ilyen rendszerrel, rendeleteknek érvényesitésével ezt joggal mondani nem lehet.

Az ellenzéknek kötelessége a leghathatósabb érvekkel a nemzet szine elé állni és az ilyen eljárást elitélni, sőt a t. túloldalnak, ha máskép nem, talán az érzelemvilágára hatni, hogy ne tűrje, hogy alkotmányosságunk, mely Magyarország gazdasági kialakulásának alapja, rendeletekkel megsértessék. Én az ellenzék kötelességét abban reasszumálom, hogy tegyen ugy, mint a franczia ellenzék; a mint Napoleon idejéből tudjuk ugyanis, mikor a franczia liberális kormánynak minden bűne, minden ténykedése, a mely a szabadságot gyökerében el kivánta vágni, a periferiákon az ellenzéket annyira kiirtotta, hogy csak öt ellenzéki férfiu maradt, ez az öt ellenzéki férfiu működésével a nemzet önérzetét fel tudta ébreszteni és a liberális irányt megbuktatta. Erre a példára appellálok és hiszem, tudom, hogy ennek a rendszernek, ennek a törvénytipró irányzatnak, az ellenzék gondolkodását kiirtania nem sikerül. A javaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés balfelől.)*

Sturmán György jegyző: Darányi Ferencz!

Darányi Ferencz: T. képviselőház! Ha a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz felszólalok, ezt nem azért teszem, mintha a vitát nyujtani kivánnám, de teszem azért, mert a tárgy fontossága megérdemli, mert a kormánynak ezen kérdésben tanusitott törvénytipró eljárását nem lehet eléggé kárhoztatni és mert szeretném, ha sikerülne sokaknak aggódó lelkiismeretét felébreszteni, kérve őket, hogy tartsák meg a választók előtt tett igéreteiket, hiszen nem kevesebb, mint két és félmillió ember él hazánkban bortermelésből, vagy várja nagy befektetésének jogos gyümölcsét.

Sajátságos jelenség azonban nálunk az, hogy a kormány, ha valamely irányban helyes uton meg is indult, egy bizonyos pontnál tovább haladni nem képes, megáll, mert megállj-t kiált neki egy töredék érdekszövetség. Mikor a szerződés megkötése iránt a szerződések folytak, az egész országnak az volt az óhaja, hogy az olasz bor kedvezményes vámtétele eltöröltessék, és akkor még a kereskedők is látszólag ilyen álláspontot foglaltak el. Ma pedig, a mikor a kormány beterjesztette erre vonatkozólag a konkrét javaslatot, a kereskedők ennek hozsannát kiáltanak. Miért? Azért talán, mert az olasz borkeverékkel megint sikerült a magyar bor hitelét tönkretenni a külföldön? Nem azért, hanem azért, mert nekik ebből, habár mulólagos, üzleti hasznuk van.

De a mikor e jelenséget itt ma látjuk és konstatáljuk, akkor azt kérdem én: mire való volt a kormánynak az az akciója, a mikor az agrárkölcsönökkel elárasztotta az országot és a termelőket a szőlők felujitásába beleugratta. Mire való volt továbbá az az akciója, a melyet különben én nagyon helyeslek, a melylyel az Engel-féle műborgyártást üldözte. Ha most ezzel az akcióval egyenesen felhagy, elvágja ezt az akciót az életfonalának közepén, és behozza ismét az olasz bort, a nyakunkra zuditja, hogy egy bizonyos osztálynak kedvezzen, a nagyközönséget pedig tönkretegye.

De különben, t. ház, a kereskedők is roszszul fogják fel érdekeiket, ha az olasz bor behozatalának örülnek; mert azt belátom, hogy ideiglenes, muló hasznuk biztositva van, de tény az, hogy ha ezt folytatják, ezzel a magyar bort a külföldi piaczokról tökéletesen ki fogják szoritani; és ezzel nemcsak a termelőket ölik meg, hanem saját üzleti forgalmukat is koczkára teszik, sőt később tökéletesen tönkreteszik.

Azután meg, t. ház, hol van az a hires magyar hazafiság, a mely folyton a magyar ipar pártolásának szükségét hangoztatja, azt tüzi ki zászlajára, a mikor a magyar termelőknek érdekeit meg tönkretenni segiti? Én azt hiszem, hogy a ki a magyar ipar pártolását a nyelvére veszi, a ki azzal a zászlóval, a melyre az van felirva, előre akar menni, annak ugyanarra a zászlóra fel kell irnia a másik oldalon azt, hogy a magyar gazdaközönség boldogulása is ép oly elsőrendű feladat, ép oly elsőrendű kötelesség. És, t. ház, a nélkül, hogy a statisztikát segitségül hivnám, hogy annak számadatokon nyugvó törvényeit igénybe venném, meg tudom állapitani mint közismert igazságot, hogy a termelés ma már nem csak a belszükségletet fedezi, hanem kivitelre is van elég borunk, mert hiszen minden boros gazda nagyon jól tudja, hogy még a tavalyi boraink is ott feküsznek a pinczében. Azt kérdem tehát, mire jó az olasz bor behozatala? Arra talán hogy szembe állitsuk két és fél millió bortermelő érdekeit két-háromszáz borkereskedőnek érdekeivel?

Gabányi Miklós: Hogy a magyar ember fuljon bele a maga boraiba! Ne tudja eladni!

Darányi Ferencz: Ez az a szomoru, az a sajnálatos jelenség, a melyre már beszédem elején voltam bátor rámutatni és a mely semmi más, mint ennek a ma divó és uralkodó szabadelvű rendszernek egyszerű folyománya, a mely abban áll, hogy nem azt nézi, mi a nagyközönség érdeke, hanem azt nézi, hogy hol lehet egyik-másik

emberen vagy egy-egy kis osztályon, egy-egy kis csoporton inkább segiteni.

No meg el kell ismernem, hogy az olasz bor behozatalára nézve ezenkivül a képzelt nagyhatalmi állás, a hármas-szövetség nyüge is elég fontos tényező, mert a kormányt, ugy hiszem, elsősorban az birta rá, hogy az olasz bort beereszsze; de köszönöm én, t. ház, az olyan szövetséget, a mely alól ismét a mindent felemésztő militárizmus jelképében lóg ki a lóláb. Ha szövetségben akarunk lenni más állammal, ennek elsősorban gazdasági vonatkozásunak kell lennie és ennek a gazdasági résznek nem a mi hátrányunkra, hanem a mi előnyünkre kell, habár egyelőre csak indirekte is, szolgálnia.

Mit szóljak még, t. ház, ezen törvényjavaslatnak a közjogi részéhez? Hogy ez mennyire botrányosan sérti alkotmányunkat, mennyire sérti alkotmányunk egyes alaptörvényeinek egész szellemét, azt mindenki érzi, sőt, merem állitani, tudja ebben a házban; de hát hiszen azt már az előttem szóló t. képviselőtársaim bőven kifejtették. Én ismétlésekbe bocsátkozni nem kivánok, nem is fogok ezeknek részleteibe belemenni; de mégis mint egy különös speczialitást fel kell emlitenem azt, a mi a mai magyar kormánynak, különösen a kormányelnök urnak abszolutisztikus hajlamát erősen szinezi, hogy ugyanis idő tekintetében mily nevetséges módon akarta a képviselőházzal letárgyaltatni a törvényjavaslatot. Október 14-én terjesztette a ház elé azzal, hogy október 15-én törvénynyé kell lenni, mert akkor már kezdődik a hatálya. Önkényes módon, az ő hajlamának, szive sugallatának megfelelően rá akart tehát mintegy parancsolni a házra, hogy 24 óra alatt a törvényjavaslatot szavazza meg. Az a miniszterelnök, az a kormány, a mely az alkotmány, a törvényhozás iránt ily kevés tisztelettel és jó érzékkel bir, egy perczig sem érdemli meg a nemzetnek, e háznak, a többségnek bizalmát. *(Igaz! balról.)*

A részletekre nézve továbbá egy sajátságos intézkedést látok e javaslatban és ez valóban illuzórius, hogy ne mondjam, nevetséges. Az egyéb feltételek mellett benne van, hogy a behozott olasz borok házasitásra szolgálhatnak és hogy hatósági ellenőrzés alá kerülnek. Hogyan érti a t. kormány ezt a hatósági ellenőrzést, azt nem értem. A gyakorlatban ez egyszerű lehetetlenség és a mennyiben formaliter itt-ott meg is fog történni, csakugyan üres formalitás marad. És a hatósági közeg, a mely hivatva volna az ellenőrzésre, egyébre nem fog kiterjeszkedni, mint egy háromsoros jegyzőkönyv felvételére. Ez pedig nem védi meg a magyar gazdaközönség érdekeit.

Másik, igen sérelmes része e kikötéseknek és feltételeknek az, a mi a törvénytelen rendeletben foglaltatik és a mely azt mondja, hogy vegyi vizsgálat alá bocsátandó a bor: vajjon megfelel-e annak a bizonyos czukortartalomnak stb; de ha Olaszországban már megvizsgáltatott, ha tehát Olaszországban, nem tudom, milyen vegyi kisérleti állomástól bizonyitványt kap az eladó, hogy a bor megvizsgáltatott és a törvénynek megfelelőnek találtatott, akkor az nálunk többé vizsgálat tárgyát nem képezi. Ezt nem tartom a magyar gazdaközönség érdekeinek megfelelőnek, de közjogi szempontból is nagyon furcsa szine van, hogy nálunk prejudikáljon egy idegen államnak, nem tudom, micsoda magánvegyésze. Én e vegyi vizsgálatot gazdaközönségünkre nézve elfogadhatónak, kielégitőnek és a törvényes rendelkezéseknek megfelelőnek csak akkor tartanám, ha igenis magyar hatósági vegyész vizsgálja a bort és ő ad ki hivatalos bizonyitványt, e nélkül megbizhatatlannak tartom a vizsgálatot, annál is inkább, mert én az olasz nemzetet tartom oly élelmesnek, hogy mindent a világon meg fog ragadni arra nézve, hogy a konkurrenczíát a maga javára érvényesitse a mi hátrányunkra. Mert más nemzetek nem oly együgyüek, mint mi magyarok, ha zsebkérdésről van szó. Mert mi mindent odadobunk az idegen nemzetnek csak azért, hogy Bécsben kedvesek legyünk. De az olasz élelmes és a maga szempontjából helyesen teszi. Épen azért előre is bizalmatlan vagyok a hatósági vizsgálat hitelességével szemben és azt hiszem, e téren a magyar kormány sulyos hibát követett el a gazdaközönség kárára. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, tovább megyek a törvényellenes sérelmek fonalán. Nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, mint mondám, de megállapithatom, hogy Nagy Ferencz t. képviselő ur, a ki, nem mondom, hogy kivezényelve volt, de önkéntes tüzoltó volt arra nézve, hogy az ellenzék tüzét lelohaszsza, a kormánynak jogtipró álláspontját pedig megvédelmezze, mondom, még ő is ebben a védői szerepében is elismert annyit, hogy az a korán kibocsátott rendelet törvénybe ütközik. De mikor ezt elismerte, nem azt tette, a mit egy jogállamban egy önérzetes képviselőtől megvárhatunk; sem a t. túloldal, az egész párt nem tette azt, hogy t. i. levonta volna ebből az egyedül helyes konzekvenciát, a mely nem állhat másban, mint leszavazással megállitani a kormányt ezen törvénytipró utjában, hanem e helyett rávitte a kérdést bizonyos ravasz fondorlattal az érzelmi térre, a mikor a függetlenségi pártot arra figyelmeztette, hogy az olasz nemzetnek hálával tartozik. Ezzel a harczolóknak szemét bekötni, kezét pedig guzsba tenni kivánta.

Nem ugy, t. képviselőtársam, nem helyes módszer, nem helyes eljárás ez. Kossuth Lajos hazánknak olyan nagy fia, hogy emlékét kegyelettel őrizni nem egy pártnak, nem a függetlenségi pártnak, hanem az egész magyar nemzetnek kötelessége. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a kötelességet azonban nem akkor teljesitjük, ha a gazdaközönséget kiszipolyozzuk, azt tönkretenni engedjük, hanem akkor, ha az erkölcsi és anyagi téren mindig előbbre és előbbre viszszük. Az olasz nemzetet sem tartom

olyan alacsonyan gondolkozónak, mint Nagy Ferencz képviselőtársam, hogy a hálát csengő pénzzel óhajtaná megfizettetni. Azért Nagy Ferencz t. képviselőtársam, a mikor erre a térre ragadtatta magát a kormány iránti nagy védelmében, egyaránt megsértette szerintem a magyar nemzetet és az olasz nemzetet, mert kapcsolatba hozta az eszmei kérdést az anyagi kérdéssel és ezzel elhomályositotta az előbbit, azt az eszményt épen, a melylyel fegyvert akart kovácsolni a harczolók ellenében.

Hogy visszatérjek a kérdés gazdasági részére, nem akarok itt hosszu lére eresztett adatokkal előállani és ezzel a t. házat fárasztani, de meg vagyok győződve arról, hogy a ki a gazdaközönség viszonyait ismeri, az tudja, hogy annyi a borunk, hogy itt behozatalra nemhogy szükség lenne, hanem ez egyenesen veszedelmes a gazdaközönség jövedelmére nézve; a ki tudja, — mondom — hogy még tavalyi terméseink is a pinczében feküsznek, már pedig a ki széjjelnéz, a ki nem vakon, nem könnyelműen kezeli ezt a gazdasági kérdést, annak kötelessége ezt tudni, és ha ezen gazdasági ok mellé állitjuk a másik szintén nagy okot, a közjogit, a kormánynak törvénytipró eljárását: akkor én abban a hitben végzem beszédemet, hogy a szabadelvű párt is velem együtt érez és talán szivesen segitene abban, hogy leszavazzuk ebben a kérdésben a kormányt. Azonban nem tartják ezt a kérdést olyan nagynak, hogy ezt leszavazhatnák.

Bátor vagyok azonban figyelmébe ajánlani a t. szabadelvű pártnak, hogy minden kérdés nagy, a mely a mi gazdasági önállóságunkat, gazdasági felvirágzásunkat csak koczkára is teszi, annál nagyobb lesz akkor, midőn azt egyenesen veszélybe dönteni alkalmas a kérdés és minden kérdés nagy, a mely alkotmányunk sánczait döngetni alkalmas. Már pedig, hogy itt alkotmányunk ezen kormányintézkedésekkel gyökerében van megsértve, azt senki tagadásba nem veheti. Ép azért azt hiszem, hogy a t. kormánynak még módjában lesz ezt az elhamarkodott törvénytelen rendeletet megreparálni akképen, hogy a kormány tekintélye is megmaradjon, valami más utat találni, hogy a szabadelvű pártot is megmentse attól a dilemmától, hogy lelkiismeretét követve, őt leszavazza. Én tehát azon hitemnek adok kifejezést, hogy talán visszavonatik ez a törvényjavaslat *(Felkiáltások jobbfelől: Biztos!)* és a szabadelvű párt nem lesz abban a kellemetlen helyzetben, hogy leszavazza mesterét; ha pedig nem, kérve kérem a túloldalon ülő t. képviselőtársaimat, segédkezzenek nekünk abban a munkában, mikor a nemzetet anyagilag, erkölcsileg előbbre vinni és alkotmányunkat minden megengedett módon és a törvényes eszközök teljes felhasználásával biztositani akarjuk. *(Helyeslés balfelől.)*

A javaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom Krasznay Ferencz t. barátom javaslatához. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Sturmán György jegyző: Eötvös Károly!

Eötvös Károly: T. képviselőház! Bizonyos vonakodással és kedvetlenséggel határoztam el magamat, hogy ezen vitában, annak mai állapotában részt vegyek. De mégis kötelességemnek tartom, még pedig csaknem oly nagyfoku kötelességemnek lehető röviden felszólalni, a melynek elmulasztása, a mint azt Hieronymi t. miniszter ur mondta, gyávaság volna, mikor látom, hogy magában véve nagyon egyszerű és tiszta a kérdés. Hiszen több kérdés van belekomplikálva ebbe a fenforgó törvényjavaslatba, de minden kérdés önmagában teljesen egyszerű és ezeket a magában véve egyszerű, tiszta kérdéseket főleg a túloldal t. szónokai olyan homályba akarják burkolni, mint Ballagi t. képviselő ur mondta, a melybe burkolni én a magam gyengesége részéről nem engedhetem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezért tartom kötelességemnek felszólalni, ezért tartanám gyávaságnak, ha fel nem szólalnék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondta a t. miniszterelnök ur most nem rég valami fővárosi társasvacsorán, — már folyt ez a vita ezen törvényjavaslat felett és kicseréltük eszmenket, noha sikertelenül — hogy hiszen, t. uraim, mit ér minden alkotmány, mit ér minden törvény, mit ér minden paragrafus, ha hátunk mögött ott nem áll a nemzeti társadalom élő erőinek azon tömege, a mely egyedül képes lelket önteni az üres formába, a mely egyedül képes hussal, vérrel és egészséges akarattal használni fel és érvényesiteni azokat a jogokat, a melyek az irott törvényben lerakvák. Azt kérdezi a t. miniszterelnök ur: mit ér a mi alkotmányunk, mit ér a mi minden törvényünk, ha azok mögött pl. Ballagi Géza képviselőtársam és Nagy Ferencz t. képviselőtársam áll, *(Derültség balfelől.)* és nem a nemzet erőinek összessége. Mit ér akkor a paragrafus, ha mi azt nem érvényesitjük a nemzet javára? Tovább megyek, mit érnek a törvények, ha a t. túloldal szónokai egyenesen kifejtik, hogy: »mi előttünk ugy sem érnek semmit«.

Ballagi Géza: Ezt senki sem mondta! *(Felkiáltások balfelől: Nagy Ferencz állitotta.)*

B. Kaas Ivor: A törvényhozás felette áll a törvénynek, ezt bizonyitotta.

Eötvös Károly: Majd rátérek arra, hogy mondták-e hát a túloldal szónokai vezéreikkel egyetemben ellenmondás nélkül, hogy előttük pedig a mi törvényünk, a mi alkotmányunk nem ér semmit, ők azt minden komoly gondolkodás nélkül megszegik, megsértik és lábbal tapossák, ha valami külső vagy magasabb, avagy távoleső vagy közeleső ok azt ugy parancsolja. Mielőtt azonban erre rátérnék, ismétlem, hogy a kérdések, a melyek itt felmerülnek, nagyon egyszerűek. Szükséges volt-e ez a törvény, szükséges volt-e Olaszországgal a szerződés, czélszerű-e a törvénynek rendelkezése, nincs-e meg-

sértve ezzel az egész eljárással, a melyet a t. kormány követett és végrehajtott, a mi alkotmányunk, és mi az oka annak, hogy meg van sértve, ha meg van sértve, s mi volt a kormánynak czélja akkor, a mikor ezt az eljárást követte? Mert hogy a kormány czélja nem az volt, hogy az olaszok még 450.000 hektoliter bort hozhassanak be, nagyobb részben Ausztriába, s csak egy kisebb részben Magyarországba, erről lelkemben tökéletesen meg vagyok győződve, s a meggyőződésem alapjául szolgáló jelenségek közül néhányat fel fogok majd sorolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondják, hogy a törvényt tisztelik a túlsó oldalon, tehát az alkotmányt is tisztelik, becsben tartják, sőt a t. miniszterelnök ur nem a maga pártja ellen való szemrehányásképmondta ezen szavakat, hanem beszédének egész tartalma odairányult, hogy ellenünk, az ellenzék ellen, használja a dolgok mai védelmében ezeket a nevezetes kijelentéseket, hogy mit ér minden törvény, mit ér minden alkotmány, ha nem áll mögötte a nemzet?

Hogy miként vélekednek önök a törvényről és a törvény iránti kötelességről, erre nézve, akármennyire ismétlésnek látszik is, a melybe magam sem szivesen tévedek bele, de itt kötelesség, mégis a t. háznak kegyes engedelmével a túlsó oldal pár szónokától néhány idézetet fogok felsorolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindjárt maga a t. kereskedelemügyi miniszter ur, a kinek sem buzgóságában, sem tehetségében, sem jellemében, sem hazafiságában én nem kételkedem, de azt a helyzetet, a melyben van, hazafias helyzetnek el nem ismerem, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azt mondotta, hogy két alternativa előtt állt a kormány: az egyik alternativa az volt, hogy ma, mikor a kereskedelmi állapotok állandók és elterjedtek az egész müvelt világon, mi izoláltan, elszigetelve maradunk Olaszországgal való szerződés nélkül. Ez volt tehát az egyik alternativa, s azt mondja a kereskedelemügyi miniszter ur, hogy ő ezt nem választhatta és a nemzetet ilyen állapotnak kitenni nem akarta. Nem nyargalózom azon a dolgon, hogy voltaképen nem a kereskedelemügyi miniszter ur, nem is a magyar kormány, nem is a miniszterelnök ur gondoskodik erről, hanem gondoskodnak Bécsben holmi külügyminiszteri titkárok, jegyzőkönyvvezetők, vagy mik, de Magyarországnak külügyi vonatkozásában a magyar kormány ugyan nem intézkedik. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A t. kereskedelemügyi miniszter ur akkor, a mikor itt ugy állitja elő önnön politikai és kormányzati szerepét, hogy ő nem vállalhatta magára azt, hogy az az állapot álljon be, hogy izoláltan maradjunk, egész életében követett gyakorlatától eltért, mert itt hamis szinezetben tünteti fel magamagát, hisz ő csak jegyzőkönyvvezető, semmi más, *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)* mert a külügyi dolgokba a magyar kormánynak beleszólása nincs. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Elintézik Bülowval és Giolittivel!

Eötvös Károly: A másik alternativa az volt, — szórul-szóra olvasom, különben Ballagi t. képviselőtársam el nem hiszi — »hogy ragaszkodjunk szorosan a törvény betüjéhez, ne tárgyaljunk, mert ez nem engedi megkötni az olasz szerződést. Ekkor Polónyi képviselő ur helyeslését majd elértük volna«. Tehát a kereskedelemügyi miniszter ur, a kinek, ismétlem, tehetsége és a ki felfogásának tisztasága előtt mindig meg szoktam hajolni, azt mondja, hogy a másik alternativa az volt, hogy ragaszkodjunk a törvény betüjéhez.

Bocsánatot kérek, felmerülhet-e valaha olyan kérdés, hogy egy kormány ragaszkodjék a törvény betüjéhez?

Felmerülhet-e ez a kérdés, mikor együtt van a törvényhozás, mikor nekünk alkotmányunk, népképviseletünk, sőt, a mint ők mondják, alkotmányos királyunk van? És ha felmerülhet, jöhet-e erre olyan megoldás, hogy ne ragaszkodjék? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyar kormány, alkotmányos kormány, becsületes hazafiak kormánya vitatkozhatik-e ilyen kérdések felett? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondják, a miniszterelnök ur megfelelt erre azon a kis szükkörü társasvacsorán. Ő ugyanis ott azt mondta, hogy közállapotainknak, parlamenti helyzetünknek ez az elfajulása nem mételyezi-e meg egész nemzetünket? Nem képezi-e a nyegleségnek, az üres handa-bandának, a komoly munka helyetti szájhősködésnek, a lényeg feláldozásának olyan nagy iskoláját, a mely valóban járványszerüleg terjed el társadalmi életünkben? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ha a kormány azzal áll elő itt a parlamentben, hogy alternativa előtt állt a kormányelnök és az alternativa egyik ága az volt, hogy ne tartsa meg a törvényt és elhatározása az lett, hogy ne tartsa meg, vajjon akkor a t. miniszterelnök ur önök előtt valóigaznak elismert kijelentése nem erről szól-e? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem!)* Lehet-e nagyobb szédelgés, nagyobb erkölcsi botrány, nagyobb nyegleség, szájhősködés és handa-banda a világon, mint ha egy kormány azt az alternativát választja, hogy ne tartsa meg a törvényt? Mi van akkor még hátra, t. képviselőház, ha egy kormány kényes helyzetében a törvény megsértését választja? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur szubjektiv hangulatra vezeti vissza érvelését és azt mondja: »De engem saját lelkiismeretem legnagyobb gyávasággal vádolt volna, ha nem ezt az alternativát választottam volna.« Az egyéni érzelem, a szubjektiv felfogás, az elfogultság legnagyobb mértékben járnak borzasztó következményekkel, de én most nem beszélek erről, tisztelem az ő egyéniségét.

De mit beszélnek itt a többi szónokok és miként állitották elő a túloldal t. szónokai és kormányférfiai a helyzetet. Azt mondja gr. Tisza István képviselő ur, vagy miniszterelnök ur, vagy mind a kettő *(Derültség balfelől.)* egyik beszédében, hogy módositani kivántuk a benyujtott törvényjavaslattal az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-át addig is, mig ebből törvény lehetett volna, — értvén itt azt a javaslatot, a melylyel módositani törekedett — meg is tettük az intézkedéseket, a melyek beleütköznek a törvénybe.

Elbámulok. Én ilyen hangot ebben a parlamentben, sem az ujban, sem a régiben soha nem hallottam. Alkotmányos viszonyok között kormánytól ilyen nyilatkozatot, ilyen beismeréseket, ilyen, az alkotmány minden magasabb és nem magasabb elvét lábbal tipró, vakmerő kifejezéseket soha nem hallottunk. Egy kormány előálljon, egyik tagja a másik után és nyiltan beismerje, hogy megsértettük a törvényt, mert mi vagyunk a Vörös Pisták, mert gyávák nem akarunk lenni! Mi ez? Ezt akarják önök itt meghonositani? Ennek az elvnek akarnak uralmat, jogot, elismerést biztositani? Mi ez? Él-e önök közt fiatal vagy öreg, a ki valaha példáját látta annak a helyzetnek, a melyben most mi benne vagyunk? Senki sem él, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a ki alkotmányos kormány ilyen eljárásának valaha tanuja lehetett volna, akként, hogy ezzel az eljárással a kormány még dicsekedjék, erre az eljárásra egész többséget kapion ellenmondás nélkül, hogy ne akadjon a háta mögött férfi, a ki azt mondja, hogy a kormány csak egy évig, vagy két vagy három évig él, de az alkotmány és törvények szentségének állandóan meg kell maradnia. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt a kormányt, ezt a miniszteriumot látjuk, vagy nem látjuk, de rövid időn látjuk, elmulandó tünete csak a napok történetének, de az alkotmány szent kell, hogy maradjon végig.

És ide jön a kormány, nyiltan mondja azt: megszegtem a törvényt, mert igy tartom jónak! De más is van ebben, t. ház, ez nem puszta henczegés a kormány részéről, hanem irtóztató lenézése ennek a parlamentnek. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Irtózatos lenézése és meggyalázása annak a nemzedéknek, a mely őt a kormány polczára emelte. Ha volna ennek a nemzedéknek és ennek a parlamentnek erkölcsi ereje, sem ilyen tettekkel, sem ilyen szavakkal eléje nem merne állani, a mint a mult időkben nem mert, nem akart, nem tudott, mert jelleme sem engedte, felfogásának tisztasága sem engedte, hogy a kormány ilyen felfogással és ilyen eljárásokkal lépjen ide. Tisztultabb időben ezentúl sem fog ilyen kormány akadni, hacsak ilyen többség és ilyen parlament nem áll rendelkezésére. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De akkor az ilyen többség és az ilyen parlament fölösleges lesz, korbácscsal kell kiverni helyéről, ha ilyen eljárást nyugodtan el tud tűrni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Jogosult a gőgje a miniszterelnök urnak ezzel a többséggel szemben!

Eötvös Károly: Mit is mond Nagy Ferencz t. képviselőtársam? Bocsánatot kérek, hogy nem tudok megszabadulni attól, hogy vele is, Ballagi Géza t. képviselőtársammal is időnkint, ha eszembe jutnak, ne foglalkozzam, *(Derültség.)* hiszen ők a magyar jognak tanárai is, ugy mellékes foglalkozásként üres óráikban tanárok is és pedig a magyar jog hirdetői, a kiknek keze alól kerül ki a jövendő ifjuság, *(Egy hang a baloldalon: Nevelik a többséget.)* az az ifjuság, a melyről az ő politikai vezérük, a t. miniszterelnök ur azon az asztaltársasági lakomán a következőkép nyilatkozott *(olvassa):* »Frivol, sivár, felületes gondolat- és érzelemvilágban nő fel a mai fiatalság.«

Ez a szó »frivol«, a melyik tótul jól hangzik, *(Derültség.)* magyarul azt teszi, hogy ledér. Én megmondom magyarul, hiszen illenék, hogy a miniszterelnök ur is magyarul beszéljen, még abban az asztaltársaságban is. Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy *(olvassa):* »... ledér, sivár, felületes gondolat- és érzelemvilágban nő fel a mai fiatalság; hát nem mi vagyunk-e hibásak azért, nem mi adjuk-e a rossz példát, nem mi viszszük-e az ország sorsát tovább, hogy az elijesztő példa gyanánt hasson az ifju nemzedéknek komolyabb, jobb részére, a kissé felületesebben gondolkodó részt pedig egy teljesen sivár, egy teljesen üres, egy teljesen a látszatra dolgozó irányzatba vigye bele? És jaj ennek az országnak, ha az a fiatal ember, a ki a gyermekkorból most lép ki, a gyermekszobát most hagyja el, hogy készitse magát az életre; jaj annak az államnak és annak a nemzetnek, ha az nem nemes lelkesedést merit mindabból, a mit lát maga körül, a magyar alkotmányos élet iránt s a magyar nemzet ezredéves intézményei iránt.«

Azt mondja tehát a miniszterelnök ur, hogy jaj annak az ifjuságnak, a melyik most lép ki a gyermekkorból, most hagyja el a gyermekszobát és nem nemes lelkesedéssel van tele a magyar alkotmányosság iránt.

Hát kérdem Nagy Ferencz és Ballagi Géza t. képviselőtársaimat, hogy miért lelkesedjék az a fiatalság, a mikor épen jogtanárai tanitják — mire? Ha ugy mondanám el szavaikat, a hogy azok emlékezetemben megmaradtak, lehetne azokban kételkedni, hiszen az emlékezet gyenge dolog. De ezeket mondta Nagy Ferencz t. képviselőtársam: — szórul-szóra törekszem idézni szavait — *(olvassa):* »A mikor olyan intézmények létesitéséről van szó, a melyek az országnak akár szellemi, akár anyagi felvirágzását, haladását előmozditják . . .« — már ilyen például mindjárt az a 450.000 hektoliter olasz bor is — *(Derültség.)* »akkor nekünk« . . . — ezt mondja a jogtanár, a kinek keze alatt a magyar ifjuság jogérzete nő és az alkotmány iránti magasztos

lelkesedése virágzik —» ... akkor nekünk nem azt kell mindig keresnünk, hogy micsoda közjogi akadályokba ütközik ez.«

Én, t. ház, azon kezdem — és nem a jogtanárhoz szólok, nem hozzá intézem a kérdést — hogy a kisbirótól, meg a községi bábától kezdve *(Derültség.)* fel a miniszterelnöki bábáig, a ki hatóság van a világon, még ha király is, de hatóság: nem azt kell legelőször keresni minden intézkedésében, hogy nem sérti-e a törvényt? Nem azt kell tehát itt a képviselőházban, vagy a katedrán hirdetni, t. tanár ur, hogy mit bajlódjunk mi a közjogi sérelmekkel és azzal, hogy valamely intézkedés közjogilag nem ütközik e akadályba; ütközik, nem ütközik, mindegy, csak előre, mert olyan szent intézmény az a 450.000 hektoliter olasz bor, hogy az a nemzet javát, szellemi és anyagi erősödését mozditja elő, ezzel szemben tehát alkotmány nincs. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Ne feledjük el, hogy Ballagi t. képviselőtársunk kétszer is megfenyegette egyik-másik képviselőtársunkat erről az oldalról, hogy ő pedig azokat a második alapvizsgán megbuktatná.

Ballagi Géza: Azokért a tanokért!

Eötvös Károly: Hát lehet, nem hiszem; hanem hát szelid lesz ő akkor, a mikor czenzeál minket; nem fog elbuktatni mindenkit a közjogból. De ő, a jogtanár, azt mondja: Az a tény, a melyet a kormány itt a törvényjavaslat előterjesztésével és az ennek alapjául szolgáló szerződés megkötésével végrehajtott, az a tény hazafias cselekedet volt, a melyet közjogi vitákkal elhomályositani ő nem enged. *(Derültség balfelől.)* Nem engedi! *(Élénk derültség balfelől.)* Hát bocsánatot kérek, a jogi tudományok tanitója akármit beszél a katedráról, az is közérdekű dolog, sőt nekünk és elsősorban a kormánynak is ügyelnünk kell erre minden tanszabadság mellett is, mert semmiféle tanszabadság odáig nem megy és semmiféle egyéni szabadság odáig nem megy, még a csirkefogóké sem, *(Derültség balfelől.)* hogy közhatósági minőségben nyilvános helyről, akár a tanszékről, akár a szószékről valaki azt hirdethesse, hogy a tövényeket pedig nem kell megtartani. *(Ugy van! balfelől.)* Idáig semmiféle szabadság nem megy. *(Ugy van! balfelől.)* Minden szabadság csak a törvények korlátain belül mozoghat, *(Ugy van! balfelől.)* azokkal a törvényekkel pedig, a melyek tarthatatlanok, a melyek a mai fejlődés állapotában már korlátozzák az erőket, a jogosult erőket, s a társadalom jogosult czéljai elérésében akadályt képeznek, tessék a törvényhozás elé járulni, hogy azokon a törvényeken segitsen; de addig, a mig azok törvények, azokat megsérteni, lábbal tiporni nem szabad, de hirdetni sem szabad ám, t. tanár urak, hogy ez lehetséges. *(Ugy van! balfelől.)*

Hogy itt törvénytelenséggel állunk szemben, azt magukból a törvény illető rendelkezéseiből kimutatták itt a szónokok, kimutatta főleg Polónyi t. képviselőtársam, de mások is. *(Felkiáltások jobbfelől: Milyen jó barátok!)*

Molnár Jenő: Ez nem tartozik ide!

Eötvös Károly: Ez tárgyi dolog; ebbe nem megyek bele; e felett nincs kétség. De van a dolognak személyes politikai része is; az még érdekesebb; nem fontosabb, de még érdekesebb; és ez az, hogy minden szónok, a ki azon oldalról felállott védelmezni ezt az állapotot, magától a miniszterelnöktől kezdve, kijelentette, világos szavakkal nyiltan beismerte, hogy ők mégsértették a törvényt.

Nos hát, ily helyzettel állunk szemközt mi, e parlamentnek különböző irányu, árnyalatu ellenzéke. Ez nem valami diszes helyzet a mi részünkre, a parlament részére sem, a kormány részére sem. Mindenekfelett igen kellemetlen dolog. De akár diszes, akár nem diszes, akár kellemetlen, akár nem kellemetlen, nekünk hazafias kötelességünk ennek az iránynak ellene szegülni. *(Ugy van! balfelől.)* Nekünk hazafias kötelességünk, a mig élünk és mozgunk — a mint a szentirás mondja — meg nem türni azt szó nélkül és erőnk végső kifejtése nélkül, hogy itt ez az irány gyökeret verhessen. Mert ha mi megengedjük azt, kis kérdésekben, hogy a kormány az alkotmányt nyiltan, bevallás mellett, lábbal tiporhassa, mi következik majd, ha nagyobb kérdésekre kerül a dolog?

És azért, mert az ellenzék ezt az egyszerű, ezt az elemi hazafias kötelességét teljesitette, miként állitja a t. miniszterelnök ur az ország elé a helyzetet? Abban az asztaltársasági beszédében is, de minden beszédében, a teremben is és — mint a hogy nekem mondják — a folyosón is mindenütt, barátai, hirmondói, kikiáltói, sugdosói, sugalmazói előtt azt hirdeti, hogy ezzel a parlamenttel nem lehet tovább dolgozni, ez a parlament obstrukczión töri a fejét. Pedig nem is törte nyáron sem, az őszszel sem, most sem.

Bartha Miklós: Ráfogás!

B. Kaas Ivor: Szándékos ráfogás!

Eötvös Károly: Az önök rossz lelkiismeretének a kitörése ez, mert nagyon érzik ám, hogy mibe hajszoltattak bele és előre készitik a fegyvert a maguk részére ezekkel a jogos vádakkal szemben. *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én vagyok olyan tanu, mint akárki ebben az országban, arra, hogy itt obstrukcióról, zene-bonáról, a törvényhozás működésének megakadályozásáról egyáltalában szó sincs, hogy arra ezen az oldalon senki sem gondolt.

Bartha Miklós: Senki sem gondolt rá!

Olay Lajos: Most még nem, de azután a a revizió alkalmával! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Ballagi Géza: Olay már bejelenti!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Eötvös Károly: A kormány ideáll egy javaslattal, a mely önmagában szomoru, a tör-

vényesség szempontjából csonka, az alkotmányjogot lábbal tiporja. A kormány maga beismeri minden szépitgetés nélkül, hogy a törvényt megsértette és a mikor az ellenzék ezzel a helyzettel szemben kötelességét teljesiti, legelemibb kötelességét, mert ha ezt nem tenné, nem férfias, nem hazafias polgárok, hanem gazemberek volnának, *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* azt állitja erről az ellenzékről, hogy obstruál. Bár jogi vita az egész, bár semmi jelensége, tünete annak nincsen, hogy itt erőszakos kisérletek történjenek a kisebbség részéről, a t. miniszterelnök ur..... *(Egy hang a jobboldalon: Hát a vitarendezők?)*

Zboray Miklós: Hát abban mi van? A szabadelvü képviselőkért a szolgákat küldik és ugy hivják őket ide.

Elnök: Kérem a képviselő urat, most csak Eötvös Károly beszélhet.

Eötvös Károly: Mondom, telehirdetik a világot, készitik a közvéleményt, a közönséget, alaptalan aggodalmakat terjesztenek a hazafias keblekben, állitják, hogy az ellenzék csupa rendbontó elem és a miniszterelnök ur a legrosszabb fajta zsurnaliszta nyelvén jellemzi folyton az ellenzéket, annak becsületes, hazafias müködését. Ellátja azt mindenféle jelzőkkel, szóval előkésziti a közönséget arra, hogy itt az ellenzék miatt lehetetlen a parlament, megbukik az alkotmány, *(Ugy is van! Ugy van! Élénk helyeslés a jobboldalon.)* tehát itt a házszabályokat revideálni kell. *(Ugy van! Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Majd ahhoz mi is hozzászólunk, a nemzet is hozzászól.

B. Kaas Ivor: Államcsiny!

Eötvös Károly: Nem tudom, mi sorsa lesz a nemzetnek a közel jövőben. Addig, mig ez a kormány áll az ügyek élén, igen gonosz sorsa lesz, de hát a végletekig menésben nem áll meg a miniszterelnök ur. Megy tovább a maga utján; az az ut őrültség, az az ut vakmerőség, az az ut botorság, annak az utnak végén, elején, vagy közepén ott fog állani a nemzet is és a főispánok ennek a nemzetnek a sorsát nem fogják megváltoztatni. Vagy bukunk ezzel a miniszterelnökkel, vagy megbuktatjuk, de ezt az eljárást tovább erős harcz nélkül és ezen oldalról elszánt, elkeseredett ellentállás nélkül, ezt a világos törvénytiprást tovább türni nem fogjuk.

Bartha Miklós: Szájhősködést! *(Felkiáltások jobbról: Bizony az!)*

Eötvös Károly: Miért teszi ezt a kormány? Ismétlem, nem volt szerencsém a miniszter urakkal ebben a tárgyban beszélni. Nem kérdezhettem meg őket és önök közül sem a beavatottakat, hogy hát maga e 450.000 métermázsa bornak egyszer való behozatala, nem tudom, mennyi vám mellett vagy talán vámmentesen: ez maga volna az az ok? ebben volna az a nagy nemzeti nyereség, vivmány és áldásos intézmény, a melyet Nagy Ferencz t. képviselőtársam jelzett? Ez csábitotta volna a kormányt arra, hogy megsértse a törvényt és az alkotmányt? *(Mozgás és ellenmondások a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Hiszi-e azt Ballagi Géza t. képviselőtársam, hogy ez birta volna rá ezeket a férfiakat, a kik a miniszteri székekben ülnek ezen gyalázatos, törvénytipró dolgokra? *(Ellenmondás jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem, ezt én nem hiszem, bár igaz, hogy vannak itt furcsa, igen furcsa dolgok.

Mellesleg jegyzem meg, — most jutott eszembe, és nem hagyhatom megjegyzés nélkül, — hogy itt Ballagi Géza t. képviselőtársam beszélt — mások is beszéltek már előtte is — alaptörvényekről és köztörvényekről, és az alaptörvényeket és köztörvényeket megkülönböztette egymástól. Nagy Ferencz t. képviselőtársam ezt a dicsőséget nem engedhette át Ballagi Géza t. képviselő urnak. *(Élénk derültség és felkiáltások jobbfelől: Hiszen előbb beszélt!)* Előbb beszélt ugyan, de ők együtt beszélgetnek és gondolkodnak erről a kérdésről. *(Derültség jobbról.)* Nem türhette ezt Nagy Ferencz t. képviselőtársam, a ki szóról-szóra ezeket mondta *(olvassa)*: »Az alkotmány magasabb elveit senki sem akarja támadni; *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* azokat respektálni fogja mindenki, a kormány és a szabadelvű párt egyaránt.« Nagy Ferencz t. képviselőtársam tehát az alkotmány elvei közt megkülönböztet magasabbakat és alacsonyabbakat, azonban ezzel a tudományával még nem állt a világ elé. Mi az alkotmánynak csak egy igaz elvét ismerjük, és ez abból áll, hogy a már meglévő törvényt szentül meg kell tartani. *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* Ez az alkotmánynak legmagasabb és legalacsonyabb,— ez az alkotmánynak minden elve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert akkor, a midőn t. képviselőtársam nyiltan beismeri — és nagyon érdekesen ismeri be — hogy az alkotmányt és a törvényt ez a kormány megsértette, akkor hogyan meri ő az alkotmány magasabb elveit a szájára venni? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Ha helyesli azt, hogy a kormány megsértette a törvényt, akkor mit beszél ő az alkotmány elveiről? *(Ugy van! balfelől.)* Ballagi Géza t. képviselőtársam se mondta meg, mik azok az alaptörvények. Mondott valamit, valami verset . . .

Ballagi Géza: Jó lesz azt is felolvasni!

Eötvös Károly: Nálunk a törvények egyenlő jogerejű dolgok. A mit a nemzeti akarat szövegbe formált . . .

Ballagi Géza: Én is ezt mondtam!

Eötvös Károly: . . . a mit törvényhozása szentesitett, az mind egyformán törvény, a mi azt jelenti, hogy mindaddig, a mig fennállanak azok a törvények, azokat Ballagi Géza t. képviselőtársamnak is tisztelnie kell, s a midőn a kormány azokat megsérti, követelni kell annak a kormánynak eltávolitását. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Tessék vád alá helyezési inditványt tenni! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Azt le lehet szavazni, ugy-e?)*

Förster Ottó: Majd bolondok leszünk a választás előtt! *(Derültség. Zaj.)*

Ballagi Géza: Az alkotmány értelmében azt kellene tenniök! Majd védi magát!

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán!

Eötvös Károly: Azt mondja t. képviselőtársam, ha jól értettem, hogy vád alá helyezési inditványt adjunk be.

Ballagi Géza: Igenis, az alkotmány értelmében!

Eötvös Károly: Nos hát, én a képviselő ur tegnapelőtti beszédének sok kijelentésével egyetértettem. Különösen egyetértettem azzal, hogy mit beszélgessünk mi itt elemi kérdésekről, hiszen nem kisdednevelő-intézet ez a parlament. Igaza van. De még sem eléggé van igaza, mert szükséges, hogy megoktassam őt arról, hogy ez is elemi kérdés. A vád alá helyezés a többség dolga és nem a kisebbségé és a vád alá helyezés csak bukott kormány ellen történhetik meg.

Ballagi Géza: Hol van ez megirva?

Eötvös Károly: Még uralmon lévő kormány ellen vád alá helyezési akczió sohasem történt meg.

Ballagi Géza: Ez sem áll!

Eötvös Károly: Mi meg akarjuk buktatni a kormányt, de önök utját állják törekvésünknek.

Ballagi Géza: Obstrukczióval?

Zboray Miklós: Minek obstruált tegnapelőtt.

Ballagi Géza: Az obstrukczió törvénytelen eszköz!

Rákosi Viktor: Az obstrukczió törvényesebb, mint a mit önök tesznek!

Ballagi Géza: Szép tanok!

Zboray Miklós: Tőled tanultuk. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak, mert különben kénytelen leszek a t. képviselő urakat névszerint megnevezni.

Förster Ottó: Ismerjük egymást! *(Élénk derültség. Zaj.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak a házszabályokhoz alkalmazkodni.

Rákosi Viktor: Az uj házszabályokhoz? *(Élénk derültség.)*

Elnök: Ne méltóztassék feleselni, mert különben kénytelen leszek szigorubban eljárni.

Eötvös Károly: Épen erről akarok beszélni, hogy mi oka lehetett a t. kormánynak arra, hogy ezt az eljárást kövesse, s ezt a törvényjavaslatot idehozza. Ezt az okot keresem én, mert Ballagi Géza t. képviselőtársam hegyaljai borában azt nem találom meg. A Hegyalját tisztelem, a vidékét szeretem, mert elég szép; tisztelem népét és birtokosait, — van vagy két három »tuczent« birtokosa az egész Hegyaljának, — de azért még sem tartom ezt nemzetgazdasági kérdésnek. Csak a magyar nemzetnek egy kis specziálitása az a hegyaljai aszu, a melyből terem évenkint ezer hektó, vagy 500 hektó. Azt akár keverik, akár nem keverik, akár eladják, akár nem adják el, az még nem nemzetgazdasági tényező, az csak egy vidéknek kicsiny kis speczialitása. S mégis mindig azzal hozakodnak elő. Hiszen Szegzárd, vagy a Balaton vidéke, vagy az Érmellék ezerszer nagyobb közgazdasági tényező, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mint az az 50—60 birtokos az egész Hegyalján. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Legyen arról meggyőződve t. képviselőtársam, akármennyire megmentettnek tartja a Hegyalját, ez még nem inditotta a kereskedelemügyi miniszter urat arra, hogy Olaszországgal szerződést kössön. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az az 50—60, vagy 500 hektoliter bor őt még nem inditotta erre, hanem egészen más indoka volt.

Ez a törvény szövegezésében ugyan szerencsétlen, *(Halljuk! Halljuk!)* mert ugy van szövegezve, hogy azt ép, józan elmével vagy könnyű szerrel meg ne értse magyarul senki. Sem az 1899:XXX. törvényczikket, sem ezt a mostanit nem lehet megérteni. Egyáltalában nem értem, micsoda törvényszövegezési elvek vezették a t. kereskedelemügyi miniszter urat, hogy mi elénk ilyen átabotában való nyelvi kuriózumot tesz, a mely sem nem magyar, sem nem más, a melyben van egy csomó szó, magyar szó, de a melyben magyar mondatszerkezet, értelem, tisztaság és világosság semmiképen nincs. Pl. én nem értem, pedig jogász is, vagy mi volnék, hogy mit jelent az, hogy: kézjegygyel kötöttek egy állandó szerződést. Nem értem ezt. Meg is kérem a t. miniszter urat, magyarázza meg nekem azt, hogy kinek a kézjegye? A miniszterelnök uré? Vagy Goluchowskié? Vagy a felséges uré, vagy kié? És hogy van az megkötve, ha aláirva nincs, de kézjegygyel el van látva? Keze keresztvonását tette oda? *(Derültség.)* Ilyen bolondságokkal és ostobaságokkal állanak a törvényhozás elé.

De nem erről akarok most szólni; hanem az 1899:XXX. t.-czikkről. Az is ugy van szövegezve, ugy van megcsinálva, hogy ha ennek az országnak leggeniálisabb miniszterei és professzorai összeállnak, hogy valami olyat csináljanak, a mit az ördög sem ért, de a magyar egyáltalán nem ért meg, az talán nekik sikerülni fog, a mint sikerült is. *(Derültség. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez olyan törvény. Azután, mint itt hallom feszegetni, paktumnak az eredménye. Nem tudom. Mert én semmiféle paktumot ellenzék és kormány között nem fogadok el. *(Helyeslés jobbfelől.)* Volt idő, midőn a kormány dolgát helyeseltem. Helyeseltem nyiltan, az ország szine előtt. A mit pedig nem helyeseltem, az ellen ágáltam, beszéltem, szavaztam, mindent csináltam. De hogy akármicsoda indokból én félremenjek félreeső helyiségekbe, *(Derültség.)* és a kormánynyal paktumot kössek, vagy ne kössek,

az ezen a világon nem fog megtörténni. Ehhez azonban nem szólok. Nem az én dolgom. Nem helyeseltem akkor; nem helyeselem most sem. De abban az 1899: XXX. t.-czikkben mindenkinek kijelentése szerint mégis foglaltatik valami garanczia, valami biztositék arra nézve, hogy akkor, a mikor, nem tudom mikor, de a mikor rá kerül a sor, mikor ki nem kerülhetjük, esetleg Magyarországnak önálló vámterületi joga biztosittassék a papiroson. Hát ez legalább benne van. Ez a papiros-biztositék valakinek a szemét szurja. Ezt valami hatalom, valami nagyobb erő feleslegesnek, szükségtelennek, sőt a jövőre nézve károsnak véli. És ezt a papiros-biztositékot összetépni vállalkozott a t. miniszterelnök ur. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt, t. képviselőház, mi, egész nemzetünk, egy csodálatos homályban, egy csodálatos ködben állunk és egy csodálatos ámitással állunk szemben. Itt beszélünk alkotmányról és alkotmányosságról, a melyet, a kinek meg kellene őriznie, az tipor el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt mi beszélünk paritásról, Ausztriával szemben való külön álllamiságról és saját törvényünkben Magyarország el van sikkasztva és Magyarország mint állam nincs benne a törvényjavaslatban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Még Ausztriáé sincsen. Hanem benne van valami más, valami harmadik, valami nem létező, a melyre azonban ez a kormány törekszik, de a melyet mi fájdalmasan ismerünk, a melynek a neve birodalmi egység, s a melyre most elérkezettnek látják az időt, hogy törekedjenek, s a magyar nemzet nyakát is ebbe belehajtsák. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt most már botrány-követ képezi a hatalom előtt, a hatalmasok előtt, hogy ugy mondjam, vagy a hatalomnak kezelői előtt az a rongyos papiros-biztositék is, a mi abban a törvényben benne van.

Itt beszélünk önálló vámterületről, beszélünk nemzeti harczról, nagy küzdelmekről, társadalmi életünk mozgásáról. Hát önök közt van-e egy ember uraim és a kormányon ül-e egy ember, és ő Felsége környezetében van-e egy ember, a ki, akármiféle sérelem történik ezen az országon, akármikép juttatnak bennünket koldusbotra, komolyan akarná az önálló vámterületet? Beszélünk róla. Beszélnek önök is róla; de ugy beszélnek, mint egykor az augurok a szentségekről. Jó kifelé beszélgetni róla, befelé azonban nem adunk rá semmit. Van itt komoly hazafias törekvés, e nemzet életerőit Ausztria gyámkodása alól felszabaditani? Van itt igazságos osztályról szó az egy és ugyanazon személyből álló uralkodó mellett, hogy a mi országunk jogait és érdekeit megvédelmezhessük? Nem Ausztria járszalagán járunk-e, nem az vezet, nem az csinálta-e a szerződést, és nem a magyar kormány áll-e elő azzal, hogy ez helyes, jó, és nem Ballagi t. képviselőtársam mondja, hogy ez hazafias cselekedet, és nem Nagy Ferencz t. képviselőtársam és a többiek, a kik felszólalnak, mondják-e, hogy üdvös intézmény ez a nemzet szellemi és anyagi javai előmozditására? Ne ámitsuk egymást, t. képviselőház, mi megtartjuk, mi védjük a nemzet jogait, a mig lehet mindig, a legkisebbet, a törvényesség elvét, az alkotmány minden elvét, azt, hogy a törvényt bántalmazni nem szabad. Itt pedig a törvény meg van sértve, mert előttünk van ez a javaslat. Mi azonban törvénysértésre szavazatunkat nem adjuk, elnézésünket sem, és azért én sem fogadom el a törvényjavaslatot, küzdök, harczolok ellene minden erővel, és egyelőre csatlakozom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Csendet kérek, t. ház!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ugy látom ugyan, hogy az eddigi vitából a ház véleménye az itt szőnyegen forgó törvényjavaslatra nézve meglehetősen világosan kialakult; kialakult nevezetesen abban a tekintetben, hogy a mennyiben ennek az Olaszországgal kötött ideiglenes kereskedelmi szerződésnek közgazdasági értékéről van szó, azt a ház tagjainak egy része, és pedig ép a legérdekeltebb része jónak, a mi közgazdasági érdekeinknek megfelelőnek tartja; más része a képviselőház tagjainak, és köztük vannak ellenzéki tagok is, beismerte itt nyiltan, hogy ennek a törvényjavaslatnak intézkedései habár nem ütik meg azt a mértéket, melyet ők ideálisnak tartanak, mégis relative elég jók. Másrészt kialakult abban a tekintetben is a ház általános véleménye, hogy mindazok a közjogi nagy sérelmek és mindazok a közjogi nagy veszedelmek, a melyeket a ház egyes tagjai ebben a törvényjavaslatban látnak, mind tulajdonképen odaredukálódtak, hogy akkor, mikor a kormány tárgyalásokba bocsátkozott e szerződés megkötésére, és midőn ezt a szerződést az aktuális viszonyok mellett megkötötte, törvénysértést követett el.

Várady Károly: Beismeri! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* A rendelet is törvénytelen!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Habár igy látom a dolgot, mégis felszólalok még egyszer. A t. ház előttem szólott t. képviselőtársamat általában mindig nagy figyelemmel hallgatja; ő mindig szellemesen és eredeti módon beszél. Most is azt tette. S azért szükségét látom azokra a részint közgazdasági, részint törvényességi és közjogi kérdésekre, a miket ma felvetett, külön felelni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A közgazdasági kérdéssel t. képviselőtársam nem sokat foglalkozott. Egy pár szóval emlitette, s azt mondta: vajjon azon a 450.000 métermázsa boron, a mely e törvényjavaslat szerint

6 forint 50 krajczáros vámmal bejöhet az országba, vajjon azon fordul-e meg az ország anyagi és erkölcsi jóléte? Én ezt soha sem mondtam.

Eötvös Károly: Nagy Ferencz mondta.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem mondta azt, tudomásom szerint, Nagy Ferencz sem; de akárki mondta volna, nem helyesen mondta, mert az csakugyan nevetséges és túlzás volna, hogy azon a kérdésen, hogy Magyarországba behoznak 450.000 métermázsa bort, ennek az országnak az anyagi és erkölcsi jóléte forduljon meg. Magam is beszédemben — örömmel látom, hogy a t. képviselő ur figyelemmel olvasta — azt mondtam, hogy ez az egész kérdés nem érdemes arra, hogy abban a magyar bortermelők érdekeinek valami sérelmét lássuk; mert hiszen először is ez a 450.000 mm. bor nem nagy mennyiség a mi bortermelésünkkel szemben, másodszor oly vámmal és szállitási költséggel van terhelve, hogy a mi boraink érdekét nem fogja az sérteni.

Azt kérdezi a t. képviselő ur: mi inditott engemet arra, hogy a magam részéről is törekedjem Olaszországgal a provizórius kereskedelmi szerződés megkötésére? Nem inditott az a 450.000 mm. bor, nem is speczialiter a Hegyaljának az érdeke, a melyet nagyon szivemen hordok különben.

Eötvös Károly: A melynek nem árt, nem is érinti!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Erről majd később. Engem az inditott, hogy én az ország érdekében lévőnek látom azt, hogy azok a kereskedelmi viszonyok, melyek Olaszországgal hosszu időn át fejlődtek, szerződésenkivüli állapot által meg ne szakittassanak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Mi mindig beszélünk az ipar, kereskedelem és forgalom fejlesztéséről. Már pedig ugy nem lehet sem ipart, sem kereskedelmet fejleszteni, hogy mikor hosszu évek során az az ipar és kereskedelem bizonyos megszokott viszonyok közt bizonyos erőre kap, akkor annak az életfonalát elvágjuk az által, hogy az autonom vámtarifa tételét hozzuk azzal szemben alkalmazásba. Azt tudja a képviselő ur, hogy ha bármely ipari téren vagy bármely forgalmi szempontból sikerül összeköttetést létesiteni, ha ez az összeköttetés bármely oknál fogva megszakad, azt ujra helyreállitani nehezebb, mint volt kezdetben inicziálni. Ez közönséges, mindennapi tapasztalat, a mely majdnem axiomának vehető.

Engem a t. túloldali képviselő urak serkentenek az ipar fejlesztésére. Jól teszik, megegyezik teljes meggyőződésemmel. De akkor nem szabad azzal kezdeni, hogy ott, a hol örvendetes fejlődésnek indul valamely kereskedelmi forgalom, azt feláldozzuk, hacsak mulhatlan szükség nem parancsolja. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem mondta senki!)* T. barátom kérdezte, hogy miért kötöttük a szerződést. Én erre a kérdésre felelek, és ő bizonyosan nem tiltakozik az ellen, hogy honorálom a kérdését és felelek rá.

Azt is mondta a képviselő ur, hogy hiába tüntetem itt fel magamat, rendes szokásomtól eltérőleg, hamis szinben, nekem arra a szerződésre vajmi kevés befolyásom volt. Elismerem, csekély befolyásom volt rá, mert a viszonyok olyanok, hogy egy kereskedelmi szerződés megkötésére a mi alkotmányos berendezésünk szerint szükséges a magyar kormánynak ő Felsége többi országai kormányának egyetértése, a szerződés megkötésével meg van bizva a külügyminiszter, és miután a magyar kormány sem áll egy tagból, — én annak csak egyik igen szerény tagja vagyok — igen természetes, hogy több akaratnak kell összemüködni, s akkor az én gyenge akaratom nem nagy horderejű, az kétségtelen. De azért biztositom a t. képviselő urat, hogy mégsem vagyok a külügyminiszter irnoka, sem pedig a külügyminiszter irnokai engem nem dirigálnak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Azt mondja a t. képviselő ur: mi nyiltan megmondtuk, hogy a törvényt sértettük, ennélfogva ő bennünket feltétlenül elitél. Vegyük csak a helyzetet ugy, a hogy van. A képviselő ur maga is beismeri, hogy az 1899: XXX. t.-cz. oly szövevényes szerkezetű, hogy abban igazán nehéz eligazodni. Ha jól emlékszem, ugy fejezte ki magát, hogy ő annak daczára, hogy jogász ember, az 1899: XXX. t.-czikket nem érti.

Eötvös Károly: Ezt csak a kézjegyre mondtam.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Mondta arra is! A t. képviselő ur felfogása és az én felfogásom közt még sokkal mélyebbre menő különbség van. A t. képviselő ur abból a felfogásból indul ki, — legalább beszéde egész menetéből arra kell következtetnem — hogy törvényekkel, alkotmányos axiomákkal gazdasági fejleményeket irányitani lehet. Én azt mondom, hogy nem lehet. *(Zaj balfelől.)* Hiába csinálunk mi akármiféle paktumos vagy nem paktumos törvényeket, legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy gazdasági fejleményeket törvényekkel megakasztani nem lehet, *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* és minden olyan törvény, a melynek ez a czélzata, előbb utóbb csütörtököt mond. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Azt mondja továbbá a képviselő ur, és ez okoskodásába beleillik, hogy az 1899: XXX. törvényczikk szerencsétlen alkotás; ő maga papiros-alkotmánynak, papiros-biztositéknak nevezi és bizonyára nem azért, hogy azt a törvényt felmagasztalja, hanem, hogy lekicsinyitse. De mikor az általa akrabakránnak nevezett törvénynek valamely határozata ellen vétünk, akkor már az egész alkotmányt megrontottuk, tönkretettük Magyarországon az alkotmány összes biztositékait. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A t. képviselő ur kétféle mértékkel mér. Én nem kivánok tőle semmi egyebet, — mindig elismertem, hogy igen lojális vitatkozó — csak azt, hogy mérjen egyforma mértékkel.

Azt is mondja, hogy ugy van szövegezve ez a törvényjavaslat, hogy azt megérteni nem lehet.

Förster Ottó: Ha visszafelé olvassák, talán jobban meg lehet érteni. *(Derültség.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A ki megérti, visszafelé is megérti; a ki nem érti, az előlről sem érti. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Hiszen látja a képviselő ur, hogy a törvénynek eredeti franczia szövege a mi képviseletünk által és az olasz kormány által megállapitott szöveg; rá is van irva: eredeti franczia szöveg. Forditása ellen nagyon sok kifogása van a képviselő urnak; azt mondja, hogy nincs magyarul. A t. képviselő ur legyen igazságos. Ilyen hivatalos deklaráczió forditásánál nem szabad senkinek azzal a liczenczával élnie, hogy igyekezzék annak csupán értelmét visszaadni, hanem igenis, szorosan ragaszkodni kell annak betüszerinti szövegéhez. Már pedig, ha akármiféle nyelvből más nyelvre betüszerint forditunk, az bizonyára nem lesz valami szép és jó stilus. Mert a nyelv nemcsak szavakból áll. Hiszen a nyelv az illető népnek egész organikus fejlődésével együtt jár. Azért bajos forditást ugy végezni, hogy az szószerint is, értelem szerint is, stilus tekintetében is semmi kifogás alá ne essék.

B. Kaas Ivor: Azért olyan rosszak a mi törvényeink, mert mind németből vannak forditva.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Meglehet, csakhogy azokat a törvényeket, a melyeket nekem volt szerencsém előterjeszteni, sohasem forditottam, még pedig épen azért, t. képviselő ur, mert magam is azt a tapasztalást tettem, hogy sok régi törvényünk azért rossz, mert forditás.

Eötvös Károly: Mert rossz forditás!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Maradjunk most e mellett a deklaráczió mellett. Mert hiszen nemcsak t. képviselő barátom, hanem Günther képviselő ur is ebben rettenetes nagy dolgot fedezett fel és azt akarta következtetni, hogy az olasz kormány tagjainak és Pantano képviselő urnak, a ki ebben részt vett, nyilatkozatai közt és ennek a deklarácziónak és a magyar kormánynak nyilatkozatai közt ellenmondás van. Nagy emfázissal mondja t. barátom azt is, hogy ő nem érti, mi az a kézjegy, kinek a kézjegye és igy tovább. Nagyon örülök, hogy alkalmam van erre a tegnap óta vitatott kérdésre kissé részletesebben kitérni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatnak tudni, hogy az ilyen nemzetközi szerződések kötésére, a mi törvényeink értelmében, a külügyminiszter hivatott. Ha a tárgyalások Bécsben folynak, akkor az ilyen egyezményeket a közös külügyminiszter irja alá és aláirja azután a másik hatalomnak megbizott követe, a ki a bécsi tárgyalásokban részt vett; ha Rómában volt a tárgyalás, akkor az ottani olasz külügyminiszter szokta aláirni az ilyen egyezményeket és aláirja a mi Rómában akkreditált nagykövetünk, a kit e tekintetben a mi külügyminiszterünk van jogositva a két kormánynyal kötött megállapodás alapján meghatalmazni. Azonban sem a külügyminiszter, sem a mi római nagykövetünk ilyen kereskedelmi szerződési tárgyalásokba egyedül bele nem mehet; mert az ily kereskedelmi tárgyalás a vámtételek, kereskedelmi szerződések és egyéb technikai megállapitások tekintetében olyan szakismereteket igényel, hogy nekik szükségük van szakelőadókra is. Ezek a szakelőadók igenis tárgyalnak a kereskedelmi szerződés feltételeinek és szövegének megállapitása iránt; de természetszerűleg nincsenek arra feljogositva, hogy ők kössenek szerződést, mert a mint emlitettem, csak a külügyminiszternek, illetőleg a másik állam megbizott nagykövetének van joga azt a szerződést megkötni.

Ez a dolog, a mit t. barátom olyan csodálatosnak tart, minden szerződéskötésnél előfordul. Mikor ugyanis azok az urak, a kik a két kormány részéről ki vannak küldve mint szakemberek, mint szakreferensek, megállapodnak és tisztába hozzák egy szerződésnek szövegét, feltételeit, akkor kész a tervezet. Ezen tervezet azonban még nem szerződés, szerződéssé akkor válik, mikor a mi nagykövetünk és az ottani külügyminiszter aláirja. Mi történt tehát ebben az esetben? Az, — és azt hiszem, hogy nem szemrehányás illeti ezért a kormányt, ellenkezőleg, a kormány részéről előrelátó gondosság volt az — hogy mikor a provizórium megköttetett, megállapodás történt egyuttal a végleges szerződésnek, illetőleg — ez a végleges szó is sok zavart okozott — a hosszabb időre kötendő szerződésnek . . .

B. Kaas Ivor: Mennyi időre?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . tizenkét esztendőre kötendő szerződésnek szövege iránt és annak bizonyságául, hogy a szakreferensek e tekintetben egyetértenek, ezt az igy megállapitott szerződést a szakreferensek parafirozták. Ez tehát nem szerződés, hanem csak akkor válik szerződéssé . . . *(Zaj balfelől.)* Ha most sem értik meg a t. képviselő urak, akkor nem tudom, mikor fogják. Akkor hiába magyarázom!

Olay Lajos: Nagyon nehéz ezt megérteni, kegyelmes uram!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőtársam is bizonyosan csinált már szerződést és bizonyosan megállapodott egy szerződésben a nélkül, hogy azt végleg megkötötte volna, hanem másnap, harmadnap akarta

azt megkötni. Ilyen előre megállapitott, de végleg meg nem kötött szerződésről van tehát szó.

Várady Károly: Az nem létezik! *(Derültség jobbfelől.)*

Olay Lajos: Az a kérdés: nem az önálló vámterület eljátszása-e ez örökre? *(Zaj.)*

Nessi Pál: Akkor azok pontozatok. *(Folyton tartó zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. képviselő urak! Ne méltóztassanak folyton közbeszólni! *(Zaj balfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Én valóban nem értem a t. túloldali képviselő urakat. Azt hiszem, nagyobb tiszteletet nem tanusithatok valakinek felszólalása iránt, mint ha minden egyes, hozzám intézett kérdésre, tehetségemhez képest válaszolni igyekezem. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mit bolygatnak akkor? Ha van még hozzám intézendő kérdésük, arra is meg fogok felelni. Most az egyszer Eötvös Károly t. képviselő ur kérdésére felelek és ez is mutatja a tiszteletet, melyet iránta tanusitok. *(Helyeslés.)*

Azt kérdezte t. képviselőtársam, mi az a parafirozás, mi az a kézjegygyel ellátott szerződés? Azt hiszem, megfeleltem, hogy ez miben áll. Ez szerződési tervezet, a melyet aláirnak azok a szakreferensek, a kik ki voltak küldve, de a kik semmi tekintetben sincsenek arra felhatalmazva, hogy az államra kötelező szerződést végleg megkössenek. *(Ellenmondás balfelől.)* Tudom az ellenvetést, kézenfekvő. Azt mondja a t. képviselő ur, hogy az semmi. Hát persze hogy semmi, ha rosszhiszemű emberek közt történik, de mint legnagyobb sértés ellen a leghatározottabban tiltakoznám, ha valaki ezt erre az esetre alkalmazná, mert ezzel az olasz kormány részéről rosszhiszeműséget tételeznénk fel. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ez nem kötés, de megállapodás, tisztességes compaciscens felek közt.

Pap Zoltán: Ahá! *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hát persze hogy megállapodás! *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Most már azt kérdezi, kinek a kézjegye az: az enyém, vagy Goluchowski közös külügyminiszter uré? Sem az enyém, sem Goluchowski közös külügyminiszter uré! Azt hiszem, hogy ezzel kimeritettem azokat a kérdéseket, a melyeket a t. képviselő ur hozzám intézni szives volt.

Várady Károly: Locsogás az egész! *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Kérem, ha gorombáskodni kell, tudok én is gorombáskodni! *(Zaj.)*

Várady Károly: Állok elébe! *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Wolfner Tivadar: Várady megint szemtelenkedik! *(Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások: Korcsmába való!)*

Várady Károly: Erre mondom, hogy nem szerződés! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni és ne méltóztassanak egymás közt társalogni!

Pap Zoltán: Gajáry képviselő ur társalog!

Elnök: Pap Zoltán képviselő urnak semmi köze ahhoz, hogy én hogyan intézkedem. *(Pap Zoltán közbeszól.)* Pap Zoltán képviselő urat másodszor figyelmeztetem.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Most jövök a törvénysértés kérdéséhez. Itt legelőször is konstatálom, hogy a kormány azt a szándékát, mely szerint az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-ában foglalt intézkedéstől eltérőleg kiván eljárni, legelőször a képviselőháznak mutatta be törvényjavaslat alakjában 1903 november 19-én. *(Mozgás balfelől.)* Bocsánatot kérek, nagy különbség van a közt, ha a kormány a törvényt egyszerűen megsérti és a közt, a mikor a kormány szükségét látja annak . . .

Várady Károly: Igy sem szabad, ugy sem szabad!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . hogy egy bizonyos törvényes intézkedéstől, ismétlem még egyszer, olyan törvénynek intézkedéseitől, a melyre a t. képviselő ur is azt mondja, hogy nem érti, el kiván térni. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Most még egyszer visszatérek az 1899: XXX. t.-czikkre. Mióta ez a törvény megalkottatott, ebben a házban minden tavaszszal és minden őszszel volt uj vita az 1899: XXX. t.-czikk magyarázatára nézve. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Tessék megczáfolni. *(Egy hang balfelől: Mert az a törvény nem jó!)* Bocsánatot kérek, én nem mondtam, a képviselő ur sem mondta, hogy jó; mindnyájan megegyezünk abban, hogy szerencsétlen, nem az intencziójában, *(Egy hang baloldalon: Széll Kálmán!)* — bocsánatot kérek — nem engedem szavaimat félremagyarázni . . . *(Folytonos zaj a baloldalon. Halluk! Halljuk! jobbfelől)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . nem az intencziójában, hanem szerkezetében. Bejelentettük, illetőleg felhatalmazást kértünk másodszor, midőn már nemcsak Olaszországgal merült fel szüksége annak, hogy tárgyaljunk, hanem Németországgal is, 1904 márczius elején. *(Zaj balfelől.)* Hát kérem — az én t. képviselő barátom miért nem mondta el beszédét akkor? Hisz elmondhatta volna 1903 novemberében, elmondhatta volna a márcziusi felhatalmazáskérés alkalmával is? Megmondom miért: mert az urak mindig abban a felfogásban vannak, hogy a parlamentnek vannak jogai, de arról sohasem beszélnek, hogy a parlamentnek vannak kötelességei is. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a baloldalon.)*

A magyar parlament ma más helyzetben van, mint a régi rendi alkotmány idején. A régi rendi alkotmányban volt egy törvényhozó testület, a mely — mint a t. képviselő ur egyszer már igen érdekesen elmondta itt — törvényeket traktatusok utján hozott létre a királylyal. A magyar parlament ma már nemcsak törvényhozó testület, hanem olyan intézménye az országnak, a mely közvetlenül és közvetve az ország közigazgatására tényleges befolyást gyakorol. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* De vannak e jognak megfelelő kötelességek is. *(Helyeslés balfelől.)* Ha az ellenzék oly sérelmesnek találta a kormánynak azt a felfogását, hogy másképp járjon el, mint a hogy az 1899:XXX. t.-cz. 4-ik §-a rendeli, tetszett volna az ellen felszólalni. *(Egy hang balfelől: Nem volt tárgyalásra kitüzve!)* Ha mi, t. képviselő urak, itt csak arról beszélünk, a mi ki van tüzve tárgyalásra, akkor hiányosan végzi a magyar parlament a maga dolgait; nekünk egyébről is kell beszélnünk. *(Folytonos zaj a bal- és a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Hamis nyomon járnak azok . . . *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . a kik a kormány eljárását ugy tüntetik fel, hogy az által megsértette a törvényt. Igenis, a kormánynak meggyőződése volt, a mit idejében a képviselőháznak tudomására hozott, hogy az ország érdekeinek nem felel meg, ha az 1899. évi XXX. t.-cz. 4. §-a alapján jár el.

T. ház! Ez egészen más. Ez már aztán nem azon törvénysértési kategoriába tartozik, a melyről t. barátom beszél. Hanem megint azt kérem tőle, mérjen igazságos mértékkel. A kormány, mikor átvette az ország ügyeinek vezetését, közgazdasági tekintetben a legkaotikusabb, majdnem anarchikus állapotokat talált. Tehetett erről a kormány? Nem. Igy vette át az ügyeket. Elő volt terjesztve a vám- és kereskedelmi szövetség, elő volt terjesztve a vámtarifa, egyik sem tárgyaltatott; föl volt mondva az Olaszországgal való kereskedelmi szerződés, azon esély előtt állottunk, hogy Németország és a többi államok is fölmondják a kereskedelmi szerződéseket, és ha a kormány ezek közt a viszonyok közt azon sokszor leócsárolt gazdasági érdekek tekintetében, a melyekre azonban — ismétlem — gondosan kell vigyázni, ha azokat nem akarjuk ismét kárba vesziteni, ha — mondom — a kormány szükségesnek tartotta a kereskedelmi szerződési viszonyok fentartását, akkor nem lehet azt ugy megitélni, mintha rendes viszonyok között lett volna és rendes viszonyok közt tért volna el a törvény rendelkezésétől. Vajjon ez az első eset? Nem jutottunk mi abba a szomoru helyzetbe a parlamenti viszonyok folytán, — nem akarok senkit sem vádolni — hogy egész éven keresztül az ország kiadásait törvényes felhatalmazás nélkül kellett vezetni? Nem jöttünk abba a helyzetbe, hogy minden irányban fennállott a törvénynek meg nem felelő állapot? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Most, mikor a kormány ilyen kaotikus állapotban vette át az ügyek vezetését, a mikor sem kereskedelmi szövetség, sem vámtarifa nem volt és a kormány igyekezett ezt az állapotot legalább még rosszabbá nem tenni, — mert méltóztassék elhinni, ez az állapot még rosszabbra fordult volna, ha megengedjük azt, hogy szerződésnélküli állapotba kerüljön az ország — akkor ez egészen más megitélés alá esik.

B. Kaas Ivor: 1897 óta van ez!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Már most azt mondják az előttem szóló t. képviselő urak: Hja, mindennek elejét vehettük volna, ha a kormány arra az álláspontra helyezkedik, hogy megszakitja a vámterületi közösséget Ausztriával, előterjeszt egy vámtarifát tisztán csak a magyar területre és Magyarország mint önálló állam köt kereskedelmi szerződéseket. Kérem, t. képviselőház, azt ne várják tőlem, mert abból soha titkot nem csináltam, hogy ez meggyőződésem ellenére való eljárás és politika volna. Én abból soha sem csináltam titkot, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy az ország mai viszonyai közt, ha Ausztriával tisztességes, érdekeinket megóvó megegyezésre tudunk jutni, én a vámszövetség fentartását óhajtam. Azt t. képviselőtársam is tudja rólam, ebben a tekintetben eltérnek a vélemények. Az tehát már csak mégis furcsa kivánság, hogy én a magam meggyőződése ellenére cselekedjem. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Hol van Sándor Pál?

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak a tanácskozás szükséges komolyságát megőrizni.

Vázsonyi Vilmos: Őrizzék meg az igéreteket. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem Vázsonyi képviselő urat, ne méltóztassék beleszólni.

Vázsonyi Vilmos: Csak Sándor Pál választási programmjáról van szó!

Elnök: A képviselő urnak nincs joga bármelyik képviselő urra megjegyzést tenni.

Várady Károly: De önnek nincs joga itt dühösen beszélni! *(Zaj balról. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Ismételve figyelmeztetem a képviselő urakat, hogy a tanácskozás komolyságát ne tessék zavarni. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Marad, t. képviselőház, még egy kérdés, t. i. az, hogy a t. képviselő ur maga is azt mondja, hogy az 1899:XXX. t.-cz. papiros-biztositékot tartalmaz az önálló vámterületre nézve.

Kérem, t. képviselő ur, ebben teljesen egyetértünk. *(Mozgás a baloldalon.)* Hogyne, ez természetes. Mert hiszen a ki az önálló vámterület biztositékait, sőt még életbeléptetésének feltéte-

leit is a papiroson keresi — az csakugyan soha sem fogja létrehozni az önálló vámterületet. *(Zaj balról és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* De hát érjen a biztositék annyit, a mennyit ér . . .

B. Kaas Ivor: A mennyinek Deák Ferencz törvénybe iktatta!

Elnök: Kaas képviselő urnak nincs joga szólni. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Csendet kérek!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A képviselő ur a legnagyobb ellenmondásokba keveredik önmagával . . .

Gabányi Miklós: Igen, azok, a kik odaát ülnek! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Gabányi képviselő urat kérem, méltóztassék csendben lenni!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Mondom, t. ház, érjen az a biztositék annyit, a mennyit ér, de ne vitatkozzunk azon, hogy az tényleges biztositék-e vagy papiros-biztositék. Én egyetértek a képviselő urral abban, hogy papiros-biztositék. De nem ez a kérdés, hanem a kérdés az, hogy lerontottuk e ezt a papiros-biztositékot? *(Felkiáltások a baloldalon: Igen!)* Dehogy rontottuk le! Hiszen miben áll az a papiros biztositék? Az a papiros-biztositék abban áll, hogy törvények és szerződések ne gátolják meg az országot abban, hogy 1907 előtt — ha bizonyos körülmények bekövetkeznek, ha a viszonosság megsértetik stb. — vagy 1907 után az ország teljesen szabadon választhasson a között, vajjon Ausztriával vámközösségre akar-e lépni, vagy pedig az önálló vámterületre akar-e áttérni. Ha biztositékról beszélünk, csak erről a biztositékról lehet szó. Ezt a biztositékot pedig semmi tekintetben sem rontottuk le. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások balról és a szélsőbaloldalon.)* Ez a javaslat nem olyan, a mely a szabad elhatározásnak bármi tekintetben, csak a legkisebb mértékben is ellene szólna. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)* A mennyiben törvényes intézkedésekről és szerződésekről van szó, mi megtettünk mindent, hogy az országnak szabad elhatározása fenmaradjon. Azt azonban ne kivánják tőlem a t. képviselő urak, hogy én az önálló vámterület mellett pledirozzak, hogy az önálló vámterület életbeléptetését én proponáljam; mert én ugy vagyok meggyőződve, hogy ez az ország érdekei ellen van. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: Rossz meggyőződés!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Sajnálom, hogy a t. urakkal ellenkező véleményen vagyok, de kötelességem, minthogy annyi felszólalás után az urak még mindig kételkednek benne, ujra megmondani, hogy ez igy van. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Olay Lajos: Mit szól ehhez Weisz Berthold?

Várady Károly: Hát Sándor Pál? *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Csendet kérek!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azt az eljárásunkat pedig, a mely aban áll, hogy az 1898: XXX. t.-cz. 4. §-ának határozataitól eltérő módon szerződést kötöttünk Olaszországgal, — még egyszer ismétlem, — méltóztassék igazságos mértékkel mérni. Méltóztassék ezt abból a szempontból megitélni, hogy először a kormány azt a meggyőződését, hogy igy kell eljárnia, idejében bejelentette a háznak. *(Ellenmondások, zaj balról és a szélsőbaloldalon.)* Igen, idejében bejelentette. Méltóztassék továbbá abból a szempontból megitélni, hogy olyan kaotikus állapotok vannak gazdasági viszonyaink tekintetében és annyira koczkán forogtak azok az érdekek, melyek gazdasági tekintetben ehhez az állapothoz fűződnek, hogy a kormánynak nem volt más választása, mint ekképen eljárni. Ha pedig a parlament — nem az ellenzék, mert nem az ellenzék a parlament — ha a képviselőház abban a vélekedésben lett volna, hogy a kormánynak egy esztendővel ezelőtt bejelentett szándéka helytelen, akkor módjában lett volna ennek kifejezést adni, a miből a kormány természetesen levonta volna a konzekvenciát. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balról.)*

Mindezek után még egyszer arra kérem a t. képviselőházat, méltóztassék a javaslatot elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Eötvös Károly képviselő ur félreértett szavainak helyreigazitása czimén kért szót.

Eötvös Károly: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Félreértett szavaim helyreigazitása czimén kértem szót.

T. képviselőház! Beszédem folyamán emlitettem az 1899: XXX. törvényczikket, melyre nézve, ha jól emlékszem, valami olyant mondtam, hogy abban legalább némi papiros-biztositéka van az önálló vámterületnek. A t. kereskedelemügyi miniszter ur egyetértését jelentette ki abban a tekintetben velem, hogy bizony ő is csak papiros-biztositékát látja az önálló vámterületnek ebben a törvényben. Fejtegetéseinek egész folyamán azonban az tünt ki előadásából, hogy ép azért nem ér e törvény semmit, s hogy ő neki egyénileg sem meggyőződése az önálló vámterület czélszerűsége. Én magam is egyetértek vele abban, hogy papiros-biztositékról van szó. Beszédének azonban végczélja és hangulata az volt, hogy akkor minek csinálunk mi olyan nagy dolgot az önálló vámterületből és különösen az 1899: XXX. törvényczikkből?

Azért szólalok fel, mert felszólalásomnak ezt az értelmet tulajdonitani csak félreértésből lehet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én az önálló vámterületnek minden kifelé vagy befelé való közgazdasági nehézségei daczára is az önálló vámterületet szükségesnek,

elengedhetetlennek tartom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nekem a meggyőződésem ellenkező, mint a t. kereskedelemügyi miniszter uré. Ha mi Magyarországot Magyarországgá akarjuk csinálni komolyan és igazán és nem akarjuk a nemzetet ámitani, akkor ne csak beszéljünk az önálló vámterületről, és ne csak ámitsuk a publikumot, hanem igaz elhatározással dolgozzunk rajta, hogy az önálló vámterület meg is legyen. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ebben a dologban pedig a kormánynak is van sok dolga, és igy sok felelősége is. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem értek egyet a t. miniszter urral abban, hogy a parlamentnek kötelessége van a kormánynyal szemben. A kormánynyal szemben — az illedelmi dolgokat kivéve — a parlamentnek semmiféle kötelezettsége nincs. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kormány a parlament rendelkezése alatt álló tisztviselői a nemzetnek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A parlament, ha a királylyal egyetért, akkor a miniszterekkel rendelkezik, épen ugy, mint maga a király. Kötelessége a kormánynyal szemben nincsen a parlamentnek. Nem kötelessége, hanem feladata, alkatának következése, hogy a királylyal tárgyal és nem a miniszterrel. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ismétlem, a parlamentnek kötelességéről a miniszterekkel szemben szó nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Felhozta ezt a t. miniszter ur arra nézve, hogy a kormány bejelentette 1903. november 18-ikán és 1903. márcziusban, hogy meg akarja változtatni az 1899 : XXX. törvényczikket. Igaz, bejelentette; de sürgette-e valaha, kérte-e a házat, hogy mi azt tárgyaljuk? Azt látom, hogy bejelentette, de épen ebben látom az ámitást. Mert bejelentette azért, hogy az ne tárgyaltassék, nehogy itt, mint a hogy a miniszterelnök ur mondotta, zavarokat csináljanak a tárgyalásban; bejelentette azért, hogy majd a mikor a törvényt megsérti és eltiporja, akkor védhesse magát azzal, hogy bejelentette.

De nemcsak hogy ezzel védi magát, hanem szemrehányást is tesz, hogy miért nem szóltunk, miért nem mondtuk meg előre, miért nem nyilvánitottuk ki akaratunkat, meggyőződésünket akkor.

Már itt is megjegyzem, hogy a miniszter ur azt kérdi, hogy hát egyébről nem szoktunk mi beszélni, mint csak a mit a kormány előterjeszt? De igenis, szoktunk mi egyébről is beszélni; mert igen gyakran a kormány — és épen most is — azon az uton van, hogy nem is akarja, hogy arról beszéljünk, mert mindjárt obstrukcziót lát; máris jajgat, máris sopánkodik, hogy tele van a világ obstrukczióval. Hát mi hozzuk elő azt a törvényjavaslatot, mi sürgessük annak tárgyalását, mikor azt nem akarjuk elfogadni, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mikor mi nem akartuk az önálló vámterületnek azt a papiros-biztositékát sem elfogadni, a mi az 1899 : XXX. törvényczikkben van? Hát mi sürgessük, mi hajszoljuk a kormányt, hogy vegye elő? Ez is egy uj taktika, a melyhez nem gratulálnék az ellenzéknek, az ellenzék egyik árnyalatának sem, hogyha abba bele menne.

De a t. miniszter ur nemcsak azt tartja papiros-biztositéknak, a mi az 1899. évi XXX. törvényczikkben van szövegezve. Én, fájdalom, annak tartom. Annak tartottam 1899-ben is, mikor a t. miniszter ur elvtársai megszavazták azt a törvényt. Én akkor is annak tartottam. Nem szólaltam fel ellene, mert a magánfeleselés, hogy, mint az árva veréb, magam beszélgessek, nem természetem, ahhoz nincs kedvem. A sajtó terén eleget felszólaltam ellene, hogy az azért van olyan érthetetlenül szövegezve, hogy abból az akkori kormány azt mondhassa Bécsnek, a mit a t. miniszter ur most itt mond, hogy: nem akarok én önálló vámterületet; a nemzetnek meg azt mondhassa: önálló vámterület kell? Itt van, Bécsnek pedig, ismétlem, azt mondhassa: hát hiszen nézzetek meg, én kizárom az önálló vámterületet.

Vallja meg a t. miniszter ur, hogy mi Ausztriával a vám- és kereskedelmi szerződések dolgában tárgyalásokban állunk. Vallja meg a t. miniszter ur azt, hogy ha van józan ész a világon, minden józan ész szerint az a tárgyalás sikerülhet vagy kudarczot vallhat, és ha az a tárgyalás kudarczot vall, minden becsületes kormány készül arra az időre és arra az eshetőségre, s előkészíti nemzetét arra, hogy a mikor kudarczot vall, az önnálló vámterületre léphessen át. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És vallja be a t. miniszter ur azt, hogy sem a volt kormány, sem ez a kormány nem készült el előre semmire.

Olay Lajos: Mert nem engedi a császár!

Eötvös Károly: Nem beszél itt önálló bankról, vámeshetőségekről, komoly tanácskozásokról, az érdekelt körök bevonásáról. Hogy ha nem sikerül Ausztriával a becsületes kiegyezés, hát akkor mi magunk kénytelenek leszünk megélni. A kormány ezt mint eshetőséget sem fogadja el. Itt pedig a meggyőződés nem mentség, mert nem a miniszter ur meggyőződése uralkodik Ausztriának és Magyarországnak sorsán, hanem mások uralkodnak, uralkodik a kényszerűség. Tehát az ő meggyőződése nem mentség. Vagy elhagyja azt a helyet, vagy készül arra az eshetőségre. De a kormány nem készül semmire sem. Sőt nemcsak nem készül, hanem ezt a papiros-biztositékot is ilyen mellékes, ilyen álnok uton akarja megsemmisiteni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Nem szabad neki készülni! Nem engedi a császár!

Eötvös Károly: Ezt jelenti az én meggyőződésem szerint a törvény. De tovább megyek.

Ott van az 1867-iki törvény, a melyet alaptörvénynek neveznek; ott van annak az a szakasza, mely Magyarország számára biztositja az önálló rendelkezést. Vajjon abban a helyzetben vagyunk, hogy rá következhetik erre a sor, akár jó, akár rossz az Ausztriával való szerződés? Hiszen ott állunk, hogy meglehet, hogy nem lesz meg a vámszövetség. Hát készül-e a kormány arra, hogy az 1867-diki törvényt végrehajtsa? Arra sem készül.

Azt mondja a miniszter ur, hogy a forditásban van a hiba, hogy rossz magyarsággal van szövegezve. Elismeri, hogy rosszul van magyarul, de azt mondja, betüszerint kell forditani. Bocsánatot kérek, a mit mi a törvénykönyvünkbe bekebelezünk, az sohasem lehet forditás. Tényleg ugyan nem egyéb, de ott mi beszövegezünk két eredeti szöveget, a nemzetközi érintkezésben a francziát, saját törvényhozásunkban a magyar eredeti szöveget és akárminő az eredetije, annak magyarul kell lennie és mi a mi törvénytárunkat a magyar nyelv olyan hulladékainak szemétdombjává tenni nem engedjük. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez pedig nincs jól forditva, sem magyarul nincs. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Arra pedig semmi indoka sem a kormánynak, sem senkinek és nem is szabad annak lennie, hogy a törvénytárba, a mely végre is egy nemzet legáltalánosabban elterjedt irodalmi műve, a honnan gondolkozást, szavakat, jóizlést, tisztességet, mindent, a mit a nemzet társadalmában terjeszt, fentart, mondom nem szabad, hogy a mi törvénytárunkba ily dolgok jőjjenek, mint a magyar nyelv és szöveg mintaképei, — mert a törvény az, annak kell lennie. Ilyet tehát nem engedhetünk. A miniszter ur ezzel az elmélettel hagyjon fel, mert ennek az elméletnek gyakorlattá válása veszélyessé lesz közizlésünkre, nyelvünk, fogalmaink és gondolkozásunk tisztaságára. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszter ur, hogy az ő vétségük csekély, ők csak kevéssé vétettek a törvény ellen. A törvény ellen véteni lehet kisebb-nagyobb mértékben, de azoknak, a kik a tövény megőrzésére vannak hivatva, sem kicsi, sem nagy mértékben véteniök nem szabad, sőt arra sincs joguk, hogy mérlegeljék, mi a kis és mi a nagy vétség. Ha olyan volt a helyzet, hogy a miniszterium mást nem választhatott, mint a törvény megsértését, tetszett volna arról a helyről távozni és a felelőséget másra ruházni, de semmi indokból, legkevésbbé pedig Bécs parancsoló akaratából — mert az egész rongyos szerződés a 450.000 hektoliterjével csak abból a czélból van, mert Bécs parancsolta — nem szabad a törvénysértést türnie, hanem tessék arról a helyről távoznia.

Végre még csak egy szavam van a t. miniszter urhoz arra nézve, hogy kijelenti, hogy neki ugyanannyi tényező között nem jutott a döntő szerep a szerződés megkötésében, mert ott vannak az uralkodók, a követek, a nemzet egyéb képviselői, a külügyminiszterek, beamterek stb.; egyebek közt ő is, de nem az övé a döntő szó, hanem azért, — szóról-szóra ezt mondta — »hanem vegye tudomásul t. képviselőtársam, én a külügyminiszter irnoka még sem vagyok.« Nem tudom, mit akart ezzel mondani a t. miniszter ur, de én sokszor azt is szerencsének tartanám, ha a miniszter ur csak irnoka lehetne a külügyminiszternek, de még az sem. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Csak azt mondom, ne legyünk nagy hősök ebben a kérdésben. Fájdalom, a mi kormányunk a külügyminiszter utján megnyilatkozott akarattal szemben nemcsak hogy nem irnok, de semmi sem. Ezeket akartam megjegyezni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra ki következik?

Sturmán György jegyző: Lendl Adolf! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Lendl Adolf: T. ház! Minthogy hosszabb beszédre készültem, kérem a t. képviselőházat, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet hétfőn mondhassam el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! A t. képviselő urnak a házszabályok 212. §-a értelmében ezen kérés előterjesztésére joga van, miután a ház mai ülésének kezdetén azt határozta, hogy az interpellációkra fél kettőkor tér át és csak a házszabályok által előirt egy negyed óra hiányzik a tárgyalásra szánt időből. Hozzájárul a ház, hogy a képviselő ur beszédét a legközelebbi ülésre halaszthassa? *(Helyeslés.)* E szerint a képviselő ur beszédét a legközelebbi ülésben fogja megtartani. *(Helyeslés.)*

Mielőtt az interpellációkra áttérnénk, leszek bátor javaslatot tenni a ház legközelebbi ülésének idejére és napirendjére vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom a háznak, hogy legközelebbi ülését hétfőn, e hó 24-én délelőtt 10 órakor tartsa és napirendjére a ma napirenden volt törvényjavaslat tárgyalásának folytatását tüzze ki. Hozzájárul a ház? *(Helyeslés.)* A ház tehát ehhez hozzájárul és igy ezt határozatkép mondom ki. *(Helyeslés.)*

Következik Szüllő Géza interpellációja a földmivelésügyi miniszter urhoz.

Szüllő Géza: T. ház! Egy egész országrésznek a jajszavát akarom kifejezésre juttatni és felhivni a t. képviselőház figyelmét arra a vidékre, a mely a legexponáltabbak egyike, a melyet a nemzetiségi izgatók folytonos bujtogatásukkal veszélyeztetnek, s a mely ennek daczára mindeddig megmaradt hűnek a magyar állameszméhez, vallásosnak, de a melyet e folytonos sorscsapások érnek, s a mely országrészszel nem törődött senki. Én a Muraköz érdekében akarok szólni, mert ez év október 14-én egy óriási árviz pusztitott azon a vidéken.

A Mura a gráczi nagy felhőszakadástól megáradva, medrét elhagyta és a községre tört, a hol a községet elöntötte, 300 ház vizbe került,

azokból 50 már összedőlt, a nép takarmányát elvitte, kukoricza góréit feldöntötte, ugy, hogy az egész község a legnagyobb nyomornak néz elébe. Hogy ez a tény maga szomoru, az kétségtelen; de nem egyedül ez az, a mire fel akarom a kormány figyelmét hivni, hanem az, hogy ennek az egész szerencsétlenségnek nemcsak a viz rohamos növekedése az oka, de a déli vasutnak a szükkeblűsége és mulasztása is. A mit elmondok, személyes tapasztalás alapján mondom el, mert leutaztam magam és hivatalos adatokat használok, mikor ezen interpellácziómat előterjesztem, mert nem szoktam adatok nélkül beszélni.

A Mura szabályozva Magyarországon nincs, ennek következtében hirtelen eséssel jön le a Muraközbe, s gyakran megesik, hogy régi ágát elhagyja, uj ágakat keres, de megmaradnak a holt Muraágak, a melyek abban az esetben, ha a viz nő, vizzel telnek meg. Ha ez a viz elfolyhat, baj nincs. Azonban Kotornál, a hol a legnagyobb veszedelem volt, s a hol szintén van egy holt Mura-ág, ott természetes vizlefolyás nincs, mert a déli vaspálya az épitkezéskor takarékosságból sem hidat, sem vizátereszt nem épittetett, hanem egyszerűen a viz levezetésére szolgáló ágat betömte, ennek folytán a viz ott minduntalan a legnagyobb veszedelmet idézi elő. A déli vasut hidat és átereszt nem épitett ott azért, mert mikor épült, állitólag megvásárolták az akkori abszolut korszak alatti beczirkereket, de nem tette meg azért sem, mert a magyar nemzet érdekeit ez a társaság nem védelmezi meg, kutyába sem veszi, s mert ez a déli vasut csak egy embertől félt ez ideig ebben az országban, Baross Gábortól, de mióta ő meghalt, azóta a magyar kormányzatban emberére nem akadt. Hogy az esetet magát elmondjam, időrendhez alkalmazkodom. A mikor a vizáradás jött, éjfél után két órakor, a szolgabirónak ez jelentetett, a ki reggel megjelent a helyszinen, és táviratozott az illetékes hatóságoknak.

Én is értesültem a község előljáróságától a veszélyről, s közbelépésemre a földmivelésügyi miniszter ur a legnagyobb készséggel táviratilag intézkedett, elküldte műszaki közegét a helyszinére és az alispánt is utasitotta, hogy jelenjen meg a helyszinén. De mig mindezen intézkedések foganatba vétettek, a viz növekedett és a veszély nagyobb lett. A nép, a mely kénytelen volt házaiból menekülni, kétségbeesetten kérte a főbirót, engedje meg, hogy a torlaszul szolgáló vasuti töltést felnyithassa. A szolgabiró ezt határozottan ellenezte és azt mondta, ez köztulajdont képezvén, ő azt megvédelmezi. Azonban a veszedelem folyton növekedett, a nép fenyegető állást foglalt el és a szolgabirónak a között kellett választania: hogy vagy a nép közé lövessen, vagy pedig a gátul szolgáló vasuttöltést tényleg felnyittassa. Ekkor táviratilag kérte a kereskedelemügyi minisztertől az engedély megadását. Engedély azonban nem jött. A nép százával állott össze csoportokba, villát, ásót, kapát ragadva, a főszolgabiró pedig ott állott két csendőrrel. A cselekvés az ő kezében volt és ő akkor egészen higgadtan cselekedett, s ezt honorálni akarom a képviselőház előtt. A főszolgabirót Kovács Rezsőnek hivják. Azt mondotta a népnek, várják meg, hogy a déli vasut gyorsvonata az állomásba bejőjjön és miután az állomás alsó része a vizszakadás és egy kisebb erőszakos felnyitás következtében amugy is olyan volt, hogy azon a forgalom ugy sem volt lebonyolitható, nem fogja ellenezni, hogy a viznek szabad folyás engedtessék. Ez azután hirtelen végre is lett hajtva, minek következtében a veszedelem el lett háritva, a nélkül, hogy emberhalál történt volna, s csak anyagi veszteségek érték a népet. 24 óra alatt a viz lefolyt, s ez mutatja, hogy a leghelyesebb ponton nyittatott meg a védgátul szolgáló töltés. Azonban a déli vasut egoista vállalat lévén, egyik ottani felügyelője által szemrehányást tett azért, hogy miért nem lövetett a nép közé, s rátámadt a főszolgabiróra, hogyan merészkedett ilyesmit tenni.

Megfenyegette, hogy ebből a szolgabirónak még baja lesz, s annyira ment a déli vasut, hogy az ott megjelent alispán és főszolgabiró hivatalos sürgönyének továbbitását is megtagadta, azt mondván, sürgönyözzön a közigazgatás ott, a hol akar, az ő vonalán ezt nem fogja megtenni. Erre a hatóság erélyesebben lépett fel, mire a táviratokat továbbitották.

Ez a tényállás, s a legszomorubb, hogy rendkivül nagy a község kára. Én három irányban akarom a kormány segitségét igénybe venni a szerencsétlen nép érdekében. Preventiv intézkedéseket óhajtok abban a tekintetben, hogy tudjuk, vajjon a Mura szabályoztatni fog-e, s azon a szerencsétlen vidéken hajlandó-e a földmivelésügyi miniszter ur műszaki védgát lehetővé télelét előmozditani; másodszor a belügyminiszter ur a veszedelem által sulyosan sujtott nép részére hajlandó-e segélyt adni és közegészségügyi szempontból hajlandó-e megtenni, hogy ott a talajviz levezettessék; harmadszor a déli vasuttal szemben a kereskedelemügyi miniszter ur lesz-e elég erélyes és főfelügyeleti szempontból a megejtendő vizsgálat után ott, hol hidak szükségeltetnek, a vizjogi törvény 51. §-a értelmében meg fogja-e rendelni, hogy átereszek létesittessenek? mert a törvény 51. §-a igy szól: »Ha utakon és a vasutakon az átereszek és hidak a viz természetes lefolyására elégtelenek, az utak és vasutak tulajdonosai a lefolyásra alkalmas munkálatokat saját költségükön záros határidő alatt tartoznak biztositani.«

Én a kormánytól intézkedéseket várok, mert hiszen a kormány az erős kéz kormányának vallja magát, a ki nem ijed meg az egyes nagy vasutak igazgatóságától. Ennek a feltevésnek reményében terjesztem elő a következő sürgős interpellácziómat *(olvassa)*:

»Van-e tudomása a belügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszter uraknak arról, hogy Muraközben a Mura folyó e hó 14-én Kotor, Molnári, Tótszerdahely és Murakeresztur községek határán kiöntött, hogy Kotorban máris 50 ház összedőlt és számos épület az összeomlással fenyeget, s az egész vidéket óriási anyagi kár érte?

Van-e tudomása a miniszter uraknak arról, hogy a vizáradás közvetlen okozója az, hogy a déli vasutnak magas töltésén sehol, még a holt Mura ágon sincs régi mulasztások miatt sem viz áteresze, sem hidja?

Hajlandó-e ezek után a belügyminiszter ur a szegény tönkrejutott nép között anyagi segélylyel a nyomort enyhiteni, az egészségtelen iszapos vizlerakodásokat közegészségügyi szempontból levezettetni, s megtenni a pénzügyi kormánynál az adóbehajtás beszüntetése végetti kellő intézkedéseket?

A földmivelésügyi miniszter ur hajlandó-e a Kotornál szükséges védőgát tervét elkészittetni, s annak felemelését a Kotor község részére lehetővé tenni?

Végül a kereskedelemügyi miniszter ur hajlandó-e az 1885 : XXIII. t.-czikk 51. §-a alapján a déli vasutvonal megvizsgálására a szükségeseket megtenni, főfelügyeleti szempontból azt megvizsgáltatni, hogy kinek mulasztása miatt nincs sem hid, sem áteresz máig sem épitve, s hajlandó-e a déli vasutat Kotor község előtt a megejtendő pártatlan vizsgálat után vizátereszek és vasuti hid épitésére kötelezni, s ekként eme társulattal szemben is a törvény egész szigorát éreztetni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur kiván nyilatkozni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Van szerencsém a belügyminiszter ur és a kereskedelemügyi miniszter ur nevében is a most hozzánk intézett interpellácziora válaszomat rögtön megadni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt azonban az egyes pontokra vonatkozólag a felvilágositásokat a t. háznak és az interpellácziót megtevő igen t. képviselőtársamnak megadnám, méltóztassanak megengedni, hogy beszéde indokolásának két pontjára röviden kitérjek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt méltóztatott ugyanis mondani igen t. képviselőtársamnak, hogy a Mura csak az osztrák határon áll szabályozás alatt. Felvilágositásul kénytelen vagyok erre nézve megjegyezni, hogy a Mura a magyarországi határon is szabályozás alatt áll és pedig épen olyan mértékben és hosszaságban, mint az osztrák határon, a mennyiben az 1895 : XLVIII. törvényczikk értelmében a határtól egész Rácz-Kanizsáig mind a két parton egyenlően szabályoztatik. Ezek a munkálatok évenkint 70—100 ezer koronát szoktak igénybe venni. Jelenleg a munkálatok Barkócz községénél folynak. Ezt kivántam rektifikálni t. képviselőtársam beszédében. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Második megjegyzésem a főszolgabirónak eljárására vonatkozik, melyet ez alkalommal természetesen nem tehetek kritika tárgyává, épen mert ebben a kérdésben fekszik a belügyminiszter ur előtt egy panasz, a melynek természetes következménye a vizsgálat lesz és az fogja kideriteni azt, vajjon helyesen járt-e el a főszolgabiró, vagy nem? Én csak egyéni nézetemet fejezem ki a közigazgatási tisztviselők eljárását illetőleg, hogy ilyen kérdésnél sokkal jobban szeretem az önálló, határozott, mint a határozatlan tisztviselőt, mert ha tényleg baj van, a mint ott baj volt, már a főszolgabirónak önmagának inkább kötelessége a bajon segiteni, mint esetleg félre állani és megengedni azt, hogy ilyen dolgok történhessenek. Csak a konzekvencziájára kivánom t. képviselőtársamat figyelmeztetni, hogy ha egyszer ez megengedtetik, annak konzekvencziái más téren és más helyen igen gyakran fognak ismétlődni és ezt a magam részéről nem tartanám egész helyes eljárásnak, a melynek alapján a közigazgatási tisztviselők működhetnek.

A mi e kérdéseket illeti, elsősorban azt kérdi tőlünk az igen t. képviselő ur, hogy van-e tudomásunk — már természetesen a belügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi miniszternek — arról, hogy Muraközben f. hó 14-dikén Kotor, Molnári, Tótszerdahely és Murakeresztur községek határán a Mura folyó kiöntött?

Hogy ott árviz pusztitott, erről csak magánuton van tudomásunk, hivatalos jelentések erre vonatkozólag nem érkeztek be. Csak annyiban birunk erről tudomással, a mennyiben a belügyminiszter urhoz a déli vasuttársaság panasza folytán érkezett egy kereskedelemügyi miniszteri átirat, nálam pedig az igen t. interpelláló képviselő ur interveniált, a minek következtében én a magam részéről a közigazgatási hatóság segitségére mérnököt küldöttem ki.

Azt is kérdezi a t. képviselőtársam, hogy van-e tudomásom arról, hogy ott 50 ház összedőlt?

Miután hivatalos jelentést sem én, sem a belügyminiszter nem kaptunk, hivatalos tudomásunk erről sincs.

A t. képviselő ur következő kérdése: »Hajlandó-e ezek után a belügyminiszter ur a szegény tönkrejutott nép közt anyagi segélylyel a népnyomort enyhiteni?« — a belügyminiszter hatáskörébe tartozván, van szerencsém annak nevében kijelenteni, hogy a mennyiben a jelentések be nem érkeznének, a belügyminiszter ur a maga részéről a szükséges informáczionális eljárást nagyon természetesen sürgősen eszközölni fogja és ha a való tényállás szerint a nép károsodásáról vagy inségéről fog tudomást szerezni, a rendelkezésére álló eszközökkel azt a segélyt, a melyet a kormány különben is minden árviz vagy tüz által sujtott vidéknek meg szokott adni, nem fogja a kotoriaktól és a többi községektől sem megtagadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi az adóelengedés kérdését illeti, nagyon természetes, hogy a mennyiben oly károk merülnek fel, a melyek az adóelengedést lehetővé teszik, annak megadása a pénzügyminiszter ur részéről nehézségbe ütközni nem fog. *(Helyeslés.)*

Azt kérdi továbbá a képviselő ur: »hajlandó vagyok-e a védőgátak elkészitését és felemelését a kotoriak részére lehetővé tenni?« és hivatkozik az 1885:XXIII. t.-czikkre, a mely ugy a városok, mint az árvizvédelmi társulatok kötelezettségét megállapitja. A magam részéről hajlandó vagyok a tervek elkészitését a rendelkezésemre álló eszközökkel lehetőleg támogatni, azonban, nagyon természetesen töltések épitése és emelése tisztán és kizárólag a község, illetőleg az árvizvédelmi társulat kötelezettsége.

Következő kérdése, melyet t. barátomhoz, a kereskedelemügyi miniszter urhoz intéz a t. képviselő ur, igy szól: »Vajjon hajlandó-e az 1885:XXIII. t.-cz. 51. §-a alapján a déli vasutat vizátereszek épitésére kötelezni?« T. képviselőtársam helyesen hivatkozik e törvényszakaszra, azonban nem a kereskedelemügyi miniszter t. barátom az, a ki ebben a kérdésben intézkedni hivatott, mert az 1885:XXIII. t.-cz. értelmében az ilyen később felmerülő és veszélyesnek vagy helytelennek talált helyzet reparálására vonatkozólag elsőfokban az alispán, másodfokban a közigazgatási bizottság és harmadfokban a közigazgatási birróság intézkedik. Ha tehát a község megteszi a kellő lépéseket és igazolni fogja a jelen esetben, hogy áteresre szükség van, azt hiszem, nem lesz nehézség, hogy ez az áteresz megépittessék. Kérem válaszom tudomásul vételét. *(Helyeslés.)*

Szüllő Géza: Bejelentem mindenekelőtt, hogy a választ tudomásul veszem. Azonban engedtessék meg, hogy pár szóval reflektáljak ő excellenciája szavaira. Mikor azt mondtam, hogy a Mura szabályozva nálunk nincs, ugy értettem, hogy a mi kerületünkben nincs a szabályozás keresztülvive. Másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy a déli vasut már is panaszt tett; ez a társaság, melynek erre épen nem lehetne joga, mert a veszélynek közvetlen ő az oka. De hiszen a társaságot legjobban jellemzi az, hogy a veszélyt idejekorán elhárithatta volna, ha töltését szétvágja akkor, a midőn a nép erre őt kérte, de a vasut inkább elnézte mások százezreinek pusztulását, semmint hogy egy pár ezer korona kárt maga szenvedett volna.

A mi a miniszter urnak a főszolgabirót biráló megjegyzését illeti, kénytelen vagyok őt a miniszter ur felfogásával szemben megvédeni, pedig ne higyjék, hogy a főszolgabiró néppárti, sőt elismert kormánypárti. *(Derültség.)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Nem politizálunk!

Szüllő Géza: Csak azért mondom, hogy ne higyjék, hogy politika vezet. De kijelentem, hogy többre becsülöm az olyan tisztviselőt, a ki esetleg a nép érdekében egy vizsgálat odiumát is magára veszi, mint a ki ok nélkül népéletet áldoz fel. Különben ez a főbiró nem hezitált, hanem megengedte, hogy azokon a pontokon, a melyek a holtágban feküsznek, átvágás eszközöltessék.

A választ különben tudomásul veszem. *(Helyeslés.)*

Elnök: Miután a választ a képviselő ur is tudomásul vette, kimondom, hogy a földmivelésügyi miniszter urnak a belügyi és kereskedelemügyi miniszter nevében is adott válaszát a ház tudomásul veszi.

Következik Lendl Adolf képviselő ur interpellációja a buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz.

Lendl Adolf: T. ház! Tekintettel az idő előrehaladottságára *(Felkiáltások jobbfelől: Még csak félkettő!)* és tekintettel arra, hogy nagyon kevesen vannak a t. képviselő urak, *(Mozgás jobbfelől.)* interpellációmat nagyon röviden fogom előterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

Tudja-e a t. miniszter ur, hogy a buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárát ért nagy sikkasztásról elterjedtek különböző nyugtalanitó hirek, melyek a lapokban megjelent czikkelyek révén is nyertek megerősitést?

Tudja-e, hogy ebben a buziási főtiszt lanyha ellenőrzése következtében szintén részes és hajlandó-e ellene a vizsgálatot meginditani, meg a vagyoni felelőséget ő rá is kiterjesztetni?

Hajlandó-e a miniszter ur az ottani népet oly módon megnyugtatni, hogy kinyilatkoztatja, miszerint visszamenőleg is az, a ki már egyszer kifizette a bérlete összegét, még ha az elmult évekről szóló nyugtatványa nincs is a kezében, másodszor nem fog bérfizetésre szorittatni?

Hajlandó-e már végre egyszer a miniszter ur a buziási főtisztség működésében tapasztalható sok anomáliának, méltánytalanságnak, igaztalankodásnak, helytelen gazdálkodásnak, hibás pénzkezelésnek végét szakitani?

És hajlandó-e már végre egyszer a buziási főtiszt ellen vezetett, de félbeszakitott vizsgálatnak befejezését elrendelni?

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! Érdemleges válaszomat későbbre vagyok bátor fentartani. A képviselő ur interpellációjára most egyelőre csak annyiban óhajtok felelni, hogy azokról a visszaélésekről, a melyeket az azóta meghalt számtartó a buziási kerületben elkövetett, tudomásom van. Mihelyt pedig azokról tudomást szereztem, azonnal szigoru vizsgálatot rendeltem el. A vizsgálat most folyamatban van. Az mindenre ki fog terjedni. Mindenkinek felelősége meg fog állapittatni, még pedig ugy a kezelés, mint az ellenőrzés tekintetében. *(Helyeslés jobbfelől.)* A mi pedig azt illeti, hogy olyanoktól, a kik bérüket már lefizették s a kiknek lefizetett bére ennél az elhalt és sikkasztást elkövetett tisztviselőnél veszendőbe ment, azoktól a bér-

összeg ujra ne követeltessék: én természetesen csak annyit jelenthetek ki, hogy senkitől sem fog a bérösszeg ujból követeltetni, a ki bármi elfogadható módon azt, hogy a bérösszeget már megfizette, igazolni képes lesz. *(Helyeslés.)*

Egyébiránt meg kell jegyeznem, hogy a t. képviselő ur ezen eset alapján talán nem általánosithatja annyira vádját a buziási főtiszt és buziási főtisztség kezelése ellen. Én ott mindent szigoruan meg fogok vizsgálni, a mi ezzel a visszaéléssel kapcsolatban van, azonban én oly helytelenségekről, a melyek a buziási közalapitványi főtisztség eljárását általában jellemeznék, s a melyek általában ott vizsgálat inditását szükségessé tennék: tudomással nem birok.

Egyébként a vizsgálat befejezése után lesz szerencsém a t. háznak erről a dologról részletesen felvilágositással szolgálni. *(Helyeslés.)*

Lendl Adolf: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy a t. miniszter ur válaszára, a melyet mint ideiglenes választ is köszönettel veszek tudomásul, csak nagyon röviden reflektáljak. Minthogy azt mondotta az igen t. miniszter ur, hogy általánositok és olyan helytelenségeket emlitek, a melyekről ő nem tud, kénytelen vagyok ha csak egy példát, egy tényt is felhozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ilyen helytelenség például, t. miniszter ur, az, hogy a buziási főtisztnek veje, a ki szolgabiró Buziáson, egy közalapitványi tisztviselőnek lakásában lakik, s az a közalapitványi tisztviselő kénytelen egy privát házban lakást bérelni. A buziási közalapitványi székházban lakik tehát a főtiszt veje és elfoglalja a közalapitványi tisztviselő lakását. Ez helytelen.

Van ott még több hasonló dolog, de én azokra most nem akarok kiterjeszkedni. Ezt is csak azért mondottam el, mert a miniszter ur emlitette, hogy általánositottam. A mi magát a sikkasztást illeti, én azt sem általánositottam, mert én tényleg csak azt az egy-két tisztviselőt értettem, a kikről interpelláczióm szól. A miniszter urnak az a kijelentése, hogy hacsak valamiképen tudják az illetők igazolni, hogy a bért megfizették, nem fognak uj bérfizetésre szorittatni, megnyugtató és igen köszönöm.

Elnök: Miután a válasz nem végleges, az interpelláczió kiadatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak.

A legközelebbi ülés ideje és napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

500. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 24-én, hétfőn,

Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja gr. Esterházy Kálmán jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyezni fogja Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Kovács Pál jegyző ur.

Fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Háromszék, Szepes, Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye és Budapest székesfőváros közönségének feliratait, az élelmiszerek megdrágitásának megakadályozása;

Hont vármegye közönségének háromrendbeli feliratát, a kiszolgált altisztek alkalmazásáról szóló 1873 : II. t.-cz. módositása, a csavargás megfékezése és vasuti sztrájkok jövőben való megismétlődhetésének megakadályozása;

Sáros vármegye közönségének feliratát, a magyar fajnak kedvező közgazdasági politika követése;

Háromszék vármegye közönségének feliratát, a külképviseletre előkészitő iskolákban a magyar nyelv tanitása;

Zala vármegye közönségének feliratát, az italmérési jognak kizárólag a községek számára való adományozása; végre

Versecz város közönségének feliratát, a közsegélyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901 : XXI. t.-cz. módositása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Várady Károly képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Várady Károly: T. képviselőház! A szombati tárgyalás alkalmával történt, hogy a t. kereskedelemügyi miniszter ur Eötvös Károly képviselő urnak beszédére válaszolt és beszéde folyamán azt az irásbeli kötést, megállapodást, szóval a miről a mostani uj törvényjavaslatban szó van, magyarázta, hogy az se nem szerződés, se nem kötés, de megállapodás.

T. képviselőház! Én akkor, a midőn a t. miniszter ur azon fejtegetését befejezte, nem is hozzáfordulva, hanem itt Kossuth Ferencz képviselő urral beszélgetve, tettem azt a megjegyzést, hogy tehát locsogás az egész; de ezt a kifejezésemet sem a miniszter ur személyére nem értettem, sem pedig érvelésére nem értettem, hanem értettem magára arra az irásra, megállapodásra, a melyet ő emlitett. Igy tehát, t. ház, megállapitani kivánom azt, hogy én sem a miniszter ur személyét, sem pedig érvelését a szombati ülésen nem sértettem, sérteni nem is akartam, hanem kijelentésem tisztán, kizárólag és egyedül arra az irásbeli kötésre vagy megállapodásra vonatkozott.

Ezt kivántam kijelenteni. Minthogy pedig ilyen körülmények között a túlsó oldalról egy képviselő ur közbeszólása engem méltatlanul ért, ez a ház elébe nem tartozik, ezt máskép fogom elintézni. Csupán ennyit kivántam kijelenteni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Áttérünk a napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi

viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyalásának folytatására.

Szólásra ki következik?

Kovács Pál jegyző: Lendl Adolf! *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Gabányi Miklós: Kár volt ilyen rövid időre idejönni!

Elnök: Csendet kérek!

Lendl Adolf: T. képviselőház! A tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot előttem szóló t. képviselőtársaim, köztük gr. Apponyi Albert, Günther Antal, Krasznay Ferencz, Bernáth Béla, Polónyi Géza, Eötvös Károly, Hellebronth Géza és mások ugy a pártjuk nevében, mint saját nézőpontjaikból is olyan kiváló módon, szakszerűséggel és beható tökéletességgel ismertették már, hogy felszólalásom talán feleslegessé válnék, ha most nem szándékoznám ezt a törvényjavaslatot még egy oldalról megvilágitani és tüzetesebben megbirálni, a mely tekintetből eddig még senki sem világitotta meg. *(Halljuk! Halljuk!)*

A nagyszabásu beszédek közjogi, politikai, pénzügyi, közgazdasági, gazdasági, üzleti, kereskedelmi és egyéb tekintetből foglalkoztak e törvényjavaslattal, de egy nézőpontból tekintve elhanyagolták, a mely pedig ebben az esetben szintén igen nagyon fontos. Nem foglalkoztak e törvényjavaslattal tudományos szempontból. Méltóztassék nekem megengedni, hogy, bár csak röviden, még a kémia igazságaival rávilágitsak a törvényjavaslat némely szakaszaira, hogy az abba rejtett homályt felderitsem. *(Halljuk! balról.)*

Kezdem mindjárt ott, a hol a törvényjavaslat azt mondja, hogy kedvezményes vámtételek mellett behozhatók az 1904. évi terméső, házasitásra szánt természetes, fehér borok, melyekben az eredeti czukortartalom kétharmad része erjedés következtében elenyészett, melyeknek kiszámitott alkoholtartalma tizenegy és fél térfogatszázaléknál nagyobb, de a tizenöt százalékot nem haladja túl és melyek literenkint huszonegy gramm vagy ennél több czukormentes vonat-anyagot tartalmaznak; behozható, mondom, ilyen minőségű borból ez év végéig 450 métermázsa. Hogy miképen fogjuk ellenőrizni mindezeket a megszabott kikötéseket és azoknak betartását, nem tudom, noha erről már többen beszéltek túloldali t. képviselőtársaim közül. Én azonban nem is ezzel akarok foglalkozni, hanem csupán csak a kémiai meghatározásokkal.

E kémiai definicziók mind az olaszok javára és egyenesen a magyar borok kárára válnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy a behozandó bor eredeti czukortartalmának kétharmad része erjedés következtében már elenyészett legyen, azt meg lehet állapitani, az ellen nincs is kifogás. Az alkoholtartalom fokát is minden kémikus megállapithatja; de azon kikötés ellen, hogy huszonegy gramm vagy ennél több czukormentes vonat-anyagot tartalmazzon a bor literenkint, határozott kifogásom van; ez nagyon helytelen megállapitás. Nem akarom azt mondani, hogy tudatlanság, vagy a szakismeretekben való járatlanság, vagy talán épen rosz szándék állapitotta volna meg ezt, de azért merem állitani, hogy a bor minőségének ez a definiálása nemcsak hogy helytelen, hanem egyenesen a magyar érdekek ellen irányul, mert megengedi a bor minőségének ez a definiálása azt, hogy a legkülönbözőbb olasz borokat behozhassák Magyarországba és pedig nem is a közönséges asztali borainkkal való összeházasitás czéljából, hanem főképen az olyan borokat engedik be ezzel, a melyek csupán csak a magyar fajborok szaporitására használhatók, természetesen a speciális magyar fajborok minőségének rovására. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Mindjárt meg fogom ezt magyarázni. Először is azzal kell tisztába jönnünk, hogy mi is az a »vonat-anyag?« Ez egy nagyon helytelenül képzett magyar szó, de azért mindnyájan értjük. Ez azt jelenti, a mit a bor kémiájában extraktumnak szoktunk nevezni. Ha egy liter bort hosszabb ideig forralunk, elpárolognak belőle az illó részek, a melyek a bor finom zamatját adják; elszáll belőle az alkohol, a mi a bor erejét adja; elszáll a viz, a mi a bor mennyiségének legnagyobb részét teszi és ha még tovább hevitjük, végül egy kevés száraz anyag marad hátra és ez az, a mit a törvényjavaslat vonat-anyagnak nevez. Ebben a száraz anyagban, a melyet helyesebben extraktumnak nevezhetünk, van czukor; vannak benne különböző savak, főképen borkősav; vannak benne egyéb vegyületek is, minő a gliczerin és u. n. hamualkotó részek. Ebből az extraktumból a czukor könnyen kioldható, illetőleg leszámitható s akkor megmarad a czukormentes extraktum. Ezen czukormentes extraktumból a törvényjavaslat literenkint 21 grammot ir elő. Csakhogy ebben az extraktumban benne van még a borkősav. Ez pedig lehet sok és lehet kevés, mert azt nem állapitja meg a törvényjavaslat, hogy mennyi borkősav lehet abban az extraktumban. Pedig ennek mennyiségét szintén csak olyan könnyen lehet megállapitani, mint a czukormennyiséget, mert ezt le lehet vonni az extraktumtartalomnak egész mennyiségéből és akkor megkapjuk a czukor- és borkősavmentes extraktumot.

Az olaszországi borok általában, főképen pedig azok, a melyeket hozzánk be akarnak hozni, nem savanyuak; azokban nagyon kevés a borkősav-tartalom. Kevés bennük a borkősav Itáliában; de mire Magyarországba érkeznek, már sokkal magasabb lesz borkősav-tartalmuk. Ez onnan van, hogy Olaszországban a Magyarországba szállitandó borokhoz borkősavat adnak és pedig olyan mennyiségben, hogy igy az előirt csupán csak czukormentes extraktummennyiséget könnyen elérhetik. Egy liter borhoz, de különösen egy liter olaszországi borhoz pl. rendes kö-

rülmények között 4—5 gramm borkősavat lehet adni a nélkül, hogy megéreznék, de lehet esetleg 8—10 grammot is adni hozzá. Igy nagyon természetesen fel lehet emelni az extraktum-tartalmát és különösen, ha csupán a czukormentesség kivántatik meg, könnyű szerrel fel lehet azt emelni literenkint 21 grammra, *(Mozgás a jobboldalon.)* vagyis a borkősavnak mesterséges hozzáadásával el lehet érni a törvényjavaslat által előirt extraktum-mennyiséget. Ez azért történhetik meg, mert a magyar részről kiküldött megbizottak egyáltalában nem értettek a borkémiának ezen tételeihez. *(Mozgás a baloldalon.)* Csakis igy történhetett meg az, hogy belementek és elfogadták a bor minőségének ezt a megállapitását. Nem csupán csak a czukormentes extraktum-mennyiséget kellett volna meghatározni, hanem azonfelül pontosan meg kellett volna határozni a czukor és borkősavmentes extraktum tartalmát is.

Megjegyzendő még, hogy a törvényjavaslat minimálisan 21 gramm ilyen czukormentes extraktum tartalmat ir elő. Ha azonban épen tekintetbe vettük volna a mi érdekeinket és tekintetbe vettük volna azt, hogy a borkősav szintén külön kimutatandó, akkor maximálisan 15 vagy 16 gramm extraktumtartalmat kellett volna elérnie. Nevet ezen a könnyelmű megállapitáson minden kémikus. A modern kémiában mai nap már nem is beszélnek a bornak csupán csak czukormentes extraktumtartalmáról, hanem czukor- és borkősavmentes extraktumot ismernek a tudományban. Az az nem nevetünk ezen; csak az olaszországi kémikusok nevetnek azon, hogy igy becsaphatták a magyar megbizottakat. Majd megbánja ezt a magyar nép, majd megbánja azt a járatlanságot és könnyelműséget, a mivel a magyar alkudozók, ezek a kémiai ismeretek nélkül való bölcsek, ebbe belementek, mert ebben egyuttal nemcsak az a lehetőség rejlik, hogy olyan borokat hozhat be Olaszország, a melyeket borkősavval megjavitottak az ő nézetük szerint, hanem benne rejlik ebben a paragrafusban egy nagy veszély és egy nagy hunczutság is. *(Halljuk! Halljuk!)*

A bornak értéke sok mindentől függ, de függ attól is, hogy milyen alkotórészei vannak és hogy ezek az alkotórészek mennyiségileg milyen arányossággal, milyen kölcsönös harmóniában találtatnak a borban. Hiszen tudjuk, hogy egy és ugyanazon föld nem ad minden esztendőben egyforma bort; némely esztendőben jobb a bor, más esztendőben pedig silányabb. Miért? Azért, mert a szőlő talán az év éghajlati viszonyai szerint némelyik esztendőben ezt az alkotórészét fejleszti nagyobb mennyiségben, másik esztendőben pedig más alkotórészét a bornak és igy ez a harmónia az alkotórészek között megváltozik néha és a szerint vagy jobb vagy silányabb az illető évi termés.

A mi alföldi boraink általában extraktumtartalmukban czukor- és savmentesen legfeljebb öt vagy hat grammot mutatnak ki. Minél becsesebb valamely bor, annál magasabb az extraktumtartalma és igy az olaszok, hogy ha borkősavat adnak behozandó borukhoz, nem teszik ugyan becsesebbé előttünk a bort, de mégis olyan a látszata, mint hogy ha becsesebb volna, mert magasabb az extraktumtartalma és akkor drágábban kell hogy meg is fizessük. Igy tehát nemcsak, hogy könnyen kibujhatnak e látszólagos szigoritás alól, de még drágábban is adhatják el nekünk a borukat. Azon bornak, a melynek Olaszországban eredetileg 15 vagy 16 gramm extraktumtartalma van, Magyarországon — ki van mutatva számos analizissel — 21 gramm extraktumtartalma szokott lenni, vagyis ugyanannyi borkősavat adtak hozzá még Olaszországban, hogy ez kijőjjön.

A mi legjobb fajborainknak szokott csak ilyen magas extraktumtartalma lenni. Egy példát akarok felemliteni egy tudományos analizisből, a mely szerint a legkiválóbb tokaji extraktumtartalma 31 gramm literenkint. De ebből közel 25 gramm czukor. Tehát a czukormentes extraktumtartalom tulajdonképen jóval kevesebb. Éppen a mi legjobb fajborainknak van csupán csak ilyen magas extraktumtartalma. Nagyon természetes tehát az, hogy az ilyen borkősav hozzáadásával becsesebbé, illetőleg csak drágábbá tett olasz bort itt Magyarországon nem arra fogják felhasználni, hogy a könnyű alföldi homoki borral házasitsák össze és nem ezeknek a könnyű boroknak a megjavitására fogják felhasználni, hanem felhasználják majd csupán csak arra, hogy magyar specziális fajborainkat utánozzák vele. *(Ugy van! a baloldalon.)* Vagyis a mi specziális magyar fajborainknak a mennyiségét fogják vele szaporitani mesterséges uton, nagyon természetesen a minőségnek és a magyar fajborok jó hirnevének rovására. *(Ugy van! balfelől.)*

Kubik Béla: Ebben rejlik a veszély!

Lendl Adolf: Az igy beengedett 450.000 métermázsa borból 1906-ik év végeig, a meddig össze kell házasitani ezt az olasz bort, legalább is mégegyszer annyi magyar fajbort fognak készíteni.

Hammersberg Jenő: Négyszer annyit is!

Kubik Béla: Nagyon érdeklődnek a miniszter urak a kérdés iránt! Tündökölnek távollétükkel!

Gabányi Miklós: Ausztriát szolgálják azok, nem szegény Magyarországot!

Lendl Adolf: Méltóztassék megengedni, hogy még megmagyarázzam azt is, hogy mi tulajdonképen a borházasitás. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Sokan azt hiszik, hogy a borházasitás abból áll, hogy a jobb minőségű bort összekeverik bizonyos mennyiségben gyöngébb, silányabb minőségű borral, hogy ezt a gyöngébbet ily módon megjavitsák és szintén könnyebben eladhassák. Pedig nem ebben van a házasitásnak lényege. A lényeg egészen másban van. A lé-

nyeg az, hogy két-, három- vagy többféle különböző minőségű bort, melyeknek különböző hamutartalmuk, különböző czukortartalmuk, különböző alkoholtartalmuk, különböző gliczerin- és borkősav-tartalmuk van, oly formán és oly arányokban válogatják össze, hogy évről-évre mindig egy és ugyanazt a középminőségű keverékbort szállithassák a vevőközönségnek. A nagy czégek például Franczia országban és nálunk is, évtizedeken át liferálnak mindig egy és ugyanolyan minőségű házasitott bort, noha esetleg évről-évre mindig más és más minőségű terméseket kell felhasználniok a házasításhoz.

Ezt az által érik el, hogy nagyon is figyelembe veszik az extraktumtartalmat és az extraktumnak különféleségét és gyakran ugy tesznek, különösen fajbororoknál, hogy az egyik esztendőben csak kétféle bort kevernek össze egymással. Ez által kapnak egy félig elkészitett minőséget. A rákövetkező esztendőben azután ezt még egyszer összeházasitják egy harmadik, vagy negyedik borminőséggel is mindaddig, a mig végre a kivánt középminőséget előállitják. Ezt a módszert azonban főképen csak a fajboroknál lehet alkalmazni. A közönséges asztali bornál nem szokásos a másodszori házasitás. Vagyis e szerint a törvényjavaslat által engedélyezett 450.000 mm. olaszországi borból 1906-ig, mint a törvényjavaslat előirja, még egyszer annyi, vagyis 900.000 mmázsa félig kész magyar fajbort fognak előállitani; azután pedig ujból való összeházasitás révén ezt a mennyiséget még egyszer meg fogják duplázni és igy ebből az olaszországi borból lesz 1.800.000 mm. utánzott, állitólagos magyar fajbor. Ezt az eljárást, a mint már mondtam, csupán csak a fajboroknál lehet követni. Világos tehát, az olaszok egyenesen a mi jó hirnevű fajborainkra pályáznak és hogy azzal a kikötéssel, a mely a törvényjavaslatban olvasható, mely szerint a házasitást 1906 végén be kell fejezni, tulajdonképen nem használtunk semmiféle szigoritást Olaszországgal szemben, ellenkezőleg, épen kedvében jártunk annak, mert lehetővé tettük, hogy utóbb még egyszer házasitsák a bort. Ezzel a kikötéssel az olaszok becsapták a mi megbizottainkat, a kik megfelelő kémiai ismeretekkel nem rendelkeztek és a borházasitás lényegével nem voltak tisztában.

Lehet azonban, hogy nem épen az a czélja e kikötésnek; lehet, hogy az a czélja, hogy a mi figyelmünket eltéritse a dolog lényegétől, mert ugy látszik, mint hogyha ez szigoritás volna, pedig nem az; csupán csak arra való tehát, hogy figyelmünk eltereltessék és ez akkor nem más, mint az, hogy a kormány port akar hinteni a mi szemünkbe. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hogy az olaszok tényleg ily módon rápályáznak a mi fajborainkra, az látszik abból is, hogy ime, alig hogy megjelent a Tisza-pátens a hivatalos lapban, megjelent azonnal az olasz borkereskedők képviselője is itt Budapesten; ugy hallottam, hogy Chiacomonte a neve; az összes olasz borkereskedőket és termelőket itt képviseli. Most helyezi el, illetőleg nagyrészben már el is helyezte az egész mennyiséget, a 450.000 mm.-t, a mi nagy borkereskedőinknél; itt helyezi el az egész nagy mennyiséget. Már pedig, hogy nekünk ilyen borra, a melynek legalább 11·5 térfogatszázalék alkohol-tartalma van, $^1/_3$ rész még el nem erjedt czukortartalma, és legalább 21 gramm czukormentes extraktumtartalma, szóval, hogy ily minőségű borra itthon szükségünk volna, arról szó sem lehet! *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hisz ez nem asztali bor házasitásához való minőség, ez egyenesen csak fajborok gyártásához való. Ausztriában lehet szükség ily borokra, mert hisz Ausztriában ily faju borok nem teremnek; de nálunk megteremnek az ily természetű fajborok, a melyeket nem tudunk eladni, a melyek a pinczében maradnak; nekünk ily behozatalra egyáltalán nincs szükségünk; mégis itt Budapesten helyezik el az egész nagy mennyiséget.

A magyar eredetű fajborok tehát a pinczében maradnak, a most behozandó 450.000 mm. olasz bor révén azonban három esztendő alatt négyszer annyi magyarnak nevezett, állitólagos fajborokat fognak szállitani a mi borkereskedőink a külföldre, és azután, ha azokat a borokat analizálni fogják, meg fogják vizsgálni, a gliczerintartalomból és a hamualkotó részeiből, a melyek az olasz borban másképen vannak, mint a magyarban, egészen pontosan fogják a német kémikusok megállapitani, hogy az a bor nem magyar, hanem olasz eredetű fajbor, melyet magyar fajborként szállitanak ki. Ez nagyon természetesen tönkreteszi a magyar specziális fajborok jó hirének utolsó nyomát is. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Ez van ebben a törvényjavaslatban nemcsak megengedve, de ugyszólván elő is irva. Hogy milyen rossz hire van a mi kiváló fajborainknak máris a külföldön, azt nemcsak sajnosan tapasztalják a szőlősgazdák és bortermelők, de épen a német irodalomból nagyon könnyen be tudom bizonyitani. Ime, itt van egy nagy alapvető munka, a mely a bor kémiájával foglalkozik. Olyan munka ez, a mely nem csak igen vaskos, de valóban tartalmas is, majdnem csupa analizis az egész. Olyan könyv ez, a melyet egy nagy német tudós, borkémikus irt és a mely található a külföldön minden kémikus, minden bornagykereskedő és nagytermelő asztalán. Külföldön mindenütt el van terjedve ez a könyv, a mely egyuttal a borházasitások bibliája is, a melyet a borházasitásnál mindig tanácsadóul használni szoktak.

Néhány évvel ezelőtt megjelent ennek a munkának harmadik kiadása és az idén a negyedik kiadása. A negyedik kiadás, a harmadiktól eltérőleg, roppant becsmérlő módon nyilatkozik a magyar fajborokról, főkép a tokaji borról, s ezzel rendkivüli módon árt nekünk; mert

a mi ebben a munkában irva van, azt elhiszik szentirásként mindenütt a külföldön. Azt mondja ez a munka többek köt a második kötet 1307. lapján *(olvassa)*: »In Ungarn selbst giebt es eine grosse Anzahl von Fabriken, die sich mit der Herstellung Tokajer Weine befassen.« Ez azt jelenti, hogy Magyarországon található sok gyár, a melynek az a foglalkozása, hogy tokaji borokat gyárt. Ezt a tételt ez a tudós nem a maga fejéből vezette le, hanem számos analizis alapján, a melyeket itt közöl, a midőn olyan borokat analizált, a melyeket külföldön, Németországban, Svájczban, Angliában, Norvégiában mint magyar fajborokat vásárolt.

Mi magunk legjobban tudjuk, hogy Magyarországon ilyen gyárak nincsenek, hogy ez az állitás nem igaz, de a világ elhiszi, hogy nálunk a tokaji bort gyártják. Ezért külföldön nem a magyar tokaji bort veszik már, a mely drága, hanem megveszik azt a sziriai tokaji bort, a mely Görögországban, Itáliában és Galicziában készül. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Hogy mi a véleményük Németországban az ilyen gyártott borról, összehasonlitva az igazi magyar tokaji borral, erre nézve szintén leszek bátor egy passzust felolvasni: »Als einen vorzüglichen Ersatz der ungarischen Süssweine haben wir die syrischen Weine kennen gelernt. Eine als syrische Tokajer bezeichnete Marke war von einem guten ungarischen Ausbruch nicht mehr zu unterscheiden.« Ez szintén egy nagy kémikus nyilatkozata.

Rákosi Viktor: Ballagi, ez ellen védjétek a Tokaj-Hegyalját!

Lendl Adolf: Igy fogunk járni az összes magyar fajborainkkal, ha beengedünk Olaszországból még csak egy hordócskával is; *(Helyeslés a bal és a szélsőbaloldalon.)* mert nem az a czélja az olaszok erőlködésének és vergődésének, hogy azt a 450.000 métermázsát nálunk elhelyezhessék és eladhassák. Ez nagyon természetes, hiszen az olaszországi ezidei termés közel 40 millió hektoliter, ez átszámitva sulyban 45 millió métermázsa. Tehát az a hozzánk bekivánkozó 450.000 métermázsa az összes termésnek csak egyetlenegy perczentje. Ez a csekélység az olaszokat nem teszi boldoggá, azt az egy perczent borukat eladhatják ot, a hol a 99%-ot el tudják adni. Ők nem azért kivánják ezt a bormennyiséget hozzánk beszállitani, hogy nálunk eladhassák, egészen más rejtett czélja van ennek. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ő nekik az a czéljuk, hogy ezzel a bormennyiséggel az 1907-ik év végéig tökéletesen elrontsák a magyar fajborok minőségét nálunk és a specziális magyar fajboroknak jó hirnevét a külföldön, mert ha ők ezt el tudják érni, a minthogy elérték a tokaji borral, akkor azt a piaczot a külföldön, a melyet eddig mi domináltunk, ők foglalhatják el. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezért kell nekik a 450.000 métermázsa behotala, csupán csak ezért egyeztek bele oly könynyen ezen állitólagos szigoritásokba, a melyek a törvényjavaslatban vannak, mert ez mind csak az ő javukra válik, az ő czéljukat segiti elő.

Irtak erről igen értékes tudományos értekezéseket minálunk is, mikor a törvényjavaslat, illetőleg az alkudozások a nyilvánosság elé kerültek, és a magyar kémikusok tiltakoztak ezek ellen a feltételek ellen. Különösen egy műegyetemi magántanár, dr. Szilágyi irt több értekezést, csakhogy a magyar kormány, a magyar tudósok értekezéseit nem veszi figyelembe, hanem méltóságos urakra bizza, a kik nem értenek a dologhoz s a mi érdekeink képviseletéhez ilyenekben. *(Igaz! Ugy van!)* Ott van például a földmiveléügyi miniszteriumnak első vegyésze, Kossutányi Tamás professzor, egyik leghiresebb borkémikusunk; az ő véleményét nem is kérték ki. A műegyetemen van egy neves borkémikus, dr. László Ede, a kinek a véleményével és értekezéseivel szintén nem törődtek; pedig nem tájékozatlan nagy urakra volna szükségünk ott, hol a haza érdekeit szakismerettel meg kell védeni, hanem oly kiváló férfiakra, kik ilyen szakismeretekkel tényleg rendelkeznek. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Megmondom azonban azt is, hogy miért nem kellett oda az alkudozó bizottságba magyar kémikus. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Azért nem akartak odavinni magyar kémikust, mert a magyar kémikusok nagyon jól ismerik az olasz kémikusok működését és azt a sok hamis czertifikátot, melyet az olasz kémikusok az olasz bor mellé adnak, hogy bejöhessen Magyarországba. Elmondok egy hallatlan esetet a mult esztendőből. *(Halljuk! Halljuk!)* Tavaly közönséges bor czimén egy olasz hiteles kémiai czertifikát kiséretében be akartak hozni marsalabort. Be is hozták. A magyar kémikusok kisütötték, hogy az olasz czertifikát adatai hamisak és ezért a behozatalért az olasz czégre körülbelül egy millió korona birságot kellett volna kivetni. Nem vetették ki, hanem visszaadták a bort az olasznak, csupán csak azzal büntették, hogy nem engedték meg, hogy ezt az ily hamis czertifikáttal beérkezett bort itt elárusithassa.

Hogy az az olasz czertifikát hamis adatokat tartalmazott, azt épen a magyar kémikusok állapitották meg. Elhallgattatták őket, csakhogy nagyobb lármát ne csapjunk; irtak erről a lapokban is, de hiába. Hogy tehát a magyar kémikusok le ne leplezhessék az olasz kémikusok működését, azoknak hamis kémiai adatait, azért nem vittek a magyar bölcsek magukkal magyar kémikusokat.

Én meg vagyok győződve arról, hogy ha ezt a törvényjavaslatot elfogadja a túloldal, — remélem azonban, hogy talán nem fogják elfogadni mindannyian a túloldalon sem, *(Ellenmondások balfelől.)* noha ott rendesen mindent elfogadnak, — de ha elfogadják, három év alatt vége van a magyar fajboroknak, vége van a specziális magyar

fajborok jó hirnevének, vége van e régi jó hirnév utolsó nyomának is.

Madarász József: Tedd Magyarországot koldussá! Meg van irva! A kormánynak erre kell törekednie. *(Zaj.)*

Lendl Adolf: T. képviselőház! Én ezt a törvényjavaslatot csupán a kémia szempontjából kivántam megbirálni. Ha ebből a szempontból itéletet mondok most felette, akkor azt mondom, hogy ez a törvényjavaslat tudományos részében nagyon silány; de ha még tekintetbe veszem a haza érdekeit is, akkor azt mondom, hogy egyúttal hitvány munka! Nem fogadom el tehát, hanem csatlakozom Krasznay Ferencz képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kovács Pál jegyző: Babó Mihály!

Babó Mihály: T. képviselőház! Az imént elhangzott szakszerü beszéd bizony a Hegyalja vidék érdekeltségét is meg fogja arról győzni, hogy az a törvényjavaslat, a mely mellett a túloldalról olyan dicsénekeket hallottunk, egyáltalában nemcsak nem felel meg a magyar fajborok védelmi érdekeinek, hanem egyenesen azoknak megrontására és forgalmuk semmivé tételére vezet. Az a meggyőződésem, hogy a t. túloldalnak különösen ezen uj szempontból kétszer is meg kell fontolnia és gondolnia azt, vajjon szavazatával ezt a szerencsétlen, az ország érdekével ellenkező törvényjavaslatot támogassa-e, avagy nem?

Eddig közjogi, politikai, közgazdasági és pénzügyi szempontból tárgyaltatott ez a javaslat, és pedig elsősorban mindig közjogi és politikai s csak másodsorban közgazdasági és pénzügyi szempontból. Eltérést a sorrendre vonatkozólag Nagy Ferencz t. képviselőtársunk tett, még pedig azért, hogy megtéveszsze a törvényhozást, megtéveszsze a közvéleményt. Mert Nagy Ferencz képviselő ur ugy állitotta fel a tételt, hogy ha közgazdaságilag a törvényjavaslat Magyarország érdekeinek megfelel, akkor el kell fogadni, habár beismeri, hogy törvényt sért az az eljárás, a melyet létrehozatalánál a t. kormány követett. Hát t. képviselőház, vég nélkül veszedelmes elv az, a melyet t. képviselőtársunk kifejezésre juttatott most idézett felfogásában, mert ebből az következik, hogy anyagi előnyért Magyarország jogait, Magyarország törvényeit el lehet adni és meg szabad sérteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nekem azonban az a meggyőződésem, hogy erre a magyar közönség és a parlament, különösen annak ellenzéke nem kapható. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha ez az elv a gyakorlati életben keresztülmegy, nagyon veszedelmes lejtőre lépünk. Nézzük a mindennapi életet, a magándolgainkat. Ha valamelyikünknek bizonyos előny ajánltatik fel bárki részéről, nem azt nézzük elsősorban, hogy az a mit felkinálnak,jó-e, hasznos-e, hanem mindenesetre előbb számba veszszük azt, hogy ahhoz, a mit felajántott, a társadalmi rend és törvény szempontjából megengedett uton-módon jutott-e az illető? Tehát nem szabad a sorrendet megforditani, a mint azt Nagy Ferencz t. képviselőtársam tette, hanem először tisztába kell jönnünk azzal, hogy a mit itt a kormány az országnak felajánl, a felett a követett módon van-e joga rendelkezni, vagy sem. Mert ha sem a törvénynek, sem a jognak nem felel meg az az eljárás, a melynek ez a törvényjavaslat eredménye, akkor azt még akkor sem volna szabad elfogadnunk, ha Magyarország érdekeinek megfelelne, mert ha azt teszszük, akkor a köztisztességet és a törvényeket pénzértékre devalválnók. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Épen azért először a közjogi és politikai szempontokkal kivánok foglalkozni és bizonyos dolgokat tisztázni óhajtok a végből, hogy nyugtassa meg a t. kereskedelemügyi miniszter ur és a miniszterelnök ur a törvényhozást arra nézve, hogy tulajdonképen mi a czélja ennek a törvényjavaslatnak. Mert az az egy kétségtelen, hogy az nem Magyarország érdekében van előterjesztve. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt rejtett czélzattal állunk szemben, a mint majd beszédem során be is fogom bizonyitani.

Jöjjünk tisztába, hogy mi volt a czélja az 1899 : XXX. t.-czikknek. Itt abban a szerencsés vagy ha ugy tetszik szerencsétlen helyzetben vagyok, hogy az előadó ur és a t. kereskedelemügyi miniszter ur homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalnak el, és igy méltán kérdezhető, hogy vajjon ki mondotta meg az igazat. Én a magam részéről a t. kereskedelemügyi miniszter ur nyilatkozatát tartom a tényeknek megfelelőnek, ő értelmezte helyesen az 1899 : XXX. t.-czikket, a miből azonban az is következik, hogy ellentétes felfogása miatt az előadó urnak ott többé helye és keresni valója nincs. Mert mit mondott Rosenberg Gyula előadó ur, a ki a hivatalos felfogást kell, hogy képviselje, akkor, a mikor az 1899 : XXX. t.-czikket, mint javaslatot tárgyalták? *(olvassa)*: »Biztositva van, t. ház, ennek az autonom vámtarifának a létrejötte az 1903-iki időpontig, a mely egyedül fontos ebben a dologban, mert mig a fontos külföldi szerződések hatályban vannak, az autonom vámtarifa mellékes. Biztositva van azáltal, hogy mindaddig, mig az uj vámtarifa tekintetében megállapodás létre nem jön, külföldi szerződések tárgyalásába nem bocsátkozhatunk.« Ez volt tehát akkor szerinte is a törvény czélja és feladata. Aztán ekkép folytatja *(olvassa)*: »El van látva még egy szankczióval: a viszonosság megszüntetésével kapcsolatos következményeket vonja maga után, ha a kellő időben Ausztria velünk az autonom vámtarifa tekintetében meg nem egyezik.« Most azonban álláspontján fordit egyet a törvény czéljára nézve, amennyiben az október 18-án tartott ülésben ezt mondja *(olvassa)*:

»Semmi titkolni való abban nincs, hogy ennek a rendelkezésnek az 1899 : XXX. törvényczikkbe való felvételének csak egyetlenegy czélja

volt: és ez az volt, hogy az Ausztriában megnyilatkozó tendenciákkal szemben nyomást gyakoroljon arra nézve, hogy az autonom vámtarifa érdekeinknek jobban megfelelő vámtarifával helyettesittessék. Ez volt a rendelkezés egyedüli czélja.« Erre a kijelentésre már megkapta a méltó feleletet a t. előadó ur; azonban hogy fényesen és helyesen, az 1899 : XXX. t.-czikk czélzatának megfelelően czáfolt rá maga a kereskedelemügyi miniszter ur, az kitünik ennek következő nagyon érdekes nyilatkozatából. Azt mondja a kereskedelemügyi miniszter ur a törvény czéljára vonatkozólag *(olvassa)*: »A törvényhozás mindenféleképen azon igyekezett, hogy biztositsa az országnak teljes, korlátlan elhatározási szabadságát arra nézve, hogy Ausztriával kössön-e vám- és kereskedelmi szövetséget, vagy pedig, ha ezt érdekeinek megfelelőnek tartja, az önálló vámterület terére lépjen, és hogy e tekintetben az ország kezeit meg ne kösse«. Szórulszóra aláirom. Én egyelőre csak azt a tényt akarom megállapitani, hogy ez azonban egészen más, mint a mit a t. előadó ur mondott. Hiszen az, a mit az előadó ur czélként kijelöl, a politikai morál szempontjából megengedhetetlen; a kereskedelemügyi miniszter ur által megjelölt czél ellenben Magyarország jogai érdekében törvénynyel kitüzött olyan feladat, a melynek megvalósitásával a kormány hazafias cselekedetet végezne.

Azonban ez a törvényjavaslat nem az 1899 : XXX. t.-czikkben a miniszter ur által is megjelölt czélt szolgálja, mert az 1899 : XXX. t.-czikk világosan és kétségbevonhatatlanul megállapitott czélja tisztán az volt, hogy vagy sikerül Magyarország és Ausztria között a vám- és kereskedelmi szövetség, mely esetben természetesen meg kell lennie az autonom vámtarifának, vagy nem sikerül, s akkor más út és mód nincs a kormány előtt, mint áttérni arra, hogy az önálló vámterület Magyarország számára biztositassék és a vámvonal a két állam határán felállittassék. Ez a törvényjavaslat azonban épen megforditva ennek a második eshetőségnek akarja utját állni, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mert, mint a t. miniszter ur kijelentette, ő a közös vámterület hive, tehát nem kivánhatjuk tőle, hogy az önálló magyar vámterület érdekében tegyen intézkedéseket. De nem a miniszter ur felfogása e tekintetben az irányadó, hanem a törvényhozásnak világosan kifejezett akarata és czélja, a mely köti és kötelezi a t. kereskedelemügyi kormányt is. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igazam van tehát, midőn azt mondom, hogy ennek a törvényjavaslatnak rejtett czélja van, az t. i., hogy a törvényben világosan kifejezett, a nemzet számára előbbi törvényekben is biztositott önrendelkezési joga alapján felállitható ne legyen az önálló vámterület, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* s abba a helyzetbe akarja Magyarországot hozni, hogy ha ezt tényleg meg akarja valósitani, akkor olyan akadályokkal találkozzék, a melyeknek leküzdése csaknem a lehetetlenséggel határos. De ezt az eljárást őszinte, igaz és a törvénynek megfelelő politikának minősiteni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És most áttérek Nagy Ferencz t. képviselőtársunknak jogi fejtegetésére, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyet részben Ballagi Géza t. képviselőtársam is megerősitett, s mindenekelőtt némi megjegyzést kivánok tenni arra, hogy van-e Magyarországnak alaptörvénye, avagy nincs? Előrebocsátom, hogy én a gyakorlati élet szempontjából aláirom azt az elvi álláspontot, hogy hatályára nézve alap- és nem alaptörvény között különbség nincs. Az is bizonyos, hogy egyiket ugy, mint a másikat azon az uton és módon, a melyen létrejött, megváltoztatni lehet és szabad. De azt azután, a mit Nagy Ferencz mond, hogy a törvényhozás felette áll a törvénynek, alá nem irom, mert ez azt jelentené, hogy szabadon, kénye-kedve szerint rendelkeznék a törvények alkalmazása tekintetében. Abban igaza van a t. képviselő urnak, hogy a törvény megváltoztatható a törvényhozás által, de ez nem az a felett való állást jelenti, hanem azt, hogy igenis, a meddig az a törvény megváltoztatva nincs, meg kell tartani és tartatni és elsősorban a törvényhozás kötelessége, hogy annak mikénti végrehajtásával gondoljon. *(Helyeslés balfelől.)* Nem áll tehát a törvényhozás a törvény felett, csak arra van joga, hogy a mennyiben a törvények nem felelnek meg a közszükségletnek, ha ujabb czélt is kellene szolgálniok, esetleg pedig hiányosak, akkor eltörölje, kiegészitse, pótolja azokat. *(Helyeslés balfelől.)* Ez azonban lényeges különbség.

Már most az a kérdés: van-e hát alaptörvény Magyarországon. Nem fogok kapaszkodni a szavakba, nem szólok arról, hogy a törvény egyike-másika világosan fundamentális törvénynek mondja azt, a melyet ilyennek kiván tekinteni. Azonban felhivom a t. túloldalt és különösen annak közjogászait, jogtanárait, méltóztassanak a felett gondolkodni, hogy miután igaz az, a mit szintén elismerek, hogy államtudományi szempontból Magyarországnak alaptörvénye nincs, mert alkotmányunk nem chartaszerü, hanem ezeréves fejlődésnek az eredménye, és e mellett a t. képviselő urak jogtudományi szempontból is arra az álláspontra jutnak, hogy nincs Magyarországnak alaptörvénye, én helyesnek el nem ismerem s élőtörvénynyel czáfolom meg az urakat, és pedig olyannal, a melyet önök alkottak és kérdem: hogy felfogásukkal szemben mi alapon és mi czimen visznek bele a törvénybe kijelentéseket, a melyek azt egyenesen alaptörvénynek minősitik és ugy hivatkoznak Magyarországnak némely törvényére, mint alaptörvényre és hogy alkothattak törvényt, a mely befejező soraiban önmagát is alaptörvénynek nyilvánitja?

Molnár Jenő: Megbuktattak volna az alapvizsgán, ha azt mondjuk, hogy nincsen alaptörvény!

Babó Mihály: Ha a túloldalon ülő t. képviselőtársainknak, a kik jogászemberek, az a felfogásuk, hogy nincs alaptörvénye Magyarországnak, akkor azt gondolom, elsősorban az ő feladatuk volna és velük a többségé a maga egészében, valamint a kormányé, hogy Magyarország törvényeibe olyan kifejezések, a melyek közjogi tartalommal birnak, de valótlanságot juttatnak kifejezésre, bele ne kerüljenek, mert akkor minek a szövegező bizottság? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha ilyen dolgok megtörténhetnek, akkor ne csodálkozzunk, ha Magyarország törvényei csakugyan homályosak, kétértelmüek, félremagyarázhatók és természetesen különösen a hatalom részéről félre is magyaráztattak mindannyiszor, a mikor azokban az ország jogaira értékes biztositékok foglaltattak.

Annak igazolásául, hogy Magyarország törvényhozása ismert alaptörvényeket és egyes törvényeket ilyeneknek deklarált, én nem megyek a régi időkbe, mert erre azt a feleletet adnák a túloldalról, hogy azok egészen más viszonyok voltak és azt a kijelentést hallanók, a melyet Nagy Ferencz t. képviselőtársunk a pátensekre vonatkozólag mondott; hanem hivatkozom az 1868: XXX. t.-czikkre; ennek 4. § ában ez a rendelkezés foglaltatik *(olvassa)*: »Az 1867-iki magyar országgyülés XII. t.-czikkét, a mely a Szent István koronája országai és Ő Felsége többi országai közt fenforgó, közös vagy nem közös ugyan, de egyetértőleg intézendő ügyeket és azok kezelési módját meghatározza, valamint az e törvény alapján létrejött egyezményeket és különösen az 1867: XIV., XV. és XVI. törvényczikkeket Horvát-Szlavon- és Dalmátországok is érvényeseknek és kötelezőknek ismerik el, azon határozott kikötéssel mindazonáltal, hogy jövőre hasonló alaptörvények és egyezmények csak Horvát-Szlavon- és Dalmátországok törvényes hozzájárulásával hozathassanak.« Az e szakaszban érintett alaptörvényről egyenesen egyes számban beszél, tehát az 1867: XII. t.-czikket érti, tehát a többi felsoroltakat nem tekinti alaptörvénynek, sőt még szembe is állitja amazzal.

De felemlithetek más rendelkezést is, mert ez speczialiter az 1867: XII. t.-czikkre vonatkozik. E törvény 68. és 69. §§-ai ugyanis már általános rendelkezést tartalmaznak. A törvény 68. §-a igy szól *(olvassa)*: »Ez egyezmény szentesitése után mindazon törvények és fennálló határozatok, melyek azzal ellenkeznek, megszünnek érvényesek lenni.« A törvény 69. §-a, a mely tulajdonképen magában foglalja az általános rendelkezést, igy hangzik *(olvassa)*: »Ellenben mindazon alkotmányos jogok és alaptörvények, a melyeknek élvezete és oltalma a multban Magyarországra és Horvát-Szlavonországokra egyaránt kiterjedt, s ez egyezménynyel nem ellenkeznek, továbbra is a magyar korona országai közös jogainak és alaptörvényeinek tekintetnek.«

A befejező rendelkezésben pedig ezen kiegyezést szintén Magyarország és Horvát-Szlavonországok közös alaptörvényének deklarálja!

Látjuk tehát, hogy a törvény mindenütt használja e szót: »alaptörvény«.

Ezek után, t. ház, azt hiszem, teljesen mellőzhetünk minden elméleti vitatkozást abban az irányban, vajjon van-e hát alaptörvény, vagy nincs, mert hiszen a Deák Ferencz által irányitott és vezetett 1867—68-iki országgyülésen, biztositékot szerzendő az 1867: XII. t.-czikk-nek, — a melyre nézve akkor is voltak kételyek, vajjon hasznára lesz-e az országnak, vagy nem — alaptörvényi jelleget adtak egy másik törvényben, hogy ezzel az 1867: XII. t.-czikk erejét még inkább fokozzák. Tehát önök szerint akkor, a mikor az ország önállóságának rovására alkottattak törvények, mint 1867-ben és 68-ban, vannak alaptörvények, vagyis olyan törvények, a melyekhez hozzányulni könnyen nem lehet, ellenben önök nem tartják alaptörvényeknek azon fundamentális rendelkezéseket, melyeket országunk önállóságának és függetlenségének érdekében elődeink bölcsesége megállapitani jónak látott. Döntsék el a kérdést elméletileg bárhogyan, a gyakorlat és a világos törvény önöket mindenesetre megczáfolja. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon)*

Nagy Ferencz t. képviselőtársunk a rendeletekre vonatkozólag is tett néhány kijelentést. Hát én azt kérdem Nagy Ferencz t. képviselőtársamtól és a vele egy felfogáson levő képviselő uraktól: van-e Magyarországnak olyan törvénye, a mely a kormányt szükségrendelet kiadására feljogositaná, vagy felhatalmàzná? Ilyen törvény, t. képviselőház, nincs; és hogy Magyarországon a rendeletek kibocsátásának joga csak törvény alapján illeti meg a kormányt, az kitünik törvényeinknek egész sorozatából. Csak egypárra hivatkozom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Tessék megnézni a honvédségről szóló törvényt. Ez világosan kimondja, hogyha külföldön folyik a háboru és oda kell vinni a honvédséget, az országgyülés együtt nem létében a törvényben nyert felhatalmazás alapján joga van a kormánynak rendeletileg intézkedni; de a törvényhozás bölcsen hozzátette, hogy erről mindjárt a legelső alkalommal, a mint az országgyülés egybejön, kötelessége a törvényhozásnak jelentést tenni.

Itt van az 1899: XXX. t.-cz. Ez is világosan megmondja, hogyha bizonyos irányban olyan intézkedés szüksége állana elő, a melyet nyomban meg kell tenni, az országgyülés azonban nincsen együtt, azon intézkedést rendeleti uton megteheti a kormány, azzal a kötelezettséggel azonban, hogy tett intézkedéseit a háznak bejelenteni tartozik, a mint erre legelső alkalom nyilik. Tehát a magyar alkotmány és a magyar törvényhozás ismer a törvények fel-

hatalmazása alapján kibocsátott rendeleteket, ismer természetesen végrehajtási rendeleteket is, de szükségrendeleteket Magyarországon egyetlen egy törvény sem enged meg. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Már most honnan veszi a jogot a t. kormány ahhoz, hogy egy ilyen fontos, az ország jogaiba, alkotmányába, érdekeibe ütköző és azt közvetlenül érintő kérdésben saját felelőségére a szükségre való hivatkozással rendeletet bocsát ki? Felfogásában veszedelmes példa rejlik, a melyet ide át akarnak plántálni Ausztriából, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a hol azonban ez törvényen alapul, mert hiszen a 14. szakaszt ott azért alkották meg, hogy a császári hatalom a maga egészében mégis ne olvadjon bele az alkotmányosságba, hogy megtartsa rendelkezési jogát ott, a hol a parlament nem tud, vagy nem akar a császári felfogásnak megfelelően megállapodni, hogy ott érvényesüljön a császári, a fejedelmi akarat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nálunk azonban, t. képviselőház, ilyen rendelkezés a törvényben elő nem fordul, igy tehát még ő Felségének sincs joga rendeletekkel intézkedni és kormányozni, annál kevésbbé a kormánynak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És azzal akarni menteni a törvénysértést, hogy hiszen a kormány idejött és bejelentette a dolgot a háznak, nem lehet, mert ezt nemcsak a parlament iránti tisztelet követeli meg, hanem ez oly kötelesség, a melyet még akkor is tartozik teljesiteni a t. kormány, ha törvényadta jogával bocsátott ki bizonyos rendeleteket. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez tehát a kormányt a felelőség alól fel nem mentheti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha semmi egyéb ok sem volna rá, már ebből az egy szempontból is a t. kormány eljárása a legszigorubb birálat alá veendő. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azonban, t. képviselőház, a mi a törvényjavaslatot illeti, ennek lényege tulajdonképen min fordul meg? Az én felfogásom szerint a törvényjavaslat lényege az, — a kormány szempontjából — hogy teremtsen egy olyan ideiglenes helytetet Magyarország és Ausztria és másrészt Olaszország között, a mely biztos átmenetet képezzen a végleges rendezésre. Hogy azonban helyesen tett-e az ország érdekében, az nagy kérdés. És itt van azután a fordulópont s tisztázandó, hogy mi ennek a törvénynek a czélja, mert, a mint az 1899:XXX. törvényczikk rendelkezésének czélja felett eltérő vélemény van az előadó és a miniszter ur között, itt már eltérés van a törvényjavaslat, az előadó, a miniszterelnök és a kereskedelemügyi miniszter ur felfogása között, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és nagyon természetesen mindezek eltérnek az ellenzék felfogásától. Már pedig a törvényhozásnak, ugy hiszem, mégis csak az a feladata, hogy akként alkottassék meg a törvény, olyan szavakkal fejezze ki rendelkezéseit és czélját, hogy azok kérdés tárgyát ne képezzék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha csakugyan az ország és a közönség érdekében akarunk intézkedni, akkor, valamint a magánéletben a szerződések világosságára kell helyezni a sulyt, ugy sokkal inkább az állami életben, a viszonyok által különben később sokszor befolyásolt rendelkezéseket még világosabban kell megállapitani, hogy soha kontroverzia tárgyai ne lehessenek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* összeütközések okául ne szolgálhassanak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most nézzük meg, ki hogyan értelmezi azt a rendelkezést, a mely a törvényjavaslatba be van iktatva. Majd ki fogom mutatni, hogy a törvényjavaslatban is politikai előrelátásból kétféle módon van kifejezve az, hogy ezen ideiglenes, provizórius intézkedés mellett végleges szerződés van-e vagy nincs? Nagyon érdekes az összehasonlitás. A törvényjavaslat bevezetésében ezt mondja: »Egyidejüleg kézjegygyel ellátott uj kereskedelmi és hajózási szerződés megállapitására vezettek«. Tehát kézjegygyel ellátott szerződés megállapitására. Ennek a t. kormány és az előadó ur azt az értelmet tulajdonitja, hogy a szerződés aláirására feljogositottak, meghatalmazottak ezt még nem irták alá, csak az alkudozásra kinevezettek, tehát ugynevezett parafált szerződéssel állunk szemben.

Csodálatos azonban, t. ház, hogy a törvényjavaslatok szövegében oly gyakran cseréltetnek fel a kifejezések, hogy épen arról azoknak értelme az egyik szakaszban egészen más, mint a másikban. Nézzük magát ezt az elfogadásra ajánlott nyilatkozatot. Méltóztassék ennek utolsó pontját elolvasni, kellő figyelemre méltatni és azzal kellő rigorozitással összehasonlitani a bekezdésben felvett rendelkezést. Ebben az utolsó pontban ez van mondva *(olvassa)*: »A jelen megállapodás 1904. évi október 15-ikén lép életbe és az egyidejüleg megállapitott uj szerződés életbeléptéig marad hatályban«. Én olvasni és gondolkozni tudó, nem törvényhozókhoz, de egyszerü emberekhez nyugodtan intézem azt a kérdést: hogy vajjon a bevezetés ugyanazt tartalmazza-e, — nem szószerint, de az érdem és értelem szempontjából — a mit ez a befejezés tartalmaz?

Igy játszani a törvényhozással, legalább is frivolitás, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert vagy a bekezdésben megállapitott tény az igaz, hogy csak parafált nyilatkozat van, a melyet az alkudozások czéljából kiküldöttek irtak alá, vagy pedig az utolsó rész az igaz, hogy egyidejüleg megállapitott uj szerződés van, a melynek életbeléptéig ez a törvényjavaslat, ha törvénynyé lesz, fenn fog állani.

Tehát már magában a javaslatban a törvény czéljának félremagyarázhatása érdekében két különböző rendelkezés foglaltatik, csak azért, hogy ezen törvényjavaslat azután, ha törvénynyé lesz, olyan gátul szolgáljon a törvényhozásnak, a melynek következtében az 1899:XXX. t.-czikk rendelkezéseihez képest az 1907. év végén az

önálló vámterületre áttérni ne lehessen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem a politikai kötelességérzetnek megfelelőbb eljárás volna-e az, ha a t. kormány nyiltan és világosan kijelentené és a törvényjavaslatban is kifejezésre juttatná azt, hogy miután a közös vámterület elvi álláspontján áll, ennek megvalósitása érdekében biztositékot akar magának szerezni arra, hogy az ellenkező álláspont érvényesülése be ne következzék? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a t. kormány erre is megkaphatja a többséget, ha odáig jut a dolog, hogy szavazásra kerül a sor, és ez legalább a politikai morál szempontjából nyilt, őszinte és férfias eljárás lenne. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De menjünk tovább, t. ház. Ezen javaslattal szemben az előadó ur október 14-én, a midőn bevezető beszédében elfogadásra ajánlotta ezt a javaslatot, a jövőben »esetleg megkötendő« szerződésről beszélt. A törvényjavaslatban tehát kétféle rendelkezés van és ezekhez járul most az előadó ur ajkairól elhangzott az a harmadik hivatalos kijelentés, a melyben a jövőben esetleg megkötendő szerződésről beszélt. Ez tehát annyit jelent, hogy a szerződés nincs megkötve s mi hiába beszéltünk róla, mint megkötött szerződésről. De megfelel-e az előadó ur ezen kijelentése a törvényjavaslat akár bevezető, akár befejező részében foglalt kijelentésnek? Nem. Ez ismét egy harmadik álláspont azért, hogy ha majd jő az ujabb javaslat, az előadónak módjában legyen válogatni az 1899-diki és 1904-diki beszédeiben azért, hogy azt mondhassa, hogy ő magához következetes maradt. Azonban nézzük most, mit mond a miniszterelnök ur. A t. miniszterelnök ur azt mondja: »Le van tárgyalva az anyaga, meg van állapitva a tartalma egy megkötendő végleges szerződésnek« és hozzáteszi: »a mely végleges szerződés azonban aláirva nincs.« Ismét t. képviselőtársaim itéletére bizom, hogy ugyanazonos-e ez azzal, a mit a törvényjavaslat és az előadó ur kifejezésre juttatott?

A ki irni és olvasni tud, az megint csak azt fogja mondhatni, hogy ez egészen más. Most már tehát egy negyedik felfogással állunk szemben az olasz végleges szerződés tényére vonatkozólag. Ezek mindegyikével szemben áll azonban a t. kereskedelemügyi miniszter urnak őszinte, nyilt, férfias és határozott kijelentése. A t. kereskedelemügyi miniszter ur október 18-án tartott beszédében már ezt mondja: »Ez a törvényjavaslat azt alapitja meg, hogy a jelen megállapitás 1903 október 15-én lép életbe és az egyidejüleg megalapitott uj szerződés életbeléptéig marad hatályban.«

T. ház, ez nem jelenthet mást, mint azt, hogy egyidejüleg megalapitott uj szerződés van, mert ellenesetben a t. kereskedelemügyi miniszter ur ezt a határozott kijelentést, hogy: »megalapitott uj szerződés van«, nem használhatta volna és itt — tisztelettel ismerem el a kereskedelemügyi miniszter urnak a következetességét — a befejező részszel teljesen egyértelmüleg nyilatkozott, de épen ezért, t. kereskedelemügyi miniszter ur, a bevezető részt a javaslatba beállitani egyáltalában képtelenség és lehetetlenség, mert törvénybe beiktatni kétféle rendelkezést ugyanazon tárgyra és ugyanazon kérdésre, legalább szerintem, nem megendedett dolog. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

De menjünk tovább, t. képviselőház. Günther Antal t. képviselőtársunk, hivatkozva két tekintélyes nyilatkozatra, Pantano olasz képviselő és Rava olasz miniszter nyilatkozatára, azt állitotta és lapközléssel igazolta is, hogy azok az urak egyenesen kijelentették, hogy egyrészről Magyarország és Ausztria, másrészről pedig a két állammal szemben Olaszország közt a végleges szerződés megköttetett. És csodálatos, t. képviselőház, hogy e nyilatkozat igaz voltát illetőleg a t. előadó ur még a szokásos tagadással sem állott elő, — nemcsak hogy nem tagadta a t. előadó ur, a kormány pedig hallgatott — hanem visszavágásul egyenesen arra hivatkozott Rosenberg képviselő ur Günther Antal t. képviselőtársunkkal szemben, hogy ez állitása felfedezése nem novum, ez nem uj dolog, minek annak olyan nagyon örvendeni, hogy Pantano és Rava miniszter ezt a kijelentést megtették; hiszen ezt meg lehet tudni a törvényjavaslatból is. Itt tehát az előadó ur egyenesen elismeri, hogy az olasz képviselőnek és az olasz miniszternek igaza van.

Hasonlitsuk csak össze e kijelentést az előbb idézett kijelentésekkel. Kérdem, melyik az igaz: az-e, a melyikben a jövendőben esetleg kötendő szerződésről beszél a t. előadó ur, vagy az-e, a melyben egyenesen megerősiti az olasz képviselő és olasz miniszter azon kijelentését, hogy igenis végleges szerződés köttetett? — mert hisz különösen az olasz földmivelésügyi miniszter egyenesen hivatkozik arra, hogy hosszu időre, állandóan biztositotta Olaszország érdekét.

Miután nagyon helyesen mondotta a t. miniszterelnök ur egy közbeszólásában azt, hogy az elvállalt kötelezettségek miniszterváltozás esetén átszállanak az uj miniszterekre is, ennélfogva én azt gondolom, hogy ebből csak az a konzekvenczia vonható le, hogy a t. miniszterelnök urnak és a vezetése alatt működő kormánynak kötelessége a Széll-kormány által nagyon különös körülmények közt megalkottatott 1899 : XXX. t.-czikk rendelkezéseit, czéljait végrehajtani és megvalósitani. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Neki tehát ezt áttörni nem szabad; nem szabad pedig először azért, mert törvény; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* másodszor azért, mert azt a kijelentést tette a t. kormány, hogy ő egyáltalában nem akarhat és nem szándékozhatik összeütközésbe jönni az 1899 : XXX. t.-czikkel, azt igenis végrehajtani akarja; harmadszor pedig azért, mert annak a törvénynek megváltoztatására eddig a törvényhozás elé még javaslatot sem terjesztettek; tehát mindaddig, a mig az mint élő törvény fennáll, az a

politikai és egyéni felelőség kötelezi a kormányt és annak minden egyes tagját, hogy annak végrehajtásáról becsülettel gondoskodjék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Meglehet, hogy kissé unalmas lesz, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* de mégis némi megjegyzést vagyok kénytelen tenni a paktum kérdésére vonatkozólag is azért, mert egyrészről a miniszterelnök ur is kifejezésre juttatta azt a felfogást, hogy a paktum nem kötelez senkit, de különösen megjegyzést kell tennem azért is, mert Nagy Ferencz t. képviselőtársam azt mondotta, hogy paktummal az országot igazgatni nem lehet és nem is szabad. Teljesen igaza van. Aláirom, tökéletesen igaz. De disztingváljunk egy kissé. Én nem ugy értelmezem Polónyi Géza képviselőtársam felszólalását, hogy azért kell megtartani azt a törvényt, mert paktum következménye, vagy azért is, hanem meg kell tartani, mert törvény. *(Ugy van! balfelől.)* És ő csak motiválni akarta a paktummal azt, hogy itt kivételes körülmények között jövén létre az a törvény, mindenesetre sulyt kell helyezni annak hatályon kivül helyezésénél is arra, hogy azok a kivételes eljárások, melyek szerint létrejött, a lehetőségig megtartassanak.

Hát nézzük meg, hogy a paktum tulajdonképen mi czélból keletkezett? Ugyebár akkor Magyarország politikai helyzete annyira zavart volt, hogy szükségesnek látszott a politikai helyzetből való kibontakozásnak egy oly módját találni, a mely a t. túloldal felfogása szerint az ő uralmát továbbra is fentartja, az ellenzéki padokon ülő pártoknak akcióját pedig a jövendőben is biztositja. Ez volt a czél.

És e két rész álláspontját miként egyeztették össze? Ugy, hogy attól a merev felfogástól, a melyet a korona és bizalmasai, a király és tanácsosai következetesen kifejezésre juttattak 1899-ig, hogy a közös vámterület álláspontját megváltoztatni nem lehet, egy konczesszió történt a király és a többség részéről, kifejezésre juttatva a király az ő képviselője, Széll Kálmán által a maga akaratát, hogy enged abból a merev álláspontból, csakhogy kiszabaduljon a politikai bizonytalanságból és a vámszövetség kérdésének bizonytalanságából, mivel már nem volt vámszövetség. Megtette a konczessziót? Miért? Azért, hogy legalább a lehetőségig nyitva legyen tartva a kisebbség, az ellezék számára, hogy, a mennyiben nem birja meghatározott idő alatt a magyar kormány és többség törvényhozási uton az osztrák törvényhozással a kiegyezést létesiteni, akkor a Magyarország szempontjából következetesen hangoztatott és törvényben is biztositott önálló vámterületi jogot tettleg érvényesithesse. És én ebben nem politikai erkölcstelenséget látok, a mit nem fejez ugyan ki t. képviselőtársunk, de mintha azt akarná benne látni, mert, t. képviselőház, mi a rideg tény? Ugyebár, 1868 óta következetesen a szabadelvü párt uralja Magyarország politikai helyzetét? Ki van zárva még a lehetősége is annak, hogy az u. n. parlamenti váltógazdaság megvalósittassék. Mindent elkövet a t. túloldal és a kormány, hogy akként intéztessenek az ország ügyei, hogy diskreditáltassék és kormányképtelennek jellemeztessék a 48-as álláspont és még a lehetősége is kizárassék annak, hogy ez a párt a politikai hatalom kezelését a többségtől átvehesse.

Bekövetkezett azonban, t. képviselőház, 1899-ben az a helyzet, hogy a t. kormánypárt nem tudta maga sem, mit csináljon, hogyan érvényesitse a kezében levő politikai hatalmat, daczára nagy többségének. Nagyon természetesen most már rá kellett helyezkednie arra az álláspontra, hogy ha már nem engedi át a politikai hatalom teljességét a kisebbségnek, de el kell ismernie, hogy a törvényhozásnak oly lényeges tényezője a kisebbség, a melynek felfogásával különösen zavaros helyzetben számolnia kell. És itt a politikai bölcseség, előrelátás, hozzáteszem: ügyes számitás is, azt diktálta a többségnek, hogy a kisebbségnek fontos elvi álláspontjára nézve reménységet nyujtson arra, hogy bizonyos időpontban, bizonyos körülmények között a maga programmját megvalósithatja. Ezért ment bele a kisebbség a paktumba, a paktum tehát tulajdonképen hazafias kötelesség, hazafias feladat teljesitése volt az adott viszonyok közt. De ismétlem, nem azért ragaszkodom és kivánom hogy ragaszkodjék a kormány és a többség is az 1899: XXX. t.-czikkhez, mert paktum eredménye, hanem azért, mert élő törvény, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely a nemzet részére fontos jogokat biztositott és állapitott meg. Élő törvényt, a melynek helyes és igazi értelme az volt és ma is az, akárhogy is csüricsavarja a t. túloldal, hogy abban az esetben, ha Magyarország és Ausztria között vámszövetség létre nem jöhet 1903-ig, annak az állapotnak, melyről a törvény szól, élő joggá kell változnia, gyakorlati ténynyé. A túloldalnak és a kormánynak tehát hazafias, politikai és erkölcsi kötelessége volna a külön vámterület létesitése. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mert, t. képviselőház, ha a végrehajtó hatalom fölébe kerül a törvényhozásnak, az legalább is politikai veszedelem és a többség nem engedheti azt, hogy a veszedelem bekövetkezzék, ha azt akarja, hogy a törvények, nemcsak ez az egy, hanem az összes törvények, Magyarországon érvényben maradjanak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy mennyire igazam van akkor, a mikor arra hivatkozom, hogy az 1899: XXX. t.-czikknek czélja az volt, a mit a kereskedelemügyi miniszter ur is felolvasott és kifejezésre juttatott, arra nézve nem is szólok a törvényjavaslat indokolásáról, t. i. az 1899: XXX. t.-cz. indokolásáról, hanem hivatkozom magának a közgazdasági bizottságnak erre vonatkozó jelentésére. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ez már akkor kijelölte az utat a törvényhozás-

nak arra nézve, hogy mire kell fektetni a súlyt és tulajdonképen az előintézkedések mily irányban tétessenek meg. És ezt az előterjesztést, ezt a jelentést Rosenberg Gyula t. előadó ur csak ismeri, hiszen aláirta, mint a közgazdasági bizottság előadója. Ebben a közgazdasági bizottság, a midőn az 1899: XXX. t.-czikket mint törvényjavaslatot tárgyalja, ezt mondja: »Most, midőn a vám- és kereskedelmi viszonyok és ezekkel összefüggő némely kérdések rendezéséről szóló törvényjavaslatot vettük birálat alá, az akkor feltett kérdés, — hogy t. i. vámszövetség vagy önálló vámterület kivánatos e, — még pedig közjogi szempontból lényegesen módosult.« Maga a közgazdasági bizottság tehát ezt a kérdést közjogi térre átsiklottnak jelenti ki; elsősorban tehát tisztában volt, hogy a vámszövetség mindenesetre nagyon fontos politikai közjogi kérdés is; most már a sulypont nem a közgazdasági kérdésen, hanem a közjogi kérdésen alapszik egyenesen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert azt mondja: »A vám- és kereskedelmi szövetségnek az 1867: XII. t.-cz. 61. § a értelmében való megkötése rajtunk kivül álló okokból lehetetlenné válván, a kérdés többé nem ugy áll, hogy az önálló vámterület előnyösebb-e a vámszövetségnél, hanem ugy, hogy az adott időpontban közgazdasági érdekeink szempontjából a vámsorompók tényleges felállitása által jobban biztositathatók-e közgazdasági érdekeink, mint az által, ha a monarchia két állama közt a szabad és korlátlan forgalom fog fentartatni.«

Tehát igenis, a körül forgott és forog ma is a kérdés, hogy átmenjünk-e 1907 előtt az önálló vámterületre vagy nem? Ez nem tisztán közgazdasági kérdés, hanem egyuttal nagy politikai kérdése Magyarországnak.

Polónyi Géza: Fontos államjogi kérdés!

Babó Mihály: Ha ugyanis az önálló vámterület tényleg életbe lép, akkor először ki fog domborodni az, hogy Magyarország saját területe fölött szabadon és önállóan rendelkezik, másodszor az, hogy közgazdasági érdekeinket minden idegen befolyástól menten magunk fogjuk szabályozni és irányitani, harmadszor pedig, a mi az önállóság szempontjából nagy jelentőségü és a mi szerintem tulajdonképen oka annak, hogy a megvalósitást lehetetlenné akarják tenni, az, hogy a külföld előtt akkor Magyarország mint önálló és független ország jelenik meg. Ezt nem akarják odaát, nem akarják önöknek megengedni; de ebből nem az következik, hogy önök szót fogadjanak a felsőbb rendeleteknek, hanem, ha egyszer már elfoglalták ezt az elvi álláspontot, a mint elfoglalták 1899-ben, azt igenis állják ma is, és hassanak oda, hogy minden akadály ennek utjából eltávolittassék.

Elégszer ki volt fejtve és igaz is a törvény szempontjából, hogy a kereskedelmi tárgyalásokat megindítani addig, mig az autonom vámtarifa a két állam törvényhozása által megállapitva nincs, nem volt szabad.

Széll Kálmán akkori miniszterelnök ur az 1899 julius 11-én tartott ülésben egész világosan megmondta, hogy a jelenlegi tarifa sem Magyarország, sem Ausztria érdekeinek meg nem felel, és ő épen azért állitotta oda az autonom vámtarifának a tárgyalások előtt való létesitését, hogy ha komolyan akarja Ausztria a vámszövetséget, neki lehetőséget adjon arra, hogy Magyarország ne éljen törvénybiztositotta vámterületi önálló jogával. Önök most megforditják, és mindent elkövetnek, hogy Ausztria megállapitsa, vagy császári rendelettel megállapittassa a tarifát azért, hogy lehetetlenné tétessék Magyarországnak az önálló vámterületre való áttérés. Hogy azután ennek közgazdaságilag mi a következménye, arra elég bizonyitékot nyujt maga a törvényjavaslat és az ahhoz csatolt kimutatás. Hogy Magyarországnak mennyire kis mértékben vannak itt az érdekei védve, és mennyire kis mértékben van érdekelve is, azt azok a statisztikai adatok, melyeket a t. miniszter ur a javaslathoz csatol, világosan feltüntetik. Ha összehasonlitjuk a forgalmat, a mely csak Magyarországra esik, azzal, a mely a közös vámterület forgalma, mindjárt tisztán áll a helyzet, hogy Magyarország minusra dolgozik, a közös vámterület ellenben 30 millió plusra dolgozik. Hát ki nyer akkor ezen a törvényjavaslaton: mi vagy Ausztria? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1899: XXX. t.-czikknek egyik czélja az is volt, hogy ha már fenmarad is a közös vámterület a két állam közt, olyan tarifának kell létesülnie, mely Magyarország közgazdasági, mezőgazdasági, ipari érdekeit egyaránt megvédi. Meg van-e az védve akkor, mikor ilyen szerződést kötnek ideiglenes jelleggel, de végleges czélzattal, a mit leszek bátor kimutatni. Hogy ez a törvényjavaslat nem védi meg a magyar bortermelők érdekeit, az már bővebben ki volt fejtve. Az kétségtelen, hogy akármilyen érvek hozatnak is fel, az önök irányitott akarata, ha a szavazásig jutott a dolog, kétségtelenül el fogja fogadni ezt a törvényjavaslatot is. A t. miniszter ur hivatkozott egy vármegyei szabályrendeletre, mely a borvidék érdekében hozatott; én régibbre, — ő százesztendősre hivatkozott — én ötszáz éves statutumra fogok hivatkozni. A sajószentpéteri, 1403-ban hozott községi szabályrendelet kissé körültekintőbb volt, mint a mai törvényhozás, és azért, hogy a szőlősgazda közönség érdekeit megvédelmezze, egyenesen kimondotta, hogy tiltva van a határon máshonnan bort behozni. Akárhonnan hozatik az be, még magyar területről is, szomszéd községből is, a ki pinczéjében megtaláltatott, kiviendő a piacztérre és a hordó feneke beütendő, hogy a bor kifolyjon.

Nem engedték azt sem, hogy benn elfogyasztassék, hanem egyenesen megsemmisitették, mert bünnek tartották, hogy bevitel utján megrövi-

ditsék az ottani bortermelők jogosult érdekeit. Ha ez állott a sajószentpéteri községre 500 esztendővel ezelőtt, gondolom, fejlődött azóta Magyarország közgazdasági érdeke annyira, hogy Ausztriával és a külfölddel szemben erre az álláspontra helyezkedhetünk mi is, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ugyannyira, hogy a t. többség egy községnek 500 év előtti rendelkezéseiből is tanulhatna, mikor fennen hirdeti, hogy a bortermelő közönség érdekeit védelmezi.

Nem szabad önöknek figyelmen kivül hagyniok azt, a mit Széll Kálmán 1902 márczius 22-én mondott. Egyenesen azt a kijelentést tette a képviselőházban, hogy inkább legyen külön vámterület, mint rossz egyezség. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Önök nem mutatták ki azt, hogy az egyezség, melynek bevezetése ez a provizorius javaslat, de melynek háta mögött lappang a végleges egyezség, mely Olaszországgal tényleg meg van kötve, hogy ez az ország érdekének megfelel, és azt kivánják önök, hogy vaktában, inczidentaliter egy olyan ideiglenes javaslatot, a melynek kisérője egy végleges, ismeretlen javaslat, en bloque elfogadjunk. A t. túloldalnak lelkiismerete ezt megengedheti, de az én hazafias kötelességérzetem ez ellen a legkomolyabban tiltakozik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ha nekik lelkiismeretük volna, az övék sem engedné, de nincs nekik.

Kubik Béla: Ballagi beszéde nem volt bizonyiték; csak lelkiismeretlenségéről tesz tanuságot. *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak ilyen kifejezéseket használni!

Ballagi Géza: Bizza lelkiismeretemet én rám; lelkiismeretemmel én beszélek!

Babó Mihály: Hogy mennyire nem Magyarország érdeke és nem az 1899 : XXX. törvényczikknek megvalósitása a czél, erről van egy nagyon kézenfekvő bizonyiték. A következőkre irányitom a t. ház szives figyelmét.

Hivatkozás történt, t. képviselőház, a Mexikóval kötött szerződésre, de tagadom, hogy az törvényhozásilag köttetett szerződés volna, mert hiszen az 1902 : X. törvényczikk »kereskedelmi viszonyainknak Mexikóval való ideiglenes rendezéséről« szól és egyáltalában nem köt szerződést, csak felhatalmazást ad a kormánynak, hogy a kereskedelmi és forgalmi viszonyokat ideiglenesen szabályozza. Tehát csakis egy felhatalmazás van a kormány kezében.

Polónyi Géza: Ês meddig?

Babó Mihály: De Nagy Ferencz t. képviselőtársunk ebből azt akarta kiolvasni, — a túloldalon többen vannak ebben a téves felfogásban — hogy 1902-ben ezzel a törvénynyel áttöretett az 1899 : XXX. törvényczikk rendelkezése, most már szabad a vásár az 1899 : XXX. törvényczikkel szemben.

Ki volt már mutatva, — nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni — hogy az 1899 : XXX. t.-cz. nem csak, hogy meg nem töretett ezzel a törvénynyel, hanem egyenesen megerősittetett azáltal, hogy a törvény rendelkezésébe be van foglalva, miszerint: »az 1899. évi XXX. t.-cz. 4. § ának második bekezdésében foglalt határozmányától eltérőleg megállapittatik, hogy a kormánynak ezuttal kivételképen adott felhatalmazás alapján« joga van intézkedni. *(Ugy van! balfelől.)* Tehát először is nem köttetett szerződés, csak kivételképen jog adatott a t. kormánynak arra, hogy saját hatáskörében intézkedjék.

Polónyi Géza: 1903 előtt!

Babó Mihály: Majd rátérek arra is.

De egy nagyon sulyos feltételt és kikötést kapcsolt ehhez a törvényhozás, mert világosan kimondja, hogy ideiglenesen szabályoztassanak ugyan a viszonyok, de »az erre vonatkozó megállapodások azon megszoritással lépjenek életbe, hogy azoknak hatálya az 1903. évi deczember hó 31-én túl nem terjedhet«. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Tetszik látni!

Babó Mihály: Ezt már csak nem lehet elcsürni-csavarni semmiféle szónoklattal, ez csak világos rendelkezés, hogy 1903. éven túl nem terjedhetett az ideiglenes rendezés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Miért történt ez? Azért, mert uj szerződés kötéséhez az annak előfeltételét képző vámtarifának akkorára meg kellett volna lennie, tehát ennek a kikötésnek az volt a czélja, hogy ne legyen megkötve a törvényhozás keze, hanem hogy szabadon rendelkezhessék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most azt kérdezem a t. kereskedelemügyi miniszter urtól, vajjon 1903 deczember 31-éig terjedő hatálylyal rendezte-e a t. kormány ezt a kérdést Mexikó és Magyarország között, igen-e vagy nem?

Molnár Jenő: Mi van azóta Mexikóval? Szeretnők tudni!

Babó Mihály: Ha igen, akkor azt kérdezem . . .

Polónyi Géza: Kivégezték azóta másodszor is Miksa császárt, de a szerződésről nem rendelkeztek!

Babó Mihály: Ha csak 1903 deczember 31-ig szabályoztatott a viszony a kormány által, a miről azonban, miután a törvénybe a rendelkezés nincs bele foglalva, ide jelentés nem tétetett, akkor azt kérdezem a t. kereskedelemügyi miniszter urtól: mi történt Magyarország és Mexikó kereskedelmi viszonyaira nézve 1903 deczember 31-étől idáig?

Nessi Pál: Van-e szerződés, vagy nincs?

Babó Mihály: Milyen viszony van tehát ma Magyarország és Mexikó között? Azt hiszem, hogy nincs semmiféle szerződéses megállapodás. De akkor azután sem a t. miniszter ur, sem a t. előadó ur ne hivatkozzék arra, hogy a szerződés nélküli viszonyokból milyen evidens károk származnak Magyarországra, mert ha ez áll Olaszországra, akkor áll Mexikóra és áll a világ

minden államára vonatkozólag is, legalább azokkal szemben, t. miniszter ur, a melyekkel szerződni szükségesnek látta a magyar törvényhozás. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Talán tudja az előadó ur ezt a kérdést?

Gabányi Miklós: Ők azt tartják, hogy hallgatni arany! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Igen, itt adhatna felvilágositást az előadó ur!

Babó Mihály: De nagyon fontos kérdés, a mire sulyt helyez a t. kereskedelemügyi miniszter ur, ennek az ideiglenes szabályozásnak mennyi időre való hatálya.

Polónyi Géza: Előadó ur, mi ujság Mexikóban? *(Derültség balfelől.)* Nem adna felvilágositást? *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Babó Mihály: Sulyt helyezett a t. kereskedelemügyi miniszter ur arra, — és ez nagy fontossággal is bir a jelen viszonyok közt Magyarország szempontjából — hogy ennek az ideiglenes szabályozásnak hatálya meddig fog terjedni és miként lesz ez megszüntethető. Ebben az utolsó pontban foglaltatik, hogy 1904 október 15-dikén lép életbe. De ezen az időponton már túl vagyunk és rendelettel történt meg annak életbeléptetése, a mennyiben igy tényleg életbelépett és az egyidejüleg megalapitott uj szerződés életbeléptéig marad hatályban, miután maga a t. kereskedelemügyi miniszter ur és a miniszterelnök ur is ismételve kijelentették, hogy kereskedelmi szerződést Olaszországgal sem fognak kötni mindaddig, mig a vámszerződés meg nincs kötve Magyarország és Ausztria között. Világositsa fel tehát a t. miniszter ur a törvényhozást, mit gondol, meddig fog terjedni ennek a szerződésnek hatálya? Lejár-e 1907 végén, a melyen túl a végleges szerződést egyáltalában nem is lehetne kötni, vagy pedig miután nincs kilátás arra, hogy a vámszövetség megköttessék és Olaszországgal az önök felfogása szerint szerződéskötés nem lenne, olyan törvényjavaslattal állunk-e szemben, a melynek — bár nagyon helyesen mondta Ballagi Géza t. képviselőtársunk, hogy örök érvényű törvényeink nincsenek — a t. miniszter ur örök életet akar biztositani azért, hogy ezzel azután lehetetlenné tegye azt, hogy az 1899: XXX. t.-czikkben kifejezett és a miniszter ur által előbb idézett nyilatkozat szerint is kitüzött czél: az önálló vámterület megteremtése lehetetlenné tétessék? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondják önök, hogy nem adtak föl semmi jogot azokkal a rendelkezésekkel szemben, a melyek az 1899:XXX. t.-czikkben vannak, mert a szerződést felmondhatjuk. Azt hiszi a t. kereskedelemügyi miniszter ur, hogy a ki figyelemmel elolvassa ezt a befejező részt és az 1899:XXX. t.-cz. 4. §-ának minden kételyt kizáró kifejezését, el fogja ismerni, hogy ez a két rendelkezés összevág? Méltóztassék idefigyelni, t. kereskedelemügyi miniszter ur! A javaslatban az van mondva, hogy a szerződő feleknek jogában áll, hogy ezen megállapodás hatályát hathavi előzetes felmondással 1905-dik évi deczember 31-dikét követő bármely napra megszüntethessék. Tehát a kormány fentartotta a maga részére ezt a jogot, de milyen jogi alapra és törvényre támaszkodva? Az 1878:XX. t.-czikkben, vagyis a vámszövetségi törvényben foglalt módozatok mellett, hogy abban az esetben, ha szükségét látja a t. kormány, az idézett törvény 3. §-ában foglalt rendelkezés által biztositott joga szerint felmondással élhet vagyis ha a tárgyalások eredményre nem vezetnek, a külügyminiszter felmondja a szerződést. De, t. miniszter ur, ez nem az, a mi az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-a utolsó pontjában ki van mondva! Ugyebár ennek lejárati ideje tulajdonképen nincs? Azt mondja az 1899:XXX. t.-cz. 4. § a, hogy a lejárati határidővel nem biró kereskedelmi szerződések a két állam bármelyikének kivánságára az 1903. évre felmondandók. Igy tehát minden szerződésnek fel kellene mondatnia, mely határidőhöz kötve nincs. Nem volt joga tehát a magyar és osztrák kormánynak válogatni, hogy melyiket mondja fel, melyiket nem. Azon szerződéseket, a melyeknek lejárata nem volt, fel kellett, illetőleg fel kellett volna mondani. Itt is mulasztást követett el a t. kormány megint szándékosan azért, hogy az országnak biztositott azt a rendelkezési jogát, hogy egyszer végre átléphessen az önálló berendezkedésre, megvalósitani ne lehessen. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

S vajjon az, hogy a vámszövetségi törvény alapján akarja a felmondási jogot esetleg a kormány érvényesiteni, megfelel-e az 1899:XXX. t.-czikkben foglalt azon rendelkezésnek, hogy az ilyen szerződések a két állam bármelyikének egyoldalu kivánságára felmondandók? Nem a t. kormánynak kell ezt elhatározni, hanem igenis, a mint a magyar törvényhozás azt mondta, hogy fel kell mondani, akkor annak meg kell történnie.

Ilyen körülmények között, midőn kitünik ebből a törvényjavaslatból világosan az, hogy a t. kormány ki akarja markából forgatni az 1899:XXX. t.-czikk czélzatát és rendelkezéseit, s egyenesen arra törekszik, hogy a nemzet részére biztositott, a törvényben világosan kifejezett, de a dolog természeténél fogva is a nemzetet a vám- és kereskedelmi ügyekben megillető rendelkezési jog ne érvényesittethessék: akkor nekünk ennek a czélnak megvalósitására eszközt, lehetőséget adni nem lehet és nem szabad. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És hiába az a szemrehányás, hogy mi ezt közjogi szempontból csak azért vitatjuk, mert nem tudunk közgazdasági szempontból ellene nyilatkozni. Eléggé ki volt mutatva, ma különösen szakszerű szempontból igen szépen ki volt

fejtve, hogy milyen veszedelmes ez a törvényjavaslat a magyar bortermelésre nézve, azzal szemben elfogadható érveket nem hallottunk.

A mint beszédem kezdetén mondottam, én a magam részéről igy gondolkozom, de azt hiszem minden ember igy gondolkozik, hogy a törvényhozás tagjai részéről erkölcsi lehetetlenség az, hogy Magyarország törvényei bármilyen anyagi előnyért, bárkinek áruba bocsáttassanak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Bár ezen az oldalon is elismerjük, hogy a multtal szemben bizonyos előny, bizonyos kedvezőbb kikötés, kedvezőbb helyzet van, illetőleg lehet ennek a javaslatnak az alapján, mégis miután mi nem tudnók hazafias érzületünket és lelkiismeretünket megnyugtatni, mert azt vághatná nekünk a magyar közönség a szemünkbe: eladtátok a törvényes jogot csak azért, hogy néhány vidéknek, vagy néhány embernek hasznát előmozditsátok, miután mi erre segédkezet nem nyujthatunk, s miután ez a törvényjavaslat a törvénynyel, magával a joggal, sőt hozzá merem tenni, a tett miniszteri kijelentések folytán a politikai morállal is ellenkezik, én a javaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Szólásra ki következik?

Kovács Pál jegyző: Bartha Ferencz!

Bartha Ferencz: T. képviselőház! Ugy az egyik, mint a másik oldalról is a kormánynak az Olaszországgal megkötött szerződésre vonatkozó ténykedése erős birálat alá vétetett. Azért mondom, hogy ugy az egyik, mint a másik oldalról, mert hiszen a túloldalról is elhangzottak olyan vádak, a melyek egyáltalában nem igazolhatják azon eljárást, hogy a kormány a törvény megkerülésével és lerontásával Magyarország egyenes kárára ilyen szerződést merészelt kötni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kormánynak egész eljárása a parlamenttel szemben nem volt őszinte a multban és annál kevésbbé őszinte ma. Mert, t. ház, ma már kétségtelen az, hogy itt tulajdonképen két szerződésről van szó. Az egyik egy titkos szerződés, a melyet ide a ház elé nyilvánosságra hozni a kormány nem mert, a másik pedig egy ugynevezett provizórius szerződés, a melyet igenis letett a ház asztalára, illetőleg azt tárgyalta a bizottság, a melynek azonban felmondási ideje és lejárata nagyon kétséges és az ország jogai ebben sincsenek világosan megállapitva. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A kormánynak ezen ténykedése, a melyet ezen provizórius szerződéssel alkotmányunk ellen elkövetett, prejudikál az önálló vámterületnek; mert akkor, a mikor a kormány ezt a szerződést megkötötte, habár azt mondja, hogy az ideiglenes, provizórius szerződés, mégis, abban az esetben, ha a ház ezen szerződést tudomásul veszi és beczikkelyezi, akkor már a kormány egész könnyü helyzetben lesz a végleges szerződés bemutatásánál. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert mikor ez a provizórius szerződés betöltötte hivatását és lejárt, akkor a kormány elő fog állani a háznak azzal, hogy hiszen nincs többé törvénysértés, hiszen a ház már beczikkelyezett egy törvényt, a melyben tudomásul vette, hogy az 1899: XXX. törvényczikknek az autonom vámtarifára vonatkozó intézkedése pretereáltatott, tehát hallgassatok, mert az a törvény már megszünt.

Hát ez, t. képviselőház, a legrútabb játék Magyarország alkotmányos jogaival. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az 1867-iki, u. n. kiegyezési törvény megállapitja azokat a módozatokat, a melyek mellett Ausztria és Magyarország között a vám- és kereskedelmi szövetség megköthető. Ezek a módozatok rendkivül fontosak és alkotmányunk egyik biztositékát képezi, hogy azok, a mik ezen módozatokban foglaltatnak, megtartassanak nem csak Magyarország, hanem Ausztria részéről is. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A vám- és kereskedelmi szövetség tehát Ausztriával szemben feltételhez van kötve. S ez a feltétel nem teljesült Mivel az 1867-iki ugynevezett kiegyezési törvény alapfeltétele az, hogy alkotmányunk sértetlenül fentartassék, Ausztriával szemben megsértetett: megszünt a vám- és kereskedelmi szövetség, mint a hogy meg is szünt jogilag már az 1899: XXX. törvényczikk által és csak egy közgazdaságilag előállott kényszerállapot van a közös vámterület tekintetében; és — mondom — ha ezen 1867-iki kiegyezés módozatainak be nem tartása megszünteti a közös vámterület létezését, akkor eo ipso magánál ezen ténynél fogva előáll Magyarországnak önálló rendelkezési joga és ezen önálló jogba Ausztriának, vagy az osztrák császárnak semmi beleszólási joga nincs. Ezt, t. képviselőház, nem szükséges magyaráznom; ez fundamentális tétele a magyar alkotmánynak. És ha ez a feltétel nem létesül, nem teljes, akkor Ausztriával való mindennemü ily összeköttetésünk megszünt és nem lehet Magyarországot oly szerződésbe beugratni, a melyre már hiányzik a törvényes alap. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Miért keletkezett, az 1867-iki törvényre alapitva, az 1999: XXX. törvényczikk? Mi és velünk azok, a kik becsületes gondolkozásuak, azt hittük, hogy végre-valahára Magyarország hozzájutott ahhoz az állapothoz, hogy saját területének kereskedelmére vonatkozólag az önálló vámterület tekintetében önmaga intézkedhetik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez volt az 1899: XXX. törvényczikknek interpretációja, s ez volt intencziója is. És most azt lát-

juk, t. ház, hogy épen ezeket a garanciákat a kormány egyetlen tollvonással, a nélkül, hogy a törvényhozást megkérdezte volna, egyszerűen áthuzza, negligálja, félreteszi, csak azért, mert ezen helyzet neki kényelmetlen és mert az ország jogait megvédeni nem tudja. T. képviselőház! A kormány e működésénél nagyon előtérbe nyomul egy volt kormányférfiunak a jelenlegi viselkedése. Az a volt kormányférfiu az anynyira dicsőitett Széll Kálmán.

Förster Ottó: Visszajön!

Bartha Ferencz: Széll Kálmánnak egész viselkedése a jelenlegi kaotikus parlamenti helyzettel szemben gyanus. Gyanus pedig két irányban; és én azt hiszem, egész joggal merem azt mondani, hogy az az eljárás, a melyet Széll Kálmán, most a parlamenttől távol lévén, tanusit, egyáltalában nem felel meg annak a nagy fontosságnak és annak a nagy erőnek, a melyet az ország jogai megvédése szempontjából az ő kormányzásának tulajdonitottak. En két lehetőséget látok ebben a távolmaradásban: vagy a bécsi kéz érvényesül itt, a mely Széll Kálmánt leintette, vagy pedig ugy áll a dolog, hogy maga Széll Kálmán akkor, a midőn az 1899. évi XXX. törvényczikket megalkotta és azokat a famózus tárgyalásokat, a melyek az ujságok révén országszerte oly nagy port vertek fel, Bécsben az osztrákokkal folytatta, már tudta azt, hogy ez csak mézes madzag lesz a nemzet részére; ez csak konczesszió, a melyet a hatalom adott a nemzetnek azért, hogy egy kényelmetlen helyzetből szabaduljon, hogy az 1899. évi XXX. törvényczikk csak egy odavetett játékszer volt, hogy örüljön neki ez a nemzet, és játszsza a maga kis játékait egy pár éven át, de a midőn azon törvény érvényesülésére kerülne a sor, akkor azt majd félreteszik, egyszerűen megszüntetik.

Széll Kálmán ezt tudta és épen ezért gyanus, hogy ő nem jelenik meg itt, mert ha ő olyan vádakat, a minőket ellene emeltek, egyáltalában negligál, semmibe sem vesz, akkor igenis jogosult az a feltevés, hogy ő a nemzettel szemben rut játékot játszott és nem volt őszinte, épen ugy, mint a hogy a mostani kormány sem az. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)*

És, t. ház, a kormány még ma is titkolózik. Akkor, a midőn gr. Tisza István miniszterelnök ur az ugrai levelet világgá bocsátotta, az egész nemzet meg volt lepve és gondolkodott a felett, hogy mit jelenthet ez, mert hiszen senkinek eszeágában sem volt ezen az oldalon és azt hiszem, hogy a túloldalon még kevésbbé, hogy a kormánynak a normális viszonyok alatti tevékenysége tovább való folytathatását akár obstrukczióval, akár más erőszakos tényekkel gátolja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt nemcsak mi tudtuk, hanem az egész ország és gr. Tisza István miniszterelnök ur mégis kifőzte az ugrai levelet; azt odadobta a harczi piaczra és felidézte azokat a szellemeket, a melyek a mult évben lecsillapodtak. Most az a kérdés, hogy a t. miniszterelnök ur miért szánta rá magát egy ilyen politikailag rendkivül fontos és nagyjelentőségű levél megirására; miért dobta az ellenzék elé a keztyűt? Ennek okát csak abban látom, hogy a t. miniszterelnök ur ettől a szerződéstől, a tulajdonképen egy Olaszországgal végleg megkötött szerződéstől akarta az ellenzék figyelmét elterelni. Hogy ez nem sikerült, azt láthatja a t. miniszterelnök ur, hiszen ő játszott ugyan az emberi szenvedélylyel, de nem számolt ezen szenvedély hatásaival? Ez a provizórius szerződés csak fedezése egy olyan rendkivül sulyos és nagyjelentőségű törvénysértésnek, a melyet az Olaszországgal megkötött végleges szerződés foglal magában. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja Nagy Ferencz t. képviselőtársam f. hó 18-án tartott beszédében, hogy: »csak általánosságban mondja a törvény, hogy a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt megalkotandó az autonom vámtarifa« — t. i. itt rámutat arra, hogy az 1899: XXX. t.-cz. csak annyit mond ki, hogy a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt nem szabad szerződést kötni, illetőleg egyezkedni; továbbá azt mondja — itt elhagyom a tárgyra nem tartozó közbeszólásokat — »az meg van irva a józan észben, — tehát nem a törvényben — meg van irva a helyes magyarázatban, hogy olyant ne vigyünk bele a törvénybe, a mire a törvényhozás egyáltalában nem is gondolt. Már most meg van-e tiltva a törvény által, hogy 1907-ig szerződést kössünk? Ugyebár nem? Meg van-e tehát tiltva, hogy mi provizóriusan meghosszabbitsunk egy fennálló szerződést 1907-ig? Tehát köthetünk szerződést 1907-ig, és az is következik ebből, hogy igenis meghosszabbithatunk egy fennálló szerződést 1907-ig. Ha mi meghosszabbithatunk egy fennálló szerződést, a mely egy régi tarifa alapján készült, szükség van-e akkor ehhez a meghosszabbitáshoz egy uj tarifára?«

Nagy Ferencz t. képviselőtársam érveléseinek csoportozatát a régi tarifa alapjára helyezi és elsősorban nem veszi figyelembe az 1899. évi XXX. t.-cz. azon intézkedését, hogy még tárgyalásokat sem szabad meginditani a külfölddel, hanem ezt az intézkedést egyszerűen félreteszi és egy hágcsóval tovább ugrik, a mennyiben azt kérdezi: 1907-ig van-e jogunk szerződést kötni a külfölddel vagy azt meghosszabbitani, igen vagy nem? Nincs, mert 1907-ig fenn van tartva az az állapot, a melyet Ausztria és Magyarország közt épen Széll Kálmán és az akkori osztrák miniszterelnök által létesittetett és a mely az 1899: XXX. t.-czikkben van lefektetve. Az, hogy az uj tarifa alapján — a mit Nagy Ferencz tagad — köttetett meg ez a provizorikus szerződés is, kétségtelen dolog, hiszen magában ezen provizorikus szerződésben is a régi tarifán változtatás történt a tarifára vonatkozólag a borban is, a mandulában is, az olajban

is stb. Ez már nem a régi tarifa. Nem áll tehát az a tétele Nagy Ferencz t. képviselőtársamnak, hogy Magyarország a régi tarifa alapján hosszabbitotta meg ezen szerződést, mert hiszen egy uj tarifa alapján köttetett meg az uj szerződés, a jelen esetben 1906-ig, a mely uj tarifa azonban törvényhozásilag tárgyalva, elfogadva nem lett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Ferencz t. képviselőtársamnak okoskodása tehát egy circulus vitiosus, a mely önmagába fut vissza, a kiindulási pontot keresi fel ujra a bizonyitandó anyagul, holott tulajdonképen nem bizonyit semmit, mert a világos tények ellene szólnak. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Azt mondja Nagy Ferencz t. képviselőtársam továbbá *(olvassa)*: »Mondom, igy áll a dolog. Nekünk szabad szerződnünk 1907-ig, szabad 1907-ig egy régi fennálló szerződést meghosszabbitanunk, mert ez is csak 1907-ig való szerződés, ha pedig egy régi szerződést egyszerűen meghosszabbitunk és ez a meghosszabbitás túl nem megy a törvény határán, akkor az a kérdés, hogy micsoda tarifa van alapul véve, fel sem merülhet, mert nem is lehet kétség aziránt, hogy csak az a tarifa fog a provizórium meghosszabbitásánál fentartatni, a mely azelőtt volt érvényben. Egy uj tarifát el sem tudok képzelni, a mikor egy régi szerződésnek egyszerű meghosszabbitásáról van szó.«

Itt is össze vannak zavarva a fogalmak és a tények, mert hiszen ezen provizóriumban tulajdonképen nem egy régi szerződés meghosszabbitásáról van szó, hanem egy egészen uj szerződés kötéséről, a melynek alapját nem a régi, hanem egy egészen uj tarifa képezi, a mit különben a tények is igazolnak. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ha tehát Nagy Ferencz nem tudja elképzelni, hogy uj tarifa alapján egy régi szerződés meghosszabbittassék, azt elhiszem, mert ezt én sem tudom elképzelni; de ebből nem következik az, hogy az uj tarifa alapján megkötött szerződés a réginek a meghosszabbitása volna. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A t. kormány ezen szerződése által — a mint már volt szerencsém emliteni — a nemzetnek legvitálisabb és legvirilisebb jogait játszsza ki. Teszi pedig ezt akkor és olyan körülmények között, a mikor Magyarország egy, rá nézve gazdaságilag, politikailag, iparilag és kereskedelmileg is rendkivül fontos mozzanat előtt áll, a mikor t. i. életbeléptethette volna a nemzetnek oly régóta várva-várt óhajtását, hogy végre az önálló vámterület alapján szerződjék és biztositsa gazdaságának, kereskedelmének és iparának azt a szükséges támogatását a vámhatároknál, a melyek nélkül az ország ipara és kereskedelme fellendülni nem képes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az a tény, hogy a kormány az ország ép ezen legvirilisebb jogait játszotta ki és tette félre, a legnagyobb bizonyitéka annak, hogy itt tulajdonképen nem alkotmányos, hanem abszolutisztikus kormánynyal állunk szemben, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely saját kénye-kedve szerint játszik a törvénynyel és a mennyiben az neki kedvez, megtartja azt, a mennyiben pedig neki kedvezőtlen, terhes, vagy a melyet a bécsi hatalom neki megtartani nem enged, egyszerűen félreteszi. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mikor pedig ezzel kapcsolatban az ellenzék az ő hivatását teljesiti és a nemzet jogainak álláspontjára helyezkedve itt beszédeket tart, megvilágitja a helyzetnek azt a sötét kétségbeejtő oldalát, a mely a nemzetre most már a közel jövőben vár, mint a hogy várni fog ezen kormánynyal szemben: akkor a t. miniszterelnök ur felkel és megfenyegeti az ellenzéket azzal: hogy ha pedig te, a te jogos birálatodnak gyakorlásától vissza nem lépsz, ha be nem fogod a szádat magyarán mondva, akkor én fel fogom a házat oszlatni. Megfenyegeti egyuttal saját pártját is, mondván: hogy ha pedig valaki rezoniroz nekem és nem fog kellőleg parirozni, fel fogom a házat oszlatni.

Nézzünk csak ennek a dolognak belsejébe, mert ezen a fenyegetésen nem szabad olyan könnyedén átcsuszni, mint a hogy azt némelyek gondolják. Mert mi ez? Egy abszolutisztikus módon uralkodni akaró embernek egyéni megnyilvánulása. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ő t. i. a választásokat nem ugy fogja fel és nem ugy tekinti, mint az ország szavazó polgárságának alkotmányos és szabad megnyilvánulási jogát, hanem ugy állitja oda a kérdést, mint egy büntetést, és mumuskép megfenyegeti a parlament tagjait azzal: hogy ha pedig te kötélnek nem állasz, akkor én majd egy büntető hatalommal, t. i. a választással, a mely az én kezemben van, foglak megbüntetni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az egész fenyegetés légből kapott és üres dolog. Hiszen mindnyájan tudjuk azt, hogy az ellenzéknek szüksége van uj választásokra. Az ellenzék csak akkor juthat diadalra, csak akkor terjesztheti eszméit sikerrel és juttathatja azt többségre, ha választás van.

Ha pedig egy ilyen nagy kérdés áll a nemzet előtt, mint a jelen esetben is, épen az ellenzéknek kötelessége a kormányt figyelmeztetni és követelni tőle, hogy a nemzet és a közvélemény megnyugtatása és megnyilvánulása szempontjából a házat oszlassa fel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne méltóztassék azt hinni, hogy ezen az oldalon oly kicsinyhitűek az emberek és oly szűk látkörrel birók, hogy ne tudnák mérlegelni azt, vajjon ez a fenyegetés hova vág? Nem hiszem, hogy az ellenzéken csak egyetlenegy ember is volna, a ki a miniszterelnök urnak a fenyegetését komolyan venné. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ő Felségének a királynak jogában áll a parlamentet feloszlatni bizonyos határidőkön belül, a melyeket a törvény állapit meg. *(Ugy van! balfelől.)* Ezen jogát ő gyakorolhatja és a nemzet akkor, a mikor az urna

elé lép, tudni fogja kötelességét, hogy egy olyan kormánynyal, a mely abszolutisztikus módon kormányoz, a mely a törvényeket egyszerűen negligálja, a mely a törvényhozás jogait semmibe sem veszi, sőt fenyegetésekkel áll elő, hogyan kell elbánni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kormány azzal állott elő és a t. miniszterelnök ur azzal védekezett, hogy hiszen nem is olyan nagy dolog ennek a szerződéses állapotnak hatályba léptetése és a törvény megfelelő rendelkezéseinek be nem tartása; azzal a gyönge mentséggel védekezik, hogy elsősorban nem rendelkezik kellő idővel, másodsorban pedig nem akarta a képviselőket oly nagy és sulyos fáradalmaknak kitenni, hogy a nyár folyamán, még augusztus 18—20-án túl is, tárgyaltatta volna ezt a törvényjavaslatot. A t. miniszterelnök urnak ezen fejtegetése egyáltalában nem állja meg helyét és nem is felel meg a valóságnak. Nem felel meg a valóságnak elsősorban azért, mert 1904 márczius 11-től kezdve, a mikor a parlament morális viszonyok közé lépett, volt kellő ideje arra, hogy ezt a szerződést letárgyaltassa, illetőleg ezt az állapotot, a mely Olaszországgal és a külföldi államokkal fennáll, rendezze. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De nem fogadhatom el ezt a védekezést már az alapigazság szempontjából sem, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hiszen az 1899 : XXX. t.-cz. megfelelő intézkedéseit kellett volna a kormánynak előbb törvényhozási uton megváltoztatni, és csak azután térhetett volna át az Olaszországgal való szerződés megkötésére, ha az 1899 : XXX. t.-czikknek idevonatkozó tiltó rendelkezései hatályon kivül helyeztettek volna. Nem felel meg a helyzet szignaturájának a miniszterelnök ur azon kijelentése, hogy nem volt ideje hozzá, mert hisz nem az időről van szó, a mi tényleg volt neki, hanem első sorban ténykérdésről van szó, vajjon az 1899 : XXX. t.-czikk ellenére jogositva volt-e ő más államokkal tárgyalásokba bocsátkozni, és pláne szerződésre lépni. Mielőtt ide jött volna a t. miniszterelnök ur, illetőleg a kormány ezzel a javaslattal, az előtt meg kellett volna neki tennie egy előzetes ténykedést, egy előzetes törvényhozási működést kellett volna lefolytatnia, t. i. az 1899 : XXX. t.-czikknek megváltoztatását, megváltoztatását annak, hogy külfölddel szerződéseket nem köthet a kormány, nem tárgyalhat addig, a mig az autonom vámtarifa Ausztria és Magyarország között létre nem jött. Már pedig tudjuk, hogy ez az autonom vámtarifa nem jött létre. És ha a kormány, a mint most az indokolásban felhozza, oly nagy és sürgős érdekekkel indokolta az Olaszországgal való provizórikus szerződés megkötését, akkor nem tudom, hogyan állhat elő ezzel a sürgős kérdéssel csak most, holott egy év óta folytonosan sürgeti a kormányt az ellenzék az Ausztria és Magyarország között való viszonyok rendezéséért, a mire a kormány egyáltalában nem is reagált, csak most az utolsó pillanatban tartja sürgősnek egy szerződés megkötését, a mely szerződés tulajdonképen nem is provizórikus, hanem, a mint be fogom bizonyitani, egy végleges szerződés. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A kormány, s kirendelt szónokai, főleg az előadó ur, Rosenberg Gyula t. képviselőtársam, azt mondják, és a jelentés is azt tartalmazza, hogy itt csak egy időlegesen életbeléptetendő szerződésről van szó, illetőleg a szerződés meghosszabitásáról. És jelzi ugyanebben a javaslatban azt, hogy egy majdan életbeléptetendő uj szerződés pontozatai is megállapittattak, a mely szerződés azonban nem lépett életbe, mert a megfelelő aláirások arról hiányoznak, vagyis azoknak a közjogi faktoroknak, a melyek ezen országok között való ilyen nemzetközi szerződések megkötésére jogositva volnának, azoknak aláirása hiányzik.

T. ház! Én ezt a szerződést — a végleges szerződésről beszélek — nem láttam, azt hiszem, a t. előadó ur sem látta, ép ugy, a hogy Nagy Ferencz t. képviselő ur sem látta. *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)* Ha ezt a szerződést nem látta, ugy nem mondhatja sem ő, sem pedig más, hogy itt egy olyan szerződésről van szó, mely majd csak akkor lép életbe, a mint a t. miniszterelnök ur magát kifejezte, ha az illetékes tényezők által aláiratott, s ha Ausztria és Magyarország között ezen kereskedelmi és vámszövetségre vonatkozó megállapodások létrejöttek.

Olasz és magyar kormánynyilatkozatok állanak itt szemben egymással. Szemben áll két olyan tényező kijelentése, a melyik közül az olaszoknál az egyik egyenesen a szerződés megkötésébe belefolyt, a másik pedig Olaszország kormányának egyik tagja, a kinek bizonyosan hivatalosan tudomása van arról, hogy tulajdonképen miről van szó. Pantano és Rava, az olasz miniszter határozottan és nyiltan kijelentette, hogy egy véglegesen megkötött szerződésről van szó, a mely szerződés hosszu időre biztositotta Olaszország közgazdaságának nyugalmát és biztonságát, és ezen végleges szerződésben Olaszországnak oly vámkedvezmények adattak Ausztria és Magyarország részéről, a melyek az ideiglenes, tehát ezen provizorikus szerződésben benne nincsenek. Ismét azt látjuk tehát, hogy a kormány egész működése, egész ténykedése alkotmányellenes, abszolutisztikus, és akkor, mikor itt egy ideiglenes provizorikus szerződést állit a nemzet elé, tulajdonképen egy megkötött végleges szerződéssel állunk szemben, a mely hosszu időre köttetett és biztositott Olaszországnak olyan vámkedvezményeket, a melyek az ideiglenes szerződésben nem foglaltatnak.

Ily fontos, kényes és nehéz kerdésben nem helyeslem, hogy a kormány játszik a szavakkal azért, hogy a dolog lényegét eltakarhassa, és mikor ezt teszi a törvény elkerülésével, sőt egyenes megsértésével, akkor kétségtelen, hogy

nemcsak az ellenzéknek, hanem magának a kormánypártnak is lelkiismeretbeli kötelessége volna egy oly kormánynak minden ténykedését erős birálat alá venni, a mely kormánynak ténykedése a nemzet önálló berendezkedési jogának megsértését involválja. Nemcsak a kormányt, hanem ő Felségét a királyt is köti a törvény. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ő is tartozik a törvényt megtartani és másokkal megtartatni, és azt hiszem, rendkivül rossz szolgálatot tesz ő Felségének az a kormány, vagy az az államférfiu, a ki olyan tanácsot ad neki, a mely a magyar nép nemes gondolkodásának, az alkotmány szentségébe vetett hitnek megrendülésére vezet. Sajnos, hogy Magyarországon a kormány a parlamenttel szemben túlhatalmas, és az is sajnos, hogy Magyarország alkotmányának összes biztositékai ólomlábon állanak, s ezen biztositékainkat egyedül törvényeinkben találjuk fel. A kormány ezen túlhatalmaskodása folytán a törvényeket egyszerüen félretolni rendkivül veszedelmes dolog, s annál inkább kell a parlamentnek lábra állni, a kormánynak körmére koppantani, mikor a nemzetnek legvitálisabb, törvényben gyökerező jogait akarja konfiskálni. A kormány azon ténykedésével, hogy Olaszországgal szerződést kötött, túllépte a végrehajtó hatalom jogkörét és belépett a törvényhozás jogkörébe. Ez nem más, mint a törvényhozásnak nyilt arczulcsapása. Hogy Magyarországon ez megtörténhet, ennek egyedüli magyarázatát abban látom, hogy parlamentárizmusunk beteg; a kormány tudja, hogy a háta mögött álló többség bármely tényével szemben mindig készséges tömegét szolgáltatja a szavazatoknak, és hogy vele rendelkezhet és parancsolhat. Láttuk, — hogy ennél a kérdésnél maradjak még néhány perczig — hogy épen azok az urak, a kik az előző kormánynak az 1899. évi XXX. törvényczikk megalkotásáért dicshimnuszt zengtek, most gróf Tisza István jelenlegi kormányelnök előtt épen ezen törvény lerombolásáért milyen nagy örömrivalgásban törnek ki. Sehol a világon az átváltozó művészetnek olyan nevezetes tanárai nincsenek, mint e házban. Itt van Nagy Ferencz t. képviselőtársam, a ki épen Széll Kálmánnak, mikor az 1899. évi XXX. törvényczikket létesitette, a legnagyobb örömmel sietett hódolására, itt a házban fényes beszédet tartott ezen nevezetes momentum mellett, és biztositotta az országot, hogy a mig ez a törvény áll, Magyarország közvéleménye elsöpri azt a kormányt, a mely ezt a törvényt megsérti. Most feláll ugyanazon Nagy Ferencz és egy másik kormánynak, a mely ezzel ellenkező álláspontot foglal el, a Tisza István kormányának szintén dicshimnuszokat zeng, de azért, hogy ezt a törvényt félretolja és eltöröli.

Gabányi Miklós: Miniszter akar lenni!

Bartha Ferencz: Ott van Ballagi Géza t. képviselőtársam. Ő szintén azok közé tartozik, kik a legnagyobb hozsannával üdvözölték Széll Kálmánt e törvény megalkotásáért, s ugyanakkor biztositotta őt választói nevében arról, hogy örökre hű katonái lesznek, s most néhány év mulva mit látunk? Ballagi Géza t. képviselőtársam most ezt a kormányt biztositja bizalmáról, ennek a kormánynak hozza el választói üdvözletét, a mely kormány épen az 1899: XXX. t.-cz. megdöntésére vállalkozik. E mellett azt is látjuk, hogy ugyanaz a Ballagi Géza képviselőtársam, ki kérvényeket nyujtott be itt a házban az önálló vámterület és a borvámnak 60 koronára való felemelése mellett, a kibe választói bizalmukat épen az önálló vámterület mellett való nyilatkozása miatt helyezték, most az ellenkező álláspontra helyezkedik.

Molnár Jenő: Ezek kétszer vedlenek, tavasszal és őszszel.

Bartha Ferencz: Az 1899: XXX. t.-czikkben Ausztriának bizonyos konczessziót tettünk azzal, hogy 1904-től 1907-ig fog kitolatni az az állapot, a melyben tényleg vámterületi közösségben vagyunk. Ez egy olyan fából vaskarika, a melybe az ország közvéleménye belenyugodott, hogy tudniillik legyen 1907-ig ez a közgazdaságilag közös vámterület, de azontúl nem. Az 1907-ig való kitolás mellett Széll Kálmán volt miniszterelnök megszerezte a nemzetnek azt a biztositékot, hogy ezentúl szerződéseket kötni nem lehet, és a mennyiben Ausztria-Magyarország között ezen határidőn belül a vám- és kereskedelmi szövetségre vonatkozó megállapodás létesül és az autonom vámtarifa a törvényhozások által elfogadtatnék, ezen időn túl külföldi államokkal a szerződések csak ugy köthetők, a mennyiben lejáratuk az Ausztriával való kereskedelmi és vámszövetség lejáratával összeesik. És most mit látunk? Szembeállunk azzal a bizonyos titkos szerződéssel, melyet a kormány Olaszországgal kötött és azt látjuk, a mint azt az olasz államférfiak mondják, a mit én valónak veszek és el is hiszek nekik, hogy hosszabb lejáratu szerződés köttetett, a nélkül, hogy Ausztriával szemben az a bizonyos megegyezés létrejött volna. Itt is törvénysértés van; lekötik a nemzet közgazdasági, ipari, kereskedelmi erejét Olaszországgal szemben, a nélkül, hogy a Széll Kálmán által megszerzett garancziák tekintetében megszerezték volna Magyarországnak azt a jogát, hogy mikor Olaszországgal megkötötte a hosszu lejáratu szerződést, ugyanakkor Ausztriával szemben oly kötést biztositson magának, mely a különböző lejáratokat kiküszöbölje. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt kérdezem: miféle vámtarifa alapján kötötték az olasz szerződést? Nem közömbös a nemzetre az, a mit Nagy Ferencz t. képviselő ur mondott, vajjon a régi vagy az uj vámtarifa alapján kötötték a szerződést. Ha konczedálom is azt, hogy 1907-ig meg lehetett volna hosszabbitani Olaszországgal a szerződéses állapotot a régi vámtarifa alapján, ez még önmagá-

ban véve Magyarországra semmi olyan erősebb eruptiv hatással nem nyilvánulhatott volna, hogy ez közgazdasági állásunkat sértette volna, mert az 1899:XXX. t.-czikkben ez a jog, ha nem is kifejezetten, de legalább hallgatagon benne van. De már az, hogy nem a régi vámtarifa alapján, hanem a nemzet törvényhozásának megkérdezése nélkül uj vámtarifa alapján szerződött Olaszországgal, ez már egyenesen törvénybe ütközik, ez törvénysértés, a melyért a kormány felelőséggel tartozik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja gr. Tisza István miniszterelnök ur beszéde folyamán *(olvassa)*: »A mi eljárásunk mit érint az 1899:XXX. t.-czikkből? Nem érinti azt a dispoziciót, hogy 1907-en túl nem köthetünk szerződéseket, mert hiszen megkötve ez a provizórium van és le van tárgyalva anyaga, meg van állapitva tartalma egy megkötendő végleges szerződésnek, a mely végleges szerződés azonban aláirva nincs. A szöveg parafálva van azok által, a kik azt letárgyalták, de a szerződés aláirva azok által, a kik jogositva lesznek az illető szuverének nevében megkötni a szerződést, nincs és nem is lesz mindaddig, mig a vámterület és vámtarifa kérdése Ausztria és Magyarország között végleg nem rendeztetik. Ebben a tekintetben tehát feltétlenül hatályban marad az 1899:XXX. t.-czikk dispoziciója.«

Ez az, t. képviselőház, a mire most reflektálni akarok. Itt azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy csak abban az esetben fog életbelépni az Olaszországgal megkötött végleges szerződés, ha Ausztria-Magyarországgal az autonom vámtarifára vonatkozó megállapodások törvényhozás utján létesülnek. Már most kérdem én a t. miniszterelnök urtól: mutasson nekem egyetlenegy államot, a mely egy megállapitott vámtarifa nélkül köt szerződéseket más külföldi államokkal, mint a hogy a miniszterelnök ur kötött.

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy a végleges szerződés csak akkor lép életbe, ha Ausztria és Magyarország között a vámtarifa meg fog állapittatni. Hát akkor micsoda vámtarifa alapján szerződött, mert Nagy Ferencz képviselőtársam azt mondotta, hogy a régi vámtarifa alapján csak meghosszabbitásról van szó, az előadó ur és az egész javaslat pedig azt látszik tanusitani, — mint a hogy tényleg ugy is van — hogy nem a régi tarifa alapján való meghosszabbitásról, hanem egy uj tarifa alapján, egy uj szerződés megkötéséről van szó.

Ha tehát nincs megállapitva Magyarország és Ausztria között a vámtarifa, akkor nem tudom, kinek a vámtarifájával szerződött a miniszterelnök ur, Magyarországéval vagy Ausztriáéval, vagy kinek a vámtarifájával, mert hiszen azon vámtarifa-javaslat alapján, a mely a ház asztalán fekszik, a mely a bizottságokban tárgyalás anyagát is képezte, lehetetlen volt tárgyalni, mert maguk a bizottságok sem jutottak egyforma megállapodásra. Hiszen Ausztriában változás történt ezeken a tarifákon. Miféle tarifa alapján kötötte tehát meg a provizórikus szerződést és miféle tarifa alapján kötötte meg a végleges szerződést? Ez, azt hiszem, olyan politikai elszólás, a melynek magyarázatát itt nem látom és nem találom.

T. képviselőház! Azon indokok alapján, a melyeket voltam bátor előterjeszteni, a melyek a kormány ténykedését a legridegebb abszolutizmus szinezetében tüntetik fel, a mely kormánynak jövőbeni intézkedései tekintetében az ellenzéknek, de a ház túlsó oldalának is a legmerevebb álláspontot kell elfoglalnia és különösen birálat tárgyává kell tennie azon ténykedéseit, a melyek ily sulyos alkotmányszegést involválnak magukban: a jelen kormány irányában természetes dolog, hogy bizalommal egyáltalában nem viseltetem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De nem viseltethetik bizalommal ez a párt sem, mert akkor, mikor látjuk azt, hogy a kormány negligálja a törvényhozásnak jogát, a mikor a kormány a törvényhozás jogkörébe lép, akkor itt megszünt minden alkotmányosság, az alkotmányosságnak legelemibb fogalmai is megsértetnek és én nem vagyok abban a helyzetben, hogy ehhez a törvényjavaslathoz hozzájáruljak, hanem elfogadom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatát. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kovács Pál jegyző: Nessi Pál!

Lengyel Zoltán: Szünetet kérünk!

Elnök: Már volt szünet!

Lengyel Zoltán: De lehet adni még egyszer!

Elnök: Sajnálom, nem adhatok!

Lengyel Zoltán: Ennyit az elnök ur is megtehetne! *(Zaj. Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Csendet kérek!

Nessi Pál: T. képviselőház! A miniszterelnök ur által sokszor hangoztatott parlamenti méltóság megbecsülésére mutat az, hogy a t. túloldal folytonosan távollétével tündököl és igy én ismételhetem azt a fogadásomat, a melyet előbb magánkörben ajánlottam, hogy nincs 50 kormánypárti képviselő, a ki ezzel a javaslattal foglalkozott volna, mert a t. urak nem vesznek részt a képviselőház tárgyalásaiban, hanem megelégszenek azzal, hogy ha a szakminiszter megvédi a javaslatot, ők pedig azt ismeretlenül is megszavazzák. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De érthetővé teszi álláspontjukat az, hogy vakon megbiznak miniszterekben. Ez azonban a valódi parlamentárizmussal nem fér össze, mert hiszen itt tulajdonképen meg kellene egymást győznünk, a mi azonban nem lehetséges akkor, hogy ha az ellenzék szónokai üres padoknak kénytelenek beszélni. Hogy azonban üresek-e azok a padok, vagy sem, ugy is egyre megy, mert az eredmény ugyanaz, miután önök már azzal az elhatározással jöttek ide, hogy mindent elfogadnak, a mit a kormány ajánl.

Pedig nyilvánvaló, hogy a kormány egyenesen a törvényhozás akarata ellen cselekszik, mert lábbal tiporja a törvényeket, a törvényhozás akaratának megnyilatkozásait, a miért minden képviselőnek felelőségre kellene vonni, vád alá kellene helyezni a kormányt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha ez nem is olyan régi időkben, csak a mult országgyülés alatt történt volna meg, a közvélemény elsöpörte volna azt a kormányt, mely a törvény szentségéhez mert volna nyulni. De az alkotmányos érzék kihalóban van, és önök, a kik a parlamentárizmust akarják szolgálni, régen megfeledkeztek annak követelményeiről és nem törődnek azzal, ha a kormány át is gázol a törvényen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Közgazdasági szempontból csak két megjegyzést kivánok tenni a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatra. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ballagi t. képviselő ur, a ki professzori mivoltát itt sem tudja levetni, azt mondta, hogy a javaslat hatása elsőben is a borárak hatalmas emelkedésében nyilatkozott meg, a mit Gajáry Géza t. képviselő ur azzal erősitett meg, hogy ezt már a miniszter is mgmondta. Ez nem áll, t. képviselőház. Mikor azt hallottuk, hogy a t. kormány komolyan be fogja váltani azt az igéretet, hogy a borklauzulát megszünteti és a borkérdésben semmi kedvezményt nem ad Olaszországnak, hanem mindent elkövet a magyar bortermelők érdekeinek megóvására, akkor, augusztusban, a borárak igenis emelkedőben voltak; azonban, mihelyt köztudomásra jutott ez a javaslat, a borárak ismét hatalmasat estek. Konkrét példákkal fogom ezt illusztrálni. Badacsonyban augusztusban keresték a bornak hektoliterjét 28—30 frttal; mikor ez a szerződés nyilvánossá lett, 20—22 frtra szállott le a bornak ára. Somogyban 16—17 frt volt a könnyü borok ára, de mihelyt ismeretes lett ez a szerződés, azonnal lement 10 frtra, és ma 10 frtért adják el a jó minőségü somogyi bort Ha önök igy akarják a magyar adózó polgárok érdekeit megvédeni, t. túloldal, ám tegyék, de ez nem az a mód, a melylyel a tönkresanyargatott és a bor kulturájára annyit áldozott szegény magyar népet anyagi javakban felemelni lehetne. Tapolczán nemcsak minden pincze, de minden arra alkalmas helyiség tele van olasz borral, ugy hogy egyedül Tapolczán közel 200.000 hektoliter olasz bor van. Ne ugy tessék megitélni ezt az ügyet, hogy csak 450.000 mm. olasz bor jön be s ez nem fogja lenyomni nálunk a borárakat, hanem tessék figyelembe venni azt is, hogy ezen 450.000 mm. olasz boron kivül itt van még az önök által tavaly beengedett óriási mennyiségü bor, s ez a másik mennyiséggel együtt igenis lenyomja a magyar bor árát határtalanul. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon)*

Azt mondja a t. miniszter, — s szerinte ezt ma axioma gyanánt lehetne felállitani, — hogy a gazdasági fejleményeket törvényekkel megakasztani és irányitani nem lehet. Ez nem igy van. Engedelmet kérek, volna-e Romániának ma az a fejlett ipara, a mely ma van neki, ha törvényekkel és védvámokkal meg nem alapoztak volna és fennálló rendszabályok meg nem védték volna az ipar érdekeit? Volna-e Németországnak az a hatalmas ipara, ha nem védvámokkal akadályozták volna meg a külföldi ipar beözönlését? Csapkodhatja össze a t. miniszter ur kezeit; ez igy van.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Dehogy van igy!

Nessi Pál: Igenis igy van! Tudom azt, hogy nem szoktam a t. miniszter urral egy véleményen lenni, sok kérdésben nem is szeretnék vele egy véleményen lenni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ténykörülményekről van szó, nem véleményekről!

Nessi Pál: Tény az, hogy igenis törvényes intézkedésekkel lehet a gazdaságot, valamint az ipart és kereskedelmet is bizonyos irányban fejleszteni, valamint lehet bizonyos irányban meg is akasztani. S biztositom a t. miniszter urat, hogy abban a perczben, a melyben az önálló vámterületet behozzák Magyarországon, egymás után fognak itt gyárakat létesiteni, a mi meg fogja alapitani nemcsak ennek a népnek vagyoni fejlődését, hanem egészen uj iparágak is fognak keletkezni, a melyek ma a vámszövetség mellett nem tudnának itt létezni és prosperálni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt tehát igenis törvényes intézkedéssel adnánk uj irányokat közgazdaságunknak, a mi Magyarországnak kétségtelenül óriási előnyére szolgálna. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lendl Adolf t. képviselőtársam ma, Nagy Sándor képviselőtársam pedig a multkor már szakszerüen kimutatták igen alapos érveléssel, hogy milyen óriási közgazdasági hátrány rejlik abban is, hogy ez a 450.000 mm. olasz bor behozatik Magyarországba. A t. miniszter ur azt mondotta, hogy ennek legnagyobb része Ausztriában fog elhelyeztetni, ott van szükség inkább a borok házasitására; ezzel szemben Lendl Adolf t. képviselőtársam igen alaposan mutatott rá arra, hogy a 450.000 mm. olasz bor legnagyobb része Magyarországra fog jutni és itt fog maradni.

Én már most ezeket a közgazdasági részeket rábizom azokra, a kik azokkal szakszerüen foglalkoznak, de nem tehetem, ha már felszólaltam, hogy rá ne mutassak ennek a javaslatnak közjogi oldalára; még akkor is, hogyha Ballagi t. képviselőtársamnak azon szemrehányásával találkoznám, hogy hiszen elemi dolgokat mondunk el, nem fogok ettől visszariadni, mert épen az, hogy nekünk még elemi dolgokat is el kell mondanunk, mutatja, hogy mennyire nem fogadják be a t. túloldal tagjai még ezeket sem.

Ballagi Géza t. képviselő ur, a ki a közjog professzora volt és azt büszkén emlegette, — őszintén megvallom, hogy ha ezeket az elveket hirdette ott is, a melyeket itt hirdet, akkor sajnálom azt az ifjuságot és felhivom a tanár urra a kultuszminiszter ur figyelmét — nagy himnuszt zengett a t. miniszterelnök urnak akkor, a mikor a miniszterelnök ur a saját bevallása szerint is a törvényen átgázolt.

Molnár Jenő: Megsértette a törvényt! Beismerte, hogy megsértette a törvényt, ő meg letagadja.

Nessi Pál: A kérdés nem egészen olyan egyszerü, a mint Molnár t. képviselőtársam feltüntetni igyekszik. A miniszter urak nem igen szoktak olyan őszintén és egyenesen nyilatkozni. A mint Bécsben nem, ugy nálunk sem őszinték...

Molnár Jenő: Csak azt mondta, hogy eltértek a törvénytől!

Nessi Pál:... hanem hogy milyen nagy érzékük van a mi kormányférfiainknak alkotmányunk és közjogunk iránt, legjobban mutatja az, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur itt az ország szine előtt azt mondotta, hogy az ellenzéki szónokok minden érvelése arra »redukálódik«, hogy a kormány törvényt sértett. Tehát az a törvénysértés olyan semmiség, hogy »arra redukálódik« az ellenzéki szónokok észrevétele? Hát a végrehajtó hatalom, a melynek kötelessége a törvényeket életbeléptetni, azok megtartása felett őrködni, követhet-e el sulyosabb bünt, mint azt, hogy megsérti a törvényt és egész czinikusan ideáll és ezt bevallja? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen orkánszerüen kellett volna feltámadni a túloldal lelkiismeretének és elsöpörnie azt a kormányt, a mely ide áll azzal, hogy a törvényt megsértette!

Molnár Jenő: Mert az mindegy, hogy eltérünk a törvénytől, vagy megsértjük a törvényt. A miniszter ur azt mondta, hogy eltért a törvénytől!

Nessi Pál: A miniszterelnök ur azt mondja, hogy hamis uton jár az, a ki a kormányt azzal vádolta, hogy a törvényt megsértette, mert ő a törvényt nem sértette meg, csak eltért a törvénytől. Nagyon szeretném, hogy ha Nagy Ferencz képviselő ur, a ki a finom distinkcióknak olyan nagy hive, vagy a kereskedelemügyi miniszter ur, a kinek nagy tudománya előtt mindenkor nagy tisztelettel hajlunk meg, megmagyaráznák nekünk, mi a különbség a közt, ha valaki eltér a törvénytől és a közt, ha valaki megsérti a törvényt? Hogy az a gyilkos, a ki embert öl, a büntető törvényt megsérti-e vagy csak eltér tőle, tehát megsértvén a törvényt, büntetést érdemel-e, vagy pedig csak eltérvén a törvénytől, felmentést várhat? És tetézi ezt az alkotmányos felfogást Nagy Ferencz professzor ur felfogása, a ki azt mondja: »Uraim, hát mit csodálkoznak azon és miért mondják, hogy mi a parlamentárizmust nem tartjuk nagy becsben, hiszen mi vagyunk a parlamentárizmus egyedüli hites prófétái és interpretálói; nézzék csak meg, hiszen igaz, hogy kiadta a kormányt azt a rendeletet, és igaz, hogy arra joga nem volt, de hiszen benyujtotta a javaslatot utólagos jóváhagyás végett és felmentést kért, kimutatván ezzel, hogy mennyire appreciálja a parlament méltóságát!«

Hát mi egyéb ez, mint az osztrák 14. §. alkalmazása? Hát mi van egyéb az osztrák 14. §-ban, mint az, hogy a kormány rendelettel léptet valamit életbe és utólagosan a képviselőház jóváhagyását kéri? Látják, uraim, milyen lejtős az az ut, a melyre a kormány lép; ezen a lejtőn csak lefelé lehet csuszni, az örvénybe lehet elsülyedni, de az ország alkotmányába és a törvények szentségébe vetett hitet megóvni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Ha visszatekintünk Magyarország történelmének utolsó szomoru századaira, azt fogjuk látni, hogy ez a nemzet 400 éven át nem küzdött egyébért, csak azért, hogy a törvények szentségébe vetett hitet épségben tartsa, a törvények tartalmát elismertesse, tiszteletben tartassa, mert hiszen Magyarországnak önálló államisága megóvására nincsen egyéb eszköze, mint a törvényekbe vetett hit és bizalom. Más államokban, a melyek szerencsésebb viszonyok között vannak, mint mi, és nincsenek olyan nyomoruságos gyarmati függésben, mint a milyenben mi vagyunk Ausztriával szemben, van nemzeti hadsereg, a mely mindenkor megvédheti az alkotmányt és az ország törvényeit.

Ha más államban fordul elő ilyen törvényszegés, az legfeljebb kellemetlenséggel járhat a kormányra, kellemetlenségek származhatnak belőle belügyi téren, de kifelé annak hatása nincs, mert van az államnak saját hadserege, a mely mindenkor megvédi az ország alkotmányát és törvényeit. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De egy ilyen országban, mint a mienk, a hol idegen a dinasztia, idegen a hadsereg, idegenek a hadsereg tisztjei, mert nem tudják magukat velünk azonositani, idegen a hadsereg vezényleti nyelve, azé a hadseregé, a mely velünk nem érez, a mely bennünket szükség esetén meg nem véd: egy ilyen országban százszoros biztositék rejlik abban, ha megőrizzük a népben a törvényekbe vetett hitet és bizalmat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi nem rendelkezünk anyagi erővel, a mely szükség esetén alkotmányunk védelmére kelne, kétszeres buzgalommal kell tehát ápolnunk az erkölcsi rugókat. Ha ezt kiöljük a népből, akkor megássuk Magyarország sirját, mert hiszen ki biztosit bennünket arról, hogy a nép tiszteletben fogja tartani a törvényeket, a mikor azt látja, hogy azokat a hatalom birtokosai, a kormány tagjai sem tartják tiszteletben? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ki biztosit bennünket továbbá arról, hogy az a kormány, az a végrehajtó hatalom, a mely

ma az egyik törvényt lábbal tiporja, nem fogja-e lábbal tiporni holnap a másik törvényt, azon alaptörvényeket, a melyeken önálló államiságunk és nemzeti függetlenségünk nyugszik? Hiszen miért tegyen különbséget a kormány? Ma ezt a törvényt szegi meg, holnap amazt; hiszen van engedelmes többsége, a mely árkon-bokron keresztül követi akkor is, ha boldogulásunk egyetlen biztositékát: a törvényt lábbal tiporják. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* És mivel indokolják ezt a törvényszegést? Az egyetlen indok, a miért a többség a kormánynak a felmentést megadni hajlandó, az, hogy ez a szerződés — be fogom bizonyitani, hogy ez nem is szerződés — jobb állapotokat létesitett, mint a minők életben voltak a régi szerződés alapján.

Hát, t. ház, kimutatták már mások, hogy ez sem egészen áll, mert bár eltörölték a borvám-klauzulát, és ezzel némi előnyöket biztositottak bortermelésünk számára, de figyelembe kell vennünk azt, hogy ez a borvám-klauzula önmagától szünt meg a szerződés lejártával, illetőleg felmondása következtében és igy teljesen rajtunk állt, hogy miféle uj egyezséget akarunk kötni Olaszországgal. De én állitom és vitatom azt, hogy nem áll, a mit a t. kereskedelemügyi miniszter ur mondott, hogy t. i. kénytelen volt a szerződést megkötni azért, mert egy rosszabb állapot bekövetkezésétől lehetett tartani az Olaszországgal való borkereskedelem tekintetében. Hát én kérdem a t. miniszter urat: van-e ma Magyarországnak és Olaszországnak szerződése: igen vagy nem? Szerintem nincs. Miért? Azért, mert az a rendelet, a melylyel a szerződést életbeléptették, a magyar jog szerint semmis, nem létezik, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s ha volna befolyásom, felhivnám Olaszország figyelmét arra, hogy mihez nyujtott segédkezet, mert sohasem szabad felejteni, minő óriási hátránya van annak, ha törvény szerint semmis szerződéssel port hintünk az ő szemébe. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én nem tudom, ki állott jót érte, de azt tudom, hogy a magyar törvény szerint rendeletekkel kormányozni nem lehet, különösen nem a törvénynyel ellenkező rendeletekkel. Minden oly rendelkezés, a mely a törvénybe ütközik, magában hordja semmisségét. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nagyon hibáznak azok, a kik ennek a rendeletnek engednek, mert segitséget adnak a kormánynak arra, hogy törvény nélkül kormányozza Magyarországot. Hiszen, t. képviselőház, mi egyéb a mi küzdelmünk, mint ellenállás a bécsi hatalom azon törekvése ellen, hogy Magyarországot rendeletekkel kormányozza? Mire valók volnának akkor az 1848-iki nagy vivmányok, mikor a kormánynak a többség támogatása alkalmat ad arra, hogy a törvényt lábbal tiporhassa s rendeletekkel léptethessen életbe olyat, a mi neki kedves.

Azt mondja a t. kormány, hogy kényszerhelyzetben volt. Ezt nem fogadhatom el, mert a tényekkel homlokegyenest ellenkezik. Méltóztatnak visszaemlékezni arra, hogy nem egyszer, hanem számtalanszor, pártunk nagynevü vezére, Kossuth Ferencz, a párt nevében kijelentette, hogy minden olyan javaslatot, a mely az ország érdekeit tartja szem előtt, szivesen vesz tárgyalás alá és minden, az ország érdekében levő javaslatot, bárhonnan jön, támogatni fog. De önöknek, t. ház, ez akkor nem tetszett; önök akkor nem a gazdasági érdeket helyezték előtérbe; önöknek akkor ujonczlétszámemelés kellett, pedig tudták, hogy ezt az ujonczlétszámemelést megkapni nem fogják, mert van erő ebben a pártban, hogy ilyet megakadályozzon. Megvolt a módja annak, hogy ilyen szerződés nélküli állapot ne létesüljön. Hiszen, a mint Széll Kálmán volt miniszterelnök mondotta, csak pár heti munkába került volna, hogy az önálló, autonom vámtarifát beterjeszsze és letárgyalja, és ezen az alapon Olaszországgal Magyarország önálló kereskedelmi szerződést köthetett volna. De annak, hogy közös autonom vámtarifa nem jött létre, mi vagyunk az okai? Mi akadályoztuk azt meg? Hiszen méltóztassék átnézni Ausztriába! Létesitettek ők közös autonom vámtarifát? Nem áll egyébből ez az eljárás, mint abból, hogy a kormány segitségére sietett Körber osztrák miniszterelnöknek, hogy kerülő uton megköthesse az olasz szerződést, hogy a 14. szakaszszal léptethesse azt életbe. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert kétségtelen volt, a magyar törvényhozásban ellenmondásra nem talált az a tétel, hogy Ausztriában a vámszövetség Magyarország és Ausztria között az osztrák 14. szakasz alapján be nem czikkelyezhető és érvényre nem emelhető.

Már most, ha ez az Ausztriában fennálló viszonyoknál fogva nem volt megköthető és jogerőre emelhető, akkor módot kellett volna találnia az osztrák miniszterelnöknek arra, hogy Olaszországgal a szerződést mégis megkösse és ezt beczikkelyezhesse, erre nem volt más mód, mint az, hogy nálunk sem terjesztették elő sem a közös autonom vámtarifát, sem az önálló magyar autonom vámtarifát, hanem megkötöttek egy ideiglenes provizóriumot Olaszországgal, a melyet Körber mint ilyent a 14. §. alapján beczikkelyezhet és odaát törvényerőre emelhet. Mit láttunk tehát? Azt, hogy megint csak az történt, hogy Magyarország érdekeit kiszolgáltatták Ausztriának és törvénysértés árán is segitségére siettek az osztrák kormánynak, hogy zavarát eloszlathassák. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szóval mindig és mindenütt, az anyagiakban ugy, mint az erkölcsiekben s általában minden kérdésben Magyarország segédkezet nyujt Ausztriának; Magyarországnak kell feláldoznia érdekeit azért, hogy Ausztriában a rend vagy a törvényes állapotok fennállhassanak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a szomoru állapot, a melynek eltörléséért ez a párt mindig küzdött és küzdeni fogunk addig, a mig aczél lesz izmaink-

ban és velő lesz karjainkban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, lehet-e erkölcstelenebb dolog, mint a midőn azt mondják önök, hogy »miután ez a javaslat anyagi érdekeinket előmozditja és jobb az előbbinél, mi ezt elfogadjuk?« Ilyen államban, a minő a mienk, a törvények szentségében, a királyi esküvel erősitett alkotmányban való hitet annyira megingatni, mint azt önök ebben a javaslatban teszik, valóságos merénylet az állam önállósága és a polgárok szabadsága ellen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs hatalmunkban, hogy ezt megtorolhassuk, de nincs az a büntetés, a mely elég sulyos volna arra, hogy az ilyen módon vétkező kormánynak törvénytelenségét megtorolhassuk. S a kormány segitségére sietnek Magyarország jogi professzorai! A helyett, hogy elsülyednének azon a helyen, felkelnek és nyiltan támogatják a kormányt akkor, a midőn Magyarországnak királyi esküvel pecsételt törvényét megsértik! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi értéke van a törvény szankciójának; mi értéke van annak a klauzulának, hogy »királyi hatalmammal megtartom és megtartatom«, a midőn lehetséges az, hogy a király által kinevezett és a parlamentnek felelős kormány ezen törvényeken minden lelkifurdalás nélkül átgázol? És megjelenik a budapesti egyetem professzora: Nagy Ferencz ur, és azt mondja, hogy az 1899: XXX. t.-czikket tulajdonképen meg sem sértették, — holott a kormány beismerte, hogy megsértette — mert hiszen ez egy provizórius javaslat, a végleges szerződés pedig még nincsen megkötve. De, t. ház, az 1899: XXX. t.-czikk sehol sem disztingvál a javaslatok között; nem mondja azt, hogy »végleges« vagy »provizórius« javaslat, hanem azt mondja 4. §-ában, hogy a tárgyalások előtt a volt tarifa — mert hiszen ma már az nincs érvényben — uj tarifával cserélendő ki. Sehol sincs megtéve az a disztinkczió, hogy végleges vagy provizórius ez a javaslat, hanem bármiféle tárgyalást akarnak inditani, előbb uj tarifát kell megállapitani és életbeléptetni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezen fordul meg a dolog. De más részről az sem igaz, a mit Nagy Ferencz t. képviselő ur vitat, hogy ez nem egyéb, mint egyszerü meghosszabbitása a régi szerződésnek. Egy szerződést akkor hosszabbithatunk meg, ha annak egész tartalmát továbbra is fentartjuk, és csak időben toljuk ki határait. De itt nem az történt, hanem egy egészen uj autonom vámtarifa, egészen más vámtarifa alapján tárgyaltak és egészen uj vámtételek alapján szerződtek.

Ily viszonyok között lelketlenség volna e párt részéről, ha nem küzdene egész erejével ezen törvénytelenségek és törvénysértések ellen, és én nem tudnám azt összeegyeztetni azon kötelességekkel, a melyekkel választóim iránt tartozom, ha ezen törvénytelenségeket hozzájárulásom által szankczionálnám. *(Ugy van! a a szélsőbaloldalon.)* Kijelentem, hogy nem fogadom el a tárgyalás alatt lévő javaslatot, hanem csatlakozom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladt, a tanácskozást félbeszakitjuk. Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap délelőtt tiz órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki azon törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, a mely a mai ülés napirendjére is ki volt tüzve.

Hozzájárul-e ehhez a ház? *(Igen!)* Ha a ház ehhez hozzájárul, ezt határozatkép kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

501. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 25-én, kedden,

Perczel Dezső, közben Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Esterházy Kálmán gr., a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat Kovács Pál.

Elsősorban fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904 október 24-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melylyel megküldi az állami számvevőszéknek az 1904. év második negyedében előfordult túl-kiadásokra vonatkozó pótjelentését (Irom. 679, 684).

A pótjelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatik s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a zárszámadásvizsgáló-bizottságnak.

Egyéb előterjeszteni valóm nem lévén, áttérünk az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyalásának folytatására. Ki következik?

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Olay Lajos!

Olay Lajos: T. képviselőház! Megállapitani kivánom, hogy az eddigi vita kétségtelenül igazolta, hogy először a szőnyegen lévő törvényjavaslat a törvény, az 1899:XXX. t.-cz. világos megsértését foglalja magában; másodszor, hogy a kormány az országnak négyszázéves sérelmét folytatja, rendeletekkel akar és fog kormányozni; harmadszor, hogy jelen törvényjavaslat törvényerőre emelkedésével az önálló vámterülethez való jogunk beláthatatlan időre, talán örökre el lesz homályositva, legalább is alkalmas eszköz lesz az önálló vámterület tényleges életbeléptetésének megakadályozására. Negyedszer: a vita kétségtelen adatokkal bebizonyitotta, hogy a jelen törvényjavaslatban foglalt egyezmény közgazdasági szempontból is főként Ausztriának kedvez, Ausztriának válik előnyére, Magyarországnak csak hátrányára fog szolgálni. Ötödször a vita főként bebizonyitotta, hogy a jelen kormány, csakhogy felfelé magát megkedveltesse, a nemzet, az ország károsodásával is képes a fennálló törvények nyilt megszegésére is.

Hogy az általam itt megállapitott tények igazak, iparkodni fogok azokat lehető rövidséggel a magam részéről is érvekkel bebizonyitani. Kezdem mindjárt az első állitásom igazolásával. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1899:XXX. t.-czikk világos és félremagyarázhatlanul imperative rendelkezik, hogy a mig a magyar vámtarifa megállapitva nincsen, addig a magyar kormány a külállamokkal nemcsak kereskedelmi és közgazdasági szerződéseket meg nem köthet, de még alkudozásokba, előleges megállapodásokba sem bocsátkozhatik.

A mi alkotmányunk alapja és bástyája főként az, hogy a kormányzás csak a fennálló törvények alapján, nem rendeletek és pátensekkel történhetik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erre nézve a magyar nemzetnek biztositékot kellene hogy nyujtson a királyi hitlevél, melyben a király Isten szent ege alatt esküt tett, hogy a törvényeket nemcsak maga megtartja, hanem mások által is megtartatja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Van-e valaki a házban vagy az országban, a ki azt merné állitani, hogy jelen törvényjavaslattal a törvény, az 1899:XXX.

t.-czikk megsértve nem volna? Bizony nincsen, nem is lehet! A törvényszegést semmivel indokolni és igazolni nem lehet. Különösen nem lehet a jelen esetben, mert az önálló magyar vámtarifának törvényhozási uton való megállapitását a bécsi parancson kivül semmi sem akadályozza. Hiszen a kormánynak kötelessége lett volna az önálló magyar vámtarifát megállapitani, azonban ezt nem tette azért, mert nem engedték Bécsben *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erre nézve pártunk részéről külön inditvány is adatott be; pártunk elnöke és vezére, Kossuth Ferencz t. képviselőtársam még 1903-ban beterjesztette azon javaslatát, hogy a vámtarifa megállapitassék, hogy annak alapján a külfölddel való szerződések megköthetők legyenek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ámde ez nem történt meg. A törvénysértés tehát tisztán és egyedül a kormány felelőségére történhetett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A törvénysértésnek más oka nincs is, mint a kormány hazafiatlansága, mert nem az ország érdekében, hanem a császár parancsolatára, az egységes összbirodalom, a nagyhatalmi állás érdekében kormányoz és cselekszik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy minő veszedelmet rejt magában ezen törvényjavaslat, azt mutatja a történelem, mutatja a Habsburg-ház 400 éves története. A Habsburg-ház 400 éves uralkodása alatt sohasem képviselhettük saját érdekeinket; sohasem érvényesithettük jogos követeléseinket; nekünk az egész 400 éves uralom alatt mindig sérelmi politikát kellett folytatnunk azon czélból, hogy alkotmányunkat, szabadságunkat a császár parancsa, a rendeletekkel és pátensekkel való kormányzás ellen megvédhessük. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1867 óta a kormányok mindig iparkodtak legalább látszólag a törvények alapján kormányozni, minden cselekvésüket igazolni és törvényes szinben feltüntetni. Csak a mostani kormánynak jutott az a herosztráteszi dicsőség, hogy a törvényt világosan megszegje és a törvény világos megszegését elismerje.

Feltünő és rettenetes állapot ez. 1867 óta mindig voltak a kormányon férfiak, akik az ilyen, igazán minősithetetlen törvényszegést megakadályozták. Ott volt Deák Ferencz, ott volt Szilágyi Dezső. Annak idejében a kormány ilyen törvényjavaslattal nem is merészkedett volna a ház elé jönni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most azonban, a mióta ezen nagy szellemek kihaltak, a többség mindenre kapható és tág lelkiismerettel képes támogatni a kormányt abban, hogy a rendeletekkel való kormányzást törvényhozásilag is szentesitse és megerősitse.

Valóságos merényletszámba megy azonban a törvényjavaslatnak az önálló vámterület ellen való intézkedése. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormány és a többség gyakran hallatja azokat a frázisokat, hogy nekünk előbb erőt kell gyüjtenünk és azután leszünk képesek jogokat szerezni. Ugyan, t. kormány és t. többség, méltóztassék megmutatni az utat és módot, a melyen mi erőt gyüjthetünk. Meggyőződésem az, hogy mi erőre csak egyedül az önálló vámterület felállitásával tehetünk szert, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert egyedül az önálló vámterület képes még a vagyonosodást előmozditani és a közteherviselést enyhiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És mégis a kormány a nemzet ezen legszentebb jogait is feláldozza csak azért, hogy Bécsnek szolgálatot tehessen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy az Olaszországgal kötött szerződésünk Magyarországra nézve közgazdaságilag is hátrányos, azt a statisztikai adatok kétségtelenül igazolják. A mi kivitelünk Olaszországba olyan természetü, hogy a mi kiviteli tárgyainkat minden körülmények között értékesithetnők más országokban is; Ausztriának a kivitele ellenben olyan előnyös, hogy — a mint ezt a statisztikai adatok világossá és kétségtelenné teszik — az Olaszországgal kötött szerződés csak egyedül Bécsnek érdekében és nem a magyar nemzet érdekében történt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mikor tehát azt látjuk, hogy a kormány a nemzet egyedüli reménységét, az önálló vámterületet ezen törvényjavaslattal igy kijátszsza, akkor mégis a t. többség és a t. kormány azzal vádolja ezt a pártot és az egész ellenzéket, hogy obstruál. Ennél igaztalanabb váddal még soha elő nem állhattak. Hány napja tart ez a vita? Még csak a tizenkettedik napja van ma. Obstrukczió ez? Nem volna-e szégyen, gyalázat erre az ellenzékre és a nemzetre, hogy akkor, a mikor egész rendszerváltozásról van szó, mikor a rendeletekkel való kormányzás kezd életbe lépni, szavát ez ellen fel nem emelné és szó nélkül türné ezt? Nem obstrukczió ez, t. többség, nem obstrukczió ez, t. ház, hanem csak egy kötelességnek a teljesitése és pedig gyenge teljesitése a nemzettel szemben, hogy legalább legyen egy párt, legyen egy ellenzék, a mely büszkén mondhassa, hogy mindent elkövetett arra nézve, hogy ezen, a kormány és többség által a nemzetre zúditott veszedelmek ellen legalább a lehetőségig harczba szálljon. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt is mondják a t. túloldalon, hogy hiszen ez az obstrukczió örökön-örökké ismétlődik. Elég sajnos, ámbár nem igaz. Én a nemzeti ellentállást sohasem tartom obstrukczionak. De ha csakugyan obstruálna is ez az ellenzék, én azt hiszem, csak kötelességét teljesiti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az ellenzék nem is obstruál, hanem csak a nemzeti ellentállásban vesz részt azért, mert akkor, midőn a kormányok egymásután mindig veszedelmesebb és veszedelmesebb törvényjavaslattal állnak ide, midőn a kormányok már nem a nemzet érdekét, hanem tisztán a császári akaratot képviselik, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor ez a kisebbség, ez az ellenzék, ez a párt, a melyhez én is szerencsés vagyok tartozni, nem obstrukcziót üz, hanem

csak ellentállnak a merényletnek, mely a kormány részéről jön. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

1867 óta — mint mondottam — egészen, mondjuk, Széll Kálmánig a kormányok mégis iparkodtak törvényesen kormányozni. Az emlitett időig nem is igen volt itt nemzeti ellentállás, nem is igen volt itt obstrukczió, — ha már a többség igy szereti nevezni. — Hiszen emlékezzenek vissza arra, hogy talán Tisza Kálmán ellenzéki korában a házszabály miatt, Szápáry alatt a közigazgatás államositása ellen és Tisza Kálmán kormánya alatt a véderőtörvény 14. és 25. §-ai ellen volt csak obstrukczió. Obstrukczió volt-e ez? Nem e mindegyik nemzeti ellentállás volt? 25 év alatt tehát háromszor volt a nemzeti ellentállásnak ereje. Hogy most többször kell a nemzeti ellentállásnak érvényesülnie, annak mi vagyunk az okai? Annak az ellenzék az oka? Önök az okai, t. többség, mert türnek olyan kormányt, a mely mindenre képes. Gondolkodjanak csak önök: Héderváry, a lieber Karl, mivel jött ebbe a házba? A császár parancsával jött, a császár érdekében, csak azért, hogy a nemzetet teljesen eltiporja, hogy minden ugy történjék, a mint Bécsben parancsolják, hogy az egységes birodalmat, ha lehet létesitse, és hogy a nagyhatalmi vágynak minden akarata érvényesüljön, még ha a nemzet elvész is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Természetes, hogy Khuen-Héderváry ellen megint kénytelen volt ez az ellenzék nemzeti ellentállást kifejteni. Utána jött Tisza István. Hát jó lélekkel merik-e önök azt mondani, hogy Tisza István olyan kormányzási rendszert akar itt megállapitani, mint az előbbi, mint a Deák-párti kormányok? Nem, uraim! Hanem azért akarja a Tisza-kormány a házszabályreviziót is, hogy, Isten tudja, minő veszélyes törvényjavaslatokat vihessen itt keresztül, Bécsnek és a császárnak érdekében. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogyha pedig ezzel szemben mi csakugyan ellántállást fejtünk ki, ez kötelességünk. Mi azonban nemcsak ellentállást fogunk kifejteni, hanem obstruálni is fogunk és meg fogjuk mutatni, hogy nem fog megtörténni, csak a mi testünkön keresztül, hogy a nemzetnek legszentebb jogait, a nemzet alkotmányát, elkonfiskálják. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Megtörtént már az is, hogy Szilágyi Dezső végrendeletére mertek hivatkozni. Szilágyi végrendeletére! Ennél perfidebb dolgot felhozni igazán nem lehetett. És a kormánynak ezen az alapon küldtek egyetlenegy bizalmi szavazatot a rendeletekkel való kormányzásra. Hát mi volt Szilágyi Dezső végrendelete? Hisz önök közt is vannak sokan, a kik jóban voltak vele. Hivatkozom Kabós Ferenczre, Pap Gézára és a többi barátaira

Magam is olyan szerencsés helyzetben vagyok, hogy büszkén mondhatom, hogy egyike voltam azoknak, kiket Szilágyi Dezső barátai közé sorolt. Hát Szilágyi Dezső akart házszabályreviziót? Hiszen a mit ő akart, azt keresztül is vitte az u. n. Széll-kormányzat alatt a pártközi paktummal. Hiszen ő annak vezetője volt. Ha ő akarta volna a házszabályreviziót keresztülvinni, módjában állott volna. Ő volt a vezető államférfiu, a ki mindent tehetett, a mit akart; ő akkor a helyzetnek ura volt. Nem, uraim! Szilágyi Dezsőnek az volt a véleménye, hogy a házszabályok reviziója nem egyéb, mint az alkotmány konfiskálása. Ez volt Széll Kálmánnak is véleménye. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szilágyi Dezső meghalt, de hol van Széll Kálmán? Álljon elő, jöjjön ide a parlamentbe és ha ember, mondja ki véleményét nyiltan, mert itt a nemzet alkotmányáról, a nemzet jogairól van szó. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Szilágyi Dezsőt pedig most másodszor temetik el!

Olay Lajos: Ha Szilágyi Dezsőről beszélni akarnék, nagyon sokat mondhatnék. Szilágyi Dezső testestül-lelkestül magyar ember volt. Szilágyi Dezső alkotmányos érzésü ember volt. Szilágyi Dezsőnek, igaz, hogy mint államférfiunak, sokszor kellett talán olyat megtenni, hogy más irányban a nemzetnek hasznára válhasson; sokszor kénytelen volt ő is aulikus politikát követni, azonban ő a maga meggyőződésénél fogva igazi, önzetlen, becsületes magyar államférfiu volt. Ha tehát szolgálatot tett is talán aulikus szempontból a dinasztiának, ezt ő csak azért tette, hogy nemzetének is szolgálatot tehessen. Hát ha akarják a t. képviselőház tagjai tudni, megmondom az ő szive igaz akaratát. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem egyszer, hanem sokszor mondta, hogy itt baj van, itt a nemzet előbb-utóbb el lesz tiporva, itt kellene egy becsületes magyar nemzeti pártot alakitani, a mely nyiltan és őszintén foglaljon állást a királyi hatalom túltengésével szemben. Azt mondta nekem Szilágyi Dezső, szedjetek össze 40 embert, a kik olyanok mint te, a kik életre-halálra fognak követni és rögtön élére állok ennek a nemzeti politikának.

Hát Szilágyi Dezső végrendelete volt az, a mit Ó-Budáról rebesgetni mernek, hogy Szilágyi Dezső akarta a házszabályrevizót épen olyan módon, mint Tisza István a házszabályokat, megröviditeni? Ellenkezőleg. Szilágyi Dezső egyáltalában nem akarta ezt. Sőt azt mondta, hogy a jövőre való tekintetből nem szabad a házszabályokat szigoritani, mert tudvalévő, hogy a többség, a mely, ha becsületes, magyar és nemzeti is, még akkor is igen sokszor opportunitási szempontból kénytelen a királyi akarat előtt meghajolni, azonban azzal a többséggel szemben, a mely császárpárti, a mely mindenre kapható, mondta, Isten ments, hogy a házszabályt megszigoritsák, mert ezzel a többséggel a nemzet érdekét megmenteni sohsem lehet, a nemzet érdekeit megvédeni ti ellenzék vagytok hivatva, mert ti vagytok a nemzet fiai, egyedül ti vagytok tehát képesek házszabályok adta jogaitoknál

fogva megakadályozni a törvénytiprást, a törvénysértéseket, a melyeket el fognak követni.

B. Kaas Ivor: A mit Szilágyi akart, az benne van az uj házszabályokban!

Olay Lajos: Nem foglalkozom a végrendeletnek Tisza Istvánra vonatkozó részével, különösen nem a személyi részével, mert Szilágyi Dezső meghalt, és az ilyennek emlegetése ellenkezik az izlésemmel. De igenis foglalkozom az államférfiura mondott véleménynyel, mert azt nyiltan önök előtt is mondta. Azt mondta: Vigyázzatok Tisza Istvánra, hogy kormányra ne jusson, mert az atyja, az öreg atyja semmi sem volt, ez az ember mint államférfiu mindenre képes lesz, meg tudja ölni a nemzet minden jogát, csakhogy a hatalmat megtartsa. (*Igaz! a szélsőbaloldalon.*) Ez volt Szilágyi Dezső végrendelete.

Polónyi Géza: Halljuk, hogy Széll Kálmánnak mi volt a véleménye. Azt is el fogjuk mondani.

Olay Lajos: Hogy ez nem ugy van, kétségtelenül igazolják a kormányelnök nyilatkozatai. Fenyeget például uj választásokkal. Hol van az uj választás? Tessék elrendelni. Hiszen mi is azt akarjuk, hogy a nemzet döntsön arra nézve, hogy mit akar? Vajjon velünk tart-e, a kik a nemzet érdekeit képviseljük, vagy a nemzetrontó kormánynyal. És hogy akarja az uj választást? Emlékeznek-e önök, t. képviselőtársaim, mily körülmények közt jött Tisza István a kormányelnöki székbe? Ha önök igazán, őszintén akarnak szivük szerint itélkezni, meg kell vallaniok, hogy annak a pártnak kegyelméből, a melyhez tartozni szerencsés vagyok. Nincs itt a kormányelnök ur, de talán elolvassa ezeket és megmondhatja, hogy igaz-e? De önök tudják, hogy igaz. Kossuth Ferenczczel, vezéremmel és elnökömmel, Tóth Jánossal és Polónyival megállapodott, hogy a választási reformokat meg fogja csinálni és pedig a választói jog kiterjesztésével. Ennek az igéretnek az alapján ez a párt a békés kormányzást megengedhetőnek találta. És mi történik most? Előáll gr. Tisza István az ő furfangos beszédével, hogy abban az igéretban az mondatik: »ha lehet, ha a körülmények engedik.« Kérdem, hogy ez az igéret ezzel a feltétellel tétetett-e? Hiszen ha ezzel a feltétellel történt volna az igéret, ez a párt nem fogadta volna el és akkor Tisza István ma nem ülne a kormányelnöki székben. Nem ezzel az intenczióval fogadta el ez a párt az igéretet, hanem azzal, hogy csak vis major lehet akadálya annak, hogy életbe lépjen a reform. De gr. Tisza István meg sem kisérli, nem csinálja meg a választási reformot, nem bolond, hogy megcsinálja; hiszen erőszakos kormányzást akar, bábokat akar odaültetni, a kik vakon fogják követni. Nem fogja megcsinálni és nem akarja megcsinálni a választási reformot. (*Igaz! a szélsőbaloldalon.*)

Menjünk csak végig, t. képviselőház, a Tisza-féle kormányzás tényein. Mi annak a programmja? Egyetlen szó sincs abban, a mely a nemzet megerősödésére, a magyar állam kiépitésére szolgál. Nem, mindenütt az egységes birodalom, a nagyhatalmi érdek az a lóláb, a mely kirí a programmbeszédből. Ténykedései még borzasztóbbak! Nem akarok sok dolgot felhozni, csak néhány momentumot kivánok megemliteni.

Itt van közéletünk. Van a hazának egy fia, Eötvös Károly, ki mint iró, jogász, védő, publiczista, a világ minden nemzete dicsőségére válna és mikor arról volt szó, hogy a mult hét szombatján beszélni fog, ki volt adva a jelszó és azt követte a többség, követte a kormánypárt fizetett sajtója, hogy Eötvös Károly már nem tud beszélni és ezzel eltöltötték az egész házat, hogy igy beszéltek. Hivatkozhatnék tanukra, a kik mondották, kormánypárti képviselők. Ezt nyiltan a folyosón beszélték igy és a kormánypárti sajtó is ezt hirdette. Érdekből, haszonlesésből tehát az ország legönzetlenebb, legeszesebb emberét igy lekisebbitik. Ez a Tisza-éra. Mindenkit elnyomni: a ki nem velem, az ellenem van. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

De menjünk tovább! Mit csinált ő a nemzeti állam kiépitése érdekében, a mióta kormányoz? Semmit, de tett olyant, a mi örök szégyene és gyalázata marad a magyar nemzetnek, a magyar közéletnek, hogy egy perczig is türte Tisza Istvánt ott a kormányelnöki székben, mikor a galaczi rendeletnél azt mondta, hogy ez igy volt, igy van és igy lesz. Hát magyar kormány ez, a magyar nemzet érdekeit képviseli Tisza István, mikor ilyen nyilatkozatot merészelt a nemzet arczába nyiltan odavágni?

Minthogy én ezen meggyőződésben vagyok, annak kijelentése mellett, hogy ezen törvényjavaslatnál obstrukcióról szó sem volt, hogy a párt csak vitát határozott el és a vitát csakugyan magas szinvonalon meg is csinálta, a törvényjavaslatot a magam részéről magyar szempontból elfogadhatónak nem tartom, hanem csatlakozom Krasznay barátom határozati javaslatához. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Kovács Pál jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Azért vagyok bátor felszólalni, hogy kiküszöböljem azokat a téves felfogásokat, a melyek pártom állásfoglalását helytelen szinben tüntetik fel.

Első sorban tiltakoznom kell az ellen a felfogás ellen, a mely ellen már néhány nap előtt rövid felszólalással is tiltakoztam, hogy a mi pártunk Olaszországgal való viszonyát kicsinyli. Mi teljesen át vagyunk hatva e kereskedelmi viszony fontosságától s ennek fentartását nemcsak azért kivánjuk, mert Olaszország irányában mélységes rokonszenvvel viseltetünk, a mit nem birok eléggé hangoztatni, (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) hanem azért is akarjuk, mert jól tudjuk, hogy a beviteli és kiviteli forgalom Olaszország és Magyar-

ország közt 40—60 millió korona érték közt váltakozik, a mi oly nagyértékű forgalmat képvisel, hogy ezt semmi állam nem kicsinyelhetné, de legkevésbbé a magyar állam, a melynek külkereskedelmi viszonyait ugyis teljesen tönkretette a közös vámterületnek hibás és az országra nézve igen sérelmes vámügyi politikája. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tudjuk jól, hogy Magyarország nyerstermények kiszorultak Európa piaczainak csaknem mindegyikéből azért, mert feláldoztatott a magyar érdek azért, hogy az osztrák iparczikkek a legnagyobb védelemben részesüljenek. Magyarország kizárta fogyasztási piaczáról az ipartermelő és nyersterményfogyasztó államok iparterményeit, ugy hogy ezeknek nem volt semmi okuk a magyar termények érdekében eltérni attól az általános irányzattól, a mely minden államot a védvámrendszer érvényesitéséhez vezet. Nem mondom, hogy ez az egyedüli oka annak, hogy a külföldi piaczokat elvesztettük, de mindenesetre a fő oka e szerencsétlenségnek, melynek folytán ki lettünk szolgáltatva Ausztria fogyasztási piaczának.

Azt állitotta némely szónok, hogy Ausztriára nézve az olasz vámszerződés sokkal fontosabb, mint Magyarországra nézve. Ebből nem azt a következtetést akartuk levonni, hogy összemérjük Ausztriával a mi olaszországi érdekeinket, bár jól tudjuk, hogy Ausztria kereskedelme 30 millióval aktiv, a miénk pedig 400.000-rel passziv. De azt is tudjuk, hogy kereskedelmi viszonyokban, más körülményektől eltekintve, magában véve az, hogy a kereskedelmi mérleg aktiv-e, passziv-e, nem dönti el egy kereskedelmi viszony becsét. Midőn tehát szónokaink ezt a tényt kiemelték, hogy Ausztriára nézve fontosabb az, hogy fentartassék a vám- és kereskedelmi viszony Olaszországgal, mint Magyarországra nézve, ezzel csak azt akarták jelezni, és ez tökéletesen igy is van, hogy ezen viszonyoknak fentartása oly fontossággal bir Ausztriára nézve, hogy ha Magyarország egész erővel követelte volna, hogy államiságának jogai sokkal erősebben kidomborittassanak a szerződésben, mint a hogy történt, kétségtelen, hogy ebbe Ausztria is beleegyezett volna inkább, mintsem hogy azt koczkáztatta volna, hogy vám- és kereskedelmi szerződés nélkül maradjon Olaszországgal. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Visszautasitom pártom nevében a feltevést is, mintha szónokaink közül valamelyik azt a pártközi megállapodást, mely létrejött a Széll-kormány hatalomra jutása előtt és a melyet paktumnak szoktak nevezni, oly érvénynyel akarná felruházni, mintha az törvény lenne. Mi jól tudjuk, hogy Magyarországon törvényeket semmi paktum nem alkothat, csak az országgyülés alkot és a király szentesit és csakis az igy megalkotott törvényeknek köteles engedelmeskedni mindenki ez országban a királytól kezdve le egészen a koldusig; de azt senki el nem tagadhatja, hogy a Széll-kormány oly körülmények között lépett a hatalomra, a melyek annyiban birnak fontossággal, hogy akkor Széll Kálmán mint homo regius jelent meg a különböző ellenzéki pártok előtt, és mindaz a megállapodás, a mely akkor létrejött, kifejezetten a király tudtával és előzetes beleegyezésével jött létre, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy bátran lehet azt mondani, hogy ugy, a mint mi magunkra nézve kötelezőknek tartjuk azokat az igéreteket, a melyeket akkor tettünk...

Kubik Béla: Sőt be is váltottuk!

Kossuth Ferencz: .. azért, mert mi, kik részesei voltunk az egyezkedésnek, magunkat egyénileg, mint férfiak erre kötelezetteknek tartottuk és tartjuk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* épp igy lehetetlen arra a következtetésre nem jutnunk, hogy erre nézve nemcsak homo regius is kötelezettnek kell, hogy tartsa magát, de maga a király is, mert ő Felsége volt a megbizó és a homo regius csak a megbizott volt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy ez igy volt, azt be lehetne bizonyitani az akkori tárgyalások aktáinak felolvasásával, de ezt feleslegesnek tartom, mert elégséges bizonyitvány rá magának Széll Kálmánnak 1899 junius 24-én elmondott beszéde, a mely épen a legfontosabb feltételekre vonatkozik, az 1899 évi XXX. t.-czikkre. Széll Kálmán ebben a beszédében a következőket mondotta *(olvassa)*: »Ki kell jelentenem mindazokra a törvényjavaslat 5. §-ában formulázott, az ország jogait és gazdasági érdekeit biztositó uj pontokra nézve, hogy ezeket a feltételeket, mint ilyeneket igenis én hoztam javaslatba a határidőnek 1907-re való kitolása ellenében, és szórul-szóra, a mint formuláztam ezeket a lényeges feltételeket, a melyek igenis uj dolgok és vivmányok: ugy fogadtattak el, és ugyanazon szöveg szerint hoztam haza őket, a mint előterjesztettem, mint az 1907-re megállapitandó közösség feltételeit.«

Tehát világosan megmondta Széll, hogy ugy hozta ezeket haza, mint a hogy előterjesztette. Kinek terjesztette elő? Természetesen a királynak. Ime tehát, itt van magának Széll Kálmánnak vallomása, hogy az, a mit ő mint homo regius cselekedett, a király előzetes jóváhagyásával cselekedte, s ez képezi a törvény erején kivül azt az erkölcsi jogot, melyre, ugy hiszem, helyesen hivatkozhatunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt a felfogást is vissza kell utasitanom, mintha a függetlenségi párt azért küzdene az olasz szerződés ellen, mert azt abszolute rossznak tartja. Ezzel az állitással hangulatot akarnak csinálni az ország némely részében a függetlenségi párt ellen, mert az ideiglenes szerződés némely érdekeknek kedvez, s ezen érdekeket akarja ellenünk sorompóba állitani. Mi azonban nem a szerződés feltételei ellen küzdünk. Jól

tudjuk, hogy most kétszeres vámmal jöhet csak be az olasz bor mint azelőtt, és hogy csak Budapesten lehet azt elvámolni és más oly feltételek is vannak megállapitva, melyek a behozatalt nagyon megnehezitik; de a mi felfogásunk szerint nincs olyan előnyös szerződés a világon, a melyet, ha törvénysértéssel jön létre, mi helyeselni tudnánk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hát helyeselni lehet Ballagi képviselő ur, de ezt csak nem? *(Zaj.)*

Ballagi Géza: Mit akar velem? Szóltam én egy szót? Hagyjanak békén! Önökre czáfol rá a vezérük.

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. képviselő urak!

Kubik Béla: De kérem, rázta a fejét! *(Zaj és derültség jobbfelől.)*

Elnök: Kubik Béla képviselő urat figyelmeztetem, hogy ne szóljon folytonosan közbe.

Kubik Béla: Csak felelek neki!

Elnök: Felelnie sem szabad! *(Ugy van! jobbfelől.)* Különben a képviselő ur szólt először közbe!

Kubik Béla: Ha neki szabad, nekem is szabad! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán!

Kossuth Ferencz: Azt is szemünkre vetik, t. ház, hogy mi obstruálni akarunk. Ha ezt akarnánk tenni, ez nem lenne csoda, mert arra nézve kétség nem forog fenn, hogy az olasz ideiglenes szerződés törvénysértéssel jött létre. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a tényt maga a kormány is elismeri, csakhogy szerinte a vis major hozta létre ezt a törvénysértést, holott ezt mi tagadjuk, mert nem vis major az, hogy nyári szünet legyen és nem vis major az, hogy az autonom vámtarifát nem terjeszthette be a kormány annak idején, mert ezt annál inkább megtehette volna, mert több mint egy éve fekszik a ház asztalán egy határozati javaslatom... *(A karzatról papirdarabokat dobnak a terembe. Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget):* Tessék csak folytatni! Az ilyesmi gyerekes csinynél egyébnek nem tekinthető és a képviselőház méltóságán alul volna csak a legkisebb figyelmet is forditani rá. *(Helyeslés.)*

Kossuth Ferencz: ... a melyben arra kértem a házat, határozná el, hogy a közös általános autonom vámtarifa mint magyar vámtarifa tárgyaltassék és az elkerülhetetlenül szükséges módositások eszközlése után fogadtassék el mint magyar vámtarifa. Minthogy én magam tettem ezt a javaslatot, az igen t. kormány valószinűnek tarthatta volna, hogy ez a javaslat a mi pártunk részéről nagy ellenkezéssel nem találkozott volna, mikor arról volt szó, hogy inkább ezt tegyük, mint megállapitott autonom vámtarifa nélkül maradjunk. Továbbá arra sem volt ok, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslatban miért nem fejeztetett ki expressis verbis az, hogy a létrejött törvénysértés nem fog a jövőben preczedenst képezni arra nézve, hogy miként alkalmaztassék és értelmeztessék az 1899 : XXX. törvényczikk. Mert ha legalább ez foglaltatnék az előttünk fekvő javaslatban, akkor a létrejött törvénysértést izolált ténynek tekinthetnők, holott most kénytelenek vagyunk ugy tekinteni, mint olyan preczedenst, a melyre valószinűleg hivatkozni fognak és követelni fogják azt minden olyan vám- és kereskedelmi szerződés megkötésénél, a melyet meg fognak kötni, mielőtt Ausztriában a vámszövetség létrejön. Minthogy pedig ez alig fog 1907-ig létrejönni, én azt remélem, hogy sohasem jön létre, ennek következtében annak nézünk elébe, hogy összes vámszerződéseink törvénysértéssel köttetnek meg és rendeleti uton léptettetnek életbe. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ismétlem tehát a mit előbb mondtam, obstruálásra bő ok lenne, és ha nem teszszük ezt, csak azért van ez, mert nem tartjuk helyesnek külviszonyainkat obstrukcziós hadjárattal zavarni; hanem igenis, meg kell elégednünk azzal, hogy a magyar nemzet előtt, a kormány által elkövetett törvénysértésekre, kellő erélylyel rámutassunk.

Ezeknek előrebocsátásával rátérek egy másik kérdésre, a melyet én igen fontosnak tartok, a nélkül, hogy én is ismételném azokat az érveket, a melyeket több szónokunk már kifejtett, arra vonatkozólag, hogy miért képez az előttünk fekvő törvényjavaslat törvény- és alkotmánysértést. E kérdés a következő:

T. ház! Tudjuk, hogy az 1899 : XXX. t.-cz. fentartja Magyarországnak azt a jogát, hogy önállóan is felmondhatja az idegen államokkal megkötött szerződéseket, legalább az igen t. miniszterelnök ur ezt a törvényt, megelégedésemre, a mult napokban igy magyarázta. De kétségtelen az, hogy a külállamokkal megkötött szerződésekben nem a magyar törvények rendelkezései mérvadók, hanem a szerződésbe iktatott pontok. Hát az Olaszországgal megkötött ideiglenes szerződésben ez a jogfentartás nem található fel. Ugy látszik, hogy az igen t. miniszterelnök úr nincs velem egy véleményen ...

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak csodálkozom!

Kossuth Ferencz: .... én meg azon, hogy ő csodálkozik, de az ő csodálkozása daczára fentartom a magam véleményét és ki is fogom a ház engedelmével röviden fejteni, *(Halljuk! Halljuk!)* mert természetesen oly értelemben szólok e jogfentartásról, hogy a szerződésben Magyarország mint külön szerződő fél szerepelhetett volna, nem lévén megalkotva az autonom vámtarifa, a mi az 1899 : XXX t.-cz. 5-ik § szerint reciprocitásmegsértést képez, tehát feljogositotta volna a kormányt külön szerződni Magyarország nevében.

Az ideiglenes szerződésben az áll, hogy a két szerződő fél mindegyike 1905 után hat havi felmondással megszüntetheti az ideiglenes

szerződést. De ki volt a két szerződő fél? Az egyik volt Ausztria-Magyarország együttesen, a másik Olaszország. Kérdem a t. miniszterelnök urtól: micsoda biztositéka van neki arra nézve, hogy Olaszország, a mikor Magyarország fel akarja mondani ezt a szerződést, mint a másik szerződő félnek egyik része, a felmondást el is fogadja? Erre nézve ez a szerződés nekünk semmi biztositékot nem nyujt és én és pártom ezt rendkivül sérelmesnek tartjuk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ebből kifolyólag Ausztria jóváhagyásától tétetik függővé az, hogy megszüntethetjük-e és mikor a megkötött ideiglenes szerződést.

T. ház! A miniszterelnök ur már a mult napokban volt szives erre vonatkozólag egy nyilatkozatot tenni, illetőleg azt mondta, hogy igenis, Magyarország Olaszországgal szemben is önállóan követelheti az ideiglenes szerződés felmondását. A miniszterelnök ur ezen nyilatkozata becses volt az én felfogásom szerint, mert fixirozta az ő álláspontját Ausztriával szemben, vagyis e nyilatkozatával magára nézve azt a kötelezettséget vállalta, hogy Ausztriától követelni fogja annak idején, ha ezt szükségesnek látja, a hozzájárulást ahhoz, hogy ez az ideiglenes szerződés ugy, a hogy az olasz szerződés kivánja, felmondassék Ausztria-Magyarország által. De Olaszországgal szemben az igen t. miniszterelnök urnak multkori nyilatkozata semmi sulylyal nem bir, mert bármily nagy sulylyal birhatnak is az ő nyilatkozatai, azért mégis Olaszország mást nem fogad el, mint azt, a mi a szerződésbe világosan és tisztán be volt iktatva, ugy hogy én azt hiszem, nem tévedek, midőn megjóslom azt, hogy Olaszország el fogja fogadni Magyarországnak felmondását Ausztria hozzájárulása nélkül, hogy ha ezt jónak látja, és nem fogja elfogadni, ha nem látja jónak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A mi pedig Ausztria hozzájárulását illeti a felmondáshoz, látom, hogy az igen t. miniszterelnök ur volt szives magához venni egy törvénykönyvet, s ebből akar rám olvasni; előre is megállapitom tehát azt, hogy Olaszország tekintetbe nem veszi és nem veheti azt, hogy mit mond egy magyar törvény, ahhoz Olaszországnak semmi köze. De minthogy a miniszterelnök ur valószinüleg azt akarja felolvasni, hogy mit mond az 1878: XX. t.-cz., melyet az 1899: XXX. t.-cz. a létező állapotokra vonatkozólag fentart, előre is megjegyzem, hogy igenis kétségtelen dolog az, hogy nekünk volt jogunk Ausztriától követelni az emlitett 1878: XX. t.-cz. szerint a felmondási jog érvényesülését, de az is bizonyos, hogy az 1878: XX. t.-czikknek megfelelő törvény már megszünt érvényben lenni Ausztriában és mutassa ki az igen t. miniszterelnök ur, hogy mikor fogadott el a bécsi Reichsrath egy oly törvényt, mely az 1899: XXX. t.czikknek megfelel, vagy mikor hagyta jóvá a vámszövetséget. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Minthogy azt a miniszterelnök kimutatni nem tudja, azok a határozatok, a melyek az emlitettem törvényben foglaltatnak, egyoldalu határozatok, a melyeket Ausztria megtart és elfogad, ha neki ugy tetszik és visszautasit, ha ugy akarja, még pedig büntetlenül, a reciproczitás megsértése nélkül, mert ezt az autonom vámtarifa meg nem állapitásával ugyancsak megsértette és mégis érvényben maradt ránk nézve terhes következéseiben az 1899: XXX. t.-cz. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Egy hang balfelől: Olaszországra nézve is!)* Azt már az előbb elmondtam, hogy Olaszországra nézve nemcsak ez a törvény, hanem semmi magyar törvény becscsel nem bir, mert a magyar törvények nem Olaszországot, hanem Magyarországot kötelezik.

Egy másik kérdésre irányitom most a t. ház figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttünk fekvő ideiglenes szerződést a szerződő felek nem nevezik szerződésnek, hanem nyilatkozatnak, »déclaration«-nak, a mi furcsa körülmény, mert van olyan franczia szó, a mely az ideiglenes szerződés fogalmát világosan kifejezi és pedig az, hogy: »Traité de commerce provisoire.« Nagyon csodálatos dolog, hogy ezt a kifejezést nem használták, de könnyen magyarázható, hogy miért, azért, mert egyidejüleg a végleges szerződés is meg lett állapitva. Mi van a »déclaration« franczia szövegében? Azért vagyok kénytelen a házat a franczia szöveggel untatni, mert ugy látom, hogy nem egészen hűséges a magyar forditás. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A franczia szövegben ez van: »Les négotiations entamées entre l'Autriche-Hongrie et l'Italie, conformément à la déclaration du 31 décembre 1903, ont abouti à un nouveau traité de commerce . . .«

Ennek szószerinti értelme nem más, mint az, hogy a tárgyalások egy uj kereskedelmi szerződés megkötéséhez vezettek. »Ont abouti«: ez annyit jelent, hogy valamihez véglegesen elérkeztek, valamit véglegesen befejeztek.

Rosenberg Gyula előadó: Paraphé en même temps!

Kossuth Ferencz: Ezzel csak az én érvelésemet erősiti meg az előadó ur; és köszönettel fogadom, hogy megelőzni méltóztatott, mert erre is rátérek. Igenis, t. előadó ur, paraphè en même temps! Ez annyit tesz, hogy alá lett irva ugyanazon időben. A t. előadó ur tagadólag int. Megvallom, dicsekvés nélkül mondhatom, hogy tudok francziául, sőt multamnál fogva talán jobban tudok francziául, mint magyarul, s határozottan állithatom tehát, hogy »paraphé« és »signée« ugyanazt jelenti. Ha nem tetszik elhinni, tessék megnézni a »Dictionnaire de l'academie«-t. E szavak értelme felett vitatkozni nem lehet. Egyébiránt ezen déclaration szövegéből is be lehet bizonyitani, hogy ez igy van: az első pontban az van irva, hogy: ». . . paraphè

en même temps que la présente déclaration...« vagyis itt azt mondja a franczia szöveg, hogy a jelen déclaration parafiroztatott, a végén pedig az van, hogy: »signée«; minthogy a vég és a kezdet ellenmondók nem lehetnek, a déclaration szövegében »paraphé« és »signée« egyértelműeknek tekintettek.

Krasznay Ferencz: Tessék a Code civil terminologiáját megnézni, az felváltva használja e kifejezéseket.

Kossuth Ferencz: Ismételten konstatálom, t. ház, hogy ez a két kifejezés teljesen synonim és mint ilyen szokott használtatni Franciaországban. Régente ez a szó: paraphé mást is jelentett, nevezetesen jelentette azt a tollvonást, melyet az ember nevének leirása vagy első betüi után csinált, az utóbbi időkben az emlitett két szó értelme összeolvadt, mint a hogy összeolvadt az előttünk fekvő törvényjavaslat franczia szövegében is, midőn elől: paraphé, a végén pedig: signée használtatik.

Kétségtelen az, t. ház, hogy a véglegesnek tekintett kereskedelmi szerződést valaki aláirta, tudnunk kell, hogy ki és milyen joggal, s hatással? És hogy Olaszország ezt a szerződést véglegesnek tekinti, kitünik a Déclaration következő szövegéből *(olvassa)*: »Le présent arrangement entrera en vigueur le 15 octobre 1904 et restera exécutoire jusqu' à la mise en vigueur du nouveau traité conclu en même temps...« Mit jelent ez a szó: »conclu en même temps«? Ez annyit tesz, hogy teljesen megkötött traité-ről, tehát szerződésről és nem valami szövegről vagy tervezetről van szó.

Igy lévén a dolog, de azért is, mert előttünk áll egy törvényjavaslat, a melyben egy fontos okmányra történik hivatkozás, oly fontos okmányra, a melyről a háznak mindenesetre tudomással kellene birnia, lehetetlen az elől kitérnünk, hogy ezen okmányról tudomást ne szerezzünk, azért, hogy meg tudjuk itélni, milyen fokig van lekötve az ország, milyen feltételek mellett és mennyi időre? Ebből a felfogásból kiindulva vagyok bátor a következő határozati javaslatot terjeszteni a t. ház elé *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

»Minthogy az ideiglenes szerződés szövegében hivatkozás tétetik egy végleges szerződésre, a melyről a ház tudomással nem bir, utasittassék a kormány arra, hogy a végleges szerződés szövegét terjeszsze a ház elé.«

A törvényjavaslatot egyébiránt, természetes, nem fogadom el és csatlakozom azon határozati javaslathoz, a melyet Krasznay Ferencz pártom megbizásából benyujtott. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Hogy mindenekelőtt az előterjesztett határozati javaslatra nézve nyilatkozzam, ki kell jelentenem, hogy az Olaszországgal folyt tárgyalások alatt kölcsönösen, ugy az olasz kormány velünk szemben, mint mi az olasz kormánynyal szemben teljes diszkrécziót kötöttünk ki és igértünk a végleges szerződés tartalmára nézve. *(Zaj balfelől.)* Nem is lehet ez másképen; mert mind a két országnak érdeke az, hogy mindaddig, a mig más államokkal fontos függő tárgyalásai vannak, azok a más államok ne láthassanak be az illető állam kártyáiba, ne tudhassák azt, hogy mik azok a kedvezmények, a melyek másnak már megadattak, a melyek tehát a legnagyobb kedvezmény biztositásának záradéka alapján kijárnak minden más szerződő félnek is, a melyekről tehát tovább beszélni, tovább alkudozni fölösleges. Ez elemi szabály minden közgazdasági tartalmu, nemzetközi érintkezésre nézve, és a mely parlament az ország érdekei iránt kellő érzékkel bir, az igenis gondoskodni fog róla, hogy oly kormány álljon itt, a melyben a parlament többsége megbizik, de annak azután meg is fogja adni azt a hatalmat és azt a bizalmat, hogy ebben a tekintetben az ország érdekeinek sérelme nélkül járhasson el.

Polónyi Géza: Az olasz kormány egy képviselővel és egy szenátorral tárgyalt együtt! Közölték velük, mi van a szerződésben; csak mi, a magyar parlamentben nem tudjuk! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Erre nem felel!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem, jobb szeretem elhallgatni, a mit gondoltam, pedig nagyon jött volna kifelé; de hagyjuk el!

Krasznay Ferencz: Hagyjuk az uj házszabályok idejére!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Alkalmazom a klotürt saját magamra! *(Derültség.)*

Mielőtt t. barátomnak azon megjegyzéseire térnék át, a melyek tulajdonképen főczélját képezik felszólalásomnak, nem állhatom meg, hogy azon egy közgazdasági tartalmu megjegyzésére is röviden ne reflektáljak, a melyet beszéde elején hallottunk t. barátunktól. Mert méltóztassék nekünk elhinni, valóságos oázis ebben a vitában minden közgazdasági momentum, minden olyan dolog, a mely az országnak élő nagy érdekeire, a dolog lényegére vonatkozik, nem pedig többé-kevésbbé meddő és üres közjogi fikcziókra. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Ugy van! a jobboldalon.)*

Hát az én t. barátom azt mondta, hogy a mi nyersterményeink a külföldi piaczokról az elhibázott és az osztrák érdeknek kedvező közgazdasági politika folytán kiszorultak. Álljunk meg ennél egy perczre.

Természetesen a nyersterményeket sem lehet egy kaptafára venni. Vannak a legkülönbözőbb konjunkturákkal, a legkülönbözőbb gazdasági természettel biró nyerstermények. De különösen a mai világkonjunkturák között a nyersterményeknek legfontosabb részére, a legnagyobb tömegárukra, részben a fő állati czikkekre is, de főleg és mindenekelőtt a czereáliákra nézve az első és legnagyobb érdeke a mezőgazdaságnak

és érdeke annak a területnek, a mely e termények előállításával foglalkozik, hogy oly vámterülethez tartozzék, a mely képes ezeket abszorbeálni, a hol nem kiszorulnak a külföldről, de nem kell, hogy kimenjenek a külföldre, mert fogyasztásra találnak olyan területen, a hol más idegen versenyzőkkel szemben előnyben részesülnek.

És ez az eset itt is. Szeretném látni, hogy a mi buzánk, tengerink, árpánk hogy szorulhasson ki a külföldre. A mi feleslegünk van, azt el fogjuk a külföldnek adni. Ez mindig csak árkérdés. El fogjuk adni sokkal rosszabb áron, mint a milyent elérünk, ha nincs felesleg, a melylyel ki kell mennünk a külföldre, — már a vámkülföldet értem — hanem ezek a nyersterményeink a közös vámterületen belül vámvédelem mellett találhatnak fogyasztót és elhelyezést. Tehát egyenesen érdeke Magyarországnak, hogy oly fogyasztási területhez tartozzék, a mely abszorbeálni képes ezeket a nyersterményeket. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Már most kénytelen vagyok bucsut venni a közgazdaságtól, s t. barátomnak egypár inkább közjogi, vagy nemzetközi jogi észrevételére adni meg válaszomat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ne menjünk bele, — én is azt mondom — nyelvtani diskussziókba a »paraphé« és »signé« felett. Nagyon szivesen elismerem, hogy t. barátom sokkal jobban beszél francziául mint én és ha nyelvtani vitáról volna szó, egyáltalában nem is venném fel a keztyűt. Azonban elkerülte t. barátom figyelmét az, hogy itt a szavaknak nemcsak nyelvtani, hanem a nemzetközi érintkezésben megállapitott technikai értelme is van és hogy — a ki a nemzetközi tárgyalások elemeivel tisztában van, azt hiszem, nem fog nekem ellenmondani — a »signé« és »paraphé« kifejezéseknek nemzetközi ügyiratokban egész más tartalma és egész más jogi jelentősége van. Igenis, parafiroznak és aláirnak akár kezdőbetüvel, akár az egész név kiirásával, a mi teljesen egyre megy, olyan nemzetközi iratokat, a melyeknek létesitésére, megállapitására, az erre vonatkozó tárgyalásoknak folytatására az illetők elküldettek. Azok, a kik résztvettek a tárgyalásokon, azok, a kik megállapodtak bizonyos szövegre nézve, igenis hitelesitik azt a szöveget, mikor azt a megállapodást parafirozzák, aláirják. Ez a »paraphé« kifejezés nemzetközi jogi tartalma.

A »signé« kifejezés jogi tartalma, hogy az államnak, vagy az uralkodónak a meghatalmazottja, a ki azután jogositva van kötelezettségeket vállalni a szuverén vagy az állam nevében, azt az ünnepélyes aktát irja alá, a melyben ezen kötelezettségek kölcsönösen elvállaltatnak, az előzetes tárgyalások alapján. Ez lehet ugyanaz a személy, lehet egészen más ember is, mint a ki a tárgyalásokat vitte és a megállapodásokat parafirozta. *(Ugy van! jobbfelől.)*

És hogy a leglényegesebbnek látszó argumentummal is végezzek, a deklaráczió szövegében magára a deklaráczióra nézve előfordul a »paraphé« és a »signé« kifejezés és az van mondva, hogy *(olvassa)*: »ont abouti à un nouveau traité de commerce et de navigation paraphé en même temps que la présente déclaration.« Ez történt Vallonbrosában szeptember 21-én. A végén pedig az van mondva *(olvassa)*: »En foi de qui, la présente déclaration à été dressée et signée en double exemplaire«. Ez a signée szeptember 24-én történt Bécsben és pedig a nagykövet és az olasz külügyminiszter által, mig a parafirozás szeptember 21-én Vallonbrosában történt, a tárgyalások vitelére meghatalmazottak által.

Azt hiszem tehát, hogy ha volt valami homály arra nézve, hogy a »paraphé« és »signé« alatt ezen nemzetközi jogi értelemben egészen más aktus értendő, maga ez a megkülönböztetés tisztába hozhatja a kérdést. *(Ugy van! jobbfelől.)*

De menjünk tovább. T. barátom felpanaszolja azt, hogy az olasz szerződésben nincs szó arról, hogy a szerződés az osztrák-magyar monarchia részéről Magyarország egyoldalu kivánságára felmondandó, és őszinte sajnálatomra még egy nagy lépéssel tovább megyek, a midőn azután az 1878: XX. t.-czikkre azt mondja, hogy hiszen abból Ausztria annyit tart meg, a mennyi neki tetszik.

Bocsánatot kérek, miben rejlik az az egész reciprocitás, a melyet a sokat feldicsért 1899. évi XXX. t.-czikkbe iktattak? Épen abban, hogy az egész mostani tényleges állapot, a melyet egy különálló magyar törvénynyel létesitettünk és fentartunk, addig áll fenn, a mig Ausztria is teljesiti mindazon kötelezettségeket, a melyeket elvállalt és összeomlik az egész helyzet, megszünik mindenféle tényleges közösség Ausztria és Magyarország közt, vagy legalább jogunk van azt megszüntetni, a mely perczben a reciprocitást Ausztria megsértette, és azon kötelezettségeket, a melyek ezen régebben megállapitott egyezménybeli törvények rá nézve tartalmaznak, fenn nem tartja. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

A mi pedig a kérdés másik részét illeti, az azután csakugyan nem tartozik Olaszorszagra, hogy az osztrák-magyar külügyminiszter mikor köteles felmondani egy szerződést. A legnagyobb mértékben inkorrekt volna erről egy szerződésben beszélni, a melyet Olaszországgal kötünk. Nekünk egyáltalában nem kell az olaszokkal tisztába hoznunk azt, hogy mik a jogaink a közös külügyminiszterrel szemben, hanem igenis itt van az 1878: XX. t.-czikkbe beczikkelyezett egyezmény 3. czikke, a mely azt mondja, hogy ha egyetértés a két kormány között nem jön létre, a külügyminiszter által, mihelyt csak egyik fél is kivánja, a szerződés felmondandó. Ez világos kötelessége a közös külügyminiszternek, világos joga a magyar államnak, és semmiképen ehomályositani nem lehet azt a tényt,

hogy e jogával a magyar állam és a magyar kormány akkor élhet, a midőn jónak látja, és egy ilyen felszólitást a közös külügyminiszter a törvény értelmében teljesiteni tartozik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Végül — és e tekintetben nagyon megkönnyitették helyzetemet a megelőző felszólalások — lássuk a törvénysértés kérdését. Sohasem vonta közülünk senkisem kétségbe azt, hogy a kormány, a midőn Németországgal és Olaszországgal a tárgyalásokat megkezdte, túltette magát az 1899:XXX. t.-czikknek erre vonatkozó rendelkezésein. Nem foglalkozom magával a vitával, de egyszerűen ugy áll a dolog, hogy ezen, mondjuk, törvénysértésre nézve a képviselőház előtt tisztán áll, hogy két ut van nyitva. Ha helyesli a kormány eljárását, megadja a felmentést; ha nem helyesli, rosszalását is fejezheti ki, vagy ha ugy tetszik, vád alá helyezési inditvánnyal állhat elő. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez, azt hiszem, megint a közjognak és a helyes alkotmányos felfogásnak a kiskátéját, annak egyik alaptételét képezi. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Daczára annak, hogy Nagy Ferencz t. barátom nézetem szerint ezt a kérdést is igen nagy elmeéllel és igen helyesen világitotta meg, *(Ugy van! jobbfelől.)* s kimutatta azt, hogy az ideiglenes szerződésre vonatkozó tárgyalások eltiltása nem lehet a törvénynek intenciója és feladata, ezt mégis konczedálom a t. képviselő urnak. Elfogadom a vitatkozás kedvéért még azt is, hogy még ezen ideiglenes szerződés megkötésére vonatkozó tárgyalások is a kormánynak olyan törvénytelen eljárását képezték, a melynek hatálya alól csak felmentvénynyel menekülhet, vagy a melylyel szemben a ház éreztetheti a maga rosszalásának, vád alá helyezésének egész sulyát.

De hogy megtörtént-e a törvénysértés, ettől teljesen független és független attól is, hogy mi történjék a kormánynyal, az a kérdés, hogy mi történjék azzal a törvényjavaslattal, a mely ezen törvénytelen eljárás eredményeként a ház asztalán fekszik? De kérdem: törvénysértést követ-e el a ház akkor, ha egy törvényjavaslatot törvényerőre emel? Hát nem kontradictio in adiecto-e az, hogy a törvényhozás akkor, a mikor törvényt alkot, törvénysértést kövessen el?

Hock János: Ez a rabulisztika! *(Zaj. Felkiáltások jobbfelől: Ez az igazi!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát vannak Magyarországon törvények, a melyek olyan alaptörvényszerű jelleggel birnának, hogy azokat a törvényhozás egy egyszerű ujabb törvénynyel meg nem változtathatja? Ugyebár nincsenek? Ugyebár Magyarországon is az a sarkalatos elv áll, a mely Angliában és a melyet az angol humor ugy fejez ki, hogy az angol törvényhozás mindent tehet a világon, csak férfiból asszonyt és asszonyból férfit nem csinálhat. *(Derültség. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A magyar pedig semmit sem tehet! Csak a mit Ausztria megenged! Zaj a szélsőbaloldalon.)* A magyar törvényhozás előtt semmiféle korlátokat egy korábbi törvény fel nem állithat; a magyar törvényhozás minden ujabb törvény létrehozatalánál az ország érdekeit teljesen szabadon mérlegelheti, tekintet nélkül arra, hogy ezzel módosit-e korábbi törvényt, vagy sem? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* És ennek a javaslatnak elfogadásánál és elvetésénél is tisztán és kizárólag az kell hogy irányadó legyen, hogy az ország közgazdasági érdekeit előmozditjuk-e ezen javaslat elfogadásával, vagy sem? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Én azt hiszem, hogy nyilt ajtót törnék be és köztudomásu dolgokat ismételnék, ha indokolni próbálnám, hogy ezen javaslat igenis szolgálhat az ország közgazdasági érdekeinek. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ennek folytán annak elfogadását ismételten kérem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom Szólásra ki következik?

Kovács Pál jegyző: Pap Zoltán!

Pap Zoltán: T. ház! A kormányelnök ur annyira szeret minket, mérges illuzióktól megrészegedett elemeket, hogy mikor t. barátaihoz unalmából levelet irt, akkor rólunk emlékezik meg, vagy ha asztaltársaságnál pihen meg és koczintgat, akkor is mi vagyunk az eszében. Ugy is mondhatnám, hogy a t. kormányelnök ur nem jó paterfamilias, mert családapai kötelességeit nem a család kebelében, hanem odakünt az utczán végzi el. Azokat a politikai jelentőséggel biró nyilatkozatokat, a melyeknek következménye messzebb czélzó reform, az asztaltársaságoktól üzengeti nekünk és ebben szisztematice jár el. Azt is mondhatnám, hogy a parlamentárizmus lekicsinylése ez, a melylyel itt léptennyomon találkozunk az ő részéről, de politikai cselekedeteiben odakünn szintén ez a lekicsinylés tükröződik vissza. De nem következetes a miniszterelnök ur, mert hiszen, a mint tudjuk, nem hivta senki közénk, sőt kétszer ajánlkozott, először kitessékelték, másodszor mégis ide iparkodott, tehát neki nincs oka arra, hogy a hová vágyakozott, olyan könnyedén lenézze ezt a parlamentet. Mikor azután odakünn elvégzi az ő nagy politikai cselekedeteit, ide jön és igy látszik beszélni: minthogy az urakat egy pár buta paraszt ide küldte diskurálni, hát tessék diskurálni, én azonban a magamét elvégeztem, s akár fogadjátok el a javaslatot, akár nem, ez már törvény, én ezt már életbeléptettem.

Igy vagyunk a mostani javaslattal is, a mely nem egyéb, mint filius ante patrem. Akár

fogadjuk el, akár nem fogadjuk el, ránk erőszakolták a képviselőházba való benyujtása előtt két nappal, hogy törvény; most kapálózhatunk. Itt van a kis gyermek, nézegethetik önök, t. ünneplő közönség, a gyermek fitos orrocskáját, rózsaszinü fülecskéjét, telt idomait, a szarvakkal tele rakott szegény apa, az csak busul és semmiképen sem akarja sem nevét, sem vagyonát odaadni ennek a törvénytelen fattyunak. Ez a mozgalom, a melyet észlelünk a közvéleményben, nem keresztelő, hanem törvénytelenitési eljárás és ez ellen a javaslat ellen nemcsak egész lelkemből tiltakozom, de visszautasitom mint első törvénytelen lépését ennek a kormánynak, és ha tőlem függne, oly módon és oly modorban utasitanám vissza, hogy mindenkorra minden kormánynak elmenne a kedve a törvénytelenségektől. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A magyar alkotmány megcsorbitásához még csak ez kivántatott. Hoztunk törvényeket a multban, melyeknek, mint a paraszt mondja, viaszból volt az orra; hajlott a merre a császári akarat exponense nyomkodta. Hoztunk törvényeket, melyekben jogokat adtunk fel és ezen párt létalapja épen az, hogy ezen jogokat akarjuk országunk részére visszaszerezni. Hoztunk végre egy törvényt a jogfeladó és félremagyarázó törvények után, mely az 1867-ik évi XII. t.-czikkben lefektetett jogainkat látszott hivatva lenni megerősiteni. Szükség volt szerintem erre a törvényre azért, mert az 1867-iki deczemberi osztrák törvény épen homlokegyenest ellenkezik kijelentéseiben a magyar törvénynyel, s ha egybevetjük a magyar törvényt az osztrák kiegyezési törvénynyel, a mely deczemberi törvény néven ismeretes Ausztriában, és ha vitába szállunk Ausztriában a felett, hogy van e jogunk önálló gazdasági berendezéshez, ép ugy magyarázzák a törvényt, mint a közösség kérdésében, hogy mi hasztalan mondjuk, hogy van jogunk, mert van egy felsőbb akarat, mely az összbirodalmi eszme szempontjából ennek a törekvésnek mindig ellentáll.

Vissza kell mennünk ezen törvény eredetére és nem hangoztathatjuk eléggé, hogyan született meg ez a törvény. Született a Bánffyféle választások érájában, mikor jónak látta a politikai kormányzat a népképviselet részére megfelelő módon — a mire kiterjeszkedni szerencsém lesz — a békétlen elemekhez fordulni és ez a közeledés volt bölcsője az 1899:XXX. t.-czikknek. Megengedem, hogy u. n. magasabb politikai szempontok is vezérelhették a kormányzatot, de az is csak a közös vámterületi szempontból valónak látszik, hogy t. i. ráakartak ijeszteni Ausztriára: halljátok, ha nem lesz a Reichsrath munkaképes, ime fejős tehenetek, Magyarország el fog szakadni Ausztriától. A mint tudjuk, Ausztria ettől a fenyegetéstől nem ijedt meg, ott nem elégitették ki a nemzetiségi érdekeket, a Reichsrath ma is munkaképtelen. De lett légyen akármilyen indoka ezen törvény megalkotásának, annyi bizonyos, hogy az 1899. évi XXX. t.-cz. megszületett és mint élő törvényt azt respektálni kell. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Midőn a javaslattal szemben elfoglalom álláspontomat és azt megindokolni akarom, ugy mutatok rá erre a javaslatra, mint a magyar államiság ellen intézett legpregnánsabb merényletre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ha végigtekintünk azon a küzdelmen, a melyet ez a párt 1867 óta folytat, — de ne menjünk olyan messze, tekintsük csak azt a közjogi küzdelmet, a melyet a magyar nyelvért folytatott ez a párt és a parlament ellenzéki része, — akkor visszhangozhatik mindnyájunk fülében az a biztató szó, a mit onnan kaptunk közjogi harczainkban, hogy miért csináltok közjogi vitákat, hiszen Magyarországnak előbb meg kell erősödnie, először gazdaságitéren kell elérnie azokat a vivmányokat, a melyeket egy önálló nemzet joggal kell, hogy kivivjon magának és ha majd megerősödtünk, akkor ezek a többi közjogi követelmények önként fognak megvalósulni.

Eljutottunk már ehhez a ponthoz, és most gróf Tisza István személyében ideáll Kolonics és azt mondja: állj meg itt és ne tovább, mert koldussá kell lenned, hogy azután ugy bánhassak el veled, a hogy nekem tetszik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az összes államok gazdasági berendezése, a tudomány, a teoria: mind ellene vall a kormány követett és czélzott politikájának. A nemzet akarata ellenére nyakunkba akarja varrni a gazdasági közösséget, még törvénytelen eszközökkel is. Ilyent csak az tehet, a kinek az a gazdasági közösség érdekében áll, mert tudja, hogy ezért semmi bántódása nem lesz.

Előttem egészen más szinben tünik fel a dolog, mint a hogy sok ellenzéki beszédből hallottam, ámbár mind kedvemre való volt, de iparkodni fogok kifejteni, hogy mi ennek a harcznak a punctum saliense, legalább az én gyenge felfogásom szerint. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Nem az olasz szerződés elfogadása vagy el nem fogadása itt a kérdés. Arról van itt szó: megkezdhetjük-e önálló gazdasági életünket, igen vagy nem? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A vita, melyet itt folytatunk ezen provizórikus szerződés felett, és mely — immár sajnosan látom — befejezéséhez közeledik, hacsak valami deus ex machina egész hirtelen ide nem terem közébünk, döntő ütközete az önálló vámterület hiveinek a közös vámterület hiveivel. Itt nem az olasz szerződés sorsa, hanem Magyarország gazdasági életének sorsa lesz eldöntve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur szájából és pártom igen t. elnökétől ma is hallottam, hogy ez az olasz szerződés sokkal jobb, mint a milyen a multkori szerződés volt. Hát én elszomorodott

szivvel a magam tehetsége szerint csak azt mondom: én borért az ország állami függetlenségét és önálló gazdasági berendezésének vágyát el nem adom. Igyanak a kortesek, de én megmaradok a mellett a követelmény mellett, hogy nemcsak a jogi állapotában vagyunk benn az önálló vámterületnek, hanem elkövetkezett az ideje annak is, hogy az tényleg meg is valósuljon. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem zárkózom el attól sem, hogy megjelöljem azt az utat, — a magam részére természetesen — hogy mi az én követendő eljárásom ennél a kérdésnél. Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy ha az ellenzék akarja, akkor még meg lehet menteni Magyarország gazdasági önállóságának megvalósitását. De ha ez a javaslat keresztülmegy, akkor sehogy sem segithetünk magunkon, mert ha egyszer a képviselőház szankcióját adja erre a javaslatra, ha ezt beczikkelyeztük, ugyanilyen módon fognak a többi külállamokkal is a kereskedelmi szerződések megköttetni, és hiába tiltakozunk mi az ellen, hogy Magyarország a 14. §. segélyével kormányoztassék, a mely ellentétben áll alkotmányunk minden vonatkozásával. Ott vagyunk ennél a pontnál, hogy nincs ugyan 14. §-unk, a melyhez ez a parlament hozzá nem járult, de siratnunk kell, hogy miért nem adtuk meg önként ezt a 14. §-t, mert hiszen akaratunk ellenére a parlamentárizmus formájába bujtatott abszolutizmussal kormányozzák Magyarországot.

Én azt hiszem, hogy ennek a kabinetnek e miatt a kérdés miatt — és ha tőlem függne, meg is történnék a következő 24 órában — távoznia kell innen; mert nincsen módjában — még ha belátná is szükségét — az ország legvitálisabb érdekét, az önálló vámterületet megvalósitani.

Legutóbb, midőn Eötvös Károly t. képviselőtársam és Hieronymi t. miniszter ur közt vita folyt az Olaszországgal kötött szerződés felett, azt kiáltottam közbe: Ahá! Erre az egyszerű indulatszóra végtelen dühbe jött a miniszter ur, mert látta, hogy fején koppintottam a szeget. Ő csak kerülgette, mint macska a forró kását, hogy nem végleges szerződés ez, mert a végleges szerződés csak akkor válik joghatályossá, ha az illetékes tényezők hozzájárulrulnak. De ez nem áll, mert ime, a miniszterelnök ur rendelettel életbeléptette. Egy provizórikus szerződésben van tehát egy végleges megállapodás, vagyis, az én egyszerű közbekiáltásom ugyanazt fejezte ki, a mit a miniszter ur ékes körmondatai, t. i., hogy tisztességes férfiak közt ez a megállapodás kötelez. Kötelező tehát rája nézve, de nem erre a parlamentre! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)*

Nem zárkózom el, t. képviselőház, attól, hogy Olaszországgal akár egy rája nézve kedvezőbb szerződést kössünk, mert kétségtelen, hogy ha az önálló vámterületet felállitjuk, fejletlen iparunk mellett a fejlett olasz ipar annak csak hasznát látná. Mindenesetre azonban gondolkodnunk kellene arról, hogy Magyarország viszonyainak megfelelő szerződést kössünk.

Ezzel kapcsolatban lehetetlen meg nem emlékeznem arról, mintha a függetlenségi párt Olaszország ellen támadott volna. Ha tőlem függne a dolog, t. képviselőház, — csak futólag akarom érinteni a hérdést — tőlem telhetőleg segiteném Olaszországot, hogy Ausztriától az ő jogos birtokait, az olasz partokat szerezze vissza. De most nem erről van szó, hanem Magyarország önálló államiságáról, erről a papiros-alkotmányról, a melyet a kormány lábbal tiport. Ismétlem, hogy ha ez az ideiglenes javaslat elfogadtatik, akkor ezzel nemcsak végleges szerződés köttetik, hanem az önálló vámterület sorsa is eldől, mert ez az ideiglenes szerződés szerény mezébe öltöztetett fenevad, gáncsvetés az önálló vámterület lába elé. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De hogy is került ide ez a szerződés? Mikor gróf Tisza István kormányra jutott, előre hangoztattuk, hogy vagy a vámszövetség kérdésében, vagy a véderő-reform kérdésében fog megbukni. Most idejön és prejudiciumot kér arra, hogyha majd a vámszövetség kérdése Ausztriával rendezés alá kerül, legyen egy mintája, hogy hogyan lehet a kereskedelmi szerződéseket nemcsak Ausztriával, hanem a külfölddel is rendeleti uton megkötni. A miniszterelnök urnak annál az asztaltársaságnál elhangzott kikapcsolási szisztemája azonban még azt a kételyemet sem oszlatta el, hogy ezeket a véderő-reformokat házszabályrevizióval akarja keresztülvinni. Én megvallom, — lehet, hogy felfogásom kissé naiv — soha életemben nem olvastam, nem hallottam, nem láttam, Magyarország parlamentáris életében sem, azt, — ez az egyetlen eset — hogy mielőtt egy kormány kormányra kerülne, akkor ő Felsége elé felmegy a parlamentnek leendő elnöke is. Közel fekszik a gyanu, hogy ezek a miskulancziák, a melyeket keresztül akarnak vinni a közel jövőben, olyan veszedelmes tendenczíát rejtenek magukban, a melyet mi nem is tudunk, csak sejtjük. Békés időben ide dobnak egy bombát, mikor az ördögnek sem jut eszébe, hogy obstruáljon; a legbékésebb időben felzaklatják a szenvedélyeket és azt mondják, hogy bár az obstrukczió már elmult és most béke van, de mégis, hogy többé ne legyen obstrukczió, ime ezt fogjuk tenni. Nem is az obstrukczionak elkerülése a czélja a t. kormánynak, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* hanem itt egy veszedelmes tendenczia lappang. Nagyon gyanus előttem ez az eljárás és nem tudom, miket akarnak ezzel a parlamenttel még keresztül vinni.

T. képviselőház! Majd rá fogok térni még arra a kérdésre beszédem további folyamán, hogy tulajdonképen ennek a harcznak első ágyulövése hol van. De közel fekszik a gyanu, — bár az én véleményem szerint még előbbre kellene visszamenni a történet folyamán — hogy

Széll Kálmánnak az az ujonczfelemelési javaslata, a mely mint deus ex machina, minden előzetes bejelentés nélkül idekerült, nem azért hozatott-e ide, hogy obstrukczióra kényszeritse az ellenzéket azért, hogy addig, a mig a gazdasági kérdések szőnyegre kerülnek, kifáraszszák, s alkalmat és indokot szerezzenek arra, hogy a házszabályt megrevideálják, a melyről tudjuk, hogy a bécsi körök kedvencz eszméje.

Én csak a magam véleményét hangoztatom, de a mellett kiállok, s lelkiismeretem szerint teljesitem kötelességemet. Én azt hiszem, ha valaha kötelessége volt az ellenzéknek a kormány eljárásával szembe szállani, — nevezzék azt az ellentállást és parlamenti akcziót obstrukczionak vagy nem, agyonbeszélésnek vagy nagyobb terjedelmű vitának — ennél a pontnál én részemről megakasztanám a kormányt és továbbmenni nem engedném.

Molnár Jenő: Helyes, helyes!

Pap Zoltán: Mert nemcsak arról van szó, hogy egy törvénysértést megakadályozzunk, a melylyel szemben rekompenzáczióképen azt mondják, hogy ez egy kedvezőbb olasz szerződés, hanem az alkotmány megsértéséről. Itt alkottak egy preczedenst, a melynél nem fognak megállani soha, hanem minden egyes vitális kérdésben, a melyet vagy Ausztriával nem tudunk elintézni, vagy magunk nem tudunk elintézni, mert nem akarjuk elintézni, mivel nemzetellenes javaslatokról lehet szó, egyszerüen rendeleti uton, alkotmánysértéssel fognak az urak manipulálni. Ilyen körülmények között sokkal jobb, ha alkalmat adunk önöknek arra, hogy az egész parlamentárizmust összetörjék, mert ennek romjain csak egészséges élet fejlődhetik; de ha igy dolgoznak, akkor egészséges kibontakozásról, népképviseleti rendszerről, parlamentárizmusról ne beszéljünk.

Molnár Jenő: Még az ellenzéket is dirigálni akarja a kormány, nemcsak a saját pártját!

Pap Zoltán: Baglyot vinnék Athénbe, ha arról vitatkoznám, hogy ez a párt az önálló vámterületnek a hive, szemben a kormány álláspontjával, a mely a közös vámterületet tartja az országra nézve gazdasági életszükségletnek. Minthogy volt alkalom már elég ebben a parlamentben arra, hogy gazdasági kérdésekhez hozzászóljunk, vártuk azt, hogy a többség nagyjaiból valaki — ugy, mint a kormányzati cselekmények közjogi védelmére keltek, a mint azt Nagy Ferencz és Ballagi Géza t. képviselőtársaim tették — a közös vámterületnek előnyét valahogy nekünk megmagyarázza. De sehol erre nézve támpontot nem találtunk, csupán annyit hangoztattak, hogy ez az Eldorádó, a hol a nemzet boldogulását megtalálja. Ez semmi egyéb, mint kormányzati lapszus, a mely fedheti az akaratot, de hogy bennünket meggyőzzön az igazságáról, azt kereken tagadom.

Itt ezen az oldalon már számtalanszor hangzottak el meggyőző érvek arra nézve, hogy miért volna üdvösebb az önálló gazdasági berendezkedés. Ennek statisztikai adatokkal való megvilágitásába most nem bocsátkozom, mert tárgyam keretébe nem is fér el, s messze kalandoznám. De általános szempontból kérdezhetem: ha egyszer áll az, hogy azt, a mit a kormány, még szombaton is a kereskedelemügyi miniszter ur kijelentett, hogy a gazdasági közösség ilyen üdvös egy nemzet életére: hát akkor miért nem látjuk más nemzetek életének berendezésénél, hogy két állam közös vámterületre szerződjék? Ilyesmit nem látunk sehol. Ellenben igenis látjuk azt, hogy érdekeik kölcsönös kielégitésére alkudozások utján iparkodnak kereskedelmi szerződéseket kötni. Utalhatok az ugynevezett nagyhatalmak gyarmatpolitikájára, utalhatok a most folyó orosz-japáni háborura, ezek mind arra tendálnak, hogy az illető országok gazdasági termékeik számára minél hozzáférhetőbb piaczot biztositsanak. Most kezdődik az uj korszak, a hol a tenger jelentőségét kezdik belátni a gazdasági életre, mert a tenger révén lehet piaczot teremteni. Csupán Magyarország az egyetlen állam, a mely nem látja be az ilyen piacz szükségességét, az ilyen piaczot elzárja maga elől, mert azt mondják, hogy nekünk Ausztriában van piaczunk. Nem, a vámszövetségben nem magunknak teremtettünk piaczot, hanem Ausztriának, mert kiszolgáltatjuk magunkat az osztrák ipari termelésnek. Ebben a tekintetben mindjárt leszek bátor statisztikai adatokkal támogatni érveimet és ki fogom mutatni azt, hogy mi odaadjuk magunkat Ausztriának piacz gyanánt, ezért tartjuk fenn a közös vámterületet és nem azért, hogy mi nyersterményeinket kényelmesebben legyünk képesek elhelyezni.

Hanem akármilyen szemüvegen keresztül szemlélem a gazdasági közösséget, az bizony semmi egyéb, mint a győzőnek diadala a legyőzött fölött, mert a győző ugy parancsol, a hogy érdekeinek megfelel és a legyőzött ezt türni tartozik, soha nem juthat tehát olyan helyzetbe, hogy versenyképessé legyen.

Még érveimhez sorolhatnám azt is, hogy mindenki tudja azt a gazdasági aksziomát, hogy egy országban egyik gazdasági ágnak sem szabad a másik rovására fejlődnie. Már most Magyarországra azt mondják, hogy agrikultur állam. Már most pedig ha az az elv áll, hogy egyik gazdasági ágnak sem szabad a másik rovására fejlődnie, miért keresztelik el Magyarországot agrikultur államnak és miért kényszeritik arra, hogy ne foglalkozzék mással, mint földmüveléssel? Azt, hogy egy nemzet melyik gazdasági ággal foglalkozik, középosztálya tükrözteti vissza. Én Magyarországon keresem a középosztályt, de nem találom meg, hanem találok helyette egy nagy proletár osztályt. Más nemzeteknél ott van az iparos osztály, az képviseli a középosztályt, a melynek eszébe sem jut hivatal után futkosni, rábizza a hivataloskodást

az uri osztályra és csak arra vigyáz, hogy becsületesen kormányozzák. Igen, volt Magyarország agrikultur állam, a mikor még meg volt a kisbirtokos osztály, a melyből én is származom, koldus kulyák vagyunk, és látjuk, hogy ennek nem adatott meg, hogy gazdasági tevékenységünket más téren kifejtsük. Hiába keresem ezt a középosztályt, sehol sem találom Magyarországon, s bármi legyen is a kormány álláspontja: közös vámterület, vagy önálló vámterület, nekem mindegy, de látni akarom azon tevékenységét, hogy a magyar nemzet kebelében ezt a középosztályt, a mely kipusztult, a mely teljesen proletárrá lett, talpra akarja állitani, mert e nélkül a nemzetnek nincs életereje. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Lehet vitatkozni azon, hogy Magyarország mennyiben agrikultur állam. Miben is nyilvánul, t. ház, Magyarország agrikultur jellege? Nem beszélek arról, hogy a gentry, a középbirtokososztály kipusztult, csak rámutatok arra, hogy nálunk ma az agrikulturát egy csomó latifundium, hitbizomány, papi birtok képviseli és ezzel vége. Mindez pedig — a statisztika mutatja — Magyarország összes lakosságának egy perczentjét teszi ki. Ha tehát a kérdés az, hogy Magyarország érdekében áll-e, hogy Ausztriában nyilt, vámmentes és tehermentes piaczot találjon nyerstermények részére, a felelet megadása előtt tekintettel kell lennünk a statisztikai adatokra. Ezek szerint egy perczent foglalkozik csak földmiveléssel, ez az egy perczent pedig a vagyonos osztály. Ebből következik, hogy egy perczentnek, vagyis a vagyonos osztálynak áll érdekében az, hogy ez a piacz szabad és nyitott legyen. De, t. ház, annak az 1% földmiveléssel foglalkozó magyarságnak nincs annyi terménye, hogy azt a külföldi piaczra vigye, mert hiszen terményét helyben tudja értékesiteni. A viszony tehát nem 1 : 99-hez, hanem a többi országok előnyére még nagyobb mérvű hátrány sujt bennünket. Hol van itt, t. ház, a politikai és az emberi igazság? Hiszen az az emberi jogokba ütközik, hogy egy ember dőzsöljön, kapjon terményei számára piaczot, mig 99 ember nyomorogni és munka hiányában kivándorolni legyen kénytelen. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ha a paraszt-birtokokat veszszük tekintetbe, az agrikultur Magyarországon megint szomoru kép tárul elénk. Kétségtelen, hogy a lakosság nálunk is szaporodik, és ma az a telek, a mely egy paraszté volt, megoszlik 3—4 gyermek között. Ezen törpebirtokok egyfelől, az ipar és kereset hiánya másfelől, legfőbb okozói a kivándorlásnak. Ahhoz ugyanis nem fér kétség, hogy az a telek, a melyből egy paraszt megélhetett, 3— 4 ember önállósitására és családjának, háztartásának fentartására nem elegendő. A kormánynak tehát lehetővé kell tenni az ipar fejlődését, de nem konczessziókkal, a melyek elvándorolnak, mint Mátyás király zsebéből a liszt. Mátyás király ugyanis csinált tott egy kabátot, a melyen felül volt egy nagy zseb és lejebb menve mindig kisebb és kisebb zseb, beletette a lisztet a nagyobbik zsebbe, onnan kivette és beletette a kisebbikbe, végül minden zsebbe jutott, a liszt azonban elfogyott.

Hát, t. ház szubvenciókkal nem lehet ipart fejleszteni. Az iparnak önmagától kell fejlődni, és a kormány kötelessége az, hogy a fejlődés lehetőségének feltételeit megteremtse.

Ha már e kérdésnél tartok, felhivom a t. ház figyelmét azon mozgalomra, melyet a kivándorlás a parasztbirtokokra nézve eredményez. Az tény, hogy a kivándoroltak közül sokan visszatérnek Magyarországba; van olyan is, a ki pénzt küld haza családjának; mindenesetre pedig a kivándorolt paraszt összes vágya oda irányul, hogy ha hazajön, szert tehessen egy negyedtelek földre. És mit ér el vele? Tapasztalásból mondhatom, — s ha a kormány figyelmét elkerülte volna, méltóztassék a gazdasági tudósitók utján vagy más módon meggyőződni, hogy igy van-e — tessék tapasztalatokat gyüjteni, hogy a föld árát rendkivül magasra csigázzák azok, a kiknek föld nem jutott, de a kik ragaszkodnak a földhöz és addig maradnak künn Amerikában, a mig egy negyedtelekre valót szereznek. Csak a berendezkedés után látják, hogy a mit a föld hoz, az távolról sem fedezi azt a tőkét, a mit belefektettek. Ezzel is ugy lesz. Egy-két évig menni fog és azután, ha összeszámitják a közterheket és a magánadósságokat, arra a meggyőződésre fognak jutni, hogy tényleg semmi sem az övék, hanem csak névleg az övék a mijük van.

Más államoknak annyi a gazdasági munkája, hogy kénytelenek azt más nemzetek fiaival is végeztetni; azonban saját polgáraink munkás karának sem vagyunk képesek munkát adni. *(Zaj jobbfelől.)* Azért, hogy az olasz provizórium rendeletekkel törvényerőre emelkedett már, érdekelhetné a t. túloldalt is, hogy az itt ülő képviselő hogy fogja fel az önálló és a közös vámterület kérdését. Méltóztassék megczáfolni. Rendkivül fogok örülni, ha czáfolni valót találnak benne. de ez nem érdekli a t. urakat, hiszen a gazdáknak már életbelépett a törvény rendelettel, nekik az már mindegy.

Még egy jelenséget tapasztaltam a paraszt életben. Eltünt abból az otthon szövött vászon. Könnyű viganóban járnak ma, bécsi rongyokat vásárolnak mind. Nem kellene-e a gazdasági politikának arra törekedni, hogy az ilyen szöveteket Magyarországon állitsák elő, hogy ne a bécsi gyáros zsebébe vándoroljon érte a pénz?

Szóval, ezer és millió azoknak az érveknek száma, a melyek az önálló vámterület mellett szólnak. Ez volt a törvényhozás intencziója az 1899 : XXX. t.-czikkel, a melyet most lábbal tipor. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Ne méltóztassanak diskurálni!

Pap Zoltán: Én ráérek. *(Halljuk! Halljuk!)* Mi agrikultur államban vagyunk; s mig például, ha valaki ötszázezer forintot földbirtokba fektetett, ugyszólván másnak, mint házi cseléd-jeinek enni adni nem tud, ha iparvállalatot létesit, száz meg száz munkásnak ad exisztencziát. De milliókért sem lehetne létesiteni. Hogy a nyugati kulturállamok e téren mennyire mennek, arra nézve egy esetet hozok fel saját tapasztalásomból. Nálunk derüre-borura árusitják az ugynevezett sorsjegy-igérvényeket. Franczia-országban, midőn egy honfitársunk egy bankházban igérvényt akart venni, jegyzőkönyvet vettek fel vele, igazolásra szólitották fel és annyira vexálták, mert észrevették, hogy idegen, hogy majdnem elment a kedve ilyen igérvények vételétől. Mikor azután kérdezte, miért teszik mindezt vele, azt mondták: azért, mert idegen és ha megnyeri a kilátásba helyezett összeget, külföldre viszi a pénzt. Mi pedig hanyatt-homlok hordjuk a pénzt kifelé, zsákszámra dobáljuk Ausztriába, noha ezzel a közgazdasági politikával romlásba kergetjük ezt az országot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Máskép állana a dolog, ha önálló vámterületet létesitenénk. Fluktuácziót teremtene ez, a lakosság számolna azzal, hogy pénze nemcsak visszajön, hanem hogy külföldi pénz is bejön.

Csak a napokban olvashattuk, hogy csupán az önálló vámterület eshetőségére számitva, már létesültek az országban szövőgyárak, a melyek, ha az önálló vámterületet tényleg létesitjük, gombamódra fognak szaporodni. Igaz, hallottam azt az ellenvetést, hogy ez által idegen munkások lepik el az országot és sok bajunk támad a szocziálizmussal. Hát tessenek csak megnézni a szerencsi czukorgyárat. Nem voltak akkor, a mikor e gyárat létesitették, ilyen munkásaink, tisztára cseh és morva emberek lepték el Szerencset és környékét, de ma már Kornfeld Zsigmondnak, a magyar általános hitelbank igazgatójának okos vezetése odafejlesztette a viszonyokat, hogy bekötött fejű magyar menyecskék, általában a környékbeli magyarság százai végzik ezt a munkát, mert pár esztendő alatt begyakorolták magukat és ma a szomszédos községek lakosai mind munkásai ennek a gyárnak. Méltóztassék meggyőződve lenni arról, hogy sokkal értékesebb munkás-anyag a magyar, mint az osztrák, cseh vagy morva, a kiknek a helyét most elfoglalják. Igy lehet ipart teremteni, de nem ugy, mint a hogy történt pl. a magyar üveggyár részvénytársasággal. A vállalatat azért létesitett üveggyárat, mert üvegre, pohárra mindig szükség van, s igy joggal hihette, hogy prosperálni fog. Nem szolgálok most részletes adatokkal erre nézve, mert nem készültem ennek elmondására, de hát szivesen állok e tekintetben máskor bárkinek is rendelkezésére. A kereskedelemügyi miniszter ur is tudni fogja, hogy megbukott ez a gyár a bécsi konkurrenczia miatt. Egy flaskó árát megszabta pl. 8 krajczárba, ugyanolyan összegbe, mint a hogy Bécsből szállitották azt az árut. Ekkor a bécsi czég leszállitotta az árat 6 krajczárra. Igy bukott aztán meg. Megengedem, hogy meg van bennünk az a nagyfoku indolenczia, hogy tisztán kényelmi szempontból nem keresünk magyar iparczikkeket. De hát azért van a kormány, hogy vezesse a népet és akaratának ellenére is vigye a boldogulás révébe. Adjon lehetőséget a kormány a magyar ipar kifejlődésére, létesitse az önálló vámterületet.

Sok panasz hangzik el a kereskedők, iparosok, korcsmárosok, vendéglősök ellen azért, mert idegen czikkeket vásárolnak. Magam is beszéltem többel. Kérdeztem: miért teszik ezt? Azt mondják: egész más a minőség! Szebbet, jobbat kapunk, mint itt. Csakhogy igy sohasem fejlődhetik ki egy versenyképes ipar, mert nagy különbség az, ha én most fogok hozzá egy gyár létesitéséhez és biztositanom kell tőkémet, a tőke kamatját és a vállalkozói nyereséget, vagy egy már száz esztendő óta fennálló gyár élén áll valaki, a melynek befektetési költségei már régen leirattak ugy, hogy ha azt a gyárat megszüntetik, az által sem károsodik és ha gyártmányait ingyen adja is, akkor sem veszit a gyártulajdonos. Hiába beszél a miniszterelnök ur a magyar iparról mindaddig, a mig a magyar ipar fellenditését lehetővé nem teszi azon előfeltétel megvalósitásával, hogy kezdetben mindaddig, a mig az ipar megerősödhetik, silányabb minőségű árunak is kelendősége legyen.

A mint beszédem elején emlitettem, ezen gazdasági harcznak — hiszen ezt a vitát annak kell tartanom — első jelenségei Bánffy kormányzatának idejére nyulnak vissza. Emlitettem, hogy a Bánffy-féle választás után hogyan közeledtek az ellenzékhez és ma is azt hallom emlegetni, hogy bizonyos, a politikában különben megengedett paktum szüleménye az 1899 : XXX. törvényczikk. Ennek a kérdésnek nyomaira találunk az 1901-ik évi képviselőházi feliratban is. Megvallom őszintén, hogy a felirat ezen részét nem voltam képes egy jövendőbeli harcz okának tekinteni, mert nem tudtam elképzelni Magyarországon a XX-ik században, a felvilágosodás korszakában egy olyan többséggel szemben, a mely elvégre uri emberekből áll, hogy elkövetkezhetik az az idő, a midőn a kormány azt fogja mondani: »Igaz, megsértettem a törvényt, keresztültörtem ennek gátját, de kérem ezért felmentésemet.« Erre az eshetőségre nem voltam elkészülve, de hát igen sok baj vezethető vissza az előrelátás hiányára. Ugyan ki gondolt volna arra, hogy már 1901-ben szisztematicze foglalkoztak ezzel a szándékkal, hogy 1904-ben meg fogják ezt a törvényt sérteni. Az a felirati javaslat is ugy kerülgette már akkor ezt a kérdést, mint a macska a forró kását. Addig vár ugyanis a macska, mig kihül a kása, és akkor belekóstol.

Az 1904-iki feliratban is igy járt el a kormány, a midőn azt mondta *(olvassa)*: »Habár a közös vámterületben Magyarország nem látja egész terjedelmükben megvalósitva azokat a kivánságokat, a melyeket hazánk érdekében támasztani nemcsak jogunk, de kötelességünk is.« *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát önök maguk belátják a közös vámterület ezen hiányait, akkor miért hirdetik a közös vámterület szentséges voltát; miért állitják oda »noli me tangere« gyanánt, ha a királyhoz intézett feliratban is igy beszélnek, a melyben nagy lojálitásuk mellett ritkán hangoztatnak panaszokat, vagy ha panaszra kerül a sor, akkor bizonyára nagy bajok vannak a kréta körül. Azt mondja a felirat, hogy annak daczára, hogy megvalósitva a jogos óhajtásokat nem látják, mégis hajlandók ezt létesiteni. Ime, itt látszik meg gonoszságuk. Hivatkoznak arra, hogy a törvény is előirja, azt mondják ugyanis: »Minthogy azonban törvény van rá és a mennyiben az egyezkedés nem sikerül«, a mely hogy mi képen nem sikerül, azt tudjuk, mert ott van az, hogy ha megsértik a viszonosságot, akkor az önálló vámterület jogi alapján állunk. Máskép ezt nem érthette, mert a törvény idevág egyenesen e szavaival: »Az ország fennálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja és minden jogai e részben is sértetlenek maradnak.« Ismétli ez azt, a mit megerősitett az 1899: XXX. törvényczikk. A következő passzusban, a melyet szintén a felirati javaslatból veszek ki, azt mondja, hogy nincs megvédve Magyarország gazdasági érdeke. A törvény ugyanis azt mondja, hogy az önálló gazdasági élet terére léphetünk, de *(olvassa)*: »Mégis Felséged többi országai között az érintkezések oly fontosak és számosak lévén, önálló intézkedési jogunk és igy hazánk külön érdekeinek teljes terjedelemben való érvényesitéséről bizonyos időre lemondunk.«

Ime 1901-ben már gondoltak arra, hogy meg fog sértetni a viszonosság, hogy nem lesz lehetséges a gazdasági közösséget törvényes uton megcsinálni, hogy törvényt fogunk sérteni csak azért, mert a Felség többi országai igy parancsolják. Ez már ebben a felirati javaslatban expressis verbis benne van, csak nem vettük észre.

Miért utalok én erre a docera? Azért, mert Eötvös Károly t. képviselőtársam beszédének hatása alatt én is kerestem azt az indokot, a mely miatt képes volt Magyarország kormánya a törvények nyilt megsértésével, lábbaltiprásával ilyen intézkedéssel előállani. Ezt az indokot én nem Tisza István miniszterelnök urban, nem is Hieronymi Károly miniszter urban, hanem magában a rendszerben találom.

Belekapaszkodom most e feliratnak abba a passzusába, a mely azt mondja: »mégis bizonyos időre lemondunk.« Mint ellenzéki képviselő hivatásomat akként vélem teljesiteni, ha én ehhez a felirathoz még utólag sem járulok hozzá és azt mondom, hogy hozhatnak az urak száz törvényt, én le nem mondok Magyarország jogainak érvényesitéséről.

A miniszterelnök ur ezt rossznéven veszi tőlünk és elnevez minket elemeknek. Ezek az elemek, ezek a Zoltánok már fogalmat képeznek Magyarországon. Ez az ifju Magyarország. Ezek az elemek azt jelentik, hogy az igen t. miniszterelnök ur megkisérelheti ezen elemeket kipusztitani a magyar parlamentből, de ezek csak szaporodva jönnek vissza; egyikünk-másikunk ott maradhat, de a kik visszajönnek, azok még inkább megrészegedve jönnek vissza azoktól a lázas, mérges illuzióktól. Ezekkel az elemekkel a t. miniszterelnök urnak számolnia kell, mert ezek az elemek, ezek a Zoltánok, nem jelentenek egyebet, mint azt, hogy Moszkva és Pétervár utczáin a rendőröktől már elszedték a kancsukákat; jelentik azt, hogy azok, a kik az emberi jogok érvényesitésének utjában állanak, a Pléhvék és a finn kormányzók, elpusztulnak bombák által az emberi jogok érvényesitése érdekében. A ki ezt be nem látja, az ne vállalkozzék kormányelnöki szék betöltésére.

Emlékezzünk csak vissza a történeti adatokra. Az 1902-ik évi delegáczióban Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter ur és a miniszterelnök ur az osztrák túlkapásokkal, a katonai túlkövetelésekkel szemben nem azt mondták, hogy megadjuk, hanem azt, hogy olyan keveset kértek tőlünk, hogy még ennél százszor több is kevés volna, mert a mi áldozatkészségünk odáig megy. Nagyon sajnálom, hogy Nagy Ferencz t. képviselőtársam nincs itt, ha itt volna, sem czáfolna meg. Akkor beszéltünk e kérdésről, melyet ő is szomoru jelenségnek mondott. Daczára azonban annak, hogy bizalmas beszélgetéseket nem szeretek pertraktálni, mert természetem, hogy a mi értékes, azt leteszem a ház asztalára, hivatkozom Nagy Ferencz t. képviselő urnak vitézkedésére, a ki ezzel ellenkezőleg védelmére kel annak a törvénysértésnek, a melyet akkor kisebb alakban elitélt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már akkor láttam, hogy ebből baj lesz, ha ezek az urak kormányra fognak jutni; itt valami nagy dolgok fognak történni, ha olyan férfiak fogják Magyarország kormányát vezetni, a kik az osztrák követelésekkel szemben azt mondják, hogy miért nem kértek többet, hiszen nekünk van miből adni akkor, a mikor az ország sir, a mikor a közgazdasági állapot minden téren pang.

Szomoru képét mutatja a helyzetnek az is, hogy ennek a nagy csatának, a mely most folyik, első bevezetéseül kiküldik előcsapatként a pártfogóknak atyaistenét, Hodossy Imre t. képviselőtársamat, a ki pártolt itt egy olyan javaslatot, a melyről eleve meg volt győződve a kormány, hogy ez ellenszenvvel fog találkozni nemcsak az ellenzék körében, hanem esetleg még az elaltatott közvéleményben is. Hát mit érne neki, ha, teszem fel, Ballagi Géza képviselőtársamat kül-

denék ki most beszámoló beszédet tartani és kerületében hirdetné, hogy most fog következni a házszabályrevizió. Hát elküldik, kérem, a pártnak atyaistenét, a ki olyan, mint az egyszeri folyamodónak pártfogója, a kinél a pártfogók rubrikájában az volt, hogy »atyaisten« pártfogolja. Ha tehát az atyaisten pártfogolja, akkor ki kell nevezni. Nohát tudta a kormányelnök, hogy nem érne a Ballagi Géza protekciójával semmit; azért neki egy olyan férfiu kellett, a ki megtagadva egész politikai multját, mint Hodossy tette, ki most olyan nyilatkozatokat tesz, a mi eddigi politikai állásával ellentétben áll, mint a hogy ezt kisszebeni beszámolója tanusitja. Ilyen protektorokra van szüksége a miniszterelnök urnak, hogy ezeket az erőszakos javaslatokat keresztülvihesse.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Rátérek most már arra a csalafintaságra is, s ezzel talán be is végzem beszédemet, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a melylyel a kormány ebben a kérdésben előállt. Azt mondja a miniszter ur, hogy nem hagyhatjuk Magyarországot kereskedelmi szerződés nélkül, hát azt akarjátok, hogy ilyen függő és ilyen tehetetlen állapotba sodortassék az ország? S akkor előállanak szükségrendeletekkel. Én annak megvizsgálásába az idő rövidsége miatt sem megyek bele, negligálom ezt a provizórikus javaslatot. Megvallom őszintén, nem is tudok hozzászólni azért, mert a végleges megállapodás, mint magát a miniszterelnök ur kifejezi, kötelező. Mivel az nem fekszik előttem, azt megvizsgálni nem tudom. Azért nem terjeszkedhetem ki erre a pár rövid hónapra terjedő provizórikus törvényjavaslatra. Tehát t. képviselőház, én nem ezt vizsgálom. Én azt vizsgálom, hogy volt-e joga a kormánynak törvénytelenül eljárni? Volt-e eshetőség arra, hogy törvénytelenül járjon el? Azt látom, hogy igenis neki az 1899: XXX. t.-cz. rendelkezését nem lett volna szabad figyelmen kivül hagynia, ha mindjárt a nyári szünetek megröviditésével is az önálló autonom vámtarifát be kellett volna terjesztenie, s mint önálló félnek kellett volna a gazdasági szerződéseket a külfölddel megkötnie. De a körmünkre égette a kérdést, azzal az előre kiszámitott ravasz fondorlattal: nem terjesztem be az autonom vámtarifát, hogy körmünkre égjen a dolog, s ezzel fedezem én, t. i. a kormány, törvénytelen eljárásomat. Itt az a kérdés, miért nem terjesztette be a kormány az autonom vámtarifát, miért kormányzott a törvény ellenére? *(Ugy van! balfelől.)* És hadd domborodjék ki ebben a vitában az, hogy itt a legmesszebbmenő obstrukcziót is jogosult. Mert beszélhetünk 1899: XXX. t.-czikkről, vágyainkról, hogy az önálló vámterület létesittessék, mert hiszen ott is ül 80—90 ember, az önök oldalán, a ki nem kapott volna mandátumot és csak azért kapott, mert az önálló vámterületet hangoztatta, a mi programmpontunk elvételével, beszélhetünk most ezekről, de hiába teszszük. Mégis benne van a nemzetben az akarat, sőt merem állitani, benne van a nemzet gyülekezetének többségében is az akarat az önálló vámterület felállitására. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez elodázhatatlan szükség, életkérdése Magyarországnak és ugyanakkor még szavazat alá sem akarják bocsátani ezt a kérdést a kellő formában, hanem a kérdés megkerülésével ilyen törvénytelen uton-módon akarnak prejudikálni oly kérdésnek, mely Magyarország legvitálisabb szükségleteit foglalja magában. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel végzem beszédemet, t. ház! Csupán annak kijelentését tartom még szükségesnek, hogy azok az adatok, a melyekre az idő rövidsége miatt nem térhettem át, — talán más alkalommal terjeszkedem ki rájuk — arról győztek meg, hogy nem teljesitené az ellenzék kötelességét, ha nem folytatná a legmesszebbmenő harczot ez eljárás ellen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Buvárlataim közben akadtam valamire, a miben üzenetet hozok a t. uraknak, Ballagi Géza és Nagy Ferencz t. képviselőtársaimnak, a többségnek és a miniszterelnök urnak. Stuart Mill azt üzeni Ballagi Géza és Nagy Ferencz jogtanár urnak, hogy: »A lelkiismeretesség és az érdeknélküli közszellem bizonyos összegére számitani kell egy képviseleti kormányra megérett társadalomban. De nevetséges ennek az éles belátással egyesülten oly magas fokát várni, mennyi megkivántatik arra, hogy őket a behizelgő álindokok ellen biztositsa, melyek az ő magánérdeküket ugy tüntetnék fel, mint az igazság és az általános jólét követelményét. Tudjuk mindnyájan, hogy mily keresett álindokokat szokás előhozni a tömeg képzelt javára javaslatba hozott igazságtalan cselekmények védelmére.«

Ballagi Géza: Ez a demagógoknak szól. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Annak szól, a ki igazságtalan indokokkal igazságtalan ügy védelmére kel. A t. képviselő urak ezt jól tudják és ezért kellettek tanárok és nem egyéb emberek, hogy kiforgassák ezt az ügyet a mivoltából.

Ballagi Géza: Tanár vagyok és nem demagóg!

Pap Zoltán: Az összefüggésből látszik, hogy ez Ballagi Géza képviselő urnak szól. Megtalálhatja ezt Stuart Millnek a népképviseleti kormányról szóló könyvének 127. oldalán.

Ballagi Géza: Ismerem.

Pap Zoltán: Akkor azt is ismeri a t. képviselő ur, a mit ugyanott találtam és a mi a miniszterelnök ur eddigi kormányzására és viselkedésére vonatkozik és igy szól:

»Az államügyek gyakorlati intézéséhez egyik legszükségesebb kellék különösen a szabad intézmények kezelésében a kiegyeztetés, a kiegyenlitésre való készség, a hajlam engedményeket tenni az ellenfélnek és a szükséges rendszabályokat

ugy alakitani, hogy az ellenkező nézetű férfiakat lehetőleg kevéssé sértse.« Ez található Stuart Mill könyvének 242. oldalán.

A többségnek is van egy szavam Bentham Jeromos angol irótól, hogy ugyanis: »Egy testület spanyolfal. A mit a testület mívelt, azt nem tette senki és senkit sem lehet érte felelőségre vonni.«

Igy dolgoznak önök, de gondolják meg, hogy ez a nemzet még élni akar, azért ezt a javaslatot visszautasitom és csatlakozom Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Kovács Pál jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. képviselőház! Bizonyos erősebb kötelesség hárul rám, midőn nekem ennek a törvényjavaslatnak tárgyalásánál fel kell szólalnom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* hiszen akkor, mikor ez a kérdés vajudott és mikor a magyar bortermelés a legnagyobb veszedelemben volt és mikor épen az olasz borok beözönlése azon eredményeket, a melyeket a szőlők felujitásától vártak, majdnem megsemmisitette, akkor én is azok közé tartoztam, a kik nem egyszer emelték fel szavukat itt e házban, hogy a kormány a legközelebbi nemzetközi gazdasági rendezkedésnél lehetőleg gátat vessen az olasz borok versenyének.

Én igen sajnálom, hogy a gazdasági kérdés ma olyan más körülményekkel komplikálódott, hogy kizárólag gazdasági szempontok szerint a most napirenden lévő törvényjavaslatot elbirálni nem lehet. Meg vagyok győződve, hogy ha tisztán csak a gazdasági érdekek és szempontok szerint birálnók el a vita tárgyát képező törvényjavaslatot, akkor bizonyára sokkal kevesebb volna az ütköző pont a kormány és az ellenzék álláspontja között, és sokkal tárgyilagosabb lehetne az az álláspont is, a melyet az ellenzéki körök ebben a kérdésben elfoglalnak. Kétségtelen, hogy két más szempont vegyül bele a gazdasági vitába. Az egyik szorosan közjogi szempont, a melyet, fájdalom, azon magatartás idézett fel, a melyet a t. kormány részéről az utóbbi időkben ugy az általános politika, mint különösen e törvényjavaslat szempontjából tapasztalunk; másodszor belevegyül azon tágabb és messzebbmenő nemzetközi szempont, hogy egy oly állammal való gazdasági rendezkedésről van szó, a melylyel, — mi türés-tagadás — mi politikai szövetséges viszonyban állunk.

A mi ezen törvényjavaslatot gazdasági érdekeink szempontjából illeti, én nem tartózkodom annak kijelentésétől, hogy ez a törvényjavaslat, illetve az az ideiglenes rendezkedés, a mely ennek tárgyát képezi, szemben azon aggodalmakkal, a melyeket az ország bortermelő közönsége táplál, el kell ismernem, további aggodalmakra tápot nem szolgáltat. Miről van itt szó? Szó van egy ideiglenes rendezkedésről Magyarország és Ausztria, másfelől Olaszország között. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy Magyarországnak bortermelő közönsége leginkább attól tartott, — és ebben az irányban inditotta meg agitációját — hogy a végleges szerződés nem fogja utját vágni az olasz borok további beözönlésének. Megindultak a tárgyalások. A magyar gazdaközönséget és különösen a magyar bortermelő közönséget leginkább az aggasztotta, vajjon a magyar kormány fog-e oly erősen helyt állni, hogy különösen az u. n. borklauzula további életre ne keljen.

Azt az egyet tehát el kell ismernem, hogy ezen most engedélyezett, egyszer, s mindenkorra és utoljára engedélyezett 450.000 hektoliter bornak a behozatala azon vámtétel és azon feltételek mellett, melyek mellett történik, nem jelenti többé a régi borklauzula felélesztését, mert nem a régi 3 frt 20 kr vám mellett hozatik be a 450.000 métermázsa, hanem 6 frt 50 kr vám mellett. További garanciákat épitett fel az ideiglenes rendezkedés oly irányban, hogy csak szárazföldön, meghatározott területre lehet behozni, a közbenső államok teljes kizárásával, a mi nagyobb fuvartételt jelent, továbbá a szesztartalomnak is oly meghatározását tartalmazza, mely szintén korlátozólag hat. A behozandó bor csak házasitásra használható. Hozzájárul még a mostani bortermés konjunktúrája. Mig azt tapasztaljuk, hogy Magyarországon meglehetős jó bortermés van, addig Olaszországban, különösen Apulia vidékén olyanok a viszonyok, hogy ők egyrészt nem oly versenyképesek, mint régebben voltak, másrészt hozzászámitva a fuvarozási dijat és a felemelt vámot, oly alacsony áron kellene szállitaniok a bort, hogy az olasz bornak erősebb versenye majdnem kizártnak mutatkozik.

Kétségtelen azonban, hogy a viszonyok ezen kedvező alakulata és az ideiglenes rendezkedés ezen kedvező volta megnyugvást csak akkor nyujtana, ha a t. kormány határozott igéretet adna arra nézve is, hogy a megkötendő uj szerződés a borra nézve semmiféle kedvezményt tartalmazni nem fog, hanem a behozatalra nézve a megalkotandó autonom vámtarifának a borra megállapitott tétele fog alkalmaztatni. Azt kérdezem azonban a t. kereskedelemügyi miniszter urtól és az előadó urtól, hogy merik-e ők ezt állitani itt a házban?

Rosenberg Gyula előadó: Benne van a deklarációban!

Visontai Soma: Meg fogom mondani, mi van a deklarációban! Merik-e azt állitani, hogy a végleges szerződésben az autonom vámtarifa bortétele fog alkalmaztatni?

Ez nem mondható, mert akkor nem azt mondanák, a mi ebben az ideiglenes megállapodásban és a végleges szerződésben van. Megjegyzem, hogy mikor az uj megállapodás szövege nyilvánosságra került, midőn a kormány félhivatalosan azt magyarázni igyekezett, a »Budapesti Tudósitó« nem azt irta, hogy megnyugtatja a magyar gazdaközönséget, hogy az uj szerződés-

ben az autonom vámtarifa tétele fog alkalmaztatni, hanem azt mondta, hogy megnyugtatja a közvéleményt azzal, hogy ezen uj megállapodásban is, a végleges szerződésben is az olasz bor az általános elbánás alá fog esni. Megjegyzem, hogy ez az igazság, mert mi van itt az ideiglenes szerződésben? *(olvassa)*: »Mindazonáltal tekintettel arra, hogy az uj szerződés az Olaszország által bevitele és kivitele számára nyert megfelelő kárpótlás ellenében a bor vámjára nézve semmiféle megállapodást nem tartalmaz, mely bor az uj szerződés szerint a legnagyobb kedvezményt élvező nemzetet megillető elbánás alá esik, abban történt megegyezés, hogy a házasitásra fehér borok számára stb. kedvezményes vám engedélyeztetik.«

Mit jelent ez? Azt, hogy a kormány fentartotta magának, hogy ha bármely más állammal, mondjuk, tehát Francziaországgal, a mely szintén bortermelő állam, olyan szerződést köt, a mely szerint a speciális franczia viszonyokra való tekintettel, a hol nekünk bizonyos kivitelünk van, szükségét látja annak, hogy az bizonyos kedvezményben részesitse és vele alacsonyabb vámtételben állapodik meg, mint a mely az autonom vámtarifában benne foglaltatik; ismerje el a t. előadó ur és a t. kormány, hogy akkor az olasz borral szemben is ugyanazon vámtételt kell alkalmazni.

Rosenberg Gyula előadó: Hogyne!

Visontai Soma: Ugy-e! Tehát nem áll az, hogy a végleges szerződésben most már minden veszedelmet elkerültünk, mert az uj szerződésben már az autonom vámtarifa fog alkalmaztatni, hanem ugy áll a dolog, hogy Olaszország a legtöbb kedvezményes állammal egyenlő elbánás alá fog esni.

Ha tehát a t. kormány nem jelenti ki nekünk azt, hogy a többi államokkal szemben is tekintettel lesz azon közelségre, a melylyel Olaszországhoz vagyunk, tekintettel lesz arra, hogy legjobban veszélyezteti Magyarországot az olasz bor behozatala, hogy tehát nem fog tágitani az autonom vámtételtől: akkor, bocsánatot kérek, mindaz a kijelentés, a mit a t. kormány tett, a mi ebben az ideiglenes szerződésben van, a mit a félhivatalosok által publikáltatott, nem egyéb, mint porhintés a közönség szemébe, mert nem jelenti azt, hogy jövőben már minden veszélyt kikerülhetünk, hanem jelenti azt, hogy még mindig a többi államokkal való megállapodások szerint fogunk elbánni Olaszországgal is. Ez annál nagyobb veszedelem, mert hiszen nagyon jól tudjuk, hogy mig Olaszországgal szemben speciálisan, most már a tartozik és követel elvei szerint rendezkedtünk, addig ezt a rendezkedést bármikor leronthatja, a mérleget bármikor megváltoztathatja, a gazdasági helyzetet Olaszországra nézve bármikor kedvezőbbé teheti az a körülmény, ha a t. kormány egy másik állammal olyan szerződést köt, a hol az autonom vámtarifától el fog térni. Erre nézve Magyarország gazdaközönsége, Magyarország bortermelő közönsége mind a mai napig a t. kormánytól megnyugvást nem nyert, és ez az, a mi engem elsősorban felszólalásra birt.

De tartozom belevegyülni, habár csak röviden, abba a vitába is, a mely arról folyt itt, hogy végleges-e az a szerződés vagy nem. Őszintén szólva, ezt a vitát bizonyos tekintetben meddőnek tartom, mert nekem arra az álláspontra kell helyezkednem, ha mi Olaszországnak most olyan ujabb kedvezményt adunk, hogy előnyösebb vámtétel mellett 450.000 hektoliter bort hozhat be Magyarország és Ausztria területére, akkor fel kell tennem, sőt el kell várnom a t. kormánytól is azt, hogy az ő megállapodásai nemcsak olyan szabatosak, hanem minden esetre olyan hatályosak is, hogy szemben ezzel az előnynyel, viszont Olaszországtól behajtotta azon előnyöket, a melyek ezért Magyarországra hárulnak, vagyis minden esetre olyan megállapodást létesitett Olaszországgal, a mely máris számol az Olaszországnak nyujtott ezen kedvezménynyel.

Minthogy ez igy van, és minthogy ez nem lehet másképen, kénytelen vagyok azt konstatálni, hogy bármennyire igyekszik is kibujni ezen tény alól a t. kormány, én érzem és tudom azt, hogy mi most Olaszországgal egy véglegesen megkötött szerződéssel állunk szemben. Hiszen ha egy kis jogászi felfogással olvassuk ezt a deklarácziót, azt látjuk, hogy arról szól, hogy ezen uj szerződés életbeléptetéséig mi lesz. Tehát egy szerződés életbeléptetéséről van benne szó, életbeléptetni pedig nem lehet azt, a mi nem jött létre. Ha pedig a franczia szöveget nézzük: »jusqu' á la mise en vigeur«, a mi még helyesebben a szerződés érvényéről beszél: akkor, azt hiszem, a t. kormány akkor cselekedett volna leghelyesebben, ha, minthogy már ugyis elkövette az alkotmány elleni támadásnak azt a fokát, hogy azt az ideiglenes szerződést rendeletileg léptette életbe, beismerte volna, hogy ezen ideiglenes mellett egy végleges szerződést is kötött. Ez lett volna a helyes, egyenes, nyilt és politikailag is érthető álláspont. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Szavazatom indokolásában át kell térnem a felmerülő közjogi aggályokra is. Azt hiszem, gazdasági szempontból csakhamar megértettük volna egymást, a t. kormány és az ellenzék, és a szerződés gazdasági részére vonatkozó minden nagyobb aggályt csakhamar el lehetett volna oszlatni. Sőt — egész őszintén megmondom — még abban a tekintetben is kénytelen vagyok azt az álláspontot elfoglalni, a melyet a túloldalról képviselnek, hogy ha már a t. kormány — fájdalmasan kell ezt emlitenem, — minden ellentállás daczára, a melyet kifejtett, minden erőfeszitése daczára, a melyről a sajtó közleményei hirt adtak, talán becsületes törekvése

daczára is, hogy az olasz bor behozatalától Magyarországot megmentse, talán nemzetközi szempontokból, talán Ausztriával való szövetséges viszonyunkból eredőleg arra volt utalva, hogy 450.000 mm.-nak nehezebb feltételek mellett való behozatalát megengedje: sokkal helyesebb, hogy ha ezzel most számolunk le, midőn Magyarország bizonyos területei helyreállitva nincsenek, mint hogy ha később, a mikor az uj bortermelő vidékek már kifejlődtek és erősebb produkczió képessége mellett számot tartanak arra, hogy velük szemben az olasz verseny teljesen megszünjék. Ezen szerződés gazdasági szempontjai olyanok, hogy talán kedvezőbb elbirálás alá esnének, mint igy, más kérdésekkel komplikálva; mert, fájdalom, igy én sem helyezkedhetem arra az álláspontra, a melyet gazdasági kérdéseknél az ellenzéktől is el lehet várni, hogy a kérdést egyszerűen gazdasági érdekeink szerint biráljuk meg. Azt hiszem, átérzi mindenki, hogy ennek nem az ellenzék az oka, és nem az ellenzék oka annak, hogy ezen gazdasági természetü törvényjavaslatot más irányba kellett irányitani, hanem oka elsősorban maga a t. kormány, különösen pedig az, a ki Magyarország kormányzati politikáját jelenleg vezeti, t. i. a t. miniszterelnök ur.

Én meg vagyok róla győződve, hogy ha a t. kormány annak idején ezt a felhatalmazási törvényt itt becsületesen, őszintén és nyiltan tárgyalás alá bocsátotta volna, akkor első sorban ma nem lett volna arra utalva, s nem hivatkozhatott volna az ő nagy felelőségére és nem tehette volna meg azt, hogy Magyarországon egy ilyen tisztán a törvényhozás tárgyát képező aktust rendeleti uton végezzen és léptessen életbe, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mert akkor legalább ezen felhatalmazási törvény, habár az ellenzéknek erős ellentállása mellett, de legalább törvényhozási uton jött volna létre. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A második oka ennek az, hogy ugyanakkor, a mikor mi épen azon voltunk, hogy ezt a törvényjavaslatot itt az uj szesszióban letárgyaljuk, a miniszterelnök ur mint egy bombával, mint valami erős löveggel, ugy állt elő egyszerre az ő házszabály-reviziót hirdető geszti levelével. Azt hiszem, hogy nem kell itt magyaráznom azt, hogy egy politikai természetü törvényjavaslat megbirálásánál sokszor nem csak az a konkrét szempont mérvadó, a melyet azon törvényjavaslat domborit ki, hanem bizony az ellenzék magatartására nézve mérvadók azon szempontok is, a melyek a kormány általános politikáját illetőleg felmerülnek. A t. miniszterelnök ur tehát mindenesetre azzal, hogy ezt a házszabályreviziót az országnak bejelentette, hogy bejelentette azt, hogy azon házszabályokat, a melyek eddig itt a házban és az országban a szólásszabadságnak garancziáját képezték, meg akarja változtatni, bizonyos garancziákat meg akar szüntetni, szintén hozzájárult ahhoz, hogy ennek a törvényjavaslatnak tárgyalása ebbe az irányba tereltetett.

De én kénytelen vagyok ennélfogva arra is rámutatni, hogy a végleges szerződésnek és az ideiglenes megállapodásnak megkötési módja Magyarország legelemibb alkotmánytörvényeit sérti.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

És itt nemcsak az 1899 : XXX. t.-czikket tartom szem előtt, bár arra is rámutathatnék, s rá is kell mutatnom ezen javaslat sajátságos jellegénél és természeténél fogva, mert még ha valaki nem is helyezkedik arra az álláspontra, mint a hogy helyezkedett egyik-másik felszólaló, hogy az 1899 : XXX. t.-czikk alaptörvény, de arra az álláspontra már helyezkednie kell, hogy az 1899 : XXX. t.-czikk alapvető törvény, alapvető törvény abból a szempontból, hogy általános elvi megállapodásokat tartalmaz bizonyos jövőben eszközlendő, gazdasági és alkotmányjogi fontos törvényhozási tényekre nézve; tehát mindazon jövő törvényhozási alkotásokra nézve a kiindulási pontot az 1899 : XXX. t.-czikk képezi.

De, mondom, nemcsak azért támaszt bennem aggodalmat a mostani törvényhozási alkotás, mert ebbe a törvénybe ütközik, hanem azért is, mert egyáltalában sulyosan megsérti a mi alkotmányunkat. Mindenkinek be kell ismernie ugyanis azt, hogy Magyarország és Ausztria között ma közös vámterület nincsen. Ha tehát nincs közös vámterület, akkor egy ideiglenes megállapodást, annál kevésbbé végleges szerződést nem lehet megkötni olyképen, hogy a szerződés Ausztria-Magyarország és a külföld között köttetik meg. Nem lehet azért, mert az a közös vámterület nem létezik, a melyre nézve a vámkülföldnek ugy tarifa-szabályai, valamint egyéb megállapitásai vonatkoznak. Már pedig, ha akár ezt a deklarácziót nézzük, akár azon szerződés bejelentését, melyet a kormány Olaszországgal megkötött, azt tapasztaljuk, hogy soha semmi nyoma annak nincsen, mintha a kormány az 1898 : I., vagy az 1899 : XXX. t.-czikkben lerakott azon garancziát, hogy mostan Magyarország az önálló vámterület jogállapotában van, szem előtt tartotta volna.

Én fölhivom a t. ház figyelmét arra a tárgyalásra, a mely itt a Mexikóval kötött kereskedelmi szerződés tekintetében lefolyt. Nem akarok sok szót vesztegetni erről a dologról, csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a mikor én ezt a kérdést akkor felvetettem, Széll Kálmán miniszterelnök ur a helyzetet csak azzal a kijelentésével enyhitette, hogy Mexikó és Magyarország között csak rövid, ideiglenes szerződés köttetik, nem is tarifa-szerződés, csak felhatalmazás jön létre a parlamentben a szerződés megkötésére, a legtöbb kedvezményezés elve alap-

ján. Azt is mondta, hogy ha pedig nem ilyen természetü megállapodásról van szó, a mely felmondáson alapszik, hanem egy végleges, nemzetközi szerződésről más állammal, olyan szerződésről, a mely bizonyos tarifát vesz alapul, akkor ő is elismeri, hogy e szerződés az 1899 : XXX. törvényczikk garancziáinak megkerülésével létre nem jöhetne. Világos tehát, hogy mikor itt olyan megállapodás jön létre, hogy Ausztria és Magyarország mint együttes szerződő fél jelentkezik, ezzel az alkotmány legelemibb tételei sértettek meg. Erre nézve nem szolgálhat védelmül az, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk hivatkozik itten az 1878 : XX. törvényczikkre, mert az 1878 : XX. törvényczikk 3. czikke nem tett egyebet, mint átvette az 1867 : XII. törvényczikk 8. §-ának azon diszpozicziját, hogy ha Magyarország és Ausztria és egy másik külállam között létrejön a szerződés, ezt a szerződést megköti, illetőleg a megkötésnél közbenjár a külügyminiszter, de világosan fentartja a szerződés törvényhozási megalkotását, mint önálló tényt Magyarország számára. Ez sem szolgáltathat tehát alapot arra nézve, hogy a t. kormány most nem külön szerződött, hanem Ausztriával együtt.

Mindezeket, t. képviselőház, azon szavazatom indokolásául hoztam fel, hogy miért vagyok én most ráutalva arra, hogy ezen törvényjavaslat ellen szavazzak, miért kell nekem most e törvényjavaslattal szemben, a mely talán gazdaságilag indokoltnak mutatkoznék, mégis a legerősebb ellentállást kifejtenem. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. képviselőház! Én beszédem elején utaltam arra is, hogy a mikor egy oly állammal szerződik az ország, a melylyel különben is mi politikai szövetségi viszonyban vagyunk, akkor mi nem szoritkozhatunk tisztán és ridegen a gazdasági szempontokra, mert bizonyos nemzetközi politikai szempontok is előtérbe nyomulnak.

Azonban felhivom a t. ház figyelmét arra, hogy a mikor éppen mi, az ellenzék, egyéb gazdasági kérdéseknél, igy pl. Németországgal szemben arra hivatkoztunk, hogy ime, Németország egyenesen egy háborus vámtarifát létesit velünk szemben; hogy ime, Németország olykép alkotja meg az ő nemzetközi gazdasági szerződésének előfeltételeit és az ő tarifamüveit, hogy ezzel esetleg a mi romlásunkat okozza, a mikor mi arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy az egy lehetetlen állapot, hogy fentartassék a hármas-szövetség s ennek mi tagjai legyünk olykép, hogy a mig mi egyrészt szövetségben vagyunk és tápláljuk Németország hatalmi állását, addig Németország minket tönkretegyen: akkor ebben a házban a t. kormány, de maga a t. külügyminiszter ur is arra az álláspontra helyezkedett, hogy egészen mások a gazdasági kérdések és egészen mások a politikai kérdések. Én igen kérem a t. kormányt, méltóztassék mindezeket szem előtt tartani és abból indulni ki, hogy Magyarország is mindenféle politikát, a nemzetközi politikát is, a maga részéről csak addig támogathatja, a mig az a nemzetközi politika, vagy az a szövetségi viszony az ő előrehaladását, az ő nagyságát és felvirágzását is szolgálja. Mert abban a pillanatban, a mikor Magyarország minden téren, igy Ausztriával szemben, Olaszországgal szemben és Németországgal szemben, tehát a hármas-szövetség hatalmával szemben sohasem lesz más szerepre hivatott, mint arra, hogy akár ha a hadügyi szempontokról van szó, tartsa Magyarország az ő hátát és emelje véradóját, növelje hadikészültségét, a mivel népének anyagi boldogulását teszi tönkre, akár pedig ha gazdasági kérdésekről van szó ismét azt mondják, hogy ezek egészen más szempontok, tehát tartsa megint a hátát Magyarország, hogy ezzel a szövetségben lévő államok gazdasági erejét a maga rovására emelje: ez, t. képviselőház, olyan végzetes politika, a mely nemcsak a mi nemzetközi szövetségi viszonyainknak mindenesetre teljesen ferde helyzetét fogja előidézni, de egyenesen Magyarország romlását foglalja magában. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mindezeknél fogva a napirenden lévő és a ház asztalán fekvő törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kovács Pál jegyző: Kubik Béla!

Kubik Béla: Minthogy az idő előrehaladt, kérem a t. házat, engedje meg, hogy beszédem holnap mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: A legközelebbi ülés idejére és napirendjére nézve kivánok a háznak javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslatom az, hogy a ház tartsa legközelebbi ülését holnap délelőtt 10 órakor, és annak napirendjére tüzze ki az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, és azon esetre, ha ezt a ház bevégezné, a Rába-szabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló földmivelésügyi miniszteri törvényjavaslatot. *(Helyeslés.)*

Polónyi Géza: Hát a házszabályok még mindig nem lesznek?

Elnök: Elfogadja a ház a holnapi ülés napirendjére nézve tett javaslatomat? *(Igen!)* Ezt a ház határozataként kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

502. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 26-án, szerdán,

Perczel Dezső, közben Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Hieronymi Károly, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Esterházy Kálmán, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat Kovács Pál.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Bodoky Zoltán képviselő levelét, melyben egészségi okokból hatheti szabadságidő engedélyezését kéri.

Javaslom, hogy a kért szabadságidő megadassék. *(Helyeslés.)* A ház a kért szabadságot nevezett képviselőnek megadja.

Bemutatom Ugocsa vármegye közönségének feliratát, a köztisztviselői szolgálati pragmatika megalkotása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Fel fog olvastatni az inditvány- és az interpellációs-könyv.

Daróczy Aladár jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy sem az inditvány-, sem az interpellációs-könyvben ujabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásul szolgál.

Áttérünk most napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) tárgyalásának folytatására.

Ki következik?

Kovács Pál jegyző: Molnár Jenő!

Molnár Jenő: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Őszintén megvallva, ilyen vitában, a milyen a mostani, nem szivesen veszek részt és pedig azért nem, mert nem akarom meggyőzni a túloldalt és a közvéleményt arról, hogy nekünk, a kik ezen javaslat törvényerőre emelését meg akarjuk akadályozni, tényleg igazunk van. Nem szivesen konstatálom azt, hogy itt tényleg olyan alkotmánysértésről van szó, a mely, ugy látszik, csak egy részét fogja képezni azon alkotmánysértéseknek, a melyek ezután következnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy érzem magam, mint a midőn valaki utolsó utjára kiséri egy kedves hozzátartozóját és a midőn annak porait leeresztik a sirgödörbe, egy göröngyöt vet utána azért, hogy örökön-örökké megmaradjon annak emléke, hogy a mig élt, neki mindig kedves volt. Én is azért emelem fel tiltakozó szavamat akkor, a midőn a magyar alkotmányosságnak egyik sarkalatos alaptételét földeljük el, hogy örökön-örökké nyoma legyen annak, hogy mégis voltak néhányan, a kik nem hagyták szó nélkül a magyar alkotmány egyik sarkalatos alaptételének eltemetését. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen sarkalatos alaptétel után majd jönnek a többiek is. A t. miniszterelnök ur már bejelentette a házszabály revizióját, már pedig jól tudjuk, t. ház, hogy ha az, a mit a t. miniszterelnök ur ez által céloz, megvalósul, akkor az alkotmánynak ismét egy nagy, sarkalatos tételét fogják helyéből kiforgatni és igy fog következni egyik alkotmánysértés a másik után.

Ugy jár a miniszterelnök ur, mint az egyszeri »gyors elárusitó«, a ki megjelenik a vásáron, kirakja portékáját a ponyvára és azt mondja: »Itt van egy darab szappan, 8 krajczár«, de nem akad rá vevő. Akkor azt mondja, hogy ad a szappanhoz még egy bugyellárist is, de mind a kettőt hat krajczárért adja; *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* akkor sem akad, a ki megvegye és hiába liczitál lefelé, nincs vevő; ott hagyják, mert látják, hogy nem reális kereskedővel van dolguk, hanem csak egy kóklerrel és portékája igy a nyakán marad. *(Helyeslés és derültség a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur is épen igy tesz; Geszten kipakolja a portékáját, és azt mondja: »Muszáj ezt a házszabályreviziót keresztülvinni, mert hitvány és gyáva, a ki nem viszi keresztül azt, hogy a költségvetés megszavazása záros határidőhöz legyen kötve, és hogy az ujoncz-megajánlás föltételei a képviselőház által megállapithatók ne legyenek.« A terézvárosi kaszinóban már elejtette az egyiket és ha lesz rá alkalma, majd el fogja ejteni a másikat is. De, t. ház, bármit fog a miniszterelnök ur most már javasolni, nem fogunk neki hinni, mert ime kiviláglott, hogy nem az a czélja, a mit ő mond, hogy t. i. a képviselőházban a tárgyalások mindig tárgyilagosak legyenek, és rendes mederben folyjanak, hanem egészen más; az a czélzat vezeti őt, hogy annak a császári akaratnak, a melyről mi erről a helyről folytonosan prédikálunk, érvény szereztessék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én a miniszterelnök urról és a mostani kormányról sem tételezem fel azt a vakmerőséget, hogy épen most, ezen nyugalmas időben ide vessen a képviselőházba egy ilyen kérdést, a melylyel szemben az összes pártok kell, hogy egyesüljenek, és a mely kérdésben okvetlenül meg kell rendülnie a t. kormány pozicziójának, mert lehetetlenség, hogy az az ellenzék, a melynek politikai hivatása és egész létele épen a szólásszabadságon nyugszik, megengedje azt, hogy a szólásszabadságot bárki is konfiskálni megkisértse. Nem hiszem, hogy saját jószántából tette ezt meg a miniszterelnök ur és a mostani kormány. Én ismét csak a császári akaratot látom itt érvényesülni, a mely elérkezettnek látja az időt arra, hogy most már Magyarországon sorba menjen az alkotmánybiztositékoknak elkobzásában, s azt hiszi, hogy itt az ideje annak, hogy a házszabályreviziót is keresztülvigye.

Mindig azt mondják, hogy ő Felsége személyét ne vonjuk be sohasem a vitába, hanem csakis ő Felsége tanácsadóit. Azt kérdezem én a t. kormánytól, hogy a t. kormány tanácsolta talán a házszabályreviziót? Hiszen tudtommal nemcsak nálunk, de Ausztriában is a tanácsadóknak abszolute semmi befolyásuk sincs a császárra és én abban a meggyőződésben vagyok, hogy a mi kormányunk tagjainak sincs semmiféle befolyásuk a császárra és királyra, hanem csak az történik, a mit a király akar és az önök akarata módosul a király akaratához.

Mit czéloz a most szőnyegen lévő törvényjavaslat? Azt czélozza, hogy mi Olaszországgal egy szerződési állapotot létesitsünk, a mely szerződési állapot, mint azt az előttem szólók mind kifejtették, Magyarországnak egyik sarkalatos alaptörvényébe, az 1899: XXX. t.-czikkbe ütközik. Nagy Ferencz és Ballagi Géza tanár urak jónak látták azt a teoriát felállitani, hogy nálunk alaptörvények nincsenek. Pedig vannak alaptörvények. Kifejezetten meg van mondva, hogy pl. a Horvátországgal való közösügyet, a trónöröklési rendet, valamint az Ausztriával fennálló szövetségi viszonyt szabályozó törvények mind nem olyan törvények, mint a minők pl. valamely belügyi, közigazgatási dologban a törvényhozás által pl. a kártékony madarakról hozott, vagy valamely állategészségügyi intézkedésről szóló törvény. Nem lehet tehát ezeket a törvényeket egy sorba helyezni azokkal a törvényekkel, a melyek a mi sarkalatos állami létünket szabályozzák. Igenis vannak alaptörvények és ilyen alaptörvény épen az 1899: XXX. t.-czikk.

Azt is felhozták, hogy az Olaszországgal való mostani szerződési viszony csak a régi állapotnak továbbfentartása, és hogy ez nem prejudikál az 1899: XXX. t.-cz. 4. szakaszának. Jól emlékszem, hogy mikor Széll Kálmán volt miniszterelnök a Mexikóval való viszony szabályozására nekünk annak idején azt a törvényjavaslatot elfogadásra ajánlotta, azt mondta, hogy csak akkor egyszer, egyetlenegyszer és kivételképen fogadjuk el ezt a felhatalmazási törvényt — mert felhatalmazási törvénynek mondta a Mexikóval való kereskedelmi szerződést — csak azért, mert az ugy sem képez tarifa-szerződést és csakis valami konzuli biráskodásra vonatkozik. Ő határozottan kimondta, hogy ragaszkodik az 1899: XXX. t.-cz. szelleméhez, a mely biztositja a nemzetnek az önálló vámterületet. És ma azok, a kik annak idején Széll Kálmánt mint kormányelnököt támogatták, ma ellenkező meggyőződésben vannak, s p. o Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter ur is egész nyiltan kimondja, hogy ő a közös vámterület hive, és nem lehet tőle azt kivánni, hogy ő, mint a közös vámterület hive olyan értelmezést adjon az 1899: XXX. t.-czikknek, a mely az országnak az önálló berendezkedést megengedi.

Én megengedem, hogy neki meggyőződése, hogy az ország csakis a közös vámterület alapján boldogulhat, de bocsánatot kérek, most nem az a mérvadó, hogy kinek mi a meggyőződése, hanem az, hogy mit mond a törvény. Ezzel szemben semmiféle miniszteri magyarázat meg nem állhat. Tessék szorosan a törvényhez alkalmazkodni.

A törvény világosan előirja, hogy semmiféle uj szerződésre vonatkozó tárgyalások sem kezdhetők meg valamely külállammal.

Széll Kálmán is különösen hangsulyozta akkor, hogy a Mexikóval való kereskedelmi szerződést ne hasonlitsuk olyan szerződésekhez, a melyeket az 1899: XXX. t.-cz. szelleme gondol, hogy ez nem olyan szerződés, mint a milyent annak idején fogunk kötni Olaszországgal vagy Németországgal. Azt mondták akkor, hogy ez egy hivatalos intézkedés. És ime, hova jutottunk? Odajutottunk, hogy az Olaszországgal való szerződéses viszony szabályozására ráfogják azt, hogy az épen olyan, mint a Mexikóval való szerződéses viszony. Pedig, t. ház, mikor a Mexikóval való szerződéses viszony szabályoztatott, akkor is megmondtuk, hogy félünk ezt már azért is megadni, mert a jövőre vonatkozólag ezt preczedensnek fogják tekinteni. És ime, mi következett be most? Előállott Nagy Ferencz képviselő ur, hogy hiszen van rá már preczedensünk. Igy tesznek itt mindig. Szabályt alkotnak egy kivételből és mikor azután arra kerül a sor, a kivételre mint szabályra hivatkoznak. Világosan megmondta Széll Kálmán akkor, hogy kivételesen és csak ez alkalommal. Igy tehát a Mexikóra való hivatkozás Nagy Ferencz képviselő ur részéről, azt hiszem, nem állhat meg. De nem tettek jó szo'gálatot Nagy Ferencz és Ballagi tanár urak a t. kormánynak, mert hiszen a kormány maga is beismerte, hogy itt egy kivételes helyzetről van szó és ők ezt ugy fogják fel, hogy az állam magas érdekei szempontjából el kellett egy kissé térni a törvénytől. Tehát maguk a kormányférfiak és maga az előadó is arra az álláspontra helyezkedett. Miért helyezkedtek tehát Nagy Ferencz és Ballagi t. képviselőtársaim arra az álláspontra, hogy az 1899: XXX. t.-cz. megengedi, hogy ilyen szerződések köttessenek? Erre semmi néven nevezendő szükség nem volt és ezzel nem tettek jó szolgálatot sem annak a kormánynak, a me lyet támogatni véltek, sem pedig a közvéleménynek, a mely közvélemény ismét egy példáját látja annak, hogy bizonyos politikai érdekekért hova tudnak az elvek lecsuszamlani.

T. ház! Még csak megemlitem, hogy a Mexikóval való szerződéses viszony szabályozása alkalmával az akkori előadó azt mondta, hogy az 1899: XXX. t.-czikkben, különösen annak 4. §-ában lefektetett intézményes biztositékokat nem érinti az a szerződés, a mit igazol épen az a körülmény, hogy az az ideiglenes szerződés, a melynek megkötésére külön felhatalmazást kér, a mit a t. kormány az esetben nem is kért, nem tarifális szerződés. Tehát akkor is mennyire exkuzálta magát az előadó és mennyire exkuzálta magát a kormány. Pedig ők maguk beismerték, hogy az nem is tarifális szerződés, csak egy kis konzuli biráskodás és egy közjogi viszonynak a szabályozását kivánják azzal a szerződéses viszonynyal elérni. Azt hiszem, hogy ilyen törvénysértéssel szemben nekünk kötelességünk tiltakozó szavunkat felemelni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondják továbbá, hogy egy ilyen kereskedelmi szerződés a gazdasági viszonyokat szabályozza. Már pedig, ha gazdaságilag megfelel, akkor nem szabad a formalitásokra annyira tekinteni. És arra is hivatkoznak, hogy mennyire megfelel ez az ország gazdasági érdekének; hogy mikor köztudomásu lett ez a kereskedelmi szerződés, a borok ára mennyire felemelkedett. Hát már most kérdezem: még hogy ha el is fogadjuk azt a tételt, hogy annak folytán emelkedett fel a bor ára, mert 450.000 mm. bort hoznak be, mennyivel emelkedett volna fel a bor ára akkor, ha az a szerződés ugy lett volna megkötve, hogy még ezt a 450.000 hektó bort sem hozhatták volna be az országba. De az, hogy a bor ára emelkedett, ez a kormányra nézve nagy szegénységi bizonyitvány és bizalmatlanságot mutat a közvélemény részéről, mert annyira rossznak tartották ebben a tekintetben a kormány álláspontját, hogy azt hitték, még ennél rosszabb szerződést is képes ez a kormány kötni.

És még egy fontos momentum emlitendő meg ennél a kérdésnél: az, hogy folyton, a legutolsó perczig titokba burkolóztak és nem akarták velünk közölni ennek a szerződéses viszonynak a fázisait.

T. ház! Két okból képzelem én azt, hogy miért lepte meg ennyire a magyar törvényhozást a t. kormány. Az egyik ok az, hogy nem tudta, hogy vajjon mi az a császári akarat és mi az az összbirodalmi czél, a melyet majd tekintetbe kell vennie Olaszországgal való viszonyaink szabályozásánál; másodszor nem volt tisztában az önmaga programmjával, hogy mily álláspontra helyezkedjék Olaszországgal szemben. Nem látom be ugyanis, hogy ha önök előre tudták már, hogy ezt a borvámklauzulát nem törlik el, de megtartják, — igaz, hogy kétszeresen felemelik a vámot — és ha előre tudták, hogy bizonyos mennyiséget fognak kontingentálni és tudták, hogy bizonyos rövid határidőre lekötve, miért nem tájékoztatták a közvéleményt és a képviselőházat? Ha ezt tették volna kellő időben, akkor, ugy, mint a Mexikóval való viszony szabályozásánál történt, kellő időben kérhették volna a képviselőháztól a felhatalmazási törvényt e szerződés megkötésére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a játékot ne méltóztassék többé üzni a parlamenttel.

Azt mondja Nagy Ferencz t. képviselő ur, hogy különbséget kell tenni a pátensekkel való kormányzás és azok közt a rendeletek közt, a melyeket alkotmányos kormány bocsát ki. Ám tegyünk különbséget, de akkor ez a kormány hátrányára lesz.

Mert ha törvényeink nem engedik meg még dikaszteriális kormánynak sem, hogy pátenssel kormányozzon, mennyivel inkább tiltják akkor, a mikor parlamentáris kormány áll az ország élén; ennek kettőzött a felelőssége, hogy rendeletekkel ne kormányozzon. Hiszen a parlament együtt van, alkalma van felhatalmazás kérésére

és arra, hogy vitális kérdésekben tájékoztassa az országot. A Nagy Ferencz t. képviselő ur által felállitott teoria tehát hátrányára van a kormánynak.

Lendl Adolf t. képviselőtársam bebizonyitotta, hogy technikailag nem állja meg a kereskedelmi szerződés a kritikát. Bebizonyitotta azt, hogy azon a czimen, a melyen mi beeresztjük az olasz borokat, hogy ugyanis a gyenge alföldi borok házasitással transzportképessekké és fentarthatókká lesznek, a mennyiben az olasz borok magasabb szeszfokuak, mondom, kimutatta, hogy a magasabb szeszfok és czukorfok az olasz borokban mesterségesen idéztetik elő, borkő segitségével, a borkő és ez a házasitás pedig épen alkalmas arra, hogy a mi nehéz boraink jó hirnevét tönkretegye.

Nem áll az sem, hogy feltétlenül szükséges volna házasitási czélokra a borbehozatal, mert megvan a másik módja annak, hogy hogyan kell 9-10 fokos bort magasabb szeszfoktartalomra emelni: lepárolgás, lefőzés által el lehet érni, hogy boraink bizonyos mennyisége magasabb szeszfokkal láttassék el. Semmi szükség tehát arra, hogy házasitás czéljából olasz borokat hozzunk be.

De bebizonyitható ez magának a kormánynak ama nyilatkozatából, hogy majd el fog érkezni az idő, a mikor egy hektoliter bort sem fognak behozni, mert annyira meg fogják nehéziteni a behozatalt. Már most vagy van szükségünk házasitás czéljából olasz borra, akkor nem szabad elérkeznie az olyan időnek, a mikor nem hoznak be bort, vagy nincs szükség, és akkor ma sem szükséges. Igy tehát épen a kormány nyilatkozatából bizonyitható be, hogy házasitási czélra a mai körülmények közt is teljesen fölösleges a bor behozatala.

De Polónyi Géza t. képviselőtársam kimutatta azt, hogy az a nagy áldozat, a melyet mi az által hozunk, hogy Olaszországgal szerződünk és beengedünk 450.000 métermázsa bort saját boraink konkurrenciájára, mennyire nem helyes, mert Olaszországgal szemben a mi kereskedelmi mérlegünk egy rendkivül csekély aktivitást, alig 400.000 koronát, vagy pláne paszivitást mutat ki. Micsoda dolog ez? Ha még aktiv is volna egy millióval a mérlegünk, hát két államnak szerződéses viszonyát szabad-e egy vagy két millió koronáért feláldozni? Ezen kereskedelmi szerződés megkötésénél önök előtt is azon czél lebegett, a mely czélnak szolgálatából önök nem tudják magukat kiszabaditani, az összbirodalmi eszme, mert a császári ház nem akarja elismerni, hogy Magyarország és Ausztria gazdaságilag is külön területnek tekintessék. Ezért kellett ezt az áldozatot meghozni, mert azért az egy millió vagy 400.000 hektoliter borért ezt meghozni szükséges nem volt.

Annak idején, mikor Mexikóval kötöttük a szerződést, a melyről Széll Kálmán volt miniszterelnök ur azt mondta, hogy az önálló vámterület jogi állapotában kötjük meg, azt a kifogást emeltük, hogy jól van, megkötjük, de a szerződéskötés alkalmával kifejezésre kell juttatni Magyarország önálló állami létét, mert a kiegyezési törvényben az foglaltatik, hogy a közös ügyeket és a kereskedelmi szerződéseket a külfölddel Magyarország nevében is a külügyminiszter köti meg. Ha elfogadjuk, hogy itt az önálló vámterület jogi alapján állunk, akkor Magyarországnak ettől a percztől fogva, mint önálló államnak kell jelentkeznie és ha igaz, hogy a külügyminiszter köti meg a szerződést, akkor a külügyminiszter külön Magyarország nevében is kell, hogy megkösse és nem az osztrák-magyar monarchia nevében.

Azt mondja még a kereskedelemügyi miniszter ur, hogy törvénynyel nem lehet gazdasági életet teremteni, ezt nem lehet törvénynyel szabályozni. Rá két nappal, mikor ezt kimondta, kibocsátott egy rendeletet a sztrájk elfojtására. Hát gondolja a t. miniszter ur, hogy rendeletekkel lehet sztrájkokat megszüntetni? Ha ő felállitja azt a teoriát, hogy törvénynyel nem lehet ipart teremteni, én is felállitom azt, hogy ilyen rendeletekkel sztrájkokat és semmiféle gazdasági evolucziókat kiküszöbölni nem lehet. Mélyebben fekvő okok idézik elő a sztrájkot; ezen okokat kell megszüntetni, s akkor nem lesz szükség rendeletek kibocsátására. Méltóztassék gondoskodni munkáról a nép számára, hogy ne kényszerüljön az országból ezer számra kivándorolni, mert ezek az okok késztetik a szegény embert a sztrájkra, s mert a munkabér kevés neki egy nyolczatagu család fentartására. Elismerem, hogy törvénynyel nem lehet önálló ipart teremteni, de lehet gátat vetni és megakadályozni, hogy még azt az erőt is, a mely a nemzetben a természet törvényei szerint rejlik, elfojtsuk és hatásában megbénitsuk.

Mindig azt mondják, hogy nem mehetünk neki ilyen készültséggel az önálló vámterületnek, ahhoz idő kell. Halljuk ezt már 15 esztendő óta, de ha mindig ezt hangoztatják, akkor sohasem fogjuk megkezdeni. A legközelebbi időkig az egész köztudatba átment az önálló vámterület eszméje, mindenki át volt hatva tőle és a túloldali képviselők nagy része kénytelen volt programmjába felvenni az önálló vámterületet. És ime, a rendszerváltozással kapcsolatban mi történik? Már kezdik a miniszterek a házban nyiltan hirdetni, hogy ellenségei az önálló vámterületnek és a közös vámterület hivei. Kezdik a közvéleményt, a köztudatot a rendelkezésükre álló minden hatalmi eszközzel átgyurni és átváltoztatni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kezdenek merészebb hangok emelkedni az önálló vámterület ellen. Ezért nagy veszedelmet látok én a mostani kormány működésében és kötelességünk mindent elkövetni, hogy a kormány vagy a jó utra térjen, vagy adjon helyet oly

kormánynak, mely visszaadja a nemzetnek az ő érzelmeit és mely a nemzet céljait szolgálja. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Azt csak nem fogjuk mondani, hogy a mostani kormány a nemzet akaratát vagy a nemzet érzelmeit tolmácsolja. Van-e olyan nemzet a világon, mely azt akarja, hogy ő rá egy óriási militárizmus nehezedjék? Van-e olyan nemzet, mely azt akarja, hogy egy másik állam terményei az ő gazdasági terményeinek árát lenyomják? Van-e olyan nemzet, mely szabad nem akar lenni, mely nem akar gyülekezni, mely nem akarja a szólásszabadságot? Mivel ezt önök mind akarják, tehát a nemzet érzelmeivel ellentétben állanak, egy idegen hatalom szolgálatában, mely teljesen elszigetelve áll ettől a nemzettől, ettől az országtól, mely nem ismeri és nem érzi az ország bajait. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Befejezem beszédemet azzal, hogy, remélem, a t. miniszterelnök ur azzal a bizonyos házszabályrevizióval a ház elébe nem fog állani. Meggyőződésem, — ámbár nem akarom ezt a szót használni, mert roppant labilis — azt hiszem, hogy ezt a házszabályreviziót ebben a házban nem fogja keresztülvinni. A t. miniszterelnök ur hivatkozik a többségre és arra, hogy a kisebbségnek nincs joga a többség akaratát megváltoztatni. Én azt mondom, hogy ha a t. miniszterelnök ur ilyen kardinális, nagy kérdéseket vet a ház elé, akkor kötelessége előbb ezt a házat feloszlatni, és megkérdezni a nemzettől, hogy mit akar. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De van ám még egy becsületbeli igérete a t. miniszterelnök urnak, a melyet be akar váltani. Mikor akarja a t. miniszterelnök ur a választási reformot keresztülvinni? Ha ezt a házat a házszabályrevizióval akarja békóban tartani, akkor hiába minden, még ha uj házszabályokkal akarja is keresztülvinni a választási reformokat, az ép olyan, mint a házat a tetőnél kezdeni épiteni. Előbb méltóztassék megváltoztatni a választási rendszert, melynek alapján ez a többség bejutott, s akkor tessék az ez alapon megválasztott ház elé terjeszteni a házszabályreviziót, s majd méltóztassék megnézni, vajjon keresztül tudja-e vinni? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Azok után, a miket most alkalmam volt itt tapasztalni, én önökben e tekintetben nem bizom. Hiszen vannak és lesznek is önök közt frondeurök, és ezt a bizonyos házszabályreviziót tulajdonképen nem is mivelünk szemben akarja a miniszterelnök ur, hanem azt akarja látni, kikre számithat; és a frondeuröket akarja egyszer s mindenkorra az önök pártjából kiirtani, mert már felülről is megunták, már a császár is megunta azt, hogy neki egy párt diktáljon. O nem akarja, hogy neki csak egy párt is diktáljon, olyan parlamentet akar, a hol ő diktál, a mely ugy legyen összeállitva, hogy ő diktálja rá a házszabályreviziót. Már megunta önöket is, mert voltak olyan bátrak tavaly kilencz pontot felállitani, de ezeket azután a császári szóval szemben voltak olyan bátrak el is ejteni. Még ez sem szabad önöknek. Elállottak önök ezektől a követelményektől, hajlandók önök mindent megtenni és ime látják, Bécsből idedobják önök közé, mint egy döglött macskát, a házszabályreviziót, hogy veszekedjünk rajta.

Beláthatják tehát önök, hogy bármit fognak tenni, bármennyire fogják a császári akaratot szolgálni, annak akarata kiszámithatatlan, az még többet fog önöktől követelni mindaddig, mig látja, hogy ellentállást nem talál. Már pedig ebben a képviselőházban, a hogy ez most össze van állitva, semmiféle ellenállás nincs. Itt bátran előterjeszthet a kormány bármiféle javaslatot, nyugodt lehet felőle, hogy azt el fogják fogadni.

Azért nem is birom megérteni, hogy a kormány jószántából terjeszti elő a házszabályreviziót. Hiszen a kormány látja jól, hogyan van összealkotva ez a képviselőház. Azért következtetem én azt, hogy nem a kormány akarata ez a házszabályrevizió, hanem egy magasabb akarat, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* magasabb célok terveztetnek a házszabályrevizió elfogadásával. Majd meg fogják látni, hogy az ujonczok létszámának felemelése, ujabb hadügyi költségek és az önálló vámterületnek a tapétáról egyszer s mindenkorra való levétele következnek a házszabályrevizió örve alatt. Azért kötelességünk mindent elkövetni, hogy ezt a kormányt, a mely arra vállalkozott, hogy a császári akaratnak ilyen megnyilvánulásait keresztülvigye, a mire még eddig semmiféle kormány nem vállalkozott, utunkból eltávolitsuk.

Azért ragadtam meg én is az alkalmat a felszólalásra, és kijelentem, hogy a magam részéről is hozzájárulok Krasznay Ferencz t. képviselőtársam határozati javaslatához, a t. kormányt pedig kérem, hogy a mostani javaslatot vegye vissza. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kovács Pál jegyző: Egry Béla!

Egry Béla: T. képviselőház! A midőn pártom megbizásából az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában benyujtott 666. számu javaslathoz felszólalok, előre is kijelentem, hogy a javaslat közgazdasági részével bővebben és hosszadalmasan foglalkozni nem fogok, nem pedig azért, mert az ellenzék részéről előttem felszólalt képviselőtársaim oly szaktudással, oly alapossággal és oly terjedelemmel foglalkoztak azzal, hogy ez felment engem attól, hogy azzal bővebben foglalkozzam és elégségesnek tartom annak kijelentését, hogy az általuk felhozottakhoz mindenben hozzájárulok és azokat magaménak elismerem.

Hogy ahhoz röviden mégis hozzászólok, oka ennek az, mert a t. túloldalról nagy vivmánynak akarják feltüntetni a szerződésnek azon megállapodását, hogy az 1904. évi október hó

15-től ez évi deczember hó 31-ig szárazföldi határon át behozható 450.000 mm. olasz bor csak felemelt dijszabás mellett hozható be, a mi által — ugy mondják — már ez által is utját állták ezen bor egész mennyiségében leendő behozatalának, mert lehetséges, hogy épen a szállitási dijtétel felemelése miatt még az a bormennyiség sem fog beözönleni az országba, a mely engedélyezve van.

Nagy figyelemmel olvastam át a törvényjavaslatot és annak indokolását s arra a konkluzióra jutottam, hogy itt vivmányról szólni egyáltalában nem lehet. Azt mondja a törvényjavaslat indokolása: »A szállitás költsége volt eddig az olcsó tengeri szállitás igénybevétele mellett Fiumén át Budapestig 100 klgr. tiszta sulyu bor után: Bariból 3·48 K., Barlettából pedig 3·54 K. Miután az uj ideiglenes megállapodás szerint a borok csak vasuton szállitva hozhatók be, a 100 klgr. tiszta sulyu bort a folyó évi augusztus hó 1-jétől életbelépett kivételes dijszabás szerint Bariban feladva 4·81 K, Barlettában feladva pedig 4·66 K fogja terhelni.« Vagyis az előbbeni dijtétel szerint Bariból szállitva 1·33, Barlettából 1·12 K-át tesz ki a szállitási költség felemelése, melyet, mint nagy vivmányt akarnak önök a túloldalról elénk állitani. Ez a minimális összeg azonban nem fogja megakadályozni a borkereskedőket és vállalkozókat, a kiknek köztudomás szerint nem 50—60 métermázsára, hanem szükségletükhöz képest pár métermázsára van csak szükségük, hogy olasz bort ne hozzanak be házasitás czéljából. De tovább megyek. Ez a differenczia is csak látszólagos, mert az indokolás tovább azt mondja: »Ez a költség némileg csökkenni fog, ha több oldalról felmerült az a hir, hogy az olasz kormány a Budapestre és Bécsbe rendelt borokra nézve uj mérsékelt dijszabást léptet életbe, megvalósul.«

Azt kérdem én, t. képviselőház, hogy feltehető-e az olasz kormányról az, hogy nem fogja bortermelői részére a legmeszszebbmenő konczessziókat adni szállitás tekintetében; nem fogja-e pártolni saját bortermelőit az által is, hogy saját határain belül annyira leszállitja ezt a szállitási differencziát, a melyet a kormány most mint nagy vivmányt akar élénk állitani, hogy az csaknem teljesen el fog tünni? Hiszen ha t. képviselőtársaim a túloldalról figyelemmel kisérték a »Neue Freie Presse«-nek erre vonatkozó czikkeit, akkor láthatják, hogy az olasz kormány annyira ment a konczesszióban, hogy saját rezsiben, önköltségben szállitja az olasz bort az olasz határ széléig. Ez tehát, hogy erősebb kifejezéssel ne éljek, mint Nagy Ferencz t. képviselőtársam velünk szemben, porhintés a nemzet szemébe, önámitás! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel, t. képviselőház, végeztem volna a javaslat közgazdasági részével és áttérek most már annak közjogi részére. Nem mulaszthatom el, hogy ne foglalkozzam a t. túloldalról elhangzott beszédek egyikével-másikával. Különösen Nagy Ferencz t. képviselőtársam beszéde az, a mely kétszeresen sérti jogérzékemet: először, mert ő államtitkára volt annak a miniszteriumnak, a melyben módja és alkalma volt külkereskedelmi szerződések tekintetében tájékozást szerezni; másodszor, mert a tudományegyetem jogtanára, a kinek mint jogásznak ismernie kell a törvényt és tudnia kell, mi az az uj és mi a régi szerződés. Azt mondja Nagy Ferencz t. képviselőtársam, hogy az 1899: XXX. t.-cz. egyáltalában nincs megsértve ebben a terminusban, hogy t. i. 1907-ig lett kitolva a szerződés.

De nincs megsértve azzal, mint mondja, a második kikötéssel sem, a mely benne foglaltatik, t. i. a mennyiben az 1899: XXX. t.-czikk 4. §-ának második bekezdése megkivánja azt, hogy a külfölddel megindítandó tárgyalások előtt az uj autonom vámtarifa állapitandó meg, s a régi ezzel helyettesitendő. Azt mondja Nagy Ferencz t. képviselőtársam, hogy a törvénynek ezen megállapodása csak olyan szerződésekre érthető és értendő, a melyek ujak s nem olyanokra, a melyek meghosszabbittatnak. Ugy látszik, az én t. képviselőtársam erre a szóra helyezi a fősulyt, hogy »csak.« Hát tévedésben van az én t. képviselőtársam, ha azt állitja, hogy az 1899: XXX. t.-czikk 4. §-a csak azt irja elő, hogy szerződések 1907-en túl nem köthetők, mert ezen törvényszakasz második bekezdése kifejezetten és világosan előirja, hogy *(olvassa)*: »A külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi.« Tehát a törvény ezen rendelkezése nemcsak szerződések kötését zárja ki uj autonom vámtarifa nélkül, hanem a szerint még tárgyalásokba sem szabad e nélkül bocsátkozni.

Polónyi Géza: Természetes! Mit mosolyog az előadó ur! Mexikóról tessék beszélni!

Rosenberg Gyula előadó: Menjen Polónyi képviselő ur Mexikóba, ez nagy szerencse lesz, de nem Mexikóra!

Egry Béla: Az 1899: XXX. t. czikk 4. §-a tehát nemcsak egy előfeltételt, hanem két előfeltételt köt ki, a mint azt kimutatni szerencsém volt. De hogy miért lett ez a második előfeltétel ebbe a törvényszakaszba felvéve, azt Széll Kálmán 1899 junius 14-én tartott beszédében világosan megmondotta és kifejtette. Széll Kálmán ugyanis ezt mondotta *(olvassa)*: »Az autonom vámtarifának azonban igen sok lényeges hibája és hézaga van. Vannak sérelmes pontjai Magyarországra; vannak sérelmes és hézagos pontjai Ausztriára nézve; egyiknek sem jó az, azonban az autonom vámtarifának nincs lejárati határideje. Ez az eddigi törvények szerint mindaddig tart, a mig tart az a közös vámterület. Ezenkivül szükség van rá feltétlenül a külfölddel kezdendő tárgyalásoknál. Ennek rendezésé-

ről kellett ebben a javaslatban — vagyis az 1899 : XXX. t.-czikkben — gondoskodni. Akképen történt ez a rendezés, s ez az, a mit én propoziczióba hozok, hogy világosan kimondjuk, miszerint a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő, a mely mindkét állam mezőgazdasági és ipari érdekeit egyaránt védi.«

Széll Kálmán volt miniszterelnök ugyanezen beszédének befejező részében, mintegy reasszumálni akarva beszédének tartalmát, a következőket mondja *(olvassa)*: »Az egész javaslat hat szakaszból áll. A javaslat bekezdésében benne van az ország önálló vámterülethez való jogának és annak, hogy az önálló vámterület jogi állapotába az ország belépett, miután a vámszövetségi állapot megszünt, világos kijelentése és elismerése; benne van továbbá annak deklaratórius kijelentése, hogy a külföldi szerződések ezen törvény hatálya alatt is, daczára annak, hogy az ország az önrendelkezési jog alapján rendezi ügyeit és nem vámszövetség utján, felhatalmazás utján a külügyminiszter által kötendők ugy, a mint azt az 1878 : XX. t.-cz. III. czikkelye rendeli.«

Kétségtelen az, hogy közöttünk és Ausztria között vámszövetség nincs, s ennélfogva önrendelkezési jogunk alapján, Ausztriára való tekintet nélkül, van jogunk a külügyminiszternek adandó felhatalmazás utján Olaszországgal szerződést kötni. De itt is törvénysértést követett el a t. kormány, nemcsak az 1899 : XXX. törvényczikk 4. §-ával szemben, mert a kormány nem a külügyminiszternek adott felhatalmazás utján kötötte meg a szerződést, hanem megkötötték kormányférfiaink előzetes tanácskozás után az osztrák-magyar nagykövettel és nem a külügyminiszter irta alá a szerződést, mint azt a törvény kivánta, hanem Lützow, Ausztria-Magyarország nagykövete, olasz részről azonban egész korrektül Tittoni, Olaszország külügyminisztere irta alá. Tehát már ezért sem lett volna szabad ezt a törvényt pártfogolniok, mert az nemcsak az 1899 : XXX. törvényczikk, hanem az 1878 : XX. törvényczikk III. pontját is megsérti.

Szerződéskötésekről lévén szó, foglalkozni kivánok Nagy Ferencz képviselő urnak beszédem elején már jelzett azon álláspontjával, hogy ő jó tudomása ellenére azt állitja, hogy ezen szerződés nem uj szerződés, hanem csak a réginek a meghosszabbitása, állitja pedig ezt azért, hogy a kormányt a törvényszegés vádja alól tisztázza, daczára annak, hogy a kormány itt a ház előtt nyiltan beismerte, hogy törvényszegést követett el.

Röviden fogok végezni ezzel a kérdéssel is és ráolvasom Nagy Ferencz képviselő urra magának a törvényjavaslatnak idevonatkozó részét, ráolvasom gróf Tisza Istvánnak október 15-én mondott beszédét és ráolvasom végül Kubinyi Géza képviselő urnak egy közbeszólásra adott feleletét. A törvényjavaslat maga azt mondja *(olvassa)*: »Az Ausztria-Magyarország és Olaszország között az 1903 deczember 31-én kelt nyilatkozatnak megfelelően meginditott tárgyalások a jelen nyilatkozattal egyidejüleg kézjeggyel ellátott uj kereskedelmi és hajózási szerződés megállapitására vezettek, a mely hivatva van az 1891. évi deczember hó 6-án kötött kereskedelmi és hajózási szerződés helyébe lépni.«

Ugyancsak a törvényjavaslat 4. pontjában *(olvassa)*: »Mindazonáltal tekintettel arra, hogy az uj szerződés . . .«

Tehát nem áll Nagy Ferencz képviselő urnak az a kijelentése, hogy nem uj szerződés.

De itt van gr. Tisza István miniszterelnök urnak e hó 15-én tartott beszédéből a következő paszszus *(olvassa)*: »Módositani kivántuk a benyujtott törvényjavaslattal az 1899 : XXX. t.-czikk 4. §-át és a háznak bejelentve, sőt hozzáteszem, a ház helyeslése mellett addig is, mig ebből törvény lehetett volna, meg is tettünk bizonyos intézkedéseket, a melyek beleütköznek a törvénybe, a mennyiben felvettük a kereskedelmi tárgyalások fonalát«. Tehát gr. Tisza István beismerte azt, hogy ez uj törvény és hogy ez az uj törvény törvényszegés utján jött létre. Nem méltóztatnak észrevenni azt, hogy gróf Tisza István ezen kijelentésében burkoltan benne van a királyi esküszegés is? Hiszen ő Felsége a magyar király esküt tesz arra, hogy az általa szentesitett törvényeket megtartja és megtartatja.

De ott van Kubinyi Géza képviselő ur, a ki, a mint emlitettem, egy közbeszólásra, a melyet Zboray Miklós képviselőtársunk tett, hogy hol van az uj törvény, azt mondotta *(olvassa)*: »Ott van a javaslat, egy uj törvényjavaslat, a mely az 1899 : XXX. t.-czikk rendelkezéseit megváltoztatja«.

Hát ezek után is azt állitani, a mit Nagy Ferencz képviselő ur állitott, hogy a kormány már azért sem követett el törvénysértést, mert ez nem uj szerződés, hanem a réginek meghosszabbitása, jóhiszemüen állitani nem lehet. Én is tanultam jogot, 19 évi ügyvédi praxisom alatt arra a tapasztalatra jutottam, hogy a mikor én egy szerződést felmondok, a mikor ez a szerződés lejárt, megszünt, ha én azt a szerződést megujitom minden módositás nélkül, ez már nem a régi szerződés, hanem uj szerződés. Annál is inkább áll ez a jelen esetben, mert maga Nagy Ferencz t. képviselőtársam beismeri, hogy ezen provizórius szerződésben uj stipulácziók vannak felvéve; ha tehát a szerződésnek csak egy pontja is változik, a létrejött szerződés nem a réginek meghosszabbitása, hanem uj szerződés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És ezzel, t. képviselőház, befejezhetném beszédemet annak kijelentésével, hogy a törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom Krasznay Ferencz t. barátom határozati javaslatához. Azonban röviden foglalkozni kivánok még e törvényjavaslat politikai oldalával is, mert

a mikor egy ilyen pártközi egyezménynyel létrejött törvénynek, mint a minő az 1899:XXX. t.-cz., lábbal tiprásáról van szó, okvetlenül keresnünk kell, hogy mi inditotta a kormányt arra a végzetes lépésre, melyre rálépett, arra t. i., hogy törvényszegést kövessen el, melynek folyományaként megrenditi az állampolgárokban a törvények szentségébe vetett hitet, a törvények iránti bizalmat és tiszteletet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt csak két szempontot vehetek tekintetbe, t. i. vagy a közgazdasági, vagy a politikai szempontot. A mi a közgazdasági szempontot illeti, ezen oldalról felszólalt t. képviselőtársaim szakszerűen és alaposan kimutatták már, hogy ez a szerződés Magyarországra nézve káros. Beismerte ezt a t. kormány, maga a kereskedelemügyi miniszter ur is, a midőn azt mondotta, hogy a behozandó 450.000 mm. bornak csak csekély része kerül Magyarországba, hanem Ausztriában fogják azt elfogyasztani. Ebből kétségtelen, hogy a szerződés megkötése nem Magyarország, de Ausztria közgazdaságának állott érdekében. Ha tehát nem forog fenn közgazdasági érdek, feltétlenül politikai érdeknek kell a háttérben lenni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* E javaslat politikai háttere pedig az, hogy Magyarország megfosztassék gazdasági tekintetben az önálló rendelkezés jogától, az önálló vámterület és az önálló magyar bank létesitésétől, vagy legalább is hogy ezek felállitását ad graecas calendas elhalaszszák. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen politika szolgálatába szegődött a kormány, s igy a helyett, hogy a magyar nemzet érdekeit képviselné, osztrák érdekek mellett száll sikra. Ennek szomoru következménye azután az olyan nyilatkozat is, a mely a közelmultban történt. A t. kormány eljárása, szerintem, merénylet a magyar nemzet önálló gazdasága, gazdasági életének függetlensége ellen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nincs a világon olyan szerencsétlen ország, mint a mi országunk, a mely törvényben kénytelen kimondani azt, hogy ő önálló és független ország. Nincs a világon egy második olyan szerencsétlen ország, mint Magyarország, a mely daczára annak, hogy önállósága és függetlensége törvényben van kimondva és királyi esküvel is meg van erősitve, örökösen küzdeni kénytelen a külföldről jövő nyilt és titkos orvtámadásokkal szemben. Legutóbb is olvashattunk ilyen támadásról, a mely azonban — ugy látszik — kikerülte a miniszterelnök ur figyelmét. Kezemben van a »Budapesti Hirlap« okt. 12-iki száma, a melyben egy, az udvarhoz, a dinasztiához igen közel álló hü tanácsadó nyilvánit véleményt Magyarország helyzetéről és törekvéseiről. Nem fogom e véleményt egész terjedelmében felolvasni, bár elég érdekes, csak legsérelmesebb részeire utalok, a melyek a következők *(olvassa)*: »Igaz, Magyarország független és önálló volt, mig Mohácsnál végkép el nem bukott, de a mely perczben a dicsőséges Habsburg-ház gondozó szárnyai alá vette és a török járom alól felszabaditotta, a helyzet kényszerüségénél fogva Magyarország a Habsburg-dinasztia meghóditott tartományává lőn és igy ugyancsak a dolog természeténél fogva a dinasztia által képviselt különféle néptörzsek összeségébe, vagyis az összbirodalomba önmagától beleolvadt, a minek folytán annak egyik kiegészitő részévé vált. Történelmi igazság tehát az, hogy Magyarország majdnem egy fél ezred óta a monarchia kiegészitő része. Da nutzt kein Weinen, ez igy van.«

Kubik Béla: Kicsoda mondta ezt?

Egry Béla: Azt mondják, hogy báró Beck. Mikor ilyenekkel találkozunk lépten-nyomon, ne csodálkozzanak, hogy mi kétkedve fogadjuk a kormány előterjesztett javaslatait, ne csodálkozzanak azon, hogy a mikor várjuk, hogy ilyen czikkek megjelenése után Magyarország miniszterelnöke nyilatkozni fog, s e helyett látjuk, hogy nemcsak hallgat, hanem cselekszik, még maga nyujt módot és alkalmat arra, hogy Magyarországot törvénytiprás és alkotmányszegés utján önálló rendelkezési jogától megfoszszák és Ausztriának kiszolgáltassák, mondom, ne csodálkozzanak, ha ilyen viszonyok között ilyen kormányban nem bizunk. Ezért a törvényjavaslatot a magam részéről szavazatommal nem támogathatom és csatlakozom Krasznay Ferencz t. barátom határozati javaslatához. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólni senki sem kiván, ugy a vitát bezárom. A házszabályok értelmében a zárszó joga illeti meg a bizottsági előadót és azon képviselőket, kiknek határozati javaslatát tiz vagy annál több képviselő irta alá.

Rosenberg Gyula előadó: T. ház! Azt hiszem, teljesen félreérteném a ház hangulatát és visszaélnék a türelmével, ha a vita jelenlegi stádiumában, akkor, a mikor az összes, a vita anyagát képező kérdések minden oldalról kellőleg meg lettek világitva, midőn minden érv, mely az ellenzék padjairól elhangzott, a mi oldalunkról a kellő czáfolatban részesült, *(Zaj. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* a vita egész anyagát felölelő záróbeszédet akarnék mondani. Azért kizárólag a beadott határozati javaslatokra vonatkozó nyilatkozataimat kivánom csak megtenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Négy határozati javaslat fekszik előttünk, a melyekből kettő teljesen azonos, szószerint is megegyezik, t. i. az a határozati javaslat, melyet Krasznay Ferencz és Nagy Sándor képviselőtársaim nyujtottak be. Ez a két határozati javaslat tulajdenképen semmi más, mint összefoglalása azon álláspontnak, a mely a törvényjavaslat és a törvényjavaslat kapcsán a közgazdasági bizottság által megtett inditvány ellen a háznak erről az oldaláról megnyilatkozott. Mint ilyen teljesen szembeáll a törvényjavaslattal, a közgazdasági

bizottság jelentésében foglalt indítványnyal és igy természetesen ugyanazon szempontok, a melyek a bizottságot arra inditották, hogy a törvényjavaslatot elfogadásra ajánlja és az indítványt beterjeszsze, inditanak most arra, hogy kérjem a házat, hogy ezen benyujtott két határozati javaslatot mellőzni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A harmadik határozati javaslat az, a melyet Udvary Ferencz igen t. képviselőtársam nyujtott be. Ez két részből áll. Az egyikben azt kéri, hogy a kormány a határon nyilvántartsa azokat a borkereskedőket, kik olaszországi bort hoznak be.

A határozati javaslatnak ez a része teljesen felesleges, mert a dolog természetéből, magából a törvényjavaslatból, a végrehajtási utasitásokból folyik, hogy ezen borokat behozó kereskedők nyilvántartandók, miután a bor addig, a mig nem házasittatik, ellenőrzés, sőt zár alatt van. Ezért, mondom, a határozati javaslat ezen része teljesen felesleges. A határozati javaslatnak második része, a mely azt kéri, hogy a bor minéműségét és mennyiségét, a melyet az egyes kereskedők a magyar piaczra hoznak, a kormány a közönséggel hetenkint hivatalosan közölje, olyan, hogy az csak nehezen hajtható végre, de különben is vexatórius és semmi czélt el nem érő intézkedés volna. Ezért kérem, hogy Udvary Ferencz t. képviselőtársamnak ezen határozati javaslatát is teljesen mellőzni méltóztassék.

A negyedik határozati javaslatot Kossuth Ferencz igen t. képviselő ur volt szives tegnap benyujtani. Ezen határozati javaslatra nézve a miniszterelnök ur már a képviselő ur beszéde után következett felszólalásában megmondta azon indokokat, a melyeknél fogva az ezen határozati javaslatban kifejezett kivánságnak egyáltalában elég nem tehető. Azokhoz, a miket a miniszterelnök ur e tekintetben mondott, semmi hozzátenni valóm nincs, és kérem a t. házat, hogy Kossuth Ferencz t. képviselő urnak ezen határozati javaslatát is mellőzni méltóztassék.

Végül, ujból is kérem a t. képviselőházat hogy a törvényjavaslatot általánosságban elfogadni és a közgazdasági bizottság által javaslatba hozott felmentvényt megadni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Krasznay Ferencz képviselő ur kiván a zárszó jogával élni.

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nagyon természetes, hogy a t. előadó urnak sem premisszáival, sem konkluzióival nem érthetek egyet. Nem különösen a premisszák közül azzal, mint hogyha a túloldalról azon érvek, a melyek itt egy hosszu vita folyamán a kormánynak ezen javaslatot megelőző és ebben foglalt ténykedései ellen felhozattak, csakugyan megczáfoltattak volna. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nagyon lekötelezett volna a t. előadó ur, ha nem egyszerűen konstatálta volna ezt, hanem felsorolta volna azon czáfolatokat, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a történtek után, az 1899. és 1904. évek között történtek után semmi esetre sem tulajdonithatunk a t. előadó urnak csalhatatlanságot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Kötelességemnek tartom a lehető rövidséggel néhány tanulságot levonni abból a vitából, a mely itt 12 napon át folyt. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ezen tanulságok részben érdekesek, de nem mind épületesek. Mondanom sem kell, hogy a nem épületes tanulságokat a túloldal szolgáltatta. Láttuk azt, hogy egy kérdés képes volt — s ezt mint nagy ritkaságot jegyezhetjük fel a magyar parlament történetében — egyesiteni az összes ellenzéki pártokat és pedig annyira, hogy valamennyi magát ellenzéki pártnak nevező párt ugyanazon egy határozati javaslatot fogadta el. Azt hiszem, hogy ez világos jele annak, hogy az egész ellenzék felismerte ezen javaslat nagy jelentőségét és tudatában volt annak, hogy ezen javaslat nem pusztán azt foglalja magában, a mit betüszerint tartalmaz, hanem egy válságnak, egy vészteljes politikának inaugurálását jelenti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassék a t. háznak, és különösen a t. túloldalnak kizárólag ezen körülménynek tulajdonitani azt, hogy a vita a tárgy jelentőségéhez és fontosságához méltó arányokat öltött. Nem kell idegeskedni, t. túloldal, és nem kell mindjárt obstrukcziót látni abban, ha az összes ellenzék lelkiismeretesen teljesiti kötelességét. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tiszteletreméltó az a munka, a melyet ezen oldalakon az ellenzék kifejtett, mert oly éles megvilágitásba helyezték a kérdésnek politikai és közgazdasági részeit, a minőhöz hasonlót az utóbbi időkben keveset láttunk, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De egyebet is bizonyit, t. ház, a magyar ellenzéknek ezen öntudatos együttműködése. Bizonyitja azt, hogy a nemzet élő lelkiismerete ezen az oldalon van, mert ezen élő lelkiismeret megszólalása volt az a 12 nap, a mely itt ezzel az érdekes vitával eltelt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ám mit mondjak a túloldalról, t. ház? Elmondhatom, hogy a rabulisztikának és a politikai czinizmusnak fényes napjai voltak a vita napjai; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a rabulisztikának a tartalomban, a czinizmusnak még a külsőségekben is.

Láttuk azt, hogy itt a legérdekesebb fejtegetések a legnagyobb indolencziával fogadtattak. Két-három képviselőtársunk volt jelen odaát a kormánypárton, s az alatt, mig odakinn a folyosókon töltötték a képviselők az időt, itt egy elernyedt ház indolencziájával kellett küzdeni oly szónokoknak, mint a minők, nem számitva gr. Apponyi Albertet, Günther Antal, Nagy Sándor és mások voltak. Pedig nem lett volna szabad czinikusnak lenniök, mert azt hiszem, hogy a folyosón tartózkodó t. képviselőtársaink-

nak igen szép lelkigyakorlatokat lehetett volna idebent tartani a felett, hogy lelkiismeretükkel számot vessenek és eldöntsék, hogy választóiknak az önálló vámterület dolgában tett igéreteiket váltsák-e be, vagy pedig a parancsoló pártfegyelemnek engedelmeskedjenek?

Azok a tények, a melyek döntők, összefoglalhatók körülbelül három lényeges körülménybe, és azt hiszem, hogy a t. előadó ur is egyet fog velem érteni, hogy az a két szónok, mert a túloldalnak mindössze csak két szónoka volt, távolról sem tisztázta a kérdést és még kevésbbé mentette fel a kormányt azon három sulyos vád alól, a melylyel az ellenzék részéről illették. Nagyon rövid leszek és csak a lényegét fogom érinteni azoknak a kérdéseknek. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Az első volt az a vád, hogy a kormány a törvény világos parancsa ellenére tarifa hiányában tárgyalásokba bocsátkozott. A t. kormányférfiak, valamint a túloldal két szónoka egy igen közkeletü és ismert államjogi tételt hozott fel, azt mondván, hogy minden törvény megváltoztatható és itt is csak arról van szó, hogy az 1899 : XXX. t.-cz. 4. szakaszának ezen gátló intézkedését egy törvénynyel majd megváltoztatjuk. Nagy Ferencz t. képviselőtársam finom distinkciókba bocsátkozott ott, a hol a kormányt menteni kellett. Méltóztassék megengedni, hogy én is distingváljak, mert distinkcióra szükség van. Én azt hiszem, hogy törvény és törvény között különbséget kell tenni. Hiszen egy állam már, a klasszikus államjogászok szerint is, egy tökéletes életet élő szervezet. Már Plátó is azt mondta, hogy az államművészet a legtökéletesebb művészet, a művészetek koronája. És ennek a művészetnek tisztán mechanikai élete lenne? A törvényeket mechanicze változtatni, tekintet nélkül azok előzményeire és tekintet nélkül arra, hogy mily közszükségletek, egy nemzetnek micsoda törekvései idézték elő azokat, nem lehet. Azokat a szempontokat, a melyek egy-egy törvénynek a czélzatait képezik, a mely czélzatok lehetnek sokszor egy nemzet egész jövőjére kihatók, ezeket mind félrelökjük akkor, a mikor egy törvényt mechanicze megváltoztatni akarunk?

Az adott esetben senki sem fejtette ki klasszikusabban az 1896: XXX. t.-cz. intencziót, mint gr. Apponyi Albert, a ki kimutatta, hogy ez a törvény nem egyszerű magyar törvény, hanem olyan, a mely garanciát foglal magában egy szerződéses állammal, Ausztriával szemben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* Tehát nem is törvény, hanem szerződés. A törvény házi ügye egy egy államnak. Azonban a szerződés már kettőnek az ügye, a szerződéseknél magasabb foku óvatosság szükséges, a szerződésbe foglalt garanciák felett a törvényhozásnak őrködnie kell és pedig fokozottabb figyelemmel. Mondom, klasszikusabban senki sem fejezte ki azt, mint gr. Apponyi Albert, a mikor igy állitotta fel ennek a kritériumát:

»Nos, t. ház, méltóztassék elgondolni, hogy az ilyen eljárásnak milyen befolyása van a két állam között ugyis kényes viszonyra? Fognak-e respektálni az egyik oldalról bármit, fognak-e sulyt fektetni bármire, a mit Magyarország magának, mint biztositékot kiköt, ha tudják, hogy abban a pillanatban, a melyben a biztositék rájuk nézve bizonyos nyomást gyakorolhat, a melyben érvényesülhetne, az a biztositék félretétetik.« Ez t. képviselőház, az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-ának a jelentősége és a paktumnak is az a jelentősége, hogy az egy politikai biztositék, a mely nem törvényszerű, de erkölcsi, és igy magasabb, mint a törvény. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy talán még a magyar politika sem mondott le egy bizonyos etikai életről; ámbár elmondhatjuk, hogy az utolsó hónapok fejleményei erős degenerácziót mutatnak ez irányban. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kormánynak második mentsége ezzel szemben az volt, hogy ő egy felhatalmazási javaslatot adott be és felhatalmazást kért; ezt a törvényjavaslatot azonban nem tárgyaltathatta. Igazán az ember kiváncsi rá, hogy micsoda vis major akadályozhatta meg, micsoda ellenállhatatlan erőhatalom volt az, a mely gátjául szolgált a felhatalmazási törvény tárgyaltatásának. Azt hallottuk a miniszterelnök urtól, hogy az ellenzék nagy vitákra készült. Nagy vitákra készült az ellenzék! Hát uramfia, olyan országos csapás ez? Olyan szokatlan dolog ez? Hát a parlament csak addig jó, mig nagy vitákat nem csinál? Akkor pedig félretehető és nem veszszük semmibe a működését, ha az ellenzék egyedüli feladatára, a kritikára vállalkozik, talán a szokottnál nagyobb dimenziókban? Ez is egy további jelensége annak, hogy a politikai czinizmus annyira lábra kapott ebben a házban, hogy mindaz, a mit a tradiczió, a mit az egészséges, becsületes politikai felfogás szentesitett, kezd kimenni a divatból. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igazán, gyönyörűen állunk, t. képviselőház, azzal az ujabb alkotmányjogi teoriával, a melyet tegnap hallottunk a miniszterelnök urtól.

A monsieur sans gène egy kicsit túl teszi már magát azokon a határokon, a melyeket gène-nek nevezünk.

Tegnap hallottunk egy teoriát, a mely teoriának majd később megmondom a nevét. Fejetetejére állitja a miniszterelnök ur Montesquieunek elméletét az államhatalmak megoszlásáról. Mert ő nem a törvényhozással kezdeményeztet többé és hajtatja végre a kormányhatalommal, hanem a kormányhatalom cselekszik, szerződik és befejezett tények elé állitja a törvényhozást. Montesquieunek elmélete, Oroszországot kivéve, minden modern államban alapul szolgált az alkotmány berendezésénél. Mi tehát gyors léptekkel kezdünk közeledni Oroszország felé. A veszély kettős azért, mert ebből a post-

humus törvényhozásból rendszert akarnak csinálni. Hiszen a német vámjavaslatot szintén ugy akarja tárgyaltatni a kormány, előzetes felhatalmazás nélkül. Kérdem: nem volt-e igazságos az a vádam, a mikor a legkorlátlanabb cinizmus vádját emeltem a kormány ellen? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ne feledjük el, t. képviselőház, azt sem, hogy megint csak nem egyszerű törvényről van szó. Egy államszerződésnél alkalmazzuk ezt az utólagos jóváhagyást, a mi bizonyos veszélylyel jár. Mert hiszen azzal az állammal szemben teljes pozitivitással szerződni nem lehet. A törvényhozásnak nagy lekicsinylése rejlik abban, hogy ez a kormány apodikticze felteszi előre, hogy az ő ténykedése a törvényhozás által minden áron és minden esetben szankczionáltatni fog.

A másik fővád volt az, hogy ebben a javaslatban voltaképen egy törvényellenes határidőre, vagyis 1907-en túlra kötött szerződés foglaltatik. A védekezés abban állott, és ezt is Nagy Ferencz t. képviselőtársunktól hallottuk, hogy e szerződés csak ideiglenes, már pedig az 1899-iki törvény határozatai csak végleges szerződésekre vonatkoznak. Igaz, hogy erre mindenekelőtt azt lehetne felelni, hogy: ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet; a törvény kereskedelmi szerződésekről szól általában, tehát nekünk nincs jogunkban distinkcziókat felállitani. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* De van egy másik momentum is, a mely feleslegessé teszi ezt az érvelést. A dolog tudniillik ugy áll, hogy a ratio legist kell keresni, azt, hogy mit akar tulajdonkép az 1899 iki törvény e rendelkezéssel? Abban körülbelül megegyezünk mindnyájan, hogy nyomást akart gyakorolni Ausztriára, és ki is fejezte akaratát, hogy az addigi hiányos és rossz tarifa helyett jobb tarifa egy belátható időben, tudniillik 1903 végére, készittessék el. Ha ez volt a törvény intencziója, mindenesetre annak iránya és akarata ellen cselekszik az, a ki a régi tarifának hatályát kitolja az által, hogy ideiglenes szerződést köt a régi tarifa alapján. T. képviselőház, egyenesen a törvény szellemével ellenkezik az, hogy ily ideiglenes szerződés köttetett Olaszországgal 16 hónapos provizóriumra a régi tarifa alapján, és méltóztassék megengedni annak konstatálását, hogy az az érv, a melyet Nagy Ferencz t. képviselő ur az ideiglenes és végleges szerződések közti megkülönböztetéssel felhozott, abszolute helytelen. A t. előadó urnak első szónoka tehát le van tárgyalva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hozták fel továbbá azon vád ellen, hogy 1907-en túlra terjed a megállapodás, hogy hiszen itt a javaslatban nem foglaltatik uj szerződés. Igazán érdekes volt az a vita, a mely tegnap pártom t. elnöke, Kossuth Ferencz és a miniszterelnök ur között lefolyt. De én e vitával nem látom tisztázva a kérdést. Ha megengedi a t. képviselőház, bátor leszek rámutatni arra, hogy mi a döntő kriterium abban a kérdésben, hogy e szerződés ideiglenes-e vagy végleges? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök ur azzal a rabulisztikával él, — nem tudok rá más szót — hogy lényeges kriteriumként állitja ide azt, hogy ki jegyezte a szignaturát, pedig az abszolute nem lényeges és döntő azon kérdésben, hogy van-e szerződés vagy nincs, hogy ki irta alá, a miniszteri tanácsos-e vagy szenátor vagy a külügyminiszter. A lényeges a konszenzus, a felek egyező akarata. Hivatkozom Sághy Gyula képviselő urra, a kötelmi jog klasszikus ismerőjére, hogy a konszenzus teszi a szerződést, és ha a felek megállapodtak, minden törvény és erkölcs arra kötelezi őket, akár kisebb megbizottal, akár kisebb hivatalnokkal, akár külügyminiszterrel kötötték a szerződést, hogy a konszenzust megtartsák és a törvényhozás utólagos jóváhagyását a kormány a megbukás felelősége mellett igyekezzék megszerezni. Az ilyen kifogással csak a rusztikusok szoktak előállni, paraszt ember védekezik azzal, hogy más irta alá, nem bizta meg az illetőt stb., de nem méltó Magyarországhoz, hogy az ilyesmivel védekezzék, szemben a teljesen jóhiszemű Olaszországgal, *(Elénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mely azt hitte és hiszi, hogy végleges szerződést kötött velünk.

Mit szóljak, t. ház, arról a harmadik vádról, a mely itt emlittetett, a rendeletekkel való kormányzásról? Günther t. képviselőtársam jogtörténeti adatokkal kimutatta, hogy a rendeletekkel való kormányzás nem Magyarországnak a hazája. Én csak attól félek, t. ház, hogy a szomszédban, odaát Ausztriában hét évén át megszokván a rendeletekkel való kormányzást, az epidémia átterjedt Magyarországra is, és divattá válik az, a mi Ausztriát 7 év óta megfosztotta alkotmányos életétől *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Végeztem ezzel a három kérdéssel, és röviden még csak a t. kormánynak, különösen a kereskedelemügyi miniszter urnak azzal a szemrehányásával akarok leszámolni, hogy mi ezt a javaslatot főkép közjogi, nem pedig közgazdasági oldaláról támadtuk. Nem rajtunk mulott és nem mi voltunk az okai, hogy közjogi kérdéseket kellett feszegetni. A kormány idézett fel olyan állapotokat ezzel a javaslattal és annak előzményeivel, annyira kiforgatta az egész törvényhozás hatáskörét azon tényekkel, a melyekkel vádoltuk, hogy mi nem tehetünk róla, hogy ezek a törvénysértések épen egy gazdasági jelentőségű javaslatnál fordulnak elő.

Méltóztassék elhinni, hogy mi magunk is mély keserűséggel látjuk, hogy nincs módunkban közgazdasági kérdésekkel foglalkozni. Mély keserűséggel látjuk, hogy mig más országok a maguk vámpolitikáját a közügyek során az első helyre teszik és tiszta, szabatos körvonalakban vannak megállapitva azok a törekvések, melyeket a vám-

szerződéseknél érvényesiteni igyekeznek, addig Magyarországnak a sorsa a formulák sötétségében bolyong. Szeretnők utánozni azokat az országokat, a melyek, mint Németország, egy tudatos vámpolitikát követnek. Németország védeni akarja mezőgazdaságát és egy egységes belfogyasztási vámpolitikát követ. Mellettünk a kis Románia öntudatra ébredt ipart teremt és erős védvámokkal védekezik. Az Egyesült-Államokban a demokratikus pártnak a jelöltje, Parker, egy klasszikus mondatban fejezi ki azt, a mi egy igazán demokratikus vámpolitikának a végczélja lehet: csak annyira terhelni meg védvámokkal a közfogyasztást és csak annyira pártolni ezekkel a hazai termelést, a mennyiben a nagy milliók érdekeit a közfogyasztás érdekeivel összhangban tarthatjuk.

Ime, a körülöttünk fekvő államok mind öntudatos czélokkal biró vámpolitikai gondolatokat képviselnek. Nekünk a sorsunk az, hogy odajussunk, a hova Ausztriával összekötözve ennek a bizonytalan és hipotézisekre, a kiegyezés és autonom tarifa elfogadására felépitett vámpolitikának a homályos utja fog vezetni. Ezekkel a nagy kérdésekkel szemben mit látunk? Mi a jövőnek a képe? Látunk egy többségében elernyedt parlamentet, a mely akaratra képtelen, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és látunk egy elszegényedett nemzetet, a melynek tagjai folyton ajkukon hordják a gazdasági kibontakozásnak egyedüli eszközét, az önálló vámterület gondolatát, de egy sajátságos dermedtség, egy vis inertiae megakadályozza abban, hogy cselekedjék. Ez a mi szomoru helyzetünk.

Polónyi Géza: Gyenge ellenzéket is látunk.

Krasznay Ferencz: Mondanom sem kell t. ház, hogy a javaslatot el nem fogadom, hanem ragaszkodom határozati javaslatomhoz, és kérem, méltóztassék azt elfogadni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kossuth Ferencz képviselő urat illeti a szó.

Kossuth Ferencz: T. ház! Röviden kivánom igénybe venni a t. ház türelmét azért, hogy határozati javaslatomat ajánljam.

Az előttünk fekvő törvényjavaslatban oly tisztán történt hivatkozás egy megállapitott, vagy legalább feltételeiben véglegesen megállapitott szerződésre, hogy az én alkotmányos fogalmaimba beleütközik az, hogy egy meghozandó magyar törvényben ily világos hivatkozás történjék egy oly szerződésre, a milyen a ház előtt titokban marad. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy ez a pár szó eléggé igazolja annak szükségét, hogy határozati javaslatomat a ház elfogadja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Minthogy felszólaltam, t. ház, még azt is hozzáteszem, hogy nem tudom belátni azt, miért nem vette be a t. kormány a törvényjavaslatba azt a biztositékot, hogy olyan törvénysértés, a milyen most elkövettetett, s a melyet a kormány maga is beismert, nem fog preczedenst alkotni a jövőre nézve. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Sebess Dénes: Azért, mert ép preczedensnek akarja használni!

Kossuth Ferencz: Továbbá azt sem tudom belátni, hogy mi hátráltatja a kormányt abban, hogy beterjeszsze a magyar általános autonom vámtarifának javaslatát, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely hogy ha megállapittatnék és elfogadtatnék, ezzel véget vetne a ház annak a lehetőségnek, hogy a jelen vagy más magyar kormány a magyar alkotmányt és törvényeket sértse azért, mert szerinte egy vis major állt elő a külállamokkal fentartandó kereskedelmi viszonyaiban.

T. ház, ezzel röviden indokoltam határozati javaslatom fentartását és ajánlom azt a háznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A tanácskozás be lévén fejezve, következik a határozathozatal.

A szavazásra, illetőleg a kérdés feltételére nézve javaslatom a következő:

A legelső kérdés természetesen az, hogy a ház elfogadja-e a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapján, igen vagy nem? Miután a Krasznay Ferencz képviselő és több társa által beadott határozati javaslatnak első része ennek ellenmond, a mennyiben a törvényjavaslatot visszautasitani kivánja, a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadásával szemben fel fogom tenni először is a határozati javaslatnak ezen részét.

Ha a ház e felett határozott, következik a szavazás a bizottság azon javaslatára, hogy a kormánynak a felmentvény megadassék. Ezzel szemben áll Krasznay Ferencz képviselő és társai határozati javaslatának második része, a melyben ezen felmentvényt megtagadni kivánják.

Ha ebben is határoztunk, jön Krasznay Ferencz képviselő határozati javaslatának utolsó része, a mely speciális utasitást foglal magában a kormánynyal szemben. Ekkor jönne sorra Udvary Ferencz képviselő ur határozati javaslata és végül Kossuth Ferencz képviselő ur határozati javaslata. Hozzájárul a ház a kérdésnek ilyen feltételéhez? *(Igen!)* Ezt tehát határozatilag kimondom.

Az első kérdésre nézve, vagyis a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadására és Krasznay Ferencz képviselő ur határozati javaslatának első részére nézve husznál több képviselő névszerinti szavazást kérvén, azt elrendelem.

Felteszem mégegyszer a kérdést. A kérdés az lesz, elfogadja-e a ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, szemben Krasznay Ferencz képviselő ur határ-

rozati javaslatának első részével, igen vagy nem? Ki fogom huzni a betüt. »E«.

A névsort olvasni fogja gróf Esterházy Kálmán jegyző, a távollévőket Dedovics György, az igennel szavazókat Daróczy Aladár, a nemmel szavazókat Kovács Pál jegyző urak jegyzik. Most pedig a házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést folytatjuk.

Mielőtt a névszerinti szavazás megkezdetnék, felteszem a kérdést. *(Halljuk! Halljuk!)* A kérdés ez: elfogadja-e a ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, szemben a Krasznay Ferencz képviselő által beadott határozati javaslat első részével, igen vagy nem? A kik a törvényjavaslatot elfogadják, igennel, a kik azzal szemben Krasznay Ferencz képviselő határozati javaslatának első részét fogadják el, nemmel szavaznak.

Kérem a t. ház tagjait, legyenek szivesek a névszerinti szavazás tartama alatt csendben lenni, hogy a jegyző urak a szavazatokat pontosan jegyezhessék.

Kérem a névsor olvasását megkezdeni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort. Széll Kálmán nevének olvasásánál élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol van Széll? Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbról)*

Rákosi Viktor: Hol a nagy bujdosó?

Elnök: Kérek csendet! *(Halljuk!)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(tovább olvassa a névsort).*

Elnök: Fel fog olvastatni a távollévők névsora.

Dedovics György jegyző *(olvassa távollévők névsorát).*

Igennel szavaztak: *Eggenhofer József, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Fabiny Teofil, Farkas Ábrahám, b. Feilitzsch Arthur, Fogarassy Zsigmond, Gajáry Géza, Gränzenstein Béla, Greskowitz Vilmos, Gromon Dezső, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hertelendy László, Hieronymi Károly, Hintz Ernő, Hodossy Imre, Hollaky Imre, Horánszky Lajos, Herczeg Ferencz, Jakabffy Imre, Justh Ferencz, Josipovich Géza, Kammerer Ernő, Katona Mór, Károlyi Antal, gr. Keglevich Gyula, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kiss Emil, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Krecsmarik János, Kuales Godofréd, Lator Sándor, László Mihály, Leidenfrost László, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Lukács László, Makfalvay Géza, Maróthy László, Melzer Vilmos, Miklós Ödön, Mohay Sándor, Molecz Dani, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Nagy Sándor* (megyaszói), *Neiszidler Károly, Nemes Zsigmond, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, b. Nopcsa Elek, Patyánszky Elek, Pekár Gyula, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rosenberg Gyula, Rónay János, Sacelláry György, Salacz Gyula, Salamon Géza, Sándor Pál, Schmidt József, Schmidt Károly, Seemayer János, Semsey Boldizsár, gr. Serényi Béla, Soltész-Nagy Kálmán, Sréter Alfréd, Szájbély Gyula, Szeless József, Szentiványi Gyula, b. Szentkereszty Béla, b. Szentkereszty György, Szerb György, Szombathy György, Szőts Pál, Tallián Béla, gr. Tisza István, Tormay Károly, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Vancsó Gyula, b. Vojnits István, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, gr. Zselénszki Róbert, Zsilinszky Mihály, Avrameszku Pachomiusz, Barcsay Domokos, gr. Batthyány Lajos, Bauer Mihály, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Sándor, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Boncza Miklós, Bornemisza Lajos, Botka Béla, Bruckner Vilmos, Bujanovics Gyula, Ciocán János, Copony Traugot, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Cseh Ervin, Daniel Gábor, Darányi Ignácz, Daróczy Aladár, Dobiecki Sándor, Dörr Soma, Drakulics Pál, Dedovics György,*

Nemmel szavaztak: *Egry Béla, Eitner Zsigmond, Förster Ottó, Gabányi Miklós, Gál Sándor, Günther Antal, Hammersberg László, Hegedüs Károly, Hilbert Károly, Holló Lajos, Horváth Gyula, b. Kaas Ivor, Kelemen Béla, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kubik Béla, Leszkay Gyula, Lovászy Márton, Luby Géza, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Marjay Péter, Molnár János, Molnár Jenő, Nessi Pál, Okolicsányi László, Pintér Sándor, Polónyi Géza, Rákosi Viktor, Samassa János, Sághy Gyula, Sebess Dénes, Simonyi-Semadam Sándor, Szabó Ferencz, Szederkényi Nándor, Szüllő Géza, Ugron Gábor, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Veszelovszky Ferencz, Visontai Soma, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, Barabás Béla, b. Bánffy Dezső, Bencs László, Bizony Ákos, Chernel Gyula, Csávolszky Lajos.*

Távol voltak: *Eitel Viktor Adolf, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Ernszt Sándor, Erreth János, gr. Esterházy Mihály, Éhen Gyula, Egersdorfer Sándor, Falk Miksa, Farkas Balázs, Farkas József, Fejér Antal, Fernbach Péter, Feszty Béla, Fischer Sándor, gr. Forgách Antal, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Gorove László, Gulner Gyula, Györgypál Domokos, Győrffy Gyula, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Halász Zsigmond, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hock János, Holczer János, Hollaky Imre, Horváth Dezső, Illyés Bálint, b. Inkey József, Issekutz Győző, Ivánka Oszkár, Jankovich Béla, Jékey Zsig-*

mond, Jovanovits István, Justh Gyula, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kabós Ferencz, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, Kálosi József, gr. Károlyi György, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Keczer Miklós, Kelemen Béla, Kende Péter, Kiss Ernő, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Kubina József, Kubinyi Géza, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Kovácsevics István, Krajacz László, Krajcsovics Ottó, Krajcsovics Sándor, Latinovics Géza, Láng Lajos, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Lindner Gusztáv, Luby Béla, Luppa Péter, Lurtz Károly, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, b. Manaszy-Barcó György, Mandel Pál, Mayer Károly, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Molnár Ákos, Molnár Károly, Mukits Simon, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Ferencz, Nagy Mihály, Nagy Sándor (nagylaki), *Nedeczey János, Nosz Gyula, Novák József, Nyegre László, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Oberth Károly, Olay Lajos, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Pap Géza, Pap János, Papp József, Pap Zoltán, Pavlovics Ljubomir, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Piukovich József, Polczner Jenő, Ponory Sándor, Pozsgay Miklós, Putnoky Mór, Pliverics József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Radovanovics György, Radvánszky György, Ragályi Béla, Rajk Aladár, Rakovszky István, Ráth Endre, Rátkay László, b. Révay Gyula, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rónay Elemér, Rónay Ernő, Rubinek Gyula, Rudnay Sándor, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Sándor János, Sándor József, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Smialovszky Valér, b. Solymossy Lajos, b. Solymossy Ödön, Stajevics János, Steiner Ferencz, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumánovics Szvetiszláv, Szabó István, Szabó Kálmán, Szalay László, Szatmári Mór, Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, gr. Széchényi Viktor, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szivák Imre, Szluha István, gr. Sztáray Sándor, Szulyovszky Dezső, Telegdy József, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, gr. Teleki Sándor, Tellecsky Kristóf, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, gr. Thorotzkai Miklós, Tóth János, Trubinyi János, Tuba János, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Várady Károly, Vertán Endre, Veszter Imre, Vészi József, Vietoris Miklós, Vlád Aurél, Vojnits Sándor, gr. Wass Béla, gr. Wickenburg Márk, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, Zsámbokréthy Emil, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, Apáthy Péter, gr. Apponyi Albert, gr. Apponyi Gyula, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Lajos, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakonyi Samu, Bakó József, Ballagi Géza, Balogh Mihály, Baross Jusztin, Barta Ferencz, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, b. Bánhidy Antal, Bedőházy János, Benedek János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Rezső, gr. Benyovszky Sándor, Beöthy Ákos, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bodoky Zoltán, Borbély György, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Brezovay László, Buzáth Ferencz, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, gr. Csekonics Gyula, Csernoch János, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, Darányi Ferencz, gr. Dessewffy Emil, Dókus Ernő, Draskóczy László, Dedovics György.*

Elnök: Ezzel a szavazás be van fejezve. A szavazatok össze fognak számláltatni. *(Megtörténik.)*

T. ház! Kihirdetem a szavazás eredményét. Összesen 451 igazolt képviselő közül elnök nem szavazott, igennel szavazott 129, nemmel 52, igy tehát 77 szavazattöbbséggel a törvényjavaslatot a ház általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadta és igy mellőzte Krasznay Ferencz képviselő ur határozati javaslatának első részét.

Most döntenie kell a háznak a bizottság által javasolt felmentés tárgyában, szemben Krasznay Ferencz képviselő ur határozati javaslatának második részével, mely szerint az abban kért felmentvényt a kormánytól nemcsak megtagadja, hanem a kormány törvényszegéseit a legsulyosabban elitéli. Kérdem tehát: Elfogadja-e a ház a bizottság javaslatát, szemben a határozati javaslat második részével, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik a bizottság javaslatát kivánják elfogadni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a bizottság javaslatát elfogadván, a kormánynak a felmentést megadja és igy mellőzi Krasznay Ferencz képviselő ur határozati javaslatának második részét.

Most következik Krasznay Ferencz képviselő határozati javaslatának harmadik része, a melyben utasittatni kivánja a kormányt, hogy haladéktalanul tegye meg azokat az előintézkedéseket, a melyek szükségesek ahhoz, hogy Magyarország külkereskedelmi érdekei, mint Ausztriától független, önálló félé, Olaszországgal szemben minden irányban teljes mérvben megóvassanak. Kérdem a házat, elfogadja-e a határozati javaslat ezen pontját, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. Kimondom, hogy a ház a határozati javaslat

ezen pontját sem fogadta el és igy az egész határozati javaslatot mellőzi.

T. ház! Azon határozati javaslat, a melyet Nagy Sándor képviselő és társai beadtak, teljesen szóról-szóra, betűről-betűre egyezik, tehát elintézést nyert Krasznay Ferencz képviselő ur határozati javaslatával.

Most áttérünk Udvary Ferencz képviselő ur határozati javaslatára, a melyet a jegyző ur fel fog olvasni.

Kovács Pál jegyző *(olvassa a határozati javaslatot).*

Elnök: Kérdem: Elfogadja-e a ház a határozati javaslatot, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. Kimondom, hogy a ház Udvary Ferencz képviselő határozati javaslatát mellőzi.

Hátra van még egy határozati javaslat, a melyet Kossuth Ferencz képviselő adott be. Erre nézve azonban a ház tudomására kell hoznom, hogy husznál több képviselő a házszabályok értelmében névszerinti szavazást kért. Ehhez képest a névszerinti szavazást elrendelem.

A névszerinti szavazással az a kérdés lesz eldöntendő: elfogadja-e a ház Kossuth Ferencz képviselő és társainak határozati javaslatát, igen vagy nem? A névsort olvasni fogja gróf Esterházy Kálmán jegyző, a távollévőket jegyezni fogja Dedovics György jegyző, az igennel szavazókat jegyezni fogja Szőts Pál jegyző, a nemmel szavazókat pedig jegyezni fogja Kovács Pál jegyző. Ki fogom huzni a betüt, a melylyel a névszerinti szavazás kezdődik. *(Megtörténik.)* P-vel kezdődik. Szavazás előtt az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Következik a névszerinti szavazás Kossuth Ferencz képviselő ur határozati javaslatára vonatkozólag.

Mielőtt a névszerinti szavazás megkezdődnék, ismételten felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház Kossuth Ferencz képviselő ur határozati javaslatát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, igennel, a kik nem fogadják el, nemmel szavaznak.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a névsort olvasni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

Elnök: Fel fog olvastatni a távollévők névsora.

Dedovics György jegyző *(olvassa a távollévők névsorát).*

Igennel szavaztak: *Polónyi Géza, Rákosi Viktor, Sághy Gyula, Sebess Dénes, Simonyi Semadam Sándor, Veres József, Visontai Soma, Barabás Béla, b. Bánffy Dezső, Bencs László, Bizony Ákos, Chernel Gyula, Egry Béla, Eitner Zsigmond, Gabányi Miklós, Hegedüs Károly, Hilbert Károly, Hock János, Horváth Gyula, Kállay Lipót, Kelemen Béla, Kossuth Ferencz, Kovács, Gyula, Kovács Pál, Kubik Béla, Lengyel Zoltán, Leszkay Gyula, Lovászy Márton, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Malatinszky György, Okolicsányi László.*

Nemmel szavaztak: *Plósz Sándor, Radovanovics György, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rosenberg Gyula, Rónay Ernő, Rónay János, Sacelláry György, Salacz Gyula, Salamon Géza, Schmidt József, Seemayer János, Semsey Boldizsár, gr. Serényi Béla, Soltész-Nagy Kálmán, Sréter Alfréd, Stajevics János, Szájbély Gyula, Szeless József, Szentiványi Gyula, b. Szentkereszty Béla, b. Szentkereszty György, Szerb György, Szivák Imre, Szombathy György, Szőts Pál, Tallián Béla, gr. Tisza István, Tormay Károly, Vancsó Gyula, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zsilinszky Mihály, Avrameszku Pachomiusz, Bauer Mihály, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, gr. Bethlen Sándor, Bogyay Máté, Boncza Miklós, Bornemisza Lajos, Bujanovics Gyula, Ciocán János, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Cseh Ervin, Daniel Gábor, Darányi Ignácz, Daróczy Aladár, Drakulics Pál, Dedovics György, Eggenhofer József, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Farkas Ábrahám, b. Feilitzsch Arthur, Fogarassy Zsigmond, Gajáry Géza, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Halász Zsigmond, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hieronymi Károly, Horánszky Lajos, Herczeg Ferencz, Justh Ferencz, Josipovich Géza, Kammerer Ernő, Katona Mór, Károlyi Antal, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kiss Emil, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Krecsmarik János, Lator Sándor, Láng Lajos, László Mihály, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Maróthy László, Miklós Ödön, Mohay Sándor, Molecz Dani, Münnich Aurél, Nagy Sándor* (megyaszói) *Neiszidler Károly, Nemes Zsigmond, b. Nopcsa Elek, Osztroluczky Miklós.*

Távol voltak: *Papp Elek, Pap Géza, Pap János, Papp József, Pap Zoltán, Patyánszky Elek, Pavlovics Ljubomir, Pekár Gyula, Perczel Dezső, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Pintér Sándor, Piukovich József, b. Podmaniczky Frigyes, Polczner Jenő, Ponory Sándor, Pozsgay Miklós, Putnoky Mór, Pliverics József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Radvánszky György, Ragályi Béla, Rajk Aladár, Rakovszky István, Ráth Endre, Rátkay László, b. Révay Gyula, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rónay Elemér, Rubinek Gyula, Rudnay Sándor, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Samassa János, Sándor János, Sándor József, Sándor Pál, Schmidt Károly, Semsey*

László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Smialovszky Valér, b. Solymossy Lajos, b. Solymossy Ödön, Steiner Ferencz, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumánovics Szvetiszláv, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szalay László, Szatmári Mór, Szederkényi Nándor, Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, gr. Széchényi Viktor, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szluha István, gr. Sztáray Sándor, Szulyovszky Dezső, Szüllő Géza, Telegdi József, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, gr. Teleki Sándor, Tellecsky Kristóf, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, gr. Thorotzkay Miklós, Tóth János, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Trubinyi János, Tuba János, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron Gábor, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Várady Károly, Vázsonyi Vilmos, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Veszter Imre, Vészi József, Vietoris Miklós, Vlád Aurél, b. Vojnits István, Vojnits Sándor, gr. Wass Béla, gr. Wickenburg Márk, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, Zsámbokréthy Emil, gr. Zselénszky Róbert, Abaffy Ödön, gróf Andrássy Géza, gróf Andrássy Gyula, gróf Andrássy Sándor, gróf Andrássy Tivadar, Angyal József, Apáthy Péter, gróf Apponyi Albert, gróf Apponyi Gyula, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Lajos, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakonyi Samu, Bakó József, Ballagi Géza, Balogh Mihály, Barcsay Domokos, Baross Jusztin, Bartha Ferencz, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, b. Bánhidy Antal, Bedőházy János, Benedek János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Rezső, gr. Benyovszky Sándor, Beőthy Ákos, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bodoky Zoltán, Bolgár Ferencz, Borbély György, Botka Béla, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Brezovay László, Bruckner Vilmos, Buzáth Ferencz, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, Copony Traugot, gr. Csáky Lajos, Csávolszky Lajos, gr. Csekonics Gyula, Csernoch János, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, Darányi Ferencz, gr. Dessewffy Emil, Dobiecki Sándor, Dókus Ernő, Dörr Soma, Draskóczy László, Eitel Viktor Adolf, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gróf Erdödy Gyula, Ernszt Sándor, Erreth János, gróf Esterházy Mihály, Éhen Gyula, Egersdorfer Sándor, Falk Miksa, Farkas Balázs, Farkas József, Fejér Antal, Fernbach Péter, Feszty Béla, Fischer Sándor, gróf Forgách Antal, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Gál Sándor, Gorove László, Gresskowitz Vilmos, Gulner Gyula, Günther Antal, Györgypál Domokos, Györffy Gyula, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hammersberg László, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hertelendy László, Hintz Ernő, Hodossy Imre, Holczer János, Hollaky Imre, Holló Lajos, Horváth Dezső, Illyés Bálint, b. Inkey József, Issekutz Győző, Ivánka Oszkár, Jankovich Béla, Jékey Zsigmond, Jovanovits István, Justh Gyula, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, b. Kaas Ivor, Kabós Ferencz, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kálosi József, gr. Károlyi György, gróf Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kende Péter, Kiss Ernő, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Krasznay Ferencz, Kuales Godofréd, Kubina József, Kubinyi Géza, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Kovácsevics István, Krajacz László, Krajcsovics Ottó, Krajcsovics Sándor, Latinovics Géza, Leidenfrost László, Lendl Adolf, Lindner Gusztáv, Luby Béla, Luby Géza, Lukács László, Luppa Péter, Lurtz Károly, Makfalvay Géza, Makkai Zsigmond, b. Manaszy-Barcó György, Mandel Pál, Marjay Péter, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Molnár Ákos, Molnár János, Molnár Jenő, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Mukits Simon, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Ferencz, Nagy Mihály, Nagy Sándor (nagylaki), Nedeczey János, Neményi Ambrus, Nessi Pál, Neumann Ármin, Nosz Gyula, Novák József, Nyegre László, Nedeljkovics Tivadar, Nemcsics Ede, Oberth Károly, Olay Lajos, Óváry Ferencz.

Elnök: T. ház! A névszerinti szavazás eredménye a következő: 451 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazván, igennel szavazott 32, nemmel 99, távol volt 318 képviselő. E szerint a ház 67 szótöbbséggel Kossuth Ferencz képviselő ur határozati javaslatát nem fogadta el.

Következik most az általánosságban elfogadott törvényjavaslatnak részletes tárgyalása, még pedig először is a czim.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét).*

Elnök: A czimre nézve nem lévén észrevétel, az elfogadtatik.

Következik az 1. §.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kossuth Ferencz képviselő ur kiván szólni.

Kossuth Ferencz: Én nekem, t. ház, kifogásom van az ellen, hogy ez a szerződés Ausztria-Magyarország nevében és nem Magyarországéban külön köttetett meg. Azért van kifogásom ez ellen, mert az én meggyőződésem szerint Ausztria az 1899-iki XXX-ik t.-czikkben fentartott reciprocitást már régen megsértette. Ha ez tényleg igy van, mint a hogy bebizonyitom, akkor teljességgel nem állott fenn az országnak az a kötelezettsége, a mely szintén az emlitettem törvénybe van beiktatva, hogy a külállamokkal a kereskedelmi szerződéseket ugy kösse meg az ország 1907-ig, mint a hogy az előttünk fekvő is megköttetett, t. i. Ausztria-Magyarország nevében együttesen.

Mért állitom azt, hogy Ausztria megszegte már a reciprocitást? Azért, mert elmulasztotta a maga részéről teljesiteni azt, — sőt helyesebben azt kellene mondanom, lehetetlenné tette azt — hogy a közös általános vámtarifa megalkottassék, mielőtt a kereskedelmi szerződésekre vonatkozó tárgyalások a külállamokkal, a jelen esetben Olaszországgal, megkezdődtek. Az 1899: XXX. t.-cz. 5. §-ában világosan az van mondva, hogy ha a 4. §-ban foglalt rendelkezések nem teljesittetnek, vagy megsértetnek, ez oly hatással fog birni, mint a reciprocitás megsértése. A közös autonom vámtarifa megalkotásának kötelező voltát pedig épen ez a 4. § mondja ki. Mindenki tudja, hogy az igen t. többség minden perczben kész lett volna megszávazni a közös, általános autonom vámtarifát, azt tehát senki sem állithatja, hogy a magyar országgyülés, illetőleg a magyar képviselőház volt az, mely nem teljesitette az 1899-iki XXX. törvényczikknek 4. §-ában foglalt ama rendelkezését, hogy a közös, általános autonom vámtarifa megalkottassék, mielőtt a külállamokkal tárgyalásokba bocsátkozik a két kormány. Mindenki tudja azt is, hogy a bécsi birodalmi gyülés hátráltatta ezt meg, vagyis azok az állapotok, a melyek a bécsi birodalmi gyülésen vannak. Már pedig a magyar országgyülésnek, a magyar törvényeknek és a magyar törvények értelmezésének semmi köze sincs azokhoz az állapotokhoz, a melyek Ausztriában vannak és azokhoz az okokhoz, a melyek Ausztriát a reciprocitás megsértésére vezették. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az egyszerü tényállás az, hogy Ausztria akadályozta meg azt, hogy az általános autonom vámtarifa megalkottassék, mielőtt a kereskedelmi tárgyalások a külállamokkal megkezdődtek, ennek következtében le kell vonni a konzekvenciákat és ugy, a mint ki kellett volna már nyilatkoztatni azt, hogy a reciprocitás megsértetett, igy és ehhez alkalmazkodva kellett volna már Olaszországgal a kereskedelmi szerződést megkötni, vagyis nem Ausztria-Magyarország nevében együttesen, hanem Magyarország nevében külön.

Nem tudom, hogy az 1899: XXX. t.-czikket hogyan lehetne másként magyarázni, de hogy ennek az a világos értelme, a mit én bátor voltam előadni, arról én a legerősebben meg vagyok győződve, s ennek folytán kifogást emelek az ellen, hogy itt törvénybe iktassuk azt, hogy Ausztria-Magyarország együttesen kötötte meg a vám- és kereskedelmi szerződést és nem Magyarország külön. *(Élénk helyeslés a szelsőbaloldalon.)*

Elnök: Visontai Soma képviselő uré a szó.

Visontai Soma: T. képviselőház! Már a tegnapi ülésben kifejezést adtam ugyanazoknak az aggodalmaknak, a melyekről most Kossuth Ferencz t. képviselőtársam beszélt, és rámutattam arra a különös helyzetre, hogy daczára annak, hogy Ausztria és Magyarország között jelenleg közös vámterület nincs, mégis ez a szerződés ugy köttetett meg, mintha Ausztria és Magyarország a vámkülfölddel szemben közös területet képezne. Nagyon jól tudom, hogy erre nézve az 1899: XXX. t.-cz.-ben van egy diszpoziczió, azonban méltóztassék megengedni, hogy én ennek a diszpoziczionak természetét és jogi jellegét is röviden fejtegethessem. Már magában véve az, hogy mi Ausztriával reciprocitásban vagyunk, a területnek a jellegére nézve nem változtat semmit, mert hiszen, a hogy mi most vagyunk Ausztriával szemben, Ausztria is vámkülföldet képez ránk nézve, vagyis mi tökéletesen az önálló vámterület jogi alapján vagyunk; tőlünk Ausztria teljesen külön van választva, s csak egy bizonyos viszonossági elvet állitottunk fel, a mely azt jelenti, hogyha azokat a feltételeket, a melyeket mi felállitottunk, Ausztria megtartja, akkor mi a vámelbánás szempontjából ugyanazokat az elveket alkalmazzuk az osztrák iparczikkekre és az osztrák gazdasági életre, a melyeket Ausztria alkalmaz velünk szemben. Ha tehát igaz is az, hogy mi bizonyos reciprocitási elvet respektálunk Ausztriával szemben, jogilag annyira lehetetlen, hogy mi a külfölddel mint közös vámterület szerződjünk, hogy minden közjogász azt fogja mondani, hogy egy ily szerződés már alapjában véve jogilag érvénytelen és lehetetlen szerződés.

Itt van az 1899: XXX. t.-czikk, a melyben az van mondva, hogy 1907-ig a külfölddel kötendő szerződések dolgában az 1878: XX. t.-czikknek III. czikkelye nyer alkalmazást. Mit jelent ez? A mi utalás van itt, az nem egyéb, mint szószerinti átvitele az 1867: XII. t.-czikk 8. §-ának, a mely — és azt hiszem, hogy a mi közjogi helyzetünkben Ausztriával szemben ez rendkivül érdekes dolog — midőn a külügyekről mint egy állandóan közössé tett ügyről disponál, ugyanakkor azt is mondja, hogy a diplomáczia közös és hogy »ennélfogva a birodalom diplomácziai és kereskedelmi képviseltetése a külföld irányában és a nemzetközi szerződések tekintetében felmerülhető intézkedések mindkét fél miniszteriumával egyetértésben és azok beleegyezése mellett a közös külügyminiszter teendői közé tartoznak. A nemzetközi szerződéseket

mindegyik minisztérium saját törvényhozásával közli. Ezen külügyeket tehát Magyarország is közöseknek tekinti, s kész azoknak közösen meghatározandó költségeihez azon arány szerint járulni, a mely az alábbi szakaszokban és pontokban körülirt módon fog megállapittatni. Tehát ebben a szakaszban meg van mondva, hogy a nemzetközi szerződéseket a külügyminiszter köti, továbbá az, hogy a kereskedelmi dolgokban a külügyminiszter teljesiti a szerződések megkötését, azonban Magyarország önálló jogai közé tartozik ezen szerződések tartalmának és irányának, — szóval azoknak minden tekintetben való megállapitása, vagyis fentartatik a törvényhozási szuverénitás.

Világos ennélfogva, hogy mikor az 1899. évi XXX. törvényczikk ilyen diszpozicziót tartalmaz, az nem jelenti azért azt, hogy ez változtat azon jellegen, hogy Magyarország önálló vámterület, hogy önállólag szerződik, hanem csak azt jelenti, hogy ha Magyarország önállólag szerződik is, ezt a szerződést a külügyminiszter effektuálja, de az 1899 : XXX. törvényczikknek ez a diszpozicziója a vámterület jogi jellegén semmit sem változtat, azt nem ronthatja és magát ezt a jogi jelleget semmiképen nem alterálhatja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mióta ez a reciprocitás köztünk és Ausztria között fennáll, ezen eseten kivül egyetlen egy esetben került ez szóba, t. i. akkor, midőn a kormány a Mexikóval kötendő kereskedelmi szerződés dolgában nem is egy kereskedelmi szerződést, hanem egy erre irányuló felhatalmazási törvényjavaslatot nyujtott be itt a t. háznak. Akkor ez szóba került és itt ebben nagy, mondhatom nagyon érdekes és az 1899. évi XXX. törvényczikk jelentőségére nézve elég fontossággal biró és azt eléggé megmagyarázó vita fejlődött ki és ennek során mi volt akkor a kormánynak álláspontja, a melynek Széll Kálmán is kifejezést adott? Ő t. i. azon érvelés mögé bujt, hogy ez a mexikói szerződés nem eshetik egészen azon szempont alá, mint más szerződés, nem érintheti sem a reciprocitás kérdését, sem az 1899 : XXX. törvényczikket, mert hiszen — mondotta ő — ez csak olyan felhatalmazási jellegü, a legtöbb kedvezményes államra vonatkozó ilyen meghatalmazási törvény, mint a milyen Törökország és Ausztria-Magyarország között is fennáll és hivatkozott azokra az időkre, a mikor még tulajdonképen Magyarország és Ausztria között nemcsak jogilag, hanem ténybelileg is tökéletesen egy közös vámterület állott fenn. Hivatkozott továbbá arra, hogy ha bármilyen skrupulusa volna is a parlamentnek ezen meglehetősen fontos jogi kérdés tekintetében, ezt csak az enyhiti, hogy nem tarifaszerződés az, a mely Mexikó és Ausztria-Magyarország között létrejön, hanem csak meghatalmazási szerződés, tehát nem esik azon szempont alá, hogy a tarifának már előre el kell készülve lennie, szóval, hogy mindazok a feltételek, a melyek a reciprocitás megszakitását jelentik, nem forognak fenn.

Ámde most egészen máskép áll a helyzet, mert hiszen, ha még arra a jogi álláspontra helyezkednék valaki, hogy ez nem is uj szerződés, hanem csak ideiglenes megállapodás Olaszország és a monarchia között; ha arra az álláspontra helyezkednék is valaki, hogy a lejárt szerződésnek elvei volnának tulajdonképen továbbra is meghosszabbitandók: mindent meg tudnék érteni.

Tudom érteni azt, hogy a régi szerződésnek egyéb elvei továbbra is érvényben maradnak, mint a hogy a t. miniszterelnök ur pl. ráutal a Magyarország számára biztositott egyoldalu felmondás jogára, de azt semmiféle jogász nem fogja állithatni, hogy ha két állam között gazdasági közösség, unio nem áll fenn; ha a két állam közös területet nem képez, sőt egymással szemben is csak felfüggesztett háborus helyzetben van, vagyis olyan helyzetben, hogy mi ideiglenes békét kötöttünk a viszonosság elvénél fogva: akkor ez a két, jogilag egészen külön vámterület egy harmadikkal szemben szerződést köthet. Hiszen nagyon jól tudom azt, hogy különösen a szerződés megkötési módja nálunk is az, hogy a szerződés tényezőiül az u. n. legmagasabb szerződéskötő feleket szokás odaállitani, hogy tehát ebben az esetben az, hogy Magyarország és Ausztria közt egy közös fejedelem áll, talán ezt a teljesen félszeg helyzetet enyhiteni volna képes.

Azt hiszem, felesleges itt a ház előtt bővebben indokolni, hogy ez a szempont ezen a dolgon nem változtat semmit, mert Magyarország az ő gazdasági szuverénitásáról, és különösen arról, hogy teljesen szuverén módon kötheti meg bizonyos körülmények között, ha t. i. visszaszáll rá az önálló vámterület joga, a külfölddel való szerződéseket, soha le nem mondott, nem mondott tehát le erre az esetre nézve sem. Igaza van tehát Kossuth Ferencz t. képviselőtársamnak, mikor ezt a mi közjogi helyzetünkkel jelenleg összeegyeztethetőnek nem tartja és épen azért, habár nagyon jól tudom, hogy ez az én módositványom különös, mert hiszen itt egy deklaráczióról van szó, a mely beiktattatik, mégis, minthogy ezen deklaráczió alatt egy felelős magyar miniszter, a t. kereskedelemügyi miniszter ur van alájegyezve, a ki felelős azért, a mit aláirt és felelős annak az állami okiratnak teljes jogi szerkezetéért is, a melyet itt a háznak inditvány alakjában benyujt: tisztelettel azon inditványt nyujtom be, hogy e nyilatkozatba ezen szavak helyett: »Ausztria-Magyarország«, csak »Magyarország« iktattassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megjegyzem, hogy azért nem kivántam hozzátenni Lützow nagykövet ur aláirásához, hogy ő csak Magyarország nevében járt el, — habár ezt is tehettem volna, mert például a czukoregyezményeknél látjuk, hogy a diplomácziai képviselő külön Magyar-

ország nevében jár el, — mert ez közjogi törvényeinkből és azok szelleméből világosan folyik, és azért ezt ez esetben inditványozni feleslegesnek tartottam.

Kovács Pál jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! Az idő előrehaladottságára való tekintettel és miután hosszabb ideig akarok a tárgyalás alatt levő szakaszhoz hozzászólani, kérem, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: A ház az engedélyt megadja.

Mielőtt a legközelebbi ülés napirendjének megállapitására térnék át, az utóbbi ülések egyikén tett igéretemhez képest tájékoztatni kivánom a házat gróf Tisza István képviselő ur inditványa tárgyában. Ezt azonban ezidőszerint csak nemleges értelemben tehetem, és csak azt jelenthetem ki, hogy gróf Tisza István képviselő urnak a házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő huszonegytagu bizottság tárgyában beadott inditványa indokolásának napirendre tüzése iránt a folyó héten nem szándékozom javaslatot tenni.

Polónyi Géza: Folyó év? *(Derültség és felkiáltások jobbfelől: Dehogy!)* Mert azt sem csodálnám. *(Zaj.)*

Elnök: Ezt csak a ház tájékoztatása végett és a mult ülések egyikén tett kijelentésem kiegészitéseképen mondottam.

Következik a legközelebbi ülés napirendjének megállapitása.

Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, csütörtökön d. e. 10 órakor tartsa, és annak napirendjére tüzze ki a kereskedelemügyi miniszter urnak az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezésére vonatkozó törvényjavaslata részletes tárgyalásának folytatását és ennek befejezte után a földmivelésügyi miniszter urnak a Rábaszabályozó társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslata tárgyalását. Hozzájárul a ház? *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. ház! A napirendhez és a házszabályokhoz kérek szót. Az elnök ur előbbi bejelentésének tanusága szerint, a melyhez természetesen szavam nem lehet, oly lelkiismeretesen teljesiti kötelességét, hogy még azt is bejelenti, hogy mit nem fog csinálni. *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Kérdezték!)* Én ezt csak elismerem, és azt hiszem, hogy ez az elismerés az elnökséggel szemben az én számból mégis csak ér valamit. *(Zaj és derültség jobbfelől.)* De bátor vagyok egyszersmind pozitiv értelemben is egy kissé felhivni az elnök ur lelkiismeretét arra a körülményre, hogy itt nemcsak egy, hanem öt inditvány is van bejegyezve, és pedig *(olvassa)*: Rátkay László: A Himnusz kérdése törvény utján legyen rendezve (384. szám); továbbá Mukits Simon az 1884: XVII. t.-cz. módositása iránt (385. szám); — Holló Lajos a gazdasági ismétlő oktatás ujjászervezése tárgyában (400. szám); — Rakovszky István az 1901: XXIV. t.-cz. 5-ik §-ának módositása iránt (528. szám), és végül Tisza István gr. inditványa, a 670. számu inditvány.

Az előbb emlitett inditványok időszerint is, sorrend is, fontosság szerint is megelőzik a miniszterelnök ur inditványát. *(Mozgás a jobboldalon.)* Én nem vagyok arra kivánesi, hogy mikor nem tüzetik ki napirendre a többi inditvány, hanem arra vagyok kivánesi, hogy mikor fognak kitüzetni napirendre. Minthogy a házszabályok 197. §-a . . . . . .

Polónyi Géza: A Khuen-Héderváry-féle vizsgálat ügyét mikor tárgyaljuk? *(Derültség jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: . . . . . jogot ad az elnöknek arra, hogy javasolja ezen inditványok megindokolásának napirendre tüzését, bátor vagyok az igen t. elnök urat megkérdezni az iránt, hogy mi fog történni ezen inditványokkal, avagy el fognak ezek évülni és sohasem fognak napirendre kerülni? *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Ezek majd annak idején és annak rendje szerint napirendre fognak tüzetni. Különben is azon inditványok egyike már ki volt tüzve napirendre, és az inditványozó maga kérte, hogy vétessék le a napirendről és halasztassék el; ez a Rakovszky István-féle inditvány, a két első inditvány pedig elnökségemet megelőző időben tétetett. *(Zaj a baloldalon.)* Mihelyt a parlamentnek működése lehetővé fogja azt tenni és indikálva lesz, mindenesetre meg fogom tenni ezekre vonatkozó javaslatomat. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. ház! Kénytelen vagyok felszólalni . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Mily czimen?)* A házszabályok czimén, személyes kérdésben . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ohó! Ehhez semmi joga sincs! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: . . . félreértett szavaim helyreigazitása czimén, szóval a házszabályok 215. §-ának minden pontja alapján kivánok szólni, *(Mozgás a jobboldalon.)* és nagy köszönettel veszem, ha a t. képviselő urak figyelmeztetni fognak, hogy megmutassam, hogy tudom, mily czimen akarok szólni. Igenis, ez beleütközik az inditványozási jogba. Ha inditvány tétetik, tessék intézkedni, hogy azzal mi történjék, vagy tessék azt törölni, de inditványokat évszámra és elnökségről elnökségre itt tartani, ennek semmiféle értelme nincs. *(Mozgás jobbfelől.)* Ha valaki inditványt tesz, ismerje kötelességének azt, hogy azt az inditványt a ház elé hozza, ha pedig olyan inditványt tesz, a melylyel nem mer előállani, akkor azt törölje ki. *(Mozgás jobbfelől.)* Az inditványozási jog komolysága szempontjából, de a házszabályok értelmében is ez iránt intézkedni mindenesetre szükséges. S hogy ha az 5. számu inditvány, a mely egészen fiatal gyermek

és nem is valami kedves csecsemő, *(Derültség.)* már napirendre kerül, akkor tessék a többiek dolgában is intézkedni, mert pl. a Himnusz kérdésének törvény által való rendezése vagy az ipartörvény módosítása erre a nemzetre és erre a parlamentre nézve százszorta üdvösebb és okosabb dolog, mint a házszabályok módosítása. *(Zaj a jobboldalon. Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Az elnökség eljárása ugy a házszabályoknak, mint az eddigi elnöki gyakorlatnak is megfelel, mert az inditványok napirendre tüzése eddig sem sorrendjük szerint történt, hanem ugy, a mint a ház azt kivánta és a mint azt az ügyek természete magával hozta. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozó javaslatomat a ház észrevétel nélkül elfogadván, azt a ház határozataként jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 2 óra 5 perczkor.)

503. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 27-én, csütörtökön,

báró Feilitzsch Arthur, utóbb Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Kossuth Ferencz inditványának bejelentése az amerikai Egyesült-Államok nevében Adec külügyi államtitkár által az orosz-japán mészárlás megszüntetéseért inditott nemzetközi akczió támogatásáról. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Esterházy Kálmán gr., a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Kovács Pál.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Udvarhely vármegye közönségének négyrendbeli feliratát, u. m.: a külképviseletre előkészitő iskolákban a magyar nyelv tanitása, a köztisztviselők szolgálati pragmatikájának megalkotása, vasuti sztrájkok jövőben való megismétlődhetésének megakadályozása és az élelmiszerek megdrágitásának meggátlása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Jelentem a t. háznak, hogy Kossuth Ferencz képviselő ur inditványt jegyzett be, az amerikai Egyesült-Államok nevében Adec külügyi államtitkár által az orosz-japán mészárlás megszüntetéseért inditott nemzetközi akczió támogatásáról. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején az inditvány indokolásának határideje iránt javaslat fog tétetni.

Következik napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi szerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 666, 669) részletes tárgyalásának folytatása.

Szólásra ki következik?

Kovács Pál jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! A függetlenségi és negyvennyolczas párt az általános vita során kisérletet tett arra, hogy parlamenti fegyverekkel, a meggyőzésnek érveivel, fegyvereivel igyekezzék a t. képviselőházat arról meggyőzni, hogy a szőnyegen lévő törvényjavaslat törvénysértést képez, veszélyezteti a királyi eskü szentségébe vetett alkotmányos hitet, azonkivül antidinasztikus czélok szolgálatában áll, mert a királynak a homo regius utján adott szava tekintetében kételyek támasztására alkalmas. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A lefolyt általános vita eredményeként konstatálhatom, hogy a többség a parlamenti fegyverek előtt nem hajlik meg. Itt meggyőződésre, érvelésre tulajdonképen nincs szükség, mert itt a kapaczitáczió a pártfegyelem nyüge miatt teljesen ki van zárva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az én mostani felszólalásomnak tehát, nyiltan bevallhatom, nem is az a czélja, hogy megkiséreljem a rosszul informált parlamenti többséget a jobban informált parlamenti többség helyzetébe hozni, hanem az, hogy — és ez egy képviselőhöz illő és méltó kötelesség lerovása — legalább azon párt részéről, a melyhez tartozni szerencsém van, tegyünk meg mindent a külfölddel szemben annak felvilágositá-

sára, hogy a külföld diplomácziája, in specie most az olasz kormány külügyi képviselete teljes tájékozatlanságot árul el Magyarországnak közjogi s közgazdasági viszonyai tekintetében és olyan szerződések megkötésére vállalkozik, a melyek más államoknak, in specie a magyar államnak egyenesen világos törvényeibe és alkotmányába ütköznek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ennek folytán teljesen efemer értéküek és jelentőségüek. Mert nyomban azon esetre, a mint egy, magát a törvény fölé helyező kormány megbukik és helyébe uj kormány lép, a mely a törvény megtartását tüzi ki programmja gyanánt, ez a szerződés világos törvényeink alapján nyomban hatályát vesztette. Ugy hogy nekünk kötelességünk a külföldet erről a a helyről figyelmeztetni, hogy azon szerződéskötések, a melyek most folyamatban vannak, egy kizárólag most uralmon lévő kormánynak és többségnek megnyilatkozásai és alkotmány szegéssel keresztülvitt szerződések, a melyeknél tudni kell a külföldnek azt, hogy egy parlamenti válság esetében a magyar nemzet azokkal magát obligóban lenni nem érezheti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Alkotmányszegéssel létrejött, bármiféle többséggel megszavazott törvények, javaslatok a nemzetet az ő alaptörvényei okából nem kötelezhetik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a kérdésnek gyökeres megoldását kivánom felszólalásomban tárgyalni és ha lehet, eredménynyel be is fejezni. A részletes vita során, parlamenti tradiczióink szerint teljesen jogosult az első részletkérdésnél reflektálni a lefolyt általános vitának eredményeire. Én azonban ezzel, a parlamentekben elfogadott tradiczionális joggal nem szándékozom élni, hanem ki akarom mutatni magából az előttünk lévő javaslati részletből, hogy mily nagy tévedésben vannak azok, a kik azt hitték és azt hiszik, hogy itt csak a Széll Kálmán-féle hagyatéknak likvidáczijáról és az 1899: XXX. t.-czikk átlyukasztásáról volt és van szó.

Nagy tévedésben vannak azok, akik azt hiszik, hogy most csupán arról van szó, hogy a kormány az 1899: XXX. t.-cz. 4. §-ában foglalt azon tilalom alól disponálta magát, a mely szerint neki tárgyalnia a külfölddel nem volt szabad, mielőtt az uj tarifa törvényhozásilag megállapitva nincs. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mert, t. képviselőház, ezen felül és kivül itt, a mint azt nyomban bemutatom és bizonyitom, az egész 1867: XII. t.-czikknek a gazdasági önállóság fentartására vonatkozó része van kijátszva, meghamisitva és közjogi helyzetünk és államjogi viszonyunk a külfölddel szemben ugy odaállitva, hogy nemcsak törvényszegés, de botrányos kijátszása és meghamisitása közjogi viszonyainknak. *((Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A részletes tárgyalás mostani anyagát, szubstrátumát, a praeambulum képezi, vagyis a törvényjavaslatnak felolvasott ama bevezető része, a mely a következő deklarácziónak tulajdonképen csak mintegy — mint mondom — praeambuluma. Itt találkozunk már ebben a praeambulumban egy kifejezéssel, a mely mindnyájunk éber figyelmét kell, hogy magára vonja. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Találkozunk mindjárt kezdetén azzal a kifejezéssel, hogy Ausztria-Magyarország és Olaszország.

Ez az Ausztria-Magyarország nem véletlen ebben a törvényjavaslatban, hanem egy egész rendszer. Méltóztassék kezükbe venni a törvényjavaslatot és engem ellenőrizni; e szó: Ausztria-Magyarország, nem egyszer fordul elő ebben a javaslatban, hanem egyrészt az államjogi individuálitás szempontjából ez kumulative használt kifejezés ott, a hol a szerződő felek egyedisége és közjogi egyénisége kell, hogy emanáltassék, másrészt használtatik e kifejezés ott is, a hol a terület kérdéséről van szó, a behozatalnál, hogy mily területre szólnak a behozatalok, használtatik a szerződés összes részleteiben. Felolvasom. Végezetül pedig használtatik ez az Ausztria-Magyarország a javaslat legveszedelmesebb részében, t. i. ott, a hol a szerződést a diplomáczia képviselője, Lützow: aláirja. A tények ezek.

Ez a szó: Ausztria-Magyarország, nemcsak ebben az első pontban, hanem a mint mondom, végig használtatik az egész javaslatban. A bekezdésről nem kell külön felemlitenem, mert felolvastatott. Kezdődik ugy, hogy: »Az Ausztria-Magyarország és Olaszország között« stb. Megállapitja tehát az első bekezdés, hogy Ausztria-Magyarország az egyik compaciscens, a másik compaciscens Olaszország. A szerződő felek individualitását állapitja meg az első bekezdés. Ott találjuk a javaslatnak többi helyén is.

A negyedik bekezdésben azt mondja: »... a legnagyobb kedvezményt élvező nemzetet megillető elbánásra jogosult országokból származnak és Ausztria-Magyarországba az 1904. évi stb. behozatalra a következő előnyök és kedvezményes vám engedélyeztetnek.« Itt már Ausztria-Magyarország területéről van szó, a hová azok behozattak. Figyelmeztetem a t. házat és a t. előadó urat, a kitől én még felvilágositást is kérek e kérdésben, hogy tendenczióz usan nem használtatik még az az »és« szócska sem, a melyet pedig, gondolom, a Bánffy-kormány idejében mint rettentő nagy nemzeti vivmányt hoztak ide. Annál inkább meglepő ez, mert ha méltóztatnak az 1892: VI. törvényczikkben foglalt olasz kereskedelmi szerződést megnézni, ott a többi közt azt a furcsaságot találjuk, hogy ott beszélnek ugyan osztrák-magyar alattvalókról, de ott még megtaláljuk legalább azt a distinkcziót: »osztrák és magyar« alattvalók.

Tovább megyek. Itt van a javaslatnak hatodik bekezdése, a mely azt mondja: »a marsala-bor hordókban legfeljebb 4000 q. (teljsuly) mennyiségben az Ausztria-Magyarországba való behozatalnál stb.« Következik a rákövetkező bekezdésben: »bármely minőségü minden egyéb

borok az Ausztria-Magyarországba való behozataluknál stb.« Az utána következő bekezdésben ismét: »Ausztria-Magyarország kész megengedni, hogy az 1904. évi október hó 15-étől kezdve a következő czikkekre az osztrák-magyar vámterületre való behozatalnál stb.« Végül: »Lützow, Ausztria-Magyarország nagykövete.«

T. ház! Az előadó ur ismételten exczellálni akar azzal, hogy ő készségesen teljesiti az előadói tisztnek azt a nemes hivatását, hogy nekünk felvilágositásokat ad. Az én kérésem az, hogy mondja meg nekem a t. előadó ur, vajjon ez a kifejezés ebben a törvényjavaslatban: »Ausztria-Magyarország« mit jelent? Világosan teszem fel a kérdést, hogy alóla kitérni ne lehessen és szavaimat félremagyarázni és elcsavarni ne lehessen. *(Derültség jobbfelől.)* Azt kérdezem egész világosan, hogy az »Ausztria-Magyarország« mit jelent? Jelent-e egy állami közösséget, egységes államot? Másodszor »az osztrák-magyar vámterületre való behozatal« mit jelent? Jelent-e vámszövetséget, igen vagy nem? Legyen szives a t. előadó ur talán közbeszólólag felvilágositani.

Rosenberg Gyula előadó: Vámszövetséget ennek hatálya alatt nem jelent.

Polónyi Géza: Hát mit jelent?

Rosenberg Gyula előadó: Tényleges állapotu közös vámterületet.

Polónyi Géza: Én ismerem azt a hermafrodita államjogi állapotot, a mely szerint Magyarország ma az önálló vámterületnek jogi állapotán áll a törvény alapján, felajánlva egyoldalulag a vámszövetségi viszonynak a törvényekben meghatározott alakban való fentartását 1097-ig, a viszonosság feltételének megtartása mellett. Azt a jogot azonban, hogy a külfölddel szemben vámszövetségi alakban szerepelhessen Magyarország, sem ideiglenes, sem végleges szerződés alakjában, ezt a jogot nemcsak nem ismerem, de ezt a törvény kifejezetten és világosan kizárja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mit csinál a magyar törvényhozás ma ezzel a törvénynyel? Ugyebár, t. ház, és t. előadó ur, a felett talán csak mégsem szükséges vitatkozni, hogy Magyarországnak gazdasági önállóságát és a gazdasági területen való állami önállóságát az 1867: XII. t.-cz. is megóvta, és Magyarország a vámterület kérdésében nem a közös intézmények és insztitucziók rendelkezései alapján, hanem kizárólag saját állami önállósága alapján intézkedik. Ennek természetszerü folyománya az, hogy, ha bármilyen kereskedelmi szerződés kötteték, ez az 1867: XII. t.-cz. alapján még vámszövetség esetében is csak Magyarország, mint önálló állam nevében lehessen megköthető. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Most rá fogok térni annak részletes fejtegetésére, a mit tulajdonképen ki akarok mutatni, hogy az »Ausztria-Magyarország« kifejezés használata mit jelent különösen a jelen esetben, midőn egészen kétségtelen, hogy a t. kormány egyrészt egy ideiglenes szerződést kötött, nem létező területre, másrészt egy végleges szerződést kötött a törvény tilalma daczára, ismét nem létező vámszövetségi területre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt akarom a külföldet felvilágositani arról, hogy milyen módon hat közre a tájékozatlanság, hogy ne mondjam, tudatlanság arra, hogy akadtak a külföldön kormányok, melyek nem létező állammal, nem létező területre, a törvény tilalma ellenére kötnek szerződéseket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ugyebár, t. uraim, Ausztria-Magyarország állam nem létezik a világon. Létezik, Ausztria, mint külön állam és Magyarország, mint önálló, független állam, a melynek gazdasági önállósága tekintetében az 1867: XII. t.-cz. minden jogait kifejezetten fentartotta. Nem létező területre köttetett a szerződés, mert vámszövetség nincs, nem is jöhet máskép létre, mint a két parlament által elfogadott szerződés alapján. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ez most már nemcsak azért igazság, mert azt Széll Kálmán hirdette, kit az ő apostolai ma megtagadtak; *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jó tanitványok!)* nemcsak azért, mert ez az 1899: XXX. t.-czikkben benne van, hanem azért is, mert az 1867. évi XII. t.-czikkben kifejezetten benne van és az 1899: XXX. t.-cz. idevonatkozó intézkedése csak parafrázisát képezi az 1867: XII. t.-czikk 61. §-ának. Mit állitok én? Azt, hogy Olaszország szerződik, Németország küszöbön van, hogy szerződjék, nem létező állammal, nem létező területre, a törvény tilalma ellenére. Foglalkozom tehát a nem létező terület kérdésével és ezt világosan demonstrálni szándékozom. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ausztria, mint külön állam és Magyarország, mint külön állam egy külföldi állammal gazdasági szerződést együttesen csak akkor köthetnek, ha a kérdéses terület, a mely a szerződésbe bevonatik, a törvényhozásnak megfelelő módon meg van állapitva, vagyis Ausztria és Magyarország együttes szerződéses félként egy harmadik állammal szemben csak azon esetre szerepelhetnek, ha vámszövetség van. Ha vámszövetség nincs, akkor Ausztria és Magyarország, mint együttes szerződők a külfölddel sohasem szerződhetnek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Már most, van-e vámszövetség? Erre én nem felelek Széll Kálmánnal, hanem felelek az élő törvénynyel.

Rosenberg Gyula előadó: Nincs!

Polónyi Géza: De én bebizonyitom külön, hogy nincs!

Rosenberg Gyula előadó: Felesleges, mert nincs!

Polónyi Géza: Kérem, nekem jól esik azt bebizonyitanom.

Rákosi Viktor: Neki meg rosszul! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Én nem önöknek beszélek t. előadó ur, hanem Olaszországnak és Németországnak, a melyeket önök az ő tájékozatlanságuk felhasználásával rútul becsapnak, *(Mozgás és ellenmondás jobbfelől. Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a nemzetközi jognak és minden államnak, a hol törvény uralkodik, világos kigunyolásával nem létező államokkal kötöttek szerződést nem létező területen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. előadó ur annyiszor szól közbe, hogy vámszövetség nincs. Ezt én köszönettel veszem, de hát akkor mondja meg, melyik területre szerződtek most? *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ki van ebben mondva, hogy Magyarország különálló állami területére köttetett a szerződés? Talán abban van kimondva, mikor azt mondja, hogy Ausztria-Magyarország szerződik és a mikor Ausztria-Magyarországba való behozatalról van szó? Nem! Ez a mi panaszunk, hogy a törvénynek ezt a rendelkezését kerülték meg önök!

Végre-valahára bekövetkezett az az idő, mikor a törvény rendelkezésénél fogva Magyarországnak külön magyar autonom tarifa alapján lehetett és kellett szerződnie egy külföldi állammal, mint önálló állammal és önök ezt a jogát a nemzetnek konfiskálták! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1867: XII. t.-czikk 61. §-a azt mondja: »A szövetség megkötése kölcsönös alku által történnék oly módon, mint két egymással jogilag független ország hasonló egyezkedései történnek. A két fél felelős miniszteriumai közös egyetértéssel készitsék meg a szövetségi részletes javaslatot és terjeszsze azt mindenik az illető ország gyülése elé és a két országgyülésnek megállapodásai lesznek ő Felsége szentesitése alá terjesztendők.«

Magyarországon tehát vámszövetség csakis a két parlament által elfogadott, és pedig a külfölddel azonos elbánás alá eső szerződés alapján keletkezhetik. Van-e hát, t. képviselőház, vámszövetség? Van-e hát olyan terület, a melyre vonatkozólag a külügyminiszternek joga lett volna a két állam nevében egy egységes területre szerződést kötni, igen vagy nem?

Erre nézve mit kell konstatálnom? Nemcsak a törvény alapján világos, hogy ilyen vámszövetség létre nem jött, hanem az 1899: XXX. t.-czikk — ime felolvasom — annak preambulumában a törvény erejével konstatálja, hogy vámszövetség nincs, mert azt mondja *(olvassa)*: »Minthogy a magyar korona országai és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok között az 1867: XX. t.-czikk 61. § a szerint a vám- és kereskedelmi szövetség nem jött létre«, tehát a törvény maga mondja, hogy idáig ezen szövetség nem jött létre ...

Visontai Soma: Olvasd tovább!

Polónyi Géza: Ezért van jogi állapot. Az én érvelésemhez különben csak annak konstatálása szükséges, hogy nemcsak magyarázat utján áll fenn az a tételem, hogy vámszövetség nincs, hanem tényleg promulgált, ő Felségének szentesitésével ellátott, a királyi eskü pecsétjével őrzött törvényben van kimondva, hogy Ausztria és Magyarország között vámszövetség nincs. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A ki tehát Ausztria és Magyarország, bár mint külön államok nevében a külfölddel kereskedelmi szerződést akar kötni, annak igazolnia kell, hogy az 1899: XXX. t.-cz. promulgálása óta a vámszövetség törvényes uton létrejött, a mely jogositaná őt arra, hogy egy közös vámterületre szólólag a külfölddel kereskedelmi szerződést köthessen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A ki ilyen törvényt mutatni nem tud, az statuálja azt a tényt, hogy vámszövetség nincs, tehát nem is lehet olyan terület, a mely mint közös vámterület a külfölddel szemben leköthető.

Milyen területre szól tehát ez a szerződés? Ugyebár, vámszövetség hiányában közös vámterületre nem szólhat, mert ilyen nincs, az önálló magyar vámterületre sem szólhat, mert nincs az önálló vámtarifa törvénybe iktatva, de meg a törvényjavaslat sem emlékezik meg sehol sem arról, hogy ez a szerződés Magyarország külön állami területére Magyarország nevében külön megköttetett. Sőt nemcsak hogy erről nem emlékszik meg, de egyenesen ugy beszél, hogy Ausztria-Magyarország, mint egységes birodalom és állam kötöttek szerződést az osztrák-magyar vámterületre.

Világosan kimutattam azt, — nem hiszem, hogy jobban ki lehessen mutatni — hogy nem létező állam nevében, mert Ausztria-Magyarország mint állam nem létezik, nem létező vámterületre, mert vámszövetség nincs, tehát osztrák-magyar vámterület sem lehet, köttetett egy szerződés. Miért? Azért, hogy Magyarország állami önállóságát kifelé kijátszszák, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy be ne következzék az, hogy végre-valahára Magyarország önállólag szerződhessék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Önök nehézményezik azt, hogy mi közjogi kérdéseket ventillálunk. Hát, t. uraim, nem világos önök előtt még most sem az, hogy nem gazdasági érdekek voltak akadályai annak, hogy Magyarország nevében önállólag köttethessék meg a szerződés? Nem világos önök előtt az, hogy kizárólag politikai, még pedig az 1867. évi XII. t.-czikket sarkaiból kiforgatni czélzó összbirodalmi politikai érdekek *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* voltak azok, a melyek ennek a szerződésnek a törvény alapján való megkötését kizárták?

Ha nem lennének kellőleg felvilágositva, megmondom még egyszer. *(Halljuk! Halljuk!)* Gazdasági szempontból miként állott a helyzet?

Ugy, hogy Kossuth Ferencz t. pártelnököm határozati javaslatot is adott be a ház elé, a melyben azt mondja: tessék azt a két kormány által megállapitott, a háznak bemutatott, de

még le nem tárgyalt autonom tarifát, mint külön autonom tarifát a magyar államterületre szólólag törvénybe iktatni. Akkor gazdaságilag mi következett volna be? Az, hogy annak a tarifának alapján legalább is ilyen szerződést megköthettek volna azok, a kik azt a szerződést jónak tartják, esetleg jobbat köthettünk volna meg.

Gazdaságilag tehát semmi akadály nem forgott fenn, mert ugyanazon tarifa alapján, a mely bemutattatott a háznak, de még le nem tárgyaltatott, ugyanazon szerződő felek, ugyanazon gazdasági eredményre juthattak volna akkor is, ha Magyarországgal önállólag szerződnek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon)* Tehát mi volt az akadály? Tisztán az az összbirodalmi eszme szolgálatában álló politikai czélzat, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy valahogy az Isten szerelméért meg ne történhessék az, hogy Magyarország törvényei alapján mint önálló állam szerződjön Olaszországgal. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Mindig a császári eszmét szolgálták!

Polónyi Géza: De nemcsak ez következett be, hanem bekövetkezik, mondom, ezzel a szerződéssel egy dekadenczia is államjogi kérdésben. A mint az imént emlitettem, legalább eddig vivmánynak tekintették azt az »és« szócskát — Ausztria és Magyarország királya, Ausztria és Magyarország. Milyen nagy diadalt ült akkor a szabadelvű párt, mikor ezt az »és« szócskát kivivták. Ime, t. ház, nem kellett hozzá semmi egyéb, csak gróf Tisza István fényes és dicsőségteljes kormányzata, hogy az »és« szócskában rejlő erő is elvesztette légyen teljes hatalmát, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* s ma ime a külföld előtt Magyarországról mint egységes birodalomról van szó, s osztrák-magyar területről van szó, holott vámszövetség sincs. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De hogy ez a dolog milyen veszedelmes, és hogy milyen eredményeket szül, arra nézve én önöknek most egy igen érdekes képet fogok nyujtani. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselő urak, én azt nagyon jól tudom, hogy ha mi a folyosón, vagy inter pocula találkozunk, önöknek maguknak is fáj a szivük azért, hogy a nemzeti önállóságnak és függetlenségnek törvény által biztositott garancziái ott, a hol lehet, kijátszatnak.

Nessi Pál: Elmondják programmbeszédeikben is!

Polónyi Géza: De akkor önök már gyengék, mikor ezeknek a garancziáknak végrehajtását kell követelni, s mikor az önök kezében van Magyarország sorsa, legalább annyiban, hogy a külföld előtt ne kompromittáltassék. Itt Rosenberg Gyula előadó urat és az egész többséget nem a közjogi igazság, hanem, a mint az mindig előfordul, az vezeti, hogy mi bizunk gróf Tisza Istvánban és annak kabinetjében, mert választókat fog különben kiirni, ki tudja. *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* Hogy azután hova vezet az, hogy ha önök »Ausztria-Magyarországot«, »Ausztria-Magyarországba való behozatalt«, s egyéb ilyen állami amphibialis individuumokat akczeptálnak, méltóztassanak megengedni, ezt gyakorlati példával illusztrálom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Épen abban az államban, épen Németországban, a melylyel most a kormány ismét a törvény tilalma ellenére szerződéses tárgyalásokat kezdett, milyen közjogi felfogás uralkodik? Ahhoz az Ausztria-Magyarországhoz keresnek a külföldön miniszterelnököt is és ime meg is találták. Bemutatom irásban és képben. Itt van a kezemben a Berlinben megjelenő »Woche«, méltóztassék, leteszem a ház asztalára. Jól kiválasztotta emberét, mert ténybelileg is igaz, hogy Osztrák-Magyarország miniszterelnöke az, a kit Körbernek hivnak. Itt van *(olvassa)*: »Dr. Koerber, der österreichisch-ungarische Ministerpräsident in seinem Arbeitszimmer.« Ez az ön dicsősége lesz és az ön emléke, t. kereskedelemügyi miniszter ur. Itt van Ausztria-Magyarország miniszterelnöke. *(A lapot leteszi a ház asztalára. Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Polónyi! Felkiáltások jobbról: Ez is bizonyit valamit? A Woche?)*

Egry Dezső: Magyarország szuverénitása!

Rákosi Viktor: Tisza István az alminiszterelnök!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Azt mondják nekem, hogy ez a lap egy millió példányban jelenik meg. Nem tudom. De hiszen ha azok az emberek az ujjukból szopnák az ilyen dolgot, akkor azt mondanám, hogy nagymérvű tájékozatlanság és tudatlanság, de a mikor ők kezükbe veszik az önök törvényjavaslatát és olvassák azt, hogy Magyarországon gróf Tisza István kormányzatának dicsősége alatt önök maguk, a többség, megszavaznak egy törvényjavaslatot, a mely Ausztria-Magyarországot ismer, akkor ne csudálkozzanak, ha a külföldön rólunk ilyen vélemény keletkezik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen önök szándékosan közreműködnek arra, hogy az állami önállóság valahogy ki ne derülhessen. Rátérek majd arra, hogy igazsága van ennek a lapnak, hogy osztrák-magyar miniszterelnöknek tette meg Körbert; mindjárt ki fogom mutatni. De mondják meg nekem, mi akadályozza önöket pl. abban, hogy már legalább annyit tegyenek meg, hogy azt az »és« szócskát ne feledjék el? Ugyebár, ha én ezt a pótlást benyujtom, bizonyos, hogy leszavazzák? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Le hát!)* Már most mi a helyzet? Hogy mi az ellenzéken ilyen parlamenti helyzetben, a hol a pártfegyelemnek rideg nyügei az érvekkel szemben kizárólag irányadók, kénytelenek vagyunk ilyen

inditványoktól elállani és hallgatni, nehogy leszavazzák. Ez a passziv rezisztenciának parlamentileg indokolható, de különben el nem fogadható módja, mert annál rosszabbá teszi a helyzetet. Önök pedig nem proponálják, mert a nemzetközi szerződések noli me tangere, azokon egy jottát változtatni nem lehet.

Már most miért mondtam én, hogy jól pedzi az a porosz-német azt, hogy Körber osztrák-magyar miniszterelnök? Nyomban ki fogom mutatni. Speczialiter ennél a javaslatnál és ennél, az Olaszországgal megkötött egész szerződésnél, egészen világos, hogy Körber politikája érvényesül, és mentségükre legyen mondva, önöket is becsapták. Miről van szó, t. uraim?

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Arról, hogy a mint kimutattam, vámszövetség csak a két állam parlamentje által elfogadott szerződés alapján köthető. Vámszövetséget tehát Ausztriában nem az osztrák alkotmány okából nem lehet a 14-ik §-szal életbeléptetni, de nem lehet vámszövetséget életbeléptetni a magyar törvény okából, mert a magyar törvény szerint vámszövetség csakis akkor lehet érvényesen megkötve, ha a két parlament által elfogadott, beczikkelyezett szerződés alapján történik. Már most a csehek obstruáltak és nem engedték meg a vámszövetségnek törvényhozási uton való megkötését. Megkérdeztük gróf Tisza Istvánt: mit szól ahhoz, hogy a vámszövetséget Ausztriában a 14-ik §-szal fogják életbeléptetni? Erre ő kitérő feleletet adott. De mit csinált? Csinált egy százszorta rosszabb dolgot és pedig Körber érdekében, a ki politikájának teljes diadalát üli ma; vagyis nem azt csinálta, hogy beleegyezett a vámszövetségnek Ausztriában a 14-ik §-szal való életbeléptetésébe, hanem mit csinált? Csinált szerződéseket nem létező vámszövetségi alapon, ugyebár kimutattam? Már most ezen szerződést, minthogy ez már nem a vámszövetség proklamálása, hanem csak szerződés, Ausztriában a 14-ik szakasz alapján léptethetik életbe.

És mi történik Magyarországon? Ott, a hol alaptörvényileg nincsen szükségrendeleti joga a kormánynak, megcsinálják azt, hogy ezt a nem létező vámszövetségre szóló szerződést itt is rendelet által léptetik életbe. Mi ennek a konkluzuma? Az, hogy a magyar kormány ez által a cseh obstrukczió méregfogát vette ki Körber miniszterelnök javára és a magyar alkotmány kijátszásával, rút törvénytiprással lehetővé tette azt, hogy Ausztriában és Magyarországon létezhessék egy bizonytalan ideiglenes állapot, a meddig tetszik, mert nem létező vámszövetség daczára kötünk szerződéseket a külfölddel. Ugye bár tisztelt uraim, most már a csehek obstruálhatnak, a meddig nekik tetszik?

Ezt belátták a csehek, és ime, alig hogy megjelentek a szerződések, olvassuk, hogy a cseh obstrukczió leszerelt, de nem ingyen ám, hanem megkapja a három miniszteri tárczát, megkapja a folyamszabályozásokat, a vasutak államositását stb.

A magyar kormány tehát egy törvénytipró politikát követ Magyarországon azért, hogy az osztrák kormány helyzetét lehetővé tegye és a cseheket a sáphoz hozzájuttassa. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ezért mondtam én, hogy annak a Berlinben megjelenő lapnak igaza van. Osztrák-magyar miniszterelnök Körber, mert, t. ház, az ő politikája érvényesül itt és semmi nás, minthogy magyar emberekről nem akarom, nem merem feltételezni, hogy tudva ilyen politikát csináljanak. Veszem hát azt a jobbik esetet, hogy t. i. az önök tájékozatlanságát felhasználták arra, hogy önöket becsapják. A többségről szólok itt, t. ház, és nem a miniszterelnökről, mert az tudta és tudja, hogy mit csinál. Hozzáteszem, t. ház, hogy a miniszterelnök tudta azt is, hogy ez a többség Magyarország ilyen kijátszásához, a magyar törvények ilyen lábbal tiprásához készségesen nyujt segédkezet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most, t. ház, méltóztatnak látni, hogy küszöbén állunk a Németországgal való kereskedelmi szerződés-kötésnek. Ugyanaz a rókatáncz fog végrehajtatni Németországgal, a mely most Olaszországgal történt. Megint fognak kötni egy ideiglenesnek nevezett szerződést, mintha bizony a törvény tilalma szempontjából különbség volna a között, hogy én ideiglenesnek, vagy véglegesnek nevezek-e egy szerződést, a mely magában véve szerződés, mintha bizony különbség volna abban, hogy pláne egy ideiglenes szerződést olyan lejárati formulával kötik meg, hogy az esetleg tovább tarthat, mint a végleges szerződés.

Most fognak kötni Németországgal is ilyen módon szerződést. Mi lesz ennek nemcsak közjogi, hanem közgazdasági szempontból is a hatása? Az, hogy önök országvilág előtt demonstrálják, hogy minden áron fenn akarják tartani a vámközösséget, még akkor is, a mikor ez a törvények lábbaltiprásával jár és hogy készek arra az alkotmányszegésre is, hogy azt rendelettel tartsák fenn. Ezzel ráoktatják az osztrákokat arra, hogy ezek a magyarok, a kiknek különben joguk volna az önálló vámterülethez, annyira görcsösen ragaszkodnak a közös vámterülethez, hogy a bőrüket is le lehet huzni a legközelebbi szerződéskötés alkalmával, mert a császár nem engedi, hogy önálló vámterületet létesitsenek. Ennek gyakorlati konzekvencziája tehát elsősorban Ausztriára nézve az lesz, hogy sohasem fogunk köthetni Ausztriával kedvező gazdasági kiegyezést, mert tudja Ausztria, hogy ez a nemzet mindig kényszerhelyzetben van, mindig a császár akarata alatt nyög és mindig találkozik többség, a mely a nemzet jogát érvényesiteni nem akarja, hanem támo-

gatja a császár politikáját. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De ennek az eljárásnak a külfölddel szemben való hatása is ugyanez. Németországnál már látjuk. Németországgal szemben ez a bizonytalan állapot, a melyet most amfibiális vagy hermafrodita állapotnak neveztem, Magyarországot gazdaságilag irtóztató helyzetbe sodorta. Azon tárgyalások során ugyanis, a melyeket Németországgal folytatunk, Magyarország, mint a kétfenekű dob lesz elverve. Ismeretesek a tények. Németország máris azon kezdte, hogy állategészségügyi egyezményről beszélni sem akart.

Tegnap a »Neue Freie Presse«, a t. miniszteriumnak félhivatalosan hivatalos organuma, már azt is publikálta, hogy a magyar kormány hajlandó Németországgal szerződést kötni állategészségügyi egyezmény nélkül is. Azt is látjuk, hogy az árpát kikapcsolták a tárgyalások sorából, hogy a németországi vámok fenyegetik állatkivitelünket, fenyegetik az aprómarhakivitelt az egész vonalon. Szóval, t. ház, az agrár német politika diadalát üli, természetesen Magyarország nyersterményeinek a rovására. Mert szerződéskötésnél miként lehet parirozni a nyersterményekre kivetett vámokat? Nemde iparvámokkal lehet felelni mint harczi vámokkal. A hány tételben emelik a német nyerstermény-vámot, ugyanannyi tételben és emelésben biztositják az osztrák ipar számára a magyarországi fogyasztást, vagyis a Németországból eddig behozott és az esetleges nagyobb iparvámtételek okából ezentúl kiszorúló ipartermékek Ausztriából fognak a Magyarországba behozatni és ennek a révén mi az osztrák iparnak fogjuk megfizetni azokat a védvámokat, a melyek Németországgal állanak fenn annak a fejében, hogy nyersterményeink piaczát elvesztettük. Ez az, a mit kétfenekű dobnak neveznek. Elvesztjük a nyersterménypiaczunkat és drágábbá teszszük az iparfogyasztást számunkra.

Hát gazdaságilag is ilyen káros ez a politika. De volna bár gazdaságilag akármilyen ez az eredmény, meg kellett nekünk élnünk, hogy Deák Ferencz iskolája harmincz és egynéhány esztendei küzdelem után odavezetett, hogy lépésről-lépésre hanyatlunk az állami önállóság nagy kérdéseiben, odavezetett, hogy szükség lehessen és elfogadható és szankczionálható legyen alkotmányszegés, királyi eskü megszegése, rendeletekkel való kormányzás; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* megtörténhessék a külfölddel szemben az, hogy Magyarország, mint birodalmi egység szerepelhessen, nem létező vámszövetségi terület alapján, még a területi önállóságnak is megtagadásával. Nos hát, ha Deák Ferencz tudta volna, hogy valaha ilyen tanitványai lesznek, akkor meg vagyok győződve róla, hogy sohasem ment volna alkudozni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De önöknek maradt fenn ez a jog, hogy ezt legalább megpróbálják jóvátenni, ha tudják. Nem tehetünk egyebet és nem is teszünk egyebet, mint azt, hogy kötelességszerűleg figyelmeztetjük innen a külföldet, hogy ezen szerződések a magyar alkotmányba ütköző módon nem létező állam nevében nem létező területre nézve köttettek meg *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ennek folytán mi minden ebből származható bonyodalomért és minden kellemetlenségért a felelőséget magunkról, de egyuttal a magyar nemzetről is elháritjuk, mert azt akarom, hogy tudja meg az a külföld, hogy alkotmányszegéssel történt ezen szerződés végrehajtása és rendelettel való életbeléptetése. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelől.)* Az erőhatalommal szemben gyengék vagyunk, t. ház, mert ezzel szemben csakis a nemzeti fegyveres ellentállás szervezése volna az egyetlen fegyver. Mással Magyarországon, fájdalom, már az alkotmányt sem lehet megvédelmezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)*

Mert mi csalódtunk mindenben, t. ház, csalódtunk a többség hazafiságában. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondás jobbfelől.)* Csalódtunk a nemzet ellenállásában *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és csalódtunk a miniszterelnök szavában is. *(Zajos ellenmondások és »Rendre!« kiáltások a jobboldalon. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt akartam elmondani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zajos »Rendre!« kiáltások a jobboldalon.)*

Elnök: Kénytelen vagyok figyelmeztetni a képviselő urat, hogy azon szavai, a melyekkel beszédét befejezte, a magyar parlamentben az eddigi szokások szerint nem mondhatók, de a valóságnak sem felelnek meg. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: De igazak!)* Egyik képviselő sem jogosult a másik hazafiságát kétségbevonni. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: De ugy van! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Lojális parlamenti tanácskozásokban ez nem lehetséges. Erre egy képviselő urnak sincs joga. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Okolicsányi László: Osztrák politikát csinálunk! *(Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. *(Gabányi Miklós képviselő ismételten közbeszól. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi képviselő urat rendreutasitom.

Gabányi Miklós: Magyarországtól huzza a fizetését, tartsa meg a törvényeket! *(Zaj és »Rendre!« kiáltások a jobboldalon.)*

Elnök: Gabányi képviselő urat másodszor figyelmeztetem, hogy ilyen hangot a parlamentben nem használhat. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Azt akarom, hogy hallják meg! *(Zaj.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ilyen az elnöki részrehajlás! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kubik Béla képviselő urat rendreutasitom.

Kubik Béla: Tessék akár százszor is rendreutasitani, mégis részrehajló az elnök! *(Zaj jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kubik Béla képviselő urat másodszor is rendreutasitom. Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az elnöki rendreutasitás ellen észrevételt tenni a házszabályok szerint nincs jogában.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttem szólott t. képviselő ur azzal végezte beszédét, hogy az előterjesztett javaslat törvényerőre emelkedésével nincs egyéb hátra, mint hogy a fegyveres ellentállást szervezze ellene az egész országban. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Nagy szerencse ránézve, hogy ezen fegyvere még nagyobb csütörtököt mondana, mint eddigi okoskodása; mert azért jót állok, hogy ebben az országban ezen szerződéses megállapodás ellen sem a t. képviselő ur, sem más senki, sem fegyveres, sem másféle ellentállást nem fog tudni szervezni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég szomoru!)* Mert a mennyire csak megállapitani lehet, az országnak leginkább érdekelt részei ezzel a szerződéssel, s az ezen szerződés által teremtett állapottal nagyon meg vannak elégedve. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Okolicsányi László: Hallottuk Bernáth Bélától!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Tagadásba vette a t. képviselő ur a többség hazafiságát. Mi élhetnénk ugyanezen fegyverrel, és akkor nem tudom, kinek lesz ebből nagyobb hátránya. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ne mondjunk olyan dolgokat, a miknek e házban való meghonositása és a vitába bevitele csakis kölcsönös elkeseredést kelthet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Felszólalásomnak különben főoka, hogy kérjem a t. képviselőházat arra, hogy a Visontai Soma képviselő ur által benyujtott azon módositást, hogy a nyilatkozat első sorában Ausztria-Magyarország helyett tétessék: Magyarország, el ne fogadja. Tegnap a képviselőház elfogadta általánosságban az előttünk lévő javaslatot; minthogy pedig ennek tartalma egy a monarchia és Olaszország között tett kölcsönös nyilatkozat, a mely szerződés természetével bir: ennélfogva azt hiszem, hogy a parlamenti szokásokkal ellenkezik az, ha már a képviselőház egyszer általánosságban elfogadta, hogy akkor a részletes vitánál ezen bilaterális szerződés módositására javaslat tétessék. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem, hogy ennek a vita mai stádiumában nincsen helye, és azért nem volna helyes megint azt a hosszu vitát ujra felidézni, és mindarra reflektálni, a mit részint a t. képviselő ur, részint tegnap Visontai Soma és Kossuth Ferencz t. képviselő ur felhozott. Annyit azonban mégis meg akarok jegyezni, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az egyetlen argumentum, a melyet a képviselő ur felhoz, s a melyet nem akarok részletezni, abból áll, hogy nem lehet Ausztria-Magyarországnak szerződni a külfölddel, mert az 1899: XXX. t.-czikk preambulumja azt mondja, hogy nem létezik közös vámterület, nem létezik vámszövetség, hanem fentartatik a viszonosság alapján a létező állapot 1907-ig.

Ha a t. képviselő ur csak néhány sorral tovább olvasott volna, azt találta volna, hogy a törvény bevezetésében foglalt ezen deklaráczió daczára a külfölddel netalán 1907-ig kötendő szerződések megkötési módja . . .

Polónyi Géza: A külügyminiszter utján!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . meg van állapitva!

Polónyi Géza: Nem a két állam nevében!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ez tehát nagyon egyoldalu argumentáczió; ilyen argumentáczióval már találkoztunk és volt alkalmunk azt kellőképen megczáfolni.

Egészen különösen érintett azonban a t. képviselő ur beszédének azon része, a melyben bőven iparkodott azt a gondolatot kifejezni, illetőleg azt a szándékot érvényesiteni, hogy miután a t. ellenzéknek és a t. képviselő urnak nem sikerült a háznak ezen részét, a ház többségét kapaczitálni a maga álláspontjának helyességéről, el akarja érni ezt a czélját az által, hogy a külföldi kormányokat és a külföldi államokat akarja felvilágositani arról, hogy micsoda atroczitást, micsoda törvénysértést követett el a magyar kormány. Először is sajnálom, hogy a magyar képviselőházban olyan hangok esnek, a melyek azzal ellenkeznek, hogy a magyar képviselőház és a magyar kormány között fenforgó kérdések, bármily éles ellentéteket képezzenek is, itt ebben a teremben, a magyar képviselőházban intézendők el. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nem akarok kemény szavakat használni, ne vegye tőlem rossz néven a t. képviselő ur, de nem tartom hazafias dolognak *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* és nem tartom helyesnek a magyar kormány és a magyar ellenzék közötti kontroversziákban . . .

Polónyi Géza: Alkotmányszegés, az hazafias dolog? Rendeletekkel kormányozni, hazafias dolog? *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

Okolicsányi László: Magyar érdekeket feláldozni, hazafias dolog? *(Mozgás jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . a külföldi kormányokra appellálni. Azonban biztositom a t. házat, hogy azok a külföldi kormányok, a melyekkel részint szerződést kötöttünk, mint Olaszországgal ideiglenes szerződést, részint azok, a melyekkel tárgyalásokba bocsátkozunk, nagyon jól ismerik Magyarországnak közjogi helyzetét, Magyarországnak az

Ausztriával, illetőleg ő Felsége egyéb királyságaival való viszonyát, *(Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Látjuk!)* és abszolute nem szorultak arra, hogy Polónyi képviselő ur kitanitsa őket. *(Derültség jobbfelől. Mozgás a baloldalon.)* Sőt nagyon jól ismerik azokat az intenciókat is, a melyek ebben a tekintetben az ellenzéket vezetik és a mely intencióknak mindig csak kerülő uton való elérésére törekednek a képviselő urak. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Mert ha a magyar törvényhozás csakugyan meg akarja szüntetni az Ausztriával való vámközösséget, ha csakugyan önálló vámterületet akar létesiteni, akkor ezt nem kerülő uton, az 1899: XXX. törvényczikkben foglalt viszonosság megsértése czimén kell elérnie. Ha többség van ebben a képviselőházban a mellett, hogy az önálló vámterület létesittessék, akkor ennek a többségnek akarata érvényesülni fog. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ha Bécs megengedi! *(Ugy van! balfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: De ilyen kerülő utakon elérni ezt a czélt . . . ,

Polónyi Géza: A törvényes ut, az kerülő ut? Ezt sem hallottam még!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . mindenféle közjogi szőrszálhasogatásokkal bizonyitani akarni azt, hogy most már bekövetkezett az önálló vámterület ideje, ez nem is méltó a magyar képviselőházhoz. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: A törvényes ut, az kerülő ut? *(Mozgás a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: De, t. képviselőház, arról is biztosithatom a képviselő urat, hogy ha esetleg ezek a külföldi államok nem lennének kellőleg tájékozva az iránt, hogy milyen Magyarországnak és ő Felsége többi királyságainak egymáshoz való viszonya, felvilágositásért bizonyára nem a képviselő urhoz fognának fordulni, *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás balfelől.)* a ki a »Woche«-ban megjelent egy karikatura alapján akarja . . .

Polónyi Géza: Karikatura? Az nem karikatura! Az az österreichisch-ungarische Ministerpräsident!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azt hittem, hogy karikatura . . .

Polónyi Géza: Nagyon szép dolog! Annyira becsüli a kollegáját?

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ha nem az, annál rosszabb. Ismétlem, nem fogják ezt attól tanulni, aki itt a magyar képviselőházban nem átallja a »Woche« egy számát bemutatni annak a bizonyitására, hogy a magyar kormány tulajdonképen az osztrák kormánynak szekerét tolja.

Nessi Pál: Ugy is tudják, nem kell arra »Woche«! *(Ugy van! balfelől. Mozgás a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nagy emfázissal azt mondja a t. képviselő ur, hogy a magyar kormány politikája odavitte a dolgot, hogy most az osztrák kormány meg tud egyezni a csehekkel, helyre tudja állitani a parlamenti békét . . . .

Polónyi Géza: A magyar alkotmány árán! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Kötelességem kijelenteni azt, hogy mi, a kik őszintén állunk az 1867: XII. t.-cz. alapján . . . .

Okolicsányi László: Már régen meghamisitották! *(Ugy van! balfelől. Mozgás a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . . valljuk annak minden tételét, a mi az 1867: XII. t.-cz.-ben provideálva van, t. i. a magyar országgyülés szintén örül annak, hogy ő Felsége többi királyságaiba és országaiba behozta az alkotmányosságot. És ha mi most látjuk, hogy az az alkotmányosság, a mely eddig ott bizonyos ideig fennakadt, visszatér a rendes mederbe, mi is, mint az 1867: XII. t.-cz. hivei, őszintén örvendünk ezen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: No hát csak örüljenek!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Még egyszer kérem, méltóztassanak a módositást elvetni! *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi az az Ausztria-Magyarország? Folytonosan tartó zaj. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Félreértett szavaimnak megmagyarázása czéljából kérek szót! *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Polónyi képviselő ur félreértett szavainak megmagyarázása czéljából kér szót. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Nessi Pál: Arról nem beszélnek, hogy miért Ausztria-Magyarország, ugy-e?

Polónyi Géza: T. ház! Nem szeretném, hogy beszédem végén mondott szavaimnak más értelem tulajdonitassék, mint a mily értelmet azoknak adni akartam. Azt mondtam, hogy ott, a hol a parlamenti többség nem védi meg az alkotmányt, a hol a királyi esküben nem lehet bizni . . . *(Zajos ellenmondások és mozgás a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Megmagyarázza! Hát nem ugy van?

Polónyi Géza: . . . ott nem marad más hátra, mint a fegyveres ellentállás. *(Mozgás.)* Eszem ágába sem jutott ezt hirdetni. Tudom, végzetes lépés volna, de, fájdalom, odáig jutott a magyar nemzet, hogy alkotmányát semmi módon sem képes védeni. Ez volt szavaimnak értelme.

A másik dolog az, hogy az österreichisch-ungarischer Ministerpräsidentet nem azért mutattam be, hogy azt igazoljam, hogy a t. magyar kormány a Körber ur politikájának szekerét tolja,

hanem azt mondtam, hogy ezek a szerződések, a melyekre nézve önök Ausztria-Magyarországról beszélnek, osztrák-magyar területről beszélnek és a melyekre nézve a külügyminiszter Ausztria-Magyarország nevében a köti szerződést, a külföldet, igen természetesen, tévedésbe ejtik a mi államjogi helyzetünk felől. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És ne csodálkozzunk azon, ha oly előkelő lap, mint a minő — igy hallom, én nem tudom, mert közelebbről nem ismerem, — a berlini Woche, közöl képeket, a melyekben österreichisch-ungarischer Ministerpräsidentnek nevezi ki Körbert. Ezt mondtam én, t. ház és t. miniszter ur, és az volna óhajtásom, hogy a többség vessen ügyet és gondot a törvényjavaslatokra és államjogi helyzetünk kellő védelmére, hogy legalább a külföldön ily hamis, közjogi helyzetünket hamisan feltüntető nézetek rólunk ne keletkezzenek. Ez volt beszédem értelme és tizenegyszer aposztrofáltam, hogy tessék megmagyarázni, mit jelent ez az Ausztria-Magyarország, államjogi közösséget vagy különálló államokat? És végül tisztelettel kértem és kérem, mondják meg, hát vámszövetség alapján szerződtünk-e vagy önálló vámterület alapján? Ezt kérdeztem, erre kaptam frázist, de nem kaptam felvilágositást. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal.

Nessi Pál: Mi van Ausztria-Magyarországgal, előadó ur? Mondtam, hogy nem válaszol! *(Zaj.)*

Elnök: A kérdés az: hogy elfogadja-e a t. ház a javaslat szövegét, igen vagy nem? Az eredeti javaslattal szemben áll Visontai Soma t. képviselő ur módositása. Már most az én nézetem szerint a kérdés ugy áll, hogy az egész deklarációt, a melyet a javaslat beczikkelyeztetni kiván, vagy a maga egészében czikkelyezi be a t. ház, vagy nem. Azt a t. ház nem módosithatja.

Polónyi Géza: En bloc szavazást a magyar házszabály nem ismer!

Elnök: Kérem, nem en bloc szavazásról van szó.

Zboray Miklós: Ez is csak törvényjavaslat.

Elnök: Ezt a deklarációt beczikkelyezi, vagy nem czikkelyezi be a t. ház. De ennek részleteit kivenni itt a házban nem lehet. Ha nem czikkelyezi be a t. ház, visszaadja a kormánynak, hogy a kormány tegye meg a módositásokat, de mi az ilyen deklarácziön, az ilyen szerződésen módositást nem tehetünk.

Polónyi Géza: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Én tehát a kérdést ugy fogom feltenni, hogy elfogadja-e a t. ház a törvényjavaslat szövegét, szemben Visontai Soma t. képviselő ur módositásával? *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: T. ház! Nekem a kérdés feltételéhez és a házszabályokhoz kell felszólalnom. *(Mozgás a jobboldalon.)* A kérdés feltételét, a hogy utólag a t. elnök ur mondja, helyesnek tartom. Csupán az értelmezésről van szó. A kérdés feltétele vonatkozik a felolvasott részletekre, mert fel nem olvasott részleteket, ugyebár nem fogadhat el a t. ház? Mi a házszabályunk szerint ismerjük a törvényjavaslatnak általánosságban és azután részletekben való tárgyalását. Természetes dolog, hogy szerződést tartalmazó törvényjavaslat is általánosságban és részleteiben kell hogy tárgyaltassék. Azt az elvet elfogadni. hogy egy parlament csak en bloc fogadhat el törvényjavaslatot, annyit jelentene, mint a parlament szólásjogát kijátszani. Hiszen lehet, hogy egy más szerződésről van szó, és például az egész szerződést általánosságban mindnyájan elfogadjuk, de annak például egyetlenegy tétele — ponamus casum, egyetlenegy tarifatétele — ellen van kifogás és a parlament megegyezésre nem jut.

Ha a t. elnök ur maradt volna a kérdés feltételének keretében, nem lett volna felszólalásra okom, azonban a magyarázathoz jogom van hozzászólni, mert azt a preczedenst megalkotni, hogy mi csak en bloc tárgyalhatunk kereskedelmi szerződéseket, házszabályaink szerint nem szabad. Ezért állapodjunk meg abban, hogy a t. elnök ur helyesen tette fel a kérdést akként, hogy elfogadja-e a ház azt a részt, a mely fel lett olvasva, de miután csak az első bekezdés lett felolvasva, ennek megfelelően erre történik a szavazás. Annak ismételt kijelentésével kivántam ezeket előrebocsátani, hogy a kérdés vonatkozik a felolvasott első részre.

Rakovszky István: A házszabályokhoz kérek szót. Határozottan a t. elnök ur nézetével szemben kell állást foglalnom. A házszabályoknak 225. §-a egész határozottan és nyiltan fejezi ki azt, hogy ha valamely törvényjavaslat tárgyalás alatt van, s azután szavazásra kerül a sor, akkor a szavazást czikkek szerint kell megejteni, és ha egy czikk vagy inditvány több részből áll, minden egyes czikkre, illetve az inditványnak minden különálló részére külön kell a szavazást elrendelni. A 225. § ekként szól: »A kérdést mindig ugy kell feltenni, hogy arra mindenki igennel vagy nemmel felelhessen. Ha a szavazásra feltett kérdés, czikk, vagy inditvány több részből áll, részeire osztható.« Ha tehát valaki itt azt követeli, hogy ezen szerződés, mely a törvényjavaslatnak integráns része, egyes czikkei szerint tétessék fel szavazásra, ezen kérelemnek eleget kell tenni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A t. képviselő urnak teljesen igaza van, de ennek a törvényjavaslatnak csak egyetlenegy czikke van, s ha ezt elfogadja a ház, akkor ez be van czikkelyezve.

Visontai Soma: Akkor miért bocsátják a parlament jóváhagyása alá?

Elnök: Azért, mert a parlament vagy szankczionálja, vagy nem. A parlament megtagadhatja a beczikkelyezést, de nem változtathat rajta;

csak utasithatja a kormányt, hogy azon változtasson.

Polónyi Géza: Ez a ház jogának a konfiskálása! *(Zaj!)*

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! Én is a kérdés feltételéhez és a házszabályokhoz kérek szót, mert ezen utolsó elnöki enunciáczió folytán, ha jól értettem azt, sokkal fontosabbá válik a kérdés, mint eleinte hittem.

Ha jól értettem a t. elnök urat, azt a felfogást nyilvánitotta, hogy a ház vagy elfogadhatja általánosságban, en bloc a szerződést, vagy elvetheti, de a szerződésen módositani nincs jogában a háznak. Ezt a teoriát én el nem fogadhatom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az tisztán politikai konsziderácziónak a dolga, vajjon a képviselőház tanácsosnak látja-e egy megkötött szerződés részletein változtatni, de alkotmányjogilag azt, hogy a képviselőháznak erre ne legyen joga, el nem ismerhetem. Ha a képviselőház a kormány által megkötött szerződés szövegén valamit módosit, ennek az a folyománya, hogy a kormány uj tárgyalásokat kénytelen kezdeni azon országgal, melylyel a szerződés köttetett, de teoreticze, mint alkotmányjogi elvet azt, hogy egy szerződés részletes tárgyalása és annak részleteiben való módositása ki legyen zárva, semmikép el nem fogadhatnám.

A kérdés feltételére nézve pedig, gondolom, ragaszkodni kell ahhoz, hogy először a szövegre kell a kérdést feltenni és a szöveget is a részletekben a ház elfogadja vagy nem. Ha elfogadja, az azzal szemben álló módositás elesik, ha pedig nem, akkor lehet a módositásokra feltenni a kérdést. *(Helyeslés balfelől.)*

Thaly Kálmán: Nem tudom, látta-e a jegyző ur jelentkezésemet, de én is kértem szót a házszabályokhez, az elnök enunciácziójáról illetőleg, a melyet épen most diffikultált igen t. képviselőtársam, gr. Apponyi Albert. Részemről is a parlament joga konfiskálásának tartanám, ha ugy állana a dolog, a mint a t. elnök urnak méltóztatott mondani, hogy a parlamentnek joga van elfogadni vagy visszavetni a szerződést, de változtatni rajta nincs joga.

Én régi tagja vagyok ennek a háznak és az ellenkezőjét tudnám demonstrálni annak, a mit az elnök ur, elhiszem, jóakaratu tévedésből, mondani méltóztatott. Tudok esetet, midőn a ház előtt egy szerződés feküdt a román határ ügyében. Ezen szerződés szövegében kardinális hibák voltak, a mint azt az akkori miniszterelnök, Tisza Kálmán ur maga is elismerte, ugy, hogy a ház lényeges módositásokat tett, azt ideiglenesen visszavetette, a komité még egyszer kiküldetett a határra, a szerződés rektifikálva jött vissza, és második szövegében fogadtatott el, mert az első szövegben közjogunkba, helyneveinkbe és mindenféle érdekeinkbe ütköző rendelkezések voltak, és a parlament ugy, a hogy az beterjesztetett, csakugyan nem fogadhatta el.

Azt hiszem, ez világos példa annak igazolására, a mit gr. Apponyi Albert méltóztatott igen helyesen megjegyezni, hogy a parlamentnek joga van, ha sérelmesnek találja a szerződés szövegét, azon változtatni. Nagyon vigyáznunk kell, t. elnök ur, hogy parlamentünknek ezen megmaradott, szerintem kevés jogát, a melylyel jelenleg még birunk, — mert sok csonka már abból — megóvjuk a jövő nemzedék számára. Én ezért és nem egyéni viszketegből voltam kénytelen felszólalni az elnök ur kijelentése ellen, abban az értelemben, a mint azt gr. Apponyi Albert tette. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Kénytelen vagyok még egyszer nyilatkozni. Én semmikép sem engedhetem meg, hogy enunciácziómba belemagyaráztassék az, hogy az által a parlament joga konfiskáltatik, mert a mint én mondtam, az logikai folyománya ennek az egész dolognak. A parlamentnek jogában áll a szerződést tárgyalni, meg is vitatta a szerződés minden egyes sorát, minden részletét. Nagy vita volt az általános tárgyalás folyamán a felett, mit tesz a »paraphè« és »signè«. Ezt a szerződést, mely alá van irva a szerződő felek által, a parlament vagy jóváhagyja, vagy pedig, ha nem tartja jónak, a mihez teljes joga van, visszautasitja, de a parlament maga a szerződésen nem változtathat sem stiláris, sem más tekintetben. *(Élénk ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Ha ily változtatás szükségéről a parlament meg van győződve, akkor nem fogadja el a szerződést, hanem utasitja a kormányt, hogy ez irányban módositsa és terjeszsze ujabban a ház elé. *(Nagy zaj és ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mielőtt a ház a szerződést elfogadná és beczikkelyezné, utasithatja a kormányt, hogy azt a meghatározott irányban módositsa, vagy általánosságban való módositására is utasithatja. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A miniszterelnök ur kiván szólni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! En azt hiszem, hogy itt talán csak a kifejezések körüli némi eltérés okozza azt, hogy most véleménykülönbség látszik fenforogni oly kérdésben is, a miben Magyarországon pártkülönbség nélkül egyet kell hogy értsen mindenki. Azt hiszem, az elnök ur sem tulajdonitja szavainak azt az értelmet, mint hogyha nem volna meg formailag a joga a képviselőháznak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Lényegileg is megvan!)* Kérem, nem ugy értem a »formailag« szót, mintha nem volna meg a joga a háznak az eléje terjesztett törvényjavaslat szövegén bárhol módositásokat eszközölni. Mivel pedig a deklaráczió, vagy a szerződés integráns része a szövegnek, természetesen azon is bárhol eszközölhet a képviselőház módositást. A kérdés nem az, hogy erre a jog meg van-e, de hogy egyáltalában a dolog természete megengedi-e, hogy a képviselőház ezzel a jogával czélszerüen éljen; mert mi történik akkor, ha ezen a deklaráczión

a képviselőház csak bármi csekély stiláris módosításokat eszközöl? Annyi, mintha elvetette volna az egészet, *(Igaz! Ugy van!)* mert akkor semmissé válik az egész deklaráczió, nem ratifikálható és nem léphet életbe. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Czélszerűen tehát csak ugy járhat el a képviselőház olyan esetben, a melyben módosításokat kiván eszközölni, ha nem határoz sem az elfogadást, sem az elvetést illetőleg, de utasitja a kormányt, hogy azokat a módosításokat eszközölje ki és vigye keresztül. Ha azok a módositások eszközöltettek, akkor azután elfogadja és beczikkelyezi, ha nem eszközöltettek, módjában áll a szerződést elvetni. Tehát, igenis, az elnök urnak abban teljesen igaza van, hogy a dolog természete ugy hozza magával, hogy a ház nem jár el czélszerűen akkor, ha módositásokat eszközöl egy ilyen deklaráczió vagy szerződés szövegén. Természetes azonban, azt a jogát egy képviselőnek sem lehet elvenni, hogy ilyen módositásokat proponáljon. Ha azok proponáltattak, azok felett dönteni kell.

Most is, ha a kérdés feltétetik ugy, hogy az eredeti szöveg változatlanul elfogadtatik-e? és a ház többsége változatlanul elfogadja, ezzel természetesen elesnek az összes módositások.

Polónyi Géza: De csak a felolvasott rész, a melyet tárgyaltunk. Csak arról lehet szó.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bocsánatot kérek, itt nincs rész. Ez egy egyetlen szakaszból álló törvényjavaslat, a hol a részletes vita csak ennek az egy szakasznak tárgyalásából áll.

Polónyi Géza: Nem lett felolvasva. Csak a bevezetés lett felolvasva.

Elnök: Tárgyalva is lett. A képviselő ur beszédének egész argumentácziója, Visontai képviselő ur beszéde is a deklaráczió első bekezdésére vonatkozik.

Polónyi Géza: Természetes. Tehát a kérdés is csak arra vonatkozhatik.

Elnök: Ha csak a bevezetésre vonatkozott volna, akkor nem is szólhatott volna hozzá a képviselő ur.

Polónyi Géza: Hát nem a bevezetésben van az, hogy »Ausztria-Magyarország?«

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bocsánatot kérek: módositás adatott be a déclaration első bekezdéséhez.

Szederkényi Nándor: A mely felolvastatott.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Már pedig, ha jól hallom, felolvasva csak a javaslat bevezetése, de nem a deklaráczió első mondata lett. Már most vagy, vagy. Vagy csak arról beszélhetnénk, a mi felolvastatott, akkor a módositást sem lehetett volna beterjeszteni, arról sem lehetne szavazni. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Vagy egyszerűen a felolvasás formalitása marad el, a mi a képviselő urakat nem zsenirozta abban, hogy hozzászóljanak, módositásokat tegyenek. Ha méltóztatnak hozzá ragaszkodni, most is fel lehet az egészet olvasni, de azután egy szavazással kell dönteni a kérdésben. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: A házszabályok czimén még egyszer kérek szót.

Arról, ha egy képviselő nem kellő helyen ad be módositást, én nem tehetek, annak konkluzuma csak az, hogy azt a módositást nem a felolvasott bevezető résznél, hanem ott kell majd feltenni, a hova az tartozik. De a mi törvényhozásunk és házszabályaink ismernek háromszori olvasást: először az általános, másodszor a részletes tárgyalást, harmadszor az általánosságban való végleges megszavazást.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tudjuk nagyon jól!

Polónyi Géza: De lehet-e kérdés tárgyává tenni másodszor fel nem olvasott részleteket is? Ugyebár nem lehet. Már most felolvastatott az első bevezetés, a bekezdő rész. Csak az lehet tehát határozat tárgya, a mi másodszori olvasás tárgya is volt és a mihez felszólaltunk. Én például, t. miniszterelnök ur, tartózkodtam a felmondásról szóló klauzuláról egy árva szót is szólni, mert az nem volt a részletes vitának a tárgya.

Most a kérdés feltételénél merült fel ilyen dolog. Be van rekesztve a vita — mi felett? A felolvasott első bekezdés felett. A t. elnök urnak más kérdést feltenni, mint azt, vajjon elfogadja-e a ház az első bekezdést vagy nem, a házszabályok szerint nem szabad. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Más nem tárgyaltatott. Erről van szó. Aután méltóztassék tovább olvasni és tárgyalni fogjuk a szerződést. Ez a házszabály és ez igy van.

Kossuth Ferencz: T. ház! Egy pár szóval én is hozzá kivánok szólani a kérdéshez. Ha nincsenek részletek, ha igaz lenne az, hogy nincsenek részletek, akkor miért tárgyalnánk a részleteket? Mert most a részletes tárgyalásról van szó. Ha igaz lenne az, hogy nincs részlet, nem lenne szükség most a részletes tárgyalásra. De a tényállás az, hogy van részlet. Nagyon sok részlet van, annyira, hogy magam is leszek bátor, vagy talán valaki más megteszi pártomból, egy későbbi részletre vonatkozólag is inditványt benyujtani. Ime a legvilágosabb bizonyitéka annak, hogy van részlet, mert mi látunk benne részleteket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőtársam már elég olyan törvényjavaslatnak vitájában vett részt, a mely egy szakaszból áll.

Kossuth Ferencz: Igen, de ez nem az.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nos hát, olyan törvényjavaslatnál, a mely csak egy paragrafusból áll, van részletes vita, de csak egy részletes vita van: annál az egy paragrafusnál, melyből a törvényjavaslat áll. Ha t. barátom megnézi ezt a törvényjavaslatot, ez paragrafusokra tagolva abszolute nincs, mert maga a deklaráczió egyetlenegy czikkelyből áll.

Itt is egy részlet van és egyetlenegy részletes vitának van csak helye. Ha az a formalitás, a melyre vonatkozólag mellesleg megjegyzem, hogy a házszabály sehol el nem rendeli, de a ház uzusa gyakorlatba hozta, hogy az illető részletes vita tárgyát képező szakasz felolvastassék, kellőleg nem teljesittetett, ezen nagyon könnyű segiteni most is, mert ha a képviselő urak kivánják, hogy felolvastassék . . .

Polónyi Géza: A kérdés feltételekor? Akkor ujra kell kezdeni az egész vitát! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . a kérdés feltételekor minden inditvány felolvasását lehet kivánni és az megtörténhetik. Miért ne lehetne a szöveget is felolvastatni? De, mondom, ez formalitás. Az általános vitánál sohasem olvastatik fel a szöveg, a mely felett határozni kivánunk. A részletes vitánál nem rendeli el a házszabály, hogy a szöveg felolvastassék. Ez tehát semmi esetre sem lehet olyan ok, mely miatt a ház ne ugy járjon el a szavazásoknál, a mint azt a dolog természete megkivánja. Kérem tehát a házat, hogy egy szavazással méltóztassék a javaslat felett dönteni. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! A házszabályok 208. §-ához akarok szólni! A miniszterelnök urnak nincs igaza. A miniszterelnök ur ugyanis azon szempontból indult ki, hogy a házszabályok a törvényjavaslatról és a törvényjavaslat egyes szakaszairól szólnak, holott a 208. § nem a törvényjavaslatokat egyedül veszi kiindulási pontul, hanem minden tárgyat, a mely a képviselőház előtt megfordul. Azt mondja ugyanis *(olvassa)*: »Minden tárgy felett előbb az általános vita kezdődik, s csak ennek befejeztével térhet át a ház az alapul már elfogadott tárgynak részletes és pontonkinti tárgyalására.« Tehát tárgyról beszél és nem törvényjavaslatról. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Tehát, ha itt egy törvényjavaslat van, a mely egy rendelkező szakaszból áll, de melynek tartalma, mint a jelen esetben, egy szerződés, akkor mindenkinek joga van azt követelni, hogy ezen szerződés egyes pontjaihoz, mint hogyha azok külön szakaszok lennének, hozzászólhasson. Igy intézkedik a 208. § és én kérném a t. elnök urat, méltóztassék ezen szakasz értelmében eljárni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Emlékezhetik az előadó ur, hogy az Adria-szerződést pontonkint tárgyaltuk! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Mikor az imént feltettem a kérdést, akkor Polónyi képviselő ur helyeselte a kérdés feltevését.

Polónyi Géza: Arra, a mi felolvastatott. A kérdés feltétele nem vonatkozhatott másra, mint a mit a ház letárgyalt és a mi felolvastatott.

Elnök: Én hozzátettem, hogy szemben Visontai képviselő ur módositásával. A képviselő ur akkor helyeselte a kérdést. Én kérném a házat, méltóztassék csak nyugodtan és érett megfontolással határozni ebben a kérdésben. Én most is meg vagyok győződve, hogy ezzel a parlamentnek semmi jogát fel nem adjuk. Bárkinek joga van minden egyes dologhoz hozzászólni; de ez a szerződés létrejött és igy csak ennek szankcziójáról van szó; ennek a szerződésnek egyoldalu megváltoztatása nem volna lehetséges; hiszen mit szólnának ahhoz, ha a másik szerződő félnél tétetnének egyoldalulag ilyen módositások? Hiszen akkor megdőlne az egész szerződés és ujra kellene kezdeni az egészet. Ép ugy egyoldalulag mi sem változtathatunk rajta semmi kérdésben, ha a másik szerződő fél hozzá nem járul. Ha tehát a törvényhozás ezt a szerződést elfogadandónak tartja, akkor beczikkelyezi, ha pedig kifogásai vannak *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* bármily irányban is, akkor be nem czikkelyezheti, hanem utasitja a kormányt, hogy hasson oda, hogy ez a változtatás a szerződésen vitessék keresztül, s azután a szerződés ujból terjesztessék ide a ház elé.

Szederkényi Nándor: A kérdés feltevéséhez kérek szót!

Elnök: Tessék!

Szederkényi Nándor: Annak, a mit most a t. elnök ur előadott, — ha észrevétele van — tegnap lett volna helye, tegnap kellett volna ezt igy megvitatni, s nem ma, midőn már egy részlet, az első részlet, illetve pont, felolvastatott, a midőn az elnök ur a részletes vitát már megnyitotta és itt hozzászólások történtek. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Az elnök ur mégis most azt vitatja, hogy a fel nem olvasott részek egybekapcsolva a felolvasott részszel, en bloc fogadtassanak el, illetőleg bocsáttassanak szavazás alá. Én, t. ház, még ilyen esetre nem emlékszem. Tessék legalább a többi részt is felolvasni, de a fel nem olvasott részt most szavazás alá bocsátani nem lehet. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennélfogva, ha megkezdődött már a vita egy rész felett, az fejeztessék be . . .

Polónyi Géza: Már be is van fejezve!

Szederkényi Nándor: . . . a szavazás történjék meg, azután pedig következzék a többinek felolvasása.

Nessi Pál: És tárgyalása!

Szederkényi Nándor: Csak ez szolgálhat a mostani tárgyalásnál az eljárás fonalául, másképen nem lehet eljárni.

Elnök: Épen Szederkényi képviselő ur felszólalása az én malmomra hajtja a vizet és megerősiti azt, hogy én tegnap is logikusan ugy fogtam fel a dolgot, hogy Visontai képviselő ur belevonta felszólalásába a nyilatkozatra vonatkozó módositását. Tehát tegnap ugyanaz volt a nézetem, különben azt mondtam volna Visontai képviselő urnak, hogy várjon módositásával, mig az illető pont tárgyalására kerül a sor.

(Helyeslés jobbról.) Tegnap is az volt a meggyőződésem és ma is az, hogy ez helyes, s a világ minden parlamentjében csakis igy járnak el. *(Helyeslés jobbról.)*

Polónyi Géza: A házszabályok rendelkeznek!

Elnök: A házszabályok e tekintetben nem rendelkeznek. A házszabályoknak is megfelel, s a gyakorlat is az, a hogy én fogom fel a dolgot.

Krasznay Ferencz képviselő ur a házszabályokhoz kér szót.

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! Nem szólalnék fel, ha nem tartanám a kérdést rendkivül fontos elvi jelentőségűnek. *(Halljuk! Halljuk!)*

A házszabályok 208. §-ának helyes alkalmazásáról van az adott esetben szó. A házszabályok 208. §-ának bölcsesége el akarta kerülni az en bloc elfogadásokat, vagy egy felületes tárgyalást, s azért világosan azt a kifejezést használja, hogy az elfogadott tárgynak »részletes és pontonkinti tárgyalása.« Nagyon illuzóriussá lehetne tenni az alapos és pontonkinti tárgyalást azzal, ha törvényjavaslatokat vagy szerződéseket egy paragrafusba foglalva, korlátolnák a szólás és kritika szabadságát. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A 208. § legfeljebb — ezt konczedálom — adott esetben, ha t. i. technikailag paragrafusokba vagy czikkelyekbe osztva a javaslat nincs, jogot adhat az elnöknek arra, hogy elbirálja, hogy az egy szakaszba vagy egy bekezdésbe foglalt tárgy érdemileg hogyan és milyen megszakitásokkal bocsátandó tárgyalás alá. Az elnöknek meg lehet adni ezt a jogot, mert ha technikailag ki nem derül mi a tárgy, az elnök van hivatva ennek eldöntésére.

Most már a konkrét esetről szólva, kétségtelen az, hogy egy szerződés különböző dispozicziókból, különböző tárgyak és jogviszonyok feletti rendelkezésekből áll. Teljesen lehetetlen tehát egy szerződést elbirálni en bloc, mert lehetnek az előző szakaszokban oly tárgyak és rendelkezések, a melyek kihatnak a későbbiekre, és igy teljesen lehetetlen egységes kritikát gyakorolni egy szerződés felett, a mely többféle jogviszonyt szabályoz. Azért szólaltam fel, mert rendkivül fontosnak tartom ezt a kereskedelmi szerződések bekövetkezendő tárgyalásánál, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon,)* a mely szerződésekben lehetnek előnyös tételek, a melyeket elfogadunk és lehetnek olyanok, a melyekre nézve a parlament élni kiván azon jogával, hogy azokat visszautasitsa. Azért kérem, méltóztassék megmaradni a 208. § egyedül helyes azon értelmezése mellett, hogy a szerződés pontonkint tárgyaltassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon).*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Jó lesz, ha a t. képviselő urak a 208. § mellett kiterjesztik becses figyelmüket a 237. §-ra is. A 208. § egész általánosságban beszél tárgyról. Természetszerüleg ebből sem következik az, hogy minden tárgyban van részletes vita, mert pl. a háznak egyes intézkedéseire vagy egyes határozati javaslatokra nézve nem szokott részletes vita előfordulni. A 237. § külön beszél a törvényjavaslatról és azt mondja, törvényjavaslatnál a szakaszonkinti tárgyalás befejezése után az egészre nézve a harmadszori olvasásnak és megszavazásnak van helye. Világos tehát, hogy törvényjavaslatnál a részletes vitának szakaszonkint kell történnie és soha elő nem fordult az, hogy a »pontonként« kifejezést a 208. §-ban ugy értelmezte volna a ház, hogy a részletes vitánál nem a szakaszonkint való beosztást követi. Vannak szakaszok, a melyek 15—20 pontból is állanak, de azért sohasem pontonkint, hanem szakaszonkint tárgyaltatnak. *(Ugy van! Helyeslés jobbról.)*

Már most igen gyakori eset az, hogy ilyen szerkezetű törvényjavaslattal foglalkozik a ház, a hol t. i. valamely szerződés vagy egyezmény beczikkelyeztetik. Ha emlékezetem nem csal, igenis előfordult az, hogy a hol ilyen egyezmény vagy szerződés több czikkelyből áll, ezen czikkelyeket a törvényjavaslat szakaszaival vette egyértelműnek a ház és ezen czikkelyekre nézve a részletes vitát igenis széttagolta. Itt azonban ez az egész egyezmény nem áll czikkelyekből, mert ez nem egy hosszabb, szerves dolog, hanem ideiglenes megállapodás, nem is nemzetközi szerződés, csak deklaráczió, ennek folytán nincsen semmiféle olyan tagolata, a mely a részletes vitának széttagolására vezethet. Tény tehát, hogy ellentétbe jönnénk a ház összes preczedenseivel, ellentétbe jönnénk a 237. § világos értelmével, ha most ennél a törvényjavaslatnál több részletes vitát engednénk meg. *(Helyeslés jobbról.)*

És higyjék meg a képviselő urak — joga van minden képviselőnek módositásokat beadni egy ily deklaráczióhoz, de higyjék meg nekem azt, hogy sem a saját akcziójuknak nivóját és komolyságát, sem a magyar parlament szinvonalát nem emelné az, hogy mi elkezdjünk ilyen deklaráczió szövegén módositási kisérleteket eszközölni, a melyek igazán csak szánalmas mosolyt fognak ébreszteni az egész világon. *(Helyeslés. Ugy van! a jobbról. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Kikérjük az ilyen dolgot!

Polónyi Géza: Ez szép, ez parlamentáris tárgyalás! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Visontai Soma: Inditványomra nézve kivánnék néhány szót előadni.

A t. miniszterelnök ur itt észrevételt tett arra a formára nézve, a melyben inditványomat előterjesztettem és azt mondta, hogy helyesebb lett volna azt a formát választani, hogy a képviselőház utasitja a kormányt, hogy ilyen és ilyen módositást eszközöljön. Én azt hiszem, ez tökéletesen mindegy, mert hiszen ha azért nem mehetünk mi bele a tárgyalásba, mert a t. kormány már előzőleg megkötötte a szerződést, akkor az utasitás ép oly kevéssé lehet hatályos,

mint a módositás. Tehát világos, hogy a módositás előterjesztése lényegében tényleg nem egyéb, mint utasitástermészetű inditvány arra nézve, hogy azután a kormánynak mi a teendője, ha ez a módositás elfogadtatik. Mert nincs is különbség ezen szerződés és más természetű szerződések között, a milyeneket a t. kormány már többször itt a ház asztalára letett, illetve törvényjavaslat alakjában bemutatott, mert ott is már előzetesen a kormány és a másik fél között egy előzetes szerződés jött létre és az csakis bemutattatott a törvényhozásnak abból a czélból, hogy a törvényhozás azt elfogadja, illetve beczikkelyezze. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Visontai Soma: Már pedig, t. ház, hivatkozhatom itt szerződésekre, pl. az Adriával kötött szerződésre, a hol a t. ház a szövegben egy igen messzemenő módositást fogadott el, a mennyiben — gondolom — a szerződés első pontjában kimondotta, hogy nem 20, hanem csak 10 évre köttetik meg a szerződés, hogy 10 évre adatik a szubvenczió.

Már most ebből mi következik? Az, hogy a törvényhozás ezen határozata utasitást tartalmazott a kormány számára, mely szerint a kormány csak ily módon jogosult megkötni a szerződést, vagyis a törvényhozás által a szövegben tett módositásnak megfelelőleg. Igy is történt; a kormány a törvényhozás határozatának megfelelő módon kötötte meg a szerződést az Adria tengerhajózási társasággal.

Azonban tekintetbe véve azt, hogy a t. miniszterelnök ur az én módositásom előterjesztéséből és idejéből azt következteti, hogy én is azon az álláspontón vagyok, akképen magyarázom e törvényjavaslat tárgyalásának módját, hogy az egészben és egyszerre kerül részletes tárgyalás alá: én tisztelettel kijelentem, hogy módositásomnak szavazás alá bocsátását akkora kérem, a midőn a felolvasandó első bekezdés fog tárgyalás alá kerülni, minthogy módositásom annak szövegére vonatkozik, s minthogy a t. elnök ur tegnap azzal, hogy tényleg csak az első bekezdést bocsátotta szavazás alá, jelezni kivánta, hogy a többi bekezdést is fel fogja olvastatni és szavazás alá bocsátja. Én tehát módositásomat fentartom és a következő bekezdésnél kérem azt szavazás alá bocsátani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. Ott hagytuk el, hogy a törvényjavaslat bevezető szövegére nézve a kérdést formuláztam, a melynek miként feltételére nézve indult meg a vita. Ennek során a miniszterelnök ur kiván most szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A szünet előtt volt már szerencsém azon nézetemnek adni kifejezést, hogy a konkrét esetben házszabályaink szerint ennél a törvényjavaslatnál csak egy részletes vitának van helye. Ez meggyőződésem most is, és azok az érvek, a melyeket t. képviselőtársaim álláspontjuk mellett felhoznak, ebben a tekintetben nem győztek meg. Mindazonáltal abban a nézetben vagyok, — és azt hiszem, ez magától is értetik — hogy a házszabályok strikt dispoziczióitól mindig el lehet térni akkor, mikor ezt a ház minden oldala közmegnyugvással határozza el és hogy túl lehet menni azokon a kereteken, a melyeket a házszabályok a vita szabadsága tekintetében megállapitanak. Ennek folytán, miután itt ugy látom, az a kivánalom merült fel, hogy ezen javaslatban, illetőleg deklaráczióban foglalt különböző természetű kérdések külön megvitatás tárgyát képezhessék, én nem látom parancsoló szükségét annak, hogy utját álljuk ezen esetben ezen kivánság érvényesülésének. Ezért a magam részéről hozzájárulok ahhoz, hogy ebben az esetben a részletes tárgyalás akként intéztessék, hogy először a bevezető rész, azután a deklaráczionak általános része, a borra vonatkozó dispozicziő, az egyéb czikkekre vonatkozó rendelkezés és végül a deklaráczionak a lejárati időt és a felmondást érintő záradéka külön képezze megvitatás és szavazás tárgyát. *(Helyeslés.)*

Gr. Apponyi Albert: A házszabályokhoz kivánok hozzászólni. *(Halljuk! Halljuk!)* Szivesen hozzájárulok annak a javaslatnak érdeméhez, a melyet a t. miniszterelnök ur tett, hogy t. i. a deklaráczionak részletes tárgyalása azon fejezetek szerint történjék, a melyeket javaslatba hozott. Az indokolás tekintetében azonban, a mint különben erről a miniszterelnök urnak tudomása is van, eltérek tőle, a mennyiben én ebben az eljárásban nem a házszabályoktól való eltérést és azokon való tágitást, hanem azoknak helyes értelmezését látom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* E tekintetben tehát, miután az volt a felfogás, a mely őt is vezette, engem is vezet, hogy a dolog preczedensül a kérdésre se jobbra, se balra ne szolgálhasson, a jelen konkrét eljárás tekintetében megnyugszom inditványában, de ezt az én eltérő álláspontomat kénytelen voltam kifejezésre juttatni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kossuth Ferencz: Pártom nevében elfogadom gr. Apponyi Albert t. barátom érvelését és hozzájárulok a miniszterelnök ur inditványához. *(Helyeslés.)*

Szederkényi Nándor: Hozzájáruk ahhoz, a mit gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam a t. miniszterelnök ur inditványára megjegyzett. Azt tehát a magamévá teszem és az inditványhoz ezen értelemben hozzájárulok. *(Helyeslés.)*

Rakovszky István: Én a házszabályok 208. §-ához kérek szót. Én a t. miniszterelnök ur inditványát elfogadom, de nem fogadhatom el azt, mint hogyha mi ez alkalommal a házszabályoktól eltértünk volna. Én is ugy aka-

rom odaállitani a mai esetet, hogy ez ne képezzen preczedenst a 208. § magyarázatára nézve.

Elnök: Következik a határozathozatal. A ház megállapodásához képest fel fogom tenni a kérdést a törvényjavaslat szövegének bevezető részére. *(Halljuk! Halljuk!)* A kérdés ez lesz: elfogadja-e azt a ház, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom tehát, hogy a törvényjavaslat bevezető részét a ház a közgazdasági bizottság által ajánlott szövegezésben fogadta el.

Következik a nyilatkozat szövege.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a nyilatkozat 1—2 bekezdését).*

Elnök: Erre a részre vonatkozik Visontai Soma képviselő ur tegnap beadott és meg is indokolt módositása. Visontai Soma képviselő ur kiván szólni.

Visontai Soma: T. képviselőház! Tegnap benyujtott inditványomat, kérem, méltóztassék most, ezen felolvasott szakasznál szavazás alá bocsátani.

Engedje meg nekem a t. ház, hogy csak röviden reflektáljak az igen t. kereskedelemügyi miniszter urnak beszédére. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. miniszter ur arra hivatkozott, hogy az 1899: XXX. t. czikkből világosan következik, hogy daczára annak, hogy Ausztria és Magyarország között közös vámterület nincs, mégis az 1899: XXX. t.-czikk értelmében Ausztriával együttesen köthetők, sőt kötendők meg a nemzetközi kereskedelmi szerződések a külfölddel.

Én ugy vélem, hogy a t. miniszter ur e tekintetben teljesen tévedésben van, mert igaz ugyan az, a mit a t. miniszter ur mondott, hogy mindjárt az első szakaszban benne van, hogy az 1878: XX. t.-cz. III. czikkében előirt módozat szerint kötendő meg a szerződés, de mit bizonyit ez? Csak azt bizonyitja, hogy a külügyminiszter utján kötendő meg; ez azonban nem jelenti azt, hogy azért Magyarország és Ausztria nevében együttesen kötheti meg. Nem is jelentheti azt, mert ha azt a magyarázatot fogadjuk el, a melyet a t. miniszter ur az 1878: XX. t.-cz. III. czikkelyének adni akar, akkor ez mindenkorra lerombolása volna a magyar nemzet azon jogának, hogy bármikor az önálló vámterületet megalkothatja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Megmondom egészen világosan, hogy miért. Az 1878: XX. t.-cz. ezen idézett III. czikke igy szól *(olvassa)*: »Ilyenemű ujabb szerződésre nézve az alkuldozás és szerződés megkötése mindkét törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyásának fentartása mellett a külügyminiszter által történik azon megállapodások alapján, melyek a két fél illető szakminiszterei közt eszközlendők.« Tehát azt látjuk, hogy az 1878: XX. t.-czikknek ez a III. czikke nem foglal sem többet, sem kevesebbet magában, mint a mit az 1867: XII. t.-cz. 8. §-a megállapit.

Mit mond az 1867: XII. t.-czikk 8. §-a? Azt mondja, hogy *(olvassa)*: »Ennélfogva a birodalom diplomatikai és kereskedelmi képviseltetése a külföld irányában és a nemzetközi szerződések tekintetében felmerülhető intézkedések mindkét fél miniszteriumával egyetértésben és azok beleegyezése mellett a közös külügyminiszter teendői közé tartoznak. A nemzetközi szerződéseket mindenik miniszterium saját törvényhozásával közli.« Tehát azt látjuk, hogy nem a közösen czélszerüen elintézendő ügyek közé van felvéve az, hogy a monarchia külügyminisztere köti meg a nemzetközi szerződéseket, hanem azon szakaszba, a mely a külügyekről szól, tehát az állandósitott közösügyek közé van felvéve. Ha már most akad egy magyar kormány, a mely bármikor azt magyarázná ki ebből a szakaszból, hogy ebből folyólag sohasem lehet máskép megkötni a szerződést, mint Ausztria és Magyarország nevében együttesen, akkor miért van a kiegyezési törvényben a 61. és a 68. § párhuzamban ezzel a 8. szakaszszal? Ott világosan fenn van tartva Magyarország számára az, hogy bármikor, ha Ausztriával nem jön egyezség létre, vámvonalakat állithatunk fel és vámvonalak alapján szervezhetjük az önálló vámterületet. Ha bármikor egy kormány arra az álláspontra helyezkedik, hogy ez az 1867: XII. t.-czikk 8. §-ában foglalt dispoziczió, a mely a külügyminiszterre ruházza a szerződések megkötését, mindig csak a közös vámterület alapján hajtható végre, akkor dobjuk sutba a kiegyezési törvényben lerakott azt a nagy garanciát, hogy az önálló vámterületet bármikor létesithetjük, mert akkor ezt nem létesithetjük a 67-es törvény alapján, a mint ezt eddig hittük, hanem csak ennek megváltoztatásával, mert a 8. § mindörökre tilalomfát állit fel az önálló vámterület tekintetében. Már pedig az az 1899: XXX. t.-czikk és ezt megelőzőleg az 1878: XX. t.-czikk 3. czikkelye semmi egyebet a világon nem mond, mint a kiegyezési törvény 8. §-a, sőt látszik a magyar törvényhozásnak az a törekvése, hogy igyekezett szószerint még a nomenklaturáját is átvenni.

Világos tehát, hogy mikor az 1899: XXX. t.-cz. megalkottatott, meg lett mondva, hogy fentartjuk a régi szokást, hogy a külügyminiszter utján kötjük meg a szerződéseket, de ez azért nem azt jelentette, hogy nemzetközi szerződések tekintetében Ausztria csak Magyarországgal együttesen kössön szerződést.

De ez nem is lehetséges. Nemcsak azon okok miatt, melyeket én tegnap felhoztam, és nemcsak azok miatt, a melyeket Polónyi Géza képviselő ur felhozott, hanem én egy kérdést intézek a kereskedelemügyi miniszter urhoz. Méltóztassék nekem megmondani, megvan-e a lehetőség körében az, hogy a reciprocitás 1907-ig Ausztria részéről megsértetik? Ugy-e, nem lehet azt mondani, hogy nincsen, mert ha nem volna a lehetőségek közt, akkor nem mondtuk volna ki

az első szakaszban, hogy a reciprocitás megszakitása esetében az önálló vámterület létesül. Ha pedig megvan a lehetőség, akkor mondja meg nekem a t. miniszter ur, — nem is megyek bele közjogi dedukciókba, hanem ezt a nyilt, világos kérdést intézem a t. miniszter urhoz — ha ma megköt egy szerződést egy külállammal Ausztria és Magyarország együtt, ha azután a reciprocitás megszünik, és azzal együtt megszünik az a tényleges helyzet is, a mely köztünk és Ausztria közt van: hogy képzeli akkor akár az olasz, akár a német birodalmi szerződést, a melyet Ausztria és Magyarország mint közös vámterület kötött meg, ha azután hat hónap mulva, vagy nyolcz mulva Ausztria megsérti a reciprocitást, s mi felállitjuk a vámvonalat? Lehet, hogy nem is lesz módunkban Ausztriával kereskedelmi szerződést kötni, vagy kötünk, de olyat, mely teljesen ellentétes tarifa alapján készül, mint a milyennek alapján az illető államokkal szerződtünk. Mi történik akkor? Lehetséges-e, hogy két fél, a mely egymással szemben állva, nem képez egy jogi egységet, harmadik szerződő állammal szemben jogi egységként szerepeljen?

Ez nem lehetséges. Azért világos, hogy az 1899 : XXX. t.-czikk, midőn erre a 78-iki törvényre hivatkozik és a mikor átvette a 67-es kiegyezés 8-ik paragrafusának nomenklaturáját, nem képzelhetett mást, mint hogy ilyen esetben Magyarország is, Ausztria is külön szerződik. És méltóztassék elhinni, hogy a törvény szigoru respektálása mellett ennek igy kellett volna történnie. Nem akarom fejtegetni most, hogy Magyarország talán más tartalmu vagy más szövegü szerződést állapitson meg, mint Ausztria, de hogy ha ugyanazt a szerződést, ugyanazt a szöveget is fogagja el Magyarország, a melyet Ausztria elfogad, a t. háznak és a t. kormánynak, ha azt akarja, hogy egy hatályos, jogérvényes szerződés jöjjön létre akár Olaszországgal, akár Németországgal, egy dolgot mindenesetre respektálniok kell: azt tudniillik, hogy a külügyminiszter Magyarország nevében külön kösse meg a szerződést. Megmondom, hogy miért kötelezi ez a t. kormányt feltétlenül, alkotmányunk legelemibb szabálya szerint is. Azért, t. ház, mert ha a t. miniszter ur maga hivatkozik az 1878 : XX. t.-cz. 3-ik §-ára, akkor nem mehet bele abba, hogy Ausztriában a nemzetközi szerződést a 14-ik §-szal kötik meg, mert a mi alkotmányunk nemcsak arra nézve rendelkezett, — a mint eddig e házban elhangzott — hogy az Ausztria és Magyarország között kötendő szerződés mindenkor a két állam alkotmányos parlamentje elé viendő, hanem egyenesen megmondja, hogy az ilyen nemzetközi szerződéseket mindkét törvényhozás tartozik megállapitani. Azt mondja ugyanis *(olvassa)*: »Ilynemü ujabb szerződésekre nézve — tehát idegen államokkal kötendő szerződésekről van szó — az alkudozás és a szerződés megkötése mindkét törvényhozótestület alkotmányos jóváhagyásának fentartása mellett a külügyminiszter által történik«

Ha tehát egy alkotmányos miniszter itt a magyar parlamentben valamely törvény szakaszára hivatkozik, akkor azt a szakaszt vagy egészen respektálnia kell, vagy ne is méltóztassék rá hivatkozni. De a t. kormány hivatkozik egy alkotmányos garanciát képező szakaszra abból a czélból, hogy a saját érvét erősitse, a mely abban van lefektetve, hogy csak ugy köthetünk szerződést Ausztriával együtt a külfölddel, ha mindkét törvényhozás azt jóváhagyja. Világos tehát, t. ház, hogy ha semmi egyéb okból, csak azért, mert abban az időben Ausztriában a törvényhozás nem funkczionált, s igy Ausztriának nem állott módjában a szerződést a törvényhozás által elfogadtatni: mint modus vivendit, mint egyetlen alkalmas törvényszerű eljárást kellett volna alkalmazni azt, hogy Magyarország külön szerződjék.

A mexikói szerződés tárgyalásakor azt mondotta Széll Kálmán volt miniszterelnök ur, hogy őt gróf Apponyi Albert figyelmeztette arra, hogy Magyarország egészen külön szerződjék, ő azonban ezt a kérdést ugy oldotta meg, hogy egyszerűen beiktatta az 1878 : XX. t.-cz. dispozicióját. Ez azonban világosan azt jelenti, t. ház, hogy a külügyminiszternek Magyarország nevében külön kell szerződnie.

Egyáltalában ez a szerződés olyan hanyatlást jelent a mi közjogi felfogásaink dolgában és a mi közjogi biztositékaink respektálása tekintetében, hogy ezt eléggé hangsulyozni sem lehet. Arról van szó ebben a deklaráczióban, hogy Ausztria-Magyarországba mennyit fognak behozni. Méltóztassék akármelyik közjogászt megkérdezni, mindegyik azt tartja, hogy Ausztria-Magyarország közjogi fogalma a vámterület dolgában nem létezik, mert vámterületre nézve külön állam Ausztria és külön állam Magyarország. Tehát még ha az önök nomenklaturáját fogadom is el, akkor is létezik egy osztrák és egy magyar vámterület.

Mert azt értem, hogy olyan két állam, a melynek az alkotmány és a törvény külön önállóságot biztositott, uniót köt és ezen unió folytán szerződnek egy harmadik állammal, vagyis, hogy közös vámterület létesül; de nem értem és az ellen önök is számtalanszor óvást emeltek, hogy létezhessék Ausztria és Magyarországnak közös határa. Már pedig a határ állapitja meg, hogy hová hozzák be a czikkeket. Ha unióba megyünk Ausztriával, akkor létezik közös vámterület, a melynek azután lehet közös a vámvonala. Visszaesés és a közjogi nomenklaturának végzetes hanyatlása, hogy ott, a hol csak arról van szó, hogy Ausztria és Magyarország között közös vámterület létesül, önök osztrák-magyar határról és Ausztria-Magyarországnak, mint monarchiának határáról beszélnek. Világosan beleütközik ez a legelemibb

alkotmányjogi felfogásba. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem Olaszországot, nem annak figyelmét hivom fel arra, hogy érvénytelen szerződést kötünk, de felhivom, t. ház és t. miniszter ur, az ország figyelmét, mert hiszen nekünk nem áll érdekünkben, hogy egy szerződés minden pillanatban az osztrák parlament által, vagy bármi más által nullifikáltassék, semmivé tétessék.

Ismétlem, minthogy a törvényellenességnek, a helytelen törvénymagyarázatnak egész lánczolata forog fenn a javaslatban, nem is vagyok abban a helyzetben, hogy mindarra nézve inditványt terjeszthessek elő, hanem csakis azt terjeszthetem elő, a mit a t. elnök urnak már átadtam, hogy t. i. elsősorban módositsuk az első bekezdésnek azt a szakaszát, a mely Ausztria és Magyarország és Olaszország közötti viszonyról szól, és módositsuk olyképen, hogy létrejött ez a szerződés Magyarország és Olaszország között. Ezt annál inkább kérem a t. háztól, mert nem akarnám, hogy ezen mostani ideiglenes szerződés elfogadásával bármily ilyen alkotmányunkba ütköző preczedens keletkezzék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván-e még valaki ehhez hozzászólni? Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom és következik a határozathozatal. A kérdés az: elfogadja-e a ház a javaslat eredeti szövegét, szemben Visontai képviselő ur módositásával? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, kik az eredeti szöveget elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház az eredeti szöveget fogadta el és mellőzte Visontai képviselő módositását.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a nyilatkozat 3—8. bekezdését).*

Elnök: Kiván-e valaki szólni?

Lengyel Zoltán: T. ház! Én Visontai Soma t. barátom és képviselőtársam felszólalása nyomán csak igen röviden azt az inditványt vagyok bátor tenni, a melyet ő az első pontra vonatkozólag tett, hogy az egész javaslat szövegén végig mindenütt »Ausztria-Magyarország« helyett csupán »Magyarország« tétessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. A kérdés az, elfogadja-e a ház a javaslat felolvasott részét eredeti szövegében, szemben Lengyel Zoltán képviselő ur módositásával, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a javaslat felolvasott részét eredeti szövegében kivánják elfogadni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a javaslat ezen részét eredeti szövegében fogadta el és Lengyel Zoltán képviselő ur módositását elvetette.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a 9. és 10. bekezdést).*

Elnök: Kiván-e valaki szólni?

Lengyel Zoltán: T. ház! Ismétlem a következetesség kedvéért is előbb tett inditványomat. Egyuttal csak azt a rövid megjegyzést teszem, hogy arra a közjogi fejtegetésre nézve, a melyet itt Visontai Soma t. képviselőtársam előadott, igazán vártuk volna az igen t. kereskedelemügyi miniszter ur érveit. Hiszen ez a közjogi helyzet és az a fejtegetés, ha többet nem, legalább annyit megérdemelt volna, hogy a t. miniszter ur ellenérveit is elmondja. Ily könnyen, ily egyszerűen törvénybe iktatni az összmonarchiát minden lelkiismeretfurdalás nélkül, s még csak meg sem mondani azt, hogy miért történik ez: ezt a t. miniszter urtól nem vártam volna. A magam részéről ismételten csatlakozom azokhoz a közjogi fejtegetésekhez, s azt az inditványt teszem, hogy az »Ausztria-Magyarország« szavak helyett mindenütt »Magyarország« szó tétessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván-e valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. A kérdés az, hogy elfogadja-e a ház a javaslat felolvasott részét eredeti szövegében, szemben a Lengyel Zoltán képviselő ur által inditványozott módositással, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik az eredeti szöveget kivánják elfogadni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a javaslat ezen részét eredeti szövegében fogadta el és mellőzte Lengyel Zoltán képviselő ur módositását.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a 11., 12. és 13. bekezdést, valamint az aláirásokat).*

Kovács Pál jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! Csak igen röviden azt vagyok bátor javasolni, hogy ezen szavak után: »jogában állván a szerződő feleknek« a következő mondat szurassék be: »illetőleg Magyarországnak és Ausztriának külön is.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván-e valaki a javaslat ezen részéhez szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal.

Miután Kossuth Ferencz képviselő ur egy toldást ajánlott, ennélfogva először a szövegre nézve fogom feltenni a kérdést, azután külön a toldásra nézve.

Felteszem a kérdést: elfogadja a ház a javaslatnak felolvasott részét, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik az eredeti szöveget elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a szöveget elfogadta.

Most fel fogom tenni a kérdést azon toldásra nézve, a melyet Kossuth Ferencz képviselő ur inditványozott, hogy t. i. beszurassanak azon szavak: »illetőleg Ausztriának és Magyarországnak külön is«. Kérem azokat, a kik ezt a toldást elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. Kijelentem, hogy a ház a

Kossuth Ferencz képviselő által inditványozott toldást nem fogadta el.

Miután a tövényjavaslat részleteiben is letárgyaltatott, javaslom, hogy annak harmadszori felolvasása a legközelebbi ülés napirendjére tüzessék ki. Hozzájárul ehhez a ház? *(Helyeslés.)* Ezt tehát mint a ház határozatát kijelentem.

Napirend szerint következik most a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről a földmivelésügyi miniszter törvényjavaslata (Irom. 667, 671). *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap! Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* Az előadó ur kiván szólni.

Heltai Ferencz, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! Az 1885:XV. t.-czikk felhatalmazta az akkori közmunka- és közlekedésügyi minisztert, hogy a Rábát és mellékvizeit a Rábaszabályozó-társulat által kidolgozott terv alapján 6 év alatt 13,200.000 korona költséggel szabályozza. Egyuttal a pénzügyminiszter is felhatalmazta, hogy ezen művelet költségeinek fedezésére kölcsönt vehessen fel.

A törvényhozás 1885-ben nem fogadta el azon eredetileg készült tervet, a mely a Rába egész szabályozását és közben a Fertő lecsapolását is felölelte; az eredetileg kidolgozott terv 10,800.000 korona költséget igénylő részének kivitele a törvényhozás határozata szerint későbbre halasztatott. Az eredetileg elfogadott terv sem volt azonban az előre látott időre és az előre látott költséggel befejezhető, és ezért az 1893. évi XVII. törvényczikk ujból 3,520.000 koronát szavazott meg a hátralevő munkára. Azonban az ekként megszavazott összeggel sem volt a Rábaszabályozás teljesen befejezhető, miért is a törvényhozás az 1895. évi XIII. törvényczikkel a Rábaszabályozás további költségeire ujabb 1,700.000 koronát engedélyezett.

E három törvény alapján a Rábaszabályozás költségeire tényleg kiadatott 17,826.188 korona 78 fillér. A Rábaszabályozó-társulat, a melynek autonomiája a szabályozás elkészülte után visszaállittatott, azóta saját inicziativájából és évi költségvetések alapján a Rábaszabályozás folytatására ujabb 1,161.416 korona 89 fillért forditott. E szerint tehát a Rábaszabályozás költségeire eddig összesen 18,987.605 korona 67 fillér adatott ki.

A Rábaszabályozás azonban még ezen költséggel sem volt teljesen befejezhető. A társaság pénzügyei pedig a legnagyobb zavarba jutottak, mert daczára annak, hogy az érdekeltség igenis sulyos terheket viselt az utolsó esztendőkben, ezen terheket egész összegükben fedezni képes nem volt. A társaság nem vethette ki — én feltételezem, hogy miután nem vetette ki, nem is vethette ki — a' kölcsön-annuitások teljes fedezésére szükséges összeget, ugy hogy ezen összegeket a fennálló kötelmi viszonynál fogva a pénzügyminiszternek kellett előlegeznie.

Időközben a társaság elkészitette a Rábaszabályozás végleges befejezésére szolgáló tervezetet, a melyet a társaság közgyülése 1901 május havában kivitelre elfogadott.

A munka végrehajtására szükséges költséget azonban meg nem szavazták. A társulati érdekeltség körében fennálló ellentétek oly nagy fokra jutottak, hogy már-már a társulati érdekeltségnek egy társulat kötelékében való működése is lehetetlennek látszott és ezért az ellentétek lehető kiegyenlitése czéljából a földmivelésügyi miniszter ur 1903-ban egy értekezletet hivott össze, a mely értekezleten a társaság különböző tényezői képviseletében egyértelmü megállapodásra jutottak abban a tekintetben, hogy a társulat által elkészitett terv a végrehajtás alapjául elfogadtassék, egyuttal módok kerestessenek arra, hogy ezen munkálatok végrehajtásával járó költségek egy részét az állam vállalja magára.

Ezen módozatokat azon jóindulatnál fogva, a melyet a kormány a kérdéssel szemben tanusitot, sikerült is megtalálni akként, hogy megállapittatott, hogy a társulati érdekeltség egy része a hetvenes évek végén és a nyolczvanas évek elején elmulasztotta a társulati ártér egy jelentékeny részét a földadó likvidációjánál bejelenteni. Megállapittatott a végzett kutatások alapján, hogy a társulati ártér egy részének 189.025 K adó visszatéritésére van igénye és pedig a munkálatok befejezésétől 1896-tól 1904. év végéig. Ez képvisel 801.231 K-át. Ezen adóvisszatéritési összegnek a jövendőre való lekötésével lehet 1,780.000 K-ás kölcsönt kötni. Ezen adóvisszatéritési összegek tőkésitésével megtalálttatott a fedezet egy része azon munkálatokra, a melyeknek összköltsége 8,354.528 K-val van előirányozva, a melyből 8,301.528 K esik a régi árterületre és 53.000 K a duna-lajtai árterületre. A költség többi része akként teremtetik elő, hogy a hiányzó összeget az állam a végrehajtás utolsó három esztendejében kamatmentes előlegképen fogja a társaság rendelkezésére bocsátani, és pedig 5,273.000 koronát.

Ha most azt a kérdést vizsgáljuk, hogy mennyire rug az a segedelem, a melyet a társulati érdekeltség részben közvetve, t. i. az 500.000 korona állami segedelem utján, részben közvetlenül, t. i. az adóvisszatéritések alakjában kap az államtól, elismerem, hogy ez jogczim, de nem terheli az érdekeltséget. E jogczimnél fogva jár neki az állam részéről; de nem képez érdekeltségi terhet, s akkor a következő eredményre jutunk: az 1896. évtől 1904. évig terjedő adóvisszatéritésképen a társulat kap 801.231 koronát. Ezen adóvisszatérités alapján felveendő kölcsön kitesz 1,780.000 koronát, a közvetlen állami segedelem képvisel 500.000 koronát. Ha a munkálatok be fognak fejeztetni, a társulatnak ujabb adóvisszatéritésre lesz joga, a mely kalkulálható körülbelül 86.000 koronára. Ha ez tőkésittetik, a minthogy a társaság által, illető-

leg a kormány által felveendő kölcsönben tőkésittetni fog, ez is kitesz 1,723.000 koronát.

Az a segedelem tehát, a melylyel az állam részben közvetve, részben közvetlenül hozzájárul ezen munkálatok költségeinek fedezéséhez, 8,300.000 koronából kitesz 4,805.031 koronát. Ez magában véve is a költségek nagyobb részét képviseli. Ha azonban azt veszszük, hogy mennyivel járul az állam a Rábaszabályozó-társulat pénzügyi viszonyainak rendezéséhez, akkor figyelembe kell vennünk még azt is, hogy 250.000 koronát ad a törvényjavaslat második szakaszában foglalt lecsapolási munkálatokra, 360.000 koronát tesz ki az 5,273.000 korona állami előleg elengedett kamata, mert kamatmentesen adja az állam, és továbbá 200.000 koronát tesz ki az állam irányában ma fennálló 520.000 korona kamatmentessége, a mely a hátralevő időszakra engedélyeztetett. Összesen tehát az állam a Rábaszabályozás befejezéséhez és a Rábaszabályozó-társulat pénzügyi viszonyai rendezéséhez 5,615.031 koronával járul.

A t. ház tagjai előtt felesleges fejtegetnem, hogy ily nagymértékű állami segedelemben egyetlen szabályozó társulat sem részesedett eddig. A kérdés tehát pénzügyi szempontból az, vajjon az itt megoldandó nagy közgazdasági czélok igazolják-e, hogy az állam a segedelem ekkora mértékét, a költségek jelentékeny részét magára vállalja. A ház vizügyi bizottsága és pénzügyi bizottsága is ebben a vélekedésben volt, hogy az itt fenforgó kivételes viszonyok indokolják az állam ily nagymértékü segedelmét. Azért a nélkül, hogy vindikálnám magamnak azt, hogy a munkálatok czélszerűsége tekintetében itéletet alkothassak, *(Felkiáltások balfelől: Ahá!)* ezt nem vindikálhatom magamnak, mert nem vagyok szakértő, ebben a tekintetben meg kell nyugodnom abban, hogy az érdekeltség e munkálatokat magáévá tette; én csak az állam pénzügyi segedelme tekintetében fejezhetek ki vélekedést; azért tehát, mondom, e tekintetben a ház vizügyi és pénzügyi bizottságának is az volt a véleménye, hogy ezen áldozatok, a melyeket itt az állam hoz, indokoltak és ezért a törvényjavaslatot általánosságban mind a két bizottság részéről elfogadásra ajánlom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Minthogy az idő már nagyon előrehaladott, javaslom, hogy most ne folytassuk a tárgyalást. A legközelebbi ülést illetőleg javaslatom az, hogy a t. ház a legközelebbi ülését tartsa holnap délelőtt tiz órakor. Napirendjére a már hozott határozat értelmében a ma részleteiben is letárgyalt, Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasását tűzze ki; azután következnék a Rába szabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása és a mennyiben a t. ház e törvényjavaslat tárgyalását befejezné, következnék a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyainknak rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokról szóló törvényjavaslat tárgyalása. Elfogadja ezt a t. ház? *(Igen!)* Akkor ezt a ház határozatául kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 1 óra 55 perczkor.)

504. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 28-án, pénteken,

Perczel Dezső, közben báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A miniszterelnök benyujtja a m. kir. kormány 1903. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentést, továbbá az 1903. évi zárszámadásokat. — A pénzügyminiszter előterjeszti az 1905. évről szóló költségvetést. — A kereskedelemügyi miniszter benyujtja a központi statisztikai hivatal 1905. évi munkatervét és 1904. évi munkatervének némi módositásáról szóló jelentését. — Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gróf Esterházy Kálmán jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat Kovács Pál jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Sopron vármegye közönségének négyrendbeli feliratát, a magyar nyelv és jelvények jogainak a külképviseletben való érvényesitése, külföldön székelő közös hatóságainknak a magyar hatóságokkal magyarul leendő levelezése, vasuti sztrájkok megismétlődhetésének megakadályozása és az állami italmérési jövedékről szóló 1899 : XXV. törvényczikk módositása iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A miniszterelnök ur kiván előterjesztést tenni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Van szerencsém a m. kir. kormány 1903. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentést beterjeszteni. Kérem, hogy annak szétosztása iránt intézkedni méltóztassék.

Van szerencsém továbbá az 1903. évi zárszámadásokat beterjeszteni. Kérem, méltóztassék azoknak kinyomatását, szétosztását és előzetes tárgyalás végett a zárszámadási bizottsághoz való utasitását elrendelni. *(Helyeslés.)*

Elnök: A kormány 1903. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés, miután kellő példányban adatott be, a ház tagjai közt szét fog osztatni. Az 1903. évi zárszámadások pedig ki fognak nyomatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a zárszámadási bizottsághoz utasittatnak.

A pénzügyminiszter ur kiván előterjesztést tenni.

Lukács László pénzügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az utóbbi évek költségvetési előirányzatainak összeállitása alkalmával egyetlenegyszer sem volt a kormánynak nagyobb óvatosságra, körültekintésre és mérsékletre szüksége, mint akkor, mikor a jövő 1905. évi költségvetési előirányzatot összeállitotta, a melyet van szerencsém ezennel indokolásával együtt a t. képviselőháznak bemutatni. Erre az óvatosságra és mérsékletre igen nagy indokokat szolgáltattak az utóbbi évek. Az állami kiadá-

soknak az utóbbi években mutatkozott rohamos emelkedése az egész vonalon, ezzel szemben a mult évi törvényenkivüli állapotnak hátrányos hatása az állami bevételekre, a mi még most is érezhető, az idei kedvezőtlen termés, a minek a jövő évben is érezni fogjuk visszahatását, mind olyan momentumok, a melyek kétszeres kötelességévé tették a kormánynak, hogy a költségvetés összeállitása körül a legnagyobb rigorozitással járjon el.

Már az 1904. évi költségvetési előirányzat beterjesztése alkalmával bátor voltam azon nézetemnek adni kifejezést, hogy abban az esetben, ha állami kiadásaink az egész vonalon oly nagy mértékben fognak tovább is emelkedni, mint az utóbbi időben, ugy rendes mai bevételi forrásaink hozadékából ezeket a kiadásokat nem leszünk képesek fedezni. És miután már akkor előre láttam, hogy bizonyos kiadásaink még mindig emelkedni fognak, és hogy vannak egyes pontok, a hol a kiadások még mindig nem érték el a kulminácziót, azért már akkor bátor voltam abbeli véleményemnek kifejezést adni, hogy államháztartásunk egyensulyát csak ugy tarthatjuk fenn, ha a legközelebbi költségvetés összeállításánál a kormány szigoru revizió alá vesz minden egyes költségvetési tételt, töröl, redukál mindenütt, a hol azt hátrány nélkül teheti, és ily módon csinál helyet azoknak az uj kiadásoknak vagy növekedő tételeknek, melyek vagy törvényből kifolyólag szükségképen beillesztendők a költségvetésbe, vagy oly természetűek, hogy az állam eminens érdekeinek sérelme nélkül azok elől elzárkóznunk nem lehet.

Ezen költségvetési előirányzat, a melyet ezennel szerencsém van bemutatni, ezen elvek szem előtt tartása mellett készült, ezt az eljárást követtük ezen előirányzat készitésénél és ennek köszönhetjük, hogy oly előirányzatot van szerencsém ez alkalommal beterjeszteni, a mely a realitás minden kellékének megfelel és a mely — ha megtartatik, a mi a kormánynak természet szerint szigoru kötelessége — meg fogja védeni az államháztartás egyensulyát az 1905. évben is a nélkül, hogy bármiféle rendkivüli eszközhöz kellene nyulni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Ha ezen takarékossági törekvés daczára, a mely nyilvánul ebben a költségvetési előirányzatban, az előadottakból vagy a költségvetés tanulmányozásából mégis azt méltóztatik látni, hogy az állami kiadások, különösen a rendes kiadásoknál számszerint az 1905-ik évre is elég jelentékeny összeggel emelkednek, másrészről méltóztatnak meggyőződni arról is, hogy ezeknek a kiadásoknak legnagyobb része olyan, a mely törvényből folyólag egyszerűen beillesztendő volt a költségvetésbe, vagy olyan, a mely nem valóságos emelkedés, legalább a rendes kezelésben, hanem csak látszólagos, vagy olyan természetű, a mely magával hozza a megfelelő bevételt, a mely azt ellensulyozza és igy átfutó természetű kiadássá válik, mely a mérlegre befolyást nem gyakorol; vagy olyan természetű, a mely nem állandó, hanem egy pár év mulva el fog tünni a költségvetésből: méltóztatnak meggyőződni arról is, hogy a kiadásoknak ezen emelkedése, a mely valóságos és egyszersmind állandó természetű, nem oly nagy, hogy azokat az állam bevételéből normális fejlődés mellett fedezni nem volnánk képesek.

Mielőtt tovább mennék és ismertetném legalább főbb vonásaiban az előirányzatot, méltóztassék megengedni, hogy — a mint az máskor is szokás volt — rövid visszapillantást vessek a mult év zárszámadási eredményeire, arra a zárszámadásra, melyet a t. miniszterelnök ur az imént terjesztett be és hogy összehasonlitsam a mult évi költségvetési törvény tételeit az államháztartás kezelésében felmerült eredményekkel. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez az összehasonlitás ez alkalommal nem bir azzal a fontossággal, mint más években, mert méltóztatnak tudni, hogy 1903-ra nekünk költségvetésünk nem volt. A törvényenkivüli állapot következtében az 1903. évi költségvetés csak utólag, 1904-ben jött létre, másrészről van egy momentum, a mely szintén zavarja bizonyos mértékig az 1903. évi eredmények tiszta képét, s ez a konverzió, a mely az 1902 : V. t.-cz. alapján végrehajtatott, és a mely átnyul az 1903. évbe is, s a melynek egyes tételei az 1903. évi zárszámadásokban jelentkeznek a nélkül, hogy jogilag ezt az évet illetnék, mert tulajdonképen az 1902. évi zárszámadásokba tartoznának. Ha tehát az 1903. év eredményéről tiszta képet akarunk nyerni, akkor ezeket a tételeket ki kell küszöbölni.

Az 1903. évben az állami költségvetés olykép lett megállapitva, hogy a bevételek 2,241.500 koronával haladták meg a kiadásokat, vagyis ez volt a költségvetésileg előirányzott fölösleg. Az 1903. év kezelésére azonban a költségvetési és az imént emlitett konverzionális törvényen kivül számos más póthiteltörvény is birt befolyással, a melyek korábbi időkben megalkotva, éreztették hatásukat az 1903. évben is, a mennyiben a kormányt a költségvetésen kivül különböző nagyságu bevételekre és kiadásokra hatalmazták fel

Igy a pénzügyi kormányzat fel volt hatalmazva 1903-ra 2,600.000 K-át venni igénybe, a kereskedelmi tárcza póthitele 2,500.000 K volt, a földmivelésügyi tárczáé 2,400.000 K, a vallás- és közoktatásügyi, valamint az igazságügyminiszteri tárczának póthitele egyenkint egy millió korona, a honvédelmi tárczának póthitele 2,600.000 K volt. Ezenkivül az 1897: XXX. t.-czikkel engedélyezett nagy vasuti beruházás folytán fel volt hatalmazva a kormány 1903-ban 14,400.000 K-át venni igénybe. A legutólsó beruházási törvény, valamint az 1904: XIV. t.-cz. pedig ugyancsak engedélyezett az 1903. évre utólagosan 8,800.000 K-át ugy, hogy ha mindezeket összegezzük és hozzácsatoljuk a költségvetési törvényben

engedélyezett hitelekhez, arra az eredményre jutunk, hogy a törvényhozás a bevételeket és kiadásokat ugy állapitotta meg az 1903. évre, hogy a bevételek 23,600.000 K-val haladták meg a kiadásokat, vagyis 23·6 milliós bevételi többlet volt törvényhozásilag előirányozva.

Ha most nézzük, hogy mit mutatnak a zárszámadási eredmények ezzel a preliminárával szemben, azt látjuk, hogy az előirt bevételek és az utalványozott kiadások olyképen alakultak, hogy a bevételek 34,800.000 K-val haladták meg a kiadásokat, tehát az elért eredmény az előirányzattal szemben 11,200.000 K-val volt kedvezőbb. Ez volt az előirás, illetőleg az utalványozás eredménye.

Hogy az 1903. évben a tényleges pénztári kezelés nem lesz kedvező, azt mindenki előre látta és magam sem titkoltam el, mikor utaltam arra, hogy a törvényenkivüli állapotnak kedvezőtlen hatását a tényleges pénztári kezelésben okvetlenül meg fogjuk érezni. Ezt a feltevést tényleg igazolja a zárszámadás, a mennyiben daczára annak, hogy — a mint emliteni bátor voltam — az előirás és az utalványozási eredmény elég kedvező volt, a pénztárba tényleg befolyt összegek, illetőleg kifizetések eredménye aránylag kedvezőtlennek mutatkozik az 1903. évben és pedig 37,800.000 K-val kedvezőtlenebb eredményt mutat, a melyet, ha összehasonlitunk az előirányzott 23·6 millió korona többlettel, kiderül, hogy a tényleges kezelésben a kedvezőtlenebb eredmény 61·4 millió koronát tett ki. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Az obstrukczió!)*

Az igazság kedveért meg kell mondanom, hogy ennek a tényleges kedvezőtlenebb eredménynek két oka van. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik a kiadások többlete 18,300.000 K-val, a másik a bevételek kevesblete 43,100.000 K-val. *(Zaj a jobboldalon.)*

A mi a 18 millió koronában jelentkező túlkiadást illeti, ennek nagy része, t. i. 14 millió korona a konverzionális törvényre vezethető vissza és azon időleges kamatokra, a melyeket a konverzionális törvény, illetőleg a konverzionális szerződés értelmében ki kellett fizetni 1903-ban, daczára annak, hogy ez az összeg nem volt, preliminálva. 1903-ban történt ez a leszámolás pedig azért, mert, habár a konverzió az 1902. évben indittatott meg, a nagy technikai munka miatt, a melylyel ez összekötve volt, befejezést csak 1903-ban nyerhetett és igy az 1903-ban jelentkező kiadási tétel jogilag az 1902-ik évet illeti. Ezen a 14 millión kivül, a mely, mint bátor voltam emliteni, a konverzióhoz tartozik, van még pár millió túlkiadás az 1903-ik évben, főleg az országos betegápolási alap kezelésénél, a mi a t. képviselőház előtt ismeretes, mert ennek következtében voltunk kénytelenek a folyó évben a betegápolási pótadó százalékát felemelni.

A mi már most a 43·1 millió bevételi visszamaradást illeti, ebből 18,200.000 koronányi visszamaradás nem aggályos természetű, mert nem ered másból, mint abból a körülményből, hogy a kormány nem élt azzal a felhatalmazással, hogy ezt az összeget kölcsön utján szerezze be, daczára annak, hogy a törvényhozás erre felhatalmazta. Nem aggályos természetű az a 4,800.000 koronányi visszamaradás sem, a mely az állami dijak bevételénél mutatkozik, mert ez egyszerűen arra vezethető vissza, hogy a tisztviselők fizetésrendezése az 1903-ik évben nem hajtatott végre teljes mértékben és igy az előirányzott dijbevétel csak a következő évben folyt be. Azonban egyenesen és határozottan a törvényenkivüli állapot következményének kell tekintenem *(Halljuk! Halljuk)* az egyenes adóknál mutatkozó 25,000.000 K, a jogilletékeknél mutatkozó 2,400.000 K visszamaradást, a mely az adónemfizetés következménye és a mely természetesen még folytatását találta az 1904-ik esztendőben is mindaddig, mig a törvényes állapot be nem állott.

Nem mulaszthatom el itt, hogy egy igen figyelemreméltó jelenséget ne ajánljak a t. képviselőház figyelmébe, a mely az adónemfizetésnek következményét képezte. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt látjuk ugyanis a zárszámadásból, hogy abban az arányban, a melyben az egyenes adó befizetése visszamaradt, növekedett a szeszadó és a szeszadópótlék bevétele és pedig nem csak az előirásban, de a tényleges bevételben is. *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Az obstrukczió hatása!)*

Eltekintve azonban attól az eredménytől, a mely a törvényenkivüli állapot következményeként egyes bevételi ágak visszamaradásánál mutatkozik, azt mondhatjuk, hogy az 1903. év pénzügyileg nem tartozott a rossz esztendők közé, hanem egészben véve teljesen megnyugtató eredményt adott, a mi a kedvező termési viszonyoknak következménye volt, mert daczára annak, hogy egyes bevételi ágazatoknál visszaesés mutatkozott is, egészben véve a bevételeknél jelentékeny többlet lett előirásba véve és pedig 48,700.000 koronával több bevétel iratott össze, mint a mennyi előirányozva volt. Igy nagyobb volt a bevételi előirás az egyenes adóknál 16,700.000 koronával, a fogyasztási adóknál 23,400.000 koronával, a bélyegnél 1,100.000 koronával, a jogilletékeknél 10,400.000 koronával, a dohányjövedéknél 8,000.000 koronával, az államvasutak bevételénél 3,700.000 koronával stb.

A mi már most ezeket a számokat illeti, a melyeket bátor voltam előadni, ezek az egész állami kezelésre vonatkoznak. Vannak azonban ezen számbeli eredmények között olyan bevételek is, a melyek kölcsönökből származnak, tehát nem képezik az államnak tulajdonképeni bevételeit. Vannak olyan bevételek és kiadások, a melyek konverzióval kapcsolatosak, vagy a melyek valamely alap kezeléséből származnak, vagy azzal kapcsolatosak, s a melyek szintén nem tulajdonképeni állami bevételt vagy kiadást reprezentálnak. S benne vannak ezekben a téte-

lekben a nagy beruházásokkal kapcsolatos bevételek és kiadások, a melyekre nézve a törvények ugy intézkednek, hogy azok az államháztartás többi eredményeitől elkülönitve tüntetendők fel. Ha tehát azt akarjuk megvizsgálni, hogy mennyi volt az államnak saját forrásaiból származó bevétele és mennyi volt a tulajdonképeni állami kiadás, akkor mindezeket az emlitett tételeket ki kell hasitani, a mit az állami számvevőszék tényleg teljesit is. Ennek nyomán a következő eredményre juthatunk. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az államnak saját forrásaiból származó bevételei gyanánt 1903-ra preliminálva volt 1061 millió korona. Miután pedig kiadásai 1082,600.000 koronával preliminálttattak, világos, hogy már az előirányzat szerint is a kiadások 21,600.000 koronával nagyobb összeget tettek ki, vagyis már a törvényhozás tudatosan ugy állapitotta meg a kiadásokat, hogy 21·6 millió koronát nem az államnak évi bevételeiből, hanem vagy kölcsönből, vagy a pénztári készlet felhasználása utján kellett volna fedezni. Ez volt tehát a preliminárének eredménye. Ezzel szemben 1903-ban a bevételi előirás és kiadási utalványozás ugy alakult, hogy a bevételek nem 21,600.000 korona, hanem csak 2,300.000 korona erejéig nem fedezték a kiadásokat, tehát az előirási eredmény 19,200.000 koronával volt kedvezőbb, mint az előirányzat. A tényleges eredmény azonban ezen számitás szerint sem volt kedvező, mert itt ugyanazon okok hatottak közre, a melyeket az előbb bátor voltam emliteni, ugy hogy a tényleges pénztári eredmény ezen kalkulus szerint is $58^1/_2$ millió koronával volt kedvezőtlenebb, mint az előirányzat. Természetes, hogy az 1903-ban elmaradt bevételeknek egy része befolyt 1904-ben és remélhető, hogy egy része még később is be fog folyni.

Ezek azok, a miket kötelességemnek tartottam a zárszámadás ismertetésére vonatkozólag előadni.

Most méltóztassék megengedni, hogy áttérjek az 1905. évi költségvetési előirányzatra, *(Halljuk! Halljuk!)* és konstatáljam mindenekelőtt azt, hogy 1905-re a rendes kiadások prelimináre szerint 43·2 millió koronával, az átmeneti, vagy rendkivüli kiadások pedig 4·5 millió koronával emelkednek s igy a kiadások emelkednek összesen 47·7 millió koronával. Ugyanennyivel emelkednek körülbelül a bevételek is, vagyis 20,100.000 koronával a rendes bevételek és 22,200.000 koronával az átmeneti bevételek, minél fogva a bevételek emelkedése összesen 47,300.000 korona.

Különösen figyelemreméltó a rendes kiadások emelkedése, a melyre vonatkozólag bátor voltam emliteni, hogy ez 43·2 millió korona pluszt mutat fel. Itt rögtön meg kell jegyeznem, hogy a rendes kiadások ezen emelkedése csak látszólag ilyen magas, mert le kell ütni belőle 20 millió koronát, mint olyant, a mely már eddig is szerepelt a költségvetésben, csakhogy nem a rendes, hanem a rendkivüli kezelésben. Ez a 20 millió korona az az összeg, a mely az állami tisztviselők és a vármegyei alkalmazottak fizetésrendezése czimén már az 1904. évi költségvetésben is benne volt az átmeneti kiadások között mint átalány összeg.

Most 1905-re, miután biztosan tudjuk, hogy minden egyes tárczára mennyi esik ebből a fizetésrendezési kiadásból, áthoztuk ezeket a tételeket az ordináriumba és felosztottuk az egyes tárczák közt. A rendes kezelésre nézve tehát ez a 20 millió emelkedés ugyan, de az összes kezelésre, vagyis az egész költségvetésre nézve abszolute nem emelkedés, ez tehát leüthető a rendes kiadásokból és igy ezeknek az emelkedésével leszáll 23·7 millió koronára. Ebből a 23·7 millióból 3·5 millió korona kapcsolatos szintén a fizetésrendezésekkel és pedig részint a már megalkotott, részint a közelebbről megalkotandó törvények folyományát képezi. 5·4 millió korona emelkedés mutatkozik az üzemeknél, a hol azoknak természetes fejlődése következtében a kiadásokat is emelni kellett és ezzel azt értük el, hogy a bevételeknél több mint 11 milliónyi többletet állithatunk be a költségvetésbe. A még ezután mutatkozó 14 millió koronányi emelkedés a rendes költségvetésnek kizárólag részint megalkotott, részint a legközelebbi jövőben megalkotandó törvényekre vonatkozik, tehát olyan természetű kiadási emelkedés, a melyre nézve nem állott módjában a kormánynak a felett deliberálni, hogy felvegye-e vagy nem, hanem egyszerűen kénytelenek voltunk a törvény dispoziczióinak eleget tenni; vagy pedig felvettük, mert a közelebbről remélhetőleg megalkotandó törvények ilyen kiadási növekedéseket fognak szükségessé tenni.

Természetes dolog, hogy az adminisztrácziő különböző ágazatai szintén fejlődvén, bizonyos kiadási többleteket igényelnek. Ezt a szükségletet azonban már nem kiadási emeléssel födöztük, hanem igyekeztünk megtakaritásokat eszközölni minden irányban és az ilykép megtakaritott összegekkel fedeztük azután az adminisztrácziő növekedését. *(Élénk helyeslés.)*

Ezeket általánosságban megjegyezve, legyen szabad most már némileg a részletekre áttérnem, igérve a t. képviselőháznak, hogy nem fogom túlságos mérvben igénybe venni becses figyelmét. Feltüntetni kivánom ugyanis azon különbözeteket, a melyek az 1905. évi előirányzat és az 1904. évi költségvetési törvény között mutatkoznak.

Az országgyülés szükséglete emelkedik 44.000 koronával. Ez főleg annak a következménye, hogy a delegácziók a jövő évben Bécsben tartják üléseiket.

A közösügyi kiadások azon része, a mely eddig is szerepelt a mi költségvetésünkben, az ugynevezett ordinárium és extraordinárium emelkedést nem mutat fel, habár a rendes kiadások másfél millió koronával emelkednek is,

de az extraordináriumban ugyanilyen, vagy valamivel nagyobb apadás lévén, ez a része a közösügyi kiadásoknak többletet nem mutat fel. Azonban egy jelentékeny többlet van beállitva a mi költségvetésünkbe az utolsó delegácziő III. és IV. számu határozatai következtében, a mely határozatokkal a hadsereg részére 78 millió, a haditengerészet részére 62,676.000 koronányi rendkivüli hadi hitelt szavaztak meg. Ez a két összeg 140,676.000 koronát tesz ki, ebből ránk a quóta szerint eső rész 48,392.544 korona; ezt az összeget, mint előreláthatő, és illetőleg a delegácziő által megszavazott összeget kénytelen voltam beilleszteni a költségvetésbe...

B. Kaas Ivor: Ez is az obstrukczió következése? *(Zaj. Mozgás és felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Lukács László pénzügyminiszter: ... a mely összeget, miután nem vagyunk képesek folyó bevételeinkből fedezni, ugyanilyen összegű kölcsönből eredő bevétel ellensulyozza, ugy hogy ez a tétel átfutó természetű tétellé válik, a mely a mérlegre befolyást nem gyakorol. A mennyiben pedig hatása van az államadóssági kamatoknál, arról külön fogok megemlékezni.

A mi a nyugdijszükségletet illeti, ez 631.000 koronával emelkedik; miután ugyanis a tisztviselői fizetések emeltettek, természetesen a nyugdij kiszabásának alapja nagyobbodván, szükséges volt a nyugdij-preliminárét is felemelni.

A mi az államadósságokat illeti, mindenekelőtt konstatálni kivánom, hogy állami adósságaink legtöbb neménél nem mutatkozik emelkedés, hanem körülbelül 200.000 korona csökkenés. Egyedül a 4 százalékos koronajáradék szükséglete emelkedik 7,119.724 koronával. Ezen összeg kamatját és kezelési költségét képezi annak a tőkeösszegnek, a melyet a jövő év folyamán kölcsönből vagyunk kénytelenek beszerezni, és a mely összesen 136,390.000 korona effektiv összeget tesz ki. Ez az összeg a következő tételekből alakul:

Először is jogositva vagyunk a konverzionális törvény határozata értelmében azon összegeket, a melyeket a városok és községek regálekötvényeinek ellenében ellenértékül kifizetni jogositva vagyunk, koronajáradék utján beszerezni. Ez az összeg tesz 3,700.000 koronát a jövő évben. Ugyancsak koronajáradék utján fogjuk beszerezni a beruházási törvény értelmében, vagy annak alapján a jövő évben szükségessé vált összeget a beruházási programmnak megfelelőleg 58,326.000 koronában, továbbá ugyancsak ilyen koronajáradék-emisszió által kell hogy beszerezzük azt az összeget, a mely közösügyi czélokra a delegácziő 1902. évi határozata szerint a taraczkágyuk előállitására szükségessé vált, a melyre vonatkozólag törvényjavaslatot voltam bátor benyujtani a t. képviselőháznak és a mely 38 millióból ránk esik 13,072.000 korona. És végül ugyancsak koronajáradékkal szándékozunk beszerezni azt a közösügyi kiadást, a melyet az utolsó delegácziók 1904-re póthitelként és 1905-re rendkivüli hitelként megszavaztak, a melyeknek egyike 38,156.000 korona, másika — mint emlitettem — 140 millió, összesen 178,176.000 korona, a melyből a ránk eső rész 61,292.000 koronát tesz ki. Ebből a négy tételből alakul az emlitett 136,390.000 korona, a melyet effektiv összegben be kell szereznünk.

A mint méltóztatnak látni, ezen összeg két alkatrészből áll; az összeg egyik része olyan, a mely tisztán magyarországi szükségletek fedezésére szolgál és ez tesz 62 millió koronát, a másik olyan, a mely közös szükségletek fedezésére szolgál és ez tesz 74,364.000 K-át. Az előbbinek kamatterhét kell, hogy egészen mi viseljük, az utóbbinak kamatterhe megtérül abban az összegben, a melyet a közös hadügyi kormány az ő dotácziójából évenkint hosszabb időn keresztül a monarchia két államának megtérit, a mely a delegácziók határozata szerint 27,079.000 koronát tesz ki évenkint és a melyből a ránk eső összeg 9,315.176 K. Ezt a 9,315.176 K-át, a mely tehát ránk nézve bevételt képez, két czélra szándékozunk felhasználni. Először is ebből fedezzük a közösügyi szükséglet kamatterhét, a mely 3,123.000 K, a fenmaradó 6,191.865 koronát adósságtörlesztésre szándékozunk forditani és pedig egy magasabb kamatozásu kölcsön törlesztésére: t. i. az osztrák-magyar államvasuttársulattal szemben fennálló tartozásunk törlesztésére. Igy alakul, t. ház, az államadósságok szükséglete, a melynek végeredménye azt mutatja, hogy az államadósságok czimén 1905-ben a tiszta szükséglet 3,792.000 koronával emelkedik. Ez az egész emelkedés, mely ezen a czimen szerepel. A kamatbiztositást élvezett és más vasutak átvétele következtében elvállalt adósságok szükséglete apad 500.000 K-ával épen azon oknál fogva, melyet az imént emlitettem, t. i. az osztrák-magyar államvasuttársulattal szemben fennállott adósság törlesztése következtében.

Az egyes tárczákat terhelő kölcsönök, az u. n. tárczakölcsönök szükséglete emelkedik 619.000 K-val. Itt két főtételt kivánok kiemelni. Az egyik a kereskedelemügyi tárczánál az a 310.000 K-nás tétel, a mely az államvasutak mentén épitett tisztviselői és munkás lakházak czéljaira felvett kölcsön törlesztésének kamatszükséglete, a másik a kultusztárczánál a különböző tanintézeti épitkezések számára felvett kölcsönök kamat- és törlesztésszükséglete.

A vasuti kamatbiztositási előlegek cziménél apad a szükséglet 145.000 K-val, miután remélhető, hogy ezen garantirozott vasutak jövedelmezősége emelkedik.

Horvát-Szlavonországok beligazgatási szükségletét ez alkalommal nem a három évi átlagos számitás alapján preliminéltam, mint eddig, hanem azon kiegyezési törvényjavaslat, illetőleg megállapodás értelmében, a mely a két regni-

koláris bizottság között létrejött, a mely ugyan még a törvényhozás jóváhagyását sem nyerte meg, de a mennyiben törvénynyé válnék, 1,825.951 K-nyi többletet *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* fog igénybe venni és ezt az összeget a budget realitása érdekében szintén szükségesnek láttam a költségvetésbe felvenni. Meg vagyok győződve, hogy ez abszolute nem képez semmiféle prejudicziumot a kiegyezési tárgyalás takintetében, mert akár elfogadtatik a kiegyezés, illetőleg a javaslat, akár nem, Horvát - Szlavonországokat semmi esetre sem fogja több megilletni, mint a mennyi a leszámolás szerint rá esik; a leszámolás pedig azon alapelvek szerint fog eszközöltetni, a mely alapelvek az akkor érvényben lévő kiegyezés utasitásain alapulnak.

Az állami számvevőszék szükséglete emelkedik 42.000 K-val, a közigazgatási bíróság szükséglete 79.000 K-val, a mely emelkedések főleg a tisztviselői fizetés többleteire vezethetők vissza, a mely többletek az 1904: I. t.-czikk alapján a tisztviselőket megilletik és a mely összegek eddig is preliminálva voltak, de a pénzügyi tárczánál. Ez alkalommal már az egyes tárczáknál vannak beosztva.

A mi a miniszterelnökség előirányzatát illeti, azt látjuk, hogy az összes kiadások apadnak 172.000 K-val. A rendes szükséglet emelkedik ugyan 35.000 K-val a tisztviselői fizetésemelés következtében, a beruházásoknál szintén van egy 50.000 K-nyi többlet felvéve a fiumei kormányzóság részére beszerzendő yacht költségeire, ellenben az átmeneti kiadások apadnak 250.000 K-val, mivel a gróf Andrássy Gyula emlékszobrára és a millennáris emlékműre kisebb összegek irányoztattak elő.

Az ő Felsége személyi körüli miniszterium szükséglete emelkedik 27.000 K-val, a mi részben a személyi pótlékok előirányzására vagyis fizetésemelésre, részben arra vezethető vissza, hogy egy államtitkári állás szervezése van kilátásba véve. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi a belügyi tárcza előirányzatát illeti, ennek kiadásai együttvéve minden ágazatban 1,965.000 koronával, bevételei pedig 1,162.000 koronával emelkednek, és igy mérlege 803.000 koronával rosszabbodik a nyugdijak és a tárczakölcsönök szükséglete nelkül. A belügyi tárcza rendes kiadásait illetőleg — ha leütjük a vármegyei alkalmazottak fizetésrendezésére és a belügyminiszterium átmeneti kiadásaira eddig preliminált összeget és ha leütjük a fizetésemelkedéssel járó összeget, a mely szintén szerepelt már az 1904. költségvetésben a pénzügyi tárczánál — az derül ki, hogy a belügyminiszterium rendes kiadásai 713.000 koronával emelkedtek. Két nevezetesebb emelkedési tétel van itt: elsősorban az országos betegápolási alap szükséglete emelkedik 440.000 koronával; a másik tétel a csendőrség tétele, a melynek emelkedése 452.000 korona lesz. T. i. 130 uj csendőrségi örs felállitása és a legénységnek 309 fővel való szaporitása terveztetik, és miután a folyó évre 250 fővel szaporittatott a legénység, ennek illetményei most már az egész évre beállitandók; egyszersmind pedig a zsold emelése is kilátásba van véve.

A belügyi tárcza átmeneti kiadásai, a mint már bátor voltam emliteni, apadnak azzal a 4,743.000 koronával, a mely legnagyobbrészt mint fizetésrendezési költség áthelyeztetett az extraordináriumból a rendes kezelésbe. A tárcza beruházásai emelkednek 372.000 koronával, a melyből a legnagyobb tétel a Brassón épitendő csendőrparancsnoksági épületre esik, a mely 350.000 koronát fog igénybe venni, a mely összeg azonban kölcsön utján fog fedeztetni. Ezen beruházáson kivül a belügyi tárcza az utolsó nagy beruházási törvényben megállapitott programm értelmében még 300.000 koronát fog felhasználni a pozsonyi kórház kibővitésére.

A mi a pénzügyi tárczát illeti, t. ház, ennek kiadásai apadnak 10,603.000 koronával, bevételei emelkednek 8,776.000 koronával és igy a tárcza mérlege 19,379.000 koronával javul a megelőző évvel szemben. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a kiadásoknak 10 millióval jelzett apadása nem egészen valóságos apadás, hanem részben csak látszólagos és arra vezethető vissza, hogy a tisztviselők fizetésrendezésére szolgáló hitel, a mely 15 milliónyi összegben eddig a pénzügyi tárcza átmeneti kiadásai között szerepelt, most felosztatott a többi tárczák között.

A mi a pénzügyi tárcza rendes kiadásait illeti, ezek, leütve a fizetési pótlékokra eső összeget, 1,471.000 koronányi emelkedést mutatnak, a mely emelkedés különböző czimek között oszlik meg. A pénzügyigazgatók körében némi reformokat tervezek. Elsősorban egy uj pénzügyigazgatóságot óhajtok felállitani, minthogy az országnak még több olyan vármegyéje van, a mely pénzügyigazgatósággal nem rendelkezik. Azután a státusnak némi javitása érdekéből öt pénzügyi fogalmazói állás megszüntetésével öt pénzügyigazgatónak a VII. fizetési osztályból a VI. fizetési osztályba való sorozását szándékozom javaslatba hozni. Az állami végrehajtók státusában 12 állást a XI.-ből a X. fizetési osztályba óhajtok sorozni. A járási számvevői intézmény továbbfejlesztése szintén kilátásba van véve, még pedig 133 uj számvevői állás felállitásával, egyszersmind a mult évben és folyó évben rendszeresitett állásoknak költségei most már az egész évre vétetnek fel.

Az adóhivatalok körében, miután egy pár éven keresztül uj adóhivatal nem állittatott fel és rendkivüli nagy azoknak a kéréseknek száma, a melyek uj adóhivatal felállitását czélozzák, javaslom a t. háznak, hogy ebbe a költségvetésbe 10 uj adóhivatal felállitásának költségei állittassanak be. Ezenkivül az igen kedvezőtlen helyzetben lévő adóhivatali tisztviselők érdeké-

ben azt a javaslatot teszem, hogy a legrosszabbul fizetett adótiszti állások száma 60-nal apasztassék és 27-tel szaporittassék e helyett az első osztályu adótárnokok és ugyannyival az első osztályu ellenőrök száma. *(Helyeslés.)* A pénzügyőrség körében kénytelen vagyok a pénzügyőrségi legénység létszámának 45 fővel való szaporitását kérni, miután évenkint számos uj mezőgazdasági szeszgyár állittatik fel és a jövedéki ellenőrzést a jelenlegi létszámmal nem birjuk teljesiteni.

Az egyenes adók kiadási szükséglete emelkedik 421.000 koronával, miután uj adókivetési cziklus elején állunk és ilyenkor a nyomtatvány és egyéb költségek nagy mértékben felszaporodnak.

A dohányjövedéki kiadásokat emelem 1,362.000 koronával, a miben legnagyobb tétel az az 1 millió korona összeg, amelyet beváltás czimén emelek, miután a dohánytermelési terület ismét szaporodik. Apasztom azonban a kiadásokat a fémkohászatnál 344.000 koronával; továbbá a pénzverés és fémbeváltásnál 403.000 koronával.

Igen nagy fontossággal birnak a pénzügyi tárcza bevételei; a miért is azokkal talán szabad lesz egy kissé részletesebben foglalkoznom. *(Halljuk! Halljuk!)* A pénzügyi tárcza bevételeit a rendes kezelésben 10,257.000 koronával emelem. Ennyivel várok többet a jövő évben, mint volt az előző évben. Ez pedig feloszlik a következőképen. Az egyenes adókból 4,618.000 koronával remélek többet, mint a megelőző évben, még pedig a házadóból 625.000 koronával, a kereseti adóból 1,800.000 koronával, a tőkekamat-adóból 993.000 koronával, a szállitási adóból 1 millió koronával és a késedelmi kamatokból 200.000 koronával többet.

Hogy ez az előirányzat reális, azt legyen szabad a következőkkel igazolnom. *(Halljuk! Halljuk!)* Előirányzunk ez alkalommal egyenes adók czimén 1905-re összesen 221,800.000 koronát. Preczedensül nem hivatkozhatom az 1903. évi zárszámadások eredményére, mert hiszen az 1903-ik év e tekintetben abnormis esztendő volt. De hivatkozhatom az 1902. évi zárszámadásokra, melyek az mutatják, hogy már 1902-ben 229,800.000 korona folyt be egyenes adók czimén. Ha tehát én a jövő évre 8 millió koronával kevesebbet preliminálok, mint a mennyi 1902-ben tényleg befolyt, azt hiszem, egészen reális alapon mozgok. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A fogyasztási adókból 2,350.000 koronával többet remélek, a melyből nagyobb tétel a szeszadónak 630.000 koronával való emelése és a czukoradó emelkedése egy millió koronával. A többi kisebb tételek között oszlik meg. A fogyasztási adókból összesen preliminálok 179 millió koronát, miután pedig 1903-ban, a mely normális esztendő volt a fogyasztási adók tekintetében, befolyt tényleg 184,600.000 K, tehát 5 millió 600.000 koronával kevesebbet preliminálunk a jövő évben, mint a mennyi 1903-ban befolyt. A bélyeg czimén 418.000 koronával preliminálunk többet, vagyis ugyanannyit, a mennyi 1902-ben tényleg befolyt. Jogilletékek czimén 760.000 koronával többet, tehát 1.400.000 koronával kevesebbet, mint a mennyi az 1902. évi zárszámadásban jelentkezik. A dohányjövedéknél 2,624.000 koronával várok többet, tehát 3,400.000 koronával kevesebbet, mint 1903-ban tényleg befolyt. A dijakból 307.000 koronával többet preliminálok, vagyis egy harmadrészét azon összegnek, a mely fizetésemelkedés czimén be van illesztve a költségvetésbe, mert ennek egy harmadrésze törvény szerint a dijakra esik, Ellenben a költségvetés realitása érdekéből csökkentem a bevételt a fém- és opálbányászatnál 344.000 koronával, a pénzverésnél 385.000 koronával és a vasgyáraknál 230.000 koronával. Csökkentem továbbá a rendkivüli bevételeket 1,500.000 koronával, a melyből 1,238.000 K az állami előlegekre esik, mert az állami előlegek visszafizetését a mostoha gazdasági viszonyok következtében nem remélhetem ugyanazon mértékben, mint a megelőző években.

A kereskedelemügyi tárczának kiadásai összesen 8,989.000 K-val emelkednek, bevételei ellenben emelkednek, 9,460.000 K-val és igy a tárcza mérlege 470.000 K-val javul, eltekintve a nyugdijaktól. Rendes kiadásai a kereskedelemügyi miniszteriumnak, levonva a fizetésrendezési költségeket, emelkednek 3,148.000 K.-val, a mely különböző czimek között oszlik fel. Jelentékenyebb emelkedés van a postánál, távirdánál és távbeszélőnél, a hol, a fizetésrendezési kiadási többletektől eltekintve, az emelkedés 1,700.000 K, a mi a forgalom emelkedésére és arra a körülményre vezethető vissza, hogy a miniszter ur a nem kincstári hivatalok vezetőinek dijazását rendezni óhajtja. *(Helyeslés jobbfelől.)* A postánál a forgalom folytonosan fejlődvén, ennek kiadásai 325.000 K-val emelkednek, de ezzel szemben a bevételek 524.000 K többletet mutatnak fel.

Jelentékeny emelkedés van a m. kir. államvasutaknál, a hol a többlet 3,816.000 K-át tesz, a melyben természetesen a mult évi fizetésrendezés tételei már benfoglaltatnak. Az államvasutak hálozatának szaporodása csekély mértékben van kilátásba véve, a mennyiben csak $42^1/_2$ km. vonalszaporulat van számitási alapul felvéve, ellenben a forgalom emelkedése folytán a személyzet szaporitása nagyobb mértékben van tervezve, nezetesen 445 fővel. Ebből 17 hivatalnok és 428 napibéres van felvéve mint többlet a költségvetésbe. Ezenkivül 120 szolgai állás megszüntetése és ugyanannyi altiszti állás szervezése terveztetik.

A személyzet ezen szaporodásának megfelelőleg természetesen a személyi járandóságok is emelkednek és pedig ezen emelkedés 2,392.000 koronát tesz ki, a melyben benne vannak már a fokozatos előléptetések, korpótlékok, személyzet-

szaporitási költségek, a nyugdijalaphoz való hozzájárulási többlet, kilométer- és órapénzekre eső többlet és benne vannak a státusrendezés kiadásai. A mint méltóztatnak emlékezni, a gazdasági bizottság és annak javaslata alapján a t. ház utasitotta a kormányt, hogy a vasuti tisztviselők fizetésének rendezése alkalmával gondoskodjék módozatokról, hogy a státusrendezés is megtörténhessék, vagyis a rosszul dotált alsóbb állások apasztásával a jobban fizetett magasabb állások szaporittassanak. A kereskedelemügyi miniszter ur erre vonatkozó tervét kidolgozta és ezt az akciót hat év alatt kivánja keresztülvinni. Az első részlete ennek a költségnek már szerepel ebben a költségvetésben 95.000 koronányi összeggel.

A kereskedelmi tárcza beruházásai, eltekintve a nagy beruházási törvénytől, 1,565.000 koronával többet vesznek igénybe, mint a megelőző évben. Nevezetesen Horvát-Szlavon-Dalmátországokban a közutak kiépitésére első részletként fel van véve uj tétel 300.000 koronával; Máramarosmegye és Kolozsmegye utainak kiépitésére 270.000 korona, a posta- és távirdaberendezési hálózat kibővitése czéljából 950.000 korona, azonkivül az államvasutak mentén tiszti- és munkáslakások épitésére felveendő kölcsön első törlesztési részlete gyanánt 400.000 korona van felvéve. Ezeken kivül a kereskedelmi tárczának az utolsó beruházási törvény értelmében igen jelentékeny összegek fognak rendelkezésére állani 1905-ben is. Nevezetesen az államvasuti beruházásokra 25,950.000 K, közuti épitkezésekre 8,000.000 K, a tárcza egyéb szükségleteire 3,500.000 K, összesen 37,450.000 K.

A mi a kereskedelmi tárcza bevételét illeti, a posta és az államvasutak érdemelnek figyelmet. A postabevételeket emeltük 2,475.000 K-val, mely emelés a forgalom növekedésével és az utolsó évek tényleges eredményével van indokolva. Az államvasutak bevételeit emeljük 5,580.000 K-val, és pedig a személyszállitási bevételeknél 1 és fél millió koronával, a gyorsáru-szállitmánynál 400.000 K-val, a teheráru szállitásnál 2,600.000 K-val, a vegyes bevételeknél 1,080.000 K-val. Ez a prelimináre a következőkön alapszik: a személyszállitásnál a tapasztalás azt mutatja, hogy az évi bevételek emelkedése 3.58 százalék szokott lenni Ez alapon preliminálhattunk volna 54 és fél milliót, prelimináltunk a bizottság kedvéért 53 és fél milliót. A gyorsáru-bevételek évenkint átlagosan 458.000 K emelkedést mutatnak, vettünk 400.000 K emelkedést. A teheráru-bevételek ugy szoktak alakulni, hogy 10 évi átlagot véve alapul, évenkint 2·27 százalék szokott az emelkedés hányada lenni. Ezen alapon preliminálhattunk volna 155 millió korona bevételt, mi azonban vettük a 10 évből a legkedvezőtlenebb emelkedést mutató év számát és prelimináltunk 154 millió K-át. A mi végül a vegyes bevételeket illeti, ezek többleteredményei a vasut vonatkilométer alapján kiszámitott forgalmából és egyes bérletekből állanak és teljesen reális alapra vannak fektetve.

Áttérve a földmivelésügyi tárczára, konstatálni kivánom, hogy ennek kiadásai 1,034 000 K-val emelkednek, bevételei 870.000 K-val csökkennek és igy a mérleg romlik 1,905.000 K-val. Csak egy pár tételnél mutatkozik emelkedés, t. i. a lótenyésztési intézeteknél emelkednek a rendes kiadások 587.000 K-val a takarmányok megdrágulása következtében; az állattenyésztésnél 235.000 K-val nagyobb összeget vettünk fel, a mi azonban a megfelelő bevétel által teljesen ellensulyoztatik. A selyemtenyésztésnél emeltük a kiadást 164.000 K-val, a mi a megfelelő bevételben szintén ellensulyoztatik. A többi czimnél igen csekély emelkedés, igen sok czimnél pedig jelentékeny apadás mutatkozik, egyszersmind a személyzet létszámának 62 fővel való apasztása is kilátásba van véve. A tárcza bevételei közül tisztán csak az állattenyésztésnél mutatkozó 255.000 és a selyemtenyésztésnél mutatkozó 164.000 K-nyi bevételt kivánom megemliteni.

A vallás- és közoktatásügyi tárcza szükségletei az egész vonalon emelkednek; a rendes kiadások, átmeneti kiadások, beruházások mind többletet mutatnak fel, összesen 8,153.000 K összegben. És miután a bevételek együtt 1,157.000 K-val többet mutatnak, ennélfogva a tárcza mérlegének romlása az előző évvel szemben 6,866.000 K.

A rendes kiadások, leütve a fizetésemeléssel járó többkiadást, 4,089.000 korona többletet mutatnak. Nevezetesebb emelkedések: a felső tanintézeteknél 518.000 korona, a mit a tanári állások szaporodása és a fizetésemelés tett szükségessé. Az állami gimnáziumok kiadásai 528.000 koronával, a felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák segélyezése 289.000 korona, a mely számban benne van 200.000 korona ezen intézeteknél alkalmazott tanárok fizetésének javitása czéljából. Az állami felsőbb leányiskolák szükséglete 107.000 korona.

A népnevelési szükséglet, a melyre most már 22 milliót preliminálunk, a következő főbb emelkedési tételeket mutatja fel: Az állami elemi népiskolák szükséglete 1,583.000 koronával több, mint az előző évben, *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kevés! Zaj.)* miután 200 uj iskola felállitása és 222 tanitói állás szervezése van tervbe véve. *(Helyeslés jobbról és a középen.)* A községi, felekezeti és magánnépiskolák segélyezése czimén 1,660.000 koronával többet veszünk fel, mint a megelőző évben, *(Helyeslés jobbfelől.)* a mely összegből 160.000 korona az 1893: XXIII. törvényczikk intézkedéseinek képezi folyományát, 1,500.000 korona pedig összefüggésben van azzal a törvényjavaslattal, melyet a kultuszminiszter ur a napokban nyujtott be a népiskolai tanitók fizetésének rendezése tárgyában. A felső nép- és polgári iskolák szükséglete emelkedik 520.000

koronával, részint a tanitói állások szaporitása következtében, részint annak folytán, hogy ezen iskolák tanitói fizetésének segélyezésére mint uj tételt 50.000 koronát állitottunk be ebbe a költségvetésbe.

A népnevelési intézetek közös szükséglete emelkedik 108.000 koronával; az elemi tanitó- és tanitónőképző-intézeteké 122.000 koronával, a különböző szakiskolák szükséglete 148.000 koronával. Az egyházak segélyét 600.000 koronával emeltük ez alkalommal. Ebből 450.000 korona a lelkészi jövedelmek kiegészitéséről szóló törvény végrehajtása czéljából van beállitva mint többlet, 150.000 kor. többlet pedig különböző egyházaknak adandó segélyekre fog fordittatni.

Pap Zoltán: Az 1848 : XX. t.-cz. végrehajtására nincs semmi felvéve? *(Zaj.)*

Lukács László pénzügyminiszter: A mi a kultusztárcza beruházásait illeti, ezekre 5,082.000 korona van felvéve, eltekintve az utolsó beruházási törvénytől; és pedig fontosabb tételek Kolozsvárott az egyetem részére egy könyvtárépület épitésére és az ottani szinháztelek megvételére 240.000 korona, a budapesti tanárképző gyakorló főgimnáziuma épületének szükségessé vált kibővitésére és a báró Eötvös József kollégium számára uj épület emelésére első részletül együtt 330.000 korona, különböző gimnáziumok épületeinek létesitésére 500.000 korona többlet, tanitóképzők és felsőkereskedelmi iskolák szükségletére 300.000 korona, ezenkivül a nagy beruházási törvény programmjának megfelelőleg az 1905. évre még külön 2,600.000 korona áll a kultuszminiszter ur rendelkezésére beruházási czélokra.

A mi az igazságügyi tárczát illeti, ennél a tárczánál kiadási emelkedés nincsen, mert az az egész emelkedés, a mely ott jelentkezik, sőt ennél valamivel többet tesz ki a tisztviselők fizetésrendezéséből származó összeg, a mely eddig is preliminálva volt, csakhogy a pénzügyi tárczánál, most pedig ez áthozatik az igazságügyi tárczához. Ennek daczára bizonyos változtatások a státusban vannak kilátásba véve az igazságügyi tárcza körében, jelesül az, hogy 44 albirói állás megszüntetésével 34 törvényszéki birói állás rendszeresittetik, azután 26 segédtelekkönyvvezetői állás és 4 vidéki alügyészi állás helyett 2 budapesti ügyészi és 6 irnoki állás helyett 6 irodatiszti állás rendszeresitése van kilátásba véve.

Az 1904. évi XIV. t.-cz., vagyis a beruházási törvény alapján az igazságügyi miniszter urnak beruházási czélokra 2,230.000 korona áll rendelkezésére, vagyis 810.000 koronával nagyobb összeg, mint a megelőző évben.

A mi már most végül a honvédelmi tárczát illeti, erre nézve bátor vagyok kijelenteni, hogy ennek rendes kiadásai emelkednek ugyan 756.000 koronával, miután azonban átmeneti kiadásai és beruházásai csökkennek, a tárcza kiadásainak netto emelkedése 144.000 koronát tesz ki. Miután pedig a bevételek 9000 koronával növekednek, ennélfogva a mérleg egészben véve 135.000 koronával emelkedik.

Pár jelentékenyebb tételt kivánok csak felsorolni, ezek között a honvédorvosi tisztikar szaporitására fel van véve 70.000 K többlet, gyakorlók és lőterek bérleti költségeire 152.000 korona többlet van beállitva, gyalogezredek kerületenkint való összpontositására 122.000 korona van felvéve, legénységi közétkezés, kenyér és lótáp és a tüzifa árának emelkedése következtében a szükséglet emelkedik 230.000 koronával. Hasonlóképen az alapitványi helyek szaporitásáról szóló 1904. évi törvény következtében 150.000 korona többlet van beállitva.

Gabányi Miklós: Hát az öreg honvédek nyugdijára semmi? *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Lukács László pénzügyminiszter: Mindezek után konstatálni kivánom még, hogy az 1897. évi XXX. törvényczikken alapuló vasuti beruházási akczió befejezést nyer olyképen, hogy ezen a czimen az 1905-ik évi költségvetés könnyebbül 10,800.000 koronával. Az 1904 : XIV. törvényczikk, vagyis az utolsó beruházási törvény alapján beruházásokra forditunk 1905-ben 58,326.000 koronát, vagyis 19,109.000 koronával kevesebbet, mint a megelőző évben.

Ha már most összegezzük az államnak 1905-re preliminált kiadásait és bevételeit, arra az eredményre jutunk, hogy 1905-re előirányozva lesz 1.237,881.438 korona kiadás és 1.238,079.849 korona bevétel, vagyis a bevételek 198.411 koronával haladják meg a kiadásokat. Ez a preliminált felesleg.

A legnagyob fontossággal bir azonban annak konstatálása, hogy miképen alakul a rendes kezelés, mert hiszen ez képezi az államháztartásnak szilárd alapját. *(Halljuk! Halljuk!)* E tekintetben a számok azt mutatják, hogy az 1905. évben a bevételek és kiadások olyképen vannak a rendes kezelésben megállapitva, hogy a rendes bevételek 33,691.994 K-val haladják meg a rendes kiadásokat, vagyis a rendes kezelés fölöslege 33,691.994 K-val van preliminálva.

Ez az összeg magában véve is elég jelentékeny; azonban mégis 23 millió koronával kisebb ez a felesleg, mint a mennyi ezen a czimen 1904-ben megállapittatott, a mi természetes következményét képezi egyrészről a rendes kiadások emelkedésének, másrészről annak a körülménynek, hogy a 20 millió fizetésrendezési kiadás a rendkivüli kezelésből áthozatott a rendes kezelésbe. Azonban, ha kisebb is ez a 33·7 millió koronányi felesleg, mint a megelőző évi, azt hiszem, meg lehetünk ezzel elégedve, ha tekintetbe veszszük, hogy mily nagy számu és nagy fontosságu probléma megoldása foglaltatik ebben az 1905-ik évi költségvetési előirányzatban, olyan problémáké, a melyeknek rövid idő alatt való megoldását alig tartottuk lehetségesnek az államháztartás egyensulyának veszélyeztetése nélkül. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Ne méltóztassék figyelmen kivül hagyni, hogy ebben az előirányzatban teljesen konszumálva van az állami tisztviselők, altisztek és szolgák fizetésrendezése és pedig be vannak a rendes kezelésbe állitva már azok az egyes összegek is, a melyek pótlékok czimén az 1905. évben fognak kifizetésre kerülni; konszumálva van az egész vármegyei tisztikar fizetésrendezése, a községi jegyzők fizetésrendezése, a járási számvevői intézmény felállitásával kapcsolatos kiadás, a vasuti tisztviselők és altisztek fizetésrendezése, ezeknek korpótlékai. Megkezdjük ebben a költségvetésben ezeknek a státusrendezését. Be van illesztve a népiskolai tanitók fizetésrendezésének azon része, a mely 1905-ben esedékessé válik, tehát körülbelül a fele; be van illesztve a középiskolai tanárok fizetésjavitására szükséges összeg 1905-re. Emeljük a lelkészi illetmények javitására vonatkozó törvényből kifolyólag az e részbeli dotácziót, hogy 1905-ben az egész akcziót befejezhessük; emeljük az egyházak segélyezését is. Fedezzük a közösügyi szükségletek egész kamatterhét mindazon összegek után, a melyeket a delegácziók 1902-re, 1904-re és 1905-re megszavaztak. Fedezve van az egész beruházási szükségletnek amaz összege, a mely 1905-ben is fel fog merülni. Be van illesztve teljes összegében a Horvát-Szlavonországgal megállapitott kiegyezésből származó kiadási többlet. S emeljük az üzemi kiadásokat, emeljük az adminisztrácziő kiadásait, illetőleg fedezzük ezek növekedő szükségletét. Mindezeken felül törlesztünk kölcsönöket 19 millió összegben. Ugy hogy ha mindezeket összefoglaljuk és azt látjuk, hogy sikerült ezeket a problémákat megoldani, nehéz politikai és gazdasági viszonyok közt, az állampolgárok minden ujabb igénybevétele nélkül: *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)* akkor azt hiszem, hogy ez a 33·7 milliónyi felesleg minden jogos igényt kielégit. *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Ezen czél elérésére természetesen kénytelen voltam bizonyos mértékig az állam bevételeit, a mint emlitettem is, magasabb összegekben felvenni. De ezt csak ott és csak annyiban tettem, a hol és a mennyiben ezt a zárszámadás vagy az illető üzem természetes emelkedése biztositotta. A bevételek ezen emelése következtében, természetszerűleg ha nem is meritettük ki egészen, de bizonyos mértékig csökkentettük azokat a tartalékokat, a melyekkel eddig a költségvetésben rendelkeztünk. Ne méltóztassék ez alatt a pénztári készleteket érteni, hanem azokat a tartalékokat, a melyekkel az eddigi budgetirozási rendszer következtében költségvetéseinkben rendelkeztünk, a mely tartalékkészletek számszerűleg az illető év zárszámadásában szoktak jelentkezni. Ezek a készletek, ha nem is merittettek ki, de bizonyos mértékig csökkentek a bevételek emelése folytán. Az olyan nagy háztartást azonban, a milyen a magyar állam háztartása, megfelelő készletek nélkül biztosan kezelni nem lehet és nálunk annál kevésbbé, mert fájdalom, a mi egész gazdasági rendszerünk, gazdasági szervezetünk egyoldalu, mindenféle esélynek és az időjárás viszontagságainak is a legnagyobb mértékben ki van téve. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azért kell a külön vámterület! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Ennélfogva okvetlenül szükséges az államháztartás rendjének és biztonságának érdekéből, hogy ezek a készletek mielőbb ismét kiegészittessenek. Ez pedig csak az által történhetik meg, ha a legközelebbi jövőben szintén óvatosak leszünk, minél kevesebb igényt támasztunk és minél kevesebb követeléssel lépünk fel az államal szemben. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dolgot kell adni! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: 1902-ben azt mondta, óvakodni kell! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Lukács László pénzügyminiszter: Bizonyos időre van szükségük állami bevételi forrásainknak arra, hogy visszanyerjék előbbi fejlődőképességüket és rugalmasságukat, a mi normális viszonyok között, remélem, nemsokára be fog következni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Akkor elérkezik az ideje annak, hogy ujból nagyobbmérvű állami problémák megoldásához fogjunk és akkor jövedelmeinknek ezen természetes emelkedésében megtaláljuk azokat az eszközöket, a melyek ilyen nagyobb állami problémák megoldására szükségesek, *(Helyeslés a jobboldalon.)* megtaláljuk az állampolgárok minden ujabb igénybevétele és megterhelése nélkül. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ezek azok, a miket ez alkalommal előadni kötelességemnek tartottam. És miután meg vagyok győződve . . .

Rakovszky István: Hol az adóreform?

Lukács László pénzügyminiszter: . . . miután meg vagyok győződve arról, hogy ez a költségvetési előirányzat megfelel a realitás igényeinek, s biztositja az államháztartás egyensulyát a jövő évre, ennélfogva kérem a t. házat, méltóztassék ezt az előterjesztést, a mely részben már ki van nyomatva, kiosztatni és tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasitani. *(Hosszantartó élénk éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: A pénzügyminiszter ur által beadott, s az 1905. évre szóló költségvetés, miután már ki van nyomatva, a ház tagjai között szét fog osztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! A központi statisztikai hivatalról szóló törvény értelmében ezen hivatalnak munkaterve mindenkor az illető év költségvetésével egyidejűleg előterjesztendő. Van szerencsém ennélfogva a statisztikai hivatalnak 1905. évi munkatervét bemutatni, s ezzel kapcsolatosan bemutatni az ugyanezen hivatal 1904. évi

munkatervének némi módositásáról szóló jelentését.

Kérem mindkét jelentést kinyomatni, a ház tagjai között szétosztatni, s előzetes tárgyalás végett a közgazdasági bizottsághoz utasitani. *(Helyeslés.)*

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur által benyujtott és a magyar királyi statisztikai hivatalnak 1905. évi munkatervéről szóló jelentés, valamint ugyanazon miniszternek a magyar királyi központi statisztikai hivatal 1904. évi munkatervének megváltoztatása tárgyában beadott jelentése ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Áttérünk most már napirend szerint az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasására.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem most már a házat: elfogadja-e a törvényjavaslatot harmadszori olvasás után is, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a törvényjavaslatot harmadszori olvasás után is elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasás után is elfogadta, s igy azt alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett a főrendiházhoz küldjük át.

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Folytatjuk a tanácskozást.

Napirend szerint áttérünk a Rábaszabályozótársulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 667, 671.) általános tárgyalásának folytatására.

Szólásra ki következik?

Kovács Pál jegyző: Szabó István!

Szabó István: T. ház! Néhány hét előtt egy kormánypárti ujság került a kezembe, a melynek vezérczikke »Milliók a Rábaszabályozótársulatnak« czimmel volt ellátva. Habár én direkte nem vagyok érdekelve, de mint egy érdekelt kerület képviselője, ezen hirt nagy örömmel vettem és siettem ennek valóságáról meggyőződni. Elővettem tehát a törvényjavaslatot és mohón kerestem a milliókat. Sajnálatomra azonban nem találtam meg.

A törvényjavaslatban körülbelül a következő tételek fordulnak elő. Először is körülbelül 801.000 korona adóvisszatérités czimen; azután 890.000 korona ugyanezen a czimen évi segélyképp, a mely, ha annuitási fedezetnek vétetik, körülbelül 1,700.000 K költségre nyujt fedezetet. Hát, t. ház, pénznek ez is pénz, de ajándéknak nem ajándék, mert a mi törvényszerüleg bennünket illet, az nem ajándék. *(Ugy van! balfelől.)*

Tulajdonképeni állami segélynek a következő tételeket lehet vennünk: 500.000 korona segély, a melyet a Rábaszabályozó-társulat kap, azonkivül körülbelül 5,700.000 korona előleg, a melyet a társulat három évi részletben a kamat elengedésével kap, a mely kamat kitesz körülbelül 417.000 koronát; azonkivül az állam elengedi a Rábaszabályozó-társulatnak a régebbi tartozások után járó kamatokat, 9—10 évi kamatot, a mely szintén 314,000 koronára rug. Végül található ott még egy tétel, a mely körülbelül 250.000 koronáról szól. Mindez pedig összegezve körülbelül 1,300.000 koronát eredményez.

Látjuk, t. ház, hogy ezek a nagy hangon hirdetett milliók összeolvadnak körülbelül 1,300.000 koronára. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Kérem, ezt előkelő szakemberekkel beszéltem meg, a kik ezt sokkal jobban értik. Pedig ez az összeg nem felel meg a viszonyoknak és nem méltányos.

Ha én ennek daczára a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom, ezt csak azért teszem, mert a viszonyok, az állapotok ott tarthatatlanok, óriási összegeket fizetnek az ottani vidékek, kimutatták statisztikailag, hogy vannak községek, a melyek több járulékot fizetnek, mint a mennyi az összes állami adójuk, azonkivül a földjük folytonosan viz alatt van, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* ugy hogy alig lehet hasznát venni. *(Igaz! a baloldalon.)*

Molnár János: Nyolczszor egy esztendőben!

Gr. Batthyány Tivadar: Több a viz, mint volt!

Szabó István: Kifogásaimat, megjegyzéseimet nem kortesczélból mondom, de megdönthetetlen tényekre bazirozom, és teszem azért is, mert a t. ház méltóztatik emlékezni arra, hogy annak idejében a Rábaszabályozó-társulat épen a kormány utasitására kénytelen volt oly munkálatokat végeztetni a Fertő lecsapolása érdekében, a mely munkálatok az ő költségvetésébe nem voltak fölvéve.

Rakovszky István: A hansági csatorna!

Szabó István: Igen, a hansági csatorna kiszélesitése 6 méter helyett 15 méternyire. Ez pedig a társulatnak néhány milliónyi költségtöbbletet okozott, a minek visszatérülését sehol sem látom.

Visszatérve a 250.000 koronás tételre, tulajdonképen ezt sem lehet segélynek venni, mert azt szintén oly munkálatokra kell, hogy forditsa a társulat, a melyek az ő költségvetésébe nincsenek felvéve. Utasitva lett ugyanis, hogy a kis Rábánál a vizduzzasztó művet öntözési czélokra épitse ki, a mely mű egyuttal hivatva lesz az illető malomtulajdonosok malmára hajtani a vizet.

Nem kifogásolom én ezt, csak azt hozom fel, mert tudom, hogy a kormánynak ehhez joga van, és mert csodálom, hogy a t. miniszter ur, a kinek igazságszeretetéről többször meggyőződtem, egyrészt itt ily méltányosan jár el, más alkalommal hasonló ügyben nagyon rideg álláspontra helyezkedik. Nem régen pl. a kis Dunán lévő malomtulajdonosokkal szemben helyezkedett rideg álláspontra, a kikről pedig tudjuk, hogy földhöz ragadt szegény emberek, a kik 100 év óta gyakorolják ott őrlési jogukat, és most egyszerüen miniszteri rendeletekkel teljesen tönkretéttettek, mert a rendeletek a vizügyi és egyéb törvényekre hivatkozva azt mondják, hogy a gátakat ki kell venni. *(Mozgás a baloldalon.)* Pedig azok nélkül a gátak nélkül ott őrölni nem lehet; viszont a hajózásnak eddig sem voltak utjában, mert hiszen semmiféle hajó ott nem közlekedik.

Meg vagyok győződve arról, hogy nem igen akad ember ebben az országban, a ki megütköznék azon, ha a t. kormány ezeket az embereket némi kárpótlásban részesitené; ha pedig a t. miniszter ur ezt tenni akarná, mindig találhat rá módot. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Végül még csak azt akarom kérni a t. miniszter urtól, hogy, a mennyiben most ez a törvényjavaslat elfogadtatik és a munkálatok megkezdődnek, sziveskedjék ezeket a munkálatokat az alsó vidéken kezdetni. Ez ugyan a dolog természetében fekszik, de mégis felhozom azért, mert a t. miniszter ur jól tudja, vagy legalább is könnyen meggyőződhetik róla, hogy csakugyan ez a vidék van leginkább sujtva a belvizek által és azonkivül több csatornából is kap vizeket, mint a minők a Keszegér, Kétér és a Czóbér, a melyek, minthogy szabályozva nem lettek, a viznek lefolyását nem biztositják.

Midőn tehát az igen t. miniszter ur szives figyelmét ideterelem, kijelentem ujólag, hogy a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom. *(Helyeslés balfelől.)*

Kovács Pál jegyző: Gróf Batthyány Tivadar!

Gr. Batthyány Tivadar: T. képviselőház! Annak idején, mikor a t. kormány beterjesztette a beruházásokról szóló törvényjavaslatot, illetve midőn az itt a tavaszszal napirendre tüzetett, szándékom volt felszólalni és figyelmeztetni a t. házat és a t. kormányt, hogy ezen törvényjavaslat, a mely felölel közgazdasági és közéleti téren sok, részben szükséges, részben nem szükséges teendőket, az ország egy igen tekintélyes és fontos részéről emlitést sem tett. Ez a Rábaszabályozó-társulat vidéke, és ha van ebben az országban vidék, a melynek ha különösen kisbirtokosait a végpusztulástól meg akarjuk menteni, okvetlenül igen tetemes állami segélyre van utalva, ugy ez épen a dunántúli Rábaszabályozó munkák által máris nagyrészt tönkretett vidék. Akkoriban magánuton azt az értesülést kaptam, hogy azért nem vették ezt fel a beruházási kölcsön keretébe, mert sokkal fontosabb és sokkal nagyobb intézkedéseket involvál, semhogy egy paragrafusba bele lehetne venni, s külön törvényhozási intézkedésre lesz szükség, és majd akkor fog a törvényhozás az ügyhöz méltón érdemlegesen azzal foglalkozni. Mindezek daczára szándékom volt akkor felszólalni és a t. kormány figyelmét felhivni arra, hogy mikor 329 millió költséget rónak az országra, vigyázzanak, nehogy kifogyjanak a pénzből, mert épen a jelenlegi kormány más téren, a katonai téren annyira lefoglalta az ország pénzügyi erejét, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* hogy nagyon tartok tőle, hogy majd a végén azután a jó szándék kutba esik, és a Rábaszabályozási társulat kénytelen lesz megelégedni valami csekélységgel, a mire rá illik az, hogy nesze semmi fogd meg jól. Én akkoriban kapaczitálni hagytam magam a pénzügyminiszter urtól, a ki figyelmeztetett, hogy az országra körülbelül egy milliónyi kurzus-differenczia hárul mint teher, ha ezt a 329 milliós kölcsönt egy ülés alatt el nem végezzük. Meghajoltam akkor ezen felvilágositás előtt, és nem szólaltam fel. Méltóztassanak azonban megengedni, hogy daczára annak, hogy bizonyos nyugtalanságot látok az iránt, hogy ezen kérdés körül esetleg beható vita fejlődik ki, én, különös tekintettel arra, hogy a rábaszabályozási érdekeltség tekintélyes részének élén állok az utolsó évek mozgalmaiban, kötelességemet teljesitve kissé részletesebben foglalkozzam ezzel a kérdéssel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt rátérnék magára a törvényjavaslat intézkedéseire, bátor vagyok utalni arra, hogy az összes vizszabályozások között talán a Rábaszabályozási társulatnak ügyei foglalkoztatják legrégibb idő óta az országot. Nem korábban, mint egy 1226. évi kiváltságlevélben tesz már IV. Béla király emlitést a Rába gátjairól és tesz bizonyos intézkedéseket. Azóta vajudott ez a kérdés egészen 1873-ig. Történtek alakulások, kisebb szabályozások, kisebb gátépitések, de egyességre jutni az érdekeltek nem tudtak. Végül 1873 november 15-én első izben alakult meg a Rába-szabályozási érdekeltség mint társulat, azon határozott kijelentéssel, hogy csak ugy hajlandó a szabályozás munkálatát magára vállalni, hogyha neki államsegély biztosittatik. Történt pedig ez azért, mert jól tudták az érdekeltek, hogy ezek a munkák oly kényesek, technikai megoldásuk oly nehéz, financziális következményeik oly sulyosak lesznek, hogy ha az állam támogatólag és pedig készpénzzel támogatólag közbe nem lép, az érdekeltség, a helyett, hogy a szabályozás által vagyoni viszonyaiban javulást érne el, ujabb nagyobb károsodásnak fog elibenézni, mintha meghagyná az elemeket a maguk régi medrében. A társulat belevette ezt a feltételt alapszabálytervezetébe, azonban az akkori kormány ezt eliminálta, és a társulat kénytelen volt tovább is fennállani, a nélkül, hogy az államsegély biztositva lett volna.

Nem akarom a t. ház becses figyelmét túlságosan igénybe venni, amugy is csekély az érdeklődés, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* majd ha a házszabály-vitáról lesz szó, nagyobb lesz. Közbevetőleg vagyok bátor megjegyezni, hogy ha ebben a házban skandalum van, zajok vannak, vagy házszabály-vita folyik, akkor ez az oldal is, a túloldal is zsufolva van. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Akkor a miniszterelnök ur vagy más tagja a többségnek feláll és azt mondja, hogy a parlament nem ilyen skandalumokra való, üljünk össze komoly munkára és tárgyaljunk szakszerüen. Ime, itt tárgyalunk egy olyan kérdést, mely egy egész vidék exisztencziáját érdekli, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* és látjuk, mily csekély az érdeklődés.

Bocsánat ezen közbeszólásomért, folytatom tárgyamat. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

A társulat vajudott 1879-ig, az érdekeltek semmiképen sem tudtak megegyezni, mert azok a költségvetések, a melyek előterjesztettek, oly nagymérvü és oly prekár kiadásokat foglaltak magukban, hogy az érdekeltség, mely a maga dolgát legjobban ismerte, tudta, hogy azokat elviselni nem lenne képes. 1879-ben az akkori kormány fogta magát és kormánybiztost küldött az érdekeltség nyakára gr. Szápáry István akkori pestmegyei főispán személyében, a ki ott kezdett rendelkezni, de később látva, hogy ott boldogulni nem lehet, igen rövid időn belül visszalépett. A kormány akkor kinevezte Radó Kálmánt, Vas vármegye főispánját, a ki kezébe vette a dolgot és mint a kormány megbizottja a kormány nevében kezdett rendelkezni az érdekeltség felett.

1885-ben meghozta a törvényhozása az első törvényt a Rábaszabályozó-társulatról és itt kezdődik a folyamat, a mely 1895-ig tartott, és mely ezen törvényjavaslattal ujból életbe lép, hogy t. i. a törvényhozás és a kormány a társulat érdekeltségének akarata ellenére octroival rendelkezik a társulat vagyona ügyei felett. A kormány ezen javaslata épugy, a mint ezt az 1885., az 1893. és 1895. évi törvények tartalmazzák, egyszerüen azt mondja, hogy ilyen kölcsön felveendő, ha pedig ezt a kölcsönt az érdekeltség felvenni nem akarja, akkor egyszerüen elrendeli, hogy a pénzügyminiszter vegye fel a kölcsönt az érdekeltség nevében és terhére. *(Tallián Béla földmivelésügyi miniszter tagadólag int.)* Ha ez autonómia, ha ez nem octroi, ha ez nem felülről való ráparancsolás, rákényszerités az érdekeltségre, hogy mit csináljon, akkor nem tudom, hogy mi az octroi?

Felvették akkor az 1885: XV. t.-cz. alapján a társulati munkálatok első részére preliminált 6,600.000 forintot, még pedig igen drága kölcsön alakjában, a melynek mellék rendeltetéséről nem akarok itt beszélni. Itt bizonyos állami financziális momentumokat pedzettek akkor, a melyekről azonban, ha igazak volnának is, talán jobb ha nem beszélünk, ha rájuk fátyolt boritunk.

Rakovszky István: Ez nagy igazságtalanság volt, a melyet jóvá kell tenni.

Gr. Batthyány Tivadar: Igen, ez az első igazságtalanság, a melyet jóvá kell tenni, hogy arra az érdekeltségre akarata ellenére egy 6 százalékos . . .

Rakovszky István: 6·8%.

Gr. Batthyány Tivadar: . . . névértéke után 6%-os, de facto azonban 6·8%-os kölcsönt róttak.

1893-ban már meggyőződtek arról, hogy nem volt elégséges a munkálatok teljesitésére az az összeg, a melyet kiróttak, ujabb kölcsön felvételét rendelte el tehát a törvényhozás ismét octroi utján és ugyanezt tette az 1895: XVII t.-czikkel.

A midőn azután a kormány a törvényhozás utasitására megboldogitotta alaposan azt a Rábaszabályzó-társulatot, elrendelte, megindította a munkálatokat az egész vonalon, a midőn fináncziális tekintetben deranzsirozta azt az egész vidéket ezen óriási kölcsönökkel, a melyeken kivül természetesen még a fentartási, igazgatási és egyéb költségek is terhelték évenkint az érdekeltséget, akkor átadták ezt az egész galibát — olaszul mondva — pastrocciót — az autonomiának, visszaállitották az autonomiát és azt mondták, boldogulj magad, csináld meg. A bűnbak tehát a társulat legyen, ha a törvényhozás és a kormányok rendelkezései alapján boldogulni nem tud.

Itt közbevetőleg még igen fontos, hogy utaljak egy dologra; nem saját privát informáczióm alapján emlitem ezt, hanem a Rábaszabályozó-társulat által az 1896. évi kiállitásra készitett munkálatban foglaltatik, hogy ezen vajudások korszakában, 1873-tól 1895-ig, folyton ismétlődik a hivatalos aktákban annak a nyoma, hogy a kormányok kilátásba helyeztek állami segélyt, kilátásba helyeztek olcsó kölcsönt, kilátásba helyeztek készpénz segélyt. Ezt fixiroznunk kell különösen akkor, a midőn ma arra a konkluzióra fogok jutni, hogy az [a segély, melyet a t. kormány proponál, elenyészően csekély, ugyszólván semmi ahhoz a vitális érdekhez képest, a melyet ott szanálni szerintem hazafias kötelesség.

Az autonomia visszaállitása óta azután a társulat maga nagyobb beruházásokat nem csinált, csak valami egy millió néhány százezer korona értékig. Közben fentartásokkal, a szabályozás nem egészen sikerült munkálatainak pótlásával, javitásával, az elmosott töltések ujra felépitésével és a rendes rezsivel foglalkozik. A társulat azon időközben tehát a mai napig óriási összegeket forditott kiadásaira. Nagyon szerettem volna ezen kiadások összegét pontosan megállapitani; azonban, sajnos, csak részben

tudtam pozitiv hivatalos adatokat kapni, a melyekből aztán konkludálni lehet mindazon terhekre, a melyeket részint kifizettek az érdekeltek és a melyek részint mint a felvett kölcsönök kamatai és annuitásai terhelik őket. Hivatalos értesülésem szerint a társulat felhasználja az 1885 : XV. és az 1895 : XIII. t.-czikk által engedélyezett kölcsönök összegét, 19,577.000 koronát. 1893-tól 1903 végéig részben beruházásokra, részben fentartásokra kiadott 4,600.000 koronát, 1895-től 1903-ig csakis annuitásokra 8,704.000 koronát, a mi összesen 32,882.000 koronát tesz ki. Megjegyzem, hogy a társulat 20 év óta egy millió forint budgettel dolgozik.

Azt hiszem tehát, nem számitok túlmagasan, hogy ha 40 millió koronára teszem azon összeget, a mely a szabályozásnak eddigi munkálataiból az érdekeltséget terheli. Ez átlagban kitesz 150—160 koronát holdankint. Ez az átlag ép oly kevéssé nem látszik még oly óriási nagynak, mint a hogy nem látszik a miniszter ur által egészen helyesen számitott az az adat, hogy a számitások utján a társulat holdankint 3.31 fillért fizet átlagban. De igen nagy baja az érdekeltségnek az, hogy akárhogy osztályozzák is, akárhogy tolják is az egyik érdekelttől a kiadások pluszát, minuszát a másikra, végeredményben ugy áll a dolog, hogy az az összeg, a melyet a társulat eddig üzemének viselésére forditott és azon összeg, a melyet a munkák befejezése igényel, oly óriási, hogy a legigazságosabb osztályozás mellett sem fogják elérni, a mit az 1885 : XV. t.-cz. 9. §-a rendel, midőn azt mondja *(olvassa)*:

»A Rábaszabályozó-társulat érdekeltségére háramlandó teher nem lehet nagyobb, mint azon értékemelkedés, mely az egész szabályozás végrehajtása folytán éretett el.«

Merem állitani, hogy már ezen összeget, a mely az értékemelkedésnek valahogy láthatólag és konstatálhatólag megfelelne, a kiadások tetemesen túlhaladták. Ehhez hozzájön még a kormány javaslata szerinti uj 6 millió korona kölcsön, hozzájönnek évről-évre ujabb személyi és fentartási kiadások, tehát oly összegek, a melyek az 1885-iki törvény felolvasott szakaszának meg nem felelnek, a melyek az érdekeltségre oly nagy kiadásokat rónak, a minőket a törvényhozás nem intenczionált, sőt a melyeket a törvényhozás perhorreskált, s a melyek hogy előálltak, az érdekeltség abszolute nem hibás, mert nem ő rendelkezett, mert azokat nem ő kivánta, mert nem az ő elhatározása, hanem a kormány és a törvényhozás határozata folytán keletkeztek.

Egészen másképen állana a dolog, ha a Rába-társulat is, miként a többi társulatok legnagyobb része, saját autonom hatáskörében követte volna el a hibát. Akkor jogosan lehetne az érdekeltségnek szemére hányni azt, hogy miért nem volt éberebb, hogy miért nem vigyázott jobban saját jól felfogott érdekeire, és ha már elhatározták ezeket az óriási kiadásokat, ám viseljék is a következményeket. De nem tudok elég gyakran rá visszatérni, nem tudom eléggé hangsulyozni, hogy sohasem az érdekeltség, hanem mindig a kormány és a törvényhozás rendelte el ezeket a kiadásokat. De tovább megyek. Szakférfiak és beavatottak részéről hallottam, hogy évek során át nem egyszer történt az, hogy az autonom társulat által megállapitott, proponált költségeken és munkákon felül a társulat több oly kiadásra és oly költségre utaltatott direkte a kormány által, a melyeket a társulat szakközegei maguk szükségeseknek sem tartottak, hanem rájuk parancsolták, hogy ilyen munkákat végezzenek. Ezek következtében ime ott állunk most, hogy ily óriási összegek terhelik a társulatot.

Most legyen szabad, mielőtt magára a törvényjavaslatnak birálatára térnék át, még egész röviden kiemelnem két körülményt. Az egyik vonatkozik az osztályozásra. Már az imént emlitettem, hogy akárhogy fogják is az osztályozást végezni, az nem fog megfelelni, mert meg nem felelhet, mivel hogyha többet kell kivetni, mint a mennyi jog és törvény szerint terheli az egyeseket, az mindig jogtalanság lesz, mert mindig nagyobb terhek fognak igy az illetőkre háramlani, mint a mennyi őket igazság szerint terhelné.

E mellett sulyos baja ennek a társulatnak az osztályozás helytelen keresztülvitele, s erre a t. miniszter ur indokolásában igen helyesen rá is mutat, midőn azt mondja, hogy a panaszok tetemes része az osztályozás miként jére vonatkozik. Erről napokig lehetne beszélni, tudnám ezt százszámra példákkal illusztrálni. Egyszer már voltam is bátor erről a helyről felemliteni, hogy Bánfalu mosonmegyei községben felmennek a szabályozási és adóköltségek 8—9 forinton felülre, a hol pedig a föld értéke holdankint 100 forintnál többet nem tesz ki. Itt tehát az értéknek 8—9 százalékát kénytelenek az illetők fizetni, mielőtt egy krajczár hasznuk lenne a szabályozásból. Nem fogom ezeket a példákat most mind felsorolni, csak egyetlen egy esetet hozok fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Van erre nézve egy oly férfiutól származó saját aláirásával ellátott nyilatkozat, a ki előtt, azt hiszem, ugy az igen t. kormányt, mint a ház is meg fog hajolni. *(Halljuk! Halljuk!)* T. i. gr. Széchenyi Béla koronaőr ur egy a »Soproni Napló«-ban megjelent czikkében előadja, hogy miként osztályozták az ő birtokát? Megjegyzem, hogy gróf Széchenyi Bélának van 7000 holdnyi érdekeltsége; ebből 6000 hold Fertő-viz, a mely viz volt és viz lesz mindig és igy abszolute semmi behatással a szabályozási munkálatok rá nincsenek, mégis 7000 hold után fizet 7000 és annyi koronát. De mit csináltak? Azt a 900 és egynéhány holdat, a mely Boózon nincsen viz alatt, a következőkép osztályozták: az első osztályba — a mely holdankint tiz koronát fizet — besoroztak 300 holdat, a máso-

dikba ugyancsak 300 holdat, a harmadikba 358 holdat, a negyedik, ötödik és hatodik osztályba semmit sem soroztak. Hogy pedig ez milyen föld, arra nézve a koronaőr ur a következőket mondja: Még csodálatos az, hogy Boózon nem az egész területemet vették első osztályunak, daczára annak, hogy ott egy hold terület sincsen, a melyet eke alá lehetne venni, egy sásos, nádas, minden időben nedves, süppedékes, viz alatt álló, közben-közben kisebb-nagyobb tavakkal elboritott terület. Ezt osztályozták harmadrészben tiz, harmadrészben nyolcz és harmadrészben hat koronás osztályba.

Hogy pedig a birtok mit ért, arra nézve, utalva arra, hogy egy izben a társulat azon a vidéken 200 forinton alul nem kapott társulati czélokra területet, azt mondja, hogy 1874-ben zalamegyei, pölöskei hitbizományát kicserélte a nagyczenki hitbizományra, a legminucziózusabb hatósági becslés alapján az ő fertő-érdekeltségi 7000 holdját tiz forintra becsülték holdankint. Ő fizetett 1885 óta, mióta a Fertőt megadóztatták, összesen holdankint 22 forintot, vagyis 44 koronát, tehát többet, mint a becsérték kétszeresét. A koronaőr kiemeli nyilatkozatában, hogy felajánlja az államnak vagy a társulatnak ingyen a területet, csak téritsék meg neki azt a 22 forintot, a melyet a szabályozásra költött. De erre senki emberfia nem vállalkozott. Engedelmet kérek, olyan területre, a mely tiz forintra van becsülve, a mely 22 forintért holdankint nem talál vevőre, ilyen óriási terheket kiróni, lehetetlen és igazságtalan.

Azt mondhatják, hogy arra való lesz az uj osztályozás. Én, mint a Fertő-érdekeltség nem érdekeltje, hanem egyik képviselője, elismerem és köszönettel veszem, hogy a miniszter ur a törvényjavaslat előterjesztésével uj osztályozást rendel el és elismerem, hogy az, kivált ha inditványomat el méltóztatnak fogadni, igazságosabb lesz. De ne számitson arra a miniszter ur, hogy az uj osztályozás egymagában szanálja a helyzetet. Ez ki van zárva. Akárhogyan osztják is a haszon fölötti pluszt, nem tudják igazságosan senkinek a nyakába varrni!

Molnár János: Az állam tette tönkre az egész vidéket!

Gr. Batthyány Tivadar: Teljesen igaza van t. barátomnak, mert az állam rendelte el azokat a munkálatokat, az állam részéről több izben helyezték kilátásba a segélyt, és igy az államnak kötelessége is a szükséges áldozatot meghozni.

Most legyen szabad áttérnem magára a törvényjavaslat birálatára, s itt ismételten kijelentem, hogy a törvényjavaslatot három szempontból üdvözlöm. Üdvözlöm először azért, mert — mint mondám — határt szab annak, hogy 1909-ben uj osztályozás foganatositassék, minthogy 1910 január 1-ét vette a rendezés kiindulási pontjául. A törvényjavaslatnak ezen előnye azonban abszolute nem szanálja a helyzetet, hanem ha igazságosan fogják keresztülvinni az osztályozást, egyeseknek kedvezőbb lesz a helyzete, de viszont mások, a kik ez idő szerint vannak jobb helyzetben, sulyosabb állapotba kerülnek és mindenki túlsokat fog fizetni. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A második dolog, a miért én örvendek e törvényjavaslatnak, az, hogy végre a törvényhozás és a kormány konkrét alakban foglalkozik ezzel a kérdéssel, minthogy — a mint hangsulyoztam — égetően szükséges, hogy itt a rendezkedés megtörténjék, égető szükség van arra, hogy itt a törvényhozás tegyen valamit, tehát hogy alkalmunk van ehhez a nagyfontosságu kérdéshez konkréte hozzászólni, s hogy azután ez a törvényjavaslat olyan formában emelkedjék törvényerőre, a mely azután a helyzetet véglegesen szanálja.

A harmadik, a mit én különös örömmel üdvözlök ebben a javaslatban, s a mit ezen törvényjavaslatból indirekte lehet kivenni, az, hogy megállapitja az eszközlendő munkálatokat és ezen munkálatok közül azt az abnormitást, azt a monstruózus ideát, a melyet Fertő-lecsapolás neve alatt ismerünk, eliminálja. Ez rendkivül helyes. Én már e házban egyszer részletesen is kifejtettem e tekintetben álláspontomat. Minthogy azonban inditványom, a melyet beterjeszteni szerencsém lesz, erre a kérdésre is kiterjeszkedik, vagyok bátor egész röviden e kérdés taglalásába is belebocsátkozni, annál is inkább, mert ez összefüggésben áll a Hanság-csatornának tervezett meghosszabbitásával, a melyet szintén ellenzek.

A Fertő le- vagy le nem csapolásának kérdésével foglalkoztak már igen sokan. Az alapgondolat igy első látásra rendkivül tetszetős. Van ott 59.000 katasztrális hold viz, s igy a ki nem ismeri a viszonyokat, mondhatná, hogy csináljunk belőle elsőrendü szántóföldet. Ha azonban közelebbről vizsgáljuk a dolgot, én nem vonom vissza, a mit mondtam, hogy t. i. abszurditás lenne a Fertő lecsapolását csak meg is kisérelni. Erre nézve a legelső és legfőbb kérdés az, vajjon egyáltalában lehetséges-e ez?

Azok a szakértők, a kik behatóan foglalkoztak ezzel a kérdéssel, nagyrészben azon véleményben voltak, hogy egyáltalában nem csapolható le. A kormány és a társulati szakértők régebben a teljes lecsapolást igenis lehetségesnek tartották. Ujabban azután átformálódott ez a vélemény bizonyos részleges lecsapolási ideákra. Legyen szabad tehát elsősorban arra utalnom, hogy Darányi Ignácz nagyérdemü volt földmivelésügyi miniszterünk kiküldött a Fertőhöz egy szakbizottságot, a mely nagy tárgyilagossággal, nagy alapossággal vizsgálta meg a kérdést. E bizottságban a kormány által kiküldött öt szakférfiu vett részt. Ezek jelentéseikben azt mondják, hogy mielőtt a Fertő lecsapolásának gazdasági használhatóságát tárgyalnók, vagyis mielőtt egyáltalában taglalnók,

hogy lehet-e a lecsapolást keresztülvinni a Fertő területén és mennyiben, minő anyagi előnyökkel értékesiteni, több kérdést kell emliteniök, a melyekre nézve aggályuk van. Először is tekintve, hogy a tó feneke állitólag 20 czentiméterrel mélyebb a Dunánál, a hansági csatorna pedig 2·5 lábbal magasabb a Fertőnél, műszaki kérdés, hogy a Fertő egyáltalán teljesen lecsapolható-e? Drasztikusan szólva, tehát egy főnyeremény megütésének valószinűségével ér fel e lecsapolás sikere.

A második, a mit igen helyesen megemlitenek, az, hogy mivel a viz esése igen csekély, a Hanság-csatorna tisztitása óriási költséget vesz igénybe,

De tegyük fel, hogy a lecsapolás műszakilag megy; hisz utóvégre is óriási szivattyutelepekkel stb. ez is lehetséges. Itt azonban egy igen különös tény előtt állunk. A hatvanas évek elején, méltóztatnak tudni, a Rábaszabályozó-társulat semmiféle munkálatot sem tett és kiszáradt az egész tó. *(Ugy van! balfelől.)* Miután 1885-től 1904-ig, a mint volt szerencsém kimutatni, vagy 35—40 milliót elköltöttek a rábaszabályozási munkálatokra, miután ráolvasták a Fertőre, hogy 2—3 milliónyi munkát végeztek a Fertő érdekében, az idén egyszerre csak felemelkedik a viz egy méterrel ezen óriási szárazságu nyár daczára és mind a mai napig igen magas a Fertő vize. Ez is mutatja, hogy a vizállás variácziói nem azoktól a rábaszabályozási munkálatoktól, hanem egészen más természetű, nevezetesen geologiai formáczióktól erednek. *(Ugy van! balfelől.)* És ki garantálja, hogy, akár egészben, akár részben csapolják le a Fertőt, csinálnak csatornákat, mélyebbnél mélyebbeket és azt az alacsonyabb vizet beleszivattyuzzák a Dunába, ki garantálja, mondom, hogy, ha egyszer megcsinálják azt a lecsapolást, beosztályozzák alaposan azokat a nyomorultakat, — azok fizetnek, talán beruházásokat is tesznek — és azután egyszerre egy-két méterrel felemelkedik a Fertő, ki garantálja, hogy azon emberek kára meg fog térülni? Komoly férfiunak, kormánynak, törvényhozásnak ilyen riskáns vállalatba belemenni nem szabad.

(Az elnöki széket Ferczel Dezső elnök foglalja el.)

De más okai is vannak a lecsapolás lehetetlenségének. Az egyik az, hogy a Fertő egész Magyarország egyik legkitünőbb bortermelő vidéke. Látjuk, hogy a Fertőnek ugy északi, mint déli, mint nyugati oldalán kitünő borok teremnek. A klimatikus viszonyok ugyanis igen kedvezők, megvan a levegőnek az a nedvessége, a mely a szőlőnek igen hasznos, s általában igen enyhe a klima. Feltünő, hogy a Fertőtől akár csak egy félóránylra már mennyivel hidegebb a klima, a fagyok napokkal, hetekkel később jönnek a Fertőnél, mint a többi vidéken. Elrontanák tehát a Fertő-vidéknek érdekeit a szőlőtermelés terén. Ki ad ezért kárpótlást a szőlőtermelőknek?

De van egy harmadik momentum is. Tudjuk, hogy a Fertő talajának nagy része szikes homok és kavics. Maguk a szakértők odanyilatkoznak, hogy azt, mennyi lesz a Fertőnek a talajában a lecsapolás után a használható talaj, előre egyáltalában nem lehet tudni. Igy tehát ez megint ebből a szempontból is lutri. Azt azonban egész pozitive tudják a szakértők és ezt a tapasztalat is bizonyitja, hogy a Fertőnek egész geologiai formácziója, összealkotása olyan, hogy ott csak sok év után remélhető, hogy a talaj a levegővel állandó érintkezésbe jőve, annyira átalakulhasson, ha ugyan általában átalakulhat, hogy valamelyest termőképes legyen. Ismét gróf Széchenyi Béla tapasztalataira utalok. Ő ugyanis régebben, midőn a Fertő vize leapadt, nagyobb területet befásitott.

Az első években a fák a szél és a viz által odaterelt iszapban igen szépen fejlődtek. Azonban a hatodik esztendőben egyetlen fája se maradt meg. Miért? Kiszáradtak mind, mert az altalaj abszolute nem termőképes. Igaz, hogy a Fertő egy kisebb részén, nevezetesen Ruszt, Rákos vidékén, oly talaj-konfiguráczióval bir, hogy ott érdemes volna szántóföldet csinálni. De ismét tapasztalatból állitom, hogy pénzügyi szempontból még ezt sem érdemes megkoczkáztatni. Midőn 1901-ben megindult a Fertő lecsapolására és a Rábaszabályozás financziális viszonyainak szanálására irányuló akcziónk, akkor én egyebek között Ruszt városának érdemes helyettes-polgármesteréhez fordultam azzal, hogy csatlakozzék ezen mozgalomhoz. Illedelmes, de határozottan elutasitó választ kaptam. Midőn azonban megjelent a szakértőknek ez a brosürája, Ruszt rögtön csatlakozott a Fertő-lecsapolást ellenző csoporthoz, mert látta ezekből az adatokból, mily óriási pénzbe kerülne ez a pár száz hold föld.

T. ház! Azt hiszem, eléggé indokoltam, hogy a Fertőnek sem egész, sem részleges lecsapolása nemcsak nem szükséges, nem indokolt, hanem olyan veszedelmes kisérlet lenne, a melyhez én semmi esetre sem adhatnám hozzájárulásomat. Tiltakoznám az ellen, ha az állam saját költségén akarná ezt végrehajtani a Fertő kisajátitásával, s még nagyobb mértékben tiltakoznám az ellen, ha az érdekeltség rovására és veszélyére akarná ezt megtenni. Örömmel üdvözlöm továbbá, hogy a miniszter ur az uj osztályozást kivánja, hogy elejtette a Fertő lecsapolását és kikapcsolta azt a Rábaszabályozó-társulat működési köréből, a mennyiben kijelenti, hogy az ezen javaslatban felsorolt munkálatokkal a Rábaszabályozó - társulat a Fertőre vonatkozó kötelezettségeinek is eleget tett.

Ezekben bátor voltam kissé alaposabban megindokolni, hogy a Fertő lecsapolására szükség nincs. És mégis azt hallom mindig, hogy a Rábaszabályozó-társulat a Fertő érdekeltségé-

nek javára nagyobb beruházásokat eszközölt. *(Egy hang jobbfelől: A Hanság-csatorna! Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Mindjárt rátérek erre is. Ezt szokták említeni, mint óriási sikert, a második pedig, a mit emlegetnek, az, a mire nézve voltam bátor a gr. Széchenyi esetét felhozni, s a miből kifolyólag alaposan meg is adóztatják az érdekelteket, a mennyiben a legfelsőbb osztályba sorozzák a Fertő szárazzá tett részeit. Az egyik vivmány tehát a Hanság-csatorna, a másik pedig az a terület a Fertő szélén, a mely a Fertőnek 1863 után beállott alacsonyabb vizállása következtében önmagától szabaddá lett. A Hanság-csatornára nézve 1893-ban azt javasolták, hogy az hat méter fenékszélességben épittessék ki. Ekkor felszólalt valaki a pénzügyi bizottságban — nem tudom ki volt — és 15 méternyi szélességet kivánt.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Egy érdekelt volt!

Gr. Batthyány Tivadar: Igenis, érdekelt volt. Isten bocsássa meg annak az érdekeltnek, — nem bámulom az ő műszaki szaktudását — de bocsássa meg az Ur Isten annak a pénzügyi bizottságnak is, hogy a nélkül, hogy szakértőkkel alaposan megvizsgáltatta volna azt, hogy a Fertő lecsapolása esetén is szükséges-e azt a csatornát 15 méterre kibőviteni, az ilyen szélességben való épitést javasolta.

Rakovszky István: Az fenékszélesség volt! *(Egy hang balfelől: Hiszen ők maguk követelték!)*

Gr. Batthyány Tivadar: Egy érdekelt követelte a pénzügyi bizottságban. Ha az állam annyira támogatta és atyai gondoskodásába vette a társaságot és ha mindent elrendelt a maga szakállára, a saját belátása szerint: akkor tetszett volna az államnak megvizsgálni azt, hogy a csatornára ilyen szélességben még a Fertő lecsapolása esetén is szükség van-e vagy sem? De tegyük fel, hogy szükséges volt; megehet, hogy én és a Fertő nagy érdekeltségének többsége tévedünk; tegyük fel, hogy ha tényleg le akarták a Fertőt csapolni, akkor ilyen széles csatornára szükség volt. Ez esetben is iszonyu baklövést követett el a törvényhozás, a midőn azon feltevés daczára, hogy valamivel olcsóbb lesz a csatorna kiépitése, ha most rögtön, a midőn ássák, 15 méter fenékszélességre állitják, még sem azt az utat választotta, a mely egyedül helyes lett volna, hogy t. i. először 6 méternyire ássák és azután, a midőn majd konkréte állott volna előttünk az a tény, hogy a Fertőt lecsapolják, bővitették volna ki azt a csatornát, mert ha pár ezer forinttal többe került volna is a csatorna kibővitése, az interkaláris kamatok ezt a differenczíát később bőven behozták volna. Különben tagadom, hogy a Hanság-csatornára a Fertő érdekében lett volna elsősorban szükség; a Hanság-érdekeltségnek van okvetlenül szüksége rá, mert e nélkül nem képesek a belvizeket levezetni és ha levezetik onnan a vizeket, és duzzasztani nem tudnak, nem öntöznek, akkor a legteljesebb inség fog a Hanság vidékén előállani. *(Mozgás balfelől.)* Tehát nem, vagy legalább nem elsősorban a Fertő érdekeltségének volt szüksége erre, hanem igenis a Hanság érdekeltségének. Különben, t. ház, fizet a Fertő érdekeltsége 1885-től kezdve, tehát már elég hosszu ideje a Fertő vizeért 50 fillért holdankint és évenkint. Beosztályoztatták a Fertő vidékét azon a czimen, hogy a mi kiszáritott terület van, azt a Rábaszabályozó-társulat okozta, — pedig szerintem nem igen okozta — igen erősen, oly mértékben, hogy a Fertő érdekeltsége köréből 1901-ben hivatalos adatok alapján fizetett Esterházy herczeg 60.000 koronát, a nagyobb birtokosok 70.000 koronát, a kisbirtokosok pedig 79.000 koronát. Ez összesen több mint 200.000 korona egy esztendőben. A mit tehát a Fertő érdekeltsége 1885-től kezdve a mai napig befizetett a Rábaszabályozó-társulatnak, abból, ha hiba történt, ha a Fertő érdekeltsége követte el azt a hibát, ha az ő rovására esik a Hanság-csatornának két millióba számitott ezen terhe: akkor már bőven kifizette a Fertő érdekeltsége ezt a bűnét, ezt a hibáját az eddigi járulékokkal. Mert azt el fogja hinni az igen t. miniszter ur is, hogy mást a legjobb akarattal sem lehet a Fertő javára irni, mint ezt a Hanság-csatornát először, és másodszor azt, hogy némi terület szárazzá tétetett. Meggyőződésem ugyan, a mint mondtam, hogy nem a szabályozás, hanem a geologiai konformácziók folytán száradt ki egy része a Fertőnek, de igy is, azt hiszem, bőven megfizette a maga tartozásait a Fertő érdekeltsége a mai napig, ugy hogy ujabb terheket kiróni ezen a czimen nem lehet. Már pedig más haszna a Fertőnek a rábaszabályozási munkálatokból nem lesz, és minthogy a multak bűneit megfizette már eddigi óriási járulékaival, annálfogva szerintem a Fertő érdekeltségére ujabb költségeket kiróni igazságosan nem lehet. *(Ugy van! balfelől.)*

Rátérek most már a Hanság-csatornának meghosszabbitására. Itt ne vegye rossz néven tőlem az igen t. miniszter ur, én kerestem, hogy hát mivel indokolja a javaslat, vagyis a miniszter ur, a Hanság-csatornának tervezett meghosszabbitását a Fertő medenczéjének legmélyebb pontjáig? A t. miniszter ur azt mondja az indokolásban: »A Hanság-csatornának a tervbe felvett meghosszabbitására és a pomogyi hidnál épitendő zsilipre a pomogyi hidtól nyugatra fekvő és a Fertő területének betudásával mintegy 90.000 holdra tehető árterület érdekében szükség van azért, hogy rendkivüli nedves évjáratokban, esetleg — a folyó év tavaszához hasonlóan — a Fertőben megnövekedő viz a Hanság-csatorna teljes emésztésének érvényesülésével apasztható legyen.«

Természetes, hogy a miniszter ur, ha azt mondja, hogy ezért tervezi ezt igy, és semmi más indokot nem hoz fel, akkor ezért akarja

ezt a csatornát bevinni a Fertőbe, és hiszem is, hogy a miniszter ur ezért akarja. Ezzel szemben azonban könyörögve kérem a t. minisztér urat, hogy ne vigyen el a Fertőből soha egy csöpp vizet sem. Nem azt kivánja a Fertő érdekeltsége, hogy vizet vigyenek el. Látta volna ő exczellenczziája az idén annak a vidéknek az örömét, a mikor észrevette, hogy emelkedik a viz. Ujjongott mindenki, föllendült az egész vidéknek kedélyhangulata, hogy kap végre vizet, a Fertő mentén a rossz legelők megint nedvesek lesznek, nő majd fű, lesz a marhának legelője, végre ismét tudnak majd keresni modern halászattal nagy összegeket, végre eléri a vágyva vágyott óhajtás teljesülését, hogy a Fertő vizének, különösen annak soproni és nezsideri része nyaralókkal épittessék be, a mire sokkal kedvezőbb a helyzet még Bécs közelsége folytán, mint a Balaton mentén. Mi tehát nem azt akarjuk, hogy elvigye azt a felesleges kis vizünket . . .

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Csak szükség esetén!

Gr. Batthyány Tivadar: Nem lesz rá szükség, sőt ha az Ikvából meg a Répczéből elviszik a vizet Győr felé a Dunába, akkor nekünk egy más kombinácziónk van, akkor mi azt akarjuk, hogy a Királyhida melletti Lajtának a régi medréből, a melyen át valamikor, századokkal ezelőtt a Lajtának felesleges vizét beleeresztették a Fertőbe, kapjunk vizet a Fertőbe, nem pedig, hogy olyan intézkedéseket tegyenek, a melyekkel ezt a kevés kis vizünket is elvegyék.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Nemcsak levezetni, hanem bevezetni is fogjuk a vizet!

Gr. Batthyány Tivadar: A jelentés nem ezt mondja!

Kimutattam, hogy a Fertő-érdekeltséget tovább is benthagyni és fizettetni vele is a rábaszabályozási költségeket, nem indokolt, nem igazságos. A miniszter ur azt mondja, hogy a Fertő-érdekeltségnek az óhaját, hogy kibocsássa az érdekeltségből, nem teljesitheti, de hogy miért, nem indokolja a miniszter ur.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: A vizjogi törvénynél fogva!

Gr. Batthyány Tivadar: Az igen nagy kérdés, hogy a vizjogi törvény értelmében egyáltalában belevonható volt-e a Fertő a rábaszabályozási érdekeltségbe. Én megmondom, mi az én véleményem. Az indokot ott kell keresni, hogy a Fertő vidékének a járulékaira szüksége van a kormánynak azért, hogy a Rábaszabályozó-társulat régi árterületeinek terhei még nagyobb mérvben ne fokoztassanak, mert ugy is igen nagyok a járulékai a Rábaszabályozó-társulatnak, s ha a Fertőt kikapcsolják, akkor még több lenne azoknak a terhe, a melyeket az államnak kellene fedeznie. Utalok arra, hogy a Fertő érdekeltsége ezt már többször kérte a miniszteriumtól, s mi a Fertő érdekeltsége nevében és részére azt kérjük, ha igazságos akar lenni a törvényhozás, hogy mindenesetre hagyja ki a Fertő-érdekeltséget ebből, mert semmi ok sincs arra, hogy a Fertő tovább fizessen, a szanálásra pedig ugyis nagyobb összegekre van szükség, mint a mennyit a Fertő fizet.

Ha végignézem ezt a törvényjavaslatot, azt látom, hogy részben vonatkozik a duna-lajtai külön árterületre is. Méltóztatnak tudni, hogy a régi rábai árterületen kivül az utóbbi időben hozzá lett csatolva a duna-lajtai árterület. Ez szintén a mi vizjogi törvényünk szerencsétlen ártérfejlesztési elmélete alapján lett bevonva a Rábaszabályozó-társaságba, mert azt mondták, hogy a Dunából nagyobb áradások lefolyhatnak a Rábához, ott károkat okoznak és ennek elejét kell venni.

Történtek is bizonyos munkálatok, és az érdekeltek a tényleg létező veszélyhez képest aránylag erősen lettek megterhelve. Most a miniszter ur 53.000 koronával akarja az érdekeltséget ujabban megterhelni. Megvallom, lehetne arról szólni, hogy különösen a Horvát-Járfalu-Oroszvári-ut felemelése révén 30.000 koronának a kisérdekeltségre való kivetése nem szükséges. Én a magam részéről felhasználom az alkalmat, hogy arra kérjem a t. miniszter urat, legyen kegyes tudomásul venni, hogy néhány év előtt, talán két év előtt ezen érdekeltség külön értekezletet tartott és ott azt kérte, hogy a maga ügyében, habár a Rábaszabályozó társulat keretében, de önállóan intézkedhessék. Megjegyzem, hogy ma is külön lesznek vezetve a számadások. Ez az érdekeltség feltétlenül és mindig kisebbségben van, tehát méltányos és jogos is, hogy miután amugyis külön vezettetnek a számadások, és külön testet képez a nagy testben, hogy ügyeiben bizonyos autonom intézkedési jogokat nyerjen. Megjegyzem, hogy mikor ezt tárgyaltuk, gróf Cziráky Béla, az akkori elnök és az akkori igazgató, Borsody Géza elvileg kivihetetlennek vagy nehéznek nem találták, hogy ez az érdekeltség csak annyiban szóljon bele az ügyekbe, a mennyiben ez az ő ügyeit illeti, a Rábaszabályozó-társulat összessége pedig csak annyiban, a mennyiben a közös közigazgatás terhére megy.

Végül a törvényjavaslatról volt szerencsém emliteni, hogy én helyeslem azt a tényt, hogy a t. miniszter ur egy ily törvényjavaslattal előállott, mert ezzel mutatja, hogy ezen nagy kérdés iránt érdeklődik, hogy érzéke van hozzá és hogy ezen ügyet szanálni akarja. Helyeslem, hogy a Fertőt kikapcsolja, valamint helyeslem azt is, hogy állami segélylyel akar ez ügyön segiteni. Idáig elvileg teljesen helyeslem a miniszteri javaslat intencziót; ha azonban mégsem vagyok abban a helyzetben, hogy ezt a javaslatot ebben a formájában, hacsak módositáson keresztül nem megy, elfogadjam, ennek indokai a következők. Az első indok az, hogy a Fertő benhagyatott a Rábaszabályozó társulat érdekeltségében, a második, hogy a Hanság-csatornát

ki akarják ásni a Fertő közepéig, a mit abszolute felesleges és szükségtelen kiadásnak tartok. A harmadik indok az, hogy a törvényjavaslat tulajdonképen nem szanálja a helyzetet, hanem e perczben, a legközelebbi évekre egy kissé rontja a társulat financziáit a járulékok teljes behajtásával, a jövőre pedig, 1910 után direkte krach elé viszi az egész társulatot, vagyis a törvényjavaslat tulajdonképen nem csinál mást, mint hogy öt évre valahogy segit a társulaton, hogy öt éven át nagyobb bajok ne legyenek, 1910-től kezdve azonban nemcsak nem hiusitja meg a krach-szerű állapot beálltát, hanem direkte erre rátereli a társulat helyzetét. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Eddig az utolsó években a társulat nem vetette ki az eddigi kölcsönök járulékait egész összegükben, mert a társulat vezérlő férfiai látták a lehetetlen helyzetet, hogy ezt a népet, a mely már most is fülig uszik a terhek sokaságában, az egész járulék kivetésével nem lehet megterhelni. A törvényjavaslatnak egyik feltétele pedig, a melyhez a kedvezmények nyujtását köti, azt mondja, hogy 1905 január 1-étől kezdve mindaddig, mig a társulati kölcsönök amortizálva nincsenek, tehát circa 70 esztendeig, a teljes járulékokat köteles a társulat kivetni. Tény tehát az, hogy a jövő év első napjától kezdve a társulati érdekeltség ezen differencziával nagyobb összeggel lesz megterhelve mint ma, a mi feltétlenül bizonyos krizis elé állitja őket, mert a mostani terheket sem birják el. Hogy nem birják el a terheket, arra egész sor adatot hozhatnék fel egyes községekből, hogy mennyire terjed azon a vidéken a kivándorlás. Igen szomoru bizonyitéka ennek az is, hogy mennyi exekuczió történik épen a rábaszabályozási járulékok fejében. Az én vármegyém közigazgatási bizottságában majd minden hónapban a felett szörnyülködünk, hogy mennyi végrehajtást kell ezen, nem is teljes járulékok behajtása érdekében eszközölni, de meg a társulat költségvetése is mutatja, hogy milyen nagy járulék-hátralékok állanak fenn. De mutatja az is, hogy például t. barátom, Günther Antal kerületének egy községében, a mint hallom, most már egy utcza majdnem teljesen néptelen, mind künn vannak Amerikában és más községekből is 30—40-en mentek ki Amerikába a legutóbbi időben.

Tehát már 1905-től is 1910-ig valamivel, valószinűleg meglehetős összeggel súlyosbodik az érdekeltek helyzete, 1910-től kezdve azután majd rárója a javaslat az érdekeltekre az ujabb munkák költségeit és az ujabb terheket 6 millió korona összegben, annak kamata és amortizáczióját, öt százalékkal számitva, 300.000 korona évi többkiadást okoz, tehát a járulékdiffenczia és még ez a 300.000 korona teher fog rájuk ujabban nehezedni.

Hozzá fog járulni még az is, hogy ha ezen munkálatokat majd foganatba veszik, a melyeket a törvényjavaslat itt kontemplál és a melyeket a Hanság-csatorna kivételével ugy a szabályozás befejezésére, mint a belvizek levezetésére nézve természetesen helyeslek, mert utóvégre, ha már benne vagyunk ebben a slamasztikában, ha 80 százalékát megcsináltuk a munkának, hogy az utolsó husz százalékát ne csináljuk meg, azt józan észszel nem lehet kivánni, de tény mégis az, hogy hat millió koronával nagyobb összeg terheli majd azt az érdekeltséget, plusz ezzel a differencziával, és minthogy több munka lesz teljesitendő, több védgát, több belvizet levezető csatorna, duzzasztók, zsilipek stb. lesznek létesitendők, ennélfogva igen természetesen a társulat rezsi-kiadása is nem tudom minő, de mindenesetre tetemes összeggel nagyobb lesz.

Már most el fogja-e birni ezt a vidék? Ez teljesen ki van zárva. Mi fog tehát történni? Most öt éven át is némileg már izgatottság fog ott uralkodni, hogy valamivel felemelték a járulékokat, még kevésbbé fognak rendesen fizetni, de ebbe még csak belenyugosznak az emberek, 1910-ben azonban — ismétlem harmadszor — kiüt a krach. Számitson arra a t. kormány. — valószinű, hogy még akkor is klotürrel kormányon lesz — hogy majd 1909-ben óriási mozgalom indul meg az uj szabályozás ellen és hogy 1910-ben az egész vidék kérni, azután követelni fogja, egész jogosan, hogy segitsenek rajta. Kimutattam már elég alaposan, hogy ugy oktrojálták rájuk ezt a törvényt . . .

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Mindig maguk kérték!

Gr. Batthyány Tivadar: A miniszter ur maga is utal arra, hogyan hivták az érdekelteket össze. Igen, egyesek azt mondták az értekezleteken, hogy a javaslatot meg fogják szavazni, de mikor együtt volt az egész érdekeltség, kisült, hogy azok az urak nem ismerték a hangulatot, mert a közgyülés semmit sem szavazott meg. Mellékes különben, ki kérte, ki nem kérte, tény az, hogy a helyzet ilyen, a mint én mondtam. A ház tagjai közül is meg fogja érni nem egy, hogy a törvényhozás 1910-ben kénytelen lesz alaposan segiteni ezen a vidéken, vagy a Cunard Linenek lesz óriási forgalmi emelkedése, mert — és ez nem hangzatos frázis — a ki addig itt marad, kénytelen lesz ezen vidékről pusztulni, ha az állam segitségére nem jön. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Tallián Béla földmivelésügyi miniszter közbeszól.)*

A miniszter ur 4 milliót emleget. De kérem az adóvisszatéritések vagy jogosak vagy nem. Ha jogosak, akkor az nem kegyelem, nem állami szubvenczió, ha pedig nem illeti meg őket, akkor mért nem mondják, hogy adunk ennyit és ennyit szubvenczióban? De szerintem teljesen jogosak és az igen t. miniszterium dicséretére legyen mondva, hibát szanál, a mikor nyolcz évre visszamenőleg kiutalja és ezt a jövőre is biztositja.

De végül lehet-e a magyar állam költségvetésének mai keretében, mai financziáink szem-

pontjából indokolt és jogos a mi kérelmünk? Erre nézve utalhatnék magára a beruházási törvényre, a melynek 6. §-a szerint 60,000.000 koronát költünk olyan vasutakra, a melyeknek közgazdasági érdeke egy pár perczentnyi, a többi tisztán katonai érdek. Több száz milliót költünk katonai beruházásokra, s ez az összeg az uj véderő törvény megalkotása után még növekedni fog; *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* a czivillistát fölemelik. *(Folytonosan tartó zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, ha ilyen bőkezű tud lenni a magyar állam olyan kiadásokra, a melyekből a népnek vajmi kevés haszna van, akkor egy nagy érdekeltségnek arra joga van szerintem, hogy a legszükségesebbet, exisztencziáját, az országban való maradását biztositsuk. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* De méltóztassék megnézni más beruházásokat: az utakra elköltünk 43 millió koronát, s ki ne tudná, hogy ezen utaknak jó része ugyancsak stratégiai czélokra szolgál, hogy olyan utak lesznek jó részben ezek, a melyekből közgazdasági haszna ennek az országnak kevés van. Vagy nézzük a vizszabályozási társulatokat. Látom itt pl., hogy a vágvölgyi jobb- vagy balparti társulat rendes állami segélyben részesül, s kap még hozzá külön 300.000 koronát; ennek az óriási nagy Rába-érdekeltségnek meg adnak 5—750 ezer korona segélyt meg egy kis kamatot. Vagy tessék megnézni a Temes-Béga-szabályozó társulatot, ott adtak 4,900.000 koronát az ármentesitési költségekhez való hozzájárulás czimén, s azonkivül még a Temes-vizszabályozásra külön 3 millió kor. tiz év alatt visszafizetendő kamatmentes kölcsönt, mig a Rábaszabályozó-társulatnak adott kölcsön átlag 2—3 esztendeig kamatmentes, mert 1906/907-ben kezdik a kiutalást, s 1909 őszszel már fel kell venni az uj kölcsönt. Tehát más társulatok segélyéhez viszonyitva sem áll arányban az a segélyezés, a melyet az igen t. miniszter ur itt proponál, s én ebbe nem tudok belenyugodni, nem pedig azért, mert látom a tornyosuló felhőket, látom azt, hogy 1909/1910-ben teljes felfordulás lesz a Dunántúlnak azon részén, s mert abban a véleményben vagyok, hogy ha már rendezzük ezt az ügyet, rendezzük ugy, hogy végre évtizedek után az az egész vidék nyugalomhoz jusson, s ne legyen kénytelen folyton-folyvást ilyen exisztenczialis kérdésekkel magát izgatni, s ez által magát az izgatók karjaiba vetni.

Bocsánatot kérek, ha felszólalásomba kissé belemelegedtem, *(Halljuk! Halljuk!)* s talán magasabb hangon beszéltem, mint ilyen szakszerű kérdésben illik, de ismerem azt a vidéket, ott járok az emberek között, látom ma már a nyomoruságot, s elrémülök, ha arra az 5 év utáni állapotra gondolok.

Én a magam részéről nem akarom ezt a törvényjavaslatot egyszerűen visszautasitani, mert, mint mondám, annak tendencziáit, irányzatát, czéljait helyeslem, hanem szükségesnek tartom, hogy az több tekintetben kiigazittassék. Minthogy ezek a kiigazitások olyanok, hogy azt itt szakaszról szakaszra igen nehéz proponálni, mert az bizonyos alapos átdolgozást igényel, nekem egy inditványom van, a melynek czélja a javaslatot a bizottságokhoz visszautasitani. Ha megengedi a t. ház, felolvasom inditványomat. *(Halljuk! Halljuk!)*

(Olvassa): A ház a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló 667. számu törvényjavaslatot azon utasitással küldi vissza a vizügyi és pénzügyi bizottságokhoz, hogy azt a következők figyelembevétele mellett dolgozza át, nevezetesen:

a) »A törvényjavaslat 13. §-ával tervezett uj osztályozásra nézve magába a törvénybe felveendő, hogy csakis azon földterületek osztályozhatók be, a melyek a szabályozás által tényleg értékükben emelkedtek, az egyes érdekeltekre háramló teher pedig nem lehet nagyobb, mint azon értékemelés, a mely az egész szabályozás végrehajtása folytán eléretett, a mint ezt az 1885 : XV. t.-czikk 9. §-a rendelte.«

Szükségesnek tartom, hogy ez magába a törvénybe bevétessék, mert ma tényleg nem igy áll fenn az osztályozás és ha a törvény nem rendeli, a jövőben nem lesz igy.

(Tovább olvassa): A szabályozási munkálatok befejezése után is vizzel boritott területek semminemű járulék fizetésére többé nem kötelezhetők. A Fertő érdekeltsége a Rábaszabályozó-társulatból kibocsátandó.

Ez utóbbi szerintem benne van az előző pontban, de külön is felemlitem arra az esetre, ha nem akarnák a Fertőt mint olyant egyszerűen kivonni és arra való tekintettel is, hogy a vizzel boritott területek általában ne legyenek osztályozva, mert méltóztatik tudni, nemcsak maga a Fertő, hanem ott, a Fertővidéken ezek a németül u. n. Zicklacken, ezek a szikesvizű lápok se vonassanak bele az érdekeltségű területekbe. *(Tovább olvassa)*:

b) »A Rábaszabályozó-társulat által eszközlendő munkálatokból a Hanság-csatorna meghosszabbitása a Fertő legmélyebb pontjáig teljesen kihagyandó.

c) A Rábaszabályozó-társulati érdekeltség teljes anyagi romlásának megakadályozása czéljából a törvényeken alapuló adóvisszatérítések fentartása mellett a tervezett társulati munkálatok befejezése után a társulat akár egy összegben, akár évi segély alakjában oly mérvű állami segélyben részesitendő, hogy az egyes birtokosok a tényleg elért értékemelkedéseket meghaladó járulékok fizetésére kötelezve ne legyenek. Az állami segély felosztásánál a kisbirtokosok aránylag nagyobb mérvben veendők tekintetbe.«

Ezen utolsó pontra nézve kénytelen vagyok még egy megjegyzést tenni. A mennyiben az állami segély tényleg ugy fog kiszabatni, a mint

én proponálom, hogy t. i. az összeg olyan nagy legyen, hogy ezzel az egész plusz fedeztessék, hogy senki többet ne fizessen, mint a mennyi haszna a szabályozásból van, az lesz a leghelyesebb. Ha azonban a kormány nem lenne abban a helyzetben, hogy ilyen nagymérvű segélyt biztositson, arra az esetre arra kérem a t. kormányt, adjon legalább annyit, hogy ezen a módon a kisebb exisztenciákon legyen segitve.

A nagyobb uradalmak ám maradjanak innen ki, de a kis exisztenciáknak adjuk meg azt, hogy ne kényszeritsük őket a kivándorlásra. Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Miután még többen vannak szólásra feljegyezve és miután az idő előrehaladt, a holnapi ülés idejére és napirendjére nézve kivánok a t. háznak előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslatom odaterjed, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, szombaton d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, valamint a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyaink rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokról szóló törvényjavaslatot. *(Helyeslés.)* Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Ha igen, ugy ezt határozatképen kimondom és az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

505. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 október 29-én, szombaton,

báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Esterházy Kálmán jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat Kovács Pál jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 28-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Kifogás nem tétetett, tehát a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Alsó-Fehér vármegye és Debreczen város közönségének feliratait, az élelmiczikkek megdrágitásának megakadályozása, továbbá

Debreczen város közönségének feliratát, a magyar fajra kedvező közgazdasági politika követése iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik az inditvány- és az interpellácziós-könyv felolvasása.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az inditvány-, sem az interpellácziós-könyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Következik most a Rábaszabályozótársulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 667, 671) folytatólagos tárgyalása. Szólásra ki következik?

Hertelendy László jegyző: Bolgár Ferencz!

Bolgár Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem első izben történik, hogy a Rábaszabályozás kérdéséhez ezen házban felszólalok és minden alkalommal, a mikor e kérdéssel foglalkoztam, hangsulyoztam, hogy tekintettel a zilált viszonyokra, a melyek a Rábaszabályozásra vonatkozólag uralkodnak és a melyeknek okai a szabályozás munkálatainak első stádiumában való vezetésében keresendők, szükséges, hogy a kormány az érdekeltségnek radikálisan segitségére jőjjön. Legjobban szerettem volna, hogy a kormány az ügyet maga vegye kezelése alá, és ama tapasztalatok alapján, a melyeket szerez, vesse az illetékeket az egyes érdekeltekre, mindig tekintetbe véve azok teherviselési képességét. De ha ez lehetetlen, köszönettel kell elfogadnom azt a segitséget is, a melyet a kormány most nyujt, és a mely, mint az előadó ur kiszámitotta, direkt és indirekt segélyekben 5,615.000 K-át tesz ki. Ebben azonban a segélyakczionak csak egyik részét találom. Másik fontos részét abban látom, hogy a kormány megadja az érdekeltségnek a lehetőségét, hogy a nélkül, hogy szükségessé válnék az illetékek felemelése, a munkálatok befejezhetők legyenek és csak a mikor a munkák be lesznek végezve, akkor fog a megterheltetés az egyesek hasznának megfelelőleg véglegesen megállapittatni.

Legyünk igazságosak és elfogulatlanok. Én is, mint gr. Batthyány Tivadar t. barátom, teljesen a nép oldalán állok. Fentartom mindazt, a mit a szabályozás érdekében az ellenzéki padokról mondtam; de ha igazságosak akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy a kormány ebben az esetben hathatósan támogatja az érdekeltséget, és az az akczió, a mit a kormány kifejt, tényleg javára válik annak a vidéknek. Épen

azért csak sajnálnám, ha félremagyarázva az egész akciót, ugy tüntetnék azt fel, mintha itt semmi sem történnék. A nép ugyis nehezen fogja megérteni, hogy miről van szó. Annyira meg van terhelve, hogy arra nem is mert gondolni senki, hogy a terheket még növelni kellett volna, és csak akkor volna képes ezt az akciót megérteni, ha az ő hozzájárulási összege e törvényjavaslat alapján mindjárt leszállíttatnék. Mi megértjük a segélyakciót, a melyet a kormány kifejt, de a nép nem tudja megérteni, és azért nagyon káros volna, ha a kormány akcióját félremagyaráznák. Egyetértek legnagyobb részben gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam beszédével, de azért mégis sajnálom, ha ugy tünteti fel a dolgot, mintha itt semmi sem történnék.

A mi azokat illeti, a kiknek képviseletében beszélek, s a kiknek érdekeit védem, bevallom, hogy azon összeg nagyságára, a melylyel a kormány a Rábaszabályozáshoz hozzájárul, igenis sulyt fektetünk, de az ránk nézve nem a fődolog. Mi másban keressük ezen törvényjavaslat értékét. A fősulyt a törvényjavaslat azon intézkedésére fektetjük, hogy 1910 január elsején végre el fog következni az az idő, a mikor a munkálatok be lesznek fejezve és a Rábaszabályozó-társulat kénytelen lesz egy uj osztályozás alapján a terheket kimérni. Ez az, a mit én itt mindig követeltem. Mindig azt sürgettem, hogy az osztályozás ujonnan történjék meg, mert akkor, a mikor az osztályozást az 1885: XV. t.-cz. alapján eszközölték, tévesen, igazságtalanul és jogtalanul jártak el. Itt különben szükségesnek tartom egy megjegyzést tenni. Mint ma a lapokban olvastam, gr. Batthyány Tivadarnak azt imputálják, mintha tegnap azt mondotta volna, hogy azért olyan nagyok a terhek és azért oly roppant nehéz ennek a problémának megoldása, mert az osztályozásnál elsősorban a nagy földbirtokosoknak érdekeit tartották szem előtt. A függetlenségi párt tegnapi konferenciájában, ha ugyan a lapok közlése igaz, Thaly Kálmán t. képviselő ur egyenesen arra utalt, mintha ez herczeg Esterházy érdekében történt volna. Én alaposan ismerem ezt a kérdést és tudom, hogy Esterházy herczeget és egyáltalában a nagybirtokosokat ép annyira sujtják ezek a terhek, mint a kisbirtokosokat; csak a nagybirtokosok teherviselési képessége nagyobb, azok nem érzik ugy a sulyt és eleget tudnak tenni azoknak a követeléseknek, mig a kisbirtokosok erre nem képesek. Gr. Batthyány Tivadar is csak ezt mondotta tegnap, nem pedig azt, a mit a függetlenségi párt konferenciáján neki tulajdonitottak. Ezt akarom helyreigazitani. Gr. Batthyány Tivadar egyenesen hivatkozott egyik nagybirtokosra, gr. Széchenyi Bélára, a ki maga a leghevesebb harczot folytatta a kisgazdák érdekében a Rábaszabályozás kérdésében és a ki kimutatta, hogy épen őt, mint nagybirtokost sujtja ez a szabályozás a legjobban. Az ilyen félreértéseket el kellene kerülni, mert nem kivánatos, hogy az a nép, a mely ezen kérdés által ott ugyis eléggé fel van izgatva, a demagógia kezeibe essék.

A Fertő mentén mindenki egyformán lett sujtva és a kérdés helyes megoldását, mint már bátor voltam megjegyezni, elsősorban az uj osztályozásban keresi. Gr. Batthyány Tivadar t. barátom tegnap nagyon helyesen kifejtette a Fertő-érdekelteknek álláspontját. Ez az álláspont az én álláspontom is, és egyuttal álláspontja azon hét községnek is, a melyeknek nevében itten beszélek. Ezeknek a községeknek abszolute semmi közük a Rábaszabályozáshoz. Ezek soha a Rábát nem látták, és a Rábáról talán nem is hallottak. De azért a legsulyosabban vannak megterhelve. Hogy ezek a Rábaszabályozó-társulat kötelékébe mily módon kerültek, ezt most, annyi évtized után, kutatni nem akarom. Nem tudom, hogy nem valami furcsa vizszabályozási teoria alapján, avagy az adminisztrácziő ügyetlensége és egyesek könnyelmüsége folytán kerültek-e ebbe a társulatba, de tény az, hogy azon fertőmenti községek, a melyekre gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam tegnap utalt: Széleskut, Feketeváros, Fehéregyháza, Oka, Rust, Meggyes és Rákos. Ezek a községek épen azok, a mint az indokolásból látható, a melyek a legsulyosabban vannak megterhelve a Rábaszabályozó-társulathoz tartozó 150 község között. Az árvizterület földjei hat osztályba osztattak. Az első, legnagyobb járulékot fizető osztályba tartozik 1204 hold azon 263.628 holdból, melyre a társulat kiterjed. Ebből az 1204 hold első osztályu földből nem kevesebb, mint 251 hold esik azon 7 községre, a melyet előbb megneveztem. A 7381 másodosztályu holdból esik ezen 7 községre 830 hold; de ha már most azon osztályokat veszszük, a melyekben keveset fizetnek, igy az 5-ik osztályt: ott már 92.358 holdból ezekre a községekre csak 602 hold esik és a 67.635 hatodosztályu holdból nem esik több 420-nál. Ha ezen 7 község 3427 hold területét veszszük, abból az első osztályra 251, a másodikra 830, a harmadikra 813, a negyedikre 511, az ötödikre 602, s a hatodikra 420 hold esik. Látjuk tehát, hogy az első osztályokba sorozták be a legtöbbet.

Még inkább szembetünik az itt elkövetett igazságtalanság, ha összehasonlitjuk azon statisztikai kimutatásokat, a melyek a törvényjavaslat indokolásában arra nézve hozatnak fel, hogy abból a 263.628 holdból, a mennyit az árterület magában foglal, perczentualiter mennyi esik az egyes osztályokra. Az indokolásban lévő kimutatás szerint az első osztályra a földek 0·4%-a esik, mig abban a 7 községben, a melyekről beszéltem s a melyeknek semmi közük sincs a Rábaszabályozáshoz, nem 0·4, hanem 7·3% esik. A második osztályra az indokolás szerint 2·8%, mig ebben a 7 községben 24·2% esik. A harmadik osztályban 10%, mig ezen 7 községben 23%. Most az olcsó osztályok

következnek; itt egyszerre megváltozik a viszony és a negyedik osztályra az egész területből 25% jut, ezeknél a községeknél csak 14%, az ötödik osztálynál 35% áll szemben 17%-kal, a hatodik osztályban 25% áll szemben 12 %-kal. Ez érthetetlen megterhelés és nem tudom, hol kell ennek okát keresni. Lehet talán, hogy akkor, a mikor ezt a szabályozást kezdették, számitottak a Fertő lecsapolására. De bárhogy legyen, tény az, hogy a Fertő lecsapolása nem fog megtörténni, mert a kormány a Fertő lecsapolásának ideájáról lemondott és különben ki is tünt, hogy ezek a községek a Fertő csekélyebb vizállása folytán nem nyernének semmit sem, mert pl. az utolsó években ugyan visszament a Fertő, de ebben az esztendőben ismét teljesen a régi magasságban van. Egyes földrészeket, a melyek szabadok lettek és melyeket a mult esztendőben kultiváltak, az idén a Fertő ujra elöntött. Ez azt is mutatja, hogy a Rábaszabályozó-társulatnak az az egyetlen indokolása, a mely ezen községek megterheltetése mellett szól, hogy t. i. a Rábaszabályozás folytán a Fertő vizállása is csökken, sem állhat meg, mert a Rábát szabályozzák ugyan már 1885 óta, de azért a Fertő vizállásának a magassága jelenleg is épen olyan, mint volt 1885-ben.

Én tehát, mint mondottam, a törvényjavaslatot épen a szegény nép érdekében megelégedéssel fogadom. Nem mondom, hogy azt a segitséget hozza, a melyet szeretnénk, de igenis el kell ismernem, hogy a Rábaszabályozás érdekében tényleg jelentékeny áldozatokat hoz. Én azonban tekintettel ezekre a községekre, a melyekről azelőtt beszéltünk, mégis kérném valamire az igen t. miniszter urat. Tessék befolyást gyakorolni a Rábaszabályozó-társaságra, hogy azért, mert nekünk az egész Rábaszabályozáshoz közünk nincs, arról hallani sem akarunk, a társaság ezt a hét általam megnevezett községet, a melyeket egészen jogtalanul adóztatott meg és a melyek nem tudom milyen machináczió folytán kerültek oda bele, a szabályozási területről bocsássa ki. A miniszter ur ezt maga nem teheti meg a társulat autonomiája folytán, de gyakorolhat a társulatra kellő nyomást, a melynek statutumai alapján megvan az a joga, hogy ezeket a községeket onnan a miniszter engedelmével kibocsássa. Ha pedig ez nem lehetséges, ajánlanám az igen t. miniszter urnak, hogy vegye ki egyáltalában az egész fertőmenti községeket államsegély czimén ebből a szabályozásból.

Ha pedig ez sem lehetséges, azt jogosan megkövetelhetjük, tekintsék a fertőmenti községeket és elsősorban az emlitett hét, oly roppant megterhelt községet félérdekeltnek. A társulat közgyülése megteheti épen ugy, mint a mit már több izben megtett, hogy a mikor a viz visszament és a földek művelhetők lettek, azonnal kiküldte azt a bizonyos klasszifikáló komissziót, a mely azokat a földeket besorozta egy magasabb osztályba. Ezen a czimen megteheti a másikat is és leszállithatja az osztályt, ugy hogy félérdekeltek leszünk.

Szükségesnek tartottam, t. ház, ezeket a hibákat, a melyeket ma előhoztam, egyenesen kiemelni, mert épen ezeknek kellő kiemelése által tünnek ki a törvényjavaslat előnyei. Az igen t. miniszter urat csak arra kérném, méltóztassék ellenőrizni, hogy ezek a munkálatok 1910-ig tényleg befejeztessenek és hogy 1910-ben, nem ugy, a mint nagyon sokszor, megint előálljon az az eset, hogy a munkálatok befejezését prolongálni kelljen. De legyen a miniszter ur tekintettel még egy körülményre. A törvényjavaslat első szakasza azt mondja, hogy a munkálatokat a társulatnak 1905 január 1-től számitandó 5 év alatt, tehát 1910 január 1-ig be kell fejeznie. A törvényjavaslat 13. §-ában pedig az mondatik, nem akarom magát a szakaszt felolvasni, hogy a társulat köteleztetik, hogy az uj osztályozást olyan módon eszközölje, hogy az is 1910 január 1-ig kész legyen. Már most nem értem, vajjon az alatt, mig a munkálatok folynak, lehet-e az osztályozást szintén megcsinálni, mert ha ezt nem lehetne, akkor a társulat arra volna utalva, hogy az osztályozást gyorsan végezze el. Itt pedig az én nézetem szerint épen az a fődolog, hogy a Rábaszabályozó-társulat a kellő időben kezdje meg az osztályozást, nehogy elhamarkodás történjék és hogy az érdekelteknek idejük maradjon az appellácziókra. Én tehát szükségesnek tartanám a társulatot arra szoritani, hogy az osztályozási munkálatokat már 1906-ban, de legkésőbb 1907-ben kezdje meg.

Ezzel összefüggésben még egy dolgot kivánok felemliteni. Nagyon helyesnek tartanám, ha az igen t. miniszter ur az uj osztályozásnál nem azt az eljárást követtetné, a melyet a törvényjavaslatban kontemplált és a mely analog az 1885 : XXIII. t.-czikk 107. és következő szakaszaival, hanem lehetne ezt talán egyszerűen ugy módositani, hogy a törvény azt mondaná, hogy a földmivelésügyi miniszter által később meghatározandó eljárás szerint. Én már azt nagy előnynek tartom és nagy elővigyázat volt a miniszter ur részéről, hogy nem engedik meg a Rábaszabályozó társulatnak a saját statutumai szerinti szabályozást, mert a Rábaszabályozó-társulat nem követte az 1885 : XXIII. t.-czikkben megszabott eljárást, mivel a szabályozási törvény, az 1885 : XV. t.-czikk előbb hozatott, igy tehát önállóan járt el, mig ma a miniszter ur az osztályozást a társaság saját hatásköréből kiveszi és rá az 1885 : XXIII. t.-czikket alkalmazza. Én azonban ebben sem látok még kellő garanciát a szabálytalanság ellen, és sokkal nagyobb bizalommal viseltetnék az eljárás iránt, hogy ha ezt a miniszter ur maga saját közegei által végeztetné. Mert még az 1885 : XXIII. t.-czikk értelmében is a társulat az, a mely a kommissziót kiküldi és a szabályozást megkezdi. Igaz, hogy ezen kommissziónak és a közgyülés-

nek határozata ellen lehet appellálni, de kihez jön az appellácziő? Nem jön feltétlenül a miniszterhez, csak bizonyos feltételek alatt, hanem az alispánhoz, a kit pedig szakközegnek ebben a kérdésben el nem ismerhetek.

És a miniszter urnak figyelmébe ajánlanék még egy dolgot. Igaz az, hogy a terhek, a melyeket ma a szabályozásnál érdekelteknek viselniök kell, nem fognak 1910-ik nagyobbodni, de, t. képviselőház, ennek a törvényjavaslatnak egy rendelkezése odairányul, hogy ezek a terhek, a melyeket a társulat különféle okokból nem egész magasságukban vetett ki, most teljes erejükben nyilvánuljanak. Erre nézve vagyok bátor kérdezni a t. miniszter urat, hogy lehetne-e valamit tenni az irányban, hogy az érdekeltek a jövő esztendőben nagyobb terheket ne legyenek kénytelenek viselni, mint viselnek ebben a perczben? Ez 1910 ig volna szem előtt tartandó. De ha a miniszter ur 1910-ig nem is vihetné keresztül, akkor méltóztassék legalább ezt addig megtenni, a mig az uj osztályozás megkezdődik.

Ezeket, t. képviselőház, megjegyezvén, a törvényjavaslatot magát elfogadom, és még csak felhasználom az alkalmat arra, hogy már most protestáljak az ellen, hogy annak idején, mikor az uj klasszifikáczió, az uj beosztás megkezdődik, a Rábaszabályozó-társulat az általam megnevezett községekkel szemben megint oly módon akarjon eljárni, mint az első osztályozás alkalmával. *(Helyeslés.)*

Kovács Pál jegyző: Kubik Béla!

Kubik Béla: T. képviselőház! Az előttem szólott t. képviselő ur beszédére néhány szóval kénytelen vagyok reflektálni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az ő egész beszédének tenorja az, hogy mindazok az intézkedések, a melyeket magukban foglaltak a régi törvények, s a melyeknek alapján a Rábaszabályozás egyáltalában keresztülvitetett, nem helyesek, nem üdvösek, s különösen azon vidék lakosságának érdekében nem valók. Azonban miután ő most mégis kormánypárti képviselő, ezt a javaslatot is örömmel üdvözli és elfogadja, tehát a káposzta és kecske helyes álláspontjára helyezkedik, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy a kecske is jóllakjék, a káposzta is megmaradjon, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az ottani vidék és érdekeltek érdekeit képviselje, azonban jó kormánypárti képviselőnek is megmaradjon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én a magam részéről erre az álláspontra nem helyezkedhetem, bár, ha beleképzelem magam a Rábavidék lakosainak érdekei tekintetében az ő viszonyaik közé, akkor nekem is egy bizonyos örömet kellene éreznem a felett, hogy van nekünk egy miniszterünk, a ki a mi érdekeinkkel is foglalkozik, nem pedig mint a hogy a multban a jelenlegi kormánynak a ténykedéseiből azt kellett, hogy lássuk, hogy a jelenlegi kormány csak a nemzeti érdekek megnyirbálásában serénykedik, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és más egyéb országos dologgal aligalig törődik. Én tehát e tekintetben örömmel kellene, hogy üdvözöljem ezt a mostani törvényjavaslatot.

Azonban az előadó ur sem vállal szavatosságot, felelőséget ennek a mostani tervnek műszaki elkészitésével szemben, ő csupán pénzügyi szempontból fogja fel a kérdést, és e tekintetben a maga részéről szivesen elment volna még messzebb is, mint a hogy ezen törvény kivánja és óhajtja. Tehát az összes érdekeltségnek ott az az érdeke, hogy mindazokat a mulasztásokat, mindazokat a hibákat, a melyeket a mult törvényhozások rája oktrojáltak, — mint a hogy azt kimutatta az előadó ur is — most orvosolják. A miniszter ur 1903-ban egy értekezletet hivott össze, a melynek kifolyása ez a mostani törvényjavaslat. Szóval ujabban ismét olyan dolgokon akar a miniszter ur segiteni, a melyekre tulajdonképen az érdekeltség őt nem is kérte. Hanem, miután ő az értekezletet összehivta, a törvényhozás egy ujabb terhet fog róni arra az érdekeltségre; ilyenformán mit tudjon az az érdekeltség csinálni, kénytelen a törvényhozásnak engedelmeskedni, illetve a törvény ugyis rászabja ezen terheket.

Óriási mulasztások történtek a tekintetben, hogy ezek az érdekeltek, ezek a megszabályozandó területek szenvedtek, mert tudomásom van arról, hogy a mostani törvény is egyes gátakat szándékozik magasitani, miután a tapasztalatok ezt igy kivánják.

Hát ezekkel a gátakkal szemben, hogy állunk a multban? A multban szintén emeltettek gátak, a melyek ma már jóknak nem bizonyultak, de még azok a pénzek is, a melyek ezekre a gátemelésekre előirányoztattak, ugy kezeltettek, hogy azokból a pénzekből ki nem telhetett azoknak a gátaknak az emelése, mert hiszen a feltétfüzetekben benne volt, hogy bizonyos homokmennyiséget szabad tartalmazni a gátnak; miután pedig ottan a helyi viszonyok olyanok voltak, hogy több homokot tartalmazott az ott lévő föld, ennek folytán máshonnan kellett a földet hozni és igy köbméterenkint 9 krajczárral többe került, minek következtében a preliminált összegből ki nem telt a munkálat. Tehát mi következett? Az, hogy ujabb terhek rovattak ezen érdekeltség nyakába. Sőt az is megtörtént, t. ház, hogy az ujabb terheket is kifizették, de a munkálat mégsem végeztetett be. Most már egészen természetes dolog, hogy a mikor a munkálatoknak 80 százaléka készen van, akkor az érdekeltség szivesen látja és üdvözli azt az akcziót, a mely neki biztositani fogja még a hátralévő 20 százaléknak elkészitését is. *(Ugy van! a baloldalon.)* Azonban a költségekhez természetszerűleg hozzájárulni nem akar, mint a hogy azt az előadó ur is megmondta, hogy az érdekeltség meg nem szavazott soha semmit, hanem, miután a törvény rárótta a terhet, tehát természetszerűleg fizetni kénytelen volt. És innen

származnak azután azok a nagyszámu exekuczió, a melyekkel manapság is folytonosan vexálják az ottani érdekeltséget — természetszerűleg, mert hiszen a törvény ezt igy parancsolja.

Bolgár Ferencz t. képviselőtársam a mi értekezletünkre vonatkozólag azt emlitette fel, hogy herczeg Esterházy befolyását mondta volna Thaly Kálmán képviselőtársam olyannak . . .

Thaly Kálmán: Mi köze a háznak az értekezletekhez! Furcsa dolog itt értekezletekről beszélni!

Kubik Béla: . . . a mely odavitte volna a dolgokat, hogy ilyen törvényjavaslat jöjjön ide a ház asztalára. Engedelmet kérek, ez nem is igy áll. Hogy ha én nekem is megvan az a hitem, hogy bizonyos nagyuri befolyások azok, a melyek a miniszteri retortákon keresztül érvényesülnek ebben a javaslatban, *(Ugy van! balfelől.)* az egész természetes, mert hiszen az érdekeltség ugy sem mozog kellőképen, tehát nagy motollának kell lenni, annak, a mely a miniszteri retortákon keresztül idehozza ezt a törvényjavaslatot. Batthyány képviselőtársam határozati javaslatában szintén nem a nagyurak érdeke nyilatkozik meg, hanem az, hogy a kisembereknek érdekét kivánja jobban istápolni, a mi tulajdonképen a mi törekvésünk is. *(Ugy van balfelől!.)* Ilyen formában tárgyaltuk mi ezt a törvényjavaslatot tegnap az értekezleten is, nem pedig abban a formában, mint a hogy azt Bolgár képviselőtársam itt előhozza. Főképen a kisemberek érdekét tartjuk szem előtt, nem pedig azokét a birtokosokét, a kiket Bolgár Ferencz képviselőtársam sem félt attól, hogy nem tudnák majd megfizetni azokat a terheket, a melyeket ez a törvény rájuk rótt.

Még egy körülményt kell felhoznom a multból, a mi nekem is tudomásomra jutott, hogy t. i. az egész kérdés adminisztrácziójában rendszerint nem a szakközegeket engedték működni, hanem bizonyos nagyuri befolyásoknak, vagy nagyuraknak ellátása és az ő érdekeiknek képviselete volt a főczél. *(Ugy van! balfelől.)*

Megtörtént az adminisztrácziában, hogy sem a főmérnöknek, sem a szakaszmérnöknek nincs olyan hatásköre, a mi őket szaktudományuk folytán megilleti. Mert az igazgató teljesen függetlenül intézkedik azzal a szakaszmérnökkel és rendeli ki őt; hogy annak kellett-e odamenni, vagy nem kellett, az előtte teljesen mindegy volt. Az ő nagyuri és nagyhatalmi állása igy hozta magával, tehát ő ezt megcselekedte. A szakközegek befolyása teljesen a minimumra redukáltatott ezekben a kérdésekben. Épen igy van ez a malomkisajátitásoknál is, a melyek szintén nem helyesen kezeltettek; épen igy történt maguknak a terveknek elkészitése, a hol német szisztéma szerint dolgoztak és az illető nagyurak befolyása folytán — a kik azt gondolták, hogy magyar folyókat is ép ugy lehet szabályozni, mint német folyókat — ilyen eszméket és ilyen gondolatokat vezettek be az egész szabályzatba. Holott ezek a magyar folyók teljesen más körülmények mellett szabályozhatók, mint a német folyók. Nálunk rendszerint az a szisztéma, hogy töltéseket emelnek a folyók mellé, holott ennek az a következménye, hogy a folyó a medret folytonosan feliszapolja és ennek folytán a töltéseket maholnap olyan magasra kell emelni, hogy az szinte lehetetlenség; a folyók medrét nem tisztitják, nem kotorják kellő módon és igy az utóbbi időkben a folyó medre magasabban áll, mint a part. Ezek mind olyan dolgok, a melyek bizalmat az ilyetén módon való kezelésben és szabályzásban nem idézhetnek elő, kivált mindazon informácziók folytán, a melyeket tegnap gróf Batthyány Tivadar is elmondott; mindezek folytán én csatlakozom az ő határozati javaslatához *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és a párt nevében kijelentem, hogy a törvényjavaslatot el nem fogadom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kovács Pál jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! A t. előadó ur nem is képzeli, hogy mily nemes indokokból eredő irigységnek tárgya ő. Az a szék, a melyet ő elfoglal, mintegy biztos zálog arra, hogy a ki abban ül, arra nézve a szabadelvű politikusok legmerészebb álma is megvalósul; mert azok, a kik az ő elődei voltak abban a székben, azt a széket nagyon hamar felcserélték a bársonyszékekkel. Az egyikből kitünő, nagy érdemeket szerzett miniszter lett, a másikból miniszter lett és báró. Tudom, hogy a t. előadó urnak a szerénységétől és demokratikus igaz szabadelvűségétől mindezek a kivánalmak távol állanak . . .

Polónyi Géza: No, a bárósag nem!

Rakovszky István: . . . . sokkal szerényebb és sokkal praktikusabb a t. előadó ur, sem hogy ilyen dolgokra sulyt helyezne.

Ha azt hiszi a t. képviselőház, hogy csak évelődés kedvéért teszem e megjegyzést, nagyon csalatkozik. Én kirivóan, rikitóan a t. ház elé akartam állitani az ellentéteket, hogy kitünjék, hogy azok, a kik abból a székből legmelegebben ajánlották ezen törvényjavaslatokat, mint czélszerűeket, mint helyeseket, mint jókat, a kik elnémitottak minden ellenmondást, a mely egyhangulag jött az összes ellenzéki padokról ezen törvényjavaslattal szemben: azok a legfényesebb politikai karriért futották meg, mig azok a törvényjavaslatok, a melyeket ajánlottak, azon népnek átkává, legsulyosabb csapásává lettek. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt ezen állitásomat igazolnám, engedje meg a t. képviselőház, hogy néhány szóval reflektáljak előttem szóló Kubik Béla t. képviselőtársam beszédére. Nagyjában az általa elmondottakhoz hozzájárulok. Nagy visszaélések történtek a Rábaszabályozás körül és a multnak igazi sebére tapintott ő, mikor itt e dolgokat pedzette. De volt beszédében egy rész, a mely

tévedésen alapul. Azt mondotta, hogy mivel e szabályozás csapása ennek a népnek — a mi igaz — ő nem képzelheti ezt másképp, mint ugy, hogy ott bizonyos nagyuri befolyások érvényesülnek, a melyek keresztül akarták vinni ezt a szabályozást. Kétféle nagyurak léteznek ma Magyarországon: igazi nagyurak és politikai nagyurak. Azok a politikai nagyurak addig nagyurak, a mig nekik befolyásuk a szerencsés konstellácziő folytán a nagyuri mázt kölcsönzi; ha megbuknak, a semmiségbe sülyednek vissza. És vannak mondom, olyan igazi nagyurak, a kik mindig megmaradnak ilyeneknek, mert nemcsak a máz van rajtuk, hanem az igazi nagyuraság él bennük a nagyuri kötelességekkel együtt, és ennek első parancsa a noblesse oblige. Nos erre a térre lépve, tökéletesen osztozom Bolgár Ferencz t. képviselőtársamnak abban az állitásában, hogy ehhez a dologhoz az odavaló nagy uradalmaknak semmi közük nincs: sem herczeg Esterházynak, sem a püspöki uradalmaknak, mert midőn megindult a Rábaszabályozás, a leggazdagabb földesurtól a legutolsó parasztig mindenki karöltve állást foglalt ezen népboldogitás ellen, a mely az ő akaratuk, az egész érdekeltség akarata ellenére megtörtént, a mint ezt a törvényjavaslatok indokolásai és a tények mutatják. Bebizonyitom ezt egy példával. Kezemben van Szany községnek egy kimutatása. Ennek legnagyobb része, körülbelül 600 hold, püspöki uradalom és ez a Szany község a legmegterheltebb községek közé tartozik, a hol a Rába-adó a földadónak majdnem háromszorosát teszi. Hát t. képviselőtársam ezen állitása tévedésen alapul. Téved Bolgár Ferencz t. képviselőtársam a számokban, mikor az 5,237.000 korona segélyt, melyet az állam nyujt, segélynek nevezi. Ez nem egyéb, mint előleg, melynek csak kamatai számithatók segélyként. A képviselő ur összetévesztette ezt azon 5,615.031 koronányi összeggel, a melyet Heltai t. előadó ur mint államsegélyt tüntetett fel jelentésében és beszédében, s a melyre én még vissza fogok térni. De most, t. képviselő ur, eltérnek utaink, és állitom, hogy mikor a t. képviselő ur azt mondja, hogy fentartja mindazt, a mit az ellenzék padjairól a Rábaszabályozásról mondott és odakonkludál, hogy elfogadja a törvényjavaslatot, a nemzeti párti Bolgár összeütközik a kormánypárti Bolgárral. Ezt saját szavaival fogom igazolni. T. képviselőtársam akkor más és helyesebb álláspontón volt.

Bolgár Ferencz: Mindig elfogulatlan maradtam!

Rakovszky István: Én is elfogulatlan vagyok, saját szavait fogom idézni. A t. képviselő ur 1898 márczius 15-én ekként szólt. Beszélt a nagy terhekről, az elviselhetetlen magas kamatu kölcsönről és azon segitségről, melyet e terhek enyhitése tekintetében hoz az állam és azt mondotta *(olvassa)*: »A hangulat jellemzésére az egész Rába vidékén mondhatom, hogy nincs senki, a ki ne kivánná, hogy álljanak helyre a régi állapotok; oly sulyos állapotokat ró rájuk a Rábaszabályozás. Az érdekeltek kivánsága különben, ha röviden össze akarjuk foglalni, egyrészt abban áll, hogy az 1893 : XVII. törvényczikk alapján felvett 2,610.000 forint kölcsönt vállalja magára az állam, másrészt ugyanaz törleszsze az 1885 : XV. törvényczikk alapján felvett 7 milliós kölcsönnek legalább egyharmadát. Ha a kormány e kivánságokat ki birná elégiteni, a nyugalom ez ügyben teljesen helyreállana.« A Fertő-érdekeltségre nézve a t. képviselő ur akkor is ugyanazt az álláspontot foglalta el, mint ma, abban tehát konzekvens maradt; de a mikor elfogadja ezt e javaslatot, a hol nemcsak ezek az előfeltételek nem teljesittetnek, hanem ujabb, nehezebb és indokolatlan terhek rovatnak a nép vállaira, nem tartja fenn ugyanazt, a mit az ellenzéki padokon hangoztatott. A konzekvens eljárás az lett volna, hogy a képviselő ur halasztó inditványt nyujtott volna be, mint a hogy azt én teszem, inditványt, a mely utasitja a kormányt: dolgozza át ezt a törvényjavaslatot olyan irányban, hogy az ezen törvényjavaslat által kontemplált munkák teljesittessenek, de ugy, hogy a költségeket egészen az állam vegye magára.

T. képviselőtársam azt mondja, hogy a Fertő-érdekeltséget ki kell venni a Rábaszabályozó-társulat által kirótt adókból. Aláirom azt, a mit ő mondott, hogy t. i. mindabból, a mi ottan a Fertő-érdekeltek érdekében történik, semmi haszon sem volt, sőt hogy mindez a Fertő-érdekeltség akarata ellenére történt. De nem erről van itten szó, — mert hiszen az egész szabályozás az érdekeltség akarata ellenére történt — hanem arról, hogy igenis történtek munkálatok, — a melyek, hála Istennek, nem lettek befejezve — de mikor ezek a munkák történtek, azzal az indokolással történtek, hogy a Fertő-érdekeltség bajain — nem tudom: állitólagosak voltak-e vagy valóságosak ezek a bajok — segitsenek. Midőn a Hanságcsatorna fenékszélessége 6 méterben lett megállapitva, akkor nem tudjuk, minő szabadelvű nagyur által, de tény az, hogy a pénzügyi bizottságban ki lett erőszakolva az, hogy ezen fenékszélesség 6 méterről 15 méterre szélesbittessék. Azzal indokolták akkor azt, hogy a Fertőt le kell csapolni, a mi a munka árában 1,060.000 korona különbséget tett. Ezt csak ezen szempontból csinálták; bent van ez itt az indokolásban is. Ez is olyan munka, a mit különben a Rába-érdekeltség nem végeztetett volna, ha nem adták volna a dolgot ugy elő, hogy ez a Fertő-érdekeltség javára van. Később azután kisült, hogy sem az egyiknek, sem a másiknak nincs érdekében, hanem mind a kettőnek igen nagy kárára van.

Ezzel én körülbelül végeztem azon reflexiókkal, melyeket Bolgár Ferencz t. barátomnak

szántam. Még csak az osztályozásról fogok beszélni akkor, ha beszédem folyamán az osztályozásra kerül a sor.

Kijelentem, hogy én ezt a törvényjavaslatot abban a formában, a mint itt van, el nem fogadom. A törvényjavaslatot csak ugy fogadom el, ha azt a határozati javaslatot, a melyet szerencsém lesz beterjeszteni, a t. képviselőház magáévá teszi. Álláspontom az, hogy ezeket a munkákat, a melyeket a törvényjavaslat helyesen kontemplált, okvetlenül el kell végeztetni, s hogy a költségek sem jogilag, sem a méltányosság szempontjából nem terhelhetik az érdekeltséget.

Én nem megyek bele a kérdés technikai részébe, mert tökéletesen igazat adok a t. előadó urnak, a ki bevezető beszédében kijelentette, hogy ő erre reflektálni nem akar, s a technikai részre nézve a felelőséget nem vállalja. Én is belátom, hogy laikusok vagyunk, nem értünk hozzá. De annyit mégis értek, hogy ezen javaslatban van egy propoziczió, a mely, ha keresztül vitetik, ugy a Fertő érdekeltségre, mint magára az egész Rábaközre igen veszedelmes lesz: ez a Hanság-csatornának meghosszabbitása egészen a tó közepéig. Ha a Fertő-tó vizállása a rendes, akkor nincs szükség arra, — s ezt az ankéten bebizonyitották — hogy onnan vizet vigyenek el; ha pedig túlmagas, ha árad a Fertő esőzések folytán, vagy akárminő okból, akkor a többi ártéri patakok és folyók szintén áradni fognak és akkor oly nagy tömegű viz fog a magasabban fekvő Fertőből lefelé tódulni, hogy a mellékvizeknek a vizét fel fogja szoritani és igy az ártérben magában áradás lesz, vagy pedig az egész viz a Fertő-tó vizével együttesen letódul Győr felé, és ismét ugy, a mint megtörtént 1898-ban, elönti Győrszigetet. Ez az egyetlen rész, a melyre én reflektálok és azt hiszem, hogy ezt ki lehetne kapcsolni. A többi ármentesitést, a belvizek lecsapolását és levezetését szükségesnek tartom, sőt erre nézve az 1885:XV. törvényczikkben a kormányt kötelezve látom.

T. képviselőház! Most hozzáfogok azon állitásomnak igazolásához, hogy ezen költség viselése a kormánynak kötelessége. Ez az egész rendezés, ez az egész szabályozás különös módon történt. Az érdekeltek, a mint már volt szerencsém az előbb, Kubik Béla t. barátom beszédére reflektálva, felemliteni, unisono állást foglaltak ezen szabályozás ellen. Itt vannak a naplók, méltóztassanak megnézni, hogy mi áll azokban? Az, hogy igenis akartak szabályozást; de kijelentették, hogy képtelenek már azokat a költségeket fedezni. Az én elődöm, mint képviselő a csornai kerületben, Tóth Antal, a ki ismerte az odavaló viszonyokat, nagy nemzeti szerencsétlenségnek nevezte ezt. Az ellenzék Darányi Ignácznak, később b. Dániel Ernő beszédeire reflektálva, kijelentette, hogy ne boldogitsák az embereket akaratuk ellenére. Előre megmondották mindazokat a dolgokat, a melyek bekövetkeztek a szabályozásnál, és a vége az volt, hogy ez a szabályozás nemcsak hogy nem vált be semmiképen, hanem óriási terheket is rótt az illető érdekeltségre. Mondom, először is az érdekeltség akarata ellenére történt ez az egész szabályozás. A mikor azt látták, hogy az érdekeltség a kölcsönök felvételét folyton-folyvást megtagadta és a kormány felhatalmazásokat, szabad kezet adatott magának, hogy miként és hogyan vegye fel a költségeket, az érdekeltség 1880-ban, 1882-ben, 1885-ben, 1892-ben, 1901-ben és legujabban a jelen törvényjavaslatnál kijelentette, hogy semmi szin alatt sem akar kölcsönt felvenni, képtelen ujabb terheket magára vállalni és ez ellen határozott állást foglal. Es a t. kormány ugy, a hogy most is, rákényszeritette, felhatalmazást adatott magának és azzal, hogy tulajdont, a mely nem a kormányé, nem az országé, hanem egyeseké, az egyesek akarata ellenére kölcsönökkel terhelt meg, belenyult a magánjogba. *(Ugy van! balfelöl.)*

T. képviselőház! Nem akarok szólni azokról, a mik az első kölcsön felvételénél történtek. Hisz ebben a házban nagy harcz folyt; nekem is volt egy kis érdemem abban, hogy a folytonos támadások révén kivittem, hogy ezt a hallatlan rossz feltételek alatt, hosszu időre kötött kölcsönt konvertálták, a felmondhatatlanságot megszüntették és felbonthatóvá tették a kölcsönt. Akkoriban a t. többség, a szabadelvű párt a kormányt felhatalmazta oly összeg felvételére, a melyre nem volt szükség, egy 6,600.000 forintos kölcsön felvételére akkor, a mikor a legrosszabb pénzviszonyok voltak. 7,040.000 forintot vettek fel és kaptak 6,600.000 forintot. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hogyan szól erről a kölcsönfelvételről nem egy ellenzéki képviselő, hanem a kormány legbizalmasabb embere, boldogult Radó Kálmán? »Miért vette fel az akkori kormány egyszerre az egész összeget, miért nem közölte a kölcsön felvételét a kormánybiztossal, nem keresem, de tényleg hiba történt és ebből folyólag teljesen osztozom abban a nézetben,« — ez az én nézetem is most — hogy: »ezen elkövetett hibákat orvosolni az államnak s kormánynak kötelessége.«

Igy beszélt Radó Kálmán, a kiküldött kormánybiztos. Konstatálta, hogy ez hiba, a többség hibája. Konstatálta, hogy a kormány hibája. Konstatálta, hogy szanálni kell és eddig — ez történt 1898 márczius 5-én, — ebben a tekintetben az történt, hogy oly munkálatok, a melyek az 1885:XV. t.-cz. 1-sö §-ában elrendeltettek, most ujból rendeltetnek el, most végeztetnek uj teher kirovásával, nem tekintve azokat az ujabb terheket, a melyeket az 1893-iki rábaszabályozási törvény és az 1895-iki törvény rótt az érdekeltekre.

T. képviselőház! Hogy történt e szabályozás? Kiküldtek egy kormánybiztost, és ez a kormánybiztos az érdekeltség meghallgatása nélkül, belevonása nélkül, hozzászólásának tökéletes

kijátszásával és kizárásával, egészen önhatalmulag rendelkezett ott. Elkövették azokat a nagy hibákat, a melyek miatt most is sinylődik az egész vidék. Hogy óriási hibák történtek, arra nézve nem fogok hivatkozni ellenzéki férfiakra. Azok próféták voltak, azok előre mondották, mi lesz; de fel fogom olvasni a kormánypárti vezérférfiak nyilatkozatát, a melyekben szánva-bánva beismerték, hogy hibák következtek el, de a mikor a hibák szanálásáról volt szó, ugy beszéltek, mint a hogy most hallottuk Bolgár Ferencz t. képviselőtársamtól.

A t. ház engedelmével felolvasom azokat, a miket ezekről a hibákról elmondtak. Horváth Gyula kormánypárti képviselő 1893 május 5-én, a mikor az 1893-iki törvényjavaslatot tárgyalták, ezeket mondotta: »Én az illető kormánybiztosnak kinyomatott jelentéséből veszem az adatokat. Ennek minden tétele azzal kezdődik, hogy ő a költségvetés irreálitása folytán azt a tételt nem ismerte, és igy minden tételnél nagyobb túlkiadás történt«.

Lehet-e sulyosabb vád annál, hogy a kormánybiztos azt mondja: »Engem kiküldtek a rábaszabályozási munkálat véghezvitelére és én nem ismertem a tételeket, a tételeket irreálisan mutatták meg nekem és ez oly túlkiadásokat okozott, a melyek nem voltak előrelátva.« Szerencsétlenség következtében, nem tudom, talán ügyetlenség esetében érteném, hogy ily nagy túlkiadások történhessenek, de a hol kormánybiztos van, a ki bevallja, hogy irreális volt az eljárás és mégis folyósitja az összeget és ezt a többség szankczionálja: ott, tessék mondani, lehet-e jó szivvel, becsületességgel, egyenes felfogással az ezen hibákból származó kiadásokat annak a szerencsétlen közönségnek a nyakába varrni?

Gr. Zichy Jenő: Gyönyörű gazdálkodás?

Rakovszky István: Gróf Festetich Andor földmivelésügyi miniszter elismerte az 1892—97. országgyülés naplója XXV. kötetének 45. lapján, hogy némely intézkedéseket nem vittek a szükséges alapossággal keresztül és bizonyos fokig joggal vádolhatók felelületességgel. Azt mondotta továbbá, hogy körülbelül 9,030.000 forintra becsüli azt az összeget, a mely azért merült fel, mert nem dolgoztak alaposan. *(Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ilyen gazdálkodás mellett, mikor a t. többségnek bizalmi férfiai követték el ezeket a hibákat, nagyon sajátságos dolog ideállani egy törvényjavaslattal és nem azt mondani, hogy itt hibákat követtek el, hanem ugy állitani oda a dolgot, mintha itt oly munkálatok lennének elvégzendők, a melyek kivül esnek az 1885 : XV. törvényczikk elrendelte munkálatok körén. Ez a törvény, megengedem, ismét azzal a bizonyos könnyedséggel és tág latitüd-del van megszerkesztve, de ennek igazi értelmét elhomályositani nem engedem, mert szavatol erről nekem Darányi Ignácz volt t. előadó ur, a ki ismertette az előadói székből ezen munkálatok czélját és ezzel szemben meg fogom állapitani a számadást, vajjon ezt a czélt beigazolták-e, vajjon ez a czél eléretett-e?

Ugy jártak el ezeknél a munkálatoknál, hogy az ajánlatok közül nem a legalkalmasabbat, nem a legjobbat, legolcsóbbat, legkedvezőbbet fogadták el, hanem a Neuschloss-czégét, a mely jóval drágább volt, és az indokolásban azt mondotta a kormánybiztosság: ezt azért fogadjuk el, mert ez a czég a vizimunkálatok terén jó hirnévnek örvend. *(Derültség balfelől.)* Azt értem, hogy egy nőnél fontos a jó hirnév, *(Derültség a baloldalon.)* és hogy egy férfi ad a maga jó hirnevére; de mikor egy munkának kiadásáról van szó én azt az ajánlatot fogadom el, a melyik a legelőnyösebb és ha az illetőnek nincs jó hirneve, csak egy kötelesség háramlik rám: hogy ügyesebb, elővigyázatosabb legyek a szerződés megkötésénél, nagyobb kaucziót követeljek és a kollaudácziónál nagyobb elővigyázatossággal járjak el. Az a jó hirnevű Neuschloss-czég . . .

Gabányi Miklós: Fakereskedő, mit tud az a vizhez! *(Derültség balfelől.)*

Rakovszky István: . . . nagyon jó hirnevű lehet, de ezeket a munkálatokat nagyon rosszul végezte el. Már pedig engedjenek meg, de inkább fogok dolgozni egy rosszhirnevű emberrel, a ki jól végzi dolgát, mint egy jóhirnevűvel, a ki rosszul dolgozik. *(Derültség balfelől.)*

T. képviselőház! Ebben az eljárásban, hogy itt az illetők tiltakozása daczára a kormány elrendelte ezt a szabályozást, hogy tiltakozásuk daczára lekötötte birtokaikat egy kölcsön számára, a melyhez hozzá nem járultak, a melyet ők nem akartak, a melyet különös törvény-meghatalmazás révén a kormány magának megszavaztatott, ebben az eljárásban láthatok óriási nagy szabadelvűséget, — nem vagyok szakember a szabadelvűségben — de szabadságot nem látok és oda konkludálok, a hova gróf Apponyi Albert, a ki azt mondotta: ez a magántulajdon egyenes megtámadása, semmi egyéb. *(Ugy van! balfelől.)*

Ezen az állásponton volt a nemzeti párt. Horánszky Nándor tisztelt emlékű képviselőtársunk nemcsak itt a házban, hanem előttem külön is kijelentette abbeli meggyőződését, hogy ha az érdekeltség ezeket a kölcsönöket perrel támadja meg, a magyar állam pervesztes lesz, mert ezeknek fizetésére ők kötelezve semmi szin alatt nincsenek. Nincsenek ezen szempontból, a melyet én mondtam, de azért sem, mert azon feltételeket, melyeket a magyar állam a törvény értelmében magára vállalt e kölcsön felvételével, nem teljesitette.

Olyan kérdés ez, t. képviselőház, a melynél, azt hiszem, elvi differencziáknak közöttünk nem volna szabad lenni; olyan kérdés, a melynél a szabadelvű párt tagjainak ép ugy, mint az ellenzéknek tisztán kellene látnia az igazságtalanságot. És én nagyon sajnálom, hogy a t.

képviselőház alig fogja elfogadni az én határozati javaslatomat, bárminő üdvös, bárminő igazságos legyen is az, mert a kormány, ha egyszer állást foglalt egy ilyen törvényjavaslat mellett, a nélkül, hogy az ellenzéki férfiakkal azelőtt érintkezésben lett volna, a kik őt felvilágosithatták volna, nem tágit, nem nyugszik, addig, mig csak országos csapás nem lesz a dologból. Ez az a talaj, a melyből az obstrukczió kinőtt. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Mikor ép ugy vannak érdekelve kormánypárti képviselők, — hallottuk őket — mint ellenzéki képviselők, mikor a nép érdekei forognak koczkán, mikor — napnál világosabban be fogom bizonyitani — először egy nagy igazságtalanságot követnek el, másodszor egy olyan terhet rónak a népre, a melyet az nem fog elbirni, mert már a mostanit sem birja el: akkor önök leszavaznak egy határozati javaslatot, csak azért, mert azt ellenzéki ember hozta ide. Pedig én szivesen lemondanék arról a dicsőségről, hogy nekem is legyen egy kis érdemem a dologban, ha a t. kormány előbb négyszemközt érintkezett volna velem és én előzetesen felvilágosithattam volna, hogy egy nagy elvről, a népen elkövetett igazságtalanság szanálásáról van itt szó. *(Igaz! (Ugy van! balfelől.)*

Minő nagy hű-hóval fogadta e törvényjavaslatot Sopronmegye közönsége és tisztikara: ovácziával és deputácziával.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Maga a társulat is!

Rakovszky István: Igen, abban az időpontban; mikor én ezt átolvastam, — szintén egy ilyen kis inkonzekvencziára jövök, mint Bolgár Ferencz t. képviselőtársam — nagyon hajlongott, nagyon köszöngette. De itt más van megirva! A társulat nem igy akarta ezeket a dolgokat. És ha igy akarta, akkor magamra veszem és kész vagyok plebiscitum alá bocsátani: odaállok a társulattal szemben, hogy álljon fel, a ki ezt üdvösnek találja én azt állitom, hogy nem üdvös; majd meglátjuk, kinek a javára fog a plebiscitum eldőlni.

De, mondom, mikor ennek a törvényjavaslatnak hire ment, deputácziók, óvácziók jöttek. Én kijelentettem, hogy Sopronmegye közönsége ennek a törvényjavaslatnak tartalmát nem ismeri, mert ha ismerné, lehetetlen volna, hogy ilyen óvácziókat rendezzen, ha csak nincs egy hátsó gondolata, melyet feltételezni jogom sem volt, mert én ebben a rábaszabályozási ügyben, a mióta képviselő vagyok, választóimnak adott igéretemhez képest dolgozom, a kerületben utánanézek, olvasom az előzményeket, olvasok mindent, a mi erre vonatkozik, kiismerem magam, s mondhatom a t. háznak, nehéz munkámba került, mig eligazodtam e törvényjavaslaton, mig rájöttem arra, hol vannak itt a hibák, hol vannak a különféle veszedelmes paragrafusok. Ezt egyszeri olvasásra még oly ember sem tudja megtenni, a ki törvények fogalmazásával, törvények kritikájával foglalkozik — s ebben talán a t. előadó ur is egyetért velem — annál kevésbbé egy közönség, mely törvényjavaslatokkal nem dolgozott, nem ismeri a törvényjavaslatok technikáját, nem tudja, hogyan szerkesztik, hol kell keresni az indokolást. Hogy prima vista olyan gyönyörűségesnek találták ezt a törvényjavaslatot, ebben a kormány iránti bizalom túltengése rejlik, de az ügy igazságos megitélését nem lehet benne megtalálni.

De én bizonyitani is akarom, a mit mondottam. *(Halljuk! Halljuk!)* Miből áll az az érdem, az a nagy vivmány itt, hogy olyan örömtüzeket kellett Sopronmegyében felgyujtani?

Nézzük, miként intézkedik az 1885: XV. t.-cz.? Az 1885: XV. t.-cz. 1. §-a elrendeli, hogy abból a kölcsönből, a melyet akkor kellett felvenni, azon munkálatok végeztessenek el, a melyek végett 1893-ban ujabb kölcsönhöz folyamodtak, s a melyeket azóta uj kiadásokkal, a melyekre még rátérek, sem birtak elvégezni s ma körülbelül ujabb 8 millió koronára van szükségük. Hogy ez igy áll, — s ezt a t. miniszter ur azzal akarja megczáfolni, hogy hivatkozik az első szakasznak kissé bizonytalan formulázására — az iránt hivatkozom ezen szakasz legautentikusabb interpretátorára, a ki kifejtette, hogy mit akartak ezzel a törvénynyel, s ez nem csekélyebb személyiség, mint Darányi Ignácz t. képviselőtársunk, a ki ezt kifejtette 1885. évi április hó 25-én, mikor itt az első rábaszabályozási törvényjavaslatot tárgyaltuk. Azt mondotta Darányi Ignác *(olvassa)*: »Két czélt akarunk elérni: először Győr város és Győrsziget község biztositását az árvizek ellen, másodszor a Rábaszabályozó-társulatok viszonyainak rendezését.«

Tehát Győrsziget és Győr városnak biztositását és a Rábaszabályozó-társulat viszonyainak, a melyekben belvizek, csatornázás, levezetések, pénzügyi viszonyok mind benfoglaltatnak, rendezését kivánták ezzel a törvénynyel elérni. S hogy érték el ezeket a nagy czélokat? Legelőször ugy érték el, hogy 1898-ban, tehát 13 évvel a szabályozás után, Győr városát és Győrszigetet alaposan elöntötte a viz. Ez volt az első eredmény. A másik eredményt pedig ezen törvényjavaslat indokolásának 23-ik oldalán találom. A törvényjavaslat indokolásának 23 ik oldalán a következők foglaltatnak *(olvassa)*: »A Rábaszabályozó-társulat az értekezleten is kifejezésre jutott vélemények szerint a szabályozás befejezéséből rá háruló költségeket elviselni az ártér mai helyzetében nem tudja, a mikor a főfolyók árvizei ellen többé-kevésbbé megvédett ártér nagyrésze az árterületbe ömlő patakok kiöntéseinek és a belvizek kártételeinek van szakadatlanul kitéve.« A czél tehát fényesen eléretett, a mint a t. urak látják. *(Tovább olvas)*: »Hogy képét nyujtsam a veszedelem nagyságának, felemlitem, hogy 1904. év tavaszán a társulat 329.799 katasztrális hold régi árterületéből

mintegy 120.000 katasztrális hold volt ily módon viz alatt.« Tehát majdnem egyharmada. »Még kevésbbé képes az árterület a munkakivitel ideje alatt arra, hogy a felveendő kölcsön annuitását átmenetileg is viselhesse, mert a most érvényben lévő osztályozás és hozzájárulási kulcs szerinti ellentétek még élesebbre válnának, az elégedetlenség fokozódnék, sőt főkép kisebb exisztenciáknak tönkretételétől is komolyan kellene tartani.

Nem maradna tehát más hátra, mint a kölcsön annuitásait átmenetileg a kölcsönből fedezni, és az ezek összegével megnövesztett kölcsön járadékait a szabályozás befejezte után az érdekeltekre kivetni.« T. képviselőház! Ezek azok a nagy eredmények; ilyen fényesen érték el azt a czélt, a melyet kitüztek akkor, a mikor azt a törvényjavaslatot törvénynyé szentesitették és igy oldották meg azt a feladatot, a melyet a Rábaszabályozási közönséggel szemben elvállaltak: a viz megmaradt és megmaradtak a nagy kölcsönök is. *(Zaj.)*

T. ház! Ennek egyetlen konzekvenciája lehet, hogy miután a törvény nem tartatott be, miután az érdekeltséget erején túl sujtják már azok a terhek is, a melyek eddig ki lettek róva, ujabb terheket lehetetlen az érdekeltségre kiróni.

T. képviselőház! Most ez az uj kölcsön még nincs ide beszámitva. Annuitásokban, a mint az indokolás is mutatja, 906.000 K terheli az érdekeltséget. Költségekben, és itt a t. előadó ur nagyon ügyes volt, mert kikerülte a figyelmét két erős tétel, költségekben nem annyi áll fenn, mint a mennyit az előadó ur kimutatott, mert az előadó ur az eddigi költségeket 18,987.605 K-val mutatta ki, de ehhez jön az indokolás 11. oldala értelmében először is 520.000 K, másodszor 160.000 K, ez kitesz összesen 19,667.605 K-át.

Ez tehát az eddigi tartozás. Ehhez hozzájön az uj kölcsön 8,354.528 koronával, ugy hogy az egész 28 millió koronát tesz ki. De ez még nem minden teher, mert méltóztatnak tudni, hogy ezt az uj kölcsönt egész összegben nem fogják megkapi, tehát magasabb kölcsönt fog kelleni felvenni és ezzel is emelkedik a teher. De ezenkivül még az eddigi annuitásokban vannak hátralékok, ezek sincsenek számszerint kitüntetve. Ezek az annuitások 604.000 koronát tesznek ki, ugy hogy az összes ujabb szükséglet nem 8,354.528 korona, hanem hozzájön a 604.607 korona, a melyet szintén fizetni kell ezen törvény értelmében, kitesz 8,959.196 koronát, összesen tehát 28,726.800 koronát, vagyis kerekszámban, ha ezt a törvényjavaslatot elfogadjuk, 30 millió korona fogja a rábaszabályozási közönséget terhelni.

Szabad kérnem a t. elnök urtól egy kis szünetet.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A tanácskozást folytatjuk.

Rakovszky István: T. képviselőház! Ott hagytam abba beszédemet, hogy kijelentettem, hogy csakis annak tulajdonitom azt a nagy örömet, a melylyel Sopronmegye közönsége fogadta ezt a törvényjavaslatot, hogy nem volt alaposan informálva; mert ha alaposabb informácziót nyert volna, bizonyára nem örült volna olyan nagyon ennek a törvényjavaslatnak. Kimutattam továbbá, mily nehéz terhek sulyosodnak az érdekeltségre. *(Halljuk! Halljuk!)* Most eljutok beszédem azon részéhez, a melyben az állami segélyt valódi értékére kell leszállitanom. *(Halljuk! Halljuk! balról.)*

Távol van tőlem azt állitani, hogy az állam ezen törvényjavaslattal nem sietett volna némi segitségére az érdekeltségnek; de, t. ház, tévedésen alapul az a nézet, a melyet a t. előadó ur előadói beszédében ekként fejez ki *(olvassa)*:

»A t. ház tagjai előtt felesleges fejtegetnem, hogy ily nagymértékű állami segedelemben egyetlenegy szabályozási társulat sem részesedett eddig.«

Ha a t. előadó ur ezt a tételét ugy formulázta volna, hogy még egyetlen társulatnál sem sikerült oly ügyesen csoportositani az összegeket, hogy azok oly nagyra rúgjanak, mint a Rábaszabályozó-társulatnál, ezt akczeptáltam volna, de a t. előadó ur állitását ugy, a hogy azt kifejezte, semmi szin alatt sem akczeptálhatom, s ezzel az ellenbizonyitás terére lépek.

A t. előadó ur az állami segély összegét 5,615.031 koronára teszi. Én ezeket — és azt hiszem, hogy ő is velem egyetért, mert a törvény szövege szerint járunk el — a következőleg osztom fel: A törvény 10. §-a értelmében 500.000 korona segélyben részesül a társulat; a törvény 14. §-a értelmében 250.000 koronában részesül; adóvisszatérités czimén ki van tüntetve 1,780.000 korona, második adóvisszatérités czimén 1,723.000 korona; a kamat 5,237.000 koronányi kölcsönök után, a melyeket az állam adott, 360.000 korona; a kamat 520.000 korona után 200.000 korona.

Most mindjárt egy kis tévedést óhajtok eliminálni, s azt hiszem, hogy e tekintetben nagyon hamar tisztába jövünk a t. előadó urral. A t. előadó ur ügyességére valott az, hogy ezt a csekély összeget is ide tudta be a szegény Rábaszabályozó-társulatnak, mert az 520.000 koronányi kölcsön, vagy jobban mondva állami előleg utáni 200.000 koronára rugó kamatnak egy része megfelelő arányban a duna—lajtai ártért illeti és ha már egészen igazságos akart volna lenni a t. előadó ur, ezt le kellett volna vonnia. Ugyebár, ez igy áll? Igy azután egy különben aránylag csekély összeggel, talán 40.000 koronával apadna ez a tétel. *(Ugy van! Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Most tételenként fogok haladni és előveszem mindenekelőtt az 500.000 koronányi segélyt, a melyet a törvény 10. §-a elrendel. Ez a 10. § ekként szól *(olvassa)*: »A társulat részére a 4. §-ban emlitett rendeltetéssel 500.000 korona állami segély engedélyeztetik. Ezen segélyösszeg 1907. évtől kezdve három évi egyenlő részletben lesz folyósitandó.» Itt első pillanatra ez az 500.000 koronányi állami segély nagyon jó, kitünő benyomást tesz és valóban köszönetet kell mondanom amugy is, de még fokozottabb mértékben kellene köszönetet mondanom, ha nem akadtak volna meg szemeim a t. miniszterelnök ur által a törvényjavaslathoz mellékelt indokolás 25. oldalán, a mely megmagyarázza, hogy ezen 500.000 korona összeg nem is annyira a Rábaszabályozó-társulat anyagi érdekeinek megvédésére, nem is az egész árterület érdekében adatik, hanem egészen helyesen az egyes községek, mint Moson, Magyaróvár, Gyirmót és Csanak községek beltelkeinek biztositása czéljából. Ha t. i. ezen beltelkeket, házakat, majorokat osztályozni akarnák, olyan összegek esnének rájuk, a melyeket el nem birnának és a birtokosok inkább kivándorolnának. Tehát nem is az egész árterület érdekében történik ez, hanem egyesegyedül ezen négy község beltelkeinek, házainak nem is megmentése, hanem az őket terhelő magas költségeknek alábbszállitása czéljából. A mi egész helyes magában véve. Ezt az 500.000 koronát tehát nem lehet ugy odaállitani, mintha azzal mi a Rábaszabályozótársulatnak valami nagy dolgot tennénk; ezt meg kell tennünk, mert ha nem teszszük meg, akkor ott elenyészik ez az adóalany, a mi az államnak sokkal nagyobb kár lesz, mint az az 500.000 korona.

Ugyanez áll a 250.000 koronányi állami segélyre, a melynek abszolute semmi összefüggése nincs a Rábaszabályozással, mert a törvény expressis verbis kimondja, hogy ez nem az ártérmentesités czéljából történik, hanem mezőgazdasági czélokra, mesterséges öntözésre szolgál.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Levezetésekre!

Rakovszky István: Ezek a mesterséges öntözések elmaradhatnának és ezen 250.000 koronával a t. miniszter ur nem bőkezüsködik, hanem azzal szemben ellenértéket kap — nem személyesen ő rá értem, hanem a földmivelésügyi tárczára, a melyet ő képvisel. Ellenértéket kap, mert ő maga azt mondja a második szakaszban, hogy ennek fejében kötelesek ezeket és ezeket a műveket, gátakat és nem tudom miket, felépiteni. A második szakasz azt mondja, hogy: »Felhatalmaztatik a földmivelésügyi miniszter arra is, hogy a Kis-Rába mentén régi jogon gyakorolt vizhasználatok, főként öntözések czéljából szükséges Rábaviz kivezetésének további biztositása végett a Rábaszabályozó-társulatot a Kis-Rába toroki Rábagátnak megépitésére és jövőben való fentartására, a Hanság területén régi jogon gyakorolt öntözések további biztositása végett pedig, a Répcze medrében a Répczeárapasztó alatt a szükséges mederrendezési munkálatoknak végrehajtására és fentartására kötelezze. Ez egészen más munka, ez nem tartozik össze a Rábaszabályozással. Ezt a t. miniszter ur minden törvényjavaslat nélkül egyszerűen mint beruházási tételt bevehette volna saját tárczájába; ennek a Rábaszabályozással semmi összefüggése sincs.

Nunc venio ad fortissimum! Most jönnek a nagy ajándékok, a melyekkel a t. szabadelvűpárt és a t. kormány boldogitja a Rába-vidékieket. Értem az adóvisszatéritéseket, a melyek 3,503.000 koronát tesznek ki. Ez különös ajándék. Ez épen olyan, mint hogyha a t. miniszter ur véletlenül elejtené itt az ő duzzadt pénztárczáját, *(Derültség.)* a melyet én felemelnék és azt gondolván, hogy megtréfálom a miniszter urat, hadd aggódjék, 24 órán át magamnál tartom, azzal a szándékkal, hogy majd visszaadom és másnap reggel visszaadom a t. miniszter urnak a saját pénztárczáját a saját pénzével és azt mondom: most adtam a miniszter urnak egy ajándékot. *(Derültség balfelől.)* Hiszen ezzel én nem tettem egyebet, mint a mire ugyis köteles vagyok mint tisztességes, becsületes ember.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Az az én tárczám volt!

Rakovszky István: Ez a tárcza, a mikor az én zsebemben volt, tényleg az én tárczám volt, de jogilag nem volt az enyém. Vissza is adtam már a miniszter urnak a tárczáját. *(Derültség.)*

Ép igy vagyunk az adóvisszatéritésekkel. Ezek az adóvisszatéritések . . .

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Elévültek!

Rakovszky István: . . . az árviz által sokat szenvedő közönségnek jogos, de elvesztett tulajdonát képezték. *(Ugy van! balfelől.)* A szerencsés megtaláló a földmivelésügyi miniszter volt. Becsületes ember volt és visszaadta.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: A pénzügyminiszter adta vissza!

Rakovszky István: Tehát mind a ketten becsületes emberek voltak, visszaadták. Azt az indokolás a 25-ik oldalon elismeri, hogy ezen adóvisszatéritések megillették az illetőket. Most a tétel következőkép áll: Addig, mig kérdéses volt az, hogy nem évültek-e el az adómegtéritések, lehetett szólni arról, hogy ez talán gráczia; de abban a perczben, mikor a kormány arra az álláspontra helyezkedett, hogy ezen adómegtéritések megilletik az érdekelteket, az megszünt gráczia lenni, jogczim keletkezett és akkor már ez nem képezett segélyt, nem volt ajándékforma, hanem az illetők jogos birtokának, tulajdonának restituálása.

De, t. képviselőház, ha ez nem volna igy, a hogy én mondom, rég meghaladott álláspont az, hogy ha egy állampolgár a dolgok nem ismeréséből az állammal szemben egy őt megillető jogától

elesik, a legrövidebb idő alatt ebből az állam magának nagy előnyt, nagy hasznot csináljon. Minden modern pénzügyi jogban megvan már az elv, hogy az állampolgárokat különös felhivásokkal arra figyelmeztetik, hogy érvényesitsék jogaikat a fiskussal szemben, a melyek általánosságban nem ismeretesek. Ez itt nem történt meg.

De hogyan feledték el ezen adóvisszatérítéseket? Most ismét a leghivatottabb emberre fogok hivatkozni, Radó Kálmánra, hogy miként jártak el, mikor a kataszternek ott csinálták. Ez senki másnak a hibája, mint a kormányé, a melynek — a gouverner c'est prévoir elve szerint — becsületbeli kötelessége lett volna felhivni az érdekeltségnek figyelmét, hogy azon joguk, miután ők az árvizet lecsapolták, fennáll, hogy az adóvisszatérítést követeljék. Radó Kálmán beszédéből czitálni fogom, hogy miként fogták fel azon kormányok atyáskodó kötelességüket a nép irányában, hogy miként eszközöltetett ott az uj kataszternek felvétele.

Radó Kálmán 1898. márczius 5-én a következőket mondotta *(olvassa)*: »Ezzel szemben teljesen osztom az előttem szólott t. képviselőtársaimnak azon nézetét, hogy az államhatalomnak és a törvényhozásnak kötelessége ezeken a bajokon segiteni, annál is inkább, mert a Rábaszabályozás azon szerencsétlen sorsban részesült, hogy a földkataszter keresztülvitele előbb történt meg, mintsem a szabályozás, és épen száraz évek lévén, a kataszteri tiszta jövedelemnek kiszámitásánál mint biztosan jövedelmező földek lettek elkönyvelve. Később jött a szabályozás a nedves esztendőben. Akkor látható volt, hogy a biztos termőföldeket viz boritja. Nézetem szerint tehát itt van a mód és az ut, a melyet a kormánynak és a törvényhozásnak a Rábaszabályozásnál követni kell: az adóvisszatérités. A mi e szabályozásnál előbb történt, annak a szabályozás után kellett volna megtörténnie. De milyen arányban, minő mérvben segélyezzen az állam?«

Tehát, t. ház, maga a kormánybiztos kijelenti, hogy mikor a katasztert ujból felvették, akkor szerencsétlen körülmények között vették fel, a melyek az amugy is nagyon sujtott közönségre nézve egy olyan hátrányos kataszteri tiszta jövedelmet mutattak ki, hogy e mellett lehetetlenség volt megállani.

A harmadik nagy tétele a t. előadó urnak az 560.000 korona. Én azt hiszem, hogy a t. képviselő ur 4%-kal számitott, ugyebár? Én is és erre alapitom érvelésemet. A t. képviselő ur 4%-kal számitja azokat az előlegeket, a melyeket az állam elenged most e törvényjavaslat értelmében, holott ugyanez az állam pénztári készleteiből gazdag pénzintézeteknek másfél és két %-ra adja a pénzt. És akkor, mikor az ő hibája által megsanyargatott népnek ad kölcsönt, akkor ezzel szemben 4%-ot számit, nem ugy, hogy rajta megveszi, hanem ugy, hogy 4%-kal számitott ajándékot ad. Én a Rába-vidék közönsége érdekében ugyanazt az önök által gyakran hirdetett jogegyenlőséget, szabadságot és testvéri érzületet akarom igénybe venni, a melylyel a gazdag pénzintézetekkel szemben viseltetnek, és szintén csak 2%-kal számitom az összeget, és akkor ez a nagy ajándék csak 280.000 koronára devalválódik, ugy, hogy ha én nagyon bőven számitom és akczeptálom az 500.000 korona segélyt, a melynek különös rendeltetését kimutattam, ha akczeptálom a 250.000 korona segélyt, a melynek szintén ide nem tartozandóságát kimutattam, és hozzáteszem a 280.000 korona költséget, kitesz az egész segitség valójában 1,030.000 koronát, a melyet a t. kormány nem ingyen ad, hanem oly sulyos feltételek mellett, oly kegyetlen, szivtelen feltételek kikötésével, hogy ez az 1,030.000 korona ajándék tökéletesen értéktelen és ez a körülmény alkalmasint elkerülte Sopronmegye közönségének figyelmét, midőn ünnepelte e törvényjavaslatot.

E sulyos feltételek az indokolás 29. oldalán találhatók és a törvényjavaslat 12. §-ában jutnak kifejezésre. E sulyos feltételek — és erre nagyon felhivom a t. ház figyelmét, mert itt van a punctum saliens — a következőkben vannak.

Eddig a Rábaszabályozó-társulat lehetetlennek találta, hogy az annuitásokra szükséges pénzt egész összegében kivesse az egyes érdekeltekre. Helyesen cselekedett; ismerem az odavaló viszonyokat; jól tudta, hogy ez az illető községek tönkretételét jelentené. Ennélfogva a Rábaszabályozó-társulat évek hosszu során át nem volt képes kivetni és behajtani az annuitásokat egész magasságukban. Ezekből nagy hátralékok keletkeztek, a melyek, ha jól tudom, 600.000 koronát tesznek ki, azonkivül 520.000 koronát és 160.000 koronát. Ezek mind — elismerem — a kormány által most e törvényjavaslat értelmében kamatmentes kölcsönök formájában előlegeztetnek. Ezek most máig függő, lebegő kölcsönök, és nincsenek lefizetve. A törvényjavaslat most a 6. §-ban e költségek megfizetését elengedi, nem kivánja a pénzt. Felhivom a t. képviselőház figyelmét arra, hogy a kölcsön nincs itt kitüntetve; nincs kitüntetve, hogy mennyit fog kitenni. Ne higyjék, hogy 8,354.000 koronát, vagy talán 5,273.297 koronát fog kitenni az az összeg, a melyet a kormány előlegez. A törvényjavaslat a 6. §-ban parancsolólag intézkedik, hogy a társulat megfelelő kölcsönt vegyen fel, és ha nem veszi fel a kölcsönt, a kormánynak teljhatalmat ad arra, hogy ismét olyan szerencsés kölcsönt köthessen, mint a milyent a multban kötöttek. Ezen kölcsönben pedig nemcsak az uj szabályozási költségek foglaltatnak benne, hanem mindazon kölcsönök, a melyeket eddig a kormány adott.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Az természetes!

Rakovszky István: Jogos, de nem természetes! Ha a t. kormány Shylok álláspontjára helyezkedik, igaza van; de ha a t. kormány, tekin-

tetbe véve azokat a sulyos és nehéz mulasztásokat, azokat a bűnöket, a melyeket a többség szavazata által istápolt kormány elkövetett, a helyzetet szanálni akarja, ha igazságos, méltányos akar lenni, akkor erre az álláspontra nem helyezkedhetik, mert itt nem strictissime jure kell eljárni, hanem nézni kell azon nagy érdeket, hogy ott a munkáskezek megmentessenek, hogy egy jóravaló, tiszta fajmagyar nép fentartassék. *(Helyeslés balfelől.)*

De ez a feltétel még nem meriti ki a maga egész nyomasztó voltában azt a helyzetet, a melyet ezen törvényjavaslat teremteni fog. Mert a t. kormány ezen egy millió koronát — nagyon bőkezűen számitottam, mikor 1,030.000 koronára tettem azt az effektiv segélyt, a melyet a kormány ad — még egy kegyetlen feltételhez köti és ez a kegyetlen feltétel benne van a 12. §-ban. A 12. szakasz azt mondja *(olvassa)*: »A társulatnak a magyar jelzálog-hitelbankkal és a jövedéki birságalappal szemben fennálló két törlesztéses kölcsönét illetőleg a kamat- és tőketörlesztési évjáradékok, az 1905. évi január hó 1-től kezdve, a társulati érdekeltekre teljes összegükben vetendők ki.« Tehát kivetendő egy oly nagy teher, a melyet eddig sem tudtak elviselni és ehhez a teherhez fog jönni azután az uj kölcsönnek annuitása, a melyet ezen törvény provideál.

A 12. § 2. bekezdése azután igy szól *(olvassa)*: »Felhatalmaztatik, s egyszersmind utasittatik a földmivelésügyi miniszter, hogy abban az esetben, ha a társulat ezeket a kamat- és tőketörlesztési évjáradékokat valamely évben nem vetné ki teljes összegükben, a társulat által e czimen kivetett és az évi kamat és tőketörlesztési szükséglet között mutatkozó különbözetet a társulati érdekeltekre pótlólag kivesse.« Tehát a t. miniszter ur az 1,030.000 korona segély fejében oly jogot kap, hogy ezeket tönkretehesse. Nem mondom, hogy rosszakaratból teszi majd, de a miniszter urnak kötelessége lesz ezeket tönkretenni, mert a törvény itt parancsolólag beszél és kényszeriti a t. miniszter urat, hogy vesse ki ezeket a járulékokat, a melyekről a leghivatottabb közeg, a Rábaszabályozó-társulat maga jelenti ki, hogy a közönség képtelen ezeket elviselni.

Tallián Béla kereskedelemügyi miniszter: Ez a kötelezettség a többi társulatokkal szemben is fennáll!

B. Kaas Ivor: Azok is tönkretétettek!

Rakovszky István: De én azon az állásponton vagyok, hogy az érdekeltség nem köteles semmit sem fizetni, mert hiszen azok a feltételek, a melyeket az 1885 : XV. t.-cz. 5. és 9. §-ai hozzákötöttek ahhoz, hogy szabad őket megterhelni ezzel az óriási összeggel, nem lettek teljesitve. Az 5. § ugyanis többek között azt mondja *(olvassa)*: »A munkálatok befejezését követő évtől kezdve a kölcsön esedékes kamatai és tőketörlesztési járulékai kizárólag az érdekeltség által viselendők.« A törvénynek 1. §-a körülirja, hogy micsoda munkák teljesitendők.

Darányi igen t. előadó ur kifejtette nekünk, mit akartak. Kérdem a t. többséget: lettek-e ezen munkák befejezve? Nem végeztettek be és kisült, hogy a czél sem lett elérve, mert Győrsziget el lett öntve a viz által, és a miniszter ur indokolása szerint is majdnem egy harmadrész az ártérből folyton viz alatt áll. Mikor tehát nem mentesitik az árviztől az egész vidéket és nyakukba sózzák a nagy kölcsönt, most előállanak ujabb munkálatokkal, ujabb kölcsönnel, a mikor az egész hibát a t. többség által támogatott kormány okozta. Azt hiszem, a kik ezt perrel támadnák meg, mindenütt megnyernék a pert. A 9. § azt mondja, hogy az érdekeltség nem fizet többet, mint a mennyi az értékemelés, de hiszen nincs értékemelés, hanem értékcsökkenés van és igy mit sem lehet követelni. Igaz, hogy az 1893-iki rábaszabályozási törvény 3. §-a átlyukasztja ezt az elvet, mert akkor látták, hogy ezt képtelenek keresztülvinni és képtelen a közönség ezeket a terheket elviselni. Azt mondja a törvény, hogy a nem ármentesitett rész után katasztrális holdankint 25 krajczár fizetendő, tehát a kinek semmi érdeke nem volt, azt is megterhelték 25 krajczárt ral. Ez volt az osztó igazság. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* De hiszen hozhatja a többség ezt a törvényt, ez ellen más appelláta nincs, minegy appelláta, a mit meg fognak érezni, appelláta a koldusbothoz, mert ha az eddigi annuitásokat képtelenek voltak fizetni, nem értem, hogyan gondolják, hogy ha ujabb annuitásokkal megterheljük őket, hogy ezt könnyebben fogják viselni.

Hogy minő nagyok a megterheltetések, azt egyes adatokkal akarom illusztrálni. *(Halljuk!)*

Csorna községben — saját kerületemet ismerem, mert ott járok — az 1898-iki állapot az volt, hogy Csorna községben a földadó 18.479 forint, a rábaszabályozási adó 31.000 frt. *(Mozgás a baloldalon.)* Tamási községben 4801 frt a földadó, 6150 frt a rábaszabályozási adó. Jobbaházán 1631 frt a földadó, 3346 frt a rábaszabályozási adó. Rába-Párdányban a földadó 4890 frt, a rábaszabályozási adó 2120 frt. Páli községben a földadó 5935 frt — ez az egyetlen község, hol alacsonyabb a szabályozási adó — t. i. 4751 frt. Seny községben 7274 frt a földadó, a rábaszabályozási adó 18.529 frt. Bogyón a földadó 2573 frt, a rábaszabályozási adó 3770 frt. *(Egy hang balfelől: Akkor csodálkoznak, ha kivándorolnak!)* Tudjuk, hogy a kataszteri tiszta jövedelem 25·5%-a vétetik alapul a földadónál, ha ehhez hozzáveszem a szabályozási adót, akkor majdnem egy töredék hiján 100% jön ki és a kataszteri tiszta jövedelem tökéletesen fel lenne emésztve a rábaszabályozási adó és a földadó által. Ha egyéb sallangokat és a pótadót hozzászámitom, kisül, hogy azok az emberek tetemesen ráfizetnek a katasz-

teri tiszta jövedelemre. Ha ilyen rikitóak, ilyen feltünőek az állapotok, akkor még sem lehet ilyen törvényjavaslattal idejönni és azt mondani, hogy: segiteni akarunk, hogy ilyen nagymérvű adakozás, ilyen bőkezűség még soha a világon egyetlenegy vizszabályozó társulattal szemben sem létezett!

Visszatérek most arra az arkánumra, a mely Bolgár Ferencz t. képviselőtársam előtt lebegett, hogy t. i. az osztályozás keresztülvitele fog valamit a dolgon segiteni. Először is a törvény értelmében 1910 január 1-éig uj osztályozás nem lesz, vagyis öt éven keresztül a status quo fog fentartatni. De nem az osztályozáson múlik, mert a t. miniszter ur indokolása nagyon jól mutatja ki, hogy az ártérnek 60·7 százaléka az átlagon alul van megterhelve és mindannak daczára nincsen, a mint ő mondja, mentesitve. De hogyha most nem birta el, ha mentesitve lesz, az uj terhek oly óriási mérvben fognak rájuk nehezedni, hogy lehetetlen lesz elviselnie. Itt csak egyetlenegy mód van és ez becsületbeli kötelesség: ezeket a költségeket, sőt az előbbi költségekből is egy részt az államnak kell magára vállalni. Nemcsak én mondom ezt, t. miniszter ur, de mondja boldogult Radó Kálmán, a Rábaszabályozó-társaság kormánybiztosa, a ki 1898 márczius 5-én a következőket mondotta: »Milyen arányban, minő mérvben segélyezzen az állam? Ha jól értettem, Bolgár Ferencz t. barátom a második, a körülbelül 2,700.000 koronányi kölcsönt egészen az állam terhére akarja átháritani.«

Ez volt az álláspontja Bolgár t. barátomnak; az akkori kölcsönt egészen már az államra akarta háritani, nem ugy, mint ezt a kölcsönt az érdekeltekre és daczára annak kifejti, hogy az ő álláspontja megfelel az ellenzéki álláspontnak.

»A másik pont vonatkozik a 6,600.000 forintból való egyharmadra. Ehhez a dologhoz nem szólhatok; ez a pénzügyminiszter urnak a dolga. Azonban a helyi viszonyokkal, a körülményekkel teljesen ismerős lévén, egész odáig határozottan osztozom abban a nézetben, hogy a befektetett költségek egyharmadának annuitásait az állam jogossági és méltányossági szempontból is magára vállalja.«

Mikor ezek a szavak itt boldogult Radó Kálmántól elhangzottak, senki sem mondott odaát ellent, mindazonáltal ezen becsületbeli kötelesség, a melyet a kormánybiztos maga konstatált, egyszersmind konstatálva, hogy lehetetlen ujabb terheket róni az illetőkre, ha a régieket sem birják el, a mai napig sincs teljesitve és a t. miniszter ur ezzel a törvényjavaslattal ismét csak ujabb terheket akar a Rába közönségére róni.

Ezzel végzem beszédemet, t. képviselőház, megköszönve a figyelmet, a melylyel megtisztelteték. Nagyon kérem, ne tessék ezt a kérdést pártszempontból megitélni, mikor oly nagy improduktiv befektetésekről van itt szó. A midőn a törvényhozás oly bőkezű a véderővel szemben, tegyen valamit és hozzon áldozatot arra is, hogy ezeket a nagy terheket az adózó nép könnyebben viselhesse.

Én a minap egy kormánypárti ujságban, a »Budapesti Hirlap«-ban, olvastam, hogy az utolsó 29 év Magyarországon nem jelentett egyebet, mint egy kizsákmányolási rendszernek fennállását. Szakitsanak ezzel, s ne mutassák azt, hogy mikor a nép szegény rétegeiről van szó, kőszivvel, könnyű szerrel megszavaznak itt egy törvényjavaslatot csak azért, mert a kormány hozzákötötte magát ahhoz. Higyje el a t. miniszter ur, senki sem fogja azt a t. minisztertől zokon venni, ha jobb belátásra térne, miután itt az érvek harczából beigazolva látja, vagy meggyőződést szerzett magának arról, hogy itt valóban egy nagy bajon kell segiteni. Én fáradságot vettem magamnak arra, hogy ezen kérdésben hivatott férfiakat idézzek, ugy hogy tulajdonkép nem én szólaltam meg, hanem a t. miniszter urnak volt elvtársai, olyan férfiak, a kik a leghivatottabbak, a kik már nyolcz év előtt kijelentették, hogy lehetetlen ujabb terheket róni az ottani érdekeltekre. Ilyen körülmények közt ne álljon a t. kormány ide ilyen törvényjavaslattal, a mely nem jelent egyebet, mint azon nép tönkretételét, nem jelent egyebet, mint a szocziálizmusnak terjesztését, nem jelent egyebet, mint a sic volo, sic jubeo elvét, hogy mivel egyszer már erre az álláspontra helyezkedtek, nem akarnak ettől tágitani. Itt exisztencziákról, szegény emberekről van szó, tessék rajtuk segiteni.

Én nem fogadhatom el igy ezt a törvényjavaslatot, nem akarok ellene szavazni, mert belátom, hogy azokat a munkálatokat végezni kell, hanem fogadják el határozati javaslatomat, mely halasztó természetű és a mely azt kivánja, hogy utasittassék vissza a törvényjavaslat a pénzügyi bizottsághoz, s a terhekre nézve dolgoztassék ujból át.

Határozati javaslatom ekként szól *(olvassa)*: »A képviselőház a 667. sz. törvényjavaslatot a pénzügyi bizottsághoz azzal utasitja vissza, hogy akként módositsa a törvényjavaslatot, hogy az első szakaszban felsorolt munkálatok az érdekeltség ujabb megterheltetése nélkül az állam költségén eszközöltessenek.« Ajánlom határozati javaslatom elfogadását. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Thaly Kálmán képviselő ur személyes kérdésben kiván szólni.

Thaly Kálmán: T. képviselőház! Egy perczre kérem csak türelmüket. *(Halljuk! Halljuk!)* Rakovszky István t. képviselő ur előtt szólott Bolgár Ferencz t. képviselőtársam jónak látta a hirlapok tudósitása után, engem névszerint is megnevezve beszédében, felemliteni, és olyan felszólalást adott számba, a melyet nekem vissza kell utasitanom, mert én azt nem mondottam.

Egyáltalában nem nagyon helyeselhetem azt, — a mint pedig tudjuk, számosan teszik — hogy zártkörü értekezletekből kiszivárgó közlések után indulva, a melyeket a hirlapok igy vagy ugy közölnek, de rendszerint nem ugy, hogy a felszólaló magáénak valhatná, mindjárt a parlament elé hozzák a dolgot, mert az embernek olyanokat imputálnak azután, a melyeknek kijelentése tőle távol volt.

Ez esett meg velem is, t. ház, Bolgár Ferencz t. képviselőtársam beszédében, felteszem, teljes jóhiszeműséggel. A gyorsirói jegyzetekből Bolgár Ferencz képviselő ur beszédének csak az egy pontját olvasom fel, a mely rám vonatkozik, egyébbel nem is foglalkozom. Mikor t. i. gr. Batthyány Tivadar tegnapi beszédében előrolt dolgokról szólott, hogy a Fertő- és Rábaszabályozásnál inkább a nagy komplexumok nyernek, mig a kisemberek aránylag sokkal jobban vannak terhelve, az én tegnapi értekezleti felszólalásomra hivatkozott. Én, a mennyire ismerem az ottani viszonyokat, s nem annyira a Rába- mint inkább a Fertőszabályozást ismerem, az értekezleten, a melyről itt szó van, tegnap este felszólaltam, de nem ugy, a hogy a számba adatott.

Bolgár Ferencz t. képviselő ur ezeket mondta *(olvassa)*: »A függetlenségi és 48-as párt tegnapi konferenciáján, ha ugyan a hirlapok közlése igaz« — ezt mentségeül hozom fel, hogy ő ezt is preszupponálta, hogy ha ugyan igaz, — »tehát ebben a konferenciában Thaly Kálmán képviselő ur arra utalt, mintha egyenesen herczeg Esterházy érdekében történtek volna ezek a dolgok« — t. i. az osztályozás.

Hát, t. képviselő ur, a ki ezt nekem imputálta, megnyugtathatom, hogy én ezt nem mondottam, hogy egyenesen Esterházy herczeg érdekében történt volna. Én csak felsoroltam egynehány nagy uradalmat, azok közt elsősorban nem is Esterházy herczegét, hanem a magyaróvári és a féltoronyi uradalmat, mikor ezek történtek, akkor Albrecht főherczeg birtokában voltak ezen uradalmak, ma pedig Frigyes főherczeg birtokában. Emlitettem azután a kapuvári uradalmat, példaképen, más egyéb nagy jószágokat nem is emlitettem. Tehát azt, mintha én azt mondottam vagy akartam volna mondani, hogy ezek az osztályozások Esterházy herczeg érdekében történtek volna, vissza kell utasitanom, mert ezt én nem mondottam és eszem ágában sem volt mondani. Azért igen jó volt, hogy odatette t. képviselőtársam azt, hogy ha ugyan a hirlapi közlés való, én ugyan ezt egy hirlapban sem olvastam ugy, mint a hogyan ő a számba adta, és le fog kötelezni, ha nekem azt a hirlapot megmutatja, mert abban is kész vagyok megczáfolni, de azokban a hirlapokban, a melyeket én olvastam, egyetlenegyben sincsen nekem az az állitás tulajdonitva, mintha én egyenesen egy földbirtoktulajdonos érdekét emlitettem volna, nem is szokásom soha egyéni érdekekre hivatkozni, tehát épen azért kötelességemnek tartottam ezt az állitást, mint nem tőlem származót, ezennel visszautasitani.

Kovács Pál jegyző: Molnár János!

Molnár János: T. ház! Midőn az igen t. földmivelésügyi miniszter ur a jelen törvényt a házban beterjesztette, a soproni főispán ur a Rábaszabályozás érdekeltjeihez köriratot intézett, a melyben nagy elismeréssel szól gr. Cziráky Béla urról, a Rábaszabályozó-társulat elnökéről, nemkülönben Borsody Géza urról, mint a Rábaszabályozó-társulat igazgatójáról és ők ezen elismerést teljesen megérdemlik. Azután bókol a t. főispán ur azon köriratában a miniszterelnök urnak, a pénzügyminiszter urnak és a t. földmivelésügyi miniszter urnak. Hogy mennyiben érdemlik ők meg ezt a bókot, abban én nem vagyok egy nézeten a t. főispán urral, de nem is akarok e tekintetben nyilatkozni. Azután a főispán ur a dolgot ugy állitja oda abban a köriratban, mintha ezen törvényjavaslatnak az érdeme tulajdonképen őt, illetőleg azon deputációt illetné, a melynek élén ő f. évi május hó 5-ikén itt volt Budapesten a t. miniszterelnök urnál, a földmivelésügyi miniszter urnál és Lukács miniszter urnál. Egyről azonban megfeledkezett, megfeledkezett t. i. az ellenzéknek azon pártjairól, a melyek, ha ez a törvényjavaslat, mert ő ugy fogja fel, mint valamely kiváló ajándékot, valóban ilyen kiváló ajándék, annak megszerzéséből becsületesen kivették a maguk részét. T. i. az ellenzéknek két árnyalata az, a t. nemzeti párt és a néppárt, a melynek képviselői, különösen a néppárti képviselők immár nyolcz éven keresztül állandóan nem egyszer, nem is kétszer, nem is háromszor, részint beszédeikben, részint interpellácziókban folyton sürgették a t. kormányt . . .

Polónyi Géza: Békássy Gyula ezelőtt 20 esztendővel sürgette ezen padokról! És Tóth Antal! *(Zaj a baloldalon.)*

Rakovszky István: Akkor más emberek voltak!

Molnár János: Mondom, t. képviselőház, az ezen oldalon ülő képviselők folytonosan feltárták itt az ország szine előtt a Rába-társulat mizériáit, azt a nagy nyomoruságot, a melyet az felidézett, de egyuttal folyton ostromolták a kormányt, hogy ezen mizériákat szanálja, orvosolja.

T. képviselőház! Én nem akarok itt disputálni a felett, hogy kit illet az érdem, ha ugyan érdem . . .

Zboray Miklós: Kötelesség!

Molnár János: . . . ilyen törvényjavaslatot kivexálni, kierőszakolni a t. kormány kezéből. Csak azért emlitettem ezt, hogy megmutassam, t. ház, hogy már a periferiákra is kiterjedt a központból az a nizus, hogy még a legvitálisabb közgazdasági dolgokat és érdekeket is kortesczélokra használnak fel, *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Hiszen, t. ház, csak a vak nem látja, hogy a t. főispán urnak ezen körirata nem egyéb, mint egy kortesirás, a melyben fel akarja sorolni, hogy milyen nagy érdemei vannak a

szabadelvű pártnak Sopron vármegyében, hogy az ilyen végtelen nagy ajándékot, mint a minő a főispán ur szemében ez a törvényjavaslat, ki birt eszközölni a Rábaszabályozás érdekeltsége számára.

Hát, t. képviselőház, ezen törvényjavaslattal szemben én azon álláspontot foglalom el, a melyet az én t. barátom, Rakovszky István t. képviselőtársam is elfoglalt, t. i. jobb hiányában elfogadom a részletes tárgyalás alapjául, de csak akkor, hogy ha a t. ház Rakovszky István t. képviselőtársam határozati javaslatát elfogadja. *(Helyeslés a néppárton.)* Mert én is teljesen osztom azon fejtegetéseket és azon követeléseket, a melyeket Rakovszky István t. képviselőtársam az imént itt a házban elmondott; sőt hozzájárulok a tegnapi szónok, gróf Batthyányi Tivadar ur határozati javaslatához is, de annak egyik pontját kivéve. *(Halljuk! Halljuk!)* T. i. ő azt kivánja határozati javaslatában, hogy a Fertő-érdekeltség kivonassék a Rába-társulat kötelékéből. Ebbe én semmi körülmények között bele nem megyek, ezt el nem fogadom, azon szempontból és azon jogelv szerint, hogy ha az a Fertő-érdekeltség élvezte a Rába-társulat előnyeit, most viselje egyuttal annak terheit.

T. képviselőház! Mind gr. Batthyány Tivadar ur, mind Rakovszky t. barátom igazán szakszerűen, szépen, részletesen és egészen kimeritően kifejtette ezen törvényjavaslatnak részint előnyeit, de különösen hátrányait, hiányait, és én fölösleges dolgot végeznék, ha ismételném ezen dolgokat; csak konstatálom, hogy az én meggyőződésem szerint is nagyon sok van ezen törvényjavaslatban, a mi kivetendő, és még több, a mi bele volna szoritandó, a mi nincs benne. Én tehát nem akarok — ismétlem — egész tüzetesen a törvényjavaslat érdemébe belemerülni, de néhány pontjára mégis ki kell terjeszkednem. *(Halljuk! Halljuk!)* Én ugyanis, t. képviselőház, ugy fogom fel a képviselő hivatását, hogy az necsak az általános, országos érdekű dolgok mellé sorakozzék, vagy azok ellen emeljen szót, hanem főleg és különösen azon kerület érdekét képviselje, a mely kerület őt a házba küldte. Már pedig, ha van valami, a mi az én kerületemet igen közelről érdekli, az bizonyosan a Rábaszabályozás, és ennek különösen egyik pontja, a Répcze folyó rendezésének kérdése.

A sopronmegyei főispán ur, a ki az emlitett köriratot kibocsátotta, ezen köriratában igy szól *(olvassa)*: »A nép a társulati nagy terhek folytán elszegényedik, és a tönk szélére jut. Meg kell tehát neki adni a megélhetési alapot.«

Ha a t. főispán urnak ezen szavai általában a Rábaszabályozás érdekeltjeire vonatkoznak, nem kétszer, nem is háromszor, de tizszer, sőt még többször vonatkoznak a Répcze vidékének lakosaira. A Répcze partján különösen 10 község vonul el, u. m. Dénesfa, Czirák, Gyoró, Himod, Hövej, Agyagos, Szergény, Vittnyéd, Garta és Kapuvár, melyek mind az én választókerületemhez tartoznak. A Répczevidék — mert ezen 10 községet nevezzük főleg Répczevidéknek — körülbelül 400.000 koronát fizet évenkint a Rábaszabályozás czimén, és pedig azon szempontból, hogy az öreg Rába már szabályozva van és igy annak vize nem jő a Répcze vidékére. Azonban, t. ház, csak papiroson nem jő a Rába a Répcze vidékére. Ismétlem, csak a papiroson, mert — miként azt én itt a házban már szóvá tettem és panaszoltam — mégis megkapja a Répcze vidéke a Rába vizét és pedig Sárváron felül, miként ezt Szalacsy, a Rábaszabályozó-társulat volt igazgatója is kénytelen volt konstatálni azon könyvében, a melyből, ugy hiszem, a javaslat indokolásának történeti része is meritve van.

Az öreg Rába vize tehát szintén elárasztja a vidéket, azonban még nagyobb pusztitásokat tesz maga a Répcze. A Répcze egy olyan rakonczátlan folyócska, mely a Vágnál is sokkal roszszabb. Nemcsak hóolvadáskor, vagyis nemcsak tavaszkor, hanem nyáron, őszszel is és nagyon sokszor, némely esztendőben 8-szor is kiárad. Most is ezen perczben, midőn itt beszélek, a mult heti három napi esőzés folytán kiáradt és elpusztitotta hat község szegény népének az őszi vetését. Tönkreteszi a tavaszi vetéseket, tönkreteszi a nyár folyamán ott tengődő növényzetet és tönkreteszi harmadszor vagy nem tudom hányadszor az őszi vetéseket is, ugy annyira, hogy azon falvakból már százszámra vándoroltak ki Amerikába az emberek, mert ezen roppant károknak évenkint való ismétlődését nem képesek elviselni.

De, t. ház, a mit még az áradás meghagy a nép zsebében, azt kiszedi onnan a Répcze-töltések javitási költsége. A Répcze töltéseit ugyanis a folytonos áradások majd itt, majd ott megszakitják. Ezen töltések, szakadások javitásait az illető földtulajdonosok kötelesek viselni, a kiknek földjét érinti a töltés. Mi ennek a következménye? Már egyszer elmondottam a képviselőházban, de legyen szabad ismételnem Szigeti György kapuvári lakos esetét, a kinek legalább 14.000 koronát érő birtoka volt, de volt ezenkivül egy darab rétje is a Répcze mellett. Mi történt vele? A Répcze elszakitotta a töltést; neki kellett megfizetnie. Ismét elszakitotta, ismét neki kellett megfizetnie. És ez igy ismétlődött nem tudom hányszor, mindig rajta vették meg, még végrehajtás utján is a Répcze-töltés javitási költségeit, ugyannyira, hogy nehány év alatt teljesen tönkrement, eluszott 14.000 korona értékű birtoka és fiai kénytelenek voltak átvándorolni Amerikába, mert itt nem tudtak megélni.

Hajós Fábián gartai lakosnak van a Répcze partján 800 négyszögöl rétje. Fizetett két év alatt a Répcze-töltés javitásának czimén 290 koronát és ma ismét ki van szakitva a partja.

Ajánlja mindenkinek ingyen a birtokot, azt a 800 ölet.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Átveszem!

Molnár János: Szaván fogom a miniszter urat, szivesen adja oda az illető. Meg is irom neki. Nemcsak ő, hanem más is ingyen kinálja ott a birtokát és nagyon sok birtokot szerezhetne ott igy a miniszter ur. Odaadják bárkinek, de senki sem akarja elvállalni. A t. miniszter ur azt hiszi, hogy vagy tréfálok, vagy túlozok, mikor ezeket mondom. Bocsánatot kérek, a szó szoros értelmében igaz mindez, meggyőződhetik róla.

De, t. ház, mi történik máshol ilyen esetekben? A Répcze vidéke be van osztályozva. Fizet körülbelül 400.000 koronát évenkint szabályozási költségek czimén. Másutt az osztályozott terület töltéseinek fentartása a Rábaszabályozó-társulat kötelessége. Ha a partokat a társulat átvenni nem akarta, a miniszter kénysze ritette arra. Igy 1895-ben 85.152. szám alatt a földmivelésügyi miniszter elrendelte, hogy a Lajta partjának gondozása a társulatot illeti. 1896 február 11-dikén 6892. sz. alatt és 1897-ben 23.722. sz. alatt kötelességévé tette a a miniszter a társulatnak, hogy a Marczal partjainak fentartását vegye át. A Répcze partjainak érdekében az érdekeltek és magam is kérelmeztem ezt a miniszter urnál. Beszédben is felszólaltam e házban és a miniszter ur elődje meg is igérte, hogy ugy jár el, mint a védelmi terület többi részein, vagyis kötelezi majd a társulatot arra, hogy a Répcze töltéseinek javitását átvegye. És mi történt? Négy esztendő mult el és még mindig nem parancsolt rá a miniszter ur a társulatra, hanem csupán azt tette a t. miniszter ur elődje, hogy 2000 koronát utalványozott ki nagy kegyesen erre a czélra, a mi azonban nem segitség, mert nem 2000 koronára, hanem tizezrekre volna szükség.

És most levonom a következtetéseket a mondottam dolgokból, s rámutatok arra, mi hát a teendő. Én azt hiszem, hogy a józan ész, a logika azt hozza magával, hogy ott kell a legsürgősebben intézkedni, a hol a baj a legnagyobb. Ezt, azt hiszem, a t. miniszter ur sem képes megczáfolni. Már pedig az egész Rába-társulatban, illetőleg a Rába-társulat érdekeltjei között nincsen semmiféle vidék, a mely annyira ki volna téve a folytonos veszélynek és a szakadatlan károsodásnak, mint épen a Répcze vidéke. Én tehát azt vélem, hogy ugyanezen józan okosság és logika azt követelné, hogy legelső sorban a Répczeszabályozást kezdjük meg. Azonban ugy látom, hogy ez nem fog megtörténni. Rendelkezésre állana a törvényjavaslat 4. §-ának első bekezdése alapján 801.232 korona 57 fillér, a 2. és 5. bekezdés szerint felveendő kölcsön legalább 1,780.000 korona, a melyből a jövő évben megkezdhetnék a Rába partjainak emelését és a Répcze árapasztó csatornájának előmunkálatait. Azonban ugy vagyok értesülve, hogy nem itt, a legnagyobb szükség kielégitésével és nem a legnagyobb károk elháritásával, hanem másutt kezdik meg ezt az egész szabályozási munkát. Ugy vagyok értesülve — lehet, hogy rosszul . . .

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Határozottan rosszul!

Molnár János: . . . hogy a keszegéri vizszerkezet fogja a munkálatok legelsejét képezni, a mely nem az árvizek elháritására, hanem inkább gazdasági előnyök elérésére szolgálna és a Répczeszabályozást csak 1909-ben kezdenék meg.

Én két dolgot kérek itt a t. miniszter urtól és majd határozati javaslat alakjában is előterjesztem ez iránti kérelmemet. Az első az, hogy a Répczeszabályozás képezze a Rábaszabályozás első munkálatát. Ezt azért kivánnám és azért sem szeretném, ha csakugyan teljesülne az, a miről értesültem, hogy t. i. ezt a keszegéri vizszerkezetet óhajtják elsősorban létesiteni, nehogy valamilyen protekczió gyanuja merüljön fel . . .

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Egész nyugodt lehet, nincs semmiféle protekczió!

Molnár János: . . . mert ebből a vizszerkezetből elsősorban Borsody Géza urnak, a társulat volt igazgatójának birtokára hárulna a legnagyobb haszon. Ismétlem tehát, hogy már ezért se méltóztassék ezzel a vizszerkezettel, hanem a Répczeszabályozással kezdeni a munkálatokat.

Ha ez nem történhetnék meg, nem tudom micsoda technikai vagy másféle okokból, akkor másodszor arra kérném a t. miniszter urat, hogy legalább azt rendelje el, hogy a Répczetöltés javitásának költségeit ne az egyes földtulajdonosok, hanem a Rába társulat fedezze, ugy a mint az a Lajtánál és a Marczal partjánál történik.

Még egy kérdésem is volna a t. miniszter urhoz. A törvényjavaslat 10. §-a szerint az állami segély 1907 és 1909 között lesz folyósitandó, tehát a munkálatok a három utolsó évben fognak legnagyobb részt foganatositatni. A 13. §. mégis kimondja, hogy az osztályozás alapján már 1910 január elsején lesznek a járulékok megállapitva. De hát, t. ház, osztályozást csak a munkálatok, a szabályozás után lehetne készitени. Ugyebár, t. miniszter ur? Ha tehát ez áll, akkor hogyan lehetséges ez? Hiszen az az osztályozás olyan nagy munka, hogy annak költségét az indokolás 26. lapján 410.000 koronára teszi és a mely legalább is két évet igényel. Hogyan lehet tehát akkor már 1910-ben készen ez az egész dolog? Erre adjon majd választ a t. miniszter ur!

Végül még két községemnek érdekében kell felszólalnom. Himod és Hövej községek roppant sokat szenvednek a Répczétől. A Répcze levezetésére árapasztó csatorna van tervezve a mostani törvényjavaslatban. A törvényjavaslat indokolása ezen árapasztó csatornára vonatkozólag azt

mondja, hogy a Rába és Répcze egyidejű áradása az eddigi tapasztalatok szerint sohasem következett be. Ez tévedés, t. ház, mert ezt megczáfolják vagy megczáfolhatják maguk a t. műszaki mérnök urak is, a kik már nem egyszer védekeztek azzal, hogy ők nem tehetnek arról, hogy az általuk tervezett és épitett hidakat elsodorta a Répcze, mikor a Rába és a Répcze egyidőben áradtak ki. Sőt félő, én legalább nagyon tartok attól, hogy az az árapasztó csatorna, melyet most készitenek, s a mely majd a Rábába fogja a Répcze vizét vezetni, nem fog használni ezeknek a községeknek, hanem inkább kárukra lesz. Miért? Azért, mert nemcsak hogy nem fog azon árapasztó csatornán lefolyni a Répcze, hanem azt még vissza is fogja szoritani a Rába, és igy az árviz még nagyobb lesz, mint eddig volt.

Egy másik veszély, illetőleg nem veszély, hanem valóságos csapás is nyomorgatja folytonosan Himod és Hövej községeket és ez a következő: Van ott Himod és Hövej határában egy apró viz, inkább ér, mint patak, melyet a törvényjavaslat Köles-érnek és Család-pataknak nevez, ámbár a térképen Bereg-pataknak van felvéve. A költségvetésnek indokolása erre nézve azt mondja, hogy »a Köles-érnek és a Család-pataknak rendezése és a Répczébe való bevezetése tervbe van véve, a pataknak viztömege alig egy köbméter«, t. i. másodperczenkint. Ez teljesen áll, sőt még kevesebb is áll. De mikor? Nyáron, a mikor majdnem üres és száraz ennek a pataknak medre. Árnak idején azonban ezen patak két kilométernyi szélességben rohan azokra a községekre, a minthogy a napokban is azon árviz hullámai, a melyről előbb tettem említést, 15 köbméternyi vizet hömpölygettek egy másodpercz alatt, és nem egy köbmétert.

Honnan és miért van ezen veszély Himod és Hövej községekre ezen patak révén? 1872-ig ez a patak egy mederben jött egészen a csapodi berek-erdőig. Ott azután elágazott több ágra, majd pedig kiérve az erdőből, Hövejnél ismét két ágban egyesült, és igy folyt le szépen a nélkül, hogy nagyobb veszedelmeket, vagy nagyobb károkat idézett volna elő. 1872-ben azonban az uradalmi bérlő letarolta a csapodi berek-erdőt, művelés alá vette és az egyik ágban, t. i. a déli ágban engedte csak a patakot tovább csörgedezni, mig a másik ágat, t. i. az északi ágat megszüntette, pedig az északi ág volt épen az, a mely Hövej és Himod községeket illetőleg a vizet a legnagyobb részben levezette. Ennek következtében már az őszszel folyamodtak a vármegyéhez, hogy nyittassa meg ezen pataknak az északi medrét. Azonban a vármegye egy szóval sem felelt még a mai napig sem. Ők tehát azt kivánják és azt kérik a miniszter urtól általam, hogy ezen északi meder ismét megnyittassék, hogy ismét két ágon legyen levezetve a viz, mert a tervezett csatorna a vizet magába fogadni ugy sem lesz képes.

Ezek volnának az én észrevételeim a jelen törvényjavaslatra. Most még csak egy kérelmem van a t. házhoz és a t. miniszter urhoz, hogy t. i. könyönyörüljön már meg a t. képviselőház a Répcze-vidék ezen nagy bajain, a melyek ott napirenden vannak és mindig nagyobb és nagyobb mértékben juttatják az embereket koldusbotra. *(Ugy van! balfelől.)* Könyörüljön meg és gondoskodjék ezen derék emberekről, gondoskodjék pedig az által, hogy fogadja el Rakovszky t. képviselőtársamnak határozati javaslatát, a melyet én is kivánok és óhajtok, s a mely ugy szól, hogy azokat a munkálatokat, a melyek itt a törvényjavaslatban fel vannak véve, eszközöltesse a t. kormány a nélkül, hogy egy krajczárral is ujabban terhelné a Rábaszabályozás érdekelteit, hanem végeztesse azokat el tisztán és állandóan államköltségen. Az állam csak a saját hibáját tenné jóvá, hogy ha ezt cselekedné; mert épen az állam annak az oka, — miként azt fényesen kimutatta Rakovszky István t. képviselőtársam — hogy ilyen siralmas állapotba jutott a Rábaszabályozó-társulatnak érdekeltsége.

Ezek után van szerencsém a következő határozati javaslatot beterjeszteni *(olvassa)*: »Utasitsa a t. ház a földmivelésügyi miniszter urat, hogy először hasson oda, hogy a Rábaszabályozó-társulat azonnal kezdje meg a Répczeszabályozás munkálatait; és ha ez elhatárithatatlan akadályokba ütköznék, másodszor, rendelje el, hogy a Répczetöltés javitásának költségeit ne az egyes földtulajdonosok, hanem maga a társulat fedezze, mint a hogy ezt a t. kormány a Lajta és Marczal töltéseit illetőleg cselekedte. És végül harmadszor, kötelezze a t. kormány Sopron vármegyét, hogy a Család-pataknak (a térképen Bereg-pataknak) a csapodi berekerdőnél huzódó északi ágát haladéktalanul megnyittassa. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra ki következik?

Kovács Pál jegyző: Günther Antal!

Polónyi Géza: Nem vagyunk határozatképesek! Nincsenek 40-en együtt! *(Ugy van! balfelől.)*

Elnök: Kérem Kovács Pál és Hertelendy László jegyző urakat, sziveskedjenek megszámlálni a jelenlévőket. *(Kovács Pál és Hertelendy László megszámlálják a jelenlévő képviselőket.)* Jelentem a t. háznak, hogy a ház határozatképes és igy folytatjuk a tanácskozást.

Günther Antal képviselő ur következik szólásra. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Günther Antal: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttem felszólalt képviselő urak annyira kimeritették mindazt, a mit a rábaszabályozási törvényjavaslatra és a szabályozás kérdésére el lehet mondani, hogy én először erre való tekintettel, de másodszor az idő előrehaladott voltánál fogva is, igen röviden fogom indokolni az álláspontot, a melyet a törvényjavaslattal szemben elfoglalok.

T. ház! Közvetlen tapasztalásból ismerem azt a rettenetes helyzetet, a melyben Moson

megyének az a része, a mely az én választókerületemben is fekszik, a mely a Rábaszabályozás által érintetik, évek óta van, és a mely helyzettel megküzdeni képtelen, mert az az elszegényedés, a melyet ott a Rábaszabályozás terén elkövetett mulasztások és mondhatom: bűnök okoztak, igen nagy, minthogy ezek a mulasztások annak a szegény népnek óriási megterheltetésével és vagyoni pusztulásával jártak.

Nagyon sajátságosnak tartom, hogy a magyar parlamentben, a mikor a kormány és a kormánykörök részéről éveken át történt mulasztások és bűnök károkat okoznak, hogyha e károkkal szemben a kormány részéről azután feltünőleg csekély előny, feltünőleg csekély kedvezmény nyujtatik, ez olyannak tekintetik, a melylyel a kormány zz ő felelőségének az iránt a nép iránt eleget tett. T. ház! Én azon az álláspontón állok, hogy szabályozási kérdésben, midőn a szabályozás keresztülvitele érdekében társulat alapittatik, ez a társulat képviseli az érdekeltséget és ha e társulat a maga eljárásában hibát követ el, az ezekből a hibákból eredő károkért csak önmagát okolhatja. *(Ugy van! a baloldalon.)* De teljesen más a helyzet, a mikor az állam azt mondja: Én pedig nem engedem hatályba lépni azt a törvényben biztositott jogot, hogy a társulat maga végezze a szabályozást, mert a társulat azt nem képes végezni, hanem én veszem azt kezembe, — mert ez esetben a kormány ezen működése által elkövetett hibákért és mulasztásokért a kormány, illetőleg az állam vagyonjogi felelőséggel tartozik. *(Igaz! a baloldalon.)*

T. ház! A Rábaszabályozó-társulat 1885-ben a XV. t.-cz. meghozatala következtében kénytelen volt beszüntetni működését és a szabályozás kormánybiztosi kezelésbe ment át. E kezelés alatt követtettek el azok a mulasztások és azok a bűnök, a melyekért nem kedvezmény, hanem restituczió jár. Ez a restituczió, a mely a javaslatban foglaltatik, nemcsak feltünően csekély, de hozzáteszem, hogy azok a feltételek, a melyekhez ez a kedvezmény kötve van, olyanok, a melyek annak a népnek teljes tönkretételét fogják eredményezni. Ez alatt értem különösen azt, hogy ha a felvett kölcsönök annuitásai erre a népre kivettetnek, a melyeket a társulat, a mikor autonomiáját visszakapta, kivetni egész összegében nem mert, ha ez a kivetés megtörténnék, az a nép ott feltétlenül tönkremegy. Mert mi a helyzet, t. ház? Ott van Lébeny községe, melyben a kisgazda fizet 21 korona földadót, rábaszabályozási járulékban pedig 51 koronát, a mi a földadónak 170%-át teszi. Minden művelt államban maga az állami törvényhozás ügyel arra, hogy ezen közadók módjára beszedendő követelések nagyobb összeget az adónál el ne érhessenek. *(Egy hang jobbfelől: Sehol!)* A centimeokre nézve Franciaországban ez megtörtént.

Én ily körülmények közt nem mondhatok egyebet, mint hogy erre a körülményre felhivjam a t. ház figyelmét és a magam részéről kijelentsem, hogy gróf Battyhány Tivadar határozati javaslatát pártolom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra nem lévén senki feljegyezve, kérdem a t. házat: kiván-e még valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Tekintettel arra, hogy az előttem felszólalt képviselő urak oly sok adatot hoztak fel és tekintettel azon körülményre, hogy öt percz mulva háromnegyed kettőre lesz, én pedig a vitában felvetett kérdésekre kimeritően kell, hogy válaszoljak, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet a legközelebbi ülésben mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: A ház megengedi, hogy a földmivelésügyi miniszter ur beszédét a legközelebb tartandó ülésben mondja el.

A tanácskozást most félbeszakitjuk. Inditványt óhajtok tenni a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag. *(Halljuk!)* Inditványozom, t. ház, hogy tekintettel arra, hogy kedden ünnep van, hétfőn ne tartsunk ülést, épugy az ünnepnapot követő szerdán sem, tekintettel a halottak napjára és igy a legközelebbi ülést csütörtökön, jövő hó 3-ikán, d. e. 10 órakor tartsuk, annak napirendjére pedig tüzzük ki a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, valamint a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyainknak rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokról a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatát, továbbá Kossuth Ferencz képviselő ur inditványának indokolását és ezenkivül egy megelőző ülésben hozott határozatnak megfelelően Münnich Aurél képviselő ur összeférhetlenségi ügyében az itélőbizottság kisorsolását. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor ezt határozatkép kijelentem és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

506. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 november 3-án, csütörtökön,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékének bemutatása. — Az igazságügyminiszter törvényjavaslatot nyujt be a kir. bíróságok és ügyészségek tagjainak az igazságügyi miniszteriumban való ideiglenes alkalmazásáról szóló 1899 : XLVIII. t.-cz. hatályának meghosszabbitásáról. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Kossuth Ferencz inditványának megokolása az amerikai Egyesült-Államok nevében az orosz-japán mészárlás megszüntetése iránt inditott nemzetközi akczió támogatása tárgyában. — Az összeférhetlenségi itélőbizottság 12 rendes és 3 póttagjának kisorsolása és a kisorsoltak eskütétele Münnich Aurél képviselő összeférhetlenségi ügyében. — A jegyzőkönyv erre vonatkozó pontjának hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Hertelendy László jegyző ur vezeti; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904. évi október hó 29-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Észrevétel nem lévén, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Ung, Besztercze-Naszód és Szolnok-Doboka vármegyék közönségének feliratait, az állami italmérési jövedékről szóló 1899 : XXV. t.-cz. módositása,

Ung, Ugocsa, Turócz vármegyék közönségének feliratait, az élelmiczikkek megdrágitásának megakadályozása,

Békés és Turócz vármegyék közönségének feliratait, a külföldön székelő közös képviseleti hatóságainknak a magyar hatóságokkal magyarul leendő levelezése,

Bereg és Turócz vármegyék közönségének feliratait, köztisztviselői szolgálati pragmatika megalkotása,

Szabolcs vármegye közönségének feliratát, a közsegélyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901 : XXI. t.-cz. módositása,

Békés vármegye közönségének feliratát, a vasárnapi munkaszünet kiterjesztése,

Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye közönségének feliratát, országos orvosi nyugdijalap létesitése iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! E hónapban most lévén az első ülés, a házszabályok 239. §-a értelmében bemutatom a függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékét.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék azt felolvasni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékét.)*

Elnök: Tudomásul vétetik.

Miután a házszabályok rendelkezése szerint a függőben lévő inditványok napirendre tüzése az elnök javaslatára vita nélkül történik, javaslom a t. háznak, hogy a most felolvasott legutolsó inditvány,— t. i. gr. Tisza Istvánnak a házszabályok reviziójára vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő 21 tagu bizottság megválasztását czélzó inditványa — indokolás végett a holnapi ülés napirendjére tüzessék ki. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

Madarász József: Helytelen az egész!

Elnök: Ezt tehát a ház határozatakép kimondom.

Az igazságügyminiszter ur kiván szólni!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém benyujtani egy törvényjavaslatot a kir. biróságok és ügyészségek tagjainak az igazságügyminiszteriumban való ideiglenes alkalmaztatásáról szóló 1899: XLVIII. t.-cz. hatályának meghosszabbitásáról.

Kérem a t. házat, méltóztassék a törvényjavaslatot kinyomatni, szétosztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A királyi biróságok és ügyészek tagjainak az igazságügyminiszteriumban való ideiglenes alkalmaztatásáról szóló törvény hatályának meghosszabbitására vonatkozó törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni, tárgyalás és jelentéstétel végett pedig az igazságügyi bizottsághoz utasittatik.

Napirend szerint következik a Rábaszabályozó-társulat vizrendészeti munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 667, 671) folytatólagos tárgyalása.

Az általános vita be van zárva.

Mielőtt azonban a záróbeszédekre térnénk át, Bolgár Ferencz képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Bolgár Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Thaly Kálmán t. képviselőtársammal szemben bizonyos téves felfogást óhajtok tisztázni *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* és egyuttal meg akarok felelni egy felszólitásának. A mikor a szombati ülésben a rábaszabályozási törvényjavaslathoz hozzászóltam, emlitettem, hogy Thaly Kálmán t. képviselőtársam a függetlenségi és 48-as párt konferenciáján azon nézetének adott kifejezést, hogy azok a viszályok és rendetlenségek, a melyek a rábaszabályozásnál előfordultak, arra vezethetők vissza, hogy egyes nagyobb földbirtokosok érdekét tartották szem előtt és meg is mondta, hogy herczeg Esterházy érdekének kedveztek.

Nessi Pál: Frigyes királyi herczeg is meg van emlitve!

Kubik Béla: Ez még jobban presszionálta a kormányt. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Bolgár Ferencz: Én elsősorban herczeg Esterházy érdekeiről szólok, mert az ő birtokai fekszenek oly községekben, a melyek nevében felszólaltam. Ezért csak herczeg Esterházyt emlitettem; de hogy Nessi Pál t. képviselőtársam kivánságának eleget tegyek, felhozom, hogy Thaly Kálmán azt is mondta, hogy Frigyes főherczeg érdekében sem járt el helyesen a Rábaszabályozó-társulat osztályozó bizottsága. Thaly Kálmán t. képviselőtársam azonban szombaton ezen megjegyzéseit tagadásba vette és azt mondta, hogy először is a lapokban nem olvasta a neki tulajdonitott támadást, másodszor pedig nem tartja helyesnek, ha olyat, a mit pártkonferenciákon hoznak fel, a mi — a mint ő mondta — privát körben történik, itt a képviselőházban megbeszélés tárgyává tesznek. Igy aztán bizonyos tekintetben indirekte tapintatlansággal is vádolt. Felszólitott e mellett Thaly Kálmán t. képviselőtársam, hogy nevezzem meg azokat az ujságokat, a melyek a támadást közölték, mert ő azokat a dolgokat nem mondta. Elhiszem, hogy nem mondta. De ha az illető ujságokat meg akarnám nevezni, bizonyos embarras de richesseben volnék, mert ez benne volt az összes ujságokban. A t. képviselő ur kedveért fel is olvasom a »Független Magyarország«-ból, a mely, a mint tudom, a függetlenségi és 48-as pártnak hivatalos közlönye. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Kossuth Ferencz: Olvassa el a tegnapi czikkét!

Bolgár Ferencz: Hisz ha a pártnak nem is hivatalos közlönye, de az mégis bizonyos, hogy a függetlenségi és 48-as irányzat képviselője.

Kossuth Ferencz: Nem is tagja a pártnak a szerkesztője.

Bolgár Ferencz: Ez a lap következőket irta *(olvassa)*: »Thaly Kálmán, a ki a minapi értekezleten nem volt jelen, visszapillantást vet a Rábaszabályozás történetére, megerősiti gróf Batthyány Tivadar előadását és elmondja, hogy ez a szabályozás kezdettől fogva csak néhány nagybirtokosra, különösen pedig Frigyes királyi herczegre és herczeg Esterházyra volt tekintettel és a terheket aránytalanul a kisemberekre háritotta. Tekintettel, hogy a függetlenségi párt mindig a nép érdekeit pártolja, hozzájárul gróf Batthyány határozati javaslatához.« *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ha önöknek nem elég a »Független Magyarország«, felolvashatok más lapot is, mert e közlemény mindegyikben benne volt. Én tehát jogosan hivatkozhattam erre, *(Ugy van! jobbfelől.)* mert a beszédnek irányadó hatása volt. Tapintatlanságot sem követtem el. Csak azt konstatáltam, hogy a függetlenségi párt máról-holnapra véleményét megváltoztatta. Egyik napon még abban a nézetben volt, hogy a törvényjavaslatot elfogadja, másnap pedig már nem fogadta el.

Ezt igenis megbeszélés tárgyává lehet tenni. Épen azért nagyon furcsának találom, hogy mikor önök megváltoztatták nézetüket máról-holnapra, akkor az önök vezérszónoka felszólal és nekem, a nélkül, hogy régebben e tárgyban tartott beszédeimet olvasta volna, azt imputálja, hogy azért, mert a kormánypárton ülök, megváltoztattam véleményemet egy tisztán szakszerű kérdésben, mert ez nem politikai, hanem szakkérdés, vizszabályozási kérdés. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azért, mert most a kormánypárt padjain ülök, mert a kormány katonai programmját tartom olyannak, a mely az én katonai meggyőződésemnek megfelel, *(Zaj a baloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* ez még nem jogosit [illegible] senkit arra, hogy azt mondja, hogy [illegible] szerű kérdésben megváltoztattam

Tessék megnézni azt, a mit én a multban erről a kérdésről mondtam. Azok a községek, a melyeknek érdekeit most képviselem, érdekelve a Rábaszabályozásban tulajdonképen közelebbről nincsenek, nem is akarnak érdekelve lenni. A multban is azt mondtam, a mit most mondok, hogy t. i. annak a hét községnek a Rábaszabályozáshoz semmi köze sincs. Én segiteni akarok a Rábaszabályozás területén fekvő községeken és ez alkalommal is felszólitottam a t. kormányt, hogy tegyen minél előbb valamit érdekükben. De különben mindig azon állásponton voltam, hogy azokat a községeket, melyeknek érdekében én beszélek, s a melyeknek a Rábaszabályozáshoz semmi közük sincs, a Rábaszabályozás köréből bocsássák ki. A multban is ezt mondtam, ma is ezt mondom, és azért hangsulyoztam, hogy én a fő előnyét e törvényjavaslatnak abban látom, hogy végre ki lesz mondva, hogy 1910 január 1-éig egy uj osztályozást kell foganatositani a Rábaszabályozó-társaságnak. Ezt az uj osztályozást követeltem mindig, mert az általam képviselt 7 község a szabályozó társaságról nem akar tudni, abból ki akar menekülni, de jelenleg ez lehetetlen. A miniszter sem bocsáthatja ki őket, mert a társulat autonomiája ezt nem engedi meg. A társulat közgyülése ugyan megtehetné a miniszter hozzájárulásával, de a más vidék lévén majoritásban, ezt nem fogja tenni. Ha tehát mi a szabályozó kötelékből ki akarunk jutni, ezt csak akkor érhetjük el, mikor az uj osztályozás történik, mikor az egész kérdés ujra fel lesz vetve és mi érvényesithetjük érdekeinket és jogainkat, mint ezt tenni is fogjuk. Ez az a fő indok, hogy én a törvényjavaslathoz hozzájárulok. Ezeket akartam megjegyezni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kossuth Ferencz személyes kérdésben kiván szólni.

Kossuth Ferencz: Személyes kérdésben vagyok bátor felszólalni. Az igen t. előttem szóló ugyanis a függetlenségi pártot direkte aposztrofálta és ezen a czimen, minthogy én a függetlenségi pártnak ez idő szerint érdemetlen elnöke vagyok, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* kivánok néhány szót szólni.

Azt mondta az igen t. előttem szóló, hogy a függetlenségi párt máról-holnapra megváltoztatja véleményét. Ezzel a függetlenségi párt egyszerüen csak annak adta bizonyságát, hogy a helyes érvek előtt meghajol. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Engedjék meg, hogy azt a megjegyzést tegyem, hogy bárha önök is meghajolnának néha-néha a helyes érvek előtt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A mi azt illeti, hogy Thaly Kálmán t. barátom az előttem szóló t. képviselőtársamat tapintatlansággal vádolta volna, azt nem gondolnám, hogy tette, mert neki az nem is szokása, de — meg vagyok győződve — neki ilyen szándéka nem is volt.

Még egy megjegyzést kell tennem, még pedig azt, hogy a »Független Magyarország« a függetlenségi pártnak nem organuma, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sőt annak főszerkesztője még csak nem is tagja a pártnak és a »Független Magyarország« iránya a legtöbb kérdésben teljesen eltér a függetlenségi párt irányától. *(Igaz! Ugy van! szélsőbaloldalon.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Személyes kérdésben és szavaim értelmének helyreállitása czimén kérek engedélyt rövid felszólalásra. A mult pénteken elmondott beszédem végpasszusa okozta azt az inczidenst, mely szombaton is, ma is szóba került. Én kötelességemnek tartom magammal szemben és azon érdekeltséggel szemben is, a melynek nevében itt beszélni szerencsém volt és még talán ma is lesz, szavaim értelmét preczize helyreigazitani.

Én azt fejtegettem pénteki beszédem végén, hogy a Rábaszabályozó-társulat érdekeltségére nagyobb terhet kiróni nem szabad, mint a mennyi haszna a társulatnak a szabályozásból tényleg van. Utaltam az 1885 : XV. t.-czikk 9. §-ára, a mely ezen munkák megkezdésekor ezt peremptorice el is rendelte. Akkor az mondatott, hogy a többletet pedig, mely ezen szerencsétlenül elrendelt, ügyetlenül és meggondolatlanul végrehajtott munkálatból háramlott, az fizesse meg, a ki azt elrendelte, a ki ezt a többkiadást okozta, t. i. az állam. Azután hozzátettem szószerint: »Ha azonban a kormány nem lenne abban a helyzetben, hogy ily nagymérvű segélyt biztositson, arra az esetre kérem a t. kormányt, adjon legalább annyit, hogy ezen módon a kisebb exisztencziákon legyen segitve. A nagyobb uradalmak maradjanak innen ki, de a kisebb exisztencziáknak adjuk meg ezt és ne kényszeritsük őket a kivándorlásra.« Azt fejtettem ki bővebben, a mint azt májusban és juniusban is emlitettem, hogy szerintem ezen vizszabályozási kérdéseknél, — utaltam elsősorban a Rábaszabályozásra — hol nagy túlkiadásokat rendelt el a törvényhozás, legalább a kisexisztencziákon segiteni kell, *(Helyeslés a baloldalon.)* és felvetettem az eszmét, hogy a kisebb exisztencziáknak bizonyos progressziv segélyt adjunk, vagyis mentül kisebb az illető birtokos, aránylag annál nagyobb segélyt kapjon. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennyit mondottam, egy szóval sem többet.

A mi magukat az uradalmakat illeti, megmondanám egészen őszintén, ha vádolnám őket, mert mindig ki szoktam mondani véleményemet és nem feszélyez engem senki és semmi; de ebben az esetben igazságtalan lennék, ha az uradalmakat vádolnám, mert tény, hogy herczeg Esterházy uradalma vezette a Fertő lecsapolása elleni mozgalmat. Egyetlenegy izben, három év előtt szavazott a herczegi uradalom a kölcsön mellett, különben mindig ellene szavazott. Frigyes főherczeg ő fensége uradalma mindig a Fertőlecsapolást ellenzők táborában volt, ugyszintén gróf Széchenyi Béla, valamint a szentkereszti

apátság, nem különben a győri káptalan. A nagybirtokosok közül régebben Sopron városa volt a lecsapolás mellett, az utolsó években ez is a mi táborunkhoz csatlakozott. Gróf Széchenyi Miklós püspök az ő ottani uradalma révén volt az egyetlen, és tudtommal ma is az egyetlen nagybirtokos, a ki a lecsapolást akarja, tehát ellentétben áll ott a kisbirtokosokkal.

Ezeket tartottam kötelességemnek elmondani, mint a valóságnak megfelelőket. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A földmivelésügyi miniszter kiván szólni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Már a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat beterjesztése alkalmával bátor voltam a t. házat arra kérni, hogy a kérdést sürgősen napirendre tüzni, a bizottságokban sürgősen letárgyaltatni és lehetőleg a házban is sürgősen letárgyalni méltóztassék. Indokoltam pedig ezen álláspontomat azzal, hogy miután a Rábaszabályozó-társulat területének egy bizonyos része évek óta viz alatt állott, a belviz-levezetési kérdésekben sürgős intézkedések teendők, hogy a mult évben és két év előtt viz alá került területek lehetőleg már 1905-ben viz alatt ne álljanak, és indokoltam másrészt azzal is, hogy miután a Dunántúl egy része szintén rossz termésben és takarmányhiányban szenvedett, adassék nekem mód és lehetőség arra, hogy még az idén, az ősz folyamán, nagyobb mennyiségű munkát adhassak a vidéknek és ezáltal segitsek rajta.

Tehettem ezt a két kérést annál is inkább és tehetem ismételten most is, mert hiszen ez a kérdés távol áll minden politikai vonatkozástól, ilyennel semmiféle nexusban nincs és meggyőződésem szerint nem is lehet. Ez tisztán közgazdasági kérdés, a melyet objektive, higgadtan, nyugodtan és minden politikai szenvedélytől menten kell ebben a házban tárgyalni.

Daczára azoknak a felszólalásoknak, a melyeket ellenzéki t. képviselőtársaim és ezek között gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam tettek, fenn kell tartanom azt az álláspontomat, hogy a kormány elment a segélyezést illetőleg a méltányosság lehető határáig. Meg fogom kisérteni igazolni ezen álláspontomat és azt hiszem, hogy ez sikerülni is fog.

Az összes költségekhez, a melyek ez alkalommal a törvényjavaslatban kérettek, a 8,354.528 koronához, hozzászámitva a vizhasználatok czimén adandó 250.000 koronát, tehát összesen 8,604.528 koronához, az állam a maga részéről a legrigorózusabb számitás szerint — és itt majd az igen t. előadó barátommal bizonyos ellentétbe fogok jönni, a melyet mindjárt lesz szerencsém megindokolni, mert sokkal rigorózusabban számitom itt a hozzájárulást — tőkében 3,331.231 koronával járul hozzá, kamatokban pedig elenged 576.273 koronát, ugy hogy az államnak közvetlen és közvetett támogatása összesen 3,900.000 koronát tesz ki.

Köteles vagyok, t. ház, azt az eltérést, a mely t. barátom, az előadó ur számitása és az én számitásom közt fenforog, röviden megmagyarázni. Nevezetesen t. barátom hozzászámitotta még azt az 1,723.800 koronát is, a mely az 1910. év utáni adóvisszatérités tőkésitéséből eredett; én nem kivánom ezt hozzászámitani és sokkal rigorózusabban veszem a számitást, tehát kisebb összeget veszek. Daczára ezen kisebb összegnek, mégis azt hiszem, a következő adatok fognak állitásom igazolásául szolgálni.

Megjegyzem még általánosságban, hogy a kormánynak ilyen kérdések elbirálásánál akkor, mikor elsősorban magának az illető vidéknek érdekeit és méltányos igényeit latolja, egyuttal számitásba kell vennie mindazokat a körülményeket, a melyek a többi vizszabályozási társulatok részéről támasztható igényekkel szemben fennállhatnak.

Hogy illusztráljam ezt a dolgot, bátor leszek a következő adatokkal szolgálni a tisztelt háznak:

Hogy a Rábaszabályozó-társulat nem áll olyan nagyon rosszul, mint igen t. képviselőtársaim mondották, szemben az ország többi viztársulataival, a következő adatok bizonyitják: 42 tiszai társulatból 18, a 28 dunai társulatból pedig 8 fizet többet, mint a Rábaszabályozó-társulat régi árterülete, a mai állapotot, tehát 2 K 88 fillért véve alapul; és csak 3 tiszai társulat és 6 dunai társulat fizet kevesebbet, mint a mennyit e társulat Duna-Lajta-ártere ma fizet. Most már természetesen kötelességem ezek után azt is megmagyarázni, hogyan fog állni a helyzet akkor, hogyha a törvényjavaslat életbelép, milyen lesz a helyzete a Rába szabályozó-társulatnak ezen törvény életbeléptetése után, szemben azon társulatokkal, a melyek vele parallel állanak. És pedig, ha a társulat 50 esztendős kölcsönt vesz fel, s megmarad a társulat régi árterületéből mostan beosztályozott terület, vagyis 263.628 katasztrális hold, akkor következőleg fog állani az arány: 42 tiszai társulat közül 13 társulatnál és 28 dunai társulat közül 6 társulatnál nagyobb az átlagos hozzájárulás; tehát még mindig kedvezőbben fog állani a Rábaszabályozó-társulat az uj helyzetben, tehát 4 K 16 filléres hozzájárulás mellett, mint a tiszai és dunai társulatoknak igen nagy része.

A mi most már a duna-lajtai ártért illeti, a mely elsősorban érdekli gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársamat, a helyzet még sokkal kedvezőbb, mert a duna-lajtai ártérnek helyzete jobb lesz, mint ma, a mennyiben hozzájárulása holdankint átlag — igaz, hogy csekély összeggel — egy fillérrel — de tényleg kevesbedhetni fog. *(Mozgás balfelől.)* Bocsánatot kérek, ha vizsgáljuk a helyzetet, rosszabbodást találni alig lehetséges. Ennek indokolására szolgál az, hogy

a kamat-elengedés, a mely 520.000 K után 1910-ig történik, számításba vétetik a duna-lajtai ártérnél is. Ezen a czimen 50.000 K nyeresége van; tehát a helyzet javul, nem pedig rosszabbodik.

A 801.231 K, illetve 89.025 K adóvisszatéritésnek megfelelő 1,780.000 K-t ugy méltóztatnak odaállitani, hogy ez nem kedvezmény. Bocsánatot kérek — s ezt elsősorban Rakovszky t. képviselőtársam emlitette fel — röviden csak azt vagyok bátor ennek helyreigazitására felhozni, hogy ezen kérdés elbirálásánál el kell választani az 1896—1904 év közti adóvisszatéritést az 1910 utáni adóvisszatéritéstől. Maga a Rábaszabályozó-társulat 1897-ben, a mikor az adóvisszatéritésekre vonatkozó eljárás megindittatott, összeállitotta, természetesen a kataszter alapján, mindazon holdak számát, a melyek után adóvisszatéritést kértek és jogosan kaptak is a kormánytól. Azonban ebben a kimutatásban és előterjesztésben ez a 64.000 hold, a melyet időközben mi kikerestünk, nem volt meg. A földmivelésügyi kormányzat évek hosszu során át folytatott buzgó és szorgalmas kutatásai alapján minden inicziativa nélkül, saját spontán elhatározásából jött maga rá, hogy kutassa a kérdést, hogy hol segithet még a Rábaszabályozó-társulaton. Ha a földmivelésügyi kormány ezt eddig nem tette, mert nem is tehette, mivel évekre visszamenőleg kellett a kataszterek alapján ezt a 64.000 holdat kutatni, akkor azt mondani, hogy ez az állam részéről nem méltányos, nem lehet. Ha a társulat éveken keresztül nem kereste, nekünk azonban keresésünkre módunkban állott megtalálni az adóvisszatérités megadására a módot, akkor azt mondani, hogy nem kellő méltányossággal járunk el, nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

És itt engedje meg Rakovszky igen t. képviselőtársam, hogy azon összehasonlitásra, a melyet a bugyellárissal tett, a midőn az enyémnek megtalálásáról beszélt, azt válaszoljam, hogy mi megtaláltuk a bugyellárist, de üresen és abba tényleg betettünk 3 millió koronát, mert ha nem kerestük volna, a bugyelláris ad graecas Calendas mindig üresen maradt volna.

B. Kaas Ivor: Kié volt?

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Senkié. A társulat nem kérte, s az államkormány nem lett volna köteles igy adni a törvény értelmében.

Áttérek most t. képviselőtársam azon állitására, hogy a közönség nincsen megelégedve ezzel a törvényjavaslattal. Hát, t. ház, én nem vizsgálhatom meg, hogy Sopron vármegye közgyülésén kik voltak jelen; de tudom azt, hogy magának a társulatnak választmányi ülésén, a melyen a választmányi tagok jelen voltak, egyhangulag tudomásul vették ezt a törvényjavaslatot, a melyet nemcsak abból a nyomtatványból ismertek, a melyet velük közöltem, hanem ismertek a maga teljességében, mert pár nappal előbb idefenn a legnagyobb részletességgel letárgyaltuk és megismertettük a társulat vezetőségével az egész kérdést. Ha tehát a vármegye közönsége és a társulat választmánya nemcsak egyhangulag és köszönettel fogadja a javaslatot, hanem megteszi az összes intézkedéseket is annak végrehajtására, akkor azt mondani, hogy a társulat közönsége nincs kielégitve, azt hiszem, alig lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István képviselő ur azt mondja, hogy ha plebiscitum alá bocsátanók a kérdést, az okvetlenül a kormány hátrányára dőlne el. Plebiscitumot provokálni ma természetesen nem lehet, de elég lesz az, ha a társulat közgyülése, a melyen minden egyes tag résztvehet a törvény értelmében, határozni fog: majd meglátjuk annak az eredményét. Én azt hiszem, hogy Rakovszky István t. képviselőtársam között és közöttem a társulat valószinűleg az én álláspontomat fogja elfoglalni.

Az 1883: XV. törvényczikk értelmében a társulat autonomiája felfüggesztetett és kormánybiztos végezte a teendőket. Én elvileg ellene vagyok annak, hogy a társulat autonomiája csorbittassék mindaddig, a mig erre a szükség nem kényszerit. Én tehát akkor, a mikor a Rábaszabályozó-társulat vezetőségének korrektségéről, takarékosságáról és a végrehajtást illetőleg legjobb intenczióiról meg vagyok győződve, nem tartanám helyesnek, de szükségesnek sem, hogy az autonomia csorbitásába belemenjek. És épen ez az egyik oka annak is, — a mit Bolgár Ferencz képviselő ur emlitett fel — hogy miért nem tartom fenn a régi osztályozási eljárást. Én az osztályozást illetőleg fenn kivánom tartani a társulat részére a vizjogi törvény értelmében azt, hogy a társulat az osztályozást autonomice, a maga hatáskörében eszközölhesse.

Az egyik igen t. képviselő ur, ha jól emlékszem, Molnár János képviselőtársam, azt mondotta, hogy mi ezzel a kérdéssel korteskedtünk. Én biztositha tom a t. képviselőházat, hogy mi ezt a kérdést soha és semmi tekintetben nem fogtuk fel kortesszempontból. És talán nem is egészen jogos a t. képviselő ur részéről ez a vád akkor, a mikor épen a t. kepviselő ur saját pártja részére talán kissé erősebben kihasználta ezt a kérdést itt a házban, mint a hogyan objektiv tárgyalásnál kellett volna. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ha tehát a korteskedés vádja hozatik fel, ugy az minket semmiképen sem illet; mi egyszerűen kötelességünket teljesitettük a társulat irányában, azt tettük, a mit ugy a társulat vezetőinek, mint a társulat küldötteinek igértünk; ezen igéretünket becsületesen meg is akartuk tartani és ezen becsületes szándékunk határozott bizonysága az, hogy ezt a törvényt ilyen nagy áldozatokkal beterjesztettük.

A nagy- és kisbirtokosokra vonatkozólag Batthyány Tivadar képviselő ur ma ismételten

egy kérdést terjesztett a ház elé. Ebben a kérdésben rendkivül nehéz állást foglalni. Én nem tagadom, hogy a kisbirtokosok e társulatnál helyenkint igen erősen igénybe vannak véve, de ugyanolyan arányban, ugyanolyan mértékben sujtva vannak természetesen a nagybirtokosok is.

A Rábaszabályozó-társulatnál ebben a kérdésben soha differencziák nem merültek fel. A közgyüléseken a nagybirtokosok és a kisbirtokosok mindig karöltve és együttesen jártak el, a nagybirtokosok atyai gondoskodása egyrészt és a kisbirtokosok méltányossága másrészt megadja azt a megnyugtató érzést, hogy ennél a társulatnál a jövőben is fenmarad ez a jó irány és ez a helyes mérték. És ha t. képviselőtársaim egyike vagy másika azt kéri tőlem, hogy a Fertőt bocsássuk ki a társulat keretéből, és másfelől viceversa azt kivánják, hogy a kisbirtokosokon segitsek, ugy kénytelen vagyok a t. házat tájékoztatni arról, hogy ez a két dolog egymással teljesen ellentétes; *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* mert ha én a Fertő-birtokosokat kiveresztem a Rábaszabályozó-társulatból . . . *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.)*

Én teljesen objektive tárgyalom a kérdést, kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak engem meghallgatni. Ha a Rábaszabályozó-társulat területéből kibocsátanám a Fertőt, akkor három község területét bocsátanám ki, vagyis 1146 holdat, de egyuttal ki kellene bocsátanom az összes nagybirtokosokat, 56.000 katasztrális holddal. Azt hiszem, nem szükséges, hogy e nagybirtokosok nevét felsoroljam, de ugy áll a kérdés, hogy az 56.000 hold által képviselt nagybirtokosokkal szemben csak 1146 hold áll, a mely azonban szintén nem kisbirtokosoké, hanem három községé.

Batthyány igen t. képviselőtársam megjegyezte azt is, hogy 1885-ben a kormánybiztos és maguk a tervezetek ráoktrojáltattak a társulatra és ugyanezt állitotta ez alkalommal is a törvény első szakaszáról. Hát bocsánatot kérek, t. ház, én nem szeretek szinezni, de a mondottakat leszállitani arra a fokra, a hol a valóságnak megfelelnek, azt hiszem, kötelességem. T. képviselőtársam teljesen téved ugy 1885-re vonatkozólag, — bátor leszek az adatokat előterjeszteni — mint a mostani javaslatot illetőleg. Az 1885. évi kormánybiztosságot maga a társulat kérte és ezt a kérvényt Győr vármegye közönsége, a mely a felügyelettel meg volt bizva, szintén támogatta. Az akkori közmunka- és közlekedésügyi miniszter e kérdésben értekezletet tartott, a melyre ugy az illető vidéknek országgyülési képviselői, mint az illető társulat vezető emberei és szakemberek is meghivattak; az érdekeltek részben a társulati terv egy részének levonásával, a többinek a végrehajtását kivánták és hogy azt kormánybiztosra bizzák, a mit az akkori közmunka- és közlekedésügyi miniszter a maga részéről akczeptált is. Ezen eljárás által az elv, hogy a társulat a kormánybiztost kérte és hogy Győr vármegye ezt a kérést támogatta, semmi változást nem szenvedett.

Hasonlóképen áll a most tárgyalás alatt lévő törvényjavaslattal. A mostani törvény 1. §-ában foglalatak illetőleg megjegyzem, hogy a társulat 1901 május 8-án tartott közgyülésén a saját közegei által készitett terveket elfogadta; ezeket a terveket jóváhagyás végett felterjesztette a földmivelésügyi miniszterhez. A földmivelésügyi miniszter a terveket illetőleg bizonyos módositásokat, kiegészitéseket látott szükségesnek és ezért visszaadta a terveket. Mikor aztán a tervek kiegészitve bemutattattak ujból a földmivelésügyi miniszternek, tanácskozmányt hivott össze mult év junius 8-ára, a melyen az összes vezető egyének helyeselték a most tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat alapját képező terveket. Azt hiszem, t. ház, hogy mikor én, daczára az állam hozzájárulásának, kormánybiztost nem akarok kiküldeni, mikor én elfogadom az elődöm által helyesnek talált terveket, a melyeket a társulat közgyülése elfogadott, mikor a t. ház egyik tagja sem kifogásolja a tervezet müszaki részét semmi irányban: akkor azt mondani, hogy most az országgyülés és a kormány ráoktrojálja ezt a tervezetet a társulatra, azt hiszem, nem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Csak a kölcsönt.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Azt mondta a t. képviselő ur, hogy az első szakaszban foglalt kötelezettségeket rá akarjuk oktrojálni a társulatra. Rátérek majd a kölcsön kérdésére is. De magára a tervezetre is ezt mondotta a t. képviselő ur.

Még Rakovszky és gr. Batthyány t. képviselőtársaim befektetési számitásait tartozom rektifikálni *(Halljuk!)* A társulat régi árterületére nézve a pénzügyminiszter liquidálása szerint 1875-től 1897 végéig a befektetési összeg 17,826.188 K 78 f; 1898-tól 1903 végéig a társulat adatai szerint 1,161.416 K 89 ft tesz ki a befektetés. E két tételhez járul a mostani törvényjavaslatban kontemplált 8,301.528 K 71 f. E befektetések tehát teljes összegükben a Rábaszabályozó-társulat megalakitásától kezdve kitesznek 27,289.134 K 38 f-t. Most már, ha a 8,301.000 K-át, a melynek azonban nagy részét az állam viseli — teljes összegében társulati befektetésként veszem, akkor viselnének a birtokosok társulati befektetés czimén holdankint, nem ugy, a miként t. képviselőtársam mondotta, 150 vagy 160 K-át, hanem csak 83 K-át. Természetes azonban, hogy ennél tetemesebben kevesebbet, ha ebből még leütném, hogy álláspontomat erősitsem, a 3,300.000 K-át; de nem kivánom leütni, mert számitásomban azon az álláspónton vagyok, hogy az állam nem ad hozzá semmit. Itt tévedés van Batthyány igen t. képviselőtársam részéről, mert ő az üzemköltségeket ép ugy, mint az annuitási költségeknek összegeit

is a befektetésekhez számitotta; ezeket pedig a befektetésekhez számitani az én nézetem szerint nem lehet, ebben van köztünk a nagy különbség; ezért hozott ki ő 40 milliót.

Már most, hogy 83 K befektetési tőke, szemben a többi dunai és tiszai társulatokéval nem olyan túlságos nagy teher, erre nézve legyen szabad a következőkre utalnom: A Duna völgyén hét társulat van, a melynek a befektetése magasabb, mint a minő a Rábaszabályozó-társulaté lesz 1910-től kezdve; a vágbalparti társulaté 114 K, a paks—fadd—bogyiszlói társulaté 69 K, a gombos—vajszkai 69, a mohács—kölkedi társulat 167, a kölked—darázsi és vörösmart—kopácsi öblözet 75, a pancsova—kubini 212 és a rudolsgnádi társulaté 120 K.

A tiszavölgyi társulatok közül pedig 20 van olyan, a melynek befektetése messze túlhaladja azt, a mely 1910-től kezdve a Rábaszabályozó-társulat befektetési tőkéje lesz, 1910 után, mondom, tehát akkor, a mikor az a ránk vádként nehezedő következmény fog beállani, hogy a társulatnak a kölcsönt fel kell venni és az annuitásokat a befektetési tőke után is viselni kell. Ezen tiszavölgyi társulatok közül a bodrogközi 73, a felsőbodrogi 101, a felsőszabolcsi 106, a nyirvizszabályozó 78, a tisza-körös-zugi 186, a szolnok-csongrád-tiszabalparti társulat 110, a kécske-kecskeméti 162, a csongrád-sövényházi 110, a hármasalgyői 108, a sövényháza-szegedi 153, a volt törökbecse-nagyréti 320, a nagybecskerek-tiszai 112, a horgos-martonosi 114, a volt Szapáry-váradi-öblözet 278, a bács-tiszai 155, a körös-tiszamarosi 75, a sebeskörösi 114, a berettyói 88, az alsófehérkörösi 121 és végül a titeli töltésfentartási társulat 158 K. Tehát a tiszai társulatok közül 20, a dunaiak közül pedig hét van olyan, a melynek magasabb a befektetési tőkéje, mint a Rábaszabályozónak lesz 1910 után.

Most már, miután bátor voltam számításaim alapján kimutatni, hogy nem 150—160 K-át fog kitenni holdankint a befektetés, hanem 83 K-át, a melyből még le kellene ütni az állami hozzájárulás összegét: azt hiszem, nagyon nehéz volna megindokolni azt, hogy még nagyobb hozzájárulással jöjjön az állam és viselje még azokat a régi terheket is, a melyeket Rakovszky István t. képviselőtársam kiván; mert akkor tág teret nyitnánk mindazon társulatoknak, a melyeknek befektetési tőkéje sokkal nagyobb és magasabb, mint a Rábaszabályozó-társulaté, s a melyeknek a kölcsönei sokkal sulyosabbak és annuitásai messze túlhaladják a Rábaszabályozó-társulatét. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem, hogy ezen kérdés elbirálásánál az államnak egyik oldalon a méltányosságot a társulattal szemben, de a másik oldalon a többi társulatokkal szemben fennálló kötelezettségeit is szem előtt kellett tartania.

Rakovszky István t. képviselőtársam számadásaira vonatkozólag egy megjegyzést kivánok tenni. A befektetési tőke összegének kiszámításánál az én felfogásom és véleményem szerint abban téved t. képviselőtársam, hogy az 1900-dik évben beruházásokra adott 520.000 K-át és 160.000 K-át még egyszer beleszámitotta a befektetési összegbe, a mely egyszer már az általa is számitási alapul elfogadott 1,161.000 koronában benne van; tehát 160.000 K és 520.000 K a tévedés számitásában; azért kap ő magasabb tételeket.

Most foglalkoznom kell, habár csak röviden, Rakovszky István t. képviselőtársamnak a régi költségekre és a régi kölcsönre vonatkozólag felvetett azzal a nézetével, hogy az állam 1885-ben nyerészkedni kivánt, vagy — ha nem is ezzel a kifejezéssel élt — bizonyos nyereséget ért el a társulattal szemben. Azt az egyet nem tagadhatom, de nem is tagadhatja senki sem, hogy 1885-ben a pénzügyi viszonyok olyan terhesek voltak, hogy akkor olcsóbb kölcsönt — legalább azt hiszem, mert erre bizonyitékokat nem hozhatok fel — lehetetlen lett volna szerezni. Azonban t. képviselőtársamnak azt az állitását, hogy akkor az állam nyerészkedett volna, a következő tények czáfolják meg. A Rábaszabályozó-társulat terhére az 1885. évi XV. t.-cz. alapján a magyar jelzálog- és hitelbanktól 7,040.000 forintos kölcsönt vettek fel, a melynek annuitása után az állam kerek öt millió koronát viselt. Már pedig jól tudja igen t. képviselőtársam is, hogy sem az 1885. évi XV. t.-cz., sem az 1893. évi XVII. t.-cz. nem adták meg a jogot arra, hogy a teljes összegű annuitás kivettessék, hanem előzetesen csak 15 és 25 kr., később pedig 1 frt 25 kr. lett kivetve. Azt a differenczíát tehát, mely az annuitási összeg és a kivetett összeg között volt, az állam viselte. És ez kitett 5,000.000 K-t; tehát az állam 5,000.000 K-val járult a Rábaszabályozó-társulat annuitásának fedezéséhez 1885—1894. év végéig; *(Zaj balfelől.)* végeredményben pedig 2,100.000 K differenczíát viselt az állam azon kölcsön után, a mely kölcsönnek annuitását a társulat nem vethette ki, mert csak 15 és 25 krajczárt, illetőleg 1 frt 25 krajczárt vetettek ki.

Rakovszky István: Milyen sorrendben vetette ki?

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Hogy milyen sorrendben folyósitotta?

Rakovszky István: Kamatban!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Azt méltóztatott mondani, hogy kamatban. Hát kimutatom, hogy 5 milliót fizetett az állam és még abban az esetben is, ha a társulat javára az összegek után az állampénztárba történt befizetés és a társulat részére való kifizetés közti időre 2,900.000 K kamatot számitunk, az állam még mindig 2,100.000 koronát fizetett rá. A kamatok kitesznek ezen idő alatt 2,900.000 koronát; semmi körülmények között sem tesznek ki többet. Azonkivül hozzá kell még venni, t. ház, az 1893. évi XVII. t.-cz. alapján azt az 1,760.000 forintot, mely összeg az 1895. évi

XIII. t.-czikk alapján a társulat terhére történt felvételéig kamatmentesen engedtetett át a társulatnak. Ezen kamatelengedés czimén kapott a társulat 240.000 koronát. Tehát összesen az 1885: XV. t.-cz. alapján felvett kölcsönből nemhogy az állam nyerészkedett volna a társulattal szemben, hanem a most előadottak szerint az állam ezzel szemben 2,340.000 koronát fizetett a Rábaszabályozó-társulat helyett. Tehát itt méltánytalansággal vádolni a kormányt aligha lehet.

Most még Batthyány t. képviselőtársamnak azon megjegyzésére kivánok reflektálni, hogy nagyon csekélynek tartja az összeget, a melyben a Rábaszabályozó-társulatot részesitjük. Itt kénytelen vagyok t. képviselőtársamnak szives tudomására juttatni azt, hogy soha még eddig 1867 óta, sem a vizjogi törvények fennállása óta, sem pedig a beruházási törvények fennállása óta társulat oly magas hozzájárulásban, mint jelen alkalommal, nem részesült. Az egyetlen tétel, a melyet t. képviselőtársam felhozhat, a temesbégamenti társulatnál 9,600.000 K.-ból a 4·9 millió állami hozzájárulás. De elfelejti igen t. képviselőtársam, hogy ezért a 4·9 millióért állami kötelezettséget vett át a temes-bégavölgyi társulat akkor, a mikor az állami kötelezettséget, a Béga nagy vizének levezetését a Temesbe a társulat hajtja végre, tehát oly feladatot teljesit, a mely előző törvények értelmében az államot terheli. Ezek szerint a mai viszonyok között a Rábaszabályozó-társulat az, a mely a legnagyobb állami segélyben részesült és részesül.

A Fertő kérdésében nagyon nehéz a helyzetem. Mert hisz maguk az igen t. képviselőtársaim is ellentétes álláspontot foglalnak el e tekintetben. Molnár János t. képviselőtársam bent kivánja tartani a Fertőt, Batthyány t. képviselőtársam pedig ki kivánja vonni a társulatból. Nagyon természetes, hogy egy társulatnál a lokális kérdéseket illetőleg az érdekek nem lehetnek megegyezők. Nekem azonban nem lehet ebben a kérdésben más álláspontot elfoglalnom, mint azt, hogy miután a Fertő a vizjogi törvények értelmében a társulat keretébe bevonatott, a Fertőt az én nézetem szerint nincsen törvényes jogom kivenni a társulat keretéből. *(Helyeslés jobbfelől.)* A társulat közgyülése meghozhat ilyen határozatot, nekem azonban ebben a kérdésben nincs és nem is lehet jogom előbb dönteni.

Most át kell térnem a Hanság-csatorna kérdésére. Kifogásolta, ha nem csalódom, gróf Batthyány t. képviselőtársam azt, hogy a tervezetbe a Hanság-csatorna a Fertő közepéig felvétetett. Hát, t. ház, ez egy elkerülhetetlen szükségessége ennek a tervnek a végrehajtását illetőleg. Nem vette figyelembe t. képviselőtársam azt, hogy a Fertő körüli, a pomogyi hidtól nyugatra fekvő terület összes vizei lefolynak a Fertő felé. Ha már most mi azokat a vizeket a Hanság-csatornában nem vezetjük el, akkor a Fertőt, az összes fertőmenti területeket és a szomszédos lakosság érdekét veszélyeztetjük. De eltekintve ettől, jöhet és jönni fog, mert minden tónál előfordul, hogy bizonyos időközökben maga a tó is oly magas vizállást mutat, hogy azt okvetlenül le kell vezetni. Tehát előre apodiktice azt mondani, hogy a Hanság-csatornára szükség nincs, nem lehet. De előállhat a harmadik eset is, és pedig az, hogy maguk a Fertő érdekeltek fogják kivánni, hogy a Fertőbe a vizet bevezessük. Tehát három érdek forog itt szóban. Az első a vidék érdeke, hogy a Fertő körüli területek viz alá ne kerüljenek. A második érdek, hogy a Fertő-tó vizének esetleges emelkedésekor a feleslegeS vizet ki lehessen vezetni. A harmadik érdek pedig az, hogy ha a Fertő-érdekeltek azt kivánják, hogy ebbe viz bocsáttassék, akkor is meglegyen a mód és eszköz arra, hogy ezt megtehessük.

Az összeg nem oly nagy, hogy ezt a három fontos érdeket a miatt mellőzni kellene.

Felhozta azonban t. képviselőtársam azt, hogy a Fertőnek a társulat árterébe való bevonását mindig ellenezték. Bizonyos mértékig erős vád ez a multban eljárt közegek ellen. Megengedi azonban t. képviselelőtársam, hogy azt a beadványt, a melyet a Fertő-érdekeltek annak idején a kormányhoz benyujtottak, felolvassam.

Gr. Batthyány Tivadar: Ismerem!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Kérem, mindig jó az ilyen kérdés tisztázása. A t. képviselő ur azt mondta, hogy a Fertő-érdekeltek mindig ellene voltak, hogy bevonassanak és ha én beigazolom, hogy ez nem áll, mert ime a Fertő nagybirtokosai ezt maguk kérték, akkor én az igazság szempontjából egyszerüen teljesitem kötelességemet.

Mondom, maguk a Fertő-érdekeltek a következő kérvénynyel járultak az akkori közmunka- és közlekedésügyi miniszterhez. A dátumot majd megnézem.

Gr. Batthyány Tivadar: 1885-ben!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Az érdekeltek kérelme a következő *(olvassa)*:

»Ezek után oda terjed tiszteletteljes kérésünk, miszerint nagyméltóságod kegyesen elrendelni méltóztassék, hogy már az 1885: XV. törvényczikk által biztositott és jelenleg folyamatban levő szabályozási munkálatokkal kapcsolatosan legalább a Hanság-csatorna a most tervezett kisebb szelvényben és ne a pomogyi hidon és nem a 0 mélységben kezdődő fenékkel, hanem a társulati tervek szerint a Fertő vizének levezetésére alkalmas bővebb szelvényben ásassék ki és hosszabbittassék meg a Fertő-tó legmélyebb pontjáig.«

Aláirták ezt a beadványt: Bubics Zsigmond, mint hg. Esterházy összes javainak zárgondnoka, Sopron város polgármestere, gr. Széchenyi Béla és dr. Zalka János püspök; tehát a Fertő vizének legnagyobb érdekeltjei.

Ezzel kettőt kivántam hizonyitani: először is azt, hogy maguk a Fertő-érdekeltek kérték annak idején a bevonatást; másodszor pedig azt, hogy a Fertő-érdekeltek maguk követelték a terv szerint 6 méterre tervezett levezető csatornának szélesebbé, 15 méteressé való tételét, tehát nem maga az országgyülés és nem a pénzügyi bizottság volt az, a mely ezt a kiszélesitést követelte, hanem maga az érdekeltség kivánta.

Hozzáteszem, hogy akkori elődöm, a közmunka- és közlekedésügyi miniszter a maga részéről nem vette figyelembe ezt a kérelmet, az országgyülés elé terjesztett tervezetben nem adta meg a szélesbitést, de az érdekeltek követelései szempontjából magában a pénzügyi bizottságban, a kormány nézetével szemben, forszirozták ezt ki. A felelősség tehát sem a kormányt, sem a képviselőházat nem terheli ebben a tekintetben.

Rakovszky István t. képviselőtársam, — azt hiszem tévedésből, mert másként nem tudom megérteni, — azt mondta, hogy Győr és Győrsziget a szabályozási munkálatok befejezése után öntettek el. Utánanéztem vizi annáleseinknek, és azt találtam, hogy sem Győr, sem Győrsziget városa, mióta a munkákat befejezték, soha elöntve nem voltak. Erős veszélyek fenyegették ugyan 1897- és 1899-ben, de elöntve nem voltak. Kötelességem ennek konstatálása. Tény azonban, hogy a városi töltések ma már nem felelnek meg a város vizvédelmi igényeinek, és ebből a szempontból, még pedig nem ennek a törvényjavaslatnak a keretében, hanem a beruházási törvény keretében, voltam bátor kérni 1 millió koronát, hogy Győr város és Győrsziget megvédése szempontjából a szükséges biztositási épitkezések a legrövidebb idő alatt megtörténhessenek.

Kifogásolta t. képviselőtársam általánosságban azt is, hogy nem vált be a Rábaszabályozás. Természetes, hogy akkor, a mikor az 1885. évi XV. t.-czikk expressis verbis nem veszi fel az összes kötelezettséget, hanem tisztán és kizárólag csak a töltések bizonyos mértékig való felépitését, akkor a mikor a törvény a belvizrendezést teljesen kikapcsolta a keretből, akkor bevégzettnek egy társulat működését nem lehet tekinteni. A háznak sok tagja van, a ki ugy a Duna-, mint a Tisza-völgyén előfordult ily kérdésekről tudomással bir. A ház naplói is tanusitják, hogy ugy a Tisza, mint a Duna mentén ama társulatok kérdése, a melyek nem voltak bevégezve teljesen, igen gyakran adott okot számos ellenvetésre és eltérő felfogásokra. Természetes, hogy igy áll ez a Rábánál is addig, mig a szabályozások befejezve nem lesznek. A mai törvényjavaslat azt kontemplálja, hogy ugy az összes árvédelmi töltések kiépittessenek a vizszin felett oly magasságban, a mi emberi számitás szerint biztositékot nyujt, mint más részt megoldja a belvizszabályozás kérdését és oly megoldásokat vesz fel, a melyek ugy a belvizszabályozás, mint az árvédelem kérdésében eredményre vezetnek. Azt hiszem, hogy ha ezek a munkálatok korrekte, jól és körültekintéssel végre fognak hajtatni, akkor 1910 után a Rábaszabályozás eddig felmerült nehézségei megszünnek.

A munkálatok megkezdését illetőleg szintén differencziák vannak t. képviselőtársaim között, a kik felszólaltak. Mert az egyik, és pedig, ha nem csalódom, Szabó képviselőtársam azt kérte, hogy a belvizeken kezdjük, Molnár képviselő pedig azt, hogy a Répczén kezdjük. Én erre vonatkozólag egy elvi kijelentést vagyok bátor tenni, mert hogy hol kezdjük meg, azt ennek az elvnek applikálása fogja eldönteni. Nézetem az, hogy a törvényjavaslat elfogadása esetén két elvből kifolyólag kell a munkát megkezdenünk. Az egyik elv az, hogy a belvizek által elöntött azon területek, melyek 1903-ban és 1904-ben viz alatt voltak, lehetőleg 1905-ben ez alól mentesittessenek, a mennyiben a munkát még az idén és a jövő tavaszszal meg tudják kezdeni. A másik elv, a mit előbb is voltam bátor mondani, hogy azon vidéken, a hol inség jelei mutatkoznak, lehetőleg munkát adjunk a népnek minél előbb. Ez abszolute nem zárja ki, hogy a Répcze kérdése szintén minél előbb megoldásra kerüljön; de én nem tudok a részletekre vonatkozólag felvilágositást adni, mielőtt a ház a törvényt megszavazza, mert hiszen én nem rendelkezem, én csak a pénzt adom a társulatnak, a mely a munkát a maga autonomikus jogkörében megkezdi.

Bolgár t. képviselőtársam szintén több kérdésben fordult hozzám, először, hogy 1910-ig az osztályozás befejezhető lesz-e, másodszor, hogy a hét fertőmenti község, mely nagyon erősen van terhelve, a társulat kebeléből kibocsáttassék, és harmadszor, hogy az osztályozást saját hatáskörömbe vonjam. A mi az osztályozásnak 1910-ig való befejezését illeti, erre nézve abszolute semmi akadály nincs, mert két év alatt a belvizszabályozási kérdések oly stádiumban lesznek, hogy a kataszteri előmunkálatokat teljesiteni lehet, ugy hogy 1907-ben az összes osztályozási előmunkálatok megkezdhetők és 1910-ig befejezhetők is lesznek. A hét fertőmenti községet illetőleg elismerem, hogy azok erősen vannak terhelve, de nekem nem áll jogomban a társulat árterületébe vont községek közül bárkit kibocsátani vagy terhén könnyiteni. Ha azonban az uj osztályozásnál ki fog derülni, hogy ezen községek méltánytalanul és túlságosan vannak sujtva, akkor, azt hiszem, hogy a társulat enyhiteni fog a terheiken. Különben az uj osztályozás mindezen bajokat teljes korrektséggel reparálni fogja. Ennek következtében nem vagyok hajlandó az osztályozás kérdését miniszteri hatáskörömbe átvenni, annál kevésbbé, mert a tiszai törvény értelmében ez minden társulatnak autonom joga és kivételt statuálni e kérdésben nem akarok.

Ha nem csalódom, Szabó t. képviselőtársam felhozta a malmokra vonatkozólag, hogy miért bocsátottam rendelkezésre 250.000 koronát a Kis-Rába vizduzzasztójának a felépitésére; ezzel a malmoknak bizonyos kedvezményt fogok adni. Természetes, hogy a malmok, mint ott lévők, bizonyos előnyben részesülnek az által, de a kisrábatoroki gátnál és a Hanság-csatorna mentén létező öntözéseket illetőleg azt jegyzem meg, hogy a mit erre nézve mondott, az tévedés, mert ezen öntözés nélkül ott a mezőgazdaság egyáltalában nem állhat fenn. Ha tehát ily nagy kérdés megoldásánál egy mellékes kérdés nem volt más módon megoldható és az öntözések mellett a malmok is huznak hasznot, ez nem von le magának az egész nagy műnek érdeméből semmit. De azonkivül méltóztassék azt is tekintetbe venni, hogy épen a Kis-Rába mentén és a Répcze mentén vannak községek, a melyek ez által saját háziszükségletükre és állatitatási szükségletükre a megkivántató vizet kapják. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy a malomtulajdonosok részesülnek ugyan ez által előnyben, de nem azért adom a 250.000 koronát, hanem az öntözés és a vizrendezés szempontjából.

Attérve — hogy röviden végezzek a kérdéssel — a határozati javaslatokra, arra kérem a t. házat, hogy a határozati javaslatokat ne méltóztassék elfogadni. Volt szerencsém kimutatni Rakovszky képviselőtársam határozati javaslatával szemben, hogy az állam elment a méltányosság legvégső határáig. Azok a tervek, melyek minden retortán keresztülmentek három esztendő óta, a társulat közegei által elkészittettek, elfogadtattak, műszakilag felülvizsgáltattak, ugy hogy azoknak képviselőházi bizottság által való ujabb felülbirálását, azt hiszem, a képviselő ur sem gondolja szükségesnek. Pénzügyi szempontból tovább nem mehetünk a méltányosság szempontjából, műszaki szempontból pedig a tervek felül vannak birálva a társulat által, elfogadva és igy azoknak visszaadása a bizottságnak felesleges volna.

Annál inkább kérnem kell ezt, a mint ismételten emlitettem, ugy a munka biztositása szempontjából, hol esetleg inség van, valamint azon területek megmentése czéljából, a melyek 1903-ban és 1904-ben viz alatt állottak, hogy 1905-ben ne kerüljenek ilyen szerencsétlen helyzetbe; ezért sürgősen kell ezen ügyben eljárni.

Miután meg vagyok róla győződve, hogy ezen törvényjavaslat az összes igényeket kielégiti, miután meg vagyok győződve, hogy a tervek jók, s hogy a társulat összes elemei az ezen törvényjavaslatban foglaltakat a maguk részére helyeseknek, jóknak és előnyöseknek tartják, kérem a t. házat, hogy a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A zárszó joga illeti a bizottsági előadó urat, és azon határozati javaslatok benyujtóit, mely határozati javaslatokat legalább tiz képviselő irta alá. Az előadó ur kiván szólni.

Heltai Ferencz előadó: T. ház! Csak egy pár perczre kivánom a t. ház figyelmét igénybe venni, hogy igazoljam, hogy azon számitás, melyet a bizottság nevében előterjesztettem, reális volt s a viszonyoknak megfelelt, daczára annak, hogy az általam előterjesztett számitás és a földmivelésügyi miniszter ur által a ház elé terjesztett számitás között 1,723.000 korona differenczia mutatkozik. Ezen 1,723.000 korona differenczia abból keletkezik, hogy számitásba vettem azon adóvisszatérítést, mely 1910-ben a társulatnak utalványozandó lesz. A társulat érdekelt tagjai ma az adót tényleg fizetik, az állam ezen 86.000 korona adót tényleg megkapja és 1910-ben a társulatnak vissza fogja tériteni. A társulat tagjai tehát ezen 86.000 koronát nem uj teherként fogják viselni, hanem az államtól fogják kapni, mint az általuk befektetett gazdasági költség megtérítését az adóalapból. Teljes joggal utalhattam arra, hogy ezen 86.000 korona az államnak egy hozzájárulását képezi a Rábaszabályozás költségeihez, és ha én igy kalkulálok, a mint nekem, mint a pénzügyi bizottság előadójának máskép számitani nem lehetett, akkor az eredmény az, hogy a jelen törvényjavaslat által elrendelt összes munkálatok kerülni fognak 8,604.528 koronába; ebből az állam közvetlenül vagy közvetve fedez 5,615.000 koronát ugy, hogy az érdekeltségre nem fog három millió korona teher háramlani.

Én tehát teljes joggal állithattam ezen számitás alapján azt, hogy ez oly mértékü segedelem az állam részéről, a milyenben eddig egyetlenegy vizszabályozó-társulat sem részesült.

Kérem egyébként a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Rakovszky István képviselő urat illeti a zárszó.

Rakovszky István: T. ház! Én meglehetősen egyetértek a t. miniszter ur beszédének azzal a részével, a mikor azt mondotta, hogy ha a parcziális érdekeket akarnák itt kielégiteni, nagyon nehéz ezeket kielégitenie, mert a sok parcziális érdeket nem tudja összeegyeztetni.

Elismerem, hogy ez a nehézség talán fennállott t. barátom, gróf Batthyány Tivadar határozati javaslatánál, elismerem azt is, hogy nehézségekbe ütközött volna Molnár János és Szabó István t. barátaim kivánságának eleget tenni, mert ezek meglehetősen ellentétesek. De nem látom be, hogy miért foglalt el olyan rideg, elutasitó álláspontot az én határozati javaslatommal szemben, a mely nem egyes parcziális érdekeket érintett, hanem a melyet az egész Rábaérdekeltség érdekében terjesztettem elő.

Különben a t. miniszter ur ugy járt el az ő felszólalásával, mint egy jó ismerősöm. Az az ismerősöm egyszer csak az ágyba feküdt és nagyon kezdett jajgatni, hogy a lába fáj. El-

hivták az orvost, a ki azt mondotta, hogy mutassa a lábát. Az illető megmutatja a lábát, az orvos megvizsgálja, de azon a lábon semmi baj sincs. Semmi baja sincs, mondta az orvos, csak maradjon fekve, ha fáj, majd jobban lesz. Másnap, harmadnap, megint megnézte az orvos a lábat, de sohasem talált rajta semmit. Végre azt mondta: mutassa csak a másik lábát. Erre a beteg megmutatja a másik lábat és azon egy óriási kelés volt. Most már tudom, mit kell itt alkalmazni, mondotta az orvos, mire a beteg azt válaszolta, épen azért nem mutattam eddig, mert féltem, hogy kést fog majd alkalmazni és levágja a lábamat.

Ugyanugy járt el a t. miniszter ur is. Beszédében mindenről szólott, mutatta az egészséges lábat, azt védte, mintha azt támadták volna, de a beteg lábat eldugta, azt nem mutatta. Az a beteg láb pedig az az állitásom volt, hogy a Rábaszabályozással szemben igenis fennáll a kormánynak egy kötelezettsége, a mely, meglehet, hogy a többi vizszabályozó-társaságokkal szemben nem áll fenn. T. i. a kormány és a kormányközegek az illető érdekeltség akarata ellenére kölcsönöket vettek fel. *(Egy hang a jobboldalon: Ez nem áll!)* Ki mondja, hogy nem áll? Erdély t. képviselőtársam?

Erdély Sándor: Semmit sem szóltam!

Rakovszky István: Akkor bocsánatot kérek, de nyomban meg fogom mutatni, hogy igenis áll, mert itt vannak a kezemben a társulatnak jegyzőkönyvei, a hol folyton és folyton tiltakoztak a kölcsönök felvétele ellen.

Azért mondottam, hogy egy különös kötelezettsége áll fenn a kormánynak, mert az érdekeltség akarata ellenére vették fel a kölcsönöket, azonkivül a kormánybiztosságok részéről olyan hajmeresztő hibák és visszaélések történtek, hogy ezen egyetlenegy ok is már kötelességévé teszi a kormánynak, hogy ezen társulattal szemben egészen másképen járjon el, mint a többi társulatokkal szemben.

Azt mondja a t. miniszter ur, hogy a mi az állami támogatás magasságát illeti, nem az én számitásom a helyes, hanem az övé. Én bőkezűen számitva 1,030.000 koronára tettem azt a segélyt és ebbe a segélybe bevettem az 500.000 koronányi államsegélyt, továbbá azt a 250.000 korona segélyt, a melyet a Hanságcsatorna vizmüveire adtak, azonkivül vettem még a kamatokat 280.000 koronával, ugy hogy kerek összegben egy millió koronát tett ki ez a segély. A t. miniszter ur szerint 3,900.000 koronát tesz ki.

Ebben azonban benne vannak azon adóvisszatérítések is, a melyeket én semmi szin alatt el nem fogadhatok. Mert akárhogyan okoskodott is a t. miniszter ur, ezeket nem adták volna meg, hogyha nem lett volna meg rá a jogczim. Egyedül a jogczim adhatott ezekre nézve támpontot; a kataszteri ivek pedig segédeszközök voltak, hogy ezeknek a jogosult követeléseknek elég tétessék.

De, mondom, t. ház, ennek a társulatnak joga van arra, hogy nagyobb támogatásban részesittessék, mint a mennyi neki eddig adatott. A t. miniszter ur azt mondja, hogy a vármegye és a Rábaszabályozó-társulat is immár nagy köszönettel vette azt, hogy a t. miniszter ur ezen törvényjavaslatot beterjesztette. A Rábaszabályozó-társulat elnöke, mint tudom, gróf Cziráky Béla, igazgatója pedig Borsody Géza, a ki leköszönt. Ha ezek az urak olyan fényesnek találták ezt a törvényjavaslatot, akkor nem értem azt az inditványt, a melyet gróf Cziráky Béla és társai a Rábaszabályozó-társulatnak 1895. év julius 5-ikén tartott ülésén, a melyen Radó Kálmán kormánybiztos elnökölt, beterjesztettek.

Ez az inditvány a következőképen hangzik *(olvassa)*: »Inditvány. A Rábaszabályozó-társulat kormánybiztosa által tervbe vett és általa ismertetett a Fertő lecsapolása és a belvizek levezetésére vonatkozó szabályozási munkálatok végrehajtását határozottan ellenzi, mert a Rábaszabályozó-társulatnak az 1885 : XV. törvényczikkben meghatározott működési tervét elkülönittetni kivánja a Fertő lecsapolása és a belvizek rendezésére vonatkozó műveletektől. A Rábaszabályozás költségeire az 1885 : XV. törvényczikkben megállapitott 6,600.000 forinton felül felmerült 2 millió forintnyi többkiadás viselésére az érdekeltséget kötelezettnek nem ismeri el, hanem ezen összeget az állam által, mint a kinek közegei a többköltséggel járó munkálatokat elrendelték és jóváhagyták, viselendőnek tartja.«

Erre a kormánynak egyik képviselője, dr. Szalany Lajos, az elnök részéről feltett kérdéssel szemben ellenzi gr. Cziráky és társai inditványának szavazásra való beterjesztését. Itt látjuk, t. ház, hogy még egy inditványt is el akartak nyomni; nem akarták megengedni, hogy szavazzanak felette; csak akkor bocsátották szavazás alá, mikor a kormánybiztos inditványa megbukott. Igy kényszerhelyzetbe jöttek és nem tehettek mást, mint szavazás alá bocsátották gr. Cziráky Béla inditványát, a mely elfogadtatott. És kik irták alá ezt az inditványt? Alkalmasint azok, a kik ennél a köszönetszavazásnál és a deputációknál jelen voltak: gr. Cziráky Béla, Dőry Miklós, Baditz Lajos, Róka József, Molnár Béla, Szilvássy Dénes, dr. Bonody Géza, Bozzay Miklós, Putz Antal, Kapuy Pál és még többen. Ezek voltak akkor a Rábaszabályozó-társulat választmányi tagjai; ezek az urak a gyülésekben a mai napig résztvesznek. Ezek az urak voltak azok, a kik ezt az inditványt beterjesztették és már akkor kijelentették, hogy az 1885 : XV. törvényczikk végrehajtásával felmerülő költségeket tényleg a közönség viseli.

Mindezen munkálatoknak, a melyek most végeztetnek s a melyeket végeztetni akarnak, a költségei az 1885 : XV. törvényczikk értelmében lennének viselendők. Itt vannak ismét az illető

érdekelteknek nyilatkozatai. Hiszen az Ikva- és a Rábcza-érdekeltség nem ment volna bele a Rábaszabályozásba, ha nem lett volna biztositva arról, hogy egyszersmind az ő árterületüket is mentesitik a viztől, s csak azért mentek bele és terheltettek meg a 6,600.000 forintos kölcsönből, mert nekik valami hasznuk van abban az esetben, hogy ha ezen mellékfolyókat és belvizeket lecsapolják. De ez mindeddig nem történt meg. Hogyan jutnak tehát ők ahhoz, hogy ezen 6,600.000 forint után és az 1893-ban ujból felvett kölcsön után járó annuitást fizessék, ha belvizeiket eddig nem csapolták le, ha ők nem biztosittattak?

Az a gazdálkodás, a mely ott... *(Folytonos zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől. Az elnök csenget.)*... a mely ott folyt, valóban szabadelvü gazdálkodás volt, mert oly botrányosan vitetett keresztül, mint az más társulatnál, azt hiszem, még nem történt. A földmunkálatok, a melyek 24,000.000 köbméterre terjedtek, 30 százalékkal olcsóbban végeztettek, mint a mennyire preliminálva volt, s mindannak daczára, hogy ezeket a munkálatokat 30 százalékkal olcsóbban végezték, mégis körülbelül 2,000.000 forintnyi többkiadás történt, a melyből leszámitva ezen megtakaritást, marad még mindig az 1885 : XV. t.-cz. értelmében felvett olcsó kölcsönnel szemben fél millió forintnyi, vagyis egy millió koronányi deficzit. Hogyan történhetett ez? Egyszerüen ugy, hogy kineveztek egy kormánybiztost, a ki önhatalmulag, a törvényt szem előtt nem tartva, ott munkálatokat, müveleteket végeztetett, azokat a munkálatokat pedig, a melyeknek végeztetésére a törvény értelmében kötelezve lett volna, nem végeztette és ez által, hogy oly munkálatok végeztettek, a melyek a törvényben provideálva nem voltak, jutott a legnagyobb válságba a Rábaszabályozó-társulat.

Ennek bizonyitására szolgált az a rész, a melyet az imént felolvastam; de bizonyitja ezt az is, hogy az érdekeltség beadványokban mindig ellene foglalt állást. A Hanság-csatorna, a mint most kitünt, Wekerle Sándor nagy miniszterelnökünk által lett a szakminiszterekkel szemben keresztülerőszakolva. Itt van a Fertő-érdekeltségnek egy beadványa, aláirva: gr. Esterházy zárgondnoksága, herczeg Esterházy kapuvári jószágbérlete, a melyben a következőket mondják *(olvassa)*: »A fentemlitett törvény által *(Folytonos zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől. Elnök többször csenget.)* kontemplált munkálatok között a hansági csatorna Pomogytól a Rábczáig hat méter fenékszélességgel volt tervezve, mely a tisztelettel alulirt Hanság-tulajdonosok által is teljesen megfelelőnek és csaknem nagyon is szélesnek találtatott és csakis a Fertő-tó egyelőre nem szándékolt lecsapolása esetére helyezett Meiszner műszaki tanácsos ur nagyobb fenékszélességet kilátásba. Különféle körülmények és elő nem irányzott munkálatok akadályozták a Rábaszabályozás végrehajtására kiküldött királyi biztost abban, hogy az 1885. évi XV. t.-cz. által kontemplált munkálatokat a kilátásba vett hat év alatt a megállapitott 7,026.000 forint költséggel elkészithesse. Az 1892-ik évben csak a Nagy-Rába és Rábcza szabályozása és a Bárcza folyó végszakaszának rendezése és néhány belvizi csatornázási munkálat lett végrehajtva, mig a Hanság-csatorna kiásatása és a kisdunai töltések elkészitése függőben maradt.«

Tehát a mire kötelezte a törvény, azt függőben tartották, de a mire nem kötelezte őket a törvény, t. i. a Hanság kiszélesbitését, azt elkövették.

(Tovább olvassa): »A Hanság-csatorna kiásatása — Pomogytól a már szabályozott Rábczáig — ismételve az 1893. évi XVII. t.-cz. által lett ugyan elrendelve, de nagy csodálkozásunkra és kinos meglepetésünkre ezen t.-czikk első szakaszában azon határozott utasitással, hogy a Hanság-csatorna az eredetileg tervezett 6 méter helyett 15 méter fenékszélességgel ásattassék ki.«

Hozzáteszem, hogy ez által a 3 méter mélység helyett 4 méter mélységre kellett a csatornát kiásni, és a mint beszédem folyamán be fogom igazolni, ez igen sok kárral, sőt imminens veszélylyel is volt összekötve a Hanság-érdekeltségre nézve, ugy hogy most azt a 250.000 K-át kénytelen a miniszter ur a törvényjavaslatba felvenni, a mely a Hanság-csatornába való vizbocsátás czéljaira szükséges, ugyanazon Hanságba, a melyről a vizet elvitték.

(Tovább olvassa): »Mig tehát a Meiszner-féle terv egyik leglényegesebb része, t. i. a Répcze szabályozása függőben marad, addig ezen utóbbi törvény a Hanság-csatorna kiásatására nézve oly méreteket állapit meg, melyek legfeljebb az esetben volnának csak indokoltak, ha idővel talán a Fertő-tó csakugyan lecsapoltatnék. Noha nekünk, tisztelettel alulirottaknak, a Hanság-csatornának ezen nagy szélességben történő kiásatása teljesen érthetetlen volt és azt indokoltnak épenséggel nem tekinthettük, mégis mint jó honpolgárok kénytelenek voltunk a törvénynak ezen ránk nézve felette sérelmes intézkedése előtt meghajolni. Minél jobban előrehalad azonban ezen, Hanságunk jobb értékesitésére rendelt csatornának elkészitése, annál inkább megerősbül bennünk azon meggyőződés, hogy ezen csatorna sokkal inkább birtokunk megrontására, mint annak javitására fog szolgálni, ha a magas kormány nem volna hajlandó nagyon is veszélyeztetett érdekeinket kellő időben kegyes védelmére méltatni.

A Pomogy és Rábcza közötti nagy terület ugyanis, melynek vizmentesitésére ezen Hanság-csatorna van hivatva, legnagyobb részt egy hatalmas turfarétegből áll, mely jobbára jó rétet szolgáltat, részint pedig mint erdő használtatik.

Eddig nem annyira az elárasztások, mint inkább az által szenvedtünk kárt, hogy az árvíz kellő időben le nem folyhatott; ezen okból a Fertő-csatornának mérsékelt kiásatását örömmel fogadtuk. Maguk az elárasztások rétjeink és erdőink termékenyitésére nagyon is áldásthozók voltak, mert a laza földet vizzel telitették és azokra földes termékenyitő alkatrészeket vezettek. Csakhogy nem folyt le mindig kellő időben a vizfölösleg, mert a Fertő-csatorna teljesen be volt iszapolva és nem volt esése. Az árvizek főkép a Nagy-Rábától jöttek; ezek a szabályozás következtében jövőre megszünnek. Ama csekélyebb vizmennyiségek, melyek jövőre az Ikva- és Rábczából jönnek és a csapadékokból származnak, a Hanságra nézve valóságos életszükségletet képeznek és a hansági csatornának eredetileg tervezett 6 méter fenékszélessége sok évi tapasztalatom szerint még a Fertő-tó lecsapolása esetén is elegendő volna arra, hogy az ily méretű csatorna a vizfelesleget könnyen és biztosan levezethesse. Ha ez nem igy volna s a hansági csatornát, mint egy kis Dunát kellene kiásni, hogy a Fertő-tóba mintegy 20.000 holdnyi jó terület vizmentesittessék, akkor ezzel szemben a Hanságban 30.000 hold termékeny rét és erdő a legnagyobb veszélynek lenne kitéve, azon megfizethetetlen és kiapadhatatlan takarmánykincs, a melyeknek Mosonmegye és a Rábaköz termékenységüket köszönhetik.«

Az 1893: XVII. t.-cz. 1. §-a által a Hanság-csatorna 15 méter fenékszélességet nyert és ez által hatalmas folyóvá válik, noha többnyire vizenyős. A Hanság-csatorna azonban nemcsak 15 méter fenékszélességet, hanem egyszersmind 4 méter mélységet is nyert és oly körülmények közt annyira szárazzá tétetik, hogy nemcsak eddigi termékenységét veszíti el teljesen, hanem hogy az erdőkkel együtt folytonos tüzveszedelemnek és teljes tönkremenésnek lenne kitéve.

Hogy tehát egy vidéket, a mely eddig jómódu volt, tönkretegyenek, ezen czélból a kormánybiztosság és a szakminiszter akarata ellenére a pénzügyi bizottságban keresztül lett vive az, hogy nagyobb költség okoztatik ezen érdekeltségnek és most ujból költségekbe kerül az, hogy azt a hibát, a melyet a pénzügyi bizottság többsége akkor elkövetett, pénz árán jóvá lehessen tenni. Ha pedig itt ilyen gazdálkodás van, akkor a tisztelt miniszter ur nem mondhatja azt, hogy hiszen más árviztársulatokkal szemben is fennállana a kötelezettség; én nem tudom, történtek-e másutt hasonló visszélések, de az egészen tiszta, hogy itt visszaélések és nagy visszaélések történtek, a melyekért pedig senki más nem felelős, mint a kormány, mert önhatalmulag, a kormánybiztosság utján végeztette a munkálatokat.

A miniszter ur ugy adja elő a dolgot, mintha mi itt megtámadnók azt, hogy a törvény 1. §-ában rendelkezik az iránt, hogy e munkák elvégzendők. Igenis, ha e munkák el nem végeztetnek, ez az egész Rábaszabályozás egy fillért sem ér. Mi a munkák elvégeztetése ellen a legkisebb kifogást sem emeljük, hanem arra az álláspontra helyezkedünk, hogy ha gróf Cziráky Béla ismert és felolvasott inditványában már akkor azt mondotta, hogy türhetetlen terheket ró ez az érdekeltségre, ne tessék most a régi terhekkel együtt ujabb terheket rakni ezen érdekeltség vállára. És hogy miként gondolkozott a kormánybiztos, arra nézve volt szerencsém felolvasni beszédét, a melyben a kormánybiztos maga kijelentette, hogy ha a költségek, az annuitások egyharmadát az állam magára nem vállalja, ott szanálásról szó sem lehet; és azt fejtette ki, hogy ezt nemcsak méltányossági, de jogi alapon is követelhetik az érdekeltek.

Fel fogom olvasni a kormánybiztos jelentését és előterjesztését gróf Bethlen András földmivelésügyi miniszterhez. Illusztrálni akarom ezzel, mennyire igaz közbeszóló tisztelt képviselőtársamnak a kölcsön felvételére vonatkozó megjegyzése.

Radó Kálmán ekként nyilatkozott *(olvassa)*: Az általam feltett kérdésre: megszavaza-e a közgyülés az 1885: XV. t.-czikk által elrendelt szabályozás kiegészitésére nélkülözhetetlen, valamint a szabályozás sikerének a Fertő részleges lecsapolásával és több mellékfolyó, patak és belviz rendezésével való fokozása czéljából tervezett munkálatokra szükséges 5 millió forint kölcsönt, igen, vagy nem, a névszerinti szavazást elrendelvén, a szavazatszedő küldöttség előtt igennel szavazott 53, nemmel szavazott 354 szavazat, távol volt, vagy szavazati jogával nem élt 53 szavazat, vagyis a Rábaszabályozó-társulat közgyülése a javasolt kölcsönt nem szavazta meg és ezt következetesen tette 1885-től 1904-ig, a mint ezt a miniszter ur indokolásában is konstatálva látjuk.

Ezt kivántam azon tájékozatlan idegen figyelmébe ajánlani. *(Helyeslés a baloldalon.)* De, t. ház, nagyon érdekes abban a bizalmas jelentésben, hogy miként fogta fel a kormánybiztos ur az ő kötelességét és miként tanitja ki a miniszter urat arra nézve, mit kellene tennie. A jelentés következőleg szól *(olvassa)*: »Gr. Cziráky és érdektársai egy irásbeli inditványt terjesztettek elő, a melyet kértek a jegyzőkönyvbe felvétetni és azt is szavazás alá bocsátani és mivel nem láttam okot az érdekeltség többségének nevében hozzám intézett felhivást megtagadni, annak helyt adtam és az inditvány az arra hozott határozattal együtt a jegyzőkönyvben benfoglalva van.« Nagy kegyesen. Ez az az inditvány, a melyet az imént volt szerencsém felolvasni. De tovább megy és azt mondja *(olvassa)*: »A közgyülés határozatai közül döntő fontosságot csak az elsőnek tulajdonitok, mert a másodiknak a kölcsön megtagadásán túl terjedő része az 1885: XXIII. törvényczikk 124. §-a alapján bármikor módositható és általam hatályon kivül helyezhető.«

Ezt irja a kormánybiztos ur bizalmasan, reggeli köntösben beszélgetve miniszterével a Rábaszabályozásról.

Tovább igy folytatja *(olvassa)*: »Egyébiránt a határozatnak a javasolt további szabályozási munkálatok halasztására és a belvizeknek kisebb érdekeltségek által önkormányzati uton leendő rendezésére vonatkozó részei még további megfontolás tárgyává tehetők; a szabályozás nélkülözhetetlen kiegészitésére előirányzott két millió forintnak az államkincstár által való viselését pedig természetesen részemről is örömmel és hálával fogadnám, de semmi reményem sincs, hogy ez kieszközölhető legyen.« Tehát maga a kormánybiztos ur is azt mondja, hogy semmi reménye nincsen arra az összegre, a helyett, hogy ugy nyilatkoznék, mint itt, mikor a képviselőházban megszoritottuk és mikor azt mondotta, hogy nemcsak méltányossági, hanem jogossági szempontból is követeli, hogy az annuitásnak legalább a harmadrészét az állam fizesse. *(Helyeslés a baloldalon.)*

De hogy a t. miniszter ur álláspontjának teljes tarthatatlanságát bebizonyitsam, rájövök most annak a gyönyörűséges munkának egy kimagasló pontjára, a sokszor emlitett Hanság-csatornára. Ennek a csatornának eredetileg tervezett módon való kiépitésére nem volt pénz, nem lett az előirányzatba felvéve. A kölcsönösszeg kiszámitásánál egyszerűen kifelejtették. Itt ismét a Rábaszabályozási kormánybiztos ur jelentését olvasom fel. Azt mondja *(olvassa)*: »Nagyméltóságod ismeri ezen általam jelzett főbb és pótmunkákat, Nagyméltóságod tudja, hogy a Hanság-csatorna kiásására a társulat által előirányzott 670.576 forint a 6,600.000 forint számszerüsitésénél abból tévedés folytán teljesen kihagyatott.« Ugyanezt mondja a kilenczedik oldalon *(olvassa)*: »A Hanság-csatornának kiépitésére a társulat által előirányozva volt 670.576 forint az 1885 : XV. t.-czikk alapján a magas kormány által összeállitott összköltségek számszerüsitésénél tévedés folytán kimaradván, a Hanság-csatorna beősárkány-pomogyi részének kiépitése az arra szükséges költségek folyósitása nélkül végrehajtható nem lévén, a fenti számitásoknál és kimutatásoknál teljesen mellőzve lett.«

Egy kérdést akarok most a t. miniszter urhoz intézni, *(Halljuk! Halljuk!)* mert ellentétet látok a t. miniszter ur indokolásában felvett tétel és ezen tétel között. Radó Kálmánnak jelentése mindig 670.576 forintról szól, a mibe az eredeti terv szerint a Hanság-csatornának kiásatása került volna. A t. miniszter ur pedig azt mondotta, hogy az eredeti költségek 1,200.000 forintot tettek ki, de miután ez 15 méterig lett kiszélesbitve, 1,760.000 forintba kerültek. Radó Kálmánnak számitása között és a miniszter urnak indokolásában előadott számitás között tehát 600.000 forintnyi különbség van, ha pedig az 1,760.000 forintot veszem, akkor 1,100.000 forintnyi különbség van.

T. képviselőház! Gondolom, ez már magában fényes illusztrácziója annak, hogy minő gazdálkodás folyt ottan, a hol egy ilyen nagy tételt, a mely az egy milliót — akár koronákban számitjuk, akár forintokban — meghaladja, egy ilyen nagy munkálatnál egyszerüen kifelejtenek.

A t. miniszter ur beszéde folyamán be akarta bizonyitani nekem azt, hogy én méltánytalanul jártam el akkor, a mikor azt mondottam a 6,600.000 frtnyi költség felvételét illetőleg, hogy én ezt a kormányra nézve előnyösnek tartom, holott az állam fizeti a kamatokat. Igaz, az állam fizette a kamatokat a törvény értelmében; de a t. miniszter ur azt meg nem czáfolta, a mit én állitottam, hogy t. i. az akkori pénzügyi viszonyok mellett nem volt szükséges az egész 6,600.000 forintot felvenni a társulat számára, mivel a társulatnak elegendő lett volna legalább is kezdetben, ha 1 milliós kölcsönt adtak volna rendelkezésére. A t. miniszter ur adós maradt azzal, hogy ebből a 6,600.000 frtból mennyi pénzt fizettek nyomban a szabályozási munkákra és mennyit tartott vissza az állam. De ha akczeptálnám is a t. miniszter ur okoskodását és azt mondom, hogy kamatokban nem volt kár; de a miniszter ur megint csak az egészséges lábát mutatta a bajnak s nem a beteget. A betegség pedig abban volt, hogy ez a 6,600.000 frtnyi kölcsön felmondhatatlan volt. Ha egy millióról lett volna szó, a mely felmondhatatlan, ez nem olyan baj, mintha az egész kölcsön felmondhatatlan, a mely 7,000.000 frtból áll, tehát hogy a hétszeresét nem lehetett felmondani. Csak sok áldozattal, sok utánjárással, sok parlamenti csatározás által sikerült végre-valahára kivinni Széll Kálmán bankigazgatósága alatt, hogy ennyit megengedtek 10 év mulva stornódijfizetése mellett, hogy egy kis könnyebbülést szereztek ezen társulatnak.

Nem akarom a t. házat felolvasásokkal untatni, csak annak illusztrálására, hogy miként jártak és járnak el és miként vélekednek erről az ujabb törvényjavaslatról, fel akarok olvasni egy brosürából, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a melynek nagyon szép czime van: »A Rábaszabályozótársulat siralmas állapota és válsága.« Ezt nem Molnár János adta ki, sem gróf Batthyány Tivadar, sem Rakovszky István, hanem a liberálisok közt is egyike a legliberálisabbaknak: gróf Széchenyi Béla irta 1903 szeptember 6-ikán. Irta pedig a következőket *(olvassa)*: »A társulat folyó évi augusztus 24-én Győrött megtartott rendkivüli közgyülésén annak tisztelt elnöke, gróf Cziráky Béla ő nagyméltósága, az érdekeltség nagy sajnálatára lemondott az elnökségről, daczára azon bizalomnak és elismerésnek, mely irányában minden érdekcsoport részéről nyilvánult« ... »Ő nagyméltósága több izben kijelentette, hogy ha ő a tiz korona egységet továbbra fentartani képtelen volna, akkor a helyzettel számolni fog

és annak következményeit magára nézve levonandja; nem szorult volna erre, ha az államhatalom támogatását kieszközölhette volna, mely még mindig nem akarja belátni a gyors segitség szükségét« Persze ez nem szükséges azoknak, a kiknek nem fáj, ez a gyors segitség. Azt tudom, hogy önök, ha akármit mondanak is önöknek, még háromszor ilyen kölcsönt is megszavaznak, még azt is fogják mondani, hogy az adófizetés nem teher, hanem jövedelem. *(Derültség balfelől.)* Egy mameluk mindenre kapható. *(Ugy van! Taps a baloldalon.)*

Zboray Miklós: De csak akkor, ha nem ők fizetik!

B. Feilitzsch Arthur: Megérdemli ezért a tapsolást!

Rakovszky István: »Akkor követtetett már el a hiba, mikor 1895-ben az utolsó kormánybiztos működése megszünvén, a társulat önkormányzati jogába helyeztetett vissza. A társulat a helyett, hogy azt visszautasitotta volna, örömmel ragadta meg, mert azt hitte, hogy a maga emberségéből is ki fog tudni bontakozni azon hinárból, melybe előbbi kormányok vezették.« Ezt egy liberális ember irja: »azon hinárból, melybe előbbi kormányok vezették.«

»A társulat gróf Cziráky Béla ő nagyméltóságának odaadó, páratlan erélyü elnöksége alatt megkisértett minden lehetőt, de hasztalan volt minden erőlködése; be kellett látnia, hogy az állam segitsége nélkül nem boldogulhat . . .« »A Ráhaszabályozó társulatnak valójában soha tökéletes önkormányzati joga nem is volt, csak a czimét adták meg, mert az atyáskodó és mindenbe benyuló államhatalom folyvást beavatkozott a társulat ügyeibe, feltétlen ingerenciát gyakorolt és a társulat nélküle nem tehetett semmit. És ezen szerencsétlen szabályozásnak eredménye az lett, hogy egy hajdan jómódú és megelégedett nagy vidék lakosságára nyomort és végromlást hozott . . .« »Vérzik a honfi szive annak láttára, hogy miként jut tönkre e vidék egykori gazdag népessége, görnyedve a folyton fokozódó terhek sulya alatt és a mely csak a kivándorlásban keresheti és keresi is egyedüli menedékét . . .« »Könnyü annak, a kiben a hatalom van, a népre mindig több és több terheket róni, de elvégre előáll a létért való küzdelem és ez az a csöpp, melytől kicsordul a pohár!«

Ezt különösen figyelmébe ajánlom a t. képviselő ur liberális bajtársainak.

Továbbá ezeket irja: »Ugy vagyunk az előbb nevezett törvény miniszteri indokolásával is, mely határozottan kimondja, hogy a Fertő lecsapolását és a belvizek levezetését azon időre kivánja halasztani, a mikor a törvényben elrendelt szabályozási munkák eredményei az érdekeltek teherviselési képességét oly annyira fokozták, hogy a Fertő lecsapolásának és a belvizek rendezésének költségeit az érdekeltek minden nagyobb megerőltetés nélkül képesek legyenek elviselni.«

Ez az 1893-iki törvényczikkben tett igéret, és most a t. liberális párt azt ezzel a törvényjavaslattal váltja be, ugy hogy ujabb 8 milliót, a melyből tiz millió is lesz, akaszt a nyakába ezeknek az érdekelteknek, a kikről gróf Széchenyi azt mondja, hogy kivándorolni kényszerülnek.

Ezután ezeket irja: »Már most kérdem: elérkezettnek hiszi-e a társulat, vagy a kormány azt az időt, hogy megint ujabb kölcsönöket lehessen felvenni akár a belvizek levezetésére, akár a Hanság-csatorna kiegészitésére vonatkozó munkákra«, — tehát azokra, a miket ez a törvényjavaslat kontemplál — »hiszik-e — de számoljanak le lelkiismeretükkel, — hogy az érdekeltek teherviselési képessége oly annyira fokozódott, hogy ily ujabb terheket minden nagyobb megerőltetés nélkül elviselhessenek? Nem látják, vagy látni nem akarják, miszerint a mostani terheket sem birja az érdekeltség és hogy tönkre megy végkép annak sulya alatt. Nem csoda, ha a nép bizalma megrendül oly kormány iránt, mely mindig olcsó jóindulatot tanusit, de nem tesz, nem segit és az a törvényhozás, mely 1885-ben a XV. törvényt alkotta az akkori kormány nyomása folytán, nem sejditette, hogy mennyi magvát hintette el a nyomornak.«

Ezt gróf Széchenyi Béla irja, nem egy ellenzéki férfiu, hanem az önök köréből intéznek ily sulyos vádakat önökhöz és önök mindezek daczára hallgatnak. Itt vannak sopronmegyei, győrmegyei kormánypárti képviselők, hallgatnak, egyik sem mer felszólalni, egyik sem meri megmondani, hogy igenis ugy van a dolog, a mint gróf Széchenyi Béla mondja, a ki pedig legalább is oly liberális, mint önök. És akkor, a mikor az ellenzék kezébe veszi az ügyet, munkálkodik, fáradozik, menteni akar annyit, a mennyit lehet, — és ha nem tudunk menteni, hát legalább saját lelkiismeretünkkel szemben teljesitjük kötelességünket, teljesitjük kötelességünket a választókkal szemben, — akkor itt közönynyel, zavaró társalgással találkozunk. Ez az önök komoly vitája, ez az önök felfogása a parlamenti kötelességről. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Belitska Béni: Helyes, de ha én beszélnék igy, azt mondanák, hogy haza beszélek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Ez igen komoly dolog, ez nem hazabeszélés! *(Hosszantartó zaj. Elnök ismételten csenget.)*

Molnár Jenő: Kenyér helyett házszabályreviziót adnak a népnek! *(Zaj.)*

Gr. Bethlen Balázs: Csendesen a szenvedélyekkel!

B. Kaas Ivor: Torontáli felfogás, torontáli politika! *(Zaj a baloldalon.)*

Rakovszky István: Nekem nincs jogom panaszkodni, hogy nem kisérik kellő figyelemmel szavaimat. Hiszen a t. miniszter ur itt ép ugy fáradozott szakszerüen, hogy megvédje, a hogy tudja, nehéz álláspontját, de ugyanazzal a rész-

vétlenséggel találkozott, mint én, kivéve az én ellenzéki bajtársaimat. Mi már hozzá vagyunk szokva, hogy önöket csak az érdekli, ha holnap behoznak ide egy inditványt, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy az ellenzéki képviselőket ki lehessen tolonczolni és ha néhány inkompatibilitási esetet hozunk ide. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Gr. Bethlen Balázs: Ez nem nagyon sikerült.

Rakovszky István: Bocsásson meg a t. képviselőtársam, ne kapassa el magát oly annyira azon egyetlen siker által, melyet elért e házban, mikor Gabányi t. képviselőtársammal vitatkozott.

Gr. Bethlen Balázs: Ez még nevetségesebb.

Rakovszky István: Lehet. Vannak azonban vig és szomoru bohóczok.

Gr. Bethlen Balázs: Mind a kettő egy személyben. *(Mozgás.)*

Rakovszky István: És most ráeresztem ujra a Rába vizét közbeszólt t. képviselőtársamra *(Derültség balfelől.)* és folytatom annak felolvasásával, a mit a kormánybiztos a Rábaszabályozás ügyében tett felterjesztésében mondott *(olvassa)*: »Nagyméltóságu miniszter ur! Megvallom őszintén, hogy akkor, midőn Győr sz. kir. város és Győrsziget árvédelmi munkálatait, melyeket az 1885: XV. t.-cz. szinte felölelt, az arra kijelölt határidőn belül és néhány ezer forint megtakaritás elérésével befejeztem, a leghatározottabban reméltem, miszerint a vállalatba adásnál elért kedvező árak mellett nemcsak a Hanság-csatornának a pomogyi utig leendő megépitésére szükséges 6,600.000 forint számszerűsitésénél a törvényhozás elé terjesztett kimutatásból tévedésből kimaradt összegeket fogom fedezhetni, de biztam olynemű többmunkálatokat is keresztülvihetni, melyeket a Rába és mellékfolyóinak, ezen nagy közgazdasági kulturvállalatnak teljesen kifogástalan befejezéséhez mindjárt kezdetben szükségesnek láttam, de a melyekről a törvényjavaslat elkészitésénél megfeledkeztek vagy részben későbbre halasztani gondoltak. Minél tovább haladt az épitkezés, ezen feltevéseim és reményeim oszlani kezdettek, mert mindjárt az első évben a tények begyőzték, hogy az épitkezésnek terep- és talajviszonyai előzetes furások alkalmazásával kellőképen nem voltak tanulmányozva, tapasztalnom kellett, hogy a vezetésem alatt álló társulat által még önkormányzati idejében összeállitott költségvetés és épitkezési előirányzat inkább csak feltevéseken készült, mintsem a tényleges viszonyoknak, körülményeknek komoly mérlegelésével és ismeretével.«

Erre azt vagyok bátor felelni, hogy ez az önkormányzat idejében történt, s a kormányhoz fel lett terjesztve a Meissner-féle tervezet és az a kormány által jóváhagyatott. Meissner nem is dolgozott oly rosszul; ismerte jól nemcsak a körülményeket, de az embereket is, mert kerek 14,000.000 forintra irányozta elő a költségeket, és a mint látjuk, annyiba is kerül. A kormány akkor ezen beterjesztett terv költségeit leszállitotta körülbelül másfél millió forinttal. Igy tehát az önkormányzatot nem terheli semmi, hanem a kormányt, a mely a terveket felülvizsgálta és helybenhagyta *(olvassa)*: »Bár maguk a kisajátitási árak a társulat által átlagosan kat. holdankint 160—190 forintra voltak előirányozva, mig tényleg a kisajátitási birságok majdnem minden esetben ennek kétszeresét állapitották meg. Hiányzók voltak az anyagelosztási tervek, a vállalati szerződéshez csatolt munkasorrendben nem a tényleges viszonyoknak megfelelőleg volt kimutatva a szárazon és viz alatt teljesitendő munka mennyisége, sőt ez ugy annyira elütött és ellentétes volt a kivitelnél talált állapotokkal, hogy a Rábczánál és a Marczalnál kimutatva volt munkakülönbözetek majdnem megforditott arányban állottak.«

»De hozzájárult, Nagyméltóságu Miniszter Ur, a majdnem folytonossá vált akadályok előidézéséhez a szerződés mellékleteit képező feltétfüzeteknek a túlságig vitt bősége, illetve részletessége és komplikált rendelkezése, az egyes szakaszoknak igen sok esetben nem eléggé világos és ellenmondó határozmányai, melyeket a vállalat — a mint Nagyméltóságod bölcsen méltóztatik tudni — igen gyakori esetben a maga érdekéből igénybe vett és hogy a társulat hosszabb kimenetelű és kétséges perektől megóvassék, a kincstári jogügyek igazgatójának jogi véleménye alapján a társulat érdekeit a feltétfüzetek ujabb kölcsönös magyarázatával pótszerződések kötésével kellett megóvni.« Ez mind a kormánybiztosság alatt történt. »Hogy a sok közül többet ne emlitsek, jelzem a vizzel boritott területeken való épitkezést, az átmetszeteknek mélyebb méretekre való kiemelését, a homokos és kavicsos talajból épült töltéseknek jó földdel való boritását stb. stb., már maguk több százezer forintot, s a szerződési áraktól elütő magasabb dijazást igényeltek.

Az általam annak idején felterjesztett szerződés és az ahhoz csatolt feltétfüzet, egyszerűbb, rövidebb, könnyen áttekinthető szerkezetű volt, és nem lévén annyira részletezett, mint a melyen a volt Nagyméltóságu közmunka- és közlekedésügyi Miniszter által rendelkezésemre bocsáttatott, őszintén sajnálnom kell, hogy az visszautasittatott.

De nem hallgathatom el akkor, a midőn a felmerült több, és előre nem látott költségeket rövideden indokolom, hogy meg ne emlitsem, miszerint az épitési vonalak által közvetlenül érintett parti ártérbirtokosság, — tekintettel, hogy azoknak egy része az ármentesitést egyáltalán nem kivánta, — a mint megtudta és látta, hogy mind a két oldali töltés és a meder épitése birtoktestét fogja eldarabolni és ebből folyólag a legtöbb esetben a legméltánytalanabb túlzásig vitt igényekkel és követelésekkel lépett fel, és emelte ezáltal legtöbb esetben birói be-

avatkozással is az előre nem látott és az előirányzatban fedezettel nem biró többmunkálatok költségeit.

A kisajátitási eljárásnál nem egy eset merült fel, hogy a kisajátitásnál működő bíróság, de a kisajátitásról rendelkező elég szerencsétlen országos törvénynek csak holt betüit vette figyelembe és az ármentesitési épitkezések, a töltési épitések, vagy uj mederásás következtében másik oldalra jutott 6—8—10—20 hold földterületek érdekéből, illetve az ahhoz leendő közlekedés biztositása czéljából és az átvágott területnek értékét néha tizszeresen felülhaladó költségekkel drága kárpótlást, kompot, több esetben pedig hidépitést kellett a társulatnak teljesitenie.

A közigazgatási bizottságok küldöttségei pedig a törvényhatóság területén az épitkezések irányának megbirálásánál — a saját törvényhatóságuk területén érdekelt parti birtokosok igényeit, gyakran tulzott követeléseit — szinte igen sok esetben a társulat érdekeivel ellentétesen állapitották meg és a költségvetésemben semmi előirányzattal nem biró feljárók, átjárók, az épitett uj töltéseknél itatóhelyek épitése, a töltésekkel parallel utak kisajátitása és megépitése nevezetes áldozatokat vettek igénybe.

Ezen felsorolt adatok, Nagyméltóságu Miniszter Ur, idézték elő, hogy fentebb jelzett reményem nem valósulhatott és a legodaadóbb munkássággal sem sikerült elérnem azt, a mit Győr szabad királyi város árvédelmi épitésénél elértem, hogy pótköltségek nélkül fejezhessem be a Rába és mellékfolyóinak az 1885 : XV. törvényczikk által elrendelt épitkezéseit, noha szemben a feltornyosult nehézségekkel és előre nem láthatott akadályokkal joggal merem hinni, hogy egy közel 7—8 milliós épitkezésnél a fentebb számszerüsitett s kimutatott félmilliós hiány még mindig biztosithatja részemre és a társulat tisztviselői részére a megnyugvást és elfogulatlan, a viszonyokat, a vizépitkezés nehézségeit ismerő bármely hivatott egyénnek jóakaratu elismerését is.

Nem hagyhatom még emlités nélkül Nagyméltóságu Miniszter Ur, hogy az oldalam mellé kinevezett véleményező-bizottság gyüléseiben minden egyes felmerült kérdés, a több és pótmunkára vonatkozó előterjesztések mindig alaposan ismertetve és tárgyalva lettek — nem fordult elő egy kérdés, egy eset sem, hogy a magas Országhatóság által elrendelt, avagy jóváhagyott és a saját kormánybiztosi törvényes hatáskörömben általam elrendelni kivánt intézkedésekhez — meggyőződvén az érdekeltség ezen bizalmi letéteményesei azoknak szükségességéről — hozzájárulását megtagadta volna, vagy ügyvitelében biztositott jogával élve, ellenvéleményét jegyzőkönyvbe vétette volna.«

Azután: »Mivel az 1885. évi XXIII. vizjogi törvény 124. §-ának harmadik bekezdésében rendeltek alapján a hiányzó összegnek a társulat terhére kölcsön utján leendő beszerzéséről nem gondoskodhatom, a társulati közgyülés pedig hozott határozata szerint sem az épitések folytatását nem kivánja, sem a felmerült hiánynak, a Hanság-csatorna költségeinek kölcsön utján leendő folyósitásáról gondoskodni nem akar: igénytelen nézetem szerint csak két módozat van, a melyeket figyelemmel a társulat fontos érdekeire Nagyméltóságod előtt felemliteni kötelességemnek tekinthetek.

Ugyanis, vagy kegyes lesz Nagyméltóságod a m. kir. pénzügyminiszter urral egyetértőleg figyelembe venni az ártér-érdekeltségnek és az oldalam mellé kinevezett véleményező bizottságnak általam is felterjesztésemben a legmelegebben pártolt abbeli kérelmét, hogy az 1893. évben a 25 krajczáros járulékon felül a 6,600.000 frtnak kamat- és törlesztési hányadát az állampénztár viselje és akkor a kimutatott hiány fedezése társulati kivetés utján kétharmadrészben már az 1893. évben, egyharmadrészben pedig 1894. évben szereztessék be, vagy a hiány az állampénztár által előlegeztetik és a munkálatok kivitele azzal biztosittatik.«

Végül: »Megnyugvással tekintek az eddig elért eredményekre, szivesen adózom elismerésemmel a terveket készitő műszaki tanácsosomnak, a társulat főmérnökének, mert kevés vizszabályozás és vizrendezés ért el oly nevezetes és feltünő vizsülyedést, a mi biztositotta a sikert és az eredmény azonnali bekövetkezését, mert a hol évekkel ezelőtt posvány, sás és dudva nőtt, ma már azt az ekevas járja és zöldelő vetések hirdetik a kultura áldását, töltései pedig a társulati védműveknek már két izben igen magas árviz által kipróbálva, határozott reményt nyujtanak, hogy a Rába és Rábcza vidéke mezőgazdasági érdekei a századokon át pusztitó vizáradásoktól, — emberi számitás szerint a védmunkálatok éber fentartása és ellenőrzése mellett — mindenkorra biztositva van.«

Csupa derü, csupa fény, ha nem akadna meg szemem a t. miniszter ur indokolásának 23. oldalán e szavakon *(olvassa)*: »Hogy képét nyujtsam e veszedelem nagyságának, felemlitem, hogy 1904. év tavaszán a társulat 329.799 kat. hold régi árterületéből mintegy 120.000 kat. hold volt ily módon viz alatt. Még kevésbé képes az árterület a munkakivitel ideje alatt arra, hogy a felveendő kölcsön annuitását átmenetileg is visszavezetőleg viselhesse stb.«

Szentmártoni Radó Kálmán 1892-ben biztositva látja örök időkre az árviz ellen a vidéket, a t. miniszter ur pedig 1904-ben konstatálja, hogy majdnem egyharmada az árterületnek viz alatt van.

Még egyet kivánok felolvasni, ez pedig a t. képviselőházhoz és a földmivelésügyi miniszteriumhoz benyujtott kérvénye herczeg Esterházy kapuvári jószágbérletének és több érdekeltnek, a kik 1895-dik évi április havában egyebek között a következőket mondották *(olvassa)*:

»Ezen óriási birtok-területek tulajdonosainak együttes jajkiáltása akkor oly hangos volt, hogy elhatott egész a törvényhozásig, és a mikor az érdeklettek közös megállapodásra jutni nem tudtak, az 1885 : XV. törvényczikk inicziálta a törvény hatalmával a bajok orvoslását. A mi ügyünkben ezen nálunk nélkül való intézkedés ellen fölmerülő bizalmatlanságot, melynek keletkezése igen könnyen megmagyarázható, csakhamar legyőztük, annál inkább is, mert beláttuk, hogy a törvény mégis csak a mi bajunk orvoslását is elrendeli.« Később azt mondja a kérvény *(olvassa)*: »Ekként földjeink megvannak terhelve a szabályozás nagy költségeivel; a törvény szava biztosit minket az illetéktelen megterheltetés ellen, de tényleg a reánk eső illetéket teljesen haszon nélkül fizetjük, és helyzetünk, biztos jelek után itélve, javulni nem is fog.«

Ez a rezümé-je a Rábaszabályozásnak 1895-ben.

Ezek után még csak egy dologra kivánok reflektálni. A kormány nagyra van a t. miniszter ur előadása szerint 3,900.000 koronára leolvadt segélyével és azt mondja, nem adhat többet, mert szemben áll a többi társulatokkal. Én azonban igazoltam azt, hogy talán egy társulattal sem bántak ily mostohán és hogy egy társulattal szemben sem történtek oly erőszakoskodások, mint ezen társulattal szemben; igazoltam azt, hogy tudtommal egy társulatnál sem végezték oly felületesen a munkát, hogy nagy munkarészleteket egészen kifelejtettek; igazoltam azt, hogy mindaz, a mit itt elkövettek, a társulat akarata ellenére, ennek meghallgatása nélkül történt.

Most még csak arra kivánom a t. képviselőház figyelmét felhivni, hogy az államnak is haszna van abból, ha megtörténik ez a szabályozás, mert az állam mindaddig, mig az árviz kiárad, köteles adóvisszatéritéseket adni ezen a czimen, tehát az adókban veszit, ugy hogy az államnak is érdeke, hogy ez a szabályozás megtörténjék, mert akkor nyerni fog évről-évre az által, hogy nem fognak hozzájönni és nem fognak tőle joggal követelni adóelengedést. Tehát, ha már semmi más szempontból, ezen szempontból igenis köteles lenne az állam magára venni a költségeket.

Ennélfogva nagyon sajnálom, de nem tágithatok határozati javaslatomtól, mely nem czéloz egyebet, mint hogy azt a nagy igazságtalanságot, azt a nagy méltánytalanságot, azokat a nagy hibákat, a melyeket az állam közegei az állam felelőségére husz éven át elkövettek, némileg szanálja és vállalja magára tökéletesen ezen 8 millió ujabb költséget, a mely neki becsületbeli kötelessége, de kötelessége azon méltányossági szempontból is, a mely a gondnokot köti a gondnokolttal szemben, az állam pedig ezt a szerepet vállalta magára. Mindezeknél fogva ajánlom határozati javaslatomat a t. képviselőháznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! Csak néhány szót méltóztassanak megengedni, hogy Rakovszky István t. képviselő ur által elmondottakra röviden reflektáljak. *(Halljuk! Halljuk!)* Igen t. képviselőtársam beszédének végén vádolja az állami közegeket, a kik állitólag igazságtalanságot követtek el a társulattal szemben. Ezzel szemben ki kell jelentenem, hogy állami közeg tényleg ennél a társulatnál nem volt, hogy itt csakis kormánybiztos működött, a kit maga a társulat kért, mert — a mint már előbb volt szerencsém beigazolni — nem oktrojálták a társulatra sem a kormánybiztost, sem a tervek végrehajtását, mivel azt a társulat közgyülése fogadta el és csináltatta meg. Azt mondani tehát, hogy az állam közegei okoztak volna kárt a társulatnak, nézetem szerint nem lehet. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A másik, a mit rektifikálnom kell, az, hogy t. képviselőtársaim, a kik arról a vidékről ülnek itt a házban, nem szólalnak fel az én védelmemre. Tudomásom szerint ők azért nem szólalnak fel, hogy a kérdés gyors lebonyolitása, a munka megkezdése, a mi sürgős és létszükséget képez, mielőbb megtörténjék. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Őket tehát azért, hogy nem szólalnak fel és a kormányt e kérdés tárgyalásánál nem védik, vád nem terhelheti. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hivatkozott t. képviselőtársam gróf Széchenyi Bélára is és felolvasta gróf Széchenyi Bélának 1903-ban irt röpiratát. Nem kivánom beszédének ezt a részét rektifikálni, mert gr. Széchenyi Béla, a ki a Rábaszabályozásban egészen külön álláspontot foglal el és a ki csak a Fertő körül van érdekelve, természetesen bizonyos mértékben antagonizmusban volt és van a Rábaszabályozótársulat egy részével. Azonban meg vagyok győződve, hogy 1903-ban irt röpiratát nem irta volna meg oly erős hangon és nem ecsetelte volna a dolgokat olyan erős szinekkel, hogy ha tudomása lett volna arról, hogy mit szándékozik a kormány tenni? Ha ismerte volna a mostani tervezetet, bizonyára nem használt volna olyan erős kifejezéseket, a milyeneket használt. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Rakovszky István t. képviselőtársamnak arra a kérdésére vonatkozólag, hogy a Hanság-csatorna épitésénél felmerült 600.000 frtot illetőleg, hol van a differenczia, bátor vagyok az ő figyelmét az 1893-dik évben beadott törvényjavaslat indokolásából a következőkben felhivni. Az egy millió 200.000 frt, mely akkor be lett állitva a Hanság-csatornának hat méteres szélességben való kiépitésére, hozzávéve a kis Duna kiépitését és egyéb költségeket, szaporodott azzal az 560.000 frttal, a melyet a pénzügyi bizottság ezen csatorna szélesitésére felvett. Igy jön ki 1.760.000 frt. Már előbb voltam bátor kikérni a t. ház szives figyelmét arra, hogy a csatorna kiszélesi-

tése sem a földmivelésügyi kormánynak, sem a községeknek terve nem volt, hanem az tisztán csak az érdekeltek kérelmére történt. Azért voltam bátor felolvasni, hogy kik kérték ezt és kiknek a kérelmére rendelte el a pénzügyi bizottság. Vád tehát az akkori kormányt ebben a tekintetben abszolute nem terhelheti. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Még csak azt vagyok bátor felemliteni, a mit előbbeni felszólalásomból kifelejtettem, hogy magam is meg vagyok győződve, hogy a következő két esztendőnek: 1905-nek és 1906-nak bizonyos könnyitéseket kell hozni a társulat részére, miután eddig a belvizek szabályozása megoldva nincs. Ebből a szempontból t. barátommal, a t. pénzügyminiszter urral egyetértőleg a 12. §-nál szándékozom bizonyos módositásokat javaslatba hozni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ajánlom különben a törvényjavaslatot elfogadásra. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Elnök: A zárszó joga megilleti Molnár Jánost. De miután az idő már nagyon előrehaladt, és Kossuth Ferencz t. képviselő ur is ma fogja megindokolni inditványát, ezenkivül pedig kisorsolandó az összeférhetlenségi itélőbizottság is: javaslom, hogy a ház a törvényjavaslat tárgyalását szakitsa meg és térjen át Kossuth Ferencz t. képviselő ur inditványa indokolásának meghallgatására. *(Zaj.)*

Molnár Jenő: Én röviden elvégzem. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Rakovszky István: Ugyis névszerinti szavazást kérünk! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Minthogy több szavazás is lesz, nem futja a mai időből, ezért a most szőnyegen forgó törvényjavaslat tárgyalását nem folytatjuk. Mielőtt azonban a napirend következő pontja szerint Kossuth Ferencz képviselő urnak adnám a szót, hogy inditványát megindokolja, már most leszek bátor a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag javaslatot tenni.

Javaslatom az: tartsa a ház a legközelebbi ülését holnap d. e. 10 órakor és annak napirendjére tüzze ki a mai napon meghozott határozata értelmében gróf Tisza István inditványának indokolását. Azután térjen át a Rábaszabályozásról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatására, s a mennyiben ezzel végeznénk, a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyainknak rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokra vonatkozó felhatalmazási törvényjavaslat tárgyalására. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)*

Polónyi Géza: Csak egy kérdést akarok tenni.

Elnök: Akkor ezt határozatkép kimondom. Természetesen a ház azon korábbi határozata, a melynél fogva Veszter Imre képviselő összeférhetlenségi ügyében holnap szintén az összeférhetlenségi bizottság kisorsolandó lesz, érvényében marad, s azért 1 órakor szünet fog adatni, s azután ki fog sorsoltatni azon bizottság, a mely Veszter Imre összeférhetlenségi ügyében itélkezni fog. Polónyi képviselő ur kiván szólani?

Polónyi Géza: T. ház! Miután a határozat ki van már mondva, felszólalásom nem is vonatkozik a napirend megállapitására, csak egy felvilágositást akarok kérni. A t. képviselőház — méltóztatnak emlékezni — igen válságos körülmények között egy bizottságot küldött volt ki, a melynek munkálatait sürgősen rendelte meg, s a melynek többi közt magam is tagja voltam, a Khuen-Héderváry-féle vesztegetések dolgában. Akkor, mint méltóztatnak tudni, a képviselőház üléseit is felfüggesztette, olyan fontosnak tartották annak a kérdésnek megvizsgálását, hogy a parlament méltóságához és tisztességéhez fért-e valamely árny vagy nem. Azóta csodálatos módon, bár az akták be vannak terjesztve, senki sem tartja sürgősnek a dolgot, különösen pedig nem a t. elnökség.

Én csak kérdést akarok intézni a t. elnök urhoz, hogy mikor méltóztatik időszerűnek tartani ezen bizottság javaslatának, illetőleg jelentésének tárgyalását?

Pozsgay Miklós: Lucza-napján!

Elnök: A t. képviselő urnak azzal felelhetek, hogy én ezt az ügyet ugy vettem át, mint egy a házhoz beterjesztett oly ügyet, a mely készen volt, de tárgyalásra kitüzve nem volt akkor, a mikor elnökké megválasztattam. Mihelyt a háznak tanácskozásai időt engednek ezen ügynek tárgyalására, javaslatot teszek majd erre nézve is. Kalendárium szerinti időt azonban meg nem határozhatok, de azt hiszem, hogy legközelebb rátérhetünk, talán a mikor a pénzügyi bizottság fogja tárgyalni a budgetet, akkor fogok javaslatot tenni; de most napot erre nézve nem hozhatok javaslatba.

Miután a ház a legközelebbi ülés idejére és napirendjére meghozta már a határozatát, áttérünk Kossuth Ferencz képviselő inditványának (Irom. 685) indokolására. *(Felkiáltások balfelől: Szünet nem lesz!?)* Az összeférhetlenségi itélőbizottság kisorsolása előtt ugyis kell szünetet adnom.

Kossuth Ferencz: T. ház! *(Folytonos zaj a jobb- és baloldalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* Bátor voltam azt az inditványt a t. ház elé terjeszteni, hogy járuljon Magyarország hozzá ahhoz a békeakcióhoz, a melyet hir szerint az Egyesült-Államok kezdtek meg és pedig ugy, hogy az amerikai Egyesült-Államoknak másod külügyi államtitkára, Adee, a külállamokhoz állitólag egy jegyzéket intézett, a melyben felszólitja ezeket arra, hogy a béke érdekében Amerikával együttesen közös akciót kezdjenek meg.

T. ház! Én, mint az interparlamentáris konferenciának tagja, hivatottnak hiszem magamat arra, hogy a magyar képviselőházban a béke érdekében felszólaljak. *(Ugy van! balfelől.)* De még inkább hivatottnak hiszem magamat arra,

mint a függetlenségi pártnak elnöke, *(Helyeslés balfelől.)* mert a függetlenségi párt a militárizmusnak esküdt ellensége. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A függetlenségi párt meg van arról győződve, hogy a militárizmus a nemzetek alkotó erejének, a népek véres verejtékének igen nagy részét köti le, s a népek sok szenvedését idézi elő: csak magához, elveihez marad hű tehát a függetlenségi párt, ha megragad minden olyan alkalmat, a mely a nemzetközi békét előidézheti és igy a militárizmus túltengésének korlátozására vezethet. Ilyen alkalom az, melyet Adec államtitkár békeakciója teremt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A távol Keleten oly vérontásnak, oly foku mészárlásnak vagyunk szemtanui, hogy lehetetlen, hogy ez szomorusággal ne töltse el minden emberbarátnak a szivét. Azt nem merném mondani, hogy a keleti mészárlásra ráillenék Horatiusnak az a mondása: »Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.« Mert jól tudom azt, hogy e háboruban a népszenvedélynek is van része, nemcsak a delirant reges-nek.

Mindnyájan emlékszünk arra, hogy midőn Japán Kinával háborut viselt és a háboru Japánra nézve győzelemmel végződött, az európai hatalmak nem engedték meg Japánnak azt, hogy Kina bármely részét, mint meghóditott tartományt magához csatolja. Sőt azt sem engedték meg Japánnak, a ki győztes volt, még pedig nagy áldozatok árán, hogy Kina valamely jelentékenyebb kikötőjét magának tartsa meg, mert ezzel állitólag a Sárga-tengeren megbontatott volna a nemzetközi egyensuly. Ámde mi történt? Az, hogy az, a mi a győztes Japánnak egy véres és költséges háboru árán sem engedtetett meg, azt megengedték Oroszországnak háboru nélkül és Oroszország megszállhatta Mandzsuriát és bérbe vehette hosszu időre Port-Arthurt minden nemzetközi tiltakozás nélkül. Megtörtént tehát az, hogy Oroszország, a mely Kinával nem is viselt háborut, egy tartományt és egy fontos kikötőt nyert, a mely fontos kikötőt annak idején Japán vérrel, nagy erőfeszitéssel hóditott meg és még sem tarthatott meg. Ez oly mérvű igazságtalanság volt, hogy teljes lehetetlen az, hogy ezen igazságtalanság érzete ne költött légyen felháborodást a japán népnek szivében. *(Ugy van! balfelől.)* Mert azt már látjuk, hogy a polgárosodás behatolt Japánba, fel kell tehát tételeznünk azt, hogy Japánban is megvan az a közérzület, a mely minden polgárosodott nemzetben meg szokott lenni, hogy a mikor vele égbekiáltó igazságtalanság történik, a nemzet zöme, s maga a nép felháborodik. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ez magyarázza azt, hogy miért küzdenek olyan elszántsággal és lelkesedéssel a japánok a most folyó nagy hadjáratban. E mellett nagy közgazdasági érdek is fűződik Japán részéről a mostani háboruhoz, mert arról van szó, hogy a Sárga-tengeren melyik hatalomé legyen a fenhatóság és arról, hogy Kinának óriási területére melyik hatalom szerezze meg a legnagyobb befolyást, olyan értelemben, hogy ezen óriási terület, mint fogyasztó terület, kinek álljon elsősorban rendelkezésére.

Ennyit Japán érdekeiről; de Oroszországnak is van egy bizonyos érdeke a nagy harczban, még pedig az, hogy szabad tengeri összeköttetést nyerjen a világgal, olyant, a mely ne legyen elzárva a világ többi részétől a korai jegek, vagy oly szorosok által, a melyek más hatalmak kezében vannak. De ez az érdek oly magas röptű, hogy ezt az orosz nép, az ő müveltségi fokát tekintve, valószinűleg nem érzi át; felállithatom tehát azt a tételt, hogy az orosz nép részéről semmi lelkesedésről sincsen szó; az orosz nép egyszerűen odahurczoltatik a mészárlási térre, a hol ezren és tizezren vesztik életüket. *(Élénk helyeslés a bal és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az orosz-japán háboru nagy tanulságokkal van tele. *(Halljuk! Halljuk!)* Én mindig félelmesnek tartottam az orosz hatalmat.

Madarász József: Ránk nézve gonosz!

Kossuth Ferencz: Félelmetesnek kivált szegény hazámra nézve. Emlékszem rá, mi történt 1849-ben és tudom, mi lenne Magyarország, az én édes hazám, ha az orosz 1849-ben nem lépett volna közbe. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De azt is tudom, hogy ez a közbelépés nem az orosz népnek volt az elhatározása, hanem az orosz önkénynek, azon czári önkénynek, a mely később a krimi háboru után a következő szavakkal jellemezte önmagát. Mikor a czár Varsóban Sobieszky szobra előtt állt, rámutatott a nagy lengyel király szobrára és azt mondotta: Imbecile numero I. és azután magára mutatva: Imbecile numero II. Ez azt jelenti: itt állt az első hülye, az t. i., ki a Habsburg-házat megmentette — és itt áll a második hülye, az tudniillik, ki ugyanezt tette. Igenis, én mindig veszélyesnek tartottam az orosz hatalmat, de még veszélyesebbnek tartom a mostani háboru tapasztalatai után. Nem tekintem azt véletlennek, hogy 150 év lefolyása alatt oly különböző körülmények között megvivott csatáknál, — csak hármat emlitek: a zorndorfi, a borodini és most a liaojangi — ugyanazokat a tanuságokat nyujtja az orosz vitézség az emberiségnek, t. i. azt, hogy az orosz katona ugy áll meg a csatatéren, mint a hogy őt épen a zorndorfi csatára vonatkozólag jellemezte egy hires angol iró, Carlyle, a ki azt mondotta, hogy ugy áll meg a katona, mintha agyaggal telt zsák lenne, a melybe ha belőnek is, nem esik el. A zorndorfi csata három napig tartott és a harmadik nap után az orosz tábornok, Fermor, teljes rendben vonult vissza és ismét csatakészen állott a legnagyobb Hohenzollernnek győzhetetlennek vélt seregei ellen. Ugyanezt látjuk Liaojangnál is, a hol az orosz hadsereg, bár véres veréseget szenvedett, mégis képes volt ezen

vereség daczára óriási vérontást vinni véghez a a győztes csapatoknak soraiban és képes volt lehetetlenné tenni azt, hogy a győzelem üldözéssel kiaknáztassék, sőt rövid idő mulva teljesen harczképesen állt meg ismét a véghetetlen vitézséggel küzdő japáni hadsereggel szemben.

T. ház! Ha mindezt tekintetbe veszszük, lehetetlen, hogy arra a meggyőződésre ne jussunk, hogy az orosz népben az orosz katonai tulajdonságoknak oly óriási ereje rejlik, a mely ránk nézve és minden európai nemzetre nézve veszélyes. Mert megtörténhetik az — hiszen ez csak a véletlennek a műve lenne — hogy Oroszországban is találkoznék valamikor egy ügyesebb hadvezér és akkor Oroszország katonai ereje maga előtt elseperhetné a vele szomszédos országok hadseregét, kivált egy olyan birodalomnak hadseregét, a melyben nincs sem nemzetiségi szellem, sem az anyanyelvvel teremtett együttérzés, sem nemzeti lelkesedés lehetősége, mint a hogy a mi közös hadseregünkben nincs, a mely hadseregből annak daczára, hogy néphadsereg, mégis számüzve van maga a nép. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miért hoztam fel azt, hogy a mostani háboru Oroszországnak félelmetességét bizonyitotta be? Azért, hogy rámutassak arra a tényre, hogy bár Oroszország ebben a háboruban sok vereséget szenvedett, mégis oly magasan tartotta fenn a katonai dicsőségnek zászlaját, hogy épenséggel nem lenne megaláztatás Oroszországra nézve az, hogyha hajlandó lenne a külállamok békeszerző közbenjárására hallgatni; a mi pedig Japánt illeti, annak dicsősége példátlan, s ezzel meg is elégedhetik.

Azt szokták mondani, hogy a sárga veszély is fenyegeti Európát. Megvallom, én ezt nem látom. En más sárga veszélyt nem látok, mint azt, hogyha majd egyszer Kina is felébred, ugy mint a hogy Japán is felébredt, a civilizáczióra, akkor a kinai munka ugy el fogja önteni Európát és Amerikát, még pedig olyan olcsón, hogy azok a munkástömegek, a melyek Európában és Amerikában nagyon hozzászoktak már ahhoz, hogy sztrájkoljanak csak azért, hogy munkabér-növekedést kapjanak, valószinűleg igen meg lesznek kárositva. Tudjuk azt, hogy az amerikai Egyesült-Államok területükről kitiltották a kinai munkást. Miért? Mert oly versenyt tartott fenn a kinai munkás az amerikai munkásokkal szemben, hogy ezek ezt a versenyt ki nem birták és a munkabér rendkivül csökkent. De azt is látjuk, t. ház, hogy ott, a hol munkára van szükség, pl. az angol Capelandban és speczialiter Randnál, épen most szerződtettek 35.000 kinai munkást betelepitésre. Hát ez az egyetlen sárga veszedelem, a mely minket fenyeget.

Justh Gyula: Ennél nagyobb a feketesárga veszedelem!

Kossuth Ferencz: Azt hiszem, t. képviselőház, hogy mellőzve azt a nagyon, találó de tréfás megjegyzést, a melyet Justh Gyula t. barátom tett . . .

Justh Gyula: Bárcsak tréfa volna!

Madarász József: Valóság!

Kossuth Ferencz: . . . mellőzve tehát, minthogy Justhnak igaza van, a feketesárga veszedelmet, mely minket erősen fenyeget, attól nincs okunk tartani, hogy Japán ide fog jönni valamikor Magyarországot elfoglalni; Magyarország tehát semmiképen nincs érdekelve a nagy keleti háboru okaiban és czéljaiban, tehát egyike azoknak az államoknak, a melyek hivatva vannak arra, hogy az amerikai békeakcziót támogassák, vagy pedig, hogy ha azok a hirésztelések tévesek lennének, a melyek szerint ez az amerikai békeakczió már megindult, akkor Magyarország volna hivatva a békeakcziót maga megindítani.

Kétségtelen tény az, hogy a békeakczió megindítása méltán illetné meg a világnak legöregebb uralkodóját. Magyarország királya iránt a külföldi udvaroknál nagy tisztelettel viseltetnek. Az ő kora, s e tisztelet olyan, hogy teljes mértékben igazolná azt, hogy ő legyen a békeakczió megindítója, a mivel magának, koronájának, a magyar nemzetnek dicsőséget szerezne. És minthogy Magyarországnak kétségtelen joga van befolyni a külügyek intézésére és minthogy nemesebb alkalmat aligha lehetne találni, mint azt, hogy a világ békéjét, s most közvetlenül két erős nagyhatalomnak békéjét állitsa helyre, s a kegyetlen vérontás folytatásának elejét venni segitsen, ezért voltam bátor inditványomat megtenni, és megindokolni, mint a hogy indokoltam és arra kérni a t. házat, hogy legyen kegyes azt megvitatás végett napirendre tűzni. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Kizárólag a beterjesztett inditvány tartalmára kivánok szoritkozni és nem fogom követni t barátomat azon történelmi vagy közgazdasági fejtegetésekben, a melyeket indokolása során felhozni szives volt.

A mi magát az inditvány meritumát illeti, azt hiszem, hogy pártkülönbség nélkül mindnyájan csak elismeréssel lehetünk az iránt az intenczió iránt, a mely az inditványt sugalmazta, *(Ugy van! a jobboldalon.)* mert, azt hiszem, mindnyájan pártkülönbség nélkül elszomorodva látjuk azt, hogy, igaz ugyan, tőlünk távol eső ponton, de mégis oly borzasztó kegyetlen hadjárat pusztitja az emberiséget. Ha tehát bárminő olyan akczió megindításáról volna szó, a mely kilátást nyujtana sikerre a tekintetben, hogy e mészárlás korlátoltassék vagy annak vége vettessék, a kormány volna az első, a mely ilyen akczióhoz teljes készséggel csatlakoznék.

Én azonban azt hiszem, t. képviselőház, hogy semleges államoknak intervencziója csak akkor vezethet békés czéljához, ha a helyzet

megérett ebben a tekintetben maguknál a hadviselő feleknél, ha maguk a hadviselő felek azok, a kik a barátságos nagyhatalmak békés intervencziójá, közvetitő jó szolgálatát igénybevenni kivánják. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ha feltolja magát a közvetitésre egy idegen hatalom, és ily módon be akar avatkozni, mielőtt erre felszólitást kapott volna, ezzel a béke ügyének szolgálatot nem tesz, *(Igaz! a jobboldalon.)* ellenkezőleg, saját magára nézve idézhet elő igen kellemetlen bonyodalmakat.

Én tehát teljes méltánylással az intenczió iránt, a mely az inditványt sugalmazta, kérem a t. házat, hogy az inditványt érdemlegesen tárgyalni ne méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. A kérdés az: kivánja-e a ház érdemleges tárgyalás alá venni Kossuth Ferencz most indokolt inditványát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a t. képviselő urakat, a kik az inditványt érdemleges tárgyalás alá venni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház Kossuth Ferencz képviselő ur inditványát érdemleges tárgyalás alá venni nem kivánja.

A mai ülésben még az van hátra, hogy a t. ház válaszsza meg a Münnich Aurél képviselő ur ügyében eljárandó itélő-bizottság 12 rendes tagját és 3 póttagját.

Lengyel Zoltán: Személyes kérdésben kérek szót.

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur személyes kérdésben kiván szólni.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Az ülés elején, mikor nem voltam jelen, emlités történt rólam és arról a lapról, a melynek ez idő szerint szerkesztője vagyok és épen ezért kötelességemnek tartom, hogy erre megjegyzést tegyek, és személyes kérdés czimén felszólaljak.

T. képviselőház, az igaz, hogy én sem egyik, sem másik függetlenségi pártnak tagja nem vagyok, talán jó ideig nem is leszek.

Justh Gyula: Megválasztva azonban igy lett!

Lengyel Zoltán: De ennek daczára, mióta e háznak tagja vagyok, — és akkor is, a mikor nem leszek tagja, és némelyeknek ez tán kellemes lesz — én a függetlenségi politikát szolgálom. Az a lap is tehát azt szolgálja, a melylyel én a nevemet összekötöm. Igaz, hogy felfogásom eltér nagyon sok esetben a függetlenségi párt irányától, felfogásától, taktikai és egyéb kérdésekben, de ennek oka nem én vagyok. *(Nagy mozgás a szélsőbaloldalon.)* Én a magam felfogását ismerem helyesnek, a függetlenségi programm megvalósitására törekszem is, de ebben az irányban a függetlenségi pártnál sem az erőt, sem a szervezetet, sem az erős akaratot, sem a harczkészséget, sem a küzdelem állandóságát nem tapasztaltam, a mig tagja voltam. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon; fölkiáltások: Ráfogás! Micsoda beszéd ez? Elnök hosszasan csenget.)*

Sebess Dénes: Mire való ilyet beszélni? Kinek akarsz ezzel használni? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Tán a kormánynak!)*

Lengyel Zoltán: A magam jogával élek és a magam felfogásának adok kifejezést.

Justh Gyula: Valóságot kell mondani!

Lengyel Zoltán: Ha tizszer annyian lesznek a t. képviselő urak és tizszeresen fogják igy kifejezni véleményüket, én a magam felfogása szerint járok el és azt pártolom, a mivel én a függetlenségi politika keresztülvitelét szolgálom. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* A magam felfogása szerint jártam el, és csakis ez okból nem vagyok a függetlenségi pártnak és semmiféle pártnak tagja. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Justh Gyula: Nem járja az ilyen! Mindennek van határa. *(Zajos helyeslés a szelsőbaloldalon.)* Mikor megválasztatnia kellett magát, akkor jók voltunk! *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ha tisztességérzet volna benne, le kellene köszönnie! *(Nagy zaj.)* Mindennek megvan a határa.

Lengyel Zoltán: Bocsánatot kérek, én senkivel nem személyeskedem. *(Zaj.)*

Polczner Jenő: Egyébből sem él, csak abból.

Lengyel Zoltán: De senki által magamat terrorizálni nem hagyom. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is akarja senki! Ő terrorizál folyton!)*

Egyetlenegy kijelentéssel tartozom még, t. ház. Bár a gyorsirói feljegyzésekben nyomát nem találtam, de azt hallom, hogy oly közbeszólás is hangzott volna el, hogy ez az én radikális álláspontom a taktikai kérdésekben a t. kormány malmára hajtaná a vizet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én sem azzal nem törődöm, hogy a t. képviselő uraknak mi a véleményük... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Mi még kevésbbé!

Szatmári Mór: Nagyzási mánia! *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: . . . sem arra nem reflektálok hogy valakinek elismerésével találkozzék a működésem. Én egyre vállaltam kötelezettséget és ez az, hogy lelkiismeretes kifejezést fogok adni annak, a mi az én meggyőződésem.

Polczner Jenő: Akkor ne rágalmazzon!

Lengyel Zoltán: Én ebben magamat senki által nem vezettetem, nem befolyásoltatom. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez nem erre az oldalra vonatkozik. Lehet az én működésemnek akármilyen eredménye, egyet kötelességem kijelenteni, s ez az, hogy minden közelebb áll hozzám, még a t. volt pártkörbeli tagokkal szemben való legószintébb barátság is, mint a kormány politikája. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* És mig ennek a háznak tagja leszek és mig ujságot, vagy akármit csinálok, erre vonatkozólag minden gyanusitást visszautasitok. *(Zaj.)*

Kossuth Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem érdemes neki felelni!)* Igen röviden csak azt akarom megállapitani, hogy miről van szó. Bolgár t. képviselőtársunk azt mondta, nyilván jóhiszemű tévedésből, hogy a »Független Magyarország« a függetlenségi pártnak hivatalos organuma. Megvallom, ezt mosolyogva mondom itt most, de én erre, mint a párt elnöke, azt a megjegyzést tettem, hogy a »Független Magyarország« nem a pártnak az organuma és hogy annak főszerkesztője nem is a párt tagja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy ebben mi volt olyan, a mi Lengyel Zoltán urat a felháborodásra késztette, azt nem tudom. Mert hogyha ezek nem igazságok, tessék azokat megczáfolni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Elál! Elál! Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én csak kötelességemnek tartottam ezen felszólalás folytán a magam részéről is megmondani véleményemet. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Justh Gyula: Rugni egyet a párton!

Lengyel Zoltán: A legtávolabb állott tőlem, hogy én ezen igaz nyilatkozatokon felháborodjam. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést folytatjuk.

Következik most Münnich Aurél képviselő összeférhetlenségi ügyében 12 rendes és 3 póttagnak kisorsolása.

A házszabályok értelmében tudomására kell hoznom a t. háznak, hogy elhalálozás miatt a jegyzékből töröltetett Francisci Henrik és Vásárhelyi László neve, ugy hogy a lajstrom 78 képviselőnek nevét foglalja magában.

Egyuttal figyelmeztetnem kell a házszabályok 171. §-a értelmében a kisorsolandó képviselő urakat, hogy közülük az, a ki a 151. §-ban foglalt kizárási okot, melynél fogva az ügy elbirálásánál részt nem vehet, magára nézve fennállónak tart, tartozik ezt nevének kisorsolása után rögtön bejelenteni.

Ki fog sorsoltatni elsősorban a 12 rendes tag. *(Halljuk! Halljuk! Kisorsolja a neveket és olvassa):* Josipovich Géza, Nagy Ferencz, gr. Zselénszky Róbert.

Jelentem, hogy gr. Zselénszky Róbert nincs jelen, de orvosi bizonyitvánnyal támogatott kérelme érkezett hozzám. Az igazolás később fog megtörténni, most azonban mint jelen nem lévő helyett egy másik tagot kell kisorsolni. *(Felkiáltások balról: Előbb kellett volna!)* Nem lehet előbb, hanem utólag állapitandó meg, hogy ki van kisorsolva és ki nem jelent meg. Miután gróf Zselénszky Róbert nincs jelen, tehát mással kell pótolni. *(Folytatja a nevek kisorsolását):* gr. Teleki Samu. *(Felkiáltások balról: Nincs itt! Tessék konstatálni!)* Majd az eskü letételénél fog konstatáltatni. *(Zaj.)*

Krasznay Ferencz: A házszabályokhoz kérek szót! A kisorsolásnál tartoznak jelen lenni!

Elnök *(folytatja a nevek kisorsolását):* Telegdy József, Endrey Gyula, Szivák Imre, Ciocan János, Rohonyi Gyula, *(Felkiáltások: Nincs itt! Itt van! Zaj.)* gr. Batthyány Lajos. Itt hasonló eset van; ő is orvosi bizonyitványt küldött, hogy ágyban fekvő beteg. Az igazolás később fog megtörténni. Egyelőre mást kell helyette kisorsolni.

(Folytatja a kisorsolást): Oberth Károly, Szerb György, Malatinszky György, Baross Jusztin, Semsey László, Piukovics József.

A tizenkét rendes tag ki van sorsolva.

Most következik a három póttag *(kisorsolja a neveket):* Beniczky Árpád, Szemere Miklós, Madarász Imre.

A házszabályok értelmében most fel fognak olvastatni a szekrényben maradt összes nevek.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa a szekrényben maradt neveket).*

Elnök: Konstatálom, hogy a kisorsolt képviselő urak közül kizárási okot egy sem jelentett be.

Felkérem ugy a rendes, mint a póttagokat, hogy a házszabályok értelmében előirt esküt letenni sziveskedjenek. Az eskümintát olvasni fogja . . . *(Felkiáltások: Tessék konstatálni, hogy itt vannak-e!)* Előbb a jegyző ur fel fogja olvasni egyenkint a kisorsolt képviselők neveit. Sziveskedjenek a képviselő urak egyenkint jelentkezni.

Hertelendy László jegyző *(olvassa a kisorsolt képviselők neveit; mindenik jelentkezik).*

Elnök: Az eskümintát Dedovics György jegyző ur fogja olvasni.

Dedovics György jegyző *(olvassa az eskümintát. A bizottság tagjai leteszik az esküt).*

Elnök: Konstatálom, hogy a bizottság valamennyi rendes és póttagja az esküt letette.

Az ügynek előadásával az összeférhetlenségi állandó bizottság Heintz Hugó képviselő urat bizta meg.

Most kérem még meghallgatni a mai ülés jegyzőkönyvének illető pontját, hitelesités végett.

Hertelendy László jegyző *(olvassa a jegyzőkönyv illető pontját).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv illető pontja ellen? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyv ezen pontját hitelesitettnek jelentem ki.

Felkérem most a kisorsoltakat, hogy a háznagy vezetése mellett a háznak az ő számukra előkészitett helyiségébe menni sziveskedjenek.

A holnapi ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

507. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 november 4-én, pénteken,

Perczel Dezső, közben báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bemutatja az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak Münnich Aurél összeférhetlenségi ügyében hozott itéletét. — Gr. Tisza István indokolja a házszabályok módositása tárgyában kiküldendő bizottságra vonatkozó inditványát. — Névszerinti szavazás az inditvány napirendre tüzése felett. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Az összeférhetlenségi itélőbizottság 12 rendes és 3 póttagjának kisorsolása és a kisorsoltak eskütétele Veszter Imre képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az ülés jegyzőkönyve erre vonatkozó részének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Hieronymi Károly, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Hertelendy László jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az 1904 november hó 3-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

A házszabályok 184. §-a értelmében jelentem a t. háznak, hogy a tegnap kisorsolt és eljárt összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletét meghozta, a bizottság elnöke nálam azt bemutatta és most a jegyző ur azt fel fogja olvasni.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa a Münnich Aurél összeférhetlenségi ügyében eljárt itélőbizottság itéletét).*

Elnök: A házszabályok értelmében ez az itélet sem vita, sem határozathozatal tárgyát nem képezhetvén, áttérhetünk a napirendre, még pedig gróf Tisza István képviselő inditványának (Irom. 670) indokolására, hogy a ház küldjön ki egy bizottságot a házszabályok módositása tárgyában. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Mit parancsolnak Bécsből? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ez csak nem a magyar nemzet óhaja? *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Igazán lekötelező figyelem a t. képviselő urak részéről, hogy ujabb indokokkal kivánják az általam beadott inditványt támogatni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Különben is azt hiszem, hogy az általam beadott inditvány bővebb indokolásra nem szorul. *(Ugy van! jobbfelöl. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az már igaz! Zaj. Elnök csenget.)*

Kubik Béla: Ily gyalázatos inditvány még nem volt a ház előtt! *(Mozgás jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Teljes megnyugvással bizhatom az inditvány indokolását azokra a t. képviselő urakra, a kiknek évek óta tanusitott egész magatartása meggyőzhetett mindenkit, a ki a magyar parlamentnek méltóságát, tisztességét, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* akcióképességét, erkölcsi sulyát és erejét szivén viseli, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* hogy a magyar nemzeti politika szempontjából elsőrendü politikai szükséget képez a házszabályok oly módositása, a mely a szólásszabadságnak minden sérelme, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.*

Ugy van! a jobboldalon.) a törvényjavaslatok körüli vitáknak minden megnyirbálása nélkül *(Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* kiküszöbölje a magyar parlamentből azokat a visszás . . .

Zboray Miklós: Elemeket.

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . jelenségeket, a melyek végeredményükben a magyar parlamenti viszonyok eldurvulását, elfajulását... *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Maga a miniszterelnök az első. *(Nagy mozgás.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... a magyar parlament erkölcsi alapjának megingását *(Ugy van! jobbfelől.)* és ezzel együtt a magyar nemzet politikai sulyának és erejének csorbitását jelentik. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Ezt a czélt kivánom szolgálni akkor, midőn inditványt teszek, hogy a ház bizottságot küldjön ki a házszabályok átvizsgálására és reformjára vonatkozó javaslat tárgyalására. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ezen bizottság munkálatának elébe vágni nem kivánok és ezért egész egyszerüen kérem a t. házat, hogy inditványomat elfogadva, a bizottságot kiküldeni méltóztassék. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps jobbfelől. Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hoch!)*

Elnök: T. ház! A házszabályok azt mondják, hogy ezen kérdésben érdemleges tárgyalás nincs, Kossuth Ferencz azonban egy nyilatkozatot akar tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kossuth Ferencz: T. ház! Jól tudom, hogy a házszabályok szerint nekem a tárgy megvitatásába belebocsátkoznom nem szabad; de egy nyilatkozatot pártom nevében kell tennem és ez az, hogy a nemzetnek azt az erős fegyverét, a mely a házszabályokban rejlik, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* az a párt, melyhez tartozom, el van határozva a legnagyobb erélylyel megvédelmezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nekünk nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy Magyarországon nemcsak pártvélemények közt folyik a surlódás, hanem, fájdalom, nekünk igen sokszor magyar jogokat kell védeni *(Taps a szélsőbaloldalon.)* oly megtámadások ellen, a melyek nem is a t. túloldal meggyőződéséből erednek, hanem onnan, hogy a t. túloldal túlságosan gyenge azoknak ellenállani. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Élénk ellenmondás jobbfelől.)*

Elnök: Következik a határozathozatal a felett, hogy a ház kivánja-e az inditványt tárgyalás alá venni, igen vagy nem?

Ezen kérdésben husznál több képviselő a házszabályok értelmében névszerinti szavazást kért.

Én tehát a névszerinti szavazást ezennel elrendelem. A kérdés, a mely felett a háznak határoznia kell, az lesz, hogy kivánja-e gr. Tisza István képviselő most megindokolt inditványát tárgyalás alá venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A névszerinti szavazásnál a névsort olvasni fogja gr. Esterházy Kálmán jegyző, a távollévőket Dedovics György, az »igen«-nel szavazókat Hertelendy László, a »nem«-mel szavazókat Rákosi Viktor jegyző fogja jegyezni.

Most pedig kihuzom a betüt. *(Megtörténik.)* A szavazás tehát a »G« betünél fog megkezdetni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gazság!)*

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk, Mielőtt a névszerinti szavazást megkezdenők, ujból felteszem a kérdést. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* A kérdés az, hogy kivánja-e a ház tárgyalás alá venni gróf Tisza Istvánnak az imént megindokolt inditványát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem a névsor olvasásának megkezdését. *(Zaj.)* Csendet kérek, nehogy a szavazásnál tévedés történjék.

Gróf Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

Elnök: Fel fog olvastatni a távollévők névsora.

Dedovics György jegyző *(olvassa a távollévők névsorát).*

Igennel szavaztak: *Gajáry Géza, Gorove László, Gränzenstein Béla, Greskowitz Vilmos, Gromon Dezső, Gavranics Péter, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, Halász Zsigmond, Haydin Imre, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hertelendy László, Hieronymi Károly, Hintz Ernő, Hodossy Imre, Holczer János, Horánszky Lajos, Herczeg Ferencz, b. Inkey József, Issekutz Győző, Jakabffy Imre, Jovanovits István, Justh Ferencz, Josipovich Géza, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kabós Ferencz, Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Aladár, Katona Mór, Károlyi Antal, gr. Károlyi György, gr. Keglevich Gyula, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kiss Emil, Kiss Ernő, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Krecsmarik János, Kuales Godofréd, Kiss Oszkár, Kovácsevics István, Krajacz László, Krajcsovics Ottó, Krajcsovics Sándor, Latinovits Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, László Mihály, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Lukács László, Lurtz Károly, Makfalvay Géza, b. Manaszy-Barcó György, Mandel Pál, Maróthy László, Mayer Károly, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molec Dani, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Makszimovics Milán, Maseg Lipót, Masics Illés, Nagy Mihály, Nagy Sándor* (megyaszói), *Nedeczey János, Nemess*

Zsigmond, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, b. Nopcsa Elek, Nyegre László, Nedelykovics Tivadar, Oberth Károly, Pap Géza, Papp János, Papp József, Patyánszky Elek, Pekár Gyula, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Piukovich József, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Pliverics József, Radovanovics György, Radvánszky György, Ragályi Béla, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Rónay Elemér, Rónay Ernő, Rónay János, Rubinek Gyula, Rudnay Sándor, Sacelláry György, Salacz Gyula, Salamon Géza, Sándor József, Sándor Pál, Schmidt Károly, Seemayer János, Semsey Boldizsár, gr. Serényi Béla, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Stajevics János, Say Nándor, Stekovics János, Szájbély Gyula, Szentiványi Árpád, b. Szentkereszty Béla, b. Szentkereszty György, Sziklay Ede, Szivák Imre, Szombathy György, Szőts Pál, Tallián Béla, Telegdi József, gr. Teleki Samu, Tellecsky Kristóf, gr. Tisza István, Tormay Károly, Török Bertalan, Tuba János, Vancsó Gyula, Veszter Imre, Vietoris Miklós, b. Vojnits István, Vojnits Sándor, Vörös László, Vuja Péter, gr. Wass Béla, Weisz Berthold, Werner Gyula, gr. Wickenburg Márk, Wolfner Tivadar, Zsámbokréthy Emil, Zsilinszky Mihály, Abaffy Ödön, Angyal József, Apáthy Péter, gr. Apponyi Gyula, Avrameszku Pachomiusz, Adámovics Béla, Babó Lajos, Baghy Béla, Ballagi Géza, Baross Jusztin, Bauer Antal, Bauer Mihály, Bay Lajos, b. Bánhidy Antal, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Sándor, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Boncza Miklós, Borbély György, Bornemisza Lajos, Böszörményi Sándor, Brezovay László, Bruckner Vilmos, Bujanovics Gyula, Benák Károly, Chernel György, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Cziráki Ferencz, Cseh Ervin, Daniel Gábor, Darányi Ignácz, Daróczy Aladár, Dobiecki Sándor, Dókus Ernő, Dörr Soma Dedovics György, Eggenhofer József, Eitel Viktor Adolf, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Éhen Gyula, Egersdorfer Sándor, Fabiny Teofil, Falk Miksa, Farkas Ábrahám, b. Feilitzsch Arthur, Feszty Béla, Frey Ferencz, Ferrich Ferencz.

Nemmel szavaztak: *Gabányi Miklós, Gál Sándor, Gulner Gyula, Günther Antal, Hammersberg László, Hegedüs Károly, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hock János, Holló Lajos, Horváth Dezső, Horváth Gyula, Illyés Bálint, Ivánka Oszkár, Jankovich Béla, Jékey Zsigmond, Justh Gyula, b. Kaas Ivor, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, Kálosi József, Kecskeméthy Ferencz, Kelemen Béla, Komjáthy Béla, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kubik Béla, Kubina József, Leszkay Gyula, Lovászy Márton, Luby Géza, Madarász Imre, Madarász József, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Mezőssy Béla, Molnár János, Molnár Jenő, Nagy Sándor* (nagylaki), *Nessi Pál, Nosz Gyula, Olay Lajos, Óváry Ferencz, Pintér Sándor, Polczner Jenő, Polónyi Géza, Pozsgay Miklós, Rakovszky István, Rákosi Viktor, Ráth Endre, Rátkay László, Samassa János, Sághy Gyula, Sebess Dénes, Simonyi Semadam Sándor, Smialovszky Valér, Steiner Ferencz, Szabó István, Szalay László, Szatmári Mór, Szederkényi Nándor, Szluha István, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, Tóth János, Trubinyi János, Ugron Gábor, Urmánczy Nándor, Várady Károly, Vázsonyi Vilmos, Visontai Soma, gr. Wilczek Frigyes, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, Zmeskál Zoltán, gr. Apponyi Albert, Babó Mihály, Bakonyi Samu, Bakó József, Balogh Mihály, Barabás Béla, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Tivadar, b. Bánffy Dezső, Bedőházy János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, Bizony Ákos, Boda Vilmos, Brázay Kálmán, Chernel Gyula, Csávolszky Lajos, Csernoch János, Darányi Ferencz, Egry Béla, Endrey Gyula, Ernszt Sándor, Farkas Balázs, Förster Ottó.*

Távol voltak: *Györgypál Domokos, Györffy Gyula, Georgievics Tivadar, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hámory László, Hilbert Károly, Hollaky Imre, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, gr. Károlyi Sándor, Keczer Miklós, Kende Péter, Kollár Márton, Koller Tivadar, Kubinyi Géza, Koszovacz Fridolin, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Luby Béla, Lukáts Gyula, Luppa Péter, Marjay Péter, Melzer Vilmos, Meszlény Pál, Miksa Imre, Molnár Ákos, Mukits Simon, Martinecz Ignácz, Milekics Czirill, Nagy Ferencz, Neiszidler Károly, Novák József, Nemcsics Ede, Okolicsányi László, Osztroluczky Miklós, Papp Elek, Pap Zoltán, Pavlovics Ljubomir, Putnoky Mór, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Rajk Aladár, b. Révay Gyula, Rigó Ferencz, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Sándor János, Schmidt József, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, b. Solymossy Ödön, Sturmán György, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Sumánovics Szvetiszlav, Szabó Ferencz, Szabó Kálmán, Szeless József, Szemere Miklós, Szentiványi Gyula, Szerb György, gr. Széchényi Viktor, Széll Kálmán, gr. Sztáray Sándor, Szulyovszky Dezső, Szüllő Géza, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Sándor, gr. Thorotzkai Miklós, Trauschenfels Emil, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron János, Uray Imre, Valasek János, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Vészi József, Vlád Aurél, Wittmann János, Wlassics Gyula, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, gr. Zselénszki Róbert, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Artim*

Mihály, Adámovics Iván, Barcsay Domokos, Barta Ferencz, gr. Batthyány Lajos, gr. Bánffy Miklós, Bencs László, Benedek János, gr. Benyovszky Rezső, Beöthy Ákos, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Bodoky Zoltán, Botka Béla, Buzáth Ferencz, Barlovics István, Copony Traugot, gr. Csekonics Gyula, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, gr. Dessewffy Emil, Drakulics Pál, Draskóczy László, Eitner Zsigmond, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Erreth János, gr. Esterházy Mihály, Farkas József, Fejér Antal, Fernbach Péter, Fischer Sándor, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Fülöpp Béla.

Elnök: A szavazás be lévén fejezve, a jegyző urak meg fogják olvasni a beadott szavazatokat. *(Megtörténik.)*

A névszerinti szavazás eredménye a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* 450 igazolt képviselő közül, miután az elnök nem szavazott, igennel szavazott 216, nemmel 104, távol maradt 129, igy tehát 112 szótöbbséggel a ház kimondja, *(Élénk éljenzés a jobboldalon. Felkiáltások a szelsőbalon: Hoch!)* hogy gróf Tisza István inditványát tárgyalás alá veszi; a továbbiakra nézve a maga idejében leszek bátor javaslatomat megtenni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor?)*

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A ház elhatározta az inditvány érdemleges tárgyalását. Következik az, hogy a t. ház határozzon a kérdéses javaslat napirendre tüzése iránt. A t. elnök ur azt mondja, hogy annak idején fog javaslatot tenni az inditvány napirendre tüzése iránt. Nekem ezzel szemben az a meggyőződésem, hogy a házszabályok reviziójával kapcsolatosan keletkezett parlamenti helyzet okából addig a parlament semmiféle érdemleges tárgyalásba nem bocsátkozhatik, mig ez a kérdés nincs letárgyalva. *(Derültség és ellenmondás a jobboldalon. Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Thaly Ferencz: Fegyvert szegeztek a parlamentnek!

Holló Lajos: Próbálják megcsinálni, ha olyan fontos!

Hock János: Vagy szükséges, vagy nem!

Bartha Miklós: Tessék megmenteni a parlamentárizmust! *(Zaj a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Hát nem sürgős?

Polónyi Géza: Az a sajátságos jelenség áll előttünk, t. képviselőház, hogy a parlament szuverénitását és annak legkardinálisabb alkatrészét képező házszabály tekintetében kormányprogrammal állunk szemben. Ez mindenesetre históriai ujdonság. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mint kormányprogrammot szándékolják a házszabály revizióját megoldani. Ezen tény alapján, kapcsolatban azzal, hogy oly javaslatok kerülnek napirendre, a melyek a kormány iránt való bizalom kérdését is involválják, és másrészt, mert fel kell tenni, hogy az ország közvéleményét és a képviselőházat magát a t. miniszterelnök ur nem azért izgatta fel, hogy hetekig függőben maradjon ez a kérdés, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem azért, hogy ha komoly az eltökélése, akkor ezt a kérdést sürgősen le is kell tárgyalnia: én a magam részéről tisztelettel inditványozom, méltóztassék ezen most elfogadott inditvány érdemleges tárgyalását a hétfői ülés napirendjére kitüzni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Remélem, hogy a t. miniszterelnök ur nem fog vonakodni attól, hogy saját inditványának sürgősségét elismerjük, illetőleg, hogy annak sürgős tárgyalása elrendeltessék. Taktikázni ily kérdésben és a parlament rovására nem lehet. *(Zaj és derültség a jobbloldalon.)* T. képviselőház! Az iránt nincs kétség köztünk, hogy az ellenzék padjain az alkotmány ellen való merényletnek tekintjük e lépést. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)* Hát mi szembe akarunk szállni ezzel a merénylettel *(Felkiáltások a jobbolaalon: Állunk elébe!)* és felveszszük a kesztyüt, *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* melyet önök szemünkbe dobtak. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon. Derültség jobbfelől.)*

Thaly Ferencz: Szomoru, hogy ezen nevetnek!

Polónyi Géza: Alkudozásra itt nincs idő, kérem!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Én is azt óhajtom, hogy a bizottság mentül előbb megválasztassék és elkészitse a munkáját. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Polónyi képviselő urnak az inditványát azért nem fogadhatom el, mert azt óhajtom, hogy az inditványom holnap tárgyaltassék. *(Zajos helyeslés és taps jobbfelől.)* Az ellen sincs semmi kifogásom, hogy ezt most elhatározza a ház, ámbár teljesen megfelelt volna a czélnak, ha a holnapi napirend megállapitása alkalmával határoztunk volna felette. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Ezen fényes indokolás után én javaslatomat visszavonom és csatlakozom a miniszterelnök ur javaslatához. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Áttérünk napirend szerint ... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mondja ki a határozatot!)* Polónyi képviselő ur visszavonta javaslatát, a többire nézve az ülés végén, ha a holnapi napirendre nézve teszek javaslatot, fogunk határozni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Most!)* Ha a képviselő urak most kivánják, akkor, miután ugy látom, hogy általános a nézet és kivánság, kimondom, hogy a ház az inditvány tárgyalását a holnapi ülés napirendjére tüzi ki. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Most pedig következik napirend szerint a Rábaszabályozásról szóló törvényjavaslat (Irom. 667, 671) tárgyalásának folytatása. A tárgyalás

során a zárszó Molnár János képviselő urat illeti. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk! Hosszantartó folytonos nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Rákosi Viktor: Tisza-szabályozás kell, nem Rábaszabályozás.

Elnök: Kérem a képviselő urat, sziveskedjék a rábaszabályozási törvényjavaslatra vonatkozó zárbeszédét elmondani. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Tisza-szabályozás kell!)*

Molnár János: T. képviselőház! Mielőtt a t. miniszter urnak minapi beszédemre adott és nem adott szives válaszára reflektálnék, legyen szabad egy köztünk felmerült házi pert rövidesen elintéznem. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. miniszter ur ugyanis azzal vádolt meg tegnap engem, hogy én a t. kormányról azt állitottam, hogy ezzel a törvényjavaslattal korteskedik. Bocsásson meg a t. miniszter ur, én ezt nem állitottam, de ha mégis állitottam volna, talán nem nagyon messze járnék az igazságtól. Mert a Rábaszabályozás mizériái megvoltak már évekkel ezelőtt is; a szanálásnak szükségessége és sürgőssége szintén fenforgott már évek óta, az ellenzéki képviselők is sürgették éveken át ezt azt orvoslást, és a t. kormány mégis mindig elzárkózott az ellenzéknek kérése, sürgetése, könyörgése elől. De midőn egy kormányközeg, a soproni főispán ur, itt megjelent egy deputáczió élén, és ugyanazt kérelmezte, a mit évtizedeken át kérelmezett az ellenzéki pártok számos tagja, akkor azonnal meglágyult a t. kormány és benyujtotta ezt a törvényjavaslatot. Ez a túlságos előzékenység nagyon nagy inger arra nézve, hogy azoknak lelkében, kik ismerik a liberális rendszert és taktikát, azt a gyanut keltse, hogy ezen törvényjavaslat benyujtásának hátterében nemcsak az orvoslási szándék, hanem más czélok és szándékok is lappanganak.

No de — ismétlem — én nem állitom a t. kormányról azt, hogy korteskedik, hanem csak a sopronmegyei főispánról állitom azt, hogy azon körirat, melyet ő ezen törvényjavaslat megjelenése alkalmával az érdekeltség összes tagjainak megküldött, kortesirat.

Arra, hogy egy köztisztviselő nyilvános aktusát megbiráljam, azt hiszem, jogom van; arra pedig, hogy én ezt a nyilvános aktust, ezt a főispáni köriratot kortesiratnak tekintsem és bélyegezzem, jogot ad nekem részben ezen iratnak megjelenése, részben pedig annak tartalma. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Mert minek volt kiadni azt a köriratot, midőn minden ember tudta, hogy ezen törvényjavaslat a ház asztalán fekszik? Miért volt szükséges abban a köriratban összegezni és kidomboritani ezen törvényjavaslatnak részint való, részint pedig csak képzelt előnyeit? Mi szükség volt arra, hogy abban a köriratban feldicsérje a főispán ur a Rábaszabályozásnak elnökét, igazgatóját és a t. kormánynak három tagját, szóval azokat, kik a szabadelvü párt táborához tartoznak, de részben kihagyni a deputáczióból, részben pedig mélyen hallgatni abban a köriratban az ellenzéki képviselőkről, a kik évek hosszu során át *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* hatalmas uttörői és előharczosai voltak ezen javaslatnak? *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Mire volt szükséges ez, t. ház, ha nem arra, hogy azon körirat által megtéveszszék a népet, *(Ugy van! balfelől.)* és elhitessék vele, hogy csak a szabadelvü párt férfiai azok, a kik a szivükön viselik a népnek érdekeit és ezért csakis a szabadelvüpárti egyéneket kell támogatni, pártolni.

B. Kaas Ivor: Mert ott a pénz!

Molnár János: Ha aztán ezeket szó nélkül el nem tűri az ellenzék, hanem feláll egy ellenzéki képviselő és az éremnek másik oldalát is odatartja, akkor a t. miniszter ur azzal vádolja, mint tegnap engem, hogy én vagyok az, a ki korteskedem ezen javaslattal.

Hogy vajjon foglaltatik-e azon főispáni köriratban korteskedés vagy nem, azt nem akarom bővebben indokolni, hanem a köriratot mindenkinek saját birálatára bocsátom és leteszem a ház asztalára.

T. képviselőház! Én sejtem, hogy a t. miniszter ur miért tulajdonitotta az én felszólalásomnak azt, hogy én abban megvádolom a t. kormányt azzal, hogy ő korteskedik ezen javaslattal. Ugy látszik, hogy beszédemnek azon passzusa vezette a t. miniszter urat ezen nézetre, a mely igy szól: »Ezt — t. i. a főispán köriratát — csak azért emlitettem, hogy megmutassam, t. ház, hogy már a periferiákra is kiterjedt a központból az a nizus, hogy még a legvitálisabb közdazdasági dolgokat és érdekeket is kortesczélokra használják fel«. Mindjárt megmagyarázom ezt a t. miniszter urnak. Én nekem, a mikor az idéztem szavakat mondottam, nem ez a javaslat lebegett a szemeim előtt; nem erre a javaslatra czéloztam, midőn azt állitottam, hogy a kormány praxisa az, hogy a törvényjavaslatokkal korteskedik, hanem azon törvényjavaslatok lebegtek szemeim előtt, a melyeket a t. ház nemrég tárgyalt le s a melyekről az egész közvélemény csak ugy beszélt, mint kortesjavaslatokról, és ezek: a köztisztviselők, a körjegyzők fizetésének emelése, a beruházási kölcsönök és a viczinális törvényjavaslatok egész sorozata valának.

A mi már most az én határozati javaslatomat illeti, a mely végett felszólaltam, ezennel kijelentem, hogy határozati javaslatom első pontját visszavonom. A t. miniszter ur ugyanis tegnapi beszédében szives volt kijelenteni, hogy oda fog hatni, hogy a munkálatok legelső sorban azon vidékekre terjesztessenek ki, a melyek 1903-ban és 1904-ben viz alatt állottak, hogy t. i. ezek 1905-ben a viztől már mentesittessenek. Ha ez igaz, a mint nem kétkedem, hogy igaz, akkor fölösleges határozati javaslatomnak első pontja, mert minek rázni a

fát, a mely önként hullatja gyümölcsét, minek nyitott ajtókat döngetni. Mert ha azon vidékek jutnak elsősorban szabályozás alá, a melyek 1903-ban és 1904-ben viz alatt állottak, akkor a Répcze vidéke, a melynek szabályozását elsősorban kérelmeztem, okvetlenül benne lesz, mert az a vidék nemcsak 1903-ban és 1904-ben állt vizben, hanem annak hat községe ma is nyakig uszik az árban.

A második és harmadik pontra vonatkozólag azonban a t. miniszter ur nem volt szives nekem válaszolni. Mondtam már a multkor, hogy a Répcze vidékét egy évben nyolczszor is elárasztja a viz és a mi pénzt még meghagy az ár a szegény birtokosok zsebében, azt elveszi a Répcze-töltés javitásának költsége, a melyet nem a társulat fedez. Erre nézve kérdem a t. miniszter urat, hogy lesz-e szives ugyanazt az eljárást folytatni, a melyet elődei folytattak, a kik a társulatot rákényszeritették, hogy a Lajta és Marczal vizei megrongált töltéseinek javitási költségeit viselje? Ezt kérelmeztük már deputácziónban is, a házban is, de a t. miniszter ur nem volt szives engem ez ügyben feleletre méltatni.

A harmadik pontra vonatkozólag, hogy tudniillik a Család-patak északi ágát meg fogja-e nyittatni, szintén nem kaptam a miniszter urtól választ. Azt kérelmezték ugyanis Himód és Hövej községek lakosai, a kiket folyton elönt ez a patak, hogy annak északi medrét, melyen a legtöbb folynék le, de a melyet a bérlő megszüntetett, azonnal megnyissák. Én nem hiszem, t. ház, hogy csak a t. szabadelvü párt privilegiuma, hogy kérését teljesitsék, de ha egy ellenzéki képviselő szólal fel és kér valamit, legyen az akármilyen fontos, sürgős, közérdekü, jogos és méltányos dolog, mind hasztalan, mert nem hallgatják meg kérését. Nem akarom ezt feltételezni, és ép azért nagyon kérem a t. miniszter urat, nyugtasson meg válaszával, és akkor én határozati javaslatomnak ezt a két pontját is szivesen visszavonom, mig ellenkező esetben ajánlanom kellene határozati javaslatomat a t. háznak szives elfogadásra. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenekelőtt méltóztassék nekem megengedni, hogy a leghatározottabban tiltakozzam t. képviselőtársamnak azon kijelentése ellen, hogy bármit hozzon is fel bármilyen ellenzéki képviselő, az meghallgatásra nem talál. Közgazdasági politikámat illetőleg kizártnak tartok minden olyan dolgot, a mely akár ellenzéki, akár kormánypárti érdek jellegét viselné magán. *(Helyeslés.)* Nem volt a multban sem, de nem lesz t. képviselőtársamnak a jövőben sem oka arra, hogy akár nekem, akár a vezetésem alatt álló kormányzati ágnak e tekintetben bármit is szemünkre lobbanthasson.

Molnár János: Nem azt mondtam!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Bocsánatot kérek, t. képviselőtársam azt mondta, hogy bármit hozzon is fel egy ellenzéki képviselő, az meghallgatásra nem talál.

Molnár János: Azt mondtam, hogy nem akarom elhinni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Ha nem akarja elhinni t. képviselőtársam, akkor legyen egészen nyugodt, nem lesz a jövőben sem. *(Egy hang balfelől: Jelenleg!)* Sem a jelenben, sem a jövőben. Én már általánosabb és határozottabb kijelentést nem tehetek.

A mi a politikát illeti, már a multkor is volt szerencsém mondani, hogy a kormány ezzel a kérdéssel semmiféle politikát üzni nem akar. Én nem mondottam, hogy Molnár János t. képviselőtársam ebből politikát csinál, de a látszat az, hogy ilyen közgazdasági dolgot, a mely imminens sürgősségü, a melyet indokolni volt szerencsém két irányban, hogy t. i. egyrészt munkát adhassunk négy vármegyének, másrészt megmenthessük az illető megyéket a jövő tavaszi áradástól, nem tudunk keresztülvinni; ez a látszat semmi esetre sem szól a mellett, hogy t. képviselőtársaim egynémelyike ezt a kérdést nem kivánja politikai czélból kihasználni. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! jobbról.)*

Kubik Béla: A miniszterelnök ur inditványa zavarja a kérdést! *(Mozgás jobbfelől.)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Már negyedik napja tanácskozunk ezen kérdés felett, akkor pedig a miniszterelnök ur inditványa egyáltalában nem volt itt. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! jobbról.)*

A mi pedig t. képviselőtársamnak azt a megjegyzését illeti, hogy ugy látszik, a központból a korteskedési politika átterjedt a perifériákra, erre azt válaszolom, hogy politikában lehet, de közgazdasági kérdésben erre sem tőlem, sem tudtommal a vezetésem alatt álló kormányzati ágnak egyetlen közegétől sem főispán, sem alispán ily irányban impulzust nem kapott. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Most még t. képviselőtársamnak tévedését kell rektifikálnom; és pedig azt, hogy a Kis-Duna-ág töltéseinek átvételére a kormány kényszeritette a társulatot, a Marczal-töltésre azonban nem. Ebben tévedni méltóztatik.

Molnár János: Czitáltam.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Bármit czitáljon is t. képviselőtársam, tény az, hogy a kormány nem kényszeritette a társulatot. *(Ellenmondás balfelől.)* Bocsánatot kérek, nem méltóztatik mutatni olyan miniszteri rendeletet, a mely a társulatra kényszeritette volna a töltés átvételét. A társulat utasittatott, hogy a másik társulattal ezt a kérdést amicaliter letárgyalja, a tárgyalást mindkét társulat elfogadta. Engedelmet kérek, ha mindkét társulat jóakaratulag belemegy a tárgyalásba, ezt kényszernek mondani lehetetlenség. Ez tévedés.

T. képviselőtársamnak tévedése a Marczal-társulat Rába-töltésére vonatkozik. Nem gyakorolt kényszert a kormány, felhivta a társulatot a töltésrész átvételére; sőt tovább megyek, ennek a kérdésnek tárgyalása a két társulat közt még nincs is befejezve, tehát ott kényszerről nem is lehet szó. Méltóztassék nyugodt lenni a tekintetben, hogy mielőtt bármit kimondok ebben a kérdésben, teljes meggyőződést szerzek az aktákból.

Mindkét kérdés ugy áll, a mint előadtam. A gyirmót-csanaki Marczal-töltés az 1. §-ban van benne.

De t. képviselőtársamnak még egy tévedését kell rektifikálnom, a mennyiben beszédében azt mondotta, hogy nagyon fél és tart attól, hogy az az árapasztó csatorna, a mely most készittetnék a Répczénél s a mely a Rábába fogja a Répcze vizét bevezetni, nem fog ezeknek a községeknek semmit sem használni, hanem inkább ártani fog nekik, s nemcsak hogy nem fogja levezetni a Répcze vizét, hanem még vissza is fogja szoritani, s igy az árviz még nagyobb lesz, mint volt eddig. *(Egy hang jobbfelől: Nem ismeri a helyzetet!)* Kénytelen vagyok t. képviselőtársamnak igazat adni, hogy Molnár János t. képviselőtársam nem ismeri a helyzetet, különben ilyet nem mondhatott volna.

A tény röviden az, hogy a Rába és a Répcze közötti nivó-különbség — mert tudvalevőleg a Répcze vizét akarjuk a Rábába átvinni — 8 méter, a nagy viznivó-különbség pedig a Répcze és Rába között 6·9 méter. Engedjen meg nekem, t. képviselőtársam, ha le akarjuk vezetni a Répcze vizét és ilyen különbség van a kettő között, hogy az ne gurgitáljon és hogy ezzel olyan áradást idéznénk elő, a mely többet árt, mint az elérendő levezetés, azt hiszem, ezt nem lehet mondani. Meg vagyok róla győződve, hogy az ilyen vizszin-különbség, a melyet most volt szerencsém jelezni, a levezetést teljesen könnyüvé teszi és tekintettel arra, hogy ezen nivókülönbség tényleg megvan, a Répcze vizét le fogjuk vezetni s azon községeket megmentjük az elárasztás veszélyétől.

Azt kivánta a t. képviselőtársam, hogy a Répcze völgyében a töltéseket vegye át és kezelje a társulat. Tény az, — s ezt felvilágositásképp vagyok köteles kijelenteni — hogy az 1885: XV. törvényczikk értelmében a Répcze-töltések nem tartoznak a társulathoz, hanem egyesek, magánosok és községek tartották eddig azokat fenn. A mostani törvényjavaslat 1. §-ában a Répcze rendezése benne van, tehát a Répcze vizének levezetése ebben a törvényben magában implicite benfoglaltatik, és meg vagyok győződve, hogy ha e tervezett munkálatok keresztülvitetnek, azok a veszélyek, a melyek eddig a Répcze vidékét fenyegették, teljesen meg fognak szünni és meg lehetnek erről győződve a t. képviselő urak is azon felvilágositás alapján, a melyet előbb voltam szerencsés megadhatni a Répcze és a Rábcza közötti vizviszonyok és e vizek levezetése szempontjából.

Fenmarad azonban még egy kérdés, a melyet nem vetett föl a t. képviselő ur, de a melyet szintén fölvethetett volna, hogy az alatt az idő alatt, a mig ezen munkálatok teljesittetni fognak, előfordulhat, hogy a Répcze-vidék kalamitásoknak lesz kitéve. Ez természetes. Én azonban szivesen helyezem kilátásba, hogy addig is, a mig ezen munkálatok teljesittetnek, gondoskodom arról, hogy e kalamitások lehetőleg a minimumra legyenek redukálhatók a Répczénél is. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Harmadik kérdése t. képviselőtársamnak az volt, hogy a Család pataknak a csapodberegi erdő melletti északi ága haladéktalanul megnyittassék. Hát, t. ház, kormányhatalommal, miniszteri rendelettel olyan dolgot elintézni, a melyben lépés abszolute nem tétetett . . .

Molnár János: Dehogy nem, hisz a megyénél vannak az akták!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Engedelmet kérek, hiszen azzal tisztában méltóztatik lenni, hogy a földmivelésügyi miniszter nem intézkedhetik addig, a mig az akták a megyénél vannak! Kilátásba helyezem azonban azt, hogy ha tényleg ugy áll a dolog, a hogy t. képviselőtársam mondotta, a miről nem vagyok még meggyőződve, mert aktaszerüleg nem fekszik előttem az ügy, hogy t. i. az egyik ág elzáratott és ez az egész vidéknek kárt okoz, igérem, hogy nemcsak hogy a kérdést beható tanulmány tárgyává teszem, hanem kiküldök egy közeget a vidékre, tanulmányozza ott a kérdést és ha tényleg káros, ugy szivesen kilátásba helyezem, hogy a bajon segitek.

És most méltóztassék nekem még egyszer megengedni annak a hangsulyozását, hogy én ezt a kérdést teljesen közgazdasági kérdésnek tekintem, abszolute minden politikai vonatkozás nélkül és attól teljesen mentnek óhajtom tartani. Kértem is a t. házat már kétszer-háromszor, méltóztassék a módot és a lehetőséget megadni arra, hogy még az ősz folyamán inségmunkát nyujthassak e vármegyék közönségének e törvény révén; ha tekintetbe veszi a t. ház azon formalitásokat, a melyek előtt még állok e kérdés végleges befejezéséig, nevezetesen a főrendiházi bizottsági és a főrendiházi tárgyalás, a közvetlen szükséges intézkedések megtétele és a külső intézkedések, a melyekre szükség van, akkor arra kell kérnem a t. házat, hogy ezt a kérdést, mint igazán égető sürgősségű kérdést, gyorsan letárgyalni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Molnár János: Személyes kérdésben kérek szót!

Elnök: Thaly Kálmán képviselő ur korábban kért személyes kérdésben szót.

Thaly Kálmán: T. ház! Igen sajnálom, hogy, bár nagyon rövid ideig, csak pár perczig igénybe kell vennem még a t. ház figyelmét. Azonban

azért kértem a t. elnök urtól szót személyes kérdésben, mivel a tegnapi ülés elején itt voltam ugyan a házban, de véletlenül nem voltam a teremben akkor, a mikor Bolgár Ferencz t. képviselőtársam és barátom idézte azon felszólalásomat, a melyben a pártkonferenczián állitólag az egyik hirlap szerint mondott állitásaimat a maguk igazi értelme szerint helyreállitottam. A hirlap dolgát akkor elintéztem, itt arról nem is akarok szólni. Hanem félreértés elkerülése végett kell disztingválnom egy állitásomat.

Bolgár Ferencz t. képviselőtársam tegnap egyebek közt ezt mondotta *(olvassa)*: »Thaly Kálmán képviselőtársunk azonban szombaton azon megjegyzést tagadásba vette« — már hogy én a konferencziában mondtam legyen — »és azt mondotta, hogy először is a lapokban nem olvasta a neki tulajdonitott támadást.«

Igenis, a mit Bolgár Ferencz képviselő ur a mult alkalommal emlitett, — a lapok szerint természetesen jóhiszeműen, — hogy én azt mondottam volna, hogy a Rábaszabályozás herczeg Esterházy érdekében történt, ezt én tagadásba vettem.

Miután t. képviselőtársam felolvasta a »Független Magyarország« akkori számának idevonatkozó passzusát, ujra kell hangsulyoznom, hogy én ezt nem mondottam; én egyáltalán nem azon értelemben szólaltam fel a pártértekezleten, de gróf Batthyány Tivadar tegnapi beszédében megczáfolta és az ő akkori beszéde is ugy volt értelmezhető, hogy a Rába- és Fertőszabályozás osztályozása annak idejében — mert hiszen ez nem most történt — inkább a nagybirtokosoknak kedvezett, nem pedig a kisembereknek. Ez volt felszólalásom értelme.

A nagybirtokosok közül példaképen emlitettem három uradalmat, Magyar-Óvárt, Béltoronyt és Kapuvárt és meg is neveztem az akkori tulajdonosokat, a mint Bolgár Ferencz t. képviselőtársam fel is olvasta tegnap, hogy a szabályozás kezdettől fogva néhány birtokosra és pedig különösen Frigyes királyi herczegre és herczeg Esterházyra volt tekintettel. Ezt igenis, ebben az értelemben mondottam. De épen az, hogy Frigyes királyi herczeg, mint a legnagyobb uradalom birtokosa mellett — akkor Albrecht királyi herczegé volt — másokat is megneveztem, mutatja, hogy nem volt felszólalásomnak személyes vonatkozása; csak másodsorban emlitettem herczeg Esterházyt is. Igy értettem én a dolgot és olyan laptudósitást nem is láttam, a mely azt mondatta volna velem, hogy a Rábaszabályozás különösen herczeg Esterházy érdekében történt. Nem péczéztem én ki sem herczeg Esterházyt, sem más valakit; én összefoglaltam az urdalmakat és a hármat együtt érintettem. *(Ugy van! balfelől.)* Azért tartottam ezt szükségesnek kijelenteni, nehogy egyéni támadásnak vétessék felszólalásom, mert én csak a nagy- és kisbirtokosok közt akartam e részben különböztetni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Molnár János képviselő ur személyes kérdésben óhajt felszólalni.

Molnár János: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek pár perczre szót. A t. miniszter ur az imént azt állitotta, hogy én azt mondtam volna, hogy itt ellenzéki képviselő hiába szólal fel akármilyen ügy mellett, csak a t. kormánypártnak van azon privilégiuma, hogy kapjon valamit. *(Egy hang a néppárton: Nem mondta! Épen az ellenkezőjét mondta!)* Én ugy emlékszem, legalább ugy akartam mondani és, azt hiszem, ugy is mondtam, hogy nem akarom elhinni ezt; és hogy nem csalatkoztam reményemben, mutatja a t. miniszter urnak imént elhangzott szives felelete, a mely olyan lojális volt, hogy az én javaslatom 2-ik és 3-dik pontjában foglalt kérelmemre vonatkozólag is teljesen megnyugtatott, a miért is most már egész határozati javaslatomat visszavonom. *(Helyeslés.)*

Elnök: A tanácskozás be lévén fejezve, következik a határozathozatal. *(Halljuk! Halljuk!)*

Három rendbeli szavazás lesz szükséges. Molnár János képviselő ur határozati javaslatát visszavonván, fennáll még Rakovszky István és gr. Batthyány Tivadar képviselő urak határozati javaslata. Mind a kettő halasztó természetű. Előbb ezek felett fogunk dönteni, és azután, a mennyiben el nem fogadtatnának, a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadása felett fog a ház szavazni.

Elsősorban fel fogom tenni a kérdést Rakovszky Istvánnak messzebb álló halasztó természetű inditványára, azután a gr. Batthyány Tivadaréra és végül a törvényjavaslat általánosságban való elfogadása felett szavazunk.

A ház tudomására kell hoznom, hogy a Rakovszky képviselő ur határozati javaslata felett megejtendő szavazást illetőleg husznál több képviselő névszerinti szavazást kért. A házszabályok értelmében tehát a névszerinti szavazást elrendelem.

A kérdés az: elfogadja-e a ház Rakovszky képviselőnek határozati javaslatát, igen vagy nem?

A névsort Dedovics György jegyző ur fogja olvasni. A távollévőket Daróczy Aladár, az igennel szavazókat Szőts Pál, a nemmel szavazókat Kovács Pál jegyző urak jegyzik. Kihuzom a betüt: D.

A házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Ismételten felteszem a kérdést. A kérdés az: elfogadja-e a t. ház Rakovszky képviselő urnak inditványát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A névsort olvassa Dedovics György jegyző.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort)*.

Igennel szavaztak: *Darányi Ferencz, Egry Béla, Endrey Gyula, Ernszt Sándor, Förster Ottó, Gabányi Miklós, Gulner Gyula, Günther Antal, Hammersberg László, Hegedüs Károly, Horváth Dezső, Illyés Bálint, Jankovich Béla, Jékey Zsigmond, b. Kaas Ivor, Kovács Pál, Kubik Béla, Kubina József, Lukáts Gyula, Madarász József, Malatinszky György, Meszlény Pál, Molnár Ákos, Molnár János, Pintér Sándor, Polónyi Géza, Rakovszky István, Rátkay László, Samassa János, Sághy Gyula, Sebess Dénes, Simonyi Semadam Sándor, Steiner Ferencz, Szederkényi Nándor, Szluha István, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, Tóth János, Trubinyi János, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy János, Zmeskál Zoltán, gr. Apponyi Albert, Bakó József, Barta Ödön, gr. Batthyány Tivadar, Bizony Ákos, Csernoch János.*

Nemmel szavaztak: *b. Dániel Ernő, Darányi Ignácz, Daróczy Aladár, Dedovics György, Eggenhofer József, Eitel Viktor Adolf, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Éhen Gyula, Falk Miksa, Farkas Ábrahám, Feszty Béla, Frey Ferencz, Gajáry Géza, Gränzenstein Béla, Gresskowitz Vilmos, Halász Zsigmond, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hertelendy László, Hintz Ernő, Jakabffy Imre, Jovanovits István, Josipovich Géza, Josipovich Lajos, Kabós Ferencz, Kammerer Ernő, Katona Mór, Károlyi Antal, gr. Károlyi György, Kiss Emil, Kiss Ernő, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Konkoly-Thege Miklós, Krecsmarik János, Kuales Godofréd, Kubinyi Géza, Kiss Oszkár, Kovácsevics István, Krajcsovics Ottó, Krajcsovics Sándor, Latinovits Géza, Lator Sándor, László Mihály, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Lurtz Károly, Makfalvay Géza, b. Manaszy-Barcó György, Mandel Pál, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Mikszáth Kálmán, Molecz Dani, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Nagy Ferencz, Nagy Mihály, Nagy Sándor* (megyaszói), *Nedeczey János, Nemes Zsigmond, Neumann Ármin, Nyegre László, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Oberth Károly, Óváry Ferencz, Pap Géza, Papp János, Pupp József, Patyánszky Elek, Perczel Dezső, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Pliverics József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Radvánszky György, Révai Mór, Rónay Elemér, Rónay János, Rubinek Gyula, Ratkovics Iván, Sacelláry György, Salacz Gyula, Sándor János, Sándor József, Sándor Pál, Schmidt József, Schmidt Károly, Seemayer János, Semsey Boldizsár, Semsey László, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Saj Nándor, Szájbély Gyula, Szeless József, b. Szentkereszty Béla, b. Szentkereszty György, Sziklay Ede, Szivák Imre, Szombathy György, Szöts Pál, Szulyovszky Dezső, Tallián Béla, Telegdi József, gr. Teleki Samu, Tellecsky Kristóf, Tormay Károly, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Vancsó Gyula, Vietoris Miklós, b. Vojnits István, Vojnits Sándor, Vuja Péter, gr. Wass Béla, Weisz Berthold, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zsámbokréthy Emil, Apáthy Péter, gr. Apponyi Gyula, Babó Lajos, Baghy Béla, Ballagi Géza, Baross Jusztin, Bauer Antal, Bauer Mihály, Bay Lajos, b. Bánhidy Antal, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Sándor, Bogyay Máté, Boncza Miklós, Bornemisza Lajos, Böszörményi Sándor, Brezovay László, Bujanovics Gyula, Benák Károly, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Cziráki Ferencz, Cseh Ervin.*

Elnök: Fel fog olvastatni a távollévők névsora.

Hertelendy László jegyző *(olvassa a távollévők névsorát)*.

Távol voltak: *Daniel Gábor, b. Dániel Tibor, gr. Dessewffy Emil, Dobieczki Sándor, Dókus Ernő, Dörr Soma, Drakulics Pál, Draskóczy László, Eitner Zsigmond, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdödy Gyula, Erreth János, gr. Esterházy Mihály, Egersdorfer Sándor, Fabiny Teofil, Farkas Balázs, Farkas József, Fejér Antal, Fernbach Péter, Fischer Sándor, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Gál Sándor, Gorove László, Gromon Dezső, Györgypál Domokos, Győrffy Gyula, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hieronymi Károly, Hilbert Károly, Hock János, Hodossy Imre, Holczer János, Hollaky Imre, Holló Lajos, Horánszky Lajos, Horváth Gyula, Herczeg Ferencz, b. Inkey József, Issekutz Győző, Ivánka Oszkár, Justh Ferencz, Justh Gyula, Josipovich Imre, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, Kálosi József, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kelemen Béla, Kende Péter, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege Sándor, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Krasznay Ferencz, Koszovacz Fridolin, Krajacz László, Láng Lajos, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Leszkay Gyula, Lovászy Márton, Luby Béla, Luby Géza, Lukács László, Luppa Péter, Madarász Imre, Makkai Zsigmond, Marjay Péter, Maróthy László, Mezőssy Béla, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Miksa Imre, Mohay Sándor, Molnár Jenő, Mukits Simon, Münnich Aurél, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Sándor* (nagylaki), *Neiszidler Károly, Neményi Ambrus, Nessi Pál, b. Nopcsa Elek, Nosz Gyula, Novák József, Okolicsányi László, Olay*

Lajos, Osztroluczky Miklós, Papp Elek, Pap Zoltán, Pavlovics Ljubomir, Pekár Gyula, Piukovich József, Polczner Jenő, Ponory Sándor, Pozsgay Miklós, Putnoky Mór, Radovanovics György, Ragályi Béla, Rajk Aladár, Rákosi Viktor, Ráth Endre, Rétyi Mihály, b. Révay Gyula, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Rónay Ernő, Rudnay Sándor, Ruzsiák János, Salamon Géza, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Smialovszky Valér, b. Solymossy Ödön, Stajevics János, Sturmán György, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumánovics Szvetiszlav, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szalay László, Szatmári Mór, Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, Szerb György, gr. Széchényi Viktor, Széll Kálmán, gr. Sztáray Sándor, Szüllő Géza, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Sándor, gr. Thorotzkai Miklós, gr. Tisza István, Tuba János, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron Gábor, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Várady Károly, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Veszter Imre, Vészi József, Visontai Soma, Vlád Aurél, Vörös László, Werner Gyula, gr. Wickenburg Márk, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, gr. Zichy Jenő, gr. Zselénszky Róbert, Zsilinszky Mihály, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr Andrássy Tivadar, Angyal József, Artim Mihály, Avrameszku Pachomiusz, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Mihály, Bakonyi Samu, Balogh Mihály, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Barta Ferencz, Bartha Miklós, gr. Batthyány Lajos, b. Bánffy Dezső, gr. Bánffy Miklós, Bedőházy János, Bencs László, Benedek János, Beniczky Arpád, gr. Benyovszky Rezső, gr. Benyovszky Sándor, Beöthy Ákos, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bodoky Zoltán, Bolgár Ferencz, Borbély György, Botka Béla, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Buzáth Ferencz, Barlovics István, Chernel György, Chernel Gyula, Copony Traugot, Csávolszky Lajos, gr. Csekonics Gyula, Csincsek Flórián.

Elnök: T. ház! Kihirdetem a szavazás eredményét. *(Halljuk! Halljuk!)* 450 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazván, igennel szavazott 49, nemmel szavazott 161, távol volt 239, igy tehát 112 szótöbbséggel Rakovszky István képviselő ur határozati javaslatát a ház nem fogadja el.

Következik a határozathozatal gr. Batthyány Tivadar határozati javaslata felett.

Kérem azokat a képviselő urakat, a kik gróf Batthyány Tivadar határozati javaslatát elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani.

Rakovszky István: A kérdés feltevéséhez kérek szót. A házszabályok 225. §-a értelmében azt kérem, hogy a határozati javaslat ötödik bekezdése külön tétessék fel szavazásra, illetőleg hogy ebben a tekintetben önállóan intéztessék kérdés a házhoz. Ez a pont a következőkép hangzik *(olvassa)*: »A Fertő érdekeltsége a Rábaszabályozó-társulatból kibocsátandó.« *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha ehhez a ház hozzájárul, a kérdést ugy fogom feltenni, hogy gróf Batthyány Tivadar határozati javaslata két részre osztatik és pedig külön szavazás alá fog bocsáttatni azon rész, a mely a Fertő-érdekeltségnek a Rábaszabályozó-társulatból való kibocsátására vonatkozik; ez lesz a határozati javaslat második része.

Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik a határozati javaslat első részét elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség, tehát a ház a határozati javaslat első részét nem fogadja el.

Most következik a szavazás gróf Batthyány Tivadar képviselő ur határozati javaslatának második része felett, a mely igy hangzik *(olvassa)*: »A Fertő érdekeltsége a Rábaszabályozó-társulatból kibocsátandó.«

Kérem azon képviselő urakat, a kik a határozati javaslat ezen részét elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség, tehát a ház a határozati javaslat ezen részét sem fogadja el és ezzel elvetette az egész határozati javaslatot.

Most következik a szavazás a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadása vagy el nem fogadása felett. Kérem a t. ház azon tagjait, a kik a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Tehát a ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét).*

Elnök: Kiván valaki szólni?

Gr. Batthyány Tivadar: T. ház! Kötelességemnek tartom, hogy házszabályadta jogomnál fogva itt a czimnél, a mely magában foglalja az egész törvényjavaslat intenczióit, reflektáljak néhány dologra, a mely a vita során felmerült és a melyet szó nélkül nem hagyhatok.

Magát a czimet, illetőleg annak második részét is kifogásolom, mert ez azt mondja, hogy törvényjavaslat ». . . és pénzügyi viszonyainak rendezéséről.« Szerintem ezen törvényjavaslattal, a mint pénteki beszédemben ki is fejtettem, a társulatnak, mint olyannak pénzügyi viszonyai fognak ugyan rendeztetni, de az érdekeltségéi nem. A miniszter ur tegnapi felszólalásával szemben merem állitani, hogy, ha a társulatnak, mint olyannak, anyagi viszonyai rendeztetni is fognak ezen törvény folytán, az érdekeltségéi — a mint a multkor bizonyitottam is — rosszabbra fognak fordulni, mert a járulékok teljes kivetése bizonyos többlettel rója meg 1905-től kezdve

és azonkivül a hat millió koronányi kölcsön kamatai és törlesztési hányadai, s a nagyobb regie ugyanezen időponttól kezdve még inkább meg fogja terhelni az érdekeltséget, a mely az 1910-ik évben bizonyára fel fog jajdulni az óriási uj teher miatt. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Bolgár Ferencz t. barátom következetlenséggel vádolja a t. függetlenségi pártot, mert egy szakkérdésben most más álláspontot foglal el, mint a tárgyalás előtt.

Kubik Béla: Egyoldalulag voltunk informálva!

Gr. Batthyány Tivadar: Igenis, midőn alaposabban informálták magukat, némileg módositották álláspontjukat.

Olay Lajos: Egészen!

Gr. Batthyány Tivadar: Én pár év óta foglalkozom igen alaposan, behatóan és állandóan e tárgygyal, de a törvényjavaslatot mégis csak indokolásának kétszeri elolvasása után kezdtem megérteni. Már most hogyan értené meg az, a ki e javaslatból magából kénytelen a helyzetet megismerni, első olvasásra, bármilyen figyelemmel olvassa is?

De meglepett a következetlenség vádja t. barátom részéről, a kiről tudjuk, hogy igen tetemesen változtatta a nézetét oly kérdésben, a mely sokkal ismeretesebb, mint a Rábaszabályozás. *(Ugy van! balfelől.)* Gr. Tisza István ezidőszerinti miniszterelnök urnak a politikai egyénisége a Rábaszabályozásnál mindenesetre sokkal ismertebb tényező, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és t. barátom, a ki a mult évi juniusban velem együtt helytelenitette azt a tervet, hogy a jelenlegi miniszterelnök ur vegye át a kormányzást, azóta ugyebár megváltoztatta nézetét? Tisztelem elhatározását, de nézetét megváltoztatta. Nagy Ferencz t. képviselőtársam által az idei ujévi beszédben be is vallották ő és társai nyiltan, férfiasan, hogy igenis, tévedtek a miniszterelnök ur politikai irányzatának megitélésében, beismerik tévedésüket és irányt változtatnak. Hát ha Bolgár Ferencz t. barátom és más t. képviselő urak, — nem zavar engem Hegedüs Sándor képviselő ur, akármennyit beszél, . . .

Hegedüs Sándor: Nem beszéltem!

Gr. Batthyány Tivadar: Dehogy nem, folyton beszél. Mondom, ha t. képviselőtársaim megváltoztathatták ilyen ismert faktorral szemben felfogásukat, ugy azt hiszem, még sem jogosult szemrehányást tenni egy pártnak, a mely szakkérdésben változtatta meg véleményét. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Ők rosszra változtatták, mi meg jóra!

Kubik Béla: Mindig a hatalom felé tekintenek, oda, a hol az abrakos tarisznya van. *(Zaj.)*

Gabányi Miklós: Belefulnak a Tiszába!

Gr. Batthyány Tivadar: És kérdem: mi a nagyobb következetlenség, az, hogy egy párt szakkérdésben megváltoztatja a nézetét, vagy hogy t. képviselőtársaim közül egynéhányan akkor, a mikor a miniszterelnök parallel-üléseket inditványoz, e miatt a pártból kilépnek, ma pedig megszavazzák névszerinti szavazásban ugyane miniszterelnöknek még radikálisabb inditványát. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Gr. Zichy Jenő: Bolgár Ferencz nem lépett ki a pártból.

Gr. Batthyány Tivadar: Nem Bolgár képviselő urra, hanem azon t. képviselő urakra vonatkozott ez a megjegyzésem, kik kiléptek a szabadelvű pártból, és ma ismét tagjai. Ha inkonzekvenciával akar valakit vádolni t. barátom, talán mégis inkább ezeket vádolhatná. Ezen rövid reflexiók után áttérek magára a tárgyra, és itt Bolgár Ferencz t. képviselőtársamnak egy eszméjére vagyok bátor utalni, kapcsolatban Belitska Béni t. képviselőtársam tegnapi közbeszólásával. Belitska képviselő ur tegnap Rakovszky István beszéde alatt azt mondotta, hogy »haza beszél«. Hát ezen vita alatt — azt hiszem, elismeri a ház minden tagja — ezen oldalról határozottan szakszerűen tárgyaltuk ezt a kérdést. Ha történt valami hazabeszélés-féle, — én nem állitom — ugy az Bolgár Ferencz t. képviselőtársamnak egy alternativ javaslatának első része, a mely szerint 25 érdekelt Fertő községből ki akarja csatolni első sorban azt a hét községet a Fertőlecsapolás terheiből, a mely hét község az ő választókerületéhez tartozik. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csak ha ezt nem fogadná el a t. kormány, kéri az összes Fertő községek kibocsátását. Hogy még egy momentumot hozzak fel a konzekvenczia vagy inkonzekvenczia kérdésére nézve, legyen szabad utalnom arra, hogy az én igen t. barátom nagyjában és egészében helyeselte pénteki felszólalásom eszmemenetelét, a végkonkluzióban azonban mégis épen az ellenkezőre jutott, a mennyiben nem fogadta el határozati javaslatomat, hanem igenis elfogadta a törvényjavaslatot magát. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Áttérve már most a földmivelésügyi miniszter ur igen érdekes és szakszerű nyilatkozataira, legyen szabad a következőket megjegyeznem. Nem akarok hosszadalmas lenni, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* mert tudom, hogy a ház türelmetlenül várja az ülés további tárgyát, csak egy pár momentumra kivánok igen röviden reflektálni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A t. miniszter ur szerint a társulat a jövőben nem fog zavarba jönni, sőt talán ugy is értelmezhetők a szavai, hogy jobb helyzetbe jut majd a társulat. Bebizonyitottam, hogy ez a felfogás helyt nem áll. A miniszter ur tegnapi beszédében összehasonlitásokat is tett a dunai és tiszai ármentesitő társulatok anyagi helyzetére nézve és statisztikai adatokat olvasott fel, a

melyekkel kimutatta, hogy más társulatok sokkal nagyobb mérvben vannak hold-számszerint megterhelve. Megvallom, hogy első hallásra igen tetszetősnek és elfogadhatónak látszik ez az érvelés, azonban én egy kérdéssel bátorkodom a t. miniszter urhoz mint földbirtokoshoz és gazdaemberhez fordulni. Azt kérdem én, hogy mi károsabb akármelyik földbirtokosra nézve: vajjon az-e, ha holdankint például ötven koronás beruházást csinál, a mely azután 10% hasznot hoz, avagy az, ha holdankint 20 korona beruházást eszközöl, a mely azonban neki 10% kárt okoz? Azt hiszem, hogy mindenesetre kész örömmel fog belemenni az illető az 50 korona beruházásba, a mely hasznothajtó lesz, mig ellenben azt a gazdatisztet, a ki a másik beruházást tenné meg, egyszerűen elcsapná.

Igy áll a kérdés a vizszabályozásoknál is. Nem az a döntő, hogy mennyi költség esik egy-egy holdra, hanem az, hogy mennyi haszna van az ártéri birtokosságnak a beruházásból. Merem állitani, hogy a Rábaszabályozó-társulat érdekeltségének egy tekintélyes része — és itt első sorban a Fertő érdekeltségére utalok — azon beruházások, azon költségek és terhek fejében, a melyeket reájuk róttak, megfelelő ellenértéket, hasznot nem nyert és sohasem fog nyerni. Ezért áll a Rábaszabályozó-társulat sokkal rosszabbul, és minthogy az államhatalom teremtette ezt a helyzetet, azért kivánom és azt hiszem, jogosan kivánjuk, hogy az állam tetemes támogatásában részesitse az érdekelteket.

A t. miniszter ur még felemlitette Rakovszky István t. barátommal szemben, hogy a közvélemény igenis helyesli a törvényjavaslat intencióit. és nem áll az, hogy az érdekeltség körében nagy antagonizmus uralkodnék e javaslattal szemben. E tekintetben hivatkozhatom a magam vidékére. A midőn két év előtt a volt miniszterium három tagjánál tisztelgett a Fertő érdekeltsége, a többi között a következőket kérte: A kérelem szavait idézem *(olvassa)*: »Kéri a Fertő érdekeltségének a Rábaszabályozó-társulat kebeléből való kivonását, és a Fertő érdekeltségének az önkormányzati jogokba való visszahelyezését.« . . . »Kéri végül, hogy a rábaszabályozó-társulati érdekeltség lehetőleg megszabadittassék az 1885-ki törvény alapján felvett kölcsön terhei alól, egészben vagy legalább felében.« Bocsánatot kérek, a midőn egy nagy érdekeltség ezeket kéri, és ezzel szemben a törvényjavaslat nemcsak hogy e kivánságokat nem teljesiti, hanem ujabb terheket ró azon érdekeltségre, akkor egyáltalán lehetetlen logikusan elképzelni azt, hogy az az érdekeltség e törvényjavaslattal meg lehessen elégedve. Az érdekeltség ez esetben olyan inkonzekvenciát követne el, a melynek feltételezése ellen tiltakoznom kellene.

Különben volt alkalmam a napokban épen a Fertő mentén egy nagyon érdekelt községben, Nezsideren az érdekeltséggel érintkezni és ott arra kértek engem, hogy tegyek meg mindent, hogy a törvényjavaslat ebben a formában törvényerőre ne emeltessék.

Különben, t. ház, Sopron vármegyére hivatkoznak. Hát épen véletlenül egy sopronmegyei község közönsége irt hozzám egy hivatalos levelet — megjegyzem, hogy sohasem voltam ott — a melyben határozati javaslatomért, különösen pedig a Fertő-érdekeltségnek a Rábaszabályozó-társulat kötelékéből való kikapcsolását sürgető részeért, mint létkérdésükbe vágó ténykedésért, hálás köszönetet szavaz és azt mondja, hogy egyuttal felhivja Bolgár Ferencz t. képviselő urat, hogy intencióimat támogassa. *(Derültség balfelől.)* Hát ez megint bizonyiték arra, hogy az érdekeltek körében az a lelkesedés, a melyet, ha jól tudom, Sopron vármegye törvényhatósága dokumentált, az érdekeltség körében fenn nem áll. Hogy pedig valami nagyobb mozgalom nem történt ebben a dologban, azt méltóztassék nekünk tulajdonitani, a kik ennek az ügynek élén állottunk és a kik nem tettük azt, a mit pedig talán kötelességünk lett volna megtenni, hogy t. i. ezen törvényjavaslatot az érdekeltség elé vigyük, azt megmagyarázzuk és ellene mozgalmat inditsunk. Nem tettük ezt, mert nem akartuk felizgatni a közvéleményt. Azonban ebből azt a következtetést vonni, hogy az érdekeltség megelégedett a törvényjavaslattal, abszolute nem lehet.

Még csak két momentumot legyen szabad kiemelnem. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A miniszter ur felemlitette a Hanság-csatornának meghosszabbitását és azt méltóztatott mondani, hogy erre szükség van egyrészt a Fertő körüli községek belvizeinek levezetésére, azután a Fertővidék felesleges vizeinek levezetésére és a Fertőbe való bevezetésére. Hát engedelmet kérek, voltam bátor már egy sokkal czélszerűbb módot ajánlani, s ez a Lajta felesleges vizének bevezetése. Ez nem kerülne százezrekbe, megmentené a Lajta vidékét a vizkároktól és sokkal inkább megfelelne a Fertő-érdekeltség érdekeinek. Nem feszegetem ezt a kérdést tovább. Egyszerűen csak bátor vagyok itt a házban óvást emelni az ellen, hogy bármikor későbbi időkben ne történjék ugyanaz, a mi most a Hanság-csatorna költségeivel történt, hogy tudniillik a Fertő érdekeltségére akarják ezen csatorna bővitési, kiépitési költségeit ráróni, mintha az a Fertő-érdekeltség érdekében történt volna. Ez ellen kell nekem tiltakoznom — utalhatnék az 1893-iki tárgyalásokra — és ismételnem azt, hogyha hibák történtek a Fertő-érdekeltség körében is bizonyos munkálatok körül, a Fertő-érdekeltség megfizette már ezt busásan; és ha a törvény elrendeli a csatornának meghosszabbitását, ezt semmi körülmények közt se méltóztassék a Fertő-érdekeltség rovására irni.

Végül, t. ház, még egy momentumra kell kiterjeszkednem és ez az, hogy a miniszter ur szerint a Fertő-érdekeltség maga kivánta a lecsapolást. Megvallom, fel volt ez nálam jegyezve, hogy

pénteki beszédemben magam is utaljak erre és csakis az idő ökonomiája szempontjából nem tettem.

Sajnálom, hogy a miniszter ur az akkori szakférfiak tévedését is szóba hozta, mert igen jól tudja a miniszter ur, hogy ezek az urak és Sopron városa, a győri püspökség kivételével, csakhamar meggyőződtek arról, hogy a Fertő lecsapolása helytelen. Meggyőződtek erről nem egyszer és azóta épen ezen uradalmak állnak évek során át a lecsapolás elleni mozgalom élén. De ha a t. miniszter ur — és ezt a hires beadványt már többször dörgölték az orrunk alá — felemliti a beadványt, akkor kénytelen vagyok arra utalni, hogy azok az urak, a kik, a mig Radó Kálmán volt a Rábaszabályozótársulat élén, mint kormánybiztos, az ellenzék körében a Fertő lecsapolását ellenezték, a midőn pártjuk kormányra jutott, épen az ellenkező álláspontra helyezkedtek és ezt az álláspontot követik 1896-tól kezdve a mai napig. Ha tehát némelyikünk követett is el inkonzekvenciát az első időben, elkövették azt évek óta az ellenpárton is. Egyoldaluan argumentálni tehát ezzel nem lehet.

A miniszter ur különben azt is emliti, — és ez is oly szokásos argumentum a Fertő kérdésében — hogy hiszen a Fertő kisbirtokosai elenyésző csekély mértékben vannak érdekelve, és felemliti, hogy 56.000 és néhány száz holdnyi nagybirtokos mellett 1100 holdnyi kisbirtokos van csak érdekelve. Igaza van a t. miniszter urnak, ha csak a viz tükrét veszi, mert 57.000 hold csak a viz tükre. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: A Fertő!

Gr. Batthyány Tivadar: De ilyenformán borzasztó igazságtalanságra jutnánk. A t. miniszterelnök ur, ugy látom, disztingvál a Fertő tükre és a Fertőt környékező községek érdekeltsége között. Pedig ép ezek fizetik a nagy járulékokat; a fertőmelléki községek, a száraz területek fizetik a nagy járulékokat, az tehát, hogy a Fertő tükrében a nagybirtokosok dominálnak, abszolute nem rontja le, nem czáfolja meg azt az állitásunkat, hogy a Fertőt környékező községek aránylag igen nagy mértékben vannak megterhelve. Hivatalos adatok alapján konstatálom, kezemben van a Rábaszabályozási-társulat névjegyzéke 1903-ból, mondom, konstatálom. *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy a fertőmenti községek jogi testületei, telkes gazdái, egyéb ártéri kisbirtokosai és zsellérei fizettek 1903-ban 53.321 K-át és képviseltek a 2000 szavazattal biró társulatnál 119 szavazatot. Hogyha 21 község, — Sopron városát be sem számitottam és még más községeket, Alsó- és Felső- Illmitz és Panogyot sem számitottam ide — ha 21 községnek kisbirtokosai évenként minden indokolás nélkül 53.000 K-val vannak megterhelve, ha ezek nem is képeznek többséget, sőt nem is képeznek nagyobb mértékű kisebbséget, mégis feltétlenül szükséges ezeknek az érdekét külön kiemelni. Ezt tettem a multkor, és azt hiszem, volt alkalom ezzel beigazolni, hogy az az argumentum, a melyet anynyiszor hallottunk, hogy a Fertő tükrének legnagyobb része nagybirtokosoké, abszolute meg nem dönti azt a tényt, hogy a kisbirtokosok nagy mértékben vannak érdekelve, és exisztenciájuk megmentéséről gondoskodni kell. Utalok különben egyszerűen arra, hogyha a Fertő érdekeltségében a kisbirtokosok elenyészően lennének érdekelve, akkor bizony saját költségükön nem jött volna, mint harmad éve történt, 300 gazdaember kérni, könyörögni, hogy segitsenek rajtuk. Ha a gazda-ember elviseli az ut fáradságait, a költségeket, hogy ide jöjjön könyörögni, akkor tessék elhinni, igen nagy mértékben van maga is érdekelve. Ezeket tartottam szükségesnek elmondani. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, bezárom a vitát. A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem lehet!)*

Polónyi Géza: Nem lehet! Egy óra van. Tegnap kimondtuk, hogy egy órakor sorsolás lesz.

Pozsgay Miklós: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Kérdem, hogy a földmivelésügyi miniszter ur kiván-e nyilatkozni, vagy nem? *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet! Meg van állapitva a napirend!)*

Polónyi Géza: Egy órára van kimondva a sorsolás.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Ily körülmények közt természetesen elállok a szótól. *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Szavazzunk!)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. házat: elfogadja-e a törvényjavaslat czimét, igen vagy nem? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Csendet kérünk! Gyakorolják magukat az erőszakban!)* Csendet kérek, t. képviselőház. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ne méltóztassék az elnöki hatáskörbe avatkozni. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: A házszabályok!)*

Kubik Béla: Tartsák meg a házszabályokat!

Elnök: Egyáltalában nem tartom az időt most alkalmasnak arra, hogy a t. képviselő urral házszabályvitába bocsátkozzam. Nemcsak a házszabály, de a törvény biztositja a miniszternek a jogot arra, hogy bármikor felszólalhasson. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Következik a határozathozatal. Kérem azon képviselő urakat, a kik a czimet eredeti szövegében elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A törvényjavaslat czime eredeti szövegében elfogadtatott.

Tekintettel arra, hogy a ház előbbi határozata értelmében ma kisorsolandó lesz Veszter

Imre képviselő összeférhetlenségi ügyében az itélő-bizottság, mielőtt erre rátérnénk, javaslatot óhajtanék tenni a legközelebbi ülés napirendjére nézve. Javaslom, hogy legközelebbi ülését a ház holnap d. e. 10 órakor tartsa, napirendjére pedig a ma félbeszakitott törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, valamint mai határozatunk értelmében a miniszterelnök ur inditványát tüzze ki. Hozzájárul a ház? *(Helyeslés.)* Ezt határozatkép kimondom és a sorsolás megkezdése előtt az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Elnök: Az ülést folytatjuk. Következik Veszter Imre országgyülési képviselő összeférhetetlenségi ügyében az összeférhetetlenségi itélő bizottság 12 rendes és három póttagjának kisorsolása.

Mint tegnap, ma is jelentem a t. háznak, hogy a szekrényben csak 78 név foglaltatik, a mennyiben Francisci Henrik és Vásárhelyi László képviselők időközben elhaltak.

Felkérem azon képviselő urakat, a kik ki fognak sorsoltatni, hogy a mennyiben magukra nézve a házszabályban vagy a törvényben előirt érdekeltségi eset fenforgását vélik, azt nevük kisorsolása után azonnal a háznak bejelenteni sziveskedjenek. Ki fogom huzni a neveket: *(Megtörténik.)* Thaly Kálmán, Semsey Boldizsár, Malatinszky György, Semsey László, Mandl Pál, Darányi Ignácz.

A háznak tudomására kell hoznom, hogy Darányi Ignácz képviselő ur bejelentette a házszabályok 171. §-ának harmadik bekezdése szellemében, hogy habár annak nyilt értelme nem vonatkozik erre az esetre, mégis tekintettel arra, hogy azon ügyben, mely elbirálás alá kerül, Darányi Ignácz képviselő ur mint aktiv miniszter befolyt, magára nézve érdekeltségi esetet lát fenforogni. Ennélfogva Darányi Ignácz neve ki nem sorsoltnak tekintetik. *(Zaj.)*

Csendet kérek. Folytatom a kisorsolást. *(Megtörténik.)* Gr. Batthyány Lajos.

Jelentem a t. háznak, hogy gr. Batthyány Lajos orvosi bizonyitványnyal igazolta távolmaradását; ez tehát az összeférhetlenségi állandó bizottsághoz fog áttétetni. *(Folytatólag kihuzza a neveket.)* Tóth János, Szivák Imre, Bolgár Ferencz, *(Felkiáltások: Nincs a teremben!)* gr. Benyovszky Sándor, Gulner Gyula, gr. Zichy János, Simonyi Semadam Sándor.

Bolgár Ferencz képviselő ur nincs jelen? *(Felkiáltások: Nincs itt a teremben! Itt van a házban!)* Ha nincs a teremben, ugy vétetik, mint távollévő. *(Folytatja a nevek kisorsolását.)* Josipovich Géza.

Most ki fog sorsoltatni a három póttag. *(Kisorsolja a neveket.)* Dókus Ernő, Kabós Ferencz . . . *(Felkiáltások: Itt van Bolgár!)* Akkor Josipovich Géza lesz az első póttag, *(Helyeslés.)*, Dókus Ernő a második és Kabós Ferencz a harmadik. *(Helyeslés.)*

A házszabályok értelmében fel fognak olvastatni a szekrényben maradt nevek.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa a szekrényben maradt neveket).*

Elnök: Konstatálom, hogy a szekrényben valamennyi név benn volt és felolvastatott. Felkérem most már a 12 rendes és 3 póttagot, hogy a házszabályokban előirt esküt letenni sziveskedjenek. A jegyző ur fel fogja olvasni a kisorsoltak neveit, hogy konstatálni lehessen, vajjon jelen vannak-e valamennyien. Kérem azokat a képviselő urakat, a kik nem tesznek esküt, sziveskedjenek a terem közepéről távozni.

Hertelendy László jegyző *(olvassa a kisorsolt képviselők neveit, a kik mindnyájan jelen vannak).*

Elnök: Az eskümintát Dedovics György jegyző ur fogja olvasni.

Dedovics György jegyző *(olvassa az eskümintát; a bizottság tagjai leteszik az esküt).*

Elnök: Megállapitom, hogy a bizottság valamennyi rendes és póttagja letette az esküt. Az előadói tisztet az állandó összeférhetlenségi bizottság által ezzel megbizott Heincz Hugó képviselő ur fogja viselni. Kérem most még meghallgatni a mai ülés jegyzőkönyvének idevágó pontját, hogy az a bizottságnak kiadható legyen.

Hertelendy László jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyvnek felolvasott része ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvnek ezen részét hitelesitettnek jelentem ki.

Felkérem most a bizottság tagjait, ugy a rendes, mint a póttagokat, legyenek szivesek a háznagy vezetése mellett a háznak a bizottság czéljaira előkészitett helyiségébe menni és eljárásukat nyomban megkezdeni.

Miután a legközelebbi ülés napirendje már meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 35 perczkor.)

508. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 november 5-én, szombaton,

báró Feilitzsch Arthur, utóbb Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során az összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletének bemutatása Veszter Imre összeférhetlenségi ügyében. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gróf Tisza István inditványának tárgyalása a házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Hieronymi Károly, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Hertelendy László jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rákosi Viktor jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az 1904 november hó 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek a felolvasott jegyzőkönyvre nézve észrevétele vagy kifogása? *(Nincs!)* Észrevétel nem lévén, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! A házszabályok 184. §-a értelmében jelentem a t. háznak, hogy . . . *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassék a t. képviselő uraknak csendben lenni és akkor meg fogják hallani, mert elég hangosan beszélek. *(Ugy van! jobbfelől.)* Van szerencsém a t. háznak jelenteni, hogy a tegnap kisorolt összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletét meghozta és azt a bizottság elnöke nálam bemutatta. *(Halljuk! Halljuk!)* Kérem Rákosi Viktor jegyző urat, sziveskedjék az itéletet felolvasni.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak Veszter Imre összeférhetlenségi ügyében hozott itéletét).*

Elnök: A házszabályok értelmében ezen itélet sem vita, sem határozathozatal tárgyát nem képezhetvén, következik az inditvány- és az interpellácziós- könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy sem az inditvány-, sem az interpellácziós-könyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul szolgál.

Következik a Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 667, 671) részletes tárgyalásának folytatása, és pedig az 1. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa az 1. §-t).*

Elnök: Kiván valaki az első szakaszhoz szólni? Ha tehát senki sem kiván szólni, következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat, hogy az 1. §-t elfogadja-e, igen vagy nem?

Észrevétel nem tétetvén, az 1. §-t a ház által elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 2. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 2. §-t).*

Elnök: Kiván-e valaki a 2. §-hoz szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat: elfogadja-e 2. §-t változatlanul, igen vagy nem?

Észrevétel nem tétetvén, a 2. §-t változatlanul elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 3. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 3. §-t).*

Elnök: Kérdem: kiván-e valaki a 3. §-hoz szólni? Ha szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat: vajjon a 3. §-t változatlanul elfogadja-e, igen vagy nem?

Eszrevétel nem tétetvén, a ház a 3. §-t változatlanul fogadja el.

Következik a 4. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 4. §-t).*

Rákosi Viktor jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! Az általános vitában elfoglalt álláspontomhoz hiven, ezen 4. §-hoz módositást akarok beterjeszteni, hogy igy még a legutolsó órában alkalmat adhassak a t. háznak arra, hogy jóvá tegye azt a hibát, a melyet elkövetett az által, hogy az én határozati javaslatomat, a melyet az érdekeltség érdekében terjesztettem elő, elutasitotta.

A 4. § értelmében egy 8,354.528 koronányi ujabb kölcsön veendő fel, a mely az érdekeltségre fog nehezedni. Én azt kivánnám és arra kérném a t. házat, méltóztassék ezen 4. §-t mellőzni és elfogadni az én módositásomat, a melynek intencziója az, hogy az összes költségeket az állam viselje. *(Helyeslés balfelől.)* Ezt az inditványt bőven megindokoltam már az általános vita alkalmával tartott két beszédemben. Ugy a kormánypárti, mint az ellenzéki képviselők, a kik ismerik az ottani viszonyokat, pártkülönbség nélkül kijelentették, hogy az az érdekeltség képtelen még a jelenleg fennálló terhet is elviselni, annál kevésbbé lesz képes az uj teher viselésére. Hogy ez valóban igy van, mutatja az, hogy a Rábaszabályozó-társulat eddig sem vetette ki az összes költségeket az érdekeltekre oly magasságban, a mint az az annuitásoknak megfelelt volna, ugy hogy ez által nagy hátralékok keletkeztek, a melyeket csak ugy lehetett fedezni, hogy a t. kormány kénytelen volt folyton és folyton előlegeket adni, a melyeknek kamatnélküli visszafizetését ebben a törvényben is megigéri és teljesittetni akarja, de ugy, hogy ezen előlegeknek visszafizetésére a rábaszabályozási érdekeltség ezen 8,354.528 koronányi szükségletnél nagyobb kölcsönt vegyen fel, még pedig oly összegben, hogy abból az állami előlegek is visszatérithetők legyenek.

Ha az érdekeltség nem képes az eddigi terheket fizetni, ha egy oly közeg, mint a Rábaszabályozó-társulat, a mely a t. kormánynak ellenőrzése alatt áll, nem veti ki évek hosszu során az annuitásnak megfelelő összegeket az érdekeltekre, ha maga a kormánybiztos, Radó Kálmán, mint volt szerencsém a t. ház elé terjeszteni, azt mondotta, hogy a méltányosság és jogosság szempontjából az eddig fennálló költségeknek legalább egy harmadát okvetlenül köteles lenne az állam átvenni: akkor igazán nem értem, hogy miképen lehet a t. kormány oly könyörtelen és hogy róhat ilyen nagy ujabb terhet az érdekeltekre? *(Ugy van! balfelől.)*

E miatt igen kérném a t. házat, hogy miután ez nem pártkérdés, nem politikai kérdés, nincsen elvi ellentét, hanem a kormány által elvállalt becsületbeli kötelességnek beváltásáról van szó: méltóztassanak a 4. §-t mellőzni, illetve a következő módositásomat elfogadni *(olvassa)*: »Módositás a 4. §-hoz. A 4. § törlendő és helyette a következő szakasz helyezendő: 4. § Az 1. §-ban körülirt munkálatoknak a 3. § értelmében 8,354.528 K 71 fillérben előirányzott költségeit az állam viseli.« Ajánlom módositásomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Hertelendy László jegyző: Bolgár Ferencz!

Bolgár Ferencz: T. képviselőház! Nem annyira ezen szakaszhoz akarok hozzászólni, mint inkább gr. Batthyány Tivadarnak tegnap ellenem intézett támadására felelni, *(Halljuk! Halljuk!)* a mit tegnap azért nem tehettem, mert beszéde alatt nem voltam a házban és csak azután értesültem annak tartalmáról. Én a multkor, mikor az igen t. függetlenségi párt megváltoztatta nézetét ezen törvényjavaslattal szemben és a javaslatot eredeti elhatározásától eltérőleg nem fogadta el, a pártnak bizonyos inkonzekvenciát vetettem szemére, a melylyel azonban tovább foglalkozni nem akarok. Erre nézve véleményemet akkor megmondtam, de különben is a szemrehányás, a melyet a függetlenségi pártnak tettem, nem volt oly erős, talán századrésznyire sem, mint gr. Batthyány Tivadar támadása, a melyet pedig Kubik Béla t. barátom nagyon helyeselt. Ő ugyanis egyenesen tudatlansággal vádolta a függetlenségi pártot és azt mondta, hogy első izben a pártkonferenczián azért nem határozott helyesen, mert ez egy olyan törvényjavaslat, mely nagyon nehezen érthető meg — gr. Batthyány Tivadarnak is kétszer kellett elolvasnia, hogy megértse — és igy nagyon természetes, hogy a függetlenségi párt sem tudta megérteni, hanem előbb gr. Batthyány Tivadar t. barátom felvilágositására szorult, hogy azután magát igazi álláspontjára nézve elhatározhassa.

De az egész mellékes dolog. Gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam azonban nekem szememre veti, hogy mikor felszólaltam, hazabeszéltem.

Gr. Batthyány Tivadar: Nem mondtam!

Bolgár Ferencz: Én azt, t. képviselőház, nem tagadom, hogy ezen tisztán szakkérdésben, a hol az egyes érdekeltségek felfogásai nagyban szerepelnek, hangsulyoztam és védtem azon községek érdekeit, a melyek választókerületemhez tartoznak. Ez nem hazabeszélés. T. barátom azt mondta, hogy abból a 25 községből, a melyek a Fertő mentén fekszenek, csak az én kerületemhez tartozó hét község érdekeit tartottam szem előtt.

Ez is természetes dolog, mert én a többi 18 község érdekeit közelebbről nem ismerem. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Első az országos érdek.)*

Én erről a hét községről beszéltem, de azért kijelentettem, hogy az egész Fertő-érdekeltség vétessék ki a szabályozás köréből. Igy tehát nem vetheti szememre Batthyány Tivadar t. képviselő ur azt, hogy a többi fertőbeli községekre nem gondoltam, nem érdeklődtem ezek

sorsa iránt. Elsősorban a kerületemhez tartozó hét községnek érdekei feküdtek szemeim előtt, különben pedig ugy, mint a multban, ezen alkalommal is igen sürgettem az igen t. kormánynál azt, hogy minél nagyobb anyagi segélylyel járuljon a Rábaszabályozás bajainak szanálásához.

De hát ezzel sem akarok most bővebben foglalkozni. Ezt már a vita elején megtettem. A miről főképen beszélni akarok, az, hogy Batthyány Tivadar t. képviselő ur szememre vetette, hogy politikai inkonzekvenciát követtem volna el az által, hogy én, ki a szabadelvű párt programmjával választattam meg a legutolsó választások alkalmával, ma mégis nem ülök az ellenzék padjain, hanem a kormánypárt oldalán.

Az én t. képviselőtársam főképen azt hangsulyozza, hogy a mult év junius havában, a mikor a jelenlegi miniszterelnök ur első izben nyert megbizást a kormányalakitásra, én *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* ezen kormányalakitás ellen foglaltam állást, ma azonban támogatom a miniszterelnök urat. T. képviselőtársam tudja, hogy a tavalyi harczok főképen a katonai kérdések körül forogtak; tudja azt, hogy a miniszterelnök ur első és második megbizatása között működött a kilenczes bizottság, a mely hivatva volt a szabadelvű pártnak katonai programmját megállapitani. Én hozzájárultam e bizottságnak határozataihoz és igy csak természetes, hogy megmaradtam a kormánypártban és támogattam annak katonai programmját, mert én annak a katonai programmnak, a melyet a mostani nemzeti párt vall magáénak, — a mint az igen t. nemzeti párt vezére előtt is kijelentettem — nem minden pontjával értek egyet. Az én katonai meggyőződésem a szabadelvű pártnak programmjában van kifejezve és én katonai felfogásom alapján tovább menni, mint a meddig a szabadelvű párt megy, nem tudnék. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem tudok más programmot támogatni, mert katonai meggyőződésemet abban a programmban látom kifejezve. Tehát a következetlenség vádja, a melylyel igen t. képviselőtársam illetett, teljesen jogosulatlan. *(Mozgás balfelől.)*

Én hosszú évekig a nemzeti párthoz tartoztam, *(Éljenzés a baloldalon.)* a nemzeti párttal együtt beléptem a szabadelvű pártba és a szabadelvű pártban maradtam azon programm alapján, a melylyel az utolsó választások alkalmával megválasztattam. *(Mozgás balfelől.)* Talán az egész képviselőházban a t. képviselőtársam legkevésbbé van feljogositva arra, *(Folytonos zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* hogy engem inkonzekvenciával vádoljon A mint emlékszem, az én t. képviselőtársam először volt kormánypárti, azután kilépett a kormánypártból és lett puroszpárti, azután ott hagyta a puroszokat és lett pártonkivüli . . .

Gr. Batthyány Tivadar: Az ugyanaz!

Bolgár Ferencz: . . . azután t. képviselőtársam megválasztatta magát báró Bánffy Dezső által Fiumében, akkor lett megint kormánypárti.

Gr. Batthyány Tivadar: Magam választattam meg magam. Kikérem magamnak.

Gabányi Miklós: Neki nem Hohenlohe adta! *(Folytonos zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Bolgár Ferencz: T. képviselőtársam, azt hiszem, nem teszi fel rólam, mintha azt akartam volna mondani, hogy választási költségeit Bánffy fizette... *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Én ezzel csak azt mondottam, hogy Bánffy programmja alapján választatott ott meg Fiumében. Akkor tehát t. képviselőtársam ismét benn volt a kormánypártban. Később megint a disszidensekkel kilépett a kormánypártból. *(Zaj a baloldalon.)* Azután megint belépett a kormánypártba, *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Később ismét kilépett, és a mai nemzeti párt tagja lett. Nem mondom azt, hogy t. képviselőtársam nem a legjobb meggyőződését követte mindig, hanem csak azt akarom bizonyitani, hogy talán legkevésbbé van igen t. képviselőtársam jogositva arra, hogy nekem szememre vesse azt, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* hogy én ma még mindig abban a pártban vagyok, a melynek programmja alapján engem megválasztottak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Batthyány Tivadar: A tárgyhoz is kérek szót, és szót kérek személyes kérdésben is.

Elnök: Mivel Kubik Béla képviselő ur előbb jelentkezett, őt illeti a szó.

Kubik Béla: T. ház! Bolgár Ferencz képviselő ur engem ujabb váddal illetett, azt mondván, hogy inkonzekvens lettem abban a tekintetben, hogy elfogadjam-e ezt a törvényjavaslatot vagy sem? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem azt mondta!)* Ezért ujra felszólalok, hogy megmagyarázzam akkori viselkedésemet. Én tagja vagyok a vizügyi bizottságnak és azt hiszem, hogy nagyobb előzékenységgel, udvariassággal és jóakarattal a törvényjavaslat iránt nem lehetett senki, mint a milyennel voltunk mi, gr. Benyovszky Sándor képviselőtársam és én. Mert akkor, mikor a bizottság nem is volt határozatképes, vagyis a kormánypárt igen t. tagjai a bizottsági ülésre nem méltóztattak megjelenni és nem méltóztattak méltatni azt a bizonyos törvényjavaslatot, a melyet most olyan szivesen üdvözölnek: akkor én ez ellen fel is emeltem szavamat és csak a miniszter ur kérésére nem konstatáltattam azt, hogy nem vagyunk elegen. És a mikor gr. Benyovszky Sándor vállalkozott arra a hálátlan szerepre, hogy abban a bizottságban elvállalta az elnöki széket és feláldozta magát arra, azt hiszem, ennél nagyobb előzékenységgel egy kérdést tárgyalni nem lehet.

De abban a bizottságban, ámbár megfeszitettük minden erőnket és érvényesitettük legjobb tudásunkat arra nézve, hogy felderitsük azt a kérdést, az mégis csak egyoldaluan világittatott meg előttünk. Ez volt az oka annak, hogy én, bár kellőleg megvilágitva nem láttam a kérdést, mégis jóindulat által vezéreltetve, a mikor láttam egy vidéknek ezt az óriási megterheltetését és mindazonáltal nem láttam érdekeit kielégitve, és láttam azt, hogy milyen óriási károkat idézett elő arra a vidékre nézve ez a szabályozás, természetszerűleg örömmel mentem bele abba, hogy ez a kérdés egyszer már végleg rendeztessék és a javaslat elfogadását ajánlottam.

Később azonban, a mikor azt láttam, hogy hiszen az az érdekeltség ezt nem akarja, hogy a terheket nem birhatja el, a mint nem birta el a multban sem, és hogy ezt csak a kormány akarja ráoktrojálni arra a vidékre — a miről különösen gr. Batthyány Tivadar, a ki iránt nagy köszönettel tartozom, világositott fel bennünket — akkor én bünbánóan pártom elé járultam és megmondtam, hogy uraim, én titeket félrevezettelek, mikor azt mondtam, hogy fogadjátok el ezt a törvényjavaslatot, és ajánlottam pártomnak, hogy ne fogadjuk el ezt a törvényjavaslatot, változtassuk meg határozatunkat. Én mindig azon az álláspontón vagyok, hogy ha jobb meggyőződést szerzek és biztosabban tudom azt, a mit tudnom kell, akkor én szivesen megváltoztatom nézetemet a szerint, a mint azt az ország érdeke megkivánja. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És ha, t. képviselőház, inkonzekvenciáról van szó, én is gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársammal tartok, s azt hiszem, hogy nem jártam el rossz uton akkor, a mikor tegnap gr. Batthyány Tivadarnak helyeseltem, mert Bolgár Ferencz t. képviselőtársam mai állásfoglalása a szőnyegen lévő kérdésben csak inkonzekvenczia lehet. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Gr. Batthyány Tivadar képviselő ur kiván szólni.

Gr. Batthyány Tivadar: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Előre megjegyzem, hogy a törvényjavaslat 4-ik §-ához Rakovszky István t. képviselőtársam által beadott inditványt elfogadom, ahhoz hozzájárulok és pedig azon alapon, a mely alapon már két izben is volt szerencsém itt e kérdést fejtegetni, s a mely állásfoglalásomnak kiindulási pontja, alapja és lényege az, hogy arra az érdekeltségre nagyobb terheket róni nem lehet, nem szabad, tehát az államnak kötelessége viselni azt a pluszt, a mely az érdekeltségre annak hibáján kivül háramlik. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt kivántam megjegyezni magára a szakaszra nézve.

A mi már most Bolgár Ferencz t. képviselőtársam felszólalását illeti, legyen szabad elsősorban is köszönetemet kifejezni t. barátomnak azért, hogy alkalmat szolgáltatott azok elmondására, a miket e helyről most elmondani kivánok. *(Halljuk! Halljuk!)*

Két dologra legyen szabad elsősorban figyelmeztetnem t. képviselőtársamat. Ha jól értettem Bolgár t. képviselőtársam felszólalásának első részét, ő azt állitja rólam, hogy én a t. Kossuth-pártot tudatlansággal vádoltam. Engedelmet kérek, ez tévedés. *(Bolgár Ferencz közbeszól.)* Hát, bocsánatot kérek, distingváljunk egy kissé. Különbség van tudatlanság és egy igen komplikált szakszerű kérdés nem teljes részletes ismerése között. A mikor tehát én azt mondottam, — a mint ezt elismerte a t. Kossuth-párt is — hogy az azon oldalon ülő képviselő urak ezen szakszerű kérdést részleteiben nem ismerték, — a mint nem is ismerhették — akkor én nem vádoltam és nem is vádolhattam a Kossuth-pártot egyszerűen tudatlansággal, mert akkor igazságtalan lettem volna. Én ezt nem tettem, e tekintetben Bolgár Ferencz t. képviselőtársam beszédemet határozottan félreértette.

Azt mondja továbbá t. képviselőtársam, hogy én őt hazabeszéléssel vádoltam. Végtelenül sajnálom, hogy a képviselő ur nem volt kegyes beszédemnek egyik mondatát elolvasni. Én — hivatkozással Belitska Béni képviselő ur egyik közbeszólására — a következőket mondottam *(olvassa)*: »Ha történt valami hazabeszélés-féle, — én nem állitom, — . . .« — ezt mondottam, — »... ugy az Bolgár Ferencz t. képviselőtársam egy alternativ javaslatának első része, a mely szerint . . . stb.«

Azt hiszem, hogy ebben én a képviselő urat direkt hazabeszéléssel nem vádoltam. Hanem engedjen meg nekem t. képviselőtársam, hogyha ő támadja a Kossuth-pártot tudatlansággal, a dolgok nem ismerésével . . .

Bolgár Ferencz: Nem támadtam!

Gr. Batthyány Tivadar: . . . és ugyanakkor t. képviselőtársam, a ki évek hosszu sora óta képviselője a Fertő-érdekeltségnek, s a ki ezen mozgalmakban igen élénk részt vett, azt mondja, hogy ő csak a saját hét községének viszonyait ismeri, a többi községekét pedig nem: hát, engedelmet kérek, itten megint inkonzekvenciára kell utalnom, hogyha t. képviselőtársam, a ki évek hosszu sora óta ott él, azon vidéket képviseli, csak hét községet ismer, a többit nem, de ugyanakkor ő egy pártot, a melynek pedig egyik képviselője sem való arról a vidékről, e tárgyban való tudatlansággal vádol. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bolgár Ferencz: Nem tudatlansággal! Itt szakszerű dolgokról van szó!

Gr. Batthyány Tivadar: Bocsánatot kérek, nem is azon fordul meg a dolog, hogy jártak-e ott a képviselő urak az összes 24 vagy 25 Fertő-melléki községben, hanem arról van szó, hogy ismerik-e ezek az urak a Rábaszabályozás összes apró csinját-binját, a mely körül forog az egész dolog, és hiba-e, hogy nem ismerik, vagy nagyobb

hiba-e az, hogy épen a Fertő-vidék egyik képviselője nem ismeri teljesen a helyzetet, mert csak a Fertő-vidék hét községének viszonyairól van tájékozva. *(Élénk derültség és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, t. képviselőtársam, ez igy áll.

A mit t. képviselőtársam azon vádammal szemben hoz fel, hogy ő inkonzekvens, és hogy tavaly juniusban leginkább katonai kérdések körül forogtak a differenciák: engedjen meg t. barátom, emlékezni fog rá, hogy a mikor mi Nagy Ferencz képviselőtársunk vezérlete alatt az ő lakásán, ismételten tanácskoztunk.... *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Felkiáltások: Kinek a lakásán?)* — Nagy Ferencz lakásán — akkor igen jól fog emlékezni t. képviselőtársam, hogy mielőtt még juniusban gróf Tisza Istvánnak, mint deszignált miniszterelnöknek az akkor akut katonai kérdésekre vonatkozó részletes programmját ismertük volna, kérdés intéztetett gróf Tisza István akkori képviselő urhoz arra nézve, hogy mik az ő tervei, az ő felfogásai a házszabályokra nézve. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* És akkor, ha jól emlékszem, gróf Tisza István oly interpretációt adott a házszabályoknak, hogy a nemzetőrség, vagyis annak jogutódja, a honvédség igénybevételével akarná, vagy tartja lehetőnek a mentelmi bizottság esetleges kizáró határozatainak az exekucióját. *(Mozgás és derültség balfelől. Felkiáltások balfelől: Kevés! Csendőrség kell oda! Felkiáltások jobbfelől: 1848-i törvény!)*

T. képviselőtársam igen jól fog emlékezni, hogy mi akkor gróf Tisza Istvánnak a házszabályokra vonatkozó felfogását a legelkeseredettebb hangulatban tárgyaltuk, a legelkeseredettebben nyilatkoztunk ezen gondolkozásmódja felett és én, a midőn tegnap t. képviselőtársammal szemben inkonzekvenciára utaltam, tettem ezt azon impresszió alatt, hogy akkor, a midőn ugy az ugrai levélből, mint a miniszterelnöknek tegnapelőtti felszólalásából a pártkörben a szabadelvű párt meggyőződött arról, hogy hasonló tendenciák, hasonló tervek foglalkoztatják a miniszterelnök urat ma is, akkor azt látom, hogy t. barátom ennek daczára ott van, szavaz az inditvány mellett. Ennek a behatása alatt és erre gondolva, emlitettem az »inkonzekvenczia« szót. *(Zaj. Elnök csenget.)*

A mi végül azt illeti, hogy én ilyen inkonzekvens vagyok, mert háromszor is kiléptem a szabadelvű pártból, hát erre nézve megjegyzésem a következő: *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Igenis, háromszor léptem ki, és mind a háromszor tettem a következő okokból: Felmerült, szóba került a szabadelvű pártban olyan reformjavaslat, a melyről választóinkat meg nem kérdeztük, a mely kérdésekre nézve választóinkat meghallgatni alkalmunk sem volt, mert csak a választás után néhány hónappal kerültek ezek a tervek a nyilvánosság elé. Az egyházpolitikai kérdéseket értem. Én ugy fogtam és fogom fel képviselői kötelességemet, hogy ha elvi fontosságu vagy általában nagyobb fontosságu kérdésben meggyőződésem eltér azon párt meggyőződésétől, a melynek tagja vagyok, nem bujkálok ott a pártban. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Az nem tisztesség, bujkálni a pártban!

Gr. Batthyány Tivadar: Én nem bujkálok, nem állok félre, a mi, megengedem, igen sokszor praktikus és czélszerű, hanem — támadjanak akárhogyan — kiállok, levonom a konzekvenciát és azzal szemben, a mit helytelenitek, itt a parlamentben foglalok állást. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, hogy ezért jogosan szemrehányással illetni valakit egyáltalában nem lehet, azt hiszem, hogy ez az alkotmányos parlamentárizmus keretében az egyes képviselőnek egyenes kötelessége. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És mi volt a második dolog, a miért kiléptem? A lex-Tisza. Kiléptem igen elegáns, jó társaságban. Ott voltak Szilágyi Dezső, az Andrássy grófok, Hieronymi Károly, Láng Lajos stb. Miért léptem ki? Hát engedelmet kérek, szó volt a szabadelvű párt választási programmjában arról, hogy abban a cziklusban lex-Tiszákkal fognak a szabadelvű pártban szavazásokat rendezni, s ezzel a parlament elhatározásai elé vágni? Ugy-e nem? Ez meglepetésszerű dolog volt, olyan, a melyről a választások előtt senki sem nyilatkozhatott. Nekem tehát ismét képviselői kötelességem volt Tisza Kálmán ezen inditványával szemben a magam meggyőződését követni. Az én meggyőződésem az volt, hogy a Tisza-lex az országra, alkotmányunkra káros. Vagy meg kellett tehát sértenem meggyőződésem szerint az alkotmányt, vagy le kellett vonnom a konzekvenciákat felfogásomból. Pártkérdéssé tétetett a dolog és én követtem meggyőződésemet, s kiléptem a pártból. Inkonzekvenczia volt ez? *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A harmadik dolog, a miért kiléptem a szabadelvű pártból, a következő: *(Egy hang a jobboldalon: Csak arra vagyunk kiváncsiak, miért jött be!)* Én ugy fogtam fel kötelességemet, hogy egyrészt a választási programm alapján, másrészt az egyes felmerülő kérdésekben, minden egyéni érdek mellőzésével, tisztán hazafias meggyőződésemet és legjobb tudásomat követve kell eljárnom. Hát engedelmet kérek, ha én juniusban helytelenitem gróf Tisza István programmját, s azután folyton látom, hogy gróf Tisza István ebből a programmjából nem enged, sőt inkább folytatja, erőszakolja azt, és ha én ebből levonom a konzekvenciát: ugy igen sajnálom, nem kellemes dolog egy pártból, a melyben egy ideig volt az ember, kilépni, de miután meggyőződésem parancsolta, kötelességem volt választóimmal és önmagammal szemben, hogy

harmadszor is kilépjek. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Legyen meggyőződve t. képviselőtársam arról, hogy a jövőben is mindaddig, a mig ezen parlament tagja leszek, akár inkonzekvenciával vádolnak, akár nem, mindig kizárólag csakis lelkiismeretes meggyőződésemet fogom követni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt különben t. képviselőtársam is elismeri.

Végül még egyet. T. képviselőtársam azt mondotta itt, hogy engem báró Bánffy Dezső választatott meg Fiumében. Végtelenül sajnálom, hogy báró Bánffy Dezső t. képviselőtársunk nincs itt, mert ő bizonyára nem czáfolná meg, sőt igazolná azt a bizalmas dolgot, hogy a mikor én Fiumében felléptem és báró Bánffy Dezső miniszterelnök ur támogatni akart, én őt kérvekértem és kérelmemre lement a politikai kormányzósághoz — a levéltárban ott kell lennie ma is — egy utasitás, hogy semmi irányban, semmi tekintetben a választásokba be ne folyjanak; se Batthyány mellett, se Batthyány ellen ne tegyenek semmit; folyjék az a választás szabadon és történjék bármi is, ne elegyedjék senki semmibe. Ily körülmények között azt hiszem, kijelenthetem, hogy engem akkor nem báró Bánffy Dezső választatott meg, hanem kizárólag a fiumei választók egyhangu szabad akarata. *(Helyeslés a baloldalon.)* Azt hiszem, hogy t. képviselőtársam ezt mindenesetre lojálisan el fogja ismerni. *(Helyeslés balfelől.)*

Ezekben megfeleltem a t. barátom által felhozott vádakra. Csatlakozom Rakovszky István t. barátom határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Belitska Béni képviselő ur kiván személyes kérdésben szólni. *(Halljuk! jobbfelől. Zaj és derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Belitska Béni: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A csütörtöki ülésen felszólalt a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz Rakovszky István képviselő ur, *(Halljuk!)* és beszéde folyamán élénk szinekkel ecsetelte a Rába és a Fertő mentén fekvő községek lakosainak helyzetét. *(Folytonos mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.))*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, hogy ha valaki személyesen van megtámadva . . . *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Az ördög támadta meg! Hiszen támogatjuk! Derültség.)* Ne tessék se támogatni, se egyáltalában közbeszólni, hanem legalább annyi méltányossággal lenni egymás iránt, hogy az illető képviselő ur nyugodtan és szabatosan előadhassa a mondani valóját. *(Helyeslés a jobboldalon. Halljuk!)*

Belitska Béni: Mondom, a képviselő ur vázolta közvetlen tapasztalás alapján azoknak a szegény embereknek anyagi helyzetét és a midőn ezt tette, *(Halljuk! Halljuk!)* én egész ártatlan közbeszólással éltem. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi volt az? Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Erre az én közbeszólásomra gróf Batthyány Tivadar képviselőtársam ma már harmadizben tért rá. Megengedem, hogy nem hallotta egészen ugy a közbeszólást . . . *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Halljuk most! Mondja meg mi, volt az? Halljuk! jobbfelől.)*

Rákosi Viktor: Már félremagyarázott közbeszólásokat is helyreigazitanak? *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Belitska Béni: . . . habár személyesen figyelmeztettem őt arra, hogy mit mondtam.

Megmutattam a csütörtöki ülés naplóját, hogy abból megláthatja, mit mondottam. De emlékszem rá, hogy a körülöttem ülő képviselők egyike, mikor észrevette, hogy gróf Batthyány Tivadar engem félreértett, igyekezett őt felvilágositani. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* És mindezen felvilágositások daczára ő ragaszkodik ahhoz, a mit először a számba adott. *(Derültség balfelől. Felkiáltások: Mi volt az? Mit adott a szájába? Zaj.)*

Elnök *(csenget.)*: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

Belitska Béni: Mondom, mikor Rakovszky ur ecsetelte ezeknek az embereknek helyzetét, én közbeszóltam a következőképen *(Halljuk! Halljuk! balfelől)*: »Helyes, de ha én beszélnék igy, akkor azt mondanák, hogy hazabeszélek.« Ez tehát egy feltevés volt. *(Ugy van! jobbfelől.)* Hogy pedig ez a feltevésem alapos volt, azt maga gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam igazolja, a midőn rátérve az én felszólalásomra, Bolgár Ferencz t. képviselőtársamnak hasonló értelmű felszólalását, mert erről az oldalról hangzott el, hazabeszélésnek nevezte. Ezt akartam elmondani. *(Derültség és zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak! Bolgár Ferencz képviselő ur személyes kérdésben kiván szólni. *(Mozgás balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Bolgár Ferencz: Személyes kérdésben néhány megjegyzést akarok tenni Batthyány Tivadar t. képviselőtársam beszédére. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én teljesen fölöslegesnek tartottam ezt a nagy mosakodást t. képviselőtársam részéről. *(Zaj. Felkiáltások balfelől: Ez nem mosakodás! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ha t. képviselőtársam a »bujkálás« kifejezést használhatta, akkor a mosakodás nagyon szelid kifejezés. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás balfelől. Zaj.)*

Kubik Béla: Csakhogy az egyik igaz, a másik meg nem, ez a különbség. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások balfelől: Renegát! Elnök csenget.)*

Bolgár Ferencz: Renegát? Nevetséges. Ki szólta el magát ilyen gyerekesen? *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)* Szégyelném magamat az ilyen közbeszólásért. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)* Hiszen maguk és senki sem hiszi ezt

el; hát mit akarnak vele? *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Akkor ne reflektáljon rá! Nem hiszi senki sem, mégis reflektál! *(Ugy van! balfelől. Zaj. Elnök csenget.)*

Bolgár Ferencz: Gróf Batthyány képviselőtársam beszédének utolsó részére nem volt szükség. Hiszen én egyenesen kijelentettem azt, hogy ismervén őt, jól tudom azt, hogy a mikor pártállását változtatta, mindig meggyőződése szerint járt el. Én ezt sohasem tagadtam.

Kubik Béla: De összekötötte az inkonzekvenczia vádjával. *(Ugy van! balfelől. Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Erre majd megfelelek!

Bolgár Ferencz: Most reflektálok arra, a mi oly nagyon tetszett a t. ellenzéki képviselő uraknak, kivált egyikének, a kinek nem ismerem nevét. Nagyot nevettek gr. Batthyány Tivadar beszédének azon részén, *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Belitska Béni volt! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* nevettek azon a »vicczén«, hogy én a Fertő érdekeltségének csak hét községét ismerem vagy akarom ismerni. Gr. Batthyány Tivadar tudja legjobban, hogy a Rábaszabályozás kérdését alaposan ismerem, nemcsak ismerem a községek érdekeit, de, talán mondhatom, technikai szempontból is alaposan foglalkoztam ezzel az ügygyel. E törvényjavaslat tárgyalása előtt is az illető faktoroknál és szakembereknél több izben informáltam magamat. Természetesen, mert ez választókerületem egy részére nézve életbevágó kérdés. Ha azt mondtam, hogy hét község iránt érdeklődöm, a többinek azonban nem ismerem viszonyait, ez azt jelenti, hogy igenis teljesen ismerem azt a hét községet, tudom, hogy hány hold van ott érdekelve, hányat osztottak be az első, második, harmadik, negyedik, ötödik, hatodik osztályba, de egészen más megyében fekvő községekre nézve gr. Batthyány Tivadar nem kívánhatja, hogy azoknak speciális érdekeit ép ugy tudjam, mint azokét, a melyek az én választókerületemben vannak. *(Ugy van! jobbfelől.)* Azt hiszem tehát, hogy viccznek nem volt jó az, a mit a t. képviselő ur mondott . . . *(Zaj a baloldalon; felkiáltások: Nem volt viccz!)*

Most még az inkonzekvencziáról óhajtok beszélni, a melyet gr. Bathyány Tivadar ismételtelten szememre vetett. Azt mondta, hogy az inkonzekvencziát abban követtem el, hogy nem léptem ki a kormánypártból annak daczára, hogy a mult évben junius havában, a mikor Nagy Ferencz t. képviselőtársam lakásán a szabadelvű párt több tagja tanácskozott, azon kijelentés történt, hogy a jelenlegi miniszterelnök ur a házszabályokról olyanformán nyilatkozott, hogy azoknak megváltoztatása érdekében még trabantokat is használna. Ha a t. képviselő ur ezért lépett ki a szabadelvű pártból, akkor mondhatom, hogy maga sem tudja, miért lépett ki. *(Élénk helyeslés és derültség a jobboldalon. Ellenmondás a baloldalon.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Dehogy nem!

Bolgár Ferencz: Felhivhatom mindazokat a t. képviselő urakat, a kik akkoriban Nagy Ferencz t. képviselőtársunk lakásán tanácskoztak, köztük azokat is, a kik most a gr. Batthyány t. képviselő urral egy párthoz tartoznak, itt van Sághy, Hammersberg, Steiner, Günther, Urmánczy, nyilatkozzanak, hogy egyáltalában volt e Nagy Ferencznél bármikor szó házszabályokról? *(Felkiáltások a baloldalon: Hogyne!)* Soha a házszabályok reformjáról nem volt szó. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Pozsgay Miklós: Csak arról volt szó, hogy hol vacsoráljanak? Miről lehetett szó? *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Bolgár Ferencz: Ezeket nem tárgyaltuk. A házszabályok ügye Nagy Ferencznél szóba sem került. *(Ellenmondás a baloldalon.)* Ilyformán tehát a t. képviselő ur maga sem tudja, miért lépett ki.

Gr. Batthyány Tivadar: Dehogy nem! Nagyon jól tudom!

Bolgár Ferencz: Ha t. képviselőtársam ily fontos kérdésekre nézve sincs tisztában azzal, a mit állit, *(Helyeslés a jobboldalon.)* akkor engedelmet kérek, kijelentéseit egyáltalán komolyan venni nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Már engedelmet kérek, t. ház, . . . *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán. A t. képviselő ur mily czimen kiván szólni?

Kubik Béla: Személyes megtámadtatás czimén!

Elnök: Kérem, ne méltóztassék válaszolni, mikor másnak szól a kérdés. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Hát Belitska mi czimen szólt?)* Meg volt támadva. Tudnom kell, hogy mi czimen óhajt a képviselő ur szólni.

Gr. Batthyány Tivadar: Félreértett szavaim helyreigazitása czimén és személyes kérdésben kérek szót. *(Zaj.)*

Elnök: Tehát szavai értelmének helyreigazitása és személyes kérdés czimén.

Gr. Batthyány Tivadar: Belitska képviselő urnak igen röviden a következőket válaszolhatom: Ismételten volt szerencsém a t. képviselőtársaimat figyelmeztetni, a mult héten is megtettem, hogy ha itt szakszerű felszólalások vannak, akkor a t. képviselő urak kegyeskedjenek kevesebbet beszélni maguk közt. Rakovszky István beszéde alatt a t. képviselő ur szintén igen kedves, kedélyes csevegésben volt és ebből hallottam ki azt a két szavát. Ha tehát a képviselő ur máskép mondta, akkor nagyon ajánlom, hogy a jövőre kegyeskedjék feliratkozni és mondandóit nyilt beszédben előadni. *(Zaj jobbfelől.)* Gyakran történnek megrovások, hogy itt hango-

san beszélnek, közbeszólnak. Én kifogásoltam, hogy ily közbeszólások történnek, az urak pedig ellenkezőleg ez alkalommal helyeslik. Ezt a jövőre tudomásul veszem.

A mi Bolgár képviselő urnak felszólalását illeti, nincs jogom, nincs is szándékom az egész felszólalásra reflektálni, hiszen ismétlésekbe kellene bocsátkoznom. Egyszerűen csak két dologra legyen szabad reflektálnom. A képviselő ur egyrészt elismeri, hogy én mindig meggyőződésem szerint jártam el, másrészt nagy mosakodásnak nevezi a beszédemet.

Engedje meg t. képviselőtársam, ha ennek a háznak egy tagja feláll és engem ugy megtámad konkrét formában, mint a képviselő ur tette, hogy én azzal szemben ismertetem a házzal véleményemet, álláspontomat, ez, azt hiszem, magammal szemben egyszerűen kötelesség.

A mi pedig a bujkálás szót illeti, a melyet a t. képviselő ur kifogásolt és, ugy látszik, magára vett, az én gyarlóságomban fog valószinüleg rejleni, de teljesen félreértett a képviselő ur. Én a bujkálást magamra értettem, hogy én nem akarok bujkálni. Ezt mondtam, ezt ismétlem is, de a t. képviselő urra a bujkálást már logikusan sem érthettem, mert hiszen leginkább azt kifogásoltam, hogy a t. képviselő ur tegnap nemcsak hogy nem bujkált, hanem nyiltan szavazott itt egy álláspont mellett, a mely ellen foglalt állást annak idején. A bujkálás szót tehát félreértette t. képviselőtársam, mint egyebeket is.

A mi a Nagy Ferencz lakásán történteket illeti, emlékeztetem, hogy mikor gróf Tisza István akkori képviselő ur a kabinetalakitási előzetes megbizatással lejött, szóba hozta Ivánka Oszkár képviselő ur a szabadelvű körben, hogy a házszabályok bizonyos rendelkezéseit mikép értelmezi.

Gróf Tisza István egész nyiltan utalt arra, hogy ő az 1848-iki törvény alapján a nemzetőrséget véli igénybevehetőnek, illetve mint ennek utódját a honvédséget. Ezzel a hirrel, hogy a deszignált miniszterelnök igy fogja fel a 48-iki törvénynek a házszabályra vonatkozó intézkedéseit stb., jött Ivánka Oszkár hozzánk. Már most Nagy Ferencz képviselő ur lakásán vagy a »Bristol«-ban történt-e az összejövetel, az a dolgon nem változtat. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Attól fogva, valahányszor összejöttünk, ez a kérdés: az erőszak alkalmazása — mindig indignáczió és megbeszélés tárgyát képezte közöttünk, erre méltóztassék visszaemlékezni. Hogy erre egyszerűen nem emlékszik a t. képviselő ur, azt érthetetlennek tartom. *(Zaj balfelől.)* Azt nem mondtam, hogy csak ezért léptem ki. Dehogy. Nem is erről volt szó. Hanem azt mondtam, hogy a t. képviselő ur inkonzekvenciáját ebben a kérdésben látom fenforogni.

Én azt hiszem, még egyszer megköszönhetem a képviselő urnak, hogy alkalmat adott arra, hogy ezeket a t. ház előtt elmondhassam. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Kérdem: kiván-e valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Azt hiszem, a t. ház osztozik azon nézetemben, *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* hogy a medréből kicsapott vitát ismét vissza kell vezetni oda, ahonnan kiindultunk, a napirendre tüzött tárgyhoz. *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak. Méltóztassanak társalgásaikat künn a folyosón végezni!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Csak néhány rövid megjegyzést kivánok tenni Rakovszky t. képviselőtársam határozati javaslatával szemben. Azt hiszem, volt szerencsém már a tegnapi és tegnapelőtti vita folyamán kimutatni azt, hogy a most kontemplált törvényjavaslatban előirt munkálatoknál, a melyek 8,354.528 koronába kerülnek, az államkincstár részint tőkében, részint kamatokban a társulatnak 3,900.000 korona támogatást ad. Azt hiszem, kimutattam azt is, hogy az 1885 : XV. t.-czikkben fennálló követelések tekintetében nem ugy áll a kérdés, a mint azt a t. képviselő ur szives volt felhozni. Itt is az állam körülbelül 2,100.000 koronát meghaladó segitséggel támogatta a társulatot. Kimutattam azt is, hogy a Rábaszabályozótársulat, szemben a többi dunai és tiszai társulattal, nem áll oly rosszul, mint a hogy azt a t. képviselő ur felhozta.

Figyelmeztetem a t. házat azokra a konzekvenciákra is, a melyek abból folynának, ha az összes kiadásokat az állam a saját terhére venné át. Ez a konzekvenczia az lenne, hogy az összes társulatok hasonló igényekkel lépnének fel; már pedig az ország polgárainak nagy része, mely a szabályozásnál nincs érdekelve, ezt joggal kifogásolhatná. Ezt sem jogosnak, sem méltányosnak nem tartanám, a mikor az állam a méltányosságnak legvégső határáig ugyis elment. Kimutattam, hogy az egész tervszerűleg ugy van felépitve, hogy az 1910-ig terjedő munkában a 4. §-ba felvett 1,780.000 K-nak felvétele elkerülhetlenül szükséges, mert különben a munka megakadna, s nem lehetne azt folytatni; s hogy itt megadatik a felhatalmazás arra, hogy ha a társulat megtagadná a kölcsön felvételét, — a mint különben meg vagyok győződve, hogy nem fogja megtagadni, — de ha mégis megtagadná, akkor a kölcsönt a pénzügyminiszter felvehesse. Ennek következtében egyrészt azon indokokból, a melyeket volt szerencsém felhozni, másrészt, hogy a munka teljes befejezését nyerhesse, kérem az eredeti törvényszakasz fentartását és a határozati javaslat mellőzését. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A tanácskozás befejeztetvén, következik a határozathozatal. 20 képviselő ur a szakaszra nézve és illetőleg Rakovszky István

képviselő ur módosítására vonatkozólag névszerinti szavazást kér, tehát azt kénytelen vagyok elrendelni. *(Zaj a jobboldalon.)*

Miután a módosítás a 4. §-t törlendőnek jelzi és helyette egy uj szakasz beállitását kivánja, tehát teljesen szemben áll a mostani 4. §-szal, a kérdés az lesz: vajjon elfogadja-e a ház a szakaszt eredeti szövegezésében, szemben a módosítással, igen vagy nem? A mennyiben a szakasz eredeti szövegezésében elfogadtatik, a módosítás elesik. Hozzájárul a ház a kérdés ilyen feltételéhez? *(Helyeslés.)*

Egyuttal intézkedem a névszerinti szavazást illetőleg olyformán, hogy a névsort olvasni fogja Dedovics György jegyző ur, az igennel szavazókat jegyezni fogja Hertelendy László jegyző ur, a nemmel szavazókat Rákosi Viktor jegyző ur, a távollévőket pedig Daróczy Aladár jegyző ur. Kihuzom a betüt. *(Megtörténik.)* »D« betüvel kezdődik a szavazás. Most az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Folytatjuk az ülést. *(Zaj.)* Csendet kérek!

Mielőtt a szavazás megkezdődnék, ismételni fogom a kérdést. A kérdés az: elfogadja-e a ház a törvényjavaslat 4. §-át eredeti szövegezésében, szemben Rakovszky István képviselő ur módosításával, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort)*:

Igennel szavaztak: *Daniel Gábor, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, Daróczy Aladár, Dobiecki Sándor, Drakulics Pál, Dedovics György, Eitel Viktor Adolf, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Eyersdorfer Sándor, Fabiny Teofil, Farkas Ábrahám, Feszty Béla, Fischer Sándor, Fogarassy Zsigmond, Gajáry Géza, Gorove László, Gresskowitz Vilmos, Gromon Dezső, Gyurgyevics Vászó, Halász Zsigmond, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hertelendy László, Hintz Ernő, Holczer János, Horánszky Lajos, Herczeg Ferencz, Jakabffy Imre, Jovanovits István, Justh Ferencz, gr. Karátsonyi Aladár, Katona Mór, Károlyi Antal, gr. Károlyi György, gr. Khuen Héderváry Károly, Kiss Emil, Kiss Ernő, Klobusiczky János, Kobek István, Krecsmarik János, Kuales Godofréd, Kovácsevics István, Krajcsovics Sándor, Latinovics Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, László Mihály, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Lónyay Géza, Lurtz Károly, b. Manaszy-Barcó György, Maróthy László, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Molecz Dani, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Nedeczey János, Nemes Zsigmond, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, b. Nopcsa Elek, Nyegre László, Oberth Károly, Osztroluczky Miklós, Papp János, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Piukovich József, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Popovics Váczki István, Radovanovics György, Radvánszky György, Ragályi Béla, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rónay János, Rudnay Sándor, Rónay Elemér, Salacz Gyula, Salamon Géza, Sándor József, Schmidt Károly, Seemayer János, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Stajevics János, Szájbély Gyula, Szeless József, b. Szentkereszty Béla, b. Szentkereszty György, Szerb György, Szombathy György, Szőts Pál, Tallián Béla, gr. Tisza István, Tormay Károly, Trauschenfels Emil, Tuba János, Vancsó Gyula, Veszter Imre, Vietoris Miklós, b. Vojnits István, Vuja Péter, gr. Wass Béla, Weisz Berthold, Wolfner Tivadar, Zsámbokréthy Emil, Apáthy Péter, gr. Apponyi Gyula, Avrameszku Pachomiusz, Babó Lajos, Baghy Béla, Ballagi Géza, Baross Jusztin, Bauer Mihály, b. Bánhidy Antal, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, gr. Bethlen Sándor, Boncza Miklós, Borbély György, Bornemisza Lajos, Böszörményi Sándor, Brezovay László, Bruckner Vilmos, Bujanovics Gyula, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Csincsek Flórián.*

Nemmel szavaztak: *Darányi Ferencz, Ernszt Sándor, Förster Ottó, Gabányi Miklós, Gál Sándor, Günther Antal, Hammersberg László, Holló Lajos, Horváth Dezső, Illyés Bálint, Jankovich Béla, b. Kaas Ivor, Kossuth Ferencz, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kubik Béla, Kubina József, Lendl Adolf, Lovászy Márton, Luby Géza, Madarász József, Molnár Ákos, Molnár János, Nessi Pál, Okolicsányi László, Pintér Sándor, Polczner Jenő, Pozsgay Miklós, Putnoky Mór, Rakovszky István, Rákosi Viktor, Ráth Endre, Samassa János, Sághy Gyula, Sebess Dénes, Steiner Ferencz, Szabó István, Szalay László, Szederkényi Nándor, Szüllő Géza, Trubinyi János, Udvary Ferencz, Ugron Gábor, Várady Károly, Visontai Soma, gr. Zichy Aladár, Zmeskál Zoltán, gr. Apponyi Albert, Bakonyi Samu, Barta Ferencz, Barta Ödön, Bedőházy János, Bernáth Béla, Bizony Ákos, gr. Benyovszky Rezső, Csávolszky Lajos, Csernoch János.*

Elnök: Fel fog olvastatni a távollévők névsora.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a távollévők névsorát)*.

Távol voltak: *Darányi Ignácz, gr. Dessewffy Emil, Dókus Ernő, Dörr Soma, Draskóczy László, Eggenhoffer József, Egry Béla, Eitner Zsigmond, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Erreth János, gr. Esterházy Mihály, Éhen Gyula, Falk Miksa, Farkas Balázs, Farkas József, Fejér Antal, Fernbach Péter, gr. Forgách Antal, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Gränzen-*

stein Béla, Gulner Gyula, Györgypál Domokos, Györffy Gyula, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, gr. Hadik János, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hegedüs Károly, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hieronymi Károly, Hilbert Károly, Hock János, Hodossy Imre, Hollaky Imre, Horváth Gyula, b. Inkey József, Issekutz Győző, Ivánka Oszkár, Jékey Zsigmond, Justh Gyula, Josipovich Géza, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kabós Ferencz, Kacskovics Géza, Kammerer Ernő, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, Kálosi József, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kelemen Béla, Kende Péter, Kiss Pál, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Kovács Gyula, Kubinyi Géza, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Krajacz László, Krajcsovics Ottó, Lengyel Zoltán Leszkay Gyula, Lónyay Sándor, Luby Béla, Lukáts Gyula, Lukács László, Luppa Péter, Madarász Imre, Makfalvay Géza, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Mandel Pál, Marjay Péter, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molnár Jenő, Mukits Simon, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Ferencz, Nagy Sándor (megyaszói), *Nagy Sándor* (nagylaki), *Neiszidler Károly, Nosz Gyula, Novák József, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Olay Lajos, Óváry Ferencz, Papp Elek, Pap Géza, Papp József, Pap Zoltán, Patyánszky Elek, Pavlovics Ljubomir, Pekár Gyula, Perczel Dezső, Polónyi Géza, Pliverics József, Popovics Vászin István, Rajk Aladár, Rátkay László, b, Révay Gyula, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Rónay Ernő, Rubinek Gyula, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Sacelláry György, Sándor János, Sándor Pál, Schmidt József, Semsey Boldizsár, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Simonyi Semadam Sándor, Smialovszky Valér, b. Solymossy Ödön, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumánovics Szvetiszlav, Szabó Ferencz, Szabó Kálmán, Szatmári Mór, Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, gr. Széchényi Viktor, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szivák Imre, Szluha István, gr. Sztáray Sándor, Szulyovszky Dezső, Telegdi József, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, gr. Teleki Sándor, Tellecsky Kristóf, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, gr. Thorotzkai Miklós, Tóth János, Török Bertalan, Tuba János, Tomasics Miklós, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Vészi József, Vlád Aurél, Vojnits Sándor, Vörös László, Werner Gyula, gr. Wickenburg Márk, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, Zboray Miklós, gr. Zichy János, gr, Zichy Jenő, gr. Zselénszki Róbert, Zsilinszky Mihály, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Mihály, Bakó József, Balogh Mihály, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Bartha Miklós, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bay Lajos, b. Bánffy Dezső. gr. Bánffy Miklós, Bencs László, Benedek János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Beőthy Ákos, Bernáth Lajos, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bodoky Zoltán, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Botka Béla, Brázay Kálmán, Buzáth Ferencz, Chernel Gyula Copony Traugot, gr. Csekonics Gyula, Cziráki Ferencz, Cseh Ervin.*

Elnök: A szavazás be lévén fejezve, annak eredményét fogom kihirdetni. *(Halljuk! Halljuk!)* A névszerinti szavazás eredménye a következő: elnök nem szavazott, 450 igazolt képviselő közül »igen«-nel szavazott 151, »nem«-mel szavazott 57, távol volt 241 képviselő, és igy a ház 94 szavazattöbbséggel a törvényjavaslat 4. § át eredeti szövegében fogadta el és Rakovszky István képviselő ur módositását elvetette. *(Helyeslés jobbfelől.)* Következik az 5. §.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa az 5. §-t).*

Elnök: Kiván-e valaki az 5. §-hoz szólni? *(Nem!)* Ha tehát senki szólni nem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat: elfogadja-e a felolvasott szakaszt eredeti szövegében: igen vagy nem. *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a szakaszt eredeti szövegében elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A ház tehát az 5. §-t eredeti szövegezésében fogadta el.

Következik a 6. §.

Rákosi Viktor jegyző *(olvassa a 6. §-t).* Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! A 6. §. három rendelkezést tartalmaz. Az első bekezdés a kölcsön felvételét rendeli el és itt nem egy határozott, hanem csak egy megfelelő összegről szól. A második bekezdés ezen összegnek mire fordításáról intézkedik. A harmadik pedig egy diskrecionális hatalmat ad a pénzügyminiszter urnak azon esetre, hogy ha a kölcsön nem vétetnék fel a Rábaszabályozó-társulat által, a pénzügyminiszter ur van felhatalmazva ezen kölcsön felvételére. Arra nézve, hogy mily feltételek alatt érvényesitheti a pénzügyminiszter ur ezen hatalmát, a törvényjavaslatban közelebbi meghatározások nincsenek. Ezen okoknál fogva én a 6. § ezen rendelkezéseit kifogásolom és egy oly módositást leszek bátor beterjeszteni, a mely a 6. § azon szavait: »megfelelő összegű törlesztéses kölcsön felvétele utján« eliminálni akarja és odairányul, hogy e szavak helyett nem egy megfelelő, hanem egy meghatározott

összegről szóló rendelkezés vétessék be és hogy a többi rész, mint a Rábaszabályozó-társulat érdekeivel ellentétes és annak önkormányzati jogaiba ütköző mellőztessék.

Módositásom a következőkép szól:

Módositás a 6. §-hoz. A 6. §. törlendő és következő szakaszszal pótlandó:

»6. §. A Rábaszabályozó-társulat köteles legkésőbben az 1910. évi január 1-éig egy 8,354.528 korona 71 fillérnyi összeget kölcsön utján felvenni. Ebből az előző szakasz értelmében nyert állami kamatmentes előlegek visszatéritendők.«

Elejét akarom venni annak, hogy az uj kölcsön felvételénél ismét oly visszaélés következtessék el, mint ama kölcsön felvételénél, mely az 1885 : XV. t.-czikk értelmében lett felvéve, a mikor 6,600.000 forint kölcsön fedezésére egy 7,040.000 forintnyi kölcsön vétetett fel, a melyhez még azonkivül az a terhes feltétel is volt hozzáfüzve, hogy felmondhatatlan. Ezért ajánlom módositásom elfogadását.

Elnök: Kiván még valaki szólni? Minthogy szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

A földmivelésügyi miniszter kiván nyilatkozni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! Csak röviden kivánok nyilatkozni arra a módositásra nézve, melyet a t. képviselő ur beadott. A 6. §. a melyet megváltoztatni kiván, intézkedik, hogy a társulat megfelelő kölcsönt tartozik felvenni. Indokolását leli a következő három pontban, a mely meghatározza, hogy mily czélból, vagyis ama tartozások törlesztésére, a melyeket bátor leszek felsorolni.

A felveendő kölcsönből elsősorban azokat a pénzeket kell megtériteni a társulatnak, a melyeket a pénzügyminiszter 1907-ben, 1908-ban és 1909-ben ad a munkálatokra. Másodszor tartozik visszatériteni az államnak azt a 520.000 koronát, a melyet 1900. évben adott a pénzügyminiszter a társulatnak. Harmadszor azt a 160.000 koronát, a melyet szintén 1900-ban adott a pénzügyminiszter a társulatnak. Végül pedig azokat az összegeket, a melyek a tartalékalap kiegészitésére szükségesek, mert igen jól tudja t. képviselőtársam, hogy a tartalékalap, mely már megcsökkent, sőt valószinűleg egészében fel is lehet emésztve, kiegészitést, — azok az előlegek pedig, a melyeket hason czélra a pénzügyminiszter adott, megtérités igényelnek.

Az e tartozásokra és a tartalékalap kiegészitésére szolgáló összegek felvételére van kötelezve a társulat. Nagyon természetes, hogy ha az állam az egész munka tartamára előlegegeket adott és ad, biztositani kivánja a jogot, hogy az állam megterheltetése nélkül a társulat azokat visszaadja. Ha a társulat, a mit nem hiszek, e tartozások törlesztésére a kölcsönt nem venné fel, a pénzügyminiszternek meg van adva a jog, hogy azt a társulat terhére felvegye. Ezek alapján kérem, méltóztassék a szakasz eredeti szövegét elfogadni.

Rakovszky István: Félreértett szavaim valódi értelmének helyreállitása czimén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Rakovszky István félreértett szavai értelmének helyreigazitása czimén kér szót.

Rakovszky István: Az igen t. miniszter ur félreérteni méltóztatott, mert én is amaz összegek megtéritését kivánom, a melyek e törvényjavaslat 5. §-ában provideálva vannak. Magam is méltányosnak és igazságosnak tartom ezt, miután már az én módositásomat a 4. §-ra vonatkozólag el méltóztatott vetni.

De itt vannak oly összegek is, a melyek a t. miniszter urnak indokolása szerint kitesznek 264.850 koronát, azon esetre, ha mindazok a hátralékok be fognak jönni, a melyeket az érdekeltek irányában eddig elnéztek. Ha e hátralékok be nem jönnek, ez ujbóli megterheltetést képez 604.667 forint erejéig. Csak ez utolsó részre, a 264.850 koronára nézve véltem én, hogy módositani kell e törvényjavaslatot, a többi előlegeket, a melyeket a kormány nyujt 1909-ig, én is azon kölcsönökből vélem megtéritendőknek, a melyeket a társulatnak fel kell vennie.

Elnök: Az előadó ur kiván szólni.

Heltai Ferencz előadó: Rakovszky t. képviselőtársam tévedésben van, a midőn kimondatni kivánja, hogy a 6. §. alapján 8,354.528 K-ás kölcsön felvételére kötelezzessék a Rábaszabályozó-társulat, illetőleg a pénzügyminiszter, mert ha a Rábaszabályozó-társulat fel nem veszi a kölcsönt, akkor a pénzügyminiszter által ezen 6. §. alapján felvehető kölcsön összege nem 8,354.000 K, hanem a maximális összeg 6,300.000 K. A pénzügyminiszter ur tehát korántsem vehet fel ezen munkálatok költségeire 8,354.000 K-ás kölcsönt, hiszen 1,720.000 K. már a 4. §-ban biztositva van és igy tényleg egy kisebb kölcsön fog felvétetni, mint a milyent Rakovszky István t. képviselőtársam lehetőnek tart, mert a 6. §. alapján csak 5,273.297 K. vehető fel az állam által adandó előlegekre, 199.700 K. a jelenlegi kölcsönök biztositéki alapjának kiegészitésére, 680.000 K. a multban adott 520.000 és 160.000 K. előlegből a régi árterületre eső összeg, 213.810 korona az uj kölcsön után leteendő biztositék, összesen kerek számban 6,200.000 K. Hogy ezen tényleges szükségletekre mennyi névértékű kölcsön veendő fel, azt a törvényhozás ma meg nem állapithatja. A pénzpiacz mai viszonyait és az előrelátható alakulatot figyelembe véve, a tényleges érték és a névérték közötti különbözet valószinűleg nagyon csekély lesz, de hogy mekkora lesz a különbözet, mely a kölcsön finanszirozásánál tényleg a névértékből le fog vonatni, ezt ma meghatározni nem lehet. A kölcsön semmi esetre sem lesz nagyobb, mint a mennyi ezen előlegek visszafizetésére szükséges.

Ezek alapján kérem a t. házat, méltóztassék Rakovszky képviselő ur módositását mellőzni.

Rakovszky István: T. ház! Én az inditványomat módositom az összeg tekintetében azon összegre, melyet az előadó ur konstatált. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház!

Elnök: Mi czimen kiván szólni?

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz! Rakovszky István félreértett szavai helyreigazitása czimén kért szót. Sokszor megtörtént velem is, hogy nem ezen terminus technikus, hanem félremagyarázott szavaim helyreigazitása czimén kértem szót és a t. túloldal akkor ezzel szemben igen érzékeny volt. Az elnök ur is mindig »félreértett« szavakat szokott használni.. Bocsánatot kérek, tessék ragaszkodni a házszabályok 215. §. b) pontjában megjelölt kifejezéshez, mert »félreértett« szavai helyreigazitása czimén nincs joga szólni senkinek, hanem ki-ki »szavai félremagyarázását röviden helyreigazitani« van jogositva. *(Derültség jobbfelől.)* Ha az igen t. elnök ur ezt a terminus technikust nem találja jónak, a legközelebbi házszabály-revizió alkalmából a kiküldendő bizottságnak figyelmébe ajánlhatja ezt is. *(Zaj.)*

Elnök: Azt hiszem, a t. képviselőház egyet fog érteni velem abban, ha én erre a felszólalásra igen röviden csak annyit válaszolok, *(Felkiáltások jobbfelől: Semmit!)* hogy én mindig a »félremagyarázás« szóhoz ragaszkodtam. Velem történt ebben az elnöki székben, hogy épen az ellenzékről mondták azt, hogy »félreértett«, a mikor a szónokot »félremagyarázott« szavai helyreigazitására szólitottam fel. Különben a házszabályokhoz ragaszkodom mindig, és ha valakinek szavai félremagyaráztatnak, azok természetesen egyuttal félre is értetnek.

Következik a határozathozatal. Rakovszky István módositása szemben áll azon összeg tekintetében, a melyet az előadó ur mondott, magával a szöveggel. Az a kérdés tehát, hogy elfogadja-e a ház az eredeti szöveget, szemben Rakovszky István képviselő ur módositásával, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, kik a szakaszt eredeti szövegében elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A ház a szakaszt eredeti szövegében fogadja el és Rakovszky István képviselő módositását elveti.

Következik a 7. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 7. §-t).*

Elnök: Kiván valaki a szakaszhoz szólni? *(Nem!)* Ha tehát szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem: elfogadja-e a ház a szakaszt eredeti szövegében, igen vagy nem? Észrevétel nem tétetvén, kijelentem, hogy a ház a szakaszt elfogadja.

Következik a 8. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 8. §-t).*

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Ha tehát szólni senki sem kiván, következik a határozatkozatal. Kérdem: elfogadja-e a ház a 8. §-t eredeti szövegében, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik a szakaszt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége elfogadta, következik a 9. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 9. §-t).*

Elnök: Kiván valaki a 9. §-hoz szólni? Ha senki szólni nem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem a házat: elfogadja-e a 9. §-t, igen vagy nem? *(Igen!)*

Észrevétel nem tétetvén, a 9. §-t elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 10. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 10. §-t).*

Elnök: Kiván valaki a 10. §-hoz szólni? *(Nem!)* Ha tehát szólni senki nem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat: elfogadja-e a 10. §-t, igen vagy nem? *(Igen!)* Észrevétel nem tétetvén, a 10. §-t elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 11. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 11. §-t).*

Elnök: Kiván valaki a 11. §-hoz szólni? *(Nem!)* Ha tehát szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat: elfogadja-e a 11. §-t, igen vagy nem?

Észrevétel nem tétetvén, kijelentem, hogy a ház a 11. §-t elfogadja.

Következik a 12. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 12. §-t).*

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! A 12. §. első bekezdése a társulatnak a Jelzálog Hitelbankkal és a jövedéki birságalappal szemben fennálló két törlesztéses kölcsönét illetőleg a kamat- és tőketörlesztési évjáradékok kivetését az 1905. évtől teszi kötelezővé a társulatra. Tekintettel azonban arra a körülményre, hogy időközben meggyőződtem arról, hogy azon munkálatok, melyeket a belvizszabályozás érdekében kivánok, ha lehet még őszszel, de minden körülmények közt a jövő tavaszszal, meginditani, hatásukat, eredményüket valószinüleg csak az 1907. évben fogják éreztetni, a magam részéről egy módositást ajánlok a t. háznak ezen 12. §. megváltoztatására vonatkozólag, a mely azt foglalja magában, hogy ezen, most általam jelzett tőke- és kamatilletékeket ne 1905-től, hanem 1907-től legyen köteles teljes összegükben kivetni a társulat. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ajánlom módositásomat elfogadásra. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni?

Rákosi Viktor jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! Én a t. miniszter ur által előterjesztett inditványhoz hozzájárulok ugyan, de mindannak daczára van szerencsém a 12. §. második bekezdéséhez egy

módositást is beterjeszteni. A második bekezdést ugyanis töröltetni akarom.

A második bekezdés ekként szól *(olvassa)*: »Felhatalmaztatik s egyszersmind utasittatik a földmivelésügyi miniszter, hogy abban az esetben, ha a társulat ezeket a kamat- és tőketörlesztési évjáradékokat valamely évben nem vetné ki teljes összegükben, a társulat által e czimen kivetett és az évi kamat- és tőketörlesztési szükséglet között mutatkozó különbözetet a társulati érdekeltekre pótlólag kivesse.« Ez olyan szigoru, olyan sérelmes intézkedés, a mely nemcsak az érdekeltségre sérelmes, hanem a tisztelt kormányra és a t. földmivelésügyi miniszter urra is nagyon kényelmetlen lehet. Ebben tudniillik az a kegyetlen intézkedés rejlik, hogy arra az esetre, ha az érdekeltség nem lenne képes, — a mint már eddig is megtörtént, hogy képtelen volt — az annuitásokat egész magasságukban kivetni, törvény erejével kényszeriti a miniszter urat, hogy vesse ki ezeket az annuitásokat egész magasságukban és azokat közadók módjára esetleg végrehajtás utján is hajtsa be.

Én azt hiszem, ugy a t. kormánynak, mint az érdekelteknek is érdekében fekszik, hogy ettől a drákói rendelkezéstől méltóztassanak eltekinteni és ha már egyetlenegy módositást sem akartak elfogadni, legalább ennek, a mely ezt a szigoruságot enyhiti, a mely kellemetlen terhet vesz le a kormányról is, méltóztassanak helyt adni.

Módositásom ekként szól *(olvassa)*: »Módositás a 12. §-hoz.

A 12. §. második bekezdése töröltessék.«

Ajánlom módositásomat elfogadásra. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Kérem a t. házat, méltóztassék a 12. §-t azzal a módositással, a melyet már volt szerencsém beadni, eredeti szövegében elfogadni.

Rakovszky István igen t. képviselőtársam azt állitja, hogy drákói szigoru intézkedést vettünk e szakaszba fel. Ez az intézkedés azonban már régen megvan, mert az 1885 : XXIII. t.-czikkben minden társulattal szemben fennáll az az intézkedés, hogy ha a társulat kötelezettségeinek nem tesz eleget, a kormánynak nemcsak joga, hanem kötelessége a végrehajtandó munkára szükséges összegeket az érdekeltségre kivetni. Igy tehát itt nincsen uj intézkedésről szó, mert ez olyan intézkedés, a mely törvény utján a kormánynak a nélkül is biztositva van. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Miután már a kormány a nélkül is sok előnyt adott ennek a társulatnak, sőt kamatelengedésben is részesitette, ezt az intézkedést nem enyhitheti, különösen akkor, a mikor ez a kötelezettség valamennyi társulattal szemben fennáll. *(Ugy van! jobbfelől.)* Kérem a módositás mellőzését. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A tanácskozás befejeztetvén, következik a határozathozatal.

Két módositás adatott be. A miniszter ur által beadott módositás szerint a 12. §. szövege igy szólna: »Ha a társulat a Magyar Jelzálog Hitelbankkal (1885. évi XV. t.-cz.) és a jövedék-birságalappal (1895. évi XIII. t.-cz.) szemben fennálló két törlesztéses kölcsönének kamat- és tőketörlesztési évjáradékait, az 1907. évtől kezdve, valamelyik évben a társulati érdekeltekre nem vetné ki teljes összegükben: utasittatik a földmivelésügyi miniszter, hogy azt a különbözetet, mely a társulat által e czimen kivetett összeg és az évi kamat és tőketörlesztési szükséglet között egyik vagy másik évben mutatkozik, a társulati érdekeltekre pótlólag kivesse.«

Ekkép a 12. §. első bekezdésének eredeti szövegével szemben áll a miniszter ur módositása.

Rakovszky képviselő ur módositása a 12. §. második bekezdését kivánja törölni.

Az első kérdés tehát az lesz, hogy elfogadja-e a t. ház a 12. §. első bekezdését, szemben a miniszter ur módositásával?

Ha a t. ház a szöveget elveti, akkor a módositás elfogadottnak tekintetik.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Szabad a kérdés feltételéhez szólanom? *(Zaj.)* Ha fel van téve a kérdés, akkor elállok a szótól. *(Halljuk! Halljuk!)* A kérdés feltétele előtt gyorsan átnéztem az általam tett módositást, és utalok arra, hogy az nem a 12. §. első pontjára, hanem az egész 12. §-ra vonatkozik, miután második részében egyuttal benne van a 12. §. második része is. Tehát a kérdést ne a 12. §. első részére méltóztassék feltenni, hanem az egész 12. §-ra.

Elnök: Akkor a kérdést másképen teszem fel. A miniszter ur módositása tehát szemben áll az egész szakaszszal. Ha tehát a t. ház elfogadja a miniszter ur módositását, szemben a szakasz eredeti szövegezésével, akkor eo ipso elesik Rakovszky István t. képviselő ur módositása is. A kérdést tehát ugy teszem fel: elfogadja-e a ház a 12. §-t eredeti szövegezésében, szemben a földmivelésügyi miniszter urnak és Rakovszky István képviselő urnak módositásával? *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: T. képviselőház! A földmivelésügyi miniszter ur inditványa ellentétben áll a szakasz szövegével. Ha tehát a szakasz szövege elfogadtatott, akkor a földmivelésügyi miniszter ur inditványa elvettetett, ha pedig a földmivelésügyi miniszter ur inditványa fogadtatott el, akkor a szakasz szövege esett el, de még akkor is fenmarad Rakovszky István t. képviselő ur inditványa, a mely a szakaszhoz pótlásképen terjesztetett be. *(Ugy van! balfelől. Ellenmondások a jobboldalon.)* Kérem tehát Rakovszky

István t. képviselő ur inditványának külön szavazásra való feltételét.

Elnök: A t. képviselő ur tévedésben van, mert Rakovszky István t. képviselő ur inditványa nem módositás, hanem a 12. §. második bekezdésének törlése. Ha tehát a miniszter ur módositása elfogadtatott, akkor ezen törlés eo ipso elvettetett. Hisz ha az egész régi szakasz elesett, nincs azon mit törölni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Rakovszky István: A kérdés feltevéséhez kérek szót. Ha a t. miniszter ur inditványa elfogadtatik, a szakasznak második bekezdése a miniszter ur által módositott formában fennáll, mert azt nem méltóztatik törölni. A t. miniszter ur ugyanis maga is fentartotta a második bekezdést, a melyben felhatalmazás adatik a kormánynak, hogy ha a Rábaszabályozótársulat az érdekeltségre ki nem veti az annuitásokat összes magasságukban, a kormánynak legyen hatalma kivetni. Ez fennáll a t. miniszter ur inditványa után is, és ezzel szemben fennáll, akár változatlan, akár változott a szöveg, az én inditványom.

Elnök: Azt hiszem, nagyon könnyen tisztába jöhetünk e kérdéssel. Rakovszky István t. képviselő ur módositása a kormánynak a felhatalmazást, a mely a 12. §-ban és a miniszter ur módositásában van, nem óhajtja megadni. Én tehát nagyon természetesen szavazás alá fogom bocsátani a képviselő ur módositását külön is. A kérdés tehát az lesz: elfogadja-e a ház a 12. §-t eredeti szövegében, szemben a miniszter ur módositásával? *(Nem!)* Kimondom, hogy a ház a szakaszt eredeti szövegében nem fogadja el. Kérdem most már: elfogadja-e a ház a miniszter ur módositását? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a földmivelésügyi miniszter ur módositását fogadja el. Most következik szemben ezen módositással Rakovszky István t. képviselő ur azon módositása, hogy a felhatalmazást, mely az elfogadott módositásban foglaltatik, a ház megadja-e vagy sem? Kérem azokat, a kik Rakovszky István t. képviselő ur módositását elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház Rakovszky István t. képviselő ur módositását nem fogadja el. Következik a 13. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 13. §-t)*.

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Miután szólni senki sem kiván, következik a határozathozatal. A kérdés az: elfogadja-e a ház a törvényjavaslat 13. §-át eredeti szövegezésében, igen vagy nem? *(Igen!)* Ellenmondás nem lévén, a 13. §. eredeti szövegezésében elfogadtatik.

Következik a 14. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 14. §-át)*.

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Szólni senki sem kivánván, következik a határozathozatal. A kérdés az: elfogadja-e a ház a 14. §-t eredeti szövegében, igen vagy nem? *(Igen!)* Észrevétel nem tétetvén, a törvényjavaslat 14. §-a elfogadtatik és ezzel a törvényjavaslat teljes egészében letárgyaltatott.

Javaslom a t. háznak, hogy ezen teljes egészében letárgyalt törvényjavaslatnak harmadszori olvasását a legközelebbi, vagyis hétfőn tartandó ülés napirendjére méltóztassék kitüzni. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor ezt határozatkép kimondom.

Következik napirend szerint gróf Tisza István képviselő inditványának tárgyalása a házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság tárgyában (Irom. 670). *(Felkiáltások balfelől: Szünetet!)* Kiván valaki szólni?

Rákosi Viktor jegyző: Kossuth Ferencz!

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! A ház komolyan és nyugodtan tárgyalta az előtte fekvő törvényjavaslatokat, komolyan és nyugodtan tárgyalt még olyan törvényjavaslatokat is, a melyek méltán fölkelthették volna a felháborodást, mert beismerten törvény- és alkotmánysértéssel voltak kapcsolatban. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon)* Arra tehát, hogy épen most szigorittassék a házszabály, semmi alkalom és semmi ok nem volt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De még a jelen év első negyedében és az egész mult évben lefolyt obstrukcziót sem lehet a házszabály szigoritására okul felhozni, mert épen ebből vonható le az a nagy tanulság, hogy a legnagyobb szenvedélyek között is a magyar képviselőház képes visszatérni a nyugalmas tárgyalások terére, tehát a házszabályszigoritásra még azon szenvedélyes ellenállásból kifolyólag sincsen semmi ok. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályt változtatni majorizálással teljességgel nem lehet, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* mert olyan házszabályhoz nem alkalmazkodnék a kisebbség, a mely a kisebbségnek ellenállása daczára jönne létre *(Mozgás a jobboldalon.)* ugy, hogy egy ilyen házszabálylyal nem a képviselőházi tárgyalásoknak békéje lenne előmozditva, hanem épen az ellenkezője. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Majd meglátják!

Okolicsányi László: Állandósitva lenne a baj.

Kossuth Ferencz: A házszabály módositását kormányakarattal sem lehet véghezvinni, *(Felkiáltások balfelől: Császári akarattal!)* bár igaz az, hogy Magyarországon a kormányok nem a többségnek, hanem a többségek a kormányoknak kifolyásai. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kormányok magukat magyar királyi kormányoknak szokták nevezni. Még magának a királynak sincsen joga a képviselőház házszabályait módositani, *(Ugy van! Ugy*

van! a bal- és a szélsőbaloldalon.) vagy bármiképen irányitani. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Császári parancsra történik! Császári biztos!

Kossuth Ferencz: És vajjon miképen keletkezett, t. ház, a mostan érvényben lévő házszabály? Mindnyájan tudjuk, hogy egy pártközi konferenciának volt az eredménye, egy olyan konferenciának, a hol nem volt majorizálás, hanem békés egyetértés. Az ellenzék különböző pártjai beleegyeztek akkor elsősorban abba, hogy azon védőfegyvereknek, a melyeket ebben a házban használni lehet arra, hogy a nemzet jogait megvédjük és a nemzet jogainak érvényesitését követeljük, ezen fegyvereknek csak egy részét kivánták akkor lefoglalni és összetörni; az akkori ellenzéki pártok nézete szerint maradt azonban még a házszabályok rendelkezéseiben elégséges fegyver arra, hogy a nemzeti ellenállást bármikor szervezni és keresztülvinni lehessen. *(Ugy van! balfelől.)* Akkor továbbá egy békés, hasznos, alkotásaiban dús és igazságos kormányzásnak néztünk elébe, legalább ezt remélte az ország. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Most pedig, t. ház, tudjuk azt, hogy az ország feje felett egy erősnek hirdetett kéz tart függve egy Damokleskardot és ki van téve az ország annak, hogy nagyfoku követelésekkel fognak előlépni *(Ugy van! balfelől.)* olyan helyről, a hol nem szokták megkérdezni azt, hogy mit akar a magyar többség. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Olay Lajos: És még jön a golyó és akasztófa! *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: Most továbbá mint megtorlás hozatik fel a házszabály szigoritása. Megtorlás, miért? Azért, mert az országgyülésnek, a képviselőháznak egy része igyekezett megvédeni az országot elsősorban a katonai hatalom túlkapása ellen. *(Ugy van! balfelől.)* Még pedig olyan téren, a melyen ez a túlkapás még az elkerülhetetlen szükség által sem volt igazolva, a mit az bizonyit legjobban, hogy az ujonczlétszámemelési javaslatot elejtette maga a kormány. És mint megtorlást akarják alkalmazni most a házszabályszigoritást azért is, mert később egy nagy nemzeti szenvedély által vezettetve, a ház egy része erős obstrukcziót folytatott Magyarországnak egy elévülhetetlen jogáért, a magyar nyelv jogáért. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Nessi Pál: Ezért akarnak büntetni! *(Zaj.)*

Kossuth Ferencz: Meglehet, t. ház, hogy ezen obstrukczió, mely egy szent czélért folyt, tovább tartott, mint a hogy a helyzet akkor azt igazolhatta volna, a miképen ezt én abban az időben voltam is bátor kifejezni a ház előtt, akkor, a mikor az adott viszonyok között czélt érni nem lehetett . . .

Ugron Gábor: Dehogy nem!

Kossuth Ferencz: Hiszen ez vélemény dolga. De azért, t. ház, mégis lehetetlen el nem ismerni, hogy az akkori obstrukczió második része is nemes szenvedélyből fakadt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Ezt vonják kétségbe!

B. Kaas Ivor: Ők is mondották, vallották, megszegték! *(Derültség jobbról.)*

Polónyi Géza: Ezért el kell venni a szólásszabadságot, ugy-e? *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Csak Kossuth Ferencz képviselő urat illeti a szó!

Kossuth Ferencz: A házszabályokat szigoritani egy nemzeti szenvedély bármilyen hosszu kitöréseért, az én meggyőződésem szerint nem szabad és nem lehet. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, az 1899-ben létrejött házszabályrevizió egy egyezkedésnek is volt az eredménye. Az akkori ellenzéki pártok — a mint már jeleztem, — a védekezési fegyverek egy részét lefoglalni azért hagyták, mert cserébe kapott az ország más hathatós védekezési eszközöket. Igy cserébe kapta a curiai biráskodást, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a melylyel — meggyőződésünk szerint — legalább az a jog lett megvédelmezve, hogy a többség ne biráskodjék a saját ügyeiben, hanem egy olyan bíróság hozzon itéletet a választások felett, a mely az ország tiszteletét megérdemli és birja is. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Továbbá cserébe kapta akkor az ország az 1899:XXX. törvényczikk feltételeit, a mely feltételekben az ország — s igazán mondhatom, hogy az egész ország — nagy garancziákat látott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen garancziákat az emlitett törvényben az egész ország látta lefektetve és nemcsak a háznak ezen oldala, mert az akkori t. miniszterelnök ur is a bársonyszékből kijelentette, hogy nagy vivmányokat és jogvédelmi eszközöket szerzett meg az országnak az emlitett törvénynyel.

Lengyel Zoltán: De azért nem jött megvédeni törvényét Széll Kálmán!

Kossuth Ferencz: Megnyerte az ország az összeférhetlenségi törvény létrehozását is, tehát olyan vivmányokat kapott cserébe azért, hogy a védekezési fegyverek egy részét feladta, a mely vivmányok csakugyan megérték ezt az áldozatot, annál is inkább, mert — a mint egyébiránt a következések is megmutatták — az emlitett fegyverek egy részének lefoglalása a nemzeti érzelem megnyilatkoztatásának s általában a nemzeti védelemnek lehetőségét ki nem zárta, az ehhez szükséges fegyvereket egészen ki nem vonta az ország kezéből. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

De, t. ház, mindettől eltekintve, az a párt, a melyhez én tartozom, abba nem képes beleegyezni, hogy az országnak védekezési jogát ugy lehessen megtörni, hogy a mikor az ország legszentebb jogait is támadás érhetné, az ellen

ebben a házban a legerősebb ellenállást kifejteni ne lehessen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Ugy van! Most már nyilt obstrukczió! *(Derültség a jobboldalon.)* Becsületes, nyilt obstrukczió! Igen, nemzeti ellenállás! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Hiába nevetgélnek a császári revizorok!

Elnök: Csendet kérek!

Kossuth Ferencz: T. ház! Nem hiheti a t. többség azt, hogy örökre elmult légyen az az idő, midőn ez országnak még szüksége lehet arra, hogy jogait ebben a házban alkotmányos uton, békés fegyverekkel védelmezhesse meg a nemzet, mert, bár lehetséges az, hogy a multakra fátyolt vessünk, bár némely körülmények között ez szükséges is, mégis a multaknak tanulságát teljesen elfelejteni nem szabad. *(Ugy van! Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mi volt századokon át a multban, az ismétlődhetik még a jövőben is.

Okolicsányi László: Ma is igy van, mint régente!

Ugron Gábor: A kutyatermészet kiüt a németből!

Kossuth Ferencz: Magyarország helyzete egészen sajátszerü. Mint a hogy tegnap is voltam bátor röviden jelezni, a magyar parlamentben nemcsak a különböző pártfelfogások surlódásával találkozunk, hanem sokszor megtörténik, hogy külső nyomásnak engedve, a többség hozzájárul olyan kisérlethez, a mely a nemzet érdekében nincsen.

B. Kaas Ivor: Most is ez az eset.

Kossuth Ferencz: Sokszor megtörténik, hogy a többségben nincsen meg a kellő erő arra . . .

Okolicsányi László: Sohasem volt.

Kossuth Ferencz: . . . hogy a kivülről jövő nyomásnak ellentálljon és megtörténik az is — ezzel senkit sem sértek meg, mert szentül igaz, hogy igy van — hogy a többségben nincsen elég erély arra, hogy bizonyos kérdésekben állást foglaljon el. Hiszen köztudomásu dolog, hogy még azokra a katonai követelésekre vonatkozólag is, a melyeknek terén bizonyos, bár szerény vivmányokat ért el az ország, hónapokig nem foglalt állást a t. többség. Nem lehet tehát azt tagadni, hogy olyan a helyzet ebben az országban, hogy a jogvédelem és a magyar jog érvényesülésének a követelése a háznak erre az oldalára háramlik, mint szent kötelesség. *(Ugy van! Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

B. Dániel Ernő: Nem igaz!

Rákosi Viktor: Ezt nevezik aztán a kisebbség terrorizmusának.

Kossuth Ferencz: Azt sem lehet tagadni, hogy Magyarország olyan helyzetben van, a melyet lord Brougham, a hires angol kanczellár és állambölcsész a legszerencsétlenebb helyzetnek nevezett; olyan helyzetben, hogy uralkodója egy más államnak is uralkodója. Az az uralkodó, a kinek kezében van lekötve Magyarország egész anyagi ereje, egy idegen állam anyagi erejével is feltétlenül rendelkezik és ugyanaz az uralkodó köteles, mert ez is egyenesen kötelessége, megvédeni annak a másik államnak az érdekeit épen ugy, a mint kötelessége a magyar érdekeket védelmezni, pedig ez a két érdek nagyon sokszor eltér ám egymástól. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek következése az, hogy folyvást tárva-nyitva van a kapu arra nézve, hogy idegen befolyás, idegen erő nyilvánuljon meg az ország ügyeinek vezetésében a külügyekre, a belügyekre, sőt még a közgazdasági ügyekre vonatkozólag is.

B. Kaas Ivor: Még a házszabályokra nézve is!

Kossuth Ferencz: Ezért mondja lord Brougham, kiszemelve épen a magyar-osztrák viszonyokat mint példát, azt, hogy az olyan ország, a mely oly viszonyban van egy másik államhoz, a minő viszonyban mi vagyunk Ausztriával, a legszerencsétlenebb helyzetben lévő ország. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ha ez igy van, t. ház, akkor lehetetlen, hogy önök át ne érezzék az önök magyar szivével azt, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs magyar szivük!)* hogy meg kell védelmeznünk azokat a védbástyákat, a melyek mögött a nemzet a külföldről jövő támadások és befolyások ellen lábát megvetheti. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az igen t. miniszterelnök ur egy más-ik helyen tett egy kijelentést. Nem itt tette, mert nagyon szükszavu volt a házzal szemben, és ezzel talán — engedje meg e megjegyzésemet — nem is nagy tiszteletet mutatott a ház iránt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj balfelől.)* Azt a megjegyzést tette, hogy a házszabályokban ugyis csak erkölcsi erő rejlik, a mely erkölcsi erőt egy esetleges hazafiatlan többség a maga erőszakával bármikor romba tudna dönteni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* De, t. ház, én jobb véleményt akarok táplálni arra nézve, hogy Magyarországon minő többség alakulhat ki. *(Mozgás jobbfelől.)* Én nem hihetem azt, hogy Magyarországon hazafiatlan többség alakuljon ki. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Dehogy nem! Mozgás. Ugy van! jobbfelől.)*

Szatmári Mór: Akkor miért nem csinálnak választási reformot?

Kossuth Ferencz: . . . hanem igenis kialakulhat és létezik olyan többség, a mely mindig a kormányok akaratát követi és pedig oly kormányok akaratát, a mely kormányok viszont a királyi akaratot követik. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Császári akaratot! Osztrák többség!)* Azonban nem hiszem azt, hogy létezhessék Magyarországon olyan többség, a melyre nyilvánosan rá lehessen mondani, hogy hazafiatlan többség és ha lenne ilyen többség, akkor meggyőződésem szerint lenne a magyar nemzetben elég erő arra, hogy az ily többséget el-

söpörje. *(Élénk Ugy van! kiáltások jobbfelől. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Ezt a többséget kellene elsöpörni miniszterei vel együtt!

Kossuth Ferencz: Én tehát a legnagyobb erővel ragaszkodom ahhoz, hogy érvényben tartassanak a házszabály azon rendelkezései, a melyek fegyverül szolgálhatnak arra, hogy az ország jogait megtámadó többségi akarat ellen a kisebbség megvédelmezhesse az országot, ha rákerül a sor, és hogy a kisebbség követelhesse az ország jogainak olyan érvényesülését, a melyet a többség követelni nem akar vagy nem mer. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Más helyen azt mondta a miniszterelnök ur, hogy ő még nem mondott le arról a reményről, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az ellenzéki pártok komolyabb, megfontoltabb elemei....

Olay Lajos: Kik azok? *(Hosszas, élénk derültség jobbfelől.)* Olyan nincs! *(Felkiáltások jobbfelől: Hát nincsenek olyanok? Nem is tudtuk!)*

Kossuth Ferencz: Ismétlem, egy más helyen azt mondta a t. miniszterelnök ur, hogy ő még nem mondott le arról a reményről, hogy a ház ezen oldalán ülő komolyabb elemek találkozni fognak vele a házszabály szigoritásának utján. Nem tudom, milyen elemekre értette a t. miniszterelnök ur az általa használt jelzőt, mert a házban én minden elemet komolynak tekintek, *(Derültség jobbfelől.)* de ha esetleg a mi pártunkra értette volna, akkor vegye tudomásul a t. miniszterelnök ur, hogy abban vele egy uton soha nem leszünk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy megtöressék Magyarországnak ellentállási képessége, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Élénk helyeslés jobbfelől.)* valamint abban sem leszünk vele soha egy uton, hogy a házszabály szigoritása mint retorzió alkalmaztassék *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azért, mert a ház ezen oldalán sokaknál erős szenvedélylyel nyilatkozott meg a nemzeti jogoknak visszavivása iránti törekvés. Mondjon le tehát a t. miniszterelnök ur *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon. Mondjon le!)* erről a reményéről, mert mi a nemzet ezen jogának védelmezésétől tágitani nem fogunk. *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ugy kezdtem felszólalásomat, hogy itt békesség volt és a legkomolyabb munkálkodási szándék. Az igen t. miniszterelnök ur megsokalta ezt a békességet. *(Felkiáltások jobbfelől: Ugyan!)*

Pozsgay Miklós: Olyan, mint a rakoncátlan gyerek!

Polczner Jenő: Erőszakoskodni akar! Nem is tud egyebet!

Kossuth Ferencz: És ugy akarja, hogy béke helyett harcz legyen. Legyen tehát harcz! *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* És talán ő, a ki szelet vetett, vihart fog aratni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pártom nevében kijelentem, hogy a miniszterelnök ur inditványát nem fogadom el. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Határozati javaslatom, melyet ezennel benyujtok, igy szól *(olvassa)*: »Határozati javaslat: Határozza el a ház, hogy a házszabály revíziójára nem küld ki bizottságot, mert a ház szabályaiban a nemzet alkotmányos jogvédelmének és jogérvényesitésének erős várát látja, a melyen rést ütni annál kevésbbé hajlandó, mennél igazabb az, hogy a magyar országgyülésen nemcsak párt-álláspontok között jön létre a surlódás, hanem, mint a multban számtalanszor volt, ugy a jövőben is lehet szükség arra, hogy a nemzet életbevágó jogait alkotmányos uton megvédelmezhesse. És minthogy a jelen alkalommal is a többség jogaira történik hivatkozás, utasitsa a kormányt, hogy a jogegyenlőség, az igazság és a nemzeti érdek intő szavának engedve és azért, hogy a képviselőház a nemzet valódi és tényleges többségének legyen kifolyása, haladéktalanul terjeszszen a ház elé törvényjavaslatot a választási törvény ilyen értelemben való revíziójára vonatkozólag, mint a hogy erre nézve a kormány a függetlenségi és 48-as párttal szemben kötelezettséget is vállalt.« *(Hosszantartó, meg-megujuló élénk éljenzés, helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Azt gondolom, helyesen járok el akkor ... *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mondjon le!)* ha mindjárt az első olyan tartalmu és olyan irányu nyilatkozat után, minőt épen most elhangzani hallottunk, *(Zajos éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* felhasználom az alkalmat, hogy inditványomnak indokolását lehető rövidséggel előadjam. Természetszerűleg füzhetem előadásomat t. barátomnak megjegyzéseihez ...

Polónyi Géza: Jó lesz azt a barátságot felmondani! *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tévedés látszik fenforogni. Én Kossuth Ferenczet értettem. *(Derültség és élénk éljenzés a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: Nem Polónyi, azt ugyis tudtuk!

Polónyi Géza: Arról is le kell ám most már mondani. *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mondom, t. barátom megjegyzéseihez füzhetem észrevételeimet. És mielőtt a kérdés meritumára térnék át, t. barátomnak egy vádjára felelek, a mihez egyuttal egy tiszteletteljes megjegyzést és kérést is fogok füzni. Kifogásolta t. i. t. barátom azt, hogy itt a házban tegnap csak egészen rövid nyilatkozatot tettem, és a kérdés érdeméről egy más helyen, a szabadelvü pártkörben

nyilatkoztam behatóbban. *(Egy hang balfelől: És a terézvárosi körben!)*

Hát, t. ház, én tegnapelőtti nyilatkozatomban is elmondtam ezen eljárásom okait és utaltam arra a körülményre, hogy határozottan időelőttinek tartottam volna, hogy az ügy érdemébe a tegnapi napon belemenjek. Mondom, tulajdonképen időelőttinek kell tartanom ezt, habár nem is fogok kitérni az elől, hogy belemenjek az érdemleges vitába, az ügy mai stádiumában; mert tulajdonképen csak egy bizottság kiküldésére vonatkozik inditványom, *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a baloldalon.)* a javaslat érdeme napirendre tüzve nincsen. *(Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* A háznak mindössze . . .

Lengyel Zoltán: Fucscs lett a 21-ből! *Ugy van! Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A háznak mindössze egy előzetes intézkedése kéretik ebben a kérdésben és egészen szokatlan, egészen rendkivüli dolog, hogy már ezen stádiumban fejlődik ki egy hosszasabb, érdemleges vita. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az a helyes! Ez az első étape!)*

Polczner Jenő: Már születésében kell megfojtani a gondolatot, a melyet ön akar érvényre juttatni. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Bemenjen az egér az egér fogóba?

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Polczner Jenő: Miért nem játszik nyilt kártyával, mit akar a bizottsággal eléretni? *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egyáltalán nem kártyázom, különösen ott nem, a hol az ország nagy érdekei képezik a betétet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lovászy Márton: Mindent egy kártyára tesz!

Ugron Gábor: Egy vörös királyra tesz fel mindent! *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mindenesetre, nagyon jó lesz, ha azokat az idegeneket, a kik netalán az itt folyó eseményeket figyelemmel kisérik, figyelmeztetni fogják rá a t. képviselő urak, hogy most a szólásszabadságot védelmezik velem szemben. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások: Nagyon jó!)*

Ballagi Géza: Ez nagyon jó! *(Zaj a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Önök támadják a szólásszabadságot!)*

Kubinyi Géza: Nincs szükség házszabályrevizióra, most is azt bizonyitják. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egyáltalán egyelőre ne beszéljünk arról, hogy célszerű-e, szükséges-e a házszabályrevizió: igen, vagy nem. Majd rá fogok térni arra is. De legyen szabad a ház túloldalán ülő t. képviselőtársaimat arra a körülményre figyelmeztetni, hogy mégis nagyon sajátságos felfogása a parlamentárizmus viszonyainak és életszükségleteinek az, ha egy ház kisebbsége már az előkészitő munkálatokat is igyekszik megakasztani . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Miért fejlesztik a hadsereget, a mikor nincs háboru? *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . Már az előkészitő munkálatoktól megtagadják a közreműködésüket és ezzel lehetetlenné teszik azt, — a mi pedig az eredményes parlamenti munkának minden körülmények közt lényeges kelléke volna, — hogy ugyanis a javaslatok előkészitő stádiumában, mielőtt minden részletre nézve mindenki végleg állást foglalt volna, a kölcsönös kapaczitáczió utja nyitva legyen. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: A császárt nem tudjuk kapaczitálni. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Olay Lajos: A vérpad következik! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Kubinyi Géza: Mi a császárral szóba nem állunk! *(Derültség és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igenis, hogy nem! Nekünk nincs császárunk. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mi királyt ismerünk! *(Zaj.)*

Elnök: Kérek csendet!

Rákosi Viktor: Kubinyit sem lehet kapaczitálni, hát még a császárt!

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék helyét elfoglalni.

Rákosi Viktor *(leül helyére a szélsőbaloldalon. Zajos derültség.)*: Itt a helyem, kérem.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mindennapos jelenség a parlamentek életében, hogy a kormányok adnak be oly törvényjavaslatokat, a melyek a kisebbség szerint helytelenek, elhibázottak, czélszerűtlenek; de ebből sohasem szokta a kisebbség azt a konkluziót levonni, hogy ne vegyen részt azon bizottsági előmunkálatokban, a melyeknek rostáján ezen javaslatoknak keresztül kell menniök. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)* És ha a t. képviselő urak most más utra lépnek, a mihez joguk van, ezzel csak ujabb fényes bizonyságát szolgáltatják annak, hogy itt mennyire fejtetőre van már állitva minden, *(Taps a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)* minden egészséges parlamenti felfogás, hogy itt a kisebbség mennyire arrogál magának oly jogokat és oly szerepet, a melynek arrogálása a parlamentárizmusnak az alapelveibe ütközik, *(Nagy zaj balfelől.)* hogy itt ezekkel a törekvésekkel szemben oly parlamenti reformra, a mely a ház tárgyalási rendjében a szerepeket kellőkép helyreállitja, csakugyan égetően szükség van. *(Zajos helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: A pártjának sem mondja meg, hogy mit akar. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mindig azt a vádat hallom, hogy ez nem kormányprogramm és a kormány nem jöhet házszabálykérdéssel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Először is ne fe-

lejtsük el, hogy épen parlamentáris kormányforma mellett azok a férfiak, a kik ő Felségének tanácsot adnak, egyuttal a ház többsége bizalmának is a letéteményesei. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A parlamentárizmus hazájában, Angliában ... *(Felkiáltások balfelől: Ne beszéljen erről!)* Abban már igazuk van, hogy kellemetlen az uraknak az angol példára való hivatkozás, ezt már elhiszem. *(Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Szatmári Mór: Az angol nemzet önálló nemzet! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mondom, épen Angliában ez annyira kidomborodik, hogy a miniszterelnök, vagy ha a miniszterelnök a felsőház tagja, a kormánynak valamely más, az alsóházban ülő tagja egyenesen, kifejezetten az alsóház vezetésével bizatik meg. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Vészi József: Ez igy van!

Lovászy Márton: Ott nem a király választja a többséget! *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Vészi! Vészi!

Vészi József: Ez igy van! *(Hosszantartó nagy zaj a baloldalon és a középen.)* Ezt Angliában minden gyerek tudja!

Lovászy Márton: Az 1899:XXX. törvényczikk hol van? *(Zaj.)*

Rákosi Viktor: Széll Kálmán szelleme megjelent. *(Folytontartó nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Igazán azt hiszik a képviselő urak, hogy az ilyen jelenetek becsületet szereznek a magyar parlamentnek? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: A magyar parlamentnek nem kell megszerezni a becsületét, az megvan!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én el fogom ugyan a magamét mondani, de készséggel elismerem, hogy a képviselő urak most is sokkal ékesebben szóló érveket szolgáltatnak, mint a milyeneket én felhozhatnék. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Egész nyáron csend volt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Szemben egy baráti megkérdezéssel most is azt mondom, a mint végignézek a képviselő urakon, hogy arczkifejezésükről megmondhatja mindenki: ki az, a ki a komolyabb elemek közé tartozik. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Zajos helyeslés jobbfelől.)*

Ugron Gábor: Nevezze ki! Ön nevezze ki a komolyabb elemeket.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ismét szemtől-szemben megkérdezem azokat a képviselő urakat: gyönyörködnek-e ezekben a jelenetekben, helyeseknek tartják-e ezeket? *(Nagy zaj a baloldalon.)* Hiszik-e, hogy akkor szolgáljuk a nemzeti politikát, akkor emeljük a magyar nemzetnek sulyát és hatalmát, ha a magyar parlamentet ilyen jelenetek szinhelyévé teszszük? *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Ha a képviselő urak ezt nemzeti politikának tartják és nevezik, ám tartsák meg maguknak. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én is azt tartom, hogy a nemzeti politikának egyik kardinális feladata, hogy az ilyen lealázó jelenetektől szabaditsuk meg a parlamentet. *(Éljenzés és taps jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Menjünk csak vissza a kérdés lényegére. *(Halljuk! Halljuk!)* Az én t. barátom azt mondta, hogy ezen kezdeményezésre semmi alkalom és semmi ok nem forgott fenn. Én nagyon sajnálom, hogy ebben a tekintetben eklatáns czáfolatban részesült t. barátom egy olyan politikus részéről, a kit, bocsásson meg nekem t. barátom, Kossuth Ferencz, ebben a kérdésben, — mert világért sem minden kérdésben — ő nála sokkal kompetensebb és autentikusabb embernek tartok. Beszéde folyamán hallottuk ezen parlamenti akczió egyik vezérférfiának azt a közbeszólását, hogy most már nyilvános obstrukczió lesz. *(Zaj.)* Ha ez jelent valamit, pedig értelmetlenséget bizonyára nem akart mondani, ugy csak azt jelentheti, hogy a lappangó obstrukczió megvolt. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Megjegyzem, hogy ezzel nem is mondott ujságot ránk nézve, nemcsak azért nem, mert előttünk voltak mindazok a szervezkedési kisérletek még a nyáron által, a melyek a téli obstrukczióra gyüjtötték az ádáz honfiakat, *(Mozgás balfelől.)* hanem azért sem, mert, ha visszagondolunk a közelmultra, láthatjuk azt, hogy 1899-től fogva a magyar parlamentben csak kétféle epizód volt: a nyilvános obstrukczionak és a lappangó obstrukczionak epizódja. *(Igaz! Ugy van! jobbról és a középen. Zaj a szélszőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* 1899-től fogva, a Széll-kormány mézesheteit leszámitva, lappangó obstrukczió volt; az obstrukczióval való fenyegetés és az obstrukczió veszélye ólomsulylyal nehezedett a parlamentre. *(Igaz! Ugy van! jobbról és a középen.)*

Pozsgay Miklós: Már bejutott a miniszteri székbe, hát nem kell obstrukczió! *(Zaj a ház minden oldalán. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tehát egyáltalában nincs szükség arra, hogy ezen kezdeményezésre bárminő alkalmat, vagy okot keressünk: ez már megérlelt közszükséget képez. *(Helyeslés jobbfelől. Ellenmondás balfelől. Felkiáltások: Rögeszme!)*

Polczner Jenő: Önre képez szükséget, másnak nincs szüksége rá! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha én hivatásomat olyan frivol módon fognám fel, hogy csak azt tekinteném, mikor és hogyan maradhatok tovább e helyen, bizonyára nem nyultam volna hozzá ehhez a kérdéshez. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Hozzányultam azért és hozzá fogok nyulni, s vagy meg fogom oldani,

vagy el fogok vele bukni . . . *(Zajos helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Élénk felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ugy van! El fog bukni! Az elnök többször csenget.)*

Polónyi Géza: Majd hozzásegitjük!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . mert azt tartom, hogy ennek az országnak nagy érdekei szempontjából erre a reformra oly égető szükség van, *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* hogy annak továbbhalogatásáért, hogy ezen kötelesség előli meghátrálásért nem tudnám a felelősséget elvállalni. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)*

Mindenesetre teljesen hibás uton jár az én t. barátom, midőn, némileg ellentétben azzal az előző nyilatkozatával, azt mondja, hogy ez a kezdeményezés megtorlás akar lenni, és pedig megtorlás azon nemzeti küzdelemért, melyet a háznak egy jelentékeny része a nemzeti nyelvért folytatott. *(Ugy van! Ugy van! balfelől. Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Nézzük meg ezt a kérdést egy kicsit közelebbről.

1903 tavaszán kezdődött az obstrukczió egy olyan javaslat ellen, a mely a létszámemelést tartalmazta. Ezen obstrukczió folyama alatt, elismerem, mindjobban előtérbe kezdett lépni egy olyan kérdés, a mely kezdetben egyáltalában nem volt mint az obstrukczionak oka odaállitva, t. i. a szolgálati és vezényleti nyelv kérdése. De azután 1903 junius elején megalakult a Khuen-kormány s nem hozott semmit a szolgálati és vezényleti nyelvre nézve, *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Zaj balról.)* hanem a létszámemelési javaslatnak visszavonását. Akkor azon legnagyobb párt, a mely állitólag a nemzeti nyelvért folytatott ellenállást, hivatalos párthatározattal abbahagyta ezt a küzdelmet, beleegyezett a rendes parlamenti állapotok helyreállitásába és csak másfél hónap mulva, egy egészen jelentéktelen, hitvány inczidenst ragadott meg ürügyül arra, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* hogy igéretét megszegve, az obstrukcziót folytassa. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A chlopyi parancs jött közbe!)* Semmi köze nem volt a dolognak sem a nemzeti nyelvhez, sem a chlopyi parancshoz, a mely csak hetek mulva jelent meg. Hanem igenis azt a szégyenteljes Szápáry-féle esetet, a melyre ma ennek az országnak minden jóizlésű embere igazán csak szégyenkezve gondolhat vissza, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* használták fel és fujták fel arra, hogy az alkalmat és ürügyet szolgáltasson adott szavuk megszegésére. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Azután szünet állott be a parlament tárgyalásaiban. November 4-ikéig nem volt kormány, nem volt parlamenti tárgyalás, tehát nem volt obstrukczió sem!

Ugron Gábor: De volt árlejtés! *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon. Felkiáltások jobbról: De nem zabra, meg pokróczra! Élénk derültség a jobboldalon. Zaj.)*

Rakovszky István: Az aczetilén se rossz üzlet! *(Folytontartó nagy zaj.)*

Kubinyi Géza: Tessék nyiltan beszélni! Nem csak ugy suttyomberki módon! *(Folytonos nagy zaj. Az elnök többször csenget. Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: November 4-én mutatkozott be az uj kormány ebben a házban, s az ezen kormány elleni obstrukczióban résztvett az egész közjogi ellenzék november 30-áig. November 30-án — gondolom legalább, a napról nem állok jót, de hiszen egy-két nap ide vagy oda, az egyre megy — november 30-án, vagy deczember 1-én *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hozta meg a függetlenségi és 48-as párt azt a párthatározatot, a melynek értelmében az obstrukcziót abbahagyták s ettől fogva négy hónapon keresztül folyt az obstrukczió tovább; folytatta ennek a háznak, nem tudom már, 15 vagy 16 t. tagja, folytatta ugy, hogy az ő maguktartását károsnak, czéltalannak, az országra nézve veszedelmesnek tartotta maga az egész közjogi ellenzék és a többség. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha igy áll a dolog, hol van itt az a nemzeti nyelvért folytatott nagy és nemes nemzeti ellenállás, a melyre most t. képviselőtársam hivatkozik . . .

B. Kaas Ivor: Hol van a nemzeti nyelv a katonai büntetőperrendtartásban? *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . s a melylyel szemben t. képviselőtársam megtorló jelleget kiván tulajdonitani a mi kezdeményezésünknek?

Hogy ennek ilyen irányban megtorló jellege nincs és nem lehet, azt legjobban bizonyitja az, hogy mindaz, a mit e tekintetben nézeteimre nézve elmondtam s a mire nézve ma már konstatálhatom, hogy a szabadelvü pártnak is egészben véve helyeslésével találkozom . . .

Molnár János: Hogyne, a kormánypárt mindent megszavaz! *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . egyenesen bizonyitja azt, hogy az általunk tervezett házszabályreform semmi olyan ujitást tartalmazni nem fog, *(Egy hang a baloldalon: Még a tartalmát sem ismerik!)* a mely lehetetlenné tegye azt, hogy egy olyan törvényjavaslat, a melyet a ház tagjainak nagy része veszélyesnek itél, obstrukcziós jellegű hosszú vitának czéltáblája is ne lehessen. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Ha ez ellen akartunk volna megtorlást; ha a katonai kérdések kényelmes elintézését akartuk volna biztositani, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor nem lett volna

szabad ott megállani, a hol meg akarunk és meg fogunk állani, mert ebből a szempontból semmit sem fogunk engedni. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Igenis elérjük azt, hogy a magyar közélet *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* felett Damokles-kard ne függhessen, hogy bármikor 20—25, bárminemű politikai szinezetű tagja ennek a háznak megállithasson mindent ebben az országban, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* kiforgathassa az alkotmányos életet a maga sarkaiból, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* s megakadályozhassa az ország sarkalatos törvényeinek érvényesitését. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És már most megkérdezem minden elfogulatlan embertől — s higyjék meg nekem, hogy künn az országban elfogulatlan emberek itélnek felettünk — az akarja-e a magyar parlamentnek erejét fokozni és növelni, a ki azt ez alól a nyüg alól akarja felszabaditani, a ki nem akarja, hogy ismétlődjék az, a mit négy vagy öt hónapon keresztül láttunk ebben a házban, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy egy pár ember *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* megakadályozhassa azt, a mit pártkülönbség nélkül mindenki óhajt e házban, *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* mondom, a ki ezt akarja, a ki ilyen visszásságokat orvosolni akar, az akarja-e gyengiteni a magyar parlamentnek erejét? *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Az akarja igenis a nemzeti erőt azok alól a mesterséges kötelékek és nyüg alól felszabaditani, a melyekkel zsákutczába lehet belevinni ennek a nemzetnek egész politikai életét, egész akcióképességét, s a melyekkel gáncsot lehet vetni a legüdvösebb nemzeti politikának. *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És ha a képviselő ur arra utal, hogy lehetnek még olyan sötét idők, a midőn szükség van a nemzeti ellenállásra, *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Zajos felkiáltások jobbról: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* hát én nem térek ki ez elől a kérdés elől sem. Nem tartom valószinűnek, hogy legyen; *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* adja Isten, hogy soha se legyen, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de lehet, hogy ismétlődni fog. Hanem, engedelmet kérek, a ki a magyar történetet ismeri, nem tagadhatja azt, *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elárulták! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* hogy a magyar nemzet össze tudott veszni, ádáz pártharczokba tudott elmerülni normális viszonyok között, de nagy nemzeti veszedelmek, a nemzetet éltében fenyegető merényletek idejében mindig egy táborba tudott tömörülni. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

Ugron Gábor: Mindig voltak árulók. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Muszkavezetők! *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: És engedjenek meg nekem . . . .

B. Kaas Ivor: Bécsből küldték a nyakunkra a mentőket! *(Halljuk! Halljuk! jobbról,)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem volna jó, ha elhinnék a t. képviselő uraknak a magyar nemzet ellenségei, hogy itt tényleg csak egy kis, elszánt, hazafias csapat fogja megvédelmezni a nemzet jogait. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Pedig ugy van!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon hamar meghuznák a magyar nemzet felett a halálharangot, ha az a nagy igazság fenn nem állana és fényesen nem ragyogna a multak annáleseiből, hogy nagy veszélyek perczeiben, a nemzet ellen intézett merényletek napjaiban vállvetve küzd együtt az egész nemzet, és pedig rendszerint nem azoknak a vezetése alatt, *(Hosszantartó zajos helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.)* a kik békés időkben a szájhősök voltak . . . *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Rákosi Viktor: A barrikádokon az udvari tanácsosok fognak elesni! *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* A részvénytársasági igazgatók, azok fognak elesni! *(Folytonos nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Olyan időkben ennek a parlamentnek minden pártja ott lesz, hogy teljesitse kötelességét. Nem a kisebbség számára kell abnormis jogokat biztositani; hanem igenis arról kell gondoskodni, hogy ha ez az erőpróba valaha bekövetkezik, vagy ha egyszer a magyar képviselőháznak a maga egész erkölcsi sulyát ilyen nagy czélokért kell latba vetnie, hogy akkor éljen a magyar nemzetben az a tisztelet, az a ragaszkodás intézményeihez és képviselőihez, a melyet csak méltóságos, eredményes, az ország javára czélzó komoly munkásság biztosithat neki. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Mi dolgozunk ezen *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* a békés idők számára is, de dolgozunk azon veszélyes korszak számára is, mert minden csapást elviselhetne a magyar nemzet, csak azt nem, ha egy olyan korszak bekövetkezésekor egy szabadelvű eszméiből kiábrándult, e szabadelvű eszméket képviselő intézmények iránt hitelét vesztett országot találnának itt az események. *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Rendeletekkel való kormányzás — ez a szabadelvüség!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagy és igaz ügy ez, olyan, a mely méltó rá, hogy félretéve pártkülönbségeket, küzdjön és dolgozzék érte minden magyar ember. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)* Ez lett volna a vágyam *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* és sajnálom, hogy ezen törekvésemben czélhoz nem érhettem. De ne higyjék a képviselő urak, hogy házszabályt többség utján ne lehessen módositani. *(Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Majd meglássuk!

Kubinyi Géza: Szájhősök! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én ismét angol példára utalok. *(Zaj a bal- és a szélsőbalolalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Legyenek nyugodtak, nem arra az ir példára akarok utalni, *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* a mikor az irekkel szemben kellett a módositást keresztülvinni, ámbár lehetne arra is hivatkozni. Hanem hivatkozom az 1893-iki házszabály-reformra, a mikor az angol pártviszonyok ugy állottak, hogy Angliából és Skócziából többségben volt egy kompakt, erős konzervativ párt, és a Gladstone vezetése alatt álló liberális párt, a mely kisebb volt a konzervativ pártnál, csak az irekkel szövetkezve tudott többségre jutni. És a mikor a home rule bill keresztülvitele nehézségekbe ütközött, ez az angol kisebbség, a melyet az irek támogatása tett többséggé, letörte az angol konzervativ pártnak ellenállását és keresztülvitte az azóta érvényben álló házszabályreformot. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Többséggel is keresztül lehet vinni a házszabályreformot. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Minden csak azon fordul meg, hogy abban a többségben legyen meg az a meggyőződés, hogy a haza érdeke követeli, hogy igy járjon el és legyen meg az a hazafiui áldozatkészség és kötelességérzet, hogy ezen jogoknak érvényesitésénél a nemzet nagy érdekeinek biztositásánál teljesitse kötelességét. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Én hiszem és bizom benne, hogy a parlament többsége a helyzet magaslatán áll és akkor, ha mint magyar ember sajnálom is azt, hogy e kérdést nem békés eszközökkel, nem a kölcsönös kapaczitáczió terén oldhatjuk meg, de semmi kétségem nincs az iránt, hogy a nemzetnek mi meg fogjuk tenni ezt a nagy szolgálatot. *(Szünni nem akaró zajos helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladván, javasolom, hogy a ház legközelebbi ülését hétfőn, e hó 7-én d. e. 10 órakor tartsa, s ezen ülés napirendjére tüzze ki ma meghozott határozata értelmében a mai ülésen letárgyalt törvényjavaslat harmadszori olvasását, s azután gr. Tisza István képviselő inditványa tárgyalásának folytatását. *(Helyeslés.)* Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Igen!)*

Ha a ház hozzájárul, ezt határozatilag mondom ki és az ülést bezárom. *(Folytontartó zajos éljenzés a jobboldalon.)*

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

NÉVMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Perczel Dezső **489—491, 494—498, 501—504, 506—508.**
Feilitzsch Arthur b. **492, 493, 497, 499, 503—505, 507, 508.**
Jakabffy Imre **494—496, 500—502.**

Jegyzők:

Daróczy Aladár **490, 493, 495—504.**
Dedovics György **506—508.**
Esterházy Kálmán gr. **494—505.**
Hertelendy László **489, 491—493, 505—508.**
Kovács Pál **500—505.**
Rákosi Viktor **489—493, 506—508.**
Sturmán György **494—499.**
Szőts Pál **489—493.**

Előadók:

Belitska Béni

Herczeg Ferencz igazolása **493.**

Bodoky Zoltán

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése **492.**

Daróczy Aladár

Kérvények V. sorjegyzéke; névszerint felsorolva:
217—250. sz. Nagyváradi ipartestület, Nagyvárad sz. kir. város, a t.-szt.-miklósi ipartestület, a szegedi Gazdasági Egyesület, Kolozsvár sz. kir. város, a vágujhelyi és a margittai ipartestület, Pécs sz. kir. város, Szatmárnémeti városi, miskolczi és a tenkei ipartestület, Szatmár és Szilágy vármegye, Komárom sz. kir. város, Csanád és Somogy vármegye, Győr sz. kir. város, Debreczeni ipartestület, Torontál, Békés, Csongrád, Torda-Aranyos és Árva vármegye, Nagyenyedi ipartestület, Baja th. város, Maros-Torda, Komárom és Bereg vármegye, a gödöllői v. kerület polgárai, Moson vármegye, Berettyó-ujfalusi kerületi és kisbéri ipartestület, miskolczi népgyülés és kunszentmiklósi ipartestület kérvénye az önálló vámterület életbeléptetése iránt;
251—266. sz. Szabolcs, Bereg, Zólyom, Hont, Szatmár, Liptó, Csík, Bars, Szepes, Bács-Bodrog, Borsod, Heves, Bihar, Baranya, Sáros és Szeben vármegye kérvénye a vármegyei tisztviselők fizetésének, illetve lakbérének rendezése iránt;
267—271. sz. Ung, Zemplén, Szepes, Abauj-Torna és Ugocsa vármegye kérvénye Kassán tudomány-egyetem létesitése iránt;
272. Szabolcs vm. kérvénye a kivándorlás meggátlása iránt **490.**
Kérvények VI. sorjegyzéke;
1. sz. Szatmár-Németi sz. kir. város kérvénye a kiszolgált katonák hazabocsátása iránt **490.**
1—72. sz. Debreczen sz. kir. város, Szepes vármegye, Hódmezővásárhely és Kecskemét város, Pozsony sz. kir. város, Nyitra és Somogy vármegye, Győr és Marosvásárhely sz. kir. város, Liptó vármegye, Temesvár sz. kir. város, Csik, Csanád, Tolna és Ung vármegye, Székesfehérvár sz. kir. város, Sáros és Borsod vármegye, a budapesti IX—X. kerületi népgyülés, Heves és Pozsony vármegye, Pécs sz. kir. város, Veszprém vármegye, Nagyvárad város, Temes, Trencsén, Baranya és Ugocsa vármegye, Hódmezővásárhely város, Hajdu, Csongrád, Udvarhely, Békés, Alsófehér és Szatmár vármegye, Szeged sz. kir. város, Sopron, Gömör-Kishont, Komárom, Esztergom, Nógrád és

Jász-Nagykún-Szolnok vármegye, Budapesten, a Vérmezőn tartott nemzetgyülés, Torontál és Torda-Aranyos vármegye, Szabadka sz. kir. város, Bars, Hont és Zemplén vármegye, Dunapataj község, Szabolcs, Árva, Zólyom, Abauj-Torna, Moson és Vas vármegye, Nyiregyházai népgyülés, Győr és Krassó-Szörény vármegye, Pancsova város, Abony község, Szatmár-Németi sz. kir. város, Budapest székes főváros, Bács-Bodrog vármegye, Sopron sz. kir. város, Békés város, Zombor és Kolozsvár sz. kir. város, Máramaros, Maros-Torda és Szilágy vármegye, Komárom sz. kir. város kérvénye II. Rákóczy Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása iránt;

73. sz. Kassa sz. kir város kérvénye II. Rákóczy Ferencz hamvainak Kassán leendő eltemetése iránt;

74—78. sz. Szatmár és Maros-Torda vármegye, Kolozsvár sz. kir. város, Nagyvárad város és Hont vármegye kérvénye Thököly Imre és II. Rákóczy Ferencz és társai diffamálását kimondó 1687: V. és 1715: évi XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása, Kossuth Lajos szobrának mielőbbi felállitása iránt;

79. sz. Czegléd város kérvénye II. Rákóczy Ferencz érdemeinek törvénybe iktatása iránt;

80. sz. Ásvány, Ráró, Hédervár, Zámoly, Szabadi, Vámos, Bácsa, Dunaszentpál, Kisbajcs, Vének, Szőgye és Dunaszeg győrmegyei községek kérvénye a földadó leszállitása iránt a Szigetközben;

81. sz. Rádi Mihály kispesti ügyvéd kérvénye az 1874-ik évben behajtott illetékének visszafizetése iránt;

82. sz. Srdics Manó nyug. p. ü. szemlész kérvénye nyugdijának felemelése iránt;

83—84. sz. Kaszás Ferencz nyug. tanár és Nagy János nyug. tanitó kérvénye nyugdijuk felemelése iránt;

85. sz. Bars vármegye kérvénye az aranyosmaróthi kir. törvényszéknek Lévára való áthelyezése iránt;

86—98. sz. Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Szeben, Baranya, Torontál, Temes és Somogy vármegye, Arad sz. kir. város, Bihar vármegye, Baja város, Arad sz. kir. város, Hódmezővásárhely és Nagyvárad város és Hunyad vármegye kérvénye a baja—báttaszéki vasut kiépitése, illetve a Közép-Dunának Baja-Báttaszéknél való áthidalása tárgyában;

99. sz. Bezdán község kérvénye a Közép-Dunának Bezdán-Kiskőszegnél leendő áthidalása tárgyában;

100. sz. Baranya vármegye kérvénye Gombos és Endrőd között vasuti hid épitése iránt;

101. sz. Ujvidék sz. kir. város kérvénye Ujvidék és Pétervárad között vasuti hid épitése tárgyában;

102—109. sz. Kézdivásárhelyi és gyergyószárhegyi népgyülés, valamint 115 székely község, kézdivásárhelyi népgyülés pótkérvénye még 16 község hozzájárulásával, Papolcz község birtokosai, Hunyad vármegye, Ozsdola, Kövesd és Ozsdola község és a Székely Kongresszus Végrehajtó Bizottságának kérvénye a székelység érdekeinek megvédése, erdőtörvény-, tagositás- és arányositási törvények és eljárások módositása, illetve a már megkezdett arányositás és tagositás beszüntetése iránt;

110—160. sz. Zemplén, Turócz, Torontál, Udvarhely, Arad, Abauj-Torna, Gömör-Kishont, Hunyad, Hont, Komárom, Heves, Gömör-Kishont, Udvarhely, Szepes, Háromszék, Moson, Nógrád, Udvarhely, Liptó, Kis-Küküllő, Sopron, Sopron, Nyitra, Komárom, Pozsony és Bács-Bodrog vármegye, Szabadka város, Borsod, Békés, Gömör-Kishont, Nagyküküllő, Szilágy, Szabolcs, Ugocsa és Zólyom vármegye, Győr sz. kir. város, Sáros, Háromszék, Csanád, Turócz, Besztercze-Naszód, Szepes, Trencsén, Vas, Pozsony, Csik, Jász-Nagykun-Szolnok, Baranya, Arad, Abauj-Torna és Somogy vármegye kérvénye a vármegyei tisztviselők fizetésének és lakbérének rendezése iránt;

161—197. sz. Bodrogkeresztur, Káptalantóti, Sáska, Haláp és Diszel község, Torontál vármegye, Tokaj-hegyaljai borvidék szőlőtermelői, Baranya vármegye, Fehértemplom város bortermelői, Versecz város, Badacsony-Tomaj, Gulács és Kisapáti község, Czegléd r. t. város, Kiskereki község, II-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus, Arad sz. kir. város, Szepes vármegye, Magyar szőlősgazdák orsz. egyesülete, Heves, Liptó és Trencsén vármegye, zalavármegyei gazd. egyesület, zemplénvármegyei szőlőbirtokosok tokaji értekezlete, veszprémmegyei szőlőbirtokosok balatonalmádi értekezlete, a szőlőbirtokosok nagyváradi értekezlete, hontmegyei gazdasági egyesület, Torda-Aranyos, Szabolcs, Hont és Pozsony vármegye, a magyar szőlősgazdák országos egyesülete, a beregszászi szőlészeti értekezlet, Székelyhid község, Esztergom vármegye, verseczi kereskedők egyesülete, a beregszászi hegyközség közönségének kérvénye az olasz borvám felemelése, illetve a magyar bortermelők érdekeinek megvédése, a szeszadó felemelése, a házi fogyasztás adómentesitése, az agrárkölcsönökről szóló 1896. évi V. t.-cz. módositása, a boritaladó leszállitása, illetve eltörlése tárgyában;

198. sz. II-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus kérvénye a külföldi pezsgő és cognac behozatali vámjának és a pálinka adójának emelése iránt;

199. sz. II-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus kérvénye a szőlőtermelők körében alakuló borértékesitő szövetkezetek segélyezése iránt;
200—237. sz. Szabolcs, Szeben, Turócz, Borsod, Torontál, Zemplén, Nyitra, Hajdu, Sopron és Somogy vármegye, Arad sz. kir. város, Hódmezővásárhely város, sopronvármegyei gazdasági egyesület, Csík, Fejér, Arad, Győr, Kolozs és Bars vármegye, Nagyvárad város, Zombor sz. kir. város, Zólyom, Bács-Bodrog, Szolnok-Doboka, Maros-Torda és Gömör-Kishont vármegye, hajdumegyei gazd. egyesület, Zala vármegye, Szatmár város, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Győr sz. kir. város, Bereg és Kisküküllő vármegye, Pécs és Szabadka sz. kir. város, Mármaros, Baranya és Komárom vármegye kérvénye a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződések felmondása, illetve megváltoztatása iránt. **491.**

Heltai Ferencz

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése **503.**

Horánszky Lajos

Horvátországgal leszámolás 1900-ra **491.**
Horvátországgal leszámolás 1901-re **491.**

Lator Sándor

Rendőri bejelentési intézménynek kiterjesztése **491.**

Mlinszki-Ottok szávai szigetnek a kataszterből és telekkönyvből leendő törlése **491.**

Neumann Ármin

Tiencsini cs. és kir. konzulátusnak teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházása **491.**

Rosenberg Gyula

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése **489.**
Szeszipar és finomitás végezhetése vasárnapokon és Szent István napján **491.**
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a fényképészeti és czinkográfiai munkálatoknál **491.**
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a tengeren járó hajók kazánjain, gépein végzett munkálatoknál **491.**
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a vajgyártással kapcsolatos munkák, sör, élőbaromfi stb. szállitásánál **491.**
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése az iparszerűleg üzött ablaktisztitás és szobabeeresztésnél **491.**
Pozsony sz. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozása **491.**
Kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitése **491.**

Szónokok:

Apponyi Albert gr.

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 70, 81, 82.
Kérdés feltevése 312, 316.

Babó Mihály

Nagyváradi ipartestület stb. kérvénye az önálló vámterület életbeléptetése tárgyában 15.
Quóta 1903 julius 1-től 1904 junius 30-ig; királyi döntés 28.
Quóta 1904 julius 1-től 1905 junius 30-ig; királyi döntés 28.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 242.

Ballagi Géza

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 182.

Bartha Ferencz

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 251.

Batthyány Tivadar gr.

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 333, 364, 394, 402, 405.

Belitska Béni

Herczeg Ferencz igazolása *(előadó)* 69.
Személyes ügy 404.

Bernáth Béla

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 60, 145.

Berzeviczy Albert

Népiskolai tv. módositása 170.
Lendl Adolfnak interpellációjára: Buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében 235.

Bethlen Balázs gr.

Takarmányhiány elháritására tett intézkedések, interp. 37, 42.

Bodoky Zoltán
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése *(előadó)* 49.

Bolgár Ferencz
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 343, 363, 400, 404.

Darányi Ferencz
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 217.

Daróczy Aladár, *mint jegyző:* **490, 493, 495—504.**
Kérvények V. sorjegyzéke *(előadó)* 16, 17.
Kérvények VI. sorjegyzéke *(előadó)* 18.
Kérvények VII. sorjegyzéke *(előadó)* 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25.

Dedovics György, *mint jegyző:* **506—508.**

Egry Béla
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 286.

Endrey Gyula
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 83, 186.

Eötvös Károly
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 219, 230.

Ernszt Sándor
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 82.

Esterházy Kálmán gr., *mint jegyző:* **494—505.**

Feilitzsch Arthur b., *mint elnök:* **492, 493, 497, 499, 503—505, 507, 508.**

Gabányi Miklós
Szabadságharczos öreg honvédeink érdeke, interp. 89.

Günther Antal
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 176.
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 360.

Hellebronth Géza
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 117.

Heltai Ferencz
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése *(előadó)* 320, 371, 409.

Hertelendy László, *mint jegyző:* **489, 491—493, 505—508.**

Hieronymi Károly
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 5, 123, 139, 174, 225, 309.
Ugron Gábor interpellácziójára: rákosi vonatkisiklás tárgyában 44, 47.
Keszthely—tapolczai h é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Békéscsaba—békésvésztői h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Halas—bácsalmás —rigyiczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Kecskemét—lajosmizsei h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Kaposvár—barcsi h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Budapesi h. é. vasutak budapest—czinkota—kerepesi vonalát és a m. kir. államvasutak budapest—kőbányai vonalát összekötő h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Breznóbánya—vereskői h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 48.
Eszék—diakovár—vrpoljei h. é. vasut építési munkálatainak megkezdése 214.
Szlavonia—drávavidéki h. é. vasut vörösmajor—vočini fővonalának és vörösmajor—orahoviczai, illetve humljánn—drenováczi szárnyvonalainak engedélyezése 215.
Vasárnapi munkaszünetnek a folyó (1904.) évi Szent István király napját közvetlen követő vasárnapra való részleges felfüggesztése 215.
Statisztikai — központi — hivatal 1904. évi munkatervének megváltoztatása 331.
Statisztikai — központi — hivatal munkaterve 1905-re 331.

Horánszky Lajos
Horvátországgal leszámolás 1900-ra *(előadó)* 34.
Horvátországgal leszámolás 1901-re *(előadó)* 34.

Jakabffy Imre, *mint elnök:* **494—496, 500—502.**

Klobusiczky János
Bars vármegye kérvénye az aranyos-maróthi kir. törvényszéknek Lévára való áthelyezése iránt 22.

Kossuth Ferencz
Napirend 5.
Szabolcs vm. kérvénye a kivándorlás meggátlása iránt 17.

Debreczen sz. kir. város stb. kérvénye II. Rákóczy Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása tárgyában 18, 19.
Kassa sz. kir. város kérvénye II. Rákóczy Ferencz hamvainak Kassán leendő eltemetése iránt 20.
Czegléd város kérvénye II. Rákóczy Ferencz érdemeinek törvénybe iktatása iránt 21.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 166, 264, 293, 298, 319.
Személyes ügy Lengyel Zoltánnal 364, 384.
Kérdés feltevése 313, 316.
Orosz-japán mészárlás megszüntetéséért az amerikai Egyesült-Államok nevében Adec külügyi államtitkár által inditott nemzetközi akczió támogatása, indtv. 380.
Házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság; Tisza István gr. indtv. 386, 412.

Kovács Pál, *mint jegyző:* **500—505.**
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 208.

Krasznay Ferencz
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 54, 140, 290.
Kérdés feltevése 315.

Kubik Béla
Debreczen sz. kir. város stb. kérvénye II. Rákóczy Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása tárgyában 20.
Határozati javaslat utólagos aláirhatása 94, 95.
Jegyzőkönyv felolvasásának módja 144.
Rendreutasitás miatti felszólalás 202.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 281.
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 346, 401.

Lator Sándor
Rendőri bejelentési intézménynek kiterjesztése *(előadó)* 34.
Mlinszki-Ottok szávai szigetnek a kataszterből és telekkönyvből leendő törlése *(előadó)* 36.

Leidenfrost László
Bars vármegye kérvénye az aranyos-maróthi kir. törvényszéknek Lévára való áthelyezése iránt 22.

Lendl Adolf
Buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében, interp. 235, 236.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 238.

Lengyel Zoltán
Irományok kiosztási módja 34, 35.
Inditványok elintézésének sürgetése 300.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 319.
Személyes ügy Kossuth Ferenczczel 383.

Lovászy Márton
Napirend 213.

Lukács László
Költségvetés 1905-re 322.

Molnár János
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 357, 389, 392.

Molnár Jenő
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 282.

Nagy Ferencz
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 155, 167.

Nagy Sándor *(nagylaki)*
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 146.

Nessi Pál
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 256.

Neumann Ármin
Tiencsini cs. és kir. konzulátusnak teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházása *(előadó)* 36.

Okolicsányi László
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 64.

Olay Lajos
Rendreutasitás miatt felszólalás 81, 82.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 261.

Pap Zoltán
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 270.

Polónyi Géza
Napirend 9, 380, 388.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 14, 15, 96, 133, 139, 168, 170, 175, 190, 300, 302, 310.
Határozati javaslat utólagos aláirhatása 94.
Kérdés feltevése 311, 313.
Ház határozatképessége 360.

Pozsgay Miklós
Országos — II. — szőlészeti és borászati kongresszus kérvénye a külföldi pezsgő és cognac behozatali vámjának és a pálinka adójának emelése iránt 24.

Rakovszky István
Debreczen sz. kir. város stb. kérvénye II. Rákóczy Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása tárgyában 20.
Quóta 1903. julius 1-től 1904. junius 30-ig; királyi döntés 30, 33.
Quóta 1904. julius 1-től 1905. junius 30-ig; királyi döntés 30, 33.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 140, 143.
Kérdés feltevése 311, 314, 316, 394, 412.
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 347, 371, 400, 408, 409, 410.

Rákosi Viktor, *mint jegyző:* **489—493, 506—508.**

Rátkay László
Szabolcs vármegye kérvénye a kivándorlás meggátlása iránt 18.

Rosenberg Gyula
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése *(előadó)* 13, 49, 187, 289.
Szeszipar és finomitás végezhetése vasárnapokon és Szent István napján *(előadó)* 36.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a fényképészeti és czinkográfiai munkálatoknál *(előadó)* 36.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a tengeren járó hajók kazánjain, gépein végzett munkálatoknál *(előadó)* 36.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a vajgyártással kapcsolatos munkák, sör, élő baromfi stb. szállitásánál *(előadó)* 36.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése az iparszerűleg üzött ablaktisztitás- és szobabeeresztésnél *(előadó)* 36.
Pozsony sz. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozása *(előadó)* 36.
Kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitése *(előadó)* 36.

Sághy Gyula
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 193.

Sturmán György, *mint jegyző:* **494—499.**

Szabó István
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 332.

Szederkényi Nándor
Kérdés feltevése 314, 316.

Szöts Pál, *mint jegyző:* **489—493.**
Határozati javaslat utólagos aláirhatása 95.

Szüllő Géza
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 92.
Kotor községben történt Mura-árvizveszedelem elháritása tárgyában, interp. 232, 235.

Tallián Béla
Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 5, 361, 365, 379, 390, 406, 409, 410, 411.
Bethlen Balázs gr. interpellációjára: takarmányhiány elháritására tett intézkedések tárgyában 38.
Szüllő Géza interpellációjára: Kotor községben történt Mura-árvizveszedelem elháritásának tárgyában 234.

Thaly Kálmán
Kérdés feltevése 312.
Rábaszabályozó társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése 356, 391.

Tisza István gr.
Napirend 6, 12, 388.
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 14, 76, 142, 167, 268.
Debreczen sz. kir. város stb. kérvénye II. Rákóczy Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása tárgyában 19, 20.
Quóta 1903 julius 1-től 1904 junius 30-ig; királyi döntés 32.
Quóta 1904 julius 1-től 1905 junius 30-ig; királyi döntés 32.
Túlkiadások 1904. számadási év II. negyedében 69.
Kérdés feltevése 312, 313, 315, 316.
Kormány működése 1903. évben; az ország közállapotai 322.
Zárszámadás 1903-ra 322.
Kossuth Ferencz inditványára: az orosz-japán mészárlás megszüntetéseért az amerikai Egyesült-Államok nevében Adec külügyi államtitkár által inditott nemzetközi akczió támogatása tárgyában 382.
Házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság; indtv. 385, 415.

Udvary Ferencz
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 213, 215.

Ugron Gábor
Quóta 1903 julius 1-től 1904 junius 30-ig; királyi döntés 30.
Quóta 1904 julius 1-től 1905 junius 30-ig; királyi döntés 30.
Rákosi vonatkisiklás, interp. 42, 46.
Kérdés feltevése 411.

Várady Károly
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 237.

Visontai Soma
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 278, 298, 315, 317.

Zboray Miklós
Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 202.

TÁRGYMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Igazoló állandó bizottság jelentése:

Herczeg Ferencz igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **493.**

Közgazdasági bizottság jelentése:

Az Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése tárgyában a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata *(Előadó:* Rosenberg Gyula) **490.**

Összeférhetlenségi állandó bizottság jelentései:

Münnich Aurél és Veszter Imre képviselők összeférhetlenségi ügyében **499.**

Pénzügyi bizottság jelentése:

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről szóló törvényjavaslat *(Előadó:* Heltai Ferencz) **492.**

Vizügyi bizottság jelentése:

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezéséről és pénzügyi viszonyainak rendezéséről a földmivelésügyi miniszter törvényjavaslata *(Előadó:* Bodoky Zoltán) **492.**

Zárszámadás-vizsgáló bizottság jelentései:

Magyarország és Horvát-Szlavonországok közt az 1900. évre eszközölt leszámolásról az állami számvevőszék jelentése *(Előadó:* Horánszky Lajos) **491.**

Magyarország és Horvát-Szlavonországok közt az 1901. évre megejtett leszámolásról a m. kir. állami számvevőszék jelentése *(Előadó:* Horánszky Lajos) **491.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Batthyány Tivadar gr.—Bolgár Ferencz-féle személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat. — Batthyány Tivadar gr. 394, 402, 405. — Bolgár Ferencz 400, 404) **507, 508.**

Bejelentési intézménynek az 1879: XXVIII. t.-cz. 23. §-a alapján több törvényhatósági joggal felruházott, valamint több rendezett tanácsu városban történt életbeléptetése (l. Rendőri) **491.**

Beszéd elhalasztása másnapra (l. Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése, — Lendl Adolf 232) **499.**

Békéscsaba—békésvésztői h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 673) **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Bíróságok és ügyészségek tagjainak az igazságügyminiszteriumban való ideiglenes alkalmaztatásáról szóló 1899: XLVIII. t.-cz. hatályának meghosszabbitása (Irom. 688, 693) **506.**

Hozzászólt:
Plósz Sándor 363.

Breznóbánya—vereskői h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 678). **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Bolgár Ferencz—Batthyány Tivadar gróf-féle személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat. — Bolgár Ferencz 400, 404. — Batthyány Tivadar gr. 394, 402, 405) **507, 508.**

Bolgár Ferencz—Thaly Kálmán-féle személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat. — Bolgár Ferencz 363. — Thaly Kálmán 356) **505, 506.**

Budapesti h. é. vasutak budapest—czinkota—kerepesi vonalát és a m. kir. államvasutak budapest—kőbányai vonalát összekötő h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 677) **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona (l. Interp. Lendl Adolf) **499.**

Eszék—diakovár—vrpoljci h. é. vasut épitési munkálatainak megkezdése (Irom. 681) **499.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 214.

1868: XXXVIII. t.-czikk módositása (l. Népiskolai) **497.**

1876: XXVIII. t.-czikk módositása (l. Népiskolai) **497.**

1879: XXVIII. törvenyczikk kiterjesztése (l. Rendőri) **491.**

1899: XLVIII. t.-cz. hatályának meghosszabbitása (l. Bíróságok és ügyészségek) **506.**

Függő államadósság kezelési költsége 1905-re (Irom. 668) **489.**

Függőben levő interpellácziók jegyzéke **489., 506.**

György szász király halála **494.**

Halas — bácsalmás — rigyiczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 674) **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Halálozások; képviselők elhunytának bejelentése:

Francisci Henrik **490.**
Lázár Menyhért **489.**

Határozati javaslat utólagos aláirhatása **494.**

Hozzászóltak:
Kubik Béla 94, 95. Polónyi Géza 94.
Szőts Pál 95.

Ház határozatképessége (l. Rábaszabályozó-társulat) **505.**

Hozzászólt:
Polónyi Géza 360.

Ház pénztárának számadása (l. Ház számadása) **499.**

Házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság; Tisza István gr. indtv.; névszerinti szavazás (Irom. 670) **491, 507.**

Hozzászóltak:
Kossuth Ferencz 386, 412. Tisza István gr. 385, 415.

Házszabályvita: 208. és 237. §. (l. Kérdés feltevése) **503.** — 215. §. *b)* pontja. *(Hozzászólt:* Lengyel Zoltán 410.) **508.**

Házszabályrevizió (Hozzászóltak: Kossuth Ferencz 5. — Polónyi Géza 9. — Tisza István gr. 6, 12) **489.**

Ház számadása 1904. év első felére (Irom. 694) **499.**

Honvédek (l. Szabadságharczos) **493.**

Horvátországgal leszámolás 1900-ra (Irom. 340, 383) **491.**

Hozzászólt:
Horánszky Lajos *(előadó)* 34.

Horvátországgal leszámolás 1901-re (Irom. 427, 613) **491.**

Hozzászólt:
Horánszky Lajos *(előadó)* 34.

Humlján—drenováczi (l. Szlavonia—drávavidéki) **499.**

Inditványok elintézésének sürgetése **502.**

Hozzászólt:
Lengyel Zoltán 300.

Interpellácziő elhalasztása **496.**

Hozzászóltak;
Lendl Adolf 169. Nessi Pál 169.

Interpellácziók — függőben levők — jegyzéke **489, 506.**

Igazolási ügyek:

Herczeg Ferencz igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 69) **489, 493.**

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a vaj-gyártással kapcsolatos munkák, sör, élőbaromfi stb. szállitásánál (Irom. 281, 616) **491.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése az iparszerüleg üzött ablaktisztitás és szobabeeresztésnél (Irom. 282, 616) **491.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a tengeren járó hajók kazánjain, gépein végzett munkálatoknál (Irom. 283, 616) **491.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a fényképészeti és czinkográfiai munkálatoknál (Irom. 284, 616) **491.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Irományok kiosztási módja **491.**

Hozzászólt:
Lengyel Zoltán 34, 35.

Janicsáry Sándor elhalálozása **489.**

Jegyzőkönyv felolvasásának módja **496.**

Hozzászólt:
Kubik Béla 144.

Kaposvár—barcsi h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 676) **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése; **névszerinti szavazások.** (Irom. 666, 669) **489, 490, 492—504.**

Hozzászóltak:
Apponyi Albert gr. 70, 81, 82.
Babó Mihály 242.
Ballagi Géza 182.
Bartha Ferencz 251.
Bernáth Béla, 60, 145.
Darányi Ferencz 217.
Egry Béla 286.
Endrey Gyula 83, 186.
Eötvös Károly 219, 230.
Ernszt Sándor 82.
Günther Antal 176.
Hellebronth Géza 117.
Hieronymi Károly 5, 123, 139, 174, 225, 309.
Kossuth Ferencz 166, 264, 293, 298, 319.
Kovács Pál 208.
Krasznay Ferencz 54, 140, 290.
Kubik Béla 281.
Lendl Adolf 238.
Lengyel Zoltán 319.
Molnár Jenő 282.
Nagy Ferencz 155, 167.
Nagy Sándor (nagylaki) 146.
Nessi Pál 256.
Okolicsányi László 64.
Olay Lajos 261.
Pap Zoltán 270.
Polónyi Géza 14, 15, 96, 133, 139, 168, 170, 175, 190, 300, 302, 310.
Rakovszky István 140, 143.
Rosenberg Gyula *(előadó)* 13, 49, 187, 289.
Sághy Gyula 193.
Szüllő Géza 92.
Tisza István gr. 14, 76, 142, 167, 268.
Udvary Ferencz 213, 215.
Várady Károly 237.
Visontai Soma 278, 298, 315, 317.
Zboray Miklós 202.

Kecskemét—lajosmizsei h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 675) **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Keszthely—tapolczai h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 672) **492.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 48.

Kérdés feltevése (l. Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése. — *Hozzászóltak:* Apponyi Albert gr. 312, 316. — Kossuth Ferencz 313, 316. — Krasznay Ferencz 315. — Polónyi Géza 311, 313. — Rakovszky István 311, 314, 316. — Szederkényi Nándor 314, 316. — Thaly Kálmán 312. — Tisza István gr. 312, 313, 315, 316) **503.** (l. Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése. — *Hozzászóltak:* Rakovszky István 394. — Ugron Gábor 411, 412) **507, 508.**

Kérvények V. sorjegyzéke (Irom. 276) **490.**

Hozzászólt:
Daróczy Aladár *(előadó)* 16. 17.

Kérvények VI. sorjegyzéke (Irom. 423) **490.**

Hozzászólt:
Daróczy Aladár *(előadó)* 18.

Kérvények VII. sorjegyzéke (Irom. 550) **490.**

Hozzászólt:
Daróczy Aladár *(előadó)* 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25.

Kérvények, a melyekhez az előadón kivül más is szólt:

Bars vármegye kérvénye az aranyos-maróthi kir. törvényszéknek Lévára való áthelyezése iránt (l. Kérv. VII. sorj. 85. sz.) **490.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 22. Klobusiczky János 22. Leidenfrost László 22.

Czegléd város kérvénye II. Rákóczy Ferencz érdemeinek törvénybe iktatása iránt (l. Kérv. VII. sorj. 79. sz.) **490.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 21. Kossuth Ferencz 21.

Debreczen sz. kir. város stb. kérvénye II. Rákóczy Ferencz és társai földi maradványainak hazaszállitása tárgyában (l. Kérv. VII. sorj. 1—72. sz.) **490.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 18. Kubik Béla 20.
Kossuth Ferencz 18, 19. Rakovszky István 20.
gr. Tisza István 19, 20.

Kassa sz. kir. város kérvénye II. Rákóczy Ferencz hamvainak Kassán leendő eltemetése iránt (l. Kérv. VII. sorj. 73. sz.) **490.**

Hozzászóltak:

Daróczy Aladár *(előadó)* 20. Kossuth Ferencz 20.

Nagyváradi ipartestület stb. kérvénye az önálló vámterület életbeléptetése tárgyában (l. Kérv. V. sorj. 217—250) **490.**

Hozzászólt:

Babó Mihály 15.

Szabolcs vármegye kérvénye a kivándorlás meggátlása iránt (l. Kérv. V. sorj. 272. sz.) **490.**

Hozzászóltak:

Daróczy Aladár *(előadó)* 17. Kossuth Ferencz 17. Rátkay László 18.

Országos — II. — szőlészeti és borászati kongresszus kérvénye a külföldi pezsgő és cognac behozatali vámjának és a pálinka adójának emelése iránt (l. Kérv. VII. sorj. 198. sz.) **490.**

Hozzászóltak:

Daróczy Aladár *(előadó)* 24. Pozsgay Miklós 24.

Királyi döntés (l. Quóta) **491.**

Király születésnapja **489.**

Kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitése (Irom. 526, 616) **491.**

Hozzászólt:

Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Konkoly-Thegé Sándor képviselő kérvénye tiszteletdija ügyében (Irom. 479, 614) **491.**

Konzuli birászkodás (l. tiencsini).

Kormány működése 1903. évben; az ország közállapotai **504.**

Hozzászólt:

Tisza István gróf 322.

Kossuth Ferencz—Lengyel Zoltán-féle személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat. — Kossuth Ferencz 364, 384. Lengyel Zoltán 383.) **506.**

Kossuth-szobor leleplezése Törökszentmiklóson **495.**

Kotor községben történt Mura-árvizveszedelem elhárítása (l. Interp. Szüllő Géza) **499.**

Költségvetés 1905-re **504.**

Hozzászólt:

Lukács László 322.

Lengyel Zoltán — Kossuth Ferencz személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat. — Lengyel Zoltán 383. — Kossuth Ferencz 364, 384.) **506.**

Magyarország és Horvát-Szlavonországok közt az 1900. évre eszközölt leszámolás (l. Horvátországgal) **491.**

Mlinski-Ottok szávai szigetnek a kataszterből és telekkönyvből leendő törlése (Irom. 630, 638) **491.**

Hozzászólt:

Lator Sándor *(előadó)* 36.

Napirend **489, 498, 502, 506, 507.**

Hozzászóltak:

Lovászy Márton 213. Lengyel Zoltán 300.
Kossuth Ferencz 5. Polónyi Géza 9, 380, 388.
Tisza István gr. 6, 12, 388.

Népiskolai közoktatásról szóló 1868. évi XXXVIII. t.-cz. és a népiskolai hatóságokról szóló 1876: XXVIII. t.-cz. módositása (l. Népiskolai törvény módositása) **497.**

Népiskolai törvény módositása (Irom. 680) **497.**

Hozzászólt:

Berzeviczy Albert 170.

Névszerinti szavazás:

Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése (294, 296) **502.**

Házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság; Tisza István gr. indtv. (386) **507.**

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése (393, 407) **507, 508.**

Olaszországgal való kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak ideiglenes rendezése (l. Kereskedelmi) **489.**

Orosz-japán meszárlás megszüntetéseért az amerikai Egyesült-Államok nevében Adec külügyi államtitkár által inditott nemzetközi akczio támogatásáról; Kossuth Ferencz indtv. (Irom. 685) **503, 506.**

Hozzászóltak:

Kossuth Ferencz 380. Tisza István gr. 382.

Önálló vámterület (l. kérv. V. sorj. Nagyváradi ipartestület) **490.**

Összeférhetlenségi itélő-bizottság kisorsolása, eskütétele és itélete Münnich Aurél képviselő összeférhetlenségi ügyében **506, 507.**

Összeférhetlenségi itélő-bizottság kisorsolása, eskütétele és itélete Veszter Imre képviselő összeférhetlenségi ügyében **507, 508.**

Összeférhetlenségi ügyek:

Münnich Aurél **499.**
Veszter Imre **499.**

Paktum az 1899 : XXX. t.-cz. létrejötte tárgyában (l. Kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése. — *Hozzászóltak:* Babó Mihály 212. — Hieronymi Károly 139. — Nagy Ferencz 155. — Polónyi Géza 133, 139. — Rakovszky István 140, 143. — Sághy Gyula 193. — Tisza István gr. 142. — Zboray Miklós 202.) **495, 496, 498, 500.**

Pozsony sz. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozása (Irom. 497, 616) **491.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Quóta 1903 julius 1-től 1904 junius 30 ig; királyi döntés (Irom. 406) **491.**

Hozzászóltak:
Babó Mihály 28. Tisza István gr. 32.
Rakovszky István 30, 33. Ugron Gábor 30.

Quóta 1904 julius 1-től 1905 junius 30-ig; királyi döntés (Irom. 604) **491.**

Hozzászóltak:
Babó Mihály 28. Tisza István gr. 32.
Rakovszky István 30, 33. Ugron Gábor 30.

Rábaszabályozó-társulat vizrendezési munkálatainak befejezése és pénzügyi viszonyainak rendezése; névszerinti szavazások (Irom. 667, 671) **489, 503—508.**

Hozzászóltak:
Batthyány Tivadar gr. 333, 364, 394, 402, 405.
Bodoky Zoltán *(előadó)* 49.
Bolgár Ferencz 343, 363, 400, 404.
Günther Antal 360.
Heltai Ferencz *(előadó)* 320, 371, 409.
Kubik Béla 346, 401.
Molnár János 357, 389, 392.
Rakovszky István 347, 371, 400, 408, 409, 410.
Szabó István 332.
Tallián Béla 5, 361, 365, 379, 390, 406, 409, 410, 411.
Thaly Kálmán 356, 391.

Rákosi vonatkisiklás (l. Interp. Ugron Gábor) **491.**

Rendőri bejelentési intézménynek kiterjesztése (Irom. 274, 519) **491.**

Hozzászólt:
Lator Sándor *(előadó)* 34.

Rendreutasitás miatt felszólalás **493, 498.**

Hozzászóltak:
Kubik Béla 202. Olay Lajos 81, 82.

Szabadságharczos öreg honvédeink érdeke (l. Interp. Gabányi Miklós) **493.**

Szabadságolások:

Bodoky Zoltán **502.**
Győrffy Gyula **498.**
Nyegre László **490.**

Szász király halála (l. György) **494.**

Személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat Belitska Béni 404) **508.**

Szeszipar és finomitás végezhetése vasárnapokon és Szt. István napján (Irom. 154, 616) **491.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula *(előadó)* 36.

Szlavonia—drávavidéki vasut vörösmajor—vočini fővonalának és vörösmajor—orahoviczai, illetve humlján—drenováczi szárnyvonalainak engedélyezése (Irom. 682) **499.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 215.

Szónok rosszulléte beszéd közben (Ernszt Sándor 82) **493.**

Statisztikai — központi — hivatal 1904. évi munkatervének megváltoztatása (Irom. 686) **504.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 331.

Statisztikai — központi — hivatal munkaterve 1905-re (Irom. 687) **504.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 331.

Takarmányhiány elháritására tett intézkedések (l. Interp. gr. Bethlen Balázs) **491.**

Thaly Kálmán—Bolgár Ferencz-féle személyes ügy (l. Rábaszabályozó-társulat. Bolgár Ferencz 363. — Thaly Kálmán 356) **505, 506.**

Tiencsini cs. és kir. konzulátusnak teljes konzuli birói hatáskörrel való felruházása (Irom 339, 342) **491.**

Hozzászólt:
Neumann Ármin *(előadó)* 36.

Törvényczikkek: szentesitések bejelentése:

1904 : XIX. t.-cz. Sándor község közigazgatási és országgyülési képviselő választókerületi átkebelezéséről **489.**

1904 : XX. t.-cz. A császári és királyi közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről **489.**

1904 : XXI. t.-cz. Az 1904. évi állami költségvetésről **489.**

1904 : XXII. t.-cz. A szab. osztrák-magyar államvasuttársaságtól felvett 10 millió korona előleg törlesztetlen részének visszafizetéséről **489.**

1904 : XXIII. t.-cz. A mérsékelt áru marhasóról szóló 1897 : I. t.-cz. módositásáról **489.**

1904 : XXIV. t.-cz. Az »ő Felsége a király védnöksége alatt álló, szegénysorsu tüdőbetegek szanatorium egyesülete Budapesten« czimü egyesület által felveendő nyereménykölcsön engedélyezéséről **489.**

1904 : XXV. t.-cz. A körös—belovári és belovár—verőczei helyi érdekű vasutak engedélyokiratainak egyesitéséről **489.**

1904 : XXVI. t.-cz. A zsebely—csákovári és a csákovár—bókai vasutvonalaknak biztositott szállitási adómentességek lejárati időinek egységes megállapitásáról **489.**

1904 : XXVII. t.-cz. A zólyombrezó—breznóbánya—tiszolczi helyi érdekű vasut egynémely engedélyezési feltételének a breznóbánya—vereskői szárnyvasut kiépitése alkalmából leendő módositásáról **489.**

1904 : XXVIII. t.-cz. A budapesti helyi érdekű vasutak budapest—czinkota—kerepesi vonalát és a magyar királyi államvasutak budapest—kőbányai vonalát összekötő helyi érdekü vasut engedélyezéséről **489.**

1904 : XXIX. t.-cz. A pozsony—dunaszerdahelyi és a komárom—dunaszerdahelyi gőzmozdonyu helyi érdekű vasutak épitésére és üzletére kiadott engedélyokiratok egyesitéséről **489.**

1904 : XXX. t.-cz. A kaposvár—barcsi helyi érdekű vasut engedélyezéséről **489.**

1904 : XXXI. t.-cz. A kecskemét—lajosmizsei helyi érdekű gőzüzemű vasut engedélyezéséről **489.**

1904 : XXXII. t.-cz. A halas—bácsalmás—rigyiczai helyi érdekű vasut engedélyezéséről **489.**

1904 : XXXIII. t.-cz. Ő császári és apostoli királyi Felsége a magyar király legmagasabb udvartartási költségeiről **489.**

1904 : XXXIV. t.-cz. Az 1885 : VI. t.-cz. 13. §-a második pontja rendelkezésének Budapest székesfőváros törlesztéses kölcsönkötvényeire kiterjesztéséről **489.**

1904 : XXXV. t.-cz. A budapesti nemzeti szinháznál az 1901. évben foganatositott átalakitások és javitások költségeiről **489.**

1904 : XXXVI. t.-cz. Az állami anyakönyvekről szóló 1894-ik évi XXXIII. t.-cz. módositásáról **489.**

1904 : XXXVII. t.-cz. A Győrsziget és Révfalu-Pataház községek közigazgatási és országgyülési képviselő választókerületi átkebelezéséről s a győrszigeti választókerület székhelyének és nevének megváltoztatásáról **489.**

Túlkiadások 1904. számadási év II. negyedében (Irom. 679) **493.**

Hozzászólt:

Tisza István gr. 69.

Túlkiadások 1904. számadási év II. negyedében; pótjelentés (Irom. 679, 684) **501.**

Ugrai levél (l. Házszabályrevizió) **489.**

Vasutak:

Békéscsaba—békésvésztői **492.**
Breznóbánya—vereskői **492.**
Budapest—czinkota—kerepesi **492.**
Eszék—diakovár—vrpoljei **499.**
Halas—bácsalmás—rigyiczai **492.**
Humljan—drenováczi **499.**
Kaposvár—barcsi **492.**
Kecskemét—lajosmizsei **492.**
Keszthely—tapolczai **492.**
Szlavonia—drávavidéki **499.**
Vörösmajor—orahoviczai **499.**
Vörösmajor—vočini **499.**

Vasárnapi munkaszünet részleges felfüggesztése 1904. évi Szt. István király napját közvetlen követő vasánapra (Irom. 683.) **499.**

Hozzászólt:

Hieronymi Károly 215.

Választási tv. reformja. (Hozzászóltak: Kossuth Ferencz 5. — Polónyi Géza 9. — Tisza István gr. 6, 12) **489.**

Vonatkisiklás (l. Rákosi) **491.**

Vörösmajor—orahoviczai (l. Szlavonia—drávavidéki) **499.**

Vörösmajor—vočini (l. Szlavonia—drávavidéki) **499.**

Zárszámadás 1903-ra **504.**

Hozzászólt:

Tisza István gr. 322.

Inditványok:

Kossuth Ferencz: Amerikai Egyesült Államok nevében Adec külügyi államtitkár által az orosz-japán mészárlás megszüntetéseért inditott nemzetközi akczió támogatásáról **503.**

Tisza István gr.: A házszabályok módositására vonatkozó javaslat elkészitése végett kiküldendő bizottság tárgyában **491.**

Interpellációk:

Bethlen Balázs gr.: Takarmányhiány elhárítására tett intézkedések tárgyában, a földmivelésügyi miniszterhez **491.**

Gabányi Miklós: Szabadságharczos öreg honvédeink érdekében, a miniszterelnök és honvédelmi miniszterhez **493.**

Lendl Adolf: Buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez **499.**

Szüllő Géza: Kotor községben történt Murárvizveszedelem elhárításának tárgyában, a belügyi, földmívelésügyi és kereskedelemügyi miniszterekhez **499.**

Ugron Gábor: Rákosi vonatkisiklás tárgyában, a kereskedelemügyi miniszterhez **491.**

Interpellációkra adott miniszteri válaszok:

Földmivelésügyi miniszter (Tallián Béla) válaszai:

Bethlen Balázs grófnak: Takarmányhiány elhárítására tett intézkedések tárgyában **491.**

Szüllő Gézának: Kotor községben történt Murárvizveszedelem elhárításának tárgyában **499.**

Kereskedelemügyi miniszter (Hieronymi Károly) válasza:

Ugron Gábornak: Rákosi vonatkisiklás tárgyában **491.**

Vallás- és közoktatásügyi miniszter (Berzeviczy Albert) válasza:

Lendl Adolfnak: Buziási közalapitványi főtisztség egyik pénztárából eltünt 50.000 korona ügyében **499.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
328.4391 H891ON C001 1901:29
Orszaggyules Kepviselohazanak naploja :
3 0112 087738750